
S. le Clere Inven.
P. F. Giffart Sculp.

PALÆOGRAPHIA GRÆCA,

SIVE

DE ORTU ET PROGRESSU LITERARUM GRÆCARUM,

ET

De variis omnium sæculorum Scriptionis Græcæ generibus : itemque de Abbreviationibus & de Notis variarum Artium ac Disciplinarum.

Additis Figuris & Schematibus ad fidem manuscriptorum Codicum.

Opera & studio D. BERNARDI DE MONTFAUCON, Sacerdotis & Monachi Benedictini è Congregatione Sancti Mauri.

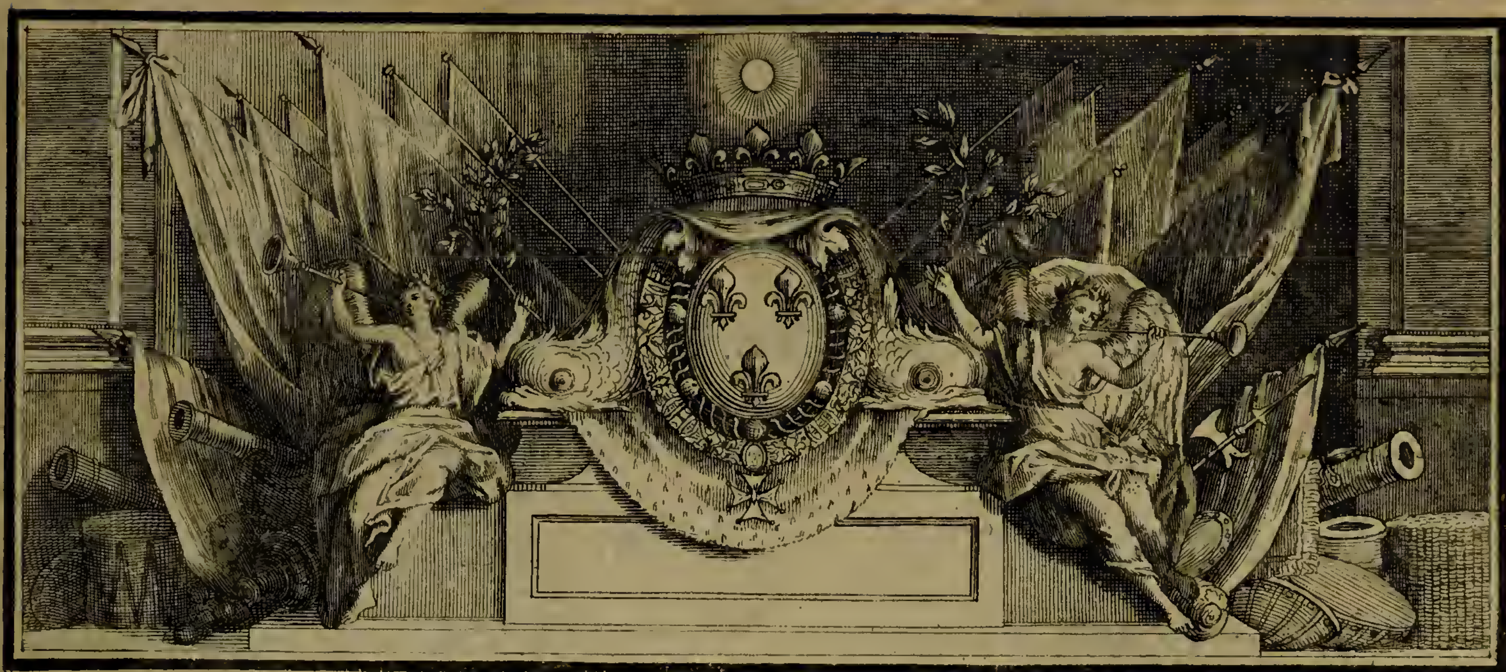

PARISIIS,

Apud { LUDOVICUM GUERIN, sub signo S. Thomæ Aquinatis. / Viduam JOANNIS BOUDOT. sub signo Solis aurei. / Et CAROLUM ROBUSTEL, sub signo Arboris Palmæ. } Viâ Jacobæâ.

M. DCC. VIII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

LUDOVICO

BURGUNDIÆ DUCI,

GALLIARUM DELPHINI

PRIMOGENITO.

UANDO quidem me hujus tibi nuncupandæ operæ cupidum, pro innata humanitate, SERENISSIME PRINCEPS, *jubes pulso metu ac pudore securum accedere, Palæographiam Græcam tibi offero, diu meditatum,*

assidua exercitatione concinnatum opus, cui a multis jam annis vigilias sudoresque meos consecravi. Rem tanto labore partam in tuto ut collocem, ad patrocinium me confero tuum; certus auspicio tali sinistrum nihil prodeunti in lucem operæ metuendum: sed plana omnia faustaque obventura, meque parem votis consiliisque meis exitum esse consecuturum.

Non una erat quæ mihi tam optabilem Patronum commendaret ratio; immo vero omnia in unum concurrere videbantur; Regii splendor generis, cui nullum par in orbe; Avi Patrisque virtutes, quas omnes in te uno ceu in speculo expressas conspicimus; præclara domi forisque gesta, quibus tibi viam, LUDOVICI MAGNI *vestigiis insistens, ad immortalem famam parasti. Te non ita pridem vidimus Batavorum fines ingressum, exterritos adventu tuo fœderatos ita præcipites in fugam conjecisse, ut sat tutum nusquam sibi præsidium relictum putarent. Hinc ad Rheni oram, Patris tui victoriis præclareque gestis nobilitatam con-*

versus, novas ibi palmas adeptus, nova tropæa erexisti. Obstupuit Germania, ubi obsessum Brisacum urbem omnium ad limites suos positarum munitissimam, intra tredecim ab admotis operibus dies ad leges Victoris accedere conspexit. Hoc Gallici nominis hostibus specimen datum est, unde discant qualem in posterum fortunam quoties adversùm signa moveris, qualem exitum belli sint experturi. Mirum autem dum vi bellica tremendus, tantas hostibus clades inferres, qua rursum humanitate, qua liberalitate, omnium tibi exercitus tui ordinum animos conciliares: Prætoribus, Tribunis, gregario militi perinde carus; tam felici præstantis naturæ genio, ut nihil ex gravitate comitas, nihil facilitas ex imperii dignitate decerperet.

In otio autem, PRINCIPUM DECUS, *sic tempora, sic momenta omnia moderaris, nihil ut vacuum in vitæ decursu maneat, ac, ut ait Tullius, ne ipsum quidem otium sit otiosum: sed illius olim sapientissimi Regis*

consilio morem gerens, omnia suis spatiis & horis demetiris, ut opportune singula, non modo quæ prudentem ac generosum, sed etiam quæ Christianum Principem decent exsequare; ratus nihil esse has fluxas caducasque opes, fortunas, facultates, nisi ad perennem illam felicitatem dirigantur.

Stimulos mihi addebat, SERENISSIME PRINCEPS, *ille studiorum studiosorumque amor, quem ubique præfers; bonarum artium, quæ ad dignitatem Imperii mirum quantum valeant, illustrandarum tibi innata sollicitudo. His ego dotibus plane Regiis permotus, meam hanc, si non numeris omnibus absolutam, operosam certe lucubrationem, præsidio tuo libens commisi, ut rerum, quas tractat, delectu per se spectabilis, nominis tui decore ornata, spectabilior eluceat.*

Argumenti genus tibi, SERENISSIME PRINCEPS, *non displiciturum confidimus: agitur de veteri Græca scriptura, cujus ab ipsis, ut ita dicam incunabulis ad postrema*

usque tempora formas, mutationes fortunasque varias describimus, & quantum fas est ob oculos ponimus: certi rem utilitate non minus, quam ipsa novitate jucunditateque acceptam fore. Et sane mirum insignem hanc literariæ historiæ partem, veteribus prorsus intactam, a recentioribus ita neglectam fuisse, ut qui vel ea, quæ jam publici juris facimus, edere conatus sit, neminem uspiam memoratum reperiamus: etsi, ne mihi ipse gratulari videar, innumeri pene tum superiori ætate, tum nostra, exstiterint viri Græce doctissimi, qui id potuerint & fidentius suscipere, & cumulatius præstare.

Movebat ipsa Græcæ linguæ dignitas, ut pro viribus ad eam illustrandam aliquid conferrem; disciplinarum nempe et artium matrem, qua stante steterunt omnia vitæ civilis ornamenta; qua deficiente illa quoque dilapsa sunt. Florente literis Græcia, pari gradu Statuaria, Architectonice, Pictura, Musica cæteræque artes viguere. Hinc ad Romanos

orbis domitores translatæ Græcæ literæ, inconditam prius gentem omnium μαθήσεων præceptis excoluerunt. Sub hæc sive incuria, sive rerum humanarum vicissitudine, prolapsis literis, cetera quoque literis conjuncta artium & disciplinarum omnium ornamenta plus quam decem sæculis jacuerunt. Dixisses, SERENISSIME PRINCEPS, *illas olim politissimas nationes pristina spoliatas dignitate fuisse; adeo ut mali diuturnitate, nec præsentis dedecoris sensum, nec præteriti splendoris memoriam ullam habere viderentur.*

Immortales vero iis gratias habemus, qui jamdiu prostratas literas, maxime vero Græcas, paulatim immensis laboribus e tenebris eduxerunt: quod Principum curis & sumtibus in Italia primum præstitere Franciscus Philelphus, Laurentius Valla, Theodorus Gaza, Angelus Politianus & alii. Cœptum in Italia decimo-quinto sæculo Græcæ linguæ studium, in Gallia subinde vehementer promotum & auctum est. Quantum ea in palæstra meruerit

magnus ille Gullielmus Budæus ; quantum Stephani, Robertus & Henricus ; quantum Turnebi, Casauboni & cæteri, omnium eruditorum ore narratur : adeo ut ignoretur utra utri plus debeat ; an Gallia literaturæ Græcæ, cujus adminiculo bonis artibus & disciplinis imbuta sit & expolita ; an Græca ipsa literatura Galliæ, cujus beneficio exculta magis ac magis in dies effloruerit.

Eminuit hoc restaurandæ in Gallia Græcæ linguæ studio Francisci primi Galliarum Regis liberalitas ; Francisci, inquam, primi, cujus ea in re institutum, SERENISSIME PRINCEPS, *a cæteris principibus pro norma & exemplo haberi possit ; cujus erga literas amor a plerisque illius & proximi ævi scriptoribus celebratur.* Ille, *inquit M. Antonius Muretus,* homines eruditos ad se ex omnibus orbis terrarum partibus, amplissima eorum industriæ præmia statuens, convocabat. Ad regalem illius mensam non ullum acroama aut libentius aut sæpius,

quam vox alicujus eruditi hominis audiebatur: Qua re ad cæteras ſuas laudes eam addidit, qua nulla, meo quidem judicio, major eſt, nulla præclarior, ut communi omnium populorum conſenſu LITERARUM PATER nominaretur. *Vidit Rex æternis præconiis dignus, mutata rerum facie, florentes in Gallia artes illas, quæ ne nomine quidem antea notæ, mirum in modum poſtea frequentatæ ſunt: quæque a Græcis primum ortæ, ad alias deinde gentes latius emanaverant: & providus, ne ſemel inſtitutum in Gallia Græcæ linguæ ſtudium aliquando deficeret, cum Magiſtros & Doctores Græcæ linguæ aſſignatis ſtipendiis conſtituit; tum præterea Codices Græcos ingenti ſumtu ad uſum Bibliothecæ Regiæ undequaque comparavit. Hujus veſtigiis hærentes poſteri Reges, fovendis iis, quæ inſtituta fuerant, ſtudiis non mediocriter advigilarunt, donec tandem regnante* LUDOVICO MAGNO, *tum cætera omnia ſummopere aucta ſunt, tum Bibliotheca*

illa

illa vere Regia tot acceſſionibus ditata eſt, ut Ptolemaïcæ & Attalicæ memoriam obruerit.

Hoc genus laudis, OPTIME PRINCEPS, *te a puero conſectatum eſſe gaudemus: quippe qui non modo literas ipſe apprime colas & amplectare; ſed etiam iis deditos foveas & exornes, ad meliora ſemper acuas & horteris: quo factum, ut apud proximas ſimul remotaſque nationes magnus rei literariæ Patronus audias. Quia vero plus habet ponderis exemplum, quod a magno Principe proficiſcitur, ſpes eſt te duce liberales diſciplinas omnes mutaſque artes majora in dies incrementa ſplendoremque novum conſequuturas.*

Reliquum autem eſt ut nos, qui partis Regum liberalitate & eruditorum labore commodis fruimur, eadem promovere & illuſtrare pro viribus enitamur. Eo certe animo hanc Palæographiam, ſive antiquæ Scripturæ recenſionem, adornavimus, ut ex vigiliis noſtris adjumenti quidpiam ad φιλέλληνας *redundaret. Quod ſi conatum approbes, ſi lucubrationibus noſtris*

faveas, auctor nobis eris ut ad cætera, quæ per otium parantur, studiosius manum admoveamus: tuum enim judicium nobis instar omnium futurum est, SERENISSIME PRINCEPS, *cui diuturnum vitæ curriculum faustaque omnia apprecamur.*

Offerebat

Obsequentissimus addictissimusque famulus
Fr. Bernardus de Montfaucon
Presbyter & Monachus Benedictinus é
Congregatione S. Mauri.

SYLLABUS

Eorum, quæ in Palæographia Græca continentur

LIBER TERTIUS.

Exempla Librorum antiquissimorum unciali charactere.

exemplum

LIBER QUARTUS.

De Characteribus ligatis, sive ductu calami conjunctis.

INDEX

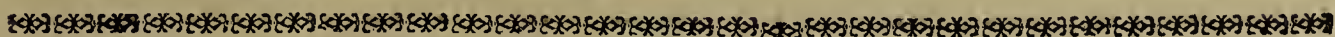
LIBER QUINTUS.

De Abbreviationibus, & de Notis disciplinarum & artium.

LIBER SEXTUS.

De re Diplomatica Græca.

LIBER SEPTIMUS.

APPROBATIO.

PALÆOGRAPHIAM Græcam septem Libris distinctam; D. BERNARDI DE MONTFAUCON Sacerdotis & Monachi Benedictini è Congregatione S. Mauri, jussu Illustrissimi Galliarum Cancellarii, legi, opus doctum & laboriosum, summæque ad Græcos veteres Codices intelligendos & recensendos utilitatis, atque adeo editione dignissimum judicavi. Lutetiæ Parisiorum 7. Martii anno Domini 1708.

EUSEBIUS RENAUDOT.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS par la grace de Dieu, Roy de France & de Navarre : A nos amez & feaux Conseillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de nôtre Hôtel, Grand Conseil, Prevôt de Paris, Baillifs, Senechaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Justiciers qu'il appartiendra, SALUT. Nôtre amé Dom BERNARD DE MONTFAUCON Prêtre & Religieux Benedictin de la Congregation de Saint Maur, nous ayant fait remontrer qu'il desireroit donner au Public plusieurs ouvrages de sa composition, intitulez, *Palæographia Græca, sive de ortu & progressu Characterum Græcorum, deque omnibus ad veterem scriptionem Græcam spectantibus, additis Schematibus, & exemplis a tempore Peloponnesiaci belli usque ad decimum-sextum a Christo nato sæculum, ex marmoribus & nummis atque Codicibus manuscriptis. Accedunt Diplomata Græca regni Neapolitani & montis Atho, ejusque Monasteriorum & Bibliothecarum recensio, ac Descriptio ex Græco exemplari, Latine versa. Hexaplorum Origenianorum quæ supersunt omnia, decuplo saltem auctiora quam actenus edita fuerint : cum veteribus lectionibus Græcis, ex Samaritano & Syriaco expressis. Opuscula Sanctorum Patrum quindecim in Hexapla & versiones antiquas. Onomasticum Hebraïcum secundum veteres Græcas versiones :* s'il nous plaisoit lui accorder nos Lettres de Privilege sur ce necessaires. Nous lui avons permis & permettons par ces Presentes de faire imprimer lesdits Livres conjointement ou separément, en telle forme, marge, caractere, & autant de fois que bon lui semblera, & de les faire vendre & débiter par tout nôtre Royaume, pendant le temps de seize années consécutives, à compter du jour de la datte desdites Presentes. Faisons défenses à toutes personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de nôtre obéissance, & à tous Imprimeurs, Libraires & autres, d'imprimer, faire imprimer & contrefaire lesdits Livres en tout ni en partie, sans la permission expresse & par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui, à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de quinze cens livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit Exposant, & de tous dépens, dommages & interêts; à la charge que ces Presentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, & ce dans trois moisde la datte d'icelles : que l'im-

pression desdits Livres sera faite dans nôtre Royaume & non ailleurs, & ce en bon papier, en beaux caracteres, conformement aux Reglemens de la Librairie; & qu'avant de les exposer en vente il sera mis deux Exemplaires de chacun dans nôtre Bibliotheque publique, un dans celle de nôtre Château du Louvre, & un dans celle de nôtre tres-cher & feal Chevalier, Chancelier de France le Sieur Phelypeaux Comte de Pontchartrain, Commandeur de nos Ordres; le tout à peine de nullité des Presentes: du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire joüir l'Exposant, ou ses ayans cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie des Presentes qui sera imprimée au commencement ou à la fin desdits Livres, soit tenuë pour dûëment signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conseillers & Secretaires foy soit ajoûtée comme à l'Original. Commandons au premier nôtre Huissier ou Sergent de faire pour l'execution d'icelles tous Actes requis & necessaires, sans demander autre permission, & nonobstant Clameur de Haro, Charte Normande, & Lettres à ce contraires: Car tel est nôtre plaisir. DONNÉ à Versailles le premier jour de Mars, l'an de grace mil sept cens sept, & de nôtre Regne le soixante-quatriéme. *Signé*, Par le Roy en son Conseil, LE COMTE.

Registré sur le Registre, No. 2. de la Communauté des Libraires-Imprimeurs de Paris, pag. 382. No. 385. conformement aux Reglemens, & notamment à l'Arrêt du Conseil du 13. Août 1703. *A Paris ce* 17. *Mars* 1707. Signé, GUERIN, *Syndic.*

J'ay cedé & transporté aux Sieurs Loüis Guerin, Veuve Jean Boudot, & Charles Robustel le present Privilege, aux conditions faites entre nous. A Paris le 17. Mars 1707. *Signé*, Fr. BERNARD DE MONTFAUCON.

Registré sur le Registre, No. 2. de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, pag. 182. *No.* 385. *conformement aux Reglemens, & notamment à l'Arrêt du Conseil du* 13. *Août* 1703. *A Paris ce* 17. *Mars* 1707. Signé, GUERIN, *Syndic.*

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

DIUTURNÆ observationis fuit quod nunc aggredimur opus de veteri Græca scriptura; deque variis mutationibus, quæ ad extrema usque sæcula in Græcas literas advectæ sunt: ab annis enim plusquam viginti evolvendis Græcis exemplaribus operam dedimus pene quotidianam. Et principio quidem animadvertentes, quam necessaria esset iis, qui emendandis Græcis libris vacant, ætatis Codicum Manuscriptorum notitia, dolebamus rem a doctis viris, qui in Græcis literis ætatem contriverant, non fuisse susceptam. Etsi enim id ex se arduum difficileque videretur, attamen post aliquod factum experimentum, non tale putabamus esse, ut assiduo labore non posset ad optatum finem deduci. Aderant in re pene simili domestica exempla, quæ nos ad id oneris suscipiendum maxime permoverent: monebat enim laudatum a laudatis viris Mabillonii nostri τοῦ μακαρίτου opus de Re Diplomatica Latina, paria in Græcis literis posse præstari.

Deinde anno 1693. periculum facere cœpimus; videlicet si qui Codices in Bibliothecis Regia & Colbertina essent, anni & Calligraphi notam ferentes, ex iis specimina excerpsimus: hinc ad alios notis vacuos nos contulimus; ac sæpe facta cum prioribus notam habentibus comparatione, aliquam demum ea in re peritiam assequuti videbamur. Sub hæc in Italiam profecti, solitam explorandi operam numquam intermisimus; sed in Bibliothecis variis exemplaria Græca tractantes, ætatem eorum, qualem ad primum conspectum assignabamus, cum notis Calligraphorum annum indicantibus & ad calcem, sicubi exstarent, positis, apprime consentire passim experti sumus; idque persæpe in præsentia eruditorum. Cujus rei testes bene multi sunt, maxime Venetiis, ubi ad duos pene menses consedimus. In Italia vero, perinde atque in Gallia ex optimæ notæ Codicibus cujusvis ætatis specimina, quam accuratissime fieri potuit, excerpsimus.

Anno denique 1706. mutuo collatis exemplis, quæ variis ex Bibliothecis desumseram, non inutile fore speravi, si hæc ordine temporis distributa ederem, adjunctis ad singula annotationibus, quas sensim, operisque subcisivis collegeram. Cum autem vetustissimi quique Libri, qui a Græcarum literarum primordiis ad usque quartum a Christo nato sæculum descripti fuere, funditus perierint; quod unum supererat, ex Tabulis æneis, marmoreisque, ex nummis etiam antiquis formas illas remotioris ævi expressimus: ne quid omisisse videremur, quod ad Palæographiam, sive antiquam scripturam, pertineret.

Quis porro fructus ex tali veterum Græcarum scripturarum notitia sperandus sit, non est fortasse quod multis verbis demonstremus, ne in re aperta

teramus otium. Nam quantum interſit eorum, qui veteres Græcorum Libros tractare ſolent, aut novis parandis editionibus vacant, Exemplarium veterum ætatem perſpectam habere, ii tantum ignorare poſſunt, qui ne primoribus quidem labris rem literariam attigerunt. Siquidem in veterum Scriptorum libris editis vitia ſæpiſſime occurrunt, lectioneſque dubiæ, quæ in vetuſtioribus exemplaribus non habentur, in recentioribus autem exſtant: ibi vero ætatem internoſcere admodum juvat, ut quod in antiquioribus illis non comparet, in recentiora exemplaria invectum eſſe judicetur: tametſi ea in re obſervatione & experientia multa eſt opus. Eorum item operum, quorum nulla apud Veteres mentio, quæque vel hactenus latent in Bibliothecis, vel ſine aliqua nota temporis edita ſunt, vetuſtas, ex ſola Codicum ætate ſæpe comprobatur; ut, exempli cauſa, Synopſis Scripturæ ſacræ, quam plerique nec injuria Athanaſio abjudicandam putant, quo ævo ſcripta fuerit fruſtra quæras apud Auctores, vel in ipſa Synopſi: at cum in Codicibus Regio & Vaticano octingentorum circiter annorum ejus pars non minima ſine auctoris nomine reperiatur; hinc colligas ante annos ſaltem octingentos emiſſam fuiſſe. Quia vero hac in re Latinorum ac Græcorum Codicum par ratio eſt, quod haud ita pridem accidit hîc referre viſum eſt. Erat quidam vir doctus & vetuſtatis amans, qui putaret Quinti Curtii libros decimoquinto ſæculo, poſt reſtauratas videlicet in Europa humaniores literas, ab aliquo viro Latine perito confictos fuiſſe, qui orbi literario fucum facere ſtuderet. Verum is ipſe quam longe aberraſſet à ſcopo cognovit, cum ſciſcitatus edidiciſſet in Bibliotheca Colbertina Quinti Curtii Codicem haberi, qui ſuperaret annos octingentos.

Hæc augeri poſſent: verum aliis exemplis, quæ bene multa ſuppetunt, adferendis ſuperſedeo, quod neminem eſſe putem, qui ætatis cognitionem in tractandis Codicibus, non utilem modo, ſed neceſſariam quoque eſſe non fateatur. Monendum tamen eſt, etſi allatæ in hac Palæographia characterum variæ ætatis Tabulæ multum ad temporis notitiam juvare poſſint, neceſſariam tamen eſſe oculorum conſuetudinem: nam quantacumque diligentia in repræſentanda veterum ſcriptura adhibeatur, ab Exemplarium manuſcriptorum formis aliquantum ſemper deflectitur: obſervanda item ſunt in antiquis Codicibus atramenti conditio, color, temperatio & neſcio quæ alia vetuſtatis ſigna, quæ ne verbis quidem exprimi poſſunt, nedum in apographa hujuſmodi ſcripturarum referri.

Alia quoque non minor, imo fortaſſe major, utilitas ex ſpeciminibus characterum excerpi poteſt; quod videlicet eorum adminiculo, cujuſvis ætatis ſcriptura facile, ut plurimum ſaltem, legatur. Nam omnia, quæ variis in Tabulis poſuimus, ſcripturæ genera, vulgari poſtea charactere, adjuncta interpretatione, edi curavimus: quod quanto ſtudioſis commodo futurum ſit, experturos ſpero eos, qui iiſdem Tabulis utentur. Poſſem innumeros pene lapſus, a viris etiam doctis inter legendum admiſſos recenſere: verum jam abſtineo, quia in decurſu operis non pauca ſimilia notavi. Quantus porro ſit Codicum manuſcriptorum uſus habendus iis, qui emendandis veterum Libris vacant, confeſtim animadvertent ii, qui Tabulas illas varias inſpecturi ſunt. Nam qui multos ſeptimi & octavi ſæculi Codices legerit, is cum ad noni decimique libros ſe conferet, aliquantum laborabit: ſi poſtea ad duodecimi & decimi-tertii ſæculi ſcripturam accedat, frequenter hærebit: hinc ſi ab-

breviatam ſcripturam adeat, niſi abbreviationum formas calleat, hariolеtur oportet : ſi vero in arcanas literas & in notas artium ac diſciplinarum incidat, εἰς ἀμηχανίαν, niſi alphabeta noſtra conſulat, haud dubie agetur.

Has omnes difficultates pro virili noſtra auferre ſtuduimus : exempla omnium ſcripturæ generum cum explicationibus propoſuimus, artium, & honeſtarum diſciplinarum Notas exhibuimus, quarum pars maxima nondum, quod quidem ſciam, lecta fuerat : malas autem periculoſaſque artes, earumque notas; videlicet eas, quæ ad apoteleſmaticen, ſive *Aſtrologiam judiciariam*, præſtigias & divinationem pertinent, vel carptim tetigimus, vel omnino duximus eſſe negligendas. Deinde toto libro ſexto de Re Diplomatica Græca verba fecimus, quantum licuit per tenuiſſimas illas Diplomatum Græcorum reliquias, quæ in Occidentis partibus ſuperſunt : ubi præcipue de Neapolitanis, Siculiſque Diplomatibus, quorum novem edidimus, pertractatum eſt.

His, ut conſentaneum erat, præmiſimus omnia, quæ ſpectabant ad inſtrumenta ſcriptionis, ad librorum formam, ad Librarios, ſive Calligraphos; ubi Calligraphorum circiter trecentorum nomina, ætatemque Chronico primum, deinde Alphabetico ordine recenſuimus, ut in ipſis ſubſcriptionibus, quas ad verbum retulimus, habentur. In his vero Notis multa occurrunt, ad hiſtoriæ Chronologiæque notitiam peropportuna, ut eruditi quique fatebuntur. Librarii enim in hujuſmodi Notis ac ſubſcriptionibus, non modo annum, indictionem, & plerumque horam, qua ſcriptio deſierat, annotabant; ſed etiam Imperatorum & Patriarcharum illius temporis nomina ſæpe adjiciebant : ſi quid item gravioris momenti accideret, plerumque conſignabant literis : aliquando loca memorabant, ubi deſcriptum opus fuerat: clarorum illius temporis hominum inſigniora geſta interdum conſcribere non negligebant, &c. quæ quivis ſtudioſus obſervare poſſit.

Ad hæc vero, quia ut ſuſceptæ operæ ratio poſtulabat, multa identidem annotavimus, quæ ad varias diſciplinas pertinent, quorumque pars maxima ignota hactenus intactaque fuerat : atque etiam voces quam plurimas Græcas adtulimus, quæ vel non obſervatæ in Lexicis, vel carptim & perfunctorie explicatæ, vel ſecus quam par erat acceptæ fuerant; Indicem locupletiſſimum in fine paravimus : ubi hæc omnia accuratiſſime recenſentur. Nec fruſtra, ut ſpero, cedet iis, qui Tabulam hujuſmodi ſæpe conſulere non gravabuntur.

Hæc de Palæographia noſtra συνοπτικῶς præmittere viſum eſt. Quoniam vero in tanta rerum ſylva, tamque vario notitiarum argumento vix caveri poteſt ne quid ſcriptoris diligentiæ elabatur; viſum eſt hîc quædam majori luce digna retractare, tum & alia, quæ prætermiſſa fuerant, ſtudioſo Lectori proponere; idque eodem, quem in toto opere ſervavimus, ordine. Poſtea vero omnium cujuſvis ætatis Bibliothecarum Græcarum, quas quidem novimus, Recenſionem adornare non inutile fore putavimus : remque ab inſtituto noſtro non alienam eſſe duximus.

RECENSIO PALÆOGRAPHIÆ GRÆCÆ.

I. De Cinnabari. PRimo libro de atramenti vario genere, deque aliis liquoribus ad usum Græcorum agentes, diximus Cinnabarim à solis Imperatoribus ad literas subscribendas usurpatam fuisse. Deinde quæsivimus, num liquor ille purpureus, quo Græci Calligraphi, non in titulis modo, & in notis marginalibus, sed etiam in subscriptionibus propriis, in fine librorum apponi solitis, utebantur, differret à Cinnabari, qua utebantur Imperatores. Multisque propositis ea de re conjecturis, verosimile esse diximus, eumdem utrobique liquorem usurpatum fuisse; sed in Epistolis & Actis publicis eo ad subscriptionem uti, Imperatoribus tantum licuisse; in cæteris autem; exempli causa in titulis & in notis librorum quibuslibet, promiscuum ejus fuisse usum. Id vero jam quasi pro certo & explorato habemus: nam liquor ille purpureus, quo Librarii utebantur, perinde atque Imperatorius, Cinnabaris vocatur ab Eusebio in Epistola ad Carpianum, necnon ab aliis subsequentis ævi Scriptoribus, nec ullum intercedere videtur inter utrumque discrimen.

II. De ortu literarum Græcarum. Libro secundo cap. primo, rem à multis agitatam, nempe de ortu Literarum Græcarum, paucis expendimus, vulgaremque amplexi opinionem, diximus literas Græcas ex Phœniciis ortas esse. Plura dici poterant, ac variæ quæstiones moveri; at è re fore putavimus ea dumtaxat, quæ, adhibito examine, majori luce donari posse videbantur, accuratius indagare; illa vero quorum obscura supersunt vestigia, & circa quæ facta sunt opinionum divortia, breviter & dilucide proponere. Nam si variorum sententiam expendissem res extracta fuisset longius: cum alioquin ea, quæ de Literarum origine vel ab Historicis, vel à Grammaticis traduntur, utpote ad μυθικὸν tempus pertinentia, perplexa sint & plerumque fabulosa. Verum hanc, etsi duram admodum, provinciam suscepit, vir non minus eruditione, quam dignitate conspicuus J. B. in supremo Divionensium Senatu Præses, qui cum Dissertationem de priscis Græcorum & Latinorum literis adornasset, à me rogatus illam transmitteret edendam, votis meis perhumaniter obtemperavit. Eam ubi primum perlegi, luce dignissimam censui: omnia enim ibi sunt & luculenter posita, & examinata diligenter. Quod si quid præter vulgarem eruditorum, aut etiam nostram opinionem occurrat, quid mirum si in tanta rerum caligine quantam exhibent illa Deucalionea & Cadmeïa tempora, diversi diversas vias & opiniones sequantur? In summa tamen rei cum erudito viro prorsus convenimus. Nam etsi ille Pelasgicas literas, Cadmeiis vetustiores esse putet, hodiernas tamen Græcas, quemadmodum & nos, ex Cadmeiis & Phœniciis ortas esse profitetur; ut quisque videbit in Dissertatione ipsius, quam ad calcem Palæogrophiæ Græcæ edi curavimus.

III. De literis Samaritanis. Eodem capite primo Libr. II. diximus, certum nobis videri, Origenis ac Hieronymi temporibus vulgarem eam opinionem fuisse, Scripturam sacram ante Babylonicam captivitatem Samaritano hodierno charactere exaratam fuisse; sed in reditu à captivitate Esdram alios characteres, nempe Hebraïcos hodiernos, loco priscorum substituisse. Id vero statuimus his nixi ratio-

nibus & argumentis. Origenes & Hieronymus rem non ut dubiam enarrant, ut videre quisque possit in allatis ibidem eorum locis. Prior enim ait in Excerpto quodam non hactenus edito, nec dubiæ notæ; cujus verba descripsi, in accuratioribus exemplaribus nomen Dei tetragrammon priscis illis literis, non autem hodiernis ab Esdra invectis, exaratum haberi: quam ab Esdra factam literarum mutationem non uno loco memorat idem Origenes. Hieronymus non semel Samaritanæ scripturæ patrocinatur, remque indubitatam esse indicat his verbis, *Certumque est Esdram scribam legisque doctorem, post captam Jerosolymam, & instaurationem Templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc utimur: cum ad illud usque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint.* Hæc diserte, & nulla subindicata sententiarum varietate Origenes & Hieronymus: quibus adjungi potest Eusebius, qui in Chronico suo, ad annum 4740. hæc scribit: *Fuit Esras legis divinæ eruditissimus, & clarus omnium Judæorum magister, qui de captivitate regressi fuerant in Judæam, affirmaturque divinas Scripturas memoriter condidisse, &, ut Samaritanis non miscerentur, literas Judaïcas commutasse.* Hæc una voce Scriptores illi Christiani, qui in Judæa diu versati sunt, & Rabbinorum familiaritate usi, ab iisdem traditiones Judæorum veteres edidicerunt, ut in operibus suis non raro testificantur. Cum autem illi opinionem huic adversam ne quidem memorent, hinc certe conjici posse videtur, alteram, quæ Samaritanarum literarum in Bibliis antiquitati patrocinatur, tunc vulgo receptam fuisse. Ad hæc autem inter Rabbinos Thalmudicos ex Mischnicis Rabbi Jose, ex Gemaricis vero Marsutra & alter, Samaritanam pro veteri Bibliorum scriptura habent. Quod si alii Rabbini Thalmudici, etiam plures memoratis, Hebraïcam hodiernam scripturam tueantur, id sane non tanti ponderis esse videatur, quandoquidem tantum erat Judæorum maximeque Rabbinorum in Samaritanos odium, ut posteaquam multa ab Esdræ tempore sæcula elapsa fuerant, nihil mirum sit Rabbinos quosdam, ut gentis affectui faverent, veritatem obscurare conatos esse, dixisseque priscas Scripturarum literas penes se, non penes Samaritanos, esse. Contra vero Rabbini, qui Samaritanam scripturam in Bibliis antiquiorem esse pugnabant, vi veritatis ad id compulsi fuisse videntur: non enim ex se & suo marte rem, quæ genti suæ dedecori esse putabatur, excogitassent. Auctorum vero Christianorum, nempe Origenis, Eusebii & Hieronymi, nihil prorsus intererat, utrum Samaritanis, an Hebraïcis literis sacra Scriptura primitus descripta fuisset: quamobrem ea tradidisse putandi sunt, quæ tunc vulgus Judæorum & Rabbinorum maxima pars in ore habebant: siquidem Thalmudici illi, paucissimi erant, si cum multitudine Rabbinorum in Judæa & circumpositis regionibus versantium compararentur. His maxime argumentis & rationibus adductus sum, ut sententiam quæ Samaritanæ scripturæ patrocinatur, longe probabiliorem existimarem. At secus sentiunt viri eruditione graves, qui pugnant Thalmudicos doctores, qui numero plures Hebraïcæ scripturæ antiquitatem propugnant, Origenis & aliorum testimoniis anteponendos esse; videlicet Judam, cognomine *Sanctum*, Mischnæ collectorem, & Origene antiquiorem, qui Hebraïcas literas in Bibliis numquam mutatas, sed easdem semper mansisse affirmat: similiterque duos magnos Doctores Mischnicos RR. Eliezeres, qui idipsum confirmant, uno tantum repugnante Mischnico doctore R. Jose. Gemaricos item plures Hebraïci,

quam Samaritani characteris antiquitatem defendere. Hinc vero petendam eſſe vulgarem veterum Rabbinorum opinionem, non autem ex iis quæ Origenes, Euſebius, & Hieronymus à Judæis de trivio acceperant. Fabulamque ſapere (ſic illi) quod dicit Origenes; nimirum accuratiora Scripturæ Hebraïcæ Exemplaria nomen Dei tetragrammon Samaritanis literis ſcriptum ævo ſuo circumtuliſſe: quandoquidem veteres Rabbini Thalmudici, qui pro Samaritanarum literarum in Bibliis antiquitate ſtabant, hujuſmodi Exemplarium nuſquam meminerunt: quorum certe mentionem facturi erant ſi revera extitiſſent. Utrum autem hæc, quæ contra adferuntur, priorem ſententiam enervent, eruditorum judicio permittimus. Non eſt enim præſentis inſtituti hæc pluribus indagare; cum id abunde præſtiterint, cum multi alii, tum præcipue Joannes Buxtorfius, qui Hebraïcarum, & Ludovicus Cappellus, qui Samaritanarum literarum patrocinium ſuſcepit. Et alioquin cum ii etiam, qui Hebraïcarum literarum antiquitatem propugnant, Samaritanas nihilominus eaſdem eſſe atque Phœnicias, unde Græcæ literæ ortæ ſunt, non diffiteantur; prius an poſterius in Bibliis uſurpatas fuiſſe dicant, nihil noſtra intereſt.

IV. De formis Γ & Π. Eodem Libro ſecundo de priſca literarum Græcarum forma multa adtulimus, exque monumentis veterum figuras characterum varias expreſſimus. Γ vero literam, duplici forma in vetuſtiſſimis marmoribus & nummis occurrere diximus, nimirum Γ & Π. Sed obſervandum eſt priorem formam, in Ionicis Inſcriptionibus, quæ ſunt omnium, quas proferre poſſumus, antiquiſſimæ, unicam haberi, nimirum Γ: unde forte credatur eſſe vetuſtiorem alterâ.

V. De literis Ξ & Ψ. Singulare prorſus & contra quorumdam Grammaticorum opinionem eſt, quod ex marmoribus Baudelotianis circa literas Ξ & Ψ obſervamus; nimirum eas antequam in uſu eſſent apud Græcos, (ſiquidem poſt ſexdecim priores advectæ ſunt,) per aſpiratas literas, cum Σ conjunctas, expreſſas fuiſſe; videlicet Ξ per ΧΣ, ut in ΑΜΦΙΑΝΑΧΣ pro ΑΜΦΙΑΝΑΞ, & Ψ per ΦΣ, ut in ΟΦΣΙΑΔΕΣ, pro ΟΨΙΑΔΗΣ. Prioris autem literæ frequentia exempla ſuppetunt, ut videas eodem Libro ſecundo; poſterioris autem unicum, nempe allatam vocem ΟΦΣΙΑΔΕΣ pro ΟΨΙΑΔΗΣ.

VI. De nummo Aëſillæ. Nummum Aëſillæ adtulimus cap. 2. in cujus antica caput Apollinis cum inſcriptione ΜΑΚΕΔ, id eſt, Μακεδόνων; in poſtica vero, clava nodoſa, tripus &c. cum inſcriptione, AESILLAS, hac literarum forma. Circa illam vero Aëſillæ inſcriptionem variæ ſunt ſententiæ: alii putant nummum ante rem Romanam cuſum fuiſſe, vocemque Aëſillas Græcam vetuſtiſſimis Græcis characteribus exprimi: nam literas L & S apud veteres Græcos hac forma ſcriptas fuiſſe ex vetuſtiſſimis Marmoribus perſpectum habetur; alii autem arbitrantur vocem illam AESILLAS Latine ſcriptam eſſe. Ego vero non auſim ad utramvis partem accedere: attamen ad formas Græcas L & S nummum Aëſillæ in exemplum attuli; & quidem nullo periculo, cum aliunde exploratum ſit eas olim apud Græcos in uſu fuiſſe.

VII. De literis ϵ, c, ω. Diximus literas Ε, Σ, Ω, ineunte Romano Imperio mutatas fuiſſe in ϵ, C, ω. Quæ autem de tali formarum commutatione variis in locis dicta ſunt, hîc compendio referenda putamus. Formæ ϵ, C, ω, ante Romanum Imperium nuſquam obſervantur in nummis & marmoribus: ſed ineunte Romano Imp. in nummis Julii Cæſaris ſub Auguſto cuſis, & in Auguſti num-

nis formæ illæ Є, C, ω adhibitæ deprehenduntur; in iis maxime nummis, qui Smyrnæ percussi sunt. Romæ item marmora, quæ quotidie eruuntur, quando Græcas inscriptiones præferunt, has novatas formas fere semper habent: nummos enim Romæ Græce cusos non novimus. Idipsum autem dicatur de aliis Occidentis partibus, ubi, vel a principio Romani Imperii, hæ novæ formæ admodum frequentantur; vetustiores autem illæ E, Σ, Ω, rarius observantur, ac citius obsoleverunt. In Oriente vero a principio item Romani Imperii formæ Є, C, ω, adhibitæ fuisse comperiuntur; sed rarius sub Imperio Augusti & Tiberii, postea vero usque ad finem tertii sæculi, utræque, nempe veteres & novæ, passim observantur; ita ut sæpe in eadem inscriptione utriusque generis literæ reperiantur. Videnturque veteres illæ formæ in Oriente ad quartum & forte ad quintum usque sæculum adhibitæ interdum fuisse, in Tabulis scilicet marmoreis aut æneis. In nummis item utræque formæ occurrunt. Sed a fine primi Augustorum sæculi C longe frequentius hac forma scribitur in nummis, unde Martialis,

Accipe lunata scriptum testudine sigma.

De Chyndonactis Inscriptione Libro 2. cap. 7. acturi, eam ibidem repræsentari curavimus: explicationem vero nullam adjecimus, quod spes aliqua esse videretur posse me illam, aut meis aut amicorum oculis, accuratius in lapide ipso dispicere & examinare. Diu igitur multumque sciscitatus, quò tandem concessisset lapis ille; Bernardi demum Monetæ Divionensis, qui Parisiis nunc versatur, viri docti, horumque studiorum amantissimi beneficio, rem ut modo subjiciam edidici. Præmittam solum, quæ de lapide primùm eruto enarrantur a Joanne Guenebaldo Divionensi Medico in opusculo cui titulus, *Le Reveil de Chyndonax* &c. Divione edito, anno 1621. post annos videlicet 23. quam lapis ille erutus fuerat. VIII. De Chyndonactis inscriptione.

Anno igitur 1598. secundâ Novembris, in agro Divionensi, quingentis ferme ab urbe passibus, in loco dicto *Poussot*, dum vineam Guenebaldi ligone foderent quædam operæ, inciderunt in urnam lapideam rotundam, a suprema & ab ima parte planam. Erat autem urna altitudine pedis Regii, & pari diametro. In exteriori superficie inscriptum erat, X. V. In ima & plana urnæ superficie inscriptio mox adferenda legebatur, quæ duabus lineis in circulum positis constabat. Intra urnam lapideam erat altera vitrea, a collo & ab ima parte tenuior, a medio latior, in qua defuncti cineres cum ossium particulis servabantur. In luce autem educta, iridis colores referebat, quod non arte quadam, sed temporis decursu & diuturnitate situs factum putatur. Idipsum enim quotidie observatur in urnulis vitreis, quæ Romæ variis in locis passim eruuntur.

Re undique pervulgata, eo visendi causa concursus factus est: accesserunt etiam ex longinquis partibus viri docti, inter quos Isaacus Casaubonus & alii ab eodem Guenebaldo in opusculo suo memorati. Hujus inscriptionis exemplum Jano Grutero transmissum est, sed vitiatum: nam ut contendit Guenebaldus, inscriptio a Grutero edita nec accurate ponitur, nec in forma literarum cum lapide consentit. Sub hæc, anno 1621. in eamdem urnam & inscriptionem Diatribam suam edidit is ipse Joannes Guenebaldus, cujus erat lapis, idque Gallico vulgari idiomate, hoc titulo: *Le Reveil de Chyndonax Prince des Vacies Druydes Celtiques Dijonois*, &c. Posteaque anno 1639 Andreas Taurellus, itidem Divionensis, qui Bononiæ in Italia sedes posuerat,

Diſſertationem Latine eadem de re edidit, ubi ea ipſa pene, quæ Gallico idiomate initio Diatribæ ſuæ Guenebaldus dixerat, Latine a Taurello enunciantur. Taurelli autem Obſervationes confutavit vir eruditus Philippus a Turre in erudito Opere de Deo Mithra. Reſtat ut, quo demum abierit urna lapidea, enarremus. Ea anno 1628. adhuc in ædibus Guenebaldi extitiſſe refertur a Claudio Batholomæo *Moriſoto* in Epiſtola ſua ad Jacobum Gothofredum, quæ eſt Centuriæ prioris octogeſima. Poſtea qua ratione inde tranſlata fuerit ita narrat D. Philibertus de la Mare Senator Divionenſis, Libro ſecundo vitæ Claud. Salmaſii nondum editæ, cujus excerptum ab exemplari ſupra laudati Domini Bernardi Monetæ, ipſo concedente, mutuati ſumus.

„ Non ægre ab eo (Joanne Guenebaldo) impetravit Thuanus Inſcriptionis
„ apographum, quod ad Janum Gruterum harum rerum promum condum
„ confeſtim tranſmiſit, a quo poſtea in illo locuplete antiquarum inſcriptio-
„ num Theſauro inſertum eſt pag. MCLIX. cum eo tamen lapſu ut Chyndona-
„ ctis tumulum hunc Auguſtoduni ſervari ſcripſerit, qui tamen Divione in
„ Guenebaldi ædibus, ubi centies illum vidiſſe memini, ſemper ſervatus ſit,
„ donec obtinendæ Ciſtercienſis Præfecturæ ſpe Benignus Guenebaldi F. eum
„ Richelio Cardinali dono dederit, a cujus obitu inter Sereniſſimi Principis
„ Gaſtonis Aureliorum Ducis cimelia tranſlatum eſſe dicunt. Sed quia hujus
„ Epigraphes antiquitatem a nonnullis in dubium vocatam fuiſſe audio, quaſi
„ Guenebaldus huic tumulo, certæ alioqui apud omnes, nec dubiæ antiqui-
„ tatis, Græcos incidi characteres curaſſet, qui in eo condi Chyndonactis ci-
„ neres fabularentur, hoc unum ad evincendam illorum opinionem dixiſſe
„ ſatis ſit, tot tantiſque viris probatam fuiſſe hanc Græca ſcribendi rationem,
„ ut dubio locus eſſe amplius non poſſit. Adde quod peritiſſimus harum re-
„ rum Claudius Salmaſius, omni exceptione major, & quidem oculatus non
„ ſemel teſtis, inſcriptionem hanc veluti ſinceram ac legitimam ſuis in Epi-
„ ctetum & Simplicium notis & animadverſionibus laudaverit, ut cinerum &
„ reliquiarum corporis cum ipſis manibus & anima, cujus illi cineres fuerunt,
„ conjunctionem intercedere veteres crediiſſe adſtrueret: qui Manes & ani-
„ mam lædi putarent cum oſſa violarentur, aut cineres diſſiparentur, vel etiam
„ indiligentius tractarentur.

Characteres autem Inſcriptionis alio modo refert Gruterus; alio & longe diverſo Guenebaldus nempe ſic,

Chyndonactis Inſcript.

Grut.	*Gueneb.*
ΜΙΘΡΗϹ ΕΝ ΟΡΓΑΔΙ ϹΩΜΑ	ΜΙΘΡΗϹ ΕΝΟΡΓΑΔ·ΧΩΜΑ
ΤΩ ΧΩΜΑ ΚΑΛΥΠΤΕΙ	ΤΟ ϹΩΜΑ ΚΑΛΥΠΤΕΙ
ΧΥΝΔΟΝΑΚΤΟϹ ΙΕΡΕΩΝ	ΧΥΝΔΟΝΑΚΤΟϹ ΙΕΡΕΩ~
ΑΡΧΗΓΟΥ ΔΥϹΕΒ ΑΠΕΧ	ΑΡΧΗΓΟΥ ΔΥϹΕΒ·ΑΠΕΧΟΥ
ΛΥϹΙΟΙ ΚΩΝ ΩΡΩϹ	ΛΥϹΙΟΙ ΚΟΝ·ΟΡΩϚ

Gruterus ut ab Amerio Thuano acceperat edidit; Thuanus aliena manu & fide usus est. Guenebaldus vero, penes quem lapis erat, ac cui fortasse magis credendum videatur, multos nævos in Gruterano apographo annotavit; nempe ⊟ *Theta*, sic quadratum exhiberi, cum sit in lapide rotundum, & O similiter: ω sic pluries repræsentari Π, quod tamen sic in lapide jaceat Ω: literam P a vertice quadratam describi sic P, quæ rotunda sit in urna: Υ hac forma depingi V, cum sic exstet in lapide Y. Adjecisset etiam duos semicirculos τῦ B in Gruterano Thesauro quadratos repræsentari, secus quàm in Edito ipsius Guenebaldi. Præter characterum formas vitiatas, hos item lapsus in Gruterana inscriptione notat Guenebaldus: I additum in voce ΟΡΓΑΔ, ubi punctum habetur; I contra sublatum a voce ΟΡΩΣΙ, licet extet in lapide. N adjectum post vocem ΙΕΡΕΩ &c.

Hic autem hærere me fateor circa literarum formas Gruteranas. Etenim ne vitia in Scribam imperitum referam, vetant illæ formæ quadratæ veteres, quæ in marmoribus remotissimæ antiquitatis non infrequenter occurrunt, ut in Palæographiæ decursu deprehendes. Illæ vero, uno excepto ω, quod nusquam ita scriptum Π vidi, vetustissimi sunt usus. Si igitur Scriba, quisquis ille fuerit, indiligenter exscripsisset, literas rudi more efformasset, non autem antiquas illas formas, quæ nonnisi peritis notæ sunt, pro veris substituisset. Quare consulto, & ut falleret sic literas effinxerit necesse est, vel is qui exscripsit, vel ipse Gruterus, cui transmissum apographum est.

Quid quod Guenebaldus, ne quidem secum ipse consentit? nam bina inscriptionis ejusdem schemata, quæ edi curavit; alterum in ære cum urnæ figura, alterum in lignea tabula, formâ literarum non parum inter se differunt. In postremo quippe, quod supra repræsentavimus, Χῶμα scribitur per X, in altero per K κῶμα: hanc vero postremam lectionem ipse in decursu opusculi sui ubique sequitur, ut nulla subsit Typographici mendi suspicio. ΤΟ ΣΩΜΑ sic scribitur supra; sed in altero Guenebaldi schemate ΤΩ ΣΩΜΑ. In voce ΚΑΛΥΠΤΕΙ, postrema syllaba sic in uno solutis literis legitur; in altero autem schemate T & E sic junguntur Ŧ. Ad vocem ΙΕΡΕΩ pro ἱερέων supra, loco τῦ N lineola circumflexa scribitur; at in altero Guenebaldi exemplo duæ lineolæ sic positæ *ιι* literam N pene exprimunt. Demum in postrema voce, ΟΡΩσι, *Sigma* hac recenti, & sane suspecta mihi figura, delineatur, *Iota* vero virgulæ formâ scribitur; at in altero Guenebaldi schemate hæc confuse lineolis rectis depinguntur. Cum igitur Gruteranas Guenebaldus formas repudiet, neque ipse tamen sibi constare videatur, quæ germana horum characterum forma sit, nondum satis perspectum habemus. Ut ut vero sit de literarum figura, Guenebaldus ita legit,

Μίθρης ἐν ὀργάδι (κῶμα) τὸ σῶμα καλύπτει
Χυνδόνακτος ἱερέων ἀρχηγοῦ.
Δυσεβὴς (sic) ἀπέχου Λύσιοι κόνιω (κόνιν) ὁρῶσι.

Id est,

In luco Mithræ hic tumulus corpus tegit Chyndonactis Sacerdotum Principis.
Impie abstine, Lysii cineres tuentur.

Duæ autem literæ XV, in exteriori urnæ superficie insculptæ, Χυνδόναξ indicant.

In dubium a nonnullis vocari & a Guenebaldo confictam existimari

Chyndonactis inſcriptionem narrat ſupra Philibertus de la Mare ; ſed ejus γνησιότητα aſſerere nititur. Verum multa ſunt ibi, quæ commentum oleant. Primo enim illa characterum varietas, & diſcrimen quod Gruteranas inter formas & Guenebaldicas ; itemque inter Guenebaldi ligneas & ejuſdem æneas, intercedit, neſcio quid ſuſpicionis adfert. Abbreviandi modus in vocibus θυσεβ. pro θυσεβὲς, vel melius θυοσεβὲς, κον. pro κόνιν, ὀργάδ. pro ὀργάδι, inuſitatus omnino peregrinuſque videtur. Metri ratio perplexa & imperiti hominis eſt, qui nec breves nec longas teneat.

Ad hæc, quod Μίθρης pro Μίθρου Guenebaldus ſcripſerit, ex ignorantia profectum videtur: in marmoribus quippe omnibus Mithras deus, non Mithre dea celebratur. Λυσίων vero Θεῶν mentionem induxit, de quibus Plato his verbis Lib. de Republ. 2. αἱ τελεταὶ αὖ μέγα δύνανται, καὶ οἱ Λύσιοι θεοί. i. *Expiationes & expiatorii Dii multum poſſunt* : quamquam id fortaſſe Guenebaldus non ex Platonis, quem Latine tantum legebat, fontibus hauſerit ; ſed ex Budæi potius Commentariis ; unde quæ refert de diis geniiſque ἀλεξικάκοις, ἀποτροπαίοις, λυσίοις, φυξίοις, manifeſto corraſit. Hæc porro formula, λύσιοι κόνιν ὀργάδι, prorſus extranea eſt, nec uſpiam, opinor, viſa. Ipſaque vox λύσιοι pro diis Manibus ſignificandis in nullo hactenus monumento obſervata fuit. Plura poſſem adjicere, quæ Guenebaldum ipſum inſcriptionis auctorem eſſe arguant. Verum hæc ſatis ſunto, ut quivis vel mediocriter cautus nobile commentum ſubodoretur.

IX. De Diphthongo, ȣ. Diximus eodem Libro ſecundo cap. 7. Diphthongum ȣ hac forma, quæ a nono ſæculo in Manuſcriptis Codicibus frequentatur, reperiri in nummis tertii ſæculi: duoque exempla adtulimus ex Muſæo illuſtriſſimi Domini Foucaut. Poſtea vero duo alia indidem excerpta nacti ſumus, quæ hic apponere juvat.

In nummi cujuſdam antica facie, capita Juliæ Mæſæ & Elagabali adverſa, cum inſcriptione,

ΑΥΤΚΜΑΥΡΑΝΤΩΝΕΙΝΟϹΑΥΓΙΟΥΛΙΑ ΜΑΙϹΑ ΑΥΓ.

In poſtica typus fortunæ cum cornucopia & temone : inſcriptio vero ſic habet,

ΥΠΙȣΛΑΝΤϹΕΛΕΥΚΟΥ ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΙΤΩΝ : ſic vero plenis vocibus legitur, ὑπὸ Ἰουλίου Ἀντωνείνου Σελεύκου Μαρκιανοπολιτῶν, i. *Sub Julio Antonino Seleuco, Marcianopolitarum.* Ibi vero Iȣλ. ſic legitur.

Alter nummus in antica habet caput Alexandri Severi, & hanc inſcriptionem,

ΑΥΤΚΜΑΥΡϹΕΥΑΛΕΞΑΝΔΡΟϹ.

In poſtica mulier ſtolata dextrâ pateram tenet, ſiniſtrâ haſtam, atque ita legitur

ΗȣΜ. ΤΕΡΕΒΕΝΤΙΝΟΥΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΙΤΩΝ, ſic vero legitur, ἡγουμένου Τερεβεντίνου Μαρκιανοπολιτῶν. *Præſide Terebentino Marcianopolitarum.* Ubi in voce Ηγουμ. ȣ ſic ſcribitur.

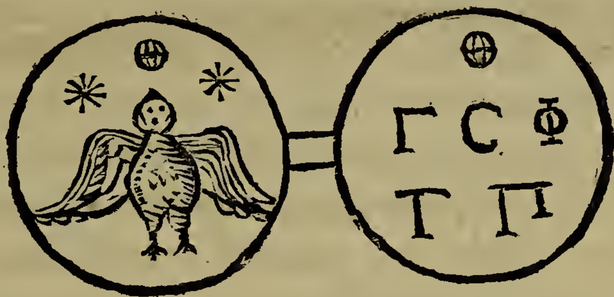
Id porro monitum Lectorem velim, me cum inſcriptiones illas Numiſmatum aut Tabularum marmorearum adtuli, partim ex iis, quæ viſu perceperam, partim ex ſchedis amicorum, partim etiam ex Libris editis, characterum formas deſumſiſſe. Quæ meis ipſe oculis vidi, pariterque ea, quæ ab amicis probatæ fidei accepi, illa ſane accurate, quantum licuit, expreſſa fuere : quæ autem ex editis Libris acceſſerunt, pauca ſane ſi cum prio-

ribus comparentur, non ſemper ad fidem marmorum edita fuerunt. Quamobrem in duabus inſcriptionibus, quas ex Grutero excerptas edidi Libr. 2. cap. 7. p. 175. literam ϛ hac forma non ſine ſuſpicione protuli. Nam Gruterus ab aliis accepit, & Typographus formis vulgaribus ε expreſſit: dubiumque eſt an ſic in ſchedis delineatum repererit; an vero, quia non ſuppetebant formæ iis, quæ in ſchedis ferebantur, ſimiles, ex typis officinæ ſuæ characterem, qui proxime ad formam ſchedarum accedebat, adhibuerit; neglecta parva, ut putabat ipſe, quæ intercedebat inter utrumque, differentia.

X. De Abraxæis figuris.

De Abraxæis figuris ac literis eodem Libro ſecundo cap. VIII. non paucis diſſeruimus. Rem vero notatu dignam ibi prætermiſſam indicare lubet: nempe omnia illa ſymbola, literas, animaliumque formas, vulgo in gemmis & lapillis inſculpta reperiri; ſed interdum, licet rariſſime, eadem ipſa in nummis æreis repræſentari. Tria quatuorve hujuſmodi me in Italia vidiſſe memini, quæ, ni fallor, ad Baſilidianorum ſymbola pertinent. Unum hic adferam, cujus ectypum Romæ manu propria delineavi: ubi in altera facie noctua expanſis alis, cum duabus ſtellis & circulo, quem puto lunam repræſentare; in altera vero, luna item ſubjunctis quinque literis Γ, C, Φ, Τ, Π, qua forma in ſchemate exhibentur.

Apud Petrum Donatum.

Hoc autem ſymbolum ad quamdam noctis horam pertinuiſſe veri ſimile eſt. Nam ut Baſilidianos ad ſingulas diei horas aſſignata quædam ſymbola habuiſſe putamus; ut eodem loco diximus, ubi cujuſque horæ typum ex Libro plumbeo, non dubiis, ut exiſtimo, conjecturis protulimus; ſic pro ſingulis noctis horis, quædam item ſigna habuiſſe veri ſimile eſt. Quid autem ſibi velint literæ in altera nummi facie inciſæ, nondum ſatis perſpectum habemus. Cæterum hic nummus non percuſſus eſt, ut alii nummi ſolent; ſed figuræ & literæ ſtylo inſculptæ ſunt.

XI. De literis Uncialibus

Libro tertio de characteribus Librorum agitur; de iis ſcilicet, qui *literæ unciales* vocantur: qua voce neſcio an quiſpiam ante Hieronymum ſit uſus; de auctoribus loquor quorum ſcripta ſuperſunt: ſiquidem ante Hieronymum adhibitam fuiſſe, ipſe Hieronymus ſuadet in Præfatione Libri Job: *Habeant*, inquit, *qui volunt veteres Libros, vel in membranis purpureis, auro argentoque deſcriptis, vel uncialibus, ut vulgo aiunt, literis, onera magis exarata, quam Codices.* De vocis autem origine non ita conſtat; plerique putant, Unciales dictas literas fuiſſe, eas quæ pollicis craſſitudinem haberent, quia duodecim pollices quibus pes conſtat pro duodecim unciis habentur. Sed ſi hoc unquam modo ſcriptitatum fuerit, quantæ molis codicem fuiſſe putes eum, qui Homeri Iliada uncialibus literis exaratam complexus ſit? Alteram vocis ejus explicationem, & quidem veri ſimiliorem nobiſcum communicavit ſupra laudatus Bernardus Monetæ, quæ ſic habet. Corpus omne, res omnis, ait optime Budæus Lib. de Aſſe I. in aſſem dividi ſolebat, qui deinde in duodecim «
«

„ partes ſive uncias dividebatur. Ita pes, menſuræ genus, cum pro aſſe habe-„ batur, duodecim, quibus conſtabat, pollices, duodecim unciarum loco „ erant. Ita cum Alphabetum, quod 24. literas apud Græcos continet, tan-„ quam as quidam ſpectabatur, ac in 12. partes dividebatur ſive uncias, ſeque-„ batur quamlibet literam ſemunciæ tantum rationem habuiſſe : unde factum „ eſt ut quæ literæ communibus altero tanto majores erant, jam non ſemun-„ ciales ut reliquæ, ſed unciales ob inſignem illam magnitudinem dicerentur. Ut ut vero ſit de prima vocis origine, unciales literas hodierno uſu dicimus eas in vetuſtis Codicibus, quæ priſcam formam ſervant, ac ſolutæ ſunt, nec mutuo colligantur. Hujuſmodi literæ unciales obſervantur in Libris omnibus ad nonum uſque ſæculum. Nono quippe ſæculo finem fecerunt Græci uncialibus literis ſcribendi ; ita ut ne unum quidem Codicem viderim, aut alicubi exſtare compererim uncialibus literis deſcriptum, qui poſt nonum ſæculum exaratus fuerit : exceptis tamen Libris Chori & Eccleſiæ uſui deputatis, qui decimo atque undecimo, ac forte poſterioribus ſæculis, uncialibus & paulo majoribus literis ad facilius legendum, additis etiam notis ad cantum, deſcripti ſunt. Ex his autem poſterioribus nullum hactenus aut inſpexi, aut alicubi eſſe didici, qui poſt undecimum ſæculum exaratus eſſet.

Quarto Libro de charactere ligato, ſive ductu calami conjuncto, verba facimus, ac ſæculorum noni, decimi, undecimi, duodecimi, decimi-tertii, decimi-quarti ſpecimina damus ; & quidem excerpta ut plurimum ex Codicibus anni notam ferentibus. Inter vulgaris Scripturæ exempla, Arcanarum literarum alphabeta cum explicatione proferimus ; earum videlicet, quarum frequens eſt Calligraphis uſus, nec tamen ab ullo uſpiam lectæ fuiſſe videntur. Demum claudimus Alphabeto generali : ubi formas omnes ſingularum literarum per temporis ordinem locamus.

Liber quintus Abbreviationes cujuſvis generis, Monocondilia, ſive Monocondylia, (nam utroque modo legitur,) notas artium ignotas & intactas hactenus, complectitur : quas ſummo labore & ſtudio ex variis Codicibus exſumptas, Lectori benevolo pergratas perque jucundas fore ſperamus. Quia vero in notis Myriadum erratum perſæpe fuiſſe credimus, rem ibi brevius fortaſſe, quam par erat, pertractatam, viſum eſt hic pluribus explanare.

XII. De Notis Myriadum.

Notæ numerales, ſive literæ numeris deſignandis conſtitutæ, a Grammaticis & *Lexicariis* adferuntur ; ita ut α', *unum* ſignificet ; β', *duo* ; γ', *tria* &c, ut vel tirones norunt. Pro denario autem numero, ι', *decem*, ια', *undecim* &c. pro centenario, ρ', *centum*, σ', *ducenti* &c. Pro millenario ͵α *mille* ; ͵β, *bis mille* &c. Cum hac autem numerandi methodo hactenus conſentit Codex Regius 2724. qui anno mundi 6191. ſecundum Græcorum calculum ; Chriſti autem 1183. ſcriptus eſt, & quidem a perito Calligrapho, qui Ærarii generalis Conſtantinopolitani Acta evolvere, ex iiſque varia excerpere ſe profitetur. Is autem myriadas ſive dena millia longe alia ratione notat, quam ſolent Grammatici : illi quippe dena millia ſic ͵ι, vicena millia ͵κ ; 30000 ͵λ, notant. Hic autem ſic, α̈ dena millia, ſive myriadem unam, β̈, 20000, ſive myriadas duas, γ̈, 30000. ſive myriadas tres, ϊ, 100000, ſive decem myriadas, ια̈ 110000, ſive undecim myriadas, ιβ̈, 120000, ſive duodecim myriadas, & ſic de reliquis ; ita ut quando plures numeri ſimul ponuntur, duo puncta poſtremæ ſemper literæ numerali ſuperſcribantur. ρ̄ autem centum myriadas, ſive 1000000. ſignificat, ρϊ centum & decem myriadas. ρια̈ centum & unde-

tim myriadas, & ſic de reliquis σ̈, ducentasmyriadas τ̈ trecentas &c. Millia autem myriadum ſic notantur ͵ᾱ̈, mille myriades; ͵β̈ bis mille myriades &c. Si autem millenario alii numeri adjungantur, duo puncta poſtremo numero ſuperſcribuntur, verbi gratia θ͵ ϡ ϟ θ̈, novem mille nongentæ nonaginta novem myriades: ubi ſemper intelligas myriadas ſingulas dena millia ſignificare. Ubi autem ultra poſtremum hunc numerum, videlicet ad myriadas myriadum, pervenitur, tunc plenis vocibus, non autem notis, numeratur ſic, μύριαι μυριάδες. Nec ultra numeros perſequitur ille, quiſquis fuerit, Calligraphus. Ego vero ſuſpicor numeros, qui plerumque apud veteres Scriptores non quadrare videntur, ex hujuſmodi notarum ignoratione vitiatos ſæpe fuiſſe. Hæc porro deſumta fuerunt ex opuſculo ejuſdem Codicis, cui titulus, περὶ λιτρισμῶν, id eſt, *de librarum ſupputationibus.* Incipitque fol. 21. verſo.

Eam quidem numerandi rationem memorat Joachimus Camerarius, & poſt eum Georgius Heniſchius in opuſculo de Numeratione multiplici, ubi tamen non omnia explicat ut ſupra, & in centenariis myriadum peccat ſemper: nam centum myriadas notat per 100000, id eſt *centum millia*, ducentas myriadas, *ducenta millia*, & ſic de reliquis omnibus centenariis myriadum. Sed quoniam ille notis numeralibus, non modo myriadas myriadum, ſed etiam longe ulteriores numeros, notis diſtinguit: quæ notæ in Codice Regio, de quo ſupra, non habentur, viſum eſt hic ejus locum totum adferre. Sic autem habet p. 56. *Alii inter quos Camerarius, ſecundam Nonariam aliter notari tradunt. Ibi enim novum limitem incipiunt, quem quintum &* μυριαδικῶν *ſeu* μυριονταδικῶν ἁπλῶν *vocant, qui complectitur decem mille, centum mille, decies millies millia, hoc modo* ᾱ̈, 10000. β̈, 20000. γ̈. 30000. δ̈. 40000. ε̈, 50000. ϛ̈, 60000. ζ̈, 70000. η̈, 80000. θ̈, 90000.

ϊ, 100000. κ̈, 200000. λ̈, 300000. μ̈, 400000. ν̈, 500000. ξ̈, 600000. ö, 700000. π̈, 800000. ϟ̈, 900000.

ρ̈, 100000. (*ſic male & in ſequentibus*) σ̈, 200000. τ̈, 300000. ϋ, 400000. φ̈, 500000. χ̈, 600000. ψ̈, 700000. ω̈, 800000. ϡ̈, 900000.

͵ᾱ̈, 10000000. ͵β̈, 20000000. ͵γ̈, 30000000. ͵δ̈, 40000000. ͵ε̈, 50000000. ͵ϛ̈, 60000000. ͵ζ̈, 70000000. ͵η̈, 80000000. ͵θ̈ 90000000. *Sextum faciunt iidem* μυριονταδικῶν διπλῶν, *hoc modo.*

α⁚, 100000000. β⁚, 200000000. γ⁚, 300000000. δ⁚, 400000000. ε⁚, 500000000. ϛ⁚, 600000000. ζ⁚, 700000000. η⁚, 800000000. θ⁚, 900000000. & ita deinceps. Hæ ſunt μύριαι μυριάδες. Sic γ⁚, τρισμύριαι μυριάδες; vel χιλιοντάκις ἐννεάκις μύριαι μυριάδες. *Sic deinceps incrementa numeri punctis notantur, ut* μυριάκις μυρίαι μυριάδες α⁚. *qui eſt numerus* μυριονταδικῶν τριπλῶν, &c. Hactenus Georgius Heniſchius poſt Camerarium & alios. Hæc vero numerandi ratio, quam in nullo umquam Codice manuſcripto uſurpatam vidi, cum ea quæ ſuperius ex Codice Regio allata eſt, in quibuſdam convenit, in aliis vero ſecus, ut quiſque videre poſſit.

De ſexto Libro, ubi de Re Diplomatica Græca: itemque de ſeptimo, ubi Deſcriptio montis Atho, vide quæ diximus in Præfationibus, ad ſingulos.

De Indictionum numeris, interdum mendoſis.

In notis Indictionum ſæpe peccatum aut variatum fuiſſe, jam multi viri

docti animadverterunt : quare nihil mirum si in tanta Indictionum sylva, quantam, ex Codicibus excerptam, præfert hæc Palæographia, aliquot reperiantur secus positæ, quam in Calculis & Tabulis chronologicis habentur. Persæpe autem hæ Indictionum varietates ex Calligraphis ortæ sunt, qui aut errabant in numero, aut cum ad postremos præcedentis Indictionis menses devenerant, subsequentis anni Indictionem annotabant, vel contra si ineunte anno scriberent, præcedentem Indictionem ponebant. Indictionem vero pariter & annum, ut ex supra memorato Codice Regio statuitur Libro quinto cap. 4. primâ Septembris incipiebant. Sic exempli causa, nota Leonis Clerici Ægyptii p. 48. annum mundi præfert 6509. hoc est Christi 1001. Indictionem vero 13. & tamen ea est 14. sed quia ineunte anno scripsit Leo, præcedentis anni Indictionem notavit.

Pag. autem 49. ad annum 1045. a Theopempto Calligrapho notatur indictio 12. quæ est 13. Ibidem in nota sequenti ejusdem anni Indictio 3. ponitur : sed ex subscriptione pene deleta puto excidisse ι ante γ'. & prius ιγ'. scriptum fuisse ; id est, *Indictione decima-tertia*.

Pag. 56. ad annum 1276. Calligraphi lapsu scribitur Indictio 10. quæ est 4. Sic autem legas ibi, & in Græco, δ'. Ibidem ad eumdem annum notatur Indictio 14. quæ est 4.

Pag. 71. ad annum 1364. notatur Indictio quinta & est secunda, & ad annum 1366. notatur Indictio nona, quæ debet esse quarta. Binas autem exscripsi ex catalogo Bibliothecæ Laurentianæ, ubi fortasse mendum.

Pag. 73. ad annum 1382. legitur Indictio undecima : est autem quinta.

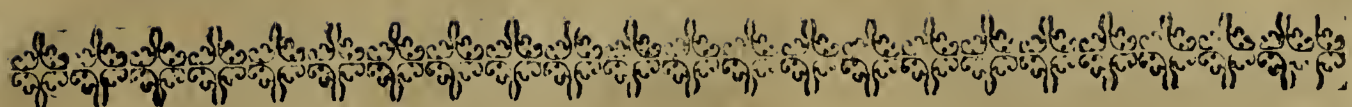
Pag. 77. ad annum 1427. in Catalogo Laurentiano legitur Indictio octava, est vero quinta.

Pag. 78. ad annum 1435. legitur Indictio secunda : est autem 13.

Pag. 83. ad annum 1467. lege Indict. 15. & ad annum 1475. lege Indict. 8.

Pag. 303. legitur Indictio quarta, & est secunda.

RECENSIO OMNIUM, QUAS QUIDEM *novimus Bibliothecarum Græcarum, tam veterum, quam recentiorum in quibus manuscripti Codices habentur.*

NON abs re, nec præter institutum nostrum fore duximus, si Bibliothecarum omnium Græcarum, quæ vel olim extiterunt, vel etiam hodie, manuscriptis Græcis instructæ, variis in locis habentur, recensionem aggrediantur: addito etiam, quantum licebit, Librorum manuscriptorum numero. Jam vero multi de Bibliothecis scripserunt, quorum lucubrationibus, ad hanc novam brevemque instituendam Bibliothecarum Græcarum descriptionem usi sumus, quamplurimis adjectis, quæ nos ipsi tum apud Scriptores veteres, tum in ipsis hodiernis Bibliothecis collegimus.

Vetustissima omnium, quas memoratas apud Scriptores comperimus, Bibliothecarum Græcarum, fuit illa PISISTRATI, olim Athenarum Tyranni, qui, ut ait A. Gellius, *Libros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus posuisse dicitur: deinceps curiosius accuratiusque ipsi Athenienses auxerunt: sed omnem illam postea Librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsâ præter arcem incensa, abstulit asportavitque. in Persas. Hos porro Libros universos multis post tempestatibus Seleucus Rex, qui Nicanor appellatus, referendos Athenas curavit.*

POLYCRATEM quoque Samium, EUCLIDEM Atheniensem, NICOCRATEM Cyprium & EURIPIDEM, libris coacervandis nobiles fuisse refert Athenæus, lib. 1. c. 2.

In CNIDO etiam una Cycladum insula, Bibliotheca constituta fuit, quam Hippocrates, ut quidam dicunt, ex invidia, quod Cnidii medicinæ sectam suæ contrariam profiterentur, concremavit. Vide Soranum in vita Hippocratis & Zwingerum. Hujus vero Bibliothecæ primordia ignorantur.

CLEARCHUS Heracleæ Ponticæ Tyrannus, unus ex discipulis Platonis, cujus in Heraclienses sævitiam pluribus narrat Justinus, libro 16. Bibliothecam comparavit, atque ea re magnam consequutus laudem est.

ARISTOTELIS Bibliothecam ejusque fortunas ita describit Strabo, lib. 13. *Protulit Scepsis Socraticos Erastum & Coriscum, & Neleum Corisci filium, qui auditor fuit Aristotelis & Theophrasti, & ejusdem Theophrasti Bibliothecam successione nactus est, in qua Aristotelis etiam Bibliotheca fuit: nam Aristoteles suam Theophrasto tradidit, cui & scholam reliquit. Primus omnium, qui nobis sunt noti, Libros collegit Aristoteles: idque Ægypti reges facere docuit. Theophrastus Neleo tradidit. Hic libros Scepsin translatos, ineruditis hominibus reliquit, qui libros inclusos negligenterque jacentes tenuerunt: cumque Attalicorum Regum studium intellexissent, quibus Scepsis parebat, conquirentium libros ad instruendam Pergami Bibliothecam, sub terra suos in fossa quadam occultaverunt. Ibi ab humore & blattis vitiatos, tandem qui ex ea erant stirpe Aristotelis Theophrastique libros Apelliconi Teio magna pecunia vendiderunt. Tenebatur is Apellico librorum amore magis, quam Philosophiæ studio: quamobrem laceræ scripturæ restaurationem quærens, in nova libros transtulit exempla, lacunasque imperite resarcivit, ac libros edidit mendorum plenos. Usu venit Peripateticis antiquis, qui post Theophrastum vixerunt, cum libris*

carerent, paucosque dumtaxat, præcipue exotericos, haberent, ut nulla de re exquisite pertractando philosophari possent; sed tantum de propositis disputarent. Qui vero post editos hujusmodi libros extitere, facilius quidem philosophari & Aristotelem imitari potuerunt: sed ob mendorum multitudinem multa conjectando dicere cogebantur. Multum huc etiam Roma contulit: statim enim a morte Apelliconis, Sylla cum Athenas cepisset, Bibliothecam illius recepit: quæ cum Romam esset allata, Tyrannio Grammaticus a Bibliothecæ præfecto obtinuit, ut sibi eorum usus permitteretur, (homo Aristotelis studiosus,) & Bibliopolæ quidam ineptis usi Librariis, neque cum exemplaribus comparantes, quod & aliis libris exscriptis vendendi causa tum Romæ tum Alexandriæ (factum est) &c. Hunc Strabonis locum, utpote prolixiorem, Latine tantum protulisse satis esto.

SMYRNÆ vero Bibliothecam fuisse ita narrat Strabo, lib. XIV. *Hodie omnium est urbium pulcherrima: pars ejus in monte structa muris præcincta est, maxima autem ejus pars in planicie ad portum & magnæ Matris Templum & gymnasium: vici varii & quantum fieri potuit recta linea diducti: viæ lapidibus stratæ, porticus magnæ & quadratæ, partim in plano, partim in editis contignationibus. Est & Bibliotheca, & Homerium* (Ὁμήρειον) *porticus quadrata, Templum habens Homeri ejusque simulacrum. Nam Smyrnæi quoque Homerum sibi acriter vendicant: & numisma æneum apud eos Homerium vocatur.* Hujus loci versionem in multis vitiatam emendavimus: &, brevitatis causa, Græca prætermisimus.

APAMEÆ quoque ad ostia Marsyæ positæ Bibliothecam viginti millia voluminum fuisse tradunt: quæ maxima ex parte Græca fuisse putantur. Hujus Bibliothecæ principia ignota.

Sed illas omnes longe superavit ALEXANDRINA Bibliotheca, quam primus paravit Ptolemæus Philadelphus Rex Ægypti, insignis Musarum patronus, ideoque Poëtarum scriptis non immerito celebratus. Hic conquisitis vario linguarum genere Codicibus, non apud Græcos modo, sed apud Æthiopas, Indos, Persas, Babylonios, Assyrios, Chaldæos, Phœnicas, Romanos, tantum librorum numerum collegit, ut ad septingenta demum millia pertigisse dicantur: cujus in coëmendis libris liberalitas, vel ex hoc uno facto prædicatur. Cum Athenienses frumenti inopia premerentur, non prius alimenta concessit, quam sibi tragœdiarum Sophoclis, Euripidis, & Æschyli autographa tradidissent: pro iisque quindecim argenti puri talenta oppignoravit: quibus acceptis, apographa exquisite eleganterque exarata remisit Athenas, civitatem ea summa XV. talentorum donavit, quam in pignus acceperat. Is ipse sacros Hebræorum libros in Græcam linguam transferri curavit: qua de re infinita prope a viris doctis disputata fuerunt. Sed ea omnia volumina, inquit A. Gellius, numero pene septingenta millia, bello Alexandrino, *dum diripitur ea civitas, non sponte, neque opera consulta, sed a militibus forte auxiliariis incensa sunt.* Sic item Ammianus Marcellinus, lib. 22. sed Seneca quadraginta solùm millia incensa refert.

Huic accensenda Bibliotheca altera in Ægypto, quæ SACRA appellabatur: in cujus vestibulo scriptum erat, ἰατρεῖον ψυχῆς; id est, Medicinalis animæ officina.

Aliam item in SEBASTIO, sive Augusti Templo, Bibliothecam memorat Philo Judæus, de legatione ad Caium.

ATTALUS & EUMENES Pergami reges Bibliothecam ingentem collegerunt, quam, ut Plutarchus scribit, ducentis librorum millibus constantem

M. Antonius

M. Antonius Cleopatræ dedit. Sed poſtea Romam tranſvecta fuiſſe putatur.

ÆMILIUS PAULUS, devicto Perſeo Rege & ſubacta Macedonia, Libros Regios Romam deportavit, quos filiis ſuis literarum ſtudioſis legendos tradidit.

Celebratur item Bibliotheca LUCULLI, qui bello Mithridatico ſtrenue perfunctus, libris reponendis ſplendida ædificia Romæ conſtruxit, quæ perpetuo patebant ſtudioſis omnibus, etiam advenis, tamquam amœniſſimum Muſarum diverſorium. Erat autem hæc Bibliotheca librorum copia & elegantia inſignis. Eo confluebant viri docti ex Græcia, Arabia variiſque gentibus, & aſſidente Lucullo de Philoſophia diſputabant. Qua re ſibi Lucullus æternam gloriam comparavit.

M. Terentius VARRO Ciceronis familiaris Bibliothecam habuit, & quidem Græcis, ut putatur, libris inſtructam. Si quidem Cicero Varronem, utpote Græcè doctum, Græcis paſſim verbis alloquitur libro IX. Epiſtolarum ad Familiares.

Huic adjungenda ipſius M. Tullii CICERONIS Bibliotheca, quæ, perinde atque aliæ omnes Romanæ illo tempore, libris multis Græcis inſtructa erat. Suæ vero Bibliothecæ meminit Cicero pluribus in locis.

QUINTUS item CICERO, frater Marci Bibliothecam habuit, de qua idem Marcus ad Quintum fratrem, *de Bibliotheca tua ſupplenda, libris commutandis, Latiniſque comparandis, valde velim iſta confici.*

T. POMPONIUM ATTICUM Bibliothecam habuiſſe dicit M. Tullius Cicero Ep. ad Atticum, l. I.

Puteolis Bibliothecam FAUSTI fuiſſe memorat Cicero Epiſt. ad Atticum, l. 4. *Ego*, inquit, *hic paſcor Bibliotheca Fauſti.*

DIDYMUS ALEXANDRINUS, qui Ciceronis ætate floruit, tria millia & quingenta volumina conſcripſiſſe dicitur. Is Χαλκέντερος, *Chalcenterus*, ſive æneus venter ab aſſiduitate ſcribendi vocabatur, itemque βιβλιολάθης, quod, cum hiſtoriæ cuidam ut vanæ repugnaret, ejus quidam Liber prolatus eſſet, qui eam hiſtoriam a ſe ſcriptam contineret.

Admiranti vero, inquit Michaël Neander, & cauſam quærenti, quomodo “
unus homo tantum legere, tantum conſcribere potuerit, Damaſcius, quicum- “
que ille fuit, reſpondebit ubi ait, στοιχεῖα πρῶτα μέγιστα τῆς τῶν ὄντων πολυθεάμο- “
νος ἱστορίας, ἔρως, φιλοπονία, ἀγχίνοια. *Prima & maxima elementa multiplicis rerum* “
cognitionis, ſunt ſtudium, laboris amor, ingenii acrimonia. Atque hæc ſunt, quæ “
noſtra ætate & veterum & recentium ſcripta nobis exhibent. “

Credibile eſt illos pariter vitiiſque jociſque “
Altius humanis exeruiſſe caput. “
Non Venus & vinum ſublimia pectora fregit, “
Officiumque fori militiæque labor. “
Nec levis ambitio, perfuſaque gloria fuco “
Magnarumque fames ſollicitavit opum. “

ASINIUS POLLIO, hoc genere laudis cæteros omnes Romanos, qui ante ſe fuerant, antecelluit, qui Romæ in atrio Libertatis publicam Bibliothecam inſtituit, eamque doctorum Imaginibus exornavit, inter quas eminebat M. Varronis, Romanorum doctiſſimi, adhuc ſuperſtitis Imago. V. Plin. l. VII. c. 30. & l. 35. c. 2. Is autem, nempe Aſinius Pollio, videtur exſecutus ea, quæ JULIUS CÆSAR in animo habebat, quæque haud dubie perfecturus erat, niſi fato præoccupatus fuiſſet, nempe, ut ait Suetonius, *Bibliothecas Græcas &*

Latinas, quas maximas posset, publicare, data M. Varroni cura comparandarum ac digerendarum. Nisi forte melius dicatur idipsum fecisse OCTAVIUM AUGUSTUM de quo Suetonius: *Addita porticus cum Bibliotheca Latina Græcaque: quo loco jam senior sæpe etiam senatum habuit.*

In TIBERIANA domo Bibliothecam fuisse narrat A. Gellius, l. 13. c. 18.

In TEMPLO PACIS Romæ Bibliothecam fuisse narrat idem A. Gellius, quæ quidem a VESPASIANO Imp. collecta dicitur.

EPAPHRODITUS CHÆRONENSIS Grammaticus, qui, teste Suida, sub Nerone & usque ad Nervam floruit, triginta voluminum millia collegit.

His etiam connumerandæ Bibliothecæ illæ Romanæ, quas incendio absumtas DOMITIANUS restaurari curavit, *Exemplaribus*, inquit Suetonius, *undique petitis, missisque Alexandriam, qui describerent emendarentque.*

JULII MARTIALIS Bibliothecam in villa positam canit Martialis Poëta, lib. 7. epigr. 15. Ista porro ætate, tam familiaris Romanis erat Literarum Græcarum usus; ut Bibliothecæ Romanæ non minus Græcis, quàm Latinis libris essent refertæ.

Celebris fuit Bibliotheca illa ULPIA a TRAJANO Imp. Plinii junioris suasu instructa, in qua libris linteis gesta principum; Elephantinis vero Senatusconsulta conscribi curavit. Quin & ipse PLINIUS JUNIOR Bibliothecam instituit Libris in omni disciplinarum genere refertam.

Memorat idem ipse Plinius junior Bibliothecam HERENNII SEVERI his verbis: *Herennius Severus, vir doctissimus, magni æstimat in Bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum Cornelii Nepotis, & Titi Cassii.*

HADRIANUS vero Imp. cum insignes & plurimas ædes Athenis fecisset, agonem edidit, Bibliothecamque miri operis exstruxit, ut habet Cassiodorus in Chronico.

Eodem tempore HERODES ATTICUS, vir Consularis, Sophista, inter Græciæ literatos sua ætate facile princeps, in librorum lectione consenuit, & ad usque finem, ut putatur, imperii M. Aurelii ætatem produxit: omnium veterum flores collegit, librorumque haud dubie suppellectile instructus, tantam & ipse opusculorum, quæ perierunt, copiam edidit, ut pro Bibliotheca haberi possent. Tanta demum literarum laude floruit, ut Hadrianus Sophista in ejus funere orationem suam sic orsus sit, Πάλιν ἐκ Φοινίκης γράμματα, *Rursum ex Phœnicia literæ.* Et vere ipse Phœnicias literas revocasse dici possit, qui in villa sua Triopia columnas, nunc Farnezianas, Ionicis veteribus literis, quæ ad Phœnicias proxime accedunt, inscribi curaverit. Quarum columnarum inscriptiones & formam secundo Libro adferimus.

LARENSIS, vel ut alii vocant, LAURENTIUS referente Athenæo, l. 1. Librorum Græcorum copiam tantam congessit, ut omnes libris colligendis nobiles superaret, Polycratem, inquam, Samium, Pisistratum tyrannum Atheniensium, Euclidem Atheniensem quoque, Nicocratem Cyprium, Pergami Reges, Euripidem Poëtam, Aristotelem philosophum, &, qui horum libros in potestate habuit, Neleum, a quo scilicet omnes libros mercatus Ptolemæus rex, cognomine Philadelphus, cum iis, quos Athenis & Rhodi emerat, in nobilem Alexandriam transferri curavit. Florebat autem Larensis M. Aurelii tempore.

Memorabilis item est Bibliotheca GORDIANI JUNIORIS Africani, de qua hæc Julius Capitolinus: *In studiis gravissimæ opinionis fuit: forma conspicuus,*

memoriæ singularis, bonitatis insignis, adeo ut semper in scholis, si quis puerorum verberaretur, ille lacrymas non teneret. SERENO SAMONICO, *qui patri ejus amicissimus, sibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & carus usque adeo, ut omnes libros Sereni Samonici patris sui, qui censebantur ad sexaginta & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret: quod eum ad cælum tulit. Siquidem tantæ Bibliothecæ copia & splendore donatus, in famam hominum literatorum decore pervenit.*

BIBLIOTHECA JEROSOLYMITANA ab ALEXANDRO Episcopo constructa, inter alia, multorum Ecclesiasticorum doctrina excellentium virorum Epistolas complectebatur, unde Eusebius ad Historiam Ecclesiasticam se plurima mutuatum testificatur, lib. 6. Hist. Eccl. c. 20.

Narrat Publius Victor CONSTANTINI MAGNI tempore Bibliothecas publicas Romæ fuisse numero unde-triginta, quarum multas ipse vel reparavit vel erexit.

PAMPHILUM Martyrem Bibliothecam undequaque collegisse narrat Eusebius Hist. Eccl. lib. 6. c. 32. & alibi. Eadem ipsa Bibliotheca videtur esse, quam Cæsareæ aperuerat JULIUS AFRICANUS, quam postea ad triginta usque voluminum millia auxerunt EUSEBIUS & PAMPHILUS Laodicenus Presbyter, qui sua manu maximam partem librorum Origenis descripsit, quos thesauri loco habere se testificatur Eusebius. EUZOIUS cum GREGORIO NAZIANZENO plurimo labore, collapsam Origenis & Pamphili Bibliothecam in membranis instaurare conatus est. Hanc vero Bibliothecam sæpe consuluit Hieronymus in emendatione librorum Veteris Testamenti. Viditque in ea Evangelium Matthæi Hebraïce. *Vid. Hieronymum in Catalogo Script. Eccles. Apol. contra Rufinum. Contra Pelagium lib.* 3. *in cap.* 3. *Epist. ad Titum. Præfat. in Matthæum.*

CONSTANTIUS Imperator Bibliothecam exstruxit, & librorum copiam collegit, quam postea Bibliothecam multis accessionibus nobilitavit JULIANUS Imperator, qui eam in Regiam porticum, ubi Bibliothecam novam excitaverat, transtulisse narratur. In hac Bibliotheca septem Antiquarios constituit VALENS Imperator, quatuor Græcos & tres Latinos, scribendi peritos, quibus annonam assignavit.

JULIANUS Imperator supra memoratus, qui eruditione ac studio literarum magnam consequutus laudem esset, nisi defectione sua a Christiana religione, ac odio in eamdem, *Apostatæ* nomen meruisset, Bibliothecam numerosissimam Antiochiæ collegit, cui etiam GEORGII Ariani Episcopi Alexandrini Bibliothecam adjungi curavit.

ANTIOCHIÆ in Templo Trajani Bibliotheca erat pretiosa: quam instigatione uxoris Jovianus cum Templo incendi jussit: quæ res Antiochenorum in Jovianum odium concitavit. *Suidas.*

Memoratur ab Hieronymo Bibliotheca VICTORIANA, veterum desideratissimorumque exemplarium locuples.

Ipse quoque HIERONYMUS Bibliothecam sibi numerosam comparavit, ac Heliodoro comite in Syriam concessit, ut in solitudine ac studiis viveret.

Prædicatur etiam THEODOSIUS JUNIOR eo nomine, quod collegerit sacros Codices, & quæ ab interpretibus ipsorum scripta erant & scribebantur, decemque myriadas, sive centum millia Librorum coacervaverit, ut ea laude Ptolemæo Philadelpho minime cederet. Socrat. l. 7. c. 22. Niceph. l. 14. c. 13.

Conſtantinopoli imperante BASILISCO, graviſſimum incendium Bibliothecam abſumſit inſtructiſſimam & clariſſimam, eamdem, quam ſupra diximus a Conſtantio & Juliano Imperatoribus inſtitutam, δώδεκα μυριάδας βιβλίων ἀποκειμένων ἐν αὐτῇ ἔχουσα; hoc eſt, *In qua repoſita erant centum-viginti librorum millia*, narrantibus Zonara & Malcho Sophiſta Byzantio. In eadem Bibliotheca fuiſſe narratur inteſtinum draconis, longitudine pedum centum & viginti, in quo deſcripta erant Homeri poëmata, Ilias nempe & Odyſſea. Abſumtam incendio Bibliothecam reſtauravit ZENO Imperator, curante Juliano Præfecto Urbis, qui Zenoni ſtatuam auratam poſuit ante veſtibulum. Conſtantinopolitana eadem Bibliotheca ſub LEONE ISAURO ſplendida & numeroſiſſima erat. Cujus Imperatoris juſſu tota conflagravit, & cum ea duodecim Bibliothecarii ſimul igne conſumti ſunt.

ROMANA ſub Pontificibus Bibliotheca prædicatur a multis: Baſil. epiſt. 82. Greg. Magn. lib. 7. epiſt. 29. & aliis. Codicibus autem Græcis perinde atque Latinis inſtructam fuiſſe ſuadet Leo Cinnamus Calligraphus anno 759. qui ſe librum Joannis Damaſceni ex ea tranſſumtum exſcripſiſſe ſignificat.

Sub Theophilo Imperatore Conſtantinopoli in PATRIARCHIO fuiſſe memoratur Bibliotheca Patriarcharum in THOMAITE, quæ Theophilo imperante tota conflagravit. Ibi autem erant S. Joannis Chryſoſtomi Commentaria, referentibus Zonara & Cedreno in Theophilo.

Sub hæc Conſtantinopoli libros collegiſſe traduntur BASILIUS MACEDO, LEO SAPIENS, & CONSTANTINUS PORPHYROGENITUS, & fortaſſe alii, quorum aut nulla, aut obſcura mentio.

Undecimo autem ſæculo, EUDOCIA MACREMBOLITISSA, uxor primo Conſtantini Ducæ, deinde vero Romani Diogenis, Imperatorum, literarum laude floruit, multos edidit libros, Bibliothecam numeroſam curâ ſumtibuſque ſuis paravit. Unus ex ejus Bibliotheca eductus Codex hodie in Colbertina Bibliotheca exſtat: cujus ſpecimen notamque dedimus Libro quarto, cap. 5. ubi de ejuſdem Eudociæ Operibus & Bibliotheca non pauca diximus.

Anno 1276. memoratur a Leone Cinnamo Calligrapho Bibliotheca Imperatoria Conſtantinopolitana imperante Michaële Duca, Angelo, Comneno, Palæologo. Vide Lib. 1. cap. 7. ad eumdem annum.

Memoratur item Bibliotheca GEORGII COMITIS Corinthii, qui Codices a *Marco Mamura* Cretenſi acceperat. Horum vero Codicum pars habetur in Bibliotheca Cæſarea.

Bibliothecæ Orientales poſt captam Conſtantinopolim.

Poſt captam Conſtantinopolim variis in locis manſere priſcarum Bibliothecarum reliquiæ, quas memorat Antonius Verderius, & poſt eum Antonius Poſſevinus; nimirum in PATRIARCHIO Conſtantinopolitano manuſcripti Codices circiter quinquaginta.

Penes ANTONIUM CANTACUZENUM Principem circiter triginta.

Apud CONSTANTINUM BARINUM totidem, vel circiter.

Apud JACOBUM MARMORETAM Principem totidem.

Apud JOANNEM SUZI numero pauci.

Apud MANUELEM EUGENIUM circiter triginta.

Verum elapſis a tempore, quo primum Catalogi hujuſmodi conſtituti

ſunt annis pene centum & triginta, quorſum abierint hujuſmodi Codices ignoratur.

Penes Patriarcham Conſtantinopolitanum nomine CALLINICUM, qui non multis ab hinc annis obiit, Codices Græcos non paucos fuiſſe, narrabat mihi quidam, qui haud ita pridem Conſtantinopoli huc advenerat.

THEODOSIÆ ſive CAFFÆ in Cherſoneſo Taurica aliquot erant libri manuſcripti, quorum Catalogum texuit Antonius Poſſevinus, p. 115. & ſeqq.

In Monaſterio S. TRINITATIS IN CHALCE inſula proxime Conſtantinopolim manuſcripti Græci Codices exſtant numero pauci, quorum Catalogum penes me habeo.

Bibliothecæ MONTIS ATHO in Deſcriptione Joannis Comneni, quam ad calcem hujus Palæographiæ edidimus, recenſentur; nimirum in Monaſterio MAGNÆ LAURÆ, Bibliotheca mirabilis: in Monaſterio item DIONYSII: in Monaſterio BATOPEDII duæ Bibliothecæ: in Monaſterio IBERORUM tres Bibliothecæ. Hæ vero ſeptem numero Bibliothecæ, quot & cujuſmodi libros complectantur, nondum accepimus; ſi fides Joanni Comneno, innumeris pene cujuſvis argumenti libris refertæ ſunt.

In Pathmo inſula in Monaſterio quodam Græci Codices habentur, quorum Catalogum dedit Antonius Poſſevinus, p. 42. Ibi vero ad ſexaginta circiter numerantur. Quorum ſaltem multos hinc & inde diſtractos diſperſoſque fuiſſe veriſimile eſt.

In aliis item Græciæ Monaſteriis hodiernis Codices ſuperſunt, non ita magno, ut putatur, numero: itemque in privatorum domibus. Ex Jacobi Sponii itinerario, hæc pauca excerpſimus.

Corcyræ penes HIERONYMUM ULACH Cretenſem multi Codices Græci erant, inter quos, ſi fides Sponio narranti, viginti circiter ἀνέκδοτοι.

In Zacyntho inſula AGAPITUS PAPA Bibliothecam habere dicitur, ubi Codex nondum editus de Vitis SS. Patrum, Archiepiſcoporum, Abbatum & Calogerorum.

Aliquot item Codices vidiſſe ſe commemorat Jacobus Sponius penes ANTHIMUM Archiepiſcopum Athenienſem.

In Monaſterio PENTELI propter Athenas omnia fere Patrum opera in manuſcriptis haberi refert idem Sponius, narratque ſe, cum accepiſſet ea in Bibliotheca reperiri Apologiam pro Chriſtiana religione Imperatori Hadriano ab Ariſtide Philoſopho oblatam, eamdem ibi fruſtra quæſiviſſe.

De Bibliothecis Occidentalibus poſteriorum temporum, ubi Codices Græci exſtant.

In Bibliothecis Occidentalibus variis, multi Codices Græci habentur: quorum plerique ex Græcia exportati; alii autem a Græcis Calligraphis poſt captam Conſtantinopolim in Italia, Gallia aliiſque regionibus exſcripti ſunt. Horum vero omnium, quotquot in Bibliothecis Europæis exſtant, numerum, ſi comparemus cum vetuſtis illis, quas ſupra memoravimus, Bibliothecis, perexiguum ſane dicamus oportet. Nam ſi omnes Italiæ, Galliæ, Angliæ, Bataviæ, Germaniæque Codices Græcos ſupputaveris, vix eos ad viginti millium numerum pertingere deprehendes.

In una autem Alexandrina Ptolemaïca Bibliotheca ſeptingenta millia voluminum numerabantur, quorum maxima pars Græci erant: in Attalica ducenta millia, in aliis 120000. in aliis 100000. unde intelligas quam multa veterum Scriptorum opera perierint. Siquidem Bibliothecæ noſtræ, eorum qui ante Ptolemæos & Attalos ſcripſerunt, Codices admodum paucos habent; ſed pleroſque Biblicos, Eccleſiaſticos, aut eorum Scriptorum, qui poſt abſumtam incendio Alexandrinam, aut exportatam Attalicam floruere.

Monendum tamen eſt, libros illos Bibliothecarum remotiſſimæ vetuſtatis, quorum mentionem ſupra fecimus, non tot ſcripta & opuſcula complexos eſſe, quot in hodiernis Bibliothecarum noſtrarum voluminibus continentur: ſed quodlibet opuſculum, ſeu λόγον, ut Græci vocant, volumen unum ut plurimum confeciſſe; ut plurimum dico, quia certum eſt in uno volumine, ſive πυκτίῳ ut Græci vocant, interdum Iliada Homeri deſcriptam fuiſſe: nam Iliadis Homeri volumen ſe habuiſſe teſtificatur Gregorius Nazianzenus: itemque Philocaliam Origenis, alio volumine comprehenſam. Verum opuſcula alia breviſſima, uno in volumine deſcribebantur: ita ut quodlibet opuſculum integrum volumen ſive librum unum efficeret: ſecus quam in recentioribus libris; iis maxime qui ab undecimo & duodecimo ſæculo deſcripti ſunt: ubi uno in Tomo centum & aliquando plura diverſorum opera deſcripta videmus. Hac vero ratione intelligas oportet, cum dicitur, Didymum Alexandrinum Chalcenterum tria millia & quingenta volumina conſcripſiſſe, & Origenem ſex millia librorum edidiſſe: nam ſi noſtris hodiernis libris ſimiles dixeris, neuter tantum præſtare potuit, ne quidem ſi tantam per totum vitæ curriculum diligentiam adhibuiſſent, quantam ſemel Hermolaus Barbarus, qui triginta-ſeptem dierum ſpatio ſe Codicem Athenæi integrum deſcripſiſſe teſtificatur, qui Codex nunc exſtat in Bibliotheca Regia, cum Hermolai Barbari ſubſcriptione.

Ad hæc autem illo ævo, cum literis uncialibus majuſculiſque ſcriberent, ex libro minoris argumenti & materiæ volumina conficiebant, ac unum dumtaxat λόγον, aut opuſculum uno in tomo ſcribebant, niſi ejuſdem materiæ & argumenti ratio, plures in uno volumine libros, ſibi mutuo cohærentes, ſimul exarare poſtularet, ut in Homeri Iliade, de qua ſuperius. Poſtquam autem minutiore & ligato charactere libros deſcribi cœptum eſt, tunc, ut ſupra diximus, in uno eodemque Codice varia diverſorum opera conjunctim poſita & deſcripta ſunt. Ut autem ad Bibliothecarum, quam ſuſcepimus, recenſionem veniamus. Ab Italia ordiemur, ad quam, utpote Græciæ viciniorem, multo plures Græci Codices advecti ſunt.

IN ITALIA.

ROMÆ.

VATICANA Bibliotheca cæteris omnibus, ſaltem Italicis, manuſcriptorum pretio atque copia antecellit. Ea primum a Nicolao V. deinde vero a ſubſequentibus Pontificibus, manuſcriptis cujuſvis generis, ſpeciatimque Græcis multis, aucta fuit. Ea quippe una multas inſignes Bibliothecas complectitur, Urbinatem, Sirleti Cardinalis, Palatinam, Chriſtinæ Reginæ, cui adjuncta erat PAULI PETAVII Bibliotheca, aliæque minores. Bibliothecam vero Vaticanam manuſcriptorum Græcorum duo millia complecti narrabant mihi

ejuſdem Bibliothecæ cuſtodes : quos inter libros multi vetuſtiſſimi pretioſiſſimique ſunt.

OTTOBONIANA, ſive Em. Cardinalis Ottoboni Bibliotheca, Bibliothecæ olim de ALTAEMPS Codices habet alioſque multos, inter quos exſtant Græci plurimi. Numerum non teneo, ſed puto eſſe non multo pauciores 400. vel 500.

BARBERINA Bibliotheca multis inſtructa libris manuſcriptis eſt. Græcos autem ibi 70. circiter numeravi. Aiunt olim magno numero fuiſſe; ſed furtim ſubductos pene quingentos in alienas manus deveniſſe.

CHIGGIANA, ad triginta circiter Codices Græcos habet, quorum quidam magni pretii ſunt.

SFORTIANA olim multis pretioſiſque Codicibus inſtructa erat, qui quorſum abierint ignoratur.

In Bibliotheca S. MARIÆ IN VALLICELLA, aliquot item Græci Codices inter alios multos Latinos habentur.

In COLLEGIO ROMANO RR. PP. JESUITARUM Græcos Codices non ita magno numero exſtare renuntiatum eſt.

Bibliotheca Illuſtriſſimi Abbatis DOMINICI PASSIONEI, librorum copia & delectu inſignis, ducentos circiter Græcos Codices continet : aliquorum ſpecimina dedimus Libro IV. & in Appendice Calligraphorum ſubſcriptiones nonnullas.

Bibliotheca RR. PP. S. BASILII Romæ Codices Græcos centum quinquaginta circiter complectitur, omnes ferme in membranis ac vetuſtiſſimos, ex Monaſteriis Calabriæ advectos. Hujus autem Bibliothecæ frequens mentio habetur in hac Palæographia Græca.

In Monaſterio CRYPTÆ FERRATÆ; olim multo plures,quam hodie, exſtabant Græci Codices manuſcripti. Jam autem viginti circiter ſuperſunt.

NEAPOLI.

In Monaſterio S. JOANNIS DE CARBONARIA Auguſtinianorum exſtant Codices Græci centum : aliqui vero vetuſtiſſimi eximiique ſunt. Hæc Bibliotheca, olim numeroſior, Antonii Seripandi fuit, qui eam ex Jani Parrhaſii teſtamento acceperat.

In Monaſteriis CALABRIÆ Ordinis S. Baſilii : multi variis in locis Codices Græci ſuperſunt, quos exportari Romam curabat R. P. Mennitius Ordinis S. Baſilii Præfectus Generalis : ne iis in partibus, ubi linguæ Græcæ ſtudium prorſus interiit, incuriâ deperirent.

IN SICILIA.

In Monaſterio S. SALVATORIS Meſſanenſi, multi Codices Græci habentur, quorum numerum non teneo. Plerique omnes Sanctorum Patrum opera complectuntur. Poſſevinus in Catalogis, p. 35. eorum laterculum adfert. Quorumdam indicem & titulos penes me habeo.

In Monaſteriis item Ordinis S. BASILII in Sicilia, Græcos haberi Codices narrabat mihi Præfectus ille ſupra laudatus: ſed nullam hactenus eorum notitiam accepimus,

IN HETRURIA.

SENIS.

In NOSOCOMIO exstare dicunt autographum Commentariorum Sancti Joannis Chrysostomi in Joannem.

FLORENTIÆ.

Celeberrima illa Bibliotheca LAURENTIANA, a Cosma primum, deinde a Laurentio & reliquis Magnis serenissimis Hetruriæ Ducibus collecta, Codices Græcos manuscriptos habet circiter mille: in quibus multi sunt antiquissimi, magnique pretii. Atque adeo inter præstantissimas omnium Bibliothecas hæc annumeretur oportet.

Ibidem in Monasterio BEATÆ MARIÆ Benedictinorum Codices Græci habentur numero centum. Multi selecti & optimæ notæ sunt: quorum Catalogum dedimus in Diario Italico, p. 362. & seqq.

In Bibliotheca S. MARCI Dominicanorum, Codices magno numero sunt, in quibus quadraginta circiter Græcos recensui.

BONONIÆ.

In Bibliotheca S. SALVATORIS Canonicorum Regularium Codices Græci circiter triginta, quorum Catalogum dedimus in Diario Italico, p. 407.

CESÆNÆ.

CESÆNÆ Bibliothecam mss. fuisse aliquot Græcis Codicibus exornatam narrat Antonius Possevinus, p. 104.

VENETIIS.

Bibliotheca S. MARCI: quæ Codices Græcos omnes Cardinalis Bessarionis habet, & quidem amplo, ut putatur, numero. Si fides Philippo Thomasino Græci Codices ad sexcentos circiter ibi numerantur, qui, ut fertur, 30000. millium aureorum pretio a Cardinali BESSARIONE emti sunt. Hos dum Venetiis essem explorare facultas non fuit mihi, nec cuipiam erit, donec sapientissimo Senatui placeat tantam suppellectilem in publicum usum emittere: qui unus Manuscriptorum fructus esse potest.

Excellentissimi JULII JUSTINIANI Patricii Veneti τοῦ μακαρίτου Musæum Codices Græcos habet octoginta numero, quorum plerique optimæ notæ. Eorum Catalogum dedimus in Diario Italico, p. 433.

In ædibus CAROLI GRIMANI Patricii Veneti est Bibliotheca Codicibus Græcis instructa numero plus minus sexaginta. Præcipuorum Catalogum dedimus in Diario Italico, p. 40. & 41.

In Bibliotheca S. JOANNIS & PAULI Dominicanorum habentur Codices circiter viginti: quorum Catalogum dedimus, p. 47. Diarii Italici.

Est item Venetiis Musæum v. cl. MELETII TYPALDI Archiepiscopi Philadelphiæ, ubi Codices Græci circiter quinquaginta. Eorum aliquot notavimus in Diario Italico, p. 46.

In Musæo item v. cl. ANTONII CAPELLI Patricii Veneti pauci Codices Græci sunt: quorum item notam dedimus.

In

In Bibliotheca v. cl. BERNARDI TREVISANI Nobilis Veneti Codices Græci non pauci sunt: quos ego non inspexi; quia cum ultimò Venetiis decessi ex insula quadam in urbem transferebantur.

Multi quoque alii Codices Venetiis in ædibus Nobilium aliorumque latent. Ob trajectus enim facultatem brevitatemque, eo frequenter exportati sunt ex Græcia, ac in dies exportantur.

Jacobus Philippus Thomasinus in libro, cui titulus, *Bibliothecæ Venetæ manuscriptæ, publicæ & privatæ, Utini anno* 1650. Inter Bibliothecas illas, aliquot manuscriptis Græcis instructas refert: sed quia raro notat Græcine an Latini sint Codices, quos recenset; sciri nequit, quot libri manuscripti Græci in singulis habeantur. Quæ Codices Græcos habere feruntur hæ sunt Biblioth. S. ANTONII, quæ jam pridem tota conflagravit. SS. JOANNIS & PAULI de qua supra: ubi multo plures tunc extitisse Codices videntur, quam jam habeantur. BESSARIONIS Cardinalis, quæ est ipsissima Sancti Marci de qua supra.

BAROCIANA, cujus titulus male positus emendatur ad calcem hoc modo: *Bibliotheca Librorum Græcorum Mss. vetustissimorum D. Jacobi Barocii Patricii Veneti præcellentis ingenii: non minore diligentia, quam sumtu conquisita, & Roberti Martinii Bibliopolæ Londinensis ære anno* 1628. *in Britanniam translata. Qua cum plurimis magni pretii aliis Codicibus Illustrissimus Archiepiscopus Cantuariensis postea Oxoniæ Bibliothecam Bodleianam, præclaro munificentiæ argumento locupletavit.* De hac Bibliotheca inferius agitur, ubi de Bodleiana. D. JOSEPHI DE AROMATARIIS Bibliotheca aliquot exemplaria Græca habere dicitur ibidem. Itemque FEDERICI CERUTI Musæum: atque ANDREÆ DE RUBEIS. In Cœnobio quoque SANCTI FRANCISCI A VINEA pauci Græci mss. numerantur: atque etiam in Bibliotheca VINCENTII GRIMANI Calergi.

Has Bibliothecas, hæc Musæa Græcis Codicibus instructa Venetiis notat Philippus Tomasinus. Patavii item inter multas, quas recenset, Bibliothecas, hæ Græcos Codices habere dicuntur.

PATAVII.

In Bibliotheca Canonicorum Regularium S. JOANNIS IN VIRIDARIO sexaginta circiter Codices mss. Græci habentur, quos enumerat idem Philippus Thomasinus.

In Bibliotheca S. JUSTINÆ admodum pauci.

In Bibliotheca THEATINORUM pauci.

In Musæo LAURENTII PIGNORII exiguo numero.

In Bibliotheca CORRADINA item pauci.

In Bibliotheca NICOLAI TRIVISANI, quadraginta Codices Græci.

MUTINÆ.

In Bibliotheca SERENISSIMI DUCIS MUTINENSIS manuscriptorum Codicum Græcorum festivam copiam vidi, numerum non inivi; sed præcipuorum Catalogum dedi in Diario Italico, p. 31. & seqq.

PARMÆ.

In vestibulo quodam exstant duo septa, asseribus admotis circumquaque

clausa, ubi Codices manuscripti, in iisque haud dubie Græci non pauci, ab aliquot annis tumulantur, ita ut nec evolvi possint, nec si quid detrimenti a tineis & blattis patiantur, iis mederi quispiam valeat.

MEDIOLANI.

Unam hac in urbe novimus eamque perinsignem Bibliothecam AMBROSIANAM, Codicibus manuscriptis multis maxime autem Græcis instructam, ac in orbe literario celeberrimam. Græcorum Catalogum dedimus in Diario Italico, præcipuorum videlicet, eorumque qui primo ad manum venerunt; numerum autem non duximus. Sed puto non multum abesse a 500. vel 600.

TAURINI.

In Bibliotheca SERENISSIMI DUCIS ad ter mille circiter Codices numerantur: qui alii aliis impositi, & parietis more concinnati, conclavis cujusdam latera occupant. In iis Græcos multos haberi dicebant, quorum nullam notitiam accepi.

IN GALLIA.

LUTETIÆ.

BIBLIOTHECA REGIA numero elegantia & præstantia Cod. mss. nulli concedit. Græcos autem ad duo pene millia habet variæ manus & ætatis. Qui primus Codices Græcos huc advehi curavit Franciscus I. fuit, Princeps ævo suo literarum Pater, deinde multi a subsequentibus Regibus additi, maximéque ab Henrico II. & Henrico IV. Demum sub Ludovico Magno Bibliotheca Regia tantopere aucta fuit: ut nusquam gentium ulla huic comparanda reperiatur. Inde maximam eorum partem, quæ in hac Palæographia continentur, mutuati sumus, ut quisque deprehendet in decursu operis.

Huic vicina BIBLIOTHECA COLBERTINA secundùm Regiam inter præstantissimas locum habet. Inter Codices vero mss. qui magno istic numero habentur, Græcos exstare pene mille comperi, & quidem præstantissimos, vetustissimosque. Hæc vero Bibliotheca celeberrimam illam Thuanam complectitur: quæ tamen ne quartam quidem partem Colbertinorum Codicum facit. Hujus frequens mentio & usus in hac Palæographia.

Bibliotheca COISLINIANA, olim SEGUERIANA, sive Excellentiss. PETRI SEGUERII Cancellarii, Codices magno numero continet, inter quos quadringenti Græci vel circiter habentur, ad quos sane difficiles semper aditus sum expertus.

In Bibliotheca Excellentissimi MAURICII TELLERII Arch. Remensis multi, iique insignes, Græci Codices erant, quos ipse haud ita pridem LUDOVICO MAGNO una cum Latinis obtulit ad usum Biblioth. Regiæ.

Biblioth. Illustriss. D. HARLÆI in supremo Parisiensium Senatu non ita pridē Principis, multi Codd. mss. habentur, ac in iis aliquot Græci optimæ notæ.

Bibliotheca COLLEGII LUDOVICI MAGNI, RR. PP. Jesuitarum, Codicibus bene multis manuscriptis exornatur. In iis Græci habentur numero circiter 360. quorum plerique recentes; sed aliquot tamen antiquissimi & optimæ notæ.

Bibliotheca Monasterii S. GERMANI A PRATIS Benedictinorum, multos Codices pervetustos habet, inter quos pauci Græci sunt; sed vetustissimi & pretiosi; ut verbi causa Epistolæ illæ S. Pauli Græco-Latinæ. Hic item erat decantatum illud Glossarium Græco-Latinum, octavo vel nono sæculo conscriptum, quod paucis ab hinc annis ab nescio quo improbo subreptum fuit.

Bibliotheca MESMIANA, Codices habet bene multos; Græcos autem circiter ducentos variæ ætatis & conditionis.

Bibliotheca Illustrissimi Domini FOUCAUT multis pretiosissimisque manuscriptis exemplaribus exornatur; in iis vero, triginta circiter Græci Codices, quorum quidam optimæ notæ.

Bibliotheca DOMINICANORUM IN VICO S. HONORATI Codices mss. non paucos habet, in iisque Græcos circiter viginti.

Bibliotheca RR. PP. ORATORII IN VICO S. HONORATI, Codices habet non paucos & exquisitos, & Græcos aliquot bonæ notæ.

In Bibliotheca clariss. & eruditissimi EUSEBII RENAUDOTII, Codices multi Orientales habentur, in iisque Græci aliquot, ab eruditissimo Cangio frequenter memorati.

In Bibliotheca clarissimi & amicissimi viri STEPHANI BALUZII, multi Codices mss. sunt; Græci autem triginta, quorum Catalogum minutatim feci, penesque me habeo.

In Bibliotheca RAPHAELIS TRICHETI DU FRESNE, cujus catalogus typis datus est: memorantur Græci Codices manuscripti circiter sexaginta, qui in Bibliothecam Regiam translati sunt.

IN MONASTERIO S. DIONYSII IN FRANCIA.

Habetur Diploma autographum Imperatoris Constantinopolitani cujusdam, & Codex anno 1408. missus & dono oblatus a Manuele Palæologo Imperatore per Manuelem Chrysoloram ejus legatum. Codex autem est xi. sæculi.

REMIS.

In Bibliotheca S. REMIGII Benedictinorum, habentur exemplaria manuscripta bene multa, & inter illa Codices Græci circiter sexaginta, olim Cardinalis a Lotharingia Archiepiscopi Remensis.

EBROICIS.

In Bibliotheca S. TAURINI Ebroïcensis Benedictinorum, habentur Codices Græci mss. circiter triginta, qui olim Cardinalis Perronii fuerant.

DIVIONE.

In Bibliothecis illustrissimi D. BOUHIER DE SAVIGNI, in supremo Divionensium Senatu Præsidis, itemque DD. DE LA MARE & LANTIN, in eadem suprema Curia Senatorum, habentur Codices Græci numero pauci.

TURONIS.

In Bibliotheca D. DU POIRIER, Codices manuscripti Græci habentur numero pauci.

IN HISPANIA.

Insignis illa Bibliotheca SCORIALENSIS multis vetustissimisque Codicibus instructa erat, qui, ut quidem narratur, incendio perierunt.

OXONII.

In Bibliotheca BODLEIANA ex Barociana Codd. mss. 246. quos donavit illustrissimus D. Guillelmus Herbertus. Viginti-sex ex dono Thomæ Roe militis. Viginti-duo ex dono Oliverii Cromweli. Item non pauci ex dono Guillelmi Laudi Archiep. Cantuariensis. Multique alii Thomæ Bodleii. Pauci Joannis Seldeni. Aliquot Henrici Savilii.

In Collegio UNIVERSITATIS & in BALIOLENSI paucissimi: in MERTONENSI aliquot.

In COLLEGIO NOVO ad sexaginta circiter.

In LINCOLNIENSI paucissimi.

In Collegio CORPORIS CHRISTI, viginti circiter.

In Collegio S. JOANNIS BAPTISTÆ paucissimi.

In Collegio S. MARIÆ MAGDALENÆ 16.

CANTABRIGIÆ.

In Collegio S. EMANUELIS pauci.

In Collegio S. TRINITATIS circiter viginti.

In Collegio SIDNEY-SUSSEX pauci.

In Collegio CAIO-GONVILLENSIS pauci.

In Collegio S. BENEDICTI item.

In Bibliotheca Publica pauci.

In Eccl. Cathedrali West-Monasteriensi admodum pauci.

In Bibliotheca ISAACI VOSSII Codices Græci mss. 214.

LONDINI.

ABRAMI SELLERI paucissimi.

In Bibliotheca THOMÆ GALE circiter 200.

EDUARDI BERNARDI Bibliotheca paucos Codices Græcos habet.

Bibliotheca JACOBÆA Codices Græcos habet 42.

Bibliotheca GEORGI WHELERI Codices Græcos 79.

Bibliotheca JOANNIS MORI Episcopi Norvicensis Codices Græcos paucos.

IN GERMANIA.

BIBLIOTHECA CÆSAREA Libris Græcis manuscriptis magno numero instructa est, quorum fusissimam descriptionem Petrus Lambecius adornavit. Recenset autem Theologicos Codices 336. Juridicos 18. Medicos 52. Philosophicos 146. Historicos 69. Summa omnium est 621.

MONACHII in Bibliotheca Sereniss. BAVARIÆ Ducis & Electoris, ducenti sexaginta-duo Græci Codices recensentur in Catalogo Ingolstadii edito anno 1602.

AUGUSTÆ VINDELICORUM in Bibliotheca centum viginti-duo

Græci

Græci Codices numerantur in Catalogo, quem David Hœſchelius auctor typis edi curavit anno 1595. Auguſtæ Vindelicorum.

BASILEÆ item Bibliotheca habetur multis Græcis manuſcriptis, quorum numerum ignoramus, inſtructa.

De PALATINA non loquar, quia eam in Vaticanam Bibliothecam tranſlatam fuiſſe ignorat nemo.

ARGENTORATI.

ULRICUS OBRECHT aliquot Græcos Codices habuit: quo defuncto quorſum abierint ignoratur.

IN BATAVIA.

LUGDUNI BATAVORUM eſt Bibliotheca, ubi inter manuſcriptos Codices, non pauci Græci numerantur.

LOVANII.

RR. PP. JESUITÆ Codices Græcos omnes, qui olim Juſti Lipſii fuerant, habere dicuntur a Miræo in Vita Juſti Lipſii.

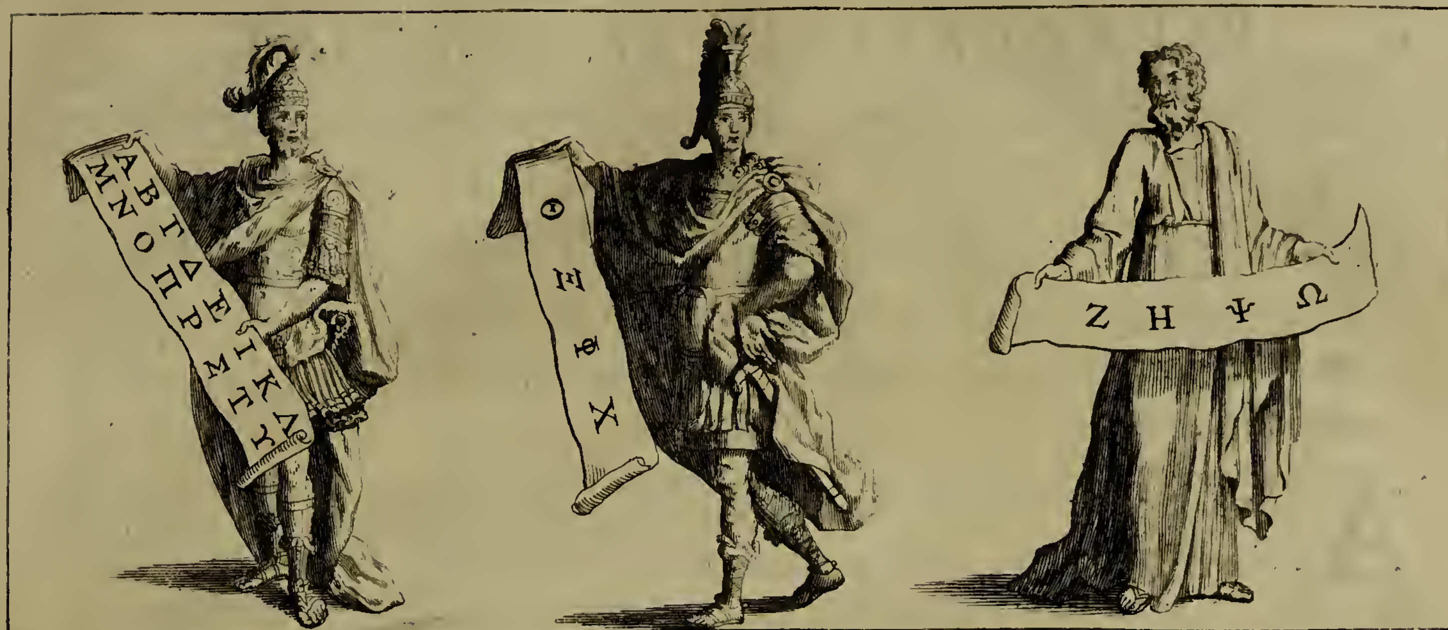
IN UNGARIA.

MATTHIAS CORVINUS Ungariæ Rex Bibliothecam multis Græcis Latiniſque Libris inſtructam paravit: qua re non minus, quàm bellicis virtutibus, immortalem ſibi laudem peperit. Illius Bibliothecæ, ut putatur, reliquiæ, quando Buda a Germanis expugnata eſt, adhuc ea in urbe ſupererant.

ERRATA.

PAg. 4. linea 6. ante finem lege *conſtat.* & lin. ult. *conſtet.* P. 20. lin. 6. ante finem, lege *conſtantem.* P, 32. lin. 14. ante finem, lege *occaſio lapſus eſt.* P. 80. lin. 14. lege, 1449. P. 109. lin. 1. lege, *decerptum.* P. 110. lin. 4. ante finem lege, *ex Cypro maximeque ex Papho* P 140. lege ΟΦΣΙΑΔΕΣ. P. 145. lege *Nicomedienſium.* P. 154. lin. 23. dele *&* ante, *vel aliis.* P. 225. lin. 20. lege *Oſea.* P. 233. lin. 12. *ubi altera,* lege, *quò altera.* P. 249. lin. 29. lege, *paginam.* P. 251. lin. 18. lege *Te palmitibus ornatam imperii vitem.*
P. 278. lin. 21. lege, *iis omnia*, dele, *in,* P. 302. lin. 13. lege *editum.* P. 311. lin. 13. ἐπὶ, lege ἐπ. P. 354. lin. 12. lege ὡμολογημένα. P. 352. lin. 30. lege πῖον οὖ, καὶ διαπῆ. Quid non admittat, & quare.

PALÆOGRAPHIA

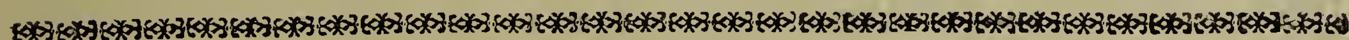

PALÆOGRAPHIA GRÆCA,

SIVE

DE ORTU ET PROGRESSU CHARACTERUM Græcorum, & de variis omnium Sæculorum ſcriptionis Græcæ generibus.

ADDITIS FIGURIS ET SCHEMATIBUS.

LIBER PRIMUS.

De inſtrumentis Græcorum ad ſcriptionem, de Chartis, de Libris, de Calligraphis, ſive Librariis & eorum Notis.

PROOEMIUM.

DE veteri & varia characterum Græcorum forma dicturi, ne quid ſemel initam narrationem aliò avertat, e re duximus cætera omnia, quæ ad rem Librariam ſpectant, præmittere ac diſtinctis Capitibus explanare. Hoc itaque primo Libro agitur de Atramento, de Encauſto, cæteriſque ad ſcribendum uſurpatis liquoribus; de variis chartarum generibus; de ſtylo, calamo aliiſque manu tractabilibus inſtrumentis; tum de Librorum conficiendorum ratione; poſtea de Calligraphis variiſque Scribarum generibus; de notis Calligraphorum, quas primum Chronici more, deinde Alphabetico ordine recenſemus; demumque de Regionibus ac locis ubi frequentata Græca ſcriptio fuit. Et ſic clauditur primus hujus Palæographiæ Liber.

CAPUT PRIMUM.

De Atramento & aliis liquoribus ad usum Græcorum: De picturis Codicum ad rerum repræsentationem: De Chrysographia. Instrumenta arandi ex Scholiaste Hesiodi manuscripto: De Prosopopœis depictis.

ATRAMENTUM vocant Græci μέλαν, μελάνιον; sive etiam proprie, μέλαν ᾧ γράφομεν, *atrum quo scribimus.* Atramentum item dicitur μελαντηρία: at μελαντηρία, quæ erat atramentum metallicum, ad ligulam calceorum denigrandam maximè usurpabatur: atque adeo, *Atramentum sutorium* dicitur, ad discrimen *Atramenti librarii*, quod a Clemente Alexandrino, in loco mox adferendo, γραφικὸν μέλαν, id est, *Atramentum scriptorium*, vocatur. Non desunt qui atramentum ἀπέραμνον appellent. Verùm ἀπέραμνον, quod *incoctile* significat, videtur species atramenti esse, quæ igni non præparetur, ad discrimen Encausti: nam ἔγκαυστον, *Encaustum* admoto igne, ad picturam & literas Imperatorias, rubrum conficiebatur: nonnumquam ad scriptionem atrum edebatur, hinc Itali atramentum, *Inchiostro*: nostrates ex eadem, ut putatur, origine, *Encre*. Atramentum igitur librarium, ex succo loliginis vel sepiæ fieri solebat, itemque ex fuligine fornacium ac balinearum: aliisque forte modis non ita cognitis, quos explorare multi conati sunt. Verum ea de re audiendus Plinius L. 35. c. 6. *Atramentum quoque inter factitios erit: quamquam est & terra geminæ originis. Aut enim salsuginis modo emanat, aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inventi sunt Pictores, qui e sepulcris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac novitia. Fit enim ex fuligine, pluribus modis, resina vel pice exustis. Propter quod officinas etiam ædificavere, fumum eum non emittentes. Laudatissimum eodem modo fit e tædis. Adulteratur fornacum, balinearumque fuligine, quo ad volumina scribenda utuntur. Sunt qui & vini fæcem siccatam excoquant: affirmantque, si ex bono vino fæx fuerit, Indici speciem id atramentum præbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi Pictores e vinaceis fecere, tryginon appellant. Apelles commentus est ex ebore combusto facere, quod Elephantinum vocant. Apportatur & Indicum ex India, inexploratæ adhuc inventionis mihi. Fit etiam apud infectores ex flore nigro, qui adhærescit æreis cortinis. Fit & e tædis ligno combusto, tritisque in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura: * sed ex his non fit. Omne autem atramentum sole perficitur, librarium gummi, tectorium glutino admixto: quod autem aceto liquefactum est, ægre eluitur.* Libro autem 27. c. 7. ait, Atramentum librarium ex diluto absinthii temperatum, literas a musculis tueri. Hæc de variis atramenti generibus Plinius, quibus adjici multa possent. Sed qui plura desideraverit adeat Petri Mariæ Caneparii opus de Atramentis, ubi minutatim omnia, quæ ad atramentum pertinent, expenduntur. Quod autem jam in vetustioribus manuscriptis Græcis conspicimus atramentum, a prisco nigrore multum recessit: nec tamen omnino flavum languidumque evasit; sed fulvum rutilumque manet, ut persæpe a minii colore non multum recedat. Id autem observes in Codicibus permultis a quarto ad duodecimum usque sæculum; in permultis dixi: nonnumquam enim, cum a peritioribus atramentum confectum est, priscum nigrorem semper conservat: quod expertus sane fui, etsi rarissime, in Libris manuscriptis, ubi scriptionis annus in fine ab

[* Erant tamen qui ex sepiis facerent.]

orbe condito, more Græcorum consignabatur. Accidit item, ut cum membranæ superficies non polita, sed ceu spongiosa est, quod subtilius in liquore est imbibatur, atramentique color flavus languidusque remaneat: quod etiam contingit in Bombycinis omnibus manuscriptis, ubi quod subtilius est chartam penetrat, crassior autem humor in superficie consistit.

Præter atrum colorem ad titulos Capitum, & Articulorum, maximeque ad præcipuas librorum inscriptiones, itemque ad notas marginales breviores, ad alias notulas quæ ad marginem remittunt, ad majusculas literas, usurpatur sæpissime minium, sive ruber purpureusque color. Qui mos perantiquus ab Ovidio memoratur,

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Ad subscriptiones item Imperatorias, quarum exempla duo inferius adferimus; aliud Constantini Imperatoris cujusdam; aliud vero Irenes Ducænæ Augustæ, purpureus color adhibetur, qui vulgari usu, apud Scriptores maxime Byzantios, dicitur Cinnabaris, Κιννάϐαρις, unde passim apud eosdem memoratas observes subscriptiones Imperatorum διὰ κινναϐάρεως. Erat porro Cinnabaris liquor ex cocto murice & trito conchilio, vel, ut Plinius ait, ex muricis sanguine confectus. Cujus primam confectionem, seu ἐργασίαν, invenisse dicitur quidam Callias Atheniensis, in Collectione historiarum Scaligeriana p. 323. secundæ Edit. Qua de re Nicetas Choniates Acominatus hæc habet Annal. L. I. p. 34. γράμμα ἐρυθροσήμαντον, σφραγῖδι τε χρυσείᾳ καὶ σηρικῷ νήματι, ἔμπεδον κόγχης ἀναδεδευμένῳ αἵματι, τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεὼ ἀναδίδωσι. id est, *Literas rubro signaculo aureoque sigillo, & serico filo munitas, ac conchæ sanguine tinctas, Clero magni Templi offert.* Et paucis interpositis, ἠρυθροδανωμένην βασίλειον γραφὴν, *rubricatas Imperatorias literas.* Narrat quoque Dio Lib. 40. nomina Imperatorum in vexillis inscribi, φοινικοῖς γράμμασι, puniceis nempe, purpureisque literis. Quod si Imperator tum pupillus per se Imperium non administraret, Tutor ejus virides literas usurpabat: qui color cum sit spei symbolum, futuram Imperatoris in virili ætate administrationem adumbrare videbatur. Vocabatur autem βατράχιον χρῶμα, quod est *viridis color*, ab herba quadam βατραχὶς dicta: quid si dicamus, derivatum nomen a ranis terrestribus, quas ξηροβατράχους vocant Græci: quæ in Orientalibus Regionibus; imo in Occitania, Gallo-provincia, Italia frequentissimæ, ac viridi colore sunt, arbores conscendunt, foliaque virentia referunt?

Infinita prope de liquoribus hujusmodi adjicere possemus; sed quia id instituti nostri ratio non patitur, unum exquirere libet, num Cinnabaris ille, sive purpureus color & liquor χρυσοβουλλίοις sive actis Imperatoriis manu Augusti propria signandis subscribendisque destinatus, differat a minio, ad titulos & margines librorum usurpari solito. Sane si oculorum judicio steteris, & binas Principum subscriptiones supra dictas cum miniatis Manuscriptorum notis & titulis contuleris, vix quidpiam discriminis animadvertas. Et si liquor ille purpureus, quem item sacrum Encaustum vocant; tam sanctè ad Imperatorium usum consecratus erat, ut aliis eo uti licitum non fuerit; fateamur necesse est admodum peritos oculatosque fuisse istis temporibus eos, qui tam similes materias internoscere & distinguere valerent. Eusebius certe, Epistola ad Carpianum, τὰς ὑποσημειώσεις, sive notulas Canonum suorum, διὰ κινναϐάρεως, *Cinnabari*, depictas ait.

Adjiciam item notas Calligraphorum in fine Græcorum exemplarium plerumque positas, ubi Scribæ nomen, annus etiam, mensis, dies, indictio, & nonnumquam hora, qua completa descriptio fuit, annotatur, minio persæpe exaratas esse, maximeque postremis Imperii sæculis, sive id tum impetratum a consuetudine esset, nec tam accurate sanctiones Principum servatæ fuerint; sive etiam, uti diximus, rubri characteres illi varii essent, discrimenque se suis notis indiciisque proderet: quam tamen differentiam nos non internoscimus; sive, quod fortasse verisimilius, lex hujusmodi Epistolas & acta publica solum spectaret, ac in libris scribendis vim non haberet. Neque prætermittendum est, si qua insignia notabiliaque ad marginem describant Librarii; ea sæpe rubro charactere annotari; exempli causa, in Codice quodam Colbertino, ubi multa Patrum Ecclesiasticorumque scriptorum loca congeruntur, quod genus librorum Pandecten vulgo nuncupant; sicubi Origenis, Eusebii Cæsariensis, Apollinarii, Didymi, aliorumque, qui temeratæ sanæ doctrinæ rei apud Græcos habebantur, loca & nomina adferantur, in margine describi videas ad singulos, & quidem miniatis conspicuisque literis, ἀνάθεμά σοι, *Anathema tibi.*

Nec minio solum utebantur Græci, in titulis notisque marginalibus; sed etiam cæruleo colore: non paucos sane titulos vidi hac ratione descriptos. Attamen in nullum Codicem incidi, qui titulos omnes cæruleos præferret; sed alternatim ibi cæruleus ruberque color inserviebat, ad inscriptiones, ad notas, ad majusculas literas, quæ frequentius cæruleæ sunt. Adest dum hæc scribo codex Regius, num. 2458. Bombycinus, descriptus anno Christi 1284. in quo majusculæ alternatim rubræ ac cæruleæ conspiciuntur. Paucos item codices Græcos evolvi in quibus tituli omnes flavo colore exarati erant, qui color mire languidus evadit, ut plerumque vix legi possit. In aliis item, sed paucissimis, virides majusculas literas deprehendi: sed recentiores sunt, ii saltem in quos hactenus incidi.

Liquore aureo etiam utuntur Græci, & quidem frequentius, quam Latini: Etenim innumeri pene codices habentur, ubi non titulos modo aureos, verum etiam paginas integras auro elegantissime descriptas observes: inter quos eminet, codex Regius num. 1809. opera S. Gregorii Nazianzeni complectens, multis tabulis elegantissimis auro varioque colore depictis instructus, quibus res in sermonibus S. Doctoris enuntiatæ exprimuntur. Descriptus autem fuit nono sæculo imperante Basilio Macedone, & pro ejus Bibliotheca, ut arguitur ex tabula in fronte libri posita, ubi Basilius ipse cum tota Imperatoria familia, in fundo aureo, Imperatorioque cultu depingitur: codex Colbertinus num. 700. VII. circiter sæculi, Regiusque num. 1886. decimi, quorum specimina damus inferius: eorum item priores paginæ auro elegantissime descriptæ. Nihil porro concinnius vidimus Exemplari Græco Evangeliorum, quod exstat in Bibliotheca S. Joannis de Carbonara Neapoli: nam Codex ille quadrus, pari scilicet latitudine ac longitudine, charta purpurea membranacea constet, perinde atque noster san-Germanensis. At illud intercedit inter utrumque discriminis, quod codex noster Latinus, qui librum Psalmorum complectitur, argenteis characteribus conscriptus sit, exceptis titulis, & nomine Dei ac Domini, quæ auro delineata sunt; Neapolitanus vero Græcus a capite ad calcem totus aureis literis constat. Hujusmodi codices memorat Hiero-

nymus Præfatione in librum Job. *Habeant*, inquit, *qui volunt veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos: vel uncialibus, ut vulgo aiunt, literis, onera magis exarata, quam codices.* Inde nos purpureas hujusmodi chartas vocamus, quæ tamen non puniceæ, sed violaceæ sunt; idque in omnibus, quos nec parvo numero vidi, istius generis codicibus; videlicet San-Germanensibus nostris duobus, quorum alius Psalmos Latine, alius Evangelium Matthæi, item Latinè, complectitur. Hic vero postremus, aureis, iisque elegantissimis characteribus ab initio ad finem usque exaratus est. Alium hujusmodi vidimus in Bibliotheca Regia, Neapolitanum de quo supra: nec paucos, quorum priores solùm paginæ purpureæ sive violaceæ sunt. Licet enim purpureus color rubrum significet; at pro violaceo item tum antiquo tum hodierno usu accipitur. Alius item est Psalmorum codex hoc in Cœnobio, cujus prima folia purpurea sunt, reliqua nativi coloris. Exstant hujusmodi aliquot in Bibliotheca item Regia. Verum perinsignis est codex Cæsareus, unde specimina protulit Petrus Lambecius in Bibliotheca Cæsar. lib. 3. sub initium. Estque numero secundus inter codices Theologicos Græcos. Sic autem describit Lambecius. *Secundus codex manuscriptus Theologicus Græcus est antiquissimus, membranaceus purpureus, aureis & argenteis literis majusculis absque accentibus ante mille & trecentos annos exaratus, constatque foliis viginti-sex; quorum viginti-quatuor prioribus continentur fragmenta Geneseos, sive libri primi historiæ Mosaicæ, exornata quadraginta octo æque vetustis picturis, quarum beneficio cùm aliæ variæ antiquitates tam sacræ quam profanæ, tum in primis Romæ subterraneæ imagines, & magna pars rei vestiariæ, apud diversas gentes antiquitus usitatæ, plurimum possunt illustrari.* Istius vero codicis Cæsariani exemplum dabitur initio quarti libri. Cæterum ars illa aureis characteribus scribendi, usque adeo frequentabatur apud Græcos, ut multi hujusmodi artifices, qui χρυσογράφοι & χρυσογραφεῖς vocantur, apud Scriptores memorentur. Sic Cedrenus de Theodosio Adramitteno, οὗτος ἦν χρυσογράφος, *hic erat Chrysographus*, sive aureis literis scribens. Symeon Logotheta de Artemio Imp. τοῦτόν φασιν οἱ ἱστοριογράφοι, καὶ χρυσογραφέα εἶναι, *hunc narrant Historici Chrysographum fuisse.* In Cod. Regio 2137. laudatur Symeon Monachus & Chrysographus.

Ars porro aureis literis scribendi, χρυσογραφία dicebatur. Exstat in Regia Bibliotheca Codex Græcus num. 618. hoc titulo, περὶ χρυσογραμμίας, ubi stylo Græco vulgari & infimæ ætatis, docetur quo pacto liquor ille aureus ad scriptionem sit conficiendus. Item apud Lambecium Biblioth. Cæsarea lib. 7. p. 95. memoratur Codex inscriptus, κατασκευὴ τῆς χρυσογραφίας, *Apparatus ad scriptionem auream*, eodem, ut videtur, quo Regius argumento. Opusculum autem hujusmodi Græcobarbare scriptum cum versione Latina subjicimus, excerptum ex codice Regio, cujus numerus olim erat 618. nunc autem, 3178. ubi Scriptores varii de auro conficiendo. Descriptus autem fuit in Creta a Theodoro Pelecano Corcyræo, anno Christi 1478. ut in fine legitur. Fol. autem 291. hæc habentur.

Περὶ χρυσογραμμίας ἕτερον.

Τρίψον βόλον ὥσπερ κινάβαριν, ἔπειτα ἔπαρον τοῦ ὠοῦ τὸ λευκὸν καὶ θὲς εἰς ἀγγεῖον· καὶ βάλον ὕδωρ, τάραξον

Aliud opusculum de Aurea scriptione.

Contere bolum quasi Cinnabarin. Deinde sume candidum ovi, & in vasi depone: immitte

aquam, & valde commiſce, ſpumam ejice, ita ut tota exeat. Poſtea ex ovi aqua partem injice & commiſce cum toto bolo. Deinceps pone ubi opus eſt tibi. Cum autem exſiccatus fuerit, pone rurſum in bolo reliquam partem ovi, & expone aurum in aëre: & cum ſiccatum fuerit, cum cote politum & fulgidum redde.

καλῶς, καὶ ἐξάφρυσον ὡς ὅτε να εὐγῆ ὁ ἀφρὸς ὅλος. ἔπειτα βαλὼν ἀπὸ τοῦ ὕδωρ τοῦ ὠοῦ καὶ μίξον μετὸν βόλον· εἶθ' οὕτως θὲς ὅπου χρείζῃς, καὶ ἀφ' ὅπου ξηρανθῇ, θὲς πάλιν ἐπάνω εἰς τὸν βόλον ἀπὸ τοῦ ὠοῦ τὸ λοιπόν· καὶ θέται (ſic) τὸν ἀέρα τὸν χρυσόν· καὶ ἀφότης ξηρανθῇ, ἐπάνω τρίβε καὶ ἀπολίβοναι μετὸ (ſic) παρακόνην.

ENARRATIO

De arte conficiendi aurea capitula in Libris.

SUme aurum purum & comminue, miſceque cum argento in igne in vaſculo *conflatorio:* Deinde injice ſulphur & cum illo commiſce in marmore Porphyretico, & pro viribus contunde, ita ut fiat quaſi pulvis, & pone illud in paropſide figlina lævigata: admove igni exiguo, & operi operculo figlino mundo: curatoque ut calefiat donec ruborem contrahat. Deinde cum frigidum erit, repone in marmore Porphyretico, & contunde cum aqua multa, & cum parva ſpongia [abſterge]: poſtea collige & injicito in vaſculum mundum, & deſine modico tempore donec infra demiſſum expurgetur: ac ejecta aqua, rurſum ablue illud, donec a materia emaculetur. Cum autem ſcribere voles, a veſpera injice gummi cum aqua, & cum auro calefacito. Deinde ſcribe primum capitula, tum pone aliud cum ochra ſeu flava materia & gummi commixtum, aut cum cinnabari. Supra autem ipſa capitula ſcribe cum penicillo pictorio, eodem modo quo penicilli adhiberi ſolent, & literas fac aureas.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

Περὶ τοῦ ποιῆσαι χρυσᾶ κεφάλαια ἐν βιβλίοις.

ΛΑβε χρυσάφιν καθαρὸν καὶ λέπτινον, καὶ ἀνάμιξον μετὰ ἀργυρίου ἐν πυρὶ εἰς τὸ χωνίον· εἶτα βάλε θιάφιν καὶ ἀνάμιξον μετὰ αὐτοῦ ἐπὶ μάρμαρον πορφυρίου, καὶ τρίψον αὐτὰ ὅσον σοι δυνατόν, ἵνα γένηται ὥσπερ πασπάλη, καὶ θὲς αὐτὰ εἰς πινάκιν ἀγανωτὸν πήλινον· καὶ θὲς αὐτὰ ἐν πυρὶ μαλθακόν, καὶ σκέπασον μετὰ ὀστράκου καθαροῦ, καὶ ἐπιμελήθητι ἵνα ἐκκαῇ (ſic) ἕως οὗ ἐρυθριάσῃ. ἔπειτα ψυχρὰν θέτω ἐν μαρμάρῳ πορφυρίῳ, καὶ τρίψον μετὰ ὕδατος πολλοῦ, καὶ μικροῦ σπογγαρίου, καὶ σωώαξον αὐτὰ, καὶ βάλε εἰς ἀγγεῖον καθαρόν, καὶ ἔα αὐτὸ ὀλίγον, ἕως οὗ νὰ καθαρίσῃ κάτω· καὶ ῥίψας τὸ ὕδωρ πάλιν πλύνον αὐτό, ἕως οὗ καθαρισθῇ ἀπὸ τῆς ὕλης. καὶ ὅταν θέλῃς γράψῃς, βάλε ἀφ' ἑσπέρας κομίδιν μεθ' ὕδατος, καὶ σύγκαυσον μετὰ χρυσαφίου. εἶτα γράψον πρῶτον τὰ κεφάλαια· εἶτα τίθει ἕτερον μετὰ ὤχρας ἀναμιγμένα μετὰ τοῦ κομιδίου, ἢ λαγχάνη μετὰ κινναβάρεως. ἐπάνω δὲ αὐτῶν τῶν κεφαλαίων γράφε μετὰ ζωγραφικοῦ κονδιλίου, ὡς ἔθος ἐστὶ τῶν κονδιλίων, καὶ ἀπότελε τὰ χρυσᾶ.

Περὶ τοῦ χρυσῶσαι ζῶα εἰς κόπτιν, ἢ κλάδη ἢ ἄλλον ἕτερον, καὶ τὸ ἄλλον ἀχρύσωτον.

ΛΑβὼν ὀστέα προβατίνας (sic), καῦσον αὐτὰ ἐν πυρὶ, ἕως οὗ τεφρωθῶσιν· εἶτα μίξον ὀλίγον γύψον μετὰ ψιμμιθίου, καὶ τρίψον καλῶς ἕως ἂν λεανθῶσιν. καὶ μίξον ἰχθυόκολλαν· πρόσπλαθε τοὺς τόπους ὅθεν βούλῃ χρυσῶσαι, καὶ ἂς ξηρανθῇ, μετέπειτα δὲ χρύσωνε τὸ ἕτερον.

De modo inaurandi animalia in catino, aut ramos, aut aliud quidvis auri superficiem non habens.

OVilla ossa combure igne, donec in cinerem convertantur: deinde immisce parum gypsi cum cerussa, & probe contunde donec tenuissima evadant, misce ichthyocollam, sive collam piscis, & illini loca, quæ inaurare cupis, & postquam siccata fuerint, reliquum inaura.

Artis aureas literas conficiendi, ut hic edocetur, periculum nuper fecit quidam e nostris, harumce rerum peritissimus: qui rem sibi probe cessisse renuntiavit, & specimen aureæ scriptionis, secundùm traditam hîc normam confectæ, nobis obtulit.

Gaudent maxime Græci librarii picturis, & imaginibus, queîs res ab Autoribus descriptas nativis coloribus atque picturis repræsentent. Unde etiam plerumque res obscuras nec ita perspicue enuntiatas intelligere est. Sic in codicibus Vaticano & Laurentiano Cosmæ Ægyptii Topographiam Christianam complectentibus, passim imagines rerum de quibus agitur in Libro, nec imperite delineatæ, occurrunt: quarum nos in Editione hujus auctoris nuper emissa, non paucas, easque solum, quæ rebus intelligendis opportunæ erant, edi curavimus. Exemplaria item Dioscoridis tria perinsignia & vetustissima; nempe Cæsareum, Neapolitanum ac Regium quorum specimina dabuntur infra, plantarum omnium schemata cum coloribus exhibent: audioque alia ejusdem Scriptoris circumferri pari ornatu conspicua. In Iliade Homeri Ambrosiana Mediolani, soluta oratione undecimo circiter sæculo conscripta, Tabellæ historiarum passim habentur, omniaque illustriora gesta ob oculos ponuntur. In Regia itém Bibliotheca Codex elegantissimus decimo sæculo exaratus: qui ab Huraltio Boistallerio Constantinopoli pretio centum coronatorum emtus fuit. Estque Catena in Psalmos num. 1878: ubi præcipua Davidis antequam regnum obtineret gesta, septem in folio Tabulis exhibentur, & quidem non imperite ut illo ævo concinnatis. In Codicibus libri Job, ubi de rerum natura, de monstris feris, avibus, deque variis rebus disseritur, omnia quæ figuris exprimi poterant, depingi solebant. Estque in Bibliotheca Regia codex decimi sæculi num. 2434. imaginibus oppletus: ubi singula, prout a Librariis intelligebantur, designata sunt. Unde in Catena quadam in Job Bibliothecæ Colbertinæ legitur. Εἰκόνες ἦσαν ἐν τῷ παλαιῷ βιβλίῳ, ἐν ἑκάστῃ ὑποθέσει, ἔνθα ἐλθόντες οἱ φίλοι τοῦ Ἰὼβ, καὶ ἰδόντες αὐτὸν, τὸν θρῆνον ποιοῦντες αὐτῷ διαῤῥήξαντες τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ γῆν ἐπὶ κεφαλὰς πάσσοντες, hoc est, *In veterum libro imagines ad singula argumenta erant: ubi accedentes amici Job, ipsum videntes, ejusque sortem lugentes, discissis vestimentis pulvere caput conspergebant.*

Mitto multos alios Codices, ubi ab initio figuræ variis coloribus depictæ; Imperatorum, quorum usui destinabantur, Sanctorum, &c. In Tacticis item ac ubi de Machinis bellicis agitur, ipsorum exercituum ordines, ma-

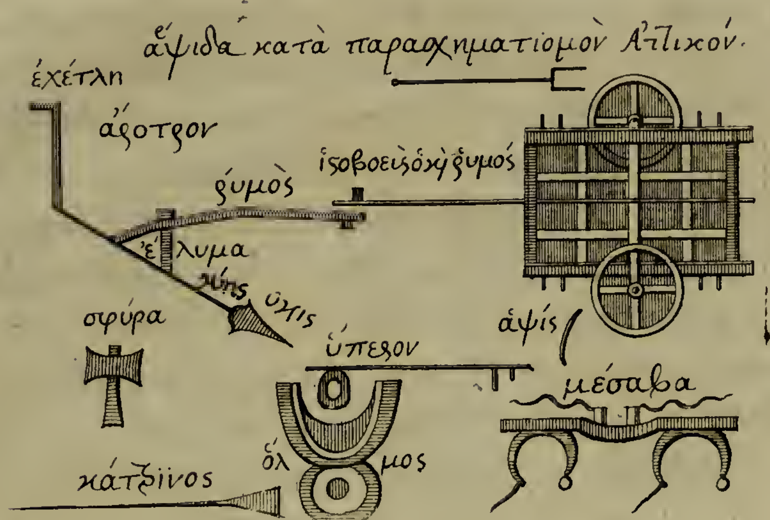
chinæque, non verbis modo, sed etiam imaginibus exprimuntur. Hæc vero mirum quam commoda sint ad rerum & verborum notitiam. Juvat autem hîc ad exemplum, schema quoddam apponere, excerptum ex Commentario in Hesiodi Opera & dies, ut exstat in codice quodam Florentino Monasterii Beatæ Mariæ Benedictinorum: sunt autem versus Hesiodi.

Ἦμος ἀδηκτοτάτη πέλεται τμηθεῖσα σιδήρῳ
Ὕλη· φύλλα δ' ἔραζε χέει, πτόρθοιό τε λήγει·
Τῆμος ἄρ' ὑλοτομεῖν μεμνημένος ὥριον ἔργον.
Ὅλμον μὲν τριπόδην τάμνειν, ὕπερον δὲ τρίπηχυν,
Ἄξονα δ' ἑπταπόδην, μάλα γὰρ νύ τοι ἄρμενον οὕτω.
Εἰ δέ κεν ὀκταπόδην, ἀπὸ καὶ σφῦραν κε τάμοιο,
Τρισπίθαμον δ' ἄψιν τάμνειν δεκαδώρῳ ἁμάξῃ.
Πολλ' ἐπὶ καμπύλα κᾶλα. φέρειν δὲ γύην ὅτ' ἂν εὕρῃς,
Εἰς οἶκον, κατ' ὄρος διζήμενος ἢ κατ' ἄρουραν
Πρίνινον· ὃς γὰρ βουσὶν ἀροῦν ὀχυρώτατός ἐστιν,
Εὖτ' ἂν Ἀθηναίης δμῷος ἐν ἐλύματι πήξας
Γόμφοισι πελάσας προσαρήρεται ἱστοβοῆϊ·
Δοιὰ δὲ θέσθαι ἄροτρα πονησάμενος κατὰ οἶκον
Αὐτόγυον καὶ πηκτόν. ἐπεὶ πολὺ λώϊον οὕτω.
Εἰ χ' ἕτερόν γ' ἄξαις, ἕτερόν γ' ἐπὶ βουσὶ βάλοιο.
Δάφνης δ' ἢ πτελέης ἀκιώτατοι ἱστοβοῆες.
Δρυὸς ἔλυμα, πρίνου γύην, βόε δ' ἐνναετήρω.

Hoc est;

Quando incorruptissima est cæsa ferro
Sylva: folia autem humi fundit, a ramisque deficit;
Tunc age, ligna secato, memor tempestivi operis.
Mortarium tripedale seca, pistrillum vero tricubitale,
Axemque septempedalem; nam ita valde convenit·
Si vero octopedalem, malleum item inde secato:
Trium palmarum curvaturam scinde currui decempalmari.
Multa præterea curva ligna: ferto autem dentale cum inveneris,
Domum, sive in monte quærens, sive in agro,
Ilignum: hoc enim bobus ad arandum firmissimum est:
Nempe cum Atticæ Cereris famulus temoni insigens,
Clavis admotum stivæ adaptaverit.
Bina vero ponito aratra, laborans domi
Ex se dentatum ac compactum: quoniam multo melius sic.
Si enim alterum fregeris, alterum bobus injicies.
E lauro autem vel ulmo firmissimæ stivæ sunt.
E quercu temonem, ex ilice dentale, boves autem duos novennes.

His porro versibus explicandis instrumenta arandi a Scholiaste subjunguntur hoc prorsus modo depicta.

Hinc additur breve σχόλιον hujusmodi.

Φησὶν οὖν· ἑκάστη ἀψὶς τοῦ τροχοῦ ἔστω τριῶν σπιθαμῶν, ὡς εἶναι τὴν πᾶσαν περιφέρειαν τοῦ ὅλου τροχοῦ, ἤτοι τὸν κύκλον, δωδεκασπίθαμον, δωρῶν δὲ λϛ. ἡ γὰρ σπιθαμὴ ἔχει δώρας ἤτοι παλαιστὰς γ'. ἡ δὲ παλαιστὴ ἔχει δακτύλους δ'. ἔδει τοίνυν δωδεκάδωρον εἰπεῖν, ἀλλὰ μὴ δεκάδωρον, εἴπερ πᾶσα περιφέρεια κύκλου τριπλάσιον ἔχει τῆς οἰκείας διαμέτρου εὐθεῖα πρὸς τὰς ἐκτὸς ἐπιφανείας τοῦ κύκλου. ἔοικε δὲ τὰς δύο δώρας εἰς τὰς συμβολὰς συγκρυβέσθαι, τὰς ἀπὸ τῆς ἐντὸς ἐπιφανείας μέχρι τῆς ἐκτὸς ἑκατέρωθεν, διὸ καὶ δεκαδώρῳ εἶπεν.

Quæ nos sic interpretamur.

Ait igitur: Unaquæque curvatura rotæ sit trium spithamarum, ut totius rotæ ambitus sive circulus sit duodecim spithamarum, palmorum vero triginta sex. Nam spithame habet doras sive palmos tres: palmus vero digitos quatuor. Oportuit igitur duodecim palmorum dicere, non decem palmorum: quandoquidem totus circuli ambitus diametrum suum triplicat, si secundum extrinsecam circuli superficiem rectus describatur. At videtur duos palmos ad commissuras, quæ ab exteriori ad interiorem superficiem pertingunt, abscondi & subduci: quapropter decem palmorum dixit.

Hic σπιθαμὴ trium palmorum esse recte dicitur, contra quàm alii censent, qui spithamen pro palmo habent. Verum cum Scholiaste nostro stat Hero nobilis Geometra de Mensuris, qui sic habet, in Analectis nostris p. 309. Ἡ σπιθαμὴ ἔχει παλαιστὰς τρεῖς, ἤγουν δακτύλους δώδεκα, κονδύλους ἕξ. id est. *Spithame habet palmos tres, nempe digitos duodecim, condylos sex.* Cum ait autem Hesiodus aratrum ex se dentatum esse debere, innuit acumen illud, quod in schemate vides lanceæ ferro simile, non adjunctum, sed eodem ligno continuatum oportere, cui adaptabatur acumen ferreum ὕνις dictum, sulcandæ terræ. Κάτεινος stimulum significat ex altera parte triangulare ferrum habens, quo terra inter arandum dentali aliisque infimis aratri partibus hærens, excutiatur.

In edito Hesiodi Græcè Venetiis anno 1536. fol. cxiii. instrumenta arandi depinguntur, & inde desumta videntur a Gesnero Hist. Animal. l. 1. p. 81. nam utrobique idem schema conspicitur. Ad Venetæ item editionis fidem delineata sunt eadem instrumenta in aliis Editis postea emissis. Etsi vero ibi non pauca adferantur hoc in schemate non recensita; hic item aliqua sunt figuris exhibita, quæ in Veneta editione non comparent: v. g. μέσαβα, ἄψις, γύης, κέντρον, i. jugum, apsis, dentale, stimulus. Ad hæc videtur hoc schema multo vetustius & sincerius esse Veneto. Hæc porro rerum enarratarum schemata vetustis in libris posita, mirum quantum legentibus commoda sint. Multa sane occurrunt in antiquis Scriptoribus, quæ vix ac ne vix quidem intelligantur, ita ut iis explicandis eruditi viri non parum temporis & laboris insumant, ac demum incerti conjecturas meras efferant: quæ si pictura aut atramento efficta essent, vel pueris certe nota evaderent. Exempli causa quæritur quid sit ἄψις apud Hesiodum: quam ille inter arandi instrumenta numeravit. Scinditur Commentatorum turba in varias opiniones. Hic uno conspectu vides esse recurvum lignum, quod quartam extimam rotæ partem ambiat: ita ut quatuor apsides rotam circummuniant. Cæterorum item formam, quæ hic repræsentantur, sine schematis adminiculo vix perfecte capias. Magna igitur habenda Librariis gratia, cum tales imagines legentibus offerunt: in aliis quippe vides equitantium modum, Ephippiorum formas, quæ in remotiori ævo scandulas (*Etriers*) non habebant; in aliis texentium instrumenta, in aliis vestium figuras; avium quæ nominantur in libris, nec ex solo nomine internosci valent, speciem & colorem; serpentum omnis generis formam, ut in Dioscoridiano Cæsareo Exemplari: aliaque innumera quæ recensere non est præsentis instituti. quæ porro enumeravimus ipsis oculis in vetustissimis libris explorare licuit.

Gaudent item cum Orientales nationes, tum maxime omnium Græci, Prosopopœis. Προσωποποιΐα autem dicitur, cum rebus inanimatis & insensilibus, sive etiam animalibus, aut forma aut actio humana adscribitur; ut in illo Habacuc Prophetæ dicto, *Dedit Abyssus vocem suam, Altitudo manus suas levavit:* & paucis interpositis, *obstupefacies montes:* hinc etiam Græci veteres passim fluminibus, fontibus, & sylvis, non hominum formam modo, vocem, & gesta tribuunt; sed etiam deorum ac numinum. Quod autem Scriptores tum sacri tum prophani, sive metrica sive pedestri oratione expresserunt, idipsum Librarii passim picturis repræsentant. Sic in Cæsareo codice Geneseos, cujus exemplum infra dabitur, ubi historiarum singularum imagines narrationi interseruntur, cum Adamus & Heva post lapsum ex Paradiso pulsi exhibentur, exclusis adpingitur figura muliebris, vultu ad tristitiam composito, quo significatur μετάνοια, id est, *pœnitentia.*

Etsi porro, licet rarius, accidat, ut nullo adscripto nomine, hujusmodi figuræ depingantur, frequentius tamen nomen ipsum adjicitur. Sic in codice Dioscoridis vetustissimo, cujus item specimen infra dabitur, ad Julianæ Augustæ latera hinc & inde duæ speciosæ mulieres suspiciuntur, quarum altera inscribitur μεγαλοψυχία, *magnificentia*, sinum ostentans nummis aureis repletum; altera vero à sinistris sedens, dextera tantillum ante pectus erecta sublatoque indice digito, sinistra autem libro genu innixo imposita, φρόνησις sive prudentia vocatur. Ante Magnificentiam a

dextro latere ſtat Cupido nudus alatus, Auguſtæ librum apertum oſtentans, cum inſcriptione πόθος τῆς σοφίας κτιςοῦ, *Amor ſapientiæ creatoris;* juxta Cupidinem proſtrata cernitur mulier ſanctimonialis habitu candido cum inſcriptione, εὐχαριςία, *gratiarum actio*, eraſis aliis quæ ſubjiciebantur, ut in ſchemate videas libro tertio.

In eodem item Codice, inter alias depictas Tabulas, duæ exhibentur ubi mulier Dioſcoridi adſtans effingitur, mandragoram dexterâ geſtans, inſcripta εὕρεσις, id eſt, *inventio.*

In codice Regio num. 1878. membranaceo pereleganti, x. ſæculi, ubi catena SS. PP. in Pſalmos & Cantica Scripturæ, exſtant picturæ bene multæ, a perita manu delineatæ, cum proſopopœis frequentibus, quas hîc recenſere ne pigeat.

Fol. 1. A tergo Davidis Pſalterium pulſantis, mulier ornata veſtibus ſedens, ſiniſtram humero Davidis imponens, dexteram in ſinu exerto indice digito tenens, inſcribitur, μελῳδία, *melodia.* Ab altera imaginis parte, homo nudus, panno violaceo ima corporis obtegens, ramo viridi coronatus, dexteram capiti imponens, ſiniſtra truncum arboris complectens, inſcribitur, ὄρος Βηθλεέμ, *Mons Bethleem.*

Fol. 2. Mulier manum Davidi contra leonem pugnanti porrigens, virili inceſſu, nudis brachiis & tibiis, crinibus vitta rubra redimitis, inſcribitur ἰσχύς, *fortitudo.*

Fol. 3. A tergo Davidis, qui a Samuele in regem inungitur, mulier placido vultu radiato capite, dexterâ ſublato indice digito Davidem oſtentans, cum inſcriptione πρᾳότης, *manſuetudo.*

Fol. 4. A tergo Davidis contra Goliath pugnantis ſtat mulier alata, capite redimito, dexteram humero dextro Davidis imponens, ſiniſtram, exerto indice digito, mento ſuo admovens, cum inſcriptione, δύναμις, *virtus.* A tergo Goliathi mulier truci vultu manum dexteram fronti admovens, ſiniſtram extendens, inſcribitur ἀλαζονία, *arrogantia.*

In quinto folio nihil hujuſmodi.

Fol. 6. Juvenis laurea redimitus Davidem a militibus ſcuto impoſitum corona Regia ornat. Ibi nulla inſcriptio: ſed ille juvenis haud dubie ςέφανον ſive coronam repræſentat.

Fol. 7. A dextris Davidis regio ornatu ſtantis, librum apertum manu tenentis, eſt mulier redimito & radiato capite, ſeria cogitans, veſte interiore rubra, veſtimento exteriore cæruleo, manum dexteram erigens, ſiniſtrâ librum lateri admotum complectens, inſcribitur, σοφία, *ſapientia.* A ſiniſtris Davidis, mulier item redimito & radiato capite, dexterâ Davidis librum, exerto indice digito, quaſi commonſtrans; ſiniſtrâ librum tenens, inſcribitur προφητεία, *Prophetia.*

Fol. 136. Ad Pſalmum pœnitentiæ, ἐλέησόν με ὁ θεός, *Miſerere mei Deus, &c.* a tergo Davidis in genua procumbentis, ac demiſſo pene in terram vultu veniam rogantis, mulier radiato ac redimito capite, ſubtriſti vultu, dexterâ Davidem commonſtrans, ſiniſtram ori admovens, cum inſcriptione, μετάνοια, *pœnitentia.*

Fol. 419. Ad Canticum Moyſis poſt trajectum mare Rubrum, pictura habetur, ubi mulier cæruleo habitu, velo cæruleo ſtellato caput obvelans, inſcriptionem habet, νύξ, *Nox.* Sub nocte juvenis ſedens, amictu rubro,

ΝΥΞ
ΗϹΑΙΑϹ
ΟΡΘΡΟϹ

brachium nudum extendens, inſcribitur, ἔρημος, *deſertum.* In mari Rubro ibidem depicto, homo nudus ſubniger, tetricâ formâ, ambabus manibus Pharaonem ab ſe comprehenſum in profundum detrahens, inſcribitur, βύθος, ſive *profundum.* A tergo ejus, mulier ab umbilico ex aquis emergens, remum ſiniſtra manu tenens, humeroque reclinans, dextram ori admovens, inſcribitur, ἐρύθρα θάλασσα, *mare Rubrum.*

Fol. 422. Ad Canticum Moyſis poſtremum, Homo nudus, ſed amictis cruribus, tetrica forma, ſiniſtrâ rupi innixus, dexterâ erectâ radicem arboris tenens, cum inſcriptione, ὄρος Σινὰ, *Mons Sina.*

Fol. 435. Ad Canticum Heſaïæ, ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου, in appoſita Tabula depicta, ante Heſaïam orantem ſtat puerulus Heſaïæ adverſus, dexteram ad Heſaïam erigens, ſiniſtro brachio facem ardentem complectens, inſcribitur, ὄρθρος, *diluculum.* A tergo Heſaïæ mulier radiata ſed radiis pene exſtinctis, velo cæruleo ſtellato caput obvelans; ſiniſtra facem accenſam verſus terram inclinans ut exſtinguat, cum inſcriptione, νύξ, *Nox*, ut in adjuncto ſchemate vides.

Fol. 446. Ad Canticum Ezechiæ Regis, juxta Ezechiam ſtantem, manus pallio obvolventem, mulier radiata ſiniſtram collo admovens, inſcribitur, προσευχή, *Oratio.*

Hæc augeri poſſent. Verum quæ ſupra retulimus ad ſpecimen ſatis ſunto. Proſopopœas hujuſmodi in numiſmatibus antiquis frequentiſſimas obſerves; videlicet, fortunam, pacem, ſpem, victoriam, &c. humana forma. Sed ea recenſere & explicare non eſt præſentis inſtituti: adeantur rei nummariæ Scriptores.

CAPUT II.

De Chartarum nomine ac generibus, de Philyra, Tilia, Papyro Ægyptiaca: de Charta plumbea, de Tabellis ceratis, itemque de Elephantinis: de Coriacea, Membranea, & de Bombycina vetuſtate atque uſu: de Pugillaribus & de Libris linteis.

Ὁ Χάρτης, id eſt, Charta, apud Græcos pro quolibet Chartarum genere uſuvenit; nempe pro Papyro Ægyptiaca, pro Membranacea, Corticea, Bombycina: quarum vel uſus hodieque manet, vel quædam, etſi tenues, reliquiæ ſuperſunt: quare Scholiaſtes ad lib. 22. Baſilicorum p. 95. Χάρτης ἐστὶ τὸ ἀπὸ παπύρου δέρμα, ἢ ἑτέρα ὕλη πρὸς γραφὴν πεποιημένη. Id eſt, *Charta eſt Papyri pellis, ſive altera materia ad ſcribendum adaptata.* Verum Chartæ nomen peculiari uſu papyreæ dabatur. Unde in Gerontico Niconis mſſ. Serm. 29. legitur. Μὴ γράφωσιν οἱ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὄντες καλλιγράφοι τοὺς βίους καὶ λόγους τῶν πατέρων ἐν μεμβράναις, ἀλλ' ἐν χαρτίοις. *Ne ſcribant ii, qui in Eremo ſunt Calligraphi, vitas & ſermones Patrum in membranis, ſed in Chartis*, intellige Papyreis. Alias vero vetuſtate obliteratas Chartarum & Tabellarum ſpecies, carptim tangere ac memorare ſatis erit: quia res a doctis viris Pancirolo, Salmaſio, Gerardo Voſſio, Allatio aliiſque expenſa fuit accuratius. In textilibus olim malvarum palmarumque foliis ſcriptitatum eſſe ſcribit Iſidorus lib. 6. c. 12. In Philyra item ſeu Tilia, ut multorum teſtimoniis vete-

rum evincitur; videlicet in Tiliæ parte illa quæ inter corticem & lignum hæret tenuissimaque est, & liber vocatur. Unde Isidorus lib. 6. Orig. c. 14. *Liber est interior tunica corticis, quæ ligno cohæret, in qua antiqui scribebant. De qua Virgilius:* sic alta liber hæret in ulmo. *Unde & liber dicitur, in quo scribimus: quia ante usum Chartæ vel membranarum, de libris arborum volumina fiebant.* Ubi Chartæ nomine Papyrum Ægyptiacam intelligas: qua de re Plinius lib. 3. c. 11. *Præparantur ex Papyro Chartæ, diviso acu in prætenues, sed quam latissimas Philuras.* Quod habet autem Isidorus, ante usum membranarum de libris arborum volumina fuisse, nescio an probandum, quandoquidem tantæ vetustatis est membranarum usus, ut ab antiquissimis Græcis auctoribus memoretur, & ejus origo lateat.

Ut porro liber a libro, interiore scilicet corticis tunica, a Latinis vocatur, quia illa ad scriptionem usurpatur; sic apud Græcos, βίβλος: quæ vox prisca origine, papyrum, juncum, caudicem significat, pro libro designando usu venit, quia ex illa materia libri conficiebantur. *Hinc & priscorum opuscula,* (inquit Cassiodorus, lib. 11. Epist 38.) *Libros appellavit antiquitas. Nam hodie quoque librum virentis folii vocitamus exuvium.* Cui apposite subjungatur Cedreni locus p. 170. Λέγεται παρὰ Ῥωμαίοις ματείκιον τὸ πλατὺ ξύλον, καὶ παχύ· οἱ γὰρ ἀρχαῖοι ξύλοις καὶ φλοιοῖς, καὶ φιλυρίνοις πίναξιν προσγράφοις ἐκέχρηντο. ἔστι δὲ καὶ σανὶς φιλυρίνη, ἐφ' ἧς τὰ ῥήματα τῆς ἐλευθερίας εἰώθει γράφεσθαι. τιλία δὲ παρὰ τοῖς αὐτοῖς, ἡ φιλύρα, τὸ ξύλον· ὅθεν κῶδιξ τὸ βιβλίον· κῶδιξ δὲ κυρίως ὁ φίτρος παρ' αὐτοῖς καλεῖται· καὶ λίβερ, τὸ βιβλίον. λίβερ δὲ ὁ φλοιός ἐστι κυρίως· ταῦτα δὲ ματείκιον· καὶ ματεικαρίους τοὺς ξυλουργοὺς καλοῦσι. id est: *A Romanis latum & crassum lignum, matricula dicitur: antiqui enim in ligno, corticibus, ac philyrinis tabellis scribebant. Est etiam philyrina tabula, in qua libertatis literæ solebant inscribi. Tilia apud ipsos idem est ac philyra: unde & codex idipsum est atque liber: illis vero codex propriè truncum significat: ac liber idem est, quod Græcè* βιβλίον: *Liber autem corticis pellicula. Hæc porro matriculam vocant, & matricarios, lignarios.*

Memoratis hisce Chartis longe celebrior frequentiorque fuit Papyrus Ægyptiaca, seu philyra Papyri: quæ etiam βύβλος, & βίβλος, *Biblus* dicitur, indeque libri apud Græcos, βίβλοι, ut jam diximus, & βιβλία vocantur. Erat autem planta Ægyptia bicubitalis, quæ pelleas tunicas habebat multas: eæ autem acu separabantur, ut in Plinii loco observatur: hinc ad firmitatem turbida Nili aqua intingebantur, ut siccatæ postea solidiores essent. Verum quia usus & experientia semper quid importat novi, glutino illini cœperunt Niliacæ Chartæ, ut firmius consisterent. Eratque Alexandriæ artificum hujusmodi frequentia, ut innuit Hadrianus Augustus in Epistola sua apud Vopiscum. *Civitas opulenta,* inquit, *dives, fœcunda, in qua nemo vivat otiosus. Alii vitrum conflant, ab aliis Charta conficitur.* Cum autem has solum artes commemoret, admodum frequentatas esse subindicat. Unde apud eumdem Vopiscum legitur, Firmum tyrannum qui in Ægypto defecerat, *tantum habuisse de Chartis, ut publicè sæpe diceret, exercitum se alere posse Papyro & glutino:* quod Casaubonus de harumce rerum pretio explicandum censet; Salmasius contra de rebus ipsis: nam esui aptam Papyrum fuisse comprobat. Ut ut sit, quanta in Ægypto fuerit Chartarum ex Papyro officina, hinc colligas licet. Papyreorum librorum raræ & pertenues reliquiæ subsistunt: hoc Chartarum genere constat liber Evangeliorum S. Marci Venetiis: qui tum vetustate tum situ & humidis sedibus pene totus deforma-

tus eſt. Qua de re in Diario Italico noſtro pluribus actum eſt, p. 55. Aliam item Papyream Chartam vidimus in Septaliano Muſeo Mediolani, quæ continet indicem ſanctorum Martyrum, quorum corpora S. Gregorii Magni temporibus Romæ quieſcebant, a doctiſſimo & amiciſſimo viro Lud. Muratorio publicatum in Anecdotis: alios binos Latine ſcriptos Papyreos libros memorat Mabillonius noſter in libr. de Re Diplomatica l. 1. c. 8. Græcum autem Papyreum codicem nullum hactenus vidimus. Unius tamen libri Papyrei Græcè ſcripti admodum tenues & exeſæ reliquiæ ſuperſunt in Bibliotheca ſancti Martini Turonenſis, cujus fragmentum dabimus inferius ſuo loco: alterius item tria fruſtula exhibet Lambecius in Biblioth. Cæſarea l. 8. p. 410. Narrat Euſtathius ad Homeri Odyſſeam φ'. jam ſuo tempore papyri Ægyptiacæ conficiendæ artem deſiiſſe, ὧν ἡ τέχνη ἄρτι ἀπήλειπται.

Corticeam Chartam eam eſſe puto, quam ξυλοχάρτιον Græci vocant. Etſi enim Euſtathio referente ad Odyſſ. φ. Xylochartia, ſecundum quorumdam opinionem ex Biblo, ſive papyro Ægyptiaca facta fuerint, ἐγίνοιτο γὰρ, φασὶν, ἀπὸ βύϐλων Αἰγυπτίων; at vel ipſum nomen ſuadet ξυλοχάρτιον, eſſe quamvis e ligno ſive cortice confectam Chartam; idipſumque perſpicue indicare videtur Scholiaſtes Baſilicorum, qui ξυλοχάρτια vocat, ξυλώδεις χάρται, ligneæ vel corticeæ Chartæ, additque eo tantum Chartæ genere deſcripta olim fuiſſe protocolla Imperatorum; ut difficilius eſſet hæc imitari & falſa protocolla confingere. Priſco tamen ritu ſacræ illæ & Imperatoriæ Chartæ ex Papyro, videlicet Ægyptiaca, confectæ erant. Unde Nilus Epiſtola ad Philippum Scholaſticum, ἐκ παπύρου καὶ κόλλης χάρτης κατασκευασθεὶς, χάρτης ψιλὸς καλεῖται· ἐπὰν δὲ ὑπογραφὴν δέξηται βασιλέως, δῆλον ὡς σάκρα ὀνομάζεται. *Ex papyro & colla Charta præparata, Charta ſimpliciter vocatur; at ubi Imperatoriam ſubſcriptionem accipit, ſacra, ut manifeſtum eſt, nuncupatur.* Corticea vero Charta differt a Papyrea, contra quàm opinati ſunt recentiores multi, qui corticeam pro Papyrea vulgo habuerunt: nam Papyrea, tenuiſſima ſimul & firma eſt, ut animadvertimus in reliquiis ejus quæ ſuperſunt. Corticea autem illa denſior, quæ non modo facile rumpitur; ſed etiam in pelliculas ſolvitur; ita ut evulſa prima ſuperficie, Charta literis vacua plerumque maneat, ut obſervatur in Codice noſtro Corticeo San-Germanenſi, ubi Chartæ quidem reſiduæ viſuntur; verum literæ, avulſa illa priori ſuperficie & pellicula, pariter ſublatæ de medio ſunt. Verum fateor non ita facile ſemper eſſe hujuſmodi Chartas internoſcere, ac deſignare quæ Papyrea quæ Corticea ſit. Diplomata bene multa Corticea vel Papyrea exſtant hodieque Latine in Archivis publicis; inter quæ inſignia ſunt San-Dionyſiana, aliud Monaſterii B. M. Craſſenſis in Occitania, Reatinum illud in Muſeo Clariſſimi viri Antonii Capelli Venetiis, cujus apographum dedimus in Diario noſtro Italico: mitto innumera alia quæ longum eſſet recenſere. At Græce pauciſſima in Occidente ſuperſunt in Cortice vel Papyro ſcripta: licet enim Bibliothecas Græcoſque Codices in Italia & in Gallia diligentiſſime perveſtigarim, unicum hujuſmodi reperi, nempe in Archivo S. Dionyſii diploma Papyreum cujuſdam Imperatoris Græce ſcriptum: cujus pariter ſchema dabitur ad octavum Chriſti ſæculum. Cæterùm Chartæ hujuſmodi Corticeæ vel Papyreæ aliæ aliis denſiores; aliæ aliis elegantiores ſunt. Siquidem cum ita frequens olim earum uſus fuerit,

nihil mirum eſt varia Corticum genera uſurpata fuiſſe. Ab annis porro plus ſexcentis a Corticis & Papyri pro ſcriptione uſu ceſſatum fuiſſe creditur, ut ſupra diximus.

Chartam plumbeam, nam ita vocat Suetonius in Nerone cap. 20. olim in uſu fuiſſe multorum teſtimoniis veterum aſſeritur. Inſigne eſt illud Jobi 19. 24. *Quis mihi tribuat, ut ſcribantur ſermones mei? Quis mihi det ut exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte ſculpantur in ſilice.* Frontinus item ait lamellis plumbeis inciſas olim literas: hinc etiam volumina plumbea apud Plinium appellantur. Quin & apud Græcos memoratas comperimus Chartas plumbeas χάρτας μολυβδίνους, qua de re Suidas, εἰς ἐλασμοὺς μολύβδων γράφοντες, *in laminis plumbeis ſcribentes.* Tanti vero ponderis materiam ideo uſurpaſſe videntur, quia mollior erat incidendis literis. Unum tantum vidi libellum plumbeum, octo foliis conſtans, quorum primum & ultimum tegumenti loco erant; ſex reliqua inſculpta utrinque myſticis Baſilidianorum figuris literiſque, partim Græcis, partim Hetruſcis: a tergo ſingulorum foliorum ſinguli ſunt annuli folio hærentes, ſic adaptati, ut immiſſa annulis virgà plumbea, totum librum compingeret. Libri hujuſce ſingularumque paginarum, quæ duodecim numero ſunt, ſchemata dabimus ad ſecundum Chriſti ſæculum, ubi de Baſilidianis.

In Tabulis ceratis olim ſcriptitatum fuiſſe planum eſt: nec infrequentem earum uſum extitiſſe ſuadet crebra earumdem apud veteres Scriptores mentio. Non liquorem quempiam adhibebant vel calamum ad ſcriptionem; ſed ſtylo incidebant literas. Libri hoc ritu Latine ſcripti; ſed non ita vetuſti, quædam tabellæ ſuperſunt in Monaſterio noſtro San-Germanenſi. In Libris æneis argenteiſque laminis inciſas antiquitus literas fuiſſe memorant plerique veteres: pariterque in libris ſive pugillaribus Elephantinis eburneiſque, quorum nullum ſupereſt veſtigium. Teſſeram ſolum eburneam vidi in Muſeo magni Hetruriæ Ducis, inſculptam nominibus quibuſdam. Literas autem eburneas & buxeas teſſellarum more conficiebant veteres, pueriſque tradebant ad ludicram exercitationem, ut inter ludendum literas ediſcerent. Cujus rei teſtes locupletes ſunt Quinctilianus l. 1. c. 1. *Ad diſcendum*, inquit, *irritandæ infantiæ gratiâ, eburneas etiam literarum formas, in ludum offerre notum eſt:* & Hieronymus ad Lætam, qui ait: *Fiant ei literæ vel buxeæ vel eburneæ, & ſuis nominibus appellentur. Ludat in eis, ut & ludus ipſe eruditio ſit.* Cæterum Elephantinos pugillares, eboreis tabellis conſtitiſſe, optime probat Salmaſius exemplis veterum: nam eborei pugillares memorantur apud Martialem: alii volunt in omento item Elephanti, ſive inteſtinorum pelle ſcriptitatum fuiſſe, quod ſane, etſi rarius, factum ſuadet Iſidorus. Hos autem Libros atque etiam pugillares eburneos infuſo per calamum atramento deſcriptos fuiſſe comprobatur perſpicuis exemplis. Alia Chartarum genera ſingularitatis ſolum cauſa hic nominanda: earum vero quædam a Principibus, quibus uſui erant, nomen habebant, ut Charta Auguſta, Livia, Claudia, quædam a locis ubi conficiebantur, ut Saïtica & Tæniotica. Narratur item, ſub Leone Iſauro excitatum fuiſſe Conſtantinopoli incendium, quo inſignis Bibliotheca abſumta fuit; in qua erat Homerus totus in draconis inteſtino aureis literis exaratus. Hæc de Chartis quæ jam obſoleverunt, vel quarum uſus non ita frequens fuit.

Jam veniatur ad Chartas ex pelle animalium confectas, quæ binas in claſſes

claſſes poſſunt diſtingui. Alia eſt corium ſubactum, quod olim in uſu, licet non ita vulgari, fuiſſe comprobatur: adhucque viget in Synagogis Hebræorum, ubi rotulos videmus ingentes, ex vitulina pelle confectos, libroſque Scripturæ ſacræ complectentes: quales memoravimus in Diario Italico; nempe Bononienſes binos perantiquos, ac Liburnicum unum. Duo item hujuſmodi volumina in Bibliotheca Vaticana exſtare narrat Leo Allatius Animadverſionibus in Etruſcas inſcriptiones p. 114. aliud in Bibliotheca Regia, & non pauca in Synagogis Hebræorum exſtant. Chartæ vero membranaceæ, ſive membraneæ, quæ alio nomine pergamenum appellantur, ex pellibus ovium aut vituli concinnatæ, longe tenuiores & elegantiores ſunt. Eæ Græcè vocantur διφθέραι, σωμάτιον, σωμάτια, δέρμα, περγαμηνὴ, & μεμβράνα, μεμβράνον, βεμβράνα, βέμβρανον, βεμβραίνα. Irene Auguſta in Typico ſuo, quod octodecim ab hinc annis edidimus, p. 276. σωματῶα vocat, ἐπεὶ δὲ, ait, καὶ τρία τυπικὰ σωματῶα γεγόνασι παρ' ἡμῶν, ἀπὸ βλαττίων ἐνδεδυμένα: hoc eſt, *quandoquidem tria Typica membranacea, blattiis ſive ſerico operta, adornata a nobis ſunt.* Igitur quam Latini chartam membranaceam, a membris; eamdem Græci σωματώδη, & σωματίδη, ſive corpoream, a corpore vocarunt. De origine & vetuſtate ejus non eſt quod pluribus ediſſeramus, quando illa ab Herodoto, Cteſia aliiſque antiquiſſimis Scriptoribus, ut priſcis temporibus uſitata refertur: nec eſt etiam quod formam ejus & conditionem perſcribamus: nam hodiernæ noſtræ perquam ſimilis eſt; ut experiri licet in ſexcentis codicibus perantiquis, qui variis in Bibliothecis ſuperſunt. Cæterum ut membranæ hodiernæ inter ſe multum tenuitate & elegantia diſcrepant, idipſum obſerves in priſcis illis membranis, quæ ad noſtram uſque ætatem pervenerunt.

De charta vero, quam Bombycinam Græci nuncupant, hic pluribus agendum, quia de ejus vetuſtate & uſu pauca hactenus dicta ſunt: hincque ſpes eſt ea, quæ jam περὶ βομβυκίνων proferemus, vel ipſa novitate placitura eſſe.

Dum Romæ agerem, mihi nec opinanti accidit, ut de chartæ Bombycinæ vetuſtate diſſerendum eſſet: cum enim Monachis S. Baſilii in Sicilia lis moveretur de fundi ſeu prædii cujuſdam poſſeſſione: ipſique ad partes tutandas inſtrumentum ſexcentorum ferme annorum proferrent, in charta Bombycina ſcriptum: reclamabant adverſæ partes dictitantes chartam Bombycinam non eſſe tantæ vetuſtatis, ac proinde quaſi nothum repudiandum inſtrumentum eſſe; periculumque erat ne cauſa caderent Baſiliani. Rogatu igitur ſummi Ordinis Præfecti, D. Petri Mennitii, viri amiciſſimi multiſque mihi nominibus obſervandi, quæ tum ſuccurrebant, de chartæ Bombycinæ vetuſtate ſcripto tradidi, ac chartam hujuſmodi ab annis hinc ſexcentis in uſu, & quidem vulgari, fuiſſe comprobavi. Quæ tunc à me ſcripta ſunt hic adferre operæ pretium erit: adjunctis aliis, quæ per otium & diuturnam tractationem in Bombycinis exemplaribus obſervavi.

Charta Bombycina Græcè, βομβυκίνη, ſic dicitur, ἀπὸ τοῦ βόμβυκος, à *Bombyce*, ſive Goſſipio, vulgò *cotton*: quia ex hujuſmodi materia primò conficiebatur. Vocatur etiam Bambycina & Bambacina, quia promiſcue Græce dicitur, βάμβαξ & βόμβυξ apud medii ævi Scriptores: unde Itali hodierni Goſſipium, *Bambaccio*, nuncupant. Hæc ad vocis originem.

Ubi notandum eſt, Bombycem etiam pro ſerico accipi apud Plinium, & alios, vocemque βόμβυξ uni ſerico ſignificando priſcè deputatam videri. At infimis ſæculis, ubi maxime de chartis agitur, βόμβυξ & βάμβαξ, *Goſſipium;* charta vero Bombycina & Bambacina eam, quæ vel ex Goſſipio vel ex detritis pannis conficitur, exprimit, ut ex hodierno Italorum & Græcorum uſu comprobatur. Et vero Cangius in Gloſſario Græco vocem βάμβαξ & βόμβυξ Goſſipium explicat, & qui mox laudandam Rogerii Regis chartam ex Græco Latinam fecit, βομβυκίνην chartam, *cuttuneam* vocat: quare etiam apud Latinos, ea quæ ex detritis pannis conficitur charta, vulgo *papier*, Bombica interdum dicitur: unde Thomas Demſterus in Gloſſas Inſtitutorum Juſtiniani l. 2. Tit. 1. §. 33. *Bombicæ chartæ*, inquit, *paulo ante ætatem Accurſii excogitatæ ſunt.* Siquidem charta item ex detritis pannis confecta, inſtar hodiernæ noſtræ, ob materiæ ſimilitudinem Bombycina & Bambacina nuncupata eſt. Chartam hujuſmodi annis ab hinc ſexcentis in uſu fuiſſe perſpicuis teſtimoniis aſſeritur. Siquidem infra memorandum Siciliæ Diploma anno 1102. datum, in charta Bombycina ſive *Cuttunea*, quod idipſum eſt, conſcriptum erat. Ad hæc, Irene Ducæna Auguſta conjux Alexii Comneni Imperatoris, in Typico ſive Regula Monialium, ab ſe ineunte duodecimo ſæculo edita, jubet confici ſex libros membraneos, duoſque Bombycinos ad uſum quotidianum. En Auguſtæ verba: ἐπεὶ δὲ καὶ τρία τυπικὰ γεγόνασι σωματῶα παρ' ἡμῶν, ἀπὸ βλαττίων ἐνδεδυμένα, καὶ τρία βρεβία; hoc eſt, *Quandoquidem tria Typica membranacea, blattiis, ſeu pannis ſericis operta, necnon tria brevicula a nobis adornata ſunt.* Et inferius, τὰ μὲν τοι ἕτερα δύο τεύχη, ὧν τὸ μὲν εἰς τυπικοῦ τάξιν γέγονε· τὸ δὲ ἕτερον εἰς βρεβίου, βαμβύκινα καὶ ἀμφότερα ὄντα, εἰς καθημερινὴν χρῆσιν ἔσονται καὶ αὐτὰ τῇ μονῇ; hoc eſt, *Porro alii duo libri, quorum unus in Typici; alter in breviculi formam deſcriptus eſt, ambo Bambycini, quotidiano Monaſterii uſui deſtinabuntur.*

Ejuſdem pene ætatis erat codex ille Bambycinus, a Cardinali Beſſarione memoratus in Libro de Proceſſione Spiritus ſancti p. 170. qui ab annis trecentis deſcriptus fuerat, ut in nota ad calcem, pro more Græcorum Amanuenſium poſita, præferebatur: qui proinde anno circiter 1140. exaratus fuerat.

Poſtea vero ſecundis curis in alios incidimus Bombycinos codices memoratis vetuſtiores, ad quorum calcem nota anni ſcribitur, ut eſt codex Regius num. 2889. anno 1050. exaratus, cujus ſubſcriptionem inferius damus ad eumdem annum. Codex item Cæſareus in recenſione Petri Lambecii l. 5. p. 375. anno 1095. ſcriptus, Bombycinus eſt, cujus ad eumdem annum ſubſcriptionem inferius habes, cum Calligraphi nomine. Hinc liquet ab annis plus ſexcentis non extitiſſe modo; ſed etiam uſu frequentatam fuiſſe chartam Bombycinam. Verum non deſunt alia argumenta & indicia, quæ ipſam antiquiorem fuiſſe ſuadeant: ſiquidem variis in Bibliothecis, & nominatim in Regia, exemplaria quædam ſunt Bombycina, quæ ex characteris forma decimum ſæculum præferunt; qualis eſt codex Bombycinus Regius num. 2436. Eſtque catena in Eccleſiaſten, cujus ſpecimen dabitur ad decimum Chriſti ſæculum. Codices porro noni, decimi, & undecimi ſæculi ſeſe ſuis notis indiciiſque produnt, ipſorumque ætatem facilius eſt internoſcere; tum quia Exemplaria bene multa ætatis & anni notam in fine conſignant; tum quia, poſtquam unciales literæ aliam in

formam deduci cœptæ ſunt, atque impetratum a conſuetudine fuit, ut literæ mutuo colligarentur, & uno ductu binæ, ternæ, quaternæ, imo verba integra, quò promtius faciliuſque ſcriptio flueret, exararentur, non in tam varias literarum formas, ſaltem à principio, facta ſunt divortia. Alia in hanc rem bene multa mittimus, quæ ad nonum, decimumque Chriſti ſæculum indaganda venient. Certum itaque nobis eſt jam decimo ſæculo in charta Bombycina ſcriptitatum fuiſſe. De prima vero ejuſdem chartæ origine, ut de aliorum pene omnium ortu & prima inſtitutione, mirum ubique ſilentium.

Sæculis tamen decimo, undecimo & duodecimo, non ita multi codices in Bombycina charta ſcripti deprehenduntur; ſed maxima pars membranacei ſunt; decimo-tertio autem, decimo-quarto & ſequentibus obtinuit uſus ſcribendi in charta Bombycina; ita ut ejus ætatis plures Bombycini, quam membranacei libri occurrant.

Cæterum tunc advecta fuiſſe videtur charta Bombycina, cum Papyrea Ægyptia, & corticea ſenſim exoleſcerent. Poſt advectam autem Bombycinam chartam; nulla alia librorum genera memorantur, quàm membranaceorum & Bombycinorum, quod advertas in Synodo Florentina Seſſ. 20. ἔστι δὲ ἡ βίβλος ἐν μεμβράναις, οὐκ ἐν βαμβακίνοις: *Liber eſt in membranis, non in Bambacinis:* quo ſubindicatur hæc duo tantum chartarum genera agnoſci.

Ex charta porro Bombycina non libri modo, ſed etiam diplomata exarabantur, ut perſpicuis exemplis commonſtratur. Luculentum hujuſce rei teſtimonium habes apud Rocchum Pyrrhum in Sicilia ſacra in Notitia duodecima, quæ ſpectat ad Monaſterium ſancti Philippi de Fragala, olim de Myrtiro: ubi p. 91. adfertur diploma Bonifacio Abbati conceſſum à Rogerio Rege, anno a conditu mundi 6653. id eſt, a Chriſto nato 1145. in quo omnia Diplomata ac privilegia a Rogerio Comite patre Rogerii Regis, & ab ipſo Rogerio Rege ipſi Monaſterio conceſſa confirmantur ac renovantur. Initque Diploma illud e Græco Latine verſum his verbis, *Rex Rogerius adjutor Chriſtianorum. Ad noſtræ Majeſtatis potentiam pertinet, &c.* In ſequentibus vero legitur: *Aliud ſigillum monſtraſti bullam habens plumbeam a glorioſiſſimo Regno noſtro factum & conceſſum anno ab initio mundi* 6620, (*hoc eſt, Chriſti* 1112.) *Indict.* 5. *de* carta cuttunea *in pergamenum renovavimus; quod fecit Simon frater noſter, & felicis memoriæ Mater noſtra..... Monſtraſti nobis ſigillum aliud ex* carta cuttunea *factum anno a creatione mundi* 6610. (*id eſt Chriſti* 1102.) *quod renovavimus in pergamenum.* Charta autem cuttunea ipſiſſima Bombycina eſt; atque βομβύκινον, vel βαμβύκινον legi in autographo, certiſſimum habeo. Charta igitur Bombycina ab annis plus ſexcentis in vulgarem uſum jam venerat. Imo uti ſupra dictum eſt, jam ſæculo decimo adhibebatur ad ſcriptionem.

Uſi ſunt præterea Veteres charta deletili, ſive pugillaribus, ubi priùs ſcripta abradere ac detergere, novaque ſubſtituere poterant. Hoc vero pugillarium genus Palimpſeſtum vocat Cicero ad Trebatium; *Nam quod in Palimpſeſto,* inquit, *laudo equidem parſimoniam; ſed miror quod in illa chartula fuerit, quod delere malueris, niſi forte formulas tuas: non enim puto te meas epiſtolas delere, ut reponas tuas.* Plutarchus item παλίμψηστον ſimpliciter, alibique βιβλίον παλίμψηστον appellat, a ψάω *rado, abſtergo, deleo.* Alii Palinxeſtum, vel

Palinxyſtum vocant, a ξέω vel ξύω ejuſdem ſignificationis verbo. Hujuſmodi vero pugillares ex membrana adornabantur, & ſpongiis, ſi quid prius ſcriptum erat, ita delebatur, ut ne veſtigium quidem priſtinæ ſcriptionis remaneret. Palimpſeſta item in Tabulis ceratis fiebant, *in quibus*, ait Quintilianus, *facillima eſt ratio delendi.*

Libri item lintei memorantur; quorum, ut rarus uſus fuiſſe videtur, haud ita frequens mentio habetur. Plinius tamen lib. 13. c. 11. hæc habet, *poſtea monumenta plumbeis voluminibus, mox & privata linteis confici cœpta, aut ceris.* Et Vopiſcus in Aureliano, *inveni nuper in Ulpia Bibliotheca inter linteos libros Epiſtolam divi Aureliani de Aureliano Principe ſcriptam.* De his vero linteis libris vide Salmaſium in notis ad hiſtoriam Auguſtam.

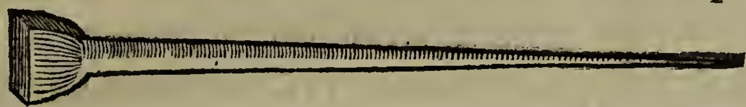
CAPUT III.

De Stylo, de Calamo & Penna, ac reliquis ad ſcriptionem inſtrumentis. Schemata S. Lucæ ac Dionyſii Halycarnaſſei ſcribentium, ex antiquis Exemplaribus.

PRO chartarum genere, varia olim inſtrumenta in uſu erant: nam quotquot inciſione utebantur; in Tabulis videlicet ceratis, æneis, plumbeis, aliiſque id genus; ii ſtylum, Græce ςύλον adhibebant, qui item γραφεῖον, & latinè *graphium* appellabatur. Eratque ſtylus ab altera parte acutus, ad literas exarandas; ab altera retuſus & planus ad delendas ſicubi opus eſſet. Stylo ſcribebant in tabulis ceratis: inde Hieronymus Epiſt. 140. *Stylus ſcribit in cera, calamus vel in charta, vel in membranis, aut in quacumque materia, quæ apta eſt ad ſcribendum.* Stylus porro primùm ferreus erat: exinde vero, quoniam ſi qua inter candidatos oriretur contentio, Stylis hujuſmodi ſeſe mutuo vulnerabant, in uſum evocatus eſt Stylus oſſeus: ſiquidem legimus alios Stylis ferreis confoſſos, maleque acceptos fuiſſe, ut Antyllus apud Plutarchum in Gracchis ſauciatus fertur: alios Stylorum vulneribus interiiſſe, ut Martyr Caſſianus, narrante Prudentio. Stylum autem oſſeum pro ceratis tabulis valuiſſe tantum putatur: nam incidendis æneis aptus minime erat. Unde Atta in Satyra: *Vertamus aream in ceram mucroneque aremus oſſeo*, & alicubi dicitur: *Velim ego oſſe arare campum cereum.*

Hoc inſtrumentum a Græcis item γλύφιον dicitur & γλυφεῖον; a Latinis *cælum* & *celtes*, a cælando: inde apud Jobum legimus, *vel celte ſculpantur in ſilice.* γλυφεῖον autem præſertim pro tabulis æneis marmoreiſque incidendis in uſu fuiſſe creditur. γλυφείῳ ſive Stylo ferreo inciſas tabulas videmus hodieque in Muſeis variis; libros autem Stylo exaratos proferre difficile eſt. Unicum vidi libellum plumbeis laminis conſtans, Stylo deſcriptum, emtumque dono obtuli Sereniſſ. Principi Card. de Boüillon: continet autem Baſilidianorum myſteria, monſtroſis figuris, characteribus item Græcis & Hetruſcis expreſſa: cujus ſchemata omnia dabimus ad tertium Chriſti ſæculum. Styli vero formam hic apponimus, qualem ſe vidiſſe teſtatur Hermannus Hugo S. J. de prima ſcribendi origine p. 85.

Hoc porro ſchema cæteris anteponendum eſſe duximus, quia Styli à veteribus memorati figuram accuratius exprimit, quam alii non pauci in Muſeis variis aſſervati. Nec abs re erit annotare, multos eſſe qui veteres fibulas pro Stylis habeant. Erant porro Styli alii aliis majores: ſane longiorem hoc, quem repræſentamus, eſſe oportuit eum, quo Cæſar cum a conjuratis necaretur, Caſcæ brachium trajeciſſe fertur apud Plutarchum.

Diximus Stylum ab altera parte retuſum & planum fuiſſe, ad delenda verba, ſi qua male poſita fuiſſent: idque vocabant *Stylum vertere.* Ita Cicero de Aruſpicibus, *Stylum vertere in tabulis ſuis:* hoc item ſenſu Horatius *Stylum vertere* ait. Idem porro, videlicet uſum Styli in ceratis tabulis, perinde apud Græcos obtinuiſſe non dubium; imo vero ſcribendi ratio, atque aliarum artium principia pene omnia a Græcis repetenda ſunt.

Ad litteras autem atramento, ſive alio colore, depingendas, calamo primum utebantur, quem Græci ſimiliter κάλαμον nuncupant. Nicetas Choniates in loco mox adferendo, γραφίδας δόνακας, *calamos ſcriptorios* vocat. Calamorum vero, ut obſervat Gerardus Voſſius, optimi habebantur, Memphitici, Nilotici & Gnidii, *Calami,* inquit Plinius, *Ægyptii maxime & Gnidii, Chartis ſerviunt.* Vulgari tamen uſu arundines etiam ad ſcriptionem adhibebantur: neque enim in promtu erat quibuſvis in locis Ægyptios Gnidioſve calamos adipiſci. Calamos porro Memphiticos & Niloticos voce σχοῖνος, *juncus*, deſignare videtur Clemens Alexandrinus Ægyptius, & proinde Ægyptii moris peritus, in loco infra memorando: quo innuitur calamos illos, Ægyptios juncos fuiſſe ex Nili oris excerptos & ſcriptioni aptos. Græci autem infimi ævi, narrante Martino Cruſio in Turcogræcia p. 488. calamis ex Perſide allatis ſcribere ſolebant, Patriarchæ vero argenteo calamo ſubſcriptiones ſuas exarabant.

Pennæ uſus ætate quidem inferior habetur; ſed tamen ad priſca tempora revocatur, ait quippe Juvenalis Satyra 6.

Anxia præcipiti veniſſet Epiſtola penna.

Iſidorus vero lib. 6. c. 14. hæc habet, *Inſtrumenta Scribæ calamus & penna: ex his enim verba paginis infiguntur. Sed calamus arboris eſt, penna avis, cujus acumen dividitur in duo.* In ſchematibus tamen ſcribentium, qui bene multi variis in Codicibus Græcis viſuntur, Calamo utentes Scriptores paſſim animadvertas. Unicam obſervavi Ariſtotelis effigiem apud Lambecium l. 7. fol. 76. ex Cæſareo Codice Græco expreſſam, ubi ille penna, & quidem, ut videtur, anſerina ſcribens repræſentatur: verum exemplar iſtud anno 1457. Romæ exaratum eſt, ut ex anni nota ibidem poſita liquet: an vero talem imaginem ex vetuſtiori Græco exemplari expreſſerit is qui depinxit; an ad libitum ſuum effinxerit, incertum. In cæteris autem vetuſtioribus libris calamus vulgo depingitur: etſi namque penna antiquitus adhibita fuerit, frequentior tamen calami uſus erat.

Alia ad ſcriptionem inſtrumenta ſunt, ut vides in utroque ſubſequenti ſchemate, Atramentarium, quod Græci καλαμάριον & μελανδοχεῖον vocitant. Præter vocem autem μελανδοχεῖον, quæ atramentarium exprimit, aliam offert Clemens Alexandrinus Strom. VI. videlicet κανών: ſic autem habet: ἑξῆς δὲ ὁ ἱερογραμματεὺς προέρχεται ἔχων πτερὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, βιβλίον τε ἐν χερσὶ,

καὶ κανόνα ἐν ᾧ τὸ γραφικὸν μέλαν, καὶ σχοῖνον ᾗ γράφουσιν. Hoc est, *D inde autem sacrorum Scriba procedit, habens pennas super capite, librum in manibus, vasculum in quo atramentum scriptorium, & juncum, quo scribere solent.* Ubi pro κανόνα legendum putat Cangius in Glossario Græco κάνιον, & quidem haud abs re, nam a voce κάνιον oritur *diminutivum* κανίκλειον, id est, caniculus, sive vasculum, quo Imperator utebatur ad puniceas literas scribendas. Unde qui hujus servandi & ministrandi munus acceperat, ὁ ἐπὶ κανίκλειον, vel simplicius κανίκλειος, vocabatur. Nicetas vero Choniates Annalium p. 382. Atramentaria δοχεῖα μέλανος, *vascula atramenti*, vocat: ejus verba sunt: οἱ δὲ γραφέας δόνακας, καὶ δοχεῖα μέλανος φέροντες, τόμοις τὴν χεῖρα ἐδίδοσαν, ὡς γραμματέας ἡμᾶς πωθάζοντες, id est, *Alii calamos scriptorios, atramentaria & libellos gestabant, qua re nos ut scribas sugillabant.*

Aliud instrumentum est cultellus, sive scalpellus, temperando calamo, Græce γλυφὶς καλάμων, vel γλύφανον: nam apud Græcos γλύφειν, est temperare calamum instrumento, sive cultello, quem Itali, *temperino*, nos, *canif*, appellamus. Temperandi vocem hoc usu adhibet Cicero ad Quinct. fratrem, *calamo & atramento temperato.* Circinus, Græcis est διαβήτης, metiendis linearum spatiis: forfices Græce ψαλὶς, vel ψαλίδιον, & ὀδοντάγρα, scindendæ chartæ.

Hæc omnia conspicere licet in subsequentibus binis schematibus, quorum aliud B. Lucam Evangelistam, Evangelium conscribentem repræsentat, multis ex codicibus expressum: habetur quippe in Regiis bene multis, in codice Evangeliorum S. Taurini Ebroicensis sæculi x. qui olim Cardinalis Perronii fuerat, in Cæsareis duobus, ut allatis schematibus notat Lambecius; in aliisque per Italiam non paucis. Aliud Schema profertur ex Codice Chiggiano Romæ X. pariter sæculi, elegantissimo, exprimitque Dionysium Halycarnasseum: cujus opera eodem in codice habentur: dignumque censui ut hîc exhibeatur, nactus operâ illustrissimi & amicissimi Abbatis Passionei.

IMAGO S. LUCÆ SCRIBENTIS UT HABETUR IN MULTIS CODICIBUS PER ITALIAM, GALLIAM ET GERMANIAM, CUM INSTRUMENTIS AD SCRIPTIONEM.

P. Giffart f.

De veteri Atramentario San-Dionyſiano.

In Theſauro Monaſterii S. Dionyſii in Francia, eſt Atramentarium remotiſſimæ vetuſtatis, ad uſum olim, ut putant, S. Dionyſii primi Epiſcopi Pariſienſis. Eſt autem Tabella ex Indico ligno, quâ formâ & magnitudine vides in ſchemate ſupra. A medio uſque ad imam & anguſtiorem Tabellæ partem eſt theca quatuor foraminibus inſtructa, inſerendis quatuor calamis: majora quippe foramina ſunt, quàm ut inſerendis pennis eſſent. A ſuprema parte, quæ latior eſt, Tabella utrinque argenteâ laminâ munitur, uno circiter pollice latâ, avibus aliiſque figuris ornatâ. Argenteâ ſimiliter laminâ veſtitur ſuprema pars thecæ, ubi quatuor foramina ſunt. Pariterque ima thecæ pars, quæ ſtrictior eſt, argenteâ laminâ figuris ornata operitur. Quatuor thecæ angulos a ſummo uſque deorſum muniunt quatuor lamellæ argenteæ minores, & clavis argenteis aſſertæ, ut in ſchemate conſpicis. Thecæ pars inferior ſubnigro corio veſtitur, lineamentis exornato. Vaſculum atramentarium ligneum eſt, corio item ſubnigro veſtitum, laminaque argentea a ſumma parte munitum, intuſque habet alterum vaſculum æneum atramento recipiendo. Operculum ejus priſcum jamdiu periit: quod autem jam exſtat, & materia & forma diſſimile, ab aliquot ſæculis ſubſtitutum, ætate jam detritum & lacerum eſt. A latere utroque Tabellæ ligneæ ſunt annuli inſerendo funiculo vel faſcia, qua totum atramentarium ſuſpendebatur. In ſuprema Tabellæ parte in vacuo ſpatio rotundo exſtat annulus æneus verſatilis quadruplici ſemicirculo conſtans, ex quo vaſculum atramentarium ſuſpenditur.

De imagine Dionyſii Halicarnaſſei ſcribentis.

In Bibliotheca Chiggia eſt Codex elegantiſſimus membranaceus x. ſæculi, in quo Dionyſii Halicarnaſſei hiſtoria. In fronte Codicis exſtat Dionyſii Halicarnaſſei ſcribentis imago: ſingularis eſt veſtitus & galeri forma: an vero hæc ex antiquiori Codice expreſſa, an ad uſum ætatis illius, quo Calligraphus ſcripſit, concinnata ſint, incertum eſt. Inſtrumenta ſcriptionis ſunt, calamus, atramentarium, ſcalpellum temperando calamo, vaſculum vitreum ubi cinnabaris ad ſcribendos titulos & notas, uti ſupra dictum eſt. Unde ſuſpicor vaſculum ſimile, quod ſupra in ſchemate S. Lucæ ſub menſa obſervatur; cinnabari recipiendo eſſe: nam in ſchemate Dionyſii liquor in vaſculo vitreo ruber depingitur. Ille vero ſcribens librum genibus innixum habet: qui mos antiquus in aliis quoque ſchematibus obſervatur, memoraturque ab Hippocrate in Epiſtola ad Demagetum, ubi dicit: ὁ δ' εἶχεν ἐν εὐκοσμίῃ πολλῇ ἐπὶ τοῖν γονάτοιν βιβλίον. . . . . . ἔγραφεν ἐγκείμενος. Id eſt: *Hic vero compoſité admodum librum genibus innixum habebat . . . . ſcriptioni incumbebat.* Hujus autem Codicis deſcriptionem a Luca Holſtenio factam, qualem accepimus ab illuſtriſſ. & amiciſſimo Abbate Dominico Paſſioneo, qui etiam ſumtibus propriis Dionyſii Halicarnaſſei ſchema accurate depictum nobis tranſmitti curavit, hic apponere viſum eſt.

In hoc Codice continentur Dionyſii Halicarnaſſei Alexandri F. de Romana “
antiquitate libri decem. “
Liber primus, pag. 1. Liber II. pag. 33. Liber III. pag. 60. Liber IV. pag. 92. “
Liber V. pag. 123. Liber VI. pag. 151. Liber VII. pag. 182. Liber VIII. pag. 210. “
Liber IX. pag. 274. Finit in undecimo Libro excluſivè. “

De hac Romana Antiq. ex XX. Libris, quos a Dionyſio ſcriptos fuiſſe Photius “
dicit, undecim editi ſunt cum reliquis aliis ejuſdem tractatibus Rhetoricis, Fran- “
cofurti apud hæredes Andreæ Vecheli Græce & Latine in fol. Hiſtoria ipſius “

„ habetur in Vaticana mſſ. Codd. 145. 938. 1000. 1416. 64. 102. 1327. 61. Urbinate „ Codd. 47. 89. In Palatina 66, 277. 132. 58. 134. De verborum collocatione epitome „ in Palatina Cod. 254.

„ Libror. XX. ſynopſim ſcripſit ipſe auctor, ut Photius ait, qui ait in ea ſolùm ne„ ceſſaria expoſuiſſe, eóque naturalem magis fuiſſe hiſtoriam, quàm ſuavem. Notan„ dus iterùm error eſt Bartholomæi Kechermanni, qui in ſuo de Hiſtoria opere „ tres eſſe ſcribit, qui acrius in Plutarchū cenſuram exerceant, eoſque inter eſſe prin„ cipem Dionyſium Halicarn. quaſi Plutarchus non Trajani demum temporibus „ floruerit, Dionyſius autem vixerit ſub Auguſto, quemadmodum ex Monumen„ tis Antiquorum, & ex ejuſdem Dionyſii hiſtoria conſpici poteſt.

„ Dionyſio huic laudem eam tribuit Scaliger in Animadverſ. Euſebianis, quod ve„ racius ea tempora nemo obſervaverit. Hac quoque parte Livio præfertur, quod „ & plura, & accurratius multa tradat, quæ ad Romanas Antiquit. pertinent.

„ Dionyſii imago coloribus delineata viſitur cum ſuo habitu ſedentis ſcribentiſque, „ digna equidem quæ delineetur, æreque incidatur in publ. rei literariæ utilitatem.

„ Cod. eſt antiquiſſimus ante milleſimum ſcriptus diligentiſſime & correctiſſime. Hactenus Lucas Holſtenius, cujus optatis jam ſatisfacimus.

Calamo utitur Dionyſius Halicarn. ut Græci antiquitus. De calami nominibus Græce, ſupra dictum eſt: præter allata vero nomina calamum vocant item Græci κονδίλιον, rarius vero legitur κονδύλιον. Incertum autem an a κόντος, *contus, baculus*, factum ſit κοντίλιον, nam ſic etiam legitur, vel κονδίλιον, *virga, calamus*; an vero κονδύλιον a κόνδυλος originem ducat. Græci certe longe frequentius κονδίλιον ſcribunt, hinc Μονοκονδίλια. Nos Græcorum more Monocondilia ſæpius ſcripſimus. Κονδίλιον adhibetur item pro penicillo pictorio.

Cæterum omnia ſcriptoria inſtrumenta in Anthologia memorantur, lib. 6. edit. Commel. p. 939. & ſeqq. ubi vaſcula atramentaria plumbea eſſe dicuntur. Hinc carmen quoddam excerpere viſum eſt.

Γραμματικῷ πλήθοντα μελάσματι κυκλομόλιβδον.	Scriptorio plenum atramento rotundum plumbum
Καὶ κανόνα γραφίδων ἰθυτάτων φύλακα	Et canonem calamorum rectiſſimorum cuſtodem
Καὶ γραφικοῖο δοχεῖα κελαινοτάτοιο ῥεέθρου	Ac ſcriptorii vaſcula nigri fluminis
Ἄκρα τε μεσσοτόμους εὐγλυφέας καλάμους,	Atque a ſummo per medium ſciſſos bene ſcalptos calamos
Τρηχαλέην τε λίθον, δονάκων εὐθηγέα κόσμου	Scabrumque lapidem calamos bene temperantem
Ἔνθα ταξιτριβέων ὀξὺ χάραγμα πέλει,	Ubi detritorum tenuis character eſt
Καὶ γλυφανοῦ καλάμου πλατέος γλωχῖνα σιδήρου	Et ſculptorii calami lati cuſpidem cultri,
Ὅπλα σοι ἐμπορίης ἄνθετο τῆς ἰδίης	Arma tibi mercimonii poſuit proprii
Κεκμηκὼς Μενέδημος ὑπ' ἀχλύος ὄμμα παλαιόν	Laborans Menedemus caligine oculorum ſenilium
Ἑρμεία· σὺ δ' ἀεὶ φέρβε σὸν ἐργατίνην.	O Mercuri. Tu autem ſemper paſce tuum operatorem.

Inſtrumenta igitur hic memorata ſunt atramentarium plumbeum, canon, ſive norma, quæ ſcripturæ recte exarandæ in uſu erat. Vaſcula alia ſervando atramento, cos temperando calamo, & ſcalpellum ferreum. Additur item in ſequentibus, carminibus, quæ non referimus, ſpongia delendis iis quæ male poſita fuerant. Ut autem tum ex præcedenti carmine, tum ex aliis in Anthologia poſitis colligitur, poſtquam calamos ſcalpello ferreo ad ſcriptionem aptaverant, acumini acuendo ac temperando cote utebantur.

CAPUT IV.

Adversum Pag. 24.

CAPUT IV.

De nominibus & forma Librorum exterius & interius spectata; scilicet de Operimentis & Quaternionibus; De Distinctionibus, de Interpunctione ac ejus ortu, & carptim de Prosodia: de Contaciis ac Diptychis.

JAM de Librorum seu voluminum forma nobis tractandum est; de Libris compactis loquor, ad differentiam Librorum, videlicet Operum, Opusculorum, sive, ut recentiore usu dicitur, Tractatuum, Græce λόγων: quæ voces ipsam Auctorum operam, non volumina indicant. Libros igitur compactos vocant, βίβλος, βιβλίον, & *diminutive* βιβλιδάριον: quod tamen postremum vocabulum pro Libris satis amplæ molis usurpatum occurrit inferius. Δέλτος item pro Libris compactis frequenter adhibetur, ut passim videas in subscriptionibus infra Chronici more positis; exempli causa, in codice Eudociæ Augustæ XI. sæculi hic Iambus a fronte positus frequenter occurrit,

Εὐδοκίας ἡ δέλτος Αὐγούστης πέλει.
Hic Liber est Eudociæ Augustæ.

De voce δέλτος hæc habet Eustathius in Dionysii Alexandrini περιηγ. v. 242. δέλτοι, κυρίως μὲν οἱ πάλαι τριγωνοειδῶς σχηματιζόμενοι ἐκ τοῦ πτύσσεσθαι, τόμοι· ὕστερον δὲ ἁπλῶς αἱ βίβλοι. Hoc est, *Delti quidem antiquitus vocabantur chartæ in trianguli formam complicatæ, ac deinde sic Libri simpliciter appellati sunt.*

Usu frequenti item Liber compactus Græcè πυκτίον dicitur, ut exemplis quamplurimis probatum a nobis est Animadversione XV. in vitam & scripta Athanasii. Plura autem in subscriptionibus Calligraphorum observare licet; ut videas infra ad annum 1005. ἐτελειώθη σὺν θεῷ καὶ τὸ παρὸν πυκτίον. ad annum vero 1127. legitur πυξίον. Adhibetur etiam ad librum compactum indicandum πυκτὶς ἴδος; in Regio quippe Codice num. 2284. legitur initio, πίναξ τῆς παρούσης πυκτίδος, *Tabula hujusce libri*: idipsum item habetur in Codice quodam Bibliothecæ Seguerianæ, nunc Coislinianæ, in quem incidi: itemque Codex alius in Bibliotheca RR. PP. Jesuitarum Collegii Ludovici Magni, eumdem præmittit Indicis titulum, πίναξ τῆς παρούσης πυκτίδος. In alio ejusdem Bibliothecæ Codice Evangeliorum legitur initio, εὐαγγελιστῶν θεία πυκτὶς τεττάρων. *Quatuor Evangelistarum divinus Liber.* Qui Iambus in quadra Tabula replicatis mira arte literis, millies saltem legitur. Infra vero ad notam codicis Cæsarei anno 1286. conscripti legitur, ἐτελειώθη ἡ παροῦσα πυκτὶς, *absolutus est hic Liber.* Dicitur etiam πτυκτίον, adjuncto τ post π ex usu Græcorum: sic πόλις πτόλις, πόλεμος πτόλεμος, &c. πτυκτίον legitur in quadam Gregorii Nazianzeni Epistola, atque inferius in speciminibus decimi sæculi vox πτυκτίον pro libro adhibetur in Codice quodam optimæ notæ. Fortasse dicatur a πτύσσω, *plico*, πτυκτὸν & πτυκτίον factum esse, hincque demta secunda litera, πυκτίον: quod etiam magis mihi probatur. Nam vox πτυκτὸν ad Tabellas, sive chartas scriptioni aptas significandas, vetustissimi est usus, Homerus quippe Iliad. VI. ait,

Γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά.

Hoc eſt,

Scribens in tabella plicata exitioſa multa.

A πτύσσω item δίπτυχα, *Diptycha*, de quibus infra.

Longe infrequentior eſt vox τεῦχος, quæ Librum item ſignificat, & pro inſtrumentis omnibus vaſibuſque accipitur. Unde in Cod. Regio 3183. (eſt autem Lexicon,) ſic habetur, τεῦχος ἀγγεῖον ἢ βίβλος, id eſt, τεῦχος, *vas aut liber:* inde vero πεντάτευχος, id eſt Liber quinque Libros complectens, & ἑπτάτευχος, ſeptem librorum Liber. Hujus vocis uſum obſervamus in Typico Irenes Auguſtæ ad locum ſuperius allatum, ἕτερα δύο τεύχη, *duos alios libros.* Sed in pauca hujuſmodi exempla hactenus incidimus. Et hæc de nominibus Librorum.

Quod ad formam vero Librorum, ea dupliciter ſpectari poteſt; primò quidem ſecundum exteriorem apparatum, compingendi nempe morem, foliorumque ordinem & ſitum; ſecundo autem pro ratione columnarum, diſtinctionum, apicum, qua in parte interpunctiones, proſodiam & cætera locamus. Libros Græci a multis retro ſæculis ad hodiernum pene modum compingebant, diſtributa in terniones vel quaterniones folia aſſuebant, pelle vitulina ſive alia plerumque denſiore totum operiebant, partem ſupernam & infernam, qua latior liber eſt, tabella lignea corio agglutinata muniebant, quo firmius conſiſterent: plerumque pelliceæ tunicæ loco, blattiis ſive ſericis librum operiebant, quod operimenti genus ſi non tutius, ornatius tamen habebatur. Hoc tegumento olim inſtructum fuerat Typicum autographum Irenes Auguſtæ, ut habetur ſupra, ἐπειδὴ καὶ τρία τυπικὰ γεγόνασι παρ' ἡμῶν, ἀπὸ βλαττίων ἐνδεδυμένα: *quandoquidem tria Typica membranea, blattiis, ſeu pannis ſericis operta, a nobis facta ſunt.* Ex tribus unum ſupereſt, uti diximus, in Bibliotheca Regia, non jam ſerico opertum, ſed corio rubro: primum enim operimentum ex materia minus durabili, non potuit ad hoc uſque ſæculum devenire: ſed detrito primo, Moniales Monaſterii Gratiâ-plenæ, ad quarum uſum deſcriptum fuerat, Coriacium ſubſtituerunt; ut enim liquet, Græco more concinnatum eſt. Quod autem Regium Typicum unum ſit ex tribus Auguſtæ juſſu pro Monaſterio Κεχαριτωμένης ſeu Gratiâ-plenæ adornatis, non ex ſubſcriptione modo Irenes per Cinnabarim facta, & ex charactere conſpicuum eſt; ſed etiam ex aſſutis foliis, quæ poſtea Moniales Typico adjecerunt, quæque Bombycina ſunt. Nam ea decimi-tertii vel decimi-quarti ſæculi cum ſint, vetuſtiori ſcriptioni fidem faciunt. Cæterum Græci medii & infimi ævi, Libros compingere voce σταχώνειν & ἐνσταχώνειν exprimunt, ut exemplis non paucis inferius videas. Eos autem qui libris compingendis vacant, βιβλιοδέτας q. d. *Librorum Ligatores*, appellat infra Comnenus in deſcriptione montis Atho.

Quaterniones porro Librorum, τετρὰς & τετράδιον nuncupant, quia videlicet quatuor foliis duplicatis aliumque in alio inſertis conſtant: quæ octo folia ſexdecimque paginas efficiunt. Terniones quoque nonnumquam in Codicibus Græcis obſervantur. In Chronico quodam Bibliothecæ Regiæ, Terniones & Quaterniones, τρισσὰ & τετρασσὰ vocantur: quæ vocabula

nusquam alias me vidisse memini. In quibusdam autem Codicibus iidem Quaterniones literis numericis annotantur : quo fit ut si, quod plerumque contingit, Codex sit ab initio mutilus, quot Quaterniones, imo quot folia deficiant intelligi valeat. Folia Latinè ita vocantur, quia olim in foliis arborum, in foliisque papyri scriptitatum fuit, ut paulo ante narrabamus. Pari analogia, φύλλον, quæ vox folium arboris proprie significat, pro folio item libri accipitur. Paginæ vero singulæ in plerisque omnibus Græcis manuscriptis, ad normam & circinum paribus spatiis dividuntur, ut lineæ æquali intercapedine dirimantur, parque ipsarum numerus sit in singulis paginis.

Quod ad interiorem vero formam hæc præcipue observata nobis sunt. In Codicibus Græcis lineæ singulæ totam paginæ latitudinem obtinent : in aliis paginæ duabus columnis constant, in paucissimis vero triplex columna observatur, ut in Codice Ambrosiano partem Bibliorum complectente, de quo agitur in Diario Italico p. 11. suntque isti omnes antiquissimi. Cum absoluta periodo, interpunctione majorem distinctionis notam adferre Librarii volunt; ubi videlicet nos *a linea*, ut dicitur, resumimus; Græci Scribæ apposita majori interpunctione, consequenter eadem in linea, sequentem sive periodum, sive articulum describere incipiunt, sine alia nota vel distinctione; sed in sequenti linea, sive per vocem, sive per syllabam inchoetur, literam majusculam, qua initur verbum aut syllaba, in margine & extra columnam apponunt : quod exemplo facilius intelligas.

Ex codice San-Germanensi ix. sæculi, ubi vitæ SS. mensis Augusti, In martyrio S. Eusignii v. Augusti.

ἐκέλευσεν δὲ ὁ Ἰου-
λιανὸς εἰσαχθῆναι τὸν Εὐ-
σίγνιον. ἀποδύσαντες οὖν
αὐτὸν οἱ στρατιῶται εἰσήγαγον.
καὶ ἰδοὺ ἦν ὁ ἀνὴρ τριῶν
ἥμισυ πηχῶν, πυῤῥάκις
ὅλος μετὰ κάλλους ὀφθαλ-
μῶν· καὶ ἁπαξαπλῶς, ἀν-
δρείᾳ καὶ σοφίᾳ περικόσμων·
ὥστε θαυμάζειν τοὺς περιε-
στῶτας ἐπὶ τῇ ἀνδρείᾳ αὐτοῦ,
καὶ, ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ προσ-
ώπου αὐτοῦ. τότε ἐκέ-
Λ λευσεν ὁ Ἰουλιανὸς εἰσενε-
χθῆναι τὰ βασανιστήρια.

Hoc est ad literam.

*jussit autem Ju-
lianus adduci Eusi-
gnium. Exuentes igitur
ipsum milites introduxerunt.*

Et ecce vir erat trium
& dimidii cubitorum: rufus
totus cum pulcritudine ocu-
lorum, & in summa, for-
titudine & sapientia proficiens;
ita ut mirarentur ad-
stantes super fortitudine ejus,
& super pulcritudine vul-
tus illius. Tunc juss-
S it Julianus intro-
duci tormentorum instrumenta.

Sic illi periodi initium in præcedenti linea positum, in subsequenti per literam majusculam annotant: licet non ubique servetur hic modus: nam frequenter & ipsi a linea majoris distinctionis ergo inchoant.

Græcis mos erat antiquitus per στίχους, seu versiculos, orationis partes distinguere: στίχος autem non integram periodum designabat; sed eam partem, etsi per quam minimam, ubi jam aliquis sensus, licet imperfectus & inchoatus, videbatur esse: ita ut in unica periodo tres, quatuor, imo quinque, sex aut plures στίχοι numerarentur, aliquando plures, interdum pauciores, uti ratio postulabat. Horum exempla prope innumera sunt in libris Biblicis manuscriptis: nam plerique omnes, qui alicujus vetustatis sint, in fine librorum στίχων sive versiculorum summam consignant. Non desunt tamen qui a fronte & ante librorum exordium στίχους numerent; ut verbi causa codex Regius 1888. bombycinus, qui est Catena in Heptateuchum, ab initio versiculorum numerum reponit his verbis, ἔχει βίβλος τῆς γενέσεως στίχους ͵δτν'. κεφάλαια δὲ εἴκοσι καὶ πέντε, id est, *Habet liber Genesis versiculos quater mille trecentos quinquaginta; capita vero viginti quinque.* Quem numerum si cum hodiernis Bibliis compares, vix quartam partem versiculorum in postremis invenias. In cæteris autem Scripturæ libris brevissimos recenseri versiculos, ex numero in Codicibus annotato deprehendas. Ut autem frequentissima est in Libris sacris hujusmodi recensio; sic rara in aliis: etsi perspicuum sit veteres Scriptores versiculorum distinctionem in usu habuisse. Codicem tamen Gregorii Nazianzeni vidi Florentiæ, ubi versuum numerus in fine notabatur. Certe Fl. Josephus ad calcem Antiquitatum Judaïcarum, ait totum illud opus sexaginta millia στίχων sive versuum complecti. Jam si versiculorum hujusmodi brevitatem explorare velis, linearum quæ in Editis habentur numerum supputes & comperies multum abesse, ut singuli στίχοι singulas lineas impleant. In multis Scripturarum sacrarum Codicibus, στίχοι sive versiculi ad marginem notantur: unde illud incommodum evenit, ut nescias plerumque ubi versiculi inchoentur; nisi Librarius accurate interpunctiones locet, & e regione semper numeros consignet. Numerant autem per centenarios: & expleto centenario ρ, per α resumunt. Exemplum hujusmodi στιχομετρίας proferam ex Codice Regio 1892. ubi omnes Prophetæ cum Commentariis habentur. Ibi in primo Isaiæ Capite, versus sic annotantur.

ΗΣΑΙΑΣ.

α' Ὅρασις ἣν εἶδεν Ἡσαΐας υἱὸς Ἀμὼς,
ἣν εἶδε κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ τῆς
Ἰλὴμ ἐν βασιλείᾳ Ὀζία καὶ Ἰωάθαμ,
καὶ Ἄχαζ, καὶ Ἐζεκίου· οἳ ἐβασίλευ-
β' σαν τῆς Ἰουδαίας. ἄκουε οὐρανὲ καὶ
γ' ἐνωτίζου ἡ γῆ· ὅτι κύριος ἐλάλησε.
δ' υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα· αὐτοὶ
ε' δέ με ἠθέτησαν. ἔγνω βοῦς τὸν
ϛ' κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυ αὐτοῦ.
ζ' Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω· καὶ ὁ λαός με
η' οὐ συνῆκεν. οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλόν·
θ' λαὸς πλήρης ἁμαρτίας, σπέρμα
ι' πονηρὸν, υἱοὶ ἄνομοι· ἐγκατελίπε-
ια' τε τὸν κύριον καὶ παρωργίσατε τὸν ἅ-
γιον τοῦ Ἰσραήλ· ἀπηλλοτριώθησαν
εἰς τὰ ὀπίσω. τί ἔτι πληγῆτε
ιβ' προστιθέντες ἀνομίαν; πᾶσα κεφαλὴ
εἰς πόνον, καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην.
ιγ' ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς οὐκ ἔστιν
ιδ' ἐν αὐτῷ ὁλοκληρεία· οὔτε τραῦμα,
οὔτε μώλωψ, οὔτε πληγὴ φλεγ-
ιε' μαίνουσα· οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπι-
θεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους.
ιϛ' ἡ γῆ ὑμῶν ἔρημος· ιζ' αἱ πόλεις ὑμῶν
ιη' πυρίκαυστοι. τὴν χώραν ὑμῶν
ιθ' ἀλλότριοι κατεσθίουσιν αὐτὴν,
κ' καὶ ἠρήμωται κατεστραμμένη.

HESAIAS.

1. *Visio quam vidit Hesaias filius Amos,*
quam vidit contra Judæam & contra
Jerusalem in regno Oziæ & Joatham
& Achaz & Ezechiæ, qui regna-
2. *verunt in Judæa. * Audi cælum, &*
3. *auribus percipe terra: * quia Dominus locutus est.*
4. ** Filios genui & exaltavi; ipsi*
5. *autem me spreverunt: * Cognovit bos*
6. *possessorem, * & asinus præsepe domini sui:*
7. *Israel autem me non cognovit, * & populus*
8. *me non intellexit, * Væ genti peccatrici,*
9. *populo pleno peccatis, * semini*
10. *malo, filiis iniquis: * dereliqui-*
11. *stis Dominum, * & exacerbastis san-*
ctum Israel: abalienati sunt
retrorsum. Quid adhuc percutimini
12. *adjicientes iniquitatem? * Omne caput*

in laborem, & omne cor in tristitiam.
13. * *A pedibus usque ad caput non est*
14. *in eo sanitas perfecta: * neque vulnus*
neque vibex, neque plaga tu-
15. *mens: * non licet malagma im-*
ponere, neque oleum, neque ligaturas.
16. *Terra vestra deserta.* 17. *Civitates vestræ*
18. *succensæ igni: * regionem vestram*
19. * *alieni comedunt ipsam,*
20. * *& deserta est, subversa.*

Hæc ad specimen satis sunto: in aliis quippe Scripturæ sacræ libris, in diversisque Codicibus antiquis idipsum observatur; ita ut versiculi brevissimi sint ut plurimum: aliquibus tamen in locis longe prolixiores, ut in exemplo vides; imo etiam distinctiones nonnumquam secus quam par erat positæ videantur: sive id lapsu quopiam, sive arbitratu Librariorum, acciderit.

Στίχοι porro sive versiculi omnes, a linea ducebantur antiquitus: quod ipsum nomen sonare videtur: nam στιχηρῶς posita dicitur scriptio, in qua singuli versiculi suam lineam inchoant: quam lineam ut plurimum ob brevitatem non excedebant, nec implebant plerumque; aliquando tamen στίχος lineas aliquot complectebatur, etsi rarius, ut vides in specimine supra, quod tamen στιχηρῶς sive a linea scriptum non est. Supersunt hodieque libri στιχηρῶς scripti; ut sunt verbi gratia codices Regius & Sangermanensis, uterque Epistolas divi Pauli complectens, ubi versiculos semper a linea inchoatos conspicis, & alii non pauci.

Hæc vero scriptio στιχηρῶς ducta, quæ item per κῶλα & κόμματα facta dicitur, nequaquam intelligitur de interpunctionibus ad κῶλα & κόμματα positis, ut existimasse videtur Leo Allatius, in Animadversionibus ad fragmenta Etrusca Inghiramii p. 79. Sed ideo adhibebatur, ut rudiores Lectores, qui interpretationum usum non callerent, facilius pronuntiarent, cum metrico more à linea resumeretur ad singula κῶλα & κόμματα: quod ex ipsis Cassiodori & Hieronymi locis ab eodem allatis facile arguitur. Prior enim sic habet de Hieronymo loquens, de divinis Lectionibus c. 12. *Meminisse autem debemus, memoratam Hieronymum omnem translationem suam in autoritate divina, propter simplicitatem Fratrum, colis & commatibus ordinasse, ut qui distinctionem sæcularium literarum comprehendere minime potuerunt, hoc remedio suffulti, inculpabiliter pronuntiarent sacratissimas lectiones.* Hieronymus vero ad Paulam & Eustochium Præfatione in Hesaïam: *Nemo cum Prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de Psalmis & operibus Salomonis. Sed quod in Demosthene &* Tullio *solet fieri, ut per cola scribantur & commata, qui utique prosâ, & non versibus conscripserunt: nos quoque utilitati legentium providentes, interpretationem novam novo scribendi genere distinximus.* Quibus verbis innuit, in libris etiam prosâ descriptis versiculos a linea descriptos fuisse; sed non in omnibus: imo vero vulgarem scripturam continuatam fuisse indicat: qui mos ab Aristophane inductus est.

Κῶλον autem teste Suida est, μόριον λόγου, ἐκ δύο ἢ καὶ πλειόνων μερῶν συνιστάμενον· τὰς συλλαβὰς γὰρ τέμνουσι, καὶ τὰ κῶλα τῶν νοημάτων. κῶλον οὖν ὁ ἀπηρ-

πεϱιόδου ἔννοιαν ἔχων στίχος: Hoc est κῶλον, (five membrum) *est orationis portio, ex duabus vel pluribus partibus constans: nam syllabas secant, pariterque κῶλα sententiarum. κῶλον itaque est versus perfectum sensum habens.* Minores vero partes in quibus dividebantur periodi orationis, vocantur κόμματα sive sectiones. Scriptio per κῶλα & κόμματα sic adornabatur, ut non modo κῶλον a linea inciperetur; sed etiam κόμμα, sive sectio, vel etiam κόμματα; si plura in eadem serie haberentur. Hic porro scribendi modus occurrit in duobus supra memoratis codicibus Regio & Sangermanensi: necnon in Psalterio Sedulii Scoti manu descripto IX. sæculi: quorum specimina dabuntur infra suis locis. Neque tamen κῶλον semper totam periodum absolvebat: nam περίοδος a κώλῳ distinguitur: κῶλον etiamsi aliquid absolute significaret, suspensam tamen orationem continebat; ita ut aliquid ultra expectaretur: cujus exemplum Latine sic profertur: *Etsi vereor, judices, ne turpe sit pro fortissimo viro dicere incipientem, timere.* Ubi vides aliquid absolute proferri; sed auditoris animum ad aliud audiendum præparari. At periodus perfectum & absolutum sensum complectitur, ut nemo nescit. Qua de re adeantur Isidorus l. 1. c. 19. Diomedes. l. 2. & ex recentioribus Valerius Andreas, de recta interpungendi ratione.

Ante Aristophanem Byzantium, hoc uno distinctionis genere in libris usos esse veteres putatur, scilicet per στίχους, per κῶλα, per κόμματα a linea semper resumebant: & hæc una pausæ nota erat, cum scriptio nempe desineret, antequam interpunctionis usus excogitatus esset. Aristophanes autem Byzantius Grammaticus Olympiade CXLV. sub Ptolemæo Epiphane Ægypti Rege signa distinctionum commentus est; ita ut uno puncto omnes interpunctiones indicarentur: situs vero puncti majorem interpunctionem a media, mediam ab infima, distingueret. Siquidem ubi punctum in summo apice ultimæ literæ ponebatur, hæc erat major interpunctio, sive ut Græci vocant τελεία στιγμή, *perfectum punctum:* ubi ad imum literæ locabatur, ὑποστιγμή, quasi dicas, *subdistinctio:* ubi in medio μέση στιγμή, sive *medium punctum.* τελεία στιγμή, sive major interpunctio ad summum postremæ literæ apicem consignata, sententiam absolutam esse ostendebat, ἐπαπαρτίζει ἀεὶ τὴν διάνοιαν: ea vero hodierno puncto respondet: ὑποστιγμή, id est, imum punctum ad infimam literæ oram collocatum, clausulam nondum perfectam annotat; sed adhuc suspensam, quæ Lectorem ad sequentia præparet: μέση vero στιγμή, sive medium punctum, perquam minimæ distinctioni denotandæ usuveniebat. Hæc quidem in regulis apud Grammaticos habentur: accurate autem observata nusquam reperi in marmoribus & tabulis, vel in libris vetustissimis: in marmoribus enim & in antiquis Tabulis puncta non ita frequenter deprehenduntur: in quibusdam autem inscriptionibus post singula verba ponuntur, ad distinctionem scilicet & faciliorem lectionem: in istis vero punctum in fine linearum omittitur in Latinis perinde atque in Græcis; fere semper dico, quia in unum, aut duo marmora incidi, ubi punctum post singula verba, etiam in fine linearum adscribebatur. Nonnumquam item, cum inscriptiones metro constant; vel sententiis metrice quidem, sed non stricta carminum lege concinnatis, quales multas in marmoribus videmus; tunc, inquam, puncta in fine carminum, vel sententiarum hujusmodi interdum adscribuntur: ut observes infra libro 2. in Olympiæ cujusdam Epitaphio:

ubi puncta ad singulas sententias metrice scriptas deprehendas, ipsaque in trianguli formam delineata.

In uno tantum Codice, videlicet in Psalterio Monasteri sancti Michaelis in Lotharingia, Sedulii Scoti manu exarato, missa quavis alia interpunctione, post singulas voces puncta conspicue notantur: ne quis inter legendum hæreret, vel syllabas literasque præcedentis vocis cum sequenti conjungeret. Quare in fine versiculorum, puncta in illo Codice non adscribuntur, quia cum versiculi semper a linea ducantur; ubi scriptio desinit, & a capite resumitur, nullum est periculum ne quis postremam præcedentis versiculi syllabam, cum subsequentis prima inter legendum copulet.

In titulo autem Inscriptionis Baudelotianæ, cujus specimen infra dabimus, post singulas voces tria puncta notantur, exemplo unico, quod nusquam alias in Græcis tabulis deprehensum à nobis est. In libris vero antiquioribus manuscriptis puncta superne posita non raro ad finem periodorum effinguntur: verum frustra fueris si id pro norma habeas, nam perinde in medio & imo vocis latere pro majori interpunctione consignantur: & interdum in summo apice pro minori; ita ut plerumque hæ distinctiones ex sensu, non ex situ punctorum, petendæ sint. Nec prætermittendum est puncta quadruplici modo effícta in marmoribus. & in Libris vetustis haberi: nam vulgo quidem rotunda sunt; sed aliquando quadra, nonnumquam in rhombi, rarius in trianguli formam: quorum exempla in speciminibus subjicientur.

Quod ad cæteras vero interpunctiones, quæ hodierni sunt usus, hæc observata nobis proferre juvat. Virgulæ si non priscæ omnino vetustatis sunt; non tamen eas ita recentes dixeris: nam in codicibus Græcis annorum plus mille occurrunt, ad omnium minimam distinctionem positæ; & quidem formâ hodiernæ ita simili, ut nihil intersit discriminis. Puncta vero interrogandi, quæ hodie hoc modo effinguntur; in Codicibus vetustissimis unciali quadro charactere scriptis, quos usquam viderim, absunt: in aliis vero noni, decimi & undecimi sæculi habentur. In antiquis Tabulis, atque in vetustis Codicibus unciali charactere, voces conjunctim describuntur, nec interstitium ullum inter verba ponitur. Unde plerumque oritur difficultas inter legendum, quæ nonnumquam viris etiam eruditis occasio lapsûs sunt. Possem exempla & quidem nupera proferre; sed abstineo, ne vivis stomachum moveam. Ea certe vocum conjunctio sine intercapedine ulla, in Tabulis & Manuscriptis pene omnibus priscæ vetustatis, fere semper occurrit, iis exceptis in quibus post voces singulas puncta notantur, de quibus supra. Ne quidem in Codicibus inferioris ævi; iis nempe qui a nono sæculo literas complures ductu calami colligatas præferunt, vocum distinctio per spatia quædam inter singulas relicta perpetuo observatur: nam in illis etiam verba passim cum sequentibus juncta conspicias; imo vero haud infrequenter vox præcedens cum subsequenti uno eodemque calami ductu conjungitur, quod in speciminibus adferendis tute experieris. Quod si interdum voces spatio interposito distinctas observes, quod non raro evenit, etiam passim duas ejusdem vocis syllabas pari intercapedine segregatas deprehendas; ita ut nonnumquam prior syllaba cum præcedenti voce, posterior cum sequenti

conjungatur

conjungatur. Ne vero e memoria excidat, monitum Lectorem velim, ubicumque occurrunt apostrophæ, ut in his vocibus ἀπ' αὐτῶν ὑπ' αὐτῶν, quando scilicet ultima prioris vocis litera συμφωνίας causa supprimitur & eliditur, tum postremam primæ vocis cum prima sequentis, nimirum π cum α, ita copulari in Codicibus, ut pene sese mutuo contingant, idque accuratissime a Librariis observari in Codicibus noni, decimi & sequentium sæculorum.

Idem porro Aristophanes Byzantius προσῳδίαν sive accentus excogitavit. Non quod ad illam usque ætatem Græca lingua accentibus & spiritibus caruerit: nulla enim potest lingua sine accentu & spiritu pronuntiari; sed quod ille ea, quæ usus magister invexerat, ad certas normas & regulas deduxerit, signa & formas invenerit, quo loco essent constituendi accentus & spiritus docuerit. Accentus vero in acutum, gravem & circumflexum distinxit, quorum formas & usum vel pueri callent: spirituum asperi & lenis schemata ex litera H duas in partes divisa notavit; ita ut prima pars ejusdem characteris, asperum spiritum denotaret, secunda residua, tenuem. Verum hæc omnia ante septimum sæculum a Librariis neglecta prorsus videntur: nam Codices vetustissimi quinti sextive sæculi iis prorsus carent: quare ante septimum sæculum in solis Grammaticorum libris observata fuisse videntur. Quæ vero dicimus, de visis tantum.

Ab annis plus mille literæ ϊ & ϋ, quando alteri vocali non junguntur, nec diphtongum efficiunt, punctis superne notantur, ut videas infra in speciminibus Codicum Regii & Sangermanensis: qui peritorum omnium judicio septimo circiter sæculo conscripti sunt. In superioris item ævi Codicibus, videlicet quinti sextive sæculi, has literas punctis notatas deprehendimus. Qua vero de causa adscripta fuerint haud difficile est augurari: quia enim hæ duæ vocales post aliam vocalem positæ modo cum illa diphthongum efficiunt, ut in οἶδα οὕτως; modo non efficiunt, & separatim pronuntiantur, ut in ἀΐδιος, ἀΰτη, pugna; hinc factum est ut in Manuscriptis quoties diphthongus non adest, hæ literæ punctis notentur, ad lectorum, maximeque imperitorum, commodum. Cæterum hæc puncta non semper adscripta observantur, etiam in Codicibus infimi ævi: sed a quibusdam Librariis penitus negliguntur; ab aliis vero interdum omitti solent.

Ιῶτα subscriptum, ut vocamus, Græci in marmoribus, tabulis, ac libris manuscriptis vulgo non indicant; vulgo dixi, nonnumquam enim adscribunt, sed post literam cui adjungitur & in serie aliarum literarum, hoc pacto, τύχηι, ὁδῶι, τιμᾶι, ubi hodierno usu ita scribitur, τύχῃ, ὁδῷ, τιμᾷ. In Tabulis vero marmoreis vetustissimis, antequam usus literarum η & ω advectus esset incisis, ita scribitur ΤΥΧΕΙ ΟΔΟΙ, ut videre est infra in Baudelotianis, & Farnezianis inscriptionibus, & in Grimana Venetiis Diar. Ital. p. 43.

Præter libros compactos, habent item Græci κοντάκια, contacia, quæ vulgarius *Rotuli* vocitantur. Est vero contacium brevis baculus, ut plurimum palmæ longitudine, cui hæret obvoluta miræ longitudinis charta membranea, ex multis foliis consequenter agglutinatis confecta: ubi descriptæ sunt orationes & officia Sacerdotibus recitanda cum sacra administrant. Duo solum vidi contacia, aliud in Bibliotheca Regia, aliud

Romæ in Bibliotheca RR. PP. S. Basilii. Alia quædam κονδάκια, sive κοντάκια memorantur inferius in Diplomate Gerasimi Abbatis. Sunt porro Contacia ex utraque folii parte descripta; ita ut cum ad primæ paginæ finem pervenerint, ab eadem folii extremitate, vertendo chartam, secundæ paginæ lectionem ineant, pergantque donec ad baculum, unde ab altera pagina legere orsi sunt, denuo recurrant.

Non prætermittenda δίπτυχα, *Diptycha*, quæ magno olim apud Græcos in usu erant. δίπτυχα vero a πτύσσω *plico* denominantur, erantque δίπτυχα teste Suida, δύο περιβόλαια, ὡς τὸ μὲν ὑποστρώννυσθαι, τὸ δὲ ἕτερον ἐπιβεβλῆσθαι. sic legendum, non autem ὑποβεβλῆσθαι, ut habent veteres editi: nam sic habet Hesychius, quem ad verbum pene refert Suidas, & ita sensus postulat. Erant itaque δίπτυχα, *duo operimenta, quorum aliud substernebatur, aliud supra ponebatur.* Atque adeo hoc libri genus ab operimento, ut videtur, nomen habebat δίπτυχον, id est, duæ plicæ, intelligas operimenti tantum; licet plurima folia intus essent, eaque ratione πολύπτυχον dici posset. Diptychorum operimenta eburnea supersunt hodieque in Thesauro Benedictinorum Compendiensi, quorum formam in æs incidi curavit Jac. Sirmondus, deindeque Mabillonius noster. Prisca tamen origine videntur diptycha fuisse bina folia, ut observarunt bene multi, plerumque eburnea, quæ muneris loco mittebantur. Usu Ecclesiastico in Diptychis scribebantur Episcoporum, qui sancte obierant, nomina: delebantur autem si quando impie sensisse, vel Hæretici fuisse deprehenderentur. Erant autem diptycha vivorum, qui vel dignitate, vel munificentia in Ecclesiam, præfulgebant. Diptycha etiam mortuorum, qui pie obdormierant. Cæterum de Diptychis infinita prope adjici possent, quæ non sunt præsentis instituti: adeantur qui rem fusius agitant.

CAPUT V.

De Scribis & Librariis; nempe de Calligraphis, Tachygraphis & Notariis: de Chrysographis, &c. De variis Calligraphorum ritibus, & de Notis eorumdem.

SCRIBAS & Librarios prisce appellabant Græci γραμματεῖς: quæ tamen vox, pro Scribis item publicis, nec sine quadam dignitatis nota, accipiebatur: aliquando item γραμματεὺς, de literato & docto viro dicitur. Nicetas Choniates γραμματεῖς pro Scribis simpliciter accipit: ὡς γραμματέας ἡμᾶς πωθάζοντες, *quasi Scribas nos sugillantes:* locum vide superius cap. 3. A multis vero sæculis hæc vox minus frequentata ad Scribas designandos fuit: sed passim adhibetur καλλιγράφος, *Calligraphus*, ita dictus, διὰ τὸ εἰς κάλλος γράφειν, *ob scribendi elegantiam:* ut habet Theophylactus Simocatta, qui sub Mauricio & sequentibus Imperatoribus florebat lib. 8. c. 13. ubi de nece Mauricii verba facit: ἔδει γὰρ ἄνδρα τινὰ τῶν εἰς κάλλος γραφόντων, ὃν ἐν συνηθείᾳ φωνῆς καλλιγράφον ὀνομάζει τὰ πλήθη, γνώριμον καὶ ἡμῖν καθεστῶτα, μέχρι τετάρτης τῆς νυκτὸς εἰς οἰκίαν τινὸς καταπαννυχίζεσθαι; id est, *Oportebat enim virum quemdam eleganter literas efformantem, vulgus una voce Calligraphum nuncupat, quem & nos cognovimus, usque ad quartam vigiliam noctis in*

cujusdam ædibus pervigilare. Idipsum narrat Theophanes de morte Mauricii agens, ac voce item καλλιγράφος utitur. Hæc vero nuncupatio prisci usus esse deprehenditur : illam siquidem usurpat Eusebius Hist. Eccles. lib. 6. cap. 17. Gregorius quoque Nazianzenus, & alii bene multi inferioris ævi, quibus adferendis supersedeo, ne in re nota Lectorem detineam. In notis vero Calligraphorum mox adferendis ad annum 992. Neophytus, & ad annum 1045. Theopemptus, aliique Scribæ variis temporibus, sese Calligraphorum nomine insigniunt, ususque ad nostram usque ætatem devenit : nam Scribæ hodierni apud Græcos Calligraphi vocantur. Amanuenses item apud Græcos præsertim medii ævi, γραφεῖς nuncupantur, ut videas infra ad annos 1105. 1127. 1296. & 1380. licet vulgari more γραφεὺς pictorem etiam significet. γραφέα vero Scribam certissime denotare in tribus postremis exemplis perspicue declaratur, videlicet annorum 1127. 1296. & 1380. Interdum etiam Scriba ἀπογραφεὺς, sive exscriptor, dicitur : cujus vocis exemplum unum occurrit in subscriptionibus infra.

Aliud Scribarum genus erat τῶν νοταρίων καὶ ταχυγράφων, *Notariorum & Tachygraphorum*, ἀπὸ τοῦ εἰς τάχος γράφειν, *a celeriter scribendo* : vocantur item ὀξυγράφοι, eodem sensu, σημειογράφοι, quasi dicas *Notarum Scribæ*, unde vox *Notarius*. Erant autem Notarii, *arcanorum Scribæ*, τῶν ἀπορρήτων γραμμάτων, quorum officium erat celeri calamo literas exarare. Notariorum quidam numerus penes Imperatorem erat, quare Sozomenus l. 4. c. 10. ταχυγράφος βασιλικὸς ἐκ τοῦ τάγματος τῶν καλουμένων νοταρίων : *Tachygraphus seu velox Scriba Imperatorius ex ordine Notariorum, ut vocant.* Eorumdem item meminit Basilius Epist. 178. ad Notarium : Synesius autem ad Theophilum, de Tachygraphis hæc habet, καὶ τοῖς ταχυγράφοις τὰ ἀντίτυπα δοῦναι τῶν ἀντιγράφων : *& Tachygraphis exemplaria Antigraphorum tradere* Tempus me deficeret, si quæ de Notariis & Tachygraphis traduntur singulatim recensere aggrederer : de Notariorum enim variis officiis, deque mutationibus, quæ ad Notariorum Tachygraphorumque munia advectæ sunt, magnæ molis libri confici possent. Meminisse sufficiat Archiepiscopos & Patriarchas, Notarios & Tachygraphos suos ad secretiores literas habuisse. Sic in subscriptionibus infra ad annum 914. legitur, ἐγράφη χειρὶ Βαάνους Νοταρίου Ἀρέθα, ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας, ἔτει κόσμου ,ςυκβ΄. Hoc est, *Scriptus est manu Baanis Notarii Aretæ Archiepiscopi Cæsareæ Cappadociæ anno mundi* 9422. *nempe Christi* 914. In Actis vero Concilii Nicæni secundi, quidam Diaconus dicitur, Νοτάριος τοῦ ἁγίου Πατριαρχικοῦ σεκρέτου, *Notarius sancti Patriarchalis secreti.* In subscriptionibus infra ad annum 1124. Basilius quidam, qui Codicem operum S. Joan. Damasceni scripsit, sese Notarium nuncupat. Ad annum vero 1168. Salomon quidam Scriba sese vocat, Νοτάριον ἀπὸ Νοταρίων, *Notarium ex numero Notariorum*. Alibi item Notarii in fine librorum sese ut Amanuenses suis notis officiisque produnt : imo vero ad annum 1286. quidam Michaël qui Scalam Climaci scripserat, sese ταχυγράφον appellat : alii ταβουλάριοι & ταβελλίωνες vocitantur, Tabularii & Tabelliones, voce Latina, ut in exemplis inferius animadvertas. Aliquando Notarii & Tachygraphi ἀποκωδικέλλων dicuntur, sic in vita S. Theodori Stratelati Lambec l. 4. p. 125. ἐγὼ δὲ παρήμην ὁ ταχυγράφος Οὔαρος καὶ ἀποκωδικέλλων, ὁρῶν τὰς κολάσεις, id est, *Ego autem aderam Tachygraphus Varus a Codicillis, supplicia videns.*

Hinc vero colligitur Notarios & Tachygraphos, libris deſcribendis deputatos, & Calligraphorum officio functos eſſe, nec tantum literis ſecretioribus operam dediſſe: vel fortaſſe aliquando Calligraphos & Notarios permixtim acceptos habitoſque fuiſſe; licet a principio omnino diverſa munia fuerint, ſiquidem Suidas habet de Ambroſio Origenis amico agens: ταχυγράφους αὐτῷ παραστήσας ἑπτὰ, πλείους δὲ καλλιγράφους, *deputatis illi Tachygraphis ſeptem, pluribus autem Calligraphis.* Atque ut a Græco haud ita pridem accepi, hæc diſtinctio Calligraphos inter & Tachygraphos hactenus perſeverat in Græcia.

Ex ſupradictis liquet Tachygraphiam priſcæ originis eſſe, quandoquidem Tachygraphos videmus jam primis Eccleſiæ ſæculis memoratos. Ut autem a celeri ſcriptione nomen habent; hinc colligitur illam jam ante quartum Chriſti ſæculum in uſu fuiſſe. Quia vero priſtina ſervata characterum forma unciali videlicet & quadra, non poſſe videtur currenti, ut aiunt, calamo ſcribi; hinc inferas neceſſe eſt jam tum mutatum à Tachygraphis fuiſſe vetuſtum illum ſcribendi morem. Et cum ad celerem ſcriptionem maxime conducant literarum colligationes, cum ſcilicet uno nec intermiſſo calami curſu plures literæ conjunguntur: itemque abbreviationes, cum nempe aliquo expedito ductu vel ſyllabæ vel integra verba ſignificantur; utrumque velociter ſcribendi modum jam tum invectum fuiſſe veroſimile eſt: idque ad literas tantum Imperatorias, aliaſque epiſtolas Notariorum manu conſcriptas: nam in Libros & Codices Tachygraphia non videtur ante octavum ſæculum inducta; ut inferius dicetur Libro quarto. Characterum porro colligatio & abbreviationum uſus infimis ſæculis, a nono ſcilicet ſæculo, a Calligraphis quibuſque uſurpata deprehenduntur. De Tachygraphia pluribus agitur, præſertim initio quarti Libri, ubi vide ſis.

Præter Calligraphos & Tachygraphos, erant olim apud Græcos Chryſographi, χρυσογράφοι, qui, ut ipſo nomine indicatur, literis aureis ſcribebant: cujus ſcriptionis artificium in quibuſdam opuſculis manuſcriptis Bibliothecarum Regiæ & Cæſareæ edocetur. Ea de re, necnon de Libris aureo charactere exaratis, primo hujuſce Libri capite actum fuit, ubi de Chryſographia Græca opuſculum edidimus.

Κρυπτογραφίαν, ſive arcanum ſcribendi modum, apud Græcos frequentatum obſervamus. Κρυπτογραφίαν vero duplici modo fieri deprehendimus, per commutationem ſcilicet literarum, ac per novam & inuſitatam characterum formam: utriuſque ſcribendi rationis Alphabeta varia, cum exemplis exhibemus in ſpeciminibus undecimi ſæculi libro quarto, ubi quamplurima non minus ſingularia, quam utilia & occulta, recenſebuntur.

Nec omittendum eſt, præter vocem γράφειν, quæ vulgari uſu ſcribere ſignificat, aliam eſſe a Calligraphis infrequentius adhibitam, nimirum ξύω, cujus exempla quædam in notis Calligraphorum infra deprehendas; nempe ἐξύσθη τὸ παρὸν βιβλίον, *ſcriptus eſt hic Liber*, &c. Poſtquam de variis Amanuenſium nominibus & officiis actum eſt, jam quædam alia nobis obſervata ſcituque digna referre ne pigeat, & quidem confertim, ut menti ſeſe primum offerent.

In fine Homiliarum, Opuſculorum, Librorumque ſingulorum pleri-

que Calligraphi titulum, ut initio posuerant, repetunt, exempli causa: Πεδανίου Διοσκουρίδους περὶ ὕλης ἰατρικῆς λόγος τρίτος, *Pedanii Dioscoridis de materia medica liber tertius*; τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς Ἀθανασίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας κατὰ Ἀρειανῶν λόγος δεύτερος. *S. P. nostri Athanasii Archiepiscopi Alexandrini contra Arianos liber secundus.* Qui mos item apud Latinos Amanuenses, nec infrequenter, observatur, *Explicit liber S. Bernardi de Consideratione ad Eugenium.* Neque vero supervacanea diligentia ea fuisse dicatur: nam si semper hoc ritu actum fuisset, multa jam ἀκέφαλα opuscula sunt, quæ cujusnam sint non ignoraretur: sed sublato titulo Auctoris nomen intercidit.

Plerumque accidit ut, membranæ penuria, Calligraphi vetustissimis manuscriptis absterſa ac deleta priore scriptura, novam inferrent, ita ut quoddam ceu palimpsestum fieret, etiamsi nonnumquam vetustiora illa novis & superinductis longe præstantiora essent. Illud vero frequenter animadvertimus; nimirum in Codicibus Regiis non paucis, in Colbertinis tribus, in Seguerianis, in Codicibus RR. PP. S. Basilii Romæ duobus, in aliisque per Italiam. Ex iis vero quidam usque adeo erasam & deletam priorem scripturam habent, ut vix antiquiores illæ literæ appareant; in aliis autem priora illa hactenus, licet non sine labore, legi possunt.

Nec tacendum est Calligraphos, ne diuturnitate scribendi oculis laborarent, remedio quodam, ἁλάτιον *Halatium* dicto, usos fuisse: qua de re insignem locum adferam ex Cod. 3497. Regio, fol. 156. ἁλάτιον τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, δωδεκάθεον ὀνομαζόμενον, εἰς πάντα τὰ πάθη, ἐξαιρέτως εἰς ἀμβλυωπίαν, ᾧ καὶ οἱ καλλιγράφοι χρῶνται; id est, *Halatium (sive medicamentum ex sale confectum,) S. Apostoli & Evangelistæ Lucæ, Dodecatheon dictum, omnibus morbis curandis utile, præsertim oculorum restituendæ aciei, quo etiam Calligraphi utuntur.* Ubi notes velim, vocem, δωδεκάθεον, *duodecim deorum*, qua medicamentum illud antiquitus insigniebatur, ex Gentilium superstitione manasse: qui duodecim deos, aliorum primipilares, enumerabant, his duobus versibus enuntiatos.

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars.
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Magnifico autem τοῦ δωδεκαθέου nomine, remedii vim & præstantiam declarabant.

Notas & subscriptiones ad calcem Librorum subjiciunt frequentissime Calligraphi & Notarii, quibus annum & tempus frequentius, itemque nomina Imperatorum, & sua, vel etiam gesta quædam insignia sui temporis, indicant. Illas vero Calligraphorum Notas, in fine Codicum adscribi solitas, quotquot scilicet exscribere variis in Bibliothecis, vel amicorum ope nancisci, potuimus, ad commodum Lectoris hic adferre non abs re duximus. Hinc enim multa excerpuntur rerum documenta; vetustas videlicet Codicum ex anni, mensis & indictionis significatione, quam in plerisque exemplaribus prima manu adjunctam videmus & observatam: Calligraphorum nomina, conditio & plerumque dignitas: nam vel primores Imperii Constantinopolitani scribendi operam non dedignatos esse deprehendimus. Ex anni vero significatione accidit, ut in Codicibus qui notam non habent, sunt autem ii bene multi, ex aliis qui & ætatis & Calligraphi nomen circumferunt, non sæculum modo, sed etiam manum

internoſcere perſæpe liceat, quod non ſemel experti ſumus. Illud etiam emolumenti hinc emerget, quod aliquot Scriptorum ætatem deprehendere poſſimus. Exempli cauſa, ſi Poſſevinus Codicum ubi Maximi Planudis opera continentur ſubſcriptiones vidiſſet, annum 1360. præferentes, nequaquam dixiſſet Maximum Planudem decimo-quinto ſæculo ſcripſiſſe: qua in re manifeſte lapſus eſt, nam ſub initium decimi-quarti florebat.

Huc accedit item Eccleſiarum, Monaſteriorum, Locorum & Bibliothecarum notitia: hæc omnia ſiquidem paſſim indicant Amanuenſes, ut ſequenti Capite videas. Ad hæc vero, cum ſingulares rerum eventus ſuo tempore acciderent, ipſos Calligraphi multi adſcribere non negligebant: ita ut annum, menſem, diem, imo horam non infrequenter conſignarent. Nec modo eas, quæ prima manu exaratæ ſunt, notas; ſed etiam alias variæ manus & ætatis, ſi quæ obſervatu dignæ ſunt, edendas cenſuimus; rati nihil eorum ſuo fructu carere, ſed ad Græcæ vetuſtatis & ſcriptionis notitiam plurimum conducere. Aliæ autem notulæ a nugacibus Græculis in fine vel initio librorum adjectæ, etſi non hujuſmodi ſint ut mereantur in publicum edi, vetuſtatis tamen exploratoribus non prorſus inutiles ſunt: nam in Codicibus, exempli cauſa decimi ſæculi, initio & fine, ac plerumque in marginibus, undecimi, duodecimi, tertii-decimi & ſequentium ſæculorum manus obſervantur in Notulis iſtiuſmodi, cum anni plerumque ſignificatione; unde prioris manus ætatem deprehendere & aſſerere liceat.

Si quando Amanuenſes ejus Codicis, quem exſcribunt, notam adferant, quod rarius contingit, etiam tempus annotant, quo apographum ſuum ediderunt: ſed ut plurimum notas illas priores penitus negligunt, ſuaſque ſolum adſcribunt. Nuſquam vero accidit, in Codicibus ſaltem quos evolvere & quorum ætatem explorare licuit; ut notam alterius vetuſtioris Calligraphi exſcribant, non appoſita ſua.

Notas porro Codicum omnes, quas excerpere potuimus, hic ſubjiciemus: ſive nomen tantum Calligraphi ferant, ſive quidpiam notatu dignum enuntient, vel temporis notam, vel annum diſerte conſignent; ſive hæc omnia ſimul, quod non raro contingit. Annum ſiquidem Amanuenſes Græci frequenter annotant, itemque menſem, indictionem, diem, imo horam interdum, qua abſolutum opus fuit. Annum autem Græci ſecundum æram ſuam communem ducunt a creatione mundi, numerantque annos ante Chriſtum natum 5508. quos ſi demas a Scribarum notis, annum Chriſti reperias. Exempli cauſa, ſi notetur ad calcem annus 6550. deme annos 5508. & qui ſupereſt numerus 1042. annum Chriſti indicabit. Hîc porro animadvertas, notam anni quæ a Gerardo Voſſio in Præfatione ad opera S. Ephræmi adfertur, ubi Codex juſſu S. P. Niconis dicitur ſcriptus a Iona quodam ἔτ{ φλα, anno 531. neceſſario vitioſam eſſe. Non poteſt enim annum Chriſti indicare, quia nec apud Græcos, nec apud Latinos illo tempore in uſu erat annos a Chriſti ortu numerare. Verum qui hanc notam exſcripſit, millenarium haud dubie prætermiſit; ſive illud eraſum e Manuſcripto fuerit, ſive oſcitantiâ neglectum ſit. Quare legendum omnino videtur, ϛφλα. anno, mundi ſcilicet, 6531. id eſt Chriſti 1023. uti comprobant exempla illa bene multa, quæ mox adferemus.

Aliquando memorant Calligraphi Imperatores ſui temporis, rarius Patriarchas Conſtantinopolitanos: qui in Sicilia ſcripſerunt, Reges Siciliæ: qui in Oriente, Arabes Principes atque Turcas. Non deſunt qui annos numerent a morte Alexandri, & ab initio regni Philippi Aridæi: pauciores e Græcis qui poſtremis ſæculis ſcripſerunt & Calligraphiæ munus obierunt, a Diocletiano Imperium ineunte computant: quorum omnium exempla jamjam aderunt. Quid quod in unum incidi Codicem in Italia, ubi anni, a fundatione Templi S. Sophiæ Conſtantinopolitani, ducuntur? Has vero poſteriores annorum notas arbitratu quiſque ſuo adjiciebat: de more autem & conſuetudine annos, uti diximus, a conditu mundi numerabant.

Notas vero & ſubſcriptiones hujuſmodi ad uſque ſæculum decimumſextum produxi. Licet enim de veteri tantum Græcorum ſcriptione agere deſtinaverim, quia infimis ſæculis nimias & multipliciores manuum notas varietateſque deprehendimus, quam ut poſſint ſingulæ exhiberi, quod ſane perquam minimo fructu fieret; attamen cum in ſubſcriptionum recenſione chronologico ordine procedamus; haſce notas ad uſque ſæculum XVI. ſubſequi viſum eſt; ut quiſque noverit, quinam Calligraphi tantam Manuſcriptorum copiam exaraverint, quantam extremis ſæculis videmus emiſſam.

CAPUT VI.

Notæ ac nomina Calligraphorum a tertio ſæculo ad decimum-tertium.

QUÆ vetuſtiſſima occurrit nota hujuſmodi, excerpta fuit olim ex codice Apollinarii Cœnobiarchæ, qui Codex jamdiu, ut videtur, vetuſtate & ſitu periit: habeturque in Exemplari olim Renati Marchali, nunc vero RR. PP. Jeſuitarum Collegii Ludovici Magni. In nota autem hujuſmodi fertur, Exemplar illud vetuſtius ipſius Origenis manu emendatum fuiſſe: in eadem vero nota legitur Euſebium Scholia adjeciſſe Exemplari, quod ad Origeniani fidem exſcriptum fuerat, ſic vero legebatur, *Ego Euſebius Scholia adjeci:* diciturque Pamphilum & Euſebium emendaſſe Codicem. Ita ut autographum illud juſſu Origenis deſcriptum, ab ipſo Origene emendatum, apographum vero illius ab Euſebio deinde Scholiis illuſtratum, & a Pamphilo & Euſebio ſimul, correctum fuerit. Notam integram mox adferemus. III. & IV. ſæc.

Notæ Codicum vetuſtiſſimorum a quinto ad nonum uſque ſæculum.

Codex vetuſtiſſimus Cæſareus, Dioſcoridis opera complectens, de quo pluribus agit Petrus Lambecius in Bibliotheca Cæſarea Lib 2. c. 7. ineunte ſexto ſæculo deſcriptus fuit ad uſum Julianæ Auguſtæ, cujus pater erat Flavius Anicius Olybrius Imperator, mater autem Placidia Auguſta Valentiniani tertii filia, ut palam eſt ex ipſius Julianæ Auguſtæ ſchemate cum aliis figuris elegantiſſima pictura expreſſis, circumpoſito nomine V. vel VI. ſæc.

ΙΟΥΛΙΑΝΑ: qua de re, necnon de reliquis depictis ejus Codicis Tabellis, quæ vere Augustam præferunt magnificentiam, fusius agitur Libro III. Cap. II. adferturque Julianæ figura, ut à Lambecio expressa fuit. In primi folii pagina priori, recentiore manu legitur, τὸ παρὸν βιβλίον, τὸ Διοσκουρίδου, παντάπασι παλαιωθέντα καὶ κινδυνεύοντα τελείως διαφθαρῆναι, ἐστάχωσεν ὁ Χορτασμένος Ἰωάννης, προστάξει καὶ ἐξόδῳ τοῦ τιμιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυροῦ Ναθαναήλ, νοσοκόμου τηνικαῦτα τυγχάνοντος ἐν τῷ ξενῶνι τοῦ Κράλη ἔτους ϛ ϡ ι δ: hoc est, *Hunc librum Dioscoridis, cum vetustate prorsus laboraret, ac periculum esset ne penitus interiret, compegit Chortasmenus, sive Alumnus Joannes, jussu & expensis honoratissimi in Monachis Domini Nathanael, nunc Nosocomi Xenodochii Cralis anno* 6914. hoc est Christi 1406. σταχόνω apud Græcos infimi ævi, est librum compingo, sive operculis instruo: κράλης autem dicebatur Rex Serviæ, *Crales Serviæ* & uxor ejus κράλαινα, *Cralæna.*

VII. circiter sæculi. In vetustissimo & elegantissimo Codice Renati Marchali, qui nunc est RR. PP. Jesuitarum Collegii Ludovici Magni, habentur Prophetæ cum lectionibus veterum Interpretum ad marginem: estque conscriptus literis uncialibus quadris; cum accentibus & spiritibus. Ante Hesaïam hæc leguntur, a Joanne Curterio in præliminaribus ad Procopii in Hesaïam Commentarium edita Paris. anno 1580.

Μετελήφθη ὁ Ἠσαΐας ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ Ἀββᾶ Ἀπολιναρίου τοῦ κοινοβιάρχου, ἐν ᾧ καθυπόκειται ταῦτα· μετελήφθη ὁ Ἠσαΐας ἐκ τῶν κατὰ τὰς ἐκδόσεις ἑξαπλῶν. ἀντεβλήθη δὲ καὶ πρὸς ἕτερον ἑξαπλοῦν, ἔχον τὴν παρασημείωσιν ταύτην. Διώρθωνται ἀκριβῶς πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις. ἀντεβλήθησαν γὰρ πρὸς τετραπλοῦν Ἠσαΐαν· ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἑξαπλοῦν. πρὸς τούτοις, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως τοῦ ὁράματος Τύρου, τόμων ἐξηγητικῶν εἰς τὸν Ἠσαΐαν Ὠριγένους, καὶ ἀκριβῶς ἐπιστήσαντες τῇ ἐννοίᾳ καθ' ἣν ἐξηγήσατο ἑκάστην λέξιν, καθὼς οἷόν τε ἦν, καὶ πᾶν ἀμφίβολον κατὰ τὴν ἐκείνου ἔννοιαν διωρθωσάμεθα. πρὸς τούτοις συνεκρίθη ἡ τῶν ἑβδομήκοντα ἔκδοσις, καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ Εὐσεβίου εἰς τὸν Ἠσαΐαν εἰρημένα. καὶ ἐν οἷς διεφάνουν, τῆς ἐξηγήσεως τὴν ἔννοιαν ζητήσαντες, πρὸς αὐτὴν ἐδιωρθώσαμεν.

Id est, ex Versione Curterii.

Descriptus est Hesaias ab Exemplari Abbatis Apollinarii Cœnobiarchæ, in quo ad finem isthæc adjiciuntur. Desumptus est Hesaias ab editione Hexaplorum: collatus autem cum Hexaplo alio, in quo ista annotantur: Accurate editiones omnes correctæ sunt. Collatæ enim fuerunt cum Tetraplo Hesaia & cum Hexaplo. Ad hæc, ab initio etiam usque ad visionem Tyri, accuratius emendatus est. Usi enim sumus ad finem usque visionis, quæ de Tyro est, tomis Origenis, in quibus Hesaiam explicat: & sedulo advertentes quo sensu singulas dictiones sumsisset, quantum potuimus, omne dubium ex sensu ipsius correximus. Præterea collata est etiam quæ LXX. Virorum est Editio, cum iis quæ in Hesaiam scripsit Eusebius: atque in quibus erat varietas, ex indagato explicationis sensu eam ipsi quoque correximus.

Deinde ante Ezechielem.

Μετελήφθη δὲ ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ Ἀββᾶ Ἀπολιναρίου τοῦ κοινοβιάρχου, ἐν ᾧ καθυπόκειται ταῦτα. μετελήφθη ἀπὸ τῶν κατὰ τὰς ἐκδόσεις ἑξαπλῶν, καὶ διωρθώθη ἀπὸ τῶν Ὠριγένους αὐτοῦ τετραπλῶν, ἅ τινα καὶ αὐτοῦ χειρὶ διώρθωτο, καὶ ἐσχολιογράφετο.

Ὁ Εὐσέβιος ἐγὼ σχόλια παρέθηκα. Πάμφιλος καὶ Εὐσέβιος ἐδιωρθώσαντο.

Id est ex ejusdem Interpretatione.

Descriptus est (Ezechiel) ab Exemplari Abbatis Apolinarii Cœnobiarchæ, in quo subjiciuntur quæ sequuntur. Exscriptus est ab Editionum Hexaplis, & correctus adhibitis Origenis ipsius Tetraplis, quæ etiam manu ejus emendata sunt, & scholiis illustrata. Ego Eusebius Scholia adjeci. Pamphilus & Eusebius correxerunt.

Codex Colbertinus num. 5149. ex Insula Cypro in Bibliothecam Colbertinam advectus anno 1673. est membranaceus unciali charactere descriptus; non quadro illo ac rotundo, sed oblongo & erecto; non autem deflexo & alteram in partem propendente; ut alii in speciminibus prolatis ad Librum tertium. Isti vero reclinati in utramvis partem & deflexi unciales characteres, aliis recentiores esse videntur: etsi ea de re non possit tutum ferri judicium. Hic igitur Liber quatuor Evangelia complectitur cum Synaxariis initio præfixis, & hanc habet notam; prima manu scriptam, sed a tineis deturpatam, ut vix legatur; ἐγράφη δὲ ἡ δέλτος διὰ χειρὸς VII. aut VIII. sæc.
α ... ζου ... θην καὶ ἐκεφαλεώθη
δούλου ... προσδέξῃ ταύτην ἡ πανάγια θεοτόκος καὶ ὁ ἅγιος Εὐτύχιος. κύριος δὲ ὁ θεὸς διὰ πρεσβειῶν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου καὶ τοῦ ἁγίου Εὐτυχίου χαρίσηται ἡμῖν .... τῶν οὐρανῶν αἰωνίζουσαν, ἀμήν.

Postrema syllaba ζου ad nomen Calligraphi pertinet, reliquæ exciderunt, sensus hic est. *Scriptus est hic Liber manu peccatoris ... zi ... hunc accipiat sanctissima Deipara & S. Eutychius. Dominus vero Deus intercessionibus sanctissimæ Deiparæ & S. Eutychii largiatur nobis vitam in cœlis æternam, amen.* Hic igitur Evangeliorum Liber pro Ecclesia S. Eutychii descriptus videtur.

Codex operum Joannis Damasceni & aliorum, ad cujus fidem scriptus fuit anno Christi 1279. codex Regius Bombycinus num 2951. de quo inferius ad annum 1276. ubi sic notatur: μετεγράφη δὲ ἀπὸ βιβλίου εὑρεθέντος ἐν τῇ παλαιᾷ βιβλιοθήκῃ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· ὅπερ βιβλίον ἐγράφη καὶ αὐτὸ ἐν ἔτει, ϛσξζ ὡς ἀριθμεῖσθαι τοὺς χρόνους τοῦ τοιούτου βιβλίου ἄχρι τοῦ παρόντος ιζ πρὸς τοῖς πεντακοσίοις: quæ sic interpretamur: *Exscriptus est autem ex Libro, qui repertus est in veteri Bibliotheca sanctæ Ecclesiæ senioris Romæ: qui Liber scriptus fuerat anno 6276. (id est, Christi 759.) ita ut a præcedenti Libro ad præsentem, anni numerentur* 517. Totam inscriptionem, sane singularem, habes infra ad annum 1276. Prior autem ille Liber ex veteri Romana Bibliotheca erutus, an exstet hodie, an perierit, ignoratur. Circa notam anni priorem, quæ ex codice Romano excerpta dicitur; necnon de titulo, quædam difficultas oboritur, de qua inferius ad annum 1276. anno 759.

Notæ Codicum noni sæculi.

Codex Monasterii S. Michaëlis in Lotharingia Psalterium complectitur unciali charactere Græce conscriptum a Sedulio Scoto, qui teste Hepidamo S. Galli Monacho, florebat anno Christi 818. In fine autem eadem ipsa manu legitur; ἐγὼ Σηδύλιος Σκότος ἔγραψα, *Ego Sedulius Scotus scripsi.* Hujus Libro tertio specimen datur, pluribusque edisseritur de ipso Scoto; deque Codicis forma. IX. sæculi

Circa medium IX. sæc. In Codice olim Sangermanensi, qui dudum subreptus nobis fuit ab nescio quo improbo: est autem Glossarium Græco-Latinum, ab Henrico Stephano, Josepho Scaligero, aliisque viris memoratum; habetur in fine nota, quæ dicitur a Martino quodam descripta fuisse, ibique versus quidam sunt incompti & barbari partim a Joanne Scoto Erigena, partim a Martino facti, manus autem ejusdem notæ est unius Martini. In illa autem Nota laudatur Carolus Calvus tunc imperans, Ermentrudis ejus uxor, Hincmarus & Liuddo, atque ipse Joannes Scotus Erigena, qui immerito *gloria Græcorum* dicitur. Codicem numquam inspexi: sed qui carmina illa ineptissima ad calcem Præfationis Glossario Labbæi 1679. præfixæ, retulit, putat Glossarium illud Sangermanense unciali charactere scriptum, vetustius esse nota illa & carmine a Martino scripto. In fine carminum hoc legitur, ελλωις γράψε Μαρτινος γράμματα αὐτὰ, *Martinus hæc Græce scripsit.* Qua una subscriptione arguitur, Martinum Doctoris nomine immerito exornari in titulo Carminum.

Anno circiter 880. Codex Regius num. 1809. membraneus, ingentis molis, pulcritudine & elegantia nulli concedit: scriptus, ut exploratum videtur, ad usum Basilii Macedonis Imperatoris, cujus & totius Familiæ pictura initio comparet in paginis duabus, fundo aureo. Tabulæ autem Basilium, Uxorem & Filios exhibent, adscriptis circumquaque Iambis, ubi Calligraphus Basilium quasi tunc imperantem alloquitur. Totus Codex vere Augustam præfert magnificentiam. Nam quadraginta-quinque Tabulis prægrandibus depictis, auro fulgentibus, res a Gregorio Nazianzeno, cujus hîc opera continentur, enarratæ, variis picturis repræsentantur. Hujus Codicis una cum specimine peramplam descriptionem habes Libro tertio.

Anno 890. Codex Colbertinus num. 340. Membranaceus complectitur vitas Sanctorum Maii, Junii, Julii & Augusti, non quales à Symeone Metaphraste concinnatæ sunt; sed quales erant ante quam Metaphrastes iis manum admoveret. Hic vero Codex, primus omnium, quos quidem viderim, annum mundi diserte præfert, sic enim ad calcem habet primâ manu.

Μνήσθητι σῶτερ δημιουργὲ τῶν ὅλων
Ταῖς τῆς ἀχράντου εὐχαῖς Θεοτόκου
Τοῦ ἐμπόνως γράψαντος ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Τὴν βίβλον ἥνπερ ταῖν χεροῖν μου νῦν φέρω.
Καὶ τάξον αὐτὸν ἐν δικαίων τῇ στάσει
Πολλῶν παρασχὼν ἀμπλακημάτων λύσιν

Et interjecto spatio.

Ἔπαυσε Χριστὸς δημιουργῶν σαββάτῳ
Κἀμοῦ δὲ παῦσις τοῖς πόνοις ἐν σαββάτῳ
Μηνὶ Ἀπριλλίῳ ἰνδικτιῶνος η. ἔτους, ςτξη

Id est.

Memento Servator, creator universorum
Precibus intemeratæ Deiparæ
ANASTASII, qui cum labore scripsit
Librum, quem manibus fero meis:

Et ipſum in ſtatione Beatorum conſtitue,
Conceſſa multorum erratorum remiſſione.

Et interjecto ſpatio.

Chriſtus finem fecit creandi Sabbato,
Et meis item laboribus finem adfert Sabbato.
Menſe Aprili Indictione 8. *anno* 6398. *qui eſt Chriſti* 890.

Hujus ſpecimen damus Libro quarto.

Hoc circiter tempore Petrus Patricius Librum Theodoreti Græcarum affectionum Leoni Sapienti Imperatori obtulit. Lambec. l. 4. p. 179.

Codex Regius num. 2130. membranaceus, Dioſcoridis opera complectens, uncialibus characteribus exaratus in Ægypto putatur, ut pluribus videas in ſpecimine Libro tertio. In fine autem legitur: IX. ſæc.

Πεδανίου Διοσκουρίδου Ἀναζαρβέως
περὶ ὕλης ἰατρικῆς λόγος γ'.
εὐτυχῶς χρῶ

ΔΙϕ

Id eſt.

Pedanii Dioſcoridis Anazarbenſis de materia & plantis ad Medicinam aptis, Liber tertius. Feliciter utere. Literas ſequentes Calligraphi nomen eſſe puto, ac legendum, ut videtur, Διόδωρος, *Diodorus.*

Codex noſter Sangermanenſis complectens Vitas SS. menſis Auguſti, ut erant ante Metaphraſten, fol. 255. habet, κύριε βοήθη (ſic) τῷ σῷ δούλῳ Στεφάνῳ τῷ γράψαντι, ἀμήν. *i. Domine auxiliare ſervo tuo Stephano qui ſcripſit, amen.* Erat, ut vides, hic Græcus, linguæ ſuæ admodum imperitus.

Notæ Codicum decimi ſæculi.

Codex Regius 2271. membr. ubi Clementis Alexandrini, Juſtini Martyris & aliorum opera, ad calcem habet: ἐγράφη χειρὶ ΒΑΑΝΟΥΣ ΝΟΤ Ἀρέθα ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας ἔτει κόσμου ϛυκϐʹ: hoc eſt, *ſcriptus eſt manu Baanis Notarii Aretæ Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, anno mundi* 6428. *nempe Chriſti* 914. A. 914

Codex Regius num. 1965 membranaceus, ubi Joan. Chryſoſtomi Homiliæ, in fine legitur, ῥήματα λόγων, χρυσορρήμονας τε ἑρμηνείας ἐμοῖς παλάμησι χαράξας, πολλὰ σολοικίζειν οὐκ ἐθέλων ἔδειξα A. 939

Ἐγράφη χειρὶ Στυλιανοῦ τοῦ πάλαινος, εὐκλεεστάτῳ Καλοκύρῳ πρωτοσπαθαρίῳ
ϛ ϛ τ
τῶν νομμ βυζαν. ζ μηνὸς Ἰαννουαρίου, ἰνδ. ιϐʹ. ἔτει κόσμου, ϛυμζ. βασιλείας Ρωμανοῦ. Κωνσταντίνου τοῦ πορφυρογεννήτου, Στεφάνου καὶ Κωνσταντίνου τῶν αὐτοκρατόρων (dubie legitur) καὶ φιλοχρίστων βασιλέων, πατριάρχου δὲ Θεοφυλάκτου υἱοῦ Ρωμανοῦ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως.

ὥσπερ ξένοι χαίρουσι πατρίδα βλέπειν
οὕτως καὶ τοῖς κάμνουσι βιβλίου τέλος.

Hoc eſt,

Verborum ſchemata, & vere aureas interpretationes manu deſcribens, in multa errata me vel invitum incidiſſe comperi.

Scriptus eſt manu Styliani miſeri clariſſimo Calocyro Protoſpathario ſeptima menſis Januarii Ind. XII. anno mundi 6447. *ſcilicet Chriſti* 939. *Imperantibus Romano, Conſtantino Porphyrogenito, Stephano, & Conſtantino, Chriſti amantibus Imperatoribus: Patriarcha autem Theophylacto filio Romani ſemper memorandi Imperatoris,*

Ut peregrini gaudent conſpecta patria,
Sic qui libro ſcribendo vacant, conſpecto fine.

A. 943. Codex membraneus Dominicanorum S. Marci Florentiæ. Expoſitiones S. Joannis Chryſoſtomi in Evangelia. In fine legitur: ἐγράφη τὰ θεῖα καὶ ζωοποιὰ προκείμενα εὐαγγέλια, ἤτοι αἱ περὶ τούτων καὶ εἰς αὐτὰ ἑρμηνεῖαι θεῖαι Ἰωάννου τοῦ παμμακαρίου ἀρχιερέως Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου· ἐξ ἐπιμελείας μὲν Γεωργίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιερέως καὶ πρωτεπισκόπου Εὐρίπου. διὰ χειρὸς δὲ Σισιννίου τοῦ ταπεινοῦ καὶ δευτερεύοντος καθολικῆς ἐκκλησίας, μηνὶ Απριλλίῳ ιε΄. ἰνδ. α΄, ἔτους ͵ςυνα΄; hoc eſt, *Deſcripta ſunt hæc ſacra & vivifica Evangelia, ſive divinæ Expoſitiones in illa, beatiſſimi Archiepiſcopi Conſtantinopolitani Joannis Chryſoſtomi; curâ quidem Georgii Religioſiſſimi Pontificis & Protepiſcopi Euripi; manu autem Siſinnii humilis Presbyteri & ſecundarii Catholicæ Eccleſiæ, menſis Aprilis decima quinta, Indictione prima, Anno* 6451. *ſcilicet Chriſti* 943. Alius item Codex Bibliothecæ Dominicanorum Florentinorum, ex Euripo ſive ex Eubœa iſtuc advectus eſt, ut infra videas ad annum 1386.

A. 955. Codex Colbertinus membranaceus num. 399. S. Joan. Chryſoſtomi in Matthæum. Ad calcem legitur: ἐπληρώθη σὺν θεῷ ἡ ἱερὰ αὕτη βίβλος μηνὶ Ὀκτωβρίῳ κζ΄ ἰνδικτιῶνος ιγ΄. ἔτους κόσμου ͵ςυξγ΄. γραφεῖσα διὰ χειρὸς Ἰωάννου ἐλαχίστου πρεσβυτέρου. Hoc eſt, *Abſolutus eſt cum Deo hic ſanctus Liber menſis Octobris* 27. *Indictione* 13. *anno mundi* 6463. *nempe Chriſti* 955. *ſcriptus manu Joannis minimi Presbyteri.*

Et pagina ſequenti.

Ἀνεκαινίσθη δὲ πάλιν κατὰ τὸν τυχόντα καιρὸν καὶ τοῦ ἐνεστῶτος ἐνιαυτοῦ, ἤγουν ἰνδικτιῶνος πέμπτης ἔτους ͵ςχν διὰ προστάξεως τοῦ εὐτελοῦς μοναχοῦ Κλήμεντος καὶ ἁμαρτωλοῦ, καθηγουμένου δὲ τῆς σεβασμίας μονῆς τῶν ἱερέων, εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ῥυσθῇ τῆς αἰωνίου κολάσεως. hoc eſt, *Reſtauratus eſt autem hoc tempore & anno præſenti, videlicet Indictione quinta anni* 6650. *id eſt, Chriſti* 1142. *juſſu exigui Clementis peccatoris, Cathegumeni, ſive præfecti, venerandi Monaſterii* τῶν Ἱερέων, *ſeu Sacerdotum, ad memoriam ſui. Quotquot legeritis precamini pro illo, t ab æterno ſupplicio eruatur.* Hæc autem Codicis renovatio in ultimis tantum foliis obſervatur.

A. 964. Codex Regius numero 3424. membranaceus elegantiſſime ſcriptus, complectitur quatuor Evangelia, cum capitibus Evangeliorum & Canonibus Euſebii, aureo charactere deſcriptis, ac pictura varia exornatis, in capite quatuor Evangeliorum ad ſingula, ſinguli Evangeliſtæ depinguntur perita manu, ſtantes & librum manu tenentes. In fine legitur altera manu, ſed non multum inferioris ævi, ἐγράφη Νικηφόρου βασιλεύοντος, *Scriptus eſt Nicephoro regnante.* & inferius Ἰνδ Z, id eſt, *indictione ſeptima.*

His ſubſcribitur Latine manu annorum plus quam ducentorum : *Regnavit hic Nicephorus anno Domini octingenteſimo tempore Carol Magni.* Verum ex nota Indictionis conficitur hunc Librum ſcriptum eſſe anno 964. Nicephoro Phoca regnante. Qua de re pluribus in ſpecimine ejuſdem Codicis Libro quarto.

Codex Colbertinus 499. membranaceus, ubi Baſilii opera, in fine habet : Ἐγράφη ἡ παροῦσα βίβλος οἰκείᾳ χειρὶ Νικήτα ἀσπαθαρίου καὶ γενομένου δρουγγαρίου τοῦ πλωΐμου ..... αὐτου, ἀδελφοῦ Μιχαὴλ πατρικίου πραιποσίτου καὶ βέστου, γενομένου ἀβεστιαρίου Νικηφόρου τοῦ φιλοχρίστου δεσπότου· ὄντος αὐτοῦ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ Ἀφρικῆς, μηνὶ σεπτεμβρίῳ ἰνδ. ι. καὶ ἐπεδόθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Οκριάτου πλησίον θεομορφ. ἐν ἔτει ͵ςυοθ. ἰνδ. ιδ. Hoc eſt : *Scriptus eſt hic liber propria manu Nicetæ Protoſpatharii, qui fuit Drungarius nauticæ claſſis...... fratris Michaelis Patricii, Præpoſiti Veſti, qui fuit Protoveſtiarius Nicephori Chriſti amantis Domini. Cum eſſet ipſe in carcere Africæ, menſe Septembri, Indictione decima. Et oblatus eſt Eccleſiæ ſancti & glorioſi magni Martyris Georgii Criati prope Theomorph. Anno* 6479. *nempe Chriſti* 971. *Indict.* 14. A. 971.

Codex Laurentianus membranaceus operum S. Joannis Chryſoſtomi Pluteo VIII. ſcriptus anno mundi 6481. Chriſti 973. à Joanne Sacerdote. Atramentum priſcum nigrorem prorſus ſervavit. A. 973.

Codex membranaceus in Bibliotheca Benedictinorum ſanctæ Mariæ Florentiæ, ubi Acta Apoſtolorum. In fine legitur : ἐγράφη αὕτη ἡ δέλτος ἰνδ. ιβ. ἔτει ͵ςυϟβ διὰ χειρὸς Θεοφυλάκτου πρεσβυτέρου καὶ νομοδιδασκάλου· hoc eſt: *Scriptus eſt hic Liber Indictione duodecima, anno* 6492. *videlicet Chriſti* 984. *manu Theophylacti Presbyteri & in lege Doctoris.* A. 984.

Codex membr. Monaſterii Cryptæ Ferratæ, in quo Iſidori Peluſiotæ Epiſtolæ. Ad calcem hæc leguntur : Μνήσθητι κύριε Ἰησοῦ τῷ γράψαντι Παύλῳ, (ſic) χαριζόμενος αὐτῷ ὑπομονὴν καὶ ταπείνωσιν, δι' ὧν τῷ σῷ ἐλέει σωθῆναι δυνήσεται, εὐχαῖς τῷ ἐπιτρέψαντι πατρὶ κυρίῳ Νείλῳ, καὶ τοῖς ἀναγνῶναι μέλλουσιν ἐν τῇδε τῇ θεοπνεύστῳ βίβλῳ, ἀμήν. ἡ τις πεπλήρωται ἐν ͵ςυϟδ ἔτει, μηνὶ Νοεμβρίῳ κζ. ϛ' τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα. Id eſt, *Memento Domine Jeſu, Pauli, qui ſcripſit, elargiens ipſi patientiam & humilitatem, quibus, per miſericordiam tuam, ſalutem nanciſci poterit : precibus Patris Domini Nili, qui hæc ſcribere juſſit, & eorum, qui hunc librum afflante Deo ſcriptum lecturi ſunt, amen. Is abſolutus fuit anno* 6494. *hoc eſt Chriſti* 986. *menſis Novembris* 27. *feria Hebdomadis ſexta.* A. 986.

Codex Colbertinus membranaceus num. 928. S. Dionyſii Areopagitæ opera, in fine habetur, ἀφιερώθη ἡ παροῦσα βίβλος μηνὶ Ἰαννουαρίῳ ζ. ἰνδ. ε. ἔτους ͵ςφ. Id eſt, *Conſecratus eſt hic liber menſis Januarii ſeptima. Indictione quinta anni* 6500. *nempe Chriſti* 992. A. 992.

Codex membr. operum S. Maximi, in eodem Monaſterio Cryptæ Ferratæ, hæc habet in fine. ἔτει ͵ςφ. ἰνδ. ε. Λουκᾶς ἡγούμενος μονῆς τῆς λεγομένης τοῦ ἁγίου πατρὸς Ζαχαρίου εἰς τὸ Μερκούριον, μηνὶ Νοεμβρίῳ εἰκάδι χρόνῳ δεκαμηνίῳ κεκοίμηται, ἡμέρα σαββάτου, καὶ κέχωσται ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ἁγίου ἀγγέλου ἐν τῷ λεγομένῳ βαλλελουκίῳ σὺν Βαρνάβᾳ τῷ ἡγουμένῳ, καὶ Νεοφύτῳ τῷ καλλιγράφῳ, καὶ Θεογνώστῳ τῷ πολυμαθῆ (ſic) καὶ Ναυκρατίῳ, καὶ Ἀνδρέᾳ, καὶ Μαρκιανῷ τοῖς ἀδελφοῖς. ὁ λεχθεὶς καὶ τὴν βίβλον ἐγράψατο ταύτην. *Anno mundi* 6500. *ſcilicet Chriſti* A. 992.

992. *indictione quinta, Lucas Præfectus Monasterii, quod vocatur Sancti Patris Zaccharia in Mercurio, mensis Novembris vigesima, cum jam decem anni illius menses exacti essent, obdormivit die Sabbati, & sepultus est in Narthece, sive in vestibulo S. Angeli, qui locus dicitur Ballelucium, cum Barnaba Præfecto, & Neophyto Calligrapho, Theognosto eruditissimo viro, Naucratio, Andrea & Marciano fratribus. Is qui supra memoratus est hunc librum scripsit.*

A. 997. Codex membranaceus in Bibliotheca Laurentiana Pluteo LXIX. ubi Plutarchi vitæ, scriptus dicitur manu Georgii Cubuclesii mense Julio, Indictione X. anno 6505. Christi scilicet 997.

X. sæculo; Codex Colbertinus elegantissimus membranaceus, in quo Eusebii Cæsariensis historia Ecclesiastica. Ad calcem legitur. ἐγράφη ἡ παροῦσα βίβλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἐπὶ

τοῦ εὐλαβεστάτου ἡγουμένου

χειρὶ ποιηθεῖσα . *Scriptus est hic liber Ecclesiasticæ historiæ Eusebii Pamphili, sub... piissimo Hegumeno, vel Abbate... manu...*

Quæ desunt arte erasa sunt, ita ut & Abbatis, cujus mandato scriptus est, & Calligraphi & anni nomina deleta sint: & quidem, ut æstimo, non ita multo post, quam exaratus fuerat. Quia videlicet cum in alias manus devenisset, is qui adeptus erat, & Abbatis cujus fuerat, & Scribæ nomen abstulit.

X. sæc. Codex membranaceus X. sæculi pulcre exaratus in Bibliotheca S. Justinæ Patavii, Homiliæ S. Basilii in Psalmos. In primis foliis hæc leguntur prima manu, Θευδάτου τοῦ ἐνδοξοτάτου Πατρικίου καὶ στρατηγοῦ τοῦ Ὀψικίου: id est, *Theudati præclarissimi Patricii, Ducis Obsequii.* De Obsequii dignitatibus agit Cangius in Glossario mediæ & infimæ Græcitatis ad vocem Ὀψίκιον. In sequenti pagina legitur, Πακουριανοῦ τοῦ ἐνδοξοτάτου Πατρικίου καὶ στρατηγοῦ τῆς Σάμου *Pacuriani clarissimi Patricii & Ducis Insulæ Sami.* In tertia pagina habetur, ἐγράφη ἐπὶ βασιλέων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου. *Scriptus est codex Basilio & Constantino Imperatoribus.*

X. sæc. Codex Regius membranaceus num. 2476. officia Græcorum mense Aprili & initio Maii. Codex X. sæculi caret principio & fine atque anni nota. Sed insignibus ævi posterioris notis munitur. Fol. 63. legitur. τῇ αὐτῇ ἡμέρα μνήμη τῆς μακαρίας κυρᾶς Ἄνης (l. Ἄννης) Δαλασηνῆς: *Ea ipsa die memoria beatæ Dominæ Annæ Dalassenæ.* Erat Anna Dalassena mater Alexii Comneni, Ducænæ familiæ infensissima, vide Alexiados Annæ Comnenæ lib. 3. Verum hic difficultas exsurgit: nam in Typico Irenes Augustæ, cujus socrus erat Anna Dalassena, legitur, Μηνὶ Νοεμβρίῳ α· τελείσθωσαν τὰ μνημόσυνα τῆς ἡγιασμένης μου δεσποίνης, καὶ πενθερᾶς τῆς βασιλείας μου, ὁμοίως. Hoc est, *Mensis Novembris I. fiant Commemorationes sanctificatæ Dominæ meæ, & socrûs Majestatis meæ, pari modo.* Ibi dicitur memoria Annæ Dalassenæ ad primam Novembris diem consignari, in hoc autem codice in vigesimam-septimam Aprilis rejicitur; nam ea ipsa dies notatur: inferendum sane est aut memoriam ejus mutatam fuisse, aut aliam Annam Dalassenam hîc memorari: quod postremum minus mihi probatur. Ejusdem Codicis fol. 33. Μηνὸς Ἀπριλλίου ιε ἰνδ. ϛ. ἔτους ϛχϛ. ἐγεννήθη ὁ κῦρος Ἀνδρό-νῖκος, sic cum duplici accentu. Hoc est, *Mensis Aprilis 15. Ind. 6. anno 6606. id est Christi 998. natus est Dominus Andronicus.* Hic Andronicus, secundus

filius erat Alexii Comneni Imperatoris, de quo Irene mater ejus in memorato Typico, talia fatur, τελείσθωσαν τὰ μνημόσυνα τοῦ περιποθήτου υἱοῦ τῆς βασιλείας μου τοῦ πορφυρογεννήτου καὶ σεβαστοκράτορος κυροῦ Ἀνδρονίκου, καθ' ἣν ἡμέραν ἐκδημήσῃ, ὁμοίως; id est, *Fiant commemorationes dilecti filii meæ Majestatis meæ, Porphyrogeniti & Sebastocratoris, Domni Andronici, qua die obierit, eodem ritu.* Sebastocratoris nova dignitas ab Alexio Comneno instituta fuerat. Is erat ceu secundus Imperator. Nam Joannes natu maximus jam tum, vivente Patre, Imperator declaratus fuerat, ut habetur ibidem. Fol 41. hæc exstant ad imum paginæ notata, μηνὶ Ἀπριλλίῳ ιθ. ἡμέρα δ. ἰνδ. γ'. ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀδριανὸς, ὥρα α τῆς ἡμέρας, ἔτους ͵ϛχιγ' μετονομασθεὶς δὲ Ἰωάννης μοναχός. *Mensis Aprilis decimo-nono die, feria quarta, Ind. 3. Obiit servus Dei Adrianus, hora prima diei anno 6613. nempe Christi 1105. mutato nomine vocatus est Joannes Monachus.* In usu erat apud Græcos ut in hora mortis Monasticum habitum induerent & nomen mutarent: quod nemini non notum est. Fol. 18. infima pagina legitur, Μηνὸς Ἀπριλλίου η ἰνδ. β. ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Κωνσταντῖνος σεβαστὸς ὁ Δούκας ἔτει ͵ϛχπζ. οὗτος γὰρ ἀποσταλεὶς παρὰ . . . καὶ ἁγίου ἡμῶν βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ εἰς φυλακὴν τοῦ . . . . . Ἀγκονος, τὸ ἀπὸ φωσσάτον τῆς Ἀλαμανικῆς χώρας, καὶ τῆς ὅλης Βενετίας διὰ κατέργων τοῦτον περικυκλοῦντας. . . . οὐκ ὀλίγους κατ' αὐτῶν συνάψας πολέμους, ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας κατὰ τοὺς ἐναντίους πολέμους ὑποστὰς· τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, καὶ τῇ ὑπερτάτῃ αὐτοῦ φρονήσει καὶ ἀνδρείᾳ τούτους κατὰ κράτος . . . . καὶ τελείως συντρίψας πρὸς τὸν βασιλέα, κατὰ λαὸν τοῦτον δοῦκα καὶ ἄρχηγὸν καταστήσας ἐπὶ πᾶσαν Διοκλῆα Δαλματίαν . . . Δυρράχιον . . . . καὶ Σπάλαθρον . . . . καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ οἰκήματι νόσῳ πλευρίτιδος περιπεσὼν, δι' ἡμέρας ἑπτὰ πρὸς κύριον ἀπεδήμησεν. Quæ sana supersunt sic Latine exprimuntur: *Mensis Aprilis octavo die, Indict. 2. Obiit servus Dei Constantinus Ducas Sebastus, anno 6687. i. Christi 1179. Hic quippe missus à sancto Imperatore nostro Domno Manuele Comneno ad custodiam . . . . . Anconæ, circumventusque Alamanica & Veneta triremium classe, multis adversus eos commissis præliis, Dei præsidio, ac summa prudentia virtuteque sua, postquam septem mensium spatio illorum impetum excepisset, demum devictis illis penitusque contritis, Duce alio iis in partibus, ad præfecturam Dioclea, Dalmatiæ . . . . . Dyrrachii, ... & Spalatri constituto, ad Imperatorem reversus est . . . . & in propria domo, in pleuritidis morbum delapsus, post septem dies ad Dominum migravit.* De Anconitana expeditione vide Nicetam Choniatem, & Cinnamum in Manuele Comneno Imperatore.

Codex Regius 3265. membranaceus X. sæculi, Aphthonii progymnasmata, & Hermogenis ars Rhetorica. In fine legitur recentiore manu, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κθ. ἰνδ. ϛ. ἔτους ͵ϛχλϛ. ἐκοιμήθη ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Λεόντιος μοναχὸς ὁ Μονεμβασιώτης. Id est, *Mensis Septembris vigesima-nona die, Ind. sexta, anno 6636. Christi 1128. obiit sanctus Pater noster Leontius Monembasiotes.* X. sæc.

Codex Regius 1944. membranaceus X. sæculi hæc habet fol. 142. verso, ubi multa longe recentiore manu leguntur· Κύριε βοήθει τῷ γράψαντί με Νεοφύτῳ ἁμαρτωλῷ; id est, *Domine auxiliare mihi Neophyto peccatori, qui hæc scripsi*, qui Neophytus hæc recentiora scripsit, non alia. X. sæc.

Codex Colbertinus 1509. X. sæculi, membr. Esaïæ Anachoretæ sermones Ascetici. In fine legitur recentiore manu, μηνὶ Φεβρουαρίῳ ζ ἰνδ. δ. X. sæc.

ἔτους ͵ϛψξε ἐγεννήθη Μιχαὴλ ὁ Τζουδρικός. *Mensis Februarii* 7. *Ind.* 4. *anno* 6765. *Christi* 1257. *natus est Michaël Tzudricus.*

Notæ undecimi sæculi.

A. 1001. Codex Regius 2910. membr. Ubi Anastasii quæstiones & alia, in fine habet: Ἐμπεριακῶν ἀγνῶν τὴν ἀνάγνωσιν φίλε, μέμνησο τοῦ γράψαντος ἐν τῷ βιβλίῳ ἐζγθ φβϛζθ υεγλωοελνψλωποβγζπλχενυσγθαιζχκψλχ ἔτους κόσμου ͵ϛφθ ἰνδ. ιγ. Hæc Arcano more scripta, ita leguntur, ἐγράφη διὰ χειρὸς Λέοντος κληρικοῦ ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου ͵ϛφθ ἰνδ. ιγ. Totum sic interpretamur: *Dum lectionem perages amice, memento ejus qui librum scripsit. Scriptus est manu Leonis Clerici in regione Ægypti, anno mundi* 6509. *Christi* 1001. *Indictione decima-tertia.*

A. 1007. Codex Colbertinus num. 695. membranaceus, Gregorii Nazianzeni opera. In fine legitur, εὔχεσθε Εὐθυμίῳ τῷ εὐτελεῖ μοναχῷ, πρεσβυτέρῳ μονῆς τοῦ ἁγίου Λαζάρου. ἐτελειώθη μηνὶ μαΐῳ ἰνδ. ε ἔτους ͵ϛφιε. Id est, *Precamini pro Euthymio vili Monacho, Presbytero Monasterii S. Lazari. Absolutus est mensis Maii* 14. *Ind.* 5. *anno* 6515. *nempe Christi* 1007. Forte Monasterii S. Lazari Constantinopolitani. V. du Cangium in descriptione Constantinopoleos.

A. 1022. Codex Colbertinus num. 4954. membranaceus, fuit olim ad usum Monasterii S. Dionysii in Francia, hinc ad Thuanam, post ad Colbertinam Bibliothecam transiit. Continet autem Officium Ecclesiasticum. Scriptusque dicitur in fine ab Helia Monacho in regione Franciæ, Castro de Colonia anno mundi 6530. hoc est Christi 1022. Hujus perampla notitia datur Libro quarto cum characteris specimine.

A. 1023. Codex olim Monasterii Cryptæ Ferratæ, cujus nota adfertur à Gerardo Vossio in fine operum S. Ephræm: ad calcem vero exemplaris istius legitur nota sequens, ἐγράφη ὁ ὁσιώτατος καὶ μακάριος Ἐφραὶμ, διὰ χειρὸς τοῦ Ἰωνᾶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἐν τῷ ἔτει ͵ϛφλα κατ' ἐπιταγὴν τοῦ ὁσιωτάτου καὶ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς Νίκωνος, οὗ ταῖς ἱκεσίαις καὶ πάντων θεοφόρων καὶ ἁγίων πατέρων, δώῃ ἡμῖν ὁ κύριος μερίδα καὶ κλῆρον μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ, ἀμήν. Jam capite quarto diximus, quem adfert annum κυρίου ἔτει φλα i. 531. mendose exscriptum videri; nimirum is literam numericam ͵ϛ, quæ in Codicibus ductu singulari depingitur, κυρίου significare putaverit, quia videlicet Græcorum computum non noverat: reliquos autem numeros φλα annum Christi 531. designare existimaverit. Qua de re tutius loqui liceret, si formam characteris aliquatenus indicasset. Codex enim ubi jam sit ignoramus. Sensus autem subscriptionis ut restituendam putavimus, hic est, *Scriptus est sanctissimus & beatus Ephræm, manu Jonæ peccatoris, anno Domini* 534. *jussu sanctissimi & spiritualis Patris nostri Niconis: cujus, omniumque deiferorum & Sanctorum Patrum precibus, det nobis Dominus partem & sortem cum omnibus Sanctis suis, amen.*

Ibidem extant hi versus:

Πνευματικοῖς λόγοις ἤρδευσε τὸν κόσμον
Ἐφραὶμ ὁ κλεινὸς καὶ πολὺς ἐν πιστοῖς

Oὗ

Οὗ τὰ πονήματα ὃς συλλέξαι θελήσῃ
Οὐχ οἷος τ' ἔσται, καὶ γὰρ ἀπείρως ἔχει.
Ἀλλ' ὦ φωτιστὰ τοῦ νοὸς, καὶ δότερ λόγου
Ἰησοῦ χριστὲ, θεὲ καὶ σῶτερ φωτῶν.
Αὐτοῦ προσευχαῖς, καὶ πάντων τῶν ἁγίων
Δὸς ἡμῖν ποιεῖν ἅπερ καὶ μελετῶμεν·
Ἵνα μὴ διπλῶς ἐκεῖ τιμωρηθῶμεν.
Μνήσθητι κύριε τοῦ γράψαντος ἁμαρτωλοῦ Ἰωνᾶ.

Hoc est:

Spiritualibus sermonibus irrigavit mundum
Ephræm inclytus & magnus in divinis:
Cujus opera qui colligere voluerit
Neutiquam possit, infinita namque sunt.
Sed, ô mentis illuminator, & dator verbi,
Jesu Christe, Deus & Salvator hominum,
Ejus precibus & omnium Sanctorum,
Da nobis facultatem agendi quæ meditamur,
Ne dupliciter ibi puniamur,
Memento, Domine, ejus qui scripsit peccatoris Jonæ.

Codex Regius, num. 2264. membranaceus, complectens Epistolas Novi Testamenti cum Commentariis variorum Patrum. Ad calcem Epistolæ ad Hebræos legitur: 1045.

Αἶνος θεῷ χάρις τε καὶ δόξα πρέπει
τῷ δόντι τέρμα τῆς γραφῆς φθάσαι σθένος

Ἐγράφη ἡ βίβλος αὕτη χειρὶ Θεοπέμπτου ἀναγνώστου καὶ καλλιγράφου, καὶ ἐτελειώθη μηνὶ Ἰουλίῳ, ἡμέρᾳ δ. ἰνδ. ιβ. ςφνγ. Id est: *Descriptus est hic Liber manu Theopempti Lectoris & Calligraphi: & completus est mense Julio, Feria quarta, Ind. 12. anno 6553. nempe Christi* 1045.

Hic autem Codex cum à Monachis Monasterii Hieracæ, B. M. Virginis nomine consecrati, ob urgentem casum venditus fuisset; à quodam pio viro Georgio Nobuno redemtus, Monasterio restitutus fuit: ut scribitur eodem in Libro, fol. 91. Inscriptionem porro Græcam adferimus Libro quarto, ubi Codicis hujus specimen damus.

Codex Colbertinus 4514. membranaceus. Anonymi Sermones Ascetici S. Basilio falsò adscripti. In fine legitur: Ἐγράφη ἡ βίβλος αὕτη . . . . . ἐλέῳ θεοῦ α' ἡγουμένου ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Ξιρουχῶ Ῥαφείου θέματος Θρακισίου, ἐγγὺς τοῦ Μιλίτου· ὁ δὲ τὸ ὄρος τῆς μονῆς ἐπινοιμία (l. ἐπωνυμία) καλεῖται Βραχιανός. ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ οἱ μ. σ. ἀδε τ. ἐν ἔτει, ςφνγ, ἰνδ. γ'. Calligraphi nomen arte abrasum fuit: quæ supersunt autem, imperite sane scripta, sic interpretamur: *Scriptus est hic Liber* *qui misericordia Dei primus fuit in Monasterio Xirucho Raphii, Thematis Thracesii, proxime Melitum. Montis autem, in quo situm Monasterium, cognomen est Brachianus. In hoc ipso Monasterio fratres ducenti aut trecenti versantur. Anno 6553. nempe Christi* 1045. *Ind.* 3. 1045.

Thema Thracesium, numero tertium apud Constantinum Porphyrogenitum, Lydos, Mæones, Cares & Iones complectebatur.

G

1046. In Bibliotheca Canonicorum Regularium S. Salvatoris Bononiensis. Codex membranaceus complectens Prophetas Minores & Danielem In cujus fine legitur : ἐπληρώθη ἡ δέλτος αὕτη μηνὶ Μαρτίῳ γ'. ὥρα β̄. ἡμέρα β· ἐπὶ βασιλείας Κωνσταντίνου μονομάχου καὶ Ζωῆς τῆς πορφυρογεννήτου, καὶ Πατριάρχου Μιχαήλ. γραφεῖσα διὰ χειρὸς Σαβᾶ μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου. οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ διὰ τὸν κύριον. ἔτους ͵ϛφνδ'. ἰνδ. ιδ. *Absolutus est hic liber mensis Martii die tertia, hora secunda, Feria secunda. Imperantibus Constantino Monomacho & Zoe Porphyrogenita : Michaële Patriarcha. Scriptus est autem manu Sabæ Monachi & Presbyteri. Qui legeritis, orate pro me propter Dominum, anno* 6554. *id est Christi*, 1046. *Ind.* 14. Patriarcha Michaël, est Cærularius.

1050. Codex Regius, num. 2889. Bombycinus, Gregorii Nazianzeni carmina. In fine legitur : ἔτους ͵ϛφνη. ἰνδ. ιβ. μηνὶ Οκτωβρίῳ κε. ἡμέρα ε ὥρα α. Hoc est : *Anno* 6558. *Christi* 1050. *mensis Octobris* 25. *Feria quinta, hora prima.*

1051. Codex Colbertinus 363. Chrysostomi homiliæ in Genesim membr. Ad calcem legitur : κύριε βοήθει τῷ δούλῳ σου Μιχαὴλ ἐπισκόπου Κουρίου, ἀμὴν ἀμήν.

Πληροῦν ὁ κόσμος ἑβδόμῳ τῷ αἰῶνι·
Τίς δὲ φροντίζει μετὰ τὸ τούτου τέλει (sic)
Κρίσιν γενέσθαι πάντων βεβιωμένων,
Ἤτε ἀγαθῶν, ἤτε δεινῶν καὶ φαύλων;
Ἀλλὰ μάλα τοίνυν ἀριστερῶν τυχοῦσι
Ὧν εἰμι πρῶτος ὁ δυστυχὴς καὶ τλήμων
Παῦλος ὁ δεινὸς καὶ βεβορβορωμένος.
Ἀλλά μοι δίδου ἀμπλακημάτων λύσιν,
Χριστὲ σῶτέρ μου, τῷ πλαισθέντι ἀφρόνως.
Τί δὲ νῦν πέλει ἴνδικτος ἡ παροῦσα
ιδ. ἔτος δὲ ἐστιν ͵ϛφνθ.
Μίμνησκε ἡμῶν τοῦ ταπεινοῦ καὶ ξένου.

Versus penultimus sic metrice legitur,

Ἰδὲ ἔτος δ' ἐστὶν ςε φινυ θῆτα.

Sic Latinè vertimus.

Domine auxiliare servo tuo Michaëli Episcopo Curii, amen, amen.
Mundus desinit septimo sæculo.
Quis vero curat post hujus finem
Judicium de cunctis in vita gestis futurum,
Sive bona ea fuerint, sive mala & improba?
De iis maxime quæ contingent à sinistra positis:
Quorum primus ego infelix & miser
Paulus peccator & in luto demersus.
Sed concede mihi peccatorum veniam,
Christe, servator mi, qui stulte deliqui.
Quænam porro est Indictio præsens
Decima-quarta, annus vero 6559. *Christi* 1051.
Memento mei humilis & peregrini.

1055. Codex Regius 2944. membranaceus. S. Maximi varia opera. Ad calcem legitur : ἐξύσθη ἡ τῆδε πίναξ διὰ παλάμης Παύλου, ἔτους ͵ϛφξγ. ἰνδ. η. μηνὶ Ἰανουα-

ρίῳ ἐξεδεξάμην τὸ πέρας. *Exarata eſt hæc Tabula manu Pauli, anno 6563. Chriſti 1055. Indictione octava, menſe Januario completa.* Hic Liber Tabula dicitur, quia ad modum Tabulæ & Indicis per Capita diſtributus eſt. Paulus verò ſcriba idem fortaſſe, qui ſupra. Ξύω ſignificat etiam ſcribere, exarare, & inferius uſurpatum occurrit.

Codex Colbert. 4078. membranaceus XI. ſæculi quatuor Evangelia: in fine legitur, μέμνησο Παύλου, πάτερ, τοῦ γεγραφότος, *Memento Pauli, Pater, qui ſcripſit.* Idem fortaſſe Paulus, qui duos ſuperius memoratos Codices ſcripſit. XI. ſæc.

Codex Colbertinus 414. membranaceus, eſt Metaphraſtæ pars menſis Novembris, in fine habet: ἐτελειώθη ἡ βίβλος αὕτη χειρὶ Εὐ. . . . . . μοναχοῦ μηνὶ Ἰαννουαρίῳ. . . . . ἡμέρα δευτέρα. . . . . ἐπὶ τῆς βασιλείας. . . . καὶ τῆς αὐτοκρατορίας Θεοδώρας τῆς θυγατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἤδη κοιμηθέντος τοῦ Μονομάχου, πατριάρχου δὲ Μιχαὴλ τοῦ ἁγιωτάτου. οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ * παυλ. . . καὶ τῶν. . . Hæc ſubſcriptio multis in locis eraſa notam temporis præfert ſcilicet, *Abſolutus eſt hic Liber manu Eu. . . . Monachi menſe Januario . . . feria ſecunda, imperante Theodora filia Conſtantini Porphyrogeniti, jam mortuo Conſtantino Monomacho, Patriarcha autem ſanctiſſimo Michaële: qui legeritis orate pro . . . . .* 1055.

* forte Παύλου.

Conſtantinus Monomachus obiit anno Chriſti 1054. Imperium excepit Theodora, quæ obiit anno ſequenti, menſe Auguſto: atque adeo abſolutus eſt Codex anno 1055. menſe Januario. Michaël Cærularius Patriarcha, hic & ſupra memoratus, atroce in Romanam Eccleſiam odio famoſus eſt.

Codex Regius 1927. membranaceus, ubi Homiliæ poſteriores Joannis Chryſoſtomi in Geneſim, hanc habet in fine notam, ἐτελειώθη ἡ δέλτος αὕτη ἐπὶ Λαυρεντίου καθηγουμένου μονῆς τῆς ἁγίας θεοτόκου τῶν ὁδηγῶν διὰ χειρὸς Ἀντωνίου μοναχοῦ καὶ ἐλαχίστου, μηνὶ Ἰαννουαρίῳ εἰκάδι. . . . ςφξε. Id eſt, *Completus eſt hic Liber ſub Laurentio Cathegumeno, ſeu Præfecto Monaſterii Sanctæ Deiparæ Hodegôn, manu Antonii Monachi & minimi, menſis Januarii vigeſimo die, anno 6565. Chriſti* 1057. Monaſterium Deiparæ τῶν ὁδηγῶν, erat Conſtantinopolitanum: alio nomine dictum τῆς ὁδηγητρίας. Aliud item ejuſdem nominis exſtat in Calabria, quod vocatur item *de lo Patire*, ſive *de Patirio*, & dicitur infra Libro ſexto, νέας Ὁδηγητρίας, Novæ Hodegetriæ, quia poſt Conſtantinopolitanum illud ejuſdem nominis exſtructum fuit. 1057.

In Bibliotheca Laurentiana Pluteo V. Codex membranaceus, ſcriptus manu Georgii cujuſdam cognomento Phlammengi, anno mundi 6066. Chriſti 1058. 1058.

Codex Regius 3421. membranaceus, ubi Pſalterium, hanc habet in fine notam: ἐγράφη τὸ παρὸν ψαλτήριον διὰ χειρὸς Δημητρίου πρεσβυτέρου μηνὶ Μαΐῳ λ. ἡμέρα β. ὥρα γ'. ἐν τῷ ςφξζ. ἰνδ. ιβ. οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε αὐτῷ διὰ τὸν κύριον. *Scriptum eſt hoc Pſalterium manu Demetrii Presbyteri, menſis Maii trigeſima die, feria ſecunda, horà tertia, anno 6567. Chriſti 1059. Ind. 12. Qui legeritis orate pro eo propter Dominum.* 1059.

In annum circiter 1060. conferimus Codicem Colbertinum num. 1450. membranaceum, ubi Parallela ſive loca Patrum per interrogationem & reſponſionem. Elegantiſſime autem deſcriptus eſt ad uſum Eudociæ 1060. circiter.

Auguſtæ Macrembolitiſſæ & pro ejuſdem Bibliotheca, de qua ſuperius actum: Imperante Conſtantino Duca Eudociæ conjuge. Qui Conſtantinus iniit anno 1059. deſiit 1067. De hoc Codice, deque Bibliotheca Eudociæ Macrembolitiſſæ pluribus agitur Libro 4.

1061. Codex Cæſareus Lambec. L. 4. p. 83. membr. Homiliæ Joan. Chryſoſt. in Joannem. In fine legitur, ἐτελειώθη χάριτι θεοῦ ἡ ἱερὰ καὶ ψυχωφελὴς βίβλος αὕτη, ἐπὶ Ἰωάννου, τοῦ ὁσιωτάτου Καθηγουμένου μονῆς τοῦ σωτῆρος τῶν Ραδηνῶν, διὰ χειρὸς Διομήδους ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ μηνὶ Ἀπριλλίῳ ιϛ. ἰνδ. ιδ. ἔτους ϛφξθ. παρακαλῶ δὲ καὶ ἱκετεύω πάντας τοὺς ἐντυγχάνοντας, μνείαν μου ποιεῖσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου οὐρανοῦ καὶ γῆς. i. *Completus eſt Dei gratia hic ſanctus & utilis Liber, ſub Joanne Cathegumeno ſeu Præfecto Monaſterii Salvatoris Rhadinorum, manu Diomedis humilis & peccatoris*, 16. *Aprilis*, *Ind.* 14. *anno* 6569. *Chriſti* 1061. *Rogo autem omnes qui legerint ut mei, cœlo & terra indigni, memoriam faciant.*

1063. Codex Bibliothecæ Laurentianæ, pluteo IV. membranaceus, Anaſtaſii Quæſtiones. In fine legitur, ἐτελειώθη μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἰνδ. α. ἔτους ϛφοα. Id eſt, *Completus eſt menſe Octobri, Ind.* 1. *anno* 6571. *Chriſti* 1063. Et pagina ſequenti eadem manu: ἐκοιμήθη ὁ πανοσιώτατος πατὴρ ἡμῶν κῦρος Ἀντώνιος ἐν τῇδε τῇ θεοκορυφώτῳ νήσῳ τῇ Πανόρμῳ ἀσκήσας, ἣ καὶ τοῦ Ἀντιγόνου λέγεται. ὁ καὶ τὸ κελλίον ἐν τῇ κορυφῇ ταύτης οἰκοδομήσας. μηνὶ Νοεμβρίῳ ζ. ἡμέρα ε. ὥρα τῆς νυκτὸς ζ. ἔτους ϛφοα ἰνδ. α. Id eſt: *Obiit Sanctiſſimus Pater noſter Domnus Antonius in hac Inſula, à Deo cacuminibus inſtructa, Panormo, vitam Aſceticam emenſus, qui etiam cellulam in ejus cacumine ſtruxit. Menſis Novembris ſeptima, Feria* 5. *hora noctis ſeptima, anni* 6571. *Chriſti* 1063. *Ind.* 1. In Sicilia igitur propter Panormum ſcriptus eſt Codex.

1063. Codex Colbertinus 2455. membranaceus, eſt Canonarium, ſive Synaxarium, in fine habet .... ἐν ἔτει ϛφοα... Anno 6571. Chriſti 1063. cætera eraſa.

1064. Codex Regius 2351. membranaceus. Joan. Chryſoſtomi de Sacerdotio. In fine legitur, ἐτελειώθη χριστοῦ χάριτι ἡ ἱερὰ βίβλος αὕτη ἐν τῷ ϛφοβ. ἔτει. ἰνδ. β. γραφὲν διὰ χειρὸς Μανουὴλ ἐλαχίστου, ὃς μετ' ὀλίγον κόνις. Id eſt, *Completus eſt hic ſacer Codex per Dei gratiam, anno* 6572. *Indictione* 2. *manu Manuelis minimi Presbyteri: qui non multum poſtea pulvis erit.* Poſt hæc altera recentiore manu legitur, βιβλίον ἐξωνηθὲν παρὰ Ἰωάννου κοιτονίτου Ἡρακλειώτου. *Liber emtus à Joanne cubiculario Heracleota.* Quæ manus eſt 300. circiter annorum. Deinde alia recentiore, ἐγὼ Διμιτρεις Παλεόλογος. *Ego Demetrius Paleologus.* Initio libri in charta bombycina eſt index in cujus fine legitur, ἐγράφη ὁ παρὼν πίναξ τοῦ παρόντος βιβλίου διὰ χειρὸς ἐμοῦ Γεδεὼν ἱερομονάχου τοῦ ἁμαρτωλοῦ. καὶ εὔχεσθέ μοι περὶ τῶν πολλῶν καὶ ἀμέτρων μου πλημμελημάτων. χριστοῦ τὸ σωτήριον ἔτος εἰς αχλζ. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ιθ. *Scriptus eſt index hujus Libri manu mea Gedeonis Hieromonachi peccatoris, orate pro remiſſione innumerorum peccatorum meorum. Anno ſalutis* 1637. *decima-nona Septembris.*

1066. Codex Colbertinus 370. membranaceus, Homiliæ Chryſoſtomi in Joannem. In fine legitur,

Ὥσπερ ξένοι χαίρουσι πατρίδα βλέπειν,
Οὕτως καὶ οἱ γράφουσι τέλος βιβλίου.

Sicut peregrini gaudent conspicientes patriam,
Sic scribæ lætantur conspecto Libri fine.

Et postea,

Ἐπληρώθη ἡ δέλτος αὕτη διὰ συνδρομῆς Λέοντος πρεσβυτέρου τοῦ Σαρβανδηνοῦ τῆς Βουρτζαίνης, διὰ χειρὸς Βασιλείου Καλλιγράφου τοῦ Ἀρμενιακοῦ, μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἐπὶ βασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εὐδοκίας· ἔτους ,ϛφοδ. *Completus est hic Liber operâ Leonis Presbyteri Sarbandeni Burtzænæ : manu Basilii Calligraphi Armeniaci, mense Decembri, Imperantibus Constantino & Eudocia, anno 6574. Christi* 1066. Postea subscriptio Græco barbara imperitissimæ manûs : qua dicitur hunc Codicem datum fuisse Enclistræ, Ἐγκλίστρας, insulæ Paphûs, quod ea hoc libro careret. Enclistræ autem, sacri videlicet loci in Papho insula, mentio inferius occurrit ad annum 1205.

Codex Colbert. 670. membranaceus, Paradisi pars altera XI. sæc. In fine 1071.
habet, διὰ τὸ παλαιωθῆναι πολὺ τὸ πατερικὸν τῆς ἡμετέρας λαύρας τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Σάβα, ἐλάλησάν μοι τῇ ἀσθενείᾳ μου οἱ ἅγιοί μου πατέρες περὶ αὐτοῦ· καταβαλλομένου δὲ καὶ τὴν τούτου ἔξοδον ὁ τιμιώτατος δεσπότης ἡμῶν κυρὸς Ἰωαννίκιος ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, ἀνελαβόμην τὸν τοιοῦτον κόπον. καὶ τῶν λοιπῶν μοναστηρίων τὰ πατερικὰ ἐπισωρεύσας, καὶ κατὰ τὸ δυνατόν μοι ἔρευναν ποιησάμενος, συντάξας αὐτὰ κατὰ ἀλφάβητον, δύο βίβλους ἐποίησα· τὰ μὲν δώδεκα γράμματα εἰς τὸ ἕν, καὶ τὰ δώδεκα εἰς τὸ ἕτερον. Οἱ ἐντυγχάνοντες εὔχεσθε ὑπὲρ τοῦ ἁγίου ἡμῶν δεσπότου καὶ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ κυροῦ Ἰωαννικίου. σπουδῇ γὰρ αὐτοῦ καὶ προθυμίᾳ ἐγίνοντο. ἔτους ,ϛφ. . θ ἰνδ. ι. εὔχεσθε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ. . . . . Ἰωάννου καὶ γέροντος. Lineæ alternatim rubræ & nigræ sunt : annus vero diserte notatur quod ad millenarium & centenarium, ,ϛφ. quod ad denarium vero litera pene deleta est, ita ut nesciatur an ο an π sit. Sensus hic est. *Cum vetustate deperiret Liber Patrum Lauræ nostræ Sancti Patris nostri Sabæ. Hac de re me alloquuti sunt SS. Patres mei. Cum autem honoratissimus Dominus noster Domnus Joannicius pro salute animæ suæ expensas suppeditaret, hujusmodi laborem suscepi : & collectis aliorum Monasteriorum exemplaribus ejusdem Sanctorum PP. Libris, re diligenter pro viribus examinata, libroque per Alphabetum digesto, duos effeci Libros : quorum prior duodecim literas, alter duodecim item continet. Qui legeritis precamini pro sancto & piissimo Domino nostro Monacho Domno Joannicio : nam cura & studio ejus hæc facta sunt anno* 6579. *Christi* 1071. *Ind.* 10. *precamini etiam pro me.... Joanne sene.* Postrema tantum Paradisi pars in Colbertina exstat.

Codex membranaceus Cryptaferratensis, ubi Ascetica varia, in fine 1084.
alia manu legitur nota sequens, ἔτος ,ϛφϟβ ἰνδ. ζ. Μαΐου μηνὸς κθ. ἡμέρα γ. ὥρα γ. ἐσέβη ὁ Δοὺξ εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐπόρθησεν αὐτήν. Hoc est, *Anno mundi* 6592. *Christi* 1084. *Indictione* VII. *mensis Maii* 29. *feria tertia, hora tertia, ingressus Dux Romam, ipsam depopulatus est.* Agitur hic de expeditione Roberti Guiscardi, qui ingressus Romam, Gregorium VII. Papam eduxit ex carcere, Henricum Imperatorem fugavit, Urbem in defectionis pœnam vastavit & incendit. Hæc porro gesta sunt anno 1084. unde arguuntur ii, qui anno 1082. Robertum Guiscardum defunctum esse volunt. Monendum est hanc notam recentiore manu scriptam ad calcem fuisse. Nam Codex est X. sæculi.

1088. Codex Cæsareus Lambec. L. 4. p. 90. membr. Eclogas Chrysostomi continens, fol. 172. *verso.* habet, ἐν τῷ χρόνῳ ͵ςφϟϛ΄. ὑπέταξε Ῥογέριος τὴν Συράκουσαν, ἀποκτείνας Βενοῦρεα, καὶ ἐν τούτῳ οἱ Πισᾶνοι ἐκατέλυσαν τὴν Ἀφρικήν. *Hoc anno* 6596. *Christi* 1088. *subegit Rogerius Syracusas, occiso Benure. Eodemque anno Pisani Africam devastarunt.* Et hæc est ipsa Codicis ætas.

1091. Codex membranaceus in Biblioth. Laurentiana, pluteo VII. ubi Gregorii Nazianzeni opera. In fine legitur, ἐγράφη ἡ βίβλος αὕτη τοῦ θεολόγου, μηνὶ Ἀπριλλίῳ, ἰνδ. ιδ΄. ἔτους ͵ςφϟθ΄. χειρὶ Εὐθυμίου μοναχοῦ ἁμαρτωλοῦ τοῦ Ξιφιλίνου· οὗ ταῖς πολλαῖς ἁμαρτίαις ἵλεων γενέσθαι τὸν φιλάνθρωπον ἡμῶν κύριον καὶ θεὸν Ἰησοῦν τὸν χριστὸν οἱ ἀναγινώσκοντες εὔξασθε, μὴ ὀκνήσετε. δώη δὲ καὶ ὑμῖν αὐτὸς ἄφεσιν τῶν πλαισμάτων ὑμῶν, ἀμήν. Id est, *Scriptus est hic Liber Theologi, mense Aprili, Indict.* 14. *anno* 6599. *Christi* 1091. *manu Euthymii Monachi peccatoris Xiphilini. Cujus multis peccatis ut propitius sit clemens Dominus & Deus noster Jesus Christus, precamini qui legeritis: ne segnes fueritis. Det autem & vobis ipse remissionem delictorum vestrorum, Amen.*

1095. Codex Cæsareus Bombycinus Lambec. L. 5. p. 37. ubi inter alia, Philippi Solitarii Dioptra, qua continentur ipsius versus politici quibus & tempus & nomen suum per numeros octo literarum Φίλιππος indicat. Eorum principium est.

Ἐτελειώθη σὺν θεῷ καὶ τὸ παρὸν πυκτίον
Τὸ πόνημα, τὸ σύγγραμμα, ἡ εὐτελὴς Διόπτρα
Διὰ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ τε καὶ ξένου
Μηνὶ Μαΐῳ δώδεκα, ἰνδικτιῶνος τρίτης
Κύκλος σελήνης δέκατος, ἡλίου εἰκὰς τρίτη
Ἔτους ἑξακισχίλια καὶ ἑξακὼς πρὸς τούτοις
Πρὸς δὲ καὶ τρία ἕτερα ἐπὶ τούτοις τυγχάνει
Ἂν δὲ τὸ ὄνομα τοὐμὸν μαθεῖν ἐθέλῃς φίλε, &c.

Hoc est,

Completus est cum Deo hic liber,
Hoc opus, hoc scriptum, vilis Dioptra
Manu peccatoris, Monachi & peregrini
Mensis Maii 12. *Indictione tertia,*
Cycli Lunæ decimo, solis vigesimo-tertio die
Anno sexmillesimo sexcentesimo,
Et ad hos, tres alii adjiciendi.
Si vero nomen meum ediscere velis, amice.

Id est, anno Christi 1095. cæteros versus omisit Lambecius.

XI. sæc. Codex Colbertinus membranaceus XI. sæculi, ubi Eclogæ Joannis Chrysostomi in Paulum. In fine scribitur, τὸν ἀναγινώσκοντα μετ' εὐλαβείας, τὸν δακτύλοις γράψαντα, τὸν κεκτημένον, φύλαττε τοὺς τρεῖς ἡ τριὰς τρισολβίως, (f. τρισόλβιος,) εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ ὅσοι δοκεῖ. τὸ γὰρ ἡμέτερον ἅπαν ὡς ἡ δύναμις πεποιήκαμεν. λοιπὸν καὶ ὑμεῖς ἔρρωσθε ἐν κυρίῳ πνευματικοὶ ἀδελφοί. Cætera erasa sunt. Sensus est, *Legentem cum pietate, digitis scribentem, possidentem; hos tres, inquam, custodi Trinitas beatissima. Orate pro me ii quibus libuerit. Nam*

quod in nobis erat pro viribus præſtitimus. Demum & vos ſalvete in Domino ſpirituales fratres.

Codex Colbertinus 1066. membranaceus XI. ſæculi, Gregorii Naz. Ora- XI. ſæc.
tiones. In fine longe poſteriori manu ſcribitur, μηνὶ Νοεμβρίῳ θ. ἡμέρᾳ παρασκευῇ, ἐγίνετο κατακλυσμὸς μέγας ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐν οἴκῳ κατέβη ποταμὸς μέγας, καὶ ἐχάλασε τὸ δίμηρον (l. δίμοιρον) τῆς Λευκοσίας, ἤγουν ὀσπίτια πολλὰ, ὥρᾳ μεσονυκτίου ἐξημερώματι σαββάτου. καὶ ἐσκοτώθησαν λαὸς πολλὸς τὸν ἀριθμὸν χιλιάδες ς ἢ ζ. ἤπλησεν (l. ὑπόλησεν) καὶ κτῆνα πολλὰ, ἐχάλασεν τὰ Ἁγιοφίρια καὶ ἐκκλησίαις πολλαῖς, ἐχάλασεν τὸ Ἁγιοφίριον. τῆς ἐγχρονίας ςωλθ.

Sub hæc recentiore manu: κατὰ τὴν δεκάτην τοῦ Δεκεβρίου μηνὸς, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ ςωνζ, ἐγίνετο παραβουλεία ἔσω εἰς Κύπρον εἰς τὸ κάστρο τῆς . . . ερανείας ὥρᾳ μεσημερινῇ· τουτέστι οἱ Τοῦρκοι ἀπροσφυλακισμένοι, πρῶτον πάντων ἀνέβησαν ἔσω εἰς τὸ κάστρον ἐκεῖ ἅπου ἐκαθίζετο ὁ καστελλανος, καὶ παρευθὺς ἔκοψαν τὴν κεφαλὴν τὸν καὶ ἔρριψαν τὴν εἰς τὸ κάστρον καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔκτησαν τοὺς πάντας τοῦ κάστρου ἀπίσον.

Poſt item recentiore manu, κατὰ πέμπτην ἡμέραν τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, ἡμέρᾳ τρίτη, ἐξημερώματα τετράδης, ἐγίνετον μεγάλη βροχὴ μέσον εἰς τὴν Λευκωσίαν καὶ εἰς ὅλον τὸ νῆσον (ſic) καὶ ἐβίσισαν τὴν καὶ πολλαὶ ἀγέλαι· καὶ ἐγήνετον μεγάλαι ζημίαι εἰς ὅλον τὸ νήσην τῆς Κύπρου. καὶ ἐχάλασεν πτηνὰ πολλὰ, καὶ ἐπνήγησαν κτήνη πολλὰ, καὶ ἔσω εἰς τὸ Ἀμόχουστον ἐχαλάστασαν πολλὰ ὀσπίτια, καὶ . . . κέσισαισαν πολλὸς λαὸς μέσα εἰς τὴν ἐγχρονίαν ᾳυοθ . . . καὶ μέγας ποταμός.

Has notas ſane ſingulares, ſed Græco-barbaras, ſic interpretamur. *Menſis Novembris* 8. *die Paraſceves, id eſt, Feria ſexta, factum eſt diluvium magnum ex cœlo, & in domum deſcendit fluvius ingens qui duas tertias Leucoſiæ partes diruit; videlicet hora mediæ noctis diei Sabbati, & exſtinctus eſt populus multus numero ſex aut ſeptem millium. Perdidit item jumenta multa, Hagiophiria diruit & Eccleſias multas, Hagiophirium ſubvertit. Anno* 6839. *Chriſti* 1331. Leucoſia autem hodie Nicoſia dicitur.

Decima menſis Decembris, feria ſecunda, anno 6857. *Chriſti* 1349. *Inſidiæ ſtructæ ſunt in Cypro in Caſtrum. . . eranias hora meridiei. Videlicet Turci inexſpectatò primùm quidem irruperunt in Caſtrum, ubi ſedebat Caſtellanus, ac ſubito caput ejus abſciderunt, & projecerunt illud in Caſtrum, alios item multos occiderunt, & ceperunt unà omnes, qui in Caſtro erant.*

Quinta die Novembris menſis, Feria tertia, imminente quarta, incidit pluvia ingens inter Leucoſiam & totam Inſulam, quæ inundavit ipſam & multos pecorum greges. Hinc vero damna plurima toti Inſulæ Cypro emerſerunt: multa volatilia exſtincta, & jumenta plurima ſuffocata ſunt: inque Amachuſto (Famaguſto) everſæ ſunt domus quamplurimæ, periitque populus multus. Anno 1479. . . . *& magnus fluvius.*

Codex Colbertinus 4766. membranaceus XI. ſæculi, ubi quatuor Evan- XI. ſæc.
gelia, in fine habet: ἐδόθη τὸ παρὸν τετραβάγγελιον εἰς τὴν ἁγίαν μονὴν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τοῦ ἱέρακος παρὰ τοῦ μοναχοῦ Μελετίου τοῦ ἐρημίτου. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ τὸν κύριον, *Datus eſt hic Liber quatuor Evangeliorum Monaſterio ſanctiſſimæ Deiparæ Hierax dicto, à Monacho Meletio Eremita: qui legeritis orate pro eo propter Domini amorem.*

Codex Colbertinus 2673. XI. ſæculi membranaceus, Joan. Chryſoſtomi XI. ſæc.
in Geneſim. Ad calcem habet: Ἀδελφοὶ εὔχεσθε πάντες τὸν ταπεινὸν καὶ ἁμαρτωλὸν Θεόδωρον (ſic) τὸν γράψαντα ταῦτα τὰ γράμματα. *Fratres precamini omnes*

pro humili & peccatore Theodoro, qui hæc ſcripſit.

XI ſæc. Codex Colbertinus 250. XI. ſæculi membr. initio hæc habet manu paulùm recentiore, ἡ βίβλος αὕτη τῶν βίων τῶν ἁγίων τῷ Ἰαννουαρίῳ δευτέρῳ τιμωμένων παρὰ Νικηφόρῳ μὲν ἐπεκτήθη φίλος. Εἰς δ' ἀντίλυτρον σφαλμάτων προσεχέθη τῇ τοῦ μοναχοῦ Παύλου λαύρᾳ τιμίᾳ· τοῦ δόντος εὔχου πᾶς ὁ τὴν βίβλον βλέπων. *Hic Liber vitarum Sanctorum, qui poſtrema menſis Januarii parte honorantur, ad Nicephorum quidem pertinuit ipſique carus fuit. Verum ad redemtionem culparum oblatus fuit venerandæ Lauræ Pauli Monachi. Quiſquis hunc librum videris, pro offerente precare.* Sunt verſus Iambi.

XI. ſæc. Codex Colbertinus 1892. membranaceus XI. ſæculi. In fine legitur, ἐγράφη διὰ χειρὸς Ἰωάννου ἐλαχίστου. *Scriptus eſt manu Joannis minimi.*

XI. ſæc. In Bibliotheca Mutinenſi, Pſalterium elegantiſſimum XI. ſæculi membranaceum cum hac inſcriptione a fronte. ἐτέθη ἡ βίβλος αὕτη ἐν τῇ ἁγίᾳ μονῇ ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν μοναχοῦ Θεοδοσίου τοῦ Ξυλαλᾶ, καὶ ὁ ἀναγινώσκων ταύτην διὰ τὸν κύριον ἂς μακαρίζῃ αὐτὸν, καὶ ἂς δέηται ὑπὲρ ψυχῆς αὐτοῦ. Quæ haud ita perite notata ita vertimus. *Repoſitus eſt liber hic in ſancto Monaſterio pro remiſſione peccatorum Theodoſii Xylala Monachi. Qui legerit propter Dominum, laudet ipſum, preceturque pro anima illius.*

XI. ſæc. Codex Bibliothecæ Laurentianæ elegantiſſimus membranaceus pluteo IV. XI. ſæculi. In fine dicitur ſcriptus a Niceta quodam.

XI. ſæc. In ſacrario S. Dionyſii in Francia Codex ſæculo XI. ſcriptus operum S. Dionyſii, in cujus fine legitur recentiore manu, τὸ παρὸν βιβλίον ἀπεστάλη παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Διονυσίου τὸ ἐν Παρυσίῳ τῆς Φραγγίας ἢ Γαλατίας, ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δι' ἐμοῦ Μανουὴλ τοῦ Χρυσολωρᾶ, πεμφθέντος παρὰ τοῦ εἰρημένου βασιλέως ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ ἓξ καὶ δεκάτῳ, ἀπὸ σαρκώσεως δὲ τοῦ κυρίου χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ὀγδόῳ· ὅστις εἰρημένος βασιλεὺς ἦλθε πρότερον εἰς τὸ Παρύσιον πρὸ ἐτῶν τεσσάρων. Id eſt, *Hic liber miſſus eſt à celſiſſimo Imperatore Romanorum Domno Manuele Palæologo in Monaſterium S. Dionyſii Pariſiis in Francia ſive Gallia ex Conſtantinopoli, per me Manuelem Chryſoloram, miſſum Oratorem à præfato Imperatore, anno a creatione mundi 6916. ab Incarnatione Domini 1408. qui dictus Imperator ante annos quatuor Pariſios venerat.*

XI. ſæc. Codex Colbertinus num. 563. membranaceus. Vitæ SS. menſis Januarii XI. ſæculi. In fine habetur hæc nota non multo poſterioris ævi. ἐδόθη τὸ παρὸν βιβλίον εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεράρχου καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου παρὰ κυροῦ Λέοντος τοῦ Μαγκλάβη, τοῦ διὰ τοῦ ἁγίου καὶ ἀγγελικοῦ μοναδικοῦ σχήματος ἐπικληθέντος Λουκᾶ, ὃς καὶ ἐκοιμήθη Ὀκτωμβρίου δεκάτῃ, ἡμέρᾳ ἕκτῃ, μνήμῃ τῶν ἁγίων μαρτύρων Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας. *Datus eſt hic liber Monaſterio S. P. noſtri Archierarchi & miraculorum patratoris Nicolai, à Domno Leone Manclabe, qui per Angelicum Monaſticum habitum vocatus eſt Lucas, & obiit decima Octobris, feria ſexta, in die commemorationis SS. Martyrum Eulampii & Eulampiæ.*

Notæ Codicum XII. ſæculi.

1105. Codex RR. PP. Sancti Baſilii Romæ, de quo pluribus libro quarto ubi de κρυπτογραφίᾳ, ſive de ſcriptione Arcana. Hic notam Latine tantum

tum adferemus, certe singularem. *Absolutus est hic Liber Asceticorum S. Patris nostri Basilii, mensis Augusti octavo die, feria tertia, hora undecima, anni 6613. nempe Christi* 1105. *Indictione* XIII. *Eodem anno quo Sanctissimus Papa Paschalis Sigillum libertatis fecit sanctissimo Patri nostro Bartholomæo pro sancto ejus Monasterio Sanctissimæ Deiparæ, cognomento Rochoniate: quod ipse à fundamentis excitavit & restauravit, ad utilitatem animarum multarum & ad Dei gloriam. Eodem autem ipso anno reversus est Baëmundis in Calabriam, fugiens a facie Alexii. Tunc autem requiem invenit Sanctum Monasterium, ereptum e manibus Malæinorum. Admodum enim obsidebat illud Nicolaus Malæinus Archiep. cum cognatione sua.* Hujus Nicolai Malæini Archiepiscopi Roscianensis mentio habetur infra in Diplomatibus Regni Neapolitani.

Sub hæc:

Gloria bonorum perfectori.

Et postea:

Feria secunda Sancti Spiritus, sive Pentecostes, incœptus est Liber, & finem habuit feria tertia, mensis Augusti octavo die.

Codex Regius 2043. membranaceus, Nomocanon, sive Canonum collectio. In fine legitur, δόξα τῷ θεῷ πάντων ἕνεκα, *Gloria Deo de omnibus*, ἐγράφη ὁ παρὼν νομοκάνων τῇ παρακλήσει τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ Νικολάου τοῦ γραφέως, προτελευτήσαντος αὐτοῦ πρὶν ἢ τελειωθῇ ἡ βίβλος. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εἰ τὸν βίον βούλεσθε μαθεῖν αὐτοῦ, 1105.

πένητες αὐτὸν ἱμείρουσι καὶ ξένοι.

ἐγράφη δὲ χειρὶ Ἰωάννου εὐτελοῦς πρεσβυτέρου ἐν ἔτει ͵ςχιγ. μηνὶ Δεκεμβρίῳ γ. ἡμέρα ς.
Id est, *Scriptus est hic Nomocanon, hortatu beatæ memoriæ viri Nicolai scribæ: illo defuncto prius, quam completus esset Liber. Qui legeritis, si vitam ejus ediscere velitis,*

Illum pauperes & peregrini desiderant.

Scriptus est autem manu Joannis vilis Presbyteri, anno 6513. *Christi* 1105. *mensis Decembris* 3. *feria sexta.*

Codex Colbertinus 25. membranaceus, Simeonis Metaphrastæ December. 1112.
In fine legitur,

Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν θεῷ χάρις.

Id est, *Perfectori bonorum Deo gratia.*

Deinde, Γλυκὺ τὸ γράφειν βιβλίου τέλος ἁπάντων.

Dulce est cujusvis libri finem scribere.

Et post, Χριστὲ παντάναξ τῶν καλῶν ἡ ἀκρότης,
Πρεσβείαις τῆς σε τεκούσης, τῷ γράψαντι
Παράσχε λύσιν ἀμπλακημάτων.
Christe omnium Rex, bonorum cacumen
Intercessionibus Matris tuæ, Scribæ
Confer veniam delictorum.

Ἔλαβε τέλος ἡ παροῦσα ἱερὰ δέλτος αὕτη, διὰ συνδρομῆς καὶ πόνου πολλοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου μοναχοῦ κυροῦ Γερασίμου καθηγουμένου τῆς εὐαγοῦς μονῆς ἱερέων.

Ἐγράφη δὲ διὰ χειρὸς Κλήμεντος μοναχοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ, ὃ προσετέθη ἐν τῷ ναῷ τῆς αὐτῆς μονῆς εἰς μνημόσυνον αὐτοῖς. μηνὸς Απριλλίου, ἰνδ. ε. ἔτους ͵ςχκ. οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ἀμφοτέροις, ἀμήν.

Ὅστις οὖν βουληθῇ ἆραι τήνδε τὴν βίβλον ἀπὸ τῆς τοιαύτης μονῆς, ἢ εὐλόγως ἢ

αἰδυλόγως. . . ϖρῶτον μὲν κληρονομείτω ἀνάθεμα, τὴν ἀρὰν τῶν ἁγίων θεοφόρων πατέρων, καὶ ἡ μερὶς αὐτοῦ μετ' Ἰούδα τοῦ καὶ ϖροδότου καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστατῶν.

Hoc est,

Finem accepit hic sanctus Liber concursu & labore multo piissimi Monachi Domni Gerasimi Cathegumeni, sive Præfecti, sancti Monasterii ἱερέων, *seu Sacerdotum.*

Scriptus est autem manu Clementis Monachi & peccatoris, & repositus est in Templo ejusdem Monasterii ad memoriam ipsorum, mense Aprili, Indictione v. *anni* 6620. *id est Christi* 1105. *qui legeritis orate pro ambobus, amen.*

Si quis igitur voluerit hunc Librum tollere a tali Monasterio, sive jure sive injuria; primo quidem anathema obtineat, & maledictionem Sanctorum ac deiferorum Patrum; portioque ejus sit cum Juda proditore & reliquis apostatis. Monasterium τῶν ἱερέων, seu Sacerdotum, Constantinopolitanum erat.

1114. circiter Codex Regius 3019. membranaceus, Typicum Irenes Augustæ, propria ejus manu signatum, postremis Alexii Imperatoris annis, cujus specimen & descriptionem habes Libro 4. hujus Palæographiæ Græcæ.

1116. Codex Regius 3513. membranaceus, Lexicon Alphabeticum & Lexicon Biblicum. fol. 180. legitur, ἐτελειώθη ἐν ἔτει ͵ϛχκδ. δόξα τῷ θεῷ. Id est, *Absolutus est anno* 6624. *Christi* 1116. *Gloria Deo.*

1117. Codex Colbertinus num. 2776. membranaceus, Gregorii Nazianz. opera. In fine habetur, ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος μηνὶ. . . . ἰνδ. . . ἔτους ͵ϛχκε. . . . . Μιχαήλ. . . . cætera erasa. Hoc est, *Completus est hic Liber mense. . . . Indictione. . . . anno* 6625. *Christi* 1117. . . . *Michaël.* . . .

1118. Codex Procuratoris Justiniani Venetiis, ubi Georgii, Oecumenii, & Simeonis Magistri historiæ. Scriptus anno 6626. Christi 1118.

1124. Codex Regius 2930. membranaceus, Joannis Damasceni opera quædam. Ad calcem legitur, fol. 128. ἐγράφη ἡ παροῦσα θεία βίβλος διὰ συνδρομῆς Μιχαὴλ ἱερέως τοῦ τοῦ Φιλῆ, διὰ χειρὸς Βασιλείου νοταρίου τοῦ Σκαλίδρου, ἐν ἔτει τῷ ͵ϛχλβ. ἰνδ. ζ. ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ πορφυρογεννήτου. *Scriptus est hic Liber operâ Michaëlis Sacerdotis Philæ, manu Basilii Scalidri Notarii. Anno* 6632. *Christi* 1124. *Indictione septima, imperante Joanne Comneno Porphyrogenito.*

1126. Codex Oxoniensis, cujus notam misit vir clar. Joan. Ernestus Grabe, estque Octateuchus, hanc habet subscriptionem, τέλος εἴληφεν ἡ ὀκτάτευχος βίβλος Νοεμβρίῳ εἰς τὰς κ. ἡμέρᾳ ἕκτῃ, ὥρᾳ γ'. τοῦ ἔτους ͵ϛχλδ. ἰνδ. δ. ὥσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα, οὕτω καὶ τοῖς γράφουσι τέλος βιβλίου. i. *Finem habuit Octateuchus* 20. *Novembris, feria sexta, hora tertia, anno* 6634. *i. Christi* 1126. *Ind.* 4. *Ut peregrini gaudent conspectâ patriâ; sic Scribæ conspecto libri fine.*

1127. Codex Regius num. 2498. membranaceus. Est Menæum, sive vitæ Sanctorum mensis Novembris, & hanc habet in fine notam. ἐτελειώθη ὁ παρὼν Νοέμβριος μὴν, μηνὶ Ἰουνίῳ θ. ὥρᾳ ιε τῆς ἡμέρας, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου πορφυρογεννήτου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐν ἔτει τῷ ͵ϛχλε ἰνδ. ε. *Completus est hic mensis November, Junii mensis nona die, hora decima-quinta diei, imperante Joanne Comneno Porphyrogenito, anno* 6635. *Christi* 1127. *Indictione quinta.* Post sequitur:

Οἶδα μὲν οἶδα σφαλμάτων πολλῶν γέμον
Ὃ χερσὶν αὐτὸς πυξίον ἐγκγράφειν·

Ἀλλ' ἐστὲ μοι μέτριοι, καὶ γὰρ οὐκ ἔχω
Τὴν τεχνικὴν σύμμαχον ὀρθογραφίαν.
Πατρὶ δὲ πεισθεὶς Μαξίμῳ θείῳ θύτῃ,
Τῷ πρὸς χλόην ἄγοντι τὴν ζωηφόρον
Θρέμματα χριστοῦ, πλῆθον ἀνθρώπων λέγω,
Τὴν χεῖρα τείνω κἂν κινεῖσθαι μὴ σθένῃ.
Νέμοιτέ μοι δὲ τῷ γραφεῖ Θεοκτίστῳ
Λύσιν ἀπείρων ψυχικῶν ἐγκλημάτων,
Καὶ βασιλείας οὐρανῶν κληρουχίαν.

Id eſt,

Scio quidem & novi multis ſcatere mendis
Quem manibus ſcripſi Librum.
Verum eſtote mihi propitii, non enim calleo
Artem orthographiæ.
Sed patri Maximo divino Sacerdoti obtemperans,
Qui ad paſcua vivifica ducit
Gregem Chriſti, hominum turbam dico.
Manum extendo, licet vix extendere poſſim,
Ut procuretis mihi Theoctiſto ſcribæ
Infinitarum animæ culparum veniam,
Et regni cælorum hæreditatem.

P. ult. ἡ βίβλος αὕτη τῆς μονῆς τοῦ προδρόμου
τῆς κειμένης ἔγγιστα τῆς Ἀετίου
ἀρχαϊκὴ δὲ τῇ μονῇ κλῆσις, Πέτρα.

Hic liber eſt Monaſterii Præcurſoris, quod ſitum eſt proximè Aëtii Ciſternam, vetus autem Monaſterii nomen eſt Petra. Hujus Monaſterii Conſtantinopolitani infra mentio habetur.

Codex Cæſareus Lambec. l. IV. p. 81. membranaceus, Chryſoſtomi in Matthæum, a Buſbekio emtus Conſtantinopoli, hanc ſubſcriptionem habet ut ſuperior, Eodem circiter tempore.

ἡ βίβλος αὕτη τῆς μονῆς τοῦ προδρόμου,
τῆς κειμένης ἔγγιστα τῆς Ἀετίου·
ἀρχαϊκὴ δὲ τῇ μονῇ κλῆσις Πέτρα.
Ἰωάννης γέγραφε νῦν Μαγκλαβίτης.

Id eſt.

Hic Liber eſt Monaſterii præcurſoris,
Quod ſitum eſt proxime Aëtii Ciſternam
Vetus autem Monaſterii nomen eſt, Petra.
Joannes ſcripſit nunc, Manclavita.

Hoc Monaſterium ſitum erat prope Ciſternam Aëtii Conſtantinopoli, de qua & de Monaſterio pariter V. Codinum de Ædificiis Conſtantinopolitanis.

Manclavitæ erant Janitores Aulæ Imperatoriæ Conſtantinopolitanæ V. Cangii Gloſſ. Græcum. Initio Codicis ſcribitur, καὶ τοῦτο τὸ βιβλίον Δωροθέου. *Hic quoque Liber eſt Dorothei.*

1128. Codex Reg. 3265. membr. x. sæculi. Aphthonii Progymnasmata & Hermogenis ars Rhetorica. In fine legitur recentiore manu, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κθ. ἰνδ. ϛ. ἔτους ͵ϛχλϛ. ἐκοιμήθη ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Λεόντιος μοναχὸς ὁ Μονεμβασιώτης. i. *Mensis Septembris 29. Ind. 6. anno 6636. Christi 1128. obiit Pater noster Leontius Monachus Monembasiotes.*

1129. Codex Cæsareus Lambec. lib. III. p. 137. membranaceus, ubi Basilii & Joan. Chrysostomi opera quædam, in fine notam fert anni ͵ϛχλζ 6637. Christi 1129. cum versibus aliquot, quorum hos quinque tantum adfert Lambecius.

τέλος εἴληφα τῆς τρισποθήκτου βίβλου,
καὶ χαρᾶς ἐμπέπλησμαι ἰδὼν τὸ πέρας,
ὅτι ταχέως γέγραπται ἡ δέλτος αὕτη,
χειρὶ εὐτελοῦς Κωνσταντίνου Ταρσίτου
τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἐν Κρήτῃ γεγονότος.

Id est,

Finem habui ter acceptabilis Libri:
Et gaudio sum repletus viso termino,
Quia cito scriptus hic liber fuit
Manu vilis Constantini Tarsiti,
Qui Athenis in Cretam migravit.

1133. Codex Regius 2470. membranaceus continens Officia Græcorum, in fine habet, ἔτους ͵ϛχμα. ἰνδ. ια. μηνὶ Αὐγούστῳ β. ἡμέρα δ. ἐν ὥρᾳ καὶ ὥρα η. σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. βασιλεύοντος δὲ Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ Εἰρήνης τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης· ἀρχιερατεύοντος δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει [Ἰωάννου] οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἐπὶ ἡμέραις κυροῦ Νικήτα ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης: οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε καὶ ὑπὲρ τοῦ ποιήσαντι τὴν δέλτον τοῦ ταπεινοῦ (sic) καὶ ἁμαρτωλοῦ Θεοδούλου. . . . *Anno 6641. Christi* 1133. *Indict.* 11. *mensis Augusti die secunda, feria quarta, hora octava, tenebræ factæ sunt in universa terra, imperante Joanne Porphyrogenito & Irene piissima Augusta, Archiepiscopatum gerente Constantinopoli [Joanne] œcumenico Patriarcha, diebus Domni Nicetæ Archiepiscopi Thessalonicensis. Qui legeritis orate pro me, qui hunc descripsi Librum, humili ac peccatore Theodulo. . . .*

1149. Codex Cæsareus bombycinus Lambec. l. 5. p. 48. Theophylacti in Evangelia Marci, Joannis & Matthæi, &c. fol. 97. legitur, ἐγράφη τὸ παρὸν τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου βιβλίον διὰ χειρὸς Λέοντος ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου τοῦ τοῦ Ῥαοὺλ, μηνὶ Ἰουλίῳ δ. ἰνδ. β. ἔτους ͵ϛχμζ. ὁ δὲ τοῦτο ἀναγνοὺς, εὔχου ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ θεῷ, ὅπως συγχωρήσεως τῶν αὐτοῦ ἁμαρτιῶν ἐπιτύχῃ, ἀμὴν γένοιτο. *Scriptus est hic Liber Evangelii secundum Matthæum, manu Leonis peccatoris & indigni Raülis filii. Julii 4. Ind. 2. anno 6647. Christi 1149. Quisquis legeris ora pro ipso Deum, ut veniam peccatorum suorum impetret, amen, fiat.*

1139. Codex Cæsareus bombycinus Lambec. l. 5. p. 48. Theophylacti in Lucam, fol. 44. legitur, ἐτελειώθη τὸ κατὰ Λουκᾶν μηνὶ Αὐγούστῳ, ἰνδ. β. διὰ χειρὸς Λέοντος τοῦ τοῦ Ῥαοὺλ. i. *Absolutum est Evangelium secundum Lucam, mense Augusto, Ind. 2. manu Leonis Raülis filii.*

Hoc anno jussu Clementis Abbatis τῶν ἱερέων, sive Sacerdotum, renova-

tus est Codex Joan. Chrysost. in Matthæum, Biblioth. Colbertinæ. Vide supra ad annum 955.

Codex Regius 2862. membranaceus quatuor Evangeliorum. In fine legitur, τέλος ἔλαβε τὸ παρὸν ἅγιον τετραευαγγέλιον ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ πολυτλήμονος καὶ εὐτελοῦς νοταρίου Σολομῶντος ὁ ἀπὸ νοταρίων. καὶ διὰ τὸν κύριον πάντες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες οἱ ἐντυχόντες ἐν αὐτῇ, καὶ ἀναγινώσκοντες, οἱ καὶ μεταγράφοντες, μὴ διὰ χωρικίας ἡμῶν καὶ σαλείας τὴν κατάραν ἀναπέμψασθαι. ἠκούσατε γὰρ καὶ πολλάκις ἐρρέθη, ὅτι καὶ ὁ γράφων περιγράφει, ἡ μὲν χεὶρ ἡ γράψασα σήπεται τάφῳ· γραφὴ δὲ φαίνει εἰς χρόνους πληρεστάτους, εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἐτελειώθη δὲ ἐν ἔτει τοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ϛχοϛʹ. ἰνδ. α. ἡλίου κύκλῳ ιβ. σελήνης ζ. εἰς τὰς ιδ. τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς, ἡμέρα ε. . . . . . βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Μανουὴλ τοῦ πορφυρογεννήτου καὶ ἐνδοξοτάτου βασιλέως, καὶ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Ἀμαρρὶ τοῦ κραταιοῦ ῥιζ. ἐν δὲ τῇ νήσῳ Σικελίας Γουλλιέλμου τοῦ δευτέρου ῥίγος. ἐφ' ἡμᾶς δὲ Ἰησοῦς χριστὸς, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Id est, *Finem habuit hic sanctus quatuor Evangeliorum Liber manu mei miserrimi & vilis Notarii Solomonis ex numero Notariorum. Rogoque in Domino omnes fratres patresque, quotquot in hunc inciderint, hunc legerint vel transcripserint, ne mihi ob rusticitatem ac stoliditatem meam maledictionem immittant. Audistis enim ac sæpius dictum est, Scribam hoc dictum adscribere:* Manus quidem quæ scripsit in sepulchro putrescit: scriptura autem conspicitur in multos annos, in omnia sæcula sæculorum, amen. *Completus autem est anno à creatione mundi 6676. Christi* 1168. *Ind.* 1. *Cycli solis* x. *Lunæ* 7. *Decembris Feria* 4. *Imperante Constantinopoli Manuele Porphyrogenito & gloriosissimo Imperatore; Jerosolymis Rege potentissimo Amarri; in Insula Siciliæ Gullielmo secundo Rege; nobis autem Jesu Christo, cui gloria & imperium in sæcula sæculorum, amen.* 1168.

Codex Cæsareus Lambec. Biblioth. l. 3. p. 72. membranaceus, operum Dionysii Areopagitæ cum scholiis S. Maximi. In fine legitur: ἐτελειώθη σὺν θεῷ ἡ ἱερὰ ψυχωφελὴς καὶ θεολογικωτάτη βίβλος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Διονυσίου, μηνὶ Ἰανουαρίῳ ιζ ἡμέρα, ἔτους. . . . γραφεῖσα. . . . διὰ χειρὸς ἐλαχίστου καὶ ἀναξίου διακόνου τῆς Μηθύμνης ἐπὶ Μανουὴλ βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων. ἔστι δὲ αὕτη ἡ βίβλος τῆς. . . Id est: *Completus est hic utilis & Theologicus liber S. P. nostri Dionysii, mensis Januarii die* 17. *anno. . . . scriptus. . . . manu Joannis minimi & indigni Diaconi Methymnæ, Imperatore Romanorum Manuele, est autem hic liber. . . .* cætera, nempe is cujus jussu scriptus est, annus, & Ecclesia cujus erat, de industria erasa sunt. Eodem circiter tempore.

Codex Colbertinus, num. 643. membranaceus, Joan. Chrysostomi in Genesim, in cujus fine legitur, τέλος εἴληφεν ἡ παροῦσα ἑξαήμερος κατὰ τὴν ιβ. τοῦ Μαρτίου μηνὸς, ἡμέρα δ. τῆς γ. ἑβδομάδος (sic) ὥρα β. τοῦ ϛχϟδ. ἔτους, ἰνδ. δ. ὅσοι γοῦν λοιπὸν ἐντυγχάνετε ταύτης, σύγγνωτέ μοι παρακαλῶ εἰ τι ἐσφάλην ἀπὸ τε ὀξείας, βαρείας, ἀποστρόφου, δασείας τε καὶ ψιλῆς (sic) καὶ ὁ θεὸς σώσει ὑμᾶς πάντας, ἀμήν. i. *Finem accepit hic Liber sex dierum* (*s. creationis*) *duodecimo Martii die, Feria quarta tertiæ hebdomadis, hora secunda, anno* 6694. *Christi* 1186. *Quotquot igitur ipsum legitis, ignoscite mihi, quæso, si quid peccavi in accentu acuto & gravi, in apostropha, in spiritu denso & tenui; & Deus salvos faciet vos omnes, amen.* 1186.

Codex Cæsareus Lambec. l. 6. p. 55. membranaceus, collectio legum, in fine legitur, ἐτελειώθη τὸ παρὸν νομοκάνονον διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου ἀναγνώστου καὶ διὰ 1181.

σιωδρόμου τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ καθηγουμένου ἱερομονάχου Λαυρεντίου τοῦ τῆς μονῆς τοῦ Μαγουλᾶ, ἔτει ͵ϛχϟθ. ἐπινεμήσει θ. ἐπὶ βασιλείας Ἰσαακίου Ἀγγέλου. i. *Absolutus est hic Nomocanon manu Constantini Lectoris, & sumtibus servi Dei Cathegumeni sive Præfecti Hieromonachi Laurentii Monasterii Magula, anno 6699. Christi* 1191. *Ind. 9. Imperante Isaacio Angelo.*

1197. Codex Cæsareus bombycinus, Lambec. l. 5. p. 45. Theophylacti in 4. Evangelia, fol. 214. hanc notam habet : τὸ παρὸν βιβλίον προσάξει τοῦ ἁγίου μου πατρὸς καὶ καθηγουμένου τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς περιβλέπτου θεοτόκου ἀσκητοῦ κυροῦ Μητροφάνους καὶ ἱερέως ἐγράφη καὶ ἐτελειώθη κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα τῆς ιε. ἐπινεμήσεως τοῦ ͵ϛψε ἔτους διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ Παύλου. Hoc est : *Hic Liber scriptus & absolutus est, jussu S. Patris mei Ascetæ Domni Metrophanis Cathegumeni sive Præfecti Monasterii Peribleptæ, sive spectabilis aut conspicuæ Deiparæ, mense Octobri, Ind.* 15 *anno* 6705. *Christi* 1197. Erat Monasterium τῆς περιβλέπτου Constantinopolitanum, cujus Monachus fuit Euthymius Zygabenus, auctor Panopliæ & aliorum operum.

xii. sæc. Codex Colbertinus 2511. membranaceus, xii. sæculi, in Matthæum. In fine legitur prima manu, ἔστι γὰρ ἡ τοιαύτη βίβλος τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ἐπονομαζομένης τοῦ γυναικείου. *Hic liber est venerandi Monasterii sanctissimæ Deiparæ, quæ cognominatur Gynæcéi.*

xii. sæc Codex Bibliothecæ Basilianorum Romæ membranaceus, est Nomocanon Doxapatris jussu Joannis Comneni Imperatoris conscriptus: cujus notitiam dedimus in Diario Italico, p. 217. Hoc autem Apographum non diu post Autographum scriptum est: in fine siquidem hæ duæ notæ habentur altera manu.

Κατὰ τὸν Ἀπρίλλιον μῆνα εἰς τὴν ιη. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τρίτῃ, ὥρᾳ θ. ἰνδικ. ζ ἔτει ͵ϛψμβ. ἐγεννήθη ἡ θυγάτηρ ἐμοῦ σινάτορος τῆς κρίσ. ἡ ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι ὀνομασθεῖσα Ἀλφάζαν, βασιλεύοντος ἡμῶν τοῦ θεοστέπτου μεγάλου βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων καὶ ἀεὶ Αὐγούστου Φρεδερίκου, δεκάτῳ τετάρτῳ χρόνῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, βασιλεύοντος δὲ Σικελίας τριακοστῷ ἑβδόμῳ, Ἱερουσαλὴμ δὲ ἐννάτῳ.

Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα εἰς τὴν ιη. ἡμέρα τρίτη πρὸς ἑσπέραν, ἰνδ. θ. ἔτει ͵ϛψμδ ἡ σύζυγος ἐμοῦ σινάτορος τῆς κρίσ. κυρὰ Γουάζρις, ἐγέννησε παιδίον δεύτερον ἄρσεν, ὅπερ ὠνομάσαμεν Μιχαήλ, ὑπὲρ οὗ μεγάλη χαρὰ παρ' ἡμῖν ἐγεγόνει. οὔπω δὲ βαθείας ἑσπέρας καταλαβούσης, ἡ προρρηθεῖσά μοι σύζυγος τὸ πνεῦμα τῷ κυρίῳ παρέδωκε, καὶ ἡμέρα τετάρτη τοῦ ῥηθέντος μηνὸς εἰς τὴν ιθ. ἐντίμως ἐτάφη ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς ἀχειροποιήτου, καταλείψασα τὰ ῥηθέντα δύο παμφίλτατά μοι τέκνα, τὴν Ἀλφάζαν καὶ τὸν Μιχαήλ, οἷς ὁ θεὸς δῴη προκοπὴν καὶ αὔξησιν, ἐκείνῃ δὲ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ἀνάπαυσιν ἐν τοῖς τῶν δικαίων χοροῖς.

Hoc est,

Decima-octava mensis Aprilis die, quæ erat sancta & magna feria tertia, horâ nonâ, Indictione septima, anno 6742. (*hoc est Christi* 1234.) *nata est filia mihi Senatori Judicii, quæ in sacro baptismate nuncupata est Alphazan; imperante nobis religioso & magno Imperatore Romanorum & semper Augusto Frederico, quartodecimo anno ejus imperii, regni ejusdem in Sicilia anno trigesimo-septimo, in Jerusalem nono.*

Mensis Septembris decimâ-octavâ, feriâ tertiâ ad vesperam, Indictione nonâ, anno 6744. (*Christi* 1236.) *conjux mea, Senatoris Judicii, Domna Guazris, secundum*

filium peperit masculum, quem nominavimus Michaëlem. Hæc magna nobis lætitiæ causa; cumque nondum alta vespera esset, memorata uxor mea spiritum Deo reddidit, & feriâ quartâ, quæ prædicti mensis decima-nona erat, honorabili sepulturæ data est in venerabili Templo sanctissimæ Deiparæ ἀχειροποιήτου, *id est, nulla manu, sed divinitus effectæ, relictis mihi dilectissimis duobus filiis, Alphazan scilicet puellâ, & Michaële, queis Deus profectum & incrementum, ipsi vero uxori remissionem peccatorum & requiem in Sanctorum choris dederit.* Hic vero Senator Arabicæ originis fuisse videtur ex nominibus. Nam Arabes, qui Siciliam obtinuerant, domiti postea Nortmannis paruerunt.

Codex Regius 3437. membr. parvæ molis, Petri Antiocheni & aliorum epistolæ, XII. sæculi: scriptus manu Basilii Lectoris. XII. sæc.

CAPUT VII.

Notæ ac nomina Calligraphorum a tertio-decimo sæculo ad decimum-sextum.

Notæ Codicum decimi-tertii sæculi.

CODEX Colbertinus 614. membranaceus est Evangelistarium, in cujus fine, ἐτελειώθη τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον διὰ χειρὸς Γεωργίου ἱερέως τοῦ Ῥοδίου, διὰ συνδρομῆς καὶ πολλοῦ πόθου Ἀθανασίου μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστου, καὶ συνδρομῆς τοῦ χριστωνύμου χαστίνου (dubie legitur) διὰ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας. καὶ ἐτέθη εἰς τὸν πάνσεπτον ναὸν τοῦ μεγάλου Ἐπιφανίου, ἤγουν τῆς ἐγκλείστρας. εἴτις δὲ βουληθῇ ἆραι τοῦτον κρυφίως ἢ καὶ φανερῶς, ἕξει τὰς ἀρὰς τῶν ιβ ἀποστόλων, καὶ κατάραν εὕρῃ κακίστην πάντων μοναχῶν. 1205.

Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ α. ἔτους ϛψιγ. ἰνδ. ι.

Id est, *Absolutum est sacrum Evangelium manu Georgii Sacerdotis Rhodii, ope & studio multo Athanasii Monachi Enclisti* (sive ut olim in Ecclesia Latina dicebatur, *Reclusi;*) *opera item Christonymi Chastini pro salute animæ suæ, & repositus est in venerabilissimo Templo Magni Epiphanii, videlicet Enclistræ. Si quis autem ausus fuerit hunc clam vel palam auferre, maledictionem duodecim Apostolorum incurrat, pessimam item omnium Monachorum maledictionem inveniat amen. Mensis Septembris prima die, anno 6713. Christi* 1205. *Indict.* 10. Enclistra autem Monasterium erat Monachorum, qui numquam e Monasterio prodirent; instar eorum, quos Carthusianos vocamus.

Codex Bibliothecæ Cæsareæ 304. membranaceus continet hymnologium & cantica, cum hac in fine nota: ἐτελειώθη ἡ παροῦσα δέλτος μηνὸς φεβρουαρίου ἡμέρα εἰκάδι, ἐπινεμήσεως θ. τοῦ ἔτους ϛψκθ'. χειρὶ ἐμοῦ τοῦ ταλανος καὶ πτωχοῦ καὶ ἀγνώστου τοῦ ἀπὸ Κίτρου ἱερέως Ἰωάννου τοὔνομα, οὗ τὸ ἐπίκλην Δαλασσηνὸς ὑπάρχει. *Completus est hic Liber mensis Februarii vigesima die, Ind. 9. anno 6729. Christi* 1221. *manu mei miseri, mendici & ignoti Sacerdotis ex Citro, cui nomen Joannes, cognomen Dalassinus,* vel *Dalassenus.* 1221.

Codex in Bibliotheca Julii Justiniani Venetiis Theophylacti Commentariorum in Evangelia, scriptus anno mundi 6737. Christi 1229. 1229.

Codex Regius 3370. membranaceus, Βασιλικῶν διατάξεων, sive Imperatoriarum Constitutionum, in fine habet. 1230. vel circiter.

Ὁ βασιλικὸς οὗτος ἐγράφη νόμος
Ἐν ἡμερινοῖς ἡλίου ποι δρόμοις.
Πᾶς δ' ἀναγνοὺς σύγνωθι τῷ γεγραφότι,
Εἴ που σφαλεὶς ἔλαθεν ἐκ πολλοῦ τάχους.
Ἀπροσόμαχον γὰρ ἐστὶ λητοῦς τὸ σθένος
Ὡς καὶ τὸν Ἑρμῆν ἀποκνῆσαι τὴν μάχην.

Hoc est,

Hæc Imperatoria Lex scripta fuit
Quodam dierum decursu.
Quisquis legeris ignosce Scribæ,
Si quid oblivione peccaverit ob nimiam celeritatem.
Inexpugnabilis quippe est (Latonæ) oblivionis vis;
Ita ut Mercurius pugnam cum illa detrectet.

Alludit ad Iliadem Homeri φ. ubi Mercurius cum Latona pugnare detrectat. Λήτως autem Latonam Apollinis matrem, & oblivionem significat.

Fol. tertio legitur prima manu, Βασιλεὺς Φρεδερῖκος ἀεὶ αὔγουστος, Ἰταλικὸς, Σικελικὸς, Ἱεροσολυμίτης, Ἀρελατένσης, εὐσεβὴς, εὐτυχὴς, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος. *Imperator Fredericus semper Augustus, Italicus, Siculus, Hierosolymitanus, Arelatensis, pius, felix, victor, tropæa gestans.* Ejus tempore scriptus est Codex, ante medium decimi-tertii sæculi.

1231. Codex Regius 3499. membranaceus, Gregorii Nazianzeni sermones sexdecim cum Commentariis. In fine legitur, τέλος σὺν θεῷ τῆς ἐξηγήσεως καὶ τοῦ κειμένου τῶν ἀναγινωσκομένων δέκα καὶ ἓξ λόγων τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ θεολόγου· χειρὶ γραφέντες Γερμανοῦ ἱερομονάχου καὶ ταπεινοῦ τοῦ Λίγγου.

ᾧ καὶ νέμοις ἱλασμὸν ὦ θεοῦ λόγε.

ἔτος ϛψλθ, ἰνδ. δ. Ἰουλίου μηνὸς β. *Finis cum Deo Textûs & Expositionis sexdecim Sermonum sancti Patris nostri Gregorii Theologi : Scripti manu Germani Lingi Hieromonachi & humilis.*

Cui propitium esto, ô Dei Verbum.

Anno 6739. *Christi* 1231. *Ind.* 4. *Julii mensis secundo die.*

1236. Codex Colbertinus 4111. membranaceus, est rerum Asceticarum Collectio, in cujus fine legitur, ἐτελειώθη σὺν θεῷ ἡ δέλτος αὕτη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου ἱερομονάχου Γερασίμου. καὶ οἱ ἐντυγχάνοντες εὔχεσθε ὑπὲρ τοῦ γράψαντος καὶ ἔχοντος. ἐτελειώθη δὲ μηνὸς Φεβρουαρίου κβ. ἔτους ϛψμδ. ἰνδ. θ. *Completus est cum Deo hic Liber, manu mei peccatoris & indigni Hieromonachi Gerasimi. Qui legeritis orate pro eo, qui scripsit & habet. Absolutus autem est vigesima-secunda mensis Februarii, anno* 6744. *Christi* 1236. *Indictione nona.*

Erat olim in hoc Codice antiquior scriptura, quæ postea arte deleta fuit tanta cura, ut vix vestigia ulla compareant : & hæc recentior inducta est, ad quam pertinet nota.

1265. Codex Regius 2901. membranaceus, ubi Chrysostomi quædam. Fol. 52. hæc leguntur, δόξαν σοι ἀναπέμπω τῷ μόνῳ θεῷ τῷ δόντι μοι ἰσχὺν, καὶ ἐπληρώθη ἡ δέλτος αὕτη ἐν ἔτει ϛψογ. καὶ εἰ μὲν καλῶς, αἴνεσον τὸν γεγραφότα· εἰ δὲ κακῶς, σύγγνωθι τῆς ἀπειρίας. i. *Gloriam tibi remitto soli Deo, qui robur mihi tribuisti, & completus est hic Liber anno* 6773. *Christi* 1265. *Et si quidem bene, lauda*

Scribam;

Scribam; si male, ignosce imperitiæ. Reliqua hujus libri folia vetustioris manus sunt.

Codex Colbertinus membranaceus, num. 845. ubi prius erat opus characteribus uncialibus, quibus erasis, superscripta sunt opera Dionysii Areopagitæ: in fine secundæ & recentioris scriptionis legitur, 1272

Ἐμοί τε τῷ γράψαντι σὺν πολλῷ πόνῳ
Κλῆσιν Λογγίνῳ ἐσχάτῳ μονοτρόπων,
Εὔχεσθε θερμῶς τῆς Ἐδὲμ τὸ χωρίον
Κλῆρον δοθῆναι καὶ παραδείσου τόπους.

ἔτει ,ςψπ΄. ἰνδ. ιε. κύκλος ἡλίου δ. κύκλος σελήνης ιϛ.

Id est, *Mihi qui cum labore multo scripsi,*
Nomine Longino, ultimo Monachorum
Orate ferventer, ut locus Edem
Et Paradisi regio, in sortem detur.

Anno 6780. *Christi* 1272. *Ind.* 15. *Cyclus solis est* 4. *Cyclus lunæ* 16.

Codex Regius 3482. bombycinus, Cyrani alias Carani Persarum Regis opus Physicomagicum, de plantis, avibus, lapidibus, piscibus cum Characteribus magicis: in fine legitur, τοῦτο τὸ βιβλίον ἡ κυρανίδες, ἐγράφη εἰς κάστρον τὸ λεγόμενον Γάγγραν, διὰ χειρὸς Ἰωάννου τοῦ Πρεσπινοῦ Δυρι... ἀπὸ τὴν Πρεύπαν, ἀπὸ τὴν Αχρι... τὸ κάστρον, ἔτους ,ςψπ΄. μνήσθητι κύριε τῆς ψυχῆς τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Νικολάου καὶ Εὐδοκίας. *Hic liber, sive Cyranides, scriptus est in castro dicto Gangra, manu Joannis Presspini Dyri... a Preüpa ab Achri.... castro. Anno* 6780. *Christi* 1272. *Memento, Domine, servi Dei Nicolai & Eudociæ.* 1272

Codex Regius 2753. bombycinus. Lexicon initio mutilum, in fine legitur, ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ Ἀθανασίου μοναχοῦ, ἔτους ςχπα. ἰνδ. α. μηνὶ Ἰουλίῳ η. ἡμέρα σάββατον. (sic.) Hoc est, *Absolutus est hic liber manu peccatoris Athanasii Monachi, anno* 6781. *Christi* 1273. *Indictione prima, mensis Julii* 8. *die Sabbati.* 1273

Codex 2754. ejusdem Athanasii manu scriptus, ut ex Charactere liquidum, est item bombycinus & Lexicon.

Ejusdem, ut videtur, Athanasii manu scriptus est Codex Regius 2385. in quo per Monocondylia, sive per longos & perplexos literarum nexus, exarata est nota sequens, ἐτελειώθη ἡ παροῦσα δέλτος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Γενεσίου διὰ χειρὸς Ἀθανασίου ἁμαρτωλοῦ, μηνὶ φεβρουαρίῳ ἑπτακαιδεκάτῃ, ἡμέρα πέμπτῃ, ἰνδ. δ. *Absolutus est hic liber in Monasterio Genesii, manu Athanasii peccatoris, mensis Februarii decima-septima, feria quinta, Indictione quarta.*

Codex Regius 2883. Gregorii Nysseni in Cantica, & alia Patrum opera. 1276
In fine legitur, ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος μηνὶ Ἰαννουαρίῳ κϛ. ἐν ἔτει ,ςψπδ. ἰνδ. ι. *Completus est hic liber mensis Januarii* 26. *anno* 6784. *Ind.* 10.

Codex Regius 2951. bombycinus. Joannis Damasceni & aliorum opera. 1276
Fol 306. legitur. Τὸ παρὸν βιβλίον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ Λέοντος τοῦ Κιννάμου, τελειωθὲν σὺν θεῷ μηνὶ Μαρτίῳ ιδ. ἰνδ. ιδ. ἡμέρα ἑβδόμη, ἔτους ,ςψπδ. ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ πιστοτάτων καὶ ἐκ θεοῦ ἐστεμμένων μεγάλων βασιλέων ἡμῶν, τοῦ τε κυροῦ Μιχαὴλ Δούκα, Ἀγγέλου, Κομνηνοῦ, τοῦ Παλαιολόγου, καὶ νέου Κωνσταντίνου, καὶ Θεοδώρας τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, καὶ τοῦ κυροῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ καὶ Ἄννης

τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης. καὶ ἀνετέθη ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ. μετεγράφη δὲ ἀπὸ βιβλίου εὑρεθέντος ἐν τῇ παλαιᾷ βιβλιοθήκῃ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης· ὅπερ βιβλίον ἐγράφη καὶ αὐτὸ ἐν ἔτει ͵ςσξζ. ὡς ἀριθμεῖσθαι τοὺς χρόνους τοῦ τοιούτου βιβλίου ἄχρι τοῦ παρόντος, ιζ πρὸς τοῖς πεντακοσίοις. ἔχει δὲ τὸ παρὸν βιβλίον τετράδια γεγραμμένα μη. καὶ φύλλα τπε. καὶ. . . . . . *Hic liber ſcriptus eſt manu Leonis Cinnami; completus Deo juvante menſis Martii decima-quarta die, Indictione 4. feria ſeptima, anno 6784. Chriſti 1276. ſub imperio piiſſimorum, fideliſſimorum, & à Deo coronatorum magnorum Imperatorum noſtrorum Domni Michaëlis Ducæ, Angeli, Comneni, Palæologi, ac novi Conſtantini, & Theodoræ piiſſimæ Auguſtæ, & Domni Andronici Comneni atque Annæ piiſſimæ Auguſtæ. Et repoſitus eſt in Bibliotheca Imperiali. Exſcriptus eſt autem ex libro, qui repertus eſt in veteri Bibliotheca ſanctæ Eccleſiæ ſenioris Romæ : qui liber ſcriptus fuerat anno 6267. id eſt, Chriſti 759. ita ut a prioris libri ad hujuſce ſcriptionem anni numerentur 517. Habet autem hic liber quaterniones ſcriptos 48. folia 385. . . .* Verum hic difficultas oboritur : nam eodem in Codice habetur opuſculum Joannis Jeroſolymitani Patriarchæ contra Conſtantinum Copronymum, ubi de depoſitione ac nece Conſtantini Patriarchæ Conſtantinopolitani nec obſcure agitur : illa autem accidit anno 768. Non potuit ergo in Codice Romano, qui ſcriptus fertur anno 759. opuſculum haberi, ubi de nece Conſtantini, novem poſt annos peracta, mentio occurrit. Quare vel dicendum eſt Leonem Cinnamum in lectione numerorum lapſum eſſe & τ per σ legiſſe, (nam in centenarium numerum lapſus cecidiſſe videatur,) ita ut fuerit in illo vetuſtiori Codice annus ͵ςτξζ. 6367. Chriſti vero 859. qui lapſus, ut experimento comprobavimus, admodum proclivis eſt, cum annorum numeros Calligraphi ſingularibus calami ductibus deſcribant; vel dici poſſit Leonem Cinnamum cætera ex Codice illo Romano exſcripſiſſe, hoc autem opus ex altero Codice recentiore : quod tamen is in nota ſua non indicaverit.

1285. Codex Biblioth. Laurentianæ membranaceus, pluteo VI. continet Evangelia, ſcriptus anno ͵ςψϟγ. 6793. Chriſti 1285.

1286. Codex Regius 2458. bombycinus, ubi vitæ Sanctorumquorumdam. In fine habetur, ἐπληρώθη ὁ παρὼν βίβλος (ſic) μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδ. ιδ. ἔτει ͵ςψϟδ. οἱ δὲ ἀναγινώσκοντες ταύτην εὔχεσθέ μοι διὰ τὸν κύριον, ὅπως λάβω ἄφεσιν τῶν ἐπταισμένων, ὧν ἐν κόσμῳ ἥμαρτον, βροτὸς ὑπάρχων.

Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν θεῷ χάρις.

Completus eſt hic liber menſe Martio, Indictione 14. anno 6794. Chriſti 1286. qui hunc legeritis precamini mihi propter Dominum, ut remiſſionem conſequar delictorum, quæ mortalis cum ſim in mundo perpetravi.

1286. Codex Cæſareus Lambec. l. 4. p. 187. Joan. Climaci ſcala membr. in fine habet, ἐτελειώθη ἡ παροῦσα πυκτὶς διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ χειρὸς Νικηφόρου ἁμαρτωλοῦ, ταχυγράφου καὶ ἀναγνώστου, μηνὶ Αὐγούστῳ ἔτους ͵ςψϟδ. *Completus eſt hic liber gratiâ D. N, J. Chriſti, manu Nicephori Tachygraphi & Lectoris, menſe Auguſto, anno 6794. Chriſti 1286.*

1291. Codex Bibliothecæ Ottobonianæ, in quo Nicetæ ſcholia in Gregorium Nazianzenum, ſcriptus anno mundi 6799. Chriſti 1291.

1292. Codex Biblioth. Ottobonianæ, Lexicon Græcum ſat amplum, ſcriptum anno mundi 6800. Chriſti 1292.

Codex Cæſareus Lambec. l. 8. p. 358. & 365. Vitæ SS. Codex ſcriptus a Joanne Sacerdote ſumtibus Alexii cujuſdam menſe Auguſto, ἱεραρχοῦντος τοῦ πανὺ ἱερωτάτου μητροπολίτου Σωφρονίου, ἤγουν πάσης τῆς Γοτθίας. *Metropolitano totius Gotthiæ Sophronio.* 1292.

Codex Regius 2334. ubi Joannis Chryſoſtomi in Joannem, & aliorum opera : in fine legitur, ἐγράφη ἡ παροῦσα βίβλος, ἡ κατὰ Ἰωάννην, κελεύσει μὲν καὶ ἐξόδῳ τοῦ πανυαγιωτάτου καθηγουμένου τῆς πανσέπτου μονῆς τοῦ ἁγίου καὶ θαυματουργοῦ Θεοδώρου τοῦ Βροντοχίου· χειρὶ δὲ εὐτελοῦς νομικοῦ τοῦ Βασιλάκη ἐν ἔτει ͵ϛωδ. ἰνδ. θ. καὶ ἐτελειώθη μηνὶ Ἰουλίῳ ια. ἡμέρα τετάρτη τῆς ἑβδομάδος, ὥρα ἕκτη. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθέ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον, γραφεῖ, διὰ τὸν κύριον. ἵνα διὰ τῶν ὁσίων εὐχῶν τοῦ πανοσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν, οὗ ἡ βίβλος, καὶ ὑμῶν, τύχω καὶ ἐγὼ ὁ ἄθλιος, ἐλέους καὶ σωτηρίας, παρὰ τοῦ παναγάθου θεοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως. ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι, ἀμήν. i. *Scriptus est hic liber ſecundum Joannem, juſſu quidem & ſumtibus ſanctiſſimi Cathegumeni ſive præfecti venerabiliſſimi Monaſterii ſancti & miraculorum patratoris Theodori Brontochii : manu vero vilis juriſperiti Baſilacæ, anno 6704. Chriſti 1296. menſis Julii undecima, feria quarta hebdomadis, hora ſexta. Qui legeritis orate pro me, ſupra omnes homines peccatore, Scriba, propter Dominum ; ut precibus ſanctiſſimi Patris noſtri, cujus eſt liber, & veſtris, conſequar & ego infelix miſericordiam & ſalutem a Deo optimo in die judicii : quæ etiam vos omnes obtinere contingat per Dei gratiam, amen.* 1296.

Georgius Sacerdos ſcripſit Codicem Regium, num. 3386. anno 1296. 1296.

Codex Regius 3027. membranaceus. Canones & multa variorum Patrum opuſcula. In fine habetur in folio lacero, ἔτει ͵ϛωε. *Anno 6805. Chriſti 1297.* 1297.

Codex Regius 2691. Pauli Æginetæ opera. In fine legitur, ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Μιχαὴλ τοῦ Λουλλούδη, μηνὶ φευρουαρίῳ. ἰνδ. ιγ. ἔτους ͵ϛωζ. *Completus eſt hic liber manu mea Michaëlis Lulludæ, menſe Februario, Indict. 13. anno 6807. Chriſti 1299.* 1299.

Codex Colbertinus 3607. ubi Deſcriptio Conſtantinopolis & Origenes de Oratione, dicitur compactus a quodam Gennadio Pachna, qua de re vide in Cryptographia, lib. 4. XIII. ſæculi circiter.

Notæ decimi-quarti ſæculi.

Codex Regius 2269. bombycinus, Dionyſii opera, & varia Eccleſiaſtica complectens, in fine habet, ἐτελειώθη σὺν θεῷ ὁ ἅγιος Διονύσιος διὰ χειρὸς ἁμαρτωλοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Λεπεντρηνοῦ μηνὶ Ἰουλίῳ, ἰνδ. ιβ. ἔτει ͵ϛωι. 1302.

Ἄλλοι μὲν ἄλλα τῇ μονῇ μετὰ πόνου
Ἰγνάτιος δὲ τήνδε τὴν βίβλον φέρει.

i. *Completus eſt cum Deo S. Dionyſius, manu Andronici Lepentreni, menſe Julio, Indictione duodecima, anno 6810. Chriſti 1302.*

Alii quidem alia Monaſterio cum labore contulere,
Ignatius autem hunc librum adfert.

Ignatius iſte videtur eſſe cujus juſſu librum deſcripſit Andronicus.

Codex Regius 2027. Vitæ Sanctorum. In fine legitur, ἐτελειώθη τὸ παρὸν 1302.

βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Γεωργίου τοῦ Ῥοδίου κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα τῆς ε. ἰνδ. ἔτους ςωιε. *Absolutus est hic liber manu mea Georgii Rhodii mense Novembri Ind. nona, anno* 6815. *Christi* 1307.

1308. Codex Regius 2283. membranaceus, continens varia Eusebii Cæsariensis & alia; in fine habet:

Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν ἔργων, ἀμήν.

πληρωθὲν δὲ διὰ συνεργείας τοῦ κυροῦ Γαλτερίου τοῦ Βεργ. εἰς λύτρωσιν καὶ ἄφεσιν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν. μηνὶ Σεπτεβρίῳ εἰς τὸ κϛ. ἡμέρα β. ὥρα θ. ἔτους ςωις. ἰνδ. ϛ.

Id est, *Perfectori bonorum operum, amen.*
Completum est opera Domni Galterii Bergomatis, in veniam & remissionem peccatorum ipsius, mense Septembr. 26. *feria secunda, hora nona, anno* 6816. *Christi* 1308. *Ind.* 6.

1314. Codex membranaceus in Bibliotheca Laurentiana, pluteo XXVIII. ubi Theonis Alexandrini ad Epiphanium filium in promtos Canonas Ptolemæi. In fine hæc notantur Græcè, quæ Latine versa sunt hoc pacto. *Exacta* 12. *Indictione, anno* 6832. *Christi* 1314. *Elapsi sunt ab anno primo Regis Philippi Aridæi anni Romani* 1638. *ab imperio Augusti Imperatoris* 1343. *ab imperio Diocletiani anni* 1030.

1315. Codex Colbertinus 2493. membranaceus, in quo Homiliæ & vitæ Sanctorum, hanc notam in fine habet, ἐγράφη τὸ παρὸν βιβλίον μαρτυρικὸν καὶ πανηγυρικὸν τοῦ ὅλου χρόνου. ἐγράφη δὲ διὰ χειρὸς κἀμοῦ Γεωργίου ἱερέως καὶ Ταβουλαρίου τοῦ Καλοσίπου καὶ χωριτῶν καλλιγράφων. (sic) εἴτι δὲ ἐσφάλθη ἀπὸ ἀγρωστίας μηδὲν με κατακρίνητε ὅτι οὐκ..... ἑκουσίως, ἀλλ' ἀκουσίως. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε διὰ τὸν κύριον, ὅπως εὕρω ἄφεσιν τῶν ἀμπλακασφαλμάτων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἀμήν. ἐτελειώθη δὲ ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ εἰς τὴν κ. ἡμέρα σαββάτῳ ἤτοι ζ. ἐν τῷ ςωκγ. ἰνδ. ιγ. ἡ μὲν χεὶρ ἡ γράψασα σήπεται τάφῳ, τὸ δὲ γράμμα μένει εἰς χρόνους πλείους, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων μεγάλων βασιλέων Ἀνδρονίκου καὶ Εἰρήνης, καὶ Μιχαὴλ καὶ Μαρίας, καὶ Ἀνδρονίκου βασιλέως. *Scriptus est hic liber Martyrum & Homiliarum per totum annum. Scriptus est autem manu mea Georgii Sacerdotis & Tabularii Calosipi & incolarum Calligraphorum. Si quid autem ob rusticitatem erratum est, ne me condemnetis, quia non sponte, sed invite erravi. Qui legeritis precamini pro me propter Dominum, ut remissionem peccatorum consequar in die judicii. Completus est autem* 20. *Augusti, die Sabbati, sive feria septima anno* 6823. *id est Christi* 1315. *Ind.* 13. *Manus quidem quæ scripsit in sepulchro corrumpetur: scriptura autem in multos annos manebit. Sub imperio piissimorum Christi amantium magnorum Imperatorum Andronici & Irenes, Michaëlis & Mariæ, & Andronici Imperatoris.*

1318. Codex Bibliothecæ Laurentianæ, pluteo LXX. membranaceus, Herodoti Halycarnasei IX. libri, Scriptus manu Nicolai Triclinii, mense Martio, Indict. 1. anno 6826. Christi 1318.

1323. Codex Bibliothecæ Laurentianæ, pluteo VII. Gregorii Nysseni in Cantica, scriptus anno mundi 1831. Christi 1323. & emtus a Bondelmontibus, anno 1415.

1325. Codex bombycinus in Bibliotheca Laurentiana, Joannis Climaci Scala, scripta anno mundi 6833. Christi 1325.

1326. Codex Regius 2309. membranaceus, ubi Gregorii Nazianz. opera. In fine legitur, τέλος τῆς βίβλου . . . ἔτους ςωλδ. i. *Finis libri. . . anno* 6834. *Christi* 1326.

Codex Colbertinus 728. bombycinus, Gregorii Nazianz. Orationes, in 1327.
fine legitur, ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος ἐπὶ ἔτους ͵ϛωλε. ἰνδ. δεκάτης, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν τῶν Παλαιολόγων. *Completus est hic liber anno 6835, Christi 1327. Indict. 10. Imperantibus piissimis & Christi amantibus Palæologis.*

Codex Regius 2395. bombycinus, ubi Theophylacti Commentaria in 1327.
Evangelia: in fine legitur, τέλος, ἔτους ͵ϛωλε ἰνδ. ι. Id est, *Finis, anno 6735. Christi* 1327. *Ind.* 10.

Codex bombycinus Bibliothecæ B. Mariæ Benedictinorum Florentiæ, in 1328.
quo Dionis Chrysostomi LXXX. Orationes: In fine legitur, ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Θεοδώρου Δοκειανοῦ τοῦ Συμεὼν, κατὰ μῆνα φεβρουάριον τῆς ια. ἰνδ. τοῦ ͵ϛωλϛ. ἔτους, ἔχοντα τοῦ μῆνα ἡμέρας ιη. *Completus est hic liber manu Theodori Dociani Symeonis, mense Februario, Indictione* 11. *anno* 6836. *Christi* 1328. *decima-octava die mensis.*

Codex membranaceus Bibliothecæ Laurentianæ, pluteo XI. Vitæ Sancto- 1328.
rum mensis Novembris: in fine legitur,

Ἰωακεὶμ ὄνομα τοῦ γεγραφότι.
ἐτελειώθη κατὰ μῆνα ὀκτώβριον τῆς ια. ἰνδ. τοῦ ͵ϛωλϛ.

τὸ παρὸν βιβλίον ἐγράφη διὰ ἀγῶνος καὶ συνδρομῆς τοῦ τιμιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυροῦ Ἰγνατίου τοῦ χρηματίσαντος δικαίου, ἐν τῇ περιωνύμῳ τῶν ὁδηγῶν μονῇ, καὶ ἐτέθη ἐν αὐτῇ· ὁ δέ γε βουληθεὶς ἐκποιήσασθαι τοῦτο τῆς τοιαύτης μονῆς, ἵνα ἐπισπᾶται τὰς ἀρὰς τῶν θείων πατέρων.

Hoc est, *Joachim est nomen Scribæ.*

Completus est mense Octobri, Indictione 11. *anno* 6836. *Christi* 1328.

Hic liber scriptus est labore & opera venerabilissimi inter Hieromonachos Domni Ignatii cognomento Justi, in celebri Monasterio τῶν ὁδηγῶν, *& in illo positus est. Si quis autem voluerit illum educere ex tali Monasterio, maledictionem divinorum Patrum incurrat.*

Codex Regius 3483. bombycinus, in quo Nicephori Blemmydæ Philoso- 1332.
phia. In fine legitur, ἐτελειώθη ἐν μηνὶ φεβρουαρίῳ κα. ἐγχρονίας ͵ϛωμ. Id est, *Absolutus est mensis Februarii* 21. *anno* 6840. *Christi* 1332.

Codex bombycinus Bibliothecæ S. Mariæ Benedictinorum Florentiæ, in 1332.
quo Synaxarium ac breve Menologium: in fine habet, χειρὶ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐλαχίστου Μάρκου, ἐν ἔτει ͵ϛωμ, μηνὶ Δεκεμβρίῳ κη. ἡμέρα β. i. *Manu peccatoris & minimi Marci, anno* 6840. *Christi* 1332. *mensis Decembris* 28. *feria secunda.*

Codex Regius 1884. est Evangelistarium, olim Huraltii Boistallerii: in 1336.
fine scribitur,

ἐτελειώθη ἐν ἔτει ͵ϛωμδ. μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδ. δ.
Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Χαρίτωνος πόνος.

καὶ ταύτην δὲ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν καὶ πάνσεπτον βίβλον τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου ὁ αὐτὸς οὗτος ὁσιώτατος πατὴρ ἡμῶν καὶ δικαιότατος τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῶν ὁδηγῶν ἱερομόναχος κυρὸς Ἰγνάτιος, συνδραμών τε καὶ συγκροτήσας λόγῳ καὶ ἔργῳ, συνέταξέ τε καὶ ἀνέθηκε τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ τραπέζῃ τοῦ πανσέπτου τοῦδε ναοῦ εἰς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ φωτισμὸν ψυχῆς τε καὶ σώματος· καὶ οἱ ἐντυγχάνοντες ταύτην, εὔχεσθε τοῦ

τοιούτῳ διὰ τὸν κύριον, ὅπως καὶ ἀμφοτέροις ἔλεος γένηται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

Hoc est, *Completus est anno 6844. Christi 1336. mense Julio, Ind. 4. Dei donum & Charitonis labor.*

Et hunc quoque divinum, sacrum ac venerandum librum sancti Evangelii, idem ipse sanctissimus Pater noster, & justissimus venerandi Monasterii sanctissimæ Deiparæ τῶν ὁδηγῶν *Hieromonachus, Domnus Ignatius, ad id operam navans, verbo & actu fieri jussit, ac reposuit in sacra & divina mensa hujus colendissimi Templi, ad communem utilitatem, animæ & corporis illuminationem. Qui hunc legeritis precamini pro illo propter Dominum, ut ambobus misericordia tribuatur in tremendo judicii die.*

1339. Codex Bibliothecæ Laurentianæ bombycinus, Homeri Ilias, Absoluta mensis Martii 3. Indict. 7. anno 6847. hoc est, Christi 1339. feliciter.

1339. Codex Regius 2703. membr. Nicolai Myrepsi, Oribasii & alia Medica. In fine scribitur. Ὥσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα, καὶ οἱ θαλαττεύοντες ἰδεῖν λιμένα, οὕτως καὶ οἱ γράψαντες ἰδεῖν βιβλίου τέλος. ἐπληρώθη δὲ τὸ παρὸν ἰατρικὸν βιβλίον διὰ ἐξόδου καὶ μόχθου πολλοῦ κάμοῦ Δημητρίου ἰατροῦ ἁμαρτωλοῦ τοῦ Νομαχλώμου τοὔπίκλην ἔχων, χειρὶ δὲ τοῦ γράψαντος τὸ τοιοῦτον κυροῦ Κοσμᾶ ἱερέως τοῦ Καμήλου καὶ ἐξάρχου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ ἰνδ. ζ. ἔτους ϛωμζ. ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν, γένοιτο, γένοιτο. i. *Quemadmodum peregrini gaudent conspecta patria, & qui in mari navigant viso portu; sic & qui scribunt conspecto libri fine. Completus est autem hic Medicus liber sumtibus & labore multo meo Demetrii Nomachlomi Medici peccatoris; manu autem ejus qui scripsit Domni Cosmæ Sacerdotis Cameli, Exarchi sanctissimæ Metropolis Athenarum: mense Augusto, Ind. 7. anno 6847. Christi 1339. amen, amen, amen, fiat, fiat.*

Altera manu recentiore Græcobarbara, φύλλα τὰ πάντα εἶσιν ἑξακόσια ἑξῆντα, καὶ τέσσαρα, ἤγουν ἐξ ὧν εἶναι ἄγραφα τελέως ἐννενήντα τρία· τὰ δὲ λοιπὰ γραμμένα. ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν γραμμένων εἶναι τινὰ μέσα γραμμένα καὶ ὀλιγώτερον. τὰ δὲ καθόλου γραμμένα καὶ ἄγραφα, εἶναι ἑξακόσια ἑξῆντα τρία, βέβαινα πάντα, καὶ οὐδένα βαμβύκινον. i. *Folia omnia sunt 664. quorum 93. vacua penitus omni scriptura sunt, reliqua autem sunt scripta. Ex scriptis autem quædam sunt quorum media tantum pars aut minus scriptura occupatur. In summa scripta & non scripta folia sunt 663. omnia membranacea, & nullum bombycinum.*

1341. Codex bombycinus Bibliothecæ B. Mariæ Benedictinorum Florentiæ, Maximi Planudis Grammatica, scripta ἐν ἔτει ϛωμθ. 6849. Christi 1341.

1344. Codex bombycinus Bibliothecæ Laurentianæ, pluteo VI. ubi Eusebii præparatio Evangelica, scriptus anno ϛωνβ. 6852. Christi 1344.

1344. Codex bombycinus Biblioth. Benedictinorum S. Mariæ Florentiæ, in quo Æschyli Tragœdiæ cum scholiis, & Dionysius Perihegetes cum scholiis: in fine Æschyli hæc leguntur, Ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου εἰσὶ χρόνοι αμβ. ἀπὸ δὲ τοῦ δεσπότου χριστοῦ ατμδ. ἀπὸ δὲ τῆς κτίσεως κόσμου ϛωνβ. ἔκτισε δὲ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τριακοσίας ἑξήκοντα πέντε ἐκκλησίας. i. *A magno Constantino anni sunt 1042. à Domino Christo 1344. à creatione mundi 6852. excitavit autem piissimus Imperator Justinianus 365. Ecclesias.*

Eodem circiter tempore. Hoc circiter tempus descriptus est Codex Regius 3271. à Stephano quodam qui Nicephori Callisti Rhetorica & aliquot opuscula exscripsit, & fol. 88. hos Iambos per Monocondylia, sive perplexos calami ductus, exaravit.

Τριὰς φαεινὴ τρισυπόστατε θεότης | *Trinitas ſplendida, deitas trina,*
Στέφος βράβευε τῷ σῷ λάτρῃ Στεφάνῳ | *Coronam confer cultori tuo Stephano*
Καὶ παραδείσου τὸ πολύμορφον κάλλος. | *Et Paradiſi ſpecioſiſſimam pulchritudinẽ.*

Et fol. 345. item per Monocondylia, ἁγία τριὰς Στεφάνῳ τῷ σῷ δούλῳ καὶ λάτρῃ σῶσον ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν: id eſt, *Sancta Trinitas ſervum & cultorem tuum Stephanum ſalvum fac, amen, amen, amen.*

Codex Illuſtriſſimi Leonis Strozzii Romæ bombycinus, Homeri Rhap- 1346.
ſodiæ; in cujus fine hæc ſcripta ſunt: Μηνὶ Μαΐῳ ιθ. ἐν ἔτει ϛωνδ. ἰνδ. ιδ. κατέπεσεν ὁ θεῖος καὶ οὐράνιος ναὸς τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας τῆς ἐπονομαζομένης τοῦ θεοῦ Σοφίας, τὸ καύχημα πάσης τῆς οἰκουμένης. i. *Menſis Maii die decima-nona, anno 6854. Chriſti 1346. Ind. 14. corruit divinum cæleſteque Templum ſanctæ & magnæ Catholicæ Dei Eccleſiæ, cui nomen Sapientia Dei, gloria univerſi orbis.* Codex eſt ejuſdem ætatis.

Codex bombycinus D. Julii Juſtiniani τοῦ μακαρίτου Procuratoris Veneti, 1346.
Michaëlis Pſelli Synopſis Pſalterii, item Athanaſii in Pſalmos, &c. Scriptus anno mundi 6854. Chriſti 1346.

Codex Laurentianus bombycinus, in quo Dionyſii Areopagitæ opera. In 1348.
fine legitur, ἐγράφη διὰ χειρὸς Νικολάου τοῦ Μέλητος ἐπὶ ἔτους ϛωνϛ. ἰνδ. α. Ἰανουαρίου κθ. i. *Scriptus eſt manu Nicolai Meletis, vel Melitenſis, anno 6856. Chriſti 1348. Ind. 1. Januarii 29.*

Codex Regius 2521. bombycinus. Conſtantini Harmenopuli promptua- 1352.
rium legum, in cujus fine legitur: ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος μηνὶ Δεκεμβρίῳ ιδ. ἰνδ. ε. ἔτους ϛωξ. ἡμέρᾳ δ. i. *Completus eſt hic liber, menſis Decembris 14. Ind. 5. anno 6860. Chriſti 1352. feria quarta.*

Codex bombycinus Bibl. B. Mariæ Benedictinorum Florentiæ; Gramma- 1360.
ticæ Manuel s, Planudis, Joannis Patriarchæ, Demetrii Anagnoſtæ, &c. In fine ſcribitur, ἦλθεν ὁ μητροπολίτης κδ. τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς, ἡμέρᾳ παρασκευῇ ὥρᾳ πρώτῃ τῆς νυκτὸς, ἔτους ϛωξη. ἰνδ. ιγ. i. *Venit Metropolitanus 24. Aprilis, die Paraſceves, i. feria 6. hora prima noctis, anno 6868. Chriſti 1360. Indictione tertia.*

Codex Regius 1830². Catena in Job cum figuris. In fine legitur: ἐτε- 1362.
λειώθη ἡ παροῦσα βίβλος διὰ χειρὸς Μανουὴλ τοῦ Τζυκανδύλη κατὰ μῆνα. . . . . . τῆς ιε. ἰνδ. ϛωο. *Abſolutus eſt hic liber manu Manuelis Tzycandylæ, menſe . . . Ind. 15. anno 6870. Chriſti 1362.*

Codex Ottobonianus ſcriptus anno mundi 6871. Chriſti 1363. Meletii 1363.
de rebus naturalibus.

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LXXX. Paraphraſis Ethicorum 1364.
Nicomachicorum Ariſtotelis. In fine libri VI. ſcriptum eſt, Librum factum fuiſſe ſumtibus piiſſimi & Chriſto amici Imperatoris noſtri Joaſaph Monachi Cantacuzeni anno 6872. Chriſti 1364. menſis Martii 24. Indict. 5. Hic eſt Joannes Cantacuzenus Imperator, qui ſponte depoſita purpura in Monaſterium Manganorum ſeceſſit, ſumtiſque Monaſticis veſtibus, nomen pro more mutavit, Joaſaph poſtea dictus. Vide Cantacuzenum, p. 887.

Codex Regius 2270. bombycinus, in quo S. Juſtini opera: in fine legi- 1364.
tur, ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον ἐπὶ ἔτους ϛωοβ. ἰνδ. β. ἐν μηνὶ σεπτεβρίῳ ια. *Completus eſt hic liber anno 6872. Chriſti 1364. Indictione ſecunda, menſis Septembris die 11.*

1366. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo XXVIII. de Grammatica, scriptus anno 6874. Christi 1366. Ind. IX.

1368. Codex Regius 1826. bombycinus, S. Theodori Grapti, Vita S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani, ejusque opera pro Imaginibus: in fine legitur, τὸ παρὸν βιβλίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, τῷ μακρῷ χρόνῳ ἀφανισθὲν, τῇ περὶ τὰς θείας γραφὰς φιλευσεβεῖ σπουδῇ καὶ φιλοκαλίᾳ τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωάσαφ τοῦ Καντακουζηνοῦ ζητηθὲν, ἑνὸς μόνου βιβλίου εὑρεθέντος, κἀκείνου πάνυ μὲν σαθροῦ διὰ παλαιότητα χρόνου, ἐσφαλμένου δὲ καὶ τῇ τοῦ γεγραφότος ἐκείνο ἰδιωτείᾳ, μετεγράφη εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντευξομένων ἐν ἔτει ͵ϛωοϛ. μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδ. ϛ. i. *Hic liber S. Theodori Grapti, diuturnitate temporis obliteratus, studio & amore erga divinas literas sancti nostri Authentis & Imperatoris Domni Joasaph Cantacuzeni perquisitus, uno solo reperto exemplari, ipsoque ob vetustatem admodum corrupto, atque Librarii imperitia vitiato, transcriptus est ad eorum qui lecturi sunt utilitatem, anno 6876. Christi 1368. mense Martio, Indictione 6.* Illud porro vetustum exemplar unde transcriptus est hic Codex, in Bibliotheca item Regia exstat: nam si qui defectus & hiatus in hoc recentiore habeantur, in illo itidem vetustiore sunt. Illud porro vetustius Exemplar nono sæculo ac ipsius pene auctoris ætate scriptum putatur ex Characteris forma.

1368. Codex Bibliothecæ B. M. Florentiæ, in quo Dialogi S. Gregorii Papæ Græcè versi, ad calcem, ἔτους ͵ϛωοϛ. Anno 6876. Christi 1328.

1370. Codex 2416. Regius, ubi Prochorus Cydones de lumine Thaborio, Joannes Cantacuzenus de eadem re, & alia: in fine legitur, ἡ παροῦσα βίβλος ἐγράφη ἐν τῇ Μυσιθρᾷ διὰ χειρὸς Μανουὴλ Τζυκανδύλη. κατὰ μῆνα Σεπτέβριον τῆς ὀγδόης ἰνδ. τοῦ ͵ϛωοη. *Hic liber scriptus est Mysithræ, manu Manuëlis Tzycandylæ, mense Septembri, Indictione octava, anno 6878. Christi 1370.* Apud Cinnamum Dux quidam tempore Manuelis Comneni, Τζικανδύλης dictus occurrit.

1370. Codex bombycinus in Bibliotheca Laurentiana, pluteo VIII. Joannis Cantacuzeni historia, scripta anno mundi 6878. Christi 1370. Indictione 8. mensis Decembris 7.

1372. Codex Colbertinus 832. bombycinus, Herodoti novem libri: in fine legitur, ἡ παροῦσα βίβλος ἐγράφη ἐν τῷ Ἄστρῳ διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς Κωνσταντίνου ἱερέως καὶ χαρτοφύλακος Πίσσης. ὑπηρετοῦντος ἐν τῷ βασιλικῷ κλήρῳ κατὰ μῆνα Ἰούλιον τῆς δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἔτους. Id est, *Hic liber scriptus est in Astro manu mea exigui Constantini Sacerdotis & Chartophylacis Pissæ, ministrantis in Imperatorio Clero mense Julio, decima Indictione, anno 6880. Christi 1372.*

1374. Codex Regius 2918. bombycinus, Antiochi Pandectes: in fine legitur, ἐπληρώθη τὸ παρὸν βιβλίον τῶν λεγομένων πανδέκτους μηνὶ Ἰουνίῳ ζ. ιβ. ἰνδ. ἔτους ͵ϛωπβ. Id est, *Completus est hic liber Pandectis, ut vocant, mensis Junii septima, Indict. 12. anno 6882. Christi 1374.*

1380. Codex Regius 2748. bombycinus Cyrilli Lexicon: in fine legitur,

Πρόσταγμα πεπλήρωκα τοῦ ποθουμένου
Σὺ δ' ὦ λατρευτὰ τῆς τερφερσίοις οὐσίας
Φίλε. καθαρὲ καὶ θεοῦ θεῖε δοῦλε.

Κύρι

Κύρι' Γεώργιε τοὐπίκλην Ταρτούζου,
Εἴπερ θελήσῃς ὠφέλειαν νόος σου,
Καὶ ψυχῆς ἀγλαΐϊσιν, δεῦ εὕρῃς μᾶλλον
Καὶ τέρπνειν ὡραΐϊσιν διὰ παντὸς τοῦ δέμας,
Γένοιο λοιπὸν τῆς παρούσης ἐργάτης·
Διέλθε ταύτην κατατρυφῶν αἰὲν,
Τῆς ἀγχινοίας ὡς ἀρίζηλος ταύτης.
Ἡμῖν δὲ, κύρι καὶ τρισόλβιε φίλε,
Τῷ εὐτελεῖ τε καὶ τληπαθῆ γραφέα (ſic)
Θεοδώρῳ τοὔνομα καὶ τάχα θύτῃ,
Εὐχὰς ἀμοίβου, ὅπως τύχω ἐλέους
Τῶν ἀπείρων τε καὶ πολλῶν μου σφαλμάτων,
Καὶ χαίροις κύρι τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα.

Τὸ δὲ τέρμα εἴληφεν μηνὶ Ἀπριλλίῳ
Τρὶς διχιλίας ἑκατοντάδας ὀκτώ τε
Σὺν ὀγδοήκοντα, ἡ τοῦ Ἀδὰμ ὀγδόη.

Hoc eſt:

Dilecti juſſum implevi:
Tu vero, o cultor ter lucidæ ſubſtantiæ,
Amice, pure, ac divine Dei famule,
Domne Georgi, cognomento Tartuzi,
Si cupias rem menti tuæ utilem,
Si animæ ſplendorem; hic magis reperias,
Et voluptuoſam in toto corpore jucunditatem:
Huic deinceps [Libro] des operam,
Hunc percurras, ſemper gaudens
Ingenii ſolertia, utpote hujus ſtudioſus.
Nobis autem, Domine & ter felix amice,
Vili, inquam, & ærumnoſo Scribæ,
Cui Theodoro nomen, & Sacerdoti
Preces imperti, ut miſericordiam conſequar
Multorum & innumerorum delictorum meorum,
Et gaudeas, Domine, anima & corpore.

Finem habuit menſe Aprili
Ter bis-milleno octingenteſimo
Octogeſimo: Adami octava.

Poſt hæc altera manu, μηνὶ Μαρτίῳ ιη. ἐχχρονίας χριστοῦ αυπα. κυριακῇ δευτέρᾳ τῶν νηστειῶν, ἐγένετο σεισμὸς μέγας ὥρᾳ ια. τῆς ἡμέρας τοποῖον ἔκαμε πολλὰ χαλάσματα. i. *Menſe Martio* 18. *anno Chriſti* 1481. *Dominica ſecunda jejuniorum, factus eſt terræ motus magnus hora undecima diei, qui ruinas multas attulit.*

Codex Colbertinus 4532. bombycinus. Luciani opera: in fine legitur: ἔτους 1382.
,ςωϟ. ἰνδ. ια. *Anno* 6890. *Chriſti* 1382. *Indict. undecima.*

Codex Regius bombycinus 2804. Theonis & aliorum opera. In fine ha- 1384.
betur nota anni 6892. Chriſti 1384. non eadem quidem manu, ſed ejuſdem pene temporis. Cætera eraſa.

1384. Codex Regius bombycinus 3495. De Computo Ecclesiastico & de rebus Medicis ac Botanicis, &c. In fine legitur, ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον ἐν ἔτει ,ϛωϟβ. ἰνδ. ζ. διὰ χειρὸς Ἰωάννου τοῦ Σταφίδα, ὃς καὶ ἀνέθηκεν τῷ ἁγίῳ ξενῶνι. Id est, *Completus est hic liber anno 6892. Christi* 1384. *Indict.* 7. *manu Joannis Staphidæ, qui etiam sancto Xenodochio obtulit.*

1385. Codex Regius 3239. bombycinus. Isaac Monachi, Georgii Chœrobosci, Tryphonis Grammaticorum, item Hesiodi opera & dies. In fine legitur: ἐν ἔτει ,ϛωϟγ. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ β. ὥρα μετὰ, ἡ μεσημβρίνη ἡμισεία, ἤκοισεν Φωκᾶς μέχρι τέλους, τὸ παρὸν βιβλίον ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀρξάμενος. Hæc Græco-barbare scripta sic vertimus: *Anno 6893. Christi* 1385. *mensis Septembris die secunda, hora dimidia post meridiem, Phocas hunc librum, quem ab initio incœperat, ad finem deduxit.*

1386. Codex bombycinus, in Bibliotheca Dominicanorum S. Marci Florentiæ, qui fuit Angeli Politiani, estque ἐτυμολογικὸν τοῦ μεγάλου Γραμματικοῦ, *Etymologicum magni Grammatici.* In fine legitur: ἐκοιμήθη ὁ διδάσκαλος ἡμῶν κυρὸς Βαρσάνης ἐν τῷ Εὐρίπῳ, μηνὶ Ἰουνίῳ εἰς τὰς κ. ἰνδ. ἐνάτης, ἔτους ,ϛωϟδ. ονης. (sic) ὁ θεὸς κατατάξει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μετὰ τῶν δικαίων. i. *Obiit Magister noster Domnus Barsanes in Euripo, mense Junio* 20. *Ind. nona, anno 6894. Christi* 1386. *Deus cum justis constituet spiritum ejus.* Et hæc ipsa videtur Codicis ætas.

1390. Codex Regius 2490. membranaceus, Horologium Græcorum. In fine scribitur:

Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἰωάσαφ πόνος·
Χριστὲ δίδου μογήσαντι τὴν πολύολβον ἀρωγήν.

Et pag. ult. ,ϛωϟη. ἰνδ. ιγ· μηνὶ Ἰανουαρίῳ.
Hoc est: *Dei donum & Joasaphi labor:*
Christe laboranti opimum auxilium tuum confer.
Anno 6898. Christi 1390. *Ind.* 13. *mense Januario.*

1396. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LX. Aristidis Orationes, anno mundi 6904. Christi 1396. mensis Augusti 25. Indict. 4.

1399. Codex Laurentianus membranaceus, pluteo LXX. Ariani de Expeditione Alexandri libri VII. & alia opuscula. Scriptus manu Andreæ Sacerdotis (θύτου) Leantini Hagioprocopitæ, mensis Maii die 10. Sabbato. Anno 6907. Christi 1399. Indict. 7.

1399. Codex Laurentianus membranaceus, pluteo LXIX. ubi Plutarchi vitæ, scriptæ & absolutæ mensis Octobris die 25. anno 6907. Christi 1399. Ind. 7. ab eodem Andrea Sacerdote Leantino.

XIV. sæc. Codex Colbertinus 4114. bombycinus, XIV. sæculi. In fine habetur:

Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ Γερασίμου πόνος.
Dei donum & Gerasimi labor.

XIV. sæc. Codex 4926. Colbertinus bombycinus, Joan. Philoponi in Nicomachi Arithmeticam. In fine leguntur notæ rerum domesticarum ejus, ut videtur, cujus erat liber:

Τῷ ,ϛωϟ. ἐγεννήθη ὁ Γεώργιος μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, ἡμέρᾳ παρασκευῇ, εἰς τὰς ιε· τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ i. *Anno 6890. Christi* 1382. *natus est Georgius feria parasceves, sive feria sexta, mensis Septembris* 15. *in festo, sive octava sanctæ Crucis.*

Τῷ ϛϡξγʹ. τρίτῳ ἔτει ἐγεννήθη ἡ Ἄννα, ἡμέρᾳ τετράδι. *Anno 6963. Christi 1395. nata est Anna, feria quarta.*

Τῷ ϛϡδʹ. τετάρτου ἔτους ἰνδ. τετάρτης, ἐκοιμήθη ἡ φιλτάτη μου ἀδελφὴ Εἰρήνη ἡμέρᾳ τετράδι, ὥρᾳ πρώτῃ τῆς νυκτός. *Anno 6904. Christi 1396. obiit dilectissima soror mea Irene, feria quarta, hora prima noctis.*

Τῷ ϛϡαʹ. ἔτους ἐγένετο ἐμπρησμὸς εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίαν, ἡμέρᾳ παρασκευῇ ὥρᾳ τετάρτῃ τῆς ἡμέρας, καὶ ἐνεπρήσθη ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ ἐπονομαζόμενος Καλυβίτης, καὶ ὁ οἶκος ἐν ᾧ ἔμεινεν ὁ μητροπολίτης, καὶ ἅπαν ὅ, τι εὑρέθη ἐν αὐτῷ, ἐπὶ βασιλεία, τοῦ ἀσεβεστάτου Ἀμήρα τοῦ ἐπονομαζομένου Παγιαζίτης. i. *Anno 6901. Christi 1393. accidit incendium Ecclesiæ nostræ, die parasceves, sive feria 6. hora 4. diei, & combustus est S. Joannes cognomine Calybites, & domus in qua habitabat Metropolites, cum omnibus ibi repertis, imperante impiissimo Amira, cognomento Bajazetes.*

Codex Reg. 1861. bombycinus, XIV. sæculi. Hippocratis vita & opera: initio habet, ὦ χριστὲ βοήθει μοι τῷ δούλῳ σου Ἀλεξίῳ τῷ Πυροπούλῳ. i. *Christe auxiliare mihi servo tuo Alexio Pyropulo.* XIV. sæc.

Codex Colbert. 648. membranaceus, XIV. sæculi. In fine habet: ἐγράφη χειρὶ Κοσμᾶ μοναχοῦ τοῦ Παναρέτου. *Scriptus est manu Cosmæ Monachi Panareti.* XIV. sæc.

Codex Colbert. 1522. bombycinus. S. Joannis Climaci scala, XIV. sæculi. In fine legitur altera manu: αὕτη ἡ ἱερὰ καὶ θεία κλίμαξ Ἰωάννου τοῦ τῆς Κλίμακος, ἐστὶ μονῆς ἁγίας Ἐγκλείστρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου. καὶ εἴτις φωραθείη τὸ αὐτὸ βιβλίον σικῶσαι ἐκ τοῦ ἄνωθεν ναοῦ, ἕξη τὰς ἀρὰς τῶν τριακοσίων ιη. θεοφόρων πατέρων. Id est: *Hæc sacra & divina Scala Joannis Climaci, est Monasterii Enclistræ sancti & deiferi Patris nostri Neophyti Enclisti, sive inclusi. Si quis ex supradicto Templo hunc librum furatus fuerit, incurrat in maledictionem Sanctorum & deiferorum centum octodecim Patrum.* De Enclistra vide supra ad annum 1066. XIV. sæc.

Codex Colbertinus 1080. bombycinus, XIV. sæculi. Ubi vitæ Sanctorum. In fine legitur: ἡ μὲν χεὶρ ἡ γράψασα τήνδε τὴν βίβλον σαπήσεται, φεῦ, καὶ γενήσεται κόνις, τάφῳ προσεγγίσει τε σωματοφθόρῳ· ὑμᾶς δὲ ἅπαντες, οἱ τοῦ χριστοῦ μερίδος, εὔχεσθε πρὸς κύριον, εὑρεῖν σφαλμάτων λύσιν, ναὶ δυσωπῶ μετὰ κλαυθμοῦ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες δέξασθαι μου δέησιν οἰκτρὰν· ὦ θίασος ἁγία, Ἰωάννης κέκλημαι, φεῦ μοι καὶ τοῦτο· κέκλημαι δὲ ἱερεὺς, τῇ κλήσει οὐ τῇ χρίσει. *Manus quæ scripsit hunc librum putrescet, heu! & pulvis erit, atque ad sepulcrum corporum corruptorem accedet. Vos autem omnes qui ex Christi portione estis, precamini ut peccatorum veniam consequar: etiam atque etiam rogo cum lacrymis, fratres & patres, miseram supplicationem meam admittite, o sancta chorea. Joannes vocor, væ mihi. Vocor item* ἱερεὺς, *seu Sacerdos, nomine tantum, non unctione.* Fol. 2. legitur altera manu longe recentiore, hunc Codicem fuisse Joachim Hieromonachi, qui ipsum emerat in insula Principo dicta proxime Constantinopolim ex seniore vidua, pretio quingentorum viginti Aspr orum, anno 1531. mense Aprili. XIV. sæc.

Codex Colbertinus num 16. bombycinus. Interpretatio in Psalmos, XIV. sæculi. In fine legitur, τὸ ἱερὸν καὶ θεῖον καὶ λαμπρὸν βιβλίον ὑπάρχει τῆς θείας πανυπερλάμπρου καὶ ἱερᾶς, καὶ πανσεβάστου ἁγίας . . . . . Κύκκου. καὶ εἴτις τὸ ἐξαιρήσει αὐτὸ τὴν γνώμην τοῦ Ἀρχιπάπα ἡμῶν, νὰ ἔχῃ τὴν θείαν καὶ ζωοποιὸν καὶ ἀσύγχυτον καὶ ἀδιαίρετον τριάδα, καὶ τὴν πανάγιαν τοῦ αὐτοῦ μητέρα, τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ XIV. sæc.

βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν τιη. θεοφόρων πατέρων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀμοιβὴν, καὶ μερίδα καὶ τὴν καταξέο (sic) ἐν Σοδόμοις καὶ Γομόῤῥας ὡς ἀγχόνη Ἰούδα ἀνάθεμα. ἀμήν. Hæc Græco-barbara, imo penitus Barbara, hunc sensum habent: *Hic liber est sanctæ .... Cycci: si quis eum sine Archipapæ nutu abstulerit, incurrat maledictionem sanctæ Trinitatis, sanctæ Deiparæ, S. Joan. Baptistæ, SS. 118. Patrum Nicænorum & omnium Sanctorum, sortem Sodomæ & Gomorrhæ, laqueum Judæ, anathema, amen.*

XIV. sæc. Codex Baluzianus Nicetæ Choniatæ Panophia Dogmatica, cujus specimen & prospectum infra damus. Fuit autem Theodori Scutariotæ Levitæ, ut in fronte scribitur manu XIV. sæculi circiter.

Notæ Codicum XV. sæculi.

1401. Codices duo bombycini Bibliothecæ Benedictinorum B. Mariæ Florentiæ; complectentes totum Suidæ Lexicon. In fine secundi tomi legitur: ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον, ἡ Σουίδα, διὰ χειρὸς ἐμοῦ Γεωργίου τοῦ Βαιοφόρου ἐν ἔτει ͵ϛϡι δεκάτῳ ἰνδ. δεκάτης, μηνὶ Ἰουνίῳ ιε. *Completus est hic liber, sive Suidas, manu mea Georgii Bæophori, anno 6910. Chr.* 1402. *Ind.* 10. *mensis Junii decima-quinta.*

1402. Codex Regius 2599. bombycinus. Aristoteles de Anima. In fine legitur: ἐγράφη ἐν Μεδιολάνῳ τῇ Λιγυστικῇ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου, καὶ ἐτελειώθη ἔτει τῆς χριστοῦ σαρκώσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ δευτέρῳ, Δεκεμβρίου κθ. Id est, *Scriptus est Mediolani in Liguria in Monasterio sancti Ambrosii: & completus est anno Incarnationis Christi* 1402. *Decembris* 29.

1402. Codex Regius 3526. bombycinus. Eustathii de Ismeniæ & Ismenes amoribus. In fine legitur: ἐν ἔτει ͵ϛϡι. anno 6910. Christi 1402. & narrat postea stylo Græco-barbaro irruptionem Bajazethis contra Manuelem Imperatorem, quæ paucis ante annis contigerat. Sed & anni notæ & quæ sequuntur sunt recentioris manus, Codex videtur XIII. sæculi.

1405. Codex Regius 2474. bombycinus, complectens Menæa Græcorum: in fine habet, ἐγένετο τὸ τέλος μηνὶ Δεκεμβρίῳ κζ. ἰνδ. ιγ. τοῦ ͵ϛϡιγ. ἔτους, χειρὶ θύτου Ἀνδρέου καὶ Ταβουλαρίου τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Id est, *Finem habuit mensis Decembris* 27. *Indictione* 3. *anno* 6913. *Christi* 1405. *manu Sacerdotis Andreæ Tabularii peccatoris.*

1408. Codex S. Dionysii oblatus Monasterio ejusdem nominis in Francia, anno 1408. per Manuelem Chrysoloram missum a Manuele Palæologo Imp. est XI. sæc. ibi vide.

1410. Codex Laurentianus bombycinus. S. Dionysii Areopagitæ de divinis nominibus, &c. scriptus anno Christi 1410. manu Georgii Pappadupoli.

1415. Codex Laurentianus membranaceus, pluteo LV. Erotemata, seu Quæstiones Grammaticæ. Liber absolutus mensis Decembris 23. anno 6823. Christi 1415. Indict. 13. feria 2. hora 1.

1417. Codex membranaceus Bibliothecæ Benedictinorum B. Mariæ Florentiæ. Polybii historiarum libri V. sub initium hæc leguntur, Ἀντώνιος ὁ Ἀθηναῖος, ὁ καὶ λεγόμενος λογοθέτης, ταύτην τὴν βίβλον εἶχα ἀντίβολεον, καὶ ἀπέγραψα ὅμοιον ταύτης, ἔτους ἀπὸ τοῦ χριστοῦ αυλε. γραφὲν εἰς τὴν πόλιν Σίενα: Id est, *Antonius Atheniensis, qui vocor Logothetes, hunc librum mutuo accepi, atque ipsi simile exemplar descripsi, anno ab ortu Christi* 1435. *exaratum in urbe Sena.* In fine hæc habentur: ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον χειρὶ Στεφάνου ἱερομονάχου καὶ σκευο-

φύλακος τοῦ τιμίου προδρόμου τῆς εὐλογημένης Πέτρας, μηνὶ Οκτωβρίῳ β. ἰνδ. ι. τοῦ ͵ϛϡκε. ἔτους. i. *Absolutus est hic Liber manu Stephani Hieromonachi & Scevophylacis, seu Thesaurarii venerandi Prodromi benedictæ Petræ, mensis Octobris die secundo, Indictione* 10. *anno* 6925. *Christi* 1417.

Codex Regius 3357. bombycinus, Epistolæ Eurypidis, Hippocratis, Diogenis Cynici, &c. fol 136. *versò* hanc notam habet: ἐτελειώθη τῇ πρώτῃ Σεπτεβρίου ἰνδ. ιδ. τοῦ ͵ϛϡκη ἔτους. διακόνου Γεωργίου τοῦ Χρυσοκόκκη. *Completus est primâ Septembris, Ind.* 14. *a Diacono Georgio Chrysococca, anno* 6928. *Christi* 1420. 1420

Codex Laurentianus membranaceus, pluteo LXXXV. Platonis Dialogi XX. scriptus anno 6929. Christi 1421. Ind. 14. 1421

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LV. Lexicon Suidæ manu Petri Cretensis ex civitate Rhetemno, in urbe Mantua, anno 6930. die Sabbati mensis Junii 7. 1422

Codex Regius 2908. bombycinus, Andreæ Cæsariensis in Apocalypsin. Ad calcem scribitur, ἔτους ͵ϛϡλα. Οκτωβρίῳ θ. Μιχαὴλ ἱερέως τοῦ Καλοφρενᾶ πόνος. i. *Anno* 6931. *Christi* 1423. *Octobris nona, Michaëlis Sacerdotis Calophrenæ labor.* 1423

Codex Regius 2495. bombycinus, est Triodium. In fine scribitur: Ἀρχὴ καὶ τέλος τῆς αὐτῆς χειρὸς πόνος. ἔτους ͵ϛϡλδ. *Initium & finis eadem manu & opera facta sunt. Anno* 6934. *Christi* 1426. 1426

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LXX. Diodori Siculi historicæ Bibliothecæ libri v. Absolutus mensis Februarii die 12. Ind. 8. anno 6935. Christi 1427. manu Georgii Diaconi Chrysococcæ, sumtibus Christophori Garathonis Constantinopoli. 1427

Codex Colbertinus 4417. bombycinus. Pindarus cum Glossis & Cato. In fine legitur: ἐτελειώθη τὰ παρόντα βιβλία, ὅ Πίνδαρός τε καὶ ὁ Κάτων, ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἡμέρᾳ τρίτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἰνδ. ε. ἔτους ͵ϛϡλε. *Absoluti sunt hi libri, nempe Pindarus & Cato, mensis Octobris* 3. *Ind.* 5. *anno* 6935. *Christi* 1427. 1427

Codex Cæsareus Lambec. l. 7. p. 105. bombycinus. Aristotelis Ethicorum: legitur ibi, καὶ ἐγὼ Ἀρείας τοῦ Φερδινάνδου υἱὸς ταῦτα ἔγραψα 1427. *Ego Arias Ferdinandi filius hæc scripsi* 1427. 1427

Codex Regius 3261[2]. membranaceus est Grammatica. In fine legitur, πληρωθὲν κατὰ τὴν ιβ. τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς ἰνδ. ϛ. ͵ϛϡλϛ. *Completum* 12. *Aprilis Ind.* 6. *anno* 6936. *Christi* 1428. 1428

Codex Regius 3259. bombycinus, Phrynichi, Chœrobosci & aliorum. In fine legitur, δόξα τῷ θεῷ τῷ ζῶντι καὶ συντελεστῇ, μηνὶ Δεκεμβρίῳ. ἰνδ. ϛ. τοῦ ͵ϛϡλϛ. ἔτους. *Gloria Deo viventi & perfectori mense Decembri Indictione* 6. *anno* 6936. *Christi* 1428. Et alibi, ἐτοῦτο (sic) τὸ βιβλίον ἔνι τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἀτράπη εἰς τὴν χίω, εἰς τὸ Λατινικὸν ἔτος εἰς τὰ αυξ. *Hic liber est Constantini Atrape in insula Chio, anno Latinorum more* 1460. 1428

Codex Laurentianus membranaceus, pluteo LXIX. Vitarum Plutarchi, scriptus Mantuæ in Italia Maii 2. feria 4. Ind. 8. anno 6939. Christi autem Oeconomiæ secundum carnem 1429. sic in Codice, verum hic annus est 1431. si annus mundi sit 6939. manu Gerardi ex antiquis patribus (sic.) 1429

Codex Cæsareus Lambec. l. 7. p. 244. bombycinus, Miscellanea Astrono- 1429

mica. Ibi legitur, τέλος σὺν θεῷ τοῦ πασχαλίου, ϛϡλζ. ἔτους ἰνδ. ζ. Μαΐῳ λα. ἐτελειώθη παρ' ἐμοῦ Ἰωάννου Καλοείδα, ἐν ἔτει ϛϡλζ. ἰνδ. ζ. i. *Finis cum Deo Paschalis Canonis, anno 6937. Indictione 7. Maii 31. Absolutus est à me Joanne Caloida, anno 6937. Christi 1499. Ind. septima.* Et fol. 345. dicitur emtus fuisse a Phoca Peloponnesiensi anno 6993. Christi 1485. Et fol. ult. τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐστι Παχωμίου τοῦ Ἀλβανίτου τὸ παρὸν βιβλάριον. *Hic liber est Pachomii Albanitæ peccatoris.*

1431. Codex Laurentianus Euripidis bombycinus, scriptus manu Ἰωάννου τοῦ ταπεινοῦ ἀναγνώστου μηνὸς Ἰουλίου ε. ἔτει ϛϡλθ. *Joannis humilis Lectoris, anno 6939. Christi 1431.*

1435. Codex Colbertinus 912. membranaceus, egregiæ notæ, x. sæculi, ubi opera S. Ephrem. In fine additur folium recentiore manu ex alio libro decerptum, ubi legitur nota sequens: ἐγράφη ἡ ἱερὰ καὶ ψυχωφελὴς αὕτη βίβλος ἐν τῇ μονῇ τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τοῦ Στύλου, ἤγουν τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ Λάτρους, διὰ χειρὸς Μιχαὴλ ἐν τῷ ἔτει τῷ ϛϡμγ. μηνὸς Νοεμβρίου β. ἰνδ. β. εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν τοῦ ταύτην κεκτημένου. παρελθόντος δὲ οὐκ ὀλίγου καιροῦ διὰ τὴν ἔφοδον τῶν ἀθέων Ἰσμαηλιτῶν, ὁ ἅγιος Χριστόδουλος μετῴκισεν εἰς τὴν Πάτμον, φέρων ἐν ἑαυτῷ ὅσα δυνάμενος βιβλία καὶ ἕτερά τινα. ἐπὶ δὲ τοῖς χρόνοις τοῦ καθηγουμένου τῆς Πάτμου τοῦ κυροῦ Λεοντίου, καὶ τοῦ μοναχοῦ κυροῦ Παύλου τοῦ Λάτρους καὶ καθηγουμένου, οἰκτείρας τὴν τοιαύτην μονὴν ὁ κυρὸς Λεόντιος, δέδωκε τὸ τοιοῦτον βιβλίον, καὶ εὐαγγέλιον κεκοσμημένον, καὶ ἕτερον βιβλίον κατὰ Ματθαῖον σὺν δικαιώμασι καὶ χρυσοβούλλοις. καὶ οἱ κατὰ διαδοχὴν τῇ μονῇ ἡγεμονεύοντες ταύτῃ τοῦ Λάτρους, ἵνα μνημονεύητε αὐτόν. εἰσὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἡγουμένων τῶν τελευτησάντων ἐν τῇ μονῇ ἁγίᾳ Παύλου τοῦ Λάτρους τῶν ἐπιγινωσκομένων. Συμεὼν μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Λουκᾶς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Δημήτριος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Μιχαὴλ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Νικόλαος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Ἐφραὶμ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Χριστόδουλος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Μελέτιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Μάρκων μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Παῦλος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Παῦλος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Δαμιανὸς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Γαβριὴλ μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Πέτρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Νικηφόρος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Διονύσιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Χριστόδουλος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Γρηγόριος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Λεόντιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Μελέτιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος, Ἀντώνιος μοναχὸς καὶ ἡγούμενος. Hic postremus altera manu. Sensus est: *Scriptus est hic sacer utilisque liber in Monasterio sanctissimæ Deiparæ Styli, sive sancti Pauli Latris, manu Michaëlis, anno 6943. Christi 1435. Novembris 2. Ind. 2. ad gloriam, laudem & spiritualem salutem possidentis. Modico autem elapso tempore, ob irruptionem impiorum Ismaëlitarum, sanctus Christodulus transmigravit in Patmum, quot potuit libros & alia quædam secum ferens. Tempore autem Domni Leontii Cathegumeni in Patmo, & Domni Pauli Monachi & Cathegumeni Latris, Monasterium istud miseratus Domnus Leontius, hunc librum ipsi dedit, & Evangelium ornatum, & alium librum secundum Matthæum cum Instrumentis & Chrysobullis. Qui per successionem in hoc Monasterio Latris Hegumeni futuri estis, ejus mementote. Nomina autem Hegumenorum, in sancto Monasterio Pauli Latris, qui quidem noti sunt, hæc sunt; Symeon Monachus & Hegumenus, Lucas Monachus & Hegumenus, Demetrius Monachus & Hegumenus, Michaël Monachus & Hegumenus, Nicolaus Monachus & Hegumenus, Ephraïm Monachus & Hegumenus, Christodulus Monachus & Hegumenus, Meletius Monachus & Hegumenus, Marcon Monachus & Hegumenus, Paulus Monachus & Hegumenus, Paulus Monachus & Hegumenus, Damianus Monachus & Hegumenus, Gabriel*

Monachus & Hegumenus, Petrus Monachus & Hegumenus, Nicephorus Monachus & Hegumenus, Dionyſius Monachus & Hegumenus, Chriſtodulus Monachus & Hegumenus, Gregorius Monachus & Hegumenus, Leontius Monachus & Hegumenus, Meletius Monachus & Hegumenus, Antonius Monachus & Hegumenus.

Codex Laurentianus membranaceus, pluteo LXIX. Polybii hiſtoriarum libri ſcripti manu Antonii Athenienſis; ſumtibus Franciſci Philelphi (cujus familiæ inſignia in fronte libri,) abſoluti menſe Novembri die 22. anno a Chriſti ortu 1435. Senis in Etruria. 1435.

Codex Regius 2541. bombycinus, Ariani opera. In fine legitur: ἐπληρώθη ἡ τοιαύτη δέλτος ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ, ἰνδ. α. τοῦ ϛϡμϛ. ἔτους. *Completus eſt hic liber menſe Auguſto, Indict. I. anno 6946. Chriſti 1438.* 1438.

Codex Regius bombycinus 2305. Ubi Gregorii Naz. Orationes, fol. 374. hanc habet notam, ϛϡμγ. μηνὸς Μαΐου κη. ἰνδ. ϛ. ἡμ. τρίτη. 1443. *menſis Maii 28. Ind. 6. feria 3.* 1443.

Codex Regius 2443. bombycinus. Manuelis Calecæ de ſubſtantia, &c. In fine legitur, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ α. ἰνδ. ϛ. τοῦ ϛϡνα. ἔτους. 1443.

Τῷ δὲ τέλος δεδωκότι θεῷ δόξα.

Id eſt, *Menſis Septembris I. Ind. 6. anno 6951. Chriſti 1443.*

Finem danti Deo gloria.

Codex Laurentianus membranaceus, pluteo LXXXI. Ariſtotelis magna moralia. In fine legitur, *Hos ſcripſit Philelpho Demetrius Sguropulus, (forte Syropulus,) Mediolani anno Chriſti* 1444. *prima Julii.* 1444.

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo XXVIII. ubi Claudii Ptolemæi Geographicæ doctrinæ libri. Scriptus Florentiæ manu Demetrii, anno 1445. Maii 19. 1445.

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo XXVIII. ubi Ariſtotelis Mechanica. Scriptus Mediolani anno 1445. 1445.

Codex Cæſareus Lambec. lib. 4. pag. 84. bombycinus. Chryſoſtomi in Paulum: in fine habet, τῇ τοῦ θεοῦ χάριτι ἐτέλεσα ἐγὼ πολυτλήμων Νεῖλος ἱερομόναχος τήνδε τὴν βίβλον κατὰ τὸ ἔτος ϛϡνγ'. Id eſt, *Dei gratia perfeci ego miſerrimus Nilus Hieromonachus hunc librum anno 6953. Chriſti 1445.* 1445.

Codex Regius 2957. Georgii Scholarii & aliorum opera. In fine legitur, ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου διακόνου Σιλβέστρου τοῦ Συροπούλου ἐν ἔτει ϛϡνϛ. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδ. ια. Hoc eſt, *Completus eſt hic liber manu mea magni Eccleſiarchæ Diaconi Silveſtri Syropuli, anno 6956. Chriſti 1448. menſe Septembri, Indict.* XI. 1448.

Codex Regius bombycinus, 2558. ubi Pachymeræ & Zonaræ hiſtoriæ, fol. 309. legitur, ὁ χριστὸς αὐτός ἐστιν ἀρχὴ καὶ τέλος, ἔτους ϛϡνϛ. i. *Chriſtus ipſe eſt principium & finis, anno 6956. Chriſti 1448.* 1448.

Codex Regius 2275. bombycinus. Origenis in Job & Chryſoſtomi quædam. Ad calcem legitur, ἐγράφη ἡ παροῦσα δέλτος διὰ συνδρομῆς, κόπου, μόχθου καὶ ἐξόδου τοῦ ὑψηλοτάτου, ἐνδοξοτάτου καὶ πανεκλαμπροτάτου αὐθέντος Ὀρλάντου δὲ Τόκω. 1448.

Ὥσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα
Καὶ θαλαττέβιος τις ἐϊδὼν λιμένα·

Οὕτως καὶ οἱ γράφοντες ἰδεῖν βιβλίου τέλος.
Σωθεὶς ὁ γράφων, ἐλέει θείῳ ἔχων.

Βασίλειος ἱερεὺς ὁ γράψας τὴν δέλτον ταύτην· ἀλλὰ δὴ καὶ νομικῶς, ἐπὶ ἔτους ͵ςϡνς΄. ἰνδ. ια. *Scriptus est hic liber, opera, labore, & sumtibus celsissimi, gloriosissimi & clarissimi Optimatis Orlanti de Toco.*

Sicut peregrini gaudent conspecta patria,
Et in mari navigantes conspecto portu;
Sic & Scribæ gaudent viso libri termino.
Salvus est scriba, idque ex misericordia divina.

Basilius Sacerdos scripsit hunc librum, idque ex æquo & bono. Anno 6956. *Christi* 1448. *Indictione undecima.*

1449. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LIX. Erotemata Grammatica scripta manu Papæ Georgii, Magistri Nicolai primi Anagnostæ, sive Lectoris, mense Aprili die 4. anno mundi 6957. Christi 1442. Ind. 12.

1449. Codex Laurentianus bombycinus, Manuelis Moschopulii collectio nominum Atticorum, scripta 8. Septembris anno, mundi 6957. Christi 1449.

1450. Codex Cæsareus Lambec. l. 5. p. 268. membranaceus. Menæum Græcorum: in fine legitur recentiore manu: ἠγοράσθη δὲ τὸ παρὸν Μηναῖον καὶ ἐσταχώθη διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ ἐντιμοτάτου ἄρχοντος κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Σπανοπούλου καὶ Ζουπάνου τοῦ ἀπὸ τῆς Βλαχίας. *Hoc Menæum emtum est, & postea compactum opera & sumtibus excellentissimi Principis Domni Joannis Spanopuli & Zupani ex Valachia.* Altera inscriptio est, Μηνὶ Αὐγούστῳ κε. τοῦ ͵ςϡνη. ἐπινεμήσεως ιγ. βασιλεύοντος κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ εὐσεβεστάτου, Γεράσιμος ἱερομόναχος. i. *Augusti* 25. *anno* 6958. *Christi* 1450. *imperante piissimo Domino Constantino, Gerasimus Hieromonachus.*

1452. Codex Laurentianus membranaceus, pluteo XXXII. ubi Homeri Ilias, scripta manu Joannis Thessali Scutariotæ, Florentiæ anno 1452. Maii 4.

1452. circiter. Codex clarissimi viri Balusii multis ex quaternionibus compactus ubi Pappi Alexandrini liber VIII. In aliquo quaternione legitur paulum recentiore manu: ἡ βίβλος αὕτη ὑπῆρχεν ἐκ γῆς δυστυχοῦς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ δὲ τῆς ἁλώσεως αὐτῆς, ὠνήσατο ταύτην ἀνήρ τις ἐκ τῆς ταλαιπώρου νήσου τῆς Λέσβου, ὄνομα τούτῳ Ζωναρᾶς, ὃς καὶ ταβελλίων ἐχρημάτισεν χρόνοις οὐκ ὀλίγοις. ἦν δὲ τούτου μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς ῥηθείσης νήσου. ἐν δὲ τῇ ἁλώσει ἐνέπεσεν εἰς χεῖρας . . . . τοῦ Σοφιανοῦ τοῦ ἐκ Ῥώμης. ἐξ ἐκείνου δὲ ἐνέπεσεν εἰς τὰς ἐμὰς χεῖρας ἀπροσδοκήτως· καὶ ὡς οἶμαι, πλέον οὐκ ἐκφεύξεται ἐκ τῶν ἡμετέρων χειρῶν. Hoc est, *Hic liber fuit ex infelici Constantinopolis terra. Quâ captâ emit ipsum vir quidam ex miserrima & ærumnosa insula Lesbo, cui nomen Lucas Zonaras: qui annis non paucis Tabellio fuit. Ejus autem fuit, usquedum memorata insula capta est. In ejus excidio incidit in manus. . . . . . Sophiani Romani: inde vero in mei nec opinantis manus devenit, & ut quidem æstimo, non ulterius effugiet e manibus nostris.*

1453. Codex Regius 2999. membranaceus, ubi varia opera Athanasii, Basilii & aliorum: in fine habet, τοῦτο δὲ βιβλίον ἐξωνησάμην ἐν Ἀδριανουπόλει εἰς ͵αυνγ. Ἰουλ. λ. . . . . Δουκᾶς. Id est, *hunc librum emi Hadrianopoli, anno* 1453. *Julii* 30. . . . . *Ducas.*

1454. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LVII. Orneoscopion, sive de re Accipitraria, scriptus Venetiis manu Demetrii Pepagomeni, anno 1454.

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo xxxii. Hieroclis in Pythagorica Carmina Commentarius, manu Nicolai Murmuris capta patria mendicantis. Murmuris, id eſt, Peloponneſii, ſive ex Morea. 1455. vel circiter,

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LXIX. Xenophontis Rerum Græcanicarum libri VII. abſoluti Aprilis 25. anno 6963. Chriſti 1455. Ind. 3. 1455.

Codex Regius 3219. membranaceus, ubi Æliani Tactica, Leonis Imperatoris Tactica, Gregorii Cyprii de Proverbiis. In fine legitur, ἐτελειώθησαν αἱ παροιμίαι αὗται σὺν θεῷ, ἔτει ἀπὸ χριστοῦ ͵αυνζ. ἰνδ. ε. μηνὸς Αὐγούστου δ. διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἰωάννου ἱερέως Ῥώσου τοῦ ἐκ Κρήτης, ἐν Ῥώμῃ. ἔστι δὲ κτῆμα τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρὸς Γάσπαρος βολατερρανοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου πρωτονοταρίου. Hoc eſt, *Abſoluta ſunt hæc Proverbia Deo juvante, anno Chriſti* 1457. *Ind.* 5. *menſis Auguſti* 4. *manu mea Joannis Rhoſi Sacerdotis Cretenſis, Romæ. Eſt autem ad uſum venerabiliſſimi Patris Gaſparis Volaterrani Apoſtolici throni Protonotarii.* 1457.

Hic JOANNES RHOSUS Preſbyter Cretenſis innumeros prope Codices ſcripſit, annis circiter quadraginta: anno quippe 1455. Cardinali Beſſarioni ſcripſit Codicem Plutarchi, cum jam Preſbyter eſſet, ut videas initio libri quarti. In multis autem locis Calligraphi munus obiit, Romæ videlicet, in Monaſterio Cryptæ-Ferratæ, Florentiæ, Bononiæ, Venetiis: qui Codices jam exſtant in variis Bibliothecis nimirum:

In REGIA Codices 2592. Ariſtotelis politicorum Romæ, anno 1492. item 2715. 3219. 3237. 3458.

In BIBLIOTH. CÆSAREA ejuſdem Joann. Rhoſi videtur eſſe Codex Cæſareus Lambec. l. VII. fol. 76. bombycinus, operum Ariſtotelis, in cujus fine legitur: ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον ἐν ἔτει ἀπὸ χυ ͵αυνζ. ἰνδ. ε. μηνὸς Μαρτίου κε. τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ μακαριωτάτου κυρίου ἡμῶν κυρίου Καλλίστου πάπα γ. ἔτει β. ἀρχιερατεύοντος καὶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου κυρίου Γρηγορίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ οἰκουμενικοῦ· ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ, ὑπὸ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Ἡσαΐου ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς τοῦ Κυπρίου. Ἰωάννης πρεσβύτερος ὁ ἀπὸ Κρήτης. i. *Abſolutus eſt hic liber anno Chriſti* 1457. *Ind.* 5. *Martii* 25. *Pontifice Domino noſtro Domino Calliſto Papâ III. anno* 2. *Pontificatus ejus: ſedente ſanctiſſimo Authente & Domino Gregorio Patriarcha Conſtantinopolitano Oecumenico. In ſeniore Roma juſſu & expenſis Heſaïæ Hieromonachi & ſpiritualis Patris Cyprii. Joannes Preſbyter Cretenſis.*

In LAURENTIANA, pluteo v. Athenagoras de Reſurrectione & Stephanus de Urbibus, Codex membranaceus ſcriptus Laurentio Mediceo, anno 1482. Pluteo VI. Euſebii Pamphili adverſus Hieroclem 1491. Pluteo XXXII. Homerus totus 1465. In alio Plutarchi Moralia in charta bomb. ſuppleta ſunt ab eodem. Pluteo LVIII. Joan. Stobæi & aliorum 1493. Pluteo LIX. Maximi Planudis &c. Pluteo LXX. Zoſimi Comitis hiſtoria 1490. Pluteo LXXV. Alexandri Aphrodiſei & aliorum 1491. Pluteo LXXXI. Ariſtotelis Ethica Nicomachica 1476. Pluteo LXXXV. Procli in Parmenidem 1489. Pluteo LXXXVI. Hermeæ in Phædrum Platonis 1490. Ibid. Veceii vel Accii Valentis e libro I. Anthologiarum 1491. Ibid. Nicephori Gregoræ in Syneſium de inſomniis 1491. Horum vero maximam partem ſcripſit pro magnifico viro Laurentio Mediceo, qui innumeros prope Codices undequaque comparavit.

In COLBERTINA Codex Simplicii in Ariſtotelem; num. 2590.

In BIBLIOTH. BALUZIANA, Galeni Therapeuticæ methodi, libri XIV. 1473.

Eodem tempore. MICHAEL APOSTOLES, ſive APOSTOLIUS, eodem tempore, poſt captam Conſtantinopolin, Codices multos ſcripſit, ſine anni nota ut plurimum, ut in Bibliotheca Ducis Mutinenſis, Diodorus Siculus: in cujus fine legitur, Μιχαῆλος Ἀποςόλης ὁ Βυζάντιος, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πατρίδος πενίᾳ συζῶν καὶ τήνδε βίβλον μισθῷ ἐν Κρήτῃ ἐξέγραψεν. i. *Michaël Apoſtoles Byzantius poſt captam patriam in penuria vivens, mercede hunc librum in Creta ſcripſit.* Eadem vero ille nota uti ſolet in Codicibus. Ejuſdem manu ſcripta feruntur exemplaria non pauca nimirum.

In REGIA Codices 2585. 2601. 2627. 2725. 2775. 2803. 2808. 3260. 3360.

In BIBLIOTHECA COLBERTINA Codex 1203. manu Michaëlis Apoſtolii conſcriptus eamdem, quam ſupra, præfert Notam. In Codice autem Colbertino 1219. manu, ut videtur, Arſenii Monembaſiæ Archiepiſcopi exarato, exſtat Collectio Proverbiorum Michaëlis Apoſtolii, qui ut in Epiſtola ejuſdem Arſenii ad Leonem X. narratur, ejus pater erat.

In eadem Bibliotheca Codex 4413. bombycinus. Ubi Ariſtotelis Phyſica ejuſdem Michaëlis Apoſtolii manu, ut in nota iiſdem quam ſupra verbis deſcripta fertur.

In BIBLIOTHECA LAURENTIANA Codex bombycinus. Apomnemoneumata ex diverſis Poëtis, mercede à Michaële Apoſtole poſt captam patriam in Creta ſcriptus.

Eodem circiter tempore Codices bene multos ſcripſit CÆSAR STRATEGUS Lacedæmonius, qui hunc Iambum in fine ſolet apponere:

Θεοῦ τὸ δῶρον ἠδὲ Καίσαρος πόνος
τοῦ Στρατηγοῦ.

i. *Dei donum & Cæſaris Strategi labor.*

Alicubi autem in his Codicibus, qui in Bibliotheca SS. Joannis & Pauli Dominicanorum exſtant, dicitur Lacedæmonius eſſe. Sunt autem hi Codices ſine nota anni, Dionyſii Halycarnaſſei, Appiani, Diodori Siculi, Pindari, Dionyſii Perihegetis.

In Bibliotheca Regia Codices 2056. 2083. 2183. 2283. 2277. 2615. 2644. 2676. continens Galeni opera anno 1492. item 2730. 2777. 3145. 3290. 3331. 3338. & alii.

1458. Codex Regius 3007. bombycinus, ubi liber precum, in cujus fine: Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ἀθανασίου μοναχοῦ πόνος, τοῦ ͵ςϡξς'. ἰνδ. ς'. Ἰουν. ς'. i. *Dei donum & Athanaſii Monachi labor, anno 6966. Chriſti* 1458. *Ind. 6. Junii ſexta die.*

1459. Codex Cæſareus Lambec. lib. v. p. 285. Typicum S. Sabæ & alia ad Officium Eccleſ. In fine ſcribitur: Θεοῦ τὸ δῶρον, Ἀθανασίου ἱερομονάχου πόνος, ἔτους ͵ςϡξζ. Ἰουλίου κε. ἐπινεμήσεως ζ' *Dei donum Athanaſii Hieromonachi labor. Anno 6967. Chriſti* 1459. *Indict.* 7. Qui Athanaſius idem ut videtur eſt atque prior ad annum 1458.

1462. Codex Regius 3206. bombycinus, varia Aſtronomica fol. 244. legitur: ἐπεγράφη ταῦτα διὰ χειρὸς ἐμοῦ ὁδηγοῦ νοταρίου ὁδηγοῦ ἔτους ͵ςϡο. i. *Scripta ſunt hæc manu mea Hodegi Notarii, Hodegus.* Et fol. 13. κτῆμα Ἀντωνίου ἐπάρχου, δοθὲν τῷ κραταιῷ βασιλεῖ Κελτῶν εἰς εὐχαριστίας σημεῖον. *Liber Antonii Eparchi datus potentiſſimo Galliarum Regi in gratiæ ſignum.* Hodegi nomen ſupra, dubium eſt.

Codex Laurentianus bombycinus. Etymologicum magnum, pluteo LVII. 1466.
ſcriptum in Creta, in urbe dicta Candace, impenſis Franciſci Philelphi, anno Chriſti 1466.

Codex Laurentianus bombycinus eodem pluteo, Etymologicum magnum, 1466.
ſcriptum Mediolani anno eodem 1466.

Codex Regius 2575. bombycinus, de vita Plotini, & Plotini opera: in fine 1467.
habet: τέλος εἴληφεν ἡ βίβλος τοῦ Πλωτίνου ἐν ἔτει ͵ϛϡοε. μηνὶ Μαρτίῳ τῆς ιβ. ἰνδ. ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ τῶν βαΐων. i. *Finem accepit liber Plotini anno 6975. Chriſti 1467. menſe Martio, Indictione 12. Dominica Palmarum.*

Codex Regius 3307. bombycinus, Erotemata Grammatica, item Ari- 1467.
ſtophanis, Euripidis & aliorum opuſcula. In fine legitur, ἐπληρώθη τὸ παρὸν βιβλίον ͵ϛϡοε. ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ ια. καὶ ἀπὸ κυρίου καταβάσεως αυξζ. ἰνδ. ιε. i. *Completus eſt hic liber anno 6975. 11. menſis Julii, a Chriſti ortu 1467. Indict. 15.*

Codex Regius 2297. membranaceus x. ſæculi. Gregorii Nazianzeni Ora- 1468.
tiones. In fine manu recentiore ſcribitur hiſtoriola Aſcetica, ad cujus calcem legitur, ἐγράφη ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ ιζ. ἔτους ͵ϛϡος. i. *Scripta eſt menſis Decembris 17. anno 6976. Chriſti 1468.*

Codex Regius 2543. in quo Calliſthenes de vita Alexandri magni, ad cal- 1469.
cem habet:

Τῷ δόντι τέρμα δόξα, τιμὴ καὶ κράτος·

ἐπληρώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς Νεκταρίου ἱερομονάχου τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Κασούλων τῆς πόλεως Ὑδροῦντος, ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ ε. ἡμέρα σαββάτου, ὥρα β. τῆς ἡμέρας, ἐν ἔτει ͵ϛϡοζ. ἰνδ. β.

Id eſt: *Finem danti gloria, honor & imperium.*
Completus eſt hic liber manu Nectarii Hieromonachi Monaſterii S. Nicolai Caſularum urbis Hydruntis, quinta Novembr. die Sabbati, hora ſecunda diei, anno 6977. Chriſti 1469. Ind. 2.

Codex Regius 3129. bombycinus. Boëtius Græcè verſus a Maximo Pla- 1475.
nude: in fine legitur, ἐπληρώθη ἡ παροῦσα βίβλος τοῦ Βοετίου διὰ χειρὸς ἐμοῦ Μιχαὴλ τοῦ Σουλιάρδου ἐκ Ναυπλίου, ὄντος μου ἐν Κυδωνίῃ Κρήτης ἐν ἔτει ͵ϛϡπγ. ἰνδ. β. ἡμέρα κυριακῇ Αὐγ. ιε. ἀλλ' οὖν γε οἱ μέλλοντες ἐν τῷ πονήματι τούτῳ ἀναγινώσκειν τῇ..... i. *Completus eſt hic liber Boëtii manu mea Michaëlis Suliardi ex Nauplio, in Cydonia Cretæ verſantis, anno 6983. Ind. 2. Dominica die, Auguſti 15. qui hoc in opere lecturi ſunt.....* De Michaële Suliardo infra.

Codex Regius 2295. bombycinus, Sibyllina oracula, cum hac in fine 1475.
nota, τέλος τῶν Σιβυλλιακῶν ἐκλογῶν στίχοι ρξα. *Finis Sibyllinorum excerptorum, verſus 161.* Deinde, ἐγράφη τὸ παρὸν βιβλίον τῆς Σιβύλλης ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ ἐξοχωτάτου κυρίου μεσὲρ Ἀντωνέλου δὲ Πετρουτζίοις καὶ μεγάλου σεκρεταρίου· διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ τετιμημένου ἄρχοντος, μισὲρ (ſic) Ἀντωνίου Γουϊδάνου, καὶ πρώτου τοῦ ἱεροῦ κονσιλίου, διὰ χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου Λευτάρη ἕνεκεν ἀγάπης καὶ χρέους τῶν προλεχθέντων πανυπερτάτων ἀρχόντων ἐν μηνὶ Σεπτεβρίῳ κβ. ἰνδ. η. τοῦ ͵ϛϡπγ. ἔτους. i. *Scriptus eſt hic liber Sibyllæ, juſſu excellentiſſimi Domini Meſer Antonelli de Petruccis magni Secretarii, expenſis venerandi optimatis Meſer Antonii Guidani, primi in ſacro Conſilio: manu mea Demetrii Leutare, amoris & debiti officii cauſa erga Illuſtriſſimos illos primores, menſis Septembris 22. Ind. 8. anno 6983. Chriſti 1475.*

1475. Codex Regius 3458. bombycinus, Horologium breve, ſive Diurnale, in cujus fine legitur : ἐγράφη τὸ παρὸν συνοπτικὸν ὡρολόγιον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἰωάννου ἱερέως Ῥώσου τοῦ Κρητὸς· διὰ παρακλήσεως τε καὶ ἐξόδου κυροῦ Δημητρίου Σέρβου αυοε. μηνὸς Νοεμβρίου ιγ· ἐν Ῥώμῃ. *Scriptus eſt hic liber, nempe Horologium breve, manu mea Joannis Rhoſi Sacerdotis Cretenſis, juſsu ac ſumtibus Domni Demetrii Servi, anno* 1475. *decima-tertia menſis Novembris*, *Romæ*. Is ipſe eſt Joannes Rhoſus de quo ſupra, ac ſequens itidem.

1476. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LXXI. Ariſtotelis Ethica Nicomachica, ex emendatione Fr. Zenobii Acciaioli Ordin. Prædicatorum in Conventu S. Marci Florentiæ, abſoluta die XXII. Aprilis 1504. Scriptus eſt hic Codex in Abbatia ſanctiſſimæ Deiparæ Cryptaferratæ a Joan. Rhoſo, Auguſti 31. 1476.

Ejuſdem Rhoſi eſt Codex Athenagoræ de Reſurrectione & Stephani de Urbibus Plut. 4. ſcriptus ſumtibus Laurentii Medicei 31. Martii 1482.

1478. Codex Regius 3178. bombycinus, ubi varii Scriptores de auro conficiendo, fol. 291. habet, ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος διὰ χειρὸς ἐμοῦ Θεοδώρου τοῦ Πελεκάνου τυγχάνοντος ἀπὸ χώρας Κερκύρας νήσου τῶν Φαιάκων, μηνὶ Ἰουνίῳ εἰς τὰς κβ. εἰς χώραν τῆς Κρήτης εἰς τὸ λεγόμενον Χάντακα, ἐπὶ ἔτους ςϡπϛ. τὸ δὲ ἀπὸ τῆς χριστοῦ γεννήσεως αυοη. Id eſt : *Completus eſt hic liber manu mea Theodori Pelecani ex Corcyra inſula Phæacum, menſis Junii* 22. *in Creta, in loco dicto Chantaca, anno* 6986. *a Chriſti ortu* 1476. Hinc excerpſimus opuſculum de Scriptione aurea, cap. 1.

1480. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LXXI. Simplicii in Ariſtotelem ſcriptus ab Antonio Mediolanenſi ex Creta oriundo, anno 1480. Auguſti 4.

Ejuſdem ANTONII MEDIOLANENSIS manu in Creta ſcriptus eſt Codex bombycinus nunc in Bibliotheca S. Salvatoris Bononienſis, in quo Simplicius in Epictetum : in gratiam Nobilis Georgii Damulini, cui multis officiis obſtrictus erat, vigeſima-tertia Februarii, anno 1490.

In REGIA BIBL. Codex 2653. bombycinus ab eodem ſcriptus in Creta anno 1491. Auguſti 27. ubi Simplicius in Epictetum. Item Codex 2753. bombycinus, ubi Demoſthenis, Æſchinis, Ariſtotelis opera, ſine anni nota. Item 2711. 2770. 2816.

In BIBLIOTHECA vero LAURENTIANA exſtat Codex pluteo LVIII. bombycinus, ubi aurea Pythagoræ Carmina, & alia bene multa: in cujus fine hæc leguntur : *Finem accepit hic liber manu mea Antonii Mediolanenſis, qui Cres quoque genere dici poſsum; propterea quod parentes mei primùm Cretam incoluerunt : atque ipſe poſtea in eadem natus, altus educatuſque ſum, & ejuſdem Inſulæ privilegiis, æque atque alii Cretenſes, fruar, abſque eo quod mendax ſim.* Vocabatur autem Antonius Damilas.

1482. Codex Regius 2807. Athenæi Deipnoſophiſtæ, bombycinus, ſcriptus manu Hermolai Barbari, anno 1482. intra 37. dies.

1483. Codex Regius 2643. bombycinus, Anonymi Scholia in Ariſtotelem, ſcriptus decima-nona Decembris 1483.

1484. Codex Regius 2771. bombycinus, Demoſthenis opera. In fine legitur, τέλος μηνὶ Αὐγούστῳ ἡμέρᾳ ιγ. αυπδ. Νικόλαος ὁ Βλαστὸς ἔγραψε. i. *Finis Auguſti* 13. 1484. *Nicolaus Blaſtus ſcripſit.*

1485. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LX. Arriani Diatribæ, &c. Scri-

ptus manu Joannis Thessali Scutariotæ. Is jam scripserat Homerum an. 1452. & multos alios libros scripsit qui in variis Bibliothecis exstant, in Laurentiana quippe Codex Aristotelis Politicorum, pluteo LXXXI. ab eodem exaratus est anno 1494.

MICHAEL SULIARDUS Nauplius, qui supra anno 1475. multos alios Codices scripsit, qui variis in Bibliothecis exstant; nempe in Bibliotheca Regia Stephanus Byzantius de urbibus, scriptus Florentiæ anno 1486. Ibidem Codex Ptolemæi bombycinus, num. 2727. scriptus Methonæ anno 1497. Octobris 17. 1486.

Codex Regius bombycinus, Epistolæ Zonaræ, Glycæ, &c. fol. 172. legitur : ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος ἐν μηνὶ Ἰαννουαρίῳ κδ. ἰνδ. ϛ. διὰ χειρὸς ἐμοῦ Θεοδώρου. . . , . ἐν ἔτει ͵ϛϡϟϛ. i. *Absolutus est hic liber mensis Januarii 24. Ind. 6. manu Theodori. . . . anno 6996. Christi* 1488. 1488.

Codex Regius 2980. bombycinus, Miscellanea multa complectens, fol. 158. habet, Μαρτ. λ. ἰνδ. ϛ. ͵ϛϡϟϛ. *Martii* 30. *Indict.* 6. *anno* 6996. *Christi* 1488. 1488.

Codex Laurentianus Homeri, bombycinus, scriptus Florentiæ 1488. nona Octobris. 1488.

Codex Regius 3245. Apollonii Alexandrini Grammatici, bombycinus. In fine, ἐγράφη ὁ παρὼν Ἀπολλώνιος παρὰ Ἰωακεὶμ ἱερομονάζοντος τῶν Κασούλων καὶ Πρίωρος ἁγίου Κόνωνος, ἐκ προτροπῆς καὶ ἀξιώσεως τοῦ διδασκάλου κυροῦ Κωνσταντίνου Λασκάρεως· ἐτελειώθη δὲ ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἔτει ͵ζδ. ἰνδ. ιδ. i. *Scriptus est hic liber Apollonii a Joachim Hieromonacho Casularum & Priore S. Cononis, jussu & rogatu Magistri Domni Constantini Lascaris. Completus autem est mense Decembri, anno* 7004. *Christi* 1496. *Indict.* 14. 1496.

Codex Regius 2574. bombycinus, Porphyrii de vita Plotini, & Plotini opera. In fine legitur : τέλος εἴληφεν ἡ βίβλος τοῦ Πλωτίνου ἐν ἔτει ͵ζδ. μηνὶ Δεκευρίῳ κε. ἰνδ. ιδ. ἡμέρα ϛ. τῆς χριστοῦ γεννήσεως. *Absolutus est hic liber Plotini anno* 7004. *Christi* 1496. *mensis Decembris* 25. *Indictione* 4. *feria sexta Natalium Christi.* 1496.

Codex Regius 2729. bombycinus, Anonymi in Tetrabiblum Ptolemæi. In fine legitur, ἐπὶ ἔτους ͵ζϛ. ἰνδ. α. ἐν μηνὶ Φευρουαρίῳ ζ. ἡμέρα δ. ὥρα ϛ. ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον. i. *Anno* 7006. *Indictione prima, mensis Februarii* 7. *feria* 4. *hora* 6. *completus est hic liber.* 1498.

Codex Colbertinus 4904. Philostrati icones, bombycinus, XV. sæculi. In fine legitur, Ἐμμανουὴλ ὁ Ἀτραμυτηνὸς τὸ τῶν εἰκόνων τόδε βιβλίον ἐξέγραψε, λατρευτὴς ὢν πατρὸς υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος: ἀμήν. δόξα σοι θεὲ ἡμῶν, δόξα σοι. i. *Emmanuel Atramytenus hunc Imaginum librum descripsit, qui cultor est Patris, Filii & Spiritus sancti, consubstantialis & individuæ Trinitatis, amen. Gloria tibi Deus noster, gloria tibi.* XV. sæc.

Codex Regius 2962. bombycinus, Marci Ephesini & aliorum opuscula XV. sæculi. Fol. 256. *verso* scribitur, ἰστέον ὅτι ἀπὸ χριστοῦ ἕως τῆς α. συνόδου ἔτη τιη. καὶ ἀπὸ τῆς α. ἕως τῆς β. ἔτη νϛ. ἀπὸ δὲ τῆς β. ἕως τῆς γ. ἔτη ν. καὶ ἀπὸ τῆς γ. ἕως τῆς δ. ἔτη λ. καὶ ἀπὸ τῆς δ. ἕως τῆς ε. ἔτη ρβ. ἀπὸ δὲ τῆς ε. ἕως τῆς ϛ. ἔτη ρκθ. καὶ ἀπὸ τῆς ϛ. ἕως τῆς ζ. ἔτη ρκβ. ἥτις ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ζ. σύνοδος γέγονεν ἐν ἔτει ͵ϛσϛ. ἰνδ. ια. Hoc est : *Sciendum est a Christo usque ad primam Synodum fuisse annos* 318. *a* XV. sæc.

prima Synodo usque ad secundam, annos 56. a secunda ad tertiam, annos 50. a tertia ad quartam, annos 30. a quarta ad quintam, annos 102. a quinta ad sextam, annos 129. a sexta ad septimam, annos 122. Quæ sancta & œcumenica Synodus celebrata est anno 6206. Ind. 11. Qui computus in plerisque non quadrat.

xv. sæc. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LIX. Dionysii Halycarnassei & aliorum opera. In fine legitur : *Codex absolutus manu Nicodemi Monachi peccatoris, ope & sumtibus nobilissimi Julii Romani mensis Januarii 27.*

xv sæc. Codex Regius, num. 1819. XI. sæculi. Joan. Chrysostomi varia : in fine habet, τὸ παρὸν βιβλίον ἐστὶν ἐμοῦ Γεωργίου ἱερέως τοῦ Μαλαφαρᾶ ὅπερ αὐτὸς ἐπριάμην ἔκ τινος Ῥοδίου. Hæc manus est XV. Id est, *Hic liber est Georgii Sacerdotis Malaphara : qui emi ipsum ex quodam Rhodio.*

xv. sæc. Codex Regius 2674. bombycinus, Galeni opera XV. sæculi : in fine habet, θ'οφλν'ωλω 'θαβνθζ'λω ἔζηθτεν. Hæc arcanis literis scripta sic leguntur, Ἀλφόνσος Ἀθηναῖος ἔγραψεν. *Alphonsus Atheniensis scripsit.*

Notæ Codicum decimi-sexti sæculi.

1500. Codex Colbertinus 767. Joan. Climaci Scala, in fine habet hæc incondita Carmina.

Ξυςῦσαι λυκάβαντος ἐν δὲ χιλίοις
Πεντακοσίοις ἰνδ. ἑβδόμης,
Ὑπαρχούσης τοῦ χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου,
Μηνὸς Γενναρίου δ.
Αμβροσίου τε ὁ τῆς μονῆς ἀνδρῶν προεστάτης.
ὥρας δὲ τύχω τῆς ζ. ὦ φίλοι,
Καὶ οἱ ᾄδοντες αὐτῷ καὶ οἱ τυχόντες
Μή μοι μέμψησθε, μηδ' ὅλως καταρᾶσθαι;
Ὅτι ἀχρεῖος δοῦλος ὑπάρχω·
Ὅπως λυτρωθῶ πολλῶν ἀμπλακημάτων,
Καὶ ἀξιωθῶ τῆς ἄνω βασιλείας.
Χριστὲ προεργοῦ (sic) τῶν ἐμῶν πονημάτων
Καὶ σὺ πανυπεράγαθε Θεοῦ μου μῆτερ
Ἅμα προδρόμου καὶ πάντων τῶν ἁγίων.
Τὸν ἀναγινώσκοντα μετ' εὐλαβείας
φύλαττε τοὺς τρεῖς ἡ τριὰς τελεσολβίως
τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν θεῷ χάρις.

Id est, *Scriptus est anno Christi 1500. Ind. 7. Januar. 4. hora 7. Ambrosio Monasterii Præfecto. Qui in ipsum incideritis ne mihi succenseatis, ne mihi maledicatis, quia inutilis servus sum ; ut a peccatis multis liberer & supernum regnum consequar. Christe laboribus meis præeas, & tu optima Dei Mater cum Præcursore & reliquis Sanctis : legentem cum pietate, & tres simul serva,* (nempe Scribam, Ambrosium præfectum & eum qui legerit) *perfectori bonorum Deo gratia.*

Codex Colbertinus 591. bombycinus, Menæum Græcorum mensis Septembris. In fine scribitur, φύλαττε τριὰς τοὺς ἐμοὺς τρεῖς δακτύλους, τοὺς γεγραφότας

τὴν δέλτον ταύτην, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. γέγονε δὲ ξύσμα καὶ ληξότητα ὑπὸ χειρὸς κἀμοῦ Παύλου ἱερέως τὴν χάριν καὶ τὴν προσηγορίαν, τοῦ οἰκοῦντος ἐν πόλει Ἄλσος. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὴν εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ τὸν κύριον διὰ τῶν πολλῶν μου σφαλμάτων.

Γέγονε δὲ πάλιν ὑπὸ ἐξόδου καὶ συνδρομῆς τοῦ πολυευγενικοτάτου καὶ ἀγχινουστάτου νηφαλεωτάτου κυρέω Κυριακῷ ἱερέα (ſic barbarè.) οὗ ὁ γεννήτωρ Παπαστιανὸς, καὶ ἔμπαλι Φοίνικος· καὶ ὅπου ἂν θέλει παραγχει αὐτὸ διὰ μοίρας ψυχικῆς.

α φ θ χ υ

Hæc literis arcanis ſcripta ſic leguntur:

ἐτελειώθη δὲ ἡμέρα σαββάτῳ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐγχρονίας αφθ. χριστοῦ.

Hoc eſt: *Serva, Trinitas, tres digitos meos, quibus hunc librum ſcripſi, Pater, & Fili, & Spiritus ſancte. Hæc porro ſcriptio completa eſt manu mea Pauli* ἱερέως, *ſive Sacerdotis, tum gratiâ, tum cognomento, qui habito in urbe Halſus. Qui hunc legeritis precamini pro me Dominum ad remiſſionem delictorum meorum. Exaratus autem fuit ſumtibus nobiliſſimi & ingenioſiſſimi, temperantiſſimique Domini Cyriaci Sacerdotis, cujus Pater eſt Papaſtianus, cognomine Phœnix, completus eſt die Sabbati, menſe Auguſto, anno Chriſti* 1509. De characteribus arcanis hujuſmodi pluribus agimus in Cryptographia, libro IV.

Codex Regius 2954. bombycinus, Gennadii Scholarii in Judæos, fol. 293. 1511.
legitur,
Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ οἰκτροῦ πόνος Παύλου,
οὗ τὸ ἐπίκλην Κολυβᾶς, ἐκ Μεθώνης

ἐγράφη ἐν τῇ τοῦ Καφφᾶ ἄστει ζιθ. ἰνδ. ιδ. Αὐγούστου ιβ. Et poſtea:

Θεοῦ τὸ δῶρον ταπεινοῦ πόνος Παύλου
Κολυβᾶ ἐκ πόλεως οἰκτρῆς Μεθώνης.

Id eſt, *Dei donum & miſeri Pauli labor,*
Cujus cognomen eſt Colybas, ex Methone
Scriptus eſt in urbe Cappha, anno 719. *Chriſti* 1511. *Ind.* 14. *Auguſti* 12.
Dei donum humilis Pauli labor
Colybæ ex miſera urbe Methone.

Codex bombycinus Bibliothecæ Auguſtinianorum S. Joan. de Carbonara Neapoli, Alexandri Aphrodiſei opera, ſcriptus anno mundi 7031. Chriſti 1523. 1523.

Codex Cæſareus Lambec. l. VI. p. 158. bombycinus, opera medica complectens, Conſtantinopoli emtus a Buſbekio: in cujus fine legitur, τέλος τῶν λογιωτάτων λέξεων ξὺν Θεῷ ἰατροσοφιῶν πασῶν συνόψεων τῆς ἐπιστήμης. Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Φιλοθέου πόνος, ἀμήν. ἔτους ζλζ. ἰνδ. β. ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ. *Finis eruditiſſimarum dictionum, Deo juvante, ſive totius medicinæ compendioſa narratio. Dei donum, & Philothei labor, amen. Anno* 7037. *Chriſti* 1529. *Indictione* 2. *menſe Auguſto.* 1529.

Codex Laurentianus membranaceus, XI. ſæculi, pluteo VI. quædam ibi ſupplentur manu Georgii Longi Sacerdotis, & ab Arſenio Monembaſiæ Eodem circiter tempore.

Archiepiscopo Clementi VII. Pont. Max. nuncupantur. Ejusdem Arsenii manu Codices multi ibidem sunt.

1533. Codex Colbertinus 638. bombycinus, Evangelistarium, in cujus fine scribitur Græco-barbare, ἐπληρώθη ὁ παρὸν ἅγιον εὐαγγέλιον ἀπὸ χειρὸς ἐμοῦ Στεφαίου ἀναγνώστου. καὶ οἱ λειτουργοῦντες εἰς τὸν αὐτὸν ναὸν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς μνημονεύετε τὸν πατέραν του διὰ τὸν κύριον, ὀνόματι Φιλίππου. ἐν μηνὶ Μαρτίῳ ιη. ὁ ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ἔτος αφλγ. ἰνδ. ϛ. ἡλιακοῦ κύκλου ιγ. σεληνιακοῦ κύκλου ια. i. *Completus est hoc sanctum Evangelium manu mea Stephani Lectoris. Qui sacra facitis in hoc Templo sanctæ Parasceves, mementote, quæso per Dominum, Patris mei nomine Philippi. Mensis Martii* 18. *anno Christi* 1533. *Indict.* 6. *Cycli solaris* 13. *Cycli lunaris* 11. Deinde pergit narratque librum descriptum fuisse sumtibus Clementis Rhodii Sacerdotis, qui cum sorore Amesa obiit anno 1532. Alia item subsequuntur Græco-barbara minoris pretii.

1541. Codex Regius 1863. Genesii, Nicephori Gregoræ, & aliorum varia. In fine legitur: ἡ παροῦσα πολυειδής τε καὶ χρυσοεπὴς βίβλος ἐγράφη μὲν ἀπὸ χειρὸς Ἰωάννου τε τοῦ φιλοπόνου, φέρων δὲ γε καὶ ἐπίκλιον Ναθαναήλ· ὃς μὲν στραγγευόμενος ὑπό τε τῆς δεινῆς πενίας ἐξέγραψεν, διά τε δαπάνης καὶ ἀναλώματος τοῦ εὐγενεστάτου περιβοήτου τε καὶ καλλίστου ἄρχοντος κυρίου Ἀντωνίου καλιέργου ἐς Γορτύνην. ἐλαφηβολιῶνος ἐπὶ δέκα ἱσταμένου τοῦ αφμα. ἔτους ἀπὸ τῆς θεογονίας. ᾿θκζϡ᾿λπθολω ξἰν χ᾿κθ᾿ϡυσν ἔλιπεν ᾿᾿θχψϛ ϛ᾿ ηἰηολω· ζ λχ͂ν ἐχϡϛψθι ωφθόξθψθ ξϛ ξέμτϛψθι ξλι: πθὶ ζθϡ ϛ᾿ ωκλχτϛ λ᾿χπ εἴθωεν ἐξὲ πθοσῶ κθνψ ἐξεψ᾿θγειν.

εὔχεσθαι ὁμῶς ὑπὲρ ἀμφοτέρων διὰ τὸν κύριον.

Quæ arcano modo scripta sunt, ita leguntur: ἀπειρόκαλος μὲν ὑπάρχων ἔλιπεν αὕτη ἡ βίβλος. εἰ οὖν εὕρηται (l. εὕρητε) σφάλματα, μὴ μέμψησθαι (l. μέμψησθε) μοι. καὶ γὰρ ἡ σπουδὴ οὐκ εἴασεν ἐμὲ καλῶς πάντ' ἐξετάζειν. Totum sic interpretor: *Hic varius aureusque liber scriptus est manu studiosi Joannis cognomento Nathanael. Qui gravi paupertate oppressus hæc exscripsit; sumtibus nobilissimi, celeberrimi & optimi Domini Antonii Caliergi Gortynæ: Februarii decima die, anno a Christi ortu* 1541. *Imperitus cum sim, hic liber deficit. Si igitur errata deprehenderitis, ne mihi vitio vertatis; festinatio quippe non permisit ut omnia accurate dispicerem. Precamini tamen pro utroque per Dominum.*

1543. Codex Regius bombycinus 1901. Eusebii Demonstratio Evangelica. Ad calcem scribitur, ὁ Οὐαλεριανὸς φωρολιβιεὺς ὁ Ἀλβίνου, κανονικὸς τῆς πολιτείας καλουμένης τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ταύτην γε βίβλον ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου μοναστηρίῳ Ἐνετίησιν ἔγραψε, ἔτει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ αφμγ. τετάρτη μηνὸς Σεπτεμβρίου ἱσταμένη. δόξα τῷ Θεῷ ἡμῶν. i. *Valerianus Foroliviensis Albini F. Canonicus Capituli S. Salvatoris, hunc librum scripsit in Monasterio S. Antonii Venetiis, anno Christi* 1543. 4. *Septembr. Gloria Deo nostro.*

1548. Codex Regius, num. 2071[2]. Dionis Nicæni epitome, per Joan. Xiphilinum, in fine habet: ἅπασαν ταύτην τὴν Ξιφιλίνου ἐπιτομὴν γράφων ἐτελείωσε Χριστόφορος ὁ Ἄβερος, τῇ πατρίδι Γερμανός, τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ λογιωτάτῳ Καρδινάλι Γεωργίῳ Ἀρμενιακῷ τῷ αὐτοῦ δεσπότῃ, ἐν Ῥώμῃ μηνὸς Ἑκατομβαιῶνος θ'. χιλιοστῷ φμη. ἐπὶ Παύλου τρίτου Πάπα Ῥώμης. *Hanc totam Xiphilini epitomen absolvit Christophorus Aberus patriâ Germanus pro piissimo & eruditissimo Cardinali*

Georgio

Georgio Armeniaco (Armagnac) Domino suo Romæ, mensis Junii nona die, anno 1548. *sub Paulo III. Papa Romæ.* Hic autem in alio Codice sese vocat Αοὔβερος. Christophorus Awerus multos Codices nunc Regios sua manu scripsit.

Codex Colbertinus 4588. bombycinus, ubi quatuor Evangelia, hæc habet ad calcem, ἐγράφη τὸ παρὸν ἅγιον εὐαγγέλιον διὰ χειρὸς ἐμοῦ παπᾶ Μιχαὴλ Μαυρίκι, ἐν χρονίᾳ αφν. χριστοῦ. ἀμήν, τέλος. i. *Scriptum est hoc sanctum Evangelium manu mea Papæ Michaëlis Maurici* 1550. *amen, finis.* 1550

Eodem circiter tempore a Mathusala Machir Codices sequentes scripti sunt.

Codex Cæsareus Lambec, l. 7. p. 79. bombycinus. Commentatorum Aristotelis: legitur ibi, Μαθουσάλας ὁ μοναχὸς καὶ ταύτην τὴν ἀγαθὴν βίβλον ἑαυτοῦ ἐξέγραψε ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει Σινᾶ : *Mathusalas Monachus hunc etiam optimum librum sibi descripsit in sancto Monte Sina.* Et alibi : Μαθουσάλας ὁ Μαχεὶρ καὶ ταύτην τὴν θειοτάτην βίβλον ἑαυτοῦ ἐξέγραψεν ἐν πόνῳ καὶ ἀσθενείαις καὶ κινδύνοις πολλοῖς. *Mathusalas Machir hunc etiam divinissimum librum sibi descripsit in labore, infirmitate & periculis multis.*

Codex Cæsareus membranaceus, Lambec. l. 7. p. 64. Simplicii & aliorum in Aristotelem, hanc notam habet, Μαθουσάλας ὁ Ἀσκητὴς καὶ ταύτην τὴν ἀγαθὴν βίβλον ἑαυτοῦ ἐξέγραψεν ἐν νήσῳ τῇ Κύπρῳ. Id est, *Mathusalas Asceta hunc sibi bonum librum descripsit in insula Cypro.*

Scripsit idem 1547. duas Marci Ephesini Responsiones in Ægypto, 25. Januarii, anno mundi 7055. Christi 1547. Indict. 5. Lambec. l. 7. p. 111. 1547

Codex Cæsareus bombycinus, Lambec. l. 7. p. 99. Aristotelis de partibus animalium, in fine habet : κόπος καὶ οὗτος Μαχεὶρ, τοῦ καὶ Μαθουσάλα· ἐγράφη δὲ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάβα εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἰνδ. η. τοῦ ζνη. ἔτους, καὶ ἐλήφθη τὸ ὅλον ἀπὸ παλαιοῦ πάνυ βιβλίου : *Hic etiam Machiris Mathusalæ labore scriptus est in Monasterio S. Sabæ in spelunca, in sancta urbe Jerusalem, Indict.* 8. *anno* 7058. *Christi* 1550. *exscriptus ex vetustissimo libro.* 1550

Codex Colbertinus 3017. membranaceus, Evangelistarium XI. sæculi, in cujus fine legitur manu recentiori, τοῦτον (sic) τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἕνα τῆς ἁγίας Ἐγκλήστρας. καὶ ὅστις βούλεται ἆραι αὐτὴν νὰ ἔχῃ τὰς ἀρὰς τῶν ἁγίων πατέρων. Λεόντιος ἱερομόναχος ἐκ τῆς κώμης Γιόλου, τῆς ἐν τῇ Κύπρῳ, ἔγραψα ἐν αφνγ, χριστοῦ. Id est, *Hoc S. Evangelium, unum est ex iis quæ pertinent ad S. Enclistram. Quod si quis illud auferre præsumserit, incurrat in maledictiones SS. Patrum. Leontius Hieromonachus ex vico Gioli in Cypro scripsi anno Christi* 1553. Hic autem Leontius notam & alia pauca scripsit, non totum Codicem, qui undecimi sæculi est. 1553

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo IX. Orneoscopion, sive de re Accipitraria, scriptus Venetiis manu Demetrii Pepagomeni, anno 1554. 1554

Codex Regius 2741. bombycinus. Bryenii Harmonica. In fine legitur, ἔγραψε Νικ. ὁ Ναγκήλιος Τραχυαῖος ἐννάτῃ φθίνοντος τοῦ μεταγειτνιῶνος, ἔτει χριστοῦ τοῦ αφνζ. i. *Scripsit Nicolaus Nancelius* 22. *Julii, anno Christi* 1557. 1557

Codex Regius 3313[3]. Sophocles. In fine Sophoclis legitur : ἐπληρώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Πέτρου τοῦ Δακλωζάου τοῦ Ρηθυμναίου ἐν ἔτει αφνη. 1558

μηνὶ Νοεμβρίῳ ὀγδόης ἡ. ἐν τῇ ἑσπερινῇ τῆς ὁσίας παρασκευῆς. *Completus est hic liber manu mea Petri Daclozai Rethymnæi anno* 1558. *mensis Novembris octavo die, vespere sanctæ Parasceves.*

1560. Codex Regius 3066. bombycinus. Plutarchi Ciceronis vita Græce & Latine, fol. 86. legitur: Βακχῖος Βαρβαδώρος καὶ Μιχαῆλος Σοφιανὸς ἐξέγραψαν μετὰ παιδιᾶς (sic) καὶ γέλωτος, εὐωχουμένοις τοῦ εὐγενοῦς ἀνδρὸς καὶ κοινοῦ ἡμῶν φίλου Οὐικεντίου Πινελλίου καὶ Πέτρου Νοωνίου τοῦ λογιωτάτου, πολλὰ παρελεντισαμένου. παρῆν δὲ καὶ Λουκρήτιον ἡ ἑταίρα· ἔτους αφξ. Ὀκτωβρ. ζ. ἐν Παταβίῳ. i. *Bacchius Barbadorius & Michaël Sophianus scripserunt cum risu & ludo, conviviis excipiente nobili & communi amico Vincentio Pinello, & Petro Nunnio eruditissimo viro. Aderat etiam Lucretium amasia. Anno* 1560. *Octobr.* 7. *Patavii.* Hi sane scribæ longe aliam notandi rationem ineunt: nam Calligraphi cæteri preces tantùm legentium, & veniam peccatorum postulant; hi de lascivia gloriantur.

1561. Codex Cæsareus Lambec. lib. 6. p. 139. bombycinus. Moschionis de mulierum morbis. In fine legitur, scriptus fuisse Venetiis πυανεψιῶνος Octobr. 11. 1561. ex corrupto exemplari.

1561. Codex Cæsareus Lambec. l. 7. p. 41. bombycinus. Procli Lycii Diadochi in Parmenidem, in fine habet: ἡ βίβλος αὕτη ὑπ' ἐμοῦ Κορνηλίου τοῦ Ναυπλίεως τῶν Μουρμουρέων, υἱοῦ Ἀνδρέου, μετὰ τὴν τῆς πατρίδος ὑπὸ Τούρκων ἅλωσιν Ἐνετίῃσι διατρίβοντος, ἐξεγράφη ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς Θεογονίας αφξα. *Hic liber scriptus est a me Cornelio Nauplio Andreæ Fil. ex Murmureis, post captam a Turcis patriam Venetiis degenti, anno Christi* 1561.

1562. Codex Regius 2502. bombycinus. Interpretationes Zonaræ in Canones & alia multa. Fol. 194. legitur, Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Ζαχαρίου ἱερέως πόνος, τοῦ Κρητὸς, τοῦ κατὰ κόσμον Σκορδίλου, τοῦ δὲ περὶ ἐπίκλην Μαραφαρά.

Ῥίζα φεῦ τοῦ φόνου φθόνος,

καὶ καρπὸς τοῦ φθόνου πόνος. αφξβ. ἐνετίῃσι.

i. *Dei donum & Zachariæ Presbyteri Cretensis labor, qui vulgari nomine Scordilus, cognomento autem Maraphara vocatur.*

Radix heu cædis invidia,

Fructus invidiæ labor. Anno 1562. *Venetiis.*

Et fol. 259. dicitur scriptus jussu Joannis Boistallerii, mercede aureorum decem.

1563. Codex Cæsareus bombycinus, Lambec. l. 8. p. 509. Pseudohistoria Concilii Ferrariensis & Florentini, hanc habet notam: ἀντεγράφη τὸ παρὸν βιβλίον ἐκ πρωτοτύπου παλαιοῦ διὰ χειρὸς ἐμοῦ Θεοδοσίου, νοταρίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ζοα. ἰνδ. ζ. μηνὶ φεβρουαρίῳ ζ. ἡμέρα δευτέρα. τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ δόξα.

1564. Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LVII. Tactica de Naumachia: scriptus in Corcyra manu Antonii Eparchi, anno 1564. Aprilis 22.

1564. Codex Cæsareus Lambec. l. 6. p. 192. Opera Chimica variorum: scriptus Venetiis à Cornelio Nauplienſi Andreæ filio 1564.

1565. Codex bombycinus Bibliothecæ Ottobonianæ, ubi Nili sermones Ascetici, scripti anno 7073. Christi 1565.

1566. Codex Colbertinus 4466. bombycinus, Euclidis Megarensis Optica, Catoptrica, & Phœnomena; in fine habetur, τὸ παρὸν βιβλίον γέγραπται ἐν Λουτεκίᾳ τῶν Παρησίων τῇ χειρὶ Ἀγγέλου Βεργηκίου τοῦ Κρητός· δεδώρηται δὲ τῷ σοφωτάτῳ

λογιωτάτῳ τε ἐκλεκτοῦ Καγκελλαρίῳ τοῦ πάνυ τῆς Κελτικῆς Μιχαὴλῳ τοῦ Οσπιταλίῳ, ἔτει ἀπὸ τῆς Θεογονίας αφξς. *Hic liber ſcriptus eſt Lutetiæ Pariſiorum manu Angeli Vergecii Cretenſis, dono autem oblatus eſt ſapientiſſimo eruditiſſimoque electo Cancellario Galliæ magno viro Michaëli Hoſpitalio, anno Incarnationis 1566.* Hujus Angeli Vergecii manu ſcripti ſunt Bibliothecæ Regiæ Codices bene multi nempe, 2069. 2073. 2099. 2102. 2117. 2129. 2162. 2168. 2255. 2256. 2281. 2247. 2578. 2579. 2584. 2721. 2739. 2813. 2819. 3188. 3193. 3194. 3427. 3466. 3506. Is ſcripſerat item in Italia: eſt enim in Bibliotheca Regia Codex 2173[3]. ſcriptus ab eodem Venetiis anno 1537.

Codex Colbertinus 5108. bombycinus. Nicephori Calliſti, Chryſoſtomi & aliorum Homiliæ. Ad calcem ſcribitur: τέλος εἴληφεν ἡ παροῦσα δέλτος διὰ χειρὸς καμοῦ ἐλαχίστου καὶ ἁμαρτωλοῦ Παφνουτίου μοναχοῦ.... καὶ Θυηπόλου, ἐν μηνὶ Ιουνίῳ κ. αφξη. ἀμήν. *Scriptus eſt hic liber manu mea Paphnutii Monachi.... Thyepoli, menſis Junii 20. anno 1568. amen.* 1568.

Codex Regius bombycinus, Joannis Canabutze de Samothrace. In fine habet: αφξθ. ἐν μηνὶ Μαΐῳ ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ἀντωνίῳ τοῦ Ἐπισκοπούλῳ καὶ πρωτοψάλτη Κυδωνίας. *Anno 1569. menſe Maio Venetiis ab Antonio Epiſcopulo Protopſalte Cydoniæ*, qui ſcripſit alios Codices Bibliothecæ Regiæ. 1569.

Codex Colbertinus 4726. bombycinus, Paradiſus, ſive Sanctorum Senum dicta: hanc in fine notam habet: ἐγράφη τὸ παρὸν τοῦτο βιβλίον διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου Ισαὰκ μοναχοῦ ἐν ἔτει ζπθ. ἐκ χειρὸς Ιερεμίου Ῥακενδύτου τοῦ πένητος. *Scriptus eſt hic liber ſumtibus Iſaac Monachi, manu Jeremiæ Rhacendytæ pauperis, anno* 7089. *Chriſti* 1581. Et pag. ſequenti dicitur eſſe Codex Monaſteri cujuſdam Sozopolis. 1581.

Codex Regius 2039[3]. qui fuit Illuſtriſſimi D. de Montchal: Matthæi Blaſtaris collectio Canonum. In fine habet: μηνὸς Ιουνίου ιη. αφϟγ. ἔτους ἐν Ῥώμῃ. Ιωάννης ὁ ἁγιομαυρέας κύπριος ἐκ πατρίδος Λευκωσίας ἐξίσωσεν. *Menſis Junii 18. anno 1593. Romæ, Joannes de Sancta Maura Cyprius ex patria urbe Leucoſia, contulit.* 1593.

Codex Regius 2176[2]. τὸ παρὸν βιβλίον ἐστὶ τοῦ ἐν αἰδεσιμωτάτοις καὶ ἀγαυοῖς ἥρωσι κυρίου Λαιλίου τοῦ Ρουΐνου τοῦ ἐξ εὐγενῶν τῆς μητροπόλεως Βονονίας καταγομένου· ἀντιγεγραφὲν ἔκ τινος Κώδικος τῆς Βατικανῆς βιβλιοθήκης δι᾽ ἐμοῦ Ιωάννου Σαγκταμαύρα, τοῦ ἐκ μητροπόλεως Λευκωσίας τῆς Κύπρου νήσου, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ αφϟδ. ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ. *Hic liber eſt venerabiliſſimi & conſpicui heroïs D. Lælii Ruini ex Nobilibus Metropolis Bononiæ originem ducentis: exſcriptus ex quodam Codice Vaticanæ Bibliothecæ a me Joanne de Sancta Maura, ex Metropoli Leucoſia Inſulæ Cypri, anno Chriſti 1594. menſe Septembri.* 1594.

Codex Regius 3392. Initio, Ἐμμανουὴλ τοῦ Μαργουνίου καὶ τῶν φίλων. *Emmanuel Margunii & amicorum:* ubi Catalogus operum Plutarchi. In fine legitur: ἐξισώθη ἐξ ἄλλοιν ἀντιγράφοιν παρὰ τοῦ κυρίου Φουλβίου τοῦ Οὐρσίνου διασωζομένοιν ὁμοίοιν τοῦδε ὡς ὁρᾷς. Ιωάννης ὁ Σαγκταμαύρας Κύπριος ὁ ἀντιγράψας. *Emendatus eſt ex aliis exemplaribus a D. Fulvio Urſino, quæ exemplaria huic ſimilia ſervantur. Joannes de Sancta Maura Cyprius ſcripſit.* Deinde ſequitur Epiſtola Beſſarionis Card. ad Mich. Apoſtolum, qui item Apoſtoles & Apoſtolius dicitur.

Codex Laurentianus, pluteo v. Pſalterium Græcum, manu Fr. Bernardi Monachi Dominicani filii Bartholomæi Bartoliſci de Florentia. XVI. ſæc.

Codex Regius bombycinus, Joannis Itali Philoſophi opera. Maii 30. 1620. 1620.

Codices alii quorum ætatem non exploravi.

Codex Cæſareus Lambec. l. 8. p. 523. ducenta & unum diplomata habens Monaſterii B. Virginis in monte Lembo ad urbem Smyrnam, cum hac nota, ὃ ἐκδόσεως ἔγραφον, ὅπερ ἐγγυνεὶ τῇ ὑπαρχούσῃ βασιλικῇ μονῇ τῶν Λέμβων περὶ τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης, &c. De hoc agetur, lib. VI.

Codex Laurentianus bombycinus, ubi Gregorii Orationes & alia opuſcula. In fine legitur: Θεοῦ ὃ δῶρον καὶ Νείλου πόνος. *Dei donum & Nili labor.*

Codex Laurentianus membranaceus, pluteo IX. Collectanea in vitas SS. manu Lucæ Monachi, juſſu Iſidori Sacerdotis & Hegumeni Monaſterii S. Joannis.

Codex Laurentianus membranaceus, Claudii Ptolemæi Geographicæ inſtitutiones: in fine notatur, *Ex Claudii Ptolemæi Geographicis, libri* VIII. *orbem terrarum univerſum. Agathodæmon Alexandrinus delineavit.*

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LVII. Lyſiæ Orationes, ſcriptæ manu Marci Joannis filii, Cretenſis.

Codex Laurentianus membranaceus, pluteo LXIX. Thucydidis hiſt. Peloponneſiaca. Prima quinque folia nova manu deſcripta ſunt: Scriba hæc poſuit Latinè, *Deo gratias, Petrus ſcripſit.*

Codex Laurentianus bombycinus, pluteo LXIX. Joſephi Judaïc. Antiquitatum libri XX. ſcriptus eſt à Joanne Aulico Logiſta, cognomento ex Angelis.

Codex Laurentianus operum Ariſtotelis bombycinus. In fine libri de Cœlo notatur, *Scripta ſunt manu Joannis cognomento Panareti.*

Codex Cæſareus Lambec. l. IV. p. 81. membranaceus. Joan. Chryſoſtomi Homiliæ in Matth. has habet Inſcriptiones, ὃ παρὸν βιβλίον κτῆμά ἐστι Γεωργίου τοῦ Κορινθίου: & aliam, βίβλος Μάρκου Μαμουνᾶ τοῦ Κρητός.

Codex Cæſareus Lambec. l. 4. p. 84. fuit Beſſarionis Cardinalis Tuſculani, eſt membranaceus vetuſtus, Joan. Chryſ. in Paulum.

Codex Cæſareus Lambec. l. 4. p. 92. ubi Chryſoſtomi Homiliæ, hæc habet, βιβλίον Βηρείας μονῆς τῆς κοσμοσωτείρας.

Codex Cæſareus pervetuſtus membranaceus Lambec. l. 4. p. 121. olim Joannis Sambuci, complectens opera Chryſoſtomi & vitam S. Nicolai Myrenſis, hanc notam habet: ἐπελειώθη σὺν Θεῷ ἡ ἱερὰ βίβλος αὕτη διὰ συνδρομῆς τοῦ πανοσιωτάτου καθηγουμένου τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἐν ἱεράρχαις ἀρχιεράρχου μυροβλύτου ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἱερομονάχου κυροῦ Ἰωσήφ. Id eſt, *Completus eſt, Deo juvante, hic ſanctus liber opera ſanctiſſimi Hieromonachi Domni Joſeph Cathegumeni ſive Præfecti venerandi Monaſterii ſancti in Hierarchis Archierarchæ, unguenta effundentis Nicolai.*

Codex Cæſareus bombycinus, vetuſtus Lambec. l. 4. p. 137. ubi Theodori Daphnopatæ flores Chryſoſtomi: initio legitur, Ἐγράφη παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς ἱερέως καὶ Ταβουλαρίου Λέοντος τοῦ Παδιάτου ἡ παροῦσα βίβλος ἐν Κωνσταντινουπόλει. *Scriptus eſt hic liber a me vili Sacerdote & Tabulario Leone Padiate, Conſtantinopoli.*

Codex Cæſareus bombycinus, Lambec. Biblioth. l. 4. p. 218. ubi Joannis Damaſceni de Orthodoxa fide, fol. 179. *verſò* hæc habet, κτῆμα Ἀνδρέου Ταρμαρίου Ἐπιδαυρίου.

Codex Cæſareus membranaceus pervetuſtus, Lambec. l. 5. p. 51. Euthymii Zygabeni panoplia dogmatica, legitur ibi : κτῆμα Μάρκου Μαμουνᾶ τοῦ Κρητός. *Liber Marci Mamunæ Cretenſis :* altera inſcriptio eſt, τανῦν δὲ Γεωργίου Κόμητος Κορίνθου τοῦ ἐκ Μονεμβασίας, *nunc autem Georgii Comitis Corinthii Monembaſiotæ.*

Codex Cæſareus Lambec. l. 6. p. 115. bombycinus, Joannis Actuarii de Methodo medendi, libri VI. fol. 243. legitur : ἐπληρώθη ἡ παροῦσα βίβλος διὰ χειρὸς Σίμωνος τοῦ Μακροδοῦκα τῇ κϛ΄. τοῦ παρόντος φεβρουαρίου, τῆς παρούσης πρώτης ἰνδικτιῶνος. *Completus eſt hic liber manu Simonis Macroduca, 26. præſentis Februarii, præſenti prima Indictione.*

Codex Cæſareus Lambec. l. 7. p. 20. Marci Mamunæ Cretenſis & poſtea Georgii Comitis Corinthi ex Monembaſia, ut & alii multi, qui in illa pagina ad marginem enumerantur.

Codex Cæſareus Philoſophicus Lambec. l. 7. p. 194. & aliquot alii ejuſdem Bibliothecæ hæc habent : Κλαυδίου Αγκυλανδήρου ἰατροσοφίστου κτῆμα.

Codex Cæſareus membranaceus pervetuſtus Lambec. l. 8. p. 2. Joſephi Antiquitatum Judaïcarum. Initio legitur, ἡ βίβλος αὕτη τῆς μονῆς τῶν Μαγγάνων. *Hic liber eſt Monaſterii Manganorum :* id eſt, Monaſterii Conſtantinopolitani S. Georgii in Manganis. Deinde ſcribitur : νῦν δὲ Διονυσίου Ιεροδιακόνου Κατιλιάνου Ζακυνθίου καὶ τῶν φίλων. ταύτην τὴν βίβλον ὠνήσατο ὁ ἐμὸς πατὴρ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἔτει ᾳφπα. Μαΐου ια. i. *Nunc autem Dionyſii Catiliani Hierodiaconi Zacynthii & amicorum. Hunc librum emit pater meus Conſtantinopoli, anno* 1581. *Maii* 11.

Codex Cæſareus Lambec. l. 8. p. 38. membr. pervetuſtus, vitæ Sanctorum Aprilis, clauditur hac miniata inſcriptione :

Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Θεοκτίστου πόνος
Κἀντεῦθα δόξα τῇ σεβαστῇ τριάδι

Id eſt,

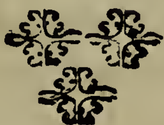
Dei donum. & Theoctiſti labor,
Hinc quoque gloria venerandæ Trinitati.

Codex Cæſareus membr. Lambec. l. 8. p. 232. Vitæ SS. Septembris, initio habet, Γεωργίου Ραοὺλ βιβλίον ζ.

Codex Cæſareus membr. pervetuſtus Lambec. l. 8. p. 453. Canonum Apoſtolicorum & aliorum, fol. 1. hæc habet :

Ἡ βίβλος ἤδε τῆς μονῆς τοῦ Βόλακος
Τῆς ἀμολύντου παρθένου Θεοτόκου.

Codex Regius 2886[3]. Greg. Nyſſeni in titulos Pſalmorum. In fine legitur: Καρνάνιος μ᾽ ἔγραψε Συμεὼν ξένος θείῳ Μανουὴλ Κρητὶ τῷ σοφωτάτῳ. *Carnanius me ſcripſit Manuel peregrinus divino Manueli Cretenſi ſapientiſſimo.*

CAPUT VIII.

Nomina Calligraphorum ordine Alphabetico.

A*Cciaiolus*, vide *Zenobius*.

Agapetus, vide *Georgius*.

Agathodæmon Alexandrinus vetus ſcriba, Claudii Ptolemæi Geographicorum libros VIII. ſcripſit, qui nunc ſunt in Laurentiana Bibliotheca. Codicis ætatem non exploravi.

Alexius, cujus ſumtibus ſcriptus eſt Codex, ubi vitæ Sanctorum anno 1292. manu Joannis Sacerdotis: eſtque in Bibliotheca Cæſarea.

Alexius Pyropulus ſcripſit Codicem Hippocratis, nunc Regium, XIV. ſæculo.

Alphonſus Athenienſis Codicem Galeni, nunc Regium, ſcripſit ſæculo XV.

Ambroſius præfectus cujuſdam Monaſterii, cujus Monachus Anonymus ſcripſit Scalam Joannis Climaci anno 1550. jam in Bibliotheca Colbertina.

Anaſtaſius ſcripſit vitas SS. Maii, Junii, Julii & Auguſti, anno 890. jam in Bibliotheca Colbertina.

Ancantherus, v. *Chriſtophorus*.

Andreas Sacerdos Leantinus ſcripſit Codicem Ariani de expeditione Alexandri: itemque vitas Plutarchi, ambos anno 1399. ſunt autem in Bibliotheca Laurentiana. Dicitur ille Andreas in uno Codicum Hagioprocopites, quod videlicet fuerit Sacerdos Eccleſiæ ſancti Procopii.

Andreas Sacerdos, Tabularius, ſcripſit Menæa Græcorum anno 1405. nunc in Bibliotheca Regia.

Andreas Tarmarius Epidaurius: ejus erat Codex Cæſareus, ubi Joannis Damaſceni de Orthodoxa fide, ſæculo XVI. Fortaſſe idem atque Andreas Darmarius, qui aliquot Codices nunc Regios ſcripſit.

Andreas Arnes ex Naupacto ſcripſit Codicem nunc Regium ſæculo XVI. in charta bombycina.

Andronicus Lepentrenus ſcripſit librum S. Dionyſii Areop. anno 1302. Nunc in Bibliotheca Regia.

Angelus Politianus ſcripſit excerpta varia, Codicem nunc Regium; docta quidem, ſed non eleganti manu.

Angelus Vergecius multos Codices ſcripſit, in Italia & in Gallia, ab anno circiter 1535. ad annum 1565.

Antonellus de Petruccis, ejus juſſu & opera ſcripti ſunt libri Sibyllini Romæ, manu Demetrii Leutaræ, anno 1475. Codex eſt in Bibliotheca Regia.

Antonius Monachus, ejus manu ſcriptæ ſunt Homiliæ poſteriores Joan. Chryſoſt. in Geneſim, anno 1057. Codex eſt in Bibliotheca Regia.

Antonius Athenienſis Logotheta Polybii libros quinque ſcripſit anno 1434. liber ex quo deſcripſit, exſtat in Bibliotheca B. Mariæ Benedictinorum Florentiæ. Item anno 1435. librum pro Franciſco Philelpho, qui jam exſtat in Biblioth. Laurentiana.

Antonius Guidanus, primus Sacri Conſilii Romæ; ejus ſumtibus ſcripti

ſunt libri Sibyllini manu Demetrii Leutaræ anno 1545. Codex eſt in Bibliotheca Regia.

Antonius Damilas Mediolanenſis, qui & Cretenſis dictus, quia in Creta natus & educatus eſt, multos Codices ſcripſit, qui habentur in Bibliothecis Regia, Laurentiana, Bononienſi S. Salvatoris & in aliis fortaſſe. Scripſit autem annis 1480. 1490. & aliis circiter.

Antonius Urceus ſcripſit Codicem nunc Regium, num. 3362. anno 1479.

Antonius Eparchus ſcripſit in Corcyra Tactica de Naumachia, anno 1564. qui Codex eſt in Bibliotheca Laurentiana: dono dedit Regi Codicem Aſtronomicorum, qui ſcriptus fuerat anno 1462. num. 3206. & alios.

Antonius Epiſcopulus Protopſaltes Cydoniæ ſcripſit Codicem Joannis Canabutze de Samothrace nunc Regium, anno 1569.

Apollinarius Cœnobiarcha penes ſe habuit Codicem autographum Origenis Hexaplorum & Tetraplorum, cum ſcholiis Euſebii Cæſarienſis, & caſtigationibus Pamphili Martyris: vide ad VII. vel VIII. ſæculum.

Apoſtoles, ſeu *Apoſtolus*. V. *Michaël*.

Argyropulus, V. *Joannes*.

Arias Ferdinandi filius ſcripſit librum Ariſtotelis Ethicorum, anno 1427. qui jam exſtat in Bibliotheca Cæſarea.

Arnes, vide *Andreas*.

Arſenius Hieromonachus, decimo-ſexto ſæculo ſcripſit Procli ſphæram & alia, Codicem nunc Regium.

Arſenius Monembaſiæ Archiepiſcopus, ejus exſtat Præfatio ad Clementem VII. in Bibliotheca Laurentiana: & multi Codices ejuſdem manu ſcripti in Bibliotheca Regia.

Athanaſius Monachus: ejus juſſu & opera ſcriptum eſt Evangeliſtarium, manu Georgii Rhodii Sacerdotis anno 1205. & nunc exſtat in Bibliotheca Colbertina.

Athanaſius alter Monachus, ſcripſit Lexicon duobus tomis anno 1273. quod nunc exſtat in Bibliotheca Regia: is ipſe alium Codicem ſcripſiſſe putatur. Vid. ad eumdem annum.

Athanaſius Monachus, ſcripſit librum precum anno 1458. qui nunc eſt in Bibliotheca Regia.

Athanaſius Hieromonachus ſcripſit Typicum Sabæ anno 1459. & nunc exſtat in Biblioth. Cæſarea. An idem atque præcedens?

Athanaſius Rhetor. ſcripſit Codicem nunc Regium, num. 3344. anno 1640.

Atrape, V. *Conſtantinus*.

Aulicus, V. *Joannes*.

Avverus, V. *Chriſtophorus*.

Baanes Notarius Aretæ Archiepiſcopi Cæſareæ in Cappadocia, ſcripſit opera quædam Clementis Alexandrini, Juſtini Martyris & aliorum, anno 914. Codex eſt in Bibliotheca Regia.

Bacchius Barbadorius ſcripſit vitam Ciceronis ex Plutarcho, anno 1560. Nunc eſt in Bibliotheca Regia.

Βαιοφόρος, *Bæophorus*, V. *Georgius*.

Barbarus, V. *Hermolaus*.

Barele aut *Baleris*, vide infra in voce *Baſilius*.

Barnabas Hegumenus cujus Monachus *Neophytus*, ſcripſit opera Sancti

Maximi, anno 992. Codex eſt in Monaſterio Cryptæ Ferratæ.

Bartholomæus Barbadorius ſcripſit Cod. nunc Regium, num. 2604. anno 1555.

Bartholomæus Comparinus Codicem nunc Regium, num. 3214. anno 1497.

Baſilace Juriſta, opera S. Joan Chryſoſtomi in Joannem anno 1296. nunc in Biblioth. Regia.

Baſilius Calligraphus Armeniacus, ſcripſit Homilias Chryſoſtomi in Joannem anno 1066. nunc in Biblioth. Colbertina.

Baſilius Scalidrus Notarius ſcripſit S. Joannis Damaſceni opera quædam, anno 1124. nunc in Bibliotheca Regia.

Baſilius Sacerdos, Origenis opus in Job & Chryſoſtomi quædam, anno 1448. Codex eſt in Biblioth. Regia.

Baſilius Ἀναγνώϛης *Lector*, ſcripſit XII. ſæculo Petri Antiocheni & aliorum Epiſtolas, Codicem nunc Regium.

Baſilius Barele, qui & *Baleris*, ſcripſit Euripidis quædam: Codex nunc Regius eſt infimi ævi.

Bernardinus ὁ Σανδρὸς, legitur *Sanderus*, Cremonenſis, ſcripſit Cod. nunc Regium 3231. anno 1540.

Bernardus Bartholomæi Bartholiſci fil. Dominicanus, ſcripſit Pſalterium XV. aut XVI. ſæculo, nunc in Biblioth. Laurentiana.

Bernardus Felicianus, ἰατρικὰ ſcripſit, Codicem nunc Regium, anno 1522.

Bernardus, V. *Franciſcus.*

Beſſarion Monachus in Monaſt. S. Antonii Venetiis, ſcripſit Tatiani opus contra Græcos, anno 1534.

Blaſtus, V. *Nicolaus.*

Cæſar Strategus Lacedæmonius innumeros prope Codices ſcripſit verſus finem XV. ſæculi, quorum maxima pars habetur in Bibliotheca Regia & in Bibliotheca Dominicanorum Venetiis.

Caloïda, V. *Joannes.*

Calophrena, V. *Michaël.*

Caludes, V. *Manuel.*

Camillus Venetus ſcripſit Codicem nunc Regium 2178. anno 1562.

Canavi, V. *Nicephorus.*

Cantacuzenus, V. *Demetrius.*

Catilianus, V. *Dionyſius.*

Carolus ſcripſit Codicem nunc Regium num 3454. anno 1516.

Chalcondylas, V. *Demetrius.*

Chariton ſcripſit Evangeliſtarium anno 1336. quod eſt in Bibliotheca Regia.

Choricarius ſcripſit Codicem nunc Regium 2980. ſæculo XVI.

Chriſtophorus Garathon, cujus ſumtibus ſcriptus eſt Codex Diodori Siculi anno 1427. nunc in Biblioth. Colbertina.

Chriſtophorus Avverus Germanus, cujus manu ſcripti ſunt Codices multi Bibliothecæ Regiæ.

Chryſococca, V. *Georgius.*

Chryſoloras, V. *Manuel.*

Cinnamus, V. *Leo.*

Claudius Ancantherus Medicus, cujus fuere Codices bene multi, nunc in Bibliotheca Cæſarea.

Clemens

Clemens Cathegumenus Monasterii τῶν ἱερέων, cujus opera renovatus est anno 1142. Codex Joan. Chrysostomi in Matthæum, scriptus anno 955. manu *Joannis* Presbyteri. Exstat nunc in Bibliotheca Colbertina.

Clemens Monachus, cujus manu scriptus est Simeonis Metaphrasti December anno 1112. Nunc in Bibliotheca Colbertina.

Colybas, V. *Paulus.*

Comparinus, V. *Bartholomæus.*

Constantinus Tarsitus Atheniensis scripsit Codicem operum Basilii & Chrysostomi anno 1129. qui nunc exstat in Bibliotheca Cæsarea.

Constantinus Lector scripsit Nomocanonem anno 1191. Nunc in Bibliotheca Cæsarea.

Constantinus Chartophylax Pissæ scripsit Herodoti novem libros, anno 1372. Codex est in Bibliotheca Colbertina.

Constantinus Atrape, cujus erat Codex nunc Cæsareus, scriptus anno 1428.

Constantinus Lascaris, ejus jussu scriptus est Codex Apollonii Alexandrini Grammatici manu Joachim Hieromonachi anno 1496. Nunc in Bibliotheca Regia.

Constantinus Codices Bibliothecæ Regiæ bene multos scripsit circiter annum 1540.

Cornelius Naupliensis Murmureus (i. ex Morea,) Andreæ filius, scripsit Codicem Procli Diadochi in Parmenidem anno 1561. & Codicem Chymicorum anno 1564. qui nunc exstant in Bibliotheca Cæsarea.

Cosmas Presbyter Cameli scripsit exemplar Nicolai Myrepsi, Oribasii & aliorum Medicorum, anno 1339. nunc exstat in Bibliotheca Regia num. 2703, & alium Cod. 1847.

Cosmas Panaretus Monachus scripsit Codicem nunc Colbertinum num. 648. sæculo decimo-quarto.

~~*Cubuclesius*~~, V. *Georgius.*

Cucuzelus, V. *Joasaph.*

Cyriacus Sacerdos: ejus jussu & sumtibus scriptum est manu Pauli Sacerdotis Menæum Græcorum mensis Septembris anno 1509. Nunc in Bibliotheca Colbertina.

Daclozaus, V. *Petrus.*

Dalassenus, V. *Joannes.*

Damascenus Cretensis, V. *Michaël.*

Damianus Guidotus scripsit Codices Bibliothecæ Regiæ 2767. & 2768. ante annum 1560.

Damilas, V. *Antonius.*

Darmarius, V. *Andreas.*

Demetrius Presbyter scripsit Codicem Regium Psalterii anno 1059.

Demetrius Palæologus, ejus fuit Codex Regius 2351. Joannis Chrysostomi de Sacerdotio, scriptus anno 1064.

Demetrius Nomachlomus Medicus: ejus jussu scriptus est a *Cosma* Codex Nicolai Myrepsi qui supra, anno 1339. & nunc est in Bibliotheca Regia.

Demetrius Sguropulus, (sic legitur apud Creygton, sed mendose; haud dubie legendum Syropulus,) scripsit Philelpho Aristotelis magna Moralia, anno 1444. qui codex nunc est in Biblioth. Laurentiana.

Demetrius fortasse idem, scripsit Claudii Ptolemæi Geographicæ do-

ctrinæ libros anno 1445. nunc Bibliothecæ Laurentianæ.

Demetrius Pepagomenus ſcripſit Codicem Laurentianum de re Accipitraria anno 1454. & Cod. Regium 3140.

Demetrius Cantacuzenus ſcripſit codicem Regium 3041. anno 1474.

Demetrius Chalcondylas codices Regios aliquot anno circiter 1485.

Demetrius Leutares codicem Regium Sibyllinorum Oraculorum, anno 1475.

Demetrius Serbus, ejus ſumtibus ſcriptus eſt codex Regius, ubi Horologium breve Græcorum anno 1475.

Diodorus codicem Dioſcoridis unciali charactere nono circiter ſæculo, nunc in Bibliotheca Regia.

Diomedes, codicem Cæſareum Homiliarum S. Joan. Chryſoſtomi in Joannem anno 1061.

Dionyſius Catilianus ejus erat codex Joſephi nunc Cæſareus, non exploratæ ætatis.

Docianus, V. *Theodorus.*

Ducas Neocæſarites, V. *Joannes.*

Emmanuel Atramytenus ſcripſit codicem Philoſtrati nunc Colbertinum, xv. ſæc.

Eparchus, V. *Antonius.*

Epiſcopulus, V. *Antonius.*

Eudocia Macrembolitiſſa Auguſta uxor Conſtantini Ducæ Imp. codices multos ſcribi curavit, Bibliothecam ſibi inſtruxit. V. ann. 1060. & infra libro quarto in ſpeciminibus xi. ſæculi.

Eugenicus, V. *Manuel.*

Euſebius Cæſarienſis ſcholia manu ſua adjecit exemplari Origenis Hexaplorum, quod viii. circiter ſæculo erat Apollinarii Cœnobiarchæ.

Euthymius Monachus S. Lazari, ſcripſit codicem operum Gregorii Nazianzeni anno 1007. nunc in Bibliotheca Colbertina.

Eu. . . . . . Monachus ſcripſit codicem Metaphraſtæ menſis Novembris, anno 1055. nunc in Biblioth. Colbertina.

Euthymius Xiphilinus ſcripſit Nazianzeni opera anno 1091. codex eſt in Bibliotheca Laurentiana.

Faber, V. *Petrus.*

Felicianus, V. *Bernardus.*

Franciſcus Bernardus ſcripſit codices aliquot.

Franciſcus Philelphus aliquot codices ſcripſit, alios ſcribi curavit, qui ſunt in Laurentiana, ad annum 1435. & 1444. & in Regia quoque.

Galterius Bergomas ſcripſit Euſebii Cæſarienſis quædam anno 1308. Nunc in Bibliotheca Regia.

Garathon, V. *Chriſtophorus.*

Gaſpar Volaterranus Protonotarius Apoſtolicus: ejus ſumtu ſcriptus eſt codex Tacticorum Æliani & Leonis Imp. manu *Joannis Rhoſi* 1457. nunc in Bibliotheca Regia.

Gedeon Hieromonachus ſcripſit anno 1637. indicem codicis Joan. Chryſ. de Sacerdotio, qui exaratus fuerat anno 1064. nunc in Biblioth. Regia.

Gennadius Pachna codicem Colbertin. ubi deſcriptio Conſtantinopolis & Origenes de Oratione, ornavit & compegit xiii. ſæc. v. lib. 4. in Cryptographia.

Gennadius Scholarius ſcripſiſſe creditur Codicem Regium 2959. anno 1440. & forte alios qui eadem manu ſcripti videntur.

Georgius Protepiſcopus Euripi, Codicem S. Joan. Chryſoſt. in Evangelia manu *Siſinnii* ſcribi curavit anno 943. Nunc in Bibliotheca S. Marci Dominicanorum Florentię.

Georgius Cubucleſius Codicem Plutarchi vitarum ſcripſit anno 997. nunc in Bibliotheca Laurentiana.

Georgius Nobunô Codicem Epiſtolarum novi Teſtamenti reſtituit Monaſterio Deiparæ Hieracæ XII. ſęculo: qui Codex ſcriptus fuerat anno 1045. nunc eſt in Bibliotheca Regia.

Georgius Phlammengus ſcripſit Codicem Laurentianum pluteo V. anno 1058.

Georgius Rhodius, ſcripſit Evangeliſtarium anno 1205. quod nunc eſt in Bibliotheca Regia.

Georgius Sacerdos ſcripſit Codicem Regium 3386. anno 1296.

Georgius Tabularius Sacerdos Codicem Homiliarum & vitarum ſcripſit anno 1315.

Georgius Tartuzus: ejus juſſu ſcriptum eſt Lexicon Cyrilli anno 1380. nunc in Bibliotheca Regia.

Georgius Βαιοφόρος, Bæophorus, ſcripſit Suidæ Lexicon anno 1402. nunc in Bibliotheca Benedictinorum B. M. Florentiæ.

Georgius Pappadupolus ſcripſit Codicem Laurentianum S. Dionyſii Areop. de divinis nominibus anno 1410.

Georgius Chryſococca, ſcripſit Codicem Regium Epiſtolarum Euripidis, Hippocratis, Diogenis, &c. anno 1420. Et Codicem Laurentianum Diodori Siculi anno 1427. Is item quædam ſuo marte ſcripſit & edidit. V. Lambec. l. 7. p. 242.

Georgius Hermonymus Spartanus, Gullielmi Budæi & Reuchlini præceptor, ſcripſit Codices aliquot, qui nunc ſunt in Bibliotheca Regia, & Liturgiam S. Joannis Chryſoſt. nunc Baluzianam.

Georgius Grammaticus Cod. Regium 3265. ſæc. XV.

Georgius Agapetus Codicem Reg. 3210. anno 1420.

Georgius Gregoropulus Codicem Reg. 2786. ſæculo XV.

Georgius Notarius Nicolai Traverſæ Codicem Reg. 3106.

Georgius Malaphara, ejus erat ſæc. XV. Codex Chryſoſtomi nunc Regius.

Georgius Staſinus Pictor.

Georgius Comes Corinthius ex Monembaſia, Bibliothecam habuit, quæ ante fuerat Marci Mamunæ Cretenſis, cujus Codices non pauci in Bibliothecam Cæſaream tranſlati ſunt.

Georgius Anagnoſtes ſcripſit erotemata Grammatica anno 1449. Nunc in Bibliotheca Laurentiana.

Gorgius Raülis ſcripſit vitas SS. Septembris, Codicem nunc Cæſareum, ætatis non exploratæ.

Georgius Longus Sacerdos XV. ſæculo circiter ſupplementa quædam addidit libro Bibliothecæ Laurentianæ, pluteo VI.

Gerardus ſcripſit vitas Plutarchi anno 1429. Nunc in Bibliotheca Laurentiana.

Geraſimus Cathegumenus Monaſterii τῶν ἱερέων, cujus juſſu deſcriptus eſt Metaphraſtæ December, anno 1112. nunc in Bibliotheca Colbertina.

Gerasimus Hieromonachus scripsit Codicem Asceticorum nunc Colbertinum, anno 1236.

Gerasimus, fortasse idem, Cod. Regium num. 2945[3]. sæculo XIII.

Gerasimus alius scripsit Plutarchi vitas XIV. sæculo. Codex est in Bibliotheca Laurentiana.

Gerasimus Hieromonachus, cujus erat liber Menæorum anno 1450. jam in Bibliotheca Cæsarea.

Germanus Lingus scripsit Codicem nunc Regium Gregorii Nazianzeni, anno 1231.

Gregoras, V. *Nicephorus.*

Gregoropulus, V. *Georgius* & *Manuel.*

Guidanus, V. *Antonius.*

Guidotus, V. *Damianus.*

Helias Monachus Officium Ecclesiasticum Græcorum scripsit in Francia in Castro de Colonia, ad usum Monast. S. Dionysii in Francia anno 1022. inde in Thuanam, postea in Colbertinam Bibliothecam transiit.

Hermolaus Barbarus scripsit Codicem nunc Regium Athenæi Dipnosoph. anno 1482. intra 37. dies.

Hermonymus, V. *Georgius.*

Hesaïas Hieromonachus Cyprius Aristotelis opera scribi curavit anno 1457. Codex nunc Cæsareus est.

Hieronymus Tragudista, Codicem nunc Regium num. 3059[2]. anno 1545.

Hypselas, V. *Petrus.*

Janus Lascaris, Codicem Regium num. 2378. anno 1500.

Jeremias Rhacendytes scripsit Codicem nunc Colbertinum, titulo, Paradisus, anno 1581.

Ignatius: ejus opera scriptus est Codex nunc Regius operum Dionysii Areop. anno 1302.

Ignatius, forte idem, cognomine Justus, scribi curavit Codicem nunc Laurentianum ubi vitæ SS. Novembris, anno 1328. & Evangelistarium, nunc Regium, anno 1336.

Joachim scripsit Codicem Laurentianum, ubi vitæ SS. Novembris, anno 1328. jussu Ignatii, qui supra.

Joachim Hieromonachus scripsit Codicem nunc Regium Apollonii Alexandrini anno 1496.

Joannes Presbyter scripsit Codicem nunc Colbertinum Joannis Chrysostomi in Matthæum, anno 955.

Joannes Sacerdos scripsit Codicem nunc Laurentianum operum S. Joan. Chrysostomi anno 973.

Joannes Cathegumenus Monasterii Rhadinorum : ejus jussu scriptus est Codex nunc Cæsareus Joan. Chrys. in Joannem anno 1061.

Joannes Cubicularius Heracleota emit librum Joan. Chrysost. de Sacerdotio, scriptum anno 1064. nunc Regium.

Joannes alius scripsit Codicem nunc Colbertinum num. 1892. XI. sæculo.

Joannes alius scripsit Paradisum Patrum, Codicem nunc Colbertinum, anno 1071.

Joannes Presbyter scripsit Nomocanonem nunc Regium anno 1105.

Joannes Manclavita scripsit Codicem nunc Cæsareum, Chrysostomi in Matthæum anno circiter 1128.

Joannes Diaconus ſcripſit opera Dionyſii Areopagitæ cum Commentariis S. Maximi anno circiter 1168. Nunc in Biblioth. Cæſarea.

Joannes Dalaſſenus ſcripſit Codicem nunc Cæſareum hymnologii & Canticorum anno 1221.

Joannes Preſſinus ſcripſit Carani opus Phyſico-magicum: Codex nunc Regius exaratus eſt anno 1272.

Joannes Sacerdos ſcripſit vitas Sanctorum, Codicem nunc Cæſareum, anno 1292.

Joannes Staphida ſcripſit Codicem nunc Regium de computo Eccleſiaſtico, de rebus Medicis ac Phyſicis, anno 1384.

Joannes Sacerdos ſcripſit codicem nunc Colbertinum, ubi vitæ Sanctorum, ſæculo XIV.

Joannes Caloïda ſcripſit Miſcellanea Aſtronomica, codicem nunc Cæſareum, anno 1429.

Joannes Lector ſcripſit codicem nunc Laurentianum Euripidis anno 1431. & forte idem codicem nunc Regium 2638.

Joannes Argyropulus codices aliquot Biblioth. Regiæ anno circiter 1541.

Joannes Spanopulus ſcribi juſſit Menæum Græcorum anno 1452. nunc in Bibliotheca Cæſarea.

Joannes ex Docea oriundus codicem nunc Regium 2199.

Joannes Theſſalus Scutariota ſcripſit Codices bene multos, qui jam in variis Bibliothecis habentur, anno 1452. & ſequentibus quam plurimis.

Joannes Ducas Neocæſarites codicem nunc Regium 2268.

Joannes Pluſiadenus codicem nunc Regium 3281.

Joannes Rhoſus Preſbyter Cretenſis ſcripſit Codices pene innumeros ab anno 1455. ad uſque finem XV. ſæculi: qui nunc in variis Europæ Bibliothecis paſſim viſuntur.

Joannes Monachus codicem nunc Regium num. 2942.

Joannes Aulicus Legiſta cognomento ex Angelis, Joſephi Judaïc. Antiquitatum Codicem ſcripſit, nunc Laurentianum, incerto anno, ſed infimo ævo.

Joannes Hydruntinus ſcripſit codices aliquot Biblioth. Regiæ.

Joannes Panaretus ſcripſit codicem operum Ariſtotelis, nunc Laurentianum incerto anno, ſed infimo ævo.

Joannes Nathanael ſcripſit Codicem Geneſii, Nicephori Gregoræ, &c. nunc Regium anno 1541.

Joannes de Sancta Maura Cyprius ſcripſit Romæ Codices multos anno 1593. & ſeqq. Tres in Biblioth. Regia ſervantur.

Joannicius Præfectus Lauræ S. Sabæ Paradiſum Patrum duobus tomis exſcribi curavit anno 1071. nunc in Bibl. Colbertina.

Joaſaph Cantacuzenus Imperator (ſic βασιλεὺς vocatur,) ſcribi juſſit Paraphraſin Ethicorum Nicomachicorum Ariſtotelis, nunc Laurentianam, anno 1364. Item Codicem Theodori Grapti & Nicephori Patriarchæ nunc Regium, anno 1368.

Joaſaph alter ſcripſit Horologium Græcorum nunc Regium anno 1390. Fortaſſe hic eſt *Joaſaph* ille junior *Cucuzelus* dictus & εἱρμολογίου *Irmologii*, libri Eccleſiaſtici, auctor, de quo Lambecius Biblioth. Cæſar. libro V. pag. 273. & forte idem de quo agitur in Deſcriptione Montis Atho infra.

Jonas ſcripſit opera S. Ephræm juſſu S. P. Niconis anno 1023.

Joseph Cathegumenus ſcribi curavit opera S. Joan. Chryſoſt. & vitam S. Nicolaï Myrenſis, codicem nunc Cæſareum incerti temporis, ſed vetuſtum.

Irene Ducæna Imperatrix propria manu ſubſcripſit Typico ſuo, nunc Regio, anno circiter 1114.

Iſidorus Hegumenus ſcribi curavit Collectanea in vitas Patrum, codicem nunc Laurentianum incerti temporis.

Lampudes, V. *Matthæus*.

Laſcaris, V. *Conſtantinus* & *Janus*.

Laurentius Cathegumenus ſive Præfectus Monaſterii Hodegon Conſtantinopoli: ſub eo ſcriptus eſt ab Antonio Monacho liber nunc Regius Chryſoſtomi in Geneſim anno 1057.

Laurentius Cathegumenus Monaſterii Magula: ejus juſſu ſcriptus eſt codex Legum, nunc Cæſareus anno 1191.

Leo Clericus Ægyptius ſcripſit codicem nunc Regium num. 2910. ubi Anaſtaſii quæſtiones, anno 1001.

Leo Sarbandenus: ejus juſſu ſcriptus eſt codex nunc Colbertinus Chryſoſtomi in Joannem, anno 1066.

Leo Manclabe codicem nunc Colbertinum, ubi vitæ SS. dono dedit Eccleſiæ S. Nicolai, XI. ſæculo.

Leo Cinnamus ejus manu ſcriptus eſt codex nunc Regius S. Joannis Damaſceni operum anno 1276.

Leo Padiatus Tabularius ſcripſit Theodori Daphnopatæ flores Chryſoſtomi. Codex nunc Cæſareus eſt incerti temporis, ſed vetuſtus.

Leo Raülis filius ſcripſit duos codices nunc Cæſareos complectentes Theophylactum in quatuor Evang. utrumque anno 1139.

Leontius Hieromonachus Cyprius Evangeliſtarium XI. ſæculo ſcriptum ſua manu notavit anno 1553. Nunc eſt in Bibliotheca Colbertina.

Lepentrenus, V. *Andronicus*.

Leutares, V. *Demetrius*.

Linacer, V. *Thomas*.

Lingus, V. *Germanus*.

Longinus Monachus ſcripſit librum nunc Colbertinum, S. Dionyſii Areop. anno 1272. Ejuſdem nominis quidam codices aliquot in Biblioth. Reg.

Longus, V. *Georgius*.

Lucas Zonaras Pappi Alexandrini librum, &c. emit anno 1453. vel circiter, nunc eſt clariſſimi V. Baluzii.

Lucas Monachus ſcripſit Collectanea in Vitas Sanctorum, nunc in Biblioth. Laurentiana, incerto tempore.

Lullude, V. *Michael*.

Machir, V. *Mathuſalas*.

Macroduca, V. *Simon*.

Malaphara, V. *Georgius*.

Mamuca, V. *Pantaleon*.

Mamuna, V. *Marcus*.

Manclabe, V. *Leo*.

Manuel Preſbyter ſcripſit librum nunc Regium S. Joan. Chryſoſtomi de Sacerdotio, anno 1064.

Manuel Tzycandyles ſcripſit codicem nunc Regium, qui eſt Catena in

Job, anno 1362. & alium Prochori Cydonis de lumine Thaborio, & Joannis Cantacuzeni de eadem re anno 1370.

Manuel Caludes codicem nunc Regium, num. 3358.

Manuel Eugenicus codicem nunc Regium 3372. anno circiter 1440.

Manuel Gregoropulus codicem nunc Regium 2620. anno 1503.

Manuel Pancratius codicem nunc Regium 2689.

Manuel Phrialites codicem nunc Regium, num. 3367.

Manuel Chrysoloras jussu Manuelis Palæologi Imp. obtulit Monasterio S. Dionysii in Francia librum operum S. Dionysii Areopagitæ, anno 1408.

Manuel Cretensis scribi curavit codicem nunc Regium S. Greg. Nysseni in titulos Psalmorum, infimi ævi.

Marcus scripsit Synaxarium & breve Menologium, nunc Benedictinorum B. M. Florentiæ, anno 1332.

Marcus Joannis filius Cretensis scripsit Lysiæ Orationes, xv. sæculo, nunc in Bibliotheca Laurentiana.

Marcus Mamuna multos Codices habuit, quos postea comparavit Georgius Comes Corinthius Monembasiotes, nunc sunt in Bibliotheca Cæsarea.

Marcus Musurus scripsit cod. nunc Regium 3317. anno 1500.

Martinus scripsit versus aliquot Græcos ad calcem Glossarii Græco-Latini olim Sangermanensis, imperante Carolo Calvo.

Mathusalas Machir Monachus Sinaïtes multos Codices scripsit anno circiter 1550. qui nunc sunt in Biblioth. Cæsarea.

Matthæus Sebastus Lampudes Peloponnesius codicem nunc Regium 3355.

De Sancta Maura, V. *Joannes.*

Maurianus, V. *Michaël.*

Maurici, V. *Michaël.*

Maximus Sacerdos: ejus jussu scriptus est Menæum Græcorum anno 1127. nunc in Bibliotheca Regia.

Mazaris codicem nunc Regium 2779[2].

Meletius Monachus Eremita Codicem 4. Evangeliorum nunc Colbertinum dono dedit Monasterio Deiparæ Hieracis undecimo sæculo.

Metellus Sequanus cod. nunc Regium 2525.

Metrophanes Cathegumenus S. Deiparæ Peribleptæ, librum Theophylacti in 4. Evangelia, nunc Cæsareum, scribi curavit anno 1197.

Michaël Episcopus Curii: ejus jussu scriptus videtur codex nunc Colbertinus Chrysostomi in Genesim anno 1051.

Michaël Psellus codicem nunc Regium 2591. XI. sæculo.

Michaël scripsit opera Greg. Nazianzeni, nunc in Biblioth. Colbertina anno 1117.

Michaël Sacerdos Philes scribi curavit Codicem Joannis Damasceni nunc Regium anno 1124.

Michaël Lullude scripsit codicem Pauli Æginetæ nunc Regium anno 1299.

Michaël Calophrena Sacerdos scripsit codicem Andreæ Cæsariensis in Apocalypsin nunc Regium anno 1423.

Michaël alter scripsit partem codicis operum S. Ephræm nunc Colbertinum anno 1435.

Michaël Apostoles vel *Apostolius* scripsit Codices bene multos post captam anno 1453. Constantinopolin.

Michaël Maurianus cod. nunc Regium 2322.

Michaël Synadenus cod. nunc Regium 2800.

Michaël Suliardus Nauplius quamplurimos libros ſcripſit anno 1475. & ſequentibus.

Michaël Maurici codicem nunc Colbertinum quatuor Evangeliorum anno 1550.

Michaël Damaſcenus Cretenſis cod. nunc Regium 1899.

Michaël Contoleon cod. nunc Regium 2568.

Michaël Sophianus cod. nunc Regium, nempe Plutarchi vitam Ciceronis, ſcripſit anno 1560.

Michelotius, V. *Nicolaus.*

Muſurus, V. *Marcus.*

Mutius Tarani cod. nunc Regium 2075.

Nancelius, V. *Nicolaus.*

Nathanaël, V. *Joannes.*

Nathanaël Xenodochii Cralis Noſocomus Dioſcoridem nunc Cæſareum, curante Juliana Auguſta ſexto ſæculo ineunte ſcriptum, reſtaurari curavit anno 1406.

Nectarius Hieromonachus Hydruntinus ſcripſit Calliſthenem de vita Alexandri, cod. nunc Regium, anno 1469.

Neophytus ſcripſit cod. operum S. Maximi in Monaſterio Crypta-Ferratenſi, ubi nunc exſtat, anno 992.

Neophytus Encliſtus, ſive incluſus: ejus fuit codex nunc Colbertinus, ubi Joannis Climaci Scala.

Neophytus alter ſcripſit additamentum codici nunc Regio x. ſæculi longe recentiore manu.

Nicephorus cod. nunc Colbertinum, num. 250. dono dedit Lauræ Pauli XI. circiter ſæculo.

Nicephorus Tachygraphus ſcripſit Joan. Climaci Scalam anno 1286. codex exſtat in Bibliotheca Cæſarea.

Nicephorus Canavi cod. nunc Regium 2241.

Nicephorus Gregoras aliquot codd. nunc Regios circiter annum 1350.

Nicetas Protoſpatharius, S. Baſilii opera ſcripſit anno 967. Nunc in Biblioth. Colbertina.

Nicetas ſcripſit cod. nunc Laurentianum, pluteo IV. undecimo ſæculo.

Nicetas alter cod. nunc Regium 1968.

Nicodemus Monachus ſcripſit Dionyſii Halicarnaſſei & aliorum opera ſæc. XV. Nunc in Laurentiana Biblioth.

Nicodemus cod. nunc Regium 3315.

Nicolaus Scriba, ejus juſſu ſcriptus eſt Nomocanon nunc Regius, anno 1105.

Nicolaus Triclinius ſcripſit cod. Herodoti nunc Laurentianum anno 1323.

Nicolaus Melitenſis ſcripſit cod. Dionyſii Areop. nunc Laurentianum, anno 1348.

Nicolaus Notarius σαγμάτων cod. nunc Regium, num. 3109.

Nicolaus Murmurius, ſive Peloponneſius, ſcripſit Hieroclem in Pythagorica carmina, cod. nunc Laurentianum, anno 1455.

Nicolaus Turriſanus vel *Turrianus*, cod. nunc Regium 2096.

Nicolaus

Nicolaus Blastus scripsit cod. Demosthenis nunc Regium anno 1484.

Nicolaus Michelotius cod. nunc Regium 3239. anno circ. 1497.

Nicolaus Vestiarita Grammaticus cod. Reg. 2542.

Nicolaus Nancelius Trachyæus scripsit Bryenii Harmonica, cod. nunc Reg. anno 1557.

Nicolaus Sophianus multos cod. nunc Regios scripsit anno circiter 1534.

Nicon: ejus jussu scripta sunt opera S. Ephræm anno 1023.

Nilus Abbas Crypta-Ferratensis: ejus jussu scriptæ sunt Epistolæ Isidori Pelusiotæ, anno 986. exstant in Monasterio Cryptæ-Ferratæ.

Nilus Hieromonachus scripsit cod. Chrysostomi in Paulum, nunc Cæsareum, anno 1445.

Nilus scripsit Gregorii Orationes: codex nunc Laurentianus est, non exploratæ ætatis.

Nobuno, V. *Georgius.*

Nomachlomus, V. *Demetrius.*

Origenes: ejus autographum exstabat apud Apollinarium Cœnobiarcham septimo circiter sæculo.

Orlantus de Toco, ejus sumtibus scriptus est codex nunc Regius Origenis in Job, &c. anno 1448.

Pachna, V. *Gennadius.*

Pachomius Albanites: cujus erat liber Astronomicorum nunc Cæsareus, scriptus anno 1429.

Pachomius Monachus multos cod. scripsit nunc in Biblioth. Regia, XVI. sæc.

Padiatus, V. *Leo.*

Palæologus, V. *Demetrius.*

Pallas Stroza cod. aliquot nunc Regios, anno circiter 1440.

Pamphilus autographum Origenis, quod deinde fuit penes Apollinarium Cœnobiarcham, sua manu emendavit, ut dicitur, in nota Codicis septimi circiter sæculi.

Panaretus, V. *Cosmas* & *Joannes.*

Pancratius, V. *Manuel.*

Pantaleon Mamucas Chius, cod. nunc Regium, 2287.

Paphnutius Thyepolus scripsit cod. nunc Colbertinum, ubi Nicephori Callisti, Chrysostomi & aliorum opera, anno 1568.

Pappadupolus, V. *Georgius.*

Paulus Monachus Cryptæ-Ferratæ scripsit Isidori Pelusiotæ Epistolas, anno 986. qui Codex exstat in Monasterio Cryptæ-Ferratæ.

Paulus, scripsit cod. nunc Colbertinum Joan. Chrysostomi in Genesim, anno 1051. Idem ipse *Paulus*, ut videtur, cod. Regium 1055. S. Maximi. Is ipse, ut creditur, cod. Evangeliorum Colbertinum, XI. sæculi.

Paulus, scripsit cod. Theophylacti in Evangelia, nunc Cæsareum, anno 1197.

Paulus Sacerdos scripsit Menæum Græcorum Septembris nunc Colbertinum, anno 1509.

Paulus Colybas Methonensis codicem nunc Regium Gennadii Scholarii in Judæos scripsit, anno 1511.

Pelecanus, V. *Theodorus.*

Pepagomenus, V. *Demetri.*

De Petruccis, V. *Antonellus.*

Petrus Patricius librum Theodoreti Græcarum affectionum Leoni Sapienti Imp. obtulit anno circiter 890.

Petrus Cretensis Lexicon Suidæ nunc Laurentianum scripsit, anno 1422.

Petrus Hypselas codices aliquot nunc in Biblioth. Regia, anno circiter 1497.

Petrus Faber Sanjorianus, cod. nunc Regium, anno 1570.

Petrus Cretensis, in codice Laurentiano Thucydidis, pluteo LXIX. quæ initio deerant supplevit eodem circiter tempore.

Petrus Daclozaus Rhethymnæus codicem nunc Regium, anno 1558.

Philelphus, V. *Franciscus.*

Philippus Dioptra scripsit anno 1095. codicem nunc Cæsareum.

Philotheus codicem operum Medicorum nunc Cæsareum sua manu scripsit, anno 1529.

Phammengus, V. *Georgius.*

Phocas scripsit codicem Grammaticorum, nunc Regium, anno 1385.

Phocas Peloponnesiacus cod. Astronomicorum nunc Laurentianum emit 1485. qui codex scriptus fuerat anno 1429.

Phrialites, V. *Manuel.*

Politianus, V. *Angelus.*

Presbinus, V. *Joannes.*

Psellus, V. *Michaël.*

Pyropulus, V. *Alexius.*

Quichemus, V. *Vigilius.*

Rhacendytes scripsit codicem nunc Regium, num. 2474. anno 1405.

Rhacendytes, V. *Jeremias.*

Rhosus vel *Rosus*, V. *Joannes.*

Sabas Monachus scripsit codicem nunc Bibliothecæ S. Salvatoris Bononiensis, ubi Prophetæ Minores & Daniel, anno 1064.

Salomon Notarius scripsit codicem quatuor Evangeliorum nunc Regium anno 1168.

Sanderus, V. *Bernardinus.*

Sarbandenus, V. *Leo.*

Scalidrus, V. *Basilius.*

Schammatismenus scripsit codicem nunc Regium num. 3259.

Scordilus, V. *Zacharias.*

Scholarius, V. *Gennadius.*

Scottus, V. *Sedulius.*

Scutariota, V. *Joannes* & *Theodorus.*

Sebastus, V. *Matthæus.*

Sedulius Scottus, scripsit IX. sæculo Psalterium Græcè. Nunc exstat in Monast. S. Michaëlis in Lotharingia.

Serbus, V. *Demetrius.*

Sguropulus seu *Syropulus*, V. *Demetrius.*

Silvester Syropulus scripsit codicem nunc Regium Georgii Scholarii, anno 1448.

Simon Macroduca scripsit codicem nunc Cæsareum Joannis Actuarii de Methodo medendi, non explorato tempore.

Sisinnius Presbyter scripsit codicem Joan. Chrysost. in Evangelia, anno

943. nunc in Monasterio Dominicanorum S. Marci Florentiæ.

Sophianus, V. *Michaël* & *Nicolaus*.

Sophianus Romanus: ejus fuit Codex Pappi Alexandrini, nunc clariss. V. Baluzii, scriptus anno 1452. vel circiter.

Spanopulus, V. *Joannes*.

Stasinus, V. *Georgius*.

Staphida, V. *Joannes*.

Stephanus scripsit codicem nunc Monasterii S. Germani sæculo nono, complectentem vitas SS. Augusti mensis.

Stephanus Hieromonachus scripsit Polybium, anno 1417. nunc in Bibliotheca Benedictinorum B. M. Florentiæ.

Stephanus alter scripsit codicem nunc Regium, num. 3444.

Stephanus Lector Evangelistarium nunc Colbertinum scripsit, anno 1553.

Strategus, V. *Cæsar*.

Stroza, V. *Pallas*.

Suliardus, V. *Michaël*.

Stylianus scripsit codicem Joan. Chrysostomi Homiliarum, nunc Regium, anno 939.

Simeon Carnanius vel *Acarnanius* scripsit codicem nunc Regium Gregor. Nysseni in titulos Psalmorum, infimi ævi.

Syropulus, V. *Demetrius* & *Silvester*.

Tampretas, V. *Theodorus*.

Tarmarius, V. *Andreas*.

Tarsitus, V. *Constantinus*.

Tartuzus, V. *Georgius*.

Theoctistus scriba Menæum mensis Novembris nunc Regium scripsit anno 1127.

Theoctistus (an idem) scripsit Menæum Aprilis pervetustum nunc Cæsareum, cujus ætatem & manum explorare non licuit.

Theodorus scripsit cod. Joan. Chrysostomi in Genesim, nunc Colbertinum, XI. sæculo.

Theodorus Docianus Simonis filius scripsit Codicem Dionis Chrysostomi, anno 1328. nunc in Monasterio B. M. Benedictinorum Florentiæ.

Theodorus Notarius scripsit codicem nunc Regium, num. 3308.

Theodorus Sacerdos & Oeconomus Coronensis cognomento Tampretas, codicem nunc Regium 2940.

Theodorus Sacerdos scripsit Cyrilli Lexicon, nunc Regium, anno 1380.

Theodorus Scutariotes Levita. Ejus fuit Codex nunc Baluzianus ubi Nicetæ Choniatæ Panoplia.

Theodorus alius scripsit Epistolas Zonaræ Glycæ, &c. Codicem nunc Regium, anno 1488.

Theodorus Pelecanus Corcyreus scripsit cod. nunc Regium de auro conficiendo, anno 1478.

Theodosius Xylala Psalterium elegantissime scriptum in Monasterio quodam reposuit, XI. sæculo.

Theodosius Notarius codicem historiæ Concilii Ferrariensis & Florentini scripsit, nunc Cæsareum, anno 1563.

Theopemptus Lector & Calligraphus Epistolas Novi Testamenti cum Com-

mentariis, codicem nunc Regium, anno 1045.

Theophylactus Presbyter scripsit Acta Apostolorum: qui codex nunc est in Biblioth. Benedictinorum B. M. Florentiæ.

Thessalus, V. *Joannes.*

Thyepolus, V. *Paphnutius.*

Thomas Linacer codicem nunc Regium, num. 2142.

De Toco, V. *Orlantus.*

Tragudista, V. *Hieronymus.*

Trichas cod. nunc Regium num. 3259. anno 1428.

Triclinius, V. *Nicolaus.*

Tzycandyles, V. *Manuel.*

Turrisanus vel *Turrianus*, V. *Nicolaus.*

Valerianus Foroliviensis Canonicus Albini fil. scripsit cod. Eusebii Demonstr. Evangelicæ, nunc Regium, anno 1543.

Vergecius, V. *Angelus.*

Vestiarita, V. *Nicolaus.*

Vigilius Quichemus cod. nunc Regium 2046. anno 1600.

Urceus, V. *Antonius.*

Xiphilinus, V. *Euthymius.*

Xylala, V. *Theodosius.*

Zacharias Scordilus, qui & *Maraphara* scripsit interpretationes Zonaræ in Canones, &c. Cod. nunc Regium, anno 1562.

Zenobius Acciaiolus ex Ordine Prædicatorum emendavit Codicem Aristotelis Ethicorum, anno 1504. qui Codex scriptus fuerat manu Joannis Rhosi Presbyteri Cretensis, anno 1476.

Zonaras, V. *Lucas.*

CAPUT IX.

De Regionibus & Locis ubi Græca scriptio frequentata fuit.

FLORENTE priscorum Græcorum Republica, cum civitates singulæ suo jure suisque legibus viverent, ævo maxime Xerxis in Græciam expeditionem subsequente, libri multi a Græcis auctoribus unoquoque disciplinarum genere scripti, a Librariis exscripti sunt; a Græcis, inquam, tum ipsam Græciam occupantibus; tum Italis, Siculis, Asiaticis, Insularibus. At tam vetustæ scriptionis nullum, nisi in marmoribus & nummis, superest vestigium.

Prolato autem per Alexandrum magnum Græcorum Imperio, Ptolemæorum ope in Ægypto admodum floruere literæ Græcæ, admodum frequentata & culta Græca scriptio fuit, potissimum Alexandriæ, quæ Græca urbs erat: nam cæteris in urbibus & locis, præsertim remotioribus, priscus Ægyptiacæ linguæ usus permansit. Alexandria vero celebris Græcarum omnium μαθημάτων schola, elegantissimæque scriptionis Græcæ officina fuit: hinc illæ insignes Bibliothecæ Alexandrinæ *inæstimabiles*, ut ait Ammianus Marcellinus, quæ ad septingenta millia voluminum pertigisse feruntur. Neque etiam sub Imperio Romano Alexandriæ aliquid ex prisco illo lite-

rario ſplendore deceptum eſt; ſiquidem cum Domitianus, ut ait Suetonius, Bibliothecas incendio abſumtas reparare vellet, exemplaria undique petiit, miſitque Alexandriam, qui deſcriberent & emendarent. Hadrianus etiam in Epiſtola ſuperius memorata, inter artes quæ Alexandriæ colebantur chartæ conficiendæ operas maxime deprædicat. Firmus item Tyrannus, jam allato loco, ſe tantum chartæ in Ægypto habere dicit; quantum ſit alendis exercitibus ſatis: idque tertio jam vertente ſæculo. Quarto autem conſtans Auguſtus, cum Scripturæ ſacræ libros, eleganter & accurate ſcriptos, nanciſci vellet, πυκτία τῶν θείων γραφῶν a magno Athanaſio Alexandrino præſule petitum miſit, & accepit: quò videas ſcriptionis artem Alexandriæ maxime ſpectabilem fuiſſe. Quæ quidem ad irruptionem uſque Arabicam perduravit: Calligraphorum enim in obitu Mauricii Alexandriæ frequentiam fuiſſe ſubindicat Theophylactus Simoccata lib. 3. c. 8. teſtis oculatus. Sub hæc Arabes, annis circiter triginta poſt Mauricii cædem, Ægyptum occuparunt: deindeque paulatim ibi a priſco Calligraphiæ ritu & elegantia deſitum. Inde vero fit, ut inter innumeros pene Græcos Codices in Occidentis Bibliothecas exportatos, pauciſſimi ex Ægypto huc tranſmearint: quoniam remotioris ævi Codices plerique omnes vetuſtate perierunt, infimis vero ſæculis a primæva illa Græce ſcribendi frequentia multùm deflexerunt Alexandrini. Pari modo dixeris de Palæſtina, Phœnice, Syria & circumpoſitis Regionibus, quæ eodem pene tempore a Saracenis ſubactæ ſunt. Unde tamen exemplaria quædam, licet pauca, huc tranſmearunt.

Ut ad cæteras autem regiones veniamus: toto tempore quod inter Alexandri magni mortem & Romanum imperium intercurrit, apud alios Græciæ populos literarum Græcarum ſtudium, pariterque Græcæ ſcriptionis conſuetudo, maxime viguit: hinc illæ Attalorum Pergami, Apelliconis Teii Athenis, Bibliothecæ: utque compendii cauſa, cæteras tranſcurramus; Romæ Luculli, Aſinii Pollionis, Bibliothecæ publicæ ſub Domitiano, Ulpia Trajani; Herodis Attici Athenis; hæ inquam omnes Græcis libris refertæ Bibliothecæ, ac reliquæ apud Scriptores celebratæ, jamdiu funditus perierunt, ut nihil niſi nomen reſiduum ſuperſit.

Tranſlata vero Conſtantinopolim imperii ſede, iſtic item, uti ſolet, & literarum ſtudium, & ſcriptionis artificium a quinto Chriſti ſæculo ad excidium urbis, quod anno 1453. accidit, maxime viguit. Imperatorumque & Auguſtarum magnificentia, non excitandis modo ædificiis, ſed Bibliothecis etiam numeroſiſſimis comparandis, exſcribendis quoque ſumma elegantia cujuſvis diſciplinæ libris, ſeſe extulit. Hinc apud hiſtoriæ Byzantinæ ſcriptores Imperatoriæ hujuſmodi Bibliothecæ paſſim celebrantur. Memoratur enim Auguſta ejuſmodi Bibliotheca ſub Baſiliſco Imperatore: itemque ſub Leone Iſauro libris innumeris referta prædicatur: ejuſque juſſu & opera in magnum rei literariæ detrimentum tota conflagravit.

Sub hæc colligendis conficiendiſque Codicibus operam dederunt Baſilius Macedo, Leo Sapientis cognomine nobilitatus, Conſtantinus Porphyrogenitus, præſertimque undecimo ſæculo Eudocia Macrembolitiſſa Auguſta, Conſtantini Ducæ conjux, eruditionis laude celebris, quæ Bibliothecam ſibi numeroſam collegit, Bibliothecam & ipſa edidit, Ionia nuncupatam, ubi deorum, heroum, ſcriptorum, & virorum illuſtrium hiſtorias compendio & Alphabetico ordine concinnavit: cujus hodieque apographum exſtat in

Bibliotheca Colbertina. Memoratur item ſuperius in cujuſdam Calligraphi ſubſcriptione ad annum 1276. Bibliotheca Imperatoria ſub Michaële Duca aliiſque Imperii conſortibus Auguſtis. Ex hiſce porro Auguſtis Conſtantinopolitanis Bibliothecis, quædam in Occidentalibus iſtis partibus, etſi tenues, reliquiæ ſuperſunt; in Bibliotheca Cæſarea nimirum Codex ille perelegans Dioſcoridis, Julianæ Auguſtæ juſſu ineunte ſexto ſæculo deſcriptus ac picturis exornatus: in Regia Codex Gregorii Nazianzeni ad uſum Baſilii Macedonis mira elegantia exaratus, auro undique fulgens, ac quadragintaquinque depictis Tabulis nobilitatus: cui forte adjungi poſſit pulcherrima illa catena in Pſalmos picturis item & auro fulgens, nullatenus exeſa vetuſtate, etſi ſæculo decimo conſcripta fuerit: quæ vere Auguſtam præfert magnificentiam. In Colbertina Codex parallelorum ſive Collectio quæſtionum moralium, pro Eudociæ Auguſtæ Macrembolitiſſæ Bibliotheca nitide & eleganter deſcriptus, ut in Iambis auro illitis initio poſitis enarratur. Horum vero omnium ſpecimina inferius dabuntur. Nec dubito alios multos in Occidentalibus Bibliothecis eſſe ex Auguſtorum Muſéis eductos, qui vel ignoti nobis ſunt, vel notam non ferunt; aut ſi aliquando tulerint, eam abſciſſis primis poſtremiſve foliis penitus amiſerunt.

Nec modo in Auguſtorum Bibliothecis Conſtantinopolitanis, ſed etiam in aliis per urbem Eccleſiarum, Monaſteriorum, Virorum illuſtrium, libri bene multi fuerunt, quorum pars modica ſimili ſorte, maxime vero poſt urbis excidium, in Occidentem tranſlata fuit. Nec paucos hujuſmodi obſervamus in Bibliothecis noſtris, qui loci notam ferant, licet multo plures ſint, qui memoratis de cauſis nota & ſubſcriptione vacui ſint. Ut obſerves igitur in notis & ſubſcriptionibus ſupra Chronici more poſitis, educti feruntur Codices aliquot ex his Conſtantinopolitanis Eccleſiis ac Monaſteriis; ex Xenodochio Cralis ſive Serviæ Regis; ex Monaſterio τῶν ἱερέων ſive Sacerdotum aliquot; ex Monaſterio S. Lazari; ex Monaſterio Deiparæ τῶν ὁδηγῶν, ſive Hodegetriæ, tres Codices; ex Monaſterio S. Salvatoris Rhadenorum; ex Monaſterio Præcurſoris proxime Aëtii Ciſternam, olim Petra dicto, tria exemplaria; ex Monaſterio Deiparæ Peribleptæ ſive conſpicuæ, cujus Monaſterii Monachus erat Euthymius Zygabenus, Panoplia ſua aliiſque operibus nobilitatus. Ex Monaſterio Manganorum, quo ſeceſſit depoſita purpura, Joan. Cantacuzenus Imperator, Monaſticum habitum induit, ac mutato nomine Joaſaph deinde dictus eſt. Ex Monaſterio S. Mariæ κεχαριτωμένης, ſive Gratia-plenæ, Typicum pro Monialibus, qui poſtremus liber propria Irenes Auguſtæ uxoris Alexii Imperatoris manu ſubſcriptus fuit anno circiter 1114. eſtque jam in Bibliotheca Regia.

In vicinis item Conſtantinopoli locis & Monaſteriis Bibliothecæ & Codices fuerunt, imo exſtant hodieque non pauci; nimirum in Monaſterio S. Trinitatis in inſula Chalce proxime Conſtantinopolim ſuperſunt Codices, quorum Catalogum penes me habeo, multo plures autem inde diſtractos fuiſſe vero ſimile eſt. Inſulæ Chalcæ ejuſque Codicum meminit Martinus Cruſius in Turcogræcia, p. 512. Ex urbibus item Aſiaticis Smyrna, Epheſo, ex vicinis inſulis Chio, & Papho, maximeque omnium ex Cypro exportatos in Europam Codices videas in ſubſcriptionibus ſupra poſitis.

Si ad oppoſitam maris Ægei oram tranſmittamus, primus proxime Propontidem occurrit mons Athos: cujus Monaſteria inſignes ſunt ſcriptionis

Græcæ officinæ, Joannes quippe Comnenus in Deſcriptione montis Atho, vel Athonis, ut vocat ipſe, quam anno 1701. in Valachia edidit, in Præfatione ſua hæc habet ex Græco Latine verſa: *Illic videbis libros bene multos pervetuſtos, omnes manu ſcriptos, quorum plurimi nondum editi ſunt, omni ſapientia, ſcientia divina ac ſublimibus ſententiis pleniſſimos; libros inquam tàm Theologicos, quam alterius cujuſvis diſciplinæ magno numero.* Et in Deſcriptione Monaſterii S. Athanaſii magnæ Lauræ, eodem in monte ſiti, hæc habet: *Supra Narthecem autem eſt Bibliotheca mirabilis: in qua reperiuntur libri varii antiqui, manuſcripti pretioſiſſimi, a viris ſapientibus & eruditis editi.* De Aſceteriis vero ac de Templo S. Annæ, hæc habet, de Eremitis & Aſcetis verba faciens: *Et alii quidem ſunt Calligraphi, alii libris compingendis vacant: alii Pſaltæ ſunt.* De inſigni Monaſterio Batopedii hæc enarrat: *Supra Narthecem eſt Bibliotheca opulentiſſima: habetur item altera Bibliotheca, in Scevophylacio, ſeu vaſorum receptaculo, libris multis & utiliſſimis inſtructa.* De Monaſterio Iberorum talia fatur: *Bibliothecas in tribus locis habet opulentiſſimas, multis utilibuſque libris veteribus & novis inſtructas: Chryſobulla, ſive aureas Bullas multorum Imperatorum, Patriarcharum & Authentorum, ſpectabiliſſimas.* De Monaſterio item Dionyſii hæc habet: *Habet Monaſterium Bibliothecam ditiſſimam*, & Chryſobulla item hoc in Monaſterio ſpectabilia videri narrat. Hanc deſcriptionem ſex ab hinc annis ſuis ſumtibus edidit Joannes Comnenus Medicus in Valachia, multo tempore in Atho commoratus, curatque ut liber ille ſuus non vænum detur; ſed amicis ſolum offerre ſolet: quem cum à Græco quodam Corcyræo acceperim, & probantibus amicis luce digniſſimum cenſeam, ad calcem hujus Palæographiæ edi curabo. Multa certe præfert non minus ignota, quam ſpectabilia & lectu jucunda. Cæterùm cum Bibliothecæ montis Atho integræ & intactæ manſerint, nihil mirum ſi inter ſubſcriptiones nulla ad hunc montem pertineat: nec unum quidem hactenus vidi Codicem in monte Atho ſcriptum.

In Eubœa inſula, quam ſupra videas decimo & poſtea quarto-decimo ſæculo εὔειπον, a celebri illo εὐείπῳ vocari, unde *Negrepont*, hodiernum apud Europæos nomen, ortum eſt; ibi inquam eleganter olim exſcriptum fuiſſe ſuadent duo Codices in Bibliotheca S. Marci Florentiæ aſſervati, quorum ſubſcriptiones ſupra dedimus; eorum alius decimi, decimi-quarti alius ſæculi eſt. Athenis paucos in Bibliothecas noſtras Occidentales tranſlatos Codices vidimus. Nam illa celebris olim literarum & literatorum ſedes, mirum quantum degeneraverit a priſca dignitate & elegantia. Ex Peloponneſo multi in Bibliothecas noſtras Codices manuſcripti advecti ſunt, multique in Italia Calligraphi Peloponneſiaci exſcribendis libris vacarunt, ex Methone videlicet, Nauplio, Monembaſia, Lacedæmone, quæ nunc Miſithra dicitur. Infimis vero ſæculis Peloponneſii ſeſe Μουρμοῦρδες, *Murmures* nuncupant, a Morea orto vocabulo. Memoratur item ſuperius Bibliotheca Georgii Comitis Corinthii Monembaſiotæ, quæ prius Marci Mamunæ Cretenſis fuerat.

In Creta, infimis præſertim ſæculis, admodum floruit Græca ſcriptio. Iſtuc poſt captam patriam receptum habuit Michaël Apoſtoles Byzantius, pater Arſenii Monembaſiæ Archiepiſcopi: quò etiam confluxerunt multi alii extorres Græci, ut ait Martinus Cruſius in Turcogræcia. Profugus autem Michaël Apoſtoles libris exſcribendis victum parabat, multa ejus manu ſcripta exemplaria habentur per Italiam, nec pauciora in Bibliothecis noſtris. Ex

Creta item oriundi erant insignes Calligraphi, Antonius Damilas, Mediolanensis dictus, quia Mediolani diu consedit, Joannes Rhosus Presbyter, qui innumeros prope Codices scripsit, Marcus Andreæ filius, Petrus item Cretensis, Angelus Vergecius, Zacharias Presbyter, dictus Maraphara, aliique bene multi, quos recensere longum esset.

In Calabria & Regno Neapolitano, Græca vigente lingua, innumeri Codices descripti sunt: quorum festivam copiam vidi & evolvi Romæ in Monasterio S. Basilii, favente viro clarissimo Reverendissimo Petro Mennitio, Basiliani Ordinis Præfecto Generali. Codices autem isti magna pars eleganter & accurate descripti sunt, nec audiendi illi, qui nullo, vel saltem modico facto rei experimento, Codices Græcos in Calabria scriptos cæteris minus accuratos esse temere dicunt. Centum quinquaginta vidi in memorata Basilianorum Bibliotheca, aliquot exscripsi, omnes evolvi, nullosque alibi emendatiores reperi. Quia vero in Monasteriis maxime S. Basilii ejusmodi Codices aliique in variis Bibliothecis supra memorati descripti sunt, non ingratum Lectori erit si Monasteriorum S. Basilii Calabrensium & Neapolitanorum hic Catalogum adtexamus, qualem excerpsimus ex Actis visitationis per Marcellum Terracinam Archimandritam anno 1551. factæ.

Monasterium S. Joannis Theristi de Stilo omnium caput est.
Monasterium S. Petri de Arena Melitensis Diœcesis.
Monasterium S. Basilii Scamardi.
Monasterium S. Mariæ de Lovito Melitensis.
Monasterium S. Salvatoris de la Chilena.
Monasterium SS. Nicomedis & Heliæ de Galatrano.
Monasterium S. Mariæ de Molochi.
Monasterium S. Heliæ & S. Philareti de Seminaria Melitensis D.
Monasterium S. Joannis de Lauro.
Monasterium S. Phantini de Seminaria.
Monasterium S. Mariæ de Toxa (vel Joxa.)
Monasterium S. Heliæ de Spelunca.
Monasterium S. Mariæ de Trizoni.
Monasterium S. Bartholomæi de Trigoni de Cinopoli Melitensis D.
Monasterium S. Joannis de Castagneto Diœcesis Rhegiensis.
Monasterium S. Martini de la Messa.
Monasterium S. Salvatoris de Calanda.
Monasterium S. Coni de Flumare de Muro.
Monasterium S. Salvatoris de Calameno.
Monasterium S. Dominicæ de Galligo.
Monasterium S. Nicolai de Calamissa.
Monasterium S. Mariæ de Tarreto.
Monasterium S. Mariæ de Trapezomecha Rhegiensis D.
Monasterium S. Philippi.
Monasterium S. Joannis Theologi.
Monasterium S. Antonii de Campo.
Monasterium S. Angeli de Valle Tucchi.
Monasterium S. Mariæ de Pergolis.
Monasterium S. Phantini subtus sanctum Laurentium.
Monasterium S. Mariæ de Trideti juxta Mottam Boccalinam.

Monasterium

Monafterium S. Nicolai de Prato.
Monafterium S. Philippi de Hierace.
Monafterium S. Blafii de Mammola.
Monafterium S. Nicodemi de Mammola Melitenfis D.
Monafterium S. Gregorii de Staldati.
Monafterium S. Mariæ de veteri Squillacio.
Monafterium S. Nicolai de Magliotis.
Monafterium S. Mariæ de la Carra.
Monafterium S. Catharinæ de Motta Salucca.
Monafterium S. Angeli de Firiolo.
Monafterium S. Leonardi de Catanzaro.
Monafterium S. Mariæ de Pefaca.
Monafterium S. Nicolai de Buccitano.
Monafterium S. Bafilii della Torre.
Monafterium S. Mariæ de Patirio, five *de lo Patire*, Rofcianenfis D.
Monafterium S. Adriani Rofcianenfis.
Monafterium S. Heliæ.
Monafterium S. Laurentii de Arenis Melitenfis D.
Monafterium SS. Petri & Pauli de Ciano Melitenfis D.
Monafterium SS. Onuphrii Melitenfis D.

Diœcefin addidimus ubi aderat in exemplo. Horum porro Monafteriorum bene multa jam deferta & Monachis vacua funt, plurimaque anno 1551. deciderant, ut in Actis vifitationis fupra memoratis enarratur.

Monafterium item Crypta-Ferratenfe Ordinis S. Bafilii eft, & clara fuit olim Græcæ fcriptionis officina, ut in fubfcriptionibus allatis fupra non infrequenter obferves. In reliquis Italiæ partibus jam decimo-quarto fæculo Græcæ linguæ ftudium excitatum eft, decimo-quinto autem vehementer promotum & auctum, accedentibus deinde poft captam Conftantinopolin Græcis eruditione confpicuis, ad culmen pervenit.

In Sicilia pariter vigente Græca lingua multi Codices exfcripti feruntur. Adfunt illic hodieque non pauci, potiffimum vero in Bibliothecis Bafilianorum. Ex iis aliquot memorantur in fubfcriptionibus fuperius Chronologico ritu concinnatis. Alios autem haberi qui notam non ferant conjectare liceat: quod de aliis quoque regionibus cenfendum. Etenim omnia fingulatim per Europam exemplaria Græca evolvere & explorare non humanæ facultatis effet: nam præterquam quod & otium & occafio non pro voto femper offeruntur; multi funt qui præclare actum putant, fi quos penes fe habent manufcriptos libros occultent, & ftudioforum confpectibus fubducant: quod errore ducti putent, Codices, fi quidem noti fint & publico ufui pateant, pretium amittere; contra verò pluris haberi, fi lateant: ut mittam alios, qui deteriore animo perquirentium diligentiæ obfiftunt.

Cæterum in omnibus variarum regionum, provinciarum & locorum Codicibus eamdem Characteris formam advertimus, exceptis Ægyptiacis ad Coptorum ritum fcriptis, qui infolenti modo exarati funt; ut videas infra ad nonum fæculum in Diofcoridiano Codice Regio, & in altero inferioris ævi. Prifca vero fcriptio Ægyptiaca, qualis habetur in Codice Alexandrino, nunc Anglicano, cum aliis paris circiter ætatis omnino confentit; in exemplaribus videlicet Charactere unciali quadro & rotundo, cujufmodi

observatur in Codicibus ante septimum & octavum sæculum exaratis. Posterioribus vero sæculis pauciores Græci, vulgari Græcorum manu & forma in Ægypto scripti, habentur. Longe diversus item Græce scribendi modus occurrit in Codicibus, qui in Ecclesia Latina a Latinis scripti sunt; utpote peregrinæ linguæ hominibus, ut animadvertas infra in Codice Sedulii Scotti, & in Laudunensi, quorum specimina damus in fine libri tertii: in alphabetis item Europæis quæ inferius in speciminibus habentur. In cæteris vero, ut jam dixi, regionibus; imo etiam in Calabria & Sicilia, una deprehenditur scribendi ratio; in iis scilicet, quæ hactenus vidi exemplaribus: de cæteris enim nulla æstimandi facultas.

PALÆOGRAPHIA GRÆCA,

LIBER SECUNDUS.

DE ORIGINE LITERARUM GRÆCARUM, & de progreſſu earumdem ad uſque quartum a Chriſto nato ſæculum.

CAPUT PRIMUM.

De ortu Literarum Græcarum ex Phœniciis, cum ſchemate omnium priſcæ formæ Characterum.

CONCORS pene veterum Scriptorum opinio eſt, Græcos a Phœnicibus literas eſſe mutuatos, & ante Cadmi ætatem, (florebat autem Cadmus Agenoris filius, ut putatur, tempore Joſuæ, annis circiter ante Chriſtum natum mille quingentis,) nullas apud Græcos extitiſſe literas, ipſiſque ne notam quidem ſcribendi artem fuiſſe. Cadmus igitur cum Phœnicibus ſociis ex Phœnice profectus, in Græciam tranſmiſit, in Bœotia ſedes poſuit, illiteratis antea Gręcis Phœnicias literas tradidit nominaque literarum, quæ ad noſtram uſque ætatem, nullo pene admiſſo diſcrimine, perſeverant. Neque modo Characterum uſum edocuit; ſed etiam incultam prius gentem variis utilium diſciplinarum præceptis informavit. Id vero narrat antiquiſſimus Scriptorum Herodotus in Terpſichore, Capite 58. Οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι, οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἐσὰν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ, οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώρην, ἐσήγαγον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας· καὶ δὴ καὶ γράμματα οὐκ ἐόντα πρὶν Ἕλλησιν, ὡς ἐμοὶ δοκέει. Hoc eſt: *Phœnices autem iſti, qui cum Cadmo advenerunt, quorum Gephyræi fuere, multas in Græciam diſciplinas introduxerunt; imo etiam literas, quæ apud Græcos, ut mihi videtur, antea non fuerant.* Et primo quidem Græci formam & ſonum literarum, qualem à Phœnicibus acceperant, ſine ulla mutatione in uſu habuerunt; progreſſu vero temporis, uti ſolet accidere, tum quod ad ſonum tum quod ad formam literarum, varie-

tatis aliquid advectum est. Qua de re ibidem Herodotus: πρῶτα μὲν τοῖς καὶ ἅπαντες χρέωνται Φοίνικες· μετὰ δὲ, χρόνου προβαίνοντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμάτων. περιοίκεον δὲ σφέας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες. οἱ παραλαβόντες διδαχῇ παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταῤῥυθμίσαντες σφέων ὀλίγα, ἐχρέωντο· χρεώμενοι δὲ ἐφάτισαν, ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινίκων εἰς τὴν Ἑλλάδα, φοινικήϊα κεκλῆσθαι. Id est: *Et primò quidem illæ extiterunt, quibus omnes Phœnices utuntur: progressu temporis una cum sono mutaverunt & modulum literarum. Ea vero tempestate in plerisque circa locis eorum accolæ Iones erant: qui cum a Phœnicibus literas edidicissent, formâ paucarum quarumdam ad ritum suum immutatâ, iis utebantur, & utentes edixerunt, ut æquitas etiam postulabat; cum Phœnices eas in Græciam introduxissent, Phœnicias esse nominandas.* Ex hisce porro dictis colligas, veteres illas Ionicas literas, aliquantum diversas fuisse a Phœniciis, contra quam opinatus est Josephus Scaliger, qui Inscriptiones Tripodum ab Herodoto relatas, se ad Phœnicium scribendi modum, sive ad Cadmearum literarum formam, revocasse putavit, cum inscriptioni Ionicæ nunc Farnesianæ prorsus similes expressit. Nam fatemur quidem aliquantum similes Phœniciis extitisse Ionicas illas literas, quas nunc in Baudelotiano & Farnesiano marmore observamus; verum in quibusdam literis, ut habet Herodotus, aliquid intererat discriminis, quemadmodum hodieque inter Samaritanas & priscas illas Ionicas literas, quæ supersunt, aliquid dissimilitudinis intercedit: imo etiam Ionicæ ipsæ in diversis monumentis nonnihil inter se variant, ut jamjam observabitur. Enimvero cum Herodotus de priscis illis literarum Phœniciarum sive Cadméarum formis, quas æri ante bellum Trojanum incisas se vidisse testificatur, verba facit; ex parte tantum Ionicis similes ait, ac in usu suo tempore non fuisse indicat: contra vero Ionicæ literæ, quales habentur in supradictis marmoribus, etiam post Herodoti ætatem ad monumenta saltem publica usurpabantur. Hæc autem de Cadméis literis adjicit ibidem Herodotus: Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμήϊα γράμματα ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσί τισι ἐγκεκολαμμένα, τὰ πολλὰ ὅμοια ἐόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι· ὁ μὲν δὴ εἷς τῶν τριπόδων ἐπίγραμμα ἔχει,

Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκεν ἐὼν ἀπὸ Τηλεβοάων.

Id est: *Quin ipse vidi apud Thebas Bœotias in Ismenii Apollinis templo, literas Cadméas in tripodibus quibusdam incisas, magna ex parte consimiles Ionicis. Quorum tripodum unus habet,*

Obtulit Amphitryon me gentis Teleboarum.

Hæc autem inscriptio, ut habet ibidem Herodotus, posita fuit tempore Laii; id est, annis circiter centum post advectas in Græciam a Cadmo literas. Binas item alias ejusdem circiter ævi inscriptiones adfert, atque ita pergit Herodotus: ἕτερος δὲ τρίπους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει.

Σκαῖος πυγμαχέων με ἑκηβόλῳ Ἀπόλλωνι
Νικήσας ἀνέθηκε τεῒν περικαλλὲς ἄγαλμα.

Σκαῖος δ' ἂν εἴη ὁ Ἱπποκόωντος· εἰ δὴ οὗτος γ' ἐστὶ ὁ ἀναθεὶς, καὶ μὴ ἄλλος τὠυτὸ οὔνομα ἔχων τῷ Ἱπποκόωντος, ἡλικίην κατ' Οἰδίπουν τὸν Λαΐου. τρίτος δὲ τρίπους λέγει καὶ οὗτος ἐν ἑξαμέτρῳ.

Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸν ἐϋσκόπῳ Ἀπόλλωνι
Μουναρχέων ἀνέθηκε τεῒν περικαλλὲς ἄγαλμα.

Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ Λαοδάμαντος μουναρχέοντος ἐξανιστέαται Καδμεῖοι ὑπ' Ἀργείων.

Hoc eſt : *Alter tripus Hexametro carmine ait ,*

Scæus in aſſueto pugilum certamine victor

Me tibi ſacravit , ſpecioſum munus , Apollo.

Scæus autem hic , Hippocoontis filius fuerit : ſi tamen hic eſt qui tripodem dicavit , & non alius Hippocoontis filio cognominis , circa ætatem Oedipodis Laii filii. Tertius tripus , & is Hexametro carmine , ait :

Laodamas iſtum tripodem ſua in urbe Monarchus ,

Hoc inſigne decus , tibi magne dicavit Apollo.

Hoc Laodamante Eteoclis filio monarchiam obtinente , ejecti ſunt Cadmei ab Argivis. Hæc omnia autem , Troiana tempora anteceſſerunt.

His Herodoti dictis accinunt Zenodotus de Zenone apud Diogenem Laërtium , Plinius , Plutarchus , Clemens Alexandrinus , aliique complures. Nec deſunt tamen qui Cecropi aut Lino advectarum literarum gloriam adſcribant. Verum præterquam quod longe anteponendum videtur Herodoti teſtimonium , qui etiam ex vetuſtiſſimis monumentis narrationem confirmat ſuam , ipſeque omnium antiquiſſimus ſcriptorum eſt ; ære perennius documentum ſupereſt vel ex nominibus literarum , quæ in utraque lingua , Phœnicia videlicet & Græca , eadem prorſus ſunt : unde etiam literæ illæ a Cadmo in Græciam advectæ , Cadmeæ vocabantur , ut cernere eſt in allato Herodoti loco , ſive etiam , Φοινικήϊα σήματα Κάδμου , *Phœnicia Cadmi ſigna.* Et alioquin literarum forma eadem pene in utraque lingua deprehenditur. Cæterum quæ de Cadmo feruntur , ut μυθικῷ tempore geſta , plerique in dubium vocant , neque pluris habenda putant , quam veteres alias Græcorum fabulas. Alii forte veriſimilius putant , vocem Cadmus a קדם deſumtam , non viri cujuſdam proprium nomen eſſe ; ſed orientalem nationem ſignificare , cujuſmodi erant Phœnices reſpectu Græcorum : hincque factum eſſe ut Thebani apud Homerum Iliad. IV. Καδμείωνες vocentur , & quod obſervatu dignum , inter Phœnicias gentes in libro Joſue memorantur קדמני , *Cadmonii* , vel *Cadmeoni* , ipſiſſimum ſane cum Homerico nomen. Verum hæc ulterius perſequi majoris otii & conſilii eſſet : quare miſſis aliis , quæ hac de re pluribus expendere & diſquirere poſſemus , hoc unum nobis ſufficiat , nempe Græcas literas Phœniciæ originis eſſe , quod neminem puto inficias iturum.

Hæ autem literæ numero ſexdecim a Cadmo primum allatæ feruntur , Α , Β , Γ , Δ , Ε , Ι , Κ , Λ , Μ , Ν , Ο , Π , Ρ , Σ. Τ. Υ. quibus Trojano bello quatuor adjecit Palamedes , nempe , Θ , Ξ , Φ , Χ , totidemque diu poſtea Simonides Melicus , videlicet , Ζ , Η , Ψ , Ω. Nonnulla tamen varietas obſervatur de literarum a ſingulis advectarum numero ; diverſe item narratur de tempore , deque iis qui literas advexerunt. Verum conſtat illas , ſive prius ſive poſterius a quibuſcumque tamdem allatas , ex Phœniciis characteribus quantum licuit expreſſas fuiſſe. Quod ad illos vero qui literas quaſdam poſt Cadmum intulerunt , cum alii Palamedi , & Simonidi ; alii aliis id referant , ei ſtandum videtur opinioni , quæ plurium & antiquiorum narratione aſſeritur : cum nulla alia ſuperſint monumenta quibus rei veritas declaretur , & de quibuſlibet fere priſcæ vetuſtatis inventis paria ſint hiſtoriarum divortia.

Si fides ſit Euſebio , Olympiadis XCIV. anno quarto , *Athenienſes* XXIIII. *literis uti cœperunt , quum ante* XVI. *tantum literas haberent.* Is autem annus

incidit in 400. circiter ante Christum : & tamen jam multis ante annis Olympiade videlicet 82. vel 83. Cippus Atheniensis Baudelotianus erectus fuit, ubi literæ viginti, demto etiam H, qui pro spiritu non pro litera usu venit, numerantur. Quare vel labitur, ut persæpe alias, Eusebius; vel dicamus oportet jam advectum literarum usum, nec ita constanter adhibitum, decreto publico tunc firmatum esse. Cæterum etsi Herodotus non notet priscas Ionicas literas, more Phœniciarum, unde sumserant originem, a dextera ad lævam scriptas fuisse; eo tamen modo interdum a Græcis scriptitatum fuisse dicit Pausanias lib. v. de inscriptione & nomine Agamemnonis loquens, in quadam tessera sive sorte a dextris ad lævam exarato, γέγραπται δὲ καὶ τοῦτο ἐπὶ τὰ λαιὰ ἐκ δεξιῶν. Ait idem Pausanias a Græcis nonnumquam βουστροφηδὸν scriptitatum fuisse, quod ita fieri solebat, ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ ἔπους ἐπιστρέφει τῶν ἐπῶν ὁ δεύτερον, ὥσπερ ἐν διαύλου δρόμῳ. *A fine versus superioris fit conversio secundi versus, quasi in diauli cursu.* βουστροφηδὸν autem dicitur a similitudine boum arantium, qui postquam sulcum fecerunt, retroversi alium ducunt. Verum hæc scribendi genera vetusti rarique admodum usus fuere, ita ut nulla eorum supersint vestigia.

Phœniciarum porro literarum formam ex libris & numismatibus Samaritanis ediscimus. Iisdem vero characteribus omnes olim & Chananæi, in quibus Phœnices computantur, & Hebræi, ut plerique putant, sunt usi: eodem modo scribunt hodieque pauci illi Samaritani, qui supersunt. Libri vero Samaritani, & quidem nonnulli remotæ vetustatis, (ac nominatim ille Bibliothecæ Ambrosianæ Mediolanensis,) exstant in variis Europæ Bibliothecis, unde prodierunt editiones illæ, quæ omnium manibus teruntur. Habentur item nummi non pauci in variis Europæ Muséis, Samaritanis seu Phœniciis literis inscripti, quorum plerique ad tempus Macchabæorum spectant. Cum iis item nummis admodum quod ad literarum quarumdam formam consonant numismata Sidoniorum, ubi quæ Phœnicio charactere scripta sunt, Græcè item adscribuntur, ut observavimus in Diario Italico, p. 365. ex nummo Mediceo, in cujus antica, facies Demetrii; in postica vero, prora navis, cui superscribitur ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, *Regis Demetrii* : sub prora autem legitur, ΣΙΔΩΝΙΩΝ, & Phœnicibus literis [Phoenician characters] Hebraïcè צידון. Putabamus olim hic primam a dextris literam quæ ל Hebraïcum sat exprimit, pro צ positum fuisse: verum non abs re dicatur vere ל esse, & sequentem literam צ, legendumque esse לצידון *Sidonis*, aut, *Sidoni*. Si vero prima litera *Tsade* sit, & sequens *Iod*, dicendum erit *Iod* in duobus aliis Sidonis nummis, qui per quatuor tantum literas scribuntur, quiescere, & in Mediceo tantum exprimi *Sidon.* Duo item nummi exstant in eximio Cimeliarchio Illustrissimi Domini Foucaut, ubi Sidon item Græco & postea Phœnicio Charactere scribitur: quorum alter sic habet [Phoenician characters]; alter vero sic, [Phoenician characters]. Prima vero litera in tribus supra laudatis Phœniciis nummis varie prorsus scribitur, neque mirum, cum in nummis quoque Samaritanis litera *Tsade* tam diverse delineetur, ut vides in schemate sequenti. *Daleth* in tribus nummis Phœniciis eodem penitus modo exaratur, ac cum Samaritana forma aliquatenus consentit; verum Samaritana angulo sic [Samaritan character], Phœnicia semicirculo clauditur hoc modo [Phoenician character] : utramque vero formam a principio Græci cooptarunt, nimirum Δ, & D. demta utrobique lineola, quæ in altera

ſemicirculum clauſum; in altera vero triangulum excedebat. Prima quippe Græca forma vulgaris ſemper uſus fuit; ſecunda item priſcæ vetuſtatis eſt, licet rarioris uſus, ut infra commonſtratur: illamque unicam formam uſurparunt Latini, qui rotundiore figura delectabantur, ut mox dicemus: nam pro Γ, C; pro Ρ, P; pro Σ, S adhibuerunt. *Vau* in tribus Phœniciis nummis ejuſdem pene figuræ eſt: in ſecundo tamen tranſverſa linea duplicatur. *Nun* eamdem pene formam in tribus habet, exceptis apicibus & lineolis ſuperne poſitis: nam in alio unica, in alio duæ, in alio tres lineolæ ſuperiori lineæ imponuntur, ſic 𐤍 𐤍 𐤍; in Samaritanis vero nummis, unica tantum lineola in quibuſdam formis ſupra ponitur.

Literas Græcas cum Samaritanis & Phœniciis jamdiu contulit vir ſummus Joſephus Scaliger, animadverſ. in Chronica Euſebii, Monumentis ad utramque linguam uſus, quæ tum temporis exſtabant. Exinde vero longe plura nacti ſumus, & antiquiora, queis & Samaritanarum & Græcarum literarum variæ formæ deprehenduntur. Pro Samaritanis enim non paucos libros evolvimus, qui tamen pro literarum ſchemate non uſque adeo variant: ſecus autem in nummis ubi characterum longe diſſimiles figuræ obſervantur. Ex ſchedis vero clariſſ. viri Toinardi τοῦ μακαρίτου non pauca decerpſimus. Is enim, ut ſtudiis noſtris opportunus erat, omnia luſtranda permiſit. Opus autem Toinardi in nummos Samaritanos publicis votis expetunt, quotquot antiquitatis ſacræ amore tenentur: aſſidua quippe tractatione & diuturno uſu rem Samaritanam nummariam admodum illuſtraverat. Ejus autem de re nummaria Samaritana opuſculum propediem, ut ſperamus, lucem videbit. Unum ad operis coronidem deſiderabatur, ut R. Azariæ caput totum de literis Samaritanis latine verteretur; id enim nondum, quod quidem ſciam, præſtitum fuerat. Hanc nos provinciam ſuſcepimus, totumque Azariæ caput latine fecimus, formas vero ab eodem allatas, accurate delineavimus in Tabula ſequenti.

De Samaritanis literis quæſtio movetur, utrum videlicet Scriptura ſacra ante Babylonicam captivitatem Samaritano charactere apud Hebræos exarata fuerit; an Hebraïco hodierno. Rem a multis ultro citroque ſtantibus agitatam hic paucis tangere libet. Pro priore ſententia ſtant Origenes in Fragmento inſigni nondum, quod ſciam, edito, in Collectione Hexaplorum propediem edendo; Hieronymus Præfatione in Libros Regum, vetereſque Rabbini; ex recentioribus vero Joſeph Scaliger, qui adverſæ ſententiæ viros acriter nec ſine convitiis aggreditur, pugnatque literas Judaïcas hodiernas ex Syriacis vel Aſſyriis novatas depravataſque fuiſſe; Phœnicias vero ſive Samaritanas in uſu apud Hebræos fuiſſe ante captivitatem. Locus autem Origenis hæc habet de Tetragrammo, ſive nomine Dei quatuor literarum יהוה: καὶ ἐν τοῖς ἀκριβέσι τῶν ἀντιγράφων Ἑβραϊκοῖς ἀρχαίοις γράμμασι γέγραπται· ἀλλ' οὐχὶ τοῖς νῦν. φασὶ γὰρ τὸν Ἔσδραν ἑτέροις χρήσασθαι μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Id eſt: *Et in accuratioribus exemplaribus, antiquis Hebraïcis literis ſcriptum eſt* [*Tetragrammon;*] *ſed non hodiernis. Aiunt enim, Eſdram aliis uſum fuiſſe poſt captivitatem.* Idipſum liquidius docet Hieronymus Præfatione in libros Regum: *Samaritani*, inquit, *Pentateuchum Moſis totidem literis ſcriptitant, figuris tantum & apicibus diſcrepantes. Certumque eſt Eſdram ſcribam legiſque doctorem, poſt captam Jeroſolymam, & inſtaurationem Templi ſub Zorobabel, alias literas reperiſſe, quibus nunc utimur: cum ad illud uſque tempus, iidem Samaritanorum*

& Hebræorum characteres fuerint. Ex his autem Origenis ac Hieronymi locis certo colligas eam fuiſſe antiquitus Rabbinorum ſententiam : ambo quippe Rabbinos admodum frequentabant, & Hebræis doctoribus utebantur. Singulariſſimum autem eſt, & obſervatu dignum, quod ait Origenes, etiam ſuo tempore nomen Dei tetragrammon, in accuratioribus exemplaribus Hebræorum, priſco illo Charactere, haud dubie Samaritano, non autem Judaïco & hodierno, deſcriptum fuiſſe : quia nimirum Eſdræ aliiſque Synagogæ primoribus, qui alienas literas advexerunt, religio fuit venerandum illud Dei nomen *Jehovah*, aliis, quam primitus digito Dei ſcriptum fuerat, literis exarare. Ad hæc autem Origenes in caput IX. Ezechielis, ait Hebræum quemdam, qui in Chriſtum crediderat, teſtificatum eſſe, τὰ ἀρχαῖα στοιχεῖα ἐμφερὲς ἔχειν τὸ ταῦ, τῷ τοῦ σταυροῦ χαρακτῆρι, *Vetera elementa* ταῦ *Crucis figuræ ſimile præferre.* Hieronymus item in eumdem locum : *Et ut ad noſtra veniamus, antiquis Hebræorum literis, quibus uſque hodie utuntur Samaritani, extrema* ταῦ *litera, Crucis habet ſimilitudinem, quæ in Chriſtianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inſcriptione ſignatur.* Eam vero Crucis formam in nummis & Alphabetis Samaritanis obſervavit R. Azarias, & poſt eum Toinardus, ut mox dicemus, & in Tabula exprimimus. Certo itaque conſtare videtur, Origenis ac Hieronymi tempore, ex vulgari Judæorum opinione, literas Samaritanas eaſdem fuiſſe, quibus Hebræi antiquitus & ante Babylonicam captivitatem utebantur; imo etiam aliquot ſuperfuiſſe libros, ubi vetuſtioris ſcripturæ, ſaltem in nomine *Jehovah*, veſtigia comparebant.

Nec deſunt inter Rabbinos veteres, quorum ſcripta ad hanc uſque ætatem devenerunt, qui Samaritanæ ſcripturæ patrocinentur : nam in Thalmude Jeroſolymitano literæ Hebraïcæ vocantur Aſſyriæ, & Rabbi Joſe, hujus appellationis originem aſſignans, ait Judæos eas ita vocare, quia ipſas attulerunt ex Aſſyria. Hanc vero ſententiam amplexi ſunt plerique recentiores. Rabbini vero poſteriorum temporum literas Judaïcas hodiernas, eaſdem ipſas eſſe contendunt, quibus Lex & Scriptura ſacra primitus & a tempore Moyſis deſcripta erat : eidemque ſententiæ adſtipulatur Rabbi Azarias capite mox adferendo : literas quippe Samaritanas vocat *ibri*, ſive *tranſfluviales*; quaſi a Chutæis trans fluvium olim habitantibus in Judæam allatas. Huic item opinioni acceſſerunt plerique recentiores, inter quos facile princeps Joan. Buxtorfus. Ego vero licet in priorem partem omnino propendeam, aliis, quibus plus otii fuerit, rem accuratius indagandam mitto. Magni ſane momenti ad Samaritanarum literarum in Bibliis vetuſtatem confirmandam eſt Origenianus ille locus, nuper erutus. Ut ut vero ſit, liquidum videtur Samaritanas literas eaſdem atque Phœnicias, aut ipſis prorſus ſimiles fuiſſe, quod ex formis mox adferendis arguitur : eæ vero ſunt Græcis e regione poſitis ita ſimiles, ut non aliunde petenda ſit Græcarum literarum origo : quod plerique omnes eruditi fatentur.

Græcas autem formas, eadem in Tabula expreſſas, ex vetuſtiſſimis monumentis eruimus, atque unde ſingulæ prodeant, ubi de literis minutatim agetur, indicabimus : nonnullas autem recentiores formas, quas cum Phœniciis Scaliger contulerat, expunximus : quia illæ priſci uſus non fuerunt, ſed paulatim advectæ ſunt. Ab ævo namque Scaligeri monumenta pene innumera eruta fuere, ex quibus literarum tam Samaritanarum, quam Græcarum, remotiſſimæ vetuſtatis formas ediſcimus. Scaligerianas Phœnicias

cias formas, e latere Tabulæ & extra ſeriem aliarum delineavimus, quia plerumque cum cæteris non conveniunt, & undenam eductæ fuerint ignoramus.

Literis Phœniciis & Græcis Alphabetico ordine poſitis ſubjungimus duos nummos Macedonicos vetuſtiſſimos. Prior exſtat in Muſéo viri clariſſ. D. Rigord, cujus ectypum ab Andr. Morello delineatum, ope viri clariſſ. Caroli Cæſaris Baudelotii nacti ſumus: ubi ab altera facie Cancer inſculptus habetur; ab altera vero legitur, B. AMINTOYM. βασιλέως. Αμύντȣ Μακεδόνων, *Regis Macedonum Amyntæ*: quem Amyntam putant eruditi quidam non illum Philippi patrem & Alexandri magni avum; ſed alium Amyntam eſſe hujus nominis primum, qui in ſerie Regum Macedoniæ nonus a Carano cenſetur: quia videlicet Amyntæ II. nummi bene multi viſuntur, ubi à vulgari characterum genere nihil deflectitur; hic vero nummus inſolenti modo inſcriptus, ad vetuſtiorem Amyntam commodius referatur. Ut ut ſit, quædam hic literæ ſingulari modo effictæ obſervantur: N, illâ formâ [character] nuſquam vidimus: O quadrum ſic □ in vetuſtis marmoribus perinde atque in hoc numiſmate non ſemel habetur: Υ ſic exaratum [character] nuſquam alias obſervavimus; putarim ego hanc peregrinitatem, quam in quarumdam literarum forma conſpicimus, a Macedonibus ipſis importatam fuiſſe: quæ gens ante Philippum & Alexandrum non inter literatas Græciæ computabatur; ſed incultior obſcuriorque erat. In alterius nummi item Macedonici facie antica eſt caput, ut putatur, Apollinis, cum inſcriptione MAK. in aliis MAKEΔ. Tres quippe nummos hujuſmodi vidimus, duos ſcilicet in Muſéo Illuſtriſſimi Domini Foucaut, alterum in Muſéo jam laudati D. Baudelotii. Eſt igitur Macedonum nummus; in poſtica autem habet, aram, clavam, aliudque non notum, cum inſcriptione AESILLAS, quod nomen ad quem pertineat ignoratur. Sed notandum eſt *Lambda*, hic per L. Latinum exprimi, ut in aliis inferius edendis inſcriptionibus. *Sigma* item per S, ut inferius in Deliaca inſcriptione.

Hanc porro Deliacam inſcriptionem, quam nummis Macedonicis ſubjunximus, a v. clar. de Tournefort accepimus, qui Regio juſſu ac peculio Orientales regiones peragravit, multaque erudite obſervata retulit. Is in Delo Inſula ad baſim ſtatuæ humi dejectæ, ipſam literarum formam imitatus, hæc exſcripſit, ab initio ut videtur manca: in reliquis quidpiam ineſt vitii. Poſt duas priores literas O A, ſat conſpicue ita legitur. εν το λιθο εμι, vel ειμι, ανδριας και το σφελας; ſeu vulgari ſcribendi more, ἐν τῷ λίθῳ εἰμὶ ἀνδριὰς καὶ τὸ σφέλας: Id eſt, *In lapide ſum ſtatua & baſis*. Forma literarum priſca & Ionica eſt, admodumque ſingularis. A ſic ſcriptum [character] quinquies occurrit, nuſpiam alias vidi. In prima ſyllaba EN, [character], quæ litera ter occurrit, infimâ lineâ mutila eſt. N ſequens videtur mancum aut vitiatum: nam in voce ανδριας vulgari modo ſcribitur, articulus το, ponitur pro τῷ in Dativo, ut in aliis mox proferendis priſcæ vetuſtatis inſcriptionibus: pariterque in ſequenti voce λιθο pro λίθῳ, Θ decuſſatis lineis ſecatur ſic ⊕, ut in columna Farneſiana, ubi tamen lineæ alio ſitu ponuntur ſic ⊗. Vox ſequens, εἰμὶ, vel ἐμὶ, legitur: mallem εἰμὶ, ubi tamen poſt E non additur *Iota*, quoniam antiquitus, ut paulo poſt dicemus, litera E, pro ει accipiebatur. [character], ſic depictum eſt *Rho* Græcum in voce ανδριας. *Sigma* ter Latina forma legitur, ut in voce AESILLAS ſupra. Hæc omnia cum variis Samaritanis, ſive Phœniciis, atque Græcis formis ſequens Tabula repræſentabit.

Q

Alphab. Græca		Alphab. Phœnicia et Samaritana.	Alphab. Scaligeri.
Ἄλφα	Α	[illegible]	[illegible]
Βῆτα	Β Β	[illegible]	[illegible]
Γάμμα	Γ Λ	[illegible]	[illegible]
Δέλτα	Δ Δ D	[illegible]	[illegible]
Ε ψιλον	Ε	[illegible]	[illegible]
ἐπίσημον βαῦ	ϛ F C	[illegible]	[illegible]
Ζῆτα	Ζ 3 Ι	[illegible]	[illegible]
Ἦτα	Η	[illegible]	[illegible]
Θῆτα	Θ ⊗ ⊟ ⊙	[illegible]	[illegible]
Ἰῶτα	Ι Ι	[illegible]	[illegible]
Κάππα	Κ	[illegible]	[illegible]
Λάμβδα	Λ L	[illegible]	[illegible]
Μῦ	Μ Μ	[illegible]	[illegible]
Νῦ	Ν	[illegible]	[illegible]
Ξῖ	Ξ X	[illegible]	[illegible]
Ο	Ο □	[illegible]	[illegible]
Πῖ	Π Γ	[illegible]	[illegible]
ἐπίσημον σαμπῖ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ἐπίσημον κόππα	Ϙ	[illegible]	[illegible]
Ῥῶ	Ρ R	[illegible]	[illegible]
Σὰν Σῖγμα	Σ S	[illegible]	W
Ταῦ	Τ Τ	[illegible]	[illegible]

Numm. Amyntæ.

Numm. Æsillæ.

Inscriptio Peliaca.

Ο ΑΚΡΤΟΛΙΘΟΡΜΑΝΔΡΙΑΣ Κ'ΑΙ ΤΟ ΣΦΕΛΑΣ

CAPUT II.

Rabbi Azariæ narratio de literis Samaritanis. Recensio omnium formarum Phœniciarum & Samaritanarum.

De literis Samaritanis agit Rabbi Azarias : multasque Samaritanarum literarum formas in manibus variorum se vidisse testificatur. Alphabetum autem edidit, ex variis schedis expressum, ubi singularum literarum, interdum unicam, aliquando plures figuras delineavit. Has vero Rabbi Azariæ formas, cum aliis expressas habes in Tabula. Caput autem Azariæ de literis Samaritanis, lectu sane jucundum ac perutile; formæ autem ejus sinceræ & accurate descriptæ sunt. Sed qui prior literas Samaritanas inde excerpsit, ut melius potuit eas repræsentavit : qui vero postea de literis Samaritanis pertractarunt, non ex Rabbi Azariæ libro, sed ex aliis, qui ipsas ediderant exsumsere : unde accidit, ut cum quisque illas, ab iis qui successione quadam alii ab aliis exscripserant, acciperet, paulatim a Rabbi Azariæ formis declinatum sit. Quamobrem e re duximus totum Rabbi Azariæ Caput Latine vertere, & formas ut ab illo repræsentantur accurate in Tabula exarare. Quæ sane formæ ut diximus sinceræ sunt, & cum aliis a Toinardo collectis consentiunt; eatenus etiam præstantiores, quatenus totum Alphabetum exprimunt : cum Toinardi formæ variis ex nummis collectæ, septemdecim tantum literas complectantur. Sic igitur habet R. Azarias.

De Literis quæ scriptæ sunt trans fluvium & de Siclo sanctuarii.

« Cap. LVI. *Nunc cum senuimus repuerascimus.* Quia proximum est ut scripturæ nostræ finem imponamus, visum nobis est antequam scribendi finem faciamus de literarum forma loqui : non secundum scripturam nostram; sed Charactere qui cap. primo Megillah, & cap. secundo Sanedrin, vocatur scriptura *ibri*, sive filiorum transfluvialium, qui illam efformarunt. Rabbi Salomon Iarchi in Commentario [vocat] literas magnas, quales describuntur in amuletis & in * superliminaribus, ut solitum est apud Cuthæos, sive Samaritanos.

« Rabbi vero Moyses filius Maiemonidis in interpretatione Mischnæ *Iadaim*, Caput quartum ea de re scripsit, aitque in usu fuisse illas apud Karræos in Saamira, id est, Samaria.

« Et sane vidi in Codice viri fidelis de terra Israel, quem manu sua scripserat pro Rabbi Patachia Judæo Spoletino, quem docebat linguam Arabicam : & ostendit illum mihi R. Moyses Medicus filius ejus Ferrariæ. Et rursum in urbe Mantua R. Samuel Arelatensis ostendit mihi Codicem Itinerarii excellentis viri Rabbi Moysis Besola in Palæstinam, & rerum singularium quas viderat in itinere suo : qui Codex scriptus erat manu excellentis viri jam memorati.

« Et iterum in urbe Mantua sapientissimus Rabbi Ruben ex Perusia exhibuit mihi Codicem, quem sibi tradiderat vir doctus Christianus in urbe Bononia, quemadmodum fideliter exscripserat ex veteri libro.

* *Forte melius* monctis.

Alphabeti Samaritani hæc eſt forma.

Hæ ſunt literæ Rabbi Moyſis Beſola, ſive literæ Chutæorum in nummis.

Deinde ſequuntur literæ Samaritanæ cum Hebraïcis collatæ, quales exhibemus in Tabula præcedenti. Poſtea vero ſic pergit R. Azarias.

Rabbi quoque Moyſes filius Nahman poſt Commentarium legis ſic habet: *Acconem me contuli, & ibi inveni in manu ſeniorum terræ monetam argenteam, inſculptam ad modum ſigilli. Ex una parte quaſi ſpecies virgæ amygdalinæ; ex altera vero facie quaſi ſpecies crateris. In utraque autem facie inſcriptio bene circum inſculpta erat. Illam vero ſcripturam noverant & facile legebant Chutæi: quia erat ſcriptura* ibri *ſive transfluvialis, quæ apud Cuthæos reſidua erat, quemadmodum memoratur in Sanedrin. Ex una vero facie legebant,* ſiclus ſiclorum; *ex altera,* Jeruſalem ſancta. *Et dicebant eſſe formam virgæ Aaronis, quæ floruerat, fructuſque produxerat; & alteram eſſe urnam mannæ. Et ponderavimus ipſam lancibus: & erat decem pondo argenti. Et illud eſt medium unciæ, cujus meminit Raſchi hoc modo. Vidi monetam illam, ſecundum formam & inſcriptionem hujuſmodi, pondo dimidii ſicli, quo pondere utuntur in donariis.*

Etiam ego, qui ſcribo, ex memoratis ſiclis unum vidi in manu viduæ mercatoris viri ſancti Iſaac Agio Hiſpani, qui erat ex habitantibus Ferrariæ, pioque motu ivit Jeroſolymam, ibique mortuus eſt, & ſepultus fuit extra portam Sion quaſi uno milliari. Et hæc mulier filios pupillos patre orbos alebat. Et R. Iomtob filius ejus major facultates patris ſui adminiſtrabat. In circuitu autem monetæ hujus ſcriptum vidi literis, ut ſupra, *Siclus Iſrael:* & in medio ejus urna cum literis שד ſupra urnam, quod explicatur *Siclus David.* Ab altero latere, *Jeruſalem Hakedoſcha*, ſive, *Jeruſalemah Kedoſcha*, i. *Jeruſalem ſancta*: & in medio ejus ramus cum floribus. Dictum mihi fuit R. B. Nahmani ſcriptum inveniſſe, *Siclus ſiclorum*, pro *Siclus Iſrael.*

Hactenus R. Azarias, qui Sicli memorati ſchema hic appoſuit, indeque exſumſit Toinardus: cujus egregium de nummis Samaritanis opuſculum propediem in lucem edetur. In hoc autem labitur Azarias, quod putet literas שד urnæ impoſitas ſignificare ſiclum Davidis: nam certo conſtat deſignare annum quartum *ſchenat arba.* Siquidem in aliis nummis Samaritanis annus primus, ſecundus & tertius poſt literam ש ſimiliter ponuntur. Totum alphabetum dedit R. Azarias cum variis ſæpe ſingularum literarum formis, quas ex ſupra memoratis monumentis mutuatus eſt: & quidem accurate, ut ex collatione ſchedarum Toinardi deprehendimus: quod ſi quid interſit aliquando diſcriminis, quid mirum? quando ne literæ quidem a Toinardo ex variis ſiclis expreſſæ, formâ inter ſe ſimiles ſunt. In ſiclis vero Toinardi ſeptem-decim tantum literæ reperiuntur: deſiderantur enim ז, ט, כ, ס, & פ. Has omnes formas in Tabula collocamus cum formis Biblicis; additis item Vaticanis, etſi non tanti habeantur: in fine autem omnium formas quinque literarum Phœnicias, quales ex nummis Sidonis exſcripſimus.

Formas autem Scaligerianas extra ſeriem apponimus: quia illæ plerumque non quadrant cum aliis: quæ omnes, exceptis forte Vaticanis, ex veterum monumentis prodeunt. Jam unde ſingulæ literarum Phœniciarum ſive Samaritanarum formæ, quales in Tabula delineantur, exſumtæ ſint, minutatim indicetur: ubi ſemper incipiemus ab ea, quæ poſt Hebraïcam formam prima numeratur.

Prima א forma Phœnicia ſive Samaritana in Bibliis tantum obſerva-

tur : ſecunda & tertia in Alphabetis R. Azariæ & in nummis Toinardi : quarta in nummis Toinardi tantum.

Prima τῦ ב forma Samaritana in Bibliis uſurpatur : ſecunda & tertia in numiſmatibus Toinardi : quarta item in nummis referente Briano Waltono in Prolegomenis ad Polyglotta, unde autem expiſcatus ſit ignoramus: quinta in Alphabeto R. Azariæ : ſexta in Alphabeto Vaticano.

Forma Samaritana τῦ ג ubique ſemper eadem depingitur quaſi Γ inverſum.

Prima τῦ ד forma Phœnicia ſeu Samaritana, biblica eſt : ſecunda & tertia frequens eſt in nummis Toinardi & exprimitur eadem in alphabeto Vaticano : quarta habetur in nummo a R. Azaria allato, ſed in Alphabeto ejuſdem paulum diverſe depingitur. Waltonus autem formam Azariæ vitiavit in Alphabeto, quem Azariæ nomine publicavit p. 38. Prolegom. aliaſque quaſdam non accurate retulit. Quinta forma Phœnicia ex tribus nummis Sidonis expreſſa eſt, uti ſupra diximus.

ה primam formam Samaritanam habet in Bibliis : ſecundam in nummis Toinardi ſemper : tertiam in Alphabeto R. Azariæ & in Vaticano.

ו Admodum diverſas formas Samaritanas ſive Phœnicias habet : prima in Bibliis occurrit : ſecunda in nummis Toinardi : tertia in nummis referente Waltono : quarta item in nummis eodem auctore, ſed Toinardus non obſervavit : quinta in quodam Toinardi nummo : ſexta in Alphabeto R. Azariæ : ſeptima in quibuſdam Toinardi nummis : octava in Alphabeto R. Azariæ : nona in Alphabeto Vaticano : decima in nummis Toinardi : undecima in duobus nummis Sidonis, de quibus ſupra : duodecima in altero nummo Sidonis.

ז primam formam Samaritanam mutuatur ex Bibliis, quæ eadem pene habetur in alphabeto R. Azariæ : ſecundam ex alphabeto Vaticano : tertiam ex alphabeto R. Azariæ, qui duas hujus literæ formas exprimit.

ח primam formam Samaritanam habet in Bibliis : ſecundam & tertiam in nummis referente Waltono; quartam in nummis Toinardi frequenter : quintam in alphabeto R. Azariæ : ſextam ſane ſuſpectam in alphabeto Vaticano : ſeptimam in alphabeto Rabbi Azariæ, qui duas hujus literæ formas adfert.

ט prima forma Samaritana habetur in Bibliis : ſecunda & tertia in alphabeto Azariæ : quarta in alphabeto Vaticano.

י primam formam Samaritanam mutuatur ex Bibliis : ſecundam ex nummis Toinardi : tertiam & quartam ex alphabeto R. Azariæ : quintam inverſam ex Vaticano : ſextam ex nummo Sidonis de quo ſupra.

כ prima hujus literæ forma Samaritana habetur in Bibliis : ſecunda & tertia in alphabeto R. Azariæ : quarta in alphabeto Vaticano.

ל prima Samaritana eſt Biblica : ſecunda R. Azariæ & nummorum Toinardi paſſim : tertia ex nummis item referente Waltono.

מ formas Samaritanas ſive Phœnicias tres habet inter ſe fere ſimiles : prima in Bibliis habetur : ſecunda in nummis referente Waltono : tertia in nummis Toinardi & in alphabeto Rabbi Azariæ.

τῦ נ formæ ſunt variæ : prima eſt Biblica : ſecunda in nummis Toinardi : tertia ibidem, in nummis item auctore Waltono : quarta & quinta in alphabeto Azariæ : ſexta in alphabeto Vaticano : ſeptima in nummis

auctore Waltono : octava in nummo Toinardi & in nummo Sidonio supra : nona huic affinis in nummo Sidonio Mediceo : decima in alio nummo Sidonio supra.

ס primam formam Samaritanam habet in Bibliis : secundam in alphabeto Vaticano : tertiam in alphabeto R. Azariæ.

ע In Bibliis Samaritanis & in alphabeto Vaticano primo modo scribitur, itemque in alio Toinardi nummo : secundo modo sæpe in nummis Toinardi : tertio in alphabeto R. Azariæ.

פ primam Samaritanam formam habet in Bibliis : secundam in alphabeto R. Azariæ : tertiam in alphabeto Vaticano.

צ multiplices & varias formas Samaritanas Phœniciasque habet ; prima est Biblica : secunda, tertia & quarta in nummis habentur referente Waltono : quinta in alphabeto R. Azariæ : sexta & septima in nummis Toinardi : octava in nummo Sidonis Mediceo : nona & decima in duobus aliis nummis Sidoniis, de quibus supra.

ק formas Samaritanas habet inter se similes ; prima in Bibliis & in nummis ; secunda in alphabeto Rabbi Azariæ ; tertia in nummis Toinardi.

ר primam formam Samaritanam habet in Bibliis ; secundam in nummis & alphabetis omnibus.

ש primam formam Samaritanam mutuatur ex Bibliis; secundam ex nummis Toinardi ; tertiam ex nummis item referente Waltono ; quartam ex alphabeto R. Azariæ.

ת primam Samaritanam formam habet in Bibliis ; secundam in alphabeto R. Azariæ ; tertiam in nummis referente Waltono ; quartam in alphabeto R. Azariæ ; quintam in alphabeto Vaticano ; sextam in nummis Toinardi passim.

CAPUT III.

Observationes in singulas literas Græcas, ut in præcedenti schemate habentur.

In præmissa Tabula multas formas vides in Scaligeriana non notatas, quæ unde prodeant, ad singulas literas indicabitur. Nonnullas item a Scaligero allatas omisimus, quia illæ non priscis temporibus usurpatæ ; sed deinde ad faciliorem calami ductum excogitatæ videntur ; scilicet ad E, Є, & ad Σ. Ɛ & C. &c. Verum hasce formas cum aliis omnibus diuturno usu advectis, in fine operis uno conspectu observandas proferemus : pariterque literarum Υ, Φ, Χ, Ψ, Ω. quæ ad Phœnicias literas non referuntur ; ideoque in Tabula sunt omissæ.

A videtur ex prima forma Phœnicia sive Samaritana factum transversâ lineâ intus positâ loco binarum, quæ in Phœnicia litera ✕ extra ponuntur. Scaliger vult ad figuram literæ N exprimi : quæ sane minus convenit cum A. Prima forma vetusta & vulgaris semper usus fuit in marmoribus & nummis ; non autem in libris, qua de re inferius initio libri tertii : secunda item prisci usus in columnis Farnesianis & in aliis inscriptionibus habetur : tertia cum angulo intus, antiqua item est : quarta in Deliaca inscriptione

tantum observatur. De hac litera Ausonius, de Monosyllabis Græcis & Latinis loquens, hæc carmine profert;

Dux elementorum studiis viget in Latiis A.

B. eodem prorsus modo in postrema forma Samaritanâ exprimitur; eo solum discrimine, quod ista a dextera ad sinistram ritu Phœniciorum & Hebræorum scribatur, Græcum autem B. a sinistra ad dexteram: quod de aliis item literis dicendum: secunda forma Græca habetur in marmore Baudelotiano infra. Hujus literæ nomen Græcè Βῆτα, *Beta*, a Latinis dimidiatum exprimi *Be*, sic notat Ausonius:

Dividuum Betæ monosyllabon Italicum B.

Γ, quam literam veteres Syri vocant *Gamla*, formam prorsus eamdem obtinet apud Phœnicios & Græcos, uti vides in præcedenti Tabula. In Baudelotiano tamen & Farnesiano marmore; præcipuéque in primo, Λ *Lambda* perfecte refert; in Farnesiano autem sic exprimitur ᐱ. Nimirum usus diuturnior mutationes varias literis adferre solet. A litera Γ expressum putatur C Latinum, quod prisce pro G usurpatum fuit, ut optime probat Vossius de arte Grammatica, idipsumque docet Ausonius:

Hæc tribus in Latio tantum addit nominibus K,
Prævaluit postquam Gammæ vice functa prius C.

C igitur pro Gamma prius usurpabatur; indeque est, quod eumdem in alphabeto Latino locum occupet, quem Gamma in Græco: unde Itali hodierni *Ce* ac *Ci* ita pene pronuntiant, ac si *Ge* & *Gi* scriptum esset; exempli causa in his vocibus, *Cicero*, *Cera*, *Cælum*, &c.

Δ, τοῦ δέλτα utraque forma Δ scilicet & D. vetustissima est: prima enim habetur in marmore Baudelotiano, cujus specimen infra damus, in marmore item Atheniensi, cujus exscriptum dedit Sponius in Miscellaneis p. 315. & passim in aliis monumentis atque libris. Secunda forma exstat in marmore Farnesiano, cujus specimen habes apud Scaligerum & Gruterum, & nos posthac dabimus. Eadem quoque forma exhibetur in veteri nostro nummo Messanensi, qui a Paruta in Sicilia sua expressus est: ibi enim DANKLE legitur pro ΖΑΓΚΛΗ, qui nummus diu ante rem Romanam ex typi genere cusus æstimatur. Erat autem Zancle priscum nomen Messanæ, eaque voce significabatur, *falx*: quia urbs illa in falcis formam posita erat. Ζάγκλη autem Dorice Δάγκλη dicitur: Dores quippe Ζ in Δ commutabant, ut videas in Ζεὺς, Δεὺς, unde, *Deus*, Latine. Neque vero apud Dores tantum illa literarum mutatio obtinebat; sed etiam apud priscos Athenienses, qui teste Platone in Cratylo, pro ζυγὸν, *jugum*, δυογὸν, prisce dicebant. Utraque autem Græca forma Δ nimirum & D, ex his duabus Phœniciis ᒣ & q, efformata videtur, excisa lineola, quæ in altera triangulum; in altera vero semicirculum excedebat, ut supra diximus. De hac litera Ausonius:

Non formam, at vocem, Deltæ gero Romuleum D.

spectans scilicet ad eam formam, quæ tunc sola in usu erat, Δ scilicet.

E una eademque forma exprimitur in utraque lingua, Phœnicia videlicet & Græca, ut vides in Tabula. Priscè autem indiscriminatim pro E, & pro H usurpabatur, ut infra videas in inscriptionibus Baudelotiana & Farnesiana, necnon in Sponii inscriptione infra memoranda; in nummis item Atheniensium & Thebanorum: nam priores ΑΘΕ pro ΑΘΗ pone-

bant; quæ sunt duæ priores syllabæ vocis Ἀθήνη; Thebani vero ΘΕΒΗ, pro ΘΗΒΗ; posteriorem quippe syllabam, in nummis quos vidi, per H terminant. Plinius certe, ut probet veteres Atheniensium literas easdem atque Latinas fuisse, hanc vetustissimam inscriptionem profert, NAVSIKRATES. TISAMENO. ATHENAIOS; quæ vulgari scribendi genere sic exprimitur: Ναυσικράτης Τισαμένου Ἀθηναῖος. In voce item DANCLE supra, vides E positum pro H. Cæterum teste Athenæo aliisque scriptoribus, veteres Є pro EI usurpabant, quemadmodum ο pro ου; ut supra vides in Τισαμένο, E. autem Græcum in nullo mutatum est a prisca Phœnicia forma, excepto situ: nam Græci ad dexteram, Phœnices, Hebræi, Samaritanique ad sinistram, scribendo procedunt, tum in hac, tum in aliis quoque literis, ut ignorat nemo. De hac litera Ausonius prout H & E sonat, hæc duo carmina effert.

Ητα quod Æolidum, quoque E *valet hoc Latiare* E.
Præsto quod E *Latiis semper breve Dorica vox* E.

Ἐπίσημον βαῦ secundum priorem Græcam figuram ϛ, cum ultima Phœnicia litera ex nummo Sidoniorum expressa satis convenit: nomenque literæ *Vau*, ex qua duxit originem, hactenus servavit. Ubi advertas Scaligerum ex formâ Phœnicia X similitudinem cum Ἐπισήμῳ ϛ, adstruere: quæ non ita affinis videtur. Ἐπίσημα vero non literarum, sed numerorum vice fungebantur, ut observat ibidem Scaliger: etsi ϛ, quod sextum numerum indicat, in serie literarum Græcarum post ε. antiquitus poneretur, ut notat Epiphanius contra Marcosios: imo diu post Epiphanium usus quibusdam in locis observatur, ut in Codice Murbacensi septimi vel octavi sæculi, ubi alphabetum habetur cum Episemo ϛ. post ε: & in Codice olim Sandionysiano XI. sæculi, quorum specimina dabuntur suo loco: imo post XI. sæc. adhuc in alphabeto Græco sextum locum occupabat, ut infra comprobatur. ϛ nonnumquam in inscriptionibus per C effingitur, κ c videlicet pro κ ϛ. id est viginti-sex. In quodam Gallieni nummo Græco per S exprimitur & in altero Claudii Gotthici similiter. Secunda forma F, cum prima Samaritana sive Phœnicia, quæ sic efformatur ᛉ, prorsus consentire videtur. Ad secundam hanc formam, F, quod est digamma Æolicum, duo præsertim sunt annotanda, primò eam literam apud Latinos non modo eodem ordine in alphabeto locari atque ו *Vau* apud Phœnicas; verum etiam eumdem pene sonum exprimere, quando consonantis vice fungitur. Secundo, apud Æolas digamma F, pro spiritu tam aspero, quam leni, usurpatum fuisse, quod jam plerique observarunt.

Z. prorsus idem est in ultima & penultima Phœnicia figura, atque in secunda Græca, quæ in antiquissimis Codicibus observatur, ut infra videbis. Cæteras autem Phœnicias sive Samaritanas literas, ad Græcum Z, mutatis ablatisque quibusdam lineis referre, ut tentavere quidam, supervacaneum videtur: hoc enim modo non ad Z tantum reduces; sed etiam ad alias quasvis literas: quandoquidem non modo si lineas diducas & torqueas; sed etiam si literam totam situ tantum moveas, alteram literam efficias: hinc Ausonius:

Zeta jacens si surgat, erit nota quæ legitur, N.

Quare opportunius dicatur, tantam mutationem aliquot literis, tum Phœniciis tum Græcis, usu importatam fuisse, ut a prisca forma prorsus recesserint.

H, ex

H, ex poſtrema Phœnicia effictum videtur. Olim vero, ut videas infra; pro aſpiratione tantum uſu veniebat: atque ε tam correptum quam extenſum, per E expreſſum obſervatur in Ionicis inſcriptionibus. οὐ γὰρ η ἐχρώμεθα, ἀλλὰ ε τὸ παλαιὸν, inquit Plato in Cratylo; id eſt, *Antiquitus enim non litera η, ſed ε utebamur.* De hac litera, prout litera eſt, hæc Auſonius:

Hta quod Æolidum, quoque E *valet hoc Latiare* E.

Prout vero ſpiritus eſt:

Spiritus hic flatu tenuiſſima vivificans, H.

Θ, ex prima Phœnicia efformatum videtur. Licet autem litera Teth Phœnicia lenis ſit; aſpirata tamen apud Græcos eſt; ac e converſo Thau apud Phœnicios aſpiratum, apud Ionas & Græcos tenue profertur. Quatuor autem formæ τοῦ Θ, quas in ſchemate vides, ex vetuſtiſſimis marmoribus erutæ ſunt: nam cum lineola in medio vulgo conſpicitur in inſcriptionibus, cum puncto, in Baudelotiano & Cyziceno marmore infra, ac frequenter in nummis & inſcriptionibus: cum duabus lineis decuſſatis, in Farneſiano Herodis Attici, & in Deliaca inſcriptione ſupra, hoc ſolum diſcrimine, quod decuſſatæ lineæ vario ſitu ponantur; in Deliaca ſcilicet ita, ⊕; in Farneſiana vero ſic, ⊗: Theta autem quadrum cum lineola in medio, in iconibus marmoreis veterum, ubi nomen inſculptum habetur; videlicet in Medicea Æſchinis; in icone Theophraſti Romæ in ædibus de Maximis, in icone Andocidis: nam in prima & poſtrema Αθηναῖος; in ſecunda Θεόφραστος, Theta ſic referunt ⊟. Hæ vero quadræ literæ apud veteres ſummopere frequentabantur; non in *Theta* modo, ſed etiam in Ο & Φ, quas literas in marmoribus ſic ſæpe delineabant □ ⎅. De hac litera Auſonius:

Anſis cincta duabus erit quum Iota leges Θ.

Ibi vero *The* legendum metri cauſa, non *Theta.*

I. quo caſu evenerit, ut hæc litera, quæ Phœnicium nomen apud Græcos retinet, tantum defecerit a priſca forma, ut nulli ex allatis ſuperius affinis ſit, incertum eſt. Videtur enim propius ad ו Hebraïcum & Chaldaïcum accedere. Cæterum poſtrema forma Phœnicia ex nummo Sidonis expreſſa, prorſus convenit cum prima, quæ in Bibliis Samaritanis habetur. De I Latino ſic canit Auſonius:

Litera ſum Iotæ ſimilis vox plena jubens I.

Vox plena jubens I; id eſt Imperativum verbi *eo.*

K Græcum, ex prima Phœnicia forma factum videtur, etſi nonnihil mutationis acceſſerit. In hanc literam hæc a Scaligero docte obſervata ſunt.

ΚΑΠΠΑ retinet nomen Syriacum. Hinc manavit majuſculum Chaph Chaldaïcum, & inde Judaïcum. Quamquam Græca figura non parum degeneravit a Phœnicia, tamen ex ea natam eſſe non obſcura exſtant veſtigia. Inutilem hanc putarunt (ſcilicet Latini) quod C ejus vicem ſupplere poſſit; niſi in tribus nominibus, Kaput, Kalumnia, Kalendæ. Quum dico Kaput, intelligo caput legis, non caput hominis. Hoc voluit Auſonius:

Hæc tribus in Latio tantum addit nominibus K,
Prævaluit poſtquam Gammæ vice functa prius C.

Sui oblitus illam iteravit infra,

Cappa fui quondam Bœotia, nunc Latium K.

In quibus vides iterum Auſonium contentum fuiſſe priore ſyllaba τοῦ κάππα, quod eam vocet Ka, ut hodie vulgo appellatur: quemadmodum antea

R

dixiſſe oſtendimus The pro Theta. Et ſane veteres Latini non Kappa, ſed Ka dicebant, ut hodie: unde Krus, Knus, pro Karus, Kanus ſcribebant: quia quum mutæ incipiant a ſe, & deſinant in E, & contra ſemivocales incipiant ab E, & deſinant in ſe, veteres compendii gratiâ mutæ literæ non apponebant E, utpote qui literam ipſam pro ſyllaba acciperent. Itaque *bne* pro *bene*, *ptre*, pro *petere* ſcribebant. Sola autem mutarum K incipit a ſe quidem ut reliquæ, ſed deſinit in A non in E, ut ipſæ. Ideo cum ſyllaba Ka concipienda erat, ſolo K contenti, A omittebant. Itaque *Krtago*, *Klumniæ*, *Kput*, *Klendæ* ſcribebant. Nam de *Krus*, & *Knus*, pro *Karus & Kanus*, habes apud optimum & vetuſtiſſimum Grammaticum L. Terentium Scaurum: qui addit illa nomina non poſſe ſcribi per C, *Crus*, *Cnus*: quia, inquit, eſſet *Cerus*, *Cenus*, non *Carus*, *Canus*. Ideo eleganter Servius in artem Donati: *Illud prætcrea aſtute datur nobis intelligi, quod cum omnium conſonantium iſta natura ſit, ut quædam earum ab* E *incipiant, in ſe deſinant:* (ſemivocales) *quædam a ſe incipiant & in* E *deſinant*, (Mutæ) *iſtæ ſolæ repertæ ſunt* K, H, Q, Y, Z, *quæ nec ab* E *inchoant, nec in* E *deſinunt.* Veteribus ſane non minus in uſu fuit hæc litera, quam C. Itaque PAKUNT in lege XII. Tabularum, pro *pagunt* vel *pacunt* ſcribebant. In fœdere Græciæ, Camelo æreo in hortis Cæſaris ædis fortis Fortunæ inciſum fuit, PORKA, pro PORCA. Sic ARKA PONTIFICUM, & multa ad eum modum in veteribus ſaxis. Vide Indicem Grammaticum in Collectanea inſcriptionum Gruterianarum.

Hæc Joſephus Scaliger, quibus liquidum eſt literam K vice C functam eſſe apud veteres Latinos. C vero pro G acceptum fuiſſe: unde in alphabeto Latino C eumdem locum occupat, quem Gamma in Græco, & apud veteres Latinos priſcum ſonum retinuerat, uti ſupra diximus.

Λ λάμβδα, vel λάβδα, ſecundum omnes formas videlicet, Λ, ɭ & L cum Phœniciis videlicet <L⅃ convenit. Phœnicia vero prima, (ſi a dextera ad ſiniſtram numeres,) in Bibliis Samaritanis occurrit, duæ autem poſtremæ in nummis. Græca prior in vetuſtiſſimis nummis & marmoribus paſſim habetur: altera in marmore Baudelotiano infra, & in nummo Meſſanenſi, de quo ſuperius, ubi Meſſana vocatur DANKɭE: tertia in Herodis Attici inſcriptione, mox adferenda, in Sponii item inſcriptione, ubi Λ ſemper fere per L Latinum exprimitur, & in duobus nummis viri clariſſimi D. Foucaut, atque in altero D. Baudelotii, cujus ectypum dedimus, ubi AESILLAS cum duobus LL Latinis ſcribitur, hinc eſt quod L in nummis Græcis pro Λυκάβαντος vulgo accipiatur. In antica nummi parte caput Apollinis conſpicitur. Hic vero nummus ante rem Romanam cuſus putatur: quis vero ſit Æſillas neſcitur.

M & ꟽ: nam utroque modo antiquitus ſcriptum occurrit, formatur ex prima Phœnicia, quæ tamen tres apices habet; Græca vero duos ſolummodo. De hac Auſonius,

Vocibus in Graiis numquam ultima conſpicior M:

ubi μῦ non *em* legas, ut conſtet carmen.

N, ex poſtrema Phœnicia litera effictum videtur, quæ ν parvo prorſus ſimilis eſt. Ea tamen τοῦ ν forma, in antiquis inſcriptionibus & libris nuſpiam occurrit mihi, videturque a Tachygraphis compendii cauſa excogitata, quando ab unciali charactere deflexerunt, ut conjunctis ductu calami

literis, expeditius currerent: quod, ut infra oſtendimus, incertum quandonam ortum ſit. Tunc enim illi priorem τοῦ N lineam reſecuerunt: neque antea ν parvum uſurpatum videmus. Hujus literæ formam ſic notat Auſonius:

Zeta jacens ſi ſurgat, erit nota, quæ legitur N:

ubi item NΥ, non *en* legas, ut ſtet metri ratio.

Ξ, ξ, X ς. Tria hujus literæ ſchemata proferimus: primum in marmoribus & nummis paſſim obſervatur. Secundum item in marmoribus exſtat; ſed rarius: in vetuſtis libris frequentiſſime. Tertium ubi per X & ς conjuncta exprimitur, ex marmore Baudelotii prodit, itemque ex Sponii inſcriptione, quæ nunc apud D. Baudelotium exſtat: ubi ΑΜΦΙΑΝΑΧΣ, & ΧΣΕΝΟΧΑΡΕΣ legitur, pro Ἀμφιάναξ & Ξενοχάρης. Et, ut videtur, hæc duplex litera in uſu fuit, antequam unico charactere τὸ ξ exprimeretur: cujus forma ex Phœniciis poſtremis effcta videtur, ſine ullo pene diſcrimine. Antiquitus porro ἐπίσημον σίγμα, ac numerorum nota dumtaxat erat: ſed poſtea in literarum uſum receptum eſt, atque ξῖ vocatum. De hac litera Auſonius,

Mæandrum flexuſque vagos imitata vagor ξ.

Ubi adjunctam formam haud dubie notat, quæ licet minus frequens occurrat in marmoribus & tabulis, tamen obſervari dicunt in aliquot antiquiſſimis inſcriptionibus, & inde Mæandri formam habere dicitur, quod de alia forma Ξ dici nequit. Huic conſimilis eſt quoad ſonum litera X apud Latinos, hac ut puto de cauſa: cum ad Latinos Græcæ literæ tranſlatæ ſunt, literâ Ξ vel ξ nondum in Græciam advectâ, nam ejus ſonum per ΧΣ, duas ſcilicet literas, exprimebant, ut in ſchemate ſupra videas; Latini prioris tantum literæ formam ad eum ſonum exprimendum ſelegerunt, ac in alphabeto ſuo, eodem quo X *Chi* jacebat loco poſuerunt: nam Græci, σ. τ. υ. φ. χ. hac ſerie habent; Latini vero S. T. V. X. omiſſo φ. quam literam non adoptarunt.

O eadem prorſus forma conſpicitur in nummis Samaritanis, ut vides ſupra in Tabula. Scribitur etiam quadratum ut ſupra in inſcriptione nummi Amyntæ Regis, cujus ectypum in Tabula dedimus: quem quidem nummum non ad avum Alexandri magni; ſed ad alium ejuſdem nominis antiquiorem, qui in ſerie Macedoniæ regum nonus eſt, pertinere putant eruditi quidam viri: quoniam in nummis Amyntæ II. characteris alia forma obſervatur. Habetur etiam quadrum in inſcriptione ad iconem Theophraſti Romæ, itemque in inſcriptione ad icones Æſchinis & Andocidis; in inſcriptione quoque Mithræ, quam ad tertium Chriſti ſæculum adferimus, & alibi. O autem in fine vocum, ου olim pronuntiabatur, ut vides ſupra in voce ΤΙΣΑΜΕΝΟ pro Τισαμένου, & mox in vetuſtiſſimis inſcriptionibus obſervabis; in fine inquam vocum, & ubique etiam cum pro ου poneretur. Unde apud Athenæum ſic legitur, Διονύσο ἀντὶ τοῦ Διονύσου, ἐν τούτοις λείπει τὸ υ στοιχεῖον. ἐπεὶ πάντες οἱ ἀρχαῖοι τῷ ο ἀπεχρῶντο, οὐ μόνον ἐφ' ἧς νῦν τάττεται δυνάμεως· ἀλλὰ καὶ ὅτε τὴν δίφθογγον διασημαίνει, διὰ τοῦ ο μόνον γράφουσι. Hoc eſt, Διονύσο pro Διονύσου. *Hic deficit litera υ: quia veteres omnes litera ο utebantur, non modo pro qua nunc deſtinatur poteſtate; verum etiam cum diphtongum ſignificat, per ο tantum ſcribunt.* Igitur ο pro ου ſcribebant veteres: cujus rei frequentia habes exempla in ſpeciminibus Cap. ſequenti. Inde etiam Auſonius:

R ij

Una fuit olim, quâ respondere Lacones,
Litera, & irato Regi placuere negantes.

O autem prisce sumebatur pro O & pro Ω, ut infra in Atheniensibus inscriptionibus. Observatur item in nummo Illustrissimi Domini Foucaut, in quo legitur Κνοσιον, pro Κνωσίων, *Cnossiorum*. Et in nummo quodam cl. viri Caroli Cæsaris Baudelotii, ubi Θηϐαιον pro Θηϐαίων habetur.

Π in omnibus Phœniciis formis observatur, mutato solùm situ & resupinata litera, quæ sic habet ℶ. Antiquitus autem apud Græcos promiscuo usu hæc litera, sic Π & sic Γ decurtata postrema linea scribebatur. Ultima est in marmore Baudelotiano, utraque in marmore Cyziceno Venetiis in ædibus Caroli Grimani Patritii, item in aliis utraque forma reperitur. Ex postrema forma Γ, Latini suum P efformarunt, mutando quadrata rotundis; ita ut P Latinum P *Rho* Græcum prorsus referat, unde Ausonius:

Ausonium si P *scribas, ero Cecropium* P:
Et Rho, *quod Græco mutabitur in Latium* P.

Επίσημον Σαὶ πῖ, vel ἀντίσιγμα πῖ, quod literæ *Tsade* respondet, secundum utramque formam in Tabula allatam, cum prima forma Phœnicia convenit, & in serie Phœniciarum literarum post Π locum habebat: non quod literæ munere fungatur; sed pro numero ἐννεακόσια, id est, nongenta adhibetur. Verum prisci, ut observat Jos. Scaliger, commutarunt hujus locum cum sequente, quod vocatur κophe, vel κόππα, significatque ἐνενήκοντα, *nonaginta*.

Ἐπίσημον Κοφῆ vel Κόππα, ἐνενήκοντα significat: vocaturque ἀντίῤῥω, quia est P inversum, quasi q latinum: unde Marius Victorinus: F *vero* G *&* q *in Græcis etiam literis fuisse, & nunc esse: sed* q *numero servire, atque nonaginta significare.* q vero idipsum est, quoad formam, quod κoph Phœnicium, ut supra in Tabula videas; ita ut non sit ovum ovo similius: sicque Græci hic & nomen & figuram penitus servarunt. Scribitur item κόππα sic ϟ tantillo allato discrimine. Cæterum ex loco Marii Victorini liquet, suo tempore hæc episema in Græcis literis fuisse, quæ jam ex alphabeto exulant.

P, eamdem habet formam quam Phœnicia litera; in marmoribus tamen Baudelotiano, & Herodis Attici lineolam præfert hoc ritu ꝑ R; ut ad R Latinum prorsus accedat. In Deliaca inscriptione omissa lineola triangulum superne exhibet sic ᚹ.

Σ dicitur σίγμα, Dorice σὰν teste Herodoto. Quadrupliciter autem exprimitur in Tabula. Prima & secunda forma passim occurrunt in nummis & inscriptionibus, ac cum Phœniciis omnibus prorsus conveniunt. Tertia forma, demtâ inferiore lineâ, ad S Latinum accedit exprimiturque in marmoribus Ionicis, quorum exsumta mox dabimus. Quarta forma est S Latinum expressum supra in nummo Macedonico, ubi legitur AESILLAS, & infra in inscriptione Deliaca, ac in quodam Hadriani nummo Græco: quod tamen postremum exemplum ex Monetarii oscitantia prodire vero similius est: qui nimirum Græcam formam cum Latina commutaverit: neque putaverim apud Græcos tunc promiscuum fuisse usum formarum C & S. Et alioquin frequentissimas hujusmodi commutationes præferunt veteres inscriptiones.

T effictum est ex formis Samaritanis tribus, quas crucem, modo rectam modo inversam, referentes vides in Tabula: demta enim superne lineola

Ταῦ perfectum efficitur. Hinc eſt quod Origenes in caput IX. Ezechielis dixerit, Hebræum quempiam, qui in Chriſtum crediderat, teſtificatum eſſe, τὰ ἀρχαῖα στοιχεῖα ἐμφερὲς ἔχειν τὸ Ταῦ τῷ τοῦ σταυροῦ χαρακτῆρι. Hoc eſt, *Vetera elementa* Ταῦ *crucis figuræ ſimile præferre.* Hæc fuſius explanantur in Hexaplis noſtris. Hieronymus item in eumdem locum : *Et ut ad noſtra veniamus, antiquis Hebræorum literis, quibus uſque hodie utuntur Samaritani, extrema* Ταῦ *litera, crucis habet ſimilitudinem, quæ in Chriſtianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inſcriptione ſignatur.* Reclamat his Joſ. Scaliger, qui Origenem ex aliena fide, Hieronymum ex Origene hæc falſo profari pugnat : contenditque Samaritana elementa eadem ipſa tunc fuiſſe, quæ hodie in Bibliis Samaritanis exſtant ; ubi Ταῦ a crucis forma toto cœlo diſtat : tum Siclos Samaritanos, nempe quos ipſe viderat, eamdem τοῦ Ταῦ formam habere, quam Biblia hodierna. Verum in nummis Samaritanis, qui in Muſeis occurrunt, Ταῦ forma crucis exaratum, ut nos in Tabula expreſſimus, frequentiſſime viſitur : in quos ſi incidiſſet Scaliger, Origenis & Hieronymi teſtimonio refragatus non eſſet. Sane varias fuiſſe literarum Samaritanarum formas, tum ex nummis ipſis qui ſæpiſſime variant, tum ex Bibliis hodiernis comprobatur. De hac litera Auſonius,

Malus ut antennam fert vertice ſic ego ſum T.

Hæc de origine literarum Græcarum ex Phœniciis dicta ſunto. Longe plura de ſingulis dici poterant : ſed hæc erunt pro inſtituti noſtri ratione ſatis. Hic enim de priſcis ſolum literarum formis agimus, poſtea vero de advectis ex diuturno uſu mutationibus agetur. In fine autem operis, aliam proferemus Tabulam, ubi literarum Græcarum varias ſupremæ, mediæ, infimæ ætatis formas delineabimus, additis etiam poſtremis alphabeti Græci literis, quæ quia ex Phœniciis ortæ non putantur, ideo hic prætermiſſæ ſunt.

CAPUT IV.

De tribus inſcriptionibus Charactere Ionico veteri conſcriptis. De forma literarum Græcarum a tempore Alexandri magni circiter, ad initium Cæſarum & Auguſtorum. De Siglis & Monogrammatibus urbium.

NIHIL vetuſtius adhuc in marmoribus repertum eſt, binis inſcriptionibus Athenienſibus, Ionico veteri charactere conſcriptis, quæ ab Illuſtriſſimo D. Marchione de Nointel, Regio in aula Conſtantinopolitana Oratore, Athenis opera D. Galland erutæ ſunt. Illæ vero, cum in manus D. Tevenotii olim Bibliothecæ Regiæ cuſtodis deveniſſent; poſtquam is e vivis exceſſerat, in Muſeum clariſſ. & eruditi viri Caroli Cæſaris Baudelotii tranſlatæ ſunt : unde, ipſo perhumaniter concedente, quæ nunc damus excerpſimus. Antequam porro de nobilibus illis inſcriptionibus agatur, non ingratum lectori erit, ſi quo caſu Athenis erutæ fuerint aperiamus, narrante ipſo D. Galland, docto & antiquariæ rei perito viro, qui rogatus hæc in epiſtola ſua ad me miſſa ſcripſit. Sic autem Latine verti.

Anno Domini 1674. *vigeſima die Novembris, cum D. Giraldo Lugdunenſi,*

qui Athenis uxorem duxerat, Regioque jussu, Gallici Consulis, ut vocant, munere functus erat, in Ecclesiam τοῦ σταυρωμένου, sive Crucifixi, *dictam concessimus. Est autem Ecclesia illa non muris cincta; sed undique fulta columnis: atque adeo luce magna fruitur. Tum mulier quædam, cujus ductu lustrandis monumentis utebamur, alteram ex inscriptionibus, quas D. de Nointel Regius in Aula Constantinopolitana Orator Lutetiam exportari curavit, inter pavimenti lapides & marmoreas tabulas ostendebat. At vergente in occasum sole, rem in crastinum misimus, neque tunc erat legendi facultas, quia luto deformata superficies literarum vestigia curiosis subducebat. Detersuram se pollicita mulier est, & insequenti die eodem profecti, lectisque iis, quæ supererant, mutilam inscriptionem esse comperimus, tituloque carere. Hinc enata explorandi cupidine, circumquaque dispicimus, & alteram inter pavimenti Tabulas deprehendimus: eam videlicet, in qua eorum ex Tribu Erechtheïde nomina recensentur, qui eodem anno variis in præliis ceciderant.* Hactenus ille.

Hæ autem inscriptiones temporis notam præferunt: ambæque erectæ sunt tempore Peloponnesiaci belli. Prima vero statim post Cimonis egregii Atheniensium Ducis mortem, annis circiter 450. ante Christum natum, posita est. Vulgaribus autem typis ita legitur:

Ἐρεχθεΐδος

Οἵδε ἐν τῷ πολέμῳ ἀπέθανον ἐν Κύπρῳ, ἐν Αἰγύπτῳ,
ἐν Φοινίκῃ, ἐν Ἁλιεῦσιν, ἐν Αἰγίνῃ, Μέγαρος
ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ.
Στρατηγῶν . . . Φάνυλλος Ἄκρυπτος.

Hoc est: *Erechtheïdis.*

Hi in bello mortui sunt in Cypro, in Ægypto,
in Phœnice, in Haliensibus, in Ægina. Megarus
eodem ipso anno.
Dux Phanyllus Acryptus.

Tria autem postrema nomina, initia sunt totidem columnarum, ubi longa serie inscribuntur defuncti: marmor siquidem est quinque pedum Regiorum longitudine: latitudine vero unius circiter ac dimidii. Nec vel minimum de tempore quo posita fuit inscriptio dubii relinquitur: siquidem Thucydides paulo post medium primi libri confertim hæc omnia, nempe bellum in Cypro gestum Cimone duce, qui ibi morbo periit; expeditionem Atheniensium in Ægyptum, ut suppetias ferrent primum Inaro Libyæ Regi, deinde autem Amyrtæo; pugnam ad Halieas, ubi a Corinthiis superati sunt Athenienses; Naumachiam contra Æginetas, qui victi sunt ab Atheniensibus; victoriam de Phœnicibus & Cilicibus reportatam; hæc inquam omnia Thucydides, qui tum inter Atheniensium Duces numerabatur, consequenter enarrat, optimus hujus Inscriptionis interpres. Cujus hic pauca exscribere ne pigeat, ut nobilissimæ Inscriptioni & lux & fides accedat.

Thucydides, libro 1. paulo post medium.

Ἴναρως δὲ ὁ Ψαμμητίχου Λίβυς βασιλεὺς Λιβύων τῶν πρὸς Αἰγύπτῳ, ὁρμώμενος ἐκ Μαρείας τῆς ὑπὲρ Φάρου πόλεως, ἀπέστησεν Αἰγύπτου τὰ πλέω ἀπὸ βασι-

Inarus autem Libyus Psammetichi filius, Libyorum Ægypto confinium rex, ex urbe Marea super Pharum sita profectus, majorem Ægypti partem ad de-

Ε Ρ Ε Χ Θ Ε Ι Δ Ο Σ

ΗΟΙΔΕ: ΕΝ ΤΟΙ: ΠΟΛΕΜΟΙ: ΑΓΕΘΑΝΟΝ: ΕΝ ΚΥΓΡΟΙ: ΕΝ ΑΙΛ
ΥΓΤΟΙ: ΕΝ ΦΟΙΝΙΚΕΙ: ΕΝ ΑΛΙΕΥΣΙΝ: ΕΝ ΑΙΛΙΝΕΙ: ΜΕΛΑΡΟΣ

ΕΝ: ΤΟ: ΑΥΤΟ: ΕΝΙΑΥΤΟ:

ΣΤΡΑΤΕΛΟΝ: ΦΑΝΥΛΛΟΣ ΑΚΡΥΓΤΟΣ

Α Β Λ Δ Ε Ξ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Χ Σ Ο — Γ Ρ Σ Τ Υ Φ Χ

ODENI ΘE
MITONME
TAKINEΣA
EK TO TRIO
ΓIO HOEΣ
TINEΓITO
TRITO EN
TEI HODOI
TEIAΓΓIAI
EN TOI HERO
DOΛROI
OΛARLOI
ON TOI
KINEΣANTI
MARTYΣ
DAIMON
ENHODIA

In altera parte columnæ.

KAIHOIKIONEΣ
DEMETROΣKAI
KOREΣANAΘEMA
KAI+ΘONI
ONΘEON

ODENI
ΘEMI
TONME
TAKINE
ΣAIEKTO
TRIOΓIO
HOEΣTIN
EΓI TO
TRITO
EN TEI
HODOI
TEIAΓΓIA
HERODO
ΛΛROIO
ΛARLOI
ON TOI
KINEΣAN
TIMAR
TYΣDAI
MON
ENODIA

In altera parte

KAIHOIKIO
NEΣDEMETROΣ
KAIKOREΣ
ANAΘEMA
KAI+ΘONI
ON ΘEON KAI

λέως Ἀρταξέρξου· καὶ αὐτὸς ἄρχων γενόμενος, Ἀθηναίους ἐπηγάγετο. οἱ δὲ (ἔτυχον γὰρ ἐς Κύπρον στρατευόμενοι ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ξυμμάχων) ἦλθον, ἀπολιπόντες τὴν Κύπρον, καὶ ἀναπλεύσαντες ἀπὸ θαλάσσης ἐς τὸν Νεῖλον, τοῦ τε ποταμοῦ κρατοῦντες, καὶ τῆς Μέμφιδος τῶν δύο μερῶν, πρὸς τὸ τρίτον μέρος, ὃ καλεῖται λευκὸν τεῖχος, ἐπολέμουν. ἐνῆσαν δὲ αὐτόθι Περσῶν καὶ Μήδων οἱ καταφυγόντες, καὶ Αἰγυπτίων οἱ μὴ ξυναποστάντες. Ἀθηναίοις δὲ ναυσὶν ἀποβᾶσι ἐς Ἁλίας, πρὸς Κορινθίους καὶ Ἐπιδαυρίους μάχη ἐγένετο· καὶ ἐνίκων Κορίνθιοι. καὶ ὕστερον Ἀθηναῖοι ἐναυμάχησαν ἐπὶ Κεκρυφαλείᾳ Πελοποννησίων ναυσί· καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. πολέμου δὲ καταστάντος πρὸς Αἰγινήτας Ἀθηναίοις, μετὰ ταῦτα ναυμαχία γίγνεται ἐπ' Αἰγίνῃ μεγάλη Ἀθηναίων καὶ Αἰγινητῶν· καὶ οἱ ξύμμαχοι ἑκατέροις παρῆσαν. καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι, καὶ ναῦς ἑβδομήκοντα λαβόντες αὐτῶν, ἐς τὴν γῆν ἀπέβησαν, καὶ ἐπολιόρκουν.

ficiendum a rege Artaxerxe deduxit: ipſeque dux effectus, Athenienſes ad belli ſocietatem adſcivit: qui cum in Cypro cum navibus ducentis, tum ſuis tum ſociorum, expeditionem agerent; relicta Cypro ad Nilum navigarunt: ac flumine ipſo duabuſque Memphidis partibus potiti, tertiam, quæ vocatur Albus murus, oppugnabant. Intus autem erant Perſæ ac Medi, qui eo fugerant, & Ægyptii, qui cum aliis non rebellaverant. Interim egreſſi navibus Athenienſes in Halias, cum Corinthiis Epidauriiſque commiſſa pugna, a Corinthiis victi ſunt. Poſtea vero Athenienſes pugna navali cum Peloponneſiorum claſſe ad Cecryphaleam congreſſi, victores fuerunt. Moto autem deinde adverſus Æginetas bello, ingens inter Athenienſes & Æginetas cum ſuis utrinque ſociis pugna navalis fuit ad Æginam. Victoria penes Athenienſes fuit, qui captis hoſtium ſeptuaginta navibus, in terram exſcenſum fecerunt, urbemque obſederunt.

Deinde interpoſitis quibuſdam, poſtquam deditionem ab Æginetis factam enarravit, ita pergit.

Οἱ δ' ἐν τῇ Αἰγύπτῳ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἔτι ἐπέμενον, καὶ αὐτοῖς πολλαὶ ἰδέαι πολέμων κατέστησαν. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐκράτουν τῆς Αἰγύπτου οἱ Ἀθηναῖοι· καὶ βασιλεὺς πέμπει ἐς Λακεδαίμονα Μεγάβαζον ἄνδρα Πέρσην, χρήματα ἔχοντα, ὅπως ἐς τὴν Ἀττικὴν ἐσβαλεῖν πεισθέντων τῶν Πελοποννησίων, ἀπ' Αἰγύπτου ἀπαγάγοι Ἀθηναίους. ὡς δὲ αὐτῷ οὐ προεχώρει, καὶ τὰ χρήματα ἄλλως ἀναλοῦτο, ὁ μὲν Μεγάβαζος καὶ τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων πάλιν ἐς τὴν Ἀσίαν ἀνεκομίσθη. Μεγάβαζον δὲ τὸν Ζωπύρου πέμπει ἄνδρα Πέρσην μετὰ στρατιᾶς πολλῆς· ὃς ἀφικόμενος κατὰ γῆν, τούς τε Αἰγυπτίους καὶ τοὺς ξυμμάχους μάχῃ ἐκράτησε, καὶ ἐκ τῆς Μέμφιδος ἐξήλασε τοὺς Ἕλληνας, καὶ τέλος ἐς Προσωπίτιδα τὴν νῆσον κατέκλῃσε· καὶ ἐπολιόρκει ἐν αὐτῇ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας

Athenienſes autem, qui in Ægypto erant, adhuc ibi cum ſociis vario belli eventu manebant. Principio enim Ægyptum occupabant Athenienſes: miſit vero Perſarum rex Lacedæmona cum pecuniis Megabazum genere Perſam, ut inductis ad invadendam Atticam Peloponneſiis, Athenienſes ab Ægypto ſubmoveret. Quod cum non procederet, ac pecuniæ fruſtra abſumerentur, quod reſiduum erat Megabazus rurſum in Aſiam ſecum retulit. Megabazum vero Zopyri filium genere Perſam miſit Rex cum exercitu magno: qui terreſtri profectus itinere, Ægyptios ac ſocios prælio vincit, ex Memphi Græcos ejicit, ad extremum in Proſopitide inſula concludit, ibique per annum & ſex menſes obſidet, donec averſa alio aqua, ſiccatoque ca-

ἓξ

ἓξ, μέχρις οὗ ξηράνας τὴν διώρυχα, καὶ παρατρέψας ἄλλῃ τὸ ὕδωρ, τάς τε ναῦς ἐπὶ τοῦ ξηροῦ ἐποίησε, καὶ τῆς νήσου τὰ πολλὰ ἤπειρον· καὶ διαβὰς εἷλε τὴν νῆσον πεζῇ. οὕτω μὲν τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα ἐφθάρη ἓξ ἔτη πολεμήσαντα.

nali, naves in ſicco ſederent, & ex magna parte inſulam faceret continentem: pedeſtrique acie tranſgreſſus inſulam cepit. Ita res Græcorum poſt ſexennii bellum peſſumdatæ ſunt.

Deinde paucis additis de exitu belli Ægyptii, deque bello in Theſſaliam & in Acarnaniam, ita proſequitur.

Ὕστερον δὲ διαλιπόντων ἐτῶν τριῶν σπονδαὶ γίγνονται Πελοποννησίοις καὶ Ἀθηναίοις πενταετεῖς. καὶ Ἑλληνικοῦ μὲν πολέμου ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι. ἐς δὲ Κύπρον ἐστρατεύοντο ναυσὶ διακοσίαις αὐτῶν τε καὶ τῶν ξυμμάχων, Κίμωνος στρατηγοῦντος· καὶ ἑξήκοντα μὲν νῆες ἐς Αἴγυπτον ἀπ' αὐτῶν ἔπλευσαν, Ἀμυρταίου μεταπέμποντος τοῦ ἐν τοῖς ἕλεσι βασιλέως· αἱ δὲ ἄλλαι Κίτιον ἐπολιόρκουν. Κίμωνος δὲ ἀποθανόντος, καὶ λιμοῦ γενομένου, ἀπεχώρησαν ἀπὸ Κιτίου, καὶ πλεύσαντες ὑπὲρ Σαλαμῖνος τῆς ἐν Κύπρῳ, Φοίνιξι καὶ Κυπρίοις καὶ Κίλιξιν ἐναυμάχησαν καὶ ἐπεζομάχησαν ἅμα. καὶ νικήσαντες ἀμφότερα, ἀπεχώρησαν ἐπ' οἴκου, καὶ αἱ ἐξ Αἰγύπτου νῆες πάλιν αἱ ἐλθοῦσαι μετ' αὐτῶν.

Poſtea vero exactis annis tribus, quinquennalia fœdera inter Peloponneſios & Athenienſes inita ſunt. Et a Græco quidem bello ſuperſederunt Athenienſes: ſed in Cyprum arma intulerunt cum ducentis tum ſuis tum ſociorum navibus, duce Cimone: ex quibus ſexaginta in Ægyptum profectæ ſunt, evocante Amyrtæo Paluſtrium rege: cæteræ Citium obſidebant. Verum Cimone vita defuncto, cum fame laborarent, e Citio ſolventes, curſumque tenentes ſupra Salaminem, quæ eſt in Cypro, cum Phœnicibus, Cypriis & Cilicibus & navali & pedeſtri pugna certarunt: ac utrobique victores, domum reverſi ſunt, itemque naves ex Ægypto, quæ cum ipſis profectæ erant.

In hac Thucydidis narratione bellum Cyprium, Ægyptium, Phœnicium, Halienſe, Æginenſe ab Athenienſibus eodem pene tempore geſta, una ſerie recenſentur: unde nobiliſſima inſcriptio aſſeritur & illuſtratur. Poſtrema verba nempe, Μέγαρος ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ, *Megarus eodem ipſo anno*, dupliciter intelligi poſſe videntur: nimirum eodem ipſo anno Erectheïdas hîc recenſitos periiſſe & Megarum ipſis cippum erexiſſe: nonnullos ſane vidi, qui ſic explicandum cenſerent. Verum hæc interpretatio cum ſerie non quadrat: vox enim Μέγαρος interjecta officit, quominus illud ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ cum præcedentibus jungatur: ſed neceſſe prorſus videtur ſic diſtinguere: οἵδε ἐν τῷ πολέμῳ ἀπέθανον ἐν Κύπρῳ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Φοινίκῃ, ἐν Ἁλιεῦσιν, ἐν Αἰγίνῃ. Μέγαρος ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ. Hoc eſt, *Hi in bello mortui ſunt in Cypro, in Ægypto, in Phœnice, in Halienſibus, in Ægina. Megarus eodem ipſo anno*, ſupple haud dubie, *poſuit;* eodem ſcilicet ipſo anno quo mortuorum in variis & procul diſſitis regionibus nomina Athenas allata ſunt. Nam alioquin hæc bella non videntur ex ſerie Thucydidis eodem ipſo anno contingere potuiſſe.

Ii vero tantum in hac inſcriptione numerantur, qui ex tribu Erechtheïde erant, ut cum vox Ἐρεχθεΐδος in fronte poſita, tum ipſa ratio ſuadet: nam in præliis a Thucydide recenſitis, multa millia perierint neceſſe eſt; hic vero 260. vel circiter numerantur. Dux autem qui in recenſione aliis præfigitur hoc nomine Στρατηγῶν, nempe Cimon Miltiadis filius, ex tribu La-

S

ciade erat. Cur autem inter Erechtheïdas primus ponatur haud difficile est augurari. Is enim singulis tribubus accenseri poterat, qui militibus omnibus, cujuscumque tandem tribus essent, præerat. Utpote Dux igitur in recensione defunctorum Erechtheïdarum agmen ducit. Megarus porro in titulo nominatus, ille est haud dubie, qui inscriptionem posuit, &, ut verosimile est, ex tribu ipsa Erechtheïde erat, qui contribules suos pro patria mortuos hoc cippo cohonestavit. Suspicantur quidam, hic non Erechtheïdarum tantum, sed etiam aliorum Atheniensium, qui in recensitis bellis ceciderant, nomina adscripta fuisse. At vix credatur tam paucos in tot bellis periisse, cum præsertim ii, qui in Ægypto contra regem Artaxerxem bellum gesserant, internecione pene deleti fuerint. Verum laudatus vir Baudelotius qui inscriptionem penes se habet, eamque totam publicaturus est, ex marmore ipso multa ad eam illustrandam eruet. Nobis hæc pauca prælibasse sufficiat. Jam ad characterum formam, quæ nostri instituti est, procedamus.

Singulare est, quod in titulo inscriptionis, & in aliquot defunctorum nominibus initio, singulæ voces, demtis particulis & præpositionibus, triplici puncto distinguantur. Etsi vero nullatenus credam hunc morem usu quodam & successione ad posteriora longeque remota sæcula deportatum fuisse, e re tamen fuerit hic observare, in versione Daretis Phrygii, quæ in Ambrosiana Bibliotheca Mediolani servatur, Gallico metro duodecimo circiter sæculo scripta, duos primos versus ad singulas voces tribus punctis notari, hoc pacto:

Salemons ⋮ nos ⋮ enseigne ⋮ & ⋮ dit ⋮
Esil ⋮ lit ⋮ hon ⋮ en ⋮ son ⋮ ecrit ⋮

Postea vero sine punctis ita scribi:

Que nus ne deit son sens celer
Ains se deit hon si demonstrer.

ut annotavimus in Diario Italico, p. 19. In inscriptionibus quoque Latinis ac in Græcis non semel animadverti, singulas voces uno puncto notari: quod item in Psalterio Græco Sedulii Scoti infra Libro tertio observatur. Idque in usu erat, ut superius diximus, ad distinctionem vocum, ne perturbatio inter legendum oriretur.

Licet porro de vetusta Græcarum literarum forma, non pauca ad singulas diximus supra, e re fuerit hic aliqua de formis inscriptionum superaddere. Ρ sic scribitur, anteriore linea, quæ vulgo in semicirculum ducitur, in anguli formam ducta, & supposita lineola recta; ita ut ad R Latini figuram accedat, sed non quantum in Farnesianis columnis, quæ in specimine exhibentur. H aspirationis tantum loco usurpatur, quemadmodum apud Latinos, ut vides in voce HOIΔE pro οἵδε. Dativus casus qui in vocibus in ος per ῳ, subscripto ι, exaratur hodie, hic per ο exprimitur, ι una serie adscripto, ut animadvertas in illis vocibus, EN TOI ΠΟΛΕΜΟΙ: idque antequam ω μέγα advectum esset. In marmoribus porro pariterque in vetustioribus libris, Dativus ille casus, per ω tantum plerumque scribitur: nonnumquam tamen ι adjungitur hoc modo ΩΙ, vel ωι: nam Iota subscriptum longe posterioris usus est. *Gamma* cujus forma vulgaris est Γ, hic ut *Lambda* scribitur Λ. In Farnesianis autem columnis ad utramque figuram accedit, sic Λ: vide quæ ea de re diximus supra. E pro H perpetuo scribitur in hac

inſcriptione, in Farneſiana & in inſcriptione Athenienſi a Sponio allata, de qua mox agetur, in columnis item Farneſianis Ionico veteri charactere inſcriptis, in nummis Athenienſibus: in marmore autem Bibliothecæ S. Marci Venetiis, cujus inſcriptionem in Diario Italico dedimus, p. 43. H modo hac ipſa forma, modo per E exprimitur, ut in ΓΑΜΗΛΙΩΝΟΣ ΔΕΚΑΤΕΙ ΙΣΤΑΜΕΝΟΥ, *decima menſis Gamelionis.* Ubi δεκάτει pro δεκάτῃ: ibidemque ΤΕΙΒΟΥΛΕΙ, pro τῇ βουλῇ. Pari modo in marmore Allariotarum, cujus item inſcriptionem ibidem edidimus, p. 72. eſtque illa antiquiſſima, & ut videtur diu ante rem Romanam poſita, H modo per A quia Dorica dialecto ſcribitur, modo per E exaratur, ut in ΤΕΙ ΔΑΜΟΣΙΑΙ ΣΦΡΑΓΙΔΙ, *publico ſigillo.* Unde confutantur ii, qui volunt H ut I antiquitus pronuntiatum fuiſſe: nam quorſum H per E expreſſiſſent, niſi idem aut ſimilis ſonus utriuſque vocalis fuiſſet: an dicant etiam E ut *i* ſonuiſſe, nullamque uſum vocalis ε apud Græcos olim exſtitiſſe? Plato utique in Cratylo narrat H per E expreſſum antiquitus fuiſſe; ita ut diceretur ἐμέρα pro ἡμέρα. Scio dixiſſe quoque Platonem H etiam per I pronuntiatum olim. Verum quid inde, niſi vocalem H, nec E, nec I, quoad ſonum valuiſſe, ſed aliud munus in vocalibus expleviſſe: quod nos ultro fatemur: alias enim fruſtra invectum fuiſſet H, ſi eumdem ipſum quem E aut I ſonum habuiſſet. Verum magis acceſſiſſe ad ſonum τοῦ E, tum inſcriptiones iſtæ & Athenienſia numiſmata ſuadent, ubi ſemper H per E exprimitur; tum etiam uſus perpetuus veterum Latinorum qui H per E in omnibus nominibus ſcripſerunt, ut Δημοσθένης, Latine, Demoſthenes, ſimilite que Δημήτριος, Demetrius, &c. H vero per E, aut per ſonum ab E ψιλὸν, non multum abſimilem, (nam variæ ſunt τοῦ E pronuntiationes,) olim prolatum fuiſſe ſuadet vel ipſa ejus origo: nam ab ה Phœnicio ortum haud dubie eſt, quæ litera apud Hebræos & Phœnicas, per E pronunciata eſt. Sonum quippe ut & literæ nomen antiquitus ſervabant Græci. Si quidem Phœnices & Syri *Hetha* dicebant, quemadmodum & priſci Græci, ut liquet ex ſupra dictis. Ea vero de re multæ diſceptationes prodierunt, prodeuntque in dies.

In marmoribus, nummis, & exemplaribus ante ſeptimum Chriſti ſæculum, paucos iotaciſmos ſive mutationes τοῦ η in ι obſervavimus; in poſterioribus vero ſæculis, mirum quantum hoc vitium invaluerit, præſertim autem ab undecimo Chriſti ſæculo. Verum hæc alias.

Idipſum quod in Dativo nominum in ος obſervavimus, hic in nominibus primæ declinationis in H deprehenditur, nam legitur ΕΝ ΦΟΙΝΙΚΕΙ, ΕΝ ΑΙΓΙΝΕΙ, pro ἐν Φοινίκῃ, ἐν Αἰγίνῃ. Siquidem ι una ſerie adjicitur. Deinde vero in inſcriptionibus & exemplaribus vetuſtiſſimis Dativus caſus per H ſcribitur, omiſſo ſæpius, nonnumquam adſcripto I ſic HI: nam Iota ſubſcriptum longe poſterioris ævi eſt, ut diximus libro primo.

De Lambda & Sigma Ionicis vide quæ ſupra diximus. Litera vero ξ per X & Σ conjunctis exprimitur in inſcriptionibus Baudelotiana & Athenienſi Sponii hoc pacto ΑΜΦΙΑΝΑΧΣ: nam in Farneſiana hæc litera non occurrit. Literam Ψ, licet ea in prima Ionica inſcriptione nuſpiam habeatur per ΦΣ, ſcriptam fuiſſe vix ambigo: nam ex earum numero erat, quæ a Simonide haud ita diu ante poſitam inſcriptionem Baudelotianam advectæ ſunt. Cum aſpirata autem φ junctam literam Σ, Ψ expreſſiſſe ſuadet litera ξ, quæ per X aſpiratam & Σ conjunctam in vetuſtis Ionicis inſ-

criptionibus exprimitur. Hujus exemplum haberi puto in altera Ionica inſcriptione a Sponio publicata, ubi in ſerie nominum p. 316. legitur ΟΦΣΙΑ-ΣΕΣ pro Ὀψιάδης, ut æſtimo. In marmore tamen Baudelotiano, cujus ſpecimen ſupra dedimus, inter nomina Athenienſium, qui in præliis ceciderant, legitur Α↓ΕΧ⟨Ι Μ Α Χ Ο⟨, ſive vulgari forma Αψεξίμαχος. At hoc nomen ſuſpectum eſt: videturque omnino legendum Αλεξίμαχος: altera enim lectio a Græcorum nominum conſuetudine abhorrere videtur: quare prior linea τȣ̃ Ψ ſuperaddita putatur: ea quippe ſublata Αλεξίμαχος legitur ſecundum formam Ⱶ pro Λ, quæ in illa inſcriptione ſemper habetur.

Altera inſcriptio Ionica Baudelotiana a Jacobo Sponio cum adhuc ea Athenis eſſet exſcripta, & in Miſcellaneis publicata fuit p. 315. multis mendis deturpata. Poſita autem fuit Peloponneſiaci belli tempore, aliquot annis poſt priorem Erechteïdarum: atque ut conſpicuum videtur, (nam titulus cum aliqua inſcriptionis parte periit,) nomina continet eorum, qui in aliqua pugna navali ceciderant, ſiquidem ad nomen ΦΟΚΙΟΝ, & ad nomen ⱵΥΚΕΑΣ, additur ΤΡΙΕ; id eſt, Τριηράρχης, *Triremis Præfectus.* Variarum autem tribuum nomina defunctorum hic recenſentur; nimirum Λεοντίδος, Ακαμαντίδος, Οἰνεΐδος, Κεκρόπιδος, Ἱπποθοοντίδος, *Leontidis*, *Acamantidis*, *Oeneïdis*, *Cecropidis*, *Hippothoontidis.* Formæ literarum in quibuſdam priori inſcriptioni ſimiles, in quibuſdam diſſimiles ſunt. B non angulis ut altera, ſed ſemicirculis terminatur vulgari more. Λ ſic pro Γ depingitur, E pro H ponitur ut in priore. H. vero pro aſpiratione tantum uſurpatur. *Lambda* ſic pene depingitur Ⱶ. Ξ per ΧΣ exprimitur, Γ ſic ſemper ſcribitur. P ſic vulgari forma, non addita lineola ut in altera. Σ ſic communi forma delineatur. O pro Ω ubique ponitur. Reliqua ut in priore exarantur. Sponius multa nomina deformavit; nempe ΘΕΟΛΕΝΕΣ legit pro ΘΕΟΓΕΝΕΣ; ΕΥΕΡΛΙΔΕΣ, pro ΕΥΕΡΓΙΔΕΣ; ΛΟΡΛΟΣ, pro ΓΟΡΓΟΣ; & ſimiliter, ΘΕΟΛΝΕΤΟΣ, pro ΘΕΟΓΝΕΤΟΣ, &c. In his autem vocibus Λ ſic ſcriptum Γ ſignificare non advertit. Cæterum has binas inſcriptiones integras dediſſemus: ſed cum D. Baudelotius eaſdem ſuapte opera publicare deſtinaverit, plura jam proferre non licuit.

Inſcriptionem alteram, in Tabula ſuperius repræſentatam, præferunt columnæ nunc Farneſianæ, Ionicis literis inſcriptæ, ab Herode Attico in villa ſua Triopia tertio ab Urbe lapide erectæ. Erat enim villa Triopia multis inſcriptionibus nobilitata, ex quibus non paucæ ſuperſunt; nempe inſignis illa, quæ hodie in villa Burgheſiana viſitur, eruditis Claudii Salmaſii exercitationibus illuſtrata, & a Jac. Sponio in Miſcellaneis denuo cuſa. Altera Anniæ Regillæ Herodis Attici conjugis, quam nuper erutam exſcripſi Romæ, & in Diario Italico retuli: videturque poſita fuiſſe poſt mortem Anniæ Regillæ. Tertia iſthæc in duabus columnis inciſa, cujus excerptum edidit Joſephus Scaliger, totamque publicavit Gruterus in Theſauro. Ea vero Ionicis literis, ut Baudelotiana, cum nonnullo tamen diſcrimine exarata eſt. Nec audiendus Joſ. Scaliger qui arbitratur Ionicarum literarum uſum ad uſque tempus Herodis Attici ſucceſſione quadam deveniſſe. Nullum enim earum veſtigium reperitur, niſi in marmoribus priſcæ vetuſtatis, ſcilicet ante Alexandrum magnum poſitis; licet innumeræ in Græcia inſcriptiones exſtent, & in dies eruantur. Crederem potius Herodem Atticum virum doctum, & antiquitatis amantem, qui tempore Trajani & ſubſequentium

Auguſtorum diu floruit, curaſſe ut inter alias inſcriptiones in villa ſua Triopia erectas, hæc etiam priſcas Ionicas literas referens, columnis inciſa emineret: quæ vulgari conſcribendi genere ſic legi debet.

Οὐδενὶ Θεμιτὸν μετακινῆσαι ἐκ τοῦ Τριοπίου
ὅ ἐστιν ἐπὶ τῷ τρίτῳ ἐν τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ
ἐν τῷ Ἡρώδου ἀγρῷ. Οὐ γὰρ λώϊον τῷ κινήσαντι
μάρτυς δαίμων Ἐνοδία.

In altera vero columnæ parte.

Καὶ οἱ κίονες Δήμητρος καὶ Κόρης ἀνάθημα
καὶ καταχθονίων Θεῶν.

Id eſt:

Nemini fas eſt tranſmovere ex Triopio,
quod eſt ad tertium lapidem in via Appia
in Herodis agro. Non enim conducet moventi.
Teſtis dea Enodia; id eſt, viarum præſes.

In altera vero columnæ parte.

Et columnæ, Cereris & Proſerpinæ donarium,
ac Manium deorum.

In hac inſcriptione hæc præcipue obſervanda ſunt. Diphtongus ου numquam occurrit, verum pro ea O tantum ponitur, ut vides in voce OΔENI, pro οὐδενὶ, & in ſequentibus frequentiſſime. Pro Δ *Delta*, D Latinum uſurpatur: quam formam priſcæ vetuſtatis apud Græcos, & ex Phœnicia derivatam eſſe, ſupra oſtendimus. H per E ſemper exprimitur, ut in Baudelotianis marmorib. ipſumque H pro aſpero ſpiritu, non pro litera ſemper uſuvenit. Σ ſic exprimitur ϟ & ad Latinum S accedit: qua de re vide ſuperius ad literam Σ. Γ cum poſtrema linea decurtata depingitur. Dativus caſus in ῃ & ῳ, per EI & OI exaratur, ut in Baudelotian's marmorib. ſimiliterque Dativus in ᾳ ſubſcripto ι, per AI. Quodque ſingularius eſt κατα compoſitum cruce deſignatur hac ratione ✚ ΘONION, pro καταχθονίων, inferorum, vel manium; ubi etiam vides literam X omitti. Si quid aliud diſcriminis interſit has inter & Baudelotianas formas, jam ſuperius obſervatum eſt: & in ſchemate cuique conſpiciendum offertur. Enodia, Diana venatrix eſt Heſychio; Hecate vero aliis. Illa vero, viarum præſes cum eſſet, in teſtimonium vocatur adverſus eos, qui ſtatuas, Cereri, Proſerpinæ & diis Manibus ſive inferis dicatas, loco moverint.

Poſtquam de veteribus Ionicis literis ſuperius actum eſt; jam ad uſu vulgari frequentatos characteres procedamus: quales in nummis & marmoribus obſervantur, & ſi quæ occurrant ſubinde varietates aperiamus. Sane a tempore, quod inter Peloponeſiacum bellum & initium Romani imperii intercurrit, in literarum formis non multum diſcriminis deprehenditur: nam in pleriſque parum vel nihil mutatum eſt. Ex vetuſtiſſima autem Cyzicenorum inſcriptione, quæ ad impluvium Grimanarum ædium Venetiis puteo imminet, Alphabetum in Tabula ſequenti damus. Poſita ſiquidem videtur, cum civitates Græciæ adhuc ſui juris eſſent, nec ſubactæ legibus Macedonum ſive Regum, qui poſt Alexandrum imperio, multas in partes diviſo, potiti ſunt. Hæ vero formæ paſſim occurrunt in numiſmatibus &

marmoribus; si quid autem discriminis intercedat, hic annotemus ad singulas literas, quæ varie exaratæ deprehenduntur.

A. Hæc est forma vulgaris hujus literæ: sed sic item scripta conspicitur cum angulo intus in vetustissimo lapide Romæ Ɐ, & frequentissime in marmoribus. Hoc modo autem delineatum raro occurrit λ, quæ forma in manuscriptis vetustioribus fere semper observatur, uti supra dictum est.

Z sic incisum habetur in nummis & marmoribus; sed hac forma etiam non infrequenter observes Ⅰ, quo pacto scribitur in Cyziceno marmore, cujus Alphabetum in Tabula damus infra.

Θ cum puncto in medio scribitur, itemque frequenter cum linea transversa sic Θ: nonnumquam quadrum exaratur ⊟ quale visitur Romæ in ædibus Maximianis ad imum iconis marmoreæ Theophrasti, & alibi non infrequenter.

M sic vulgo depingitur: aliquando etiam M ut in Alphabeto Cyziceno infra, interdum diductis admodum lineis sic M, ut in nummo Amyntæ Macedonum Regis, cujus ectypum dedimus: M etiam sic delineatum habetur ad imum iconis Menandri, & alibi, sed non ita frequenter.

Ξ hac forma occurrit in nummis & in marmoribus, usque ad Romanum Imperium; ξ vero, ad cujus deflexam formam Mæander defluere dici ab Ausonio, non paris vetustatis esse videtur, ut infra notabitur. Sic item scriptum occurrit in nummis Ξ. In gemmis autem Basilidianorum sic exaratur c̄ cum lineola supra: in manuscriptis quibusdam VIII. circiter sæculi sic ξ ut infra videas. Verum hæ duæ postremæ formæ medii ævi sunt.

O multipliciter scriptum reperitur: nam præter hanc vulgarem formam quadrum etiam occurrit sic □ ut in numismate Amyntæ, in marmore Theophrasti & aliis in locis, maximeque ad imum iconum veterum. Rhomboïca item forma conspicitur in Tabulis Siculis Gualtheri ◇. Sed hæc forma post rem Romanam inducta videtur. In numismatibus vero & inscriptionibus sæpe minoris est magnitudinis quam reliquæ literæ, ut vides infra in Alphabeto Cyziceno: imo etiam aliquando in nummis unico puncto exprimitur; ut in nummo Philippi Macedonum Regis, ubi legitur ΦΙΛΙΠΠΟΣ

ΓΠ Hac utraque forma passim scribitur, ut videre est in Alphabeto Cyziceni marmoris infra. Sed prior forma Γ, decurtatâ postremâ lineâ, vetustior est; unde factum P Latinum, mutando quadrata rotundis.

Σ sic vulgo depingitur. Non raro item diductis admodum lineis hoc pacto Σ quandoque plus, quandoque minus. Utrum autem E quadrum hac figura ante rem Romanam in marmoribus observetur dubium est.

Υ hac forma reperitur passim: hac item nonnumquam Y, ut in marmore Andocidis & Aristophanis Romæ, & infra in quadam Ancyrana inscriptione, quæ sub primis Augustis posita videtur: aliquando, ut V Latinum effingitur, ut in nummo Byzantiorum nostro, ubi sub uva legitur BVZANTIΩN: singulari forma gaudet in nummo Amyntæ supra, ubi sic Ч delineatur.

Φ φ ф ⏀ ⏀. Hæ sunt hujus literæ formæ: quarum prima in Deliaca inscriptione supra & alibi, sed raro; secunda vulgaris est; tertia Romæ ad imum iconis cujusdam Græcæ; quarta item Romæ observata est in inscriptione Nymphodori in ædibus Maphæianis; quinta in inscriptione quadam

in Insula Syro, cujus apographum a Domino de Tournefort allatum est, & in gemmis Basilidianorum infra. Duæ autem postremæ formæ utrum ante Romanum Imperium usurpatæ fuerint non ita perspectum habemus.

Ω sic item scribitur Ω in eadem Nymphodori inscriptione. Hoc item ritu exaratum occurrit ꟽ quasi M inversum, idque in antiquis tabulis Siciliæ Gualteri, necnon in quadam Ancyrana inscriptione mox adferenda. Sed ultima forma non videtur ante rem Romanam inducta.

In numismatibus Antiochorum, Arsacidarum, aliorumque orientis Regum necnon civitatum Græcarum, literæ globulis distinctæ repræsentantur: quod genus, rei nummariæ periti nostrates vocant, *Medailles perlées.* Harum item Alphabetum proferimus. In nummis vero Ptolemæorum id singulare occurrit, quod literæ oblongæ admodum & coarctatæ sint ut plurimum: quod infra videas in Tabula.

In nummis antiquis observantur monogrammata non pauca: ubi aliquot literis simul complicatis nomina civitatum, deorum, aut virorum illustrium exprimuntur; ita ut interdum literæ omnes unius nominis in monogrammate compareant, nonnumquam vero tres quatuorve tantum nominis literæ. Plerumque autem quo pertineant siglæ hujusmodi deprehendi nequit: sunt enim aut Monetariorum notæ, aut eorumdem nomen: quid vero hisce literis & siglis significetur divinari nequit. Ex ignotis hujusmodi siglis nonnullas solum ad specimen proferimus. Monogrammata autem civitatum quædam, ex libris ac ex Muséis variis excepta ordine alphabetico in Tabula expressimus; ita tamen ut multa consulto prætermiserimus, utpote minus certa.

Hæc porro sunt nomina urbium nexibus literarum enuntiata.

Αἰγιείων, *Ægiensium*, Αἴγιον, *Ægium*, urbs erat Achaïæ.

Αἰγινητῶν, *Æginetarum*, ab Ægina proxime Athenas. In spatiis siglæ vacuis nonnumquam scribitur Αιγ. Interdum etiam eædem literæ vario situ ponuntur.

Αἰτωλων. *Ætolorum.* Populi erant Epiro finitimi.

Ακραγαντίνων, *Agrigentinorum* in Sicilia. In monogrammate clare exprimuntur tres literæ AKP.

Αμβρακιωτῶν, *Ambraciotarum*, Ambracia urbs erat in Thesprotia Epiri: quæ Pyrrhi urbs Regia fuit.

Αμισου, *Amisus* urbs erat in Paphlagonia, quæ binis monogrammatibus significatur.

Απειρωτᾶν, *Epirotarum.* Hæ siglæ in nummis quidem Epirotarum sunt; sed aliud haud dubie, quam Απειρωτᾶν, significant; puta Monetariorum, aut virorum illustrium nomina.

Απολλωνιατῶν, *Apolloniatarum*, multæ erant Apolloniæ. Hoc autem monogramma non videtur Apolloniam exprimere, licet in nummis Apolloniatarum compareat: sed nomen vel Dei, vel Magistratus cujusdam, vel denique nota Monetarii.

Αραδίων, *Aradiorum*, in nummis Antiochi. Aradus urbs Phœniciæ erat.

Αργείων, *Argivorum.* Duo monogrammata sunt, quorum modo illud, modo aliud in nummis habetur.

Αρσινόη, vel Αρσινοϊτῶν, *Arsinoe*, aut *Arsinoitarum* in Ægypto. Id putatur hæc sigla significare in nummo Ptolemæorum. Sed res dubio non vacat: nam

Alphab. ex Marm. Cyziceno.

ΑΒΓΔΕΙΗΘΙΚΛΜΝΞΟΓ et ΠΡΣ

ΤΥΦΧΨ Ω *Ex nummis Antiochorum.*

ΑΒΓΔΕΖΗΘΙΚΛΜΝΞΟΠΡΣΤΥΦΧΨΩ

Ex numm. Ptolemaeorum.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ

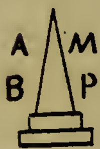
Monogrammata.

Αἰγιείων

Αἰγινητᾶν

Αἰτώλων

Ἀκραγαντίνων

Ἀμβρακιωτᾶν

et Ἀμίσȣ

et Ἀπειρώταν

Ἀπολλωνιατῶν

Ἀραδίων

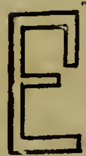
et Ἀργείων

Ἀρσινόη, vel Ἀρσινοϊτᾶν

Ἀχαίων

Μεγάλη Βέροια

Ἐπιδαυρίων

Ἐρεσίων

Ἡράκλεια

et Θασίων

Μακεδόνων

Μυριναίων

Νικομηδέων

et Πανορμίταν

et Παρίων

Πάτραι

Σαρδιανᾶν

Σελεύκεια

Σμυρναίων

Ταραντίνων

Τύρȣ

P. Giffart fec.

nam A inferne clausum, videtur exprimere Δ, quæ tamen litera in voce Αρσινοη non comparet.

Αχαιων, *Achæorum* : nonnumquam aliæ literæ adscribuntur, & interdum etiam literæ vario situ ponuntur circa literam X, diductis admodum lineis positam.

Μεγάλη Βέροια, *Magna Berœa*, in nummo Philippi. Multæ Berœæ erant: Macedonica vero Berœa a Luciano *in Asino*, vocatur Berœa magna & populosa.

Επιδαυρίων, *Epidauriorum*.

Ερεσίων, *Eresiorum*. Eresus urbs erat in Lesbo insula.

Ηράκλεια, *Heraclea*. Alia exstant in nummis istius urbis monogrammata, aliquantulum diversa ab eo, quod in Tabula repræsentatur.

Θασίων, *Thasiorum*, hoc monogramma in nummo Thasiorum reperitur; sed aliud haud dubie, quam Θασίων significat : estque nomen vel dei, vel Optimatis cujusdam, vel demum Monetarii.

Μακεδόνων, *Macedonum*, in nummo Alexandri. In ejus autem nummis variis variæ siglæ repræsentantur : quæ quo pertineant ignoratur.

Μυριναίων, *Myrinæorum*. Myrina urbs erat Æolidis.

Νικομηδέων, *Nicomedensium*. In Cimeliarchio Magni Etruriæ Ducis in nummo quodam Germanici, in postica parte legitur Β. τῆς μητροπόλεως cum hac sigla postea.

Πανορμιτῶν, *Panormitanorum*. Hæc duo monogrammata variis in nummis habentur. In aliis alia observantur, quæ quo pertineant ignoramus.

Παρίων, *Pariorum*. Duo monogrammata in Tabula expressa passim in Pariorum nummis observantur.

Πάτραι, *Patræ*, *arum*, urbs Achæorum Peloponnesi.

Σαρδιανῶν a Sardibus urbe Lydiæ.

Σελεύκεια, *Seleucia*, in nummo Seleuci Nicatoris.

Σμυρναίων, *Smyrnæorum*.

Ταραντίνων, *Tarentinorum*.

Τύρου. Hac sigla putant significari Tyrum. Sed res dubio non vacat : crederem potius esse nomen proprium cujuspiam.

Hæc augeri possent, verum ad specimen satis sunto : cum maxime siglæ hujusmodi, sive monogrammata Urbium, nonnisi conjecturis ut plurimum legi possint. Aliæ sunt item notæ Monetariorum quæ explicari nequeunt; siglæ item numinum, aut virorum illustrium. Quæ omnia referre non est præsentis instituti : adeantur rei nummariæ Scriptores. Monogrammata autem quæ jam adtulimus partim ante rem Romanam, partim sub Romano imperio insculpta fuere.

CAPUT V.

De inscriptione Athieniensi nunc Colbertina, Tiberio Imperium ineunte posita.

INEUNTE Romano imperio in Græcis literis quibusdam novatum esse deprehenditur : jamque tempore Augusti mutationes quædam licet rarius

in formis Græcis obſervantur : quæ in monumentis Romanis primo, de inde vero, licet tardius, paulatim in Græcia & in Oriente obtinuerunt : qua de re in Cap. ſequenti. In ea autem, quam nunc proferimus, Athenienſi inſcriptione, nihil in literis habetur, quod a priſco more deflectat. Eſt autem ea in marmore duorum circiter ac dimidii pedum longitudinis; latitudinis vero unius ac dimidii. Et primo quidem Athenis eruta Conſtantinopolin ad Regis Galliæ Oratorem tranſlata eſt : ibique a Jacobo Sponio exſcripta fuit, ac publicata deinde ab eodem in Itinerario ſuo Gallice ſcripto : ſed miſere deformata, & ſupra fidem vitiata, ut infra videbitur. Indeque in Bibliothecam Colbertinam tranſlata fuit; unde nos exſumſimus. Poſita autem fuit Druſo Conſule, anno Chriſti 15. vel 16. Imperatoris Tiberii ſecundo. Ibi pauca in literis ſingularia annotari poſſunt : A cum angulo intus delineatur, ac ita exaratum non infrequenter occurrit in aliis marmoribus. H vulgo cum tranſverſa linea, interdum cum puncto in medio I·I. P in hac inſcriptione ſemicirculum ſemper habet in medio lineæ ſic Þ, quod nuſquam alias obſervatum a nobis eſt. Lineâ 10. poſt hæc verba, φιλώτας Θεοδώρου, conſpicue legitur ΕΓ Μυρρινούττης, pro ΕΚ Μυρρινούττης, quæ commutatio in aliis quoque inſcriptionibus obſervatur. Sic in Corcyræa inſcriptione Diar. Italico p. 415. ἐγδεδανεισμένω legitur pro ἐκδεδανεισμένω, & pluries repetitur. Lineâ 18. poſt vocem Διόδωρος, ad quid pertineat figura ſequens ʖ ignoramus : an dicatur eſſe notam denſi ſpiritus in voce ſequenti Ερμείου, Herméi? Cætera ad formam characteris ſpectant a lectori exploranda mittimus in Tabula ſequenti, ubi germanam hujus inſcriptionis lectionem dedimus, ut quiſque videat in Bibliotheca Colbertina. Si quis autem noſtra perlecta Tabula, Sponii apographum adeat, aliam prorſus rem agi putet; ita ſcilicet in omnibus pene variatur. Sic igitur apud Sponium habetur Tomo 3. Itinerarii Gallice ſcripti, p. 106. ſecundæ partis ejuſdem Tomi.

Αρχοντος
Και ιερεως Δρουσου υπατου
Ξενων Μεννεου Φλυευς
Ηρακλιτος Αριστοκλεους Σφηττιος πολε-
μαρχος
. . . . ετησα Αλκετου Πειθοϊδης Θεσ-
μοθετου
Λουκιος Σεπτιος Κηφισιευς
Φιλωτας Θεοδωρου εγ Μυρρινουττη
Δημητριος Κωνεου Κυδαθηναιευς
Σεξστιος Λουκιου Διραδιωτης
Αθηνοδωρος Ευγιτονος Φρεαρριος
Αλεξανδρος Αλεξανδρου Θριασιος
Κηρυξ της εξ Αρειουπαγου βουλης
Λεωνιδης Λεωνιδου Μελιτευς κηρυξ αρχοντι
Διοδωρος Ερμειος αυλητης
Ισιφιλος Ασκληπιαδου Αθμονευς
Εστιαιος Διονυσιου Μιλησιος.

Sic ille inſcriptionem nobiliſſimam, nec lectu difficilem penitus vitiavit, voces quaſdam neceſſarias & luculenter exaratas de medio ſuſtulit; ut ſunt

βασιλεὺς, & Λιτουργὸς; casus frequentissime alios pro aliis posuit; ut initio, Ἄρχοντος καὶ ἱερέως Δρούσου ὑπάτου: ubi clare legitur; Ἄρχων καὶ ἱερεὺς Δρούσου ὑπάτου Ξένων, & ita sensus postulat, ac deinde Θεσμοθέτου, pro Θεσμοθέται. Quod autem pejus fuit, distinctiones omnes, quæ in lapide conspicue habentur, perturbavit, cum voces quasdam aliis, & longe disparatis adjunxit. Quibus ita positis adeo ἀσύστατα sunt omnia, ut ne ipse quidem quid ageretur intellexerit; sed inauspicato hæc divinarit: *Marmor ut videtur positum in memoriam cujusdam ædificii, plurimorum sumtibus constructi, quo tempore Drusus Tiberii filius Archon Athenis fuit, quod in historia prætermissum fuit. Polemarchus hic memoratus, is erat cui exercitûs ductum tradebant Athenienses: Thesmotheta vero, is qui ludis publicis præerat.* Sic Jacob. Sponius. Hæc porro omnia, ædificium multorum peculio excitatum, ubi ne verbum quidem de ædificio, Drusus Tiberii fil. Archon Athenis, Thesmotheta unus, ubi sex perspicue nominantur, omnino ἀπροσδιόνυσα sunt. Neque mirum id est apud Sponium, qui paucas inscriptiones lapsibus hujusmodi non contaminatas dedit. Quatuor una serie easque brevissimas referam, quæ manu medica egent. T. 3. p. 100.

Inscriptio portæ cuidam imminens:

Ανεκαινίσθε (sic) ἐπὶ Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου τῶν πορφυρογεννήτων φιλοχρίστων στεφάνων δεσποτῶν ἐν ἔτε ΚΦΚΑ. Ubi legendum est haud dubie, ἐν ἔτει ϛφκα. Id est, *Restauratum est sub Basilio & Constantino Porphyrogenitis Christi amantibus Augustis Dominis aut Despotis, anno mundi 6521. id est Christi* 1013. quo tempore hi fratres imperabant.

Et ibidem, ἀνεκαινίσθη ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ φιλοχρίστου βασιλεῖ Ρωμε ιου υιω εν νης.. καὶ αὐτοκράτορος Ρωμαίων τοῦ Κομνηνοῦ ἐν ἔτει ϛχοϛΜΒ. Ubi legas βασιλέως πορφυρογεννήτου, & forte aliam vocem interponas: annum vero sic certo restituas ϛχοϛ N IB. nam Sponius notam numeralem I cum N conjunxit ut M faceret, sic autem vertimus, *Instauratum est sub Manuele Christi amante Porphyrogenito Romanorum Imperatore Comneno, anno 6672. Christi* 1164. *Indict.* 12. Et vere Indictio 12. in hunc annum cadit.

Ibidem hos quatuor versus mendose refert sic: Ον της θαλασσης θραυσμος μακρω χρονω κλυδονι πολλω και σφοδρω ρερνυμενη, επεσεν κατεναγκασε πυργον εκ βαθρων, Βασιλειος ηγειρεν ευσεβης αναξ.

Ubi sic legas:

Ὃν τῆς θαλάσσης θραυσμὸς ἐν μακρῷ χρόνῳ
Κλύδωνι πολλῷ καὶ σφοδρῷ ῥηγνυμένης
Πεσεῖν κατηνάγκασε πύργον, ἐκ βάθρων
Βασίλειος ἤγειρεν εὐσεβὴς ἄναξ.

In primo versu sic quoque legi potest, θραυσμὸς μακρῷ τῷ χρόνῳ. Nam istis temporibus Græci in Iambis, licet breves & longas parum curarent, numeros tamen syllabarum servabant. Sensus est:

Quam maris æstus diuturno tempore,
Fluctibus multis ac decumanis irrumpentibus,
Humi prostraverat Turrim, a fundamentis
Basilius excitavit pius Imperator.

Ibidem hanc quidem inscriptionem recte posuit, Ἰῶ ἐν Χῷ αὐτοκράτορος Παλαιολόγου, *Joannis in Christo Imperatoris Palæologi*; sed oscitanter adjecit,

ΑΡΧΩΝ

ΚΑΙΙΕΡΕΥΣΔΡΟΥΣΟΥΥΠΑΤΟΥ

ΞΕΝΩΝΜΕΝΝΕΟΥΦΛΥΕΥΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΗΡΑΚΛΙΤΟΣΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣΣΦΙ·ΙΤΤΙΟΣ

ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ

ΑΛΚΕΤΙ·ΙΣΑΛΚΕΤΟΥΠΕΡΙΘΟΙΔΗΣ

ΘΕΣΜΟΘΕΤΑΙ

ΛΕΥΚΙΟΣΣΕΠΠΙΟΣΚΗΦΕΙΣΙΕΥΣ

ΦΙΛΩΤΑΣΘΕΟΔΩΡΟΥΕΓΜΥΡΙΝΟΥΤΤΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣΚΙΝΕΟΥΚΥΔΑΘΗΝΑΙΕΥΣ

ΣΕΞΤΟΣΛΕΥΚΙΟΥΔΙΡΑΔΙΩΤΗΣ

ΑΘΗΝΟΔΩΡΟΣΕΥΓΙΤΟΝΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΚΗΡΥΞΤΗΣΕΞΑΡΕΙΟΠΑΓΟΥΒΟΥΛΗΣ

ΛΕΩΝΙΔΗΣΛΕΩΝΙΔΟΥΜΕΛΙΤΕΥΣ

ΚΗΡΥΞΑΡΧΟΝΤΙ

ΔΙΟΔΩΡΟΣΙΕΡΜΕΙΟΥ

ΑΥΛΗΤΗΣ

ΙΣΙΦΙΛΟΣΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥΑΘΜΟΝΕΥΣ

ΛΙΤΟΥΡΓΟΣ

ΕΣΤΙΑΙΟΣΔΙΟΝΥΣΙΟΥΜΙΛΗΣΙΟΣ

Joanne Palæologo imperante captam fuiſſe Conſtantinopolin : nam, quod nemini ſane non notum eſt, ſub Conſtantino ejus filio contigit Urbis excidium. Tempus me deficeret ſi omnia notarem, in quæ incidi : verum monuiſſe ſatis erit, nonniſi caute poſſe inſcriptiones illas uſurpari, & operæ pretium facturos eos, qui Orientales regiones peragrant, ſi ipſas denuo accuratiuſque tranſcribant. Ne tamen Sponii laudi detractum velle videamur, fatemur recenſionem ejus CLXXIV. tribuum Atticarum perutilem eſſe, nec indiligenter collectam : & quia variis ex marmoribus ſingula tribuum nomina excerpſerat, accuratius quàm ſolet aliàs, illa deſcribit : quare tria nomina Tribuum, quæ ex hoc marmore in vectura Conſtantinopoli Lutetiam, excuſſis aliquot fruſtrulis, exciderant, ex apographo Sponii ſarcivimus in Tabula præcedenti.

Hæc autem vulgari charactere ita ſcribimus, adjuncta interpretatione.

Ἄρχων	*Archon*
Καὶ ἱερεὺς Δρούσου ὑπάτου	*Et Sacerdos Druſo Conſule*
Ξένων Μεννέου Φλυεὺς,	*Xenon Mennei Phlyeus,*
Βασιλεὺς	*Rex*
Ἡράκλιτος Ἀριστοκλέους Σφήττιος,	*Heraclitus Ariſtoclis Sphettius,*
Πολέμαρχος,	*Polemarchus,*
Αλκέτης Ἀλκέτου Πειριθοΐδης.	*Alcetes Alcetæ Perithoïdes.*
Θεσμοθέται,	*Theſmothetæ,*
Λεύκιος Σέππιος Κηφισιεὺς,	*Lucius Seppius Cephiſieus,*
Φιλώτας Θεοδώρου ἐγ Μυρινούττης,	*Philotas Theodori ex Myrinuſſâ,*
Δημήτριος Κινέου Κυδαθηναιεὺς,	*Demetrius Cineæ Cydathenæus,*
Σέξστος Λευκίου Διραδιώτης;	*Sextus Lucii Diradiotes,*
Ἀθηνόδωρος Εὐγίτονος [Φρεάῤῥιος,]	*Athenodorus Eugitonis Phrearrius,*
Αλέξανδρος Αλεξάνδρου [Θριάσιος.]	*Alexander Alexandri Thriaſius.*
Κήρυξ τῆς ἐξ Αρείοπάγου βουλῆς	*Præco Senatûs Areopagi*
Λεωνίδης Λεωνίδου Μελιτεὺς,	*Leonides Leonidis Meliteus:*
Κήρυξ Ἄρχοντι	*Præco Archonti*
Διόδωρος Ἑρμείου,	*Diodorus Hermeæ,*
Αὐλητὴς	*Tibicen*
Ἰσίφιλος Ἀσκληπιάδου Αθμονεὺς,	*Iſiphilus Aſclepiadis Athmoneus,*
Λιτουργὸς	*Miniſter*
Ἑστιαῖος Διονυσίου Μιλήσιος.	*Heſtiæus Dionyſii Mileſius.*

Hic notantur Magiſtratus annui Athenienſes Druſo Conſule, qui cum C. Norbano Flacco Conſulatum iniit anno Chriſti 15. qui erat Tiberii ſecundus. Sed hîc Conſul unus ex duobus, ut alibi ſæpiſſime in marmoribus, nominatur : cujus rei exempla multa ſuppeditat Gruterus in Theſauro. Druſi ergo Conſulatu non ipſe Druſus, ut fert depravata Sponii lectio, ſed Xenon Mennei filius Phlyeus Archon primus, ſive Ἄρχων ἐπώνυμος, erat. Etſi namque Auguſti ac Cæſares Archontum Athenienſium munus quandoque dedignati non fuerint, v. g. Hadrianus & Gallienus; ut probe commonſtrat Antonius Vandale in erudito opere de Antiquitatibus & marmoribus, p. 221. nuſpiam, ut puto, legitur Druſum Tiberii filium hoc munere functum eſſe; nam quod ille vir doctus inter Archontas Athenienſes Druſum numeraverit, id ex vitiata per Sponium inſcriptione mutuatus eſt : neque enim pote-

rat inconſulto marmore veram lectionem aſſequi.

Hic igitur novem Athenienſium Archontes annui notati recenſentur, additis ſingulorum tribubus. Primus erat Ἄρχων ἐπώνυμος; ſecundus βασιλεὺς, ſive *Rex*; tertius Polemarchus; ſex reliqui Theſmothetæ. Ignorat nemo, poſtquam Reges Athenis deſierant, Magiſtratus perpetuos, qui Ἄρχοντες appellabantur, creatos fuiſſe: hi autem annis 316. rem publicam adminiſtrarunt: donec mutato regimine Archontes decennales conſtituerentur, qui ſeptem numero, annis 70. hoc munus geſſerunt. His ſubſtituti ſunt Archontes annui: quorum primus ἐπώνυμος, *Eponymus* vocatus, cæteris dignitate præerat, atque ut Conſules Romæ, ſic Archon ille primus & Eponymus Athenis, pro anno deſignando uſurpabatur. Archon igitur Eponymus Druſo Conſule erat Xenon Mennei filius, idemque ἱερεὺς ſive Sacerdos dicitur: hi quippe Archontes Eponymi ſacris præerant, præſertimque magnis Dionyſiacis ſive Bacchicis ſolemnitatibus, ut ex Julio Polluce obſervat idem Ant. Vandale. Hîc porro Dionyſiacorum ſymbola adſunt ad imum marmoris, ut vides in Tabula ſupra, nempe palmes cum uva, &c.

Poſt Archontem Eponymum, qui erat Xenon Mennei filius, Tribu Phlyeus, ſequitur βασιλεὺς, Rex, qui inter Archontes Athenienſes ſecundas tenebat: is erat Heraclitus Ariſtoclis Tribu Sphettius. βασιλεὺς autem, ſive Rex, jam a priſcis temporibus ſecundus inter Archontes Athenienſes numerabatur: cujus officium erat Myſteriis præeſſe, illaque adminiſtrare, quæ ad patria ſacrificia pertinerent. Judicia de rebus ſacris ad illum deferebantur. Ipſe lites ſuper cæde ad Areopagum referebat: ubi depoſita corona, cum Areopagitis judex ſedebat. Adverſariis denuntiabat, ut abſtinerent a Myſteriis aliiſque legalibus. Uxorem autem ejus βασίλισσαν, ſive *Reginam* appellabant. Hæc Regis ſacrorum munia fuſe & docte ſuo more proſequitur Antonius Vandale eodem in opere, p. 203. & ſeqq.

Archontum tertius erat Polemarchus, πολέμαρχος, ab Harpocratione deſcriptus in Lexico: quod munus hîc obtinere dicitur Alcetes Alcetæ filius, Perithoïdes, ex Tribu videlicet ejus nominis. Πολέμαρχος, principio quidem rem bellicam adminiſtrabat: ſed poſtquam Athenienſes Romanis paruerunt, rebus tantum urbanis Polemarchi proſpiciebant. Horum autem munia Julius Pollux & alii deſcripſerunt: Polemarchus, Dianæ agroteræ ſive agreſti ſacrificabat, & Enyalio, ſive Marti, diſponebat item Epitaphium eorum, qui in bello ceciderant. De cauſis litigantium judicabat inter peregrinos & advenas: atque, ut ait Ariſtoteles, idipſum erat Polemarchus erga peregrinos, quod Archon erga cives.

Sex Theſmothetæ novem Archontum numerum complebant: Druſi autem Conſulatu hi Theſmothetæ erant, Lucius Seppius Cephiſieus, Philotas Theodori ex Myrinuſſa, Demetrius Cineæ Cydathenæus, Sextus Lucii Diradiotes, Athenodorus Eugitonis Phrearrius, Alexander Alexandri Thriaſius. Theſmothetarum munus erat, ut leges in publico ſingulis annis corrigerent, διορθοῦν, & accurate diſpicerent eſſetne lex aliqua alteri adverſa; an aliqua inter ratas abrogata; eſſentne plures de unaquaque re perſcriptæ. Tum ſi quæ hujuſmodi eſſent, in concione proponebantur, & ſi opus eſſet abrogabantur. Illa autem legum emendatio non apud Athenienſes tantum, ſed etiam in aliis Græciæ civitatibus in uſu erat: ſic in Corcyræa inſcriptione, de qua ſuperius: ἐπεὶ δὲ καὶ διόρθωσις τῶν νόμων γίνηται, ταξάντων οἱ διορθω-

τῆρες εἰς τοὺς νόμους, καθὼς καὶ δὴ τὸ ἀργύριον χειρίζεσθαι. Id est, *Quod si legum emendatio accesserit, statuant legum correctores in ipsis legibus, quo pacto eadem ipsa pecunia administranda sit.* Leges igitur istæ tales erant ut, si quid usus & experientia melius esse doceret, facile mutarentur. Iidem vero præscribebant, quando in Tribunalibus judicia exerceri, quando delationes deferri deberent ad populum, & alia hujusmodi civilia officia gerebant, quæ pluribus explicantur a Budæo in Pandectis.

Post novem Archontas sequitur in Tabula, κῆρυξ τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῆς, *Præco Senatus Areopagi.* Is hoc anno erat Leonides Leonidæ Melitensis. Κήρυκες sive Præcones Athenis, quidam ceu Magistratus erant, ut habet Thucydidis commentator; hi, ut ipsum nomen sonat, Senatûs placita enuntiabant.

Præter autem Κήρυκα sive Præconem Areopagi, habetur item in Tabula, Κῆρυξ ἄρχοντι, *Præco Archonti*: is autem hoc Drusi Consulatûs anno erat Diodorus Hermiæ filius, cui soli nomen Tribûs non adjungitur: an quia ex Κηρύκων sive Cerycum familia erat? Teste quippe Isocrate in Panegyrico, genus & familia Athenis erat τῶν Κηρύκων, Cerycum ἀπὸ Κήρυκος τοῦ Ἑρμοῦ, a quodam Ceryce Hermæ filio. Rem mittimus erudito lectori explorandam.

Post sequitur αὐλητὴς, *Tibicen*, quem quotannis Archon sortiebatur, sive adhibitis sortibus deligebat. Is autem erat qui in magnis Dionysiacis tibia ludebat, hoc autem anno in Auleten delectus est Isiphilus Asclepiadis Athmoneus. Corcyræi vero in Dionysiacis, seu Bacchi celebritatibus, tres Tibicines sive Auletas, Tragœdos tres, Comœdos totidem conducebant, ut fertur in marmore Corcyræo, cujus inscriptionem dedimus in Diario Italico, p. 412.

Agmen claudit λιτουργὸς, minister sacrorum, aut moderator cæremoniarum: cujus ministerium haud satis perspectum habemus, nusquam enim occurrit nobis in marmoribus & Tabulis. Dionysiacis autem sive Bacchicis sacris ministrasse ipsa res per se indicare videatur: imum quippe Tabulæ Dionysiacis symbolis plenum est. Is hoc anno erat Hestiæus Dionysii filius Milesius.

CAPUT VI.

De mutationibus, quæ primis Imperii Romani temporibus in Græcas literas advectæ sunt. Inscriptiones Ancyranæ & aliæ bene multæ, quarum magna pars nondum edita fuerat; cæteræ a mendis repurgatæ sunt: ubi plurimi literarum nexus.

UT fere fit in rebus arbitrio hominum obnoxiis, primis Cæsarum & Augustorum temporibus, quarumdam Græcarum literarum formæ variæ inductæ sunt, quæ in nummis & marmoribus observantur. Libros quippe tantæ vetustatis ad nostram usque ætatem pervenisse non novimus. Etsi porro exemplaria omnia perierint, neminem puto inficias iturum esse, easdem saltem ut plurimum quas in lapidibus & in ære incisas videmus formas, & formarum mutationes, in chartis item expressas fuisse: quandoquidem libri omnes vetustiores, qui supersunt a quarto circiter ad octavum usque sæculum, eodem quo inscriptiones eorumdem temporum charactere,

exarati ſunt, demtis paucis literis, quæ ad commodiorem uſum mutatæ fuere. Ac ut perſpicuum jamjam erit, ideo mutatæ characterum formæ ſunt, vel ut liquidius fluerent, vel ut paucioribus ſtyli aut calami ductibus effingerentur: quæ utilitates in ſcriptione atramento vel aliis liquoribus adornata magis deprehenduntur, quam in ſculptis & cælatis literis.

A ſic efformatur in nummis & marmoribus ante rem Romanam, exceptis pauciſſimis exemplis. Hæc vero figura nonniſi triplici calami ductu abſolvitur, ceſſando ad ſingulos ductus: nam duæ lineæ inferne disjunctæ, ſuperne in angulum concurrentes, nonniſi duplici ductu, ſi concinne fiant, delineantur; tertio autem calami ductu media linea tranſverſa ponitur: breviori autem opera ſic effingitur duplici ductu λ: quæ forma in numiſmatibus & Tabulis marmoreis ante Cæſarea tempora vix deprehenditur; imo poſtea perrarò in marmoribus & nummis obſervatur; in iis ſaltem quæ ingenti numero videre licuit; ſed in vetuſtis omnibus libris qui ſuperſunt, ſemper uſurpatur: nuſquam certe vidi in Codicibus Græcis cujuſvis ætatis A ſic ſcriptum; in iis ſaltem exemplaribus quæ a Græcis conſcripta ſunt: nam in Gloſſario Laudunenſi, cujus ſpecimen damus ad nonum Chriſti ſæculum, quodque a Latino Librario deſcriptum eſt, A, hac forma aliquoties obſervatur initio; ſimiliterque in aliquot aliis Latina manu ſcriptis exemplaribus Græcis, ut fuſius dicetur infra. Sed prior forma, nempe A, in marmoribus & nummis ad poſtrema uſque ſæcula adhibita fuit; exceptis tamen Baſilidianorum gemmis, ubi variæ hujus literæ formæ reperiuntur, ut infra dicemus.

E ita ſcriptum, quadruplici calami ductu, intermittendo ad ſingulos, efformatur: in eaque litera eleganter exaranda ſcriptio retardatur; cum maxime in quovis orationis genere frequenter occurrat. Quam moleſtiam ut levarent vel minuerent Calligraphi duplici ductu ſic expreſſerunt, ϵ: quæ forma ſub initium Romani imperii frequenter occurrit. An vero Auguſtorum ævum præceſſerit non novimus: adfirmare tamen poſſumus, non obſervari in marmoribus & numiſmatibus, quæ ingenti numero vidimus: in uno tamen Maronitarum nummo, qui utrum ante Romanum imperium cuſus fuerit non liquet, ϵ rotundum conſpicitur. Hujus certe poſtremæ formæ uſus ſubſequentibus ſæculis ſic invaluit, ut in omnibus Codicibus unciali charactere conſcriptis, ϵ hoc modo jaceat. Alia item forma conſpicitur in marmore Neapolitano, ſcilicet ε, uno ductu efficta, quæ poſtquam charactere unciali libros exarare deſitum eſt, frequenter uſurpata fuit a Librariis Græcis.

In marmoribus autem Romanis & Occidentalibus ab Auguſto ad quartum ſæculum, ſæpius hac rotunda; raro priſca & quadra forma ſcriptum occurrit: in marmoribus autem Græciæ & Orientalibus E ſic delineatum, etiam poſt quartum ſæculum obſervatur; ſed ϵ rotundum frequentius. E autem ſic priſco more delineatum, in nullo Græco Codice Græca manu deſcripto hactenus obſervavi; ſed in iis etiam, quæ Latina manu ſcripti ſunt, rotundum effingitur, ea forma, quam ſupra poſuimus; in omnibus ſcilicet unciali charactere exaratis Codicibus. In aliis autem a nono ſæculo variis ductibus exaratur, ut annotabimus libro 4. & libro 5.

Ξ hoc modo depictum fere ſemper occurrit in nummis & marmoribus a tempore Peloponneſiaci belli: nam antea & ipſo Peloponneſiaci belli tempore

pore, per X ϛ, aut X Σ, exarabatur, ut ſupra diximus, donec per unicam formam deſcribi cœpit, nempe Ξ. Præter hanc vero tres alias obſervamus in marmoribus, nempe Ξ Ζ C, quam poſtremam formam in Baſilidianis tantum lapillis vidi: duas autem alias in marmoribus ſub imperio Romano poſitis. At ex præmiſſis nulla in vetuſtis libris obſervatur, qua de re libro ſequenti. Quod ad formam vero qua Mæander fluere dicitur, de qua Auſonius:

Mæandrum flexuſque vagos imitata vagor ξ,

occurrere eam dicunt in veterum monumentis, aut ipſi ſimilem: ego nondum vidi præterquam in libris manuſcriptis: & tamen certum videtur, eſſe vetuſtiſſimi uſus, licet in marmoribus vix uſurpata fuerit: quia videlicet flexus illi vagi difficilius ſcalpro quam calamo delineari poſſunt. Certe in exemplaribus omnium vetuſtiſſimis illi ſinuoſi ductus exprimuntur, licet forma paulum diverſa, ut in ſequentibus Libris paſſim obſervabitur.

Σ ſic vulgo ſcribitur in numiſmatibus & Tabulis marmoreis ante Cæſarum ævum, exceptis aliquot exemplis Ionicæ veteris formæ, de quibus ſupra: in numiſmatibus item Julii Cæſaris Σ ita ſcriptum cernitur. Verum quia hanc formam concinne depingere difficile eſt: binæ aliæ in nummis & inſcriptionibus Auguſti ævo effictis novatæ deprehenduntur, videlicet Ꮯ, quadrum, ac frequentius C Latinum, ut uno ductu exarari poſſet. Forma C in marmoribus Europæis a primo Chriſti ſæculo, frequentiſſime uſurpabatur; in Græcis & Orientalibus uſus τȣ Σ ad quartum uſque Chriſti ſæculum perductus eſt; ita tamen ut C etiam perſæpe adhibeatur: & utrobique Ꮯ, non infrequenter compareat. Prima autem forma Σ a quinto ſæculo raro uſurpatur in marmoribus etiam Orientalibus. In libris vero vetuſtioribus, quotquot unciali, ut vocant, charactere deſcripti ſunt, C ſemper legitur: nam Librarii faciliores brevioreſque calami ductus ſectati ſunt. In hanc τȣ σίγμα figuram ſuo jam tempore pervulgatam, hæc Martialis,

Accipe lunata ſcriptum teſtudine Sigma,

Ꮯ vero quadrum in quibuſdam veterum Græcorum ſtatuis & iconibus aliquoties obſervari dicunt, & ſic expreſſerunt ii qui illas in æs incidi curarunt. Verum quis ſcit, num ſtatuæ illæ & icones ipſo virorum, quos exhibent, tempore ſculptæ, an diu poſtea Romæ ad aliarum vetuſtiorum fidem effictæ fuerint? quis ſcit item an nomina, quæ in vetuſtis illis & forte ipſa virorum, quos repræſentabant, ætate ſculptis iconibus ſunt, Romæ poſtea adjecta fuerint; quemadmodum ſtatuariorum veterum nomina, diu poſtea Romæ ſtatuis, quorum vel erant vel putabantur eſſe, inſculpta ſunt; ut illa, *opus Praxitelis*, *opus Phidiæ*, Heroibus illis marmoreis equos ducentibus, qui jam in Montecaballo viſuntur, adjecta fuere. Et Herculi Romæ eruto Latine adſcriptum erat, *Hercules Lyſippi;* quæ inſcriptio diu poſtea adjuncta fuit. Quamobrem inſcriptiones illæ quæ ad imum iconum marmorearum Romæ & alibi viſuntur, non remotæ ſemper vetuſtatis ſunt; ſed Romæ diu poſt ætatem virorum, qui iis repræſentantur, adornatæ: vel etiam ipſæ icones & ſtatuæ Romæ ad vetuſtiorum fidem ſculptæ fuere. Sic in gemma Solonem exhibente apud Fulvium Urſinum ϹΟΛΩΝΟϹ legitur: qua forma ante rem Romanam Sigma delineatum fuiſſe non putamus. Similiterque ϹΠΕΥϹΙΠΠΟϹ ЄΥΡΥΜЄΔΟΝΤΟϹ, ad imum iconis ejuſdem ſcriptum, Romæ haud dubie poſitum, vel ipſa ſtatua ibidem ſculpta

fuit. Cui rei fidem faciunt, ut jam dicebamus, nomina veterum Græcorum Latine non semel scripta ad imum statuarum. Ut ut vero sit, in vetustis & & ante rem Romanam certo insculptis Tabulis, neque Ϲ, neque C hactenus observavimus. Hæc autem postrema forma in Codicibus unciali charactere descriptis unica habetur.

Ω sic in inscriptionibus & nummis ante Julium Cæsarem exaratur. In nummis item Julii Cæsaris hæc forma conspicitur, in quibusdam autem ita depingitur ω, pariterque in nummis Augusti. Deinde vero hæc forma ω paulatim invaluit; ita ut sola tandem remanserit. In nullis quippe Codicibus Græcis hæc figura Ω cernitur; sed ω semper scribitur. Ne pigeat annotare literam Ω in marmoribus Oxon p. 93. in inscriptione, quæ Hadriani tempore posita est, sic inversam ℧ jacere: itemque his formis nonnumquam describi w. ɯ. ut infra observabitur.

Cæterum formæ veteres, quæ Cæsarum & Augustorum prioribus sæculis sensim desierant, & a Codicibus omnibus, Græca manu scriptis, prorsus exulant; ad arcanas tamen literas nonnumquam usurpabantur, ut infra dicetur libro 4. in Cryptographia.

Mutationum hujusmodi, quas præmisimus, exempla multa deprehendas in inscriptionibus Ancyranis & aliis mox adferendis: quas a Domino de Tournefort accepimus. Is enim cum jussu sumtibusque Regiis Orientales regiones peragraret; cum alia mulra docte observavit; tum inscriptiones sequentes variis ex marmoribus exscripsit: quarum maxima pars publicata numquam fuerat, & si quæ editæ a Grutero & vel aliis fuerant, illæ sane laudati viri ope emendabuntur. Hic videas singulares abbreviandi ritus, dum literæ quandoque plures in una multiplicatis ductibus delineantur: & alia singularia ad historiam & vetustatem spectantia. Notas addidimus quantum ad explanationem necesse arbitrati sumus.

Inscriptio Ancyrana primæ Tabulæ vulgari charactere conscripta.

Γαλατῶν ὁ δῆμος.	Galatarum populus.
Ρασαμθυο.	. . . .
Σεβαστο ι.	Imperato --

Hoc loco decem duodecimve lineæ in marmore penitus deformatæ sunt, ut legi nequeant.

Αλβιόριξ Ατεπόριγος δημοθοινίαν ἔδωκεν, ἀνδριάντας ἔθηκε Καίσαρος καὶ Ιουλίας σεβαστῆς.	Albiorix Ateporigis publicum epulum dedit, statuas posuit Cæsaris & Juliæ Augustæ.
Αμύντας Γαιζατοδιάστου δημοθοινίας δὶς ἔδωκε, ἑκατόμβην ἔθυσεν, θέας ἔδωκεν, σιτομετρίαν ἔδωκεν ἀνὰ πέντε μοδίους.	Amyntas Gæzatodiasti publicas epulas bis dedit, Hecatomben immolavit, spectacula dedit, annonam dedit quinque modiorum per singulos.
. . . . ας Διογνητου.	. . - . as Diogneti.
Αλβιόριξ Ατεπόριγος τὸ δεύτερον δημοθοινίαν ἔδωκεν ἐπὶ Φρόντωνος.	Albiorix Ateporigis secundò publicum epulum dedit sub Frontone.
Μητρόδωρος Μενεμάχου φύσει Διρυλάου δημοθοινίαν ἔδωκεν. . . . ἔθηκεν μῆνας τεσσάρας.	Metrodorus Menemachi natione Dirylai(vel Dorylai)publicum epulum dedit.... posuit per quatuor menses.

Μουσανὸς Ἀρτίκνου δημοθοινίαν ἔδωκεν.

Muſanus Articni publicum epulum dedit.

. . . . νας Σελεύκου δημοθοινίαν ἔδωκεν ἤλειψεν μῆνας τεσσάρας.

. . . . nas Seleuci publicum epulum dedit : unxit menſibus quatuor.

Πυλαιμένης βασιλέως Αμύντου υἱὸς δημοθοινίαν δὶς ἔδωκεν. . . . . . θέας καὶ πόμπην . . . . ὁμοίως δὲ ταυρομάχιον, πύκτας καὶ μονομάχους ἔδωκεν δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ . . . . . θηριομαχίαν ἔδωκεν.

Pylæmenes Regis Amyntæ filius publicas epulas bis dedit. . . . . . ſpectacula & pompam [ſive proceſſionem]. . . ſimiliterque taurorum pugnam, pugiles & gladiatores dedit per totum annum. . . . ferarum pugnam dedit. . . .

. . . . . δημοθοινίαν ἔδωκεν ἐν Πεσσινοῦντι μονομάχων. . . . . .κε καὶ ἐν Πεσσινοῦντι τ' ἤλι[ψεν] τὰ δύο ἔθνη ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ, ἀγάλματα ἐν Πεσσινοῦντι ἀνέθηκεν.

. . . . publicum epulum dedit Peſſinunte, gladiatorum ſpectaculum dedit, & Peſſinunte unxit ambos populos per totum annum : ſimulacra Peſſinunte erexit & dicavit.

Σέλευκος Φιλοδάμου δημοθοινίας δὶς ἔδωκεν δυσὶ πόλεσι. ἤλειψε τὰ δύο ἔθνη δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ [θέας] δὶς ἔδωκεν.

Seleucus Philodami publicas epulas bis dedit ambabus civitatibus : unxit ambos populos per totum annum [ſpectacula] bis dedit.

[ΙΟ] Ὑ'λιος Ποντικὸς δημοθοινίαν ἔδωκεν, ἑκατόνβην ἔθυσεν.

Julius Ponticus publicum epulum dedit : Hecatombem immolavit.

Αριστοκ. . . . . κεν ἔλαιον.

Ariſtoc. . . . dedit oleum.

[Κόι]ντος Γάλλιος Πουλλ. . . . . . . δὶς ἔδωκεν, καὶ ἐν Πεσσινοῦντι ἑκατόνβην ἔθυσεν.

Quintus Gallius Pul. . . . . [publicum epulum] bis dedit, & Peſſinunte hecatomben immolavit.

Hæc nobiliſſima inſcriptio, Ancyræ ad Eccleſiam Chriſtianorum eruta, imperante Tiberio poſita eſt : nihilque a priſca literarum forma deflectit : quia advectæ ſub imperio Romano mutationes, in Oriente infrequentius & tardius locum habuiſſe videntur, ut ſupra dicebamus. A & M. hoc fere modo ſcribuntur *A, M,* arctatis videlicet lineis. Αλβιόριξ, *Albiorix*, eſt Gallicum ſive Celticum nomen, ſimiliterque Ateporix, qui pater Albiorigis erat ; ut *Dumnorix*, *Ambiorix*, *Vercingentorix*, apud Cæſarem. Erant enim Galatæ ἄποικοι Gallorum Tectoſagum, & adhuc priſcum nomen retinebant etiam duobus poſt Tiberium ſæculis, ut infra videbitur.

Δημοθοινίαν ἔδωκεν, *publicum epulum dedit.* Publicæ epulæ in ludis & celebritatibus dabantur : ac Romæ epularumque curatores, Epulonum nomine inſignitos in inſcriptionibus paſſim deprehendimus : qui modo cœnam populo dabant, modo mulſum & cruſtulum tantum.

Ἤλειψε, id eſt, *unxit*, ſive ſumtus ad unctionem Palæſtritarum ſuppeditavit : quæ unctiones publicæ frequenter in Tabulis marmoreis & æneis memorantur. Aliptæ vero appellabantur ii qui unctionem agerent. In quadam inſcriptione Gruteriana memoratur Collegium τῶν ἀλειφομένων, id eſt, Aliptarum, ex verſione Benedicti Hegii Spoletini, & in marmoribus Oxon. p. 93. locus peragendis unctionibus ἀλιπτήριον vocatur.

Πυλαιμένης βασιλέως Αμύντου υἱὸς, *Pylæmenes Amyntæ Regis filius.* Amyntas Rex Galatiæ Dejotari ſucceſſor M. Antonio hærebat : deinde vero poſt pugnam Actiacam, *meliora & utiliora ſequutus*, inquit Velleius Paterculus,

ad Augusti partes se transtulit. Postea sub Augusto Galatia in Provinciæ formam redacta est, eamque primus Lollius Proprætor administravit. Hinc est quod Pylæmenes Amyntæ Regis filius, non rex appelletur; sed tamen florens opibus regiaque munificentia, ludos epulasque publicas laute præbuisse dicitur.

ἐν Πεσσινοῦντι, *Pessinunte.* Hæc urbs olim Phrygiæ fuerat, sed postea Galatiæ contributa fuit teste Ammiano Marcellino lib. 26. *Valens,* inquit, *juncto sibi Lupicino cum robustis auxiliis Pessinunta signa propere tulit, Phrygiæ quondam, nunc Galatiæ oppidum.* Ne vero spatium nimium hic vacuum supersit, juvat hic adscribere quæ de Pessinunte habet idem Ammianus Marcellinus lib. 22. de Juliano Imperatore agens: *Hic quoque,* ait, *ad reparanda quæ terræ subverterat tremor abunde præstitis plurimis, per Nicæam venit ad Gallo-Græciæ fines: unde dextrorsus itinere declinato, Pessinunta convertit, visurus vetusta Matris magnæ delubra. A quo oppido bello Punico secundo, carmine Cumano monente, per Scipionem Nasicam simulacrum translatum est Romam. Cujus super adventu in Italiam, pauca cum aliis huic materiæ convenientibus in actibus Commodi principis digessimus per excessum. Quamobrem autem hoc nomine oppidum sit appellatum, variant rerum Scriptores. Quidam enim figmento deæ cælitus lapso,* ἀπὸ τοῦ πεσεῖν, *quod* cadere *nos dicimus, urbem adseruere cognominatam. Alii memorant, Ilum Trois filium Dardaniæ regem, locum sit appellasse. Theopompus non Ilum id egisse, sed Midam affirmat, Phrygiæ quondam potentissimum regem. Venerato igitur numine, hostiisque litato & votis, Ancyram redit.*

Quæ de nominis etymo traduntur levia sunt, ut pleraque ad ortum & fundationem civitatum spectantia. Cum ait vero Ammianus Marcellinus Pessinunta Phrygiæ quondam fuisse; sed nunc Galatiæ esse; non indicat quandonam Galatiæ contributa fuerit. In hoc autem marmore discimus, Tiberii Imperatoris tempore Pessinunta jam Galatiæ adjunctam fuisse. T. Livius autem Pessinunta Phrygiæ urbem vocat: unde argui videtur Pessinunta, non diu antequam hoc marmor poneretur, Galatiæ accessisse.

ΓΑΛΑΤΩΝΟ..............
ΡΑΣΑΜΕΝΟ............
ΣΕΒΑΣΤΟ.............

ΑΛΒΙΟΡΙΞΑΤΕΠΟΡΕΙΓΟΣΔΗΜΟΘΟΙΝΙΑΝ
ΕΔΩΚΕΝΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣΕΘΗΚΕΚΑΙΣΑ
ΡΟΣΚΑΙΙΟΥΛΙΑΣΣΕΒΑΣΤΗΣ
ΑΜΥΝΤΑΣΓΑΙΣΑΤΟΔΙΑΣΤΟΥΔΗΜΟΘΟΙΝΙ
ΑΣΔΙΣΕΔΩΚΕΕΚΑΤΟΝΒΗΝΕΘΥΣ
ΕΝΘΕΑΣΕΔΩΚΕΝ
ΣΕΙΤΟΜΕΤΡΙΑΝΕΔΩΚΕΝ
ΑΝΑΠΕΝΤΕΜΟΔΙΟΥΣ
...ΑΣΔΙΟΓΝΗΤΟΥ
ΑΛΒΙΟΡΙΞΑΤΕΠΟΡΙΓΟΣΤΟΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΔΗΜΟΘΟΙΝΙΑΝΕΔΩΚΕΝ
ΡΕΠΙΦΡΟΝΤΩΝΟΣ
ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΣΜΕΝΕΜΑΧΟΥΦΥΣΕΙΔΙ
ΡΥΛΑΟΥΔΗΜΟΘΟΙΝΙΑΝΕΔΩΚΕΝ
......ΕΘΗΚΕΝΜΗΝΑΣΤΕΣΣΑΡΑΣ
ΜΟΥΣΑΝΟΣΑΡΤΙΚΝΟΥΔΗΜΟΘΟΙΝΙΑΝΕΔΩ
....ΚΕΝ
.....ΝΑΣΣΕΛΕΥΚΟΥΔΗΜΟΘΟΙΑΝΕΔΩΚΕΝ
ΗΛΙΨΕΝΜΗΝΑΣΤΕΣΣΑΡΑΣ
[Π]ΥΛΑΙΜΕΝΗΣΒΑΣΙΛΕΩΣΑΜΥΝΤΟΥΥΙ
ΟΣΔΗΜΟΘΟΙΝΙΑΝΔΙΣΕΔΩΚΕΝ
....
.....ΘΕΑΣΚΑΙΠΟΜΠΗΝ
....ΟΜΟΙΩΣΔΕΤΑΥΡΟΜΑΧΙΟΝ
[ΠΥΚ]ΤΑΣΚΑΙΜΟΝΟΜΑΧΟ...
......ΕΝΔΙΟΛΟΥΤΟΥΕΝΙΑΥ
..........ΘΗΡΟΜΑΧΙΑΝΕΔΩΚΕΝ
....
.........ΔΗΜΟΘΟΙΝΙΑΝΕΔΩΚΕΝ
[ΕΝΠΕ]ΣΣΙΝΟΥΝΤΙΜΟΝΟΜΑΧΩ........
.....ΚΕΚΑΙΕΝΠΕΣΣΙΝΟΥΝΤΙΤΗΛ.....
ΤΑΔΥΟΕΘΝΗΟΛΩΤΩΕΝΙΑΥΤΩΑΓΑ..
ΕΝΠΕΣΣΙΝΟΥΝΤΙΑΝΕΘΗΚΕΝ
ΣΕΛΕΥΚΟΣΦΙΛΟΔΑΜΟΥΔΗΜΟΘΟΙΝΙ
ΑΣΔΙΣΕΔΩΧΕΝΔΥΣΙΠΟΛΕΣΙΝΗΛΙΨ
ΤΑΔΥΟΕΘΝΗΔΙΟΛΟΥΤΟΥΕΝΙΑΥΤΟΥ
ΔΙΣΕΔΩΚΕΝ
...ΥΛΙΟΣΠΟΝΤΙΚΟΣΔΗΜΟΘΟΙΝΙΑΝ
ΕΔΩΚΕΝ
ΕΚΑΤΟΝΒΗΝΕΘΥΣΕΝ
ΑΡΙΣΤΟΚ...........
ΚΕΝΕΛΑΙΟΝ
...ΝΤΟΣΓΑΛΛΙΟΣΠΟΥΛΛ.....
ΔΙΣΕΔΩΚΕΝΚΑΙΕΝΠΕΣΣΙΝΟΥΝ...
ΕΚΑΤΟΝΒΗΝΕΘΥΣΕΝ
....

I

ΓΙΟΥΛΙΟΝ ΓΥΙ
ΟΝ ΦΑΒΙΑΣΕΟΥ
ΗΡΟΝ ΓΕΝΟΜΕ
ΝΟΝ ΠΡΩΤΟΜΜΕΝ
ΠΕΝΤΕΚΔΕΚΑΝ
ΔΡΟΝΤΩΝ ΕΚΔΙΚΑ
ΖΟΝΤΩΝ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΙΠΠΩΔΗΜΟΣΙΩΤΙ
ΜΗΘΕΝΤΑ ΧΙΛΙΑΡΧΟΝ
ΛΕΓΙΩΝΟΣ Δ ΣΚΥ
ΘΙΚΗΣ ΤΑΜΙΑΝ ΚΑΝ
ΔΙΔΑΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΟ...
ΚΑΝΔΙΔΑΤΟΝ ΙΕΡΕ
ΕΚΤΑΝΔΡΟΝ ΕΠΙ ΤΟ
ΙΕΡΟΠΟΙΙΟΝ ΣΤΡΑ
ΤΗΓΟΝ ΟΥΡΒΑΝΟΝ Ι...
ΣΒΕΥΤΝ ΛΕΓΙΩΝΟ
ΛΟΥΛΠΙΑΣ ΝΙΚΗΦΟ...
ΡΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΝ Ο
ΔΟΥ ΑΠΠΙΑΣ ΥΠΑΤΟ
ΠΡΕΣΒΑΝΤΙ ΣΤΡΑΤΗ
ΓΟΝ ΣΥΡΙΑΣ ΠΑΛΑΙ
ΣΤΕΙΝΗΣ ΤΡΕΒΙΟΣ
ΚΟΚΚΗΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝ
ΔΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΕΥ
ΕΡΓΕΤΗΝ

III

ΛΦ ΟΥΛΠΙΟΝ ΡΟΥ
ΣΤΙΚΟΝ ΑΙΜΙΛΙΑ
ΝΟΝ ΠΡΕΣΒ ΣΕΒΑ...
ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΤΟΝ ΗΒΟΥ
ΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΤΗΣ ΜΗ
ΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΓΚΥ
ΡΑΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΩΝ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΕΠΙΜΕ
ΛΟΥΜΕΝΟΥ
ΤΕΒΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

IV

ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΟΝ
ΠΡΟΚΛΟΝ ΕΚ ΣΥΝ
ΚΛΗΤΙΚΩΝ Κ ΥΠΑΤΙ
ΚΩΝ ΧΕΙΛΙΑΡΧΟΝ
ΕΝ ΔΑΚΙΑ ΛΕΓΙΩΝΟΣ
Ι ΓΕΜΙΝΗΣ ΔΗΜΑΡ
ΧΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΡΩ
ΜΗΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΕΝΤΑ Ο
ΔΩΝ ΗΓΕΜΟΝΑ ΛΕΓΙΩ
ΝΟΣ Α ΑΘΗΝΑΣ ΕΝ ΓΕΡΜΑ
ΝΙΑ ΑΝΘΥΠΑΤΟΝ ΚΑΙ
ΑΣ ΓΕΣΣΕΥΤΗΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΡ
ΗΤΟΝ ΒΕΛΠΙΚΤΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟ
ΛΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΑΤΙΑΣ ΣΕ
ΒΑΣΤΗ ΕΚΤΟΣΑΓΩΝ ΑΓ
ΚΥΡΑ ΤΟΝ ΕΑΥΤΗΣ ΣΩΤΗ
ΡΑ Κ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ

V

ΦΛΑΟΥΙΩ ΣΑΒΕΙ
ΝΩ ΓΕΝΕΙ ΝΕΙΚΟ
ΜΗΔΕΙ Η ΘΥΓΑΤΗΡ
ΤΗΝ ΣΤΗΛΗΝ
ΜΝΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ
ΟΣ ΑΝ ΔΕ ΣΚΥΛΗ ΤΟ
ΜΝΗΜΑ ΔΩΣΕΙ ΕΙΣ
ΤΟΝ ΦΙΣΚΟΝ Χ ΒΦ

VI

ΓΑΙΛ — ΦΛΑΟΥΙΑΝ Ν
ΣΟΥΛΠΙΚΙ... ΔΙΣ ΓΑ
ΛΑΤΑΡΧΗΝ ΤΟΝ Α
ΓΝΟΤΑΤΟΝ ΚΑΙ ΔΙ
ΚΑΙΟΤΑΤΟΝ Β 6
ΦΛΑΟΥΙΑΝΟΣ
ΕΥΤΥΧΗΣ
ΤΟΝ ΓΛΥΚΥΤΑ
ΤΟΝ ΠΑ
ΤΡΩΝΑ

VII

ΖΩΤΙΚΟΝ ΒΑΣΣΟΥ
ΑΝΔΡΑ ΑΓΑΘΟΝ ΤΟΝ
ΦΥΛΗΣ ΙΑ ΦΥΛΑΡΧΗΣΑΝ
ΤΑ ΦΙΛΟΤΕΙΜΩΣ ΚΑΙ
ΑΣΤΥΝΟΜΗΣΑΝΤΑ Α
ΓΝΩΣ ΚΑΙ ΕΡΓΟΝ ΠΟΙΗ
ΣΑΝΤΑ ΠΟΛΥΤΕΙΜΗΤΟΝ
ΕΝ ΚΟΜΟΚΕΤΙ ΩΕΚΤΩΝ
ΙΔΙΩΝ Κ ΚΑΘΗΜΕΡΑΝ
ΠΟΛΛΑ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑ ΤΗ ΦΥ
ΛΗ ΤΕΙΜΗΘΕΝΤΑ ΕΝ ΤΕ
ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΩΣ Κ ΒΟΥΛΗ
ΦΥΛΗ ΙΑ ΝΕΑ ΟΛΥΜΠΙΑ
ΕΠΙΜΕΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΒΑΣΣΟΥ ΓΑΙΟΥ Κ ΑΘΗ
ΝΑΙΟΥ ΣΕΝΤΑΜΟΥ
ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΔΟΘΕΝΤΟΣ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗΣ
Β ΒΟΥΛΗΣ Β

VIII

Ν Β ΚΑΛΛΙΣ
ΤΩ ΦΟΙ
ΒΙΩ ΝΙΤΩ
ΘΡΕΠΤΩ
ΜΝ—Μ—ΣΧΑ
ΒΡΙΝΕΝ ΚΑ
ΤΑ ΛΙΨΕ ΕΤΑΙΡΩ
ΚΑΙ ΕΑΥΤΩ Β

I. I

ΤΦΛ ΓΑΙΑ ΝΟΝ ΙΠΠΕΑ ΡΩΜΑΙΟΝ
ΚΑΙ ΔΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΑΡΞΑΝ
ΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΕΙΤΟΓΡΑΦΗΣΑΝΤΑ ΚΑΙ
ΠΡΕΣΒΕΥΣΑΝΤΑ ΚΑΤΑ ΘΕΟΝ ΑΝΤΩ
ΝΕΙΝΟΝ ΚΑΙ ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΣΑΝΤΑ ΔΙΣ ΤΟΥ
ΤΕ ΚΟΙΝΟΥ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΟ
ΑΣΚΛΗΠΙΕΙΩΝ ΤΕ Κ ΠΥΘΙΩΝ ΑΡΧΙ
ΕΡΕΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ ΓΑΛΑ
ΤΑΡΧΗΝ ΣΕΒΑΣΤΟΦΑΝΤΗΝ Κ ΚΤΙΣΤΗΝ
ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΓΚΥΡΑΣ

.ΦΥΛΗ

ΤΟΝ ΠΑΣΙ ΠΡΩΤΟΝ Κ ΦΙΛΟΤΕΙΜΟ
ΝΕΑΥΤΗΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ Κ ΠΛΟΥΣΤΗΡΑ
ΦΥΛΑΡΧΟΝΤΟΣ ΑΥΡ. ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ
ΣΕΚΟ—Ν ΔΟΥ ΕΠΙΜΕΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΦΛ. ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ Κ ΑΥΡ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ

Inſcriptiones Tabulæ ſecundæ, vulgari charactere conſcriptæ.

I.

Γ. Ἰούλιον Γ. υἱὸν Φαβία Σεουῆρον, γενόμενον πρῶτον μὲν πεντεκαιδέκανδρον τῶν ἐκδικαζόντων τὰ πράγματα· ἵππῳ δημοσίῳ τιμηθέντα, χιλίαρχον Λεγίωνος Δ. Σκυθικῆς, ταμίαν κανδιδάτον, δήμαρχον κανδιδάτον, ἱερεεκκαιδέκανδρον ἐπὶ τῶν ἱεροποίιον, στρατηγὸν οὐρβαῖον, πρεσβευτὴν Λεγίωνος Λ Οὐλπίας νικηφόρου, ἐπιμελητὴν ὁδοῦ Ἀππίας, ὕπατον, πρεσβ. ἀντιστράτηγον Συρίας Παλαιστείνης, Τρέβιος Κοκκήιος Ἀλέξανδρος τὸν ἑαυτοῦ εὐεργέτην.

Gaium Julium Gaii filium ex tribu Fabia Severum: primo quidem Quindecimvirum litibus judicandis, equo publico honoratum, Tribunum legionis IV. Scythicæ, Quæſtorem Candidatum, Tribunum Candidatum, Sacerdotem Quindecimvirum ſacris faciundis, Prætorem urbanum, Legatum legionis XXX. Ulpiæ victricis, Curatorem viæ Appiæ, Conſulem, Legatum Proprætorem Syriæ Paleſtinæ. Trebius Cocceius Alexander benefactorem ſuum.

Inſcriptio Ancyræ exſtat in ſtylobate ſculpta; huic emendandæ non parum deſudavi: nam apud Gruterum admodum vitiata ac media ſaltem ſui parte mutila legitur p. CCCCXXV. Duobus tamen exemplis uſus, ipſam pro virili reſtitui. Literas paſſim conjunctas & implicatas in Tabula obſerves; conjunctio Καὶ hic & alibi ſic exprimitur ϗ. De cætero forma literarum vulgaris eſt, ac priſco more delineata. Φαβία Id eſt, Tribûs Fabiæ, inſeriturque inter nomen & cognomen: ſignificat autem G. Julium Severum ex Tribu Fabia fuiſſe. Sic inſcriptio M. Aquilii Felicis, quam eruditis annotationibus illuſtravit D. Philippus a Turre Epiſcopus Adrienſis in Monumentis veteris Antii, initio habet, *M. Aquilio M. F. Fabia, Felici.* Vulgo putant hic Fabiâ, Ablativo caſu jacere, perinde atque in aliis inſcriptionibus, ubi Lemonia, Romilia, Fulvia, ſimpliciter habetur. Quia vero Ablativus ille caſus præpoſitionem ſubintelligit, hic ſubſtituas oportet *ex Fabia.* Sed id in Græco ſtare nequit: nam ſi ad ſeriem & caſum reſpexiſſent, Φαβίας haud dubie dixiſſent, & ſine ulla vel expreſſa vel ſubaudita præpoſitione ſenſus quadrabat; nimirum *G. Julius Fabiæ [tribûs] Severus.* Unde fortaſſe melius dicatur, nomen Tribûs in Tabulis marmoreis & æneis, Nominativi caſus eſſe, idque nulla habita ſeriei ratione a conſuetudine impetratum fuiſſe: ſic ſolent Græcæ inſcriptiones nomen familiæ in recto caſu exhibere. Reineſ. p. 368. T. Φλαύιος Ἀρτεμιδώρου υἱὸς Κυρίνα Ἀρτεμίδωρος. Et Gruter. p. DIII. Γάϊος Λευκίου υἱὸς Ποπιλία Κοίντος. Πετίλλιος Τίτου υἱὸς Σεργία πρίσκων.

Πεντεκαιδέκανδρον, *Quindecimvirum.* Nihil in vetuſtis marmoribus frequentius Quindecimviris, qui litibus judicandis præerant, & quemdam ceu Senatum in civitatibus conſtituebant. Erant item Quindecimviri ſacris faciundis, quorum in Tabulis non infrequens memoria. Utrumque munus geſſerat G. Julius Severus ut fert inſcriptio.

Ἵππῳ δημοσίῳ τιμηθέντα, *equo publico honoratum.* Nihil item frequentius in marmoribus, iis qui equo publico ob res præclare geſtas donabantur: qua de re videndus Salmaſius in notis ad Vopiſcum.

Ταμίαν Κανδιδάτον, δήμαρχον κανδιδάτον. *Quæſtorem Candidatum, Tribunum Candidatum.* Candidati erant qui in Candida veſte Conſulatum, Quæſturam, Præturam, Tribunatum, alioſve magiſtratus peterent. De Quæſtoribus

Candidatis hæc Lampridius in Alexandro: *Quæſtores Candidatos ex ſua pecunia juſſit munera populo dare : ſed ut poſt Quæſturam Præturas acciperent, & inde Provincias regerent.*

Στρατηγὸν Οὐρβαῖον, *Prætorem Urbanum.* Prætores Urbani erant ii qui in urbe jus dicerent. Cum enim Conſules bellis procul diſtinerentur, nec poſſent urbis adminiſtrationi vacare, peculiaris hic magiſtratus inſtitutus eſt. Quæ provincia primum uni, deinde duobus demandata eſt : quorum alius Prætor Urbanus dictus, inter cives tantùm ; alter Prætor peregrinus, inter cives & peregrinos lites componeret.

Πρεσβευτὴν Λεγίωνος λ̄. Οὐλπίας νικηφόρου. *Legatum legionis* XXX. *Ulpiæ victricis.* Legati nomen tripliciter accipitur; pro Oratoribus qui negotiorum cauſa mitterentur; pro Præſidibus & Rectoribus provinciarum; pro Præfectis Conſularibus, qui exercitibus præerant. Sive etiam pro Prætoriis Legatis, qui etiam Legati Legionum dicebantur. Suetonius de Veſpaſiano, *Claudio principe, Narciſſi gratiâ, Legatus Legionis in Germaniam miſſus eſt.* Poſtea ſequitur, *Curatorem viæ Appiæ* : vetuſtiſſimum munus erat eorum qui Curatores viarum dicebantur. Unde Cicero ad Atticum, l. 1. ep. 1. *Thermum Curatorem viæ Flaminiæ.* De eorum officio & dignitate V. Bergier *des grands Chemins de l'Empire.*

Ὕπατον, *Conſulem. C. Julius Severus*, hic ipſe ut videtur, & *M. Rufinus Sabinianus* in Conſularibus Tabulis habentur ad annum Chriſti 155. Severus autem & Sabinianus Conſules ordinarii vocantur in quadam inſcriptione Gruter p. DCVII.

Huic Inſcriptioni Gaii Julii Severi ſubjungendum Epitaphium uxoris, ut videtur, ejus, Ancyræ item exſcriptum.

ΚΑΡΑΚΥΛΛΑΙΑΝ	CARACYLÆAM
ARXIΕΡΕΙΑΝ	SACERDOTUM
ΑΠΟΓΟΝΟΝΒΑ	MULIERUM
ΣΙΛΕΩΝΘΗΓΑ	PRINCIPEM,
ΤΕΡΑΤΗΣΜΗΤΡΟ	EX REGIBUS
ΠΟΛΕΩΣΓΥΝΑΙ	ORTAM, FILIAM
ΚΑΙΟΥΛΙΟΥΣΕ	METROPOLEOS,
ΟΥΗΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΩ	UXOREM JULII
ΤΟΥΤΩΝΕΛΛΗ	SEVERI GRÆCO-
ΝΩΝΥΠΕΡΡΑ.....	RUM PRIMI....

Ἀρχιέρειαν, Sacerdotum mulierum principem, vel Sacerdotem maximam, non infrequenter in marmoribus memoratam deprehendimus : ſic inter marmora Oxonienſia, inſcriptione quadam Smyrnenſi, Aurelia Fauſta Ἀρχιέρεια dicitur, & in Miſcellaneis Sponii, Liciniana quædam Ἀρχιέρεια item appellatur. Erant item aliæ, quæ ἱέρειαι Sacerdotes ſimpliciter vocabantur : Sacerdotum vero fœminarum frequentiſſima mentio habetur in Gruterianis inſcriptionibus. Hic vero Θηγατηρ pro Θυγατὴρ clare legitur : quæ τοῦ υ in η mutatio his temporibus perrara, poſterioribus ſæculis frequentiſſima fuit. Caracylæa ex Regibus orta dicitur, puta quia ex Dejotaro Galatiæ Rege, aut ex Amynta, quemadmodum Pylæmenes ſupra memoratus, originem duceret.

II.

Τ. Φλ. Γαιανὸν ἱππέα Ρωμαῖον, καὶ δὶς τὴν πρώτην ἀρχὴν ἄρξαντα. καὶ πολειτογραφήσαντα, καὶ πρεσβεύσαντα κατὰ θεὸν Ἀντωνεῖνον, καὶ ἀγωνοθετήσαντα δὶς τοῦ τε κοινοῦ τῶν Γαλατῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἀγώνων τῶν Μεγάλων ἀσκληπιείων τε καὶ Πυθίων, ἀρχιερέα τοῦ κοινοῦ τῶν Γαλατῶν Γαλατάρχην σεβαστοφάντην καὶ κτίστην τῆς μητροπόλεως Ἀγκύρας.

T. Flavium Gaianum equitem Romanum, qui bis primam præfecturam tenuit, cenſum egit & Legati munere functus eſt ſub deo Antonino, ac ludis bis præfuit tam in communi Galatarum cœtu, quam in ſacris ludis magnis Aſclepienſibus & Pythiis, ſummum Sacerdotem communis Galatarum cœtus, Galatarchen, Auguſti flaminem & conditorem Metropolis Ancyræ.

ΦΥΛΗ

Τὸν πασιπρῶτον καὶ φιλότειμον ἑαυτῆς εὐεργέτην καὶ πλουτιστὴν φυλάρχοντος Αὐρ. Αγησιλάου Σεκόνδου, ἐπιμελουμένων Φλ. Ασκληπίου καὶ Αὐρ. Ασκληπίου.

TRIBUS

Primum inter omnes ac ſtudioſe in ſe beneficum, ſui locupletatorem: Tribuno Aur. Ageſilao Secundo, curantibus Fl. Aſclepio & Aur. Aſclepio.

Hæc inſcriptio Ancyræ eruta bis habetur apud Gruterum; ſed ita corrupte, ita diſſimiliter in utroque exemplo, ut pro duplici & diverſa edita fuerit, primò pag. ccccx. ſecundò pag. ccccxv. Ex neutra vero vix ibi verbum expiſceris. Hic, ut videas in Tabula, Α. Δ. Λ. producta ſuperne linea depinguntur, Є ſemper rotundum legitur, ω hac ubique forma. C ſic ſcribitur ſecundum recens inductam formam, bis tamen hoc veteri modo delineatur Σ. Poſita vero fuit ſecundo vertente ſæculo poſtquam Antoninus e vivis exceſſerat. Quis Antoninus, an Pius an Philoſophus hic memoretur, incertum. Opinor M. Aurelium deſignari. Poſt ſequitur Γαλατάρχην, *Galatarchen*, ſive ſacrorum ludorum in Galatia præſidem, ſic Ἀσιάρχης, Βιθυνιάρχης, Λυκιάρχης, dicuntur ii qui in Aſia, Bithynia, Lycia ſacris ludis præficiebantur. σεβαστοφάντην, occurrit apud Reineſium p. 375. ubi quiſpiam, cujus nomen excidit, Tiberii Claudii Ηρω.... (legendum fortaſſe Νέρωνος, *Neronis*,) σεβαστοφάντης dicitur. Ibidem, καὶ κτίστην τῆς μητροπόλεως Ἀγκύρας, *& fundatorem ſive conditorem Metropolis Ancyræ*; id eſt reſtauratorem, qui eam auxerit & ornaverit: qui loquendi modus alibi item occurrit: ſic Nabuchodonoſor, *Nonne hæc eſt Babylon, quam ego ædificavi?* At Babylon multis ante ſæculis fundata, a Nabuchodonoſore aucta ornataque tantum fuerat.

III.

Λ. Φούλυιον Ρουστικὸν Αἰμιλιανὸν πρεσβέα Σεβαστη[νῶν] στρατηγὸν, ὕπατον, ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς μητροπόλεως Ἀγκύρας τὸν ἑαυτῶν εὐεργέτην, ἐπιμελουμένου Τρεβίου Αλεξάνδρου.

L. Fulvium Ruſticum Æmilianum Legatum Sebaſtenorum, Prætorem, Conſulem, Senatus Populuſque Metropolis Ancyræ, in ſe beneficum, curante Trebio Alexandro.

Hæc item inſcriptio, Ancyræ in Cœmeterio Chriſtianorum ad ſepulcrum quoddam eruta, literarum nexus præfert, & priſcam characterum formam conſervat. Fulvius autem Æmilianus Conſul fertur in Tabulis Conſularibus cum M. Nummio Annio Albino ad annum Chriſti 206. *Sebaſtenorum.* Ancyra ut multæ aliæ urbes σεβαστὴ ſive Auguſta cognominabatur, ut inſcriptione ſequenti, Σεβαστὴ Τεκτοσάγων Ἀγκύρα, *Auguſta Tectoſagum Ancyra.*

IV.

Καλπούρνιον Πρόκλον ἐκ συγκλητι-

Calpurnium Proclum ex Senatori-

κῶν καὶ στρατηκῶν χιλίαρχον ἐν Δακίᾳ Λεγίωνος ιγ. Γεμίνης, δήμαρχον, στρατηγὸν Ῥώμης, ἐπιμεληθέντα ὁδῶν, ἡγέμονα Λεγίωνος α. Ἀθήνας ἐν Γερμανίᾳ, ἀνθύπατον Ἀχαΐας, πρεσβευτὴν καὶ ἀντιστράτηγον Βελγικῆς. ἡ μητρόπολις τῆς Γαλατίας Σεβαστὴ Τεκτοσάγων Ἄγκυρα, τὸν ἑαυτῆς σωτῆρα καὶ εὐεργέτην.

bus & Confularibus, Tribunum in Dacia legionis XIII. Geminæ, Tribunum, Prætorem Romæ, Curatorem viarum, Præfectum legionis primæ Athenienfis in Germania, Proconfulem Achaïæ, Legatum & Proprætorem Belgicæ, Metropolis Galatiæ Augufta Tectofagum Ancyra fervatorē fuum & erga fe beneficū.

Hæc infcriptio in eodem Cœmeterio ad ftybolaten quemdam vifitur : in monumentis autem Ancyranis deformata erat, hic reftitutam cernis duorum exemplorum ope : quorum aliud a Domino de Tournefort ; aliud a D. Faure exfcriptum fuerat.

Hic miri literarum nexus funt præfertim in hac voce Ἐν Γερμανίᾳ. In edito infcriptionum Ancyranarum legebatur, ἐν Παννονίᾳ, fed ἐν Γερμανίᾳ legendum effe fuadent bina apographa memorata. De Tribunis, Legatis, Legionibus, Proprætoribus cæterifque Magiftratibus adeantur rei Romanæ fcriptores. Character omnino prifcus eft : in vocibus tamen Βελγικῆς, & ἑαυτῆς Sigma quadrum delineatur fic Ꮶ.

V.

Φλαουίῳ Σαβείνῳ γένει Νικομηδεῖ ἡ θυγάτηρ τὴν στήλην μνείας χάριν. ὃς ἂν δὲ σκύλῃ τὸ μνῆμα δώσει εἰς τὸν φίσκον ✳ β φ.

Flavio Sabino, genere Nicomedienfi, Filia Cippum (*fupple* pofuit) memoriæ caufa. Qui expilaverit fepulcrum dabit ad fifcum denaria bis mille quingenta.

Infcriptio in Pandocheo quodam feu diverforio eruta ; in monumentis Ancyranis comparet, fed prorfus deformata. Character eft prifcæ formæ. Sigla pro denariis indicandis in aliis infcriptionibus habetur. Sic ad Epitaphium Myrtales Florentiæ, fed paulum diverfa occurrit, δώσει τῷ φίσκῳ ✳. βφ. *Fifco dabit denaria bis mille quingenta.* Diar. Italic. p. 203. Et in Epitaphio Afidis ibidem, diferte dicitur, ἀποδώσει δήμῳ Ῥωμαίων δηνάρια πεντακισχίλια : *Solvet populo Romano quinque millia denaria.* Character omnino prifcus eft, nullamque advectarum mutationum præfert.

VI.

Τ. Αἴλιον Φλαουϊανὸν Σουλπίκιον δὶς Γαλατάρχην, τὸν ἁγνότατον καὶ δικαιότατον, Φλαουιανὸς Εὐτυχὴς τὸν γλυκύτατον πάτρωνα.

Gaium Ælium Flavianum Sulpicium bis Galatarchen, caftiffimum & juftiffimum, Flavianus Eutyches, dulciffimum patronum.

Hæc infcriptio Ancyræ habetur in Cœnobio Armenorum, S. Mariæ dicto, & ad Cœmeterium exfcripta fuit. Edita fuerat cum aliquot mendis. Character eft veteris formæ : nihil ibi recens inductum obfervatur. Sed τὸ Υ fic delineatum non ita frequenter occurrit ; attamen in vetuftioribus marmoribus nonnumquam deprehenditur. In monumentis Ancyranis poft Πάτρωνα additur, διευτυχει, pro διευτύχει, *falve*, vel *profpere age.*

VII.

Ζωτικὸν Βάσσου ἄνδρα ἀγαθὸν τῆς φυλῆς ια. φυλαρχήσαντα φιλοτείμως, καὶ ἀστυνομήσαντα ἁγνῶς, καὶ ἔργον ποιήσαντα πολυτείμητον ἐν Κομοκετίῳ ἐκ τῶν ἰδίων, καὶ καθ' ἡμέραν πολλὰ παρέχοντα τῇ φυλῇ

Zoticum Baffi virum probum, qui Tribui XI. præfuit, urbifque præfecturam geffit cafte, & opus fecit præftantiffimum in Comocetio ex propriis pecuniis : ac in dies multa Tribui contulit:

τιμηθέντα ἔν τε ἐκκλησίᾳ ὡς καὶ βουλῇ. Φυλὴ ια. νέα Ὀλυμπία ἐπιμελουμένων Βάσσου, Γαΐου, καὶ Ἀθηναίου Σεντάμου· τοῦ τόπου δοθέντος ὑπὸ τῆς λαμπροτάτης βουλῆς.

qui honoratus eſt in cœtu populi, quemadmodum & in Senatu. Tribus XI. nova Olympia, curantibus Baſſo, Gaio & Athenæo Sentamo, locum dante ſplendidiſſimo Senatu.

Hæc inſcriptio in multis vitiata, inter Ancyranas non ita pridem cuſas, legitur: nos ad fidem duorum apographorum pro modulo noſtro reſtituimus. Ancyræ autem exſumta fuit in Cœmeterio quodam.

VIII.

... ν. Καλλίστῳ Φοιβίωνι τῷ θρέπτῳ μνήμης χάριν ἐνκατέλιπε, ἑταίρῳ καὶ ἑαυτῷ.

... Optimo Phœbioni Threpto memoriæ cauſa reliquit, amico & ſibi.

Habetur Ancyræ in ſtylobate ſculpta: nomen ejus, qui inſcriptionem poſuit, excidit. Ε hac forma depingitur; ϵ, & ω ſic; H ita exprimitur hic & alibi, ut ultima prioris literæ linea, & prima ſequentis, latera ejus conſtituant, deinde linea tranſverſa ponatur hoc modo, MN-M-Ε pro MNHMHΣ. Cætera tute obſerves.

Alias inſcriptiones Ancyranas ſubjungimus, quarum nonnullæ veterem characterum formam retinent, reliquæ novatas literarum figuras habent. Nam ſic in Oriente primis Auguſtorum ſæculis promiſcue ſcribebatur, donec priſcæ formæ prorſus tandem exoleſcerent.

Hæ vulgari characterum forma ita ſcribuntur, adjuncta interpretatione.

I.

Διῒ ἡλίῳ μεγάλῳ Σαράπιδι καὶ τοῖς συνναοῖς θεοῖς, τοὺς σωτῆρας Διοσκούρους ὑπὲρ τῆς τῶν αὐτοκρατόρων σωτηρίας καὶ νείκης (ſic) καὶ αἰωνίου διαμονῆς, Μ. Αὐρηλίου Ἀντωνείνου καὶ Μ. Αὐρηλίου Κομμόδου, καὶ σύμπαντος αὐτῶν οἴκου, καὶ ὑπὲρ βουλῆς καὶ δήμου τῆς μητροπόλεως Ἀγκύρας. Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου.

Jovi Soli magno Sarapidi & ejuſdem Templi diis, Servatores Dioſcuros pro Imperatorum ſalute & victoria & perennitate, M. Aurelii Antonini, & M. Aurelii Commodi, & pro univerſa ipſorum domo, & pro Senatu ac populo Metropolis Ancyræ. Apollonius Apollonii.

Hæc inſcriptio Ancyræ habetur in Pandocheo, ſeu diverſorio, vulgo *Kan*, in baſi quadam, ſive in ſtylobate, ſculpta. Excavatus autem ſuperne lapis fuit in vaſis ſive alvei formam. Videtur hæc baſis imponendis Dioſcurorum ſive Caſtoris & Pollucis ſtatuis concinnata fuiſſe, ut in templo Jovis magni Sarapidis collocarentur. *Sarapis* paſſim legitur in marmoribus, quorum exſcripta bene multa habemus; rarius autem *Serapis*. Imo etiam nomina a Sarapide orta ſic vulgo exprimuntur in vetuſtioribus manuſcriptis, Σαραπίων, Σαραπάμμων: unde arguuntur ii, qui mendoſe ſcriptum rati, Σέραπις, & Σεραπίων ubique legendum putant. Hæc autem inſcriptio priſco characterum genere ſcripta, nihil novatum in literarum forma præfert. Poſitaque fuit circa finem imperii M. Aurelii, qui obiit anno Chriſti 180.

II.

Θεοῖς καταχθονίοις καὶ Καπίτωνι Πασικράτους ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ ἀγαθῷ Που-

Dis manibus & Capitoni Paſicratis viro generoſo & Probo Publius

I

ΔΙΙ ΗΛΙΩ ΜΕΓΑΛΩ ΣΑΡΑΠΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΣΥΝ
ΝΑΙΟΙΣ ΘΕΟΙΣ ΤΟΥΣ ΣΩΤΗΡΑΣ ΔΙΩΣΚΟΥΡ
ΟΥΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΣΩΤΗ
ΡΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΙΩΝΙΟΥ ΔΙΑΜΟΝΗΣ Μ
ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥ ΚΑΙ Μ ΑΥΡΗ
ΛΙΟΥ ΚΟΜΜΟΔΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ
ΑΥΤΩΝ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΥΠΕΡ ΒΟΥΛΗΣ ΚΑΙ
ΔΗΜΟΥ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΓΚΥΡΑΣ

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ

II

ΘΕΟΙΣ ΚΑΤΑΧΘΟΝΙ
ΟΙΣ ΚΑΙ ΚΑΠΙΤΩΝΙ
ΠΑΣΙΚΡΑΤΟΥΣ
ΑΝΔΡΙ ΓΕΝΝΑΙΩ
ΚΑΙ ΑΓΑΘΩ ΠΟΥΠ
ΛΙΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ
ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΑΣΙ
ΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΜΗ
ΝΟΔΩΡΟΣ ΥΙΟΙ
ΑΥΤΟΥ ΠΕΡ ΤΙΝΗ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

III

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΙΟΥΛΙΟΝ
ΣΑΤΟΡΝΕΙΝΟΝ
ΤΟΝ ΗΓΕΜΟΝΑ

IV

ΓΛΟΝ ΕΙΝΩ ΠΑΥ
ΛΕΙΝΩ ΓΛΟΝ ΓΕΙ
ΝΟΣ ΣΑΓΑΡΙΣ ΚΑΙ
ΓΛΟΝΓΕΙΝΟΣ
ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΣ
ΠΑΤΡΙ ΜΝΗ
ΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

V

ΑΡΧΗΣΑΝΤΑ
ΚΑΙ ΑΣΤΥΝΟ
ΜΗΣΑΝΤΑ ΚΑΙ
ΙΕΡΑΣΑΜΕΝΟΝ
ΔΙΣ ΘΕΑΣ ΔΗΜΗ
ΤΡΟΣ ΤΙΜΗΘΕΝ
ΤΑ ΕΝ ΕΚΚΛΗΣΙ
ΑΙΣ ΠΟΛΛΑΚΙΣ
ΦΥΛΗ ΕΝΑΤΗ
ΙΕΡΑ ΒΟΥΛΑΙΑ
ΤΟΝ ΕΑΥΤΗΣ
ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ

VI

ΤΑΦΟΝ ΤΟΝ
ΕΝΘΑ ΠΛΗΣΙ
ΟΝ ΒΩΜΟΝ ΘΑ
ΜΑ ΕΤΕΥΞΕ ΚΑ
ΤΑ ΓΗΣ ΚΛΑΥΔΙΑ Η
ΚΑΙ ΔΕΧΑΣ ΑΘΗ
ΝΙΩΝΙ ΓΛΥΚΥΤΑΤΩ
ΚΑΙ ΦΙΛΤΑΤΩ ΑΓΝΩ
ΓΕΝΟΜΕΝΩ ΣΥΜ
ΒΙΩ ΜΝΗΜΗΣ
ΧΑΡΙΝ

VII

ΜΑΥΡ ΔΙΟΝΥΣΙ
ΟΝ ΤΟΝ ΓΛΥΚΥΤΑ
ΤΟΝ
ΜΑΥΡ ΣΤ(Ρ)ΑΤΩΡΙΑ
ΝΟΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛ
ΦΙΔΟΥΝ

VIII

Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗ
ΜΟΣ ΣΕΒΑΣΤΗ
ΝΩΝ ΤΕΚΤΟΣΑ
ΓΩΝ ΕΤΙΜΗΣΕΝ
Μ ΚΟΚΚΗΙΟΝ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΤΟΝ
ΕΑΥΤΩΝ ΠΟΛΙΤΗΝ
ΑΝΔΡΑ ΣΕΜΝΟΝ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΗΘΩΝ ΚΟΣΜΙΟ
ΤΗΤΙ ΔΟΚΙΜΩΤΑΤΟΝ

IX

ΟΥΑΛΗΣ ΚΑΙ ΣΑΝΒΑΤΟΣ
ΘΕΙΔΙΑ ΜΗΤΡΙ ΑΝΕΣΤΗ
ΣΑΝ ΤΟΝ ΒΩΜΟΝ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

X

ΔΙΟΤΕΙΜΟΣ ΔΙ
ΟΤΕΙΜΟ ΚΑΙ ΛΟ
ΤΑΤΙΟΙ ΔΙΟΙΣ
ΓΟΝΕΥΣΙ ΜΝΗ
ΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

XII

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ ΕΥΤΥ
ΧΟΥ ΚΛΑΥΔΙΑ ΙΟΥ
ΛΙΤΤΗ ΣΥΜΒΙΩ Α
ΓΑΘΗ ΤΟΝ ΒΩΜΟΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΣΤΟΘΗ
ΚΗΝ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑ
ΡΙΝ ΑΝΕΣΤΗ
ΣΕΝ

XIII

ΧΑΙΡΕ ΠΑΡΟΔΕΙΤ

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ
ΣΤΡΑΤΟΝΕΙΚΗ
ΓΛΥΚΥΤΑΤΗΣ
ΥΝΒΙΩ ΜΝΗΜΗΣ
ΧΑΡΙΝ

XIV

Π ΠΟΜΠΟΝ ΣΕ
ΚΟΥΝΔΙΑΝΟΝ ΠΡΕΣ
ΒΕΥΤΗΝ ΣΕΒ ΑΝΤΙ
ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ
ΚΑΛ ΜΑΚΕΔΟΝ

XV

ΟΚΤΑΥΟΣ ΡΟΥΦΟΣ ΣΥΝ ΠΑΠ
Ι ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΙΛΟΙΠΩ ΙΚΟΣΜΩ ΙΕΚ

XI

ΛΟΥΚΙΟΣ
ΣΕΡΗΝΙΑ ΣΥΝΒΙΩ
ΑΝΕΣΤΗΣΑ ΜΝΗ
ΜΗΣ ΧΑΡΙΝ
ΔΙ ΕΥΤΥΧΙΤΕ

XVI

ΣΥΝΠΛΗΡΩΣΑΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΣΑΝΤΟΣ ΤΗ Ι ΜΗΤΡΟΠΟΛ ΤΟ ΤΕΙΧΟΣ
. . . . ΤΟΥ ΛΑΜΠΡ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΑΡΞΑΜΕΝΟΥ

XVII

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗΙ
ΤΟΡΝΕΙ ΤΟΡΙΑΝΟΝ ΕΠΙΤΡΟΠΟΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙ
ΩΝ ΗΜΩΝ ΕΠΙ ΑΘΥΛΩΝ
ΤΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ ΣΕΜΝΟΝ ΚΑΙ ΛΙΟΣ
ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΦΙΛΟΝ ΚΑΙ
ΕΥΕ. . . .

πλιος ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ Πασικράτης καὶ Μηνόδωρος υἱοὶ αὐτοῦ *Περτινη μνήμης χάριν.	frater ejus & Paſicrates & Menodorus filii ejus, ... memoriæ cauſa.

Hæc inſcriptio, priſco item more ſcripta, Ancyræ habetur in lapide, baſis inſtar adornato, quos βωμοὺς ſive aras ſepulcrales appellabant veteres : apud Gruterum item habetur, ſed aliquot in locis vitiata. Vox περτινη, vel ut Gruterus habet περηνοι, corrupta haud dubie eſt. Videtur legendum, πατρὶ μνήμης χάριν, *patri memoriæ cauſa.*

III.

Ἀγαθῇ τύχῃ ἡ Μητρόπολις Ἰούλιον Σατορνεῖνον τὸν ἡγέμονα.	Bonæ fortunæ, Metropolis Julium Saturninum Præfectum.

Hæc inſcriptio muro infixa nihil præter veterem literarum formam præfert, *M* tamen ſic deflexum habetur, ut in columnis Farneſianis.

IV.

Γ. Λονγίνῳ Παυλείνῳ Γ. Λονγῖνος Σάγαρις, καὶ Γ. Λονγῖνος Κλαυδιανὸς, πατρὶ μνήμης χάριν.	Gaio Longino Paulino G. Longinus Sagaris, & G. Longinus Claudianus, Patri memoriæ cauſa.

Forma literarum priſca eſt : ſed obſervandum regulam illam, qua ν ante γ, in γ, mutatur, hic plerumque negligi; ut in voce Λονγῖνος; ſimiliterque ν ante β paſſim ſervari, ut in voce συνβίος, animadvertas in his inſcriptionibus. Hoc porro marmor, cujus inſcriptionem referimus, habetur in domo quadam Ancyrana, muro affixum.

V.

. . . αρχήσαντα καὶ ἀγυνομήσαντα. καὶ ἱερασάμενον δὶς θέας Δημήτρος· τιμηθέντα ἐν ἐκκλησίαις πολλάκις· φύλη ἐνάτη ἱερᾷ βουλαίᾳ τὸν ἑαυτῆς εὐεργέτην.	. . . qui præfecturam geſſit & urbi præfuit, & bis ſacris deæ Cereris functus eſt: honoratus in conventibus ſæpe. Tribus nona ſacro Senatuſconſulto erga ſe beneficum.

Hæc inſcriptio in arce Ancyrana baſi inſculpta eſt, cui fortaſſis Viri, in cujus honorem hæc ſcripta ſunt, ſtatua impoſita fuerat : hujus vero nomine & aliquot lineis mutila inſcriptio eſt, quæ inter Ancyranas legitur, ſed vitiata : nam a principio inepte ſcribitur, ἀρχάσαντα, pro αρχήσαντα, ſive φυλαρχήσαντα: nam vox eſt ab initio mutila. Character omnino priſcus eſt.

VI.

Τάφον τὸν ἔνθα πλησίον βωμὸν θ' ἅμα
Ετευξε κατὰ γῆς Κλαυδία ἡ καὶ Δέχας
Αθηνίωνι γλυκυτάτῳ καὶ φιλτάτῳ,
Αγνῷ γενομένῳ συμβίῳ μνήμης χάριν.

Id eſt :

Sepulcrum hoc & aram proxime ſitam
In terra fecit Claudia Dechas
Athenioni dulciſſimo & amabiliſſimo;
Caſto conjugi memoriæ cauſa.

Hæc item in Ancyrana arce habetur ad Templum Turcorum vulgo *Moſcheam*, & inter Ancyranas inſcriptiones legitur cum mendis aliquot. Iambis conſtat quatuor, veterique forma ſcripta eſt. De Aris ſepulcralibus ſupra diximus & in Diario Italico p. 202. Erant autem lapides quadri ſolidi, inſcripti nominibus defunctorum.

VII.

M. Α'υρ. Διονύσιον τὸν γλυκύτατον, M. Α'υρ. Στρατορειανὸς τὸν ἀδελφιδοῦν.

M. Aur. Dionyſium dulciſſimum, M. Aur. Stratorianus patruelem.

Ancyræ item eruta fuit. In præcedentibus inſcriptionibus priſcus character non mutatur, ſecus in ſequentibus.

VIII.

Η βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Σεβαστηνῶν Τεκτοσάγων ἐτίμησεν M. Κοκκήιον Ἀλέξανδρον τὸν ἑαυτῶν πολίτην καὶ τῇ ἠθῶν κοσμιότητι δοκιμώτατον.

Senatus populuſque Sebaſtenorum Tectoſagum honoravit M. Cocceium Alexandrum civem ſuum, virum probum & morum ornatu ſpectabiliſſimum.

Sculpta eſt in columna, urbis Ancyræ mœnibus affixa inter portas Smyrnenſem & Conſtantinopolitanam. Sigma hic ſemper quadrum eſt, *M* reclinatum ut ſupra: reliquæ literæ veteris formæ.

IX.

Ουάλης καὶ Cανβάτος τῇ ϵἰδία μητρὶ ανέστησαν τὸν βωμὸν μνήμης χάριν.

Valens & Sanbatus propriæ matri erexerunt aram memoriæ cauſa.

Hæc inſcriptio in Cœmeterio Chriſtianorum Ancyræ habetur, ac characterum omnes ſub Imperio Romano advectas formas præfert: nam ϵ, C, ω, ſic ſcribuntur.

X.

Διότιμος Διοτείμω καὶ Λοτατίω (ſic) ἰδίοις γονεῦσι μνήμης χάριν.

Diotimus Diotimo & Lotatio propriis parentibus memoriæ cauſa.

Hæc habetur Ancyræ inter portas Smyrnenſem & Conſtantinopolitanam, muro infixa ex parte urbis. ϵ & C ſecundum novatam formam jacent *M* reclinatur ad dexteram.

XI.

Λούκιος Σερηνία συμβίῳ ανέστησα μνήμης χάριν. Εὐτυχῖτε.

Lucius Sereniæ conjugi erexi memoriæ cauſa. Valete.

Ancyræ in veteri Pandocheo ſeu diverſorio, vulgo *Kan.* Sigma quadrum ſemper eſt, ω ſic delineatur.

XII.

Ἀπολλώνιος Εὐτύχου Κλαυδίᾳ Ἰουλίττῃ συμβίῳ ἀγαθῇ, τὸν βωμὸν καὶ τὴν ὀστοθήκην μνήμης χάριν ανέστησεν.

Apollonius Eutychi Claudiæ Julittæ conjugi honæ aram & oſſium thecam memoriæ cauſa erexit.

Hæc in arce Ancyræ occurrit, in ara ſepulcrali ſcripta, quas vulgo ad ſtybolatæ formam concinnabant. ω μέγα ſic ſcribitur w quaſi M inverſum. Sigma triplici forma hinc & inde ſcriptum habetur, veteri ſcilicet, quadra, & rotunda. Οστοθήκην inſcriptiones Latinæ per *Oſſuaria* exprimunt.

XIII.

Χαῖρε παροδῖτα.

Salve viator.

Μάρκελλος Cτρατονείκῃ γλυκυτάτῃ συμβίῳ μνήμης χάριν.

Marcellus Stratonicæ dulciſſimæ conjugi memoriæ cauſa.

Hæc inſcriptio Ancyræ habetur ad portam *Keſaria* dictam. Inter hanc lineam Χαῖρε παροδῖτα, i. *Salve viator*, & ſequentem, ſpatium eſt, in quo ſculptum erat caput Stratonices, jam deformatum. In hac inſcriptione A reclinatum eſt cum angulo intus, *Sigma* rotundum ſic C, cætera priſca.

XIV.

Π. Πομπώνιον Σεκουνδιανὸν πρεσβευτὴν Σεβαστοῦ ἀντιστράτηγον καλ. Μακεδον.

P. Pomponium Secundianum Legatum Augusti, Proprætorem optimum Macedoniæ.

Hæc ad mœnia Ancyræ habetur. Character omnino priscus est: folia hinc inde in fine vocum delineantur, quod est in veteribus inscriptionibus frequentissimum. Καλ. καλὸν vel κάλλιστον significat. Μακεδον. pro Μακεδονίας positum arbitramur.

XV.

Οκτάουιος Ρουφος συνπαντ. . . . .
παντὶ τῷ λοιπῷ κόσμῳ εκ. . . .

Octavus Rufus. . . . . . .
omni reliquo ornamento. . . .

Hæc inscriptio item Ancyræ exstat in Epistylio quodam (*architrave,*) sed mutila: quæ supersunt indicant Octavum Rufum urbis ædificiis aliquid contulisse. Character priscæ formæ est, in Dativo casu ι adscribitur in τωι κοσμωι.

XVI.

. . . Συνπληρώσαντος καὶ ἀφιερώσαντος τὴ μητρόπολ. τὸ τεῖχος. . . . . .
τοῦ λαμπροτάτου ἡγέμονος ἀρξαμένου.

. . . qui murum Metropolis complevit & consecravit. . . . .
splendidissimus Præfectus incœperat.

Hæc item Ancyræ in quodam Epistylio habentur: indicantque murum urbis a quodam præfecto inchoatum, ab alio, cujus nomen excidit, completum absolutumque fuisse. Character priscus est. Literæ nexu junguntur plerumque, ut passim supra observatum est. Post vocem ΛΑΜΠΡ. id est, Λαμπροτάτου, adest abbreviationis nota sic ∟: litera ξ sic delineatur Ξ.

XVII.

Ἀγαθῇ τύχῃ. Τ. Ορνιτοριανὸν ἐπίτροπον τῶν κυρίων ἡμῶν ἐπὶ ἀθύλων, τὸν δίκαιον καὶ σεμνόν. Κ. Αἴλιος Αγησίλαος τὸν ἑαυτοῦ φίλον καὶ εὐεργέτην.

Bonæ fortunæ. T. Ornitorianum curatorem Dominorum nostrorum. . . . justum & probum. C. Ælius Agesilaus amicum suum & erga se beneficum.

Hæc Ancyræ ad portam hortorum legitur. Τορνιτοριανὸν, legendum puto Τίτον Ορνιτοριανὸν, *Titum Ornitorianum.* Quid hac voce, ἐπὶ ἀθύλων, significetur ignoramus: sed mendum subesse suspicamur. Sigma semper quadrum est: reliqua priscæ formæ.

In præmissis inscriptionibus mutationes ineunte Romano imperio in priscos characteres advectas quisque observare possit; nempe τοῦ Ε in Є, τοῦ Ξ in superius allatam formam, quamquam hæc postrema ante Romanum imperium forte usurpata fuerit; τοῦ Σ in Ⲉ & C, τοῦ Ω in ω. Nam formæ τοῦ Α & Μ reclinatæ & oblongæ, ante rem Romanam usurpatæ deprehenduntur: similiterque forma τοῦ Υ cum transversa linea sic ♈. Cæterum illæ formæ principio Imperii Romani novatæ, Romæ frequentius adhibebantur: in Oriente vero statim a principio rarius, & sensim tamen usus obtinuit; ita ut in quibusdam inscriptionibus priscus usus prorsus retineatur, in aliis novæ ac veteres formæ promiscue usurpentur; in aliis novæ tantum compareant. Idque ad quartum usque sæculum: nam a IV. & V. sæculo, novatæ formæ, quantum ad tres literas Є, C, ω, passim deprehenduntur; priscæ vero Ε, Σ, Ω, perraro observantur in marmoribus vel nummis. In Codicibus autem manuscriptis, Ε, Σ, Ω, atque etiam Α. nusquam habentur, quod quidem viderim, nec nisi inter arcanas literas comparent, ut in

Cryptographia inferius dicetur ; ſed earum loco in manuſcriptis unciali charactere exaratis λ, ϵ, C, ω, ſemper obſervantur ; in Codicibus, inquam, Græca manu ſcriptis : nam in iis Græcis libris qui Latina manu ſcripti ſunt A nonnumquam occurrit, ut jam diximus.

CAPUT VII.

De aliis quibuſdam Inſcriptionibus Græcis ad Auguſtorum priora ſæcula pertinentibus. Sigilla. Inſcriptiones Papiæ Diodori, Nicocratis Poëtæ, & Coſmiæ, ac Græco-Gallica Chyndonactis. Alia Inſcriptio. Obſervationes quædam in varias literarum formas.

JUVAT alias quaſdam inſcriptiones adferre, quæ a veteri literarum forma nonnihil deflectunt, ac præter novatos ineunte Romano Imperio characteres, figuras quaſdam non vulgares præferunt. Etſi vero aliunde nullam temporis notam per ſe habeant ; ex ipſa tamen forma prioribus Auguſtorum ac Cæſarum ſæculis poſitæ fuiſſe comprobantur. Prima eſt ſigilli cujuſdam, ad ſigillanda dolia confecti. Qua de in Diario noſtro Italico p. 140. perſpicuis exemplis ediſſeruimus. Hujus ſigilli ectypum ad me miſit D. Guillelmus Laparre Procurator Generalis Congr. S. Mauri Romæ, brevi miſſurus ſigillum ipſum, ut ſpem facit. Huic alterum adjicimus Romæ erutum, jamque noſtrum, eidem olim uſui deputatum. Nam præter ſigilla, obſignandis literis & epiſtolis, quæ vulgo annulis inſigebantur, & magno numero hodieque viſuntur in Muſéis variis ; ſigilla item innumera ſuperſunt doliis notandis. Dolia quippe vino aliiſque liquoribus ſervandis, teſtacea ſive figlina olim erant : unde Martialis,

Si non ignota eſt docti tibi terra Catulli,
Potaſti teſta Rhætica vina mea.
Itemque,
Et multa fragrat teſta ſenibus autumnis.

Hujuſmodi autem dolia variæ magnitudinis innumera pene vidi Romæ : alia rotunda prorſus, qualia ſunt duo in villa Ludoviſiana, quæ 300. ſaltem ſextaria capere poſſint : quædam ab ima parte in acumen deſinunt, ut nonniſi aliquo nixa ſtare poſſint. Exceptis autem Ludoviſianis duobus, dolia cætera quæ vidi triginta aut quadraginta ſextariorum plus vel minus ſunt ut plurimum : neque enim amplitudine multum inter ſe diſcrepant : de viſis tantum loquor. Os ſuperne & collum habent anguſtum. A collo autem dum mollia adhuc eſſent in officinis figlinis, ſigillo ejus cujus futura erant obſignabantur. Id experti dicimus : dolia quippe hujuſmodi Romæ vidimus, ſignata nominibus variis, impreſſionemque, qualem cernis in his, quorum ectypum damus, præferentia. Sed pleraque Latina ; Græca vero hæc duo tantum hactenus offendi. Primum, lunæ cornua exhibens, nuper erutum fuit : ejus autem inſcriptio ita legitur, Καΐȣ Σερϐιλίου Βιταλίωνος, *Caii Servilii Vitalionis* : ubi obſerves poſt literam K. quæ compendio jacet pro Καΐȣ, ad notam abbreviationis ſupinam lineam craſſiorem apponi. Qui mos fuiſſe deprehenditur aliis item in ſigillis Latinis, & nominatim in noſtro æneo, ubi legitur, Q. SABINI SECUNDINI. Ibi vides

poſt-

post literam Q. nempe Quinti, pro abbreviationis nota lineam apponi. Post vocem Cερβιλίου, punctum adest. In multis enim inscriptionibus post singulas voces puncta adjiciebantur, nulla habita sententiæ ratione, ut jam diximus Libro 1. Punctum vero hîc scribitur rhombi forma : alibi perfecte quadrum habetur; in Epitaphio Olympiæ triangulare ; frequentissime tamen rotundum. Cæterum reliquæ lineolæ curvæ, initio & fine linearum apponuntur, ne spatium vacuum supersit : quod in aliis item inscriptionibus observatur, mutatis tamen pro sculptoris arbitrio figuris, & signis. Hic litera B pro V consonante bis ponitur : quæ commutatio literarum non infrequens est, cum Latina nomina Græce scribuntur : sic Cέβηρος pro Cεούηρος, & vice versa Φευράριος pro Φεβρυάριος. Alterum sigillum sic habet, & quidem ea, quæ Romæ sub Augustis vulgaris erat, characterum forma, T. Ιουλίου Φοιβίωνος. *T. Julii Phœbionis*,

Aliam item inscriptionem, Romæ haud ita pridem erutam, ad fidem marmoris secundum germanam literarum figuram in Tabula repræsentamus, qualem accepimus. Sic autem vulgari more scribitur:

Θεοῖς καταχθονίοις. Παπίας Διοδώρου Cαρδιανὸς ζῶν ἑαυτῷ ἐποίησεν, καὶ Μ. Τιτίῳ Ιανουαρίῳ υἱῷ. ὃς ἔζησεν ἔτη ιη. καὶ ἀπελευθέραις καὶ ἀπελευθέροις ἑαυτῶν.

Dis manibus. Papias Diodori Sardianus vivens sibi ipsi fecit, & M. Titio Januario filio, qui vixit annis octodecim, & libertabus libertisque ipsorum, (*nempe patris atque filii.*)

Hic præter consuetudinem libertæ ante libertos locantur, casúne an consilio, ignoratur. Puncta post singula pene verba ponuntur, exceptis iis, quæ lineam terminant : quia ut primo libro dicebamus, puncta ideo apponebantur, ne voces confunderentur, neve syllabæ prioris vocis cum posteriore, ac vice versa, jungerentur. In sequenti tamen inscriptione puncta quædam in fine linearum habentur, quod rarius contingit.

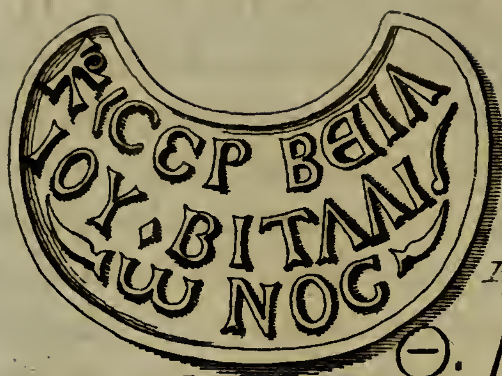
Hic sæpe vides literam I. aliis prominentem ; ut literam longam Plauti in Aulularia non male referat. A. item A. & N. aliquantum deflectunt a vulgaribus formis. Є, C & ω ea figura delineantur, quæ ab initio Cæsarum & Augustorum, uti sæpe diximus, paulatim advectæ sunt.

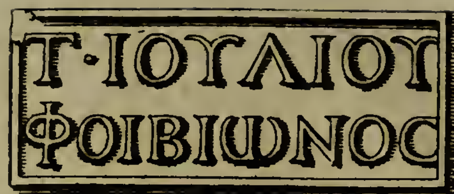
Sequens Epitaphium, Nicocratis cujusdam defuncti, Poëtæ, Musici & Citharœdi, mores depingit : quod genus hominum, quæ vitia carmine & modulatione celebrant, eadem ipsa suapte vivendi ratione plerumque referunt ; ut videas in hac inscriptione, quam in Vinea Augustinianorum Romæ eruit, mihique obtulit vir eruditus Guillelmus Bonjour. Hæc vero cusa fuit a Raphaële Fabreto : sed nulla habita formarum ratione, quas in Apographo suo expressit laudatus vir Bonjour, cujus etiam ope mendum conspicuum restituimus. Ad latus inscriptionis dextrum legentibus, est protome (*buste*) defuncti : ibidemque puella, lyræ sive citharæ cubito incumbens : Poëta sedens, volumen manu gestans, ac persona scenica sub sedili. A sinistro latere, Poëta sedens cum volumine : sub sedili vero pluteus, puella cubito innixa columnæ, itemque persona scenica. Has vero figuras non nacti sumus, in Tabula exprimendas. Binæ puellæ sunt totidem Musæ : quæ citharæ innititur, est Clio, de qua Callimachus,

Κλειὼ καλλιχόρου κιθάρης μελινδέα μολπήν.

i. *Clio dulcisonæ citharæ modulamina promsit.*

Virgilius autem : *Clio gesta canens transactis tempora reddit.*

Inscriptio

Θ. Κ.

ΠΑΠΙΑC ΔΙΟΔΩΡΟΥ
CΑΡΔΙΑΝΟC
ΖΩΝ · ΕΑΥΤΩ · ΕΠΟΙΗCΕΝ
ΚΑΙ · Μ · ΤΙΤΙΩ · ΙΑΝΟΥΑΡΙΩ
ΥΙΩ · ΟC · ΕΖΗCΕΝ ΕΤΗ · ΙΗ
ΚΑΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΑΙC ΚΑΙ ΑΠΕ
ΛΕΥΘΕΡΟΙC · ΕΑΥΤΩΝ

Alia.

Μ. CΕΜΠΡΩΝΙΟC ΝΕΙΚΟΚΡΑΤΗC
ΗΜΗΝ ΠΟΤΕ ΜΟΥCΙΚΟC ΑΝΗΡ
ΠΟΙΗΤΗC · ΚΑΙ ΚΙΘΑΡΙCΤΗC ·
ΜΑΛΙCΤΑ ΔΕ ΚΑΙ CΥΝΟΔΕΙΤΗC
ΠΟΛΛΑ ΒΥΘΟΙCΙ · ΚΑΜΩΝ
ΟΔΗΠΟΡΙΕC · ΔΑΤΟΝΗCΑC ·
ΕΝΠΟΡΟC ΕΥΜΟΡΦΩΝ ΓΕΝΟΜΗΝ.
ΦΙΛΟΙ ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ·
ΠΝΕΥΜΑ ΛΑΒΩΝ ΔΑΝΟC ΟΥΡΑΝΟΘΕΝ
ΤΕΛΕCΑC ΧΡΟΝΟΝ ΑΝΤΑΠΕΔΩΚΑ
ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΜΟΥCΑΙ ΜΟΥ ΤΟ CΩΜΑ ΚΡΑΤΟΥCΙ

Alia.

ΚΟCΜΙΑ ΖΗCΑCΗ ΕΤΗ Ϛ ΗΜΕΡΑC ΙΘ
ΩΡΑC Β̄ ΚΟCΜΟC ΚΑΙ ΘΕΟΔΟΤΗ
ΤΕΚΝΩ ΓΛΥΚΥΤΑΤΩ ΜΝΕΙΑC ΧΑΡΙΝ
ΕΠΟΙΗCΑΝ

Chyndonactis Inscript. Vide Præf.

ΜΙΘΡΗC ΕΝ ΟΡΓΑΔΙ CΩΜΑ
ΤΟ ΧΩΜΑ ΚΑΛΥΠΤΕΙ
ΧΥΝΔΟΝΑΚΤΟC ΙΕΡΕΩΝ
ΑΡΧΗΓΟΥ ΔΥCΕΒ ΑΠΕΧ
ΛΥCΙΟΙ ΚΟΝ ΟΡΟC

ΜΙΘΡΗC ΕΝΟΡΓΑΔΙ ΧΩΜΑ
ΤΟ CΩΜΑ ΚΑΛΥΠΤΕΙ
ΧΥΝΔΟΝΑΚΤΟC ΙΕΡΕΩΝ
ΑΡΧΗΓΟΥ ΔΥCΕΒ ΑΠΕΧΟΥ
ΛΥCΙΟΙ ΚΟΝ ΟΡΩC

Apposite autem Citharœdo, qualis erat Nicocrates, Musa citharæ inventrix appingitur. Altera puella, columnæ innixa, cum persona scenica sive larva, est Euterpe, de qua Callimachus:

Εὐτέρπη τραγικοῖο χοροῦ πολυηχέα φωνήν.

Hoc est, *Euterpe Chori Tragici resonabile carmen.*

Hanc Virgilius fistula ludentem exhibet his verbis,

Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget:

Poëta sedens volumen gestat, quod est Calliopes symbolum, hæc autem Musa Poësin invenisse dicitur: unde vetus Epigramma:

Καλλιόπη σοφίην ἡρωΐδος εὗρεν ἀοιδῆς.

Calliope artem Heroïci carminis invenit.

Epitaphium autem vulgaribus typis ita scribitur:

M. Σεμπρώνιος Νικοκράτης,
Ἤμην ποτὲ μουσικὸς ἀνὴρ,
Ποιητὴς, καὶ κιθαριστὴς,
Μάλιστα δὲ καὶ συνοδείτης·
Πολλὰ βυθοῖσι καμὼν,
Ὀδηπορίες (sic) δ' ἀτονήσας.
Ἔμπορος εὐμόρφων γενόμην,
Φίλοι, μετέπειτα γυναικῶν·
Πνεῦμα λαβὼν δάνος οὐρανόθεν
Τελέσας χρόνον ἀνταπέδωκα·
Καὶ μετὰ τὸν θάνατον
Μοῦσαί μου τὸ σῶμα κρατοῦσι.

In quarto versu legerat P. Bonjour καὶ συνοδέτης, Fabretus συνοδείτης; proclivis est literarum commutatio, præstat vero postrema lectio. Versu antepenultimo legitur apud Fabretum quidem, αὐταπέδωκα, quæ lectio haud dubie vitiata est: melius ἀνταπέδωκα legit P. Bonjour.

Hæc non metro quidem scripta sunt; sed Poëticen tamen olent in narrandi genere: sic autem interpretamur:

M. Sempronius Nicocrates,
Eram olim musicus vir,
Poeta & Citharœdus,
Maxime autem Synhodites.
Multum in fluctibus laboravi
Et in itineribus defatigatus sum.
Mercator formosarum deinde;
O amici, mulierum fui.
Spiritum, quem in fœnus celitus acceperam,
Expleto tempore reddidi:
Et post obitum
Musæ corpus tenent meum.

Observanda est in hac inscriptione forma τοῦ M: nam ita depingitur , ut & in sequenti inscriptione: quâ figurâ in vetustioribus item marmoribus occurrit, sicque fere in Codicibus a nono Christi sæculo delineari solitum est.

Συνοδείτης, sive συνοδίτης, id est, ut quidem opinor, Synhodo adscriptus

& Apollinis Parasitus, quales memorantur in quibusdam inscriptionibus apud Gruterum p. CCCXXX. *M. Aurelio Augusti liberto, Agilio Septentrioni, Pantomimo sui temporis primo, Sacerdoti Synhodi, Apollinis Parasito.* Ibidemque alter dicitur,

Adlectus scenæ, Parasitus Apollinis item.

Eodem loco, de L. Acilio dicitur, *Nobili Archimimo, communi munere, adlecto diurno Parasito Apollinis, Tragico, Comico,* &c. Ibidemque Adlecti Scenicorum memorantur, & Adlectorum hujusmodi ordo sive catalogus ducitur. Idemque catalogus cum inscriptione tota, fusior sincериorque datur p. M. LXXXIX. ubi sexaginta Adlecti, nomine proprio designantur. Nicocratem igitur Poëtam & Citharœdum, eidem Synhodo sive Collegio adlectum & Apollinis Parasitum fuisse putamus; ideoque συνοδίτην dici: ubi advertas σύνοδον pro conviviis sæpius accipi. Adlectum autem scenæ fuisse suadent larvæ scenicæ tumulo insculptæ, de quibus supra.

Quod dicitur vero, πνεῦμα λαβὼν δάνος οὐρανόθεν τελέσας χρόνον ἀνταπέδωκα, *Spiritum, quem in fœnus cælitus acceperam, expleto tempore reddidi,* his Phocylidis versibus accinit:

Ψυχαὶ γὰρ μίμνουσιν ἀκήρειοι ἐν φθιμένοισι·
Πνεῦμα γάρ ἐστι Θεοῦ χρῆσις θνητοῖσι καὶ εἰκών.
Σῶμα γὰρ ἐκ γαίης ἔχομεν καὶ πάντες ἐς αὐτὴν
Λυόμενοι κόνις ἐσμέν, ἀὴρ δ' ἀνὰ πνεῦμα δέδεκται.

Hoc est:

Animæ namque incorruptæ manent in mortuis:
Spiritus enim, Dei est usus mortalibus, & imago.
Corpus autem e terra accepimus: & omnes in illam
Resoluti pulvis sumus: cælum vero spiritum accipit.

Sic item Lucretius, l. 3.

Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu.

Cum autem adjicitur, καὶ μετὰ τὸν θάνατον Μοῦσαί μου τὸ σῶμα κρατοῦσι; id est, *Et post obitum, Musæ corpus tenent meum;* alluditur, ni fallor, ad Musas hinc & inde in tumulo exsculptas.

Tertia inscriptio sic vulgaribus typis editur.

Κοσμίᾳ ζησάσῃ ἔτη ϛ. ἡμέρας ιθ. ὥρας β. Κόσμος καὶ Θεοδότη τέκνῳ γλυκυτάτῳ μνείας χάριν ἐποίησαν.

Cosmiæ, quæ vixit annis VI. diebus XIX. horis II. Cosmus & Theodote filiæ dulcissimæ, memoriæ causa fecerunt.

Hanc adtulimus in Diario Italico, p. 439. quæ præter formam τοῦ μ, præcedenti inscriptioni similem, singularem præfert literæ H figuram sic H.

Alteram inscriptionem adjicimus a Raphaële Fabreto olim D. Joan. Mabillonio nostro transmissam; quam licet ad fidem marmoris quoad literarum formam & magnitudinem accurate delineari curaverit Fabretus in exemplo ad D. Mabillonium misso, eamdem tamen vulgaribus typis edidit ipse inscript. p. 741. nec interpretationem adjecit. Nos qualem a D. Joan. Mabillonio accepimus, in ære incidi curavimus; vulgaribus autem literis descripta sic habet:

Θεοῖς καταχθονίοις
Ἐνθάδ' ἐγὼ κεῖμαι Ὀλυμπία ἐτῶν κβ.

ΘΕΟΙC ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΙ

ΕΝΘΑΔΕΓΩΚΕΙΜΑΙΟΛΥΜΠΙΑ ΕΤ
ΚΒ· ΕΛΛΗΝΜΕΝΤΟΓΕΝΟCΠΑΤΡΙCΔΕΜΟΙΗΤΟΝ
ΑΠΑΜΕΑ·ΟΥΔΕΝΑΛΟΙΓΗCΑCΑΟΥΜΕΙΚΡΟΥΨΥΧΗΝΟΥΜΕΓΑΛΟΥ
ΚΡΑΔΙΗΝ·CΤΗΛΗΝΔΗΝΕΠΥΗCΑΚΑΤΑΧΘΟΝΑΔΑΚΡΥCΙΘΕΡΜΟΙC
ΠΑΡΘΕΝΟΝΗΝΕΛΑΒΟΝCΩΤΑCΟΛΥΜΠΙΑΔΙΠΕΠΟΙΚΑ·CΤΟΡΓΗ
ΓΑΡΜΕΓΑΛΗΤΩΝΑΜΦΟΤΕΡΩΝΔΙΕΜΕΙΝΕΝ·ΩCΟΠΟΥΦΩC
ΤΟΓΛΥΚΥΝΠΑΡΕΜΕΙΝΕΑΚΤΕΙCΙCΙΕΠΙΛΑΜΠΩΝ· ΗΔΥΝΑΠΟ
CΤΟΜΑΤΟCΚΑΙΓΛΥΚΥΝΩCΜΕΛΙΤΙΝ·ΤΑΥΤΗΝΤΗΝCΤΗ
ΛΗΝΕΠΥΗCΑCΩΤΑCCΕΦΙΛΗCΑC·ΨΥΧΗΔΙΨΩCΗ
ΨΥΧΡΟΝΥΔΡΩ *Sic* ΜΕΤΑΔΕC
ΑΔΕΦΟCΤΑΥΤΕCΕΠΕΓΡΑΨΕΝ

Ἑλλὴν μὲν τὸ γένος, πατρὶς δ᾽ ἐμοὶ ἦτον Ἀπαμέα.
Οὐδένα λοιγήσασα, οὐ μεικροῦ (ſic) ψυχὴν, οὐ μεγάλου καρδίην.
Στήλην δ᾽ ἣν ἐπύησα κατὰ χθόνα δάκρυσι θερμοῖς.
Παρθένον ἣν ἔλαβον Σώζας Ὀλυμπιάδι πέποικα.
Στοργὴ γὰρ μεγάλη τῶν ἀμφοτέρων διέμεινεν·
Ὡς ὅπου φῶς τὸ γλυκὺ παρέμεινε ἀκτεῖσι ἐπιλάμπων,
Ἡδὺ ἀπὸ στόματος, καὶ γλυκὺ ὡς μελίτιν.
Ταύτην τὴν στήλην ἐπύησα Σώζας σε φιλήσας·
Ψυχῇ διψώσῃ ψυχρὸν ὕδωρ μεταδὲς (l. μεταδοὺς)
Ἀδεφὸς (l. ἀδελφὸς) Ζώτες (ſic) ἐπέγραψεν.

Hæc inſcriptio, imperiti ſane hominis opus, mendiſque ſcatens, aliquam metri rationem habere videtur, ut aliæ bene multæ tam Græcæ quam Latinæ, quæ carmine quidem enuntiantur; ſed ita ut de longis, de brevibus, de menſura parum curetur. Senſus hic eſt,

Dis manibus
Hic jaceo Olympia annorum viginti-duorum:
Græca quidem genere, Patria mihi erat Apamea.
Neminem læſi, non parvi animam, non cor magni.
Quem poſui cippum in terra, fervidis cum lacrymis,
Ego Sotas Olympiadi, quam virginem duxeram, erexi:
Nam vehemens inter ambos amor perſeveravit,
Quamdiu dulce lumen illud radiis illuſtrans permanſit:
Dulce, inquam, ab ore manans, dulce mellis inſtar.
Hunc cippum effeci Sotas tui amore ductus,
Sitienti animæ frigidam aquam ſubminiſtrans.
Hujus frater inſcripſit.

Non inſolitum eſt in Epitaphiis frigidam aquam optari, aut ſubminiſtrari defunctis: cujus moris exempla profert idem Fabretus inſcript. p. 461.

Quod ad formam vero characteris, ϵ, C, ω. ſic ſcribuntur ſecundum novatam ſub initium Romani imperii figuram. Quæ, ut ſupra dicebamus, primis Auguſtorum ſæculis advecta, paulatim invaluit in Occidente primùm, deinde, ſed tardius in Oriente; donec priſca horum characterum forma penitus exoleſceret, quod ut conjectare licet, ſæculo quinto contigit: ab hinc enim priſcas literarum hujuſmodi figuras non obſervavi in marmoribus, quæ vidi, vel quorum exſcripta, accurate ſecundum primigeniam formam expreſſa, legere potui.

Hic inſignes duas inſcriptiones longe inferioris ævi ſubjungimus, imperante Juſtiniano poſitas: quo tempore priſcæ formæ Ε, Σ, Ω, obſoleverant, & iis ſubſtitutæ ϵ, C, ω, fere ſemper uſurpabantur. Prior Gortynæ in Creta eruta fuit a D. de Tournefort: cujus exemplum in nonnullis ſic reſtituimus: nam ibi legebatur ΑΙΠΤΙΟΝΟC, haud dubie pro ΑΠΠΙΩΝΟC, & ibidem ΤΟΥΛΑΜΙΡ. Sed I poſtremum ſuperpoſita linea, quæ ad P pertingat, ΛΑΜΠΡ. facit, ut in ſpecimine vides, ac frequenter in Tabulis ſuperius. Initio tertiæ lineæ quidpiam deficit, at defectus ille ſenſum nullatenus interturbat.

Hæc ita leguntur, ἐπὶ Θεοδώρου τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου, καὶ Α. Πιλίου τοῦ περιβλέπτου ἀνθυπάτου εὐτυχῶς ἀνενεώθη κου.... ὁ τοῖχος ὑπατείας vel ὑπάτου Φλαβίου Ἀππίωνος τοῦ λαμπροτάτου Ἰλλουστρίου β. id eſt, *Sub Theodoro ſanctiſſimo*

Archiepiſcopo & A. Pilio conſpicuo proconſule, feliciter reſtauratus eſt murus, Conſule Fl. Appione ſplendidiſſimo illuſtri 2. vel *poſt Conſulatum ejus anno* 2. Conſulatum ſolus geſſit Flavius Appio Strategi filius, Ægyptius: ac ſemel fertur in Tabulis ad annum Chriſti 539. quamobrem opinor hic annum ſecundum poſt Conſulatum ejus indicari, ſcilicet 541. Etſi namque anno 541. Baſilius ſolus Conſul in Tabulis feratur; mira tamen tunc erat circa Conſulatum numerandi varietas; ita ut anno Chriſti 538. ſic varie Conſulatus notetur; *Joanne ſolo Conſule;* alibi vero *Joanne & Voluſiano*; alibi etiam, IV. *poſt Conſulatum Paulini.* In ſequenti autem anno 539. *Appione filio Strategi V. C. ſolo Conſule*; vel etiam, V. *poſt Conſulatum Paulini.* ἰνλȣςρίȣ ſive ἰλλȣςρίȣ, *illuſtris*: dignitas erat Conſtantinopolitana apud Byzantios ſcriptores ſæpe memorata, de qua vide Cangium in utroque Gloſſario.

Altera inſcriptio, Trapezunte ad Arcis portam ab eodem eruta, ſic habet vulgaribus typis.

Ἐν ὀνόματι τȣ͂ δεσπότου ἡμῶν Ἰησȣ͂ χρισοῦ τȣ͂ Θεȣ͂ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος, vel Φλαούιος Ιουςινιανὸς Αλαμανικὸς, Γοθικὸς, Φραγγικὸς, Γ ρμανικὸς, Παρτικὸς, (ſic) Αλανικὸς, Οὐανδαλικὸς, Αφρικὸς, εὐσεβὴς, εὐτυχὴς, ἔνδοξος, νικητὴς, Τροπού-χος, (l. Τροπαιοῦχος,) ἀείσεβασος, Αὔγουςος, ἀνενέωσεν φιλοτιμίᾳ τὰ δημόσια κτίσματα τῆς πόλεως· σπουδῇ καὶ ἐπιμελίᾳ (ſic) Οὐρανίȣ τȣ͂ Θεοφιλεςάτου, λο υπγ. . . . .

Id eſt, *In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Dei noſtri, Imperator Cæſar Fl. Juſtinianus Alamanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Parthicus, Alanicus, Vandalicus, Africus, pius, felix, glorioſus, victor, trophæis clarus, ſemper Auguſtus, publica urbis ædificia ſtudioſe reſtauravit, curâ & operâ Uranii piiſſimi.* . . . .

ϯ ΕΠΙΘΕΟΔΩΡΟΥΤΟΥΑΓΙΩ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚ ΚΑΠΙΛΙΟΥ
ΤΟΥΠΕΡΙΒΛ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥΕΥΤΥΧΩΣΑΝΕΝΕΩΘΗ
ΚΟΥ..ΟΤΟΙΧΟΣΥ ΦΛ ΑΠΠΙΩΝΟΣΤΟΥΛΑΜΠΡ ΙΝΛ Β ϯ
ΙΙ

ΕΝΟΝΟΜΑΤΙΤΟΥΔΕΣΠΟΤΟΥΗΜΩΝΙΗΣΟΥΧΡΙΣ
ΤΟΥΘΕΟΥΗΜΩΝΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΚΑΙΣΑΡ ΦΛ
ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣΑΛΑΜΑΝΙΚΟΣΓΟΘΙΚΟΣΦΡΑΝΓΙΚΟΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣΠΑΡΤΙΚΟΣΑΛΑΝΙΚΟΣΟΥΑΝΔΑΛΙΚΟΣ
ΑΦΡΙΚΟΣΕΥΣΕΒΗΣΕΥΤΥΧΗΣΕΝΔΟΞΟΣΝΙΚΗΤΗΣ
ΤΡΟΠΕΟΥΧΟΣΑΕΙΣΕΒΑΣΤΟΣΑΥΓΟΥΣ ΑΝΕΝΕΩΣΕΝ
ΦΙΛΟΤΙΜΙΑΤΑΔΗΜΟΣ ΚΤΙΣΜΑΤΑΤΗΣΠΟΛΕΩΣ
ΣΠΟΥΔΗΚΑΙΕΠΙΜΕΛΙΑΟΥΡΑΝΙΟΥΤΟΥΘΕΟΦΙΛΕΣ...
ΧΣΥΠΓ

Reliquæ literæ vix leguntur : ὑπ. γ. videtur Consulatum Justiniani tertium notare. At cum tertius Justiniani Consulatus cadat in annum Christi 533. nondum tot bellis, quot hic memorantur, perfunctus erat Justinianus. Quamobrem res in dubio versatur.

Antequam vero institutam de inscriptionibus narrationem claudamus, e re fuerit annotare, in marmoribus & nummis aliqua ταχυγραφίας, sive celeris scriptionis, licet pauca, vestigia observari. Siquidem a primis Imperii Romani sæculis Tachygraphos jam fuisse, Libro primo perspicuis exemplis commonstravimus, qui scilicet cum ductus faciliores, tum novas literarum formas, quæ expeditius exarari possent, excogitarunt. Etsi vero hæc scribendi ratio ad Acta publica, ad literas Imperatorias, aliasque, in usum evocata fuerit : nam sculptores in marmoribus, & Calligraphi in describendis libris; utpote quibus non tanta celeritate opus esset, priscum morem vulgò retinuerunt; aliquando tamen, etsi rarissimè, Tachygraphorum formas usurpatas deprehendimus : sic in nummis Volusiani apud Illustriss. D. Foucaut, duos observavimus, ubi diphthongus ου hac vulgari jam forma delineatur ȣ. Alius enim in postica sic habet ЄΠΙCΤΡ. ΚΛ. ΚΑΛΛΙCΤȣ ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ : *Sub Prætore Claudio Callisto Colophoniorum.* Alter vero sic, ЄΠΙCΤΡ. ΑΥΡ. ΑΘΗΝΑΙȣ ΚΟΛΟΦΟΝΙΩΝ : *Sub Prætore Aurelio Athenæo Colophoniorum.*

In marmore autem Neapolitano apud Gruterum, p. LXXV. formam τȣ̃ Є hodiernam expressam videmus.

Μ. ΜΑΡΙΟC. ЄΠΙΚΤΗΤΟC. ΤΗΙ
ΤΥΧΗΙ. ΝЄΑC. ΠΟΛЄΩC. ΑΝЄ
ΘΗΚЄΝ. ΧΑΡΙCΤΗΡΙΟΝ.

Id est, *M. Marius Epictetus Fortunæ Neapolis in gratiarum actionem dicavit.* Et ibidem ex marmore quodam Romano.

ΘЄΑ. ЄΠΙΧΘω
ΝΙω. ΤΥΧΗ
ΤΙΤΟC. ϒΑΛΟΥΙ
ΟC. ΟΥΙΒΙΑΝΟC
ΑΝΤΙΟΧΟC. ΑΝЄ
ΘΗΚΕΝ.

Id est, *Deæ indigenæ, sive hujus terræ, Fortunæ, Titus Salvius Vibianus Antiochus dicavit.* In utraque inscriptione Є sic scriptum occurrit semper, exceptâ postrema tantùm secundæ inscriptionis syllaba, ubi sic jacet, E, forte oscitantia exscribentis aut Typographi : ut etiam Ω sic scriptum in voce ΠΟΛΕΩC primæ inscriptionis. In postrema inscriptione ω μέγα ita scriptum, ω, bis occurrit : quæ forma non infrequenter observatur in marmoribus sub imperio Romano. E vero sic scriptum, cum quadruplici tantum calami ductu delinearetur, & scriptionem retardaret, quia frequenter occurrit in quovis orationis genere ; in hanc formam primo, Є, mutatus est, quæ duplici, & in hanc deinde Є, quæ unico calami ductu depingitur. In postrema autem inscriptione, ω, sic scriptum, ω, bis reperitur : in utraque, puncta ad singulas voces notantur : præterquam in fine linearum, ubi rarissime depingi solent. In voce ΤΙΤΟC, T secundum cæteris characteribus majus & sublimius exaratur. quod in aliis item inscriptionibus observatur, ad literas quasdam; idque non ex regula quapiam, sed arbitratu sculptorum.

In Latinis item inſcriptionibus antiquis quædam literæ ad hodiernum morem minuſcularum exaratæ viſuntur, v. g. b, & h. apud Gruterum, p. CLXXXV. quæ item formulæ ad ſcribendi celeritatem excogitatæ ſunt. Huic porro τȣ̃ h formæ, affinem exhibet inſcriptio Græca Veronenſis, quam ex Muſéo comitis Moſcardi erutam, in Tabula ſupra repræſentavimus: ubi H hâc formâ ſemper delineatur Ⱶ, ad modum pene h Latini.

In Tabula marmorea, quæ olim in inſula Tiberina Romæ in Templo Æſculapii erecta fuit, ubi Æſculapii ope reſtitutam ægris aliquot valetudinem fuiſſe narratur, editaque fuit a Grutero p. LXXI. formæ omnes ſub imperio Romano advectæ obſervantur: ibidemque litera ξ modo ſingulari exaratur, nempe Ƶ, quam formam alibi nonniſi in lapillis Baſilidianorum hactenus obſervavimus: ſed ſic puto haberi in Tabula Hippolyti Romæ, ubi apud Gruterum legitur bis Ε Ζ Ο Δ Ο C, pro Ε Ξ Ο Δ Ο C. In eadem Tabula hæc ſigla ΠΡ, πρὸ exprimit, in πρὸ ια. Κα. *undecimo Kalendas*, &c.

In marmore inſigni, cujus inſcriptio ſic init, Αγλιβώλῳ καὶ Μαλαχβήλῳ, & pluries edita fuit, ubi ſubjicitur inſcriptio Palmyreno charactere, nondum explanata, articuli τῆς & τῶν ſic ad hodiernum pene modum delineantut, ΚΑΙ Τ̃ ΣΥΜΒΙΟΥ, ΚΑΙ Τ̃ ΤΕΚΝΩΝ *& uxoris & filiorum.*

In reliquis inſcriptionibus Græcis, in quas incidi, literæ a præmiſſis formis parum deflectunt. Si quid vero interſit diſcriminis; id non tanti eſt ut aſſignari mereatur. Nam quod literæ modo anguſtiores, modo diductiores ſint; quodque aliæ majores, minutiores aliæ; aliæ elegantius, rudius & impolitius aliæ inſculptæ ſint; id ex ſculptorum vel arbitrio, vel peritia imperitiave ortum. Cæterum idem ipſe characterum modus ab ineunte Romano imperio ad poſtrema uſque ſæcula obſervatur in marmoribus; ita ut advectæ formæ Є, C, ω, primo Romæ & in Occidente frequentatæ, quarto demum ſæculo penitus obtinuiſſe videantur, ita ut priſca earumdem literarum figura Ε, Σ, Ω, vel nuſpiam vel infrequenter admodum in occiduis partibus reperiatur. In Græcia autem & Oriente, novatæ formæ tardius receptæ ſunt. Licet enim jam primo, ſecundo, & multo magis tertio ſæculo in marmoribus ibidem occurrant; at longe infrequentius, quam in Occidente: vereſque earumdem literarum formæ quarto etiam, & quinto promiſcue cum novis interdum uſurpatæ fuiſſe deprehenduntur, ut ſæpe diximus. Ubi notes velim in editis inſcriptionibus, characterum germanam formam plerumque neglectam fuiſſe; tum quia ii, qui in ipſis locis exſcripſerunt, uſitatioribus literis apographa ſua adornarunt; tum etiam quia genuinæ formæ, cum apud Typographos non exſtarent, cum aliis uſu receptis typis commutatæ ſunt. Quamobrem ea, quæ jam diximus, vel ipſis oculis in marmoribus inſpeximus, vel ex ſchedis & apographis eorum, qui ſe germanam characterum formam imitatos eſſe profitebantur, excerpſimus. Occidentales innumeras pene vidimus in Muſéis ac locis variis; Orientales item non paucas. Verum cum infinita prope marmora illis in partibus in dies eruantur, aliqua fortaſſe & nondum obſervata de characterum formis alii poſthac deprehenſuri ſunt.

In nummis Conſtantinopolitanis medii & infimi ævi; cum & imperii dignitas, & literæ humaniores paulatim delaberentur, inſcriptiones rudi manu effictas, literaſque Græcas cum Latinis paſſim intermixtas cernimus. Exempla quædam ex Muſéolo noſtro proferimus. Nono ſæculo in nummo Theophili

Theophili Imperatoris legitur. D. N. ΘЄOFIΛOS BASI. i. Dominus noſter Θεόφιλος, βασιλεὺς, ubi non modo characteres, ſed etiam verba partim Græca, partim Latina ſunt, ſignificantque, *Dominus noſter Theophilus Imperator.* Eodem ſæculo in nummis Leonis ſapientis Imperatoris legitur hac forma, ✠ LЄOhЄ hΘЄObASILЄVS ROmЄOh. id eſt vulgari charactere, Λέων ἐν Θεῷ βασιλεὺς Ῥωμαίων. *Leo in Deo Imperator Romanorum.* Decimo item ſæculo in nummis Romani Imperatoris ita legitur; ✠ RωmAЄhΘEωbASILEVS RωMAIωh. i. Ῥωμανὸς ἐν Θεῷ βασιλεὺς Ῥωμαίων, *Romanus in Deo Imperator Romanorum.* In aliis legitur, IhS XRISTVS bASIΛEVS bASILEON, *Jeſus Chriſtus Rex Regum.* In aliis inferioris ævi nummis inſcriptiones ut plurimum mere Græcæ ſunt, ſed mirum in modum deformatæ, ita ut vix legantur: idque ex ſola artificum imperitia. Hactenus de characteribus inſcriptionum & numiſmatum.

CAPUT VIII.

De Abraxæis figuris & literis, de ſchematibus animalium deitatumque Ægyptiarum, earumque commixtione cum Chriſtianis myſteriis apud Baſilidianos. Alphabeta Baſilidianorum Græca. Liber plumbeus eorumdem, ubi figuris literiſque variis duodecim diei horæ repræſentantur.

Extra ſeriem vulgarium, quæ in nummis & marmoribus adhibentur, formarum, ponimus eas, quæ in Amuletis, vulgo *Taliſmans*, uſurpantur. Amuleta autem hujuſmodi in gemmis & lapillis variæ formæ & magnitudinis inſculpta, Abraxas etiam vocantur: & magno numero viſuntur in Muſéis variis, in noſtroque nominatim non pauca, portentoſis figuris, præſtigiis, characteribuſque non vulgaribus oppleta. De quorum origine hæc pauca accipe.

Ex hæreticis, qui ſecundo Chriſti ſæculo exorti ſunt, nulli turpiores deterioreſque Baſilidianis, originem ducentes ex Gnoſticis: a quibus proſeminatæ ſunt variæ & portentoſæ ſectarum familiæ. Hi vero, ſcilicet Baſilidiani, a Baſilide parente nuncupati, virtutes & Angelos multos eſſe putabant; quorum primum & præcipuum, atque, ut ait Epiphanius, ſuperiorem Angelorum virtutem ac principium, Ἀβρασὰξ nuncupabant: quia hæ literæ ſi numerice accipiantur τξε. id eſt, 365. conficiunt: quot ſcilicet diebus ſol curſum abſolvit: nam σ. 200. ρ. 100. ξ. 60. β. 2. α. 1. triplicatum vero, tria, ſignificant: hique numeri collecti 365. perficiunt: totidemque Virtutes numerabant. Virtutum autem hujuſmodi nomina quædam in gemmis Abraxæis exſpicamur; nempe nota iſthæc, Μιχαὴλ, Γαβριὴλ, Ῥαφαὴλ, Οὐριὴλ; hæc etiam ignota, Ἀναναὴλ, Προσορὴλ, Κουσιὴλ, Σουριὴλ, quibus addas *Satoviel*, ut Latinè in gemma quadam legitur. Arbitror autem reliquarum etiam virtutum nomina, ad numerum uſque trecentarum ſexaginta quinque, penes Baſilidianos fuiſſe: quæ, nec magno ſane diſpendio, vel interiere, vel ita perplexe jacent in hodiernis gemmis, ut legi prorſus ac diſtingui nequeant. His itaque 365. Virtutibus, totidem anni dies deſignabant; vel ſingulas ſingulis diebus præeſſe ſomniabant: quibus omnibus præfici ac domi-

nari Abraxam ſuum ſive ſolem opinabantur. Hinc eſt quod hanc Virtutem Ἀβράσαξ, (frequenter item Ἀβράξας conſcribunt,) cum radiis aliiſque ſolaribus ſymbolis depingant ; videlicet in lapillis & gemmis. Quod ad figuras vero quibus Abraxam ſuum delineant, ex mera monſtra ſunt : paſſim nempe corpus humanum paludatum repræſentant cum capite galli gallinacei, cujus tibiæ modo in caput ſerpentis, modo in ſtellas, aliquando item in gallinacea capita deſinunt. Hæc porro figura manu quidem dextera flagellum tenet ; ſiniſtra vero ſcutum literis inſculptum, ubi ut plurimum Ιαω legitur : aliquando item leonem deſignant, modo ſtellis ſtipatum, modo radiis fulgentem. Sæpe figuram radiatam effingunt capite leonino, ſerpentino corpore : Anubin item apponunt humano corpore, canino capite, plerumque etiam canino capite ſerpentino corpore. Eſt penes me gemma ubi ſchema conſpicitur ſerpentino capite, humano corpore : his porro omnibus ſolem ſubindicant : nam gallus gallinaceus, utpote ſolis prænuntius, ſolis ſymbolum eſt ; flagellum autem, equis ſolaribus agitandis inſtrumentum. Unde in multis hujuſmodi Abraxæis gemmis, equorum quadriga præfertur, aurigante juvene radiato, videlicet ſole : tria hujuſmodi ſchemata in Muſeolo noſtro variis in gemmis cernuntur. Leo item, maxime radiatus, ſolem deſignat, ſtelliſque ſtipatur ; ut ſubindicetur, quemadmodum leo inter animalia ; ſic ſolem inter aſtra, principem obtinere locum. Eſt ubi etiam ad typum leonis Μίθρας, aliquando Μίθραξ, inſcribitur, quo nomine ſolem gentiles vocabant : hicque cultus a Perſis ad Romanos & Græcos emanaverat, ac præſertim ſæculo Chriſti tertio admodum frequentabatur.

Quia vero Anubis canino capite, inter deos, præcipuo cultu venerabantur Ægyptii ; hunc item modo radiatum, modo flagellum manu tenentem effingunt Baſilidiani, Abraxamque vel Mithram, itemque ΑΝΟΥΒΙΝ, nominant. Sane vix ulla erat gentilium ſuperſtitio, quam in ſymbolis ſuis Baſilidiani illi & Gnoſtici non uſurparent. In aliis quippe gemmis ſive Amuletis, Jupiter Serapis conſpicitur cum hac inſcriptione, Εἷς Ζεὺς Σέραπις, *unus Deus Serapis*, cujus frequens admodum eſt in hujuſmodi Baſilidianorum & Gnoſticorum ſymbolis, tum mentio, tum repræſentatio. Et cum illi magno numero, in Ægypto maxime, verſarentur, hinc orta fama & calumnia eſt, Chriſtianos Serapin colere. Unde Hadrianus Auguſtus in epiſtola ſua apud Vopiſcum, hæc habet, *Ægyptum, quam mihi laudabas, Serviane cariſſime, totam didici levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem. Illi qui Serapin colunt, Chriſtiani ſunt : devoti ſunt Serapi, qui ſe Chriſti Epiſcopos dicunt. Nemo illic archiſynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Chriſtianorum Preſbyter, non Mathematicus, non Aruſpex, non Aliptes. Ipſe ille Patriarcha, cum Ægyptum venerit, ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogetur Chriſtum.* Hinc videas magnam iſtic tunc fuiſſe Gnoſticorum, qui Serapidem adorarent, multitudinem ; ipſoſque nomini Chriſtiano ingentem invidiam & odium conflaviſſe. In aliqua vero gemma Capelliani Muſei, quæ in Prodromo ejuſdem edito vigeſima-ſecunda notatur, Iſis loto inſidens nuda cum luna impoſita capiti radiato, dexteram erigit, ſiniſtra flagellum tenet ; in conſpectu vero ejus ſimia erecta cum ithyphallo : circum autem inſcribitur, Εἷς Ζεὺς Σέραπις, *unus Jupiter Serapis :* ab altera vero gemmæ facie altera inſcriptio legitur, ubi Abraxas memoratur.

In aliis item Baſilidianorum lapillis, Iſis loto inſidens ; vel Apis ſtipatus.

ſtellis conſpicitur. Eſt ubi videas ranas inſculptas, cancros, monſtra varia multis ex animalibus compoſita. Obſcœnæ paſſim figuræ inter hujuſmodi ſymbola deprehenduntur; Phalli, Ithyphalli & ſimilia : quæ omnia, qua mente cum Chriſtianis myſteriis homines illi, qui ſeſe Chriſtianos mentiebantur, admiſcuerint, quis divinare poſſit ? In quadam gemma Capelliani Muſéi, cujus Prodromus Venetiis haud ita pridem editus fuit, ab altera facie juvenis radiato capite, brachium dextrum pallio obvolutum habens, manu dextera flagellum tenens, ſiniſtram ad cælum erigens, e latere utriuſque tibiæ ſtellam depictam habens, gradientis more depingitur : ab altera vero facie gemmæ legitur, præmiſſis quibuſdam characteribus ignotis, quorum unus anchoram referre videtur, ϵ I C V Y C X R E S T V Z Γ A B R I ϵ, A N A N I A, A M E. Juvenis autem ille nudus ſolem & una Chriſtum ſignificat : nam Epiphanio teſte, quidam ex hæreticis hujuſmodi, ſolem pro Chriſto habebant.

Quod ad characteres vero, quibus myſteria ſua exprimunt, ea quæ diuturno uſu obſervata nobis ſunt, hic paucis adſcribere juvat. Literas maxime omnium Græcas uſurpant, nominibus utentes ignotis, quibus Angelos illos ſuos nuncupant, & alia myſteria, portentoſis vocibus enunciata exprimunt : quæ ne legi quidem, ut plurimum, nedum explicari poſſint : in illis quippe multæ plerumque conſonantes ſive vocalibus una ſerie ponuntur. In prolixioribus tamen inſcriptionibus, poſtquam barbara bene multa nomina præmiſerunt, alia quædam interſerunt, vulgaris uſus & ſignificationis, ut in Capelliani Muſéi gemma poſt alia quædam obſcura legitur, χαριζόμενον ὄνομα Αβραάμ, *qui dat nomen Abrahæ* : in alia ejuſdem, δὸς χάριν Αλέξανδρ, *da gratiam Alexander* : in alia vero gemma legitur, Αλέξανδρα, quo pertineat autem Alexander vel Alexandra ignoramus : voces Ιαω, σαβαώθ, ἀδωναΐ, Αβράξας, Μιθρὰξ, frequentiſſime occurrunt. In aliquo lapide jaſpide ejuſdem Capelliani Muſéi, ubi ab altera gemmæ facie figura viſitur humano corpore, galli gallinacei capite, cruribus & tibiis in ſerpentum capita deſinentibus : quæ dextera flagellum, ſiniſtra ſcutum tenet, voce Ιαω inſcriptum, barbaris aliis circumpoſitis nominibus ; ab altera gemmæ facie ita legitur, Δός μοι χάριν νίκην, ὅτι εἴρηκά σου τὸ κρυπτὸν καὶ ἀλίχωφνον ὄνομα ; reliqua ignota & barbara ſunt : eorum vero ſenſus eſt, *Da mihi gratiam & victoriam, quia occultum & ineffabile nomen tuum pronuntiavi.* Illud autem ineffabile nomen in altera gemmæ facie expreſſum, eſt Ιαω, quo Græci veteres יהוה exprimunt. Vocem Αλίχωφνον barbaram, forte pro αἰνεκφώνητον poſitam, *ineffabile* vertimus. In magnetico lapide Muſéoli noſtri, ad ovi figuram accedente, poſtquam portentoſa illa Angelorum nomina exarata ſunt, hæc leguntur, παύσατέ μοι τὸν πόνον, *finem mihi laboris facite*, vel, *ceſſare facite laborem mihi.*

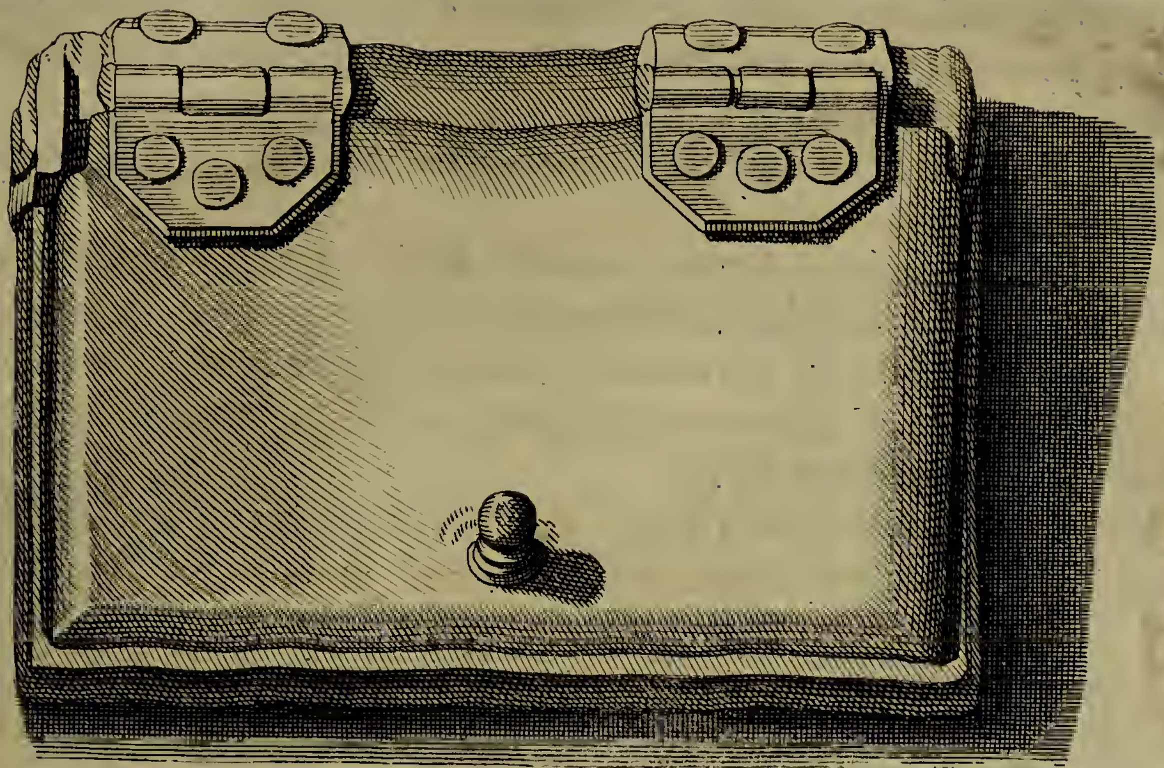
Non Græce tantum, ſed etiam Hebraïce poſitas hujuſmodi inſcriptiones videre eſt, duæ & quidem ſat prolixæ penes nos habentur : quibus characteris Hebraïci illius ævi formam deprehendere licet : explicare vero dicta non ita facile. Præter vocem Ιαω, ex Hebraïco Græcis literis expreſſam : adeſt in gemmis aliquot, nomen Σ E M E Σ, Hebraïce שמש *ſol.* Neque Hebraïcas modo voces ſed etiam Copticas & Ægyptiacas uſurpant ; exempli cauſa in jaſpide quodam Muſéoli noſtri ſculptum legitur, φρη, *Phri*, id eſt, ſol. Nam lucifugæ iſti ſolem maxime colebant, & in myſteriis ſuis ſymbola

ſolis exprimere gaudebant. Nec omittendum eſt, plerumque in ſchematibus hujuſmodi inſculpi ſerpentem, extremam areæ ſuperficiem circulo claudentem, caudamque mordentem: quo circulo, ſolis curſum & circuitum exprimi putant eruditi.

Characteres item Hetruſcos uſurpabant Gnoſtici & Baſilidiani; videlicet ii qui apud Latinos verſabantur, ut videas infra in ſchemate libri plumbei. Latinos item adhibitos cernimus in aliquot gemmis; & nominatim in corneola noſtra, ubi ab altera facie nomina Græco-barbara pro more feruntur; ab altera vero, paſtor depingitur cum inſcriptione, AVE PASTOR. Præter hos autem characteres alios item excogitaverunt; cæteris populis ignotos; ut ne quis poſſet ad arcana ſua pertingere. Quinetiam Græcos, ab ſe frequentius adhibitos, ſæpe vario modo exarabant; ut quantum poterant a vulgari & uſitatiori forma recederent. Eorum porro formas varias, quales in hujuſmodi lapillis innumeris vidimus, hic adſcribere operæ pretium erit.

Α Ᾰ Ⱥ Ⲁ Ⲁ Λ	Ν Ν
Β Ᏸ	Ξ C̄
Γ	□ ◇ ◇ ◇
Δ	Π
Ε Є Є	Ρ Ρ
Ζ	Ⲥ C
Η	Τ
Θ Θ Β	Υ V
Ι	Φ Φ
Κ	Χ
Λ	Ψ
Μ Μ Μ	ω ω ω ω ω

Dum Romæ agerem, incidi in librum plumbeum, inſculptum literis & figuris Baſilidianorum: emtumque obtuli Sereniſſimo Principi Cardinali de Boüillon; ita tamen ut depicta omnia penes me remanerent. Eſt is libellus longitudine quatuor circiter pollicum; latitudine duorum & dimidii, ut infra delineatur: operculis vero duobus plumbeis totus compingitur, ſex folia item plumbea ſunt, ab utraque facie inciſa literis aut figuris: duæ partes operculi aſſumento plumbeo, clavis item plumbeis aſſerto & firmato, junguntur. Virgula plumbea foliis a tergo, per annulum plumbeum ipſis hærentem, inſerta, ipſa folia retinet ne dimoveantur. Denique omnia plumbum. In ſingulis paginis Baſilidianorum figuræ comparent. In quatuor primis tantum, verba quædam ſub figuris poſita inciſa ſunt. Prima & ſecunda pagella, Hetruſcis literis exaratur; tertia & quarta Græcis; ex utriſque tamen tam Hetruſcis, quam Græcis, tantumdem notitiæ expiſceris, adeo ſunt obſcura omnia & tenebris oppleta. Hactenus quod ad literas: quod ad figuras vero hæc carptim dicamus.

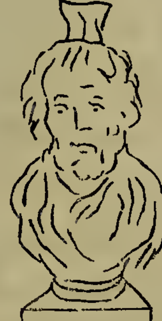

M8LEPYSN
MLKIFEYSS
NIFDΛA
APS8EM
CPFMNE8
LATIFCI
EPERSN
8LPCPI
ΡΑΠΔΑΛΠΩ
ЄINTPΦA
IΘΓONE
AΦENΔY
YENOΓC
OKCXMΔ
APΠOCΓ
ΛEMYCPO

In prima pagina, homo nudus ſtat, digitos ori admovens, qualem depingunt Harpocratem: nimirum illi fabuloſa & prophana omnia ſectabantur.

In ſecunda, homo veſte talari indutus, manu cælum commonſtrat, quo myſterio, divinet qui poſſit.

In tertia, Baſilidianus quiſpiam junctis manibus, nudo capite precans effingitur.

In quarta pagina, figura humano corpore, capite volucris coronato: quales non paucæ in lapillis habentur.

In quinta, Abraxas humano corpore, galli gallinacei capite, dextera flagellum tenens, ſiniſtram ori admovens, tibiis in ſerpentis caput deſinentibus: de quo pluribus ſupra.

In ſexta, homo ſtans, capite volucris, radiato corpore, baculum manu dextera tenens: quæ figura non inſolita eſt in lapillis & gemmis.

In ſeptima, caput Jovis Serapidis, qui in Baſilidianorum lapillis frequentiſſime repræſentatur, interdum ſolus, nonnumquam cum aliis figuris.

In octava, mulier decumbens, quam figuram numquam alias inter Baſilidianorum ſymbola vidi.

In nona, inſectum animal, ex variis inſectis compoſitum: qualia multa comparent in gemmis Abraxæis.

In decima, rana, quod animal mirum quantum celebretur apud Baſilidianos; ita ut homines ritu venerantium in conſpectu ranæ depingantur.

In undecima, avis quædam, anſeri non abſimilis.

In duodecima, mulier, velo ſtellis conſperſo caput obvelans, quæ eſt figura noctis: eam quidem in Baſilidianorum gemmis & ſymbolis numquam vidimus; ſed conſtat certiſſimumque eſt, hoc ſchemate noctem ſignificari, ut ſupra Libro primo, capite primo videas.

Hinc vero ſubit in mentem, hunc duodenum numerum aliquid ſignificare, & conjecturam meam, amicis probatam, Lectori benevolo aperire non pigebit. Opinor itaque hiſce duodecim ſchematibus, duodecim diei horas indicari. Ad primam quippe diei horam homo nudus repræſentatur, quia tunc e lecto ſurgitur. Ad horam ſextam, ſive meridiem, homo gradiens radiatus volucris capite depingitur: quod ſymbolum eſt ſolis medium curſum tenentis. Ad duodecimam, mulier ſtellato velo caput obnubens, quod apertiſſimum eſt, uti jam diximus, noctis ſignum. Ex hiſce tribus clarum videtur hic horas indicari: nam quorſum hæc ſpectare poſſint? Jam vero horas ſingulas, quantum quidem licebit, proſequamur. Hora itaque prima Baſilidianus e lecto ſurgit nudus: ſiquidem hæc Baſilidianos & Gnoſticos ſpectare conſpicuum eſt. Hora ſecunda, veſte talari indutus, operto capite, cælum manu oſtendere; aut aliud quidpiam ignotum ſignificare videtur. Hora tertia, ut moris erat Chriſtianis, nudo capite, junctis manibus precatur. Ad horam vero quartam, quo ſpectet homo ille capite & roſtro volucris, coronatus, ne quidem conjectare valeam, nec quid ad quintam horam ſibi velit homo galli gallinacei capite, tibiis in ſerpentis caput deſinentibus: qua in re malo ignorantiam profiteri meam, quam levia & incerta proponere. Ad horam ſextam, homo gradiens radiatus, volucris capite, baculum manu tenens, ſolem medium curſum tenentem adumbrat. Hora ſeptima, Jupiter Serapis, qui teſte Hadriano in epiſtola ſua a Chriſtianis colebatur, depingitur: quia erat ἑπταγράμματος θεὸς, *ſeptem*

literarum deus : nam totidem ſunt in nomine Σέραπις, vel Σάραπις, utroque enim modo legitur. Hinc Heſychius, ἑπταγράμματον ὁ ὀρχίλον καὶ σκληρὸν, καὶ Σάραπιν : & vetus Epigramma:

> Ἑπτά με φωνήεντα Θεὸν μέγαν ἄφθιτον αἰνεῖ
> Γράμματα τῶν πάντων ἀκάματον πατέρα.

Hoc eſt :

> *Septem me pronuntiatæ Deum magnum incorruptum laudant*
> *Literæ, omnium indefeſſum parentem.*

Poſſet item fortaſſe dici, Serapidem hora ſeptima, quæ eſt prandii tempus, apponi, quia eſt deus frugum colendarum, quibus colligendis modium capite geſtat. Ad horam octavam, mulier decumbens pomeridianum forte ſomnum adumbrat.

Ad nonam vero, quid ſibi velit inſectum illud ignoramus. Ad decimam, inclinante jam ſole, rana depingitur, quia fortaſſe tum maxime coaxare & ſtrepitus edere incipit. In undecima anſer cadente ſole ad quietem & cubile pacate concedit. In duodecima nox advenit, quæ per mulierem ſtellato amictu obvelatam certiſſime adumbratur.

Hic porro notandum eſt, Baſilidianos, ut ad ſolis curſum, quem in religione ponebant, repræſentandum, 365. virtutes comminiſcebantur: quarum ſingulas & nomine, & ſchemate, ut creditur, proprio deſignabant; ſic ad diurnum ſolis curſum, virtutes, & figuras duodenas, pro ſingulis horis deſignandis, conſtituiſſe vero ſimile eſt. Quod etiam conjecturam confirmat noſtram: quam tamen eruditorum arbitrio permittimus.

PALÆOGRAPHIA GRÆCA,

LIBER TERTIUS.

EXEMPLA LIBRORUM ANTIQUISSIMORUM unciali Charactere.

CAPUT PRIMUM.

De Libris vetustissimis membranaceis, in quibus Characteres unciales alii quadri, alii rotundi sunt, sine accentibus & spiritibus, eorumque enumeratio: specimina Codicum Colbertini & Cæsarei.

POSTQUAM de Characteribus veterum Tabularum & numismatum, deque iis omnibus formis, quæ stylo aut scalpro, non calamo vel penna, exaratæ sunt, pro modulo nostro egimus; jam ad literas in libris atramento vel liquore alio expressas veniamus: exordiumque ducamus ab iis, quæ quod ad figuram, inscriptionum Characteribus perquam similes sunt, paucissimis literis exceptis, quarum forma ad faciliorem, ut supra diximus, calami ductum novata est. Hos autem libros omnium vetustissimos esse, liquidum videtur; tum quia nonnulli ætatis notam præferunt, ut Codex Julianæ Augustæ, de quo mox agetur, vertente quinto, aut ineunte sexto sæculo exaratus; tum quia inscriptionum formam retinent, & perinde atque veteres Tabulæ accentibus & spiritibus carent. Ad hæc vero istiusmodi Codices, quos quidem triginta circiter numero aut vidi & evolvi, aut peritorum hominum fide & narratu variis in locis extare comperi, omnes ferme laceri, vetustate & mucore pene deleti aut mutili sunt: præterea, Codices sæculorum septimi, octavi, & noni a prisca illa forma sensim degenerare deprehenduntur: quod meo quidem judicio, argumentum vel maximum est, hosce Codices, qui priscam inscriptionum formam retinent, & accentus non habent, primas occupare. Certe omnes remotissimæ antiquitatis notæ in his, plusquam in cæteris cujusvis generis, observantur.

Verum

Verum inter hos ipſos Codices diſcrimen ætatis aſſignare non ita facile. Scimus quidem ſeptimo circiter ſæculo accentus & ſpiritus adſcribi cœpiſſe: deindeque paulatim priſcam literarum formam nonnihil mutatam fuiſſe; ita ut tamen literæ diſtinctæ & ſeparatæ manerent, donec ſæculo circiter octavo vel nono, literas in libris colligandi, multaſque uno calami ductu exarandi conſuetudo inveheretur: quod, ut Libro primo diximus, & initio quarti pluribus enarrabitur, ex Tachygraphorum literis & actis ad libros emanaſſe creditur. De priſcis autem illis, accentu & ſpiritu carentibus manuſcriptis, id unum certo dici poſſe videtur, uſque ad ſeptimum circiter ſæculum hoc modo ſcriptitatum fuiſſe: nam Dioſcoridis Codex ille Cæſareus, cujus ſpecimen dedit Petrus Lambecius, & nos dabimus Cap. ſequenti, ineunte ſexto ſæculo deſcriptus eſt, ut ex nota & indicio non dubio liquet. Alios autem hujuſmodi Codices, ejuſdem circiter ævi, nec multum ætate diſpares eſſe opinamur. Non deſunt tamen qui exemplaria quædam, tertii vel quarti ſæculi eſſe arbitrentur. Sed licet fateamur nihil repugnare, ut tantæ vetuſtatis Codices ad nos uſque devenerint; nullam tamen vel certam vel admodum probabilem notam proferri poſſe arbitramur, qua commonſtretur alios quoſvis hujuſmodi libros manuſcriptos, Cæſareum Julianæ Auguſtæ ætate longe ſuperare: tanta ſcilicet intereſt inter omnes ſimilitudo. Si qua vero remotioris ævi indicia in hujuſmodi Codicibus occurrant, ea maxime petuntur ex ſimilitudine literarum cum characteribus inſcriptionum, quæ ſub imperio Romano ad quartum uſque Chriſti ſæculum poſitæ ſunt: quæ cauſa eſt ut Codicem Colbertinum, de quo mox agetur, paulo antiquiorem Cæſareo Julianæ Auguſtæ opinemur: quia magis accedit ad inſcriptionum veterum characteres; ita tamen ut ea in re nos non certo aut admodum veriſimili argumento eam conjecturam niti fateamur: quod item de reliquis ejuſdem ſupra memoratæ formæ Codicibus dicatur.

Hi porro vetuſtiſſimi characteres unciales quadri ſimul & rotundi dici poſſunt; quadri nimirum in literis H, M, N, Π; quæ cum frequenter occurrant, hinc fit ut a pleriſque hæc characterum forma quadra appelletur; rotundi autem in Є, Θ, O, C, Φ, ω, quæ cum paſſim in quovis ſcribendi genere uſurpentur; inde evenit, ut priſcus ille character uncialis, rotundus vocitetur a nonnullis. Hic vero character poſtquam accentus adſcribi cœperunt a priſca forma degeneravit; ita ut literæ anguſtiores, longioreſque exararentur. Sed de his poſtea.

Hic eamdem prorſus formam literarum obſerves, quam in marmoribus quarti quintive ſæculi, exceptis A & Ξ, quæ ad expeditiorem calami ductum varie depinguntur. Siquidem Λ ita ſemper ſcribitur: prima vero forma nempe A, in nullis prorſus Codicibus Græcis occurrit uſpiam mihi; Græcis, inquam, Græca manu ſcriptis: nam in Pſalterio Sedulii Scoti, ut jam diximus, & in Gloſſario Laudunenſi, forteque in aliis Latina manu exaratis, ſic aliquoties depingitur A, & fortaſſe interdum in Græcis Codicibus, qui a decimo-quinto ſæculo in Europa ſcripti ſunt a Calligraphis Græcis, qui in Occidentales partes receptum habuerunt: licet in iſtis quoque nuſquam obſervaverim.

Ξ item ſic delineatum nuſpiam occurrit in Codicibus; ſed ita ſcribitur in vetuſtioribus exemplaribus Ʒ, Ʒ, vel Ζ. Cæteræ ſub imperio Romano invectæ formæ, in libris vetuſtiſſimis ſemper uſurpantur, nimirum Є pro E,

C pro Σ, ω pro Ω. Nam E, Σ vel Ω numquam vidi in manuſcriptis. In reliquis literis parum vel nihil diſcriminis intercedit; ſed ſi quid interſit varietatis, id ex diverſitate manuum ut plurimum procedere creditur.

Exemplarium porro omnium, quæ hoc modo, & ſine accentibus ſcripta ſunt, quorum quidem vel totum vel partes inſpicere, aut notam aliena manu accipere potui, hic catalogum texere juvat.

Codex Regius, num. 1905. cujus alphabetum infra damus, ubi eraſis prioribus literis, alia recentiora ſuperſcripta ſunt: in cujus item margine notæ quædam adjectæ ſunt, altera quidem manu, & ut videtur recentiore; ſed tamen ſine accentibus & ſpiritibus, atque charactere unciali.

Codex Regius, 2245. complectens Evangelia.

Codex Colbertinus, num. 3084. continens partem libri Exodi, Numerorum & Levitici: cujus amplum ſpecimen mox dabimus, cujuſque folium penes me eſt. Ille vero LXX. Interpretum verſionem cum obelis & aſteriſcis, ut in Hexaplis Origenianis erat, complectitur.

Codex Bibliothecæ Coiſlinianæ, ubi magna pars Veteris Teſtamenti.

Codex Bibliothecæ S. Martini Turonenſis, cujus pertenues reliquiæ ſuperſunt: ejus ſpecimen dabitur infra. Ibi vero character non ita quadrus eſt, ſed tantillum longior, quam in cæteris.

Codex Vaticanus Bibliorum, omnibus ſuis numeris & partibus abſolutus, nec mancus ut multi alii.

Codex Ambroſianus Mediolani, mutilus, ubi pars Veteris Teſtamenti.

Codex Evangeliorum in Bibliotheca Sereniſſimi Ducis Mutinenſis.

Liturgia S. Baſilii in Bibliotheca Barberina.

Codex Novi Teſtamenti RR. PP. S. Baſilii Romæ, ubi eraſis prioribus, alia recentiori manu ſuperſcripta ſunt. Hujus alphabetum infra dabimus.

Codex Bibliothecæ B. M. Benedictinorum Florentiæ, ubi deletis eraſiſque prioribus, Sophoclis carmina ſuperſcripta ſunt. Prius autem erat Novum Teſtamentum charactere quadro & rotundo ſine accentibus.

Codex Dioſcoridis S. Joannis de Carbonara Neapoli: cujus alphabetum infra damus.

Codex Dioſcoridis in Bibliotheca Cæſarea: cujus ſpecimen damus infra.

Codex Bibliorum in Bibliotheca Cæſarea: cujus ſpecimen infra.

Codex Cottonianus in Anglia librum Geneſeos complectens.

Codex alter Cottonianus, ubi Evangeliorum fragmenta.

Codex Alexandrinus, cujus ſpecimen in Prolegomenis Waltonis, & infra.

Aliorum præterea Codicum hujuſmodi, fragmenta in Italia vidi variis in Bibliothecis, & quædam exemplaria, ubi eraſis aut vetuſtate deletis prioribus, nova ſuperſcripta fuerant. Jam ad ſpecimina & alphabeta veniamus.

Primum ſpecimen ſcriptionis quadræ & rotundæ profertur ex Codice Colbertino, numero 3084. cujus viginti-duo ſolum folia ſuperſunt: ex libro Exodi, ſeptem; ex Levitico, tredecim; ex Numeris, duo. Aliæ vero ejuſdem Codicis partes hinc & inde diſtractæ & diſperſæ ſunt: alteram partem, olim Bibliothecæ Saravianæ, in Iſaaci Voſſii manus tranſlatam fuiſſe narrat vir eruditus & de republica literaria bene meritus Joannes Erneſtus Grabe, nunc in Anglia degens, in ea, quam ad me miſit, epiſtola: adjicitque, in illis Voſſii membranis hanc haberi notam: *Ex Bibliotheca Mſſ. Jacobi Mentelii Patritii Caſtro-Theodoricenſis.* Ejuſdem porro Exemplaris folium penes

me est ex libro Judicum, dono olim mihi oblatum a D. Desmarezio, quod ex Bibliotheca Francisci Pithœi prodierat.

Hoc Codice vetustiorem nullum ex iis, qui noti sunt, esse opinor: estque forma penitus quadra, ut ex subjuncto specimine videbis: paginam quippe integram delineari curavi. Hic notantur obeli & asterisci, qua forma vides in exemplo.

Nulla interpunctio observatur: in fine tamen Exodi duo puncta cum lineola de more exstant, hoc modo :-- Frequens commutatio vocalium occurrit τῦ ι videlicet in ει, & ει in ι. Paucas tamen animadverti τῦ η in ι, aut ι in η, aut αι in ε.

Abbreviationes si quæ sunt lineola supra posita notantur sic --. Ubi ad extremum lineæ, spatium ita breve superest, ut non possit vox sequens a prima litera inchoari, hâc notâ linea clauditur >. Cætera notatu digna in exemplo observare quisque poterit.

Hæc porro vulgari charactere sic scribenda sunt: desumta ex Levitico, cap. 2. versu 16. & cap. 3. versu 1. & seqq.

Καὶ πάντα τ̄ λίβανον αὐτῆς κάρπωμα τῷ κυρίῳ.

Cap. 3. Ἐὰν δὲ θυσία σωτηρίου τὸ δῶρον αὐτοῦ -: τῷ κυρίῳ: ἐὰν μὲν ἐκ τῶν βοῶν αὐτοῦ προσαγάγῃ· ἐάν τε ἄρσεν, ἐάν τε θῆλυ, ἄμωμον προσάξει αὐτὸ ἐναντι κυρίου. καὶ ἐπιθήσει τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δώρου ※ αὐτοῦ: καὶ σφάξει ※ αὐτὸ: παρὰ τὰς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. καὶ προσχεοῦσιν οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν οἱ ἱερεῖς τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον -: τῶν ὁλοκαυτωμάτων κύκλῳ: καὶ προσάξουσιν ἀπὸ τῆς θυσίας τοῦ σωτηρίου κάρπωμα κυρίῳ, τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τὴν κοιλίαν, καὶ τοὺς δύο νεφροὺς, καὶ τὸ στέαρ τὸ ἐπ' αὐτῶν τὸ ἐπὶ τῶν μηρίων, καὶ τὸν λοβὸν τὸν ἐπὶ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς νεφροῖς περιελεῖ. καὶ ἀνοίσουσιν αὐτὰ οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπὶ τὰ ὁλοκαυτώματα ἐπὶ τὰ ξύλα τὰ ἐπὶ τοῦ πυρὸς, κάρπωμα ὀσμὴ εὐωδίας κυρίῳ. ἐὰν δὲ ἀπὸ τῶν προβάτων τὸ δῶρον αὐτοῦ, θυσίαν σωτηρίου τῷ κυρίῳ, ἄρσεν ἢ θῆλυ, ἄμωμον προσοίσει αὐτό· ἐὰν ἄρνα προσαγάγῃ τὸ δῶρον αὐτοῦ, προσοίσει αὐτὸ ἐναντι κυρίου, καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ※ αὐτοῦ: ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δώρου αὐτοῦ, καὶ σφάξει αὐτὸ παρὰ τὰς θύρας τ̄ --- σκηνῆς.

Et omne incensum ejus oblatio Domino.

C. 3. Si vero sacrificium salutaris fuerit donum ejus -:Domino: si quidem ex bobus suis obtulerit; sive masculum sive feminam, immaculatum offeret ipsum in conspectu Domini. Et imponet manus suas super caput doni※sui: & jugulabit※ipsum: juxta portas Tabernaculi testimonii. Et effundent filii Aaron Sacerdotes sanguinem super altare -:holocaustorum in circuitu: & offerent ex sacrificio salutaris oblationem Domino, adipem, qui operit ventrem, & omnem adipem qui est super ventrem, & duos renunculos, & adipem, qui est super ipsos, super inguina: & superiorem partem jecoris cum renunculis auferet. Et deferent ipsa filii Aaron super altare, super holocausta, super ligna in igne posita: oblatio odor suavitatis Domino. Si vero ex ovibus donum ejus sit, sacrificium salutaris Domino, masculum aut feminam, immaculatum proferet ipsum; sive agnũ offerat donum suum, proferet ipsum in conspectu Domini: & imponet manum※suam: super caput doni sui, & immolabit ipsum juxta portas Tabernaculi.

Hic vides asteriscos qui in specimine hac forma ※ notantur; & obelos sic delineatos --: Asterisci indicant vocem aut voces illo notatas in Hebraïco

SPECIMEN EX CODICE VETUSTISSIMO COLBERTINO, CHARACTERIBUS PARTIM QUADRIS PARTIM ROTUNDIS, SINE ACCENTIBUS ET SPIRITIBUS.

ΤΑ ΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟΝ ΑΥΤΗϹ
ΚΑΡΠΩΜΑ ΤΩ ΚΩ
ΕΑΝ ΔΕ ΘΥϹΙΑϹ ϹΩΤΗΡΙΟΥ
ΤΟ ΔΩΡΟΝ ΑΥΤΟΥ : ΤΩ
ΚΩ : ΕΑΝ ΜΕΝ ΕΚ ΤΩΝ
ΒΟΩΝ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟϹΑ
ΓΗ ΕΑΝ ΤΕ ΑΡϹΕΝ ΕΑΝ
ΤΕ ΘΗΛΥ ΑΜΩΜΟΝ.
ΠΡΟϹΑΞΕΙ ΑΥΤΟ ΕΝΑΝ
ΤΙ ΚΥ ΚΑΙ ΕΠΙΘΗϹΕΙ ΤΑϹ
ΧΕΙΡΑϹ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙ ΤΗΝ
ΚΕΦΑΛΗΝ ΤΟΥ ΔΩΡΟΥ
ΑΥΤΟΥ : ΚΑΙ ϹΦΑΞΕΙ ΑΥ
ΤΟ : ΠΑΡΑ ΤΑϹ ΘΥΡΑϹ ΤΗϹ
ϹΚΗΝΗϹ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥ
ΡΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟϹΧΕΟΥϹΙΝ
ΟΙ ΥΙΟΙ ΑΑΡΩΝ ΟΙ ΙΕ
ΡΕΙϹ ΤΟ ΑΙΜΑ ΕΠΙ ΤΟ
ΘΥϹΙΑϹΤΗΡΙΟΝ : ΤΩΝ
ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΩΝ
ΚΥΚΛΩ · ΚΑΙ ΠΡΟϹΑΞΟΥ
ϹΙΝ ΑΠΟ ΤΗϹ ΘΥϹΙΑϹ
ΤΟΥ ϹΩΤΗΡΙΟΥ ΚΑΡΠΩ
ΜΑ ΚΩ ΤΟ ϹΤΕΑΡ ΤΟ ΚΑ
ΤΑΚΑΛΥΠΤΟΝ ΤΗΝ ΚΟΙ
ΛΙΑΝ ΚΑΙ ΠΑΝ ΤΟ ϹΤΕ
ΑΡ ΤΟ ΕΠΙ ΤΗΝ ΚΟΙΛΙΑ

ΚΑΙ ΤΟΥϹ ΔΥΟ ΝΕΦΡΟΥϹ
ΚΑΙ ΤΟ ϹΤΕΑΡ ΤΟ ΕΠ ΑΥ
ΤΩΝ ΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΜΗ
ΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΛΟΒΟΝ
ΤΟΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΗΠΑΤΟϹ
ϹΥΝ ΤΟΙϹ ΝΕΦΡΟΙϹ
ΠΕΡΙΕΛΕΙ ΚΑΙ ΑΝΟΙϹΟΥ
ϹΙΝ ΑΥΤΑ ΟΙ ΥΙΟΙ ΑΑΡΩΝ
ΕΠΙ ΤΟ ΘΥϹΙΑϹΤΗΡΙΟΝ
ΕΠΙ ΤΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ
ΤΑ ΕΠΙ ΤΑ ΞΥΛΑ ΤΑ ΕΠΙ
ΤΟΥ ΠΥΡΟϹ ΚΑΡΠΩ
ΜΑ ΟϹΜΗ ΕΥΩΔΙΑϹ ΚΩ
ΕΑΝ ΔΕ ΑΠΟ ΤΩΝ ΠΡΟ
ΒΑΤΩΝ ΤΟ ΔΩΡΟΝ ΑΥ
ΤΟΥ ΘΥϹΙΑΝ ϹΩΤΗΡΙ
ΟΥ ΤΩ ΚΩ ΑΡϹΕΝ Η ΘΗ
ΛΥ ΑΜΩΜΟΝ ΠΡΟϹ
ΟΙϹΕΙ ΑΥΤΟ · ΕΑΝ ΑΡΝΑ
ΠΡΟϹΑΓΗ ΤΟ ΔΩΡΟΝ
ΑΥΤΟΥ ΠΡΟϹΟΙϹΕΙ ΑΥ
ΤΟ ΕΝΑΝΤΙ ΚΥ ΚΑΙ Ε
ΠΙΘΗϹΕΙ ΤΗΝ ΧΕΙΡΑ
ΑΥΤΟΥ : ΕΠΙ ΤΗΝ ΚΕ
ΦΑΛΗΝ ΤΟΥ ΔΩΡΟΥ
ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ϹΦΑΞΕΙ ΑΥ
ΤΟ ΠΑΡΑ ΤΑϹ ΘΥΡΑϹ ΤΗϹ

quidem ferri; ſed a LXX. Interpretibus verſas non fuiſſe. Obeli ſignificant vocem aut voces ſequentes, quæ apud LXX. Interpretes feruntur, in Hebraïco non exſtare. Duo puncta poſtpoſita indicant quo uſque vel omiſſum vel additum fuerit in Hebraïco. Verum ea de re pluribus in Collectione Hexaplorum. Non ingratum lectori erit ſi ea adjiciam, quæ in folio noſtro continentur; ut nobiliſſimi Codicis, in quo textus Septuaginta Interpretum Origenianus, ut in Hexaplis erat, amplior notitia accedat. Hæc porro vulgaribus typis edimus, nam Tabula præmiſſa ad characteris ſpecimen ſufficit.

Fragmentum ex libro Judicum, c. 9. v. 48.

. . . αὐτὸς καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὁ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἔλαβεν Αβιμέλεχ * σὺν : τὴν ἀξίνην ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἔκοψεν φορτίον ξύλων, καὶ ἔλαβεν αὐτὸ, καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ. καὶ εἶπεν πρὸς τὸν λαὸν τὸν μετ' αὐτοῦ· τὸ εἴδατέ με ποιοῦντα, ταχέως ποιήσατε ὡς καὶ ἐγώ. καὶ ἔκοψαν καί γε * πάντες : αὐτοὶ ἕκαστος φορτίον· καὶ ἦραν, καὶ ἐπορεύθησαν ὀπίσω Α'βιμέλεχ, καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὸ ὀχύρωμα, καὶ ἐνεπύρισαν ἐπ' αὐτοὺς * σὺν : τὸ ὀχύρωμα ἐν πυρί. καὶ ἀπέθανον πάντες ἄνδρες πύργου Σικίμων ὡσεὶ χίλιοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες. καὶ ἐπορεύθη Α'βιμέλεχ εἰς Θήβης, καὶ περιεκάθισεν ἐπ' αὐτὴν, καὶ προκατελάβετο αὐτήν. καὶ πύργος ἦν ὀχυρὸς ἐν μέσῳ τῆς πόλεως· καὶ ἔφυγον ἐκεῖ πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες καὶ πάντες οἱ ἡγούμενοι τῆς πόλεως, καὶ ἀπέκλεισαν ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ δῶμα τοῦ πύργου * καὶ * προσήγγισεν : καὶ ἦλθεν Αβιμέλεχ ἕως τοῦ πύργου : καὶ ἐξεπολέμησαν αὐτόν. καὶ ἤγγισεν Αβιμέλεχ ἕως τῆς θύρας τοῦ πύργου ἐμπρῆσαι αὐτὸν ἐν πυρί· καὶ ἔρριψε γυνὴ μία κλάσμα μύλου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Αβιμέλεχ, καὶ συνέθλασεν τὸ κρανίον αὐτοῦ. καὶ ἐβόησεν τὸ τάχος πρὸς τὸ παιδάριον (ſic) τὸν αἴροντα τὰ σκεύη αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· σπάσαι τὴν μάχαιράν σου καὶ θανάτωσόν με, μήποτε εἴπωσιν * ὅτι : γυνὴ ἀπέκτεινεν αὐτόν. καὶ ἐξεκέντησεν αὐτὸν τὸ παιδάριον αὐτοῦ, καὶ ἀπέθανεν — : Αβιμέλεχ : καὶ εἶδεν ἀνὴρ Ισραὴλ ὅτι ἀπέθανεν Α'βιμέλεχ, καὶ ἀπῆλθον ἀνὴρ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. καὶ ἐπέστρεψεν ὁ θεὸς τὴν κακίαν Αβιμέλεχ

. . . ipſe & omnis populus, qui cum eo erat. Et accepit Abimelech ſecurim in manu ſua, & præſcidit faſcem lignorum, & accepit illum, & impoſuit humeris ſuis. Et dixit populo, qui ſecum erat: Quod me videtis facientem cito facite, ut & ego. Et præſciderunt * omnes: ſinguli faſcem, & ſumſerunt, & proceſſerunt retro Abimelech, & appoſuerunt præſidio, & ſuccenderunt præſidium igne: & mortui ſunt omnes viri turris Sichimorum, quaſi mille viri & mulieres. Et profectus eſt Abimelech in Thebes, & obſedit illam, & præoccupavit illam. Et Turris erat munita in medio urbis: & eo confugerunt omnes viri & mulieres & omnes principes civitatis, & occluſerunt ſupra ſe, & aſcenderunt ſuper tectum Turris. * Et acceſſit: & venit Abimelech uſque ad Turrim; & pugnabant contra illum. Et appropinquavit Abimelech uſque ad portam Turris, ut ſuccenderet eam igne. Et projecit mulier una fragmen molæ ſuper caput Abimelech, & confregit cranium ejus. Et clamavit illico ad puerum ferentem arma ſua, & dixit illi: Stringe gladium tuum, & occide me: ne forte dicant, * quoniam: mulier occidit eum. Et confodit eum puer ipſius, & mortuus eſt —: Abimelech: Et vidit vir Iſraël, quia mortuus eſt Abimelech, & abierunt quiſque in locum ſuum. Et reddidit Deus Abimelech malum quod fecerat patri ſuo, occidens LXX. fratres ſuos: & omne malum virorum Sichi-

ἣν ἐποίησεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀποκτεί-
νας τοὺς ο'. ἀδελφοὺς αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν
κακίαν ἀνδρῶν Σικίμων ἐπέστρεψεν ὁ
θεὸς εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῶν· καὶ ἐπῆλ-
θεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ κατάρα Ἰωάθαμ τοῦ Ἱε-
ροβάαλ. καὶ ἀνέστη μετὰ Ἀβιμέλεχ τοῦ
σῶσαι τὸν Ἰσραὴλ Θωλὰ υἱὸς Φουὰ υἱὸς
πατραδέλφου αὐτοῦ, ἀνὴρ Ἰσσάχαρ, καὶ
αὐτὸς κατῴκει ἐν Σαμαρίᾳ ἐν ὄρει (sic)
Ἐφραΐμ. καὶ ἔκρινεν τὸν Ἰσραὴλ, γ' καὶ
κ. ἔτη, καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἐτάφη ἐν Σα-
μαρίᾳ: καὶ ἀνέστη Ἰαεὶρ μετ' αὐτὸν ὁ Γα-
λααδείτης, καὶ ἔκρινεν τὸν Ἰσραὴλ β'. καὶ
κ'. ἔτη. καὶ ἐγένοντο αὐτῷ β. καὶ λ'. υἱοὶ
ἐπιβεβηκότες ἐπὶ β'. καὶ λ'. πώλους, καὶ
β'. καὶ λ'. πόλεις αὐτοῖς, καὶ αὐτὰς ἐκάλε-
σεν ἐπαύλεις Ἰαεὶρ, ἕως τῆς ἡμέρας ταύ-
της, αἵ εἰσιν ἐν τῇ γῇ Γαλαάδ. καὶ
ἀπέθανεν Ἰαεὶρ, καὶ ἐτάφη ἐν Καμών. καὶ
προσέθεντο οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ποιῆσαι τὸ
πονηρὸν ἔναντι κυρίου, καὶ ἐλάτρευσαν σὺν
ταῖς Βααλεὶμ καὶ * σὺν ταῖς Ἀσταρὼθ
* καὶ σὺν τοῖς . . . .

mitarum reduxit Deus in caput ipsorum: & venit super eos maledictio Joatham filii Jerobaal. Et surrexit post Abimelech, ad salvum faciendum Israël, Thola filius Phua, filius patrui ejus, vir ex Issachar, & ipse habitabat in Samaria in monte Ephraïm. Et judicavit Israëlem viginti-tribus annis, & mortuus est, & sepultus est in Samaria. Et surrexit Jaïr Galaadites post illum, & judicavit Israëlem viginti-duobus annis. Et fuerunt ipsi triginta duo filii, sedentes supra triginta-duos pullos asinarum, & triginta-duæ urbes ipsis erant, & vocavit eas, villas Jaïr, usque in hunc diem, quæ sunt in terra Galaad. Et mortuus est Jaïr, & sepultus est in Camon. Et addiderunt filii Israël facere malum in conspectu Domini, & coluerunt Baalim & Astaroth, & . . . .

Hæc autem toto cælo discrepant a Septuaginta Interpretum versione, ut exstat in editis hodiernis. Verum ea de re pluribus in Hexaplorum collectione, quam paramus.

De Codice Bibliorum Cæsareo vetustissimo.

Lambecius in Bibliotheca Cæsarea, lib. 3. p. 2. Codicem ejusdem Bibliothecæ vetustissimum refert, ubi fragmenta libri Geneseos, & pars quædam minima Evangelii Lucæ. Est autem Codex ille membranaceus, purpureus, pene quadrus, aureis & argenteis literis majusculis, ante annos, ut opinatur ille, mille trecentos exaratus: constatque foliis viginti-sex; quorum viginti-quatuor prioribus continentur fragmenta Geneseos, exornata quadraginta-octo æque vetustis picturis, historiam descriptam repræsentantibus: duo autem reliqua folia fragmentum Evangelii Lucæ complectuntur. Picturas illas æri incidi curavit Lambecius ad fidem exemplaris Cæsarei. Licet autem illas huc adferre non juvet, ob prolixitatem nimiam, operæ tamen pretium erit de singulis ea exhibere, quæ ad Codicis ejusque picturarum notitiam juvare possunt, ac illa ad verbum referre, quæ in fine schematum omnium annotavit Lambecius.

„ Folii primi prima pagina, *inquit Lambecius*, continetur fragmentum „ cap. 3. Geneseos a versus 4. verbis, καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικὶ, *& dixit ser-* „ *pens mulieri*, usque ad versûs 13. verba, ὁ ὄφις ἠπάτησέ με καὶ ἔφαγον, *serpens* „ *seduxit me & manducavi.* Pictura autem subjuncta exhibet lapsum Adami „ & Evæ in Paradiso, & præsentiam Dei illos increpantis, quæ indicatur per „ manum in nubibus.

Ejuſdem fol. 1. pag. 2. continetur fragmentum cap. 3. Geneſeos a verſu 14. ϗ εἶπε κύριος ὁ θεὸς τῷ ὄφει, *& dixit Dominus Deus ſerpenti.* Pictura autem ſubjuncta exhibet manum Dei in nubibus, & ejectionem Adami & Evæ ex Paradiſo; ubi præter tunicas ipſorum pelliceas & rotam flammeam, cum Cherubim ante portam Paradiſi collocatam, maxime notabilis eſt perſona illa muliebris, cæruleo & purpureo veſtitu induta, quæ Adamum & Evam tamquam ſolatii cauſa extra Paradiſum comitatur. (Ea autem perſona eſt μετάνοια ſive pœnitentia, ut diximus libro 1.)

Fol. 2. pag. 1. continetur fragmentum cap. 7. Geneſ. a verſu 19. τὸ δὲ ὕδωρ ἐπεκράτει σφόδρα σφόδρα ἐπὶ τῆς γῆς, *Aqua autem ſuperabat valde valde ſuper terram;* uſque ad capitis 8. verſum 3. ϗ ἐνεδίδου τὸ ὕδωρ πορευόμενον ἀπὸ τῆς γῆς, *Et cedebat aqua vadens a terra.* Pictura autem ſubjuncta exhibet diluvium univerſale; ubi maxime notabilis eſt arca Noe, tribus contignationibus diſtincta.

Ejuſdem fol. 2. p. 2. continetur fragmentum cap. 8. Geneſeos a verſu 14. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μηνὶ ἐξηράνθη ἡ γῆ, i. *In ſecundo autem menſe ſiccata eſt terra,* uſque ad verſus 20. verba, ϗ ἀνήνεγκεν εἰς ὁλοκάρπωσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, *Et obtulit in holocauſtum ſuper altare.* Pictura autem ſubjuncta exhibet exitum Noë ex arca, & primum ejuſdem ſacrificium poſt diluvium.

Fol. 3. p. 1. continetur fragmentum capitis 9. Geneſ. a verſu 8. ϗ εἶπεν ὁ θεὸς τῷ Νῶε ϗ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μετ᾽ αὐτοῦ, *Et dixit Deus Noë & filiis ejus cum eo,* uſque ad verſus 15. verba, ϗ μνησθήσομαι τῆς διαθήκης μου, ἥ ἐστιν ἀνὰ μέσον ἐμοῦ ϗ ὑμῶν, i. *Et memor ero teſtamenti mei, quod eſt inter me & vos.* Pictura autem ſubjuncta exhibet manum Dei in nubibus, & ſub ea Iridem, tamquam ſignum pacti divini cum Noë poſt diluvium.

Ejuſdem fol. 3. p. 2. fragmentum cap. 9. Gen. a verſu 20. ϗ ἤρξατο Νῶε ἄνθρωπος γεωργὸς γῆς, i. *Et cœpit Noë homo agricola eſſe terræ,* uſque ad v. 27. verba, ϗ γενηθήτω Χαναὰν παῖς αὐτοῦ, i. *Et fiat Chanaan puer ejus.* Pictura autem ſubjuncta exhibet ebrietatem Noë, & filiorum ejus Semi & Japheti in cooperienda patris ſui nuditate verecundiam, cujus præmium fuit ſubſequuta paterna benedictio.

Fol. 4. p. 1. fragmentum cap. 14. Geneſ. a verſu 17. ἐξῆλθεν δὲ βασιλεὺς Σοδόμων εἰς συνάντησιν αὐτοῦ, hoc eſt, *Egreſſus autem eſt Rex Sodomorum in occurſum ei,* uſque ad verſus 21. verba, ϗ ἔδωκεν αὐτῷ Ἀβρὰμ δεκάτην ἀπὸ πάντων, *Et dedit ei Abram decimam de omnibus.* Pictura autem ſubjuncta exhibet Patriarcham Abrahamum a cæde Chodorlahomor & ſociorum Regum reducem, & Melchiſedechum panem & vinum ei offerentem.

Ejuſdem fol. 4. p. 2. fragmentum cap. 15. Geneſ. a verſu, 1. μετὰ δὲ τὰ ῥήματα ταῦτα ἐγενήθη ῥῆμα κυρίου πρὸς Ἀβρὰμ, i. *Poſt hæc autem verba factum eſt verbum Domini ad Abram,* uſque ad verſus 5. verba, οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου, *Sic erit ſemen tuum.* Pictura autem ſubjuncta exhibet manum Dei in nubibus inter ſtellas innumeras, & Abrahamum in ſomno divinitus accipientem promiſſum de multiplicatione ſui ſeminis. Ibidem quoque repræſentatur tamquam paſtor Damaſcus ille Heliezer, filius Maſec vernaculæ Abrahami, cujus verſu ſecundo ejuſdem capitis fit mentio.

Cæteras autem ejuſdem Codicis picturas brevitatis cauſa mittimus: hæc ad ſpecimen ſufficiant. Nec omittendum tamen eſt, ex his picturis multas cum iis, quæ in Roma Subterranea repræſentantur, admodum convenire.

In fine autem picturarum omnium infert Lambecius.

Notandum autem hic primo eſt, (*ſic ille,*) ſcripturam jam memoratorum fragmentorum, ſimillimam quidem eſſe ſcripturæ vetuſtiſſimi Codicis Dioſcoridiani Julianæ Aniciæ, de quo libri ſecundi horum Commentariorum capite ſeptimo ſatis prolixe egi, ſed lectu longe difficiliorem propter literas longinquitate temporis partim obſcuratas, partim miſere exeſas, & ob pellucentem averſæ paginæ ſcripturam vix amplius cognoſcibiles. Notandum ſecundò eſt, Picturas, quæ ſingulis fragmentis ſubjunctæ ſunt, ejus eſſe generis, quæ vulgo appellantur, *Miniaturæ*, earumque colores non oleo, ſed tantum aquâ gummique eſſe temperatos. Notandum tertio eſt, quamvis ſupra memorata fragmenta Geneſeos ex Græca verſione Septuaginta Interpretum deſumta ſint, nonnullis tamen locis, ut imprimis folii quinti pagina 1. & 2. videre eſt, quædam, ut ad rem minus pertinentia, conſulto omiſſa, & novæ connexionis cauſa paululum mutata eſſe. Quamobrem operæ pretium fuerit, ſi quis omnia illa fragmenta manuſcripta quam diligentiſſime accuratiſſimeque conferat cum verſione Septuaginta Interpretum, quæ cum ſæpe alias, tum præſertim autoritate Sixti Quinti, Pontificis Maximi, Romæ, A. 1588. Græcè, & ſtudio Joannis Morini Bleſenſis Lutetiæ Pariſiorum A. 1628. Græcè & Latinè in folio impreſſa eſt. Quarto denique notandum eſt, ſi quis tam Picturarum ſupra memoratarum, quam ipſius ſcripturæ contextûs Geneſeos, ſpecimen videre deſideret, jam pridem illud a me inſertum eſſe additamento undecimo libri ſecundi horum Commentariorum de Auguſtiſſima Bibliotheca Cæſarea, quippe ubi præter folii quarti integram paginam primam, picturas quoque paginæ ſecundæ folii decimi-tertii & paginæ ſecundæ folii decimi-ſeptimi æri inciſas exhibui. In præſens autem omnes quadraginta octo Tabulas conjunctim hic publico: quæ licet non ſatis artificioſæ ſint, ſed ſimplicitatem primitivæ Eccleſiæ Chriſtianæ, qualis illa circa ætatem Imp. Conſtantini Magni fuit, ruditate ſua referant, doctis tamen ac piis talium antiquitatum æſtimatoribus ſine dubio nec minus jucundæ, nec minus utiles erunt, quam illæ æque rudes, quarum vetuſtate gloriatur Roma ſubterranea. Cæterum quod ad poſteriora duo ejuſdem Codicis manuſcripti folia, nempe vigeſimum-quintum & vigeſimum-ſextum attinet, ea melius conſervata magiſque legibilia ſunt, quàm præcedentia. Carent autem picturis, & unaquæque pagina in duas columnas diviſa eſt. Primo horum duorum foliorum continetur fragmentum capitis 24. Evangelii S. Lucæ a versûs decimi-tertii verbis ἀπέχουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα Ἐμμαοὺς, hoc eſt ſecundùm verſionem Latinam Vulgatam, *Quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Jeruſalem, nomine Emmaüs*, uſque ad versûs vigeſimi-primi verba, Ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις, τρίτην ταύτην, hoc eſt ſecundum verſionem Latinam Vulgatam, *Et nunc ſuper hæc omnia, tertia dies eſt.* Secundo eorumdem duorum foliorum, quod totius iſtius Codicis manuſcripti nunc eſt ultimum, continetur fragmentum ejuſdem ſupra memorati capitis vigeſimi-quarti Evangelii S. Lucæ a versûs trigeſimi-noni verbis πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, hoc eſt, *Spiritus carnem & oſſa non habet*, uſque ad verſus quadrageſimi-noni verba, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ κα-, hoc eſt ſecundum Vulgatam verſionem Latinam, *Et ego mitto promiſſum Patris mei in vos; vos autem.* Quod ſupereſt, quandoquidem libri primi horum Commentariorum

rum Additamento undecimo obiter indicavi, Codicem illum manuſcriptum, de quo hactenus egi, unum ſine dubio eſſe ex illis ſacræ Scripturæ Codicibus, quos S. Hieronymus in Præfatione in librum Jobi appellat *veteres Libros, & in membranis purpureis auro argentoque, uncialibus literis, pulcre,* quidem, ſed non ſatis *emendate* fuiſſe *deſcriptos*, facere non poſſum, quin eadem de re in præſens addam, veritatis querelæ S. Hieronymi de veterum illorum Codicum pulcrorum mendis, luculentiſſimum extare exemplum in paulo ante memorato fragmento capitis vigeſimi-quarti Evangelii S. Lucæ de Diſcipulis euntibus in Caſtellum Emmaüs. Verſu enim decimo-tertio, ubi vulgo nunc recte legitur Caſtellum Emmaüs a Jeruſalem fuiſſe diſſitum σταδίους ἑξήκοντα, hoc eſt, *ſtadiis ſexaginta*, perperam in antiquiſſimo illo Codice purpureo pro σταδίους ἑξήκοντα, ſcriptum eſt, σταδίους ἑκατὸν ἑξήκοντα, hoc eſt, *ſtadiis centum ſexaginta*. Quem manifeſtum errorem, etiam ille ipſe, cujus manu Codex olim exaratus eſt, agnovit; ideoque ſingulis vocis ἑκατὸν literis ſingula ſuperne impoſuit argentea puncta, ut hac ratione ſignificaret ſimul ac moneret, totam illam vocem delendam eſſe tamquam ſuperfluam.

His Lambecius, Cæſariani Codicis, cujus ſpecimen damus, formam deſcribit. Quod autem ad Conſtantini ævum Codicis vetuſtatem revocat, id ex conjectura tantum dici poteſt. Sane ut ex ſpecimine conſpicuum videtur, non præit Colbertino, de quo paulo ante, Codici; ſi tamen ejus ætatem attingat. Ævum autem Codicum, qui ante ſeptimum ſæculum ſcripti ſunt, nulla poteſt certa nota diſtingui, quandoquidem omnes eadem pene literarum forma ſunt exarati. Quod adjicit Lambecius, vocem ἑκατὸν, quæ irrepſerat, punctis ſuperne notatam fuiſſe, quaſi ſupervacuam, in uſu ſemper habitum eſt apud Librarios, ita ut ejuſmodi vocibus, quæ mendoſe irrepſerant, puncta modo ſuperne, modo inferne, modo utrobique adpingerent.

Quæ in Tabula exhibentur, vulgaribus typis ſic habent. Geneſ. cap. 14. verſ. 17.

Ἐξῆλθεν δὲ βασιλεὺς Σοδόμων εἰς συνάντησιν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστρέψαι (1.) αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοπῆς (2.) τῶν βασιλέων εἰς τὴν κοιλάδα τὴν Σαυή. καὶ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλὴμ ἐξήνεγκεν ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου. καὶ (3.) ηὐλόγησεν τὸν Ἄβραμ, καὶ εἶπεν· εὐλογημένος Ἄβραμ τῷ θεῷ τῷ ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ εὐλογητὸς ὁ θεὸς, ὁ (4.) ὕψιστος, ὃς παρέδωκεν τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ (5.) δεκάτην ἀπὸ πάντων.

Egreſſus eſt autem Rex Sodomorum in occurſum ei, poſtquam ille reverſus eſt a cæde Regum in valle Save. Et Melchiſedec Rex Salem attulit panes & vinum: erat autem Sacerdos Dei altiſſimi. Et benedixit Abram, & dixit: Benedictus Abram Deo altiſſimo, qui creavit cælum & terram: & benedictus Deus altiſſimus, qui tradidit inimicos tuos ſub manus tuas. Et dedit ei decimam de omnibus.

1. In editione Vaticana legitur, μετὰ τὸ ὑποστρέψαι αὐτόν.
2. In Vaticana legitur, ἀπὸ τῆς κοπῆς τοῦ Χοδολλογομὸρ καὶ τῶν βασιλέων τῶν μετ' αὐτοῦ, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαβύ.
3. In Vaticana, εὐλόγησεν.
4. In Codice mſ. pro ὕψιστος, mendoſe legitur ὄψιστος, quemadmodum etiam de induſtria æri inciſum eſt.
5. In Vaticana, αὐτῷ Ἄβραμ δεκάτην.

ΕΞΗΛΘΕΝΔΕ· ΒΑCΙΛΕ ΥCCΟΔΟΜΩΝΕΙCCΥΝ
ΑΝΤΗCΙΝΑΥ ΤΩΜΕΤΑΤΟΑΝΑC ΤΡΕΨΑΙΑΥΤΟ̄
ΑΠΟ ΤΗCΚΟΠΗC ΤΩΝΒΑCΙΛΕΩΝ ΕΙCΤΗΝ
ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΗΝCΑΥΗ: ΚΑΙΜΕΛΧΙCΕΔ ΕΚΒΑCΙ
ΛΕΥCCΑΛΗΜ ΕΞΗΝΕΓΚΕΝΑΡΤΟΥCΚΑΙΟΙΝΟ̄
ΗΝΔΕ ΙΕΡΕΥCΤΟΥΘΥ ΤΟΥΥΨΙCΤΟΥΚΑΙ
ΗΥΛΟΓΗCΕΝΤΟΝΑΒΡΑΜ· ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ· ΕΥΛΟΓΗ
ΜΕΝΟC· ΑΒΡΑΜ ΤΩΘΩ ΤΩΥΨΙCΤΩ· ΟCΕΚΤΙCΕ̄
ΤΟΝΟΥΝΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝΓΗΝ· ΚΑΙ ΕΥΛΟΓΗΤΟCΟΘC
ΟΥΨΙCΤΟC· ΟCΠΑΡΕΔΩΚΕΝΤΟΥCΕΧΘΡΟΥCCΟΥ
ΥΠΟΧΕΙΡΟΥCCΟΙ· ΚΑΙ ΕΔΩΚΕΝΑΥΤΩΔΕΚΑΤΗΝ
ΑΠΟΠΑΝΤΩΝ

CAPUT II.

De vetustissimo Dioscoridis Codice, nunc Cæsareo, qui ineunte sexto sæculo jussu Julianæ Augustæ descriptus est, cum picturis variis, & ipsius Julianæ Augustæ imagine. Specimen characteris ejusdem exemplaris.

INTER præstantissimos Codices jure accensendus est ille Cæsareus, Dioscoridis opera complectens: ea etiam in re cæteris anteponendus, quod unus ex iis, qui charactere partim quadro, partim rotundo, sine accentibus & spiritibus scripti sunt, notam nec dubiam ætatis ferat. Hujus peramplam pro more suo notitiam dedit Petrus Lambecius in Bibliotheca Cæsarea libro 2. c. 6. p. 519. unde omnia, quæ exemplaris istius vel antiquitatem, vel præstantiam, vel fortunas varias enuntiant, excerpere libet; omissis aliis, quæ ad rem minus pertinent: nam Scriptor ille, sane diligens & eruditus, digressionibus mire gaudet. Postquam igitur de Augerio Busbeckio, qui legationibus Constantinopolitana & Amasiana functus, 250. circiter Codices mss. Græcos comparaverat; ut ipse Busbeckius in epistola sua anno 1562. Francofurti ad Mœnum data testificatur, verba fecit Lambecius, ita pergit:

« Unius autem, & quidem præcipui, quem propter nimis sibi gravem pretii magnitudinem reliquerat Constantinopoli inemptum, nominatim facit mentionem (Busbeckius) his verbis: *Unum reliqui Constantinopoli decrepitæ vetustatis, totum descriptum literâ majusculâ, Dioscoridem cum depictis plantarum figuris, in quo sunt pauca quædam, ni fallor, Crateuæ, & libellus de avibus. Is est penes Judæum, Hamonis, dum viveret, Suleimanni Medici filium: quem ego emptum cupivissem; sed me deterruit pretium. Nam centum ducatis indicabatur; summa Cæsarei, non mei marsupii. Ego instare non desinam, donec Cæsarem impulero, ut tam præclarum Autorem ex illa servitute redimat. Est vetustatis injuriâ pessime habitus; ita extrinsecus a vermibus corrosus, ut in via repertum vix aliquis curet tollere.* Hucusque Busbeckius. Hic igitur est ille vetustissimus Codex Dioscoridianus, qui ejusdem Busbeckii impulsu post annum 1562. quo supra citatam scripsit epistolam, vel ab Imp. Ferdinando I. vel, quod verisimilius mihi videtur, a filio ejus & successore Imp. Maximiliano II. redemptus est, & ex Turcica servitute transmigravit in Augustissimam Bibliothecam Cæsaream, ubi etiam nunc adservatur, & inter manuscriptos Codices Medicos Græcos tertium locum obtinet.

Hîc ad marginem notat Lambecius.

« Hinc patet, eos errare, qui falso credunt, hunc Codicem, anno 1529. cum Solimannus Turcarum Tyrannus Vindobonam obsideret, ab obsessis captum, & opimi instar spolii in urbem delatum esse.

« Est autem membranaceus, & quidem ejus magnitudinis, quam vocant *in folio*; sed formâ fere quadratâ, continetque folia 491. quorum maxima pars injuriâ vetustatis non minus male habita sunt, quam ipsa compactura, quæ tota lacera, & a tineis ac blattis fœde misereque corrosa est. Literæ omnes sunt majusculæ, & perelegantes quidem, sed ab illis, quibus nunc utimur literis Græcis, aliquantum diversæ. Accentus omnino desunt, & si qui

„ in eo reperiuntur, recentiori manu ſunt additi. Voces ſine ulla diſtinctione „ ſibi invicem cohærent; ideoque lectio hujus Codicis, etiam doctiſſimis & in „ ſtudio linguæ Græcæ exercitatiſſimis viris, negotium faceſſere poteſt, quippe „ cum, ubi unaquæque vox vel incipiat, vel deſinat, quodammodo divinan- „ dum ſit.

Deinde multis aliis interpoſitis, ſic pergit Lambecius p. 523. Inter pau- „ ciſſimos igitur Codices Græcos & Latinos, qui priſca illa & rudi ſimplici- „ tate ſcripti, ad noſtram ætatem pervenerunt, haud poſtremum ſibi vendicat „ locum Cæſareus ille, ſeu potius Anicianus, Codex Dioſcoridianus; utpote „ qui non tantum vetuſtate ſcripturæ ſine ulla controverſia 1163. annos ſupe- „ rat; verum etiam æque antiquis Julianæ Aniciæ, variorumque illuſtrium „ Medicorum veterum, & plantarum, animalium, aliarumque rerum iconi- „ bus accuratiſſima delineatione & vivaciſſimo poſt integra undecim ſæcula „ coloratu expreſſis, mirifice exornatus eſt.

„ Primi folii pag. 1. literis minuſculis & manu recentiori ſcriptum eſt, Co- „ dicem hunc a quodam Joanne, alumno Hoſpitalis ſive Xenodochii Con- „ ſtantinopolitani, cognomine τοῦ Κράλου, ſive Regis [Serviæ,] ſuaſu & im- „ penſa Nathanaëlis, Monachi & Noſocomi ibidem, ne vetuſtate penitus inter- „ iret, conſolidatum, reſartum & inſtauratum eſſe anno mundi ſecundum „ ſupputationem Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ 6914. qui reſpondet anno vul- „ garis æræ Chriſtianæ 1406. Inſcriptio integra ita ſe habet : τὸ παρὸν βιβλίον, „ τοῦ Διοσκουρίδου, παντάπασι παλαιωθέντα καὶ κινδυνεύοντα τελείως διαφθαρῆναι, ἐστά- „ χωσεν ὁ χορτασμένος Ἰωάννης, προτροπῇ καὶ ἐξόδῳ τοῦ τιμιωτάτου ἐν μοναχοῖς κυροῦ „ Ναθαναὴλ, νοσοκόμου τηνικαῦτα τυγχάνοντος ἐν τῷ ξενῶνι τοῦ Κράλη. ἔτους ϛϡιδ.

Horum ſenſus eſt, *Hunc librum, nempe Dioſcoridem, cum vetuſtate prorſus laboraret, ac periculum eſſet ne penitus interiret, compegit Joannes Chortaſmenus ſive alumnus, juſſu ex expenſis honoratiſſimi in Monachis Domini Nathanaël: tunc Noſocomi ſive Præfecti Xenodochii Cralis anno mundi 6914. i. Chriſti* 1406. Incertum eſt an Chortaſmenus ſit nomen proprium; an vero χορτασμένος, alumnum ſignificet. σταχόνω & ἐστάχωνα, eſt *librum compingo*, quod non intellexiſſe videtur Lambecius.

„ Sequitur deinde eadem manu annotatiuncula quædam de diviſione φυτοῦ, „ ſive plantæ, in βοτάνην ſive herbam, θάμνον ſive fruticem, & δένδρον ſive „ arborem, quam ſupra memoratus Joannes monet in lectione Dioſcoridis „ bene obſervandam eſſe. Ipſa ejus verba hæc ſunt : ἰστέον ὅτι πᾶν ὅπερ ἡ γῆ φύει, „ λέγεται φυτὸν γενικῶς. διαιρεῖται δὲ τοῦτο εἰς τρία, εἰς βοτάνην, θάμνον καὶ δένδρον. „ πρόσεχε τοίνυν ὁ τὴν ἰατρικὴν μεταχειριζόμενος, ὅταν ταύτην εὑρήσῃ παρὰ τῷ Διοσ- „ κουρίδῃ, ἵνα δυνηθῇς διαγινώσκειν.

Id eſt, *Sciendum eſt, quodcumque terra gignit, plantam generatim dici. Dividitur autem illa in tria; in herbam, fruticem & arborem. Animadverte igitur quiſquis medicinam tractas, ut cum illam apud Dioſcoridem reperies, internoſcere valeas.*

„ Poſterior ejuſdem folii primi pagina nihil continet præter pavonem cæru- „ leum, qui expaſſam, ſed nunc media fere parte mutilam, oſtentat caudam, „ cæruleis aureiſque oculis etiam nunc non mediocriter radiantem, etſi lon- „ ginquitas temporis primævam illius pulcritudinem plurimum imminuerit. „ Opinor autem pavonem in principio hujus Codicis hac præcipue de cauſa „ depictum eſſe, quod cauda hujus avis ſymbolum ſit annuæ viciſſitudinis

arborum. Decidentibus enim arborum foliis, decreſcit etiam pavonis cauda; teſtatur hoc Plinius Hiſt. Naturalis lib. 10. cap. 20. his verbis: *Omnes reliquas aves pavonum genus, cùm formâ, tum intellectu ejus & gloriâ præcedit. Gemmantes laudatus expandit colores, adverſo maximè ſole, quia ſic fulgentius radiant. Simul umbræ quoſdam repercuſſus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchatâ quærit caudâ, omneſque in acervum contrahit pennarum, quos ſpectari gaudet, oculos. Idem caudâ annuis vicibus amiſſâ cum foliis arborum, donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram.* Hæc Plinius de pavonis & arborum ſympathia. Plures quoque ejus avis ſymbolicæ ſunt explicationes, inter quas primaria maximeque nota, eſt apotheoſis ſive conſecratio fœminarum; uti cùm in Domitillæ uxoris Imp. Veſpaſiani, aliarumque Auguſtarum antiquis numiſmatibus videre eſt, tum præcipue in illo Liviæ ſive Juliæ Auguſtæ, uxoris Imp. Auguſti, & matris Imp. Tiberii, quod eadem magnitudine, qua in celeberrimi Antiquarii Jacobi de Strada manuſcriptis veterum numiſmatum voluminibus decem, quæ in Auguſtiſſima Bibliotheca Cæſarea adſervantur, elegantiſſime depictum eſt, æri inciſum hic exhibeo. Veriſimillimum itaque videretur, pavonem primo Codicis hujus Dioſcoridiani folio depictum, non tantum ad rem herbariam ſignificandam pertinere, verum etiam in honorem Julianæ Aniciæ, cujus effigies ſexto ejuſdem Codicis folio cernitur, ibi collocatum eſſe, niſi ethnica illa apotheoſis multo ante per Chriſtianiſmum fuiſſet ſublata, & inſuper evidentiſſimis argumentis colligi poſſet, ſuperſtite adhuc Juliana Codicem hunc deſcriptum, eidemque oblatum fuiſſe. Si quis tamen ſymbolum illud apotheoſeos per adulationem ſuperſtiti adhuc illi, quaſi quæ jam tunc conſecratione digna eſſet, improprie attributum eſſe exiſtimaverit, ne hanc quoque opinionem temere improbaverim.

Hæc de pavone, in fronte Dioſcoridiani libri, & ante inſignium Medicorum figuras depicto, Petrus Lambecius. Ego vero potius crederem, ideo Medicorum imaginibus, & Medicinæ libro præfigi pavonem, quia teſte Ariſtophane, eſt μηδικὸς ὄρνις, *Medica avis*, Suidas vero de pavone ait, ὁ μηδικὸς, χρυσόπτερος, καὶ ἀλαζονικὸς ὄρνις. *Medica, aureis alis, & jactabunda avis*: ſic dicta, ut videtur, quod caudâ ſuâ arborum & plantarum viciſſitudinem adumbret, ut innuit Plinius ſupra allatus. Arbores autem & plantæ ὕλη ἰατρικὴ, ſive materia medica ſunt.

Secundum Codicis, ait Lambecius, Dioſcoridiani folium continet poſteriori ſua pagina picturam quadratam, quæ aureum habet fundum, & ſeptem repræſentat antiquos Medicos, ſedentes tamquam in triclinio, & de re medica differentes, hoc ordine & modo; uti ex apographo, bona fide, quantum per colorum evaneſcentium & nonnullis locis omnino fere exſtinctorum obſcuritatem fieri potuit, delineato ærique inciſo, videre eſt. Primo loco ſedet Χείρων ὁ ἱπποκένταυρος, ſive Chiron Hippocentaurus, (*qui tamen hic non Hippocentauri, ſed hominis forma depingitur*,) quem Plinius Hiſt. Natur. lib. 7. c. 56. refert *herbariam & medicamentariam artem inveniſſe*. Floruit is ſæculo ante æram Chriſtianam decimo-tertio; &, teſte Homero Iliad. Λ. Achillis fuit præceptor in arte Chirurgica. . . . . Extiterunt etiam olim ſub nomine ejuſdem Chironis ſcripta duo ſuppoſititia; nempe ὑποθῆκαι δι' ἐπῶν πρὸς Ἀχιλλέα, hoc eſt, *Præcepta*, ſive *Exhortationes metricæ ad Achillem*; & ἱππιατρικὸν, hoc eſt, *Opus de curandis equis*. Utriuſque ſcripti meminit Suidas

„ in explicatione vocis Χείρων; ubi ſimul etiam confirmat, quod in Euſtathii „ in Homerum Commentario refertur, ab eodem Chirone primum inventam „ eſſe τὴν ἰατρικὴν διὰ βοτανῶν, ſive Medicinam herbariam.

Hic multa de Chirone, cujus nomen ad ſupremum imaginis latus in medio depictus eſt, adjicit Lambecius: deinde de iconibus Medicorum Joannis Sambuci loquens, hæc habet:

» Multum autem differt Sambuciana Chironis effigies ab illa, quæ exſtat in » vetuſtiſſimo noſtro Codice Dioſcoridiano, ut primo patebit intuitu, ſi quis » eas contulerit. Veſtitus quoque valde diſcrepat. Nam in Codice hoc Cæſareo ſuperior corporis ejus pars uſque ad umbilicum nuda eſt, exceptis hu» meris, qui villoſa teguntur epomide & ſub mento colligata; inferior autem » pars corporis ab umbilico uſque ad pedes pallio cæruleo cooperta eſt.

» A dextero Chironis latere ſedet ΜΑΧΑΩΝ, ſive Machaon, (*nomen* » *adſcribitur in pictura ad ſingulos*) Æſculapii filius & Podalirii frater, qui ſæculo » ante æram Chriſtianam duodecimo, in bello Trojano occubuit. Meminit ejus » Homerus Iliad. 1. laudatque tamquam optime callentem ἰοὺς τ' ἐκταμνέιν, ἐπί » τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν, hoc eſt, *Exſcindere ſagittas, & lenia medicamenta* » *vulneribus inſpergere.* Machaon enim χειρουργικὴν præcipue excoluit, ſive eam » Medicinæ partem, quæ manu medetur; frater autem ipſius Podalirius abditas morborum cauſas inveſtigavit, & fundamenta geſſit ejus Medecinæ, quam » ſequens ætas λογικὴν ſive rationalem appellavit.

Deinde multa adfert de Machaone, quæ non intereſt hic deſcribere. λ, ϵ, C, ω, ſic ſemper in Codice. Pergit autem Lambec.

» Sub Machaone ſedet ΠΑΜΦΙΛΟC ſive *Pamphilus*; non quidem » Platonis ille diſcipulus & Epicuri in inſulâ Samo præceptor, qui a Diogene » Laërtio in vita Epicuri, & a Suida, ubi de eodem Epicuro agit, memoratur, » & ſæculo ante æram Chriſtianam quarto floruit; ſed alter multo junior, pro» feſſione Grammaticus, quem Galenus in Procemio libri ſexti, *De ſimplicium* » *medicamentorum facultatibus*, teſtatur ſcripſiſſe hiſtoriam herbarum ordine » alphabetico, quemque merito reprehendit, quod opus illud non ſolum ſine » ulla propria experientia & abſque delectu ex alienis tantum corraſerit ſcriptis; » verum etiam multas aniles & poëticas fabulas, ſuperſtitioſaſque præſtigias, » & varia barbaraque fictitia nomina, de induſtria addiderit.

Poſtea locum Galeni longiſſimum, ubi de Pamphilo aliiſque multis Medicis agit, ad verbum refert Lambecius: & de Pamphilo a 528. ad 542. paginam verba facit: deinde ſic proſequitur. Sub Pamphilo Grammatico Alexan» drino, qui ut ſupra demonſtravi, hiſtoriam herbarum ordine alphabetico » ſcripſit, ſedet in eodem vetuſtiſſimi Codicis Dioſcoridiani fol. 2. ΞΕΝΟ» ΚΡΑΤΗC, ſive Xenocrates, non quidem Chalcedonius ille, qui Plato» nis fuit diſcipulus, & Speuſippi ſororis ejus filii in regenda ſchola veteris » Academiæ per 25. annos ſucceſſor; ſed alter ille multo junior, patria Aphro» diſienſis, quem Galenus in Procemio, *De ſimplicium medicamentorum facul-* » *tatibus*, teſtatur vixiſſe avorum ſuorum tempore. Natus autem eſt Galenus » ſub Imperatore Hadriano, anno Chriſti circiter 131. citatur quidem Xenocra» tes ille a Plinio aliquoties inter Medicos.

De Xenocrate item multa adjicit Lambecius: poſt autem ait,

» Et hactenus quidem de tribus illis egi antiquis Medicis, quorum imagi» nes in vetuſtiſſimi Codicis mſ. Dioſcoridiani fol. 2. a dextero Chironis latere

collocatæ ſunt. Pergo nunc ad tres reliquos, qui ſedent ibidem a ſiniſtro Chironis latere. Horum primus eſt NIΓPOC ſive *Niger*; non quidem Trebius Niger, qui ſæculo ante æram Chriſtianam primo L. Luculli in Proconſulatu Bæticæ fuit comes, teſte Plinio Hiſt. Nat. lib. 9. cap. 30. ubi agitur de Polypis; ſed Sextius Niger, quem idem Plinius libro primo teſtatur, licet Romanum, Græce tamen ſcripſiſſe, & lib. 32. c. 3. diligentiſſimum Medicinæ auctorem nuncupat. Ejuſdem meminit Dioſcorides in Procemio lib. 1. de materia Medica, ubi ſtatim in principio rationem reddens, cur ipſe poſt multos non tantum veteres, ſed & recentiores autores, de illo argumento ſcribere auſus ſit, præcipuorum quorumdam nominatim facit mentionem.

Hic multis adjectis de Sextio Nigro, ſit claudit,

Conſulendus quoque eſt ſupra citatus Galeni locus, qui exſtat in Procemio libri ſexti, *De ſimplicium medicamentorum facultatibus*, quippe ubi inter eos, qui de re herbaria præ cæteris bene ſcripſerunt, primus locus Dioſcoridi, ſecundus autem Nigro, tribuitur.

Sub Sextio Nigro ſedet HPAKΛEIΔHC, ſive Heraclides Tarentinus, cujus Dioſcorides loco paulo ante citato meminit. Fuiſſe autem eumdem addictum ſectæ empiricæ teſtatur Cornelius Celſus in Procemio lib. 1. Commentariorum de Medicina, ubi de origine & incremento Medicinæ &c. . . Idem confirmat Diogenes Laërtius in fine libri quinti de Vitis illuſtrium Philoſophorum, ubi poſteaquam de Heraclide Pontico egit, tredecim quoque aliorum ejuſdem nominis virorum illuſtrium facit mentionem, inter quos eſt octavus Ἡρακλείδης ὁ Ταραντῖνος ἰατρὸς ἐμπειρικός. Crebra etiam ejus mentio exſtat apud Galenum; ſed imprimis ſupra citato loco *De ſimplicium medicamentorum facultatibus*; ubi inter rei herbariæ Scriptores tertium illi locum, nempe poſt Dioſcoridem & Sextium Nigrum tribuit. . . . .

Sub Heraclide Tarentino ſedet denique MANTIAC, ſive Mantias, Herophili ſectator, & jam memorati Heraclidæ Tarentini, qui præpoſtero ordine præcedit, in arte medica præceptor; de quo ſi quis plura ſcire deſiderat, ſufficiet ſi conſulantur tria Galeni loca, quæ exſtant in Procemio libri ſexti, *De ſimplicium medicamentorum facultatibus*; capite primo libri ſecundi, *De compoſitione medicamentorum per genera*, & libro ſexto, *De compoſitione medicamentorum localium*.

Tertium vetuſtiſſimi Codicis Mſ. Dioſcoridiani folium continet picturam quadratam, quæ itidem ac præcedens in fundo aureo repræſentat ſeptem alios antiquos medicos, ſedentes tamquam in Triclinio, & de re medica differentes, hoc ordine & modo, uti ex apographo, bona fide, quantum per colorum evaneſcentium & nonnullis locis fere exſtinctorum obſcuritatem fieri potuit, delineato ærique inciſo, videre eſt.

Primo loco ſedet ΓAΛHNOC, ſive Claudius Galenus Pergamenus, qui ſæculo poſt Chriſtum ſecundo, nempe anno æræ Chriſtianæ circiter 131. ſub Imp. Hadriano, Pergami in Aſia minori natus eſt : eodemque ſæculo deſinente, ſeptuageſimum agens ætatis annum, ſub Imp. Lucio Septimio Severo obiit. Quandoquidem autem is relictis ſubtiliſſimi ingenii ſui & indefeſſæ diligentiæ monumentis, etiam nunc adeo clarus eſt, ut ſatius ſit de eo tacere, quam plura addere; hoc tantum moneo, nuſquam de vita & ſcriptis ejus accuratiorem ſolidioremque reperiri notitiam, quam in duobus erudi-

„ tiſſimis libellis veteris amici mei R. P. Philippi Labbei Soc. Jeſu Preſbyteri,
„ quorum primo continetur vita ipſius ex propriis operibus collecta; altero
„ autem Chronologicum ejuſdem elogium. Uterque libellus anno 1660. Lute-
„ tiæ Pariſiorum editus eſt 8°. & quidem prior typis Guilielmi Benard, poſte-
„ rior autem typis Claudii Cramoyſi. . . . . .
„ A dextero Galeni latere ſedet ΚΡΑΤΕΥΑC, ſive Cratevas, cognomine
„ ὁ ῥιζοτόμος, quod eſt ſtricte & ad verbum, *Radicum ſector*, ſive ſecandarum
„ radicum ſtudioſus vel peritus, late autem & generaliter herbarius, ſive Me-
„ dicus, herbarum cognitioni & uſui præcipue deditus. Floruit hic ſæculo ante
„ æram Chriſtianam quinto, & ut eximius artis herbariæ magiſter ab ipſo lau-
„ datur Hippocrate in epiſtola ad eum ſcripta.

Deinde refert Lambecius Epiſtolam Hippocratis Cratevæ, quæ inter editas Hippocratis Epiſtolas habetur, ex qua patet Cratevam propter ſingularem rei herbariæ peritiam ipſi etiam Hippocrati admirationi fuiſſe: qua laude nulla major eſſe potuit. Honorificam quoque ejuſdem Cratevæ mentionem facit Dioſcorides.

„ Sub Crateva ſedet ΑΠΟΛΛΩΝΙΟC, ſive Apollonius, cujus hominis
„ licet multi fuerint Medici, hic tamen ego non alium intelligendum eſſe arbi-
„ tror, quam vel Apollonium Pergamenum, quem Varro & Columella in
„ principio ſuorum librorum de re Ruſtica, inter eos recenſent autores Græcos,
„ qui de re Ruſtica præcipue legendi ſunt; vel potius Apollonium Memphi-
„ tam, qui citatur ab antiquo Græco Theriacorum Nicandri Scholiaſte in ex-
„ plicatione controverſioſæ vocis ἄκνηστις, qua ibi verſu 52. ſignificatur herba
„ quædam, ſuffitu ſuo ſerpentes abigens. Ipſa Scholiaſtæ verba ſunt hæc: τὸ δὲ
„ ἄκνηστις, οἱ μὲν τὴν κνίδην, οἱ δὲ τὴν σκύλλην ἢ ἀκαλήφην· ὁ μὲν Τυραννίων τὴν σκύλ-
„ λην· Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Μεμφίτης τὸ κένορον, ὃ δή τινες κενήτρην καλοῦσι. [Hoc eſt,
Acneſtin alii quidem urticam, alii ſcyllam aut urticam; Tyrannio ſcyllam, Apollonius Memphites cenorum, quod quidam cenetram vocant. Hinc enim veri-
„ ſimile mihi videtur, Apollonium hunc Memphitam eumdem eſſe, cujus opus
„ περὶ βοτανῶν, ſive *de herbis*, ab eodem antiquo Scholiaſte aliquanto poſt cita-
„ tur, ita tamen ut deſit cognomen autoris, ὁ Μεμφίτης; nempe quia is jam ante
„ ab aliis Apolloniis illo cognomine diſtinctus fuerat. Ipſa Scholiaſtæ verba in
„ explicatione verſus iſtius, qui incipiebat olim, ψῆγμα πολύκμητον, ſunt hæc:
„ ψῆγμα πολύκμητον γράφεται καὶ πολύκνημον. σημαίνει δὲ ποτὲ μὲν τὸ περὶ ψῆγμα, ποτὲ δὲ
„ τὴν βοτάνην· ἧς μνημονεύει καὶ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ βοτανῶν.
„ Sub Apollonio ſedet ΑΝΔΡΕΑC, ſive Andreas, ὁ ἰατρὸς, ſeu Medi-
„ cus, de quo cum Crateva conjuncto Dioſcorides in ſupra citato Procemio
„ libri primi refert, ὅτι δοκοῦσι ἀκριβέστερον τῶν λοιπῶν (ἀρχαίων) περὶ τὴν βοτάνην
„ ἀνεστράφθαι, hoc eſt, *Eos exiſtimari accuratius, quam reliquos antiquos Medicinæ*
„ *autores Græcos, in re herbaria verſatos eſſe.* Meminit ejuſdem Andreæ etiam
„ Cornelius Celſus in Præfatione libri quinti, quippe ubi ipſum inter eos recen-
„ ſet autores, qui multa de facultatibus medicamentorum memoriæ prodide-
„ runt. Galenus autem in ſupra citato Procemio libri ſexti, *De ſimplicibus me-*
„ *dicamentorum facultatibus*, vehementer eum vituperat, tamquam qui primus
„ medicamentorum ſcientiam præſtigiis & mendaciis inquinare & corrumpere
„ auſus ſit. Idem capite decimo *Informationis Empirici*, quæ exſtat intra libros
„ ipſius extra ordinem claſſium, multo etiam gravius in eumdem invehens, *Si*
„ *Hippocratem*, inquit, *Andreamque compares, Hippocratem eruditiſſimum verita-*
tiſque

tiſque ſtudioſiſſimum, Andream imperitiſſimum, temerarium & ab Hippocratis prudentia valde remotum comperies. Quoniam igitur Galenus teſtatur præſtigias ab eo primum invectas eſſe in artem Medicam, veriſimile mihi videtur, ab imperito vulgo hinc illi inditum eſſe nomen τοῦ θαυμαστοῦ, ſive *admirandi;* ideoque ad ipſum pertinere ſupra citatæ Bibliothecæ Conſtantinopolitanæ locum, ubi inter libros Michaëlis Cantacuzeni ſcribitur fuiſſe ἰατροσόφιον Ἀνδρέου τοῦ θαυμαστοῦ περὶ ὕλης ἰατρικῆς κατὰ ἀλφαβήτου στοιχεῖα: hoc eſt, *Andreæ cognomine admirandi Iatroſophium de materia Medica ordine alphabetico.* Et hactenus de tribus illis egi antiquis Medicis, quorum imagines in vetuſtiſſimi Codicis Mſ. Dioſcoridiani fol. 3. a dextro Galeni latere collocatæ ſunt. Pergo nunc ad tres reliquos: qui ſedent ibidem a ſiniſtro Galeni latere.

Horum primus eſt ΔΙΟCΚΟΥΡΙΔΗC, ſive Dioſcorides; nempe is, qui a patria ſua Anazarba, Ciliciæ urbe, quæ poſtea nomen accepit Cæſareæ Auguſtæ, cognominatur ὁ Ἀναζαρβεὺς, hoc eſt, *Anazarbeus*, ſeu *Anazarbenſis*, & propter etiamnum extantes præſtantiſſimos quinque de materia Medica libros, ab ipſo Galeno in Prooemio libri ſexti *De ſimplicium medicamentorum facultatibus*, ſummopere laudatos, eſt celeberrimus. De ætate ejus duæ extant diverſæ opiniones. Nonnulli enim eum, tamquam Plinii ſenioris æqualem, ſub Imperatoribus Nerone, Galba, Othone, Vitellio & Veſpaſiano vixiſſe ac claruiſſe exiſtimant, idque hoc potiſſimum argumento probare annituntur, quia ipſe Dioſcorides in Præfatione libri primi, familiariter ſe cum Licinio Baſſo vixiſſe teſtatur his verbis: δεῖγμα δὲ οὐ σμικρὸν τῆς ἐν σοὶ καλοκαγαθίας καὶ ἡ τοῦ κρατίστου Λικινίου Βάσσου πρὸς σὲ διάθεσις, ἣν ἔγνωμεν συνδιάγοντες ὑμῖν, ἀξιοζήλωτον δὲ τὴν ἀμφοτέρων ὑμῶν πρὸς ἀλλήλους εὔνοιαν ὁρῶντες Hoc eſt, Jano Antonio Saraceno interprete: *Neque verò parvo eſt ad tuam* (ſcilicet Arei) *morum integritatem argumento viri optimi Licinii Baſſi inſigne erga te ſtudium, ſatis nobis perſpectum, cum una vobiſcum ageremus, mutuamque inter vos benevolentiam æmulatione dignam obſervaremus.* Hunc enim Dioſcoridis locum illi corruptum arbitrantur, & pro *Licinii Baſſi*, legendum eſſe *Lecanii Baſſi;* ita ut intelligatur Q. Lecanius Baſſus, qui A. V. C. 817. Chriſti autem 64. quo ſub Imperatore Nerone prima in Chriſtianos orta eſt perſecutio, cum M. Licinio Craſſo fuit Conſul, & teſte Plinio Hiſt. Natur. lib. 26. c. 1. obiit carbunculo. Ipſa Plinii verba ſunt hæc: *L. Paulo, Q. Marcio Cenſoribus, primum in Italiam carbunculum veniſſe Annalibus conſcriptum eſt, peculiare Narbonenſis Provinciæ malum: quo duo Conſulares obiere, condentibus hæc nobis eodem anno, Julius Rufus* & Q. Lecanius Baſſus; *ille Medicorum inſcitiâ ſectus, hic vero pollice lævæ manus evulſo acu, ab ſemetipſo, tam parvo vulnere, ut vix cerni poſſet.* Hæc Plinius. Unde ab iis, qui Lecanium hunc Baſſum eumdem eſſe putant atque Licinium Baſſum, cujus Dioſcorides tamquam familiariter ſibi noti meminit, porro concluditur, non potuiſſe Dioſcoridem a Plinio in deſcriptione plantarum & reliquæ materiæ Medicæ inter Medicos Græcos, quorum ſcriptis uſus eſt, citari, cum uterque eodem tempore in componendo opere ſuo occupatus fuerit. Secundum alios autem, quibus ipſe accedo, vixit floruitque Dioſcorides Anazarbenſis ſæculo ante æram Chriſtianam primo (ſic) ſub duobus primis Romanorum Monarchis C. Julio Cæſare & Auguſto, uti patet ex ſynchroniſmo Ἀρείου ſive Arei, cui quinque libros ſuos de materia Medica, quos ipſius hortatu conſcripſerat, totidem ſingularibus Præfationibus dedicavit. Eſt enim hic Areus ille Philoſophus Alexandrinus, de

„ cujus ſumma cum Imperatore Auguſto amicitia & familiaritate inſigne exſtat „ teſtimonium apud Strabonem Geographiæ lib. 14. ubi refert, Xenarchum Phi- „ loſophum Peripateticum, Seleucia Ciliciæ oriundum, per illum in Imperatoris „ Auguſti amicitiam ſe inſinuaſſe; item apud Suetonium in vita Imp. Auguſti, „ ubi ſcribit Imp. Auguſtum non tantum ipſius Arei Philoſophi, verum etiam „ filiorum ejus Dionyſii & Nicanoris contubernium iniiſſe; necnon apud Sene- „ cam cap. 4. Conſolationis ad Marciam, ubi idem Areus introducitur in prin- „ cipio orationis ſuæ conſolatoriæ ad Liviam Auguſtam glorians, *Aſſiduum ſe* „ *fuiſſe viri ejus comitem nec tantum, quæ in publicum emittuntur, ſed omnes quoque* „ *ſecretiores animorum tam Liviæ, quam Auguſti motus ſibi notos eſſe.*

Deinde teſtimonia item adfert Lambecius Plutarchi, Dionis Caſſii, & Galeni, qui teſtificatur Dioſcoridem Anazarbenſem, (alii male Tarſenſem legunt) Areo ægrotanti medicamentum dediſſe; itemque Suidæ, qui refert Dioſcoridem Anazarbenſem cognomento Φακᾶς, *Phacâs*, vixiſſe apud Cleopatram ſub Antonio; ubi cognomen illud Phacas male Dioſcoridi Anazarbenſi tribuitur, fuit enim alterius Dioſcoridis Anazarbenſi antiquioris, teſte Galeno. Hæc porro omnia fuſiſſime Lambecius. Pergit autem:

„ Sub Dioſcoride Anazarbenſi ſedet ΝΙΚΑΝΔΡΟϹ, ſive Nicander Co- „ lophonius, clariſſimus non ſolum Medicus, veterum etiam Hiſtoricus, Poëta, „ & Grammaticus, qui ſæculo ante æram Chriſtianam ſecundo ſub Attalo, „ tertio ejus nominis ultimoque Pergami Rege, floruit, & præter alia varia, „ quæ Suidas recenſet, compoſuit verſibus hexametris duo etiamnum extantia „ poëmata de beſtiis venenatis & de remediis contra venena, quorum primum „ *Theriaca*, alterum *Alexipharmaca*, eodemque alluſit ipſe pictor, ita videlicet „ illum repræſentando, ut ſiniſtra quidem manu teneat volumen, dextera „ autem extenta irritet ſerpentem. Utriuſque Poëmatis antiqua Græca & ha- „ ctenus inedita proſaïca Paraphraſis, ab Eutecnio Sophiſta compoſita, extat in „ illo ipſo, de quo nunc agitur, vetuſtiſſimo Codice Mſ. Dioſcoridiano, quem- „ admodum ſuo deinceps loco, ubi in deſcriptione ejus eo perventum erit, pro- „ lixius accuratiuſque a me indicabitur. Si quis interim de Nicandro ejuſque „ ſcriptis plura ſcire deſideret, is præter ſupra citatum Suidam, conſulat præci- „ pue antiquos illos autores cum Græcos tum Latinos, qui citantur a Petro „ Caſtellano de Vitis illuſtrium Medicorum p. 76. & 77. a Gerardo Joan. Voſſio „ de Hiſtoricis Græcis lib. 4. cap. 14. & a Joan. Jonſio de Scriptoribus Hiſtoriæ „ Philoſophicæ lib. 2. cap. 13.

„ Sub Nicandro denique ſedet ΡΟΥΦΟϹ, ſive Rufus Epheſius, qui ſæculo „ poſt æram Chriſtianam ſecundo ſub Imperatoribus Trajano & Hadriano flo- „ ruit, & præter libros tres, *de Apellationibus partium corporis humani*, aliaque „ nonnulla etiam nunc extantia, quæ a Joanne Antonida Lindano libro primo „ de ſcriptis Medicis recenſentur, alia quoque multa compoſuit, quæ a Suida „ enumerantur, & longinquitate temporis interciderunt, tum præcipue verſi- „ bus hexametris libros quatuor de herbis, quorum meminit Galenus in ſupra „ citato fragmento Præfationis libri ſexti *De ſimplicium medicamentorum facul-* „ *tatibus.* Neque vero dubium eſt, quin hujus potiſſimum operis Botanici re- „ ſpectu, cæteris ſupra memoratorum tredecim illuſtrium Medicorum veterum „ imaginibus, etiam Rufi imago adjuncta ſit.

„ Quarto vetuſtiſſimi Codicis Dioſcoridiani folio continetur pictura qua- „ drata, in cæruleo fundo repræſentans Dioſcoridem, ſedentem in ſella, & e

I
Δ
O
MECAΛ
ΨYXIA
ΦPONH
CIC
ΠΡΟΘΘCIΤΗ
COΦIACΚΤΙCΙΟΥ
N
Y
CYXAPICTIA
Δ
Λ
I

regione ipſius feminam ſtantem, quæ manu dextra Mandragoram nigram illi porrigit. Supra Dioſcoridis caput ſcriptum eſt ΔΙΟϹΚΟΥΡΙΔΗϹ, ſurpra feminam autem ЄΥΡЄϹΙϹ, ſive, inventio. Inter Dioſcoridem & Inventionem jacet canis mortuus, (imo potius poſteriori parte terræ innixus, pedes anteriores ſurſum erigit, & quaſi exſpirare videtur,) & recentiori manu ſupra memorati Joannis τοῦ Χορτασμένου ſubſcriptum eſt, κύων ἀνασπῶν τὸν μανδραγόραν, ἔπειτα ἀποθνήσκων. Hoc eſt, *Canis evellens Mandragoram, & deinde moriens.* Hinc itaque apparet, jam ante integra undecim ſæcula idem fuiſſe attributum Mandragoræ, quod de radice Baara refert Flavius Joſephus lib. 7. de bello Judaïco cap. 23. nempe eam ſine periculo mortis non poſſe evelli, ideoque canem illi alligari, eumque radice evulſa continuò mori vice hominis, cujus ſtudio evellitur.

Deinde refert Lambecius locum illum Joſephi cum interpretatione: & poſtea Matthioli refutationem, qua id ceu fabulam rejicit. At idem Lambecius Matthioli ſententiam refellit.

Quintum vetuſtiſſimi Codicis Dioſcoridiani folium continet picturam quadratam, qua repræſentatur femina quædam ſtans, manuque dextera Mandragoram nigram tenens, ſupra cujus caput æque ac in præcedenti pictura ſcriptum legitur ЄΥΡЄϹΙϹ, *Inventio.* A ſiniſtro ejus latere ſedet Dioſcorides, tamquam Mandragoræ naturam & vim in libro quodam deſcribens, a dextro autem pictor, eamdem depingens; uti ex apographo, bonâ fide, quantum per colorum evaneſcentium & nonnullis locis fere exſtinctorum obſcuritatem fieri potuit, delineato ærique inciſo, videre eſt. Notandus autem ibi in primis eſt mos veterum ſcribendi ſuper genua, cujus etiam Hippocrates meminit in epiſtola ad Demagetum.

Deinde pluribus refert morem ſcribendi ſuper genua, tum ex Hippocratis loco, qui teſtatur ſe vidiſſe Democritum ſcribentem in libro genibus innixo, tum aliis ex locis minus conſpicuis; maxime vero ex duabus veterum Codicum picturis, in quarum alia Prochorus, Joanne Apoſtolo & Evangeliſta dictante, charta genibus innixa ſcribit; quales picturas non ſemel in Libris Evangeliorum veteribus notavi; in altera Lucas item chartam genibus innixam ſcribendo tenet. Pergit Lambecius.

Sexto Codicis Dioſcoridiani folio continetur pictura, repræſentans catenam auream vel funiculum aureum, inſtar circuli & octogoni ex duobus in eo quadratis, quæ ſe invicem interſecant, formati hoc modo, uti ex apographo, bona fide, quantum per colorum evaneſcentium & nonnullis in locis omnino fere exſtinctorum obſcuritatem fieri potuit, delineato ærique inciſo, quod hîc e regione inſerui, videre eſt. Fundus picturæ cæruleus eſt, exceptis duorum quadratorum octo extremitatibus triangularibus quæ ſunt purpureæ. In medio octogono, ſedet in throno aureo, duabus aquilis ſuffulto, femina diademate regio, veſtituque partim aureo, partim cæruleo, & calceis rubris inſtar Imperatricis Conſtantinopolitanæ exornata; a cujus ſiniſtro latere cernitur ΦΡΟΝΗϹΙϹ ſive *prudentia* tenens volumen; a dextris autem ΜΕΓΑΛΟΨΥΧΙΑ ſive *magnanimitas*, oſtentans ſinum nummis aureis repletum. Ante eamdem ſtat Cupido alatus, Principi in Throno ſedenti librum apertum offerens. Supra caput Cupidinis hæc ſcripta leguntur verba: πόθος τῆς σοφίας κτιστοῦ. Hoc eſt, *Amor ſapientiæ creatoris.* Sub Cupidine jacet femina, albo amictu inſtar ſanctimonialis, ſive Deo conſecratæ Virginis

„ veſtita, & tam profunda genuflexione caput ad terram inclinans, ut ejus „ frons pedi dextro Principis in throno ſedentis reſpondeat. Juxta illam cernitur „ antiqua inſcriptio Græca literis albis, ſed longinquitate temporis adeo obſcu- „ rata, ut vix prima vox εὐχαριστία, ſive *Gratiarum actio* amplius ſit legibilis. „ Similiter altera quoque magna inſcriptio Græca in interiori circuitu octogoni „ prorſus fere evanuit: quod profecto ſummopere dolendum eſt. Ante pedes „ Principis in throno ſedentis duo ſtant modii, quibus ſine dubio annonaria, „ ſive frumentaria liberalitas erga pauperes innuitur. In octo autem triangula- „ ribus duplicis quadrati extremitatibus purpureis, hæ octo leguntur prægran- „ des literæ aureæ Ι Ο Υ Λ Ι Α Ν Α , hoc eſt, Juliana. Spatia demum octo „ cærulea, quibus octo purpurea triangula & totidem aureæ literæ a ſe invicem „ ſeparantur, exornata olim fuerunt elegantiſſimis imaginibus, ex quibus nunc „ injuria vetuſtatis nonniſi pauci aliquot nudi pueruli inſtar Angelorum vel „ cupidinum amplius apparent, qui ædificando & pingendo occupati ſunt, ſed „ adeo obſcure, ut quid pleriſque locis agant, perfecte cognoſci nequeat. Quod „ porro ad explicationem hujus picturæ attinet, perſuaſiſſimum habeo, per „ Principem illam, quæ inter Magnanimitatem & Prudentiam in throno ſedet „ Imperiali, & aureis in circuitu literis *Juliana* appellatur, ſignificari *Julianam* „ *Aniciam*, quæ Conſtantinopoli floruit temporibus Imperatorum Anaſtaſii „ Dicori, & Juſtini primi ſive ſenioris, atque in principio Imperii Juſtiniani „ Magni mortua eſt. Matrem illa habuit Placidiam, Imperatoris Valenti- „ niani III. filiam, & Imperatoris Theodoſii Junioris ex filia Eudocia neptem: „ patrem vero Flavium Anicium Olibrium, qui poſt Imperatorem Anthe- „ mium anno Chriſti 472. imperare cœpit in Occidente, &, vel ſecundum „ Onuphrium Panvinium, eodem adhuc anno, cum uſque in quartum men- „ ſem imperio præfuiſſet, fato conceſſit, vel ſecundum Card. Baronium ſe- „ quenti anno 473. cum uſque in ſeptimum menſem Imperium adminiſtraſ- „ ſet, occiſus eſt. Meminit hujus Julianæ Aniciæ Theophanes Chronographus „ ad annum Chriſti 505. ubi eam refert Conſtantinopoli Eccleſiam quamdam „ beatiſſimæ Dei Genitricis exſtruxiſſe, & ab Imperatore Anaſtaſio Dicoro, ut „ a religione Catholica ad Eutychianiſmum tranſiret magnopere, ſed fruſtra, „ ſolicitatam eſſe.

Deinde refert Theophanis locum & verſionem latinam ejuſdem, quæ apud Anaſtaſium Bibliothecarium & Paulum Diaconum habetur, ubi eadem ipſa, quæ ſupra, dicuntur: & poſtea ſic pergit.

„ Ut igitur minime dubito, quin exſtructio Eccleſiæ Beatiſſimæ Virginis „ Deiparæ, cujus ibi fit mentio, ſignificetur in ſupra memorato Codicis Dioſ- „ coridiani folio ſexto per Cupidines & Angelos iſtos, qui circum imaginem „ Julianæ Auguſtæ ædificando & pingendo occupati ſunt, ita quoque perſua- „ ſiſſimum habeo, per librum rhomboïde exornatum, quem Juliana ſiniſtra „ tenet manu, ſignificari Acta & Canones Concilii generalis quarti anno æræ „ Chriſtianæ 451. Chalcedone in Eccleſia S. Euphemiæ a 630. Epiſcopis adver- „ ſus Eutychetis hæreſin celebrati, quod illa contra Imperatorem Anaſtaſium „ Dicorum & Timotheum Patriarcham Conſtantinopolitanum ſumma ſtre- „ nuitate & conſtantia defendit ac propugnavit. Cæterum quod Juliana, de „ qua hic agitur, ex celeberrima & longe lateque diffuſa gente Anicia oriunda „ fuerit, ipſa nos docet in principio epiſtolæ, temporibus Imperatoris Juſtini I. „ ſive ſenioris, & quidem anno Chriſti 519. ad Pontificem Romanum Hormiſ-

dam ſcriptæ, qua ipſum rogat ne legatos, Conſtantinopolim miſſos, præmature revocet. Exſtat ea apud Em. Card. Baronium Annalium Eccleſ. tom. 7. & digniſſima eſt, quæ hic inferatur.

Domino Beatiſſimo Patri Hormiſdæ,
Juliana Anicia.

Precibus veſtræ Beatitudinis, adventu Legatorum principalis Sedis Apoſtolicæ, eliſis erroribus hæreticorum, in unitatem fidei Catholicæ convenimus congregati ſimul ad ubera materna Eccleſiæ in die ſanctæ Reſurrectionis. Quapropter ſtylo venerationis alloquentes ſanctitatem veſtram, admonemus ut intimetis deſtinatis a vobis reverendiſſimis viris, nullo modo abſcedere antequam, ſicut prævideritis, ut oportet, firmentur ea, quæ bene diſpoſita ſunt ab eis: ut amputatis omnibus reliquiis tranſacti erroris, impendiis veſtræ beatitudinis roborata unitas ad effectum perpetuum deducatur.

Ex hac igitur Epiſtola non tantum manifeſtiſſime apparet, quantam Juliana conſervandæ Catholicæ Religionis curam geſſerit, verum etiam quod pertinuerit ad gentem Aniciam. Quanta porro hujus Principis opulentia ac liberalitas fuerit, id elucet partim ex ædificatione Templi B. Dei Genitricis, cujus paulo ante facta eſt mentio; partim vero etiam ex Eccleſia S. Polyeucti Martyris, cujus cameram ſive fornicem intrinſecus ſolidis puriſſimi auri laminis obduxit; ut prolixe refert S. Gregorius Ep. Turonenſis libri de Gloria Martyrum, cap. 133.

Hic prolixe refert Lambecius locum Gregorii Turon. ubi de magnificentia Julianæ in ornanda S. Polyeucti Eccleſia, deque pio artificio quo ipſa Juſtiniani φιλοχρηματίαν eluſit, fuſe agitur. Poſtea ſic proſequitur Lambecius.

Hæc S. Greg. Epiſc. Turonenſis de Juliana Anicia Imperatoris Fl. Anicii Olibrii filia, quæ ſancti Polyeucti Templum aureis tabulis exornavit. Cavendum autem eſt, ne ea confundatur cum Juliana Imperatoris Valentiniani Magni filia, quæ idem Templum in honorem S. Polyeucti Martyris prima omnium condidit. Cujus quidem Julianæ ſolus, quod ſciam, Georgius Codinus facit mentionem in libro de Ædificiis urbis Conſtantinopolitanæ anno 1655. Lutetiæ Pariſiorum Typis Regiis in folio primum a me in lucem integre edito, ubi refert, eam fuiſſe ſororem Gallæ uxoris Imperatoris Theodoſii Magni, & accerſitis Roma architectis magnificum Templum in memoriam S. Polyeucti Martyris intra quatuor annos cum dimidio exſtruxiſſe. Ipſa ejus verba hæc ſunt: τὸν ἅγιον Πολύευκτον Ἰουλιανὴ, ἡ θυγατὴρ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ κτίσαντος τὸν ἀγωγὸν ἔκτισεν ἐπὶ χρόνους τέσσαρας καὶ ἥμισυ, τῶν τεχνιτῶν ἀπὸ Ῥώμης ἐλθόντων. γυναικαδελφὴ δὲ ἦν ἡ τοιαύτη τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου. [Id eſt, *S. Polyeuctum, Juliana filia Valentiniani, qui aquæductum conſtruxit, annis quatuor & dimidio excitavit, accedentibus Româ artificibus, hæc autem ſoror erat uxoris Magni Theodoſii.*] Hæc Codinus, cui profecto maximas debemus gratias, quod hujus Julianæ, quæ Imperatoris Valentiniani Magni fuit filia, memoriam nobis conſervaverit. Socrates enim Hiſt. Eccl. lib. 4. c. 26. & Paulus Diaconus Hiſt. Miſcell. lib. 12. cap. 10. cæterique omnes recentiores Scriptores, qui Imperatorum Romanorum Genealogias ex profeſſo deſcripſerunt, nullam, ubi de Imper. Valentiniano Magno agunt, Julianæ faciunt mentionem; ſed tantum duorum filiorum, Gratiani ac Valentiniani Junioris, ac trium filiarum; Gallæ videlicet, quæ nupſit Imperatori Theodoſio Magno, & Juſtæ atque Gratæ,

» quæ fuerunt ſanctimoniales, ſive Deo conſecratæ Virgines. Confundenda
» itaque non eſt Juliana hæc Imp. Valentiniani Magni filia, quæ Templum S.
» Polyeucti prima condidit, cum Juliana Anicia, quæ, ut ſupra narratum eſt,
» ſub Imperatoribus Anaſtaſio Dicoro & Juſtino I. potiſſimum floruit, atque
» in principio Imperii Juſtiniani Magni fornicem Templi S. Polyeucti laminis
» aureis intrinſecus exornavit.

Multis autem ſubjunctis quibus comprobat Julianam hanc fuiſſe Fl. Anicii Olibrii & Placidiæ Auguſtæ filiam & uxorem Ariobindi, qui magnus ob res præclare geſtas alicubi vocatur, cuique in ſeditione contra Imperatorem Anaſtaſium Dicorum, Imperium fuit oblatum; matrem vero Fl. Anicii Olibrii Junioris, qui Conſul fuit ſine collega anno æræ Chriſtianæ 491. aliud teſtimonium petit ex Joannis Curopalatæ Scilitzæ loco, in editis priùs omiſſo. Deinde adfert Diagrammata quatuor Genealogiæ Imperatoris Valentiniani Magni; primum ſecundum editionem Chronographiæ S. Nicephori Patriarchæ Conſt. Scaligerianam; ſecundum ex editione ejuſdem S. Nicephori Chronographiæ Pariſina; tertium, ſecundùm antiquæ Verſionis Latinæ Anaſtaſii Bibliothecarii editionem Pariſinam; quartum ex antiquo Codice Mſ. Bibliothecæ Cæſareæ depromtum. Harum autem Genealogiarum, præſertim vero trium priorum errores & omiſſiones erudite caſtigat. Poſt multas vero ea de re diſceptationes, Diagramma Genealogicum ipſe adfert qualem nos edimus e regione, atque ita pergit.

» Julianæ igitur Aniciæ, quæ, ut ex Genealogico hoc Diagrammate appa-
» ret, filia fuit Imperatoris Fl. Anicii Olibrii, neptis vero Imperatoris Valen-
» tiniani III. ex filia Placidia, & proneptis Imperatoris Theodoſii Junioris;
» hujus, inquam, Julianæ Aniciæ magnanimitatem, prudentiam, philoma-
» thiam, defenſionem Concilii Chalcedonenſis contra Eutychianos, liberalita-
» tem frumentariam erga pauperes, & extructionem Templi Beatiſſimæ Dei
» Genitricis, jam memorata pictura repræſentari arbitror; nec dubito, quin
» illius juſſu ac liberalitate antiquiſſimus ille Dioſcoridianus Codex deſcriptus,
» viviſque plantarum figuris exornatus ſit; & quidem in uſum alicujus Mona-
» ſterii, vel Xenodochii, vel Noſocomii, eamque rem per virginem ſancti-
» monialem, gratias agendi cauſa ad pedes ejus proſtratam, ſignificari. Quam-
» quam enim Buſbekius ſcribit, Codicem hunc non pluris, quam centum Du-
» catis emtum eſſe, res ipſa tamen manifeſtiſſime demonſtrat, ſi partim qui-
» dem ſcripturæ ipſi, partim autem ornatui ejus & unicuique imagini plan-
» tarum & animalium, quæ inibi depicta ſunt, exiguum dumtaxat pretium
» mercedis loco aſſignetur, ne quingentorum quidem Ducatorum, ſive mille
» Imperialium impensâ, talem Codicem nunc deſcribi & ſimiliter adornari
» poſſe. Quod ſi vetuſtatis inſuper debita habeatur ratio, quis negaverit Co-
» dicem iſtum longe majoris eſſe pretii? quippe qui jam mille centum ſexa-
» ginta-tres annos ſuperat, ſi ab anno Chriſti quingenteſimo-quinto, in cujus
» actis Theophanes Chronographus Templi Beatiſſimæ Dei Genitricis, a Ju-
» liana Anicia Conſtantinopoli exſtructi, meminit, continua ſeries temporum
» uſque ad præſentem annum 1668. deducatur. Admirari autem hìc ſatis non
» poſſum ſtupendam Dei providentiam, cujus ſingulari beneficio evenit, ut
» rariſſimum hoc & vere Cæſareum antiquiſſimæ potentiſſimæque gentis Ani-
» ciæ monumentum, tamquam hæreditario jure in Auguſtiſſimæ Domus Hab-
» ſburgo-Auſtriacæ poteſtatem redierit, & glorioſiſſimus Imperator Leopoldus

IMPERATORIS GRÆCI EPISTOLÆ INSIGNE FRAGMENTUM.

Post pag. 266.

ω ν ο τι εν τω ταξ ι δ ι ω τ ο υ τ ω δ

ε ε α γ ε ν ε σ θ α ι α κ α ι

ξ ν α υ τ ο υ τ ο υ [φιλα] ν θ ρ ω π ο

ω η α γ α π η τ η ς η μ ε τ ε ρ α ς ε κ

ε φ α π λ ω θ η υ μ ι ν κ α ι ε σ η τ α

τ η ς ε χ θ ε ο [υ β α σ] ι λ ε ι α σ η [μων

[ηγ] α π η μ ε ν ο υ η μ ω ν τ ε κ ν ο υ

[π] ω σ κ α ι ο θ ε ο ς δ ο ξ α ζ[ηται]

λ ε ι σ π α π ε ρ α τ α τ ω ν χ ρ ι σ τ ι α ν

[χ] α τ α π α σ ι σ φ θ α ν η κ α ι ο ι [εχθρ

λονται και οι φιλοι σωζοντ[αι]
[απ]

του θεου και η ειρηνη αυτου κ[αι]
χαρις]

εστω μεθυμων και ϖεριτο

αρμοδιον σοι εστιν και ϖομ

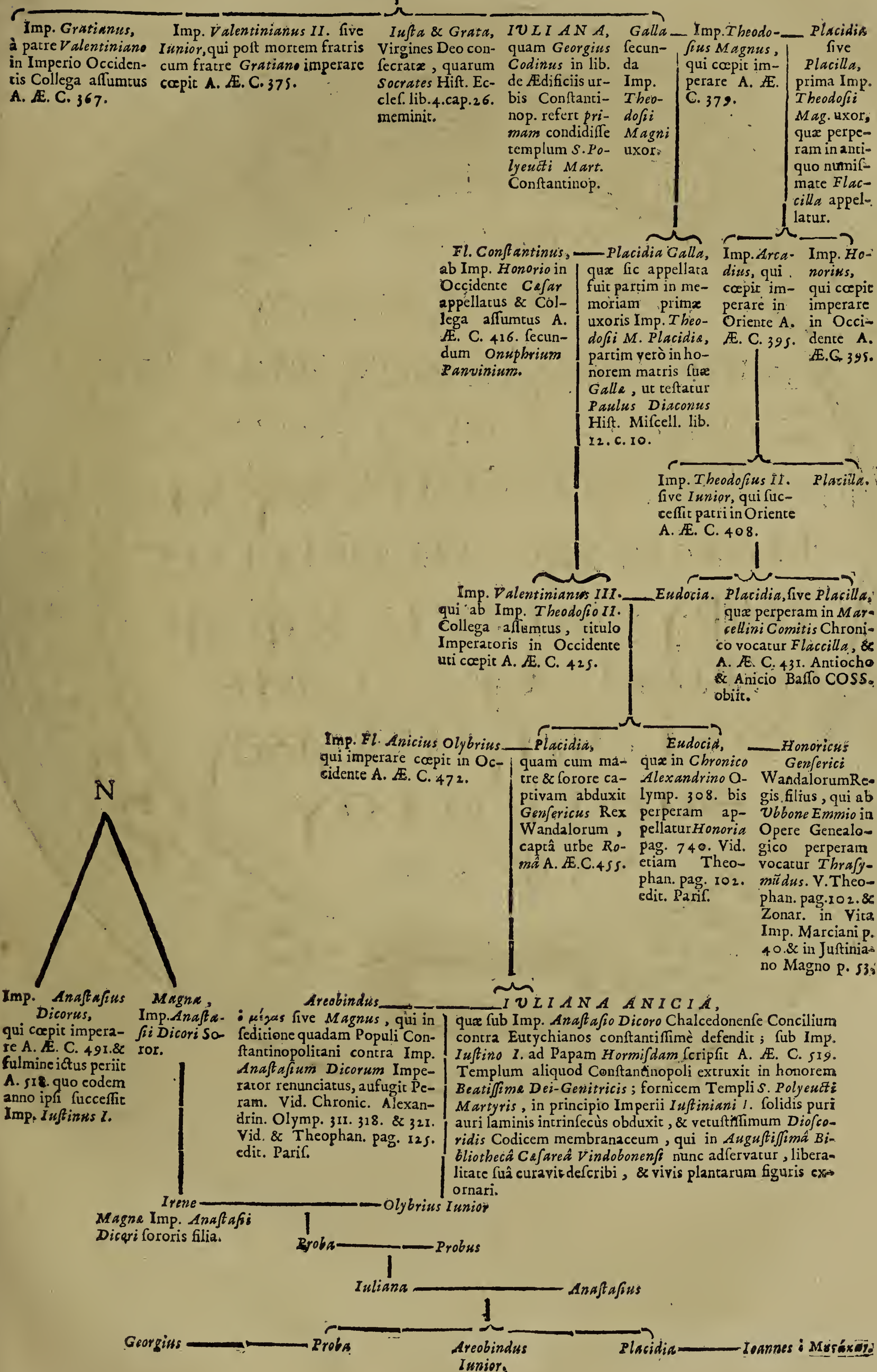
ε .... ειν τω ϖροδηλωθεντ[ι]

των ημων τεκνω τωριγ[ι]

σαυτω εκτιθης και επιτο

σαυτω ϖαρα του δημιουργησαχ[ντος]

Diagramma Genealogicum Posterorum Imp. *Valentiniani I.* sive *Magni*, inter quos etiam JULIANÆ ANICIÆ, *filiæ Imp. Flavii Anicii Olybrii* fit mentio.

+
ΤΑΔΕΕΝΕ
CΤΙΝ ΠΕΔΑΝΙΟΥ
ΔΙΟCΚΟΥΡΙΔΟΥ ΑΝΑ
ΖΑΡΒΕ ΩC ΠΕΡΙΒΟΤΑ
ΝΩΝ ΚΑΙ ΡΙΖΩΝ ϗ ΧΥΛΙ
CΜΑΤΩΝ ϗ CΠΕΡΜΑΤΩ–
CΥΝ ΦΥΛΛΩΝ ΤΕ ϗ ΦΑΡ
ΜΑΚΩΝ · ΑΡΞ ΩΜΕ
ΘΑ ΤΟΙΝΥΝ ΑΚΟΛΟΥ
ΘΩC ΑΠΟ ΤΟΥ
ΑΛΦΑ

coram intueri manuque prehendere possit, quanta majorum suorum, videlicet Aniciorum, potentia fuerit & dignitas, cum illi ante integra undecim sæcula tam in Oriente, quam in Occidente, sacro Imperio Romano præfuerunt.

Quidam Augustissimæ Familiæ Austriacæ genus a vetusta gente Anicia ducunt. Qua de re fuse agit idem Lambecius libro secundo Biblioth. Cæsareæ p. 478. & seqq. Alii id negant, & aliam ejusdem Augustissimæ familiæ originem ducere conantur.

Septimo vetustissimi Codicis Dioscoridiani folio exstat in fundo cæruleo intra coronam lauream inauratam majusculis literis aureis exaratus hic titulus: τάδε ἔνεστιν Πεδανίου Διοσκουρίδου Ἀναζαρβέως περὶ βοτανῶν καὶ ῥιζῶν καὶ χυλισμάτων σὺν φύλλων τε καὶ φαρμάκων. ἀρξώμεθα τοίνυν ἀκολούθως ἀπὸ τοῦ Ἄλφα. Hoc est: *Hæc insunt Pedanii Dioscoridis Anazarbensis de herbis & radicibus, & succis & seminibus, cum foliis simul ac medicamentis. Incipiamus ergo consequenter a litera Alpha.* Huc usque ipsa Tituli istius verba. Ubi primo observatu dignum est, Dioscoridem recte & vere ibi appellari Πεδάνιον, sive *Pedanium*, non autem, ut in aliis nonnullis corruptis Codicibus MSS. & in Jani Antonii Saraceni aliisque impressis editionibus perperam & falso legitur, Πεδάκιον, sive *Pedacium*. Initio enim Dioscorides more Græcorum unicum tantum habuit nomen, & simpliciter fuit appellatus Διοσκουρίδης, sive Dioscorides; postquam autem is venit Romam & civitatis Romanæ jus adeptus est, ex eo tempore triplex more Romanorum cœpit habere nomen, nempe prænomen, quod vetustate prorsus jam est obliterarum, nomen gentilitium Pedanius, quod in vetustissimo Codice MS. Cæsareo, de quo in præsens agitur, salvum & incolume superest, & cognomen, quod antea unicum & simplex illi fuerat nomen, nempe *Dioscorides*. Ab antiqua igitur Romana gente Pedania, cujus apud antiquos autores, & in vetustis numismatibus atque inscriptionibus frequens etiam nunc cernitur mentio, meruit Dioscorides nomine gentilitio appellari *Pedanius*, non autem ut vulgo perperam & absque ulla ratione creditur, *Pedacius*. Idem itaque Dioscoridi respectu incrementi nominis contigit, quod multis aliis claris Scriptoribus Græcis, qui in Romanorum procerum se insinuarunt amicitiam, & per illos civitatis Romanæ jus adepti sunt. Sic enim Archias; sic MUSA, Imp. Augusti Archiater, appellatus est Antonius Musa; sic Diodotus, qui inter rei herbariæ Scriptores a Dioscoride & Plinio memoratur, nominatus est Petronius Diodotus; sic Galenus, patriâ Pergamenus, appellatus est Claudius Galenus; nec dubium est, quin & Antonius Musa, & Petronius Diodotus & Claudius Galenus æque ac Aulus Licinius Archias, præter antiqua sua simplicia nomina, quæ postea in cognomine mutata sunt, & præter nova nomina gentilitia, quæ a Romanis gentibus Antoniâ, Petroniâ & Claudiâ acceperunt, etiam peculiaria sua habuerint prænomina: sed quænam illa fuerint, non minus vetustate obliterarum est, quam quod fuerit prænomen Pedanii Dioscoridis. Notandum secundo est, quod in eodem supra exhibito vetustissimi hujus Codicis MS. Dioscoridiani titulo expresse indicatur, in recensendis plantis ordinem ibi servatum iri alphabeticum. Hinc enim certò liquet, alphabeticam hanc plantarum descriptionem diversam esse a Dioscoridis libris quinque de materia Medica. Illi enim non tantum non sunt compositi ordine alphabetico, verum etiam ipse Dioscorides in Præfatione libri primi eam de

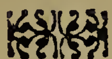
» materia Medica ſcribendi methodum ſummopere improbat his verbis : ἡμάρ-
» τον δὲ καὶ περὶ τὴν τάξιν· οἱ μὲν ἀσυμφύλους δυνάμεις συγκρούσαντες· οἱ δὲ κατὰ στοιχεῖα ἀνα-
» γράψαντες, διέζευξαν τὰς ὁμογενείας, τά τε γένη καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, ὡς διὰ τοῦτο
» ἀσυμμνημόνευτα γίνεσθαι. Hoc eſt, *Porro etiam in ordine peccarunt, dum alii nulla*
» *cognatione junctas facultates copularunt, alii ordinem elementorum ſecuti, tum*
» *genera, tum eorum vires a ſua cognatione disjunxerunt, ut vel hanc unam ob cau-*
» *ſam difficilius memoriæ mandari poſſint.* Hæc ipſa Dioſcorides. Si ergo is, ut
» hinc videre eſt, in deſcribenda materia Medica ordinem alphabeticum adeo
» improbavit, neceſſario ſequitur, alphabeticam illam plantarum deſcriptio-
» nem, quæ vetuſtiſſimo illo Codice Mſ. Cæſareo continetur, non ab ipſo
» Dioſcoride compoſitam, ſed tantum ex quinque ejus de materia Medica
» libris collectam eſſe. Placuit autem ſupra memoratæ Julianæ Aniciæ, cujus
» juſſu collectio illa facta eſt, ordo alphabeticus, haud dubie eam præcipue ob
» cauſam, quia unaquæque planta ſecundum primam ſui nominis literam faci-
» lius celeriuſque poteſt reperiri, quam ſi ordine cognationis ſecundum genera
» & vires quærenda ſit. Maluit igitur illa hac in re Galenum ſequi, quam
» Dioſcoridem. Quamvis enim Galenus in ſupra citata præfatione libri ſexti
» *De ſimplicium medicamentorum facultatibus,* indubitanter affirmet, neminem de
» plantis & reliqua materia Medica accuratius perfectiuſque ſcripſiſſe, quam
» Dioſcoridem, methodum tamen ſcribendi, qua is uſus eſt, haud æque pro-
» bat, ſed in recenſendis plantis ordinem potius ſervat alphabeticum, idemque
» feciſſe teſtatur Pamphilum illum Grammaticum Alexandrinum, de cujus
» hiſtoria herbarum ſupra ſatis prolixe actum eſt.

» Octavo ejuſdem vetuſtiſſimi Codicis Mſ. Dioſcoridiani folio, ut & proxi-
» me ſequenti nono, continetur Index alphabeticus plantarum, quarum pri-
» ma eſt ἀείζωον τὸ μέγα ſive *ſempervivum magnum*, ultima autem ὤκιμον ſive
» *Ocimum.* Poſt indicem hunc repetitur ſupra memoratus Titulus, τάδε ἔνεστι
» Πεδανίου Διοσκουρίδου &c. ſed literis tantæ magnitudinis, ut licet paucæ ſint,
» duas tamen integras paginas occupent. Repetito huic titulo ſubjungituripſa
» Deſcriptio plantarum, ita ut tamquam in Indice, ἀείζωον τὸ μέγα primo,
» ὤκιμον autem ultimo loco recenſeatur. Uniuſcujuſque plantæ deſcriptioni ſua
» e regione reſpondet figura artificioſiſſime ad vivum depicta. Contextui Dioſ-
» coridis ubivis fere præfixæ ſunt variæ appellationes ſingularum plantarum;
» nempe quomodo una atque eadem planta non ſolum a Græcis & Romanis,
» verum etiam a Perſis, Ægyptiis, Hetruſcis, Hiſpanis, Gallis, Dacis, aliiſ-
» que populis vocata ſit. Minime autem dubium eſt, quin appellationes illæ
» deſcriptæ ſint ex hiſtoria herbarum Pamplili Alexandrini, qui a Galeno in
» ſupra citato fragmento Præfationis libri ſexti *De ſimplicium medicamentorum*
» *facultatibus*, cum alias varias ob cauſas reprehenditur, tum vel in primis ὡς
» πλῆθος ὀνομάτων ἐφ' ἑκάστῃ βοτάνῃ μάτην προσθείς, *tamquam nominum cujuſque*
» *herbæ inutilem farraginem exhibens.* Ut igitur multiplices illæ plantarum ap-
» pellationes, licet Dioſcoridis non ſint, contextui tamen ejus præfixæ ſunt,
» ſic & eidem multis locis ſunt ſubjuncta æque antiquo majuſculo charactere
» fragmenta Cratevæ & Galeni; ex quibus quid de iiſdem plantis alter ante
» Dioſcoridem, alter vero poſt eumdem tradiderit, cognoſcitur. Notandum
» denique eſt accentus paucis aliquot locis occurrentes, ut & omnia, quæ mi-
» nuſculis literis Græcis, vel aureis literis Arabicis in eo Codice ſcripta ſunt,
» diverſarum longe recentiorum manuum additamenta eſſe. Poſt ὤκιμον ſequi-

tur ſeparata quædam quinque foliorum Appendix, qua agitur *de Chamæ-* “
melo, Rhamno, Artemiſia, Pentadactylo, Verbenaca, Dictamno, Salvia, Cu- “
preſſo, Centaurio, Buphthalmo, Pæonia, Polio, Moly, Marina Quercu, Chry- “
ſanthemo & Eryſimo. Quemadmodum autem certo conſtat, autorem ejus “
non eſſe Dioſcoridem, ita æque indubitatum mihi videtur, illam ex ſupra “
memorata Pamphili Alexandrini hiſtoria herbarum deſumtam eſſe. “

Quod reliquum eſt, præter jam memoratam alphabeticam hiſtoriam plan- “
tarum, præcipue quidem & maxima parte ex Dioſcoridis libris quinque de “
materia Medica, ſecundario autem ex Crateva, Pamphilo & Galeno colle- “
ctam, continetur etiam eodem vetuſtiſſimo Codice Mſ. antiqua Græca & “
hactenus inedita *EUTECHNII SOPHISTÆ proſaïca* Paraphraſis “
in Nicandri Theriaca & Alexipharmaca, ut & in Oppiani Halieutica, ſive “
Poëma de piſcatione, quod, in quinque libros diviſum, etiam nunc inte- “
grum exſtat, & in ejuſdem Ixeutica ſive Poëma de Aucupio, quod vel inju- “
ria temporis omnino periit, vel quaſi deperditum alicubi forſan adhuc lati- “
tat. Scripta autem eſt quadruplex hæc Paraphraſis, æque ac præcedens alpha- “
betica plantarum hiſtoria, literis majuſculis & ſine accentibus. Inſertæ etiam “
ſunt animalium cæterarumque rerum, de quibus agitur, elegantiſſimæ ico- “
nes, quæ vivacitate colorum lucem & ornatum deſcriptioni afferunt. “

Subjungit deinde Lambecius argumentum hujus Paraphraſis, & quædam excerpta indidem. Putatque excidiſſe in fine Codicis, ejuſdem Eutechnii Sophiſtæ hactenus ineditam Græcam Paraphraſin proſaïcam in Oppiani κυνηγητικὰ ſive Poëma de Venatione, quam ipſe in alio Cæſareo Codice reperiſſe ſe teſtificatur: & alia quædam adjicit, quæ nihil intereſt adferre. In fine autem libri ſexti p. 294. additamentum habetur numero quartum, ubi ſerpentum & venenatorum omnium figura, in Codice cum colore cujuſque ſerpentis vel inſecti venenati repræſentata, æri inciſa exhibetur. Eò autem Lectorem mittimus: nam quæ ſupra ex prolixiori Petri Lambecii narratione excerpſimus, ad nobiliſſimi vetuſtiſſimique Codicis notitiam ſufficiunt. Antequam vero claudamus, duo nobis annotanda ſuperſunt, primo Codicem Dioſcoridianum regium, cujus infra ſpecimen notitiamque daturi ſumus, perinde atque Cæſareum, ita habere Πεδακίου Διοσκουρίδου, περὶ ὕλης ἰατρικῆς, *Pedanii Dioſcoridis de materia Medica*; non autem Πεδακίου, *Pedacii Dioſcoridis*, ut in quibuſdam editis mendoſe fertur. Secundò, in marmore Cretenſi Theodori Archiepiſcopi, quod ut ſupra dicebamus anno 541. poſitum fuit; paucis videlicet annis poſt deſcriptum Codicem illum nunc Cæſareum, non modo eamdem characterum formam; excepto Α, quod in Codicibus omnibus manuſcriptis unciali charactere exaratis, & in hoc Cæſareo ſic delineatur ⅄, in marmoribus autem pene omnibus atque in hoc Cretenſi ſic, A; ſed etiam abbreviationum notas eaſdem utrobique obſervari; præterquam quod in marmore laudato ſuperne ponuntur hac forma ΑΓΙ ως pro ἁγιωτάτου; in Cæſareo autem Codice ſic Κ$_s$ pro Καὶ. Et hactenus de Cæſareo Codice Dioſcoridiano.

CAPUT III.

De Dioſcoridis Codice Neapolitano, qui par ſaltem vetuſtate eſt cum Cæſareo. Item de Codicibus Regio, Baſiliano, & Alexandrino, æqualis circiter ætatis. De Codice Papyreo Turonenſi. Alphabeta & ſpecimina horum omnium exemplarium.

ALIUM Neapoli vidimus Dioſcoridis Codicem Mſ. membranaceum qui Cæſareo jam memorato elegantiâ parum concedit; antiquitate vero ipſi aut parem eſſe, aut potius anteire crederem: character enim partim quadrus partim rotundus, ad formam inſcriptionum veterum propius accedere videtur. Exſtat is in Bibliotheca Auguſtinianorum S. Joannis de Carbonara Neapoli: quæ Bibliotheca olim Jani Parrhaſii fuerat, viri docti, & Demetrii Chalcondylæ generis: in multis autem Codicibus ejuſdem Jani Parrhaſii notæ, ejus manu exaratæ, hinc & inde obſervantur. Janus vero Parrhaſius Bibliothecam ſuam Antonio Seripando teſtamento dedit: inde poſtea ad Auguſtinianos devoluta eſt. Olim numeroſiorem Bibliothecam, a Batavo quodam emtis Codicibus, magna ſupellectilis parte mulctatam fuiſſe accepimus.

Eſt autem Codex Dioſcoridianus, de quo agimus, forma pene quadra, ut Cæſareus, & quantum ex allatis a Lambecio Tabulis æſtimare licet, ejuſdem prorſus magnitudinis; imo etiam ſpiſſitudinis; ita denſus nempe, ut non multo minus quingentis foliis complectatur. Codex eſt initio paucis foliis mutilus: quoniam, ut putamus, cum tabulas & picturas Cæſarianis ſimiles præferret, earum elegantia permoti quidam male feriati homines, ut fieri ſolet, ipſas abſciderunt. Plantæ ibi arboreſque eleganter & nativis coloribus depictæ ſunt. Literæ, ut diximus, unciales & quadræ ſunt: nulli accentus vel ſpiritus, nec prima nec poſteriore manu comparent.

Eſt ille, quemadmodum & Cæſareus, non qualis a Dioſcoride ſcriptus fuerat per materiæ ordinem, ſed ordine alphabetico concinnatus. Nimirum illa ætate Galeni methodus, qui alphabetico ordine plantas deſcripſerat, Dioſcoridis inſtituto, qui reprobato alphabetico ordine, materiæ ſolum rationem habuerat, anteponebatur. Unde factum eſt ut Dioſcoridis libros, reclamante licet ipſo, per ordinem alphabeticum digererent. Initio libri pauca, ut diximus, folia deſiderantur, quæ ſuperſunt autem ineunt ab his verbis, Ἀμβροσία, οἱ δὲ βότρυς, οἱ δὲ βότρυς Ἀρτεμισία: Id eſt, *Ambroſia, alii botrys, alii botrys Artemiſia dicunt.* Hæc autem in Dioſcoridis libro, ut ab ipſo digeſtus fuit, habentur libro 3. cap. 129. ſed in Dioſcoride per ordinem alphabeticum concinnato in litera A, paulopoſt initium locantur, ratione vocis Ἀμβροσία: quæ Ἀμβροσία planta, ſecundum ordinem alphabeticum, ſexageſima Dioſcoridianum plantarum eſt, per α incipientium. Si vero ſenas ſingulis foliis plantas adſcripſeris, nam tot circiter deſcribuntur, decem circiter folia deſiderari comperies; non numeratis iis, quæ ad ornatum initio libri poſita fuiſſe putantur, ut diximus ſupra. Cæterum plantæ fruticeſque in hoc Codice longe minore figurâ depinguntur, quam in Regio Codice Dioſcoridiano, cujus ſpecimen infra damus ad nonum ſæculum.

Hujus porro nobiliſſimi Codicis majorem notitiam aſſequi non potuimus; tum quia ut in Diario Italico diximus p. 307. ægre ad Codices Mſſ. explorandos admiſſi ſumus; tum quia multi alii ibidem Codices aderant inveſtigandi, nec niſi brevem ſingulis operam dare potuimus. Alphabetum tamen excerpſimus, qualem in ſequenti Tabula vides: & ad ſpecimen ſufficere putamus, quia characteres eadem ſemper forma delineantur. Eſt autem hoc alphabetum in Tabula numero tertium.

Dioſcoridis aliorumque illuſtrium Medicorum veterum Codices multi, & quidem remotæ vetuſtatis, exſtant in Bibliothecis variis: in nulloque literaturæ genere plures ſervati ſunt.

Ex Codice Regio 1905. alphabetum aliud exſumſimus. Continet autem ille Codex recentiore quidem manu duodecimi circiter ſæculi S. Ephræmi opera. Sed alia antiquiſſima ſcriptura ibidem habetur, quâ vetuſtate ſimul & arte pene obliteratâ, alia longe recentiora ſuperſcripta ſunt, S. Ephræmi videlicet opera, uti diximus. Illa vero vetuſtiſſima ſcriptura complectitur variorum ſacræ Scripturæ librorum, maximeque novi Teſtamenti folia, ſed confuſa & plerumque inverſa; id curante Librario recentiore, ut priſtina illa, ſi fieri poſſet, de medio tolleret, & obrueret. Charactere unciali ſine accentibus priora illa deſcripta ſunt. Atramentum quod uti jam dictum eſt, longa temporum ſerie, plerumque in vetuſtioribus exemplaribus ſubrubrum evadit, hic multo vividiore coloris conſpicuitate fulget, quam in cæteris vetuſtis libris, in quos incidimus, qua de re pluribus actum ſuperius eſt, lib. 1. c. . Ad marginem habentur variæ quædam lectiones & notæ liturgicæ de Evangeliis per annum recitandis. In iis notavi Evangelium pro 29. Junii in Feſto SS. Petri & Pauli ac Encæniorum, perinde atque in Colbertino Codice num. 700. Marginales item notæ unciali quidem charactere deſcriptæ ſunt ſine accentibus; ſed manu ut videtur recentiore ac longe inelegantiore. Ibi multæ literarum commutationes, (in margine ſcilicet,) τȣ̃ η in ι, τȣ̃ υ in κ, & ſimiles, quæ in alia vetuſtiore ſcriptura non obſervantur ibidem. Hujus autem antiquioris ſcripturæ alphabetum habes in Tabula: ubi quædam literæ, quæ in diverſis hujus manuſcripti locis tantillum variant, ſecundum omnes, quas obſervavimus, varietates delineantur. Hujus Codicis aliquod ſpecimen non ita pridem datum fuit.

Sequitur ibidem alphabetum ex Codice vetuſtiſſimo RR. PP. S. Baſilii Romæ, ubi unciali charactere quadro in quibuſdam literis, rotundo in aliis, ſecundùm antiquiorem formam deſcriptæ ſunt Epiſtolæ S. Pauli. Verum poſtea cum prior illa ſcriptura vetuſtate pene deleta multis in locis eſſet, ſuperſcripta ſunt opera S. Gregorii Nazianzeni longe recentiore manu. In hoc autem Baſiliano Codice vetus illa ſcriptura duplex eſſe deprehenditur, unciali utraque charactere ſine accentibus & ſpiritibus; altera charactere vulgaris magnitudinis, qualem vides in alphabeto: hæc vero maximam foliorum partem occupat; altera ſcriptura quadrupliciter ſaltem majoribus literis, ſed ejuſdem formæ. Utrique autem ſuperſcripta ſunt S. Greg. Nazianzeni opera.

His ſubjicimus ſpecimen Pſalterii Alexandrini, nunc Anglicani, ut a Briano Waltono in Prolegomenis datum eſt. In his autem ſpeciminibus etſi idem pene character obſervetur: aliqua tamen quibuſdam in literis diſcrimina comparent, quæ licet exigua, non negligenda tamen, ut exiſtimamus.

Alphabetum Cod. Regii.

ΑΒΓΔΕΖΗΘΙΚΛΜΝΞΟΠΡϹΤΥΦΧΨΩ
Ε Ξ Τ Χ Φ Χ

Alphab. Cod. Basiliani.

ΑΒΓΔΕΖΗΘΙΚΛΜΝΞΟΠΡϹΤΥΦΧΨΩ

Alphab. Dioscoridis Neap.

ΑΒΓΔΕΞΗΘΙΚΛΜΝΞΟΠΡϹΤΥΦΧΨΩ

Ex Cod. Alexandrino.

ΜΑΚΑΡΙΟϹΑΝΗΡΟϹΟΥΚΕΠΟΡΕΥΘΗΕΝ
ΒΟΥΛΗΑϹΕΒΩΝΚΑΙΕΝΟΔΩΑΜΑΡΤΩ
ΛΩΝΟΥΚΕϹΤΗΚΑΙΕΠΙΚΑΘΕΔΡΑΛΟΙΜΩΝ
ΟΥΚΕΚΑΘΙϹΕΝ

Alphab. Cod. Papyracei Turon.

ΑΒΓΔΕΖΗΘΙΚΛΜΝΟΠΡϹΤΥ
ΦΧΨΩ

Fragmenta ex eodem.

Ι·ΕΚΑΚΟΝ ΡΑ
ΑΜΟΤΙΕΜΒΕΒΛΗΜΑ
ΙΟΙΚΩΤΗϹΦΥΛΑΚΗϹ·
ΤΟϹΠΕΡΜΑΤΟΕΚΛΕΚΤΟ·
ΩΠΑΝΑ
ΤΙΖΗΤΕΙϹΒΟΓ ΕΙΠ
ΠΑΡΑΘΜ Π
ΘΝΕΓΜ ΘV.
ΑΝΘΡ ΑΛΛΟΤΡΙΟϹ·
ΤΟΝΧΡΟΝΟΝΑ ΗϹϹΗϹΥΧΝϹ·
ΤΑΤΗϹΔΕΙΝΗϹΑ ΜΟΥΑΠΗΛΘΘ·
ΟΙϹ
ΑΡΑΤΟVΒΑϹΙΛΕΩϹ·
ΚΑΘΟΝΤΡΟΠΟΝΓΕΓΟΝΕ·

Narratio De Piscina Probatica

Ut est in vetustissimo Codice Regio 1905.

ΚΡΕΚΙΝ ΛΗ ΜΕΤΑΤΑΥΤΑΗΝΗΕΟΡΤΗΤΩΝΙΟΥΔΑΙΩΝ·ΚΑΙΑΝΕ
ΒΗΟΙϹΕΙϹΙΕΡΟϹΟΛΥΜΑ·

ΕϹΤΙΝΔΕΕΝΤΟΙϹΙΕΡΟϹΟΛΥΜΟΙϹΕΠΙΤΗΠΡΟΒΑΤΙΚΗ
ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ·ΗΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΗΕΒΡΑΙϹΤΙΒΗΘΕϹΔΑΠ
ΤΕϹΤΟΑϹΕΧΟΥϹΑ·ΕΝΤΑΥΤΑΙϹΚΑΤΕΚΕΙΤΟΠΛΗΘΟϹ
ΤΩΝΑϹΘΕΝΟΥΝΤΩΝ·ΤΥΦΛΩΝ·ΧΩΛΩΝ·ΞΗΡΩΝ·ΕΚ
ΗΝΔΕΤΙϹΑΝΟϹΕΚΕΙΤΡΙΑΚΟΝΤΑΚΑΙΟΚΤΩΕΤΗΕΧΩΝ
ΕΝΤΗΑϹΘΕΝΕΙΑΑΥΤΟΥ
ΤΟΥΤΟΝΙΔΩΝΟΙϹΚΑΤΑΚΕΙΜΕΝΟΝΚΑΙΓΝΟΥϹΟΤΙ

ΑΓΓΕΛΟϹ ΓΑΡ ΚΑΤΑΚΡΟΝ ΚΑ ΤΕΒΕΝΕΝ ΕΝ ΤΗ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑ Κ ΕΤΑΡΑϹΕΤΟ ΤΩ ΥΔΩΡ· Ο ΟΥΝ ΠΡΩΤΟϹ ΕΜ ΒΑϹ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΑΡΑΧΗΝ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟϹ ΥΓΙΗϹ ΕΓΙΝΕΤΟ Ω ΔΗΠΟΤΕ ΚΑΤΕΙΧΕΤΟ ΝΟϹΗΜΑΤΙ·

Hæc excipit exemplum Codicis Turonensis, cujus alphabetum quatuor ab hinc annis delineavi, cum istac iter haberem. Deinde vero, ut accuratior ejus mihi notitia accederet, D. Leonem le Chevalier sodalem nostrum, in Monasterio S. Juliani Turonensis Subpriorem, rogavi, ejus mihi Codicis reliquias ad normam & examussim exscriptas transmitteret. Ille rogatui obsequutus hæc retulit. In veteri S. Martini Turonensis Bibliotheca, exstare pertenues reliquias Codicis Græci in papyro Ægyptiaca descripti, libro quodam Latino Commentariorum in Job ad compacturam agglutinatas. Istæc vero paucissima, quæ supersunt, sus deque posita esse, & ut fors tulit distracta: literasque ut plurimum situ & mucore deletas. Sed ejusdem D. Leonis le Chevalier Epistolæ partem Latine versam hic adtexere juvat.

Quam desiderabas reliquiarum veteris Græci Codicis Turonensis pagellam, accuratissime pro characteris forma delineatam tibi, vir honoratissime, transmitto. Hæ vero pretiosæ reliquiæ ad compacturam veteris Codicis Commentariorum in Job agglutinatæ sunt. Nihil uspiam in manuscriptis Codicibus adeo lacerum visum est; ne linea quidem integra occurrit; sed verba, syllabæ, literæ, aliquando mutilæ, hinc & inde sparsim positæ sunt. Nobilia fragmenta inter membranas varias conglutinatæ erant. Operimenti vetustas & intercidens aqua pluvia membranas detexit, & papyrei Codicis Græci fragmenta aperuit. Hæ porro laceræ papyrei Codicis partes vario situ sunt; modo rectæ, modo inversæ, aliquando e latere positæ. Omnia accurate quantum potui ad Codicis fidem, norma & circino adhibitis, imitatus sum: linearum distantiam, literarum altitudinem, latitudinem, ductuum formam & spissitudinem, tanta accuratione sectatus sum, ut non plus discriminis inter literas apographi & autographi intersit, quam inter easdem literas in autographo repetitas habeatur. Omnia pene misi, quæ supererant: in reliquis ne decem quidem integra verba reperiantur.

Tam lacera scriptura, cujus operis pars sit divinari nequit; fuisse tamen cujusdam S. Patris orationem vel homiliam ex hisce dictis, quæ vix expiscari potuimus, comprobatur, διότι ἐμβέβλημαι ἐν οἴκῳ τῆς φυλακῆς, *quia injectus sum in domum carceris.* Moxque, τὸ σπέρμα τὸ ἐκλεκτὸν, *semen electum.* Deinde ἆρα τοῦ βασιλέως, & postea, καθ' ὃν τρόπον γέγονεν. Reliqua ἀποσπασμάτια nihil interest referre. Nusquam alias vidimus Codicis Græci in papyro descripti reliquias: quæ supersunt in æs incidi curavimus. Omnes alphabeti literæ ibi reperiuntur: hic accentus & spiritus nulli sunt. Sed literæ tantillum declinant a priscis formis: unde fortasse arguatur, hunc præmissis Codicibus recentiorem esse; scriptumque septimo circiter sæculo, quo accentus & spiritus annotari cœptum est. Nam ubi primum consuetudo illa accentus ac spiritus annotandi invecta fuit, non statim ab omnibus usurpata fuisse creditur, ut fere fit in rebus hujusmodi; sed paulatim invaluisse putatur. Quamobrem etsi Codices illi charactere unciali, qui accentibus ac spiritibus carent, aliis antiquiores habeantur; possunt tamen inter notatos accentibus occurrere licet raro, qui accentibus non notatos ætate præcedant. Id vero ex characteris forma probabiliter internosci potest.

ΔΙΑΤΗΝΑϹΘΕΝΙΑΝ	PROPTERINFIRMITATEM
ΤΗϹϹΑΡΚΟϹΥΜΩΝ	CARNISUESTRAE
ΩϹΠΕΡΓΑΡΠΑΡΕϹΤΗϹΑΤΕ	SICUTENIMEXHIBUISTIS
ΤΑΜΕΛΗΥΜΩΝ	MEMBRAUESTRA
ΔΟΥΛΑΤΗΑΚΑΘΑΡϹΙΑ	SERUIREIMMUNDITIAE
ΚΑΙΤΗΑΝΟΜΙΑΕΙϹΤΗΝΑΝΟΜΙΑΝ	ETINIQUITATIADINIQUITATEM
ΟΥΤΩΝΥΝΠΑΡΑϹΤΗϹΑΤΕ	ITANUNCEXHIBETE
ΤΑΜΕΛΗΥΜΩΝ	MEMBRAUESTRA
ΔΟΥΛΑΤΗΔΙΚΑΙΟϹΥΝΗ	SERUIREIUSTITIAE
ΕΙϹΑΓΙΑϹΜΟΝ	INSANCTIFICATIONEM
ΟΤΕΓΑΡΔΟΥΛΟΙΗΤΕΤΗϹΑΜΑΡΤΙΑϹ	CUMENIMSERUIESSETISPECCATI
ΕΛΕΥΘΕΡΟΙΗΤΕΤΗΔΙΚΑΙΟϹΥΝΗ	LIBERIERATISIUSTITIAE
ΤΙΝΑΟΥΝΚΑΡΠΟΝΕΙΧΕΤΕΤΟΤΕ	QUEMERGOFRUCTUMHABUISTISTUNC
ΕΦΟΙϹΝΥΝΕΝΕϹΧΥΝΕϹΘΑΙ	INQUIBUSNUNCERUBESCITIS
Τ ΟΜΕΝΓΑΡΤΕΛΟϹΕΚΕΙΝΩΝ	NAMFINISILLORUM
ΘΑΝΑΤΟϹ	MORSEST
ΝΥΝΕΙΔΕΕΛΕΥΘΕΡΩΘΕΝΤΕϹ	NUNCUEROLIBERATI
ΑΠΟΤΗϹΑΜΑΡΤΙΑϹ	APECCATO
ΔΟΥΛΩΘΕΝΤΕϹΔΕΤΩΘΩ	SERUIAUTEMFACTIDEI
ΕΧΕΤΕΤΟΝΚΑΡΠΟΝΥΜΩΝ	HABENTESFRUCTUMUESTRUM
ΕΙϹΑΓΙΑϹΜΟΝ	INSANCTIFICATIONEM

CAPUT IV.

Specimina Codicum Græcorum ſeptimi circiter ſæculi, qui apud Latinos ſcripti ſunt; nimirum Regii, Sangermanenſis & Murbacenſis. Alphabetum Græco-Latinum ex Codice Lactantii Bononienſi, ejuſdem circiter ævi.

SEquitur exemplum ex Codice Regio num. 2245. Epiſtolas S. Pauli complectente, qui tenuiſſimis elegantiſſimiſque membranis conſtat. Scriptuſque fuit ſeptimo circiter ſæculo, ut ex characterum tam Græcorum, quam Latinorum, forma arguitur: nam Latina verſio in altera ſemper pagina jacet. Character omnino quadrus vel rotundus eſt ſecundum cujuſque literæ figuram, uti ſuperius diximus. Character Græcus nullam olet peregrinitatem, ſed a perita manu exaratus eſt, Græcis ante memoratis in omnibus pene ſimilis. Scriptus eſt autem per κῶλα & κόμματα; ita ut ad ſingulas vel minimas diſtinctiones, a linea reſumatur. Accentus & ſpiritus annotantur; ſed ii ſecunda manu ut videtur, nec diu, ut creditur, poſt deſcriptum Codicem adjecti ſunt. In quo autem tam in Græcis, quam in Latinis, differat a Vulgatis editionibus, non eſt præſentis inſtituti referre. Quæ in ſpecimine habentur, ſic vulgaribus typis exprimuntur, ſervando etiam modum prædictæ ſcriptionis per κῶλα & κόμματα; id eſt a linea ducendo non modo κῶλα, quæ ſunt membra periodi majora; ſed etiam κόμματα, ſive ſectiones periodi perquam minimas.

Ex Epiſtola ad Romanos cap. 6. a verſu 19. ad 22.

Διὰ τὴν ἀσθενίαν (ſic)
τῆς σαρκὸς ὑμῶν.
ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε
τὰ μέλη ὑμῶν
δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ
καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν·
οὕτω νῦν παραστήσατε
τὰ μέλη ὑμῶν
δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ
εἰς ἁγιασμόν.
ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας,
ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ·
Τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε,
ἐφ' οἷς νῦν ἐπεσχύνεσθαι; (ſic)
τὸ μὲν γὰρ τέλος ἐκείνων
θάνατος.
νυνεὶ δὲ ἐλευθερωθέντες
ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας,
δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ,
ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν
εἰς ἁγιασμόν.

Propter infirmitatem
carnis veſtræ.
Sicut enim exhibuiſtis
membra veſtra
ſervire immunditiæ
& iniquitati ad iniquitatem;
ita nunc exhibete
membra veſtra
ſervire juſtitiæ
in ſanctificationem.
Cum enim ſervi eſſetis peccati,
liberi eratis juſtitiæ:
quem ergo fructum habuiſtis tunc
in quibus nunc erubeſcitis?
nam finis illorum
mors eſt.
Nunc vero liberati
a peccato
ſervi autem facti Dei,
habentes fructum veſtrum
in ſanctificationem.

Duo primi verſiculi ad præcedentem periodum, quæ hic non exhibetur, pertinent. Sequens periodus octo verſiculis ſive ſectionibus, aut κόμμασι, terminatur in hæc verba, εἰς ἁγιασμόν. In ea duo κῶλα ſive membra ſunt, quorum utrumque quatuor verſiculos complectitur. Altera periodus, quæ init ab his verbis, ὅτε γὰρ δοῦλοι, & deſinit in θάνατος, ſex verſiculis abſolvitur, & tria κῶλα habet: ſingula vero κῶλα duabus ſectionibus diſtinguuntur. Tertia periodus, ſex item verſiculos continet: quorum poſtremus non eſt in exemplo. Tres primi ad prius κῶλον, tres poſtremi ad poſterius ſpectant. Sicque per totum librum κῶλα, κόμματα & periodi diſtinguuntur interpunctionis loco. Qua de re vide Lib. 1. cap. 4.

Hunc excipit Codex noſter Sangermanenſis Epiſtolarum S. Pauli, multo majori mole, & denſiore minuſque polita membrana, cujus ſingulæ paginæ duplici columna conſtant, quarum prior Græcum fontem, altera Latinam verſionem continet. Literæ ejuſdem pene formæ ſunt ac in Regio, exceptis literis pauculis, quæ tantiſper variant. Regium tamen aliquantum noſtro vetuſtiorem conjectamus eſſe, tum quia ille accentus primo non habuit, ſed ii aliena & poſteriore manu adſcripti ſunt; noſter autem accentus prima manu delineatos habet; tum quia forma literarum in Regio a priſca illa, qualis obſervatur in marmoribus, quæ primis imperii Romani ſæculis poſita ſunt, minus deflectit. Attamen non multum ætate diſpares eſſe ſuadent formæ Latinæ, quæ peritis omnibus ſeptimum circiter ſæculum referunt. Hoc circiter tempus, quo deſcriptus eſt liber Sangermanenſis, accentus & ſpiritus adſcribi cœperunt. Hinc fit ut ii, qui poſterioris ævi ſunt, in quos incidimus, accentus habeant, & qui accentus non habent, Codice noſtro ut plurimum vetuſtiores eſſe putentur; ut plurimum dico, quia cum primum uſus deſcribendi accentus & ſpiritus advectus eſt, non ſtatim & ubique ab omnibus hic mos receptus fuiſſe putatur: ſed paulum ſaltem ſpatii interceſſiſſe videtur, ut hæc conſuetudo ubique locorum obtineret.

Accentus & ſpiritus, ut diximus, prima manu ſcripti ſunt; ſed non tam accurate: nam multis in locis, & nonnumquam in tota linea, deſiderantur. Scriptus item eſt ut Regius per κῶλα & κόμματα, ut vides in ſpecimine. Ambo autem Codices lectiones varias & notatu digniſſimas præferunt, quas recenſere magni otii eſſet.

Quæ in Tabula ſunt ſic vulgari charactere ſcribuntur. Ex Epiſt. ad Rom. cap. 1. a verſu 8. ad 12.

ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται	Quia fides veſtra annuntiatur
ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.	in univerſo mundo.
μάρτυς (ſic) γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς	Teſtis enim mihi eſt Deus,
ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου	cui ſervio in ſpiritu meo
ἐν τῷ εὐαγγελίῳ	in Evangelio
τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ	Filii ejus,
ὡς ἀδιαλίπτως (ſic)	quod ſine intermiſſione
μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι	memoriam veſtri facio
πάντοτε	ſemper
ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου,	in orationibus meis,
δεόμενος	obſecrans
εἴπως ἤδη ποτὲ	ſi quo modo tandem aliquando
εὐοδωθήσομαι	proſperum iter habeam

ΟΤΙ Η ΠΙϹΤΙϹ ΥΜΩ̂Ν ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΕ ΤΑΙ	QUIA FIDES URA ADNUNTIAT
ΕΝ ΟΛΩ ΤΩ̂ ΚΟϹΜΩ·	IN UNIUERSO MUNDO
ΜΑΡΤΥϹ ΓΑΡ ΜΟΥ ΕϹΤΙΝ Ο ΘϹ	TESTIS ENI MIHI EST DS
Ω ΛΑΤΡΕΥΩ ΕΝ ΤΩ̂ ΠΝΙ ΜΟΥ	CUI SERUIO IN SPU MEO
ΕΝ ΤΩ̂ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩ	IN EUANGELIO
ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΑΥΤΟΥ	FILII EIUS
ΩϹ ΑΔΙΑΛΙΠΤΩϹ	QUOD SINE INTERMISSIONE
ΜΝΕΙΑΝ ΥΜΩ̂Ν ΠΟΙΟΥΜΑΙ	MEMORIA URI FACIO
ΠΑΝΤΟΤΕ	SEMPER
ΕΠΙ ΤΩ̂Ν ΠΡΟϹΕΥΧΩ̂Ν ΜΟΥ	IN ORATIONIB·MEIS
ΔΕΟΜΕΝΟϹ	OBSECRANS
ΕΙ ΠΩϹ ΗΔΗ ΠΟΤΕ	SI QUOMODO TANDEM ALIQNDO
ΕΥΟΔΩΘΗϹΟΜΑΙ	PROSPERUM ITER HABEAM
ΕΝ ΤΩ̂ ΘΕΛΗΜΑΤΙ ΤΟΥ ΘΥ	IN UOLUNTATE DI
ΕΛΘΕΙ̂Ν ΠΡΟϹ ΥΜΑϹ	UENIENDI AD UOS
ΕΠΙΠΟΘΩ̂ ΓΑΡ ΙΔΕΙ̂Ν ΥΜΑϹ	DESIDERO ENIM UIDERE UOS
ΙΝΑ ΤΙ ΜΕΤΑΔΩ̂ ΧΑΡΙϹΜΑ ΥΜΙ̂Ν	UT ALIQUID IMPERTIAR GRATIE UOB
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ·	SPIRITALIS
ΕΙϹ ΤΟ ϹΤΗΡΙΧΘΗ̂ΝΑΙ ΥΜΑϹ	AD CONFIRMANDOS UOS
ΤΟΥΤΟ ΔΕ ΕϹΤΙΝ ϹΥΝ	ID EST SIMUL
ΠΑΡΑΚΛΗΘΗ̂ΝΑΙ ΕΝ ΥΜΙ̂Ν	CONSOLARI IN UOBIS

Β Ζ Φ Ψ

ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ	in voluntate Dei
ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς.	veniendi ad vos.
ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς,	Deſidero enim videre vos,
ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν	ut aliquid impertiar gratiæ vobis
πνευματικὸν·	ſpiritalis,
εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς·	ad confirmandos vos;
τοῦτο δέ ἐστιν συν-	id eſt ſimul
παρακληθῆναι ἐν ὑμῖν.	conſolari in vobis.

Duo primi verſiculi ſunt præcedentis periodi, quæ in Codice mſ. a priore pagina initur, & in ſecunda terminatur. Sequens periodus, quæ incipit ab his verbis, μάρτυς γάρ μου, deſinit in hæc, ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, tredecim ſectiones, & tria κῶλα ſive membra complectitur. Altera vero periodus, quæ init ab his verbis, ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, octo verſiculos habet, quorum duo poſtremi in exemplo deſiderantur. Ubi advertas in Epiſtolis Pauli, ubi ratiocinio plerumque proceditur, longe prolixiores periodos duci, multoque pluribus ſingulas ſectionibus dividi, quam in aliquot aliis ſcripturæ libris; v. g. in Pſalmis, ut infra videre eſt in aliis στιχομετρίας ſpeciminibus. Annotandum item eſt, Librarios non accurate ſemper interſecare periodos; ſed plerumque ea, quæ diſtinguenda erant, conjungere, quæ conjungenda, dividere & a linea ducere.

Regio & Sangermanenſi ſpeciminibus aliud ſubjungimus ex Pſalterio Murbacenſi, quod ſeptimo circiter ſæculo Latina manu & charactere unciali conſcriptum eſt. Hujus alphabetum dumtaxat cum quibuſdam præliminaribus accepimus a viro docto D. Auguſtino Calmet, e Congregatione S. Vitoni Monacho Benedictino. Hæc porro in Præliminaribus continentur: Carmen Græcum imperiti hominis, quales erant illo ævo Latini, qui Græcæ linguæ operam darent; Carmen item alphabeticum, ubi verſus a nominibus literarum Hebraïcarum ineunt: ibi videas qua ratione iſthac ætate Hebraïca illa nomina legerent; deinde catalogus literarum Græcarum cum alphabeto, ea characterum forma, qua liber deſcriptus eſt. Carmen primum ſic habet.

Ὑψηλὸς κύριος, δυνατὸς, φιλόστοργος, ἄμωμος·
Δός μοι νῦν σύνεσιν, καὶ μοῦ τὸ στόμα πλήρωσον.
Πνεύματος ὁσίου, βασιλεῦ χεῖρε λυτρωτά,
Αὐτοκράτορ, θέλημα ἅγιον ἔκχεον εἰς ἡμᾶς.
Ὅπως ἂν μάθω ἀψευδῶς σοῦ ῥήματα λαλεῖν.
Κατάρτιζε θεὲ μελέτην μου καὶ καθάρισον.
Ἰδοὺ πτωχὸς, * ἀΐδημον, ἀμαθὴς, ἀμνήμων, ἄχρηστος.
Ἀλλὰ κατεύθυνον ἡμῶν καρδίαν ἄνωθεν.
Πρὸς σὲ κράζω πένης, σῶσόν με καὶ ἄκουσον·
Αἰνῶ θεὸν ὑπεύθυνος σώζοντα λειτουργὸς,
Σοὶ παραθῶ πίστιν ἀεὶ καὶ πράγματα πάντα
Παντοκράτορ, σωτηρία, θεοῦ χεὶρ, δόξα, σοφία·
Σὺ ἄλλους πάντας διὰ παντὸς διατηρήσεις.

* Cod. ἰδυμον, ἀμαθὶς, ἄχειστος.

Hæc Latini imperitique hominis ſunt, qui nec breves nec longas curaret, ſenſus hic eſt:

Excelſus Dominus, potens, benignus, inculpatus,
Da mihi intelligentiam, oſque meum reple

Spiritu ſancto, Rex Chriſte Redemtor,
Imperator, voluntatem ſanctam infunde in nos;
Ut diſcam verba tua ſine lapſu proloqui.
Perfice Deus meditationem meam, & me emunda.
Ecce pauper ſum, inſcius, indoctus, ingratus, inutilis:
Verùm dirige cor meum ſuperne.
Ad te clamo pauper, ſalvum me fac & audi me.
Laudo Deum reus, ſervatorem miniſter.
Tibi addico fidem ſemper, operaque omnia
Omnipotens, ſalus, Dei manus, gloria, ſapientia:
Tu alios omnes ſemper conſervabis.

Sequens vero carmen de literis Hebraïcis, haud multo melioris notæ eſt, nec tamen inutile Hebraïzantibus, ut ſciatur quo pacto tum legerentur literarum nomina. Hoc ipſum carmen non in hoc tantum, ſed etiam in altero Codice Murbacenſi exſtat.

Περιθεωρεία καὶ ἔκθεσις γραμμάτων Ἑβραϊκῶν.

Hoc eſt:

Conſpectus & expoſitio literarum Hebraïcarum.

Adam primus homo doctrinam commovet ALEPH.
BETH *domus* exprimitur ſignans σκήνωμα piorum.
GEMEL ſermonum retinet πλήρωμα datorum.
DELETH ſumptus aqua tabularum ὑπόδειγμα reſtaurat.
HE quod γράμμα ſonat Ῥωμαϊστὶ dicitur, *iſta*.
VAU κεφαλὴ conſtat Macchabæi Codicis, *ecce &*.
ZAI dupliciter vocitatur, & *hæc*, & *oliva*.
HETH * *vitam*, θάνατον victorum prædicat, in qua. * חיה
TETH * bonum opus merito muneratio larga ſequetur. * טוב
JOTH bene principium eſt, bis quino * ῥήματε lex eſt. *Cod. ῥήματι.
KAPH τε χεὶρ decimam, poſt litera prima caraxat.
LAMED, amen diſciplinam recitare videtur.
MEM ſonat ex ipſis mandatis ſcilicet almis.
NUN plane æternum vero προςτάγματε lampat.
SAMETH enim auxilium noſtro ſermone vocatur.
AIN ὀφθαλμὸς πηγὴ &, Judæus ſermo recludit.
FE felix fulget doctorum ςόμα, quod eſt, *os*.
SADE * juſtificatorum δικαίωμα relucet. * צדק
KOPH * electorum eſt ſincera vocatio dicta. * קרא
RES κεφαλὴ, *caput*, en ſunt hæ tres ordine linguæ.
SEN *dentes* replicat, quod Græcus dicit ὀδόντες.
TAU ſignum ςαυρὸν, vel conſummatio fertur.
Hæc elementa bis undeno conſcripta tenore
Si fuerint, ſociata velut pia poſſit amuſſis,
Ordine proficuo ſeptenum ſtemma relucet:
Quod capiti Chriſto cunctorum convenit, atque
Eccleſiæ natis, quos ſanguis purgat amoris.
Ante creaturam noti. . . . ſimplicis agni
Hos nunc verſiculos annorum dedicat ordo,
Quo baptizari voluit ſine πλέγματε Chriſtus.

τετέλεσαι ἔργον ἐλεφαντόν.

Duo poſtrema carmina ſignificant tot hic adeſſe verſus, quot annos Chriſtus vixit ante baptiſmum.

Poſtea ſequitur eodem modo alphabetum Græcum, poſita in margine literarum ſerie, qua forma in toto Pſalterio uſurpatur; ſed media fere ſui parte mutilum eſt.

Καταλόγος γραμμάτων Ἑλλήνων.

Catalogus literarum Græcarum.

Quatuor his nunc verſiculis perpende Magiſter
Tres in Perſonis unum in Deitate potentem.
ⲁ ALPHA Patrem ſignat, quod caput eſſe videtur.
B BETA Patris genitum æterna ratione figurat.
Γ GAMMA ſimul certe depingit πνεῦμα beatum.
Δ DELTA trium Perſonarum communicat agmen.
ϵ Eleemon mundi cuſtos miſeratur & orbis.
ʒ Ζωὴ anthropis juſtis conceſſerat almam.
H HTA quidem vitas ſociaſtres jungit & aptat.
Θ ΘETA gerit ſignum mœſtis, quo vita triumphat.
I IOTA judex Chriſte legis, qui conditor extat.
K KAPPA bis denos ſibi vendicat arte Pelaſga.
λ pecudem ſummis geſtare probatur.
M MY coſmo horrendum cataclyſmum fudit avito.
N NY ſummam annorum Jubilæi format amati.
ξ XI gradum viduæ moderatur ritu creandum.
O Οὐρανὸς cæli determinat orbe figuram.

. . . .
. . . .

Reliqui verſus deſiderantur.

Alphab. Murbac.

ⲁ B Γ Δ Є ʒ H Θ I K Λ M N ʒ
O Π P C T Y Φ X Ψ Ω

aliud Alphab. Murbac.

α ω γ δ ε ς ζ h θ ι k λ μ ν
ξ o υ ϖ ρ σ τ υ φ χ ψ ω

Alphab. Bononienſe

a B C d e F G h I K l m N O P q
R S T U X Y Z.

ⲁ B Γ ρ Δ O Є Ζ H Θ I K λ λ Λ N
ξ O Π P C T Y Φ X Ψ Ω

Forma vero characteris in Psalterio Murbacensi, paulum deflectit a characteribus Codicum Regii & Sangermanensis; sive quia recentior aliis est, sive quia diversæ manus ac regionis: qua de re tutius loqui liceret, si Codicem ipsum vidissemus. In alphabeto primo Murbacensi Z & Ξ eodem pene modo scribuntur: reliqua nihil singularitatis habent.

Eodem in Codice recentiore Latina manu legitur alphabetum Græcum, ut in Tabula repræsentatur, ubi ς sexto loco in serie literarum jacet, more veterum, ut diximus Libro secundo. Pro Iota ⱶ describitur, quia jam harumce literarum permutatio frequentissima erat: secus vero in priore alphabeto ubi η semper *e* Latine legitur. In recentiore alphabeto υ post ο locatur, quia cum illa vocali frequenter conjunctum, diphthongum ȣ efficit: deinde iterum loco suo post T reponitur.

His subjicimus alphabetum Græcum & Latinum excerptum ex Codice Mſ. vetustissimo Bibliothecæ Canonicorum Regularium S. Salvatoris Bononiensis, septimi circiter sæculi, ut ex Latino charactere liquidum est. Literæ Græcæ, utpote a Latino & peregrino Librario exaratæ, peregrinum olent; maxime in tribus formis τȣ Δ: quibus non absimiles in aliquot exemplaribus Latina item manu exaratis deprehendimus. Codicis hujus meminit Leo Allatius animadversione in Antiquitatum Hetruscarum fragmenta p. 51. & 52.

CAPUT V.

De Codicibus Græcis Græca manu scriptis septimi & octavi sæculi, Alphabetum Codicis Græci purpurei Neapolitani cum accentibus scripti. Exemplum ex Codice RR. PP. Jesuitarum octavi circiter sæculi. Aliud Codicis Colbertini æqualis plus minus ætatis.

ETSI, ut Libro primo narrabamus, accentus & spiritus apud Græcos semper in vocali lectione & pronuntiatione observati fuerint; accentuum tamen & spirituum formæ duobus circiter tantùm ante Romanum Imperium sæculis invectæ sunt, & ad regulas quaspiam deductæ; idque statim in unis Grammaticorum libris; qui videlicet, vel de regulis Grammaticæ agerent, vel ad instituendam juventutem exarati essent, usurpatum fuisse videtur: neque enim in libris vetustioribus, quorum catalogum supra texuimus, accentuum & spirituum ulla ratio comparet: & si qui in nonnullis hujusmodi Codicibus habeantur, ii secunda manu adscripti sunt, ut de Codice Cæsareo Dioscoridiano supra dictum est. Consuetudinem vero describendi accentus & spiritus in septimum circiter a Christo nato sæculum conferri posse videtur. Nam, uti paulo ante narravimus, Codices quinti sextive sæculi, quorum quidam notam temporis præferunt, iis prorsus carent. Codices vero Regius ac Sangermanensis noster, ætate, ut videtur, pene æquales, qui apud Latinos conscripti sunt, accentus & spiritus habent, licet in priore secundâ manu notati videantur, ut supra diximus. Hi vero Codices, ut ex Latina etiam versione e regione posita confici videtur, & æstimant periti omnes, septimo circiter sæculo exarati sunt. In his porro Codicibus, Sangermanensi scilicet, & aliquot Græcis ejusdem ævi, quorum specimina mox dabimus, accentus & spiritus identidem omittuntur, neque

tanta accuratione deſcribuntur, ita ut in Sangermanenſi noſtro integras lineas ſpiritibus & accentibus carentes obſerves, ut annotatum ſupra fuit; ſecus quam in poſterioris ævi Codicibus, ubi rariſſime deſiderantur. Idipſum in aliis ejuſdem ævi item deprehenditur, maximeque in Neapolitano, de quo jamjam agetur, & in Colbertino, cujus ſpecimen mox proferemus; in Codice vero olim Renati Marchali, nunc autem RR. PP. Jeſuitarum Collegii Ludovici Magni, cujus exemplum poſt Neapolitanum alphabetum damus, ſpiritus & accentus accuratius, quam in aliis, perſcribuntur; licet Colbertino non inferior ætate videatur. Quia cum ſemel eorum uſus invectus eſt, alii accuratius, alii negligentius, pro cujuſque arbitrio, accentus perſcribebant.

Alphabetum ſequentis Tabulæ prodit ex manuſcripto Codice Homiliarum in Evangelium, VII. ut putatur ſæculi, qui in Bibliotheca Auguſtinianorum S. Joannis de Carbonara Neapoli exſtat. Eſtque in charta membranacea purpurea, aureis characteribus, perinde atque Codex noſter Latinus Pſalmorum Sangermanenſis, qui tamen poſtremus aureos characteres in titulis & in nominibus Dei ac Domini tantum habet, in reliquis autem ubique argenteos, qui vetuſtate pene deleti ſunt: at aurei illæſi fulgidique manſerunt. Codex ille Neapolitanus eſt quadratâ formâ. Ibi accentus notantur, ſed raro, & ſpiritus ſimiliter. Characteres, videlicet in Z, H, M, N, quadri ſunt; in Є, Θ, O, C, Φ, rotundi.

Alphabetum Cod. Neapolitani.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ
Ο Π Ρ C Τ Υ Φ Χ Ψ Ω

Specimen ex Cod. RR. PP. Jeſuit.

ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς ἱερεμίαν πᾶ-
σι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατοικοῦσιν ἐν
γῆ αἰγύπτῳ καὶ τοῖς καθημένοις ἐν
μαγδωλῷ καὶ ἐν τάφνας, καὶ
ἐν γῆ παθουρῆς, λέγων
Οὕτως εἶπε κς ὁ θς ιηλ· ὑμεῖς ἑω-
ράκατε πάντα τὰ κακὰ ἃ ἐπήγαγο-
ν ἐπὶ ἱλημ, καὶ ἐπὶ τὰς πόλεις ἰούδα· καὶ
ἰδοὺ εἰσὶν ἔρημοι ἀπὸ ἐνοίκων,
ἀπὸ προσώπου πονηρίας αὐτῶν

Β Ζ Ξ Χ Ψ

Inter præstantissimos omnium Codices jure numerandus est ille RR. PP. Jesuitarum Collegii Ludovici Magni, qui olim fuerat viri nobilis Renati Marchali Boismoræi, deinde vero in manus Eminentissimi Cardinalis Rupifucaldi devolutus, memorato Collegio ab eodem Em. Cardinali oblatus est. Forma autem est non vulgari: cæteri quippe ejusdem circiter ætatis, aut quadri prorsus sunt, aut latitudinem longitudine parum excedunt; hic vero sic oblongus est, ut ejus superficies duo pene quadra complectatur. Membranæ ejus tenuissimæ ac quibusdam in locis pellucidæ sunt.

Character in literis Є, Ο, Ϲ, multum deflectit a prisca rotunditate, in cæteris primigenia pene Codicum forma servatur. Accentus & spiritus ubique prima manu notantur. Hinc fit ut ipsum cum prioris & posterioris ævi Codicibus conferendo, octavo sæculo libenter adscribam, ac Neapolitano supra memorato aliquantum recentiorem putem.

Initio Codicis habentur Vitæ & Epitomæ Prophetarum, primò Minorum, deinde Majorum, quarum titulum & ordinem assignare juvat. Titulus sic habet, ἐκ τῶν Εὐσεβίου περὶ τῆς τοῦ βιβλίου τῶν προφητῶν ὀνομασίας, καὶ ἀπὸ μέρους τί περιέχει ἕκαστος. Id est, *Ex scriptis Eusebii de Propheticorum librorum appellationibus, & summatim quid singuli complectantur.* Deinde sequuntur Prophetarum epitomæ, præmissis quibusdam de tempore, quo floruerunt, hoc ordine; Oseæ, Amos, Michæas, Joel, Abdias, Jonas, Naum Elcesæi fil. Abbacum, Sophonias Chusi fil. Aggæus, Zacharias Saddo fil. Malachias. Postea majores Prophetæ, Hesaïas filius Amos, Hieremias Chelciæ filius e Sacerdotibus: post sequitur, *Cur Baruch librum inscribit*; hinc, *Quare Lamentationes librum inscribit*; post hæc, *Cur Epistola Hieremiæ dicitur.* Deinde, Ezechiel Busi Sacerdotis fil. Postea, *Cur Daniel vocatur.* Has quidem Prophetarum synopses in Codice olim Renati Marchali Boismoræi prima manu descriptas, in fronte Procopii in Hesaïam edidit Joannes Curterius. Altera autem manu XII. sæculi circiter, in spatiis vacuis interseruntur notæ quædam, & alicubi vita Eliæ Prophetæ; quæ omnia recentiora neglexit Joan. Curterius.

Prophetarum libri deinde scribuntur, præmissis Minoribus, Majoribusque sequentibus, ut supra. Quod autem exemplar istud summopere commendat, veterum Interpretum lectiones; nempe Aquilæ, Symmachi & Theodotionis, passim & prima manu ad marginem annotantur. Adjectis hinc & inde notis aliis minoris pretii atque ætatis, XII. circiter sæculi. De notis autem prima manu adscriptis hæc habet Joannes Curterius in Præfatione ad Procopium in Hesaïam, anno 1580. Parisiis cusum, ubi de Origenis notis loquutus ea, quæ pluribus in Hexaplis nostris explanabuntur, sic prosequitur: *Atque hæ quidem sunt Origenianæ notæ, earumque cum nostris, id est, Codicis nostri collatio & significatio. Sequuntur jam aliæ hujusce nostri exemplaris propriæ. Ubicumque enim ad dextrum marginem,* οἱ · Ο', *reperies; nihil aliud certe, quam LXX. Interpretes significare velle putandum est: ubi* C'. *Symmachum: ubi* Θ, *Theodotionem: ubi* Α'. *Aquilam: ubi denique* ΟΙΓ', *tres nomine carentes interpretationes: quarum omnium mira est cum iis, quæ a Procopio inter explicandum sæpe adferuntur, & cum Hieronymo etiam, consensio. Sunt porro & aliæ duæ,* Π' *scilicet &* ⳩, *quæ paucis in locis adhibentur, & iis arbitror Pamphilum Origenemque significari; quorum labore & industria fuit emendatus Codex, a quo ille desumptus est, unde Græca ista Hesaïæ verba, variarumque interpretationum notas hausimus. Cujus rei fides ut penes eos esset etiam, qui venerandum adeo exemplar non sunt*

intuiti, ejus etiam a quo desumtum esset, testimonium extare voluimus, quod in eo ante Esaïam, & Ezechielem legimus. Reperies & hic etiam Origenis tomos, quotquot erant adhuc Eusebii ætate superstites, ad marginem notatos; ne frustra inter varias Interpretum notas adjectos putes. De ΠΙΠΙ *autem, quod ad sinistrum marginem toties expressimus, quoties in Esaïa* κύριος *nomen occurrit; nihil possum certe dicere aliud, quam nobis tetragrammaton nomen videri: quod, ut ejus a cæteris Dei nominibus aliqua exstaret differentia, literis forsan Hebræis ab Origene, vel alio, expressum cum pingere non valerent Græci, sermonis illius rudes; suis illi, quantum possent, imitari conati sunt; ne quid & illi, quod a tantis viris notatum esset, prætermisisse viderentur: quorum ego religionem imitatus, ex magnorum virorum sententia, & ista etiam nota lectorem carere non volui.*

Hactenus Joannes Curterius: qui notam illam οἱ γ'. vel non intellexisse, vel non sufficienter explanasse videtur, dum ait: *Ubi* C', *Symmachum: ubi* Θ', *Theodotionem: ubi* ₳, *Aquilam: ubi denique* ΟΙ Γ', *tres nomine carentes interpretationes.* Adjicere debuit tres illas interpretationes esse Aquilæ, Symmachi & Theodotionis; & illud οἱ γ', tum apponi, cum tres illi; scilicet Aquila, Symmachus & Theodotio, similiter interpretarentur. Testimonia autem illa, sive notas perinsignes Calligraphi, quæ in illo Codice olim Renati Marchali; jam vero RR. PP. Jesuitarum, ante Hesaïam & Ezechielem prima manu descriptæ sunt, etsi jam in notis Calligraphorum adtulerimus; hic tamen prætermittere non licet: hinc enim Codicis dignitas summopere commendatur. Ante Hesaïam ergo legitur:

Μετελήφθη ὁ Ἡσαΐας ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ ἀββᾶ Ἀπολιναρίου τοῦ κοινοβιάρχου, ἐν ᾧ καθυπόκειται ταῦτα· μετελήφθη ὁ Ἡσαΐας ἐκ τῶν κατὰ τὰς ἐκδόσεις ἑξαπλῶν. ἀντεβλήθη δὲ καὶ πρὸς ἕτερον ἑξαπλοῦν, ἔχον τὴν παρασημείωσιν ταύτην. Διώρθωνται ἀκριβῶς πᾶσαι αἱ ἐκδόσεις· ἀντεβλήθησαν γὰρ πρὸς τετραπλοῦν Ἡσαΐαν· ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἑξαπλοῦν. πρὸς τούτοις, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως τοῦ ὁράματος Τύρου, ἀκριβέστερον διώρθωται. εὐπορήσαντες γὰρ τῶν μέχρι τέλους τοῦ ὁράματος Τύρου, τόμων ἐξηγητικῶν εἰς τὸν Ἡσαΐαν Ὠριγένους, καὶ ἀκριβῶς ἐπιστήσαντες τῇ ἐννοίᾳ καθ' ἣν ἐξηγήσατο ἑκάστην λέξιν· καθ' ὡς οἷόν τε ἦν, καὶ πᾶν ἀμφίβολον κατὰ τὴν ἐκείνου ἔννοιαν διωρθωσάμεθα. πρὸς τούτοις συνεκρίθη ἡ τῶν ἑβδομήκοντα ἔκδοσις, καὶ πρὸς τὰ ὑπὸ Εὐσεβίου εἰς τὸν Ἡσαΐαν εἰρημένα, καὶ ἐν οἷς διεφώνουν, τῆς ἐξηγήσεως τὴν ἔννοιαν ζητήσαντες, πρὸς αὐτὴν ἐδιωρθωσάμην.

Desumtus est Hesaïas ab exemplari Abbatis Apolinarii Cœnobiarchæ, in quo hæc subjiciuntur: Desumtus est Hesaïas ab Hexaplis secundum editiones adornatis. Collatus autem est cum alio Hexaplo, hanc notam habente. Accurate editiones omnes correctæ sunt: collatæ enim fuerunt cum Tetraplo Esaïa, & cum Hexaplo. Ad hæc, ab initio etiam, usque ad visionem Tyri, accuratius emendatus est. Nacti enim Tomos Exegeticos Origenis in Hesaïam usque ad finem visionis Tyri, & sedulo considerantes, quo sensu singulas dictiones sumsisset, quantum potuimus omne dubium secundùm illius sensum correximus. Præterea collata est etiam Septuaginta Interpretum editio cum iis, quæ in Hesaïam scripsit Eusebius: atque in quibus erat varietas, ex indagato explicationis sensu, eam ipsi quoque correximus.

Deinde vero ante Ezechielem hæc nota legitur.

Μετελήφθη δὲ ἀπὸ ἀντιγράφου τοῦ ἀββᾶ Ἀπολιναρίου τοῦ κοινοβιάρχου, ἐν ᾧ καθυπόκειται ταῦτα· μετελήφθη ἀπὸ

Desumtus est (Ezechiel) ab exemplari Abbatis Apolinarii Cœnobiarchæ, in quo hæc subjiciuntur. Exscri-

τῶν κατὰ τὰς ἐκδόσεις ἑξαπλῶν, καὶ διορθώθη ἀπὸ τῶν Ὠριγένους αὐτοῦ τετραπλῶν, ἅ τινα καὶ αὐτοῦ χειρὶ διώρθωτο, καὶ ἐσχολιογράφητο. ὁ Εὐσέβιος ἐγὼ σχόλια παρέθηκα. Πάμφιλος καὶ Εὐσέβιος ἐδιορθώσαντο.

ptus est ab Hexaplis secundum editiones adornatis, & correctus ad fidem Tetraplorum Origenis, quæ etiam manu ejus emendata & scholiis illustrata erant. Ego Eusebius scholia adjeci. Pamphilus & Eusebius correxerunt.

Hæ porro eximiæ notæ, quæ exemplaris hujus excellentiam summopere commendant, hic accuratius sunt explanandæ. Quis sit Abbas Apolinarius, ad cujus duorum Codicum præstantissimorum fidem Esaïas & Ezechiel descripti fuere, hactenus comperire non potuimus; si quando autem ope monumenti cujuspiam id deprehendi valeat, inde Codicis, de quo nunc agitur, ætas notior evadet: quamquam vix dubitem esse octavo circiter sæculo conscriptum. In priore autem nota, binæ aliæ vetustiorum exemplarium notæ continentur. Prior nota est Codicis Apolinarii Abbatis & Cœnobiarchæ, unde exscriptus hic Marchalianus Hesaïæ textus fuerat: qui Hexapla editionum complectebatur, & cum altero Hexaplorum Codice collatus fuerat. Hujus item postremi Hexaplorum Codicis nota ibidem altera describitur: qua dicitur hoc postremum exemplar magna accuratione emendatum fuisse; ad fidem nempe Hexaplorum & Tetraplorum Origenis: itemque ad fidem Commentariorum Origenis in Hesaïam, & ad fidem Commentariorum Eusebii in eumdem Prophetam.

In altera vero nota ante Ezechielem posita, continetur item vetustioris Codicis nota alia, qui postremus ipsius Eusebii Cæsariensis manu correctus & scholiis illustratus, quique item manu Pamphili, una cum Eusebio ad id operam dantis, emendatus fuisse traditur. Hæc porro vetustioris exemplaris nota, ipsius Eusebii Cæsariensis manu descripta fuit, ut docemur his verbis, ὁ Εὐσέβιος ἐγὼ σχόλια παρέθηκα, Πάμφιλος καὶ Εὐσέβιος ἐδιορθώσαντο. Id est, *Ego Eusebius scholia adjeci: Pamphilus & Eusebius correxerunt.* Codex igitur ille partim Eusebii manu scriptus, atque Pamphili & Eusebii manu emendatus, penes Apolinarium Abbatem erat. Exemplar porro illud Eusebii manu notatum & emendatum, ad fidem Origenis Hexaplorum & Tetraplorum, quæ ipsius Origenis manu scholiis illustrata & emendata fuerant, ut in nota fertur, descriptum fuerat. An vero etiam Hexapla & Tetrapla illa, Origenis manu emendata & notis illustrata, penes Abbatem Apolinarium fuerint, nescitur, neque in nota fertur supra. Quamobrem si quid secus dixerim Libro primo ubi alphabetico ordine nomina Calligraphorum, & eorum quorum jussu vel opera Codices exscripti sunt, recensui; id ex hoc loco emendes velim, ad voces *Apolinarius*, *Eusebius*, *Origenes*, & *Pamphilus*. Cum hæc enim descripsi nondum Codicem ipsum RR. PP. Jesuitarum, olim Renati Marchali, consulueram; neque rem adeo accurate disquisieram. De Tetraplis vero, Hexaplis & Octaplis fuse agetur in collectione Hexaplorum, propediem in lucem edenda.

Restat ut ea, quæ in specimine eximii Codicis feruntur, hic vulgaribus typis edamus.

Jerem. 44. 1.

Ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς Ἱερεμίαν πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατοικοῦσιν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν

Verbum quod factum est ad Jeremiam omnibus Judæis habitantibus in terra Ægypti, & sedentibus in

Μαγδωλῷ, καὶ ἐν Τάφνας, καὶ ἐν γῇ Παθούρης λέγων·	Magdolo, in Taphnas, & in terra Pathures dicens:
Οὕτως εἶπε κύριος ὁ θεὸς Ἰσραήλ· ὑμεῖς ἑωράκατε πάντα τὰ κακὰ ἃ ἐπήγαγον ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπὶ πόλεις Ἰούδα, καὶ ἰδού εἰσιν ἔρημοι ἀπὸ ἐνοίκων, ἀπὸ προσώπου πονηρίας αὐτῶν.	Sic dixit Dominus Deus Iſraël: vos vidiſtis omnia mala, quæ induxi ſupra Jeruſalem, & ſupra civitates Juda: & ecce deſertæ ſunt ab habitatoribus, a facie malitiæ eorum.

Ad imum Tabulæ literas, quæ in ſpecimine non occurrebant, ſecundum formam, qua in Codice manuſcripto habentur, adjecimus.

Ex Codice Colbertino, num. 700. octavi ut æſtimatur ſæculi, ſpecimen ſequens profertur: ubi character uncialis partim oblongus, partim rotundus, in quibuſdam literis; in aliis vero quadrus. In cujus frontiſpicio hæc Carmina, eadem forma leguntur, aureis literis. In hoc Codice major interpunctio ſuperne, minor inferne locatur. Accentus ac ſpiritus notantur, ſed non accurate, nam plerique omittuntur. Aureis literis paſſim fulget hic Codex; maximeque initio, ubi ſequens carmen legitur aureis characteribus exaratum.

IAMBΞIPNN.

Σαφῶς ὁ Μωσῆς νόμον ὑπαγορεύσας
Ἐδήλου τὸ πρὶν ἐν γράμματι τὴν χάριν·
Νυνὶ δὲ Χριστὸς τὴν χάριν ἐγχαράξας
Ἀνεῖλεν εὐθὺς τὸ γράμμα ὡς σκιῶδες·
Καὶ τρόπος ἄλλος ἀντεστράφη δογμάτων,
Καινὴν καὶ ξένην ὑψηγορίαν ἔχων·
Ἐκεῖ μὲν ἔργον τῶν πραγμάτων τὴν πρᾶξιν
Ἐνταῦθα σχεδὸν καὶ λόγους κατ' ἐνθυμήσεις.
Ὅθεν συζεύξας ὡς τετράπωλον ἅρμα
Ματθαῖον, Μάρκον, Λουκᾶν καὶ Ἰωάννην,
Χριστὸς δι' αὐτῶν τὴν τετράστοιχον κτίσιν
Ἐπιβὰς διέδραμεν ὡς ἡνίοχος.
Τοῦ πνεύματος δὲ τὸν χαλινὸν οἱ μύσται
Σιαγῶσι (ſic) φέροντες καθάπερ πῶλοι,
Λόγου τὴν ὁδὸν καὶ συγγραφῆς τὴν τρίβον
Εὐστόχως ἐβάδισαν θείως σκιρτῶντες.
Εὐθὺς δὲ πάλιν οἱ μετ' ἐκείνους τούτων
Ἰσόδρομα θέοντες θεῖοι πατέρες,
Τὴν συγγραφὴν εὑρόντες ἠκριβωμένην
Διεῖλον αὐτὴν ἑτέρῳ τρόπῳ κόσμῳ,
Ὃν καὶ φέρουσα Χριστοῦ ἡ ἐκκλησία
Μαρμέρεται (ſic) νῦν καὶ φωτίζεται λίαν,
Καὶ τῆς τριάδος κατοπτεύει τὸ κάλλος.

IAMBI

Quid ſibi velint ſequentes literæ ignoratur.

Moyſes cum clare legem dictavit,
Oſtendit olim in litera gratiam:
Nunc autem Chriſtus, ubi gratiam inſculpſit,
Suſtulit ſtatim literam ut umbroſam:

ΤΗ ΕΠΑΥΡΙΟΝ ΤΗϹ Ν̄

ΤΕΥΑΓΓ ΚΑΙ ΜΑΤ
ΕΙΠΕΝ Ο ΚϹ
ΟΡΑΤΕ Μ
ΚΑΤΑΦΡΟΝ
ϹΗΤΕ ΕΝΟ
ΤΩΝ ΜΗΚΡ
ΤΟΥΤΩΝ
ΛΕΓΩ ΓΑΡ Υ
ΜΙΝ ΟΤΙ ΟΙ
ΑΓΓΕΛΟΙ ΑΥ

ΤΩΝ ΕΝ ΟΥ
ΡΑΝΟΙϹ ΔΙ
Α ΠΑΝΤΟϹ
ΒΛΕΠΟΥϹΙ
ΤΟ ΠΡΟϹ
ΠΟΝ ΤΟΥ ΠΡϹ
ΜΟΥ ΤΟΥ Ε
Ν ΟΥΝΟΙϹ
ΗΛΘΕΝ ΓΑΡ Ο
ΥϹ ΤΟΥ ΑΝΟΥ

Ζ Ξ Χ Ψ Б

Aliuſque doctrinæ modus invectus eſt,
Qui præcelſam, novam & ſtupendam prædicationem habet.
Illic quidem ab actibus coercebat,
Hic autem fere a verbis & cogitationibus.
Unde ceu quadrigam jungens
Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem,
Chriſtus per ipſos naturam quatuor elementis conſtantem,
Iis inſidens, quaſi auriga peragravit.
Myſtæ autem ſpiritus frænum
Maxillis ferentes pullorum inſtar,
Verbi viam & Scripturæ ſemitam
Recto curſu peragrarunt divine exſilientes.
Exinde rurſus qui poſt illos fuerunt,
Æquali curſu properantes divini Patres,
Scripturam nacti accurate deſcriptam,
Diſtinxerunt illam alio modo atque ornatu:
Quem geſtans Chriſti Eccleſia
Nunc reſplendet & valde illuſtratur,
Atque Trinitatis pulcritudinem conſpicit.

Diſtinctio autem illa a SS. Patribus invecta, ſunt Evangelia atque libri novi Teſtamenti per ordinem diſpoſita & diviſa, ut per totum annum, ſecundum temporum & ſolemnitatum rationem, in Eccleſia recitentur, cum inflexionibus vocum, quæ certis ſignis & apicibus notantur in hoc Codice, ut videas in ſpecimine. Codex eſt forma penitus quadra, ut conſpicere licet: nam totam paginam delineavimus. Ibi perpetua vocalium commutatio occurrit, nempe τοῦ ι in η, & viciſſim τοῦ υ in οι; ει in ι, &c. quas jam in marmoribus & libris antiquioribus, ſed rarius obſervavimus:

Alphabeti literas, quæ in ſpecimine non occurrebant, ſubjunximus. Exemplum hoc modo vulgaribus typis ſcribitur.

Τῇ ἐπαύριον τῆς πεντηκοστῆς.	Feria ſecunda Pentecoſtes.
Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον.	Evangelium ſecundum Matthæum.
Εἶπεν ὁ κύριος, ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διαπαντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.	Dixit Dominus, videte ne contemnatis unum ex puſillis iſtis. Dico enim vobis, quia Angeli eorum in cælis ſemper vident faciem Patris mei qui in cælis eſt. Venit enim Filius hominis.

CAPUT VI.

Specimina Characterum uncialium octavi & noni ſæculi ex Codicibus Regio, Florentino, Colbertino, & tribus aliis Italicis.

HACTENUS literas propemodum quadras & rotundas vidimus in exemplaribus Græcis; quadras ſcilicet in H, M, N, Π; rotundas in Є, Θ, O, C, Φ; cæteras vero diductiores laxioreſque. Deinceps autem oblongiores & ſtrictiores habentur in Codicibus octavi, nonique ſæculi: quo-

rum aliqui ætatis notam præferunt. Alii autem Codices minus quidem à quadra illa priſca & rotunda characterum forma deflexerunt; ſed literas habent reclinatas, & quaſi propendentes, ut vides in ſpecimine ſequenti manuſcripti Baſiliani, qui etiam puncta craſſiora & figurâ penitus quadratâ exhibet. Ubi advertas ex iis qui literas reclinatas habent, alios ad dexteram, alios ad ſiniſtram deflectere. Obſerves item in Codicibus iſtius ævi literas Θ & Δ ſic depingi Θ, Δ. Raroſque eſſe maxime in Δ, qui ab hac norma diſcedant. Libros porro vetuſtos hac ratione deſcriptos ingenti numero vidimus, in Bibliothecis Galliæ & Italiæ. Quo plus enim ad poſteriora ſæcula proceſſum eſt, eo plura exemplaria ſervata ſunt. Neque prætermittendum eſt, multos etiam hujuſmodi Codices octavi & noni ſæculi exſtare variis in Bibliothecis, ubi eraſis ac pene deletis prioribus; nova ſuperſcripta ſunt, quod item in Codicibus remotioris ævi ſupra obſervavimus. Inter hos autem recentiores unum in Bibliotheca Colbertina offendi, ubi opera Dionyſii octavo circiter ſæculo deſcripta fuerant, deinde vero elapſis tribus quatuorve ſæculis nova ſuperinducta ſunt; ita tamen ut utraque ſcriptura legi facile poſſit, quod arte an caſu factum ſit ignoro. Ex iis vero exemplaribus ubi continuatis calami ductibus characteres colligantur, qui mos octavo aut nono ſæculo primum uſurpatus deprehenditur, tres aut quatuor vidi, ubi item deleta priore ſcriptura, recentior inducta fuit; quorum unus in Bibliotheca RR. PP. S. Baſilii Romæ, bombycinus eſt, continetque Andreæ Cretenſis opus in Apocalypſin. Vetuſtior autem ſcriptura, ibi pene deleta & obliterata, quid complectatur ignoro.

Multi Codices hujuſmodi, charactere videlicet unciali oblongo ac deflexo ad uſum Chori & Officii Eccleſiaſtici exarati, variis in Bibliothecis exſtant, qui ad inflexiones vocum, in Officio Eccleſiaſtico inter legendum obſervari ſolitas, notulas quaſdam & lineolas variæ formæ exhibent: ut in ſequentibus exemplis animadvertas. Hi vero, nempe ad uſum Chori deputati libri, non octavo tantum & nono; ſed etiam decimo ſæculo, forteque poſterius, literis uncialibus oblongis ac plerumque reclinatis ſcripti comperiuntur: tuncque ætas petitur ex notis marginalibus aut aliis, quæ ſubinde charactere ligato interſeruntur; ut infra dicetur de Codice quodam Evangeliorum charactere unciali deſcripto. Secus autem de aliis exemplaribus manuſcriptis, ſive Sanctorum Patrum, ſive aliorum: nullum enim hactenus vidi, unciali charactere exaratum, quod poſt nonum ſæculum deſcriptum feratur; licet multos decimi ſæculi Codices evolverim, in quibus ſcriptionis annus a καλλιγράφῳ, ſive Librario notatur. Secundum eam ſcribendi rationem hic quinque ſpecimina duabus Tabulis proferimus. Primum ex Codice Colbertino num. 5149. membranaceo, VIII. circiter ſæculi, qui ex Cypro in Bibliothecam Colbertinam advectus eſt anno 1673. continetque quatuor Evangelia unciali charactere oblongo & erecto. Ibi puncta rotunda ſunt, ac ut plurimum perite poſita: reliqua túte obſervabis. Quæ autem in exemplo ſunt, vulgaribus typis ita legimus.

Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ᾽ ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ

Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph in Ægypto, dicens: Surge & accipe puerum & matrem ejus, & vade in terram Iſraël: defuncti ſunt enim, qui

oi

ΤΟϹΔΕΤΟΥΗΡΩΔΟΥΙΔΟΥΑΓΓΕΛΟϹΚΥΚΑΤΟΝΑΡ
ΦΑΙΝΕΤΑΙΤΩΙΩϹΗΦ. ΕΝΑΙΓΥΠΤΩΛΕΓΩΝ
ΕΓΕΡΘΕΙϹ.ΠΑΡΑΛΑΒΕΤΟΠΑΙΔΙΟΝΚΑΙΤΗΝΜΡΑ
ΑΥΤΟΥ ΚΑΙΠΟΡΕΥΟΥΕΙϹΓΗΝΙΗΛ· ΤΕΘΝΗΚΑ
ϹΙΓΑΡΟΙΖΗΤΟΥΝΤΕϹΤΗΝΨΥΧΗΝΤΟΥΠΑΙ
ΔΙΟΥ·ΟΔΕΕΓΕΡΘΕΙϹ·ΠΑΡΕΛΑΒΕΤΟΠΑΙΔΙΟΝ·
ΚΑΙΤΗΝΜΡΑΑΥΤΟΥ·ΚΑΙΗΛΘΕΝΕΙϹΓΗΝΙΗΛ·
ΑΚΟΥϹΑϹΔΕ,ΟΤΙΑΡΧΕΛΑΟϹΒΑϹΙΛΕΥΕΙΕΠΙ ΤΗϹ
ΙΟΥΔΑΙΑϹ· ΑΝΤΙΗΡΩΔΟΥΤΟΥΠΡϹΑΥΤΟΥ·Ε
ΦΟΒΗΘΗΕΚΕΙΑΠΕΛΘΕΙΝ·ΧΡΗΜΑΤΙϹΘΕΙϹΔΕ

ΤΗΝ ΜΕΝ ΕΥΓΕΝΕΙΑ
ΤΟΤΕ ΠΕΡΙΦΑΝΕϹ
ΕΝ ΠΛΟΥΤΩ ΤΟΥ ΜΕ
ΓΑΛΟΥ ΔΙΟΝΥϹΙΟΥ.
ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΑΥΤΟ ΤΟ
ΚΑΤΑ ΑΘΗΝΑΙΟΥϹ
ΒΟΥΛΕΥΤΗΡΙΟΝ ΚΑ
ΘΟ ΒΟΥΛΕΥΕΙΝ ΗΡΕ
ΘΗ ΠΑΡΙϹΤΗϹΙΝ·
ΤΩΝ ΓΑΡ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΩΝ
ΕΙϹ ΕΤΥΓΧΑΝΕΝ ΟΥ
ΤΟϹ ΩϹ Ο ΘΕΙΟϹ ΕΔΗ
ΛΩϹΕΝ ΛΟΥΚΑϹ ΙϹΤΟ
ΡΩΝ ΤΑϹ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ
ΑΠΟϹΤΟΛΩΝ ΙΕΡΑϹ ΠΡΑ
ΞΕΙϹ · Ζ †

οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δέ.

quærebant animam pueri. Qui consurgens, accepit puerum & matrem ejus, & venit in terram Israël. Audiens autem, quod Archelaüs regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo ire : & admonitus in somnis, &c.

Secundum specimen prodit ex Codice RR. PP. S. Basilii Romæ, in membranis elegantissime descripto : cujus character uncialis ad dexteram propendet. Is octavo aut nono sæculo exaratus creditur, continetque vitam & opera S. Dionysii Areopagitæ. Puncta omnia quadrata sunt, & perite locantur ut plurimum. In Bibliotheca Colbertina paris pene ætatis Codex operum Sancti Dionysii habetur, de quo paulo ante : ubi altera recentior scriptura inducta fuit duodecimo sæculo ; ita tamen ut utraque legatur: quod casu-ne an consilio factum nescio. Secundi speciminis Græca sic leguntur.

Τὴν μὲν εὐγένειαν, τό τε περιφανὲς ἐν πλούτῳ τοῦ μεγάλου Διονυσίου, καὶ μόνον αὐτὸ τὸ κατ' Ἀθηναίους βουλευτήριον, καθ' ὃ βουλεύειν ᾑρέθη, παρίστησιν· τῶν γὰρ Ἀρεοπαγιτῶν εἷς ἐτύγχανεν ὤν, ὡς ὁ θεῖος ἐδήλωσε Λουκᾶς ἱστορῶν ταῖς τῶν ἱερῶν ἀποστόλων θείαις πράξεσι.

Nobilitatem & opulentiam magni Dionysii, vel unus in Senatu Atheniensium locus, ad quem cooptatus fuerat, satis declarat : nam in Areopagitarum numero censebatur, ut divinus Lucas in Actis Sanctorum Apostolorum narrat.

In hoc autem specimine, perinde atque in tertio Tabulæ sequentis, litera ξ sic exaratur Ʃ. Hæc ad priorem Tabulam.

In altera Tabula tria exempla octavi item aut noni sæculi exhibentur. Primum, excerptum est ex Evangelistario Græco Basilianorum : ubi character uncialis oblongus & erectus est, nec reclinatus ad dexteram vel sinistram. Notulæ autem hic & in sequenti Evangelistario positæ sunt ad inflexiones vocum, in cantu Evangelii observari solitas. In hoc specimine, perinde atque in duobus prioris Tabulæ, accentus & spiritus plerumque negliguntur, quia non diu erat cum in vulgaribus libris adscribi cœperant. In primo specimine hæc habentur, λόγῳ, ὃν εἶπεν ὁ Ἰησοῦς : *Sermoni quem dixit Jesus*, Post sequitur, τῷ σαββάτῳ τῆς διακαινησίμου: id est, *Sabbato Renovationis*, & subjungitur Evangelium Sabbato *in Albis*, ut nos vocamus, recitari vel cantari solitum, nempe, Joan. 3. 22.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτρειβεν μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτησεν· (sic) ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐν Αἰνὼν, ἐγγοις [sic pro ἐγγὺς] τοῦ Σαλὴμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ, καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο.

In illo tempore, venit Jesus & Discipuli ejus in Judæam, & ibi morabatur cum illis, & baptizabat. Erat autem & Joannes baptizans in Ænon, prope Salem, quia aquæ multæ erant ibi: & accedebant & baptizabantur.

Διακαινήσιμος apud Græcos dicitur tota hebdomas festum Paschatis subsequens ; quia tunc Christiani in Resurrectione Domini renovantur. Frequentissimæ autem in hoc specimine vocalium commutationes occurrunt ; τοῦ ι in η, τοῦ υ in οι ; & similes. Hoc porro fragmentum ex forma accentuum & spirituum, & ex frequentibus mendis, cæteris recentius esse suspicor.

Secundum specimen, est fragmentum alicunde divulsum, & a D. Anselmo Bandurio viro docto mihi oblatum, ubi character oblongus ad sinistram recli-

I

ΛΟΓΩ· Ο ΕΙΠΕΝ Ο ΙΣ
ΤΕ ΤΗΣ ΔΙΑΚΙΝΙΣ
ΤΩ ΚΑΙΡΩ ΕΚΕΙΝΩ
ΗΛΘΕΝ Ο ΙΣ ΚΑΙ
ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΑΥ
ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΟΥ
ΔΑΙΑΝ ΓΗΝ ΚΑΙ
ΕΚΕΙ ΔΙΕΤΡΙΒΕΝ
ΜΕΤ ΑΥΤΩΝ ΚΑΙ
ΕΒΑΠΤΗΖΕΝ· ΗΝ
ΔΕ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ
Ο ΒΑΠΤΙΖΩΝ ΕΝ
ΑΙΝΩΝ ΕΓΓΟΙΣ ΤΟΥ
ΣΑΛΗΜ ΟΤΙ ΥΔΑ
ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΗΝ ΕΚΕΙ·
ΚΑΙ ΠΑΡΕΓΕΝΟΝΤΟ
ΚΑΙ ΕΒΑΠΤΙΖΩΝ
ξφτ

II

ΑΡΠΑΓΕΣ· ΑΔΙΚΟΙ·
ΜΟΙΧΟΙ· Η ΚΑΙ Ω
ΣΟΥΤΟΣ Ο ΤΕΛΩΝΗΣ·
ΝΗΣΤΕΥΩ ΔΙΣ ΤΟΥ
ΣΑΒΒΑΤΟΥ· ΑΠΟ
ΔΕΚΑΤΩ ΠΑΝΤΑ·
ΟΣΑ ΚΤΩΜΑΙ· ΚΑΙ
Ο ΤΕΛΩΝΗΣ ΜΑΚΡΩ
ΘΕΝ ΕΣΤΩΣ· ΟΥΚ Η
ΘΕΛΕΝ· ΟΥΔΕ
ΤΟΥΣ ΟΦΘΑΛΜΟΥΣ....
ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΑΥΤΟΥ
Η ΓΑΡ ΕΚΕΙΝΟΣ· Ο
ΤΙ ΠΑΣ Ο ΥΨΩΝ Ε
ΑΥΤΟΝ ΤΑΠΕΙΝΩ
ΘΗΣΕΤΑΙ· Ο ΔΕ
ΤΑΠΕΙΝΩΝ· ΕΑΥ
ΤΟΝ ΥΨΩΘΗΣΕ

III

Ἀλλὰ φιλοπονώτερον τὴν προκειμένην τῆς προσευχῆς
ῥῆσιν κατανοήσωμεν. ὅπως γένοιτό τις καὶ ἡμῖν διὰ
τῆς τοῦ νοήματος θεωρίας. πρὸς τὸν ὑψηλὸν βίον χει
ραγωγία· ἐξετάσωμεν τοίνυν ποῖα μὲν ὀφειλήματα
ἐστὶν ἃ ὤφειλεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· ποῖα δὲ πάλιν ἐκεῖνα· ὧν
ἡμεῖς τῆς ἀφέσεως κύριοι· ἐκ γὰρ τοῦ ταῦτα γνῶναι,
γένοιτ᾽ ἂν ἡμῖν τῆς ὑπερβολῆς τῶν θείων ἀγαθῶν

ἡ τῆς δραχμῆς ἀπώλεια. καὶ ἡ τῆς τοῦ πρς τραπέζης ἀνα
χώρησις· καὶ ἡ τοῦ τιμίου πλούτου διαφορά· καὶ ὅσα τοι

natur, continetque historiam Pharisæi & Publicani. Luc 18. 11. nimirum.

Ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί· ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς. . . τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

Raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Jejuno bis in Sabbato: decimas do omnium quæ possideo. Et Publicanus a longe stans, nolebat nec oculos suos.... in domum suam magis quam ille: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.

Tertium specimen, minutiore, sed tamen unciali, charactere descriptum, prodit ex Codice mutilo RR. PP. S. Basilii Romæ, estque cujusdam S. Patris opus de Oratione: quod vulgaribus typis ita scribitur.

Ἀλλὰ φιλοπονώτερον τὴν προκειμένην τῆς προσευχῆς ῥῆσιν κατανοήσωμεν· ὅπως γένοιτό τις καὶ ἡμῖν διὰ τῆς τοῦ νοήματος θεωρίας πρὸς τὸν ὑψηλὸν βίον χειραγωγία. ἐξετάσωμεν τοίνυν ποῖα μὲν ὀφειλήματά ἐστιν ἃ ὤφειλεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις· ποῖα δὲ πάλιν ἐκεῖνα, ὧν ἡμεῖς τῆς ἀφέσεως κύριοι. ἐκ γὰρ τοῦ ταῦτα γνῶναι, γένοιτ᾽ ἂν ἡμῖν τῆς ὑπερβολῆς τῶν θείων ἀγαθῶν. . . . . ἡ τῆς δράχμης ἀπώλεια, καὶ ἡ τῆς τοῦ πατρὸς τραπέζης ἀναχώρησις, καὶ ἡ τοῦ τιμίου πλούτου διαφορὰ, καὶ ὅσα τοι-.

Sed proposita orationis verba attentius consideremus; ut ex sententiæ speculatione quidam nobis ad altiorem vitam ductus accedat. Disquiramus igitur, quænam sint humanæ naturæ debita: quænam rursus ea quorum venia & remissio penes nos est. Ex hujusmodi namque cognitione divinorum nobis bonorum præstantia..... Drachmæ jactura, recessus a mensa patris, & pretiosarum divitiarum diversitas.

Eodem porro characteris genere Bibliorum codex habetur apud Basilianos; itemque alii Libri ejusdem ævi & formæ.

CAPUT VII.

Specimen Græcum noni sæculi apud Latinos, ex Psalterio Monasterii S. Michaëlis in Lotharingia, quod Sedulii Scotti manu exaratum fuit: exemplum scripturæ per κῶλα *&* κόμματα *ex eodem Codice. Prophetiæ Externorum de adventu Christi ibidem. Specimen ex Glossario Laudunensi Græco-Latino. Epistola Amanuensis ad quemdam Abbatem.*

DUM scriptioni veteri Græcæ explorandæ otium tererem, accessit ope viri docti D. Augustini Calmet, supra memorati, exemplum quoddam ex Codice manuscripto Monasterii S. Michaëlis Diœcesis Virdunensis in Lotharingia: ubi Psalterium habetur Græce descriptum a Sedulio Scotto; ut ad calcem libri legitur: Σηδύλιος Σκόττος ἐγὼ ἔγραψα. *Ego Sedulius Scottus scripsi.* Qui Sedulius, non ille quidem Cœlius Sedulius Scottus est, qui sæculo quinto carmina quædam & alia opuscula edidit; sed alter Sedulius Scottus Hyberniensis, qui nono sæculo floruit, de quo Hepidamus Monachus Sancti Galli, in Annalibus brevibus a Duchesnio editis t. 3. historicorum Franciæ, hæc habet pag. 473. *Anno* 818. *Sedulius Scottus clarus habetur.* Hunc ipsum esse qui Codicem scripsit tum nomen cognomenque suadent, tum ætas manu-

ſcripti, qui noni ſæculi notam præfert tam in Græcis, quam in Latinis, quæ eadem manu poſt Pſalterium adjiciuntur, ut infra dicetur; tum etiam peritia Græcæ linguæ, quam in Commentariis ſuis in Epiſtolas Pauli, jamdiu editis, præfert Sedulius ille Scottus: nam frequenter ibi de lectione Græca, nec prorſus indocte differit: unde Commentarii pro illa ætate inter præſtantiores computandi ſunt.

Poſtea vero ipſe liber allatus nobis eſt a D. Sebaſtiano Mourot Monacho Benedictino Congregationis S. Vitoni: unde majores accuratioreſque notas excerpſimus. Fuit olim S. Nicolai de Prato Virdunenſi, ut ultimo folio legitur, *Iſte liber eſt beati Nicolai in Prato Virdunenſi*, quæ manus eſt xv. ſæculi. Ibidem ad imum paginæ hæc habentur.

Anno ſalutis Chriſtianæ 1503. *die prima Novembris, Apoſtolica ſede bis eodem anno per Alexandri VI. & Pii III. Romanorum Pontificum obitum Paſtore carente, liber hic Pſalmorum ex Bibliotheca Monaſterii Divi Nicolai de Prato extra muros Virdunenſes, mihi Johanni Colardo Præpoſito Beatæ Mariæ Magdalenæ, & Archidiacono de Vepria, Virdunenſium Eccleſiarum ejuſdem Sedis Apoſtolicæ Protonotario, precario datus eſt: quem quidem reſtitui decima menſis Decembris* 1503. *anno primo Sanctiſſimi D. N. D. Julii Papæ II.*

Θεῷ χάεις : ὤειον.

Joan. Colardi.

Hoc porro Pſalterium charactere unciali deſcriptum eſt. Forma literarum aliquid peregrini olet, ut in aliis pene omnibus, qui a Latinis conſcripti ſunt, Græcis Codicibus obſervatur; ut ſupra annotavimus, cum de Bononienſi Lactantii Codice egimus. Etſi vero non ita perite exaratus ſit Codex, nihil ſtupendum in Latino ſcriba: nam ſi Græci Calligraphi ejuſdem ætatis frequentes vocalium commutationes; nempe τῦ αι in ε, τῦ η in ι, τῦ ει & οι in η paſſim admittunt; quid mirum ſi Latinus ſcriba, αἰνέσται pro αἰνέστε dicat, γινώσκει pro γινώσκει & ſimilia: ſed tamen non ita frequenter ſenſum interturbat: quo videatur Græce non imperitum, ut illa ætate, fuiſſe Sedulium Scottum. Et advertas velim mutationes τῦ η & υ, quæ literæ frequenter occurrunt, rariores in ſpecimine eſſe, quam apud Græcos multos hujus ævi. In ſumma inter Latinos, qui ſæculo nono Græce utcumque calluiſſe feruntur, cum primis numerandus eſt Sedulius ille Scottus: quæ tamen non ſumma laus eſt.

Hic obſervandum eſt, poſt ſingulas voces puncta adſcribi, ut in multis vetuſtiſſimis inſcriptionibus; idque haud dubie factum, ne Lectores Latini, Græce minus periti, inter legendum hærerent, neu ſyllabas alterius vocis cum altera conjungerent. Quare ad finem linearum & verſiculorum puncta vulgo omittuntur, quia cum exemplar ſit ςιχηρῶς ſcriptum, verſiculus ſemper cum linea definit. Accentus item cujuſvis generis uno puncto notantur, ut vides in ſpecimine: ſpiritus negliguntur. Accentus autem; acutum nempe, gravem & circumflexum, uno puncto indiſcriminatim annotatos nuſpiam alias vidimus. Qui porro uſus accentuum fuerit in vocali pronuntiatione, & qua ratione ſyllabarum quantitatem & accentuum inflexionem veteres conciliaverint, nondum ita perſpicue explanatum eſt.

In ſpecimine autem habetur Pſalmus primus & poſtremus, ſcilicet centeſimus quinquageſimus, qui in Libris ſacris eſt ultimus: nam centeſimus quinquageſimus primus, qui ſuperadditus fuit, neque in Hebraïco, nec in vetuſtiſſimis olim Bibliis Græcis extabat. Hujus vero tres primi verſiculi in ſpecimine

SPECIMEN EX PSALTERIO SEDULII SCOTTI MANU GRÆCE SCRIPTO, IX. SÆCULI.

ψαλτηριον ψαλμωc τω ΔΑΔ πρωτος
Μακαριος. ανηρ. ος. ουκ επορευθη. εν βουλη. ασεβων.
και. εν. οδω. αμαρτωλων. ουκ εστη.
και. επι καθεδρα. λοιμων. ουκ εκαθησεν
αλλη. εν. το. νομω. κυ. το. θελημα. αυτου
και. εν. τω. νομω. αυτου. μελετησει. ημερας. και. νυκτος
και. εσται. ως. το. ξυλον. το πεφυτευμενον
παρα τας. διεξοδους. των υδατων
ο τον. καρπον. αυτου. δωσει. εν καιρω. αυτου
και. το. φυλλον. αυτου. ουκ αποορυησεται
και. παντα. οσα αν ποιει. κατευοδωθησεται ⁊ ποιησει
Ουχ. ουτως. οι. ασεβεις. ουχ. ουτως
αλλη. ως. χνους. ον. εκριπτη. ο. ανεμος. απο προσωπου. της. ⁊ γης
Δια τουτο. ουκ αναστησονται. ασεβεις. εν κρισι
ουδε. οι αμαρτωλοι. εν. βουλη. δικαιων
οτι γεινωσκει. κς. οδον. δικαιων
και. οδος. ασεβων. απολειται

cl. ρν̄. αλληλουια. αλλ. αλλ.
Αινειται. τον κν. εν. τοις αγιοις αυτου.
αινειται. αυτον. ε. στερεωματι. δυναμεος αυτου
αινειται. αυτον. εν. ταις δυναστειαις. αυτου
αινειται. αυτον. κατα το πληθος. της μεγαλωσυνης. αυτου
αινειται. αυτον. εν. ηχω. σαλπιγγος
αινειται. αυτον. εν. ψαλτηριω. και. κιθαρα
αινειται. αυτον. εν. τυμπανω και. χορω
αινειται. αυτον. εν. χορδαις. οργανω ÷ καλοις
αινειται. αυτον. εν κυμβαλοις. ευηχοις.. αινειται. αυτον. εν. κυ
αλαλαγμου.. πασα. πνοη. αινεσατω. τον κν
Ουτος. ο. ψαλμος. ιδιογραφος. του ΔΑΔ. κ. εξω θεν. του αριθμου
οτε εμονομαχισεν. προς. τον Γολιαδ.

Μικρος. ημην. εν. τοις. αδελφοις. μου
και. νεωτερος. εν. τω. οικω. του. πατρος. μου
εποιμαινον. τα προβατα. του. πατρος. μου

... ευχας θω εγω αμαρτωλος πραξο.
σηδυλιος. σκοττος. εγραψα.
(εγω)

habentur: cæteri novem ejusdem superadditi Psalmi nullo dispendio omittuntur in exemplo, licet in Codice habeantur. Post completum vero hunc postremum & supervacaneum Psalmum, legitur qua forma vides in specimine,

. . . εὐχὰς Θεῷ ἐγὼ ἁμαρτωλὸς προσάξο. . .
Σηδύλιος Σκότος ἐγὼ ἔγραψα.

Hoc est. . . . *Vota Deo ego peccator.* . . . *ego Sedulius Scottus scripsi.*

Observatu dignum est, hunc Codicem, ut dixi, στιχηρῶς sive cum versiculorum distinctione scriptum esse. Etsi porro de versiculorum prisca illa divisione actum a nobis sit in primo Libro, non ab re fuerit distinctionem illam vulgari characterum forma depingere, eodemque modo Latine vertere; ut si quis στίχων ejusmodi memoriam apud veteres deprehendat, quod frequenter occurrit, statim quid iis significetur intelligat.

Ψαλτήριον. Ψαλμὸς τοῦ Δαυὶδ πρῶτος.
Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν
Καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη
Καὶ ἐν καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε
Ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ
Καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσει ἡμέρας καὶ νυκτός
Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον
Παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων
Ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ
Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀποῤῥυήσεται
Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ κατευοδωθήσεται
Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως
* in Codice ἡ mendose. Ἀλλ' ἢ ὡς* ὁ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς
Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει
Οὐδὲ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων
Ὅτι γινώσκει κύριος ὁδὸν δικαίων
Καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται

Postremus vero Psalmus, scilicet CL. sic per versiculos distinguitur.

Ρν'. Ἀλληλούϊα.
in MSS. αἰνεῖται ubique. Αἰνεῖτε τὸν κύριον ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι δυνάμεως αὐτοῦ
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ
Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις
Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ
Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν κύριον.

Hæc illa vetus distinctio per versus sive per κῶλα & κόμματα erat, qua ad faciliorem lectionem utebantur antiqui; ita ut singulas periodi sectiones a linea ducerent, & plerumque sectiones illas seu versiculos ad calcem operum enumerarent. Duos autem postremos versiculos, quos brevioris spatii causa Sedulius Scottus consequenter scripserat, ut vides in schemate, a linea scripsimus pro veteri more.

Cæterum nota ſequens, οὗτος ὁ ψαλμὸς ἰδιόγραφος τοῦ Δαυὶδ, καὶ ἔξωθεν τοῦ ἀριθμοῦ, ὅτε ἐμονομάχησεν πρὸς τὸν Γολιὰδ, ad ſubſequentem pſalmum ſuperadditum pertinet, & ita vertitur, *Hic Pſalmus propria Davidis manu ſcriptus, & extra numerum eſt: quando ſingulari certamine pugnavit cum Goliad.* Deinde ſequitur initium pſalmi ſuperadditi, Μικρὸς ἤμην &c. Pſalmi autem primus & ultimus ſic Latinè per verſiculos diſtinguuntur.

Pſalmus ipſi David I.

Beatus vir qui non abiit in concilio impiorum
Et in via peccatorum non ſtetit
Et in cathedra peſtilentium non ſedit
Sed in lege Domini voluntas ejus
Et in lege ejus meditabitur die ac nocte
Et erit tamquam lignum plantatum
Secus decurſus aquarum
Quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo
Et folium ejus non deflu̇et
Et omnia quæcumque faciet proſperabuntur
Non ſic impii non ſic
Sed tamquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ
Ideo non reſurgent impii in judicio
Neque peccatores in concilio juſtorum
Quoniam novit Dominus viam juſtorum
Et iter impiorum peribit

Centeſimus-quinquageſimus ſic per verſiculos diſtribuitur.

C L. Alleluia.

Laudate Dominum in Sanctis ejus
Laudate eum in firmamento virtutis ejus
Laudate eum in virtutibus ejus
Laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis ejus
Laudate eum in ſono tubæ
Laudate eum in pſalterio & cithara
Laudate eum in tympano & choro
Laudate eum in chordis & organo
Laudate eum in cymbalis beneſonantibus
Laudate eum in cymbalis jubilationis
Omnis ſpiritus laudet Dominum

Poſt Pſalterium ſequuntur Cantica ſcripturæ, nempe Canticum Exodi poſt tranſitum maris Rubri, Ἄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως, *Cantemus Domino, glorioſe:* Canticum Deuteronomii, Πρόσεχε οὐρανὲ, καὶ λαλήσω, *Attende cælum & loquar:* Canticum Habacuc prophetæ, Κύριε εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου, *Domine audivi auditum tuum:* Canticum Annæ Samuelis matris, Ἐστερεώθη ἡ καρδία μου ἐν κυρίῳ, *Confirmatum eſt cor meum in Domino:* Cant. Heſaïæ, ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου, *De nocte vigilat ſpiritus meus:* Canticum trium puerorum, Εὐλογητὸς εἶ κύριε, *Benedictus es Domine*; &, εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα, *Benedicite omnia opera:* Canticum Jonæ, Ἐβόησα ἐν θλίψει μου, *Exclamavi in preſſura mea.* Hæc omnia Græcè & Latinè ſecundum veterem verſionem Italam. Poſt ſequuntur Cantica novi Teſtamenti, *Magnificat, Benedictus*, &, *Nunc dimittis;* deinde, *Pater noſter*, & ſymbolum Nicænum, Græce & Latine omnia.

Quia vero vetus illa verſio Itala jamdiu maxima ſui parte periit, non abs

re erit hic primum Moyſis Canticum Græce & Latine proferre prout habetur in Codice Sedulii Scotti: ubi Græca verſio LXX. Interpretum στιχηρῶς ſive per κῶλα & κόμματα ſcribitur; Latina autem verſio vetus Itala per κῶλα item & κόμματα, ſive per verſiculos, e regione locatur.

Exod. 15. v. 1.

A. ᾠδὴ τοῦ (ſic) ἐξόδου.

Ἄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ μεγαλωσης (ſic) δεδόξαστε (ſic)
ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς θάλασσαν
βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίον (ſic)
Οὗτος ὁ θεός μου καὶ δοξάσω αὐτὸν
Θεὸς τοῦ πατρός μου, καὶ ὑψώσω αὐτόν
Κύριος συντρίβων πολέμους, κύριος ὄνομα αὐτῷ
ἅρματα Φαραὼ καὶ τὴν δυνάμιν αὐτοῦ ἔρριψεν εἰς θάλασσαν
ἐπιλέκτους, ἐπιβάτας, τριστάτας κατεπόντισεν ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ
πόντῳ ἐκάλυψεν αὐτοὺς, κατέδυσαν εἰς βύθος ὡσεὶ λίθος
ἡ δεξιά σου κύριε δεδόξασται ἐν ἰσχύι,
ἡ δεξιὰ τῆς χειρός σου κύριε ἔθραυσεν ἐχθρούς,
καὶ ἐν τῷ πλήθει τῆς δόξης σου συνέτριψας ἐχθρούς.
ἀπέστειλας τὴν ὀργήν σου, καὶ κατέφαγεν αὐτοὺς ὡς καλάμην,
καὶ διὰ πνεύματος τοῦ θυμοῦ σου διέστη τὸ ὕδωρ
ἐπάγη ὡσεὶ τεῖχος τὰ ὕδατα
ἐπάγη τὰ κύματα ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης
Εἶπεν ὁ ἐχθρὸς διώξας καταλήψομαι
μεριῶ σκῦλα, ἐμπλήσω τὴν ψυχήν μου
ἀνελῶ τῇ μαχαίρᾳ μου, κυριεύσει χείρ μου
* Mſ. ἀπέστειλεν. * ἀπέστειλας τὸ πνεῦμά σου, καὶ ἐκάλυψεν αὐτοὺς θάλασσα
ἔδυσαν ὡσεὶ μόλιβος ἐν ὕδατι σφοδρῷ
Τίς ὅμοιος σοι ἐν θεοῖς κύριε; τίς ὅμοιος σοι
δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις, θαυμαστὸς ἐν δόξαις ποιῶν τέρατα
ἐξέτεινες τὴν δεξιάν σου καὶ κατέπιεν αὐτοὺς ἡ γῆ
ὡδήγησας τὸν λαόν σου τοῦτον, ὃν ἐλυτρώσω
παρεκάλεσας ἐν τῇ ἰσχύϊ σου εἰς κατάλυμα ἅγιόν σου
ἤκουσαν ἔθνη καὶ ὠργίσθησαν
ὠδῖνες ἔλαβον κατοικοῦντας Φυλιστιείμ
τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Εδώμ
καὶ ἄρχοντες Μωαβιτῶν, ἔλαβεν αὐτοὺς τρόμος
ἐτάκησαν πάντες οἱ κατοικοῦντες Χαναάν
ἐπιπέσοι ἐπ' αὐτοὺς φόβος καὶ τρόμος ἐν μεγέθει βραχίονός σου
ἀπολιθωθήτωσαν ἕως ἂν παρέλθῃ (ſic) τοὺς λαούς σου κύριε
ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ λαός σου κύριε
οὗτος ὃν ἐκτήσω
Εἰσαγαγὼν καταφύτευσον αὐτοὺς εἰς ὄρος κληρονομίας σου
εἰς ἕτοιμον κατοικητήριόν σου, ὃ κατειργάσω κύριε
ἁγίασμα κύριε ὃ ἡτοίμασαν αἱ χεῖρές σου
κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι
ὅτι εἰσῆλθεν ἵππος Φαραὼ σὺν ἅρμασι καὶ ἀναβάταις αὐτοῦ εἰς θάλασσαν
καὶ ἐπήγαγεν ἐπ' αὐτοὺς ὁ κύριος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης
υἱοὶ δὲ Ισραὴλ ἐπορεύθησαν διὰ ξηρᾶς ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης

Primum

Primum Canticum Exodi.

I. Cantemus Domino gloriose enim magnificatus est,
equum & ascensorem projecit in mare;
Adjutor & protector factus est mihi in salutem.
Iste Deus meus & glorificabo eum,
Deus Patris mei, & exaltabo eum.
Dominus conterens bella, Dominus nomen est ei.
Currus Faraonis & exercitum ejus projecit in mare:
electos ascensores, ternos stantes, demersit in Rubro mare,
Pelago cooperuit eos, devenerunt in profundum tamquam lapis.
II. Dextera tua, Domine, glorificata est in virtute,
dextera manus tua, Domine, confregit inimicos,
& per multitudinem gloriæ tuæ contribulasti adversarios.
Misisti iram tuam & comedit illos tamquam stipulam,
& per spiritum iræ tuæ divisa est aqua.
Gelaverunt tamquam murus aquæ,
gelaverunt fluctus in medio mari.
III. Dixit inimicus, persequens comprehendam,
partibor spolia, replebo animam meam:
interficiam gladio meo, dominabitur manus mea.
Misisti spiritum tuum & cooperuit eos mare,
descenderunt tamquam plumbum in aquam validissimam.
IV. Quis similis tibi in diis, Domine, quis similis tibi?
gloriosus in Sanctis, mirabilis in majestatibus, faciens prodigia:
Extendisti dexteram tuam & devoravit eos terra,
gubernasti populum tuum hunc, quem redemisti.
Exhortatus es in virtute tua, in requie sancta tua.
V. Audierunt gentes & iratæ sunt,
dolores comprehenderunt habitantes Philistim,
Tunc festinaverunt duces Edom
& principes Moabitarum adprehendit illos tremor,
fluxerunt omnes habitantes Chanaan.
Cecidit super eos timor & tremor, magnitudine brachii tui.
VI. Fiant tamquam lapis donec pertranseat populus tuus, Domine,
usque dum transeat populus tuus, Domine,
hunc quem adquisisti.
Inducens plantato eos in montem hæreditatis tuæ
in præparatam habitationem tuam, quam præparasti, Domine,
sanctificationem, Domine, quam paraverunt manus tuæ,
VII. Domine, qui regnas in æternum & in sæculum & adhuc:
Quia introiit equitatus Faraonis cum curribus & ascensoribus in mare,
& adduxit super eos Dominus aquas maris:
Filii autem Israël transierunt per siccum in medio mari.

Errata frequentia & mutationes vocalium obvias non expreſſimus in Græco textu : monuiſſe ſufficiat indiſcriminatim ε pro αι, & αι pro ε, ι pro ει & pro οι, ω pro ο, & viciſſim, & nonnumquam η & υ pro ι, ac e converſo, in hoc exemplari occurrere.

Hic ut longe prolixiores periodi texuntur ; ſic etiam longiora κῶλα & κόμματα. Literis autem numericis, quales habentur ad marginem Latinæ verſionis, periodos annotaſſe puto Sedulium Scottum. Diviſiones autem iſtæ non ſemper recte poſitæ videntur : nec quadrant omnino cum aliis Scripturæ libris per κῶλα & κόμματα ſcriptis, quorum ſpecimina attulimus ſupra.

Verſio e regione Græci textûs LXX. Interpretum poſita, eſt vetus Itala, ut jam diximus. Ex illa autem verſione exſumtæ ſunt Antiphonæ multæ, Tractus, & aliæ partes Officii Eccleſiaſtici, ut etiam nunc in Eccleſia canuntur. Cujus rei conſpicuum exemplum habetur in verſiculo 26. hujus Cantici ſecundum veterem verſionem Italam, qui ſic habet : *Exhortatus es in virtute tua, in requie ſancta tua* : & feria quinta in Cœna Domini canitur pro Antiphona ad hoc Moyſis Canticum, mutato tamen illo, *in requie* : nam ibi legitur, *in refectione* : ac Antiphona ſic habet : *Exhortatus es in virtute tua & in refectione ſancta tua, Domine.* Hæc porro Antiphona ex ipſo Cantico pro more ſolito deſumta, ſecundum veterem Italam verſionem legitur, quia ſecundum eamdem verſionem, tunc in Eccleſia uſu receptam, totum Canticum in officio legebatur. Poſt invectam autem S. Hieronymi verſionem, Canticum quidem ut in eadem Hieronymi verſione erat, in officium inductum eſt ; ſed priſca Antiphona ſecundum veterem Italam, ibidem relicta, hactenus canitur feria quinta in Cœna Domini. Quandonam autem ubique per Eccleſiam recepta fuerit S. Hieronymi verſio, non eſt præſentis inſtituti diſquirere. Sed non prætermittendum eſt, loco illius verſiculi, *Exhortatus es in virtute tua, in requie ſancta tua*, vel, *& in refectione ſancta tua*; in verſione S. Hieronymi legi, *Et portaſti eum in fortitudine tua ad habitaculum ſanctum tuum.* Expreſſit autem ex Hebraïco נהלת בעזך אל-נוה קדשך. Vetus verſio hujus verſiculi, *Exhortatus es in virtute tua, in requie ſancta tua*, ex Græco pro more exprimitur, παρεκάλεσας ἐν τῇ ἰσχύϊ σου εἰς κατάλυμα ἅγιόν σου : qui locus ſic etiam verti poteſt, *Advocaſti in fortitudine tua in habitaculum ſanctum tuum.*

Ad calcem Codicis, ejuſdem Sedulii Scotti manu deſcripta ſunt teſtimonia & vaticinia Exterorum de Chriſto venturo ; nempe Orphei, qui a Clemente Alexandrino, Θεολόγος, *Theologus* vocatur, Sibyllæ, Apollinis, Heſiodi, Mercurii Triſmegiſti : qualia multa a Juſtino Martyre, Clemente Alexandrino, Lactantio & aliis adferuntur. Inter ea vero, quæ Sedulius Scottus collegit, multa nondum edita ſunt : nec tamen hic edenda deſtinaveram ; verum amicorum hortatui ceſſi, qui non prætermittenda cenſuere : quoniam etſi per ſe non tanti facienda videantur ; in hoc tamen utilia, quod illuſtrandis veterum Patrum locis non parum conferant : & alioquin non tam prolixa ſunt, ut lectori faſtidium movere poſſint. Carmina Sibyllæ cum editis non ſemper conſentiunt : interdum etiam quæ in editis carmine exprimuntur, hic pedeſtri oratione jacent. Quare ut exſtant in hoc exemplari, non additis variis lectionibus, utpote nimiis, illa ſubjungimus. Cæterum quædam hic Arianiſmum olent, ab Ariano fortaſſe quopiam adjecta.

	Orpheus dicit.	Sedulii Versio.
	Πρωτόγονος Φαέθων περιμήκεος ἠέρος υἱός.	Principio genitus Phaëton longo aëre natus. *Qui & Phanes i. apparens* (sic)
	Ἔκτισεν ἀθανάτοις δόμον ἄφθιτον, ὁ δὲ θεὸς εἷς.	Condidit immortalibus domum incorruptibilem. Deus autem unus:
	Ὁ δὲ εἷς ὀνόματος οὐ προσδέομαι· ἔστι γὰρ ὁ ὢν αἰώνυμος.	unus nominis non eget : est enim qui sine nomine est.

Σιοὺς Deos, non Θεοὺς : & concilium, non βουλὴν, sed βουλίαν appellabant. *Sedul.*

Sibylla.	Εἷς Θεὸς ὁ μόνος, ἄχρι ὑπερμεγέθης, ἀγέννητος.	Unus Deus, qui solus est, usque amplissimus, increatus.
	Ἀλλὰ Θεὸς μόνος, εἷς πανυπέρτατος, ὃς πεποίηκεν	Sed Deus solus, unus eminentissimus, qui fecit
	Οὐρανὸν ἠέλιόν τε, καὶ ἀστέρας, ἠδὲ σελήνην,	Cælum, solemque & stellas & lunam,
	Καρποφόρον γαῖάν τε καὶ ὕδατος οἰδήματα πόντου.	Frugiferam terramque, & aquæ tumores ponti.
	Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα σέβεσθε, ἡγήτορα κόσμου.	Ipsum, qui solus est, colite, principem & creatorem mundi,
	Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἐτύχθη.	Qui solus est in sæculum & a sæculo factus permanet.
	Μόνος γὰρ θεός εἰμι, καὶ οὐκ ἔστι θεὸς ἄλλος.	Solus enim Deus sum, & non est Deus alter.
Apollo dixit.	Αὐτοφυής, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀστυφέλικτος.	Ex se ortus, indoctus (*i. nullo Doctore usus,*) sine matre, inexpugnabilis.
	Ὄνομα μηδὲ λόγῳ χωρούμενον, ἔμπυρος αἰών.	Nomen nec verbo capiendum, igneum sæculum.
	Τοῦτο θεός· μικρὰ δὲ θεοῦ μερὶς ἄγγελοι ἡμεῖς.	Hoc Deus : modica autem Dei portio Angeli nos.
	Πάνσοφε, παντοδίδακτε, πολύστροφε, κλῦθι δαῖμον.	Omnia sapiens, omnia docte, qui per multa verteris, exaudi dæmon.
	Ἁρμονίη κόσμου, φαεσφόρε, πάνσοφε δαῖμον.	* Coaptatio mundifera totius, omnia sapiens dæmon. *Concentus mundi, Lucifer, omnisapiens dæmon.*
	Δαίμονες οἳ φοιτῶσι περὶ χθόνα, καὶ περὶ πόντον,	Dæmones, qui pergunt circa terram & circa pontum,
	Ἀκαμάτου δάμνονται ὑπὸ μάστιγος θεοῦ.	Infessi domantur sub verbere Dei.
	Αὐτοφυής, αὐτογενής, ἀγέννητος, ἀποίητος.	Ex se ortus, ex se genitus, non creatus, non factus.
Sibylla.	Οὐ δύναται ἀνδρὸς ἐκ μηρῶν μήτρας τε θεὸς τετυπωμένος εἶναι.	Non potest viri ex feminibus & matrice Deus formatus esse.
	Δαίμονας ἀψύχους, νεκύων εἴδωλα καμόντων,	Dæmones inanimes, cadaverum simulacra mortuorum,
	Ὧν Κρήτη καύχημα, τάφους ἡ δύσμορος ἕξει.	Quorum Creta præ se feret sepulcra male peritura.
Orpheus.	Πρῶτος τις μὲν ἄναξεν ἐπιχθονίων Κρόνος ἀνδρῶν.	Primus quidem regnavit in terra Saturnus virorum.
	Ἐκ δὲ Κρόνου γενετὸς αὐτὸς ἄναξ εὐρύωπα Ζεύς.	Ex Saturno genitus ipse rex magnus omnia prospectans Jupiter.

Ζεὺς vel Ζὴν, id eſt, Jupiter, quod fratribus jam occiſis ſupervixerit. *Sedul.*

Sibylla. Ἑλλὰς δὲ τί πέποιθας ἐπ' ἀνδράσιν εἶναι ἡγεμόνες·
Τί δὲ δῶρα μάταια καταφθιμένοισι πορίζεις.
Θύεις εἰδώλοις, τίς σοι πλάνον ἐν φρεσὶ θῆκεν,
Ταῦτα θέλειν προλιπόντα θεοῖο μεγάλοιο πρόσωπον.

Græcia autem quid confidis in viris eſſe rectores.
Cur autem dona inania mortuis adfers.
Hoſtias idolis celebras, quis tibi errorem in mente poſuit:
Ut hæc velis derelicta Dei magni facie.

Erichthonius dictus eſt ἀπὸ τῆς ἐρίδος καὶ χθονός; id eſt, ex certamine & terra. *Sedul.*

Apollo. Καὶ κεφαλὰς ἀΐδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

Et capita Diti, & Patri mittite lumina, vel faces.

Ἄνθρωπον, id eſt, hominem, Græci appellant, quod ſurſum ſpectet. *Sedul.*

Sibylla. Εἰκὼν ἐπεὶ ἄνθρωπος ἐμὴ λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
Ὃς μόνος ἐστὶ θεὸς κτίστης, ἀκράτητος ὑπάρχων.
Αὐτὸς δ' ἐστήριξε τύπον μορφῆς μερόπων τε.
Αὐτὸς ἔμιξε φύσιν πάντων γενετῆς βιότοιο.
Οἱ δὲ θεὸν τιμῶντες ἀληθινὸν ἀέναόν τε,
Ζωὴν κληρονομοῦσι τοῦ αἰῶνος χρόνον αὐτοί.
Οἰκοῦντες παραδείσου ὁμοίως ἐριθηλέα κῆπον.
Ἄνθρωπον πλασθέντα θεοῦ παλάμαις ἔτεσιν, ὃν καὶ πλάνησεν ὄφις δολίως, ἐπὶ μοῖραν ἀνελθεῖν τοῦ θανάτου, γνῶσίν τε λαβεῖν ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ.

Quoniam homo imago mea rationem rectam habens.
Qui ſolus eſt Deus conditor, creator, liber.
Ipſe autem firmavit vultum formæ hominumque.
Ipſe miſcuit naturam hominum in propaginem vitæ.
Qui autem Deum honorant verum æternumque,
Vitam hæreditario jure poſſident, ſæculi tempus ipſi.
Habitantes paradiſum ſimul amœniſſimum hortum.
Hominem fictum Dei manibus in annos: quem etiam ſeduxit vipera doloſe, in fatum aſcendere mortis, notionemque accipere boni & mali.

Heſiodus dicit:

Τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς,
Ἐσθλοὶ ἐπιχθόνιοι φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

Hi quidem dæmones ſunt, Jovis magni propter voluntatem:
Boni terreſtris cuſtodes, mortalium hominum

Mercurius. Μία φυλακὴ εὐσέβεια· εὐσεβοῦς γὰρ ἀνθρώπου, οὔτε δαίμων κακὸς, οὔτε εἱμαρμένη κρατεῖ. Θεὸς γὰρ ῥύεται τὸν εὐσεβῆ ἐκ παντὸς κακοῦ. Ὃ γὰρ ἓν καὶ μόνον ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἀγαθὸν, εὐσέβεια. ἡ γὰρ εὐσέβεια γνῶσίς ἐστι τοῦ Θεοῦ.

Una cuſtodia pietas: pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet: Deus enim liberat pium âb omni malo. Quod enim unum & ſolum in hominibus eſt bonum, pietas: pietas enim ſcientia eſt Dei

Sibylla. Ἐπεὶ πλάνα πάντα τάυτα ἐστὶν, ἅπερ ἄφρονες ἄνδρες ἐρευνῶσιν κατ' ἦμαρ.

Quia errores omnia hæc ſunt, quæ ſtulti viri ſcrutantur ſecundũ cor (l. *quotidie.*)

Hermes, qui & Mercurius & Triſmegiſtus dicit:

Ὁ κύριος καὶ τῶν πάντων ποιητὴς, ὃν θεὸν καλεῖν νενομίκαμεν. ἐπεὶ τὸν δεύτερον ἐποίησε θεὸν ὁρατὸν καὶ αἰσθητόν. αἰσθητὸν δέ

Dominus & omnium creator, quem Deum vocare cenſemus: quia ſecundum fecit Deum viſibilem & ſenſibilem; ſenſi-

φημι· οὐ διὰ τοῦτο αἰσθέσθαι αὐτόν. περὶ γὰρ τούτου, μὴ πότερον αἴσθεται. ἀλλ' ὅτι εἰς αἴσθησιν ὑποπέμπει καὶ νοῦν.

bilem autem aio, non quia sentit ipse. De hoc enim non est, utrum ipse sentiat; sed quia in sensus submittit & mentem.

Ὅτι οὖν τοῦτον ἐποίησε πρῶτον καὶ μόνον καὶ ἕνα· καλὸς δὲ αὐτῷ ἐφάνη, καὶ πληρέστατος πάντων τῶν ἀγαθῶν, ἡγίασέν τε καὶ πάνυ ἐφίλησεν ὡς ἴδιον τόκον.

Quoniam ergo eum fecit primum & solum & unum: bonus autem ei visus est, & plenissimus omnium bonorum, sanctificavitque & valde amavit quasi suum filium.

Sibylla. Πάντων τροφὸν, κτίστην, ὅστις γλυκὺ πνεῦμα κατέθετο καὶ ἡγητόρα θεῶν πάντων ἐποίησε. Ἄλλον ἔδωκεν θεὸς πιστοῖς ἀνδράσιν γεραίρειν.

Omnium nutritorem, creatorem, qui dulcem spiritum omnibus adposuit, & principem deorum omniũ fecit. Alterũ dedit Deus fidelibus viris honorare. (*sic*)

Αὐτὸν σὺ γίνωσκε θεὸν θεοῦ υἱὸν ἐόντα δημιουργὸν, τοῦ θεοῦ σύμβουλον.

Ipsum tuum cognosce Deum, qui Dei Filius est, Dei consiliarium.

Mercurius. Αἴτιος δὲ τούτου αἰτίου ἡ τοῦ θεαγετοῦ ἀγαθοῦ βούλησις. οὗ τὸ ὄνομα οὐ δύναται ἀνθρωπίνῳ στόματι λαληθῆναι.

Causa autem hujus causæ, quæ Deum provexit, divini boni voluntas. Cujus nomen non potest humano ore dici.

Ἔστι γάρ τις, ὦ τέκνον, ἀπόρρητος λόγος σοφίας, ὅσιος, περὶ τοῦ μόνου κυρίου πάντων, καὶ προεννοουμένου θεοῦ, ὃν εἰπεῖν ὑπὲρ ἄνθρωπόν ἐστιν.

Est enim aliquod, ô Fili, secretum verbum sapientiæ sanctum, de solo Domino omnium, &, qui ante mente capitur, Deo, quem dicere supra hominem est.

Apollo responsum de Christo.

Apollo. Θνητὸς ἔην κατὰ σάρκα, σοφὸς τερατώδεσιν ἔργοις.

Mortali erat corpore, sapiens signis operum & monstris.

Ἀλλ' ὑπὸ Χαλδαίοις δικασπολίεσιν ἁλωκώς.

Sed sub Chaldæis judicibus comprehensus.

Γόμφωσις σκολόπεσι πικρὴν ἀνέπλησε τελευτήν.

. . . . transfixus amarum recomplevit finem.

Sibylla. Ἀνθήσει δ' ἄνθος καθαρὸν πάντα λόγῳ πρήσσων, πᾶσάν τε νόσον θεραπεύων· νεκρῶν δὲ ἀνάστασις ἔσται καὶ χωλῶν δρόμος ὠκύτατος, καὶ κωφὸς ἀκούσει, καὶ τυφλοὶ βλέψουσιν· ἄλαλοί σοι λαλέοντες.

Florescet autem flos purus, omnia verbo agens, omnemque ægritudinem curans. Mortuorum autem resurrectio erit, & claudorum cursus velox, & surdus audiet, & cæci videbunt, & muti loquentur.

Ἐξ ἄρτων ἅμα πέντε, καὶ ἰχθύεσιν ἁλίοις,

Ex panibus autem quinque & piscibus marinis,

Ἀνδρῶν χιλιάδας ἐν ἐρήμῳ πέντε κορέσει,

Virorum millia in deserto quinque satiabit:

Καὶ τὰ περισσεύοντα λαβὼν κλάσματα, δώδεκα πληρώσει κοφίνους εἰς ἐλπίδα λαῶν.

Et quæ superfuerint tollens frusta, duodecim implebit qualos (*sic*) in spem populorum.

Τοὺς ἀνέμους παύσει ἐν λόγῳ, στρώσει δὲ θάλασσαν μαινομένην, ἐν ποσὶν εἰρήνης πίστει τε πατήσας.

Ventos strabit verbo: sternet autem maria furentia, in pedibus pacis & fidei calcans.

Κύματα πατήσει, νόσον ἀνθρώπων ἀπολύσει,

Fluctus perambulabit, languorem hominum curabit:

Ζήσει τεθνεῶτας, ἀπώσεται ἄλγεα πολλά.

Vivificabit mortuos, arcebit dolores multos:

Ἐκ δὲ μιῆς πηγῆς ἄρτου, κόρεσις ἔσται ἀνδρῶν.

Ex uno autem pane ſatietas erit viris.

Φήσουσι Σίβυλλαν μαινομένην, ψεύστριαν· ἐπὰν δὲ γένηται ἅπαντα, ἡνίκα μου μνήμην ποιήσονται, καὶ οὐκέτι με οὐδεὶς τὴν μαινομένην φήσει, τὴν θεοῦ μεγάλοιο προφῆτιν.

Dicent Sibyllam furioſam, mendacem: cum autem facta fuerint omnia, tunc mei memoriam facient, & nemo me adhuc furioſam dicet; ſed Dei magni profetin.

Οἰκτρὸς, ἄτιμος, ἄμορφος, οἰκτροῖς ἐλπίδα δώσει. ἀλλ' ὅτε δὲ ταῦτα πάντα πληρωθῇ, ἅπερ εἶπον εἰς αὐτὸν, τότε πᾶς λύεται νόμος.

Vilis, ignominioſus, informis, vilibus ſpem dabit. Sed cum hæc omnia perficientur, quæ dixi in ipſum, tota deſinet lex

Εἰς ἀνόμους χεῖρας καὶ ἀπίστων ὕστερον ἥξει·

In manus iniquas & infidelium poſtea veniet:

Δώσουσι δὲ θεῷ ῥαπίσματα χερσὶν ἀνάγνοις,

Dabunt autem Deo palmas manibus inceſtis,

Καὶ στόμασι μιαροῖσιν πτύσματα φαρμακόεντα.

Et oribus prodigioſis ſpuent ſalivas venenatas.

Δώσει δ' εἰς μάστιγας ἁπλῶς ἁγνὸν τότε νῶτον

Dabit autem hunc in verbera ſimplex & innocens dorſum

Καὶ κολαφιζόμενος σιγήσει, μήτις ἐπιγνῷ τίς λόγος, ἢ πόθεν ἦλθεν ἵν' ἐφθιμένοισι λαλήσῃ, καὶ στέφανον φορέσῃ τὸν ἀκάνθινον

Et colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoſcat verbum, vel unde venit ut feſſis loquatur, & corona ſpinea coronetur

Εἰς δὲ τὸ βρῶμα χολὴν, καὶ εἰς δίψαν ὄξος ἔδωκαν. *vox dubia τῆς ἀφιλοξενίας * ταύτην δείξουσι τράπεζαν. Αὐτὴ γὰρ ἄφρων τὸν σὸν θεὸν οὐκ ἐνόησας, παίζοντα θνητοῖς νοήμασι, ἀλλ' ἀκάνθης ἔστεψας στεφάνῳ, φοβερὰν τε χολὴν ἐκέρασας. Ναοῦ δ' ἐσχίσθη τὸ πέτασμα, καὶ ἤματι μέσσῳ νὺξ ἔσται σκοτόεσσα πελώριος ἐν τρισὶν ὥραις· καὶ θάνατος μοῖραν τελέσει τρίτον ἦμαρ ὑπνώσας, καὶ τότε ἀπὸ φθιμένων ἀναλύσας εἰς φάος ἥξει, πρῶτος ἀναστάσεως κλητοῖς ἀρχὴν ὑποδείξας, τῶν ἰουδαίων μακαρίων θεῖον γένος οὐρανιώνων.

In eſcam autem fel, & in ſiti acetum dederunt:inhumanitatis cum hanc menſam oſtendunt. Tu enim, ſtulta,Deum tuum non cognoviſti, ludentem humanis ſenſibus, ſed ſpinea coronaſti corona, horrendumque fel miſcuiſti. Templi autem ſcindetur velum, & die medio nox erit obſcura magna, in tribus horis: & mors fatum finiet, tertium diem dormiens, & tunc a mortuis rediens in lucem veniet, primus reſurrectionis initium vocatis oſtendet, Judæorum beatorum divinum genus cæleſte.

Mercurius. Καὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἑκατέρων φύσεων τῆς τε ἀθανάτου καὶ τῆς θνητῆς μίαν ἐποίει φύσιν τὴν τοῦ ἀνθρώπου, πῇ μὲν ἀθάνατον, πῇ δὲ θνητὸν ποιήσας. καὶ τοῦτον φέρων ἐν μέσῳ τῆς θείας καὶ ἀθανάτου φύσεως, καὶ τῆς θνητῆς καὶ μεταβλητῆς ἵδρυσεν· ἵνα πάντα μὲν ὁρῶν, πάντα θαυμάζῃ.

Et hoc idem ex utraque natura immortalique & mortali, unam faciebat naturam hominis. Eumdemque in aliquo quidem immortalem,in aliquo autem mortalem faciens, & iſtum ferens in medio divinæ & immortalis naturæ, & mortalis mutabiliſque conſtituit; ut omnia quidem videns, omnia miretur.

Apollo dicit.

Ψυχὴ μὲν μέχρις οὗ δεσμοῖς πρὸς σῶμα κρατῆται,

Anima quidem quamdiu vinculis in corpore tenetur,

Φθαρτὰ νοῦσα πάθη θνηταῖς ἀλγηδόσιν εἴκει.

Corruptibiles passiones sentiens mortalibus cedit doloribus.

Ἡνίκα δ' ἀνάλυσιν βροτείαν μετὰ σῶμα μεμαρανθὲν

Cum vero solutionem humanam post corpus corruptum

Ὠκίστην εὕρηται, εἰς αἰθέρα πᾶσα φορεῖται

Velocissimam invenerit, in æthera omnis fertur

*vox dubia Ἀγήραος οὖσα μένει εἰς πάντ' * ἀνατειρής

Numquam senescens & manet in æternum sine pœna

Πρωτόγονος γὰρ τοῦτο θεία διέταξε προνοια.

Primogenita: etenim hoc divina disposuit prudentia.

Sibylla. Σάλπιγξ οὐρανόθεν φωνὴν πολύθρηνον ἀφήσει.

Tuba de cælo vocem luctuosam emittet.

Ἔσται κόσμος ἄκοσμος ἀπολλυμένων ἀνθρώπων.

Erit mundus immundus pereuntibus hominibus.

Ἐπὰν δὲ ταῦτα γένηται, ὦ Ἀσκληπιέ, τότε ὁ κύριος καὶ πατὴρ, καὶ τοῦ πρώτου καὶ ἑνὸς θεοῦ δημιουργὸς, ἐπιβλέψας τοῖσι γινομένοις, καὶ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν, τουτέστι τὸ ἀγαθὸν ἀντερείσας τῇ ἀταξίᾳ καὶ ἀνακαλεσάμενος τὴν πλάνην, καὶ τὴν κακίαν ἐκκαθάρας, πῇ μὲν ὕδατι πολλῷ κατακλύσας, πῇ δὲ πυρὶ ὀξυτάτῳ διακαύσας· ἐνίοτε δὲ πολέμοις καὶ λοιμοῖς *ἐκπήσας ἤγαγεν ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον, καὶ ἀπεκατέστησε τὸν ἑαυτοῦ κόσμον

Cum autem hæc facta fuerint, Æsculapi, tunc Dominus & Pater & Deus, primique atque solius Dei Creator, respicies facta & suam voluntatem, id est, bonitatem opponens disturbationi, & revocans errorem, atque malitiam purgans, alicubi quidem aqua multa deluens; alicubi autem igni velocissimo exurens; interdum autem bellis ac pestibus excitatis, reduxerit ad antiquum, & restituit suum myndum.

Sibylla. Ἥξει καὶ μακάρων ἐθέλων πόλιν ἐξαλαπάξαι.

Veniet & beatorum expugnare urbem & volens.

Καί κεν τις θεόθεν βασιλεὺς πεμφθεὶς ἐπὶ τοῦτο

Et tunc aliquis a Deo Rex missus ad istum

Πάντας ὄλε βασιλεῖς μεγάλους καὶ φῶτας ἀρίστους.

Omnes perdet reges magnos & viros potentes.

Εἶθ' οὕτως κρίσις ἔσται ὑπ' ἀφθίτου ἀνθρώποισιν.

Postea judicium erit ab incorruptibili hominibus.

Καὶ τότε ἀπὸ ἠλίοιο θεὸς πέμψει βασιλῆα,

Et tunc a solis ortu Deus mittet Regem,

Ὅς πᾶσαν γαῖαν παύσει πολέμοιο κακοῖο.

Qui omnem terram compescat a bello malo.

Τὸ ξυλὸν ἡμῶν δούλων δυσβάστακτον ἐπ' αὐχέν.

Jugum nostræ servitutis intolerabile super colla positum tollet.

Καὶ θεσμοὺς ἀθέους λύσει δεσμοὺς τε βιαίους.

Et leges impias solvet vinculaque violenta.

Ὁπόταν ἔλθῃ πῦρ, ἔσται σκότος ἐν μέσῃ νυκτὶ μελαίνῃ· τρέψουσι δὲ εἴδωλα βροτοὶ καὶ πλοῦτον ἅπαντα. ἔργα δὲ χειρῶν ποιητὰ θεῶν κατακαυθήσονται.

Cum venerit ignis erunt tenebræ in media nocte obscura. Conterent autem homines simulacra & divitias omnes. Opera autem deorum humanis manibus facta exurentur.

Sequitur exemplum ex Glossario Græcolatino Bibliothecæ S. Mariæ Laudunensis, quæ vetustissimis Codicibus referta est. Est autem Glossarium istud

in

INCIPIT GLOSSARIŪ GRECUM PER ORDINEM LIT....

ΑΒΑΚΟΥΤΟϹ	Inbacchatuſ
ΑΒΑΞ	abacuſ
ΑΒΑΡΗϹ	Non grauiſ
ΑΒΑΡΕϹ	Non graue
ΑΒΑϹΚΑΝΤΟϹ	Infaſcinabiliſ
ΑΒΑϹΚΑΝΤΟΝ	Infaſcinabile
ΑΒΑϹΚΑΝΤΩϹ	Sine faſcino infaſcinate
ΑΒΑΤΟϹ	Inacceſſuſ inuia deuia
ΑΒΑΦΟϹ	Intinctuſ
ΑΒΕΒΙΟϹ	Infirmuſ incertuſ inſtabiliſ
ΑΒΕΒΑΙΟΤΗϹ	Infirmitaſ
ΑΒΕΛΤΕΡΟϹ	Infalſuſ abſurduſ
ΑΒΙΑϹΤΟΝ	Inuiolatum
ΑΒΙΕϹ × l. ἄβιος	Sine uita
ΑΒΛΑΒΗϹ	Illæſuſ innoxiuſ innoceſ
ΑΒΛΑΒΕΙΑ	Innoxia innocentia
ΑΒΕΛΨΙΑ	Sollicitudo
ΑΒΟΥΛΟϹ	Incogitatus inconſultuſ
ΑΒΟΥΛΙΑ	Inconſultum
ΑΒΟΥΛΩϹ	Inconſulte
ΑΒΡΟϹ	Glaber delicatuſ
ΑΒΡΟΧΙΑ	Siccitaſ
ΑΒΡΩΤΟΝ	Irroſum inaeſum
ΑΒΥϹϹΟϹ	Hoc profundum abyſſuſ

in charta membranacea nono ſæculo conſcriptum : ut periti omnes vel ex charactere Latino e regione poſito fateantur. Literæ Græcæ, unciales ſunt, non parum diſcrepantes ab iis, quæ in exemplaribus ejuſdem ævi Græcorum manu conſcriptis habentur. A initiale, ſic deſcriptum, ter obſervatur a principio : quam formam nuſquam vidimus in manuſcriptis Græcis, Græcorum manu exaratis; ſed apud Latinos Librarios, qui Græce ſcriberent, non infrequens eſt : habeturque in Pſalterio Sedulii Scotti paſſim. In Græcis autem Græca manu exaratis Codicibus ſicubi exſtet, nondum incidit in manus; licet hæc forma in marmoribus & nummis frequentiſſima, & fere unica ſit. B, oblongæ lineæ ſemper inſidet ſic B. N primam lineam ab imo producit ita N. Υ Græcum a Latinis ita vulgo ſcribitur Y addito puncto ſuperius. Cætera ſecundum uſum Græcorum, ut vides in ſchemate.

Initio Codicis præmittitur Epiſtola Amanuenſis ad Abbatem quemdam, his verbis:

Dilectiſſimo Abbati S. M. fideliſſimus amicus veram in Chriſto ſalutem.

Lectis Epiſtolæ veſtræ literis, amantiſſime Abba, per quas me ſuper quibuſdam quæſtiunculis conſulere voluiſtis, animadverti diligentiam efficacis ingenii veſtri nequaquam rerum temporalium tumultibus ſuccumbere; ſed Scripturarum meditationibus laudabiliter inhærere. Atque idcirco dignum eſt ut pie pulſanti aperiam, imo ipſe per me pandere dignetur, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi: qui aperit, & nemo claudit : claudit, & nemo aperit. Splendor eſt lucis æternæ, ſpeculum ſine macula. Accipite igitur ἐρωτήσεων *veſtrarum ſolutiones, quas de Græcorum fontibus haurire ſtuduimus, & vobis legendas ſine præjudicio altioris forte interpretationis tranſcripſimus.*

Hunc igitur librum rogatu Abbatis edidit, & in fine, Græcæ linguæ ſyntaxin adornavit. Ut videas autem, quam ſtuderent ætate illa ii, qui Græce ſciebant, Latina carmina Græcis vocibus infercire; etſi ſupra in Codice Murbacenſi idipſum occurrat, in hoc item carmine ad primi folii ſecundam paginem eadem manu conſcripto, deprehendes.

. . . . . DEO ET VITIIS.

Labitur heu nimium præſumpta ſuperbia vultus.
Tapinoſis ſurgit Chriſti ſolamine fulta.
*Gluttones generat * lapſis ellonis amica :*
Temperat hos juſtus jejuna mente politus.
Fornicor in multis lethali fraude peremptus :
*Me tamen evacuat felix ** ἐγκράτεια *totum.*
Servus avaritiæ cunctum deglutit & orbem:
Diſſipat & largus hanc peſtem face venuſta.
Ira furit nimium ſemper ſævire parata,
Quam vir pacificus patienter percutit ore.
Anxietas animi gignit ſuſpiria cordis:
Quæ Chriſti famuli ſedant placamine mentis.
Triſtitiæ jaculis plures turbantur in orbe,
Quos quoque ſolatur Chriſtus lætamine ſacro.
Devicit aſt alios Kenodoxia corde ſuperbo:
Hos reſtaurat ovans divini lectio verbi.

* λάψις ἀ λάπτω, Ellonis pro Helluonis.

* ἐγκράτεια.

Ii

Pagina 2. habentur nomina eorum, qui Gloſſarium Laudunenſi Eccleſiæ obtulerunt, ſicque legitur, *Hunc librum dederunt Bernardus & Adelelmus Deo & Sanctæ Mariæ Laudunenſis Eccleſiæ. Si quis abſtulerit, offenſionem Dei & Sanctæ Mariæ incurrat.*

CAPUT VIII.

De Codice Regio operum S. Gregorii Nazianzeni, olim ad uſum Baſilii Macedonis Imperatoris. Tabula literarum initialium ſingularis formæ. Exemplum & deſcriptio Codicis Regii Dioſcoridiani in Ægypto ſcripti : item alterius Regii charactere unciali, ſed decimi ſæculi.

CODEX Regius, num. 1809. membranaceus, ingentis molis, pulcritudine & magnificentia nulli concedit. Auro fulget undique in Tabellis depictis, quas ad quadraginta quinque numeravi, in literis item initialibus; maxime in titulis Orationum. Continet autem Gregorii Nazianzeni Orationes : deſcriptuſque fuit Baſilio Macedone imperante, ut liquet ex picturis, ubi Baſilius ipſe depingitur cum tota familia : ex carminibus item in fronte poſitis, ubi Baſilius, quaſi tum ſceptra tenens compellatur : necnon ex elegantia Codicis, qui vere Imperatoriam præfert magnificentiam, ad uſumque ipſius Baſilii & domus Auguſtæ fuiſſe plane videtur. Præeunt quinque prægrandes tabulæ depictæ, quæ totam paginam occupant, longe ampliores ſpecimine hic allato : nam in deſcriptis foliis per quam latæ margines undequaque vacuæ manent; in depictis vero, ad extremam uſque oram, paginæ occupantur. Hæ prægrandes Tabulæ depictæ, tribus in foliis continentur, quæ folia cum reliquis olim non hæſiſſe videntur : unde auguratur vir quidam doctus, & rei Librariæ veteris peritiſſimus, Codicem aliquantùm vetuſtiorem hiſce depictis Tabulis eſſe : & picturas iſtas Baſilium Macedonem cum familia exhibentes, poſtmodum huic exemplari adjunctas fuiſſe, cum ad hujus Imperatoris uſum Codex tranſlatus eſt : quamquam fatetur & ipſe Codicem ejuſdem circiter ætatis eſſe, & ad Baſilii ævum ex characteris forma commode reduci poſſe. Ego vero libentius credam totum Codicem cum præmiſſis Tabulis ad Baſilii uſum adornatum fuiſſe. Deinde vero priora illa tria folia a principio poſita, vel ex diuturno uſu, quia initio poſita frequentius evolverentur, avulſa fuiſſe; vel fortaſſe ab aliquo male feriato homine, ob elegantiam abſtracta, deinde vero reſtituta fuiſſe. Ut ut ſit, Codex noni prorſus ſæculi videtur eſſe.

De hoc Codice Billius in Monito ad Orationem LIII. ſic loquitur : *In Reginæ tamen Codice literis Capitalibus ſcripto, ac Gregorii noſtri antiquitatem propemodum æquante, inter germana ipſius opera numeratur. Id quod tanti apud me momenti eſt, ut, quanquam reclamante ſtylo, vix tamen hanc lucubrationem inter ψευδεπίγραφα numerare auderem : niſi Hieronymus omnem dubitationis anſam nobis eximeret, atque hunc fœtum vero ſuo parenti aſſereret.* Deinde adfert locum Hieronymi, qui hoc opus S. Gregorio Neocæſarienſi ſive Thaumaturgo adſcribit. Jam ad picturas veniatur.

In primi folii pagina ſecunda, (prima quippe vacat,) in fundo aureo

Christus ſedens, non ineleganter pro illa ætate, repræſentatur, Evangeliorum librum apertum tenens ad hæc verba, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, *Pacem meam do vobis, &c.* quæ ſpectant ad familiam Auguſtam in proxima Tabella e regione depictam. Hæc prima pictura, multis in locis eraſa, in pulverem abiit.

In ſecundi folii pagina prima, fundo aureo, ſtat Auguſta cum duobus hinc & inde filiis pariter ſtantibus. Supra caput Auguſtæ ſcribitur, Εὐδοκία Αὔγουστα, *Eudocia Auguſta.* Qui ſtat a dextris filius ejus, inſcribitur Ἀλέξανδρος Δεσπότης, eraſis pene poſtremæ vocis literis; *Alexander Deſpotes;* a ſiniſtris Λέων Δεσπότης, *Leo Deſpotes.* Eudocia vero & filii ſiniſtra ſinguli globulum tenent, in ſignum Imperii. Circum Tabulam a quatuor partibus hi Iambi leguntur:

Εὐκληματοῦσαν ἄμπελον σε τοῦ κράτους
Βότρυς φέρουσαν τοὺς γαληνοὺς δεσπότας
Βασίλειος προῆξε Ῥωμαίων ἄναξ
Μαθὼν προλάμπεις Εὐδοκίας φωσφόρους.

Id eſt,

Palmitibus ornatam Imperii tui vitem
Uvas ferentem, ſereniſſimos nempe Deſpotas,
Baſilius provexit Romanorum Imperator,
Cum ſplendida Eudociæ lumina edidiciſſet.

In ſecundi folii pagina 2. tertia Tabula in fundo cæruleo depicta crucem auream exhibet, cum hac inſcriptione, vulgari more inter crucis ramos ſic poſita:

ΙC | XC
NH | KÂ

Ἰησοῦς χριστὸς νικᾷ, *Jeſus Chriſtus vincit*, ubi νηκᾷ vulgari lapſu pro νικᾷ legitur.

In tertii folii pagina prima, quarta pictura habetur: ubi idipſum, quod in tertia, repræſentatur, nempe crux aurea in fundo cæruleo, & inſcriptio ut ſupra.

In folii tertii pagina ſecunda, pictura quinta aureo fundo; aurum vero ita poſitum erat ut totam paginam occuparet, huic ſuperinductus color fuit, quo ævi diuturnitate decidente, fundus tamen aureus manſit. Hic tres figuræ comparent, vetuſtate pene eraſæ; ita ut plerumque tantillum priſcæ delineationis veſtigium ſuperſit. In medio ſtat Imperator cum inſcriptione ſuperne poſita, Βασίλειος Δεσπότης, *Baſilius Deſpotes;* erat quippe Δεσπότης honoris titulus, non Imperatori tantum, ſed Auguſtæ familiæ maſculis proprius, ut δέσποινα feminis. A dextris Imperatoris, ſtat Helias vexillum tenens velo rubro, cum inſcriptione, ὁ ἅγιος Ἡλίας, *Sanctus Helias.* A ſiniſtris, Gabriel Angelus alatus Imperatorem coronans, cum inſcriptione ὁ ἀρχιστράτηγος Γαβριήλ, *Princeps exercitus Gabriel.* Ab extremis quatuor lateribus hi quatuor Iambi exarantur, vetuſtate aliquot in locis eraſi:

Το. . . . . ἐμφανῶς . . . .
[νίκην] κατ' ἐχθρῶν Ἡλίας ὑπογράφει·
Ὁ Γαβριὴλ δὲ τὴν χαρὰν προμηνύων,
Βασίλειε στέφει σε κόσμου προστάτην.

ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΗΜΕΡΑ· ΚΑΙ Η ΑΡ
ΧΗ ΔΕΞΙΑ· ΚΑΙ ΛΑΜΠΡΥΝ
ΘΩΜΕΝ ΤΗ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙ
ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΥΣ ΠΕΡΙΠΤΥΞΩ
ΜΕΘΑ· ΕΙΠΩΜΕΝ ΑΔΕΛ
ΦΟΙ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΜΙΣΟΥΣΙΝ Η
ΜΑΣ· ΜΗ ΟΤΙ ΤΟΙΣ ΔΙ ΑΓΑ
ΠΗΝ ΤΙ ΠΕΠΟΙΗΚΟΣΙΝ Η
ΠΕΠΟΝΘΟΣΙΝ· ΣΥΓΧΩΡΗ
ΣΩΜΕΝ ΠΑΝΤΑ ΤΗ ΑΝΑΣΤΑ
ΣΕΙ· ΔΩΜΕΝ ΣΥΓΓΝΩΜΗΝ
ΑΛΛΗΛΟΙΣ ΕΓΩ ΤΕ Ο ΤΥΡΑΝ
ΝΗΘΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΛΗΝ ΤΥ
ΡΑΝΝΙΔΑ· ΤΟΥΤΟ ΓΑΡ ΝΥΝ
ΠΡΟΣΤΙΘΗΜΙ. ΚΑΙ ΥΜΕΙΣ
ΟΙ ΚΑΛΩΣ ΤΥΡΑΝΝΗΣΑΝΤΕΣ
ΕΙ ΤΙ ΜΟΙ ΜΕΜΦΕΣΘΕ ΤΗΣ
ΒΡΑΔΥΤΗΤΟΣ· ΩΣ ΤΑΧΑ ΓΕ
ΚΡΕΙΤΤΩΝ ΑΥΤΗ ΚΑΙ ΤΙ
ΜΙΩΤΕΡΑ ΘΩ ΤΗΣ ΕΤΕ
ΡΩΝ ΤΑΧΥΤΗΤΟΣ
ΑΓΑΘΟΝ ΓΑΡ ΚΑΙ ΥΠΟΧΩΡΗ
ΣΑΙ ΘΩ ΤΙ ΜΙΚΡΟΝ. ΩΣ ΜΩ
ΥΣΗΣ ΕΚΕΙΝΟΣ ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ
ΚΑΙ ΙΕΡΕΜΙΑΣ ΥΣΤΕΡΟΝ. ΚΑΙ
ΠΡΟΣΔΡΑΜΕΙΝ ΕΤΟΙΜΩΣ

ΚΑΛΟΥΝΤΙ. ΩΣ ΑΑΡΩΝ ΤΕ
ΚΑΙ ΗΣΑΙΑΣ. ΜΟΝΟΝ ΕΥΣΕΒΩΣ
ΑΜΦΟΤΕΡΑ· ΤΟ ΜΕΝ ΔΙΑ
ΤΗΝ ΟΙΚΕΙΑΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑΝ.
ΤΟ ΔΕ ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥΝ
ΤΟΣ ΔΥΝΑΜΙΝ· ΜΥΣΤΗ
ΡΙΟΝ ΕΧΡΙΣΕΝ ΜΕ· ΜΥΣΤΗ
ΡΙΩ ΜΙΚΡΟΝ ΥΠΕΧΩΡΗ
ΣΑ· ΟΣΟΝ ΕΜΑΥΤΟΝ ΕΠΙΣΚΕ
ΨΑΣΘΑΙ· ΜΥΣΤΗΡΙΩ ΚΑΙ
ΣΥΝΕΙΣΕΡΧΟΜΑΙ. ΚΑΛΗΝ
ΕΠΑΓΟΜΕΝΟΣ ΤΗΣ ΕΜΗΣ
ΔΕΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΕΠΙ
ΚΟΥΡΟΝ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑΝ·
ΙΝ Ο ΣΗΜΕΡΟΝ ΕΚ ΝΕΚΡΩΝ
ΑΝΑΣΤΑΣ. ΚΑΜΕ ΚΑΙΝΟΠΟΙ
ΗΣΗ ΤΩ ΠΝΙ· ΚΑΙ ΤΟΝ
ΚΑΙΝΟΝ ΕΝΔΥΣΑΣ ΑΝΘΡΩ
ΠΟΝ ΔΩ ΤΗ ΚΑΙΝΗ ΚΤΙ
ΣΕΙ ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ ΘΝ ΓΕΝΝΩ
ΜΕΝΟΙΣ ΠΛΑΣΤΗΝ ΑΓΑΘΟΝ
ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΝ· ΧΩ ΚΑΙ
ΣΥΝΝΕΚΡΟΥΜΕΝΟΝ ΠΡΟ
ΘΥΜΩΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΝΙΣΤΑ
ΜΕΝΟΝ· ΧΘΕΣ Ο ΑΜΝΟΣ
ΕΣΦΑΓΕΤΟ· ΚΑΙ ΕΧΡΙΟΝ
ΤΑ ΦΛΙΑΙ· ΚΑΙ ΕΘΡΗΝΗ
ΣΕΝ ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΤΑ ΠΡΩΤΟ
ΤΟΚΑ· ΚΑΙ ΗΜΑΣ ΠΑΡΗΛ
ΘΕΝ Ο ΟΛΟΘΡΕΥΩΝ· ΚΑΙ Η
ΣΦΡΑΓΙΣ ΦΟΒΕΡΑ ΚΑΙ ΑΙ
ΔΕΣΙΜΟΣ· ΚΑΙ ΤΩ ΤΙΜΙΩ
ΑΙΜΑΤΙ ΕΤΕΙΧΙΣΘΗΜΕΝ·
ΣΗΜΕΡΟΝ ΚΑΘΑΡΩΣ ΕΦΥ
ΓΟΜΕΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ ΚΑΙ
ΦΑΡΑΩ ΤΟΝ ΠΙΚΡΟΝ ΔΕ
ΣΠΟΤΗΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΒΑΡΕΙΣ
ΕΠΙΣΤΑΤΑΣ· ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΗ
ΛΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΛΙΝΘΕΙΑΣ
ΗΛΕΥΘΕΡΩΜΕΘΑ· ΚΑΙ

Id eſt:

. . . . conſpicuè
Victoriam de inimicis Helias prædicit.
Gabriel autem gaudii prænuntius
Te, Baſili, coronat in mundi patronum.

Præter haſce figuras initio poſitas, aliæ numero quadraginta paſſim in hoc exemplari, pro materiæ qua de agitur ratione, ponuntur. In prima Tabulâ fol. 3. repræſentatur, primo Annuntiatio Beatæ V. Græcè ὁ χαιρετισμός; ad cujus latus eſt, Salutatio Eliſabethæ ſive ἀσπασμός, *amplexus*. Sub hac pictura in eadem Tabula eſt hiſtoria Jonæ & pœnitentia Regis Ninives & Ninivitarum. In ſecunda Tabula fol. 30. Crucifixio Domini, & ſub ea deſcenſus de Cruce, poſtea Sepultura & Reſurrectio. Ubi notandum quatuor clavos affigi Chriſti membris, binos manibus, totidem pedibus.

In tertia Tabula Martyrium duodecim Apoſtolorum: ubi Petrus crucifixus inverſo capite, decollatus Paulus, crucifixus Andreas. Reliqui eraſis nominibus omittuntur. In alia ubi de Baptiſmo agitur, repræſentatur homo nudus in piſcina ab infimis partibus demerſus, qui baptiſmum accipit per immerſionem; in alia, Juliani Auguſti in Chriſtianos carnificina; tum alibi Helenæ Conſtantini Matris imago: alibi Theodoſii Junioris Auguſti habetur repræſentatio. Quædam item Tabella, Conſtantinopolitanæ Synodi formam ordinemque Epiſcoporum exprimit; & alia bene multa, a quibus recenſendis ſuperſedemus. Hæc porro poſtrema, quæ adtulimus, non ordine ut exſtant in Codice enarravimus; ſed permixtim, uti memoriæ ſeſe obtulerunt. Omnia autem pro rei dignitate perſequi longioris operæ eſſet: nam Tabulæ depictæ, in multas plerumque partes diſtinctæ, varia exhibent. Rem mittimus iis, qui Regiæ Bibliothecæ deſcribendæ operam navant. Cæterum in hoc Codice notulæ illæ ὡραῖον, ἡλιακὸν, σημείωσαι, & ſimiles, ad marginem auro & picturâ variâ delineantur: de quorum omnium ſiglis & ſignificationibus, fuſe agetur Libro 5. Specimen autem ſequens a primæ Gregorii Nazianzeni Orationis principio deſumtum eſt.

Exemplum autem ſic vulgari charactere legitur.

Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὸ Πάσχα, καὶ εἰς τὴν βραδύτητα.

Ἀναστάσεως ἡμέρα, καὶ ἡ ἀρχὴ δεξιά, καὶ λαμπρυνθῶμεν τῇ πανηγύρει, καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα. εἴπωμεν ἀδελφοὶ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μὴ ὅτι τοῖς δι' ἀγάπην τι πεποιηκόσιν ἢ πεπονθόσιν· συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει· δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις· ἐγώ τε ὁ τυραννηθεὶς τὴν καλὴν τυραννίδα· τοῦτο γὰρ νῦν προστίθημι· καὶ ὑμεῖς οἱ καλῶς τυραννήσαντες, εἴ τι μοι μέμφεσθε τῆς βραδύτητος· ὡς τάχα γε κρείττων αὕτη καὶ τιμιωτέρα θεῷ τῆς

Ex interpretatione Jacobi Billii.

Sancti Gregorii Archiepiſcopi Conſtantinopolitani in Paſcha & in tarditatem.

Reſurrectionis dies, fauſtumque principium: proinde ob feſtum diem explendeſcamus, ac nos mutuo complectamur. Dicamus fratres his etiam, qui nos oderunt, nedum his, qui propter charitatem & benevolentiam aliquid fecerunt, vel paſſi ſunt: Reſurrectioni omnia condonemus: veniam alii aliis demus, tum ego qui laudabilem vim perpeſſus, (hoc enim nunc adjicio,) tum vos, qui laudabilem vim attuliſtis, ſi quid eſt quod mihi tarditatis cauſa ſuccenſeatis. Quam-

ἐκείνων ταχύτητος.

quam hæc fortaſſe apud Deum melior eſt, atque præſtantior, quam nonnullorum aliorum celeritas.

Ἀγαθὸν γὰρ καὶ ὑποχωρῆσαι Θεῷ τι μικρὸν, ὡς Μωϋσῆς ἐκεῖνος ὁ παλαιὸν καὶ Ἱερεμίας ὕστερον, καὶ προσδραμεῖν ἑτοίμως καλοῦντι, ὡς Ἀαρών τε καὶ Ἡσαΐας· μόνον εὐσεβῶς ἀμφότερα· ὁ μὲν διὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ὁ δὲ διὰ τὴν τοῦ καλοῦντος δύναμιν. μυστήριον ἔχρισέ με, μυστηρίῳ μικρὸν ὑπεχώρησα, ὅσον ἐμαυτὸν ἐπισκέψασθαι· μυστηρίῳ καὶ συνεισέρχομαι, καλὴν ἐπαγόμενος τῆς ἐμῆς δειλίας καὶ ἀσθενείας ἐπίκουρον τὴν ἡμέραν· ἵν' ὁ σήμερον ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς, κἀμὲ καινοποιήσῃ τῷ πνεύματι· καὶ τὸν καινὸν ἐνδύσας ἄνθρωπον, δῷ τῇ καινῇ κτίσει, τοῖς κατὰ Θεὸν γεννωμένοις πλάστην ἀγαθὸν καὶ διδάσκαλον, Χριστῷ καὶ συννεκρούμενον προθύμως καὶ συνανιστάμενον. Χθὲς ὁ ἀμνὸς ἐσφάζετο, καὶ ἐχρίοντο αἱ φλιαὶ, καὶ ἐθρήνησεν Αἴγυπτος τὰ πρωτότοκα, καὶ ἡμᾶς παρῆλθεν ὁ ὀλοθρεύων, καὶ ἡ σφραγὶς φοβερὰ καὶ αἰδέσιμος, καὶ τῷ τιμίῳ αἵματι ἐτειχίσθημεν.

Bonum enim eſt & Deo ſeſe parumper ſubducere, ut Moſes ille olim, ac poſtea Jeremias, & rurſus ad vocantem prōpte atque impigre accurrere, quemadmodum Aaron & Eſaïas: modo utrumque pio animo fiat, alterum ob propriam imbecillitatem, alterum ob vocantis potentiam. Myſterium unxit me: myſterio pauliſper ceſſi, ut meipſum inſpicerem & explorarem: cum myſterio etiam ſimul introeo: præclarum timiditatis imbecillitatiſque meæ adjutorem, diem hunc mihi aſciſcens; ut qui hodierno die a mortuis ſurrexit, idem me quoque ſpiritu innovet, novoque homine induat, novæque creaturæ, hoc eſt, iis qui ſecundum Deum naſcuntur, fictorem bonum & magiſtrum donet, cum Chriſto, alacri animo, & morientem & reſurgentem. Heri agnus mactabatur, & poſtes ungebantur, luxitque primogenita Ægyptus, ac nos exterminator præteriit, (ſignaculum quippe terrori ipſi ac venerationi fuit,) pretioſoque ſanguine protecti ſumus.

Σήμερον καθαρῶς ἔφυγομεν Αἴγυπτον καὶ Φαραὼ τὸν πικρὸν δεσπότην, καὶ τοὺς βαρεῖς ἐπιστάτας, καὶ τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας ἠλευθερώμεθα. καὶ.

Hodie Ægyptum omnino fugimus, & amarulentum illum dominum Pharaonem, & acerbos præfectos: ac luto & laterum confectione liberati ſumus.

Ab octavo jam ſæculo in Manuſcriptis Græcis obſervantur literæ prægrandes, initio operum & librorum, Calligraphorum arbitratu confictæ: ubi variis hominum, ſerpentum, avium, piſcium, &c. figuris, ſingulæ literæ repræſentantur: quarum pro ſpecimine Alphabetum in Tabula datur. Nec omittendum eſt, in aliquo Gregorii Nazianzeni exemplari manuſcripto, ad initium ſingularum Orationum literas hujuſmodi initiales depingi: in ſinguliſque Gregorium ipſum Nazianzenum exhiberi concionantis more, & ad marginem populi turbam auſcultantem adhibitis coloribus effingi. Nimirum ſinguli Calligraphi, qui pingendi peritia valerent, quæ animo conceperant in libris pro arbitrio delineabant, ut initiales illas literas efformarent.

Aliquando etiam, dum literas hujuſmodi delineant, figuras ad rem, qua de agitur, ſpectantes, ut poſſunt, effingunt; exempli cauſa libro 1. Joannis Chryſoſtomi de Sacerdotio, qui ſic init, ἐμοὶ μὲν πολλοὶ ἐγένοντο φίλοι, i. *Mihi quidem multi amici fuere*, ipſe Joannes Chryſoſtomus in prima perſona loquens in ſemicirculo depingitur calamum manu extendens, ut ſcribat, brachium autem cum calamo lineam tranſverſam τοῦ ϵ efficit, & ſupra

λ λ B Γ Δ
є є є H
I K M
N Ξ T O Π P
C T Υ Φ X
ω

ſcribitur, Ἰω. ὁ χρυσόστομος, *Joannes Chryſoſtomus.* Homilia autem 39. ad Populum Antiochenum, quæ ſic inchoatur, ἐκ πολέμου χθὲς ἐπανήλθομεν, *Ex bello heri reverſi ſumus*, in circulo a dextra parte non clauſo, depingitur miles haſtam vibrans, cujus brachium cum haſta lineam tranſverſam τοῦ Ε deſcribit. H vero cur per duos homines adverſum ſtantes, qui hinc & inde arreptum manibus quidpiam trahunt, repræſentetur, nonniſi ex Calligraphi commento & arbitrio profectum videtur. Lib 6. de Sacerdotio, qui ſic init, καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα, ubi loquitur de pœnis inferni, ſerpens corpus convolvens caudamque ſurſum vibrans, ac hominem devorans, literam K exprimit, ut vides in ſchemate. M vero ſingulari modo depingitur in Homilia 60. Joan. Chryſoſtomi, quæ eſt contra Anomœos: ubi de vinculo amoris & igne caritatis initio loquens, ita orditur, μίαν ὑμῖν διελέχθημεν ἡμέραν. Ibi enim duo captivi, compedibus & vinculis conſtricti, hinc & inde alteram tibiam erigentes, vaſi in medio poſito & flammam emittenti imponunt: illoque ſitu literam M efficiunt. Literam O initio Homiliæ 28. quæ eſt de incomprehenſibili, ubi legitur, οἱ φιλοπόνοι τῶν γεωργῶν; id eſt, *Studioſi agricolæ*, agricola circulum floridum claudens & arborem in medio poſitam emundans, una cum circulo repræſentat. Alibi autem litera Φ per palmam repræſentatur, quia φ in voce φοῖνιξ, quæ palmam ſignificat, prima eſt. Has porro initialium formas nempe duplicem Ε, item, H, K, M, O, Φ, ex Codice Regio num. 1819. decimi ſæculi mutuati ſumus. B autem ex noſtro Sangermanenſi noni ſæculi. Ε alterum cum extenſa manu ex Codice Baſilii Macedonis, de quo egimus hoc Capite. Alias ex aliis vetuſtis Codicibus. Hæc de literis initialibus ſatis ſuperque ſunto. Monendum tamen eſt, omnes quotquot in exemplo habentur, ex Codicibus noni vel decimi ſæculi exceptas fuiſſe: aliaſque multas nec minus ſingulares in Codicibus variæ ætatis reperiri, Calligraphorum, ut diximus, arbitratu concinnatas.

Specimen Codicis Regii Dioſcoridiani.

Inter præſtantiſſimos Regiæ Bibliothecæ Codices jure accenſendus ille Pedanii Dioſcoridis Anazarbenſis num. 2130. qui vetuſtate non multis Dioſcoridianorum exemplarium; depictarum ſtirpium arborumque elegantia nulli, concedit. Hac item in re inſignis, quod in Ægypto ſcriptus fuiſſe videatur & Ægyptiorum illo ævo formam exprimat: qua in regione, poſtquam in Arabum ditionem tranſierat, non ita frequens ſcriptio Græca fuiſſe videtur, ut ex paucitate Græcorum Codicum iſtinc delatorum conjectare licet: nam pauciſſimos ſane vidimus Ægyptiacos ſecundum vulgarem cæterorum Græcorum modum exaratos: ſed ut plurimum olent peregrinum. Ubi obſervandum eſt literarum Græcarum, quæ uſitatæ in Ægypto fuerunt, triplex genus deprehendi; primum videlicet Coptorum ſive Ægyptiorum, quo Copti, lingua quidem ſua primigenia; ſed Græcis characteribus ſcribunt: idque a Ptolemæorum temporibus. Priſcus enim character Ægyptiacus penitus obſolevit, neque veſtigium ejus ullum exſtat in libris Copticis: qui in variis Bibliothecis habentur; exceptis literis ſex, quæ ex veteri, ut videtur, ac germano Ægyptiorum alphabeto, literis Græcis, in uſum Ægyptiorum invectis, admixtæ ſunt. Alterum Græcè ſcribendi genus in Ægypto uſurpatum, eſt vulgare illud, quo Græci variæ ætatis uti ſolebant.

Erat

Erat autem ante Arabicam irruptionem Alexandria insignissima Græcæ scriptionis officina. Verum, ut in fine Libri primi dicebamus, postquam Arabes Ægyptum occuparunt, paulatim desiit illa Græcè scribendi frequentia; ita ut paucissimi Codices Græci, Græcorum more scripti, ex Ægypto in Bibliothecas nostras transmeaverint: inter quos insignis est Regius ille, a Leone Clerico scriptus anno 1001. Tertium Græcè scribendi genus in Ægypto usurpatum, aliquid peregrinitatis habet in forma characterum, ut in hoc, de quo agitur, Dioscoridiano Codice videre est, atque in altero Regio posterioris ævi, cujus specimen dabimus Libro sequenti. Hi vero postremi generis Codices Ægyptiaci, ad primum periti cujusvis adspectum peregrinitatem suam produnt: nam literæ singulæ nonnihil discriminis a consuetis Græcorum characteribus præferunt, ut in specimine vides. E præsertim singulari modo scribitur: reliquæ literæ mirum in modum deflexæ, a sinistra ad dexteram propendent. Cæterum Exemplar istud toto Libro primo, multisque hinc & inde partibus, mutilum est. In fine libri tertii legitur:

Πεδανίου Διοσκουρίδου Ἀναζαρβέως
περὶ ὕλης ἰατρικῆς λόγος γ'.
εὐτυχῶς χρῶ.

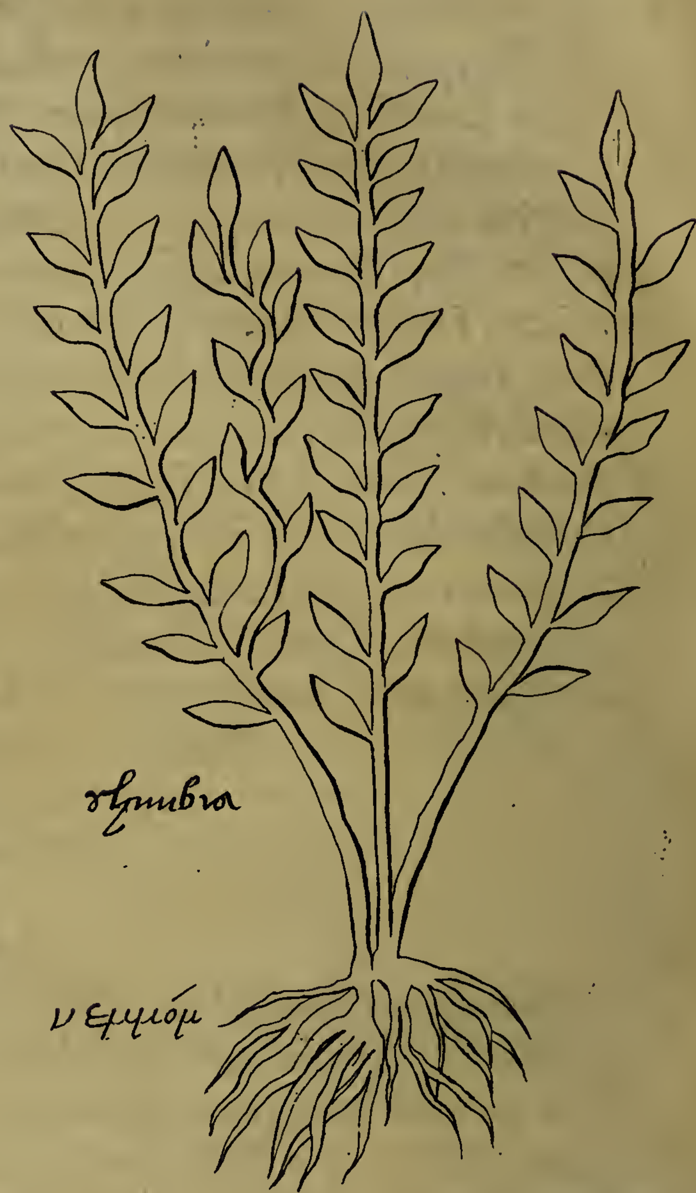
ΔΙCΒ

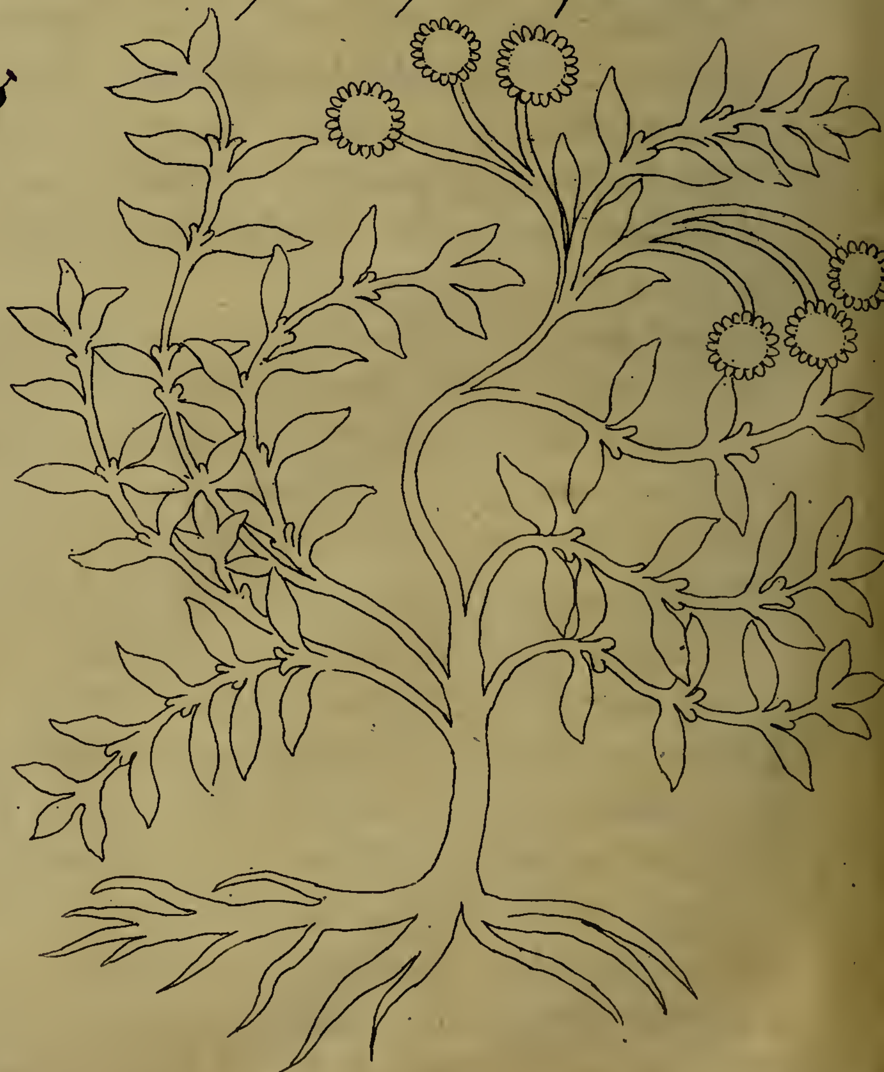
Hoc est, *Pedanii Dioscoridis Anazarbensis de Hyle Iatrica, sive de materia & plantis ad medicinam aptis, liber tertius. Feliciter utere.* Ubi observes titulum in fine libri repeti, quod in plerisque aliis Codicibus occurrit, ut notavimus Libro 1. c. 5. Post εὐτυχῶς χρῶ, videtur Calligraphi nomen describi, ac legendum esse Διόδωρος, *Diodorus*.

Hîc accentus ac spiritus notantur, sed non tanta accuratione; ita ut plerumque negligantur: spiritus modo hac forma ⊣⊢, modo illa ɔ c, delineantur: quæ rotunda accentuum forma, sæculo circiter nono invehi cœpit, ut uno calami ductu delinearentur, qui nonnisi duobus antea scribebantur; & notandum est, quando ad expeditius scribendum accentuum forma novata fuit, primo in anguli morem accentus exaratos fuisse sic ˩ ˪, deinde vero rotundos hoc modo ɔ c. Hoc porro Dioscoridis exemplar nono sæculo descriptum fuisse putatur.

Ad singulas plantas nomina Arabice scripta, sed recentiore manu, leguntur; item ad marginem aliæ Arabicæ notæ hinc & inde adscribuntur. Ad plantam illam, quæ *Thymbra* dicitur, ejusdem nomen Græco Coptico charactere exaratur; videlicet νεμμόμ, ut habetur in specimine. Quæ vox, non Græca, sed Ægyptiaca est: ad alias item plantas nomen Ægyptiacum Græco Coptico charactere scriptum est: quo asseritur id, quod supra diximus, Codicem videlicet in Ægypto scriptum esse. Præter notas Arabicas & Copticas, quæ plantarum, ac interdum etiam morborum, quibus curandis aptæ sunt, exprimunt, habentur etiam eadem nomina Latine, sæpe plura ad singulas, quando pluribus significantur. Hæc porro Latina nomina ab annis circiter trecentis descripta sunt, cum videlicet Codex in Occidentem translatus est. Prima insuper manu marginales notæ frequenter habentur, nomina referentes plantarum atque morborum, de quibus agitur. Ad plantas item notatur interdum prima manu, qua in regione tales nascantur, quales depinguntur in Libro; sic fol. 31. hujus Codicis, ubi σταφύλινος ἄγριος describitur,

ΔΕ ΤΑ ΑΥΤΑ ΤΩΙ ΘΥ
ΜΩΙ ΟΜΟΙΩϹ ΛΑΜ
ΒΑΝΟΜΕΝΗ· ΚΑΙ
ΠΡΟϹ ΤΗΝ ΕΝ ΥΓΙ
ΕΙΑΙ ΧΡΗϹΙΝ ΕΥΘΕ
ΤΟϹ· ΓΙΝΕΤΑΙ ΔΕ
ΚΑΙ ϹΠΑΡ ΤΗ ΘΥΜ
ΒΡΑ ΚΑΤΑ ΠΑΝΤΑ
ΤΗϹ ΑΓΡΙΑϹ ΕΛΑϹ
ϹΩΝ· ΕΥΧΡΗϹΤΟ
ΤΕΡΑ ΔΕ ΠΡΟϹ ΒΡΩ
ϹΙΝ. ΔΙΑ ΤΟ ΜΗ Ε
ΠΙΤΕΤΑϹΘΑΙ ΤΗΙ
ΔΡΙΜΥΤΗΤΙ:~
ΕΡΠΥΛΛΟϹ· Ο ΜΕΝ ΤΙϹ
ΕϹΤΙ ΚΗΠΕΥΤΟϹ·
ϹΑΜΨΟΥΧΙΖΩΝ
ΤΗΙ ΟϹΜΗΙ· ΚΑΙ ϹΤΕ
ΦΑΝΩΜΑΤΙΚΟϹ· ΩΝΟΜΑϹΤΑΙ ΔΕ ΑΠΟ ΤΟΥ
ΕΡΠΕΙΝ ΤΕ ΚΑΙ Ο ΤΙ ΑΝ ΑΥΤΟΥ ΜΕΡΟϹ ΘΙΓΗΙ
ΤΗϹ ΓΗϹ ΡΙΖΟΒΟ
ΛΕΙΝ· ΕΧΕΙ ΔΕ
ΦΥΛΛΑ ΚΑΙ ΚΛΩ
ΝΙΑ ΟΡΙΓΑΝΩΙ ΕΜ
ΦΕΡΕΙ· ΠΛΗΝ
ΛΕΥΚΟΤΕΡΑ ΑΠΟ
ΔΕ ΑΙΜΑϹΙΩΝ
ΚΑΘΙΕΜΕΝΟϹ. ΕΥ
ΑΥΞΕϹΤΕΡΟϹ ΓΙ
ΝΕΤΑΙ· Ο ΔΕ ΤΙϹ
ΕϹΤΙΝ ΑΓΡΙΟϹ· Ο Ϲ
ΚΑΙ ΖΥΓΙϹ ΚΑΛΕΙ
ΤΑΙ· ΟΥΚ ΕΡΠΩΝ
ΑΛΛ ΟΡΘΟϹ· ΚΛΩ
ΝΙΑ ΑΝΙΕΙϹ ΑϹΠΑ=

ad figuram ejus legitur prima manu Αἰγυπτιακὸν, *Ægyptiacum.* Non infrequenter item sub arboribus & plantis depinguntur homines morbis, quibus curandis illæ aptæ sunt, laborantes. Cæterum Codex iste Henrici secundi tempore in Bibliothecam Regiam allatus est.

Hic vero Dioscoridianus Codex non alphabetico ordine descriptus est, ut Cæsareus & Neapolitanus supra memorati; sed quo modo ab ipso Dioscoride primum editus fuerat: habita nempe plantarum, inter se aut forma aut virtute similium, ratione. Alphabeticum quippe ordinem, summopere improbabat Dioscorides, ut supra dictum est, nedum ipse sequutus sit. Quare qui jam olim a priscis temporibus Dioscoridis Librum ordine alphabetico digesserunt, contra mentem auctoris fecisse deprehenduntur. Quæ in specimine autem habentur sic vulgaribus typis edimus, resumta paulo altius oratione, ut sententia quadret.

Θύμβρα καὶ αὐτὴ γνώριμος, γινομένη ἐν λεπτογείοις καὶ τραχέσι τόποις, ὁμοία θύμῳ, ἐλάσσων μέντοι καὶ ἁπαλωτέρα, φέρουσα στάχυν ἀνθοῖς μεστὸν, ἔγχλωρον.

Δύναται δὲ τὰ αὐτὰ τῷ θύμῳ ὁμοίως λαμβανομένη, καὶ πρὸς τὴν ἐν ὑγιείᾳ χρῆσιν εὔθετος. γίνεται δὲ καὶ σπαρτὴ θύμβρα, κατὰ πάντα τῆς ἀγρίας ἐλάσσων, εὐχρηστοτέρα δὲ πρὸς βρῶσιν διὰ τὸ μὴ ἐπιτετάσθαι τῇ δριμύτητι.

Ἕρπυλλος, ὁ μέν τίς ἐστι κηπευτὸς, σαμψουχίζων τῇ ὀσμῇ, καὶ στεφανωματικός· ὠνόμασται δὲ ἀπὸ τοῦ ἕρπειν τε, καὶ ὅ, τι ἂν αὐτοῦ μέρος θίγῃ τῆς γῆς, ῥιζοβολεῖν. ἔχει δὲ φύλλα καὶ κλώνια ὀριγάνῳ ἐμφερῆ, πλὴν λευκότερα, ἀπὸ δὲ αἱμασιῶν καθιέμενος εὐαυξέστερος γίνεται· ὁ δέ τις ἐστὶν ἄγριος, ὃς καὶ ζυγὶς καλεῖται· οὐκ (sic) ἕρπων, ἀλλ' ὀρθὸς, κλώνια ἀνιεὶς λεπτά.

Thymbra sive Satureia, trivialis notitiæ, in tenui solo & asperis locis gignitur, thymo similis, minor tamen & tenerior, spicam ferens floribus plenam, coloris herbacei.

Thymo similem virtutem habet, si similiter accipiatur: quin etiam sanis salubris est usûs. Est etiam thymbra, quæ seritur, silvestri prorsus minor: quæ propter minorem acrimoniam esui commodior est.

Serpillum, aliud quidem hortense est, Samsuchi odorem emittens, atque ad coronas adhiberi solet: cui a serpendo nomen inditum est; quoniam si qua ejus particulâ terram contingat, radices ibi demittit. Folia & ramos origani similes habet, sed candidiores: in sepibus multo altius assurgit; aliud silvestre est, & Zygis vocatur; qui non serpit; sed rectus assurgens tenues ramulos emittit.

Capitula in Codice Regio aliâ, quàm in editis, ratione numerantur. Nam in editis, plerisque saltem, numerus inchoatur in libris singulis; in manuscripto autem Regio ab initio primi libri incipitur, & ad finem usque continuatur; ita ut Serpylli Capitulum in editis numero 46. Libri tertii, hic trecentesimus quinquagesimus numeretur. Capitula vero in sectiones plerumque multas distinguuntur, ac sectiones singulæ ad marginem notantur per literas numerales, α, β, γ, ut vides in specimine. Puncta ad supremum literæ latus notantur ut plurimum, aliquando item ad imum pro minori distinctione: sed nulla in his certa norma.

Specimen Codicis olim Illustrissimi Abbatis de Camps, quem ipse Ludovico Magno obtulit ad usum Bibliothecæ Regiæ.

Codex quatuor Evangeliorum, cujus character uncialis nonum quidem sæculum præfert : verum hoc scribendi genus in libris ad Chori, Liturgiæ, & Officii divini usum destinatis, etiam decimo & undecimo sæculo usurpabatur, ut in plerisque Italiæ Bibliothecis observavimus. Hic autem liber ad usum Ecclesiæ descriptus fuit; ut ex notis interlinearibus minio depictis deprehenditur, quæ ad cantum & inflexiones vocum depingi solebant : & cum variæ lectiones prima, ut videtur, manu exaratæ, uno ductu & continuatis literis descriptæ, decimi sæculi notam præferant, hinc petenda ut æstimo Codicis ætas. Variæ autem lectiones supra memoratæ habentur in Codice, fol. 106. & seqq. fol. 117. & seqq. fol. 121. &c.

Præmittitur distributio Evangeliorum per annum : hinc sequitur Eusebii monitum in Canones Evangeliorum, postea ejusdem Eusebii Canones, sive

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑ
ΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ
ΒΙΒΛΟΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΙΥ ΧΥ
ΥΥ ΔΑΔ ΥΥ ΑΒΡΑΑΜ
ΑΒΡΑΑΜ ΕΓΕΝΝΗ
ΣΕ ΤΟΝ ΙΣΑΑΚ
ΙΣΑΑΚ ΔΕ ΕΓΕΝ
ΝΗΣΕ ΤΟΝ ΙΑΚΩΒ
ΙΑΚΩΒ ΔΕ ΕΓΕΝΝΗ
ΣΕ ΤΟΝ ΙΟΥΔΑΝ ΚΑΙ
ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΑΥ
ΤΟΥ ΙΟΥΔΑΣ ΔΕ Ε
ΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΝ ΦΑΡΕΣ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΖΑΡΑ ΕΚ ΤΗΣ
ΘΑΜΑΡ ΦΑΡΕΣ ΔΕ
ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΝ ΕΣΡΩΜ
ΕΣΡΩΜ ΔΕ ΕΓΕΝΝΗΣΕ
ΤΟΝ ΑΡΑΜ ΑΡΑΜ ΔΕ
ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΝ ΑΜΙΝΑ
ΔΑΒ ΑΜΙΝΑΔΑΒ ΔΕ
ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΝ ΝΑΑΣ
ΣΩΝ ΝΑΑΣΣΩΝ ΔΕ
ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΝ ΣΑΛΜΩΝ
ΣΑΛΜΩΝ ΔΕ ΕΓΕΝΝΗ
ΣΕ ΤΟΝ ΒΟΟΖ ΕΚ ΤΗΣ ΡΑ
ΧΑΒ ΒΟΟΖ ΔΕ ΕΓΕΝ
ΝΗΣΕ ΤΟΝ ΩΒΗΔ ΕΚ ΤΗΣ
ΡΟΥΘ ΩΒΗΔ ΔΕ Ε
ΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΝ ΙΕΣΣΑΙ
ΙΕΣΣΑΙ ΔΕ ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟ
ΔΑΔ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ
ΔΑΔ ΔΕ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ
ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΝ ΣΟΛΟΜΩ
Ν ΕΚ ΤΗΣ ΤΟΥ ΟΥΡΙΟΥ
ΣΟΛΟΜΩΝ ΔΕ ΕΓΕΝΝΗ
ΣΕ ΤΟΝ ΡΟΒΟΑΜ ΡΟΒΟ
ΑΜ ΔΕ ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟ
ΑΒΙΑ ΑΒΙΑ ΔΕ ΕΓΕΝ
ΝΗΣΕ ΤΟΝ ΑΣΑ ΑΣΑ ΔΕ
ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΝ ΙΩΣΑ
ΦΑΤ ΙΩΣΑΦΑΤ ΔΕ

concordantiæ Evangeliorum, Hippolyti Chronologia Evangeliorum. Deinde quatuor Evangelia cum notis ad Canones remittentibus.

Obſervandum eſt in hoc Codice, ut in pleriſque aliis Græcis vetuſtioribus, in generationibus Matthæi, Joachim interponi Joſiam inter & Jechoniam hoc pacto, Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωακεὶμ, Ἰωακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Joachim vero in Vulgata noſtra non comparet.

Præit Evangelio Lucæ, (perinde atque initio Marci & Joannis,) ejuſdem Lucæ ſchema imperitæ manus, ubi tranſverſa legitur inſcriptio Ruthenica ſive Moſcovitica longe recentioris quàm Codex ætatis, quo innuitur in Moſcovitarum manus deveniſſe Codicem: ſub hæc autem ad Orientales Chriſtianos tranſmeaſſe videtur ex notis Arabicis, quæ ſubinde occurrunt.

Quæ in ſpecimine habentur, ſic vulgaribus typis eduntur cum Latina interpretatione.

Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον.

Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ· Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ· Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ· Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών· Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών· Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοὸζ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὠβὴδ ἐκ τῆς Ῥούθ· Ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν Δαυὶδ τὸν βασιλέα· Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν Σολόμωνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου· Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Ῥοβοάμ· Ῥοβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀβιά· Ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀσά· Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωσαφάτ· Ἰωσαφὰτ δὲ....

Evangelium ſecundum Matthæum.

Liber generationis Jeſu Chriſti filii David, filii Abraham. Abraham genuit Iſaac: Iſaac autem genuit Jacob: Jacob autem genuit Judam & fratres ejus: Judas autem genuit Phares & Zaram de Thamar: Phares autem genuit Eſrom: Eſrom autem genuit Aram: Aram autem genuit Aminadab: Aminadab autem genuit Naaſſon: Naaſſon autem genuit Salmon: Salmon autem genuit Booz de Rahab: Booz autem genuit Obed ex Ruth: Obed autem genuit Jeſſæ: Jeſſæ autem genuit David regem: David autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uriæ: Salomon autem genuit Roboam: Roboam autem genuit Abiam: Abia autem genuit Aſa: Aſa autem genuit Joſaphat: Joſaphat autem.....

PALÆOGRAPHIA GRÆCA,

LIBER QUARTUS.

DE CHARACTERIBUS LIGATIS, sive ductu calami conjunctis.

CAPUT PRIMUM.

Characteres ligati ex Tachygraphorum literis & actis ad Libros emanasse putantur : de Literarum singularum conjunctionibus. Tachygraphiæ exemplum ex Diplomate San-Dionysiano. Characteres mixti noni ac decimi sæculi ex Codicibus Florentino ac Bononiensi. Exempla tria noni sæculi charactere ligato; nimirum ex duobus Colbertinis & uno Basiliano.

HACTENUS de charactere unciali, ut vocant, egimus, necnon de variis mutationibus, quæ a quarto ad decimum usque sæculum in literas Græcas unciales Librorum advectæ sunt. Illæ vero leves & exiguæ reputentur, si conferantur cum aliis, quæ octavo, ut citius, vel nono, ut tardius, sæculo accessefunt : quo tempore literas colligandi, atque uno ductu binas ternas vel plures exarandi consuetudo invecta est. Id autem ex Tachygraphis sive Notariis ad Calligraphos emanasse prorsus videtur. Siquidem Tachygraphorum ductus priscæ inventionis esse, & ad priora Ecclesiæ sæcula revocari perspicuis exemplis commonstravimus Libro primo & secundo. Nam Origenis tempore jam frequentatum ac receptum Tachygraphiæ usum fuisse demonstratum est Lib. I. & Tachygraphorum ductus vel in nummis observari ostendimus in fine Libri secundi, ubi diphthongum ȣ, sic scriptam, in nummis Volusiani reperiri experti diximus, aliasque Tachygraphorum formas notavimus. Calligraphi autem, ut expeditius scriptura curreret, Tachygraphorum ductus sero tandem adoptarunt; importuna quippe illa ad singulas lite-

ras intermiſſio, ſcriptionem nimium morabatur: nam quantavis diligentia ſcriberetur, ad ſingulas literas ceſſare opus erat & curſum intercipere: hinc ex diuturniore labore minor quæſtus obveniebat: quamobrem Tachygraphorum, ut ductus; ita & celeritatem imitari cœpere Calligraphi: nihil enim aliud curabant, quam ut breviore opera majus lucrum accederet.

Quod autem nono id ſæculo, vel ſaltem haud diu ante, contigerit, non levibus conjecturis colligi poſſe cenſemus. Nam libri unciali charactere deſcripti, oblongis illis ſcilicet ac deflexis literis, de quibus ſupra, ingenti numero deprehenduntur, & quidem ad ævum uſque Baſilii Macedonis; quorum nullus quem viderim, vel annum vel notam ætatis præfert, nono ſæculo poſteriorem, exceptis dumtaxat libris choralibus; ligatorum vero characterum, qui uncialibus ſucceſſerunt, formæ variæ, quæ in manuſcriptis conſpiciuntur, notam ætatis habent; non in omnibus quidem libris, ſed in aliquot tamen, quorum ope ætatem aliorum æſtimare licet. At nullum Codicem charactere ligato vidimus, qui notam præferret nono ſæculo antiquiorem.

Obſervandum porro eſt literas unciales, quarum uſus poſt nonum ſæculum paulatim obſolevit, ſæpe tamen poſtea uſurpatas fuiſſe pro titulis Librorum, capitum, & articulorum, neque ita multos eſſe Codices x. vel xi. ſæculi, ubi hæc currenti, ut aiunt, calamo ſcribantur: interdum item notæ marginales Manuſcriptorum etiam medii ævi, unciali charactere delineantur. Libri vero ad Chorum & Officium Eccleſiaſticum deputati, ubi notæ multæ ſunt ad modulationem & inflexionem vocum, etiam decimo & fortaſſe poſterioribus ſæculis, charactere unciali deſcripti fuerunt; ut paulo ante dictum eſt.

Cum igitur priſtina illa ſcribendi ratio Librarios admodum retardaret; nam præterquam quod multæ literæ pluribus disjunctiſque calami ductibus exarabantur, ad ſingulas literas, ut dixi, ductum interpellare aliumque reſumere neceſſe erat; levandi laboris & expeditioris operæ inducendæ cauſa, Calligraphi exemplo Tachygraphorum cum literas uno ductu ſcribere, tum eaſdem cum præcedentibus & ſubſequentibus copulare cœperunt: nam invectæ a Tachygraphis formæ ad colligationem aptæ erant, ut ſubſequens literarum omnium recenſio declarabit.

A, ſic in veteribus Tabulis marmoreis æneiſque triplici ductu ſcribitur: in libris Græca manu ſcriptis numquam habetur, in libris autem unciali charactere deſcriptis ſic ⲁ duplici depingitur: in recentioribus a nono ſæculo unico ductu exaratur α, ita ut etiam cum præcedenti & ſubſequenti litera jungatur, ut in [illegible], quæ vox uno nec intermiſſo calami motu ſcribitur. ⲁ item hac forma frequenter uſurpatur, & cum ſequenti ſæpe, cum præcedenti raro, litera connectitur; idque variis modis, ut advertere quiſque poſſit in ſequentibus exemplis.

B, duplici ſaltem calami ductu antea ſcriptum, ſic uno depingitur ϐ & β, & aliquando cum præcedenti litera continuatur, imo etiam frequentiſſime ita u, ut per caudam infimam cum ſequenti litera fere ſemper copuletur. Poſtrema forma pro υ a Librariis ſæpe habita fuit, & magnam errandi materiam præbuit.

Γ, frequenter ſervata priſca forma cum ſequenti litera continuatur: vel ſic ſcriptum γ, cum antecedenti & ſequenti per bina cornua jungitur. In hac

poſtrema forma ſæpe varietates occurrunt, quæ facilius inter legendum obſerventur a quoque, quam hic exprimantur.

Δ, ſic a nono ſæculo ſcriptum occurrit ∆, & per infimum angulum ſequenti copulatur; vel uno ductu ſic frequentius δ, & per lineam reductam cum ſequenti litera plerumque continuatur; idque innumeris pene modis.

E, triplici ſaltem ductu ſæpe ſcriptum in vetuſtioribus Tabulis, in Græcis Codicibus hac forma nuſquam occurrit, in iis ſcilicet, qui Græca manu ſcripti ſunt. Deinde ſic, Є, exaratur in marmoribus & nummis ſub Imperio Romano: & in Codicibus unciali charactere ſcriptis eadem forma delineatur. Sed ævo poſteriori quatuor ſaltem formas habet, ε, Є, Є, Є. Prior forma cum antecedenti linea ſæpe conjungitur ut in πε; ſecunda per mediam lineam cum ſequenti; tertia per mediam item lineam utrinque copulatur, quarta ſuperne ſemper ſcribitur, & cum ſequenti litera continuatur; ſed longe diverſis ductibus.

Z, ſic mutatur ζ & ζ, prior forma interdum ab initio copulatur cum præcedenti; altera ſecus: utraque autem raro cum poſteriore litera jungitur.

H, triplici ductu olim ſcriptum, ſic exaratur uno η, quæ forma utrinque, ſed non ita frequenter, continuatur: alia item ejus forma inducta eſt h, qua utrinque copulatur, ut in τὴν: ſcribitur etiam minuſcula forma ſic н.

Θ, hac duplici figura delineatur, θ & ϑ. Prima forma per mediam lineam præcedenti & ſequenti literæ jungitur, poſtrema cum ſequenti frequentiſſime, cum præcedenti item: ſed præcipue poſt σ, ut in σθα, σθαι, σθη, quæ frequenter occurrunt. Forma autem poſtrema ϑ in Tachygraphorum actis, antequam ligatus character in libris uſurparetur, adhibita fuit: habetur enim in Epiſtola Conſtantini Copronymi mox adferenda; ſed in libris nono ac ineunte decimo ſæculo, charactere ligato ſcriptis, nondum obſervabis; ſic enim ſemper ſcribitur θ, ut infra dicetur.

I, cum antecedenti ſæpiſſime copulatur, cum ſequenti rarius.

K, triplici, vel ſaltem duplici intermiſſo calami motu ſcriptum, uno item exaratur ſic κ, & cum præcedenti ac ſequenti litera jungitur; vel ſic ϰ, & per inferiorem extremam lineam ſæpe jungitur cum ſequenti; per priorem item aliquando cum præcedenti.

Λ, ſic duplici ductu ſcribitur, unico ſic λ, ac per priorem lineam cum præcedenti litera continuatur, vel ab altera parte hoc modo λ cum ſequenti: ſic autem ſcriptum λ, per poſteriorem cum ſequenti. In hac item litera nonnumquam ductus ſingulares occurrunt.

M, mutata forma ſic ſcriptum habetur μ, ut per lineolas infimas utrinque ſæpe copuletur: item ſic delineatur μ, & tunc per poſteriorem ſæpe cum ſequenti linea jungitur; aliquando item cum præcedenti per priorem.

N, ſic ν & ſic ν per primam lineam jungitur interdum: vel etiam in fine ductus ſic continuatur τὴν.

Ξ, mutata priſca forma ſic ſcribitur ξ, & ſuperne continuatur interdum cum præcedenti litera.

O, retentâ formâ copulatur cum præcedenti ſic το, δο, ερ, &c.

Π, ſic ſcribitur π & ϖ, & ſecundum utramque formam cum præcedenti & cum ſequenti jungitur.

P, ſecundum hanc formam copulatur cum præcedenti, & reducta lineola ſic cum ſequenti, ερ, ει, ερ, &c.

Σ vel

Σ, vel C, ſic ſcribitur rarius uno ductu; frequentius vero ſic σ, & cum ſubſequente litera perſæpe copulatur, formatum eſt autem σ ex C, reductâ inferiore linea donec ad ſuperiorem pertingeret. Notandum eſt formam C, nullatenus mutatam, a Calligraphis ſæpe, etiam infimis ſæculis, uſurpari, maxime autem in fine vocum.

T, per lineam ſupremam utrinque jungitur; ſcribitur etiam Ꞁ, & tunc a medio cum præcedenti ſic copulatur τꞀ. Aliæ ſingulariores ejus literæ formæ nonnumquam occurrunt in manuſcriptis exemplaribus: exempli cauſa cum duplex eſt ut in ἡττᾶσθαι, ſecundum τ demittitur uno ductu. Vide libro ſeq.

Υ, ſic ſcribitur υ, & cum præcedenti jungitur, ut in του, cum ſequenti item continuatur ſic υω, & ύ.

Φ, ab ima linea cum ſequenti continuatur, a ſuprema item ſed rarius jungitur.

X, per utrumque ſupremum cornu ex utraque parte copulatur; formamque ſemper eamdem retinet.

Ψ, quoque per tranſverſam lineam, rectam aliquando, ſic †, utrinque conjungitur.

Ω in hanc formam ω mutatum, raro cum ſequenti, cum præcedenti litera ſæpius jungitur. Sæpe etiam ſic clauſum undique ſcribitur ꙍ, & cum præcedenti litera interdum continuatur; cum ſequenti rariſſime.

Hæc leviter perſtrinximus: cæteras vero literarum copulationes formaſque non vulgares, in exemplis poſtmodum ſubjiciendis Lectori benevolo explorandas mittimus. Omnes enim literarum copulationes repræſentare, humanæ facultatis non eſſet. Toto autem Libro quinto abbreviationum varia genera recenſebimus. Obſervandum eſt, literas non modo binas aut ternas; ſed etiam quaternas, quinas, ſenas; imo plures plerumque uno ductu deſcribi. Quinetiam perſæpe priorem vocem cum poſteriore vel integra, vel cum ſyllaba ejus tantum, copulari, ut in ſubjiciendis ſpeciminibus animadvertas.

Quandoquidem ex Tachygraphorum literis & actis characterum copulationes alioſque invectos calami ductus emanaſſe putamus; haud abs re erit Tachygraphiæ exemplum hic proferre, ex Archivo San-Dionyſiano depromtum, haud ita pridem editum a D. Joanne Mabillonio noſtro in Supplemento ad rem Diplomaticam. Eſt autem papyreum & mire lacerum ab initio & a lateribus, ita ut vix divinando aliquid expiſcari, & qua de re agatur intelligere poſſimus. Ex ſubſcriptione vero in cinnabari deſcripta arguitur eſſe Epiſtolam Imperatoris cujuſdam Conſtantinopolitani ad Regem Francorum ſui ævi. Ex iis porro quæ ſuperſunt, hæc ſolummodo legi aut ſuppleri poſſe videntur.

. . . . . ων ὅτι ἐν τῷ ταξιδίῳ τούτῳ δ. . . . .
ε. ε. . α γλυκέαζ. . . . . . α καὶ. . . .
[Εἰς δόξαν] αὐτοῦ τοῦ φιλανθρώπου. . .
. . . . Εἴσω ἡ ἀγάπη τῆς ἡμετέρας ἐκ [θεοῦ]
[βασιλείας] ἐφαπλωθῇ ὑμῖν καὶ ἔσηται. . . .
τῆς ἐκ θεοῦ βασιλείας ἡμ[ῶν]. .
. . . . [ἠγ]απημένου ἡμῶν τέκνου. . . .
. . . . .[ὅπ]ως, καὶ ὁ θεὸς δοξάζ[ηται]. . .
. . . . . Εἰς τὰ πέρατα τῶν χριστιανῶν. . .
[ἀποκ]ατάστασις φθάνῃ, καὶ οἱ [ἐχθροὶ]. . .

. . . [ἀπ]όλονται, καὶ οἱ φίλοι σώζονται. .
. [ἡ χάρις] τοῦ θεοῦ καὶ ἡ εἰρήνη αὐτοῦ κ. . .
. . . . ἔστω μεθ' ὑμῶν καὶ περὶ τ. . .
. . . . ἁρμόδιόν σοι ἐστὶν, καὶ ὑπομε [vel ἕπομε]
. . εἰρην[εύειν τῷ προδηλωθέντι [καὶ]
[φιλοχρί]στῳ ἡμῶν τέκνῳ τῷ Ρηγί. . .
. . . . σαυτῷ ἐκτίσθης καὶ ἐπὶ το. . .
. . . . σαυτῷ παρὰ τοῦ δημιουργήσα[ντος.

Ταξιδίῳ legitur prima linea, licet enim τα & διῳ solummodo perspicue appareant, & in medio vocis literæ paulum erasæ deletæque sint; at ex infimis ductibus certum est ξ post τα sequi; & ex altero ductu superne delineato, non minus conspicuum est δ postea haberi, quo posito, nonnisi ταξιδίῳ legi potest: ταξίδιον autem, vox medio Græcitatis ævo frequentissima, est expeditio militaris, de qua vero agatur, mox conjectando dicemus. Vox φιλάνθρωπος in tertia linea pro Christo Salvatore apud Græcos mediæ & infimæ ætatis passim usu venit. Ad quemdam Francorum Regem Epistolam mitti non dubium est: nec minus certum videtur eumdem Francorum Regem tunc bellum gessisse cum alio Rege, cujus nomen, perinde atque Regis Francorum, injuria temporum excidit: nam hortatur Francorum Regem Imperator, ut cum illo alio Rege pacem habeat. Siquidem duas postremas syllabas, εύειν, esse partem vocis εἰρηνεύειν, non dubito, ac ita sensus omnino quadrat. Quod ad nomen Imperatoris, omnino videtur *Constantinus* esse: desinit enim in *tinus*, nam lineola ante *n* quæ videtur *m* efficere, ductu currentis calami superaddita putatur, & aliunde nullius Imperatoris Constantinopolitani nomen in *timus* definit; & quod magis urgeat alterius *t* formam etsi laceram in præcedenti syllaba vides, quo posito, non potest nisi Constantinus exprimi. Si vero literæ Latinæ peregrinum olent, quid mirum, cum sint a peregrinæ linguæ Principe exaratæ? Lacinias autem illas Epistolæ, Latine sic interpretamur.

. . . . quia in hac expeditione militari . . .
. . . fieri. . . . . . . &
. . in gloriam ipsius Servatoris . . . . .
. . . . . . dilectio Majestatis ex
Deo nostræ expandatur in vos & sit. .
. . . Majestatis in Deo nostræ . . .
. . dilecti filii nostri [Regis] . . .
. . . ut Deus glorificetur . . . .
. . in finibus Christianorum . . . .
. . . restitutio adveniat, & inimici
pereant, & amici serventur . . . .
Gratia Dei & pax ejus & . . . .
. . sit vobiscum & . . . . .
. . convenit & consentaneum est tibi
pacem habere cum prædicto &
Christi amante filio nostro Rege
. . . . creatus es . . . . .
. . . . a creatore
[Cons]tantinus.

Quis ſit ille Conſtantinus jam diſquirendum. Certum quidem videtur, ut diximus, eum Epiſtolam mittere ad Regem Francorum, qui tunc contra alium Regem bellum gerebat, & de pace inter ambos concilianda agere. Mihi hiſtoriam octavi & noni ſæculi percurrenti videtur, vix poſſe in alium, quam in Conſtantinum Copronymum, conjecturam cadere. Nam cum Aiſtulphus Langobardorum rex Ravennam & Exarchatum aliaſque Italicas civitates vi cepiſſet, & jam Romæ infeſtus immineret; Pipinus Francorum rex hortatu Stephani ſummi Pontificis, opem implorantis, ſuperatis Alpibus Aiſtulphi copias fudit, ipſumque Ticini mœnibus incluſum & obſeſſum, ad reſtituendas Romano Pontifici urbes compulit. Tum Conſtantinus Copronymus Exarchatu a Langobardis ſpoliatus, miſſis oratoribus ad Pipinum regem, ablatas urbes repoſcebat, & oblatis muneribus, ut optata aſſequeretur Pipinum lenire ſtudebat. Verum fruſtra ceſſit legatio, ut ignorat nemo. Duplex vero fuit Pipini in Italiam expeditio, & quidem pari exitu utraque: nam cum Aiſtulphus primo victus & obſeſſus, ad memoratas pacis conditiones acceſſiſſet; reverſo deinde in Galliam Pipino, reſtitutas urbes denuo cepit, & Romæ iterum formidoloſus erat. Verum Pipinus Alpes iterum tranſgreſſus, victum denuo atque obſeſſum Aiſtulphum ad prima fœdera ſervanda coegit. Crederem autem Conſtantinum Copronymum, qui ante adventum Pipini in Italiam, amice cum Aiſtulpho de reſtituendis ſibi Exarchatus urbibus egerat, dum primam contra Aiſtulphum expeditionem Pipinus ageret, ac cum nondum ita fractæ Aiſtulphi vires eſſent, ad utrumque Epiſtolam miſiſſe, & pacem inter ambos componere conatum eſſe, ea ſcilicet conditione, ut Ravenna & aliæ urbes ſibi reſtituerentur; & quidem amice ſtatim utrumque per literas alloquutum eſſe, quia ab utroque ſibi metueret. Nam poſt ſecundam Pipini in Italiam expeditionem, acciſis Aiſtulphi rebus, cum Pipino ſolum de reſtituendis urbibus egit, miſſis ad eum legationibus, ut narrant illius ævi Hiſtorici pene omnes. Hæc porro conjectando dicimus: ut ut vero ſit de aliis, quæ in hac lacera ſcriptura ſignificari opinamur, arbitror Imperatorem, qui ſubſcribit, eſſe Conſtantinum quemdam, atque, ut videtur, Copronymum, ipſumque de quadam expeditione militari verba facere, necnon de componenda pace inter Francorum regem & alium pariter regem, ut ex ſupra dictis colligitur. Haſce tamen conjecturas noſtras eruditiorum examini permittimus.

Subſcriptio autem altera, quæ ſub nomine & ſubſcriptione Conſtantini exprimitur in Tabula, ipſique fere ſimilis eſt, ex Diplomate quodam Caroli Calvi, in gratiam Monaſterii S. Cornelii Compendienſis dato, exſumta fuit. Is enim cum Auguſti & Imperatoris titulum accepiſſet, Græcanico ritu Dalmaticatus incedebat, in cinnabari, perinde atque Imperatores Conſtantinopolitani, Diplomatibus ſubſcribebat: in Diplomate autem Compendienſi, de re Diplomatica p. 405. Poſt ſignum Karoli Calvi in cinnabari, & Hludovici Regis, ſequitur ſubſcriptio Audacri Notarii hoc pacto: *Audacher Notarius ad vicem Gauzlini recognovit & ſubſcripſit.* Cui poſtremo ſigno ſuperſcribitur nomen Imperatoris Græci, qua forma vides in Tabula: ſubſcriptioni hujus Diplomatis ita ſimile, ut vel ex ipſo, vel ex altero Conſtantinopolitano, exſcriptum videatur.

Character etſi longis & prææaltis linearum ductibus eleganter exaratus, a vulgari, quæ nono & decimo ſæculo in uſu erat, ſcribendi forma ligata non

deflectit. Accentus & ſpiritus nulli habentur : nam Tachygraphi celeritati ſtudentes, quidquid moras adferre poterat reſecabant. Has porro Tachygraphorum & Notariorum formas omnes, imitati poſtea ſunt Calligraphi : ita ut modo hunc, modo alium ductum adoptarent. Hinc eſt quod litera θ, quæ in hoc diplomate duobus modis exprimitur, nempe θ & ϑ, in manuſcriptis libris, qui nono, & uſque ad medium fere decimi ſæculi, exarati ſunt, ſecundum priorem ſolum formam θ, occurrat; in iis ſcilicet, quos hactenus vidimus & evolvimus.

Subſcriptio ſive nomen Imperatoris Latine ſcribitur, perinde atque in Monetis ejuſdem ævi : ubi Leonis Iſauri, Conſtantini Copronymi, & ſequentium Imperatorum nomina, itemque inſcriptiones in poſtica parte, Latine plerumque ſcribebantur. Qua de re vide Cangium in familiis Byzantinis. Sed ille Latinæ linguæ uſus tam in numiſmatibus, quam in ſubſcriptionibus & Bullis Imperatorum, ſenſim poſtea obſolevit; ita tamen ut in nummis etſi verba Græca ſint, literæ etiam Latinæ Græcis intermixtæ habeantur, ut in fine Libri ſecundi diximus. Ex ſubſcriptionibus vero alteram in Cinnabari ſcriptam vidimus; nempe Irenes conjugis Alexii Comneni, quæ tota Græce ſcripta eſt : de illa autem inferius agetur.

Librarii igitur cum Tachygraphorum formas adoptarunt, non ſtatim omnes omnium literarum in manuſcriptos libros advexerunt; ſed primum aliquot literas & conjunctiones, deinde paulatim omnes ad exemplum Notariorum ſcripſiſſe videntur. Quamobrem Codices aliquot noni circiter ſæculi vidimus partim ligato partim unciali charactere exaratos, ex quibus ſpecimina duo hic adferemus.

Primum, ex inſigni Codice Plutarchi deſumtum eſt, in Bibliotheca Monaſterii S. Mariæ Benedictinorum Florentiæ, noni, ut putamus, ſæculi : ubi characteres partim unciales partim ligati & cohærentes ſunt, elegantiſſime depicti. Interpunctio ſingularis eſt : major enim duobus punctis, media puncto ad ſupremum literæ latus, minima virgulis deſignatur. Exemplum porro decerpſi ex initio vitæ Sertorii.

Sic autem vulgaribus typis legitur,

Θαυμαστὸν μὲν ἴσως οὐκ ἐστὶν, ἐν ἀπείρῳ τῷ χρόνῳ τῆς τύχης ἄλλοτε ἄλλως ῥεούσης, ἐπὶ ταὐτὰ συμπτώματα πολλάκις καταφέρεσθαι τὸ αὐτόματον· Εἴτε γὰρ οὐκ ἔστι τῶν ὑποκειμένων ὡρισμένον τὸ πλῆθος, ἄφθονον ἔχει τῆς τῶν ἀποτελουμένων ὁμοιότητος χορηγὸν ἡ τύχη τὴν τῆς ὕλης ἀπειρίαν· Εἴτ' ἐκ τινῶν ὡρισμένων ἀριθμῶν ἐμπλέκεται τὰ πράγματα. . . .

Stupendum fortaſſe non eſt, ſi tempore immenſo, alias aliter fluente fortuna, in caſus ſæpe eoſdem forte recidatur. Nam ſi finitus non eſt accidentium numerus, largam habet fortuna ſimilitudinis eorum, quæ accidunt, ſuppeditatricem materiæ affluentiam; ſin ex numeris quibuſdam finitis res connectantur.

Altera pars vitarum Plutarchi in eadem Bibliotheca, eademque manu deſcripta, olim fuit. Verum anno 1455. cum Cardinalis Beſſarion eam mutuo accepiſſet, & dato Chirographo, ſe redditurum pollicitus eſſet, fidem non liberavit. Chirographum vero in fronte Codicis exaratum, ſic habet :

Alium librum Plutarchi de vitis Antiquorum triginta, mihi Beſſarioni Cardinali præſtatum per venerabiles Religioſos de Abbatia Florentina, dedi tranſcribendum Preſbytero Joanni Græco de Candia, cognomine Roſſo, qui portavit eum ſecum Venetias ibidem tranſcribendum 21. *Febr.* 1455. *ſi quid mihi accidet, ibi quæratur.*

Verisimile est illam Plutarchi partem in Bibliotheca S. Marci latere, & cum aliis a Bessarione undequaque collectis Codicibus honorifice tumulari. Joannes autem Rossus Presbyter Cretensis innumeros prope Codices scripsit, ut diximus Libro primo in notis Calligraphorum ad annum 1457.

Secundum specimen mixto charactere, unciali videlicet & ligato, prodit ex Codice Canonicorum Regularium S. Salvatoris Bononiæ, eleganter scripto, qui characteres ad dexteram reclinatos præfert: estque S. Basilii excerptum. Spiritus vel angularem vel rotundam in formam describuntur: unde opinor esse decimi sæculi, & paulum ætate inferiorem quatuor aliis in hac Tabula expressis, & binis prioribus Tabulæ sequentis. Cui conjecturæ suffragari videtur hæc forma τοῦ ϑ, quam in Codicibus noni sæculi nondum observavi. At licet eum sequentibus jam adferendis ætate inferiorem habeam, quia tamen unciales cum ligatis mixtos characteres habet, Codici Plutarchi subnectendum duxi. Specimen autem desumtum est ab initio Homiliæ S. Basilii in Psalm. 28. & vulgari charactere sic habet.

Ἔξω τῆς ἁγίας αὐλῆς οὐ χρὴ προσκυνεῖν τῷ κυρίῳ· ἀλλ' ἔνδον γινόμενον· τουτέστι μὴ ἐκβαίνειν τοῦ συστήματος τῆς ἐκκλησίας, καὶ καθ' ἑαυτὸν κατάρχειν παρασυναγωγῆς καὶ σχισμάτων, τὸν ὀφείλοντα ἀληθινῶς τῷ θεῷ λατρεύειν· οὐ γὰρ προσῆκεν. ὥσπερ γὰρ οἶκόν τις ἑαυτὸν κατασκευάζει τοῦ κυρίου, τοῦ γίνεσθαι. . .

Extra sanctam aulam non oportet adorare Dominum; sed intra illam; id est, non licet egredi quemquam a cœtu Ecclesiæ, ac seorsim illegitimi conventus & schismatum initium facere; eum nempe qui Deo verum cultum præstare debet: non enim convenit. Quemadmodum enim quivis sese Dei domum efficit, cum. . . . .

His specimina tria subjungimus, notata III. IV. V. nono sæculo descripta, ut in primo indicatur. Putamus tamen hoc characterum genus etiam ineunte decimo sæculo in usu fuisse: hîc autem a charactere unciali penitus receditur, ut & in sequentibus exemplis.

Tertium igitur specimen prodit ex Codice Colbertino, numero 340. complectente vitas Sanctorum mensium Maii, Junii, Julii & Augusti: non ut a Simeone Metaphraste editæ sunt; sed quales erant antequam iis Metaphrastes manum admoveret; nugis scilicet, fabulis & portentosis narrationibus refertæ. Simeon quippe easdem vitas elegantiorem in formam redegit, prodigia bene multa, quæ mendaces Græculi commenti fuerant, passim resecuit; ita tamen ut quantum satis superque erat retineret. Id ego expertus dico, collatis non semel iis, quæ nono sæculo conscriptæ fuerant, cum aliis inferioris ævi, quæ ex Metaphrastæ officina prodierant.

Descriptus est porro Codex anno mundi secundùm Græcorum computum 6398. nempe Christi 890. ut ex nota infra ponenda liquebit. Nullumque vidi paris vetustatis Codicem, qui annum diserte præferret.

In fine libri & nomen auctoris & annus mensisque notantur hoc pacto.

Μνήσθητι σῶτερ δημιουργὲ τῶν ὅλων,
Ταῖς τῆς ἀχράντου ἱκεσίαις θεοτόκου,
Τοῦ ἐμπόνως γράψαντος Ἀναστασίου
Τὴν βίβλον ἥνπερ ταῖν χεροῖν μου νῦν φέρω·
Καὶ τάξον αὐτὸν ἐν δικαίων τῇ στάσει,
Πολλῶν παρασχὼν ἀμπλακημάτων λύσιν.

Et interjecto ſpatio,

Ἔπαυσε Χριστὸς δημιουργεῖν σαββάτῳ,
Κἀμοῦ δὲ παῦε τοὺς πόνους ἐν σαββάτῳ.

Μηνὶ Ἀπριλλίῳ ἰνδικτίονος η'. ἔτους ͵ϛτϟη'.

Id eſt :

Memento, ſervator, Creator univerſorum,
Precibus intemeratæ Deiparæ,
Anaſtaſii, qui cum labore ſcripſit
Librum, quem manibus fero meis :
Et ipſum in ſtatione beatorum conſtitue,
Conceſſâ multorum erratorum remiſſione.

Et interjecto ſpatio,

Chriſtus finem fecit creandi Sabbato,
Et meis item laboribus finem adfert Sabbato.

Menſe Aprili, Indictione octava, anno 6398.

More Græcorum annum mundi notat, qui eſt Chriſti 890.

Quæ in exemplo feruntur vulgaribus typis edimus cum Latina verſione.

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου πανενδόξου Κήρυκος.

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ, καὶ συνεπισκόπῳ Ζωσίμῳ ἐπισκόπῳ Θεόδωρος ἐλέει θεοῦ ἐπίσκοπος, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ἐπειδήπερ τῷ καλῷ σπέρματι ἔξωθεν ἐπισπείρειν ὁ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐχθρὸς τὰ ζιζάνια, δέον ἐστὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας τροφίμους ἐπαγρύπνως φυλάττειν ἀνεπίμικτον πάσης ἀκαθάρτου ἐπινοίας τὸν τῆς θεοσεβείας σπόρον· ὅπως βλαστάνων καὶ κατὰ θεὸν αὐξάνων, πολύφορον ἀποδώσῃ τῷ κυρίῳ τὸν καρπὸν, τρέφοντα τὰς τῶν εὐσεβούντων, καὶ τοῖς ἴχνεσι τῶν ἁγίων ἐπακολουθεῖν ἐσπουδακότων ψυχάς.

Martyrium ſancti & glorioſiſſimi Ceryci.

Dilecto fratri, comminiſtro & Coëpiſcopo Zoſimo Epiſcopo, Theodorus miſeratione divina Epiſcopus, in Domino ſalutem.

Quia bono ſemini zizania ſuperſerere ſolet inimicus humanæ naturæ, Eccleſiæ alumnos decet advigilare, ut nulla impura excogitatione permixtum piæ religionis ſemen conſervent: adeo ut pullulans & ſecundum Deum creſcens, copioſum Domino fructum reddat, qui piorum, eorumque qui veſtigiis Sanctorum inſiſtere curant, animabus alimentum impertiat.

Quartum ſpecimen excerptum eſt ex Codice Colbertino, num. 1511. qui videtur eadem manu exaratus : eſt item Menæum ubi vitæ SS. & conciones pro ſolemnitatibus. Sic porro vulgari charactere ſcribitur.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ χρυσοστόμου λόγος εἰς τὴν ἁγίαν παρασκευήν.

Ἐνέστη τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἡ πανήγυρις· ἔλαμψεν ἡ ἑσπέρα ἡ πάσης ἡμέρας φωτεινοτέρα· τί γὰρ ἐν τῇ παρούσῃ ἑσπέρᾳ οὐ γέγονε φρικτὸν καὶ παράδοξον πρᾶγμα; ὁ δεσπότης συνεδείπνησε δούλοις, μυστηρίων αὐτοῖς ἤνοιξε παράδεισον· δέδωκεν αὐτοῖς βρῶμα, τὴν ἀναμάρτητον καὶ ἄχραντον αὐτοῦ σάρκα.

S. Patris noſtri Joannis Chryſoſtomi Archiepiſcopi Conſtantipolitani, ſermo in S. Paraſceven.

Adeſt ſacrorum myſteriorum celebritas: effulſit veſpera quovis die ſplendidior. Quid enim in hac veſpera non horrendum, non ſtupendum eſt? Dominus cum ſervis cœnavit, paradiſum myſteriorum ipſis aperuit, impeccabilem & immaculatam carnem ſuam in cibum dedit.

I

Θαυμαστὸν μὲν ἴσως οὐκ ἔστιν ἐν ἀπείρῳ τῷ χρόνῳ
τῆς τύχης ἄλλοτε ἄλλως ῥεούσης. ἐπὶ ταὐτὰ συμ-
πτώματα πολλάκις καταφέρεσθαι τὸ αὐτόματον
εἴτε γὰρ οὐκ ἔστιν ὡρισμένον τῶν ὑποκειμένων, ὡρισμένον τὸ
πλῆθος. ἄφθονον ἔχει τῆς τῶν ἀποτελουμένων
ὁμοιότητος χορηγὸν ἡ τύχη τὴν τῆς ὕλης ἀπειρίαν
εἴτ᾽ ἔκ τινων ὡρισμένων ἀριθμῶν ἐμπλέκεται τὰ
πράγματα · πο · · · · · · · τύχη δὲ δυνάμει ... καὶ.
· · · · · · ὑφιζόντων · · · ὅτι · · · · · ·

II

Ἔξω τῆς οἰκίας φίλης οὐχ ἐνὸν προσκυνεῖν δὲ καὶ τῶ ἀλ-
λέν δὴ γενόμενον τουτέστι μὴ ἐκβαίνειν τοῦ
σχήματος τῆς ἐκκλησίας καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν κα-
τέχειν παρασυναγωγῆς καὶ σχισμάτων · τὸν
ὀφείλοντα ἀληθινῶς τῷ θῷ λατρεύειν · οὕτω
προσήκεν · ὥσπερ δὲ οἶκον πεσόντα κατασκευά-
ζει τοῦ κῡ · τοῦ γενέσθαι ς, ψ, ✝ τὸ ἐν ἁγίοις πρς ἡμῶν ἰωάν

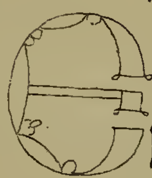
III

✝ μαρτύριον τοῦ ἁγίου
πανενδόξου κηρύκου

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ συλλει-
τουργῷ καὶ συνεπισκόπῳ Ζωσί-
μῳ ἐπισκόπῳ. Θεόδωρος ἐλέ-
ει θῡ ἐπίσκοπος ἐν κῶ χαίρειν.
ἐπειδὴ ὑπὲρ τῷ καλῷ σπέρματι
ἀγαθῷ ἐπισπείρει ὁ τῆς ἀμείνης
φύσεως ἐχθρὸς τὰ ζιζάνια.
δέον ἐστὶ τοῖς τῆς ἐκκλησίας
τροφίμοις ἐπαγρυπνοῦσι φυλάτ-
τειν · ἀπ᾽ ἐπιμελείας πάσης ἀ-
καθάρτου ἐπιμιξίας τὸν τῆς
θεοσεβείας σπόρον · ὅπως κα-
θαρὸν καὶ καθαρθὲν αὐξανόμενον. πο-
λύφορον ἀποδώσει τῷ κῶ τὸν
καρπὸν τρόφιμον τὰ πάντων ἐν
ἐπιμόνως καὶ τοῖς ἴχνεσι τῶν
... ἀκόλουθον θεῖν ἀπονεῖσθαι
καὶ τὴν τύχας ·

IV

μη νου ἀρχιεπισκ κωνσταντινου
π τ ... εἰς τὴν ἁγίαν παρα-
σκευήν ~

Ἐπέστη ἡ τῶν ἱερῶν μυστηρίων
ἡ πανήγυρις · ἐξέλαμψεν ἡ ἐ-
σπέρα ἡ πάσης ἡμέρας φωτει-
νοτέρα · τί γὰρ ἐν τῇ παρού-
σῃ ἑσπέρᾳ οὐ γέγονε φρικτὸν καὶ
παράδοξον πρᾶγμα · ὁ δεσπό-
της συνδειπνεῖ τοῖς δούλοις
μυστηρίων αὐτοῖς ἡγεῖται ὁ πα-
ραδιδούς · δέδωκεν αὐτοῖς σῶ-
μα τὴν ἀναμάρτητον καὶ ἄ-
χραντον αὐτοῦ σάρκα ·

V

Λαμπρὰ μὲν ἡ τοῦ πάσχα
πανήγυρις λαμπρὸς δὲ
καὶ ὁ παρὼν σύλλογος πα-
λαιᾶς καὶ καινῆς ἑορτῆς
μυστήριον τοσαῦτον δὲ ἔχει....
οὐχ οὕτως ἐπιχαρίεσαν αὐ-
τὴν ἡ γλαῦξ τῶν πυργο-
ποιῖα · οὐδ᾽ οὕτως αὐτὴ
ἐπιμόλυναν ἀνθρώπων τουργή-
σαντες ἐδομήθη · οὐδ᾽ οὐ

Advertas autem titulum ſecus jacere in aliis Codicibus, nimirum εἰς τὴν ἁγίαν πέμπτην; id eſt, *In ſanctam Feriam quintam.* In Vaticano Codice & in Cryptaferratenſi, Chryſoſtomi nomen præfert ut in hoc Colbertino, in Ottoboniano autem dicitur Procli Conſtantinopolitani.

Quintum ſpecimen duo fragmenta habet, excerpta ex Codice quodam RR. PP. S. Baſilii Romæ, eadem prorſus ſcripturæ forma.

Primum fragmentum ſic vulgari modo ſcribitur, λαμπρὰ μὲν ἡ τοῦ πάσχα πανήγυρις, λαμπρὸς δὲ καὶ ὁ παρὼν σύλλογος παλαιᾶς καὶ καινῆς περιέχει μυστήριον· τοσοῦτον δὲ ἔχει; id eſt, *Splendida quidem Paſchatis ſolemnitas: ſplendidus hic cœtus, veteris & novi Teſtamenti myſterium complectitur. Tantum autem. . . .* Secundum fragmentum ita legitur: οὐχ οὕτως ἐβάρησεν αὐτὴν ἡ γιγάντων πυργοποιΐα, οὐδ' οὕτως αὐτὴν ἐμόλυνον ἀθεμιτουργήσαντες Σοδομῖται· οὐδ' οὕτως οἱ τὰ εἴδωλα πλάσαντες ἐξ αὐτῆς, οὐ τὸ αἷμα Ζαχαρίου καὶ Ἄβελ ἐκχυθέν; id eſt, *Non ita aggravavit eam a gigantibus ſuſcepta turris ſtructura, nec ita illam deturparunt ſceleſti illi Sodomitæ; neque illi ex ſuis qui idola effinxerunt; non ſanguis Zachariæ & Abel effuſus.*

Eodem prorſus characteris genere ſcriptus eſt item Codex Regius 1953². ab Excellentiſſimo Archiepiſcopo Rhemenſi Mauritio Tellerio Bibliothecæ Regiæ dono oblatus, complectens Homilias Joan. Chryſoſtomi in Joannem, exaratus & ipſe nono ſæculo. In fine autem ſupplementum habetur altera manu, x. videlicet ſæculi.

CAPUT II.

Specimina characterum noni & decimi ſæculi ex Codice Regio & altero San-Germanenſi, de vitis Sanctorum ante Metaphraſten. Specimen aliud ex Codice Regio, qui anno Chriſti 914. ſcriptus eſt.

AD nonum item ſæculum vel ad initium decimi pertinet Codex Regius numero 1962. membranaceus, cujus character ad ſiniſtram reclinatur. Atramentum priſco mutato colore flavum rutilumque eſt & pene ad minium accedit: accentus priſca ſæpe forma depinguntur, ſcilicet ⊣ & ⊢ quod in Codicibus noni & decimi ineuntis ſæculi frequenter obſervatur; in poſterioris ævi rarius. Puncta ad ſupremum ultimæ literæ latus ad majorem & ad mediam diſtinctionem vulgo ponuntur, ad infimum item latus aliquando pro media interpunctione: pro minore virgulæ. Litera α quando cum ſequenti non copulatur ſic depingitur αι; ita ut αι legi videatur: quod in pleriſque iſtius ævi exemplaribus animadvertimus. Prima majuſcula O, per piſcem exprimitur: idque non tantum in hoc Codice; ſed etiam in aliis vetuſtis exemplaribus. Cæterarum vero initialium literarum Tabulam ſupra dedimus. In iſto autem Codice Regio, habentur Homiliæ Chryſoſtomi in Pſalmos. In ſpecimine hæc vulgari forma ſic ſcribuntur.

Τοῦ αὐτοῦ ἑρμηνεία εἰς τὸν ϛ'. ψαλμόν.	Ejuſdem interpretatio Pſalmi ſexti.
Κύριε μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με,	*Domine ne in furore tuo arguas me,*
μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσῃς με.	*neque in ira tua corripias me.*
Ὅταν ἀκούσῃς θυμὸν καὶ ὀργὴν, μηδὲν ἀνθρώπινον ὑποπτεύσῃς· συγκαταβάσεως	Cum furorem & iram audis, ne quid humanum ſuſpiceris: nam adtempera-

γάρ

γάρ ἐστι τὰ ῥήματα. καὶ γὰρ τὸ θεῖον ἁπάντων τούτων ἀπήλλακται· διαλέγεται δὲ ὥστε καθάψασθαι τῆς τῶν παχυτέρων διανοίας. ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ὅταν βαρβάροις διαλεγώμεθα, τῇ ἐκείνων χρώμεθα γλώττῃ· κἂν πρὸς παιδίον φθεγγόμεθα, συμψελλίζομεν, κἂν μυριάκις ὦμεν σοφοί.

rationis verba ſunt : divinum quippe numen his omnibus immune eſt. Sic autem ſermocinatur ut ad rudiorum animas pertingat. Quandoquidem & nos cum barbaros alloquimur, eorum utimur lingua; & cum puerum compellamus, quantavis ſapientia præditi, cum illo balbutimus.

Secundum ſpecimen excerptum eſt ex Codice noſtro San-Germanenſi, quem annis abhinc octodecim, Damaſco huc tranſlatum, emi a Franciſcano. In cujus initio Arabica nota recens habetur, ubi dicitur eo libro contineri vitas Sanctorum & Homilias quaſdam Chryſoſtomi : & vero ibi vitæ Sanctorum menſis Auguſti habentur cum quibuſdam Chryſoſtomi & aliorum Homiliis. Codex nono ſæculo, vel ineunte decimo, ſcriptus eſt, antequam Symeon Metaphraſtes vitis Sanctorum manum admoviſſet, ut opinamur, redegiſſetque in elegantiorem formam : qui quod priſtinas illas alium in ſermonem tranſtulerit, Metaphraſtes dictus eſt. Id vero præſtitiſſe dicitur ineunte decimo ſæculo, ſub Leone Philoſopho. Antiquiores autem illæ Sanctorum vitæ multùm diſcrepant ab editis a Symeone : portentoſis quippe narrationibus & fabulis refertæ ſunt, utpote a Græculis conſarcinatæ : iis tamen exceptis, quæ ab æqualibus, aut diſcipulis Sanctorum, de quibus agitur, deſcriptæ ſunt; ut v. g. SS. Pachomii, Euthymii, Sabæ & aliorum : in quibus deligendis judicio eſt opus. Nam ſecus quàm multi æſtimant, Symeon Metaphraſtes multa nimium τερατώδη reſecuit, ut, iis ſublatis, credibiliora quæ referebantur eſſent; exempli cauſa, in hoc, de quo agitur, Codice, præit Inventio S. Stephani initio mutila, ubi hæc leguntur, a Metaphraſte alio prorſus modo enarrata.

Καὶ ἐχάρη λίαν ὁ βασιλεὺς, καὶ μετακαλεσάμενος Εὐσέβιον τὸν ἐπίσκοπον, λέγει αὐτῷ· ἄπελθε εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ· κἀγὼ ἀποστέλλω τὸ βουριχάριον, καὶ φέρετέ μοι τὸ γλωσσόκομον εἰς τὸ παλάτιον. ἀπῆλθεν οὖν ἐπίσκοπος, καὶ πᾶς ὁ λαὸς μετὰ κηρῶν συνέδραμεν. ὁ δὲ ἐπίσκοπος κατελθὼν εἰς τὸ πλοῖον, εὗρεν τὸ γλωσσόκομον· καὶ ἐπιθεὶς ἐπὶ τὴν καροῦχαν, ἐσπούδαζεν εἰσελθεῖν εἰς τὸ παλάτιον. αἱ δὲ μοῦλαι ἀνείποσαν ἑλκόμεναι ὑπὸ ἀγγέλων βιαίως· καὶ ἐλθόντες ἐν τόπῳ ἐπιλεγομένῳ Κωνσταντιαναῖς, ἔστησαν, καὶ οὐκέτι μεταβαίνειν ἴσχυον. ἔτυπτον οὖν τὰ ζῶα. μία δὲ ἐξ αὐτῶν, ἀγγελικῇ δυνάμει, ἀνθρωπίνῃ φωνῇ ἐλάλησεν ἐπὶ πλῆθος τοῦ λαοῦ λέγουσα· τί τύπτετε τὰς ὄψεις ἡμῶν. ὧδε δεῖ αὐτὸν κατατεθῆναι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ· καὶ μὴ κάμετε ὅλως· εἰ δὲ μὴ, σημεῖα καὶ τέρατα ἔχετε ἰδεῖν.

Et gaviſus eſt admodum Imperator, & accerſitum Euſebium Epiſcopum ſic alloquitur, Vade ad naviculam cum multitudine populi; egoque mittam Bouricharium, ſive plauſtrum: urnamque ad me in Palatium deferte. Abiit igitur Epiſcopus, omniſque populus cum cereis confluxit. Epiſcopus vero conſcenſa navi, urnam reperit, qua plauſtro impoſita, contendebat in Palatium ingredi. Mulæ autem proceſſerunt, vehementer ab Angelis pertractæ: ac cum perveniſſent ad locum Cōſtantianis dictum, ſubſtiterunt, nec ultra progredi valebant. Ictibus porro jumenta tundebant. Verum ex mulabus una, impellente vi Angelica, humana voce loquuta eſt, hæc præſenti populo dicens: Cur oculos noſtros tunditis: hic & in loco hoc deponatur oportet. Ne ultra defatigemini: ſin minus ſigna & prodigia videbitis.

I

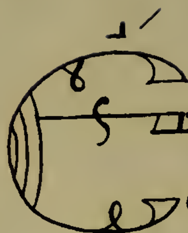
ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ Ϛ· ΨΑΛΜΟΝ· ΚΕ ΜΗ ΤΩ ΘΥΜΩ ΣΟΥ ΕΛΕΓΞΗΣ ΜΕ· ΜΗΔΕ ΤΗ ΟΡΓΗ ΣΟΥ ΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕ:-

(Ὅ)ταν ἀκούσῃς θυμὸν καὶ ὀργήν· μηδὲν ἀνθρώπινον ὑποπτεύσῃς· συγκαταβάσεως γάρ ἐστι τὰ ῥήματα. καὶ γὰρ τὸ θεῖον ἀπαθὲς τούτων ἀπήλλακται· διαλέγεται δὲ ὡς ἐν καθ' αὐτὰς θέντες τὴν τῶν παχυτέρων διάνοιαν· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ὅταν βαρβάροις διαλεγόμεθα, τῇ ἐκείνων χρώμεθα γλώττῃ· κἂν πρὸς παιδίον φθεγγόμεθα, συμψελλιζόμεθα κἂν μυριάκις ὦμεν σοφοί.

II

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΥΡΩΝΟΣ:~

Ἔτους τρίτου ἀνθυπατεύοντος Ἀντιπάτρου τῆς Ἀχαΐας, ἡνίκα ἀθλήσεις δρόμου καὶ γυμνασία πολλὴ προτοῦ ἐσθένους τῶν Ἑλλήνων· ἡμέρας οὖν δὲ δεκάτης πέμπτης ἐλθούσης. τὰ γενέθλια ἐπετελεῖτο παρὰ τῶν χριστιανῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰυ Χυ· τουτέστιν, ἡ κυρίου καὶ ἐπιφανὴς αὐτοῦ κατὰ σάρκα γέννησις· φωτεινῆς οὔσης καὶ φιλολαμπροῦς οὔσης τῆς συνάξεως τῶν χριστιανῶν.

III

Ὅτι ἀναλόγως τῇ πατρικῇ διαθέσει κέχρηται ὁ παιδαγωγὸς αὐστηρίᾳ καὶ χρηστότητι:-

Τούτων μὲν ἤδη προδεδειγμένων· ἑπόμενον ἂν εἴη, τὸν παιδαγωγὸν ἡμῶν Ἰν· τὸν υἱὸν ἡμῖν τὸν ἀληθινὸν ὑποτυπώσασθαι· καὶ τὸν ἐν χω παιδαγωγῆσαι ἀγών. ἔστι δὲ ὁ χαρακτηρισμός. οὐ φοβερὸς ἄγαν αὐτοῦ· οὐδὲ ἔκλυτος κομιδῇ ὑπὸ χρηστότητος. ἐπιτέταλται δὲ ἅμα καὶ χαρακτηρίζεται, τὰς ἐντολὰς αὐτὰς ἐκτελεῖν δύνασθαι· καί μοι δοκεῖ αὐτὸς οὗτος πλάσαι μὲν τὸν ἄνθρωπον ἐκ χοός· ἀναγεννῆσαι δὲ ὕδατι· αὐξῆσαι δὲ πνι· παιδαγωγῆσαι δὲ ῥήματι, εἰς υἱοθεσίαν καὶ σωτηρίαν· ἁγίαις ἐντολαῖς κατευθύνων· ἵνα δὴ τὸν γηγενῆ εἰς ἅγιον καὶ ἐπουράνιον μεταπλάσας, ἐκ προσαγωγῆς ἄνθρωπον· ἐκείνην τὴν θεϊκὴν μάλιστα πληρώσῃ φωνήν· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν

Hujuſmodi narrationes & portentorum hiſtorias Symeon Metaphraſtes aut reſecuit, aut quibuſdam demtis credibiliores reddere ſtuduit.

Vitæ autem Sanctorum a Symeone Metaphraſte concinnatæ, ſtatim atque ab auctore emiſſæ ſunt, ſexcenties exſcriptæ, per totam Græcam Eccleſiam pervulgatæ ac receptæ ſunt. Nam Codices innumeri hujuſmodi habentur, quorum maxima pars decimo vel undecimo ſæculo exſcripta fuit. In una autem Bibliotheca Colbertina ad octoginta fere numerantur. Inde eſt quod ſi qui vetuſtiores & ante Metaphraſten adornatas Sanctorum vitas complectantur, ii vel nono, vel ineunte decimo ſæculo ut plurimum exarati ſint. Metaphraſtes vero ineunte decimo ſæculo opus ſuum edidit: quo publicato, antiquiores illæ Sanctorum vitæ obſoleverunt apud Græcos. Excerptum autem noſtrum vulgari forma ſic habet:

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Μύρωνος.

Ἔτους τρίτου ἀνθυπατεύοντος Ἀντιπάτρου τῆς Ἀχαΐας, ἦν ἄθλησις δρόμου, καὶ γυμνασία πολλὴ πρὸς τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων· ἡμερῶν δὲ δεκαπέντε διελθουσῶν, τὰ γενέθλια ἐπετελεῖτο παρὰ τῶν χριστιανῶν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· τουτέστιν ἡ σωτήριος καὶ ἐπιφανὴς αὐτοῦ κατὰ σάρκα γέννησις· φωτεινῆς οὖν καὶ φιλολαμπροῦς οὔσης τῆς συνάξεως τῶν χριστιανῶν.

Martyrium S. Myronis.

Anno tertio Proconſulatus Antipatri in Achaïa, erant certamina decurſionum, & ludi multi in honorem numinum Græcorum. Exactis vero quindecim diebus, Salvatoris N. J. C. natalitia a Chriſtianis celebrabantur; ſive ſalutaris ejus & conſpicuus ſecundum carnem ortus. Cum ergo ſplendidus plæclaruſque eſſet Chriſtianorum conventus.

Eximiæ notæ eſt Codex Regius, num. 2271. unde tertium hujuſce Tabulæ exemplum prodiit. In eo autem continentur Clementis Alexandrini προτρεπτικὸς πρὸς ἕλληνας, id eſt, *Admonitio ad Græcos*: Pædagogi tres libri: Juſtini Martyris Epiſtola ad Zenam & Serenum: ejuſdem Juſtini admonitio ad Græcos: Euſebii Pamphili Præparationis Evangelicæ libri quinque: Athenagoræ Philoſophi legatio pro Chriſtianis: ejuſdem de Reſurrectione: Euſebii Pamphili contra Philoſtratum & Hieroclem. Codex annum & Calligraphi ſive Notarii nomen in fine præfert his verbis: ἐγράφη χειρὶ βαάνους Νοταρίου ἀρχιεπισκόπου Καισαρείας Καππαδοκίας ἔτει κόσμου ͵ϛυκβʹ. Hoc eſt: *Scriptus eſt manu Baanis, Notarii Aretæ Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, anno mundi 6422. id eſt, Chriſti 914.* Quidam perperam legerunt, Βαάνους νότου, *Baanis noti*, decepti a Græculo infimi ævi, qui hanc primigeniam notam eadem in pagina exſcripſit: & quia ΝΟ͂ ſcribitur, νότου exaratum æſtimavit. Sed νοταρίου haud dubie legendum; ut exemplis multis declaratur in Notis Calligraphorum, Libro 1. hujus Palæographiæ: ubi Notariorum manu exaratos multos Codices diſcimus: qui Notarii officii ſui nomen ſic non ſemel exprimunt. In hoc Codice litera θ, ſic ſemper ſcribitur, numquam vero ϑ: quæ poſtrema forma a Tachygraphis jamdiu recepta, quippe quæ pluries repetatur in Diplomate Conſtantini, ut putatur, Copronymi ſupra, circa medium decimi ſæculi in Libris manuſcriptis adhibita fuiſſe videtur: nam in Codicibus nono & ineunte decimo ſæculo conſcriptis non obſervatur; ſed ſemper θ ſcribitur; in iis ſcilicet Codicibus illius ævi, quos hactenus inſpeximus. Spiritus plerumque priſca forma notantur ſic ⊣ ⊢ : nonnumquam ſic ⅃ L ut nono ſæculo, ac etiam decimo ſcribuntur; verum infrequentius verſus finem decimi.

In marginibus passim scholia habentur, partim prima manu charactere unciali descripta, partim secunda manu, charactere ligato & currenti. In fine Librorum sive operum singulorum titulus repetitur; exempli causa in fine primi libri Pædagogi Clementis Alexandrini, unde Exemplum tertium Tabulæ sequentis mutuati sumus, ita legitur: Κλήμεντος παιδαγωγοῦ τῶν εἰς τρία τὸ α. i. *Clementis Pædagogi trium librorum primus.* Postea subjungitur ibidem libri secundi titulus hoc pacto: τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ τοῦ παιδαγωγοῦ. κεφ. α. πῶς περὶ τὰς τροφὰς ἀναστρεπτέον: hoc est, *Eorum quæ in secundo libro Pædagogi continentur Caput primum, quomodo cibis utendum sit.* Observatu porro dignum est, in fine trium priorum Librorum de Præparatione Evangelica, versiculos uniuscujusque libri numerari; in fine primi videlicet, Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς α. στίχοι ͵αφνγ΄. i. *Evangelicæ Præparationis liber primus versiculos habet*, 1553. In fine secundi: εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς β. στίχοι ͵αυπγ΄. i. *Evangelicæ Præparationis liber secundus versiculos habet* 1483. In fine tertii: Εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς γ΄. στίχοι ͵αωνη. i. *Evangelicæ præparationis liber tertius versiculos habet* 1858. Quo declarari videtur Eusebii Libros de Præparatione στιχηρῶς, sive per versiculos, primitus scriptos fuisse. In reliquis autem duobus libris versiculorum numerus ad calcem non assignatur.

Notæ Calligraphorum in margine annotantur; videlicet ⚘ pro ὡραῖον, *speciosum*, sive *elegans*: σημ. pro σημείωσαι, *observa*: ☧ pro χρύσιον, *aureum*. Quibus notis, quædam de suo plerumque adjicit Scholiastes; exempli causa fol. 63. ὡραῖον δι' ὅλου, *locus elegans per totum*, ubi literæ ad perpendiculum positæ toti loco eleganter scripto respondent. Fol. autem 65. eodem modo ac situ legitur ad marg. χρύσιον καὶ ἡδὺ τὸ χωρίον. i. *Aureus & suavis locus.* Fol. 74. ὡραῖον δι' ὅλου τὸ χωρίον, *Locus in toto elegans.* Fol. 97. ὡραῖον ἄγαν τὸ χωρίον καὶ τῇ φράσει ἐξηνθισμένον. *Locus admodum elegans, & dictione floridus.* Ad tertium autem Pædagogi Clementis Alexandrini librum fol. 141. notatur, ἰατρικῇ θεωρίᾳ ἐξήνθισται τὸ χωρίον. i. *Medicinali contemplatione, quasi floribus conspersus est locus.* Paucis vero interpositis fol. 142. ubi Clemens mulieres proprio sibi labore vestitum parantes summopere laudat, Byzantias mulieres ita cavillatur Scholiastes, ταῦτα ταῖς Βυζαντίαις περιττὸς λῆρος, i. *Hæc Byzantiis mulieribus pro supervacaneis nugis habentur.*

Hic Iota subscriptum, ut vocant, una serie adscribitur in fine vocum, ut in exemplo vides. In fine libri, folia duo integra exercitii & animi causa unciali charactere descripsit Baanes, postquam supradicta omnia notamque anni absolverat. Qui character uncialis, hoc circiter tempore desiit. A nono enim sæculo nullum vidimus Codicem unciali charactere descriptum, ut supra dictum est, exceptis tamen libris Choralibus. Exemplum autem hujus Codicis in Tabula allatum, sic vulgaribus typis edimus.

Ex Libro primo Pædagogi Clementis Alexandrini.

Ὅτι ἀναλόγως τῇ πατρικῇ διαθέσει κέχρηται ὁ παιδαγωγὸς αὐστηρίᾳ καὶ χρηστότητι.	Quod Pædagogus, ut est paterno affectui consentaneum, severitate & benignitate utatur.
Τούτων ἤδη προδιηνυσμένων, ἑπόμενον ἂν εἴη, τὸν παιδαγωγὸν ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν βίον ἡμῖν τὸν ἀληθινὸν ὑποτυπώσασθαι, καὶ τὸν ἐν χριστῷ παιδαγωγῆσαι ἄνθρωπον. ἔστι δὲ ὁ χαρακτηρισμὸς	His jam peractis, consequens fuerit, ut pædagogus noster Jesus vitam nobis veram designet, & eum, qui in Christo est, hominem more pædagogi instituat. Est autem character ejus, neque ad-

οὐ φοβερὸς ἄγαν αὐτοῦ, οὐδὲ ἔκλυτος κομιδῇ ὑπὸ χρηστότητος· ἐντέλλεται δὲ ἅμα καὶ χαρακτηρίζεται τὰς ἐντολὰς αὐτὰς ἐκτελεῖν δύνασθαι· καί μοι δοκεῖ αὐτὸς οὗτος πλάσαι μὲν τὸν ἄνθρωπον ἐκ χοὸς, ἀναγεννῆσαι δὲ ὕδατι, αὐξῆσαι δὲ πνεύματι, παιδαγωγῆσαι δὲ ῥήματι, εἰς υἱοθεσίαν καὶ σωτηρίαν ἁγίαις ἐντολαῖς κατευθύνων· ἵνα δὴ τὸν γηγενῆ εἰς ἅγιον καὶ ἐπουράνιον μεταπλάσας ἐκ προσβάσεως ἄνθρωπον, ἐκείνην τὴν θεϊκὴν μάλιστα πληρώσῃ φωνήν· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν.

modum formidabilis, neque præ benignitate usque adeo dissolutus. Simul autem præcipit, & præcepta hujusmodi characteribus consignat, ut perfici possint. Ac mihi quidem is ipse videtur hominem finxisse ex pulvere: aqua vero regenerasse: spiritu auxisse: verbo autem pædagogi instar instituisse, ad filiorum adoptionem & salutem sanctis præceptis dirigens, ut cum terrigenam in sanctum & cælestem hominem transformasset, divinam illam & cælestem vocem maxime impleret: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostrã.*

In Bibliotheca Regia habetur Codex num. 2290. scriptus anno Christi 942. complectens opera S. Joannis Chrysostomi de Sacerdotio, & alia S. Basil. Nota sic habet: ἐπληρώθη σὺν θεῷ τὰ εἰς τὸν Ησαΐαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου μηνὶ Μαΐῳ γ· ἡμέρᾳ τρίτῃ ἰνδ. ιε. ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ͵ϛΥΝ. *Absolutum est cum Deo opus S. Basilii in Hesaïam, mensis Maii die tertia, feria 3. Indict. 15. anno a creatione mundi 6450. id est, Christi 942.* Ibi θ sic semper scribitur & numquam ϑ: sed postea hoc vertente sæculo ϑ passim reperitur. Quidam tamen Calligraphi in fine decimi sæculi; imo etiam undecimo & duodecimo sæculo, unicâ illâ forma θ utuntur: verum id in Evangeliorum libris tantum hactenus observavi: cum videlicet accuratius & elegantius scribere student, fortasseque in aliis pari accuratione descriptis postea deprehendetur. Hujus Codicis Regii apographum exstat in Bibliotheca RR. PP. Jesuitarum Collegii Ludovici Magni; sed recens & in Occidente factum: ibi etiam nota anni exscripta fuit, non addita recentioris manus nota, contra morem Græcorum Calligraphorum, qui, ut diximus, quando Codicis, ad cujus fidem apographa sua edebant, notam temporis & Calligraphi nomen exscribebant, suam itidem notam adjiciebant; idque in omnibus quos vidimus in Græcia scriptis Codicibus alicujus vetustatis. Hic autem recentior Codex in Europa decimo-sexto sæculo scriptus est, aut ad summum in fine decimi-quinti.

CAPUT III.

Specimina varia decimi sæculi ex Codicibus Regiis, Florentinis & uno Basiliano: item specimina duo scripturæ abbreviatæ decimi sæculi ex Codice Basilianorum, & ex altero Regio.

HOC in Capite octo specimina characteris decimi sæculi damus: quorum quædam notam ætatis diserte ferunt. Duo autem postrema specimina scriptionis abbreviatæ, ad decimum item sæculum pertinent: primum quippe anni 986. notam habet: alterum ejusdem circiter ætatis est. Jam de singulis pertractandum.

Primum specimen prodit ex Codice Regio 2919. membranaceo, qui decimo sæculo scriptus videtur: nam in aliquot ejusdem formæ Codices incidi,

anni notam ferentes, qui omnes eodem ſæculo exarati ſunt. Hic Dativo ι adſcribitur, ut in ἐπιστολῆι, quod in aliquot exemplaribus obſervatur; in pluribus omittitur. Accentus non ita accurate ubique notantur; ſed haud raro negliguntur, & ſpiritus ſimiliter, qui priſca forma plerumque deſcribuntur. Locus in ſpecimine ſic habet.

Ἰουστῖνος Ζηνᾷ καὶ Σερήνῳ τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν. Περὶ μὲν τῆς κατὰ περίλημμά τινων ἀλογίστου παιδείας, μαθήσεώς τε ἀνωφελοῦς κατὰ παράδοσιν ἀνθρώπων κληρονομηθείσης ὑπὸ τῶν τὰ ὅμοια τοῖς Φαρισαίοις νοούντων τε καὶ πραττόντων, ἐν τῇ πρὸς Πάππον ἐπιστολῇ μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐξεθέμην· ἵνα δὲ μὴ πάνυ μεμπτικὸς εἶναι δόξαιμι· παρέχοιμι δὲ καὶ λαβὰς σωτηρίας τοῖς βουλομένοις εὖ πράττειν.

Juſtinus Zenæ & Sereno fratribus ſalutem. De abſurda ſecundum quorumdam propoſitum diſciplina, deque inutili doctrina, quæ ſecundum traditionem hominum accipitur ab iis, qui paria Phariſæis cogitant & agunt, in Epiſtola ad Papam omni accuratione tractavi. Ne vero nimius arguendo comperiar, ſed ſalutis occaſionem præbeam iis, qui recte agere cupiunt.

Secundum ſpecimen ex Codice Regio, num. 2363. mutuati ſumus, ubi Theodoreti Commentarii in Pſalmos. Excerptum eſt autem ex interpretatione Pſalmi LXXXVIII. Hîc accentus & ſpiritus ſæpe negliguntur, ut in præmiſſo ſpecimine. Spiritus frequenter priſco more depinguntur. Scriptionis ætas ſe ſtatim ſuis notis indiciiſque prodit; cum maxime exemplar ipſum conſpicitur. Quantalibet enim cura ſpecimina edantur, in iis omnia vetuſtatis ſigna ſemper refundere non ita facile eſt, ut enarratur in Præliminaribus.

Locus porro in exemplo allatus vulgari more ſcriptus ſic habet.

Ὁ μακάριος Δαυὶδ σηκοῖς τετιμημένους ὁρῶν τοὺς ψευδωνύμους Θεοὺς, μόνην δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν κιβωτὸν ἀγέραστον διαμένουσαν· ὑπέσχετο τὸν θεῖον οἰκοδομῆσαι νεών· ταύτην αὐτοῦ τὴν γνώμην ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς, τῇ καλῇ ἐπαγγελίᾳ ἀμείβεται, καὶ ὑπισχνεῖται ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ λογικὸν αὐτῷ κατασκευάσειν νεών, καὶ διὰ τούτου τὴν ἁπάντων ἀνθρώπων πραγματεύεσθαι σωτηρίαν, καὶ ἀτελεύτητον αὐτῷ παρέξειν τὴν βασιλείαν. Ταύτας δὲ τάς.

Beatus David falſos deos Templis honoratos videns, ſolam vero Dei arcam ſine honore manere, divinum ſe Templum excitaturum eſſe promiſit. Quam ejus mentem acceptam habens Deus, præclara promiſſione remunerat, ſpondetque ex ejus lumbis rationabile ſibi templum ſtructurum eſſe, & per hoc omnium hominum ſalutem operaturum, ac regnum ei ſine fine largiturum.

Tertium ſpecimen prodit ex Codice Regio, num. 2436. egregiæ notæ, in charta bombycina deſcripto. Nam, ut Libro primo diximus, charta bombycina jam decimo ſæculo in uſu erat: cui rei fidem facit hic Codex, decimo ſæculo, ut ex charactere liquidum videtur, exaratus. An vero decimum etiam ſæculum chartæ bombycinæ uſus præceſſerit, ignoratur. Præter hunc autem Codicem alii non pauci bombycini variis in Bibliothecis habentur, ejuſdem ſæculi notam ferentes. Continet hic Codex catenam in Canticum Canticorum initio mutilam; Procopii Chriſtiani Sophiſtæ Eclogarum ad interpretationem Proverbiorum Salomonis Epitomen, unde ſpecimen deſumſimus: quod opus an editum fuerit ignoro; Eccleſiaſtis librum cum interpretatione marginali; librum Sapientiæ in fine mutilum. Scripturæ verba, ut ſtatim internoſcantur, & a Commentariis variorum diſtinguantur, paulo majore charactere ſcripta ſunt, ut vides in ſpecimine, ac præterea flavo tenuiſſimoque colore tinguntur: quod etiam frequenter obſervatur in aliis vetuſtis Exem-

plaribus Græcis: ubi ad distinctionem, tituli & Scripturæ sacræ, verba cùm Commentariis explanantur, flavo colore illini solent, quando iidem tituli & Scripturæ verba atramento, non minio, exarata sunt. Exemplum continet Prologum Procopii Sophistæ in catenam Proverbiorum, & vulgari charactere sic habet.

Προκοπίου χριστιανοῦ σοφιστοῦ τῶν εἰς τὰς παροιμίας Σολομῶντος ἐξηγητικῶν ἐκλογῶν ἐπιτομή.

Τρεῖς εἰσι τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος αἱ πραγματεῖαι· ἀλλ' ἡ μὲν παροιμία, παίδευσίς ἐστιν ἠθῶν, καὶ παθῶν ἐπανόρθωσις, καὶ τῶν πρακτέων ὑποθῆκαι πυκναί. ὁ δὲ

Procopii Christiani Sophistæ Eclogarum ad interpretationem Proverbiorum Salomonis Epitome.

Sapientissimi Salomonis tria sunt opera: at Proverbium quidem, est morum institutio, affectuum emendatio, rerumque agendarum multiplex ar-

I

Ἰουστῖνος Ζήνωνι καὶ Σεβηριανῷ τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν:—
περὶ μὲν τῆς καταστρόφης ἡμῶν ἀπογόνου παιδείας
μαθηταὶ τοῦ σωτῆρος κατὰ παράδοσιν ἀνακηρύ-
ρομεν θεῖοις. ὑπὸ τὸ ὅμοια τοῖς φαρισαίοις νοοῦν-
τας μὴ στρατευομένων. ἦν τινι πρὸς πάντας ἐστὶ σοφὴ
μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐξεθέμην· ἵνα δὲ μὴ πάνυ
ὑβριστικὸς εἶναι δόξαιμι. παρέχοιμι δὲ γράμμασι τῆς
λόγοις τοῖς νομιζομένοις ἐν στρατείᾳ.

II

Ὁ μακάριος Δαυὶδ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ὁρῶν τὸ ἰσ-
ραηλιτικὸν λαὸν ὑμνοῦντας θεόν. μόνην δὲ τοῦ θεοῦ τὴν ἐκκλη-
σίαν τὸν ἀκέραιον διαμένοντα ναόν. ὑποδέχεται τὸν θεῖον
οἰκοδομηθησόμενον· ταύτην αὐτοῦ τὴν γνώμην
ἀποδεξάμενος ὁ θεὸς. τὴν καινὴν εὐαγγελίαν ἀμείβεται
καὶ ὑπισχνεῖται ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ λοιπὸν ἑαυ-
τὸν κατασκευάσειν οἰκοδομηθησόμενον· καὶ διαρκοῦντος τὴν ἁπάν-
των ἁγίων πραγματείας ὁριστὴν· καὶ ἀτελεύτητον
αὐτοῦ παραδεῖξειν τὴν βασιλείαν. ταύτας δὲ τὰς

III

Προκοπίου χριστιανοῦ σοφιστοῦ· τῶν εἰς τὰς
παροιμίας Σολομῶντος. ἐξηγητικῶν
ἐκλογῶν, ἐπιτομή:—

Τρεῖς εἰσι τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος αἱ
πραγματεῖαι· ἀλλ' ἡ μὲν παροιμία, παίδευσις
ἐστιν ἠθῶν καὶ παθῶν ἐπανόρθωσις· καὶ
τῶν πρακτέων ὑποθῆκαι πυκναί. ὁ δὲ ἐκ-
κλησιαστὴς· φυσιολογίας ἁπτόμενος, ἀπο-
καλύπτει τοῦ παρόντος βίου τὸ μάταιον·
τὸ δὲ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων, τὸν τρόπον ὑπο-
δείκνυσι τῆς τῶν ψυχῶν τελειότητος· ἐν σχήματι
νυμφίου καὶ νύμφης πρὸς τὸν θεῖον λόγον τῆς ψυχῆς
τὸ θέλειν οἰκειοῦσθαι:—

Ἐκκλησιαστὴς, φυσιολογίας ἁπτόμενος, ἀποκαλύπτει τοῦ παρόντος βίου τὸ μάταιον· τὸ δὲ ᾆσμα τῶν ᾀσμάτων, τὸν τρόπον ὑποδείκνυσι τῆς τῶν ψυχῶν τελειότητος, ἐν σχήματι νυμφίου καὶ νύμφης πρὸς τὸν Θεὸν λόγον τῆς ψυχῆς περιέχον οἰκείωσιν.

gumentum. Ecclefiaftes vero, rerum naturalium narrationi infiftens, præfentis vitæ vanitatem aperit. Canticum autem Canticorum, perfectionis animarum modum fubindicat, in figura fponfi & fponfæ, animæ cum Deo Verbo familiaritatem complectens.

Quartum fpecimen, quod eft in altera Tabula primum, ex Codice Laurentiano defumtum, decimi item fæculi, eft initium Topographiæ Chriftianæ, auctore Cofma Monacho: quam nuper, ad fidem ejufdem Codicis & Vaticani vetuftioris, edidimus: ubi fpiritus prifca forma plerumque defcribuntur. Quæ in fpecimine feruntur fic vulgaribus typis legimus.

Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, τῆς μιᾶς τρισυποστάτου καὶ προσκυνητῆς θεότητος, τῆς ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς τριάδος· τοῦ ἑνὸς θεοῦ, παρ' οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν εἰς ἡμᾶς κάτεισιν· ἀνοίγω τὰ μογιλάλα καὶ βραδύγλωσσα χείλη, ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ τάλας ἐγὼ, πεποιθὼς . . . .

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus fancti, unius in trina hypoftafi adorandæ deitatis, confubftantialis, quæ vitæ principium eft, Trinitatis, unius Dei, a quo omne datum optimum & omne donum perfectum defuper ad nos defcendit; balbutientia & tardiloqua labia mea aperio, ego peccator & mifer, confifus. . . .

De infigni Manufcripto, unde quintum, quod eft in Tabula fecundum, fpecimen prodit, hanc notam accipe.

Codex Regius membranaceus, num. 3424. parvæ molis, elegantiffime exaratus, quatuor Evangelia complectitur. Initio præmittitur Index capitum Evangelii S. Matthæi aureo charactere. Poft fequitur S. Matthæi imago peritiffime in fundo aureo depicta; ita ut doctorum judicio prifcam elegantiam æmuletur. Deinde Eufebiani Canones, aureo charactere defcripti, picturis egregie exornantur. Init poftea Evangelium S. Matthæi: cujus primum folium altera manu duodecimi fæculi fuppletum eft, eademque item manu feptimum folium exaratur, & alteri primæ manûs, quod perierat, fubftituitur. Literæ majufculæ & notæ marginales omnes auro illitæ funt. Ad fingulos Evangeliftas par ornatus deprehenditur. Præit videlicet Index aureis literis: depingitur poftea Evangeliftæ cujuflibet effigies, & perite quidem, fed nulla Matthæi imagini comparanda. Ante Evangelium Lucæ, in vacuis foliis defcribitur recentiore manu Canon Pafchalis ab anno mundi 6670. ad annum 6712. hoc eft ab anno Chrifti 1162. ad 1204. Hæc igitur fcripta funt anno 1162. ut ad fequentes annos tum Quadragefimæ initia, tum Pafchatis dies, prænuntiarentur.

In fine altera manu legitur, ἐγράφη Νικηφόρου βασιλεύοντος ἰνδ. ζ. *Scriptus eft Nicephoro imperante, Indictione feptima.* His fubjicitur hæc nota Latina decimiquinti, ut videtur, fæculi. *Regnavit hic Nicephorus anno Domini octingentefimo, tempore Caroli magni.* Verum non advertit qui hæc fubjecit, Indictionem feptimam in Nicephorum hunc cadere non poffe. Siquidem Imperium arripuit ille anno 802. Indictione undecima: periit vero anno 811. Indictione quarta. Atqui ut nemo nefcit, a quinta-decima Indictione ad primam femper recurrimus, neque poteft inter undecimam Indictionem, & quartam Cycli fubfequentis, feptima Indictio reperiri. Hic Nicephorus fuerit alius, Phocas

Phocas cognominatus, qui iniit anno 961. Indictione quarta: obiitque anno 969. Indictione decima-tertia: atque adeo Indictio illa septima, in annum 964. cadat oportet, quo scriptus est hic Codex. Et alioquin characteris forma hanc ætatem præfert, nec referri potest ad Nicephorum Stauracii patrem, qui ineunte nono sæculo imperavit. In hoc Codice habetur Epistola Eusebii ad Carpianum, aureo charactere eleganter exarata. Specimen autem ex Matth. 6, 24. sic legitur:

Ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ Μαμωνᾷ. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα, τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε;

Aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mamonæ. Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis & bibatis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Et de vestimento quid soliciti estis?

Specimen VI. quod est in Tabula tertium, excerptum est ex Codice Bibliothecæ B. Mariæ Benedictinorum Florentiæ, ubi Acta Apostolorum & Epistolæ S. Pauli: qui descriptus est manu Theophylacti Presbyteri & in lege Doctoris, ut fertur in nota ad annum 984. quam inde excerptam edidimus Libro primo: & hic iterum proferimus: ἐγράφη αὕτη ἡ δέλτος ἰνδ. ιβ. ἔτει ςυϞβ'. διὰ χειρὸς Θεοφυλάκτου πρεσβυτέρου καὶ νομοδιδασκάλου. Hoc est: *Scriptus est hic liber, Indictione* XII. *anno* 6492. *id est, Christi* 984. *manu Theophylacti Presbyteri & in lege Doctoris.* Hac vero characterum forma sæculo item undecimo passim scriptitatum est. Specimen est initium Epistolæ ad Romanos, atque ita legitur:

Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ χριστοῦ, κλητὸς Ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν.

Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundum spiritum sanctitatis ex resurrectione mortuorum, Jesu Christi Domini nostri, per quem accepimus gratiam.

In septimo specimine exhibetur scriptura abbreviata sub finem decimi sæculi, ex Codice RR. PP. S. Basilii Romæ & ex simili eademque, ut videtur, manu scripto Cryptæ-Ferratæ, ubi notatur annus mundi 6494. id est, Christi 986. Abbreviationum genus admodum singulare est: quæ autem in exemplo feruntur ita legas.

IV

Ἐν ὀνόματι τοῦ π(ατ)ρ(ὸ)ς· καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου
πν(εύματο)ς· τῆς μιᾶς τρισυποστάτου καὶ προσ-
κυνητῆς θεότητος · τῆς ὁμοουσίου καὶ
ζωαρχικῆς τριάδος · τοῦ ἑνὸς θεοῦ · πα-
ρ' οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθή· καὶ πᾶν δώρημα
τέλειον, ἄνωθεν ἐστὶν ἡμᾶς κατέχειν· ἀμοιβῆς
τοῦ μονῃ λάλα καὶ ἱεραδίγλωσσα χείλη,
ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ταλαίπωρος · πεποιθώς ζ φ +

V

ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου κα-
ταφρονήσει· Οὐ δύνασθε θεῷ δου-
λεύειν καὶ μαμωνᾷ. Διὰ τοῦτο λέ-
γω ὑμῖν· μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑ-
μῶν τί φάγητε καὶ τί πίητε· μὴ
δὲ τῷ σώματι ὑμῶν· τί ἐνδύσησθε·
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;
Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.
ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν·
οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας·
καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει
αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρε-
τε αὐτῶν· τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν
ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα· καὶ
περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε·

VI

Παῦλος δοῦλος ι(ησο)ῦ χ(ριστο)ῦ· κλη-
τὸς ἀπόστολος· ἀφορι-
σμένος εἰς εὐαγγέλιον θ(εο)ῦ
ὃ προεπηγγείλατο διὰ
τῶν προφητῶν αὐτοῦ
ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου
ἐκ σπέρματος δα(υὶ)δ κατὰ
σάρκα· τοῦ ὁρισθέντος υἱ(οῦ)
θ(εο)ῦ ἐν δυνάμει· κατὰ πν(εῦμ)α
ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως
νεκρῶν ι(ησο)ῦ χ(ριστο)ῦ τοῦ κ(υρίο)υ ἡμῶν δι' οὗ ἐ-
λάβομεν χάριν ⁊ ζ +

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου λόγος εἰς ἕβδομον ψαλμὸν τοῦ Δαυὶδ, ὃν (ſic) ἦσε τῷ κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσὶ υἱοῦ Ἰεμενή. *Hæc vox varie ſcribitur infra.*

Δοκεῖ πως ἐναντίως ἔχειν πρὸς τὴν ἐν ταῖς Βασιλείαις ἱστορίαν ἔνθα τὰ περὶ τοῦ Δαυὶδ ἀναγέγραπται, ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ἑβδόμου ψαλμοῦ. ἐκεῖ γὰρ ὁ Χουσὶ ἀρχιέταιρος μὲν τοῦ Δαυὶδ, υἱὸς δὲ Ἀραχεὶ ἱστορεῖται· ἐνταῦθα δὲ Χουσὶ υἱὸς Ἰεμενεί. ἔστι δὲ οὔτε οὗτος, οὔτε ἄλλος τις τῶν ἐκεῖ φαινομένων υἱὸς Ἰεμενεί. μήποτε οὖν ἐπειδὴ μεγάλην ἀριστείαν καὶ ἀνδραγάθημα ἐκ τοῦ περὶ τῆς φιλίας σχηματισμοῦ ἐνεδείξατο· προσχωρήσας μὲν δῆθεν.

Sancti Patris noſtri Baſilii ſermo in ſeptimum Pſalmum David, quem cecinit Domino pro verbis Chuſi filii Jemini.

Inſcriptio ſeptimi Pſalmi oppoſita videtur iis, quæ in Libris Regnorum de Davide narrantur. Illic enim Chuſi princeps quidem amicorum David dicitur, ſed filius Arachi vocatur: hîc vero Chuſi filius Jemini. At neque hic, neque alius quiſpiam eorum, qui ibi memorantur, filius Jemini eſt. Num fortaſſe quia magnum ſtrenuumque facinus ex amicitiæ modo exhibuit, &c.

In Bibliotheca Laurentiana habetur Codex eodem ſæculo, eodem characteris genere, iiſdem cum abbreviationibus exaratus.

Octavum ſpecimen prodit ex Codice Regio 1886. x. ſæculi, membranaceo, eleganter deſcripto, in quo abbreviationes frequentiſſimæ, complectente expoſitiones in Acta Apoſtolorum & in Epiſtolas Pauli: ubi omnia, maxime ſub initium, auro fulgent. In hujus frontiſpicio hi Iambi leguntur aureo charactere unciali.

Ἔσφυζον (ſic) εἶχον ἄρρητον πάλαι πόθον
Οὓς, πλεῖστα πάντων, οὐχ ὅλη χωρεῖ φύσις
Λόγοις χαράξαι σῶν μαθητῶν καὶ φίλων,
Ἐν παγκάλῳ δὴ καὶ διζευγεῖ πτυκτίῳ·
Ἔχειν τε τούτοις φῶς, πνοὴν, βίου κλέος.
Ἔληξα τοῦ πόθου δὲ νῦν κατ' ἀξίαν,
Ἐκτοσθεν, ἐντὸς, πανταχοῦ καλλωπίσας·
Καὶ τοῦτο προστέθεικα τῇ τεχνουργίᾳ·
Ὡς ῥᾷστα γάρ τις πάντας εὕρῳ (ſic) τοὺς τόπους
Ἐφ' οὓς μετελθεῖν βούλεται πόνου δίχα, Ad marg. ſic in Cod. ἔλθοι πόνου.

VII

[illegible]

VIII

[illegible]

Ὡς εὐθεῖα ἐστὶν στάθμη προσοχῶν (ſic) ἐμπείρως·
Ad marg. ſic in Cod. ὅλος Πίνδ. Τοῖς ἐν πίνακι προσφυῶς γεγραμμένοις·
Ἀλλ' ὦ βλύσας ἄβυσσον ἐνθέων λόγων,
Ὡς ἐκ κρήνης ῥεύσασαν σῶν μυστῶν γλώττης,
Ψυχὴν ἐμὴν ἄνικμον ἐν καιρῷ δίκης·
Εἴης ποτίζων καινὸν ἄμβροτον πόμα,
Οὓς σοὺς μαθητὰς εἶπας ἐκπίνειν τότε.

Alii ſequuntur Iambi, quos non intereſt adferre. In margine autem vides, vel manu ipſius Scribæ ludentis, vel manu alterius cavillantis, bis ſcriptum, ὅλος Πίνδαρος, *Totus Pindarus.* At certe hi Iambi nihil habent cum Pindaro affinitatis. Senſus eſt.

Innatum habui jam olim ingens deſiderium,
Quos, ô Conditor omnium, tota rerum natura non capit,
Sermones Diſcipulorum & amicorum tuorum exarandi,
In pulcherrimo ſcilicet ac ſplendido Libro:
Ipſoſque habendi in lucem, reſpirationem & vitæ gloriam,
Jam vero condigne deſiderio finem impoſui,
Exornans ipſum intus, foris, ubique.
Illudque item artificio addidi:
Totus Pindarus. *Ut enim quivis facillime loca inveniat,*
(Quæ vult adire) ſine labore:
Primum ceu rectæ normæ mentem perite adhibeat,
Totus Pindarus. *Iis quæ in Tabula appoſite ſcripta ſunt.*
Verum, tu qui divinorum ſermonum abyſſum manare feciſti,
Quæ ex Myſtarum tuarum lingua quaſi ex fonte effluxit;
Animam meam arentem in tempore judicii
Novo immortalique potu recrees,
Qui dixiſti Diſcipulos tuos tunc bibituros eſſe.

Specimina vero iſthæc abbreviationum non ita prolixa dedimus: quia item in fine hujuſce operis abbreviationum ſylvam congeſſimus, legendis vel difficillimis exemplaribus peropportunam. Specimen vulgaribus literis ita ſcribitur.

Διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας. τούτους δὲ ἐδόξασα διὰ τῶν χαρισμάτων τῆς υἱοθεσίας. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; ὡσεὶ ἔλεγε· τούτων οὕτως ὄντων, μηδεὶς λοιπὸν περὶ τῶν ὧδε πειρασμῶν, ἢ κινδύνων λόγον ποιείσθω· τί γὰρ ἔνι εἰπεῖν πρὸς τὴν τοσαύτην ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ; τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; ποῖα; ὅτι προώρισεν; ὅτι ἐκάλεσεν, ὅτι ἐδικαίωσεν, ὅτι ἐδόξασε; πρὸς τοσαύτην ἀφθονίαν εὐεργεσιῶν τί ἐροῦμεν; οὐδὲ εὐχαρίστων φησὶ λόγων εὐποροῦμεν, μήτοιγε ἔργων ἀμοιβῆς· τοσαύτη ἐστὶν ἄφατος αὐτοῦ ἡ περὶ ἡμῶν χάρις. εἶτα ὥσπερ πόρισμα λαβὼν ἐντεῦθεν, φησὶ, εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; οὐδείς· κἂν γὰρ

Per lavacri regenerationem. Hos vero gloria affeci per chariſmata adoptionis. Quid ergo ad hæc dicemus? ac ſi diceret, Cum hæc ita ſe habeant, nemo de tentationibus aut periculis hujus vitæ verba faciat. Quid enim fari liceat de tanta Dei bonitate? Quid ad hæc? qualia dicemus? quod prædeſtinaverit, quod vocaverit, quod juſtificaverit, quod glorificaverit? Ad tantam beneficiorum copiam quid dicemus? Ne quidem verba ad gratiarum actionem nobis ſuppetunt, nedum operibus vicem referamus: tanta, tam ineffabilis eſt ejus erga nos gratia. Deinde, quaſi hinc ſumta occaſione, ait, Si Deus pro nobis, quis con-

τινες βλάπτειν ἐπιχειρήσωσιν, οὐ βλάψουσιν, ἀλλ' ὠφελήσουσι. πόθεν δὲ δῆλον, ὅτι ὑπὲρ ἡμῶν ὁ Θεός;

tra nos? Nemo. Licet enim quidam nos lædere conentur, non revera lædent, ſed juvabunt. Undenam autem palam eſt Deum pro nobis eſſe?

CAPUT V.

De Κρυπτογραφίᾳ, *ſive de Alphabetis arcanis Græcorum, & eorum uſu. Exemplum ex Codice Baſiliano. De commixtione Literarum arcanarum varii generis.*

ETSI de notis omnibus ſingularibus, deque abbreviationibus & ſignis, quæ ad varias diſciplinas & artes pertinent, & in Cryptographia ſive arcana ſcriptura cenſentur, toto Libro quinto acturi ſimus; illud tamen Cryptographiæ genus, quod a decimo ſæculo a Calligraphis paſſim in Codicibus cujuſvis generis uſurpatur, hic repræſentare & explanare viſum eſt: quia ſic frequentatum occurrit ubique, ut cum vulgari ſcriptura locum habere mereatur.

Alphabeta arcana; id eſt, ad ea ſignificanda, quæ nonniſi a peritis intelligi poſſent, jamdiu in uſu fuerunt apud Græcos: in Manuſcriptis enim undecimi & ſequentium ſæculorum non infrequenter occurrunt. Duplici autem modo arcana & occulta, quæ non omnibus aperta eſſent, exarabant; primo per commutationem literarum vulgaris formæ: cujuſmodi eſt Alphabetum ſecundum in Tabula ſequenti, ubi θ pro α ponitur, & ſic cætera: hoc porro arcane ſcribendi genus frequentius uſurpabatur; Secundo per literas diverſæ admodum ac novatæ figuræ: qualia ſunt Alphabeta tertium & ſextum infra.

Hæc autem Alphabeta exſcripſimus ex Codice Monaſterii B. Mariæ Florentiæ, complectente Libros omnes novi Teſtamenti: deindeque Synaxarium & breve Menologium. In fine vero legitur, χειρὶ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐλαχίστου Μάρκου, ἐν ἔτει ͵ϛωμ'. μηνὶ Δεκεμβρίῳ κη'. ἡμέρα β'. Id eſt, *Manu peccatoris & viliſſimi Marci, anno (mundi)* 6840. (*id eſt, Chriſti* 1332.) *menſis Decembris* 28. *feria ſecunda.* Eodem in folio pagina ſequenti legitur, Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τῶν ἀλφαβήτων, *Initium cum Deo Alphabetorum.* Hinc ſubjiciuntur Alphabeta, ut hic depingi curavimus.

Primum Alphabetum vulgare eſt. Secundum eſt Alphabetum arcanum per commutationem literarum vulgarium; verbi gratiâ, θ pro α, η pro β, ζ pro γ, &c. ut vides in Tabula.

Tertium Alphabetum eſt item arcanum, commutata literarum figura, ut in Tabula obſervatur.

Quartum & quintum Alphabetum, a vulgari literarum uncialium forma parum recedunt. In his autem, maxime in quinto, literæ A, E, Σ, Ω, hac forma depinguntur: quæ in aliis vetuſtis Græcis Græca manu ſcriptis Codicibus, nuſquam obſervatæ nobis ſunt; ſed earum formarum loco ſcribitur, ⅄, ϵ, C, ω, ut plerumque diximus. In manuſcriptis autem Græcis Latina manu ſcriptis, hæ formæ A, E, nonnumquam reperiuntur, in iiſdem vero reliquæ literæ, ut a Calligraphis Græcis, ſcribuntur. Formam tamen Ξ, numquam, ne in arcanis quidem literis, vidi; ſed in Tabulis ſolum veteribus,

tum æneis tum marmoreis, atque in numiſmatibus; in libris autem varie ſcribitur, ut ſupra videas Lib. 3. Monendum porro eſt, etſi litera A, hac formâ, in Codicibus Græcis Græca manu ſcriptis, aliquantæ vetuſtatis, non exſtet; aliam tamen ejus formam eſſe non abſimilem, quæ Librorum, & Capitum initio uſurpatur, nempe ℨ, quæ item in marmoribus & inſcriptionibus infimi ævi interdum occurrit; ſed in literis inciſis cujuſvis ætatis frequentius A habetur.

Sextum Alphabetum, inter arcana haud dubie computandum, peregrinas omnino literarum figuras habet. In hoc ſcripturæ genere ſemper accentus & ſpiritus vulgari forma ſcribuntur, cujuſcumque tandem modi literæ arcanæ ſint.

Secundum Alphabetum, quod uti diximus frequentius uſurpatum comperimus, in fine Librorum adhibetur ab Amanuenſibus, ad quaſdam ſententias pro arbitrio conſcribendas: ubi arcani plerumque nulla ratio.

Quæ prima occurrit nobis nota hujuſmodi, anno 1001. in Ægypto data fuit: habeturque in Codice Regio 2910. membranaceo: ubi Athanaſii quæſtiones & alia; in fine autem ſic legitur,

Ἐμπερακτον αἰνῶν τὴν ἀνάγνωσιν, φίλε,
Μέμνησο τοῦ γράψαντος ἐν τῷ βιβλίῳ.

ἐζθθ'φβ ςθ' υεθλω οἐλνψλω ποβθζπλχ ἐν υσθθ αἰζχκψλχ, ἔτους κόσμου ,ςφθ'. ἰνδ. ιγ. Poſtrema vero ſic leguntur: ἐγράφη διὰ χερὸς Λέοντος κληρικοῦ ἐν χώρᾳ Αἰγύπτου, ἔτους κόσμου ,ςφθ'. ἰνδ. ιγ'. Totum ſic interpretamur:

Dum propoſitam lectionem laudabis, amice,
Memento ejus, qui librum ſcripſit.

Scriptus eſt manu Leonis Clerici in Regione Ægypti, anno mundi 6509. *Chriſti nempe* 1001. *Indictione decima-tertia.*

1. α · β · γ · δ · ε · ζ · η · θ · ι · κ · λ ·
μ · ν · ξ · ο · π · ρ · σ · τ · υ · φ · χ · ψ · ω ·

2. θ · η · ζ · ς · ε · γ · β · α · ϙ · π · ο ·
ξ · ν · μ · λ · κ · ϡ · ω · ψ · χ · φ · υ · τ · σ ·

3. [illegible]
[illegible]

4. Α Β · Τ · Α · Ξ · Ζ · Η · Θ · Ι · Κ · Λ · Μ ·
Ν · Ξ · Σ · Γ · Ρ · Ε · Τ · Υ · Φ · Χ · Ψ · Ω

5. Α · Β · Γ · Δ · Ε · Ζ · Η · Θ · Ι · Κ · Λ · Μ · Ν ·
Ξ · Ο · Π · Ρ · Σ · Τ · Υ · Φ · Χ · Ψ · Ω

6. [illegible]
[illegible]
[illegible]

Aliquot huic ſimiles notas adtulimus in notis Calligraphorum Libro primo ordine Chronologico poſitis : quæ notæ ut plurimum aut Calligraphi nomen, aut alia quædam leviora exprimunt. Rem tamen perinſignem in Codice quodam RR. PP. S. Baſilii Romæ deprehendi, ubi exſtant Aſcetica & Quæſtiones S. Baſilii. Ad calcem autem hæc leguntur, ſine Calligraphi nomine.

Επληρώθη ἡ παροῦσα βίβλος τῶν ἀσκητικῶν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου μηνὶ Αὐγούστῳ, η. ἡμέρα. γ'. ὥρα ια'. τοῦ ςχιγ' ἔτους, ἰνδικτιῶνος ιγ'. τῷ ἐνιαυτῷ, ὅτε καὶ ὁ ἁγιώτατος πάπας Πασχάλιος σιγίλλιον ἐλευθερίας ἐποίησε τοῦ θ'ς ζλ ψθ' ψλχ (id eſt, ἁγιοτάτου) πατρὸς ἡμῶν Βαρθολομαίου εἰς τὴν ἁγίαν αὐτοῦ μονὴν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου, τῆς καλουμένης ρλυλνζθ'ψβ. (id eſt, Ροχονιάτη) ἣν αὐτὸς ἐκ βάθρων ἀνήγειρε καὶ ἀνῳκοδόμησεν εἰς ὠφέλειαν πολλῶν ψυχῶν καὶ δόξαν Θεοῦ. τῷ αὐτῷ δὲ ἐνιαυτῷ ὑποστρέψας ὁ Βαιμουνδης εἰς Καλαβρίαν φεχ'ζσν ἐπ κρλωσκλψ θοεμζ'λχ. ἐπ ψλ'ψε ςε ἔχρεν θ'νθ'κθχωζν β' θ'ζζ'θ ξλνβ' οχψρσαεζωθ ἐπ νεζρσν ξθοθζζ'νσν· κθ'νχ ζθ'ρ ἐκλοχλ'ρπεζ θ'χψβν' Νζπλ'οθλω λ' λθοθζ'ζνλω πθζ' 'θρχιεπίσκοπος ξεψθ' ψβω ζενεθω θ'χψλχ. Hæc porro poſtrema charactere vulgari ita leguntur : τῷ αὐτῷ δὲ ἐνιαυτῷ ὑποστρέψας ὁ Βαιμουνδης εἰς Καλαβρίαν φεύγων ἐκ προσώπου Ἀλεξίου, ἔκτοτε δὲ εὗρεν ἀνάπαυσιν ἡ ἁγία μονὴ, λυτρωθεῖσα ἐκ χειρῶν Μαλαιΐνων. πάνυ γὰρ ἐπολυόρκει, (lege ἐπολιόρκει) αὐτὴν Νικόλαος ὁ Μαλαιΐνος καὶ ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῆς γενεᾶς αὐτοῦ.

Horum interpretatio hæc eſt.

Abſolutus eſt hic liber Aſceticorum ſancti Patris noſtri Baſilii, menſis Auguſti octavo die, feria tertia, hora undecima, anni 6613. (nempe a creatione mundi; Chriſti vero 1105.) *Indictione decima-tertia. Eodem anno, quo ſanctiſſimus Papa Paſchalis ſigillum libertatis fecit ſanctiſſimo Patri noſtro Bartholomæo, pro ſancto ejus Monaſterio ſanctiſſimæ Deiparæ, quod vocatur Rochoniate, quodque ipſe a fundamentis excitavit & reſtauravit, ad utilitatem animarum multarum, & ad Dei gloriam. Eodem autem ipſo anno reverſus eſt Bæmundis in Calabriam, fugiens a facie Alexii: tunc autem requiem invenit ſanctum Monaſterium, ereptum e manibus Malæïnorum. Admodum enim obſidebat illud Nicolaus Malæinus Archiepiſcopus cum cognatione ſua.*

Sub hæc autem in Codice hæc leguntur.

Δόξα τῷ πληρωτῇ τῶν καλῶν

Gloria bonorum perfectori.

Et poſtea:

Εἰς β' ἦρξε τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ εἰς γ'

Ἔλαβε πέρας τοῦ μηνὸς Αὐγούστου η.

Id eſt:

Feria ſecunda ſancti Spiritus, ſive Pentecoſtes, *incœptus eſt liber*,

Et finem habuit feria tertia, menſis Auguſti die octava.

Paſchalis hic memoratus, eſt II. hujus nominis. Monaſterium Rochoniatæ eſt in Archiepiſcopatu Roſcianenſi in Calabria. Quæ de Boëmundo ait, videlicet fugiſſe illum a facie Alexii Comneni, arcanis literis ſcribuntur metu ejuſdem Boëmundi. Quod dicit vero Boëmundum pulſum fuiſſe ab Alexio Comneno, id itidem narrat Anna Comnena in Alexiade, quia ut iſte Græcus, Græcorum rebus nimium ſtudebat : nam ut hiſtorici Latini narrant, Boëmundus Alexii copias male accepit, ipſique clades intulit. Arcano item charactere ſcribuntur, quæ de Malæinis & de Nicolao Malæino Roſciani

Archiepiſcopo narrantur, videlicet Monaſterium Rochoniatæ injurias accepiſſe obſeſſumque fuiſſe ab Archiepiſcopo ſuaque cognatione : qui Archiepiſcopus Nicolaus Malæinus, a Ferdinando Ughello in Italia ſacra inter Archiepiſcopos Roſcianenſes omiſſus eſt. Nicolai vero Malæini & alterius ejuſdem familiæ, Leonis ſcilicet Malæini, viri primarii, mentio habetur infra in Diplomatibus Neapolitanis. Alphabetum autem illud arcanum ex commutatione literarum, cum vulgari Alphabeto ſic confertur,

α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ φ χ ψ ω.

θ η ζ ς ε γ β α ζ π ο ξ ν μ λ κ ⁊ ω ψ χ φ υ τ σ.

Hoc arcanum Alphabeti genus in aliis item exemplaribus adhibetur : ut in Codice Colbertino, num. 3607. ubi Deſcriptio Conſtantinopolis ſub Alexio Comneno, & Origenis de Oratione fragmentum, in fine legitur: ✠ ἐψλχ ψλν ψλ' υθ⁊ζν' ἐδθυλαζν ςζθ υζ⁊λω ἐξλχ ζενθςζλχ ζ'ε⁊λξλν'θυλχ ψλχ κθυνθ'. Hæc Græcobarbara ita leguntur vulgari charactere, prima litera ἐ poſitâ pro ἐπλήρωθη, ut liquidum eſt : ἐπλειώθη τοῦτον (ſic) ὁ βαρὶν (l. βιβλίον) ἐσταχώθη διὰ χειρὸς ἐμοῦ Γεναδίου ἱερομονάχου τοῦ Παχνά, Id eſt : *Completus eſt hic libellus, compactus manu mea Genadii Hieromonachi cognomine Pachna.* Ἐστάχωθη ex σταχόνω vel σταχόω, quæ vox apud Græcos infimi ævi libros compingere ſignificat. In Codice vero ejuſdem Bibliothecæ, num. 993. ad calcem legitur, ςλ'μθ αεσ ψσ ςλ'νψζ ψλ' ψέολω. Id eſt, δόξα Θεῷ τῷ δόντι ὁ τέλος, *Gloria Deo qui finem dedit.* Alia ſimilia bene multa proferre poſſemus : ſed hæc ad ſpecimen ſatis ſunto, cum maxime jam plurima Libro primo Cryptographiæ ſpecimina dederimus. Monendum tamen eſt, alias ſubinde uſurpari ab Amanuenſibus literarum commutationes, plerumque ſine accentibus ac ſpiritibus, quas utpote breviſſimas hactenus legere non potuimus. Sic in Codice Laurentiano bombycino, a trecentis circiter annis exarato, in fine legitur, ὁ βιβλίον τοῦτο ἱερέως Μανουὴλ, ψδα ςρν απτκςτυπλ. In Regio autem num. 1877. hæc feruntur ad calcem, ſed non primâ manu : ωαν φφπυσρβωτφδβαηδρωηεσθνφφκχ. In Codice autem quodam Orationum S. Baſilii & Gregorii Nazianzeni, qui XI. ſæculo conſcriptus eſt, in fine habetur ψ'εψ'ψ'φφ : quod qua ratione legi debeat ignoramus. Sane tam brevium clauſularum, quæ a ludentibus Calligraphis, pro arbitrio cujuſque mutatis literis, confictæ ſunt, lectionem fruſtra a quovis tentandam eſſe arbitror.

Aliud item arcanum ſcribendi genus apud Calligraphos obſervatur : ubi ſcilicet vulgares literas inverſas depingunt ; arcanas vero variis ex Alphabetis deſumtas commiſcent ; ita ut nonniſi ex mutua omnium Alphabetorum collatione, hac ratione ſcripta legi poſſint. Hujus ſcripturæ exemplum ſingulare jam Libro primo protulimus ad annum 1509. hic vero repetere juvat. In Codice Colbertino, num. 591. bombycino, ubi Menæum Græcorum menſis Septembris, in fine legitur : φυλάττε τελὰς τοὺς ἐμοὺς τρεῖς δακτύλους, τοὺς γεγραφότας τὸ δέλτον ταύτην, ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· γέγονε δὲ ξύσμα καὶ ληξότητα (ſic) ἀπὸ χειρὸς κἀμοῦ Παύλου ἱερέως τοῦ χάριν καὶ τοῦ προσηγορίαν τοῦ οἰκοῦντος ἐν πόλει Ἄλσος· καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὴν, εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ τὸν κύριον διὰ τῶν πολλῶν μου σφαλμάτων.

Γέγονε δὲ πάλιν ἀπὸ ἐξόδου καὶ συνδρομῆς τοῦ πανευγενικωτάτου καὶ ἀγχινουστάτου νηφαλαιοτάτου κυρεο (ſic) Κυριακῶ ἱερέα· οὗ ὁ γεννήτωρ Παπασιανὸς, καὶ ἔμπαλι Φοίνικος· καὶ ὅπου ἂν θέλει παρὰ δὲ αὐτὸ (ſic) διαμοίρας ψυχῆς.

αφ'θ χριστοῦ.

Hæc literis arcanis ſcripta ſic leguntur, ἐτελειώθη δὲ ἡμέρα σαββάτῳ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐγχρονίας αφ'θ χριστοῦ, Græcobarbaram ſubſcriptionem ita vertimus : *Serva, Trinitas, tres digitos meos, quibus hunc librum ſcripſi, Pater, Fili, & Spiritus ſancte. Hæc porro ſcriptio abſoluta fuit manu mea Pauli* ἱερέως, *ſeu Sacerdotis, tum gratiâ, tum cognomento : qui habito in urbe Halſus. Qui hunc legeritis precamini pro me Dominum ad remiſſionem delictorum meorum. Exaratus autem fuit ſumtibus nobiliſſimi & ingenioſiſſimi temperantiſſimique viri Domini Cyriaci Sacerdotis, cujus pater eſt Papaſtianus cognomine Phœnix.*

Completus eſt autem die Sabbati, menſe Auguſto, anno Chriſti 1509.

Prima vox in arcanis tribus lineis, ſcilicet ἐτελειώθη, inverſis literis ſcribitur, ut vides; ſecunda δὲ, abbreviatione vulgari depingitur additis duobus punctis : articulus ἡ, ex tertio Alphabeto, ut ſupra, deſumitur : quarta vox δέλτος primam literam ξ pro δ habet, quod in nullo Alphabeto obſervatur, ſecundam, ε vulgarem, retinet cum accentu, quod ſemper obſervatur in Cryptographia per literarum commutationem facta ; poſtea epiſemon ϡ literam λ numero tertiam exprimit, exemplo ſingulari, & ſimiliter tota ſyllaba τος, ductu non communi delineatur. In voce σαββάτῳ, σ cum vulgari forma retinetur; ut frequenter obſerves in ſpeciminibus Libro primo, ubi interdum Calligraphi vulgares literas ſervant. α, linea punctis ſuperne & inferne notata deſignatur, ut frequentiſſime occurrit in Mſſ. Græcis. Duplex β ſequens, ex tertio & ſexto Alphabeto paulum mutata forma deſumitur. Duæ ſequentes voces τοῦ Αὐγούστου ad ſecundi Alphabeti normam deſcriptæ ſunt. μηνὸς primam literam per ξ deſcriptam habet ſingulari forma; id curantibus Calligraphis, ut Lectorem etiam Cryptographiæ gnarum exercitarent : ſecunda litera β pro η ex ſecundo Alphabeto deſumitur, ſyllaba νὸς vulgari forma unciali ſcribitur. In voce ἐγχρονίας, ε inverſum ſcribitur, γ lapſu graphico omiſſum eſt, χ ex tertio Alphabeto cum modico diſcrimine, & poſtea ſimiliter in voce χριστοῦ. ϡ pro ρ ſcribitur ex ſecundo Alphabeto, λ pro ο : ſed ν illo modo effictum non occurrit in Alphabetis arcanis, ι vulgari forma, α per lineam cum punctis duobus, ſed ſupra poſitis : σ vulgari modo. In nota anni αφ'θ, prima & ſecunda litera ex ſecundo Alphabeto ſumitur : media ex tertio, nonnihil variante figurâ. Atque ita omnes Cryptographiæ modos in hac ſubſcriptione uſurpaſſe videtur Paulus Calligraphus. Hæc de Cryptographia.

Præter illas vero formas, & mutationes, quas ad certas regulas quodammodo reduxerant Calligraphi. Aliæ item nec paucæ obſervantur, quæ pro arbitrio a nonnullis ſive ludentibus, ſive aliud agentibus, excogitatæ ſunt, neque tamen ad publicum uſum emanaſſe videntur. Quas omnes in ſequenti Libro delineabimus, quotquot ſcilicet ad manum venerunt : ubi etiam notas artium & diſciplinarum omnium cum explicatione proferemus, chara-

cteres item alios, ac nominum propriorum abbreviationes omnes, quæ ad notitiam venerunt, cum monocondiliis aliisque omnibus abbreviationum generibus.

CAPUT V.

Specimina Characterum undecimi sæculi ex Codicibus Illustrissimi Abbatis Dominici Passionei. Item ex Cod. olim Monasterii S. Dionysii, in Gallia descripto, cum Alphabeto Norvagico indidem. Ex altero quoque Regio exemplum. De Codice quodam & de Bibliotheca Eudociæ Augustæ Macrembolitissæ.

PRIMA Tabula specimina septem exhibet ex Bibliotheca Illustrissimi nobisque amicissimi viri Dominici Passionei: qui annos viginti-quatuor vix emensus, incredibili fulget rerum disciplinarumque notitia, Græcis Latinisque literis adprime eruditus, Bibliothecamque numerosam Manuscriptorum editorumque exemplarium comparavit, librorum delectu cum paucis numerandam. Literatorum commodis sic advigilans, ut quæ vel penes se habet, vel amicorum ope nancisci potest, quibusvis literariæ rei operam dantibus nec rogatus offerat. Specimina vero qualia ille transmitti curavit hic proferimus.

Primum prodit ex Codice Homiliarum S. Joannis Chrysostomi; estque decimi sæculi, ut ex forma characteris æstimatur. Spiritus prisco more notantur. Codex notam habet LL in exemplo transmisso.

Secundum ex Cod. Homiliarum ejusdem in Matthæum: estque undecimi sæculi, ut videtur. Codex notatur H.

Tertium ex Cod. novi Testamenti, ejusdem circiter ævi, qui notatur B.

Quartum ex Cod. Chrysostomi in Matthæum, ejusdem, ut videtur, ætatis, qui notatur C.

Quintum ex Cod. Homiliarum Joan. Chrysost. ejusdem, ut putatur, ævi, qui notatur V.

Sextum ex Codice S. Gregorii Nysseni ejusdem ætatis, ut creditur. Cod. notatur I.

Septimum ex Cod. Eclogarum S. Joan. Chrysostomi paris ætatis. Codex notatur FF.

Primum exemplum ex Homilia quadam Chrysostomi, ita legitur: μηδὲν τούτων ἀνεξέταστον ἀφεῖναι· ἀλλὰ πάντα διερευνησάμενον ἀκριβῶς, καταλλήλως τὰ παρ' ἑαυτοῦ προσάγειν τὸν ἱερώμενον, ἵνα. Hoc est, *Nihil horum sine examine relinquere; sed omnibus accurate perpensis, congruenter sua proferre consecratum hominem, ut.*

Secundum exemplum ex Homiliis Chrysostomi in Matthæum, sic vulgaribus typis edimus: τὰς γυναῖκας ποιῶσι· καὶ παρθένους γυμνάσαντες ἐπὶ τῆς παλαίστρας ἄγωσιν ἐπὶ θέαν ἀνθρώπων, καὶ λαθραίους. Id est, *Mulieres faciant, & virgines prius in palæstra exercitatas, in conspectum hominum agant, & occultos....*

Tertium exemplum ex Evangelio Matthæi, sic habet: πᾶ]σαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοι[κεσίας. Id est, *Omnes igitur generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim, & a David usque ad transmigrationem.*

Quartum ſpecimen ex altero Chryſoſtomi Codice in Matthæum : Ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, ὅτι καθὼς ἠδύναντο ἀκούειν, ἐλάλη, (pro ἐλάλει) αὐτοῖς τὸν λόγον ἐν παραβολαῖς. Εἶτα δεικνὺς αὐτὸν κενοτομοῦντα (l. καινοτομοῦντα.) Id eſt : *Marcus autem ait, quod quemadmodum audire poſſent, loqueretur ipſis ſermonem in parabolis. . . .*

Quintum ſpecimen ex Homiliis Chryſoſtomi ſic habet, Μωσῆς μὲν πέντε βιβλία συγγράψας, οὐδαμοῦ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τέθεικεν, οὐδὲ οἱ μετ' ἐκεῖν- Id eſt, *Moyſes quinque Libros ſcribens, nuſquam nomen ſuum poſuit : neque qui poſt. . .*

Sextum ſpecimen ex Gregorio Nyſſ. ſic habet :-πουμένῳ γὰρ αὐτῷ τότε νύχιον περὶ τοῦ λόγου τῆς πίστεως, καὶ πάντοι- ob brevitatem interpretari non poſſumus.

Septimum ex Codice Eclogarum S. Joannis Chryſoſtomi ſic legitur -ξόμενον. Εἰ γὰρ τὸν ἄρχοντα ἐκεῖνον, τὸν μήτε Θεὸν φοβούμενον, μήτε ἀνθρώποις αἰσχυνό-

I

Μηδὲν τοῦτο παράδοξον φάσκομεν εἶναι·
ἀλλὰ πάντα δὴ τὸν γεγραμμένον ἀ-
κριβῶς καταμαθόντας τοῦ παρόντος
τοῦ προσάγειν τὸ ἡμῖν ὁμόνοιαν·

II

Τὰς γυναῖκας ποιοῦσι· καὶ παρ-
θένοις γυναιξὶν ἀσάμενοι τὰ ἐπὶ τῆς
τραπέζης σπαράγματα ἐπὶ μὲν
αὐτῶν καὶ λαθραίοις κα

III

Σαὶ ὁ υἱὸς γενεαί· ἀπὸ
τοῦ Ἀβραὰμ ἕως
Δαδ. γενεαὶ δεκα-
τέσσαρες· καὶ ἀπὸ
Δαδ ἕως τῆς μετοι

IV

Ὁ δὲ Μάρκος φησὶν· ὅτι
καθὼς ἠδύναντο ἀκού-
ειν, ἐλάλη αὐτοῖς τὸν λό-
γον ἐν παραβολαῖς· εἶτα
δεικνὺς αὐτὸν κενοτομοῦντα,

V

Μωσῆς μὲν πέντε βι-
βλία συγγράψας, οὐδα-
μοῦ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τέ-
θεικεν· οὐδὲ οἱ μετ' ἐκεῖ

VI

Πουμένῳ γὰρ αὐτῷ
τότε νύχιον· περὶ
τοῦ λόγου τῆς πί-
στεως· καὶ πάντοι

VII

Ξόμενον· εἰ γὰρ τὸν ἄρχοντα ἐκεῖνον· τὸν μήτε Θεὸν φοβού-
μενον· μήτε ἀνθρώποις αἰσχυνόμενον· ἐπέκαμψεν ἡ χήρα,
πολλῷ μᾶλλον τὸν ἀγαθὸν ἐπισπάσεται ἡ συνεχὴς ἔντευξις.

μένον ἐπέκαμψεν ἡ χήρα, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἀγαθὸν ἐπισπάσεται ἡ συνεχὴς ἔντευξις. *Nam si Magistratum illum, qui nec Deum timebat, nec homines reverebatur, flexit tamen vidua; multo magis bonum illum attrahet assidua precatio.*

Sequentis Tabulæ specimen primum profertur ex Bibliotheca Colbertina. Codex numero 4954. qui Bibliothecæ Thuanæ fuerat, descriptus est in Gallia anno 1022. in castro de Colonia a Monacho, cui nomen Helias erat: minus perito homine, qui perpetuo vocales ι, η, ε, αι, similiterque ο & ω, aliasque, Græculorum infimi ævi more, confundit. Accentus & spiritus negligenter adscribit, omittitque frequentius. Fuitque olim Monasterii S. Dionysii in Francia, hinc ad Thuanam, deinde ad Colbertinam Bibliothecam transiit. Prima pagina præfert Imaginem Christi, & quatuor Evangelistarum: continetque Codex Officium Ecclesiasticum Græcorum. Fol. 154. legitur, *Liber Beati Dionysii Areopagitæ, qui eum furatus fuerit anathema sit.* Et in fine fol. penultimo habetur Lectio Actuum Apostolorum in die Sancti Dionysii recitari solita, charactere undecimi, ut videtur, sæculi, cum hoc titulo Latine ejusdem ævi, *Epistola in festo Beati Dionysii.* Fol. ultimo legitur: *Odo divina permissione Abbas Beati Dionysii in Francia, omnibus præsentes literas inspecturis:* quæ tempore Odonis Abbatis haud dubie scripta sunt. Quatuor autem hujus nominis San-Dionysiani Monasterii Abbates fuerunt; nimirum Odo primus nono sæculo, qui Rex Galliæ fuit; Odo II. qui Sugerium excepit anno 1151. Odo III. qui huic successit anno circiter 1163. Odo IV. qui iniit anno 1229. Sub secundo vel tertio Odone hæc scripta videntur. In eodem Codice plerumque exaratur Alphabetum Græcum, ut a Latinis scribi solebat: cujus exemplum infra damus ut habetur fol. 56. verso, ubi ϛ pro veterum more, inter Alphabeti literas censetur.

In fronte Libri exstat Alphabetum Norvagicum literis videlicet Runnicis, quales in Norvegia adhibebantur. Etsi vero nuper a *V. C. Georgio Hickesio* Runnicorum characterum genera omnia ex vetustis monumentis edita sint, e re tamen duximus hoc Alphabetum in Tabula proferre: quia inter varia quæ publicata sunt Alphabeta, aliquid semper interest discriminis: & sane hoc, quod nunc primum damus, cum nullo ex Hickesianis perfecte consentit. Postea vero scribitur Latine, sed Norvagico charactere, *Sanctus Dionysius.*

In fine Codicis legitur oblongo & insolenti literarum ductu, ut vides in specimine, hoc dictum apud Calligraphos frequentissimum:

mſ. εὐπτι. Ἡ χεὶρ μὲν ἡ γράψασα σήπεται τάφῳ,
Γραφὴ δὲ μένει πρὸς χρόνους πολλούς. δόξα τῷ Θεῷ, ἀμήν.

Hoc est:

Manus quidem quæ scripsit in sepulcro putrescit,
Scriptura vero ad annos multos perseverat. Gloria Deo, amen:

Deinde sequitur: ἐτελειώθη ὁ παρὸν ἐκλογάδιον διὰ χειρὸς Ηλίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ μοναχοῦ σπηλαιώτου, μηνὶ Νοεμβρίῳ κϛ'. ἡμέρα κυριακῇ, ὥρα θ'. ἔτει ϛφλ'. ινδ. ε. ἐν χώρα Φραγκίας Κάστρο δεκολονίας. ὡς γὰρ τῷ μετεκβολλῶν τὸν γραμμάτιον, οὕτως καὶ ἔγραψα. Hoc est, *Absoluta est præsens Collectio manu Heliæ Presbyteri & Monachi Spelæotæ, (sive in Spelæo viventis,) vigesima-sexta mensis Novembris, die Dominica, hora nona, anno (mundi) 6530. (id est Christi 1022.) Indictione quinta, in regione Franciæ castro de Colonia.* Castrum autem de Colonia for-

I

Πρωΐας δὲ γενομένης συμβούλιον ἔλαβον
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ
λαοῦ κατὰ τοῦ ΙΥ, ὥστε θανατῶσαι
αὐτόν· καὶ δήσαντες αὐτὸν καὶ παρέδωκαν
αὐτὸν ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι· τότε
ἰδὼν ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν ὅτι κατε-
κρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψεν τὰ τρι-
άκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς
πρεσβυτέροις λέγων· ἥμαρτον καὶ τοῖς
αἷμα ἀθῶον:

α ϋ ν ϛ δ Δ α ε ϛ ϛ 3 ͱ η · θ · ι · ι · κ · λ γ · μ μ ·
ν · ξ · ο · ϖ π · ρ · c σ · τ · υ · φ · φ · χ · ψ ψ · ω ω ·

Η ΧΕΙΡ ΜΕΝ Η ΓΡΑΨΑCΑ, CΗΠΕΤΑΙ ΤΑΦΩ, ΓΡΑΦΗ ΔΕ
ΜΕΝΕΙ ΠΡΟC ΧΡΟΝΟΥC ΠΟΛΛΟΥC: ΑΜΗΝ: ΘΑΜΗΝ:

Alphab. Norvagicum. [illegible]

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z

[illegible]

s a n c t u s d i o n i s i u s

[illegible]

II

Παῦλος δοῦλος ΙΥ ΧΥ κλητὸς ἀπόστολος·
ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον ΘΥ· ὃ προε-
πηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ
ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ
τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαδ κα-
τὰ σάρκα· τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ ΘΥ,
ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀνα-
στάσεως νεκρῶν ΙΥ ΧΥ τοῦ ΚΥ ἡμῶν·
δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν
εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι
τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος
αὐτοῦ· ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ ΙΥ ΧΥ·
πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ ἀγαπητοῖς ΘΥ
κλητοῖς ἁγίοις· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη

B 4

taſſe idipſum eſt, quod in Cenomanenſi Diœceſi memoratur a Valeſio in Notitia Galliarum. Quæ ſequuntur, ſubbarbara ſane, indicare videntur, ipſum ad fidem exemplaris ſui apographum edidiſſe, ut errores paſſim occurrentes exemplari tribuantur. Specimen vero imperitiſſime ſcriptum ſic legi debet,

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν· καὶ δήσαντες αὐτὸν καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. τότε εἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέγων, ἥμαρτον, καίτοι αἷμα ἀθῷον.

In illo tempore, conſilium inierunt omnes Principes Sacerdotum & ſeniores populi adverſus Jeſum, ut eum morti traderent, & vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præſidi. Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus eſſet, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & ſenioribus, dicens: Peccavi, tradens ſanguinem juſtum.

Specimen ſecundum XI. ſæculi, prodit Codice Regio 2246. complectente Epiſtolas novi Teſtamenti cum Commentariis variorum Patrum. Ubi ad calcem Epiſtolæ ad Hebræos, hæc leguntur fol. 201.

† Αἶνος Θεῷ χάρις τε καὶ δόξα πρέπει,
Τῷ δόντι τέρμα τῆς γραφῆς φθάσαι σθένος.

† Ἐγράφη ἡ βίβλος αὕτη χειρὶ Θεοπέμπτου ἀναγνώστου καὶ καλλιγράφου, καὶ ἐτελειώθη μηνὶ Ἰουλίῳ, ἡμέρᾳ δʹ. ἰνδ. ιβʹ. ϛφνγʹ.

Hoc eſt:

Laus Deo, gratia & gloria convenit,
Qui robur dedit ad ſcriptionem abſolvendam.

Deſcriptus eſt hic liber manu Theopempti Lectoris & Calligraphi: & completus eſt menſe Julio, feria quarta, Indictione 12. *anno* (*mundi*) 6553. *hoc eſt Chriſti* 1045.

Fol. autem 91. hæc habentur longe recentiore manu.

Ἦν αὕτη ἡ μελίρρυτος βίβλος τῆς ἁγίας μονῆς τῆς οὕτω πως ὀνομαζομένης Ἱέρακα, τῆς ἐπ' ὀνόματος τῆς πανάγνου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀεὶ παρθένου Μαρίας, κτισθείσης ὑπό τινων φιλοχρίστων. καὶ διά τινα ἀναγκαίαν χρείαν τῆς εἰρημένης ἁγίας μονῆς, ἐπράθη ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. ἠγοράσθη δὲ αὖ πάλιν ὁ εἰρημένος βίβλος, παρὰ τοῦ φιλοθέου καὶ χριστιανικωτάτου καλλίστου Γεωργίου τοῦ Νόβουνοῦ, καὶ ἐδωρήθη ἐν τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ μονῇ τοῦ Ἱέρακα μνείας χάριν. οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε (ſic) τούτων, ὅπως ἵλεων καὶ εὐμενῆ εὕρωσιν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἀμήν.

Id eſt:

Erat hic mellifluus Liber S. Monaſterii Hieraca nuncupati, nomine caſtiſſimæ Dominæ noſtræ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ a quibuſdam Chriſti amantibus exſtructi: & ob quamdam urgentem neceſſitatem ſupradicti S. Monaſterii, venditus eſt a Fratribus. Emtus autem iterum eſt memoratus Liber a religioſo, Chriſtianiſſimo & optimo Georgio Nobuno, & oblatus eſt eidem Monaſterio Hieraca memoriæ cauſa. Qui legitis orate pro illis, ut propitium & pacatum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum inveniant in die judicii. Amen.

Specimen autem deſumtum eſt ex initio Epiſtolæ ad Romanos, & ſic habet:

Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ χριστοῦ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον

Paulus ſervus Jeſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Evangelium

Θεοῦ· ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν· δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ ὀνόματος αὐτοῦ· ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ χριστοῦ, πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ρώμῃ, ἀγαπητοῖς Θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη.

Dei, quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis de Filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem, qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum J. C. Domini noſtri: per quem accepimus gratiam & Apoſtolatum ad obedientiam fidei in omnibus gentibus pro nomine ejus, in quibus eſtis & vos vocati Jeſu Chriſti: omnibus qui ſunt Romæ dilectis Dei, vocatis ſanctis. Gratia vobis & pax.

In hoc Codice ι, quod vulgo ſubſcriptum dicitur, una ſerie adſcribitur, ut in Ρώμηι.

Exemplum ſequens prodit ex Codice Colbertino undecimi ſæculi, deſcripto ad uſum Eudociæ Auguſtæ, primum uxoris Conſtantini Ducæ, qui imperium iniit anno 1059. obiitque anno 1067. quo defuncto imperavit Romanus Diogenes, curante Eudocia, quæ eidem nupſit, & cum eo annis quatuor imperium tenuit. Deinde Romano Diogene a Barbaris capto, ac poſtquam elapſus erat, a ſuis excæcato, moxque defuncto, Eudocia in Monaſterium relegata eſt. Huic Eudociæ, cum Conſtantino conjuge imperanti, Codex de quo nunc agitur deſcriptus eſt, ut initio aperte narratur: continetque παράλληλα, *Paralella*, ſive loca Patrum per interrogationem & reſponſionem. In tribus primis foliis eſt πίναξ, ſive Tabula totius libri rubro charactere deaurato: in quarto folio item rubro charactere deaurato, eſt Tabula quadra: ubi hic Iambus, Εὐδοκίας ἡ δέλτος Αὐγούστης πέλει: *Hic Liber eſt Eudociæ Auguſtæ*, literis miro artificio, ut infra videas, ordinatis, plus quam millies repetitur, ita ut ſemper a litera E, in centro poſita, lectio ineatur. Pares ludos videre eſt apud Rabanum Maurum. Huic item conſimilem Tabulam vidi in Bibliotheca RR. PP. Jeſuitarum Collegii Ludovici Magni, in Codice vetuſto Evangeliorum, membranaceo: ubi hoc carmen, Εὐαγγελιστῶν θεία πυκτὶς τεττάρων, i. *Divinus Liber quatuor Evangeliſtarum*, pari literarum ſitu plus quam millies legitur.

Fol. quinto habentur Iambi ſequentes: ubi Iambus idem qui ſupra, Εὐδοκίας ἡ δέλτος Αὐγούστης πέλει, per acroſticha legitur: non ita tamen, ut ſingulæ literæ ſuum verſum incipiant, ſed duæ treſve nonnumquam initio ponuntur hoc pacto.

ΕΥ῾ ρὼν ὁ χριστὸς ἀγαθὴν ξυνωρίδα,
ΔΟ´ ξης ὑμᾶς ἔπλησε τῆς σκηπτουχίας·
ΚΙ´ νημα τοῦτο καὶ βάσις οὐρανία,
ΑΣ ὑγκριτός τε καὶ ξένως νοουμένη,
Η νῷ νοεῖται τὰ ξένα δεδορκότι,
ΔΕ´Λ τοις προσαθρῶντί τε πνευματορρύτοις.
ΤΟΣ αῦτα τοίνυν ἐκπονοῦντες ἐμφρόνως,
ἈΫ λον οὕτως εὕρατε κληρουχίαν,
Γ ήινον ἐκπλύσαντες ἄπαντα πόθον,
Ο῾ θεν στέφει νῦν ὡραΐζεσθε κράτους,

Υ' μνοις τε πᾶσι καὶ βίβλοις θεοτρόποις,
Σ ὺν τοῖς καταστράπτουσι παισὶ τοῦ στέφους,
Τ οῖς πορφύροις τε τοῖς σελασφόροις κλάδοις.
Η' κουσας, ὦ δέσποινα, καὶ κοσμοκράτορ,
Σ οὶ ταῦτα πάντα καὶ διὰ σὲ τυγχάνει
Π αρίσταται δὲ καὶ χορὸς τῶν ἁγίων,
Ε μπεριέχων σοι τὰς θεογράφους βίβλους.
Α ὕσαις ἄνασσα τὸν ζόφον τὸν τῆς λύπης,
Ε ἰς φῶς με τὸν σὸν ἱκέτην καλλιγράφον,
Γ' ῦνον εὐόδωσον οἷς οἶδας τρόποις.

Senſus eſt,

E ximium Chriſtus par conjugum adeptus,
V os ſceptri gloria replevit:
DO num Dei hoc eſt, & cæleſtis motio,
C omparanda nulli rei, & cogitatu ſtupenda,
I ntuenti mira menti intellecta,
A ttendentique libris a ſpiritu manantibus.
E xantlatis igitur tantis prudenter laboribus,
AU cti vere eſtis immateriali ſceptro,
G audio omni terreno ac deſiderio rejecto,
U nde corona nunc ſplendetis imperii,
ST atis hymnis & cantibus libriſque divinis [ornati.]
A ccedunt his filii coronâ ſplendidi,
E ffulgentes illi Porphyrogeniti, illuſtres rami.
HI s te alloquentem audiſti, O Domina, & tu Imperator.
C edunt hæc omnia tibi, & tui causâ ſunt.
LIBE ns Sanctorum Chorus hic adeſt,
R epletos Spiritu Dei libros tibi offerens.
E jice, O Imperatrix doloris caliginem
S upplicemque Calligraphum tuum in lucem
T raduc, meque proſperum reddas, quibus noſti modis.

Acroſticha pari forma in verſione utcumque ſervavimus. Obſervandum porro eſt in ſequenti folio e regione carminis allati, adeſſe picturam auro ornatam, ſed admodum detritam: ac in medio ſtare Eudociam Imperatorio cultu. A dextriſque Imperatorem coronatum; a ſiniſtris vero filium; fortaſſe Conſtantinum, qui in Purpura natus erat: nam duo alii majores Michael & Andronicus in privata parentum ſorte geniti fuerant; cum igitur Porphyrogenitos memorat, Conſtantinum ſubindicat, & forte ſorores, quæ in Purpura natæ erant. Eratque Purpura Palatium ubi Auguſtas parere mos erat: hinc Porphyrogenitorum nomen & dignitas. Quod autem in pictura Eudocia primas teneat, & in carmine quaſi præcipua memoretur, exigua habita Imperatoris ratione, quid mirum? quando certum eſt Conſtantinum Ducam Imperatorem, hominem fuiſſe inertem, imbellem & pecuniis deditum; contra vero Eudociam mulierem ambitioſam, quæ regnandi cauſa nihil non ageret. Circum effigiem Imperatricis adſunt Sancti ſexdecim in totidem circulis, qui, ut videtur, nam admodum detriti ſunt, volumina manibus geſtant, & Imperatrici offerunt, ut fertur in carmine. In ima paginæ parte ſub pictura inchoatur Liber rubro charactere, ac deaurato, & ſic pergitur uſque ad ſequentem

tem paginam, quæ atramento deſcribitur, ſicque liber totus literis majuſculis aureis ad initia capitum & articulorum ornatur. Exemplum memoratæ quadræ tabulæ & hujuſce Codicis proferimus. Specimen autem in Tabula allatum ſic vulgaribus typis ſcribitur.

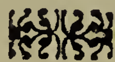
Τινῶν ἐν κόσμῳ ἀμελῶς διακειμένων εἰρηκότων πρὸς μὲ, πῶς δυνάμεθα ὁμοζύγως ζῶντες, καὶ δημοσίοις φροντίσιν ὑποκείμενοι, τὸν μοναδικὸν βίον ὑπελθεῖν· πρὸς οὓς ἀπεκρίθημεν· πάντα ὅσα δύνασθε ποιεῖν ἀγαθὰ ποιήσατε, μηδένα λοιδορήσητε, μηδένα κλέψητε, μηδένα ψεύσησθε, μηδενὸς κατεπαρθῆτε, μηδένα μισήσητε, τῆς πορνείας ἀπέχεσθε.

Cum quidam in ſæculo negligentius verſantes, me interrogarent: Quomodo poſſumus in conjugio viventes, & publicis curis obnoxii, Monaſticam ſubire vitam; reſpondimus ipſis, Quæcumque bona facere poteſtis, facite; neminem contumelia afficite, nemini furtum facite, nemini mentiamini, adverſus neminem extollamini, neminē odio habetote, a fornicatione abſtinete.

ΙΕΛΕΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠΕΛΕΙ
ΕΛΕΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠΕΛΕ
ΛΕΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠΕΛ
ΕΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠΕ
ΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠ
ϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹ
ΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗ
ΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤ
ϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹ
ΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥ
ΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟ
ΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΟΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓ
ΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΟΔΟΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥ
ΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΟΔΥΔΟΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑ
ϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΟΔΥΕΥΔΟΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹ
ΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΟΔΥΔΟΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑ
ΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΟΔΟΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥ
ΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΟΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓ
ΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΚΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟ
ΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑΙΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥ
ϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΑϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹ
ΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗϹΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤ
ΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΗΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗ
ϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΔΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹ
ΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΕΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠ
ΕΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΛΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠΕ
ΛΕΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟΤΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠΕΛ
ΕΛΕΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΟϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠΕΛΕ
ΙΕΛΕΠϹΗΤϹΥΟΓΥΑϹΑΥΓΟΥϹΤΗϹΠΕΛΕΙ

Τινῶν ἐν κόσμῳ ἀμε-
λῶς διακειμένων
εἰρηκότων πρός με
πῶς δυνάμεθα ὁμο-
ζύγως ζῶντες· καὶ
δημοσίοις φροντίσι
ὑποκείμενοι. τὸν
μοναδικὸν βίον ὑπελ-
θεῖν· πρὸς οὓς ἀπε-
κρίθημεν· πάντα
ὅσα δύνασθε ποιεῖν
ἀγαθὰ, ποιήσατε·
μηδένα λοιδορήση-
τε: μηδένα κλέψητε
μηδένα ψεύσησθε
μηδενὸς κατεπαρ-
θῆτε· μηδένα μισή-
σητε· τῆς πορνεί-
ας ἀπέχεσθε·

Hunc vero Codicem in Bibliotheca ipſius Eudociæ Auguſtæ repoſitum fuiſſe non dubium eſt : quam Bibliothecam ipſa, numeroſiſſimam ſplendidiſſimamque, variis ex locis collectam, magnis ſumtibus comparavit; ut teſtatur eadem Eudocia initio Libri ſui, qui Ἰωνία inſcribitur, ἐκ τῆς τιμαλφεστάτης ἡμῶν βιβλιοθήκης ἐρανισαμένη, ᾗ τινι καὶ πολλὰ τῶν βιβλίων προσέθηκα, ἐκ διαφόρων μοι χωρῶν συναθροϊσθέντα μελέτῃ καὶ δαπάνῃ πολλῇ. Id eſt, *Ex ſplendidiſſima noſtra Bibliotheca mutuata, cui libros multos variis ex locis collectos adjeci, cum ſtudio & pecunia multa.* Ex Bibliotheca igitur ſua Librum ſuum Ἰωνία inſcriptum edidit, quem Romano Diogeni alteri conjugi, imperiique conſorti nuncupavit. Sunt autem Ἰωνία opus ſingularis eruditionis : cujus exemplar habetur in Bibliotheca Colbertina, ſic autem in titulo fertur, Εὐδοκίας τῆς Μακρεμβολιτίσσης βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωνία, ἤτοι συναγωγὴ Θεῶν, ἡρώων τε καὶ ἡρωϊνῶν γενεαλογίας, καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς μεταμορφώσεων, μύθων τε καὶ ἀλληγοριῶν τῶν παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὑρισκομένων, ἐν ᾗ καὶ περὶ διαφόρων σοφῶν, πρὸς τὸν φιλόχριστον καὶ εὐσεβέστατον βασιλέα Ῥωμαίων τὸν Διογένην, νικητὴν, τροπαιοῦχον. Hoc eſt, *Eudociæ Macrembolitiſſæ Imperatricis Conſtantinopolitanæ Ionia; ſive collectio Genealogiæ deorum, heroum, heroïnarum, & de metamorphoſibus ad ipſos ſpectantibus; de fabulis & allegoriis, quæ apud veteres reperiuntur. Ubi etiam de variis ſapientibus, ſive eruditis viris; ad Chriſti amantem & piiſſimum Imperatorem Romanum Diogenem, victorem, & tropæis ornatum.* Eſt opus illud ordine alphabetico concinnatum. Præter hunc autem alios item Libros edidit, ut ipſa innuit in Præfatione ſive Epiſtola nuncupatoria ad conjugem Romanum Diogenem; ubi cur Bibliothecam collegerit ſic declarat, βασιλικὸν ἡγησαμένη, τὸν νοῦν ἔγγραφον ἀνθρώπων συναγείρειν, καὶ μὴ καταλείπειν ἀκηδίᾳ διαφθαρῆναι. τῆς σῆς τοίνυν βασιλείας κρινάσης, ἐκδοθήσεται, καὶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν παρέσεται. Hoc eſt, *Regium opus eſſe putans, ſi hominum literis traditam mentem colligam, nec incuria deperire ſinam. Decernente igitur Imperio tuo, [hic Liber] edetur, & cum fratribus ſuis collocabitur.* Fratres autem Libri Ionia inſcripti, ſunt alii ab eadem Eudocia editi, ut habet nota ad marginem Codicis Colbertini poſita his verbis, μετὰ τῶν ἀδελφῶν παρέσεται λέγει, ὅτι καὶ ἄλλα τινὰ συνέθετο ἡ ἀοίδιμος βασίλισσα, τόν τε πλόκαμον τῆς Ἀριάδνης ἐπικῶς, καὶ τὰς τῶν γυναικῶν χρείας, καὶ τί δεῖ τὰς βασιλίδας ἀσκεῖν, ἐν πεζῷ λόγῳ, χρήσιμόν τι χρῆμα, καὶ περὶ διαίτης μοναζουσῶν, ὅπερ καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ τῆς Προκοννήσου σεμνείῳ σώζεται Id eſt, *Cum fratribus verſaturum ait, quia alia quædam præclara Inperatrix edidit, nempe, Filum Ariadnæ epico carmine; de mulierum officio & qua in re Imperatrices exerceri debeant, pedeſtri oratione : opus ſane perutile; de converſatione Monialium, quod opus jam noſtro tempore in Monaſterio Proconeſi ſervatur.* Addit Scholiaſtes, Προκόννησος, ὁ νῦν Μαρμαρᾶς. *Proconeſus, nunc Marmaras.* Ad hæc autem ὁμηρόκεντρα, ſive Homerocentones, qui jamdiu editi fuerunt, ſcripſiſſe creditur Eudocia Macrembolitiſſa; cujus opuſculi Codex habetur in Bibliotheca Collegii Ludovici Magni.

CAPUT VI.

Specimina Characterum duodecimi ſæculi ex Typico Irenes Auguſtæ, propria ejus manu ſubſcripto: item ex Codice Baſiliano, & ex tribus Regiis. Inſcriptio Crucis San-Germanenſis, & aliæ.

A Nono ad duodecimum uſque ſæculum, non ita variæ characterum & ductuum formæ a Calligraphis invectæ deprehenduntur: ſed duodecimo, decimo-tertio ac ſequentibus ſæculis, diverſa admodum ſcripturæ genera obſervantur in Codicibus Græcis, & a priſca Calligraphiæ elegantia longe receſſum eſt. Alii quippe Librarii, ut expeditius currerent, literarum ductus novos advexerunt, & priſtinæ ſcripturæ pulcritudinem vitiarunt, idque variis pro cujuſque arbitrio modis: alii autem veterem noni ac decimi ſæculi formam retinere conati, ab illa tamen deflexiſſe comperiuntur a peritioribus, quoniam uſus diuturnior ſemper quid importat novi. Accentus autem & ſpiritus aliquando ſecundum primigeniam formam delineantur, interdum vero ſpiritus ſupini ſic ˇ ſcribuntur; ita ut leneſne an denſi ſint vix judicari valeat. Quodque a duodecimo & decimo-tertio ſæculo frequentiſſime in multis exemplaribus occurrit, ſpiritus & accentus uno ductu ſcribuntur, nempe lenis ſpiritus cum acuto ſic ῎; denſus cum acuto ſic ῞; lenis cum circumflexo ſic ῏; denſus cum circumflexo ſic ῟.

Alia autem minutiſſima ſcripturæ diſcrimina in exemplis & Tabulis perfecte repræſentare humanæ facultatis non eſt: nam quantalibet accuratione & arte utatur is, qui characteres ex vetuſto exemplari deſcribit, & formas ſingulas imitatur, in aliquo ſemper deficiat neceſſe eſt: ſimiliterque Chalcographus, quantumvis peritus, a tradito ſibi apographo aliquatenus deflectet: cum igitur exſcribentis primum, poſtea vero Calchographi opera deſideretur, perfecta omnibuſque numeris abſoluta ſimilitudo in Tabulis æri inciſis fruſtra quæratur. Ad hæc vero atramenti color & conſpectus magni ſunt ad ætatem Codicum æſtimandam momenti: quæ tamen nulla arte poſſunt in Tabulis exhiberi. In ſumma etſi magna ſit in Tabulis hujuſmodi utilitas, quod nemo ſane inficias eat; ſi quis tamen Codicum ætatis internoſcendæ peritiam aſſequi velit, eorum vero maxime qui duodecimi & ſequentium ſæculorum ſunt, Codices ipſos inſpiciat frequenter & evolvat oportet. Diſcrimen autem ætatis in bombycinis difficilius, quam in membranaceis dignoſcitur, quoniam in prioribus atramentum imbibitur, ductuſque literarum craſſiores repræſentat, & colorem, perinde atque in membranaceis, non mutare ſolet. Sunt autem a duodecimo ſæculo bombycini frequentiores, quam membranacei, ut diximus Libro primo.

Specimen ſequens exſcriptum eſt ex Typico Irenes Auguſtæ conjugis Alexii Comneni. Exemplar autem ejus membranaceum in Bibliotheca Regia num. 3019. ipſius Auguſtæ juſſu deſcriptum, ejuſque manu proprio nomine ſignatum eſt in fine Typici ſive Regulæ, quam ſanctimonialibus ab ſe inſtitutis præſcripſit; ita ut pars ſubſcriptionis in ima parte folii ſit, parſque altera initio folii ſequentis. Eſtque ſcripta in cinnabari, rubro colore, quo Imperatoribus tantum & uxoribus uti licitum erat. Typicum vero illud Regium,

est haud dubie unum ex quatuor jussu Augustæ adornatis, quorum tria membranacea, aliud bombycinum erat. Ejus verba sunt:

Ἐπεὶ δὲ καὶ τρία τυπικὰ γεγόνασι σωματῶα παρ' ἡμῶν, ἀπὸ βλαττίων ἐνδεδυμένα, καὶ τρία βρέβια, σὺν τῷ παρόντι δηλονότι τυπικῷ καὶ τῷ βρεβίῳ τῶν τῇ μονῇ ἀφιερωθέντων πάντων· διορίζομεθα τὰ μὲν δύο τούτων, ἤγουν τό τε τυπικὸν καὶ τὸ βρέβιον, τῷ θείῳ καὶ ἀσύλῳ καὶ ἱερῷ σκευοφυλακίῳ τῆς τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἀποτεθῆναι, ὥσπερ καὶ ὅπου τὰ τῆς ἀνδρώας μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου, ἤγουν τό τε τυπικὸν καὶ τὸ βρέβιον· ὡς ἀνεξάλειπτα εἶναι εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, τὰ παρ' ἡμῶν ἐν τούτῳ περὶ τῆς μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου διορισθέντα, καὶ τὰ ἀφορισθέντα αὐτῇ. ἕτερα δὲ δύο εἶναι παρὰ ταῖς κατὰ καιροὺς τῆς μονῆς ἀντιλαμβανομέναις, ὡς εἴδησιν ἔχειν ἀκριβῆ τῶν παρ' ἡμῶν ἐν τούτοις διωρισμένων. τὰ δ' ἄλλα δύο, τό τε τυπικὸν καὶ τὸ βρέβιον ἐναποκεῖσθαι ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς μονῆς τῆς Κεχαριτωμένης. καὶ μέν τοι ἕτερα δύο τεύχη, ὧν τὸ μὲν εἰς τυπικοῦ τάξιν γέγονε, τὸ δὲ ἕτερον εἰς βρεβίου, βαμβύκινα καὶ ἀμφότερα ὄντα, εἰς καθημερινὴν χρῆσιν ἔσονται καὶ αὐτὰ τῇ μονῇ.

Quoniam tria Typica membranacea serico operta, & tria Brevicula a nobis adornata sunt, cum præsenti nempe Typico, & Breviculo omnium Monasterio consecratorum; statuimus ut duo ex illis, Typicum videlicet & Breviculum, in divino, tuto & sacro magnæ Dei Ecclesiæ Scevophylacio seu sacrario deponantur, eodem modo & loco, quo Typicum & Breviculum Monasterii virorum Philanthropi, sive Salvatoris, depositum fuit; ut indelebilia essent in omne sæculum ea, quæ a nobis in illo circa Monasterium Philanthropi statuta, quæque illi assignata sunt. Altera duo omni tempore erunt penes Monasterii Patronas, ut accuratam statutorum nostrorum notitiam habeant. Alia autem duo; Typicum nempe & Breviculum, reponantur in Sacrario Monasterii Gratiâ-plenæ. Porro alii duo Libri, quorum unus quidem in Typici, alter in Breviculi formam exaratus est, ambo bombycini, quotidiano Monasterii usui inserviant.

Quatuor igitur Typica edi jussit Irene Augusta: quorum unum membranaceum Sacrario magnæ Ecclesiæ; alterum item membranaceum, apud Patronam Monasterii; tertium membranaceum, in Sacrario Monasterii; quartum bombycinum, in eodem Monasterio depositum est ad usum quotidianum. Illud autem bombycinum Typicum, utpote materiæ fragilioris, usu detritum fuisse videtur. Hoc vero, quod superest membranaceum, illud ipsum est, quod in Sacrario Monasterii depositum fuerat; uti conspicuum videtur, tum ex characterum forma & vetustate, tum ex subscriptione Augustæ, tum etiam quia Moniales subsequenti ævo, redituum Catalogum eodem in Typico inseruerant: quem nos unà cum Typico edidimus in Analectis nostris anno 1688. Erat Irene Ducæna uxor Alexii Comneni Imperatoris, & hoc Typicum edidit sub finem imperii ejus, ut ex multis Typici locis conspicuum est, subscriptio ejus, quam accurate delineatam vides in Tabula, vulgari charactere sic habet, Εἰρήνη ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὴ βασίλισσα Ῥωμαίων ἡ Δούκαινα, *Irene in Christo Deo fidelis Imperatrix Romanorum Ducæna*; id est ex Augusta Ducarum familia Constantinopolitana. Habetur porro in folio hujus Codicis 129. Quæ autem in specimine feruntur sic vulgaribus typis edimus.

Τυπικὸν τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῆς Κεχαριτωμένης τῆς ἐκ βάθρων νεουργηθείσης καὶ συστα-

Typicum venerandi Monasterii sanctissimæ Deiparæ Kecharitomenes, seu Gratia-plenæ, a fundamentis nu-

τυπικὸν τῆς σεβασμί-
μονῆς τῆς ὑπεραγίας
θ(εοτό)κου τῆς κεχαριτωμένης
τῆς ἐκ βάθρων ἀνεγερ-
θείσης καὶ συστάσης παρὰ
τῆς εὐσεβεστάτης αὐγού-
στης κυρᾶς εἰρήνης τῆς
δουκαίνης· κατὰ τὴν
αὐτῆς πρόσταξιν καὶ
γνώμην ὑφηγηθέν τε καὶ
ἐκτεθέν :~

Πολλῶν μὲν ἡμῖν ἀγαθῶν καὶ με-
γάλων ὁ θ(εο)ῦ λόγου ζώων τοσ μερ,
ὠδίνων ἄνευ· καὶ μετὰ τόκον,
παρθενίας πάλιν κειμήλιον
παραγέγονε τόκον· ὁ σὸς υἱὸς καὶ θ(εὸ)ς

† εἰρήνη ἐν χ(ριστ)ῷ
τῷ θ(ε)ῷ πιστὴ βασ-
ίλισσα ῥω-
μαίων ἡ δού-
καινα

Τῶν ἀπὸ τῆς μέσης Γερμανοῦ παρόντων λεγόντων ὑποδιακόνων, τρεῖς ζητηθέντων καὶ μὴ εὑρεθέντων ψῆφον ἐχρῆν δέξασθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμερότητα, πεμφθήτωσαν οἱ περὶ τοῦ πράγματος διαγνῶναι ὀφείλοντες ;~ Ἑρμ(ηνεία) Οὗτοι οἱ διάκονοι τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου κατηγορήσαντες, καὶ παρελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον ταύτην ἀπαντῆσαι, καὶ περιθῆναι αὐτῆς ἐστήγορον κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν, δεύτερον καὶ τρίτον ψηλαφηθέντες καὶ μὴ εὑρεθέντες· ὡς συκοφάνται κατακριθῆναι ἔμελλον· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμερότητα, ὁρίσθησαν ἐξελθεῖν τινὰς ἀπὸ τῆς συνόδου κριτάς, καὶ ἱστάναι χωρεπισκόπους τῇ αὐτῶν παρουσίᾳ καὶ αὐτῶν κατηγόρους, καὶ ἁρμοδίως τῷ πράγματι ποιήσασθαι τὴν διάγνωσιν

της περὶ τὴν εὐσεβεστάτης Αὐγούστης κυρᾶς Εἰρήνης τῆς Δουκαίνης, κατὰ τὴν αὐτῆς πρόσταξιν καὶ γνώμην ὑφηγηθέν τε καὶ ἐκτεθέν.

Πολλῶν μὲν ἡμῖν ἀγαθῶν καὶ μεγάλων, ὦ Θεοῦ λόγου ζῶντος μήτηρ, ὠδίνων ἄνευ, καὶ μετὰ τόκον παρθενίας πάλιν κειμήλιον πανάγνότατον· ὁ σὸς υἱὸς καὶ Θεός.

per exſtructi & conditi a piiſſima Auguſta Domna Irene Ducæna, ſecundum ejus juſſionem & ſententiam enarratum & editum.

Multorum quidem magnorumque bonorum,(o Dei Verbi viventis Mater ſine partûs dolore, & poſt partum virginitatis rurſum theſaurus puriſſimus,) Filius tuus & Deus, &c.

Alterum ſpecimen excerptum fuit ex Codice RR. PP. S. Baſilii Romæ, qui continet Nomocanonem Doxapatris inſignis viri; id eſt, Canonum Compendium juſſu Joannis Comneni Imperatoris, Alexii & Irenes ſupra memoratorum filii, ab eo editus. Imperavit autem Joannes Comnenus ab anno 1119. ad 1143. Codex eodem circiter tempore ſcriptus fuit, ut patet tum ex charactere, tum ex nota ad calcem, in qua legitur anno 1234. Librum, in Siciliam videlicet antea tranſlatum, cujuſdam Senatotis Siculi fuiſſe: nota autem iſthæc eſt recentioris manus. Totius Libri conſpectum & notam ipſam Senatoris adtulimus in Diario Italico p. 217. & ſupra Libro primo c. 7. In exemplo quod damus characteres deficiunt a priſtina elegantia: nam duodecimo, maximeque ſequentibus ſæculis, mira invecta fuit literarum varietas. Exceptum hîc vulgari ſcribendi forma proferimus: vel ipſa rei ſingularitate placiturum. Nam opus, quod quidem ſciam, nuſquam editum eſt. Titulus Nomocanonis hic eſt:

Νομοκάνονον (ſic) σὺν Θεῷ περιέχον συνοπτικῶς ὅλους τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἑπτὰ συνόδων, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἑτέρων Θεοφόρων πατέρων, ἑρμηνευθὲν προστάξει τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, παρὰ τοῦ λογιωτάτου διακόνου τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ νομοφύλακος τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας, πατριαρχικοῦ νοταρίου καὶ πρωτοπροέδρου πρωτοσυγκέλλων Δοξαπατρῆ.

Nomocanon, Deo favente ſcriptus, ſynopſis more complectens canones omnes ſanctarum & œcumenicarum ſeptem Synodorum, & ſanctorum Apoſtolorum, atque magni Baſilii, & aliorum Deiferorum Patrum: Commentariis illuſtratus juſſu piiſſimi Imperatoris Domni Joannis Comneni; opera eruditiſſimi Diaconi magnæ Dei Eccleſiæ, & Nomophylacis (ſive legum vindicis) Imperii Romani, Patriarchalis Notarii & Protoproedri Protoſyncellorum Doxapatris.

De Patriarchalibus Notariis paucis egimus, L. 1. c. 5. de cæteris hic memoratis officiis vide Codinum, & Cangium in Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis.

Excerptum vero, quod damus, πάρεργον quoddam eſt, eadem, qua Codex totus, manu exaratum, qua forma vides in ſpecimine, & ſic habet:

Τῶν ἀπὸ τῆς νέας Γερμανοῦ παρεῖναι λεγομένων ὑποδιακόνων, τρὶς ζητηθέντων καὶ μὴ εὑρεθέντων, ψῆφον ἐχρῆν ἐξενεχθῆναι· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμερότητα πεμφθήτωσαν οἱ περὶ τοῦ πράγματος διαγνῶναι ὀφείλοντες. ἑρμηνεία. Οὗτοι οἱ διάκονοι τοῦ ἐπισκόπου Μαυρεντίου κατηγορήσαντες, καὶ πα-

Cum Subdiaconi novæ Germani Eccleſiæ, qui ſe ſiſtere juſſi fuerant, ter perquiſiti nec reperti fuerint; ſententiam contra illos dicere par erat. Verum Eccleſiaſticæ lenitatis gratiâ, mittantur qui negotium exploraturi ſunt. *Interpretatio.* Hi Diaconi, qui Epiſcopum Maurentium accuſarunt, & juſſi ſunt in hanc Syno-

ἐγκληθέντες εἰς τὴν σύνοδον ταύτην ἀπήντησαν, καὶ προσθεῖναι ἀφ' εἰσῆγον κατὰ τοῦ ἐπισκόπου αἰτιάματα· εἶτα δεύτερον καὶ τρίτον ψηλαφηθέντες καὶ μὴ εὑρεθέντες, ὡς συκοφάνται κατακριθῆναι ἔμελλον. ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμερότητα, ὁρισθῆναι σταλῆναί τινας ἀπὸ τῆς συνόδου κριτὰς, καὶ κατὰ χώραν σκοπῆσαι τὰ αἰτιάματα παρουσίᾳ καὶ αὐτῶν τῶν κατηγόρων, καὶ ἁρμοδίαν τῷ πράγματι παρασχεῖν τὴν διάγνωσιν.

dum se sistere, criminaque proponere, quæ Episcopo inferebant : deinde secundò tertióque perquisiti nec reperti sunt, ut sycophantæ damnandi erant. Verum Ecclesiasticæ lenitatis gratiâ, decretum est mitti quosdam ex Synodo judices, qui in ipsis locis crimina explorent, præsentibus ipsis accusatoribus, ut negotio congruentem notitiam præbeant.

In altera Tabula præit exemplum ex Codice Regio 2930. qui descriptus fuit anno mundi 6632. scilicet Christi 1124. continet autem S. Joannis Damasceni Dialecticam ad Cosmam Maiumæ Episcopum : ejusdem de fide Orthodoxa; ejusdem Epistolam ad Jordanem Archimandritam, de hymno Trisagio : Ejusdem Prolegomena in Isagogem Porphyrii : Gregorii Nazianzeni Orationem funebrem in Basilium : Joannis Damasceni de Hæresibus. Sed hoc postremum opus altera manu, at ejusdem circiter ævi, descriptum est. In fine Prolegomenorum in Isagogen Porphyrii & ante Orationem funebrem Gregorii Nazianzeni in Basilium. Fol. 128. habetur Calligraphi nota sequens.

Τῷ συντελεστῇ καὶ Θεῷ χάρις πρέπει.
Εὐτελὴς μὲν φαίνομαι ὅσον εἰς θέαν·
Πλοῦτον δὲ δίδω τοῖς ἐμοῖς δαιτυμόσι.

Ἐγράφη ἡ παροῦσα θεία βίβλος διὰ συνεργείας Μιχαὴλ ἱερέως τοῦ (sic) τοῦ Φίλη, διὰ χειρὸς Βασιλείου νοταρίου τοῦ Σκαλίδρου, ἐν ἔτει ͵ϛχλβʹ. ἰνδ. Δ. ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ πορφυρογεννήτου.

Hoc est,

Perfectori & Deo gratia convenit.
Vilis quidem aspectu videor & despicabilis ;
Sed convivis meis divitias impertior.

Scriptus est hic divinus Liber concursu quidem & ope Michaëlis Sacerdotis Philæ, manu autem Basilii Scalidri Notarii, anno 6632. (*scilicet Christi* 1124.) *Ind.* 4. *imperante Joanne Comneno Porphyrogenito.*

Specimen autem, ex Joannis Damasceni Dialectica ad Cosmam excerptum, vulgaribus typis ita legitur :

Περὶ οὐσίας καὶ φύσεως καὶ μορφῆς, ἀτόμου τε καὶ προσώπου καὶ ὑποστάσεως. λόγος ιγʹ. εὐλόγησον πάτερ.

Οἱ μὲν ἔξω φιλόσοφοι κατὰ προλελεγμένον λόγον, διαφορὰν εἶπον οὐσίας καὶ φύσεως. οὐσίαν μὲν εἰπόντες τὸ ἁπλῶς εἶναι· φύσιν δὲ οὐσίαν εἰδοποιηθεῖσαν ὑπὸ τῶν οὐσιωδῶν διαφορῶν· καὶ μετὰ τὸ ἁπλῶς εἶναι καὶ τὸ ποιῶς δὲ εἶναι ἔχουσαν· εἴτε λογικὴν, εἴτε ἄλογον· εἴτε θνητὴν εἴτε ἀθάνατον· ἤγουν αὐτὴν ὡς φασὶν τὸ ἀμετάβλητον, καὶ ἀμετάθετον ἀρχὴν καὶ

De essentia, natura, & forma : deque individuo, persona & hypostasi. Liber XIII. Benedic Pater.

Externi quidem Philosophi, ut superiori Libro dictum est, differentiam esse dixerunt inter essentiam & naturam : essentiam dicentes, simpliciter esse; naturam vero, essentiam specificatam essentialibus differentiis : quæ præter illud quod simpliciter sit ; illud etiam, quod taliter sit, habeat; sive rationalis illa sit, sive irrationalis; sive mortalis, sive im-

αἰτίαν (mſ. αἰτείαν) καὶ δύναμιν, τὴν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ ἐντεθεῖσαν πρὸς κίνησιν· τοῖς μὲν ἀγγέλοις πρὸς τὸ νοεῖν, καὶ ἐκτὸς τοῦ προφορικοῦ λόγου μεταδιδόναι ἀλλήλοις τὰ νοήματα· τοῖς δὲ ἀνθρώποις. . .

mortalis, vel illud, ut diximus, immutabile & immobile principium, cauſa & vis, quæ a Creatore ad motum indita eſt; Angelis quidem ad intelligendum, ac ſine prolatitio ſermone, ſenſa ſua mutuo communicandum; hominibus vero. . . .

Hæc autem, εὐλόγησον πάτερ, *Benedic Pater*, quæ titulo adjiciuntur, in Libris Homiliarum & Sermonum poſt titulum vulgo ponuntur, vice noſtri, *Jube Domne benedicere*; quibus verbis a Chori præſide petitur benedictio. Cur autem ante Librum ſive Sermonem, ubi de Philoſophia agitur, præmittatur, ignoro. Hîc autem in principio Codicis initio ſingulorum Librorum, & Capitum; vel πάτερ εὐλόγησον, vel κύριε εὐλόγησον legitur: verum in medio & fine Codicis nuſquam habetur. Exiſtimo autem Calligraphum ex conſuetudine illud, εὐλόγησον πάτερ appoſuiſſe: quia mos erat Sanctorum operibus & Homiliis hæc præfigere. Quare S. Joannis Damaſceni nomine ductus, hæc ſcripſit, non advertens talem benedictionem operibus Philoſophicis non præmitti ſolere.

Alterum ſpecimen prodit ex Codice Regio, num. 2498. Eſtque Menæum menſis Novembris, ſcriptum eleganti Theoctiſti cujuſdam manu anno Chriſti 1127. ut in nota mox adferenda legitur. Tituli partim minio partim cæruleo colore ſcribuntur. Inter varias Officii Eccleſiaſtici partes, quædam notas habent ad cantum & modulationem ſecundum Græcorum ritum: earum autem exemplum quoddam Libro ſequenti proferetur. Nota Calligraphi ſub finem fol. 213. ſic habet: ἐπληρώθη ὁ παρὼν Νοέμβριος μὴν, μηνὶ Ἰουνίῳ θ΄. ὥρᾳ ιε΄. τῆς ἡμέρας, ἐπὶ βασιλείας Ἰωάννου τοῦ πορφυρογεννήτου Κομνηνοῦ, ἐν ἔτει τῷ ϛχλε΄. ἰνδ. ε΄. Id eſt, *Abſolutus eſt hic menſis Novembris, menſis Junii die nona, hora diei decima quinta, imperante Joanne Comneno Porphyrogenito. Anno* 6635. (*i. Chriſti* 1127.) *Indictione quinta.* Sub hæc habentur Iambi ſequentes.

Οἶδα μὲν οἶδα σφαλμάτων πολλῶν γέμον,
Ὃ χερσὶν αὐτὸς πυξίον ἐγγεγράφειν·
Ἀλλ' ἐστέ μοι μέτριοι, καὶ γὰρ οὐκ ἔχω
Τὴν τεχνικὴν σύμμαχον ὀρθογραφίαν·
Πατρὶ δὲ πεισθεὶς Μαξίμῳ θείῳ θύτῃ,
Τῷ πρὸς χλόην ἄγοντι τὴν ζωηφόρον·
Θρέμματα χριστοῦ, πληθὺν ἀνθρώπων λέγω.
Τὴν χεῖρα τείνω κἂν κινεῖσθαι μὴ σθένῃ.
Νέμοιτέ μοι δὲ τῷ γραφεῖ Θεοκτίστῳ,
Λύσιν ἀπείρων ψυχικῶν ἐγκλημάτων,
Καὶ βασιλείας οὐρανῶν κληρουχίαν.

Hoc eſt,

Scio quidem & novi multis ſcatere mendis,
Quem manibus ſcripſi Librum.
Verum eſtote mihi propitii: non enim calleo
Artem ortographiæ.
Sed patri Maximo divino Sacerdoti obtemperans,
Qui ad paſcua vivifica ducit
Gregem Chriſti, hominum turbam dico;
Manum extendo, licet moveri vix poſſit:

Ut

Ut procuretis mihi Theoctisto scribæ
Infinitarum animæ culparum veniam,
Et regni cælorum hæreditatem.

Hæc Theoctistus scriba, qui se artem orthographiæ non callere profitetur, & tamen quod scripsit Menæum, accurate satis descriptum est, & paucissimas præfert mendas, ut merito Calligraphus dici possit, qui se imperitum scribam declarat.

Folii ultimi pag. 2. post absoluta omnia, hæc quatuor carmina leguntur:

Ἡ βίβλος αὕτη τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου
Τῆς κειμένης ἔγγιστα τῆς Ἀετίου.
Ἀρχαϊκὴ δὲ τῇ μονῇ κλῆσις, Πέτρα.

Id est,

Hic Liber est Monasterii Præcursoris,
Quod situm est proxime Aëtii cisternam:
Vetus autem Monasterii nomen est Petra.

Hoc Monasterium situm erat Constantinopoli proxime cisternam Aëtii; de qua & de Monasterio pariter videndus Codinus de Ædificiis Constantinopolitanis, & Cangius in descriptione Constantinopolis. Hæc vero postrema tria carmina in alio item membranaceo exemplari Bibliothecæ Cæsareæ habentur referente Petro Lambecio, lib. IV. p. 81. & fortasse singulis ejusdem Monasterii Libris adscripta erant. Quartum carmen est.

Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ πόνος Θεοκτίστου
Deo donum, & labor Theoctisti.

Post captam Constantinopolin hic Liber alio translatus, in manus postea Magistratus sive Principis devenit: qui ipsum Monasterio Panteleemonis obtulit, ut fertur binis in notis, quarum altera fol. 212. verso sic habet. Ἔδωκε ὁ εὐγενέστατος ἄρχων κυρὸς Σαμψὼς τὸ παρὸν βιβλίον εἰς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα εἰς μνημόσυνον τοῦ καὶ τῶν γονέων του, ἔτους ,ζλζ. μηνὶ Ἰουλίῳ ια΄. i. *Dedit nobilissimus Princeps Domnus Sampsos hunc Librum Sancto Panteleemoni in memoriam sui & parentum suorum. Anno* 7037. (*i. Christi* 1529.) *mensis Julii undecimâ.* Alibi vero fol. ult. dicitur, Monasterium S. Panteleemonis.

Specimen autem desumtum est ex Officio SS. Martyrum Nicandri & Hermæi, & S. Patris Joannicii, qui in Olympo vixit, & sic habet:

Ὠδὴ δ΄. ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ.

Ἅρμα ὤφθητε τοῦ Λόγου νοητῶς τοῦτον φέροντες. ὅθεν προσδεθέντες ἵπποις, ἀπηνῶς τε συρόμενοι, οὐκ ἐξηρνήσασθε τοῦτον, οὐχ ἡττήθητε, πρὸς οὐράνιον νύσσαν σαφῶς ἐπειγόμενοι.

Ταῖς φρουραῖς προσομιλοῦντες, καὶ δεσμὰ περικείμενοι, τῶν δεσμῶν τῆς πλάνης πόλεις καὶ λαοὺς διεσώσατε. καὶ τῷ δεσμῷ τῆς ἀγάπης συνεδήσατε τοῦ δεθέντος σαρκὶ δι' ἡμᾶς παμμακάριστοι.

Canticum IV. Qui sedet in gloria.

Currus Verbi visi estis, spiritualiter ipsum gestantes. Quamobrem equis colligati, & crudeliter pertracti, non negastis ipsum, non superati estis, ad cælestem metam conspicue festinantes.

Cum Custodiis versantes, & vinculis constricti, a vinculis erroris urbes & populos servastis, & vinculo colligastis amoris ejus, qui propter nos carne colligatus est, o beati.

Tertium specimen erutum est ex Codice Regio 2862. membranaceo, qui descriptus fuit anno Christi 1168. & complectitur quatuor Evangelia: quibus hæc præmittuntur: Prologus in Evangelia, qui sic init ὁ τῶν ἁπάντων τεχνίτης: Epistola Eusebii Carpiano: Ejusdem Eusebii Canones sive Concordan-

tia Evangeliorum. In fine vero Evangeliorum hæc nota habetur, quam prætermittendam non duximus.

Εκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου. ἐγράφη Ἑβραϊστὶ ἐν Παλαιστίνῃ μετὰ ἔτη η'. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου. ἔχει δὲ ῥήματα ͵βφκβ'. ἔχει δὲ στίχους ͵βφξ'.

Ex Evangelio secundum Matthæum. Scriptum est Hebraïce in Palæstina post octo annos ab Assumtione Domini. Habet autem verba 2528. versus 2560.

Εκ τοῦ κατὰ Μάρκον. ἐγράφη Ρωμαϊστὶ ἐν Ρώμῃ, μετὰ ἔτη ιβ'. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου. ἔχει δὲ ῥήματα ͵αχοε'. στίχους ͵αχιϛ'.

Ex Evangelio secundum Marcum. Scriptum est Latine Romæ annis duodecim post Assumtionem Domini. Habet autem verba 1675. versus 1616.

Εκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου. ἐγράφη ἑλληνιστὶ μετὰ ἔτη ιε'. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου εἰς Αλεξάνδρειαν τὴν μεγάλην. ἔχει δὲ ῥήματα ͵Γωγ'. ἔχει δὲ στίχους ͵βψν'.

Ex Evangelio secundum Lucam. Scriptum est Græce, post annos quindecim ab Assumtione Domini, in magna Alexandria. Habet verba 3803. versus 2750.

Εκ τοῦ κατὰ Ιωάννην εὐαγγελίου. ἐγράφη ἑλληνιστὶ εἰς Εφεσον μετὰ ἔτη λ'. τῆς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου. ἔχει δὲ ῥήματα ͵αϡλη'. ἔχει δὲ στίχους ͵βκδ'. ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως.

Ex Evangelio secundum Joannem. Scriptum est Græce Ephesi annis triginta post Assumtionem Domini. Habet verba 1938. versus 2028. sub Domitiano Imperatore.

Ρήματα, quæ numerantur, puto esse verba ore Jesu Christi prolata. στίχους autem versiculos esse, in quibus a linea semper scriptio resumebatur, jam sæpe diximus, & Scripturæ sacræ στιχηρῶς ductæ exempla non pauca adtulimus ex Psalmis, Canticis & Epistolis Pauli. Versiculi porro illi hodiernis longe minores erant, ut videre quisque possit, hosce conferendo cum iis, qui in Vulgata nostra notantur.

Postea sequitur Ordo Evangeliorum ut per annum in Ecclesia legebantur: & primo quidem, tempore Paschali, & Dominicis post Pentecosten; deinde vero in Festis singulorum mensium: incipiendo a mense Septembri, quia dies prima mensis ejusdem est caput Indictionis, ut pluribus dicitur Libro sequenti. In fine autem enumerantur *Apparitiones* Christi post Resurrectionem, hoc pacto:

Αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ κυρίου μετὰ τὴν ἀνάστασιν.	*Apparitiones Domini post Resurrectionem.*
α'. Ταῖς περὶ Μαρίαν ἐν τῷ μνήματι.	I. Mariæ in monumento.
β'. Τῷ Κηφᾷ, ὡς λέγει Παῦλος, εἶτα ὤφθη τῷ Κηφᾷ.	II. Cephæ, ut ait Paulus: *Deinde visus est Cephæ.*
γ'. Κεκλεισμένων τῶν θυρῶν.	III. Januis clausis.
δ'. Τοῖς περὶ τὸν Κλαιώπαν, (sic.)	IV. Cleopæ & socio.
ε'. Παρόντος Θωμᾶ καὶ τῶν λοιπῶν.	V. Thoma & reliquis præsentibus.
ϛ'. Ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος.	VI. In Galilæa ad mare Tiberiadis.
ζ'. Επάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ.	VII. Plusquam quingentis fratribus semel.
η'. Εφάνη Ιακώβῳ τῷ δικαίῳ.	VIII. Visus est Jacobo justo.
θ'. Εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς.	IX. In monte, quò præcepit illis Jesus.
ι'. Εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν ἀνερχόμενος.	X. In monte Olivarum, cum ascendit.

Agmen claudit Salomonis Notarii subscriptio, plerisque in locis erasa,

admodumque ſingularis, quam non ſine labore legimus :

Τέλος ἔλαβε τὸ παρὸν ἅγιον τετραευαγγέλιον ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ πολυτλήμονος καὶ εὐτελοῦς Νοταρίου Σολομῶντος ἀπὸ Νοταρίων. καὶ διὰ τὸν κύριον πάντες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες οἱ ἐντυχόντες ἐν αὐτῷ καὶ ἀναγινώσκοντες, οἱ καὶ μεταγράφοντες, μὴ διὰ χωρικίας ἐμοῦ καὶ σαλείας τὴν κατάραν ἀναπέμψασθε. ἠκούσατε γὰρ καὶ πολλάκις ἐρρέθη, ὅτι καὶ ὁ γράφων παραγράφει· ἡ μὲν χεὶρ ἡ γράψασα σήπεται τάφῳ, γραφὴ δὲ φαίνει εἰς χρόνους πληρεστάτους εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. ἐτελειώθη δὲ ἐν ἔτει τῷ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ςχοϛ'. ἰνδ. α'. ☉ κύκλῳ ιβ'. ☾ ζ'. εἰς τὰς ιδ'. τοῦ Δεκεμβρίου μηνός· ἡμέρα ε. η. ζ. κη̃ ὥραν τῆς ἡμέρας πολεύοντος ζ ☉ διέπων. βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Μανουὴλ τοῦ πορφυρογεννήτου καὶ ἐνδοξοτάτου βασιλέως· καὶ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, Ἀμαρρὴ τοῦ κραταιοῦ ῥίξ. ἐν δὲ τῇ νήσῳ Σικελίας Γουλλιέλμου τοῦ δευτέρου ῥηγός· ἐφ' ἡμᾶς Ἰησοῦς χριστός. (ſic) ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Finem habuit hic ſanctus quatuor Evangeliorum Liber, manu mea miſerrimi & vilis Notarii Solomonis ex numero Notariorum. Rogoque per Dominum omnes fratres patreſque, quotquot in hunc inciderint, hunc legerint vel tranſcripſerint, ne mihi ob ruſticitatem ac ſtoliditatem meam, maledictionem immittant. Audiſtis enim ac ſæpius dictum eſt, Scribam hoc dictum adſcribere : *Manus quidem, quæ ſcripſit, in ſepulcro putreſcit : ſcriptura autem conſpicitur in multos annos, in omnia ſæcula ſæculorum, amen.* Completus autem eſt anno a creatione mundi *6676*. (i. Chriſti 1168.) Indictione prima : Cyclo Solis 12. Lunæ 7. decima-quarta menſis Decembris : feria quinta, hora diei ſeptima. Imperante Conſtantinopoli Manuele Porphyrogenito & glorioſiſſimo Imperatore : Jeroſolymis Rege potentiſſimo Amarri : in Inſula vero Siciliæ Gullielmo ſecundo Rege : nobis autem J. C. cui gloria & imperium in ſæcula ſæculorum : amen.

Hanc notam pene deletam, jam edidimus Lib. 1. p. *61*. ſed ſecundis curis ipſam in multis reſtituimus, ut ſupra. Ad voces Νοταρίου & Νοταρίων, in manuſcripto legitur Νō : unde confirmatur quod ſupra diximus de Codice Regio, qui anno Chriſti 914. exaratus fuit; nempe parem notam poſt vocem Βααννῆς, legendam eſſe Νοταρίου, non autem νότου, ut quidam voluere. Notæ Solis & Lunæ ut exprimuntur in ſubſcriptione, frequenter occurrunt in Codicibus a multis retro ſæculis. Hæc autem, quæ ſequuntur, ἡ ζ κη̃. quid ſibi velint ignoramus. Poſtea legendum, ὥραν τῆς ἡμέρας πολεύοντος ἑβδόμην ἡλίου : id eſt, *Horam diei ſeptimam circum agente ſole*. Sequens vox διέπων, quid ſibi velit ne conjectare quidem valeo. Eſt fortaſſe mendum Salomonis Notarii, qui ſane ut ipſe profitetur, etſi non ineleganter ſcriberet, Grammaticæ imperitus erat.

Quæ in ſpecimine feruntur ſic vulgaribus formis edimus.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων· Ἰωσὴφ υἱὸς Δαυίδ,

Chriſti autem generatio ſic erat. Cum eſſet enim deſponſata mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto. Joſeph autem vir ejus, cum eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis ei, dicens : Joſeph fili David, noli timere acci-

I

† Περὶ οὐσίας καὶ φύσεως καὶ μορφῆς· ἀτόμου τε καὶ προσώπου, καὶ ὑποστάσεως. κεφ. ιγ'. ἐν τῷ πρ...:—

Οἱ μὲν ἔξω φιλόσοφοι κατὰ τὴν προλεχθεῖσαν διαφορὰν ἣν ἔχουσιν αἱ φύσεις· οὕτω μὲν ἀπὸ τοῦ ἁπλῶς εἶναι· φύσιν τὴν οὐσίαν εἰδοποιηθεῖσαν ὑπὸ τῶν οὐσιωδῶν διαφορῶν καὶ μετὰ τοῦ ἁπλῶς εἶναι, καὶ τὸ τοιῶσδε εἶναι ἀφορίσαντες· ἤτε λογικὴν εἴτε ἄλογον· ἤτε θνητὴν εἴτε ἀθάνατον· ἤγουν αὐτὴν ὡς φαμὲν τὴν ἀμετάβλητον ταύτην καὶ ἀμετάθετον ἀρχὴν καὶ αἰτίαν καὶ δύναμιν, τὴν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ ἐντεθεῖσαν πρὸς κίνησιν· τοῖς μὲν ἀγγέλοις, πρὸς τὸ νοεῖν καὶ ἐκτὸς προφορικοῦ λόγου μεταδίδοναι ἀλλήλοις τὰ νοήματα τοῖς δὲ ἀνθρώποις

II

ᾠδὴ δ'. Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ

Ἅρμα σὺ φθέγμα τοῦ λόγου· νοητῶς τοῦτον φέροντες. ὅθεν προσδεθέντες ἵπποις, ἀπηνῶς τε συρόμενοι· οὐκ ἐξηρνήσασθε τοῦτον ἐκ χειρὸς ἐπιθέντες. προσομοιούμενοι σαφῶς ἐπιγνούμενοι:—

Ταῖς φρουραῖς προσομιλοῦντες καὶ δεσμὰ περικείμενοι· τὸν δεσμὸν τῆς πλάνης· πόλεις καὶ λαοὺς διεσώσατε· καὶ τῷ δεσμῷ τῆς ἀγάπης συνεδήσατε· τοῦ δὲ θέντος σαρκὶ δι' ἡμᾶς παμμακάριστοι:—

III

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ· πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου· Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς δίκαιος ὢν· καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι· ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν· ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος· ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ· ἐφάνη αὐτῷ λέγων· Ἰωσὴφ υἱὸς Δαβίδ· μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου·

μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου. pere Mariam conjugem tuam.

His ſubjungimus Crucis argenteæ noſtræ ſchema, quam Monaſterio huic obtulit Sereniſſima Principiſſa Palatina, inſcriptam Iambis duobus, queis declaratur, ipſam Manuelis Comneni Imperatoris juſſu adornatam fuiſſe. Inſertam autem habet veræ Crucis particulam. Inſcriptio ſic habet:

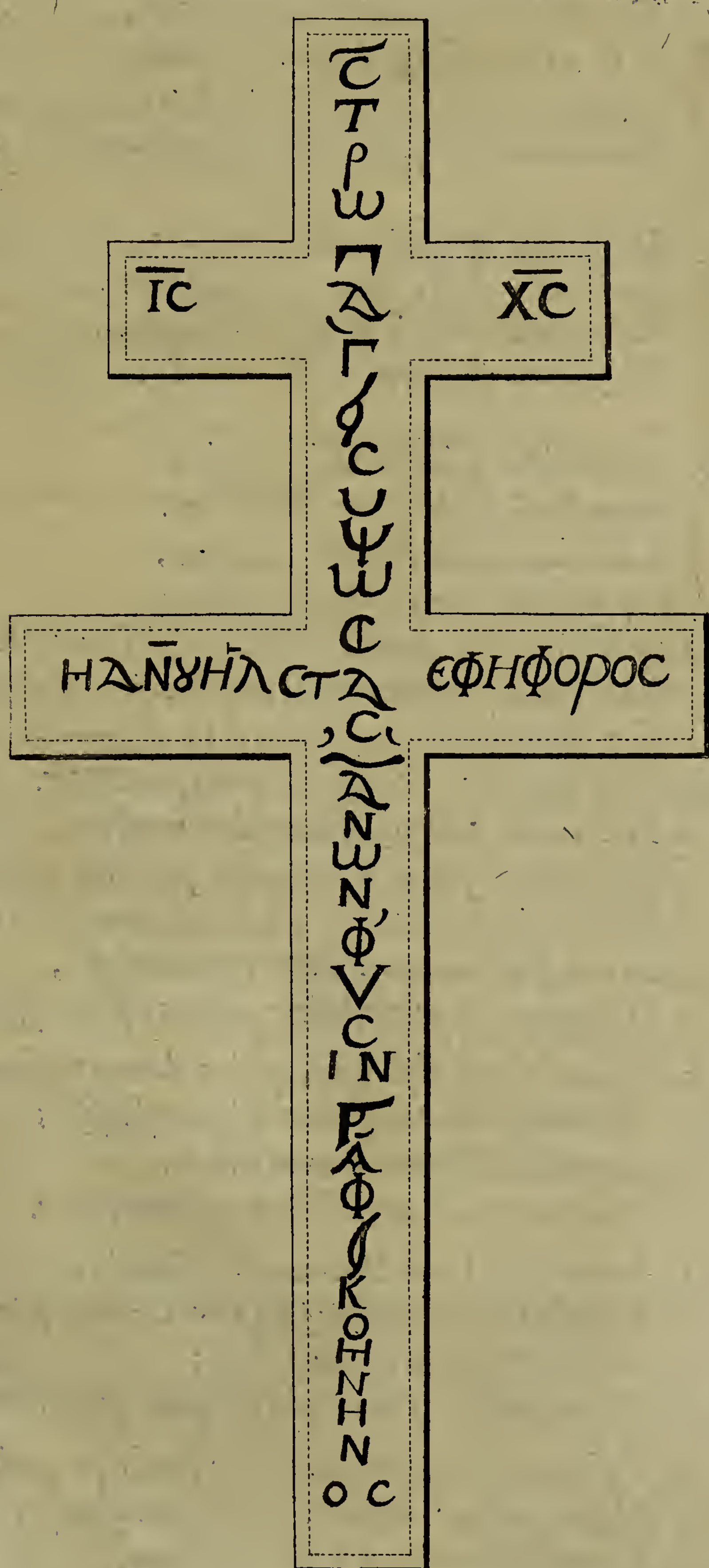
ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

Σταυρῷ παγεὶς ὕψωσας ἀνθρώπων φύσιν.
Γράφει Κομνηνὸς Μανουὴλ στεφηφόρος.

Id eſt:

JESUS CHRISTUS

Qui Cruci affixus exaltavit hominum naturam.
Hæc ſcribit Manuel Comnenus coronatus.

Characteris forma, ut vides, non ita elegans eſt: ut neque in alia ſimili Cruce, in Cimeliarchio S. Marci Venetiis aſſervata, & ex vero, ut ibidem dicitur, S. Crucis ligno confecta, juſſu Irenes Ducænæ Manuelis Comneni Imperatoris aviæ, & uxoris Alexii Comneni Imperatoris. Hujus inſcriptionem Venetiis exſumſimus, & in Diario Italico p. 53. edidimus: quia vero duo ibi menda ineſſe ſuſpicor, quæ exſcribenti & properanti irrepſerint, hic denuo adſcribendam cenſui.

In ſuprema Crucis parte.

1. Καὶ τοῦτο γοῦν σοι προσφέρω πανυστάτως,
Ἤδη προσεγγίσασ᾽ αὐταῖς ᾅδου πύλαις,
Τὸ θεῖον ἄγαλμα, τὸ ζωῆς ξύλον,
Ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα τῷ* τεκόντι παρέθου,
Καὶ τῶν πόνων ἔληξας οὓς ἐκαρτέρεις.

In brachio dextro.

2. Οἷς τοὺς πόνους ἔλυσας οὓς κατεκρίθην,
Καὶ καρτερεῖν ἔπεισας ἡμᾶς ἐν πόνοις·
Ταύτην δίδωμί σοι τελευταίαν δόσιν,
Θνήσκουσα καὶ λήγουσα κἀγὼ τῶν πόνων.

In brachio ſiniſtro.

3. Ἡ βασιλὶς Δούκαινα λάτρις Εἰρήνη
Χρυσενδύτις πρίν, ἀλλὰ νῦν ῥακενδύτις·
Ἐν τριχίνοις νῦν, ἡ τὸ πρὶν ἐν βυσσίνοις,
Τὰ ῥάκκια στέργουσα πορφύρας πλέον.

In ima parte.

4. Πορφυρίδος κρίνουσα τὴν ἐπωμίδα
Μελεμβαφῆ ἔχουσα, ὡς δέδοκτό σοι.
Σὺ δ᾽ ἀντιδοίης λῆξιν ἐν μακαρίοις,
Καὶ χαρμονὴν ἄληκτον ἐν σεσωσμένοις.

In Diario Italico legitur in quarto verſu τῷ τ᾽ ἔχοντι; ſed legendum prorſus videtur τῷ τεκόντι; id eſt, *genitori*, ſive, *Patri*. Vocem Μελεμθαφῆ, quam ut dubiam aſteriſco notavimus in Diario, in μελεμβαφῆ mutandam cenſemus, & ſic ſententia quadrat. Totum ſic interpretamur.

1. *Hoc etiam tibi poſtremum donum offero,*
Quæ jam ad portas inferi quam proxime acceſſi;
Hoc, inquam, divinum donum, lignum ſcilicet vitæ:
In quo ſpiritum tuum Patri commendaſti,
Et laborum, quos conſtanter tuleras, finem feciſti.

2. *Quia labores abſtuliſti, quibus damnata fueram,*
Ac nobis pœnas conſtanter tolerare ſuaſiſti;
Hoc tibi ultimum donum tribuo,
Mox moritura & laborum nactura finem.

3. *Imperatrix Irene Ducæna Dei famula,*
Quæ olim aureis ornabar, jam vero laceris veſtimentis induor;
Olim byſſo, jam operta cilicio;
Et tamen hoſce pannos pluris, quam purpuram, facio.

4. *Poſtquam purpureum amictum proſcripſi ac depoſui*
Nigris induta veſtibus, ut tibi complacuit,
Tu mihi ſortem cum beatis retribuas,
Et gaudium cum Sanctis æternum.

Ῥακένδυτις, id eſt pannis laceris induta : verum ut Ῥακενδύτης ſtylo mediæ & infimæ Græcitatis pro Monacho accipitur; ſic Ῥακένδυτις hoc loco pro Moniali intelligas. Et vere Irene Ducæna poſt defunctum conjugem, aſperius acta a filio Joanne Comneno, quem Imperio deturbare conabatur, Sanctimonialium habitum induit, & fortaſſe quidem in Monaſterio Kecharitomenes ſupra memorato, quod ipſa fundaverat : pietatis officiis ita præclara, ut a Græcis pro ſancta & cælitibus adſcripta habeatur, ac certa die celebretur.

Præter illam Crucem, altera ibidem habetur ex ligno Crucis, ut putatur, confecta, quæ Mariæ Auguſtæ, Nicephori Botaniatæ, ut opinamur, conjugis, nomen præfert. Hujus quidem Inſcriptionem adtulimus ibidem; ſed Iambum, qui primus ibidem fertur, tertium eſſe puto, ac ſic legendum,

Σὸς κόσμος ἐπὶ σαυρὲ πίσις καὶ πόθος
Οὕτως σε κοσμεῖ καὶ βασιλὶς Μαρία:
Οἷν οἱ σαλαγμοὶ τοῦ θεοῦ τῶν αἱμάτων
Δόξαν θεϊκὴν * ἐσόλισαν καὶ κράτος,
Πῶς δοξάζουσι μαργαρεῖται καὶ λίθοι;

Hoc eſt,

Ornatus tibi proprius, ô Crux, ſunt fides & amor.
Ita te ornat Imperatrix Maria:
Quam ſtillæ divini ſanguinis
Gloria & potentia divina exornarunt,
Quo decore adficiant gemmæ & margaritæ?

CAPUT VII.

De triplici Charactere Græco Ægyptiaco; communi videlicet, Coptico, & alio peregrinitatis notam præferente.

HIc de Charactere Græco Ægyptiaco agendum putamus, quia Codices Coptici vetuſtiores, quos vidimus, & alter Codex Græcus, cujus hoc Capite ſpecimen dabimus, annos quingentos ſuperare non videntur. Atque ideo poſt duodecimum ſæculum hæc recenſere viſum eſt.

Character Græcus Ægyptiacus, triplex dici poteſt; nimirum Græcus ille communis, quo alii omnes Græci proprii variis ætatibus ſcripſerunt; Copticus, quo a multis jam ſæculis, Ægyptii; ii vero maxime qui ſuperiorem Ægyptum incolunt, proprio quidem ſermone Ægyptiaco; ſed Græco charactere ſcribere ſolent; demum Græcus character, quo Ægyptii proprii, a Græcorum conſortio alieni, Græce ſcribunt; ſed formâ literarum diverſa & peregrinitatis notam ferente.

Character Græcus ſub Alexandro magno, qui Ægyptum ſubegit, in eam regionem allatus eſt. Poſtea vero ſub Ptolemæis Regibus, Græca lingua Alexandriæ & in vicinis locis admodum floruit : fuitque jam illo ævo Alexandria elegantiſſimæ Græcæ ſcriptionis officina. Deinde item ſub Imperio Romano, ſcribendi Libroſque conficiendi arte, ut taceam alias Græcorum diſciplinas, diu palmam tulit Alexandria; donec in Arabum ditionem tranſiret. Tuncque a priſco illo literario ſplendore deſitum eſt, ut diximus Libro primo,

Cap. ultimo ; neque ita multos exinde Græcos, Græco more in Ægypto exaratos, Codices fuiſſe hinc colligimus, quod pauciſſimi ex Ægypto ad Bibliothecas noſtras exportati ſint. Nam ex iis, qui ante irruptionem illam Arabicam exſcripti fuerunt, pauci tum Ægyptii, tum alii, ob injuriam temporum ſuperſunt : ex Ægyptiis quippe unum priſcæ vetuſtatis novimus Alexandrinum, cujus poſt Brianum Waltonum ſpecimen dedimus Libro tertio ; ex iis vero qui poſt irruptionem Arabicam ſcripti ſunt, unicum item novimus manu Leonis Clerici anno Chriſti 1001. exaratum : cujus notam dedimus Libro primo inter ſubſcriptiones Calligraphorum ad eumdem annum, & ſupra Cap. quarto. Nec dubito tamen alios quoſdam in Occidentalibus Bibliothecis Græco more in Ægypto ſcriptos reperiri, qui Calligraphi nomine & ſubſcriptione careant. Sed cum ex aliis Græciæ partibus multos annum & notam Calligraphi præferentes, in Bibliothecas noſtras tranſlatos videamus ; ex Ægypto autem unicum ; atque aliunde compertum ſit, Ægyptum & Alexandriam, ferarum gentium confluxu in Barbariem verſam fuiſſe ; hinc ſane colligitur, Græcæ ſcripturæ elegantiam, poſterioribus ſæculis parum iſtic frequentatam fuiſſe.

Schema Literarum Aegyptiacarum.

Habent Coptitæ in univerſum literas XXXII. quarum figuras, nomina, poteſtates, in ſequente ſchemate contemplare,

Figura		Nomen.	Poteſt.	Figura.		Nomen.	Poteſt.
Ⲁⲁ	ⲁⲗⲫⲁ	*Alpha*	*A*	Ⲡⲡ	ⲡⲓ	*Bi*	*P*
Ⲃⲃ	ⲃⲓⲇⲁ	*Vida*	*V*	Ⲣⲣ	ⲣⲟ	*Ro*	*R*
Ⲅⲅ	ⲅⲁⲙⲙⲁ	*Gamma*	*G*	Ⲥⲥ	ⲥⲓⲙⲁ	*Sima*	*S*
Ⲇⲇ	ⲇⲁⲗⲇⲁ	*Dalda*	*D*	Ⲧⲧ	ⲧⲁⲩ	*Dau*	*T*
Ⲉⲉ	ⲉⲓ	*Ei*	*E*	Ⲩⲩ	ⲩⲉ	*H*	*E*
Ⲋⲋ	ⲋⲟ	*So*	*S*	Ⲫⲫ	ⲫⲓ	*Phi*	*F*
Ⲍⲍ	ⲍⲓⲇⲁ	*Zida*	*Z*	Ⲭⲭ	ⲭⲓ	*Chi*	*Ch*
Ⲏⲏ	ⲏⲓⲇⲁ	*Hida*	*I*	Ⲱⲱ	ⲱ	*O*	*O*
Ⲑⲑ	ⲑⲓⲇⲁ	*Thida*	*Th*	Ϣϣ	ϣⲉⲓ	*Scei*	*Sc*
Ⲓⲓ	ⲓⲁⲩⲇⲁ	*Iauda*	*I*	Ϥϥ	ϥⲉⲓ	*Fei*	*F*
Ⲕⲕ	ⲕⲁⲡⲁ	*Kabba*	*K*	Ϧ ϧ	ϧⲉⲓ	*Chei*	*Ch*
Ⲗⲗ	ⲗⲁⲩⲇⲁ	*Lauda*	*L*	Ϩϩ	ϩⲟⲣⲓ	*Hori*	*H*
Ⲙⲙ	ⲙⲓ	*Mi*	*M*	Ϫϫ	ϫⲁⲛϫⲓⲁ	*Giangia*	*Gi*
Ⲛⲛ	ⲛⲓ	*Ni*	*N*	Ϭϭ	ϭⲓⲙⲁ	*Scima*	*Sc*
Ⲝⲝ	ⲝⲓ	*Exi*	*X*	Ϯ ϯ	ϯ	*Dei*	*Di*
Ⲟⲟ	ⲟ	*O*	*O*	Ⲯⲯ	ⲯⲓ	*Ebſi*	*Ps*

Alterum ſcribendi genus Ægyptiacum, eſt Coptorum, qui linguam quidem Ægyptiacam retinent; ſed charactere Græco utuntur, admixtis tamen octo literis, quæ non ſunt Græcis in uſu: nam triginta duas in Alphabeto ſuo habent, Græci autem viginti-quatuor. Hic vero character, non eſt priſcus ille Ægyptiacus, qui ante Græcorum imperium in Ægypto uſurpabatur: quique prorſus obſolevit; ita ut in paucis inſcriptionibus ejus veſtigia, ſed prorſus ignota, ſuperſint. Non loquor de Hieroglyphicis ſymbolis quæ in Obeliſcis, in Mumiis, ut vocant, in Tabulis marmoreis, in aliiſque monumentis Ægyptiacis, paſſim in Ægypto, Romæ & in aliis Europæ partibus inter antiquitatum cimelia cenſentur. Nam hæc hieroglyphica, non literis, verbis & ſyllabis conſtare, ſed ſymbolice tantum & ænigmatice ſignificare putantur a peritioribus; ut jam annotavimus in Præfatione ad Coſmam Ægyptium. Præter hæc autem hieroglyphica, aliud vulgaris uſus characterum genus habebant Ægyptii veteres, in quibuſdam, ſed non ita frequentibus, Tabulis marmoreis in Ægypto repertum, ſed prorſus ignotum, quod nullam habet cum quibuſvis literarum formis affinitatem. Hujuſmodi inſcriptionem vidi Romæ in ſchedis eruditi viri R. P. Gullielmi Bonjour, rerum Ægyptiacarum & linguæ Copticæ ſcientiſſimi; qui Grammaticam Copticam adornavit, ſicubi occaſio offeratur typis edendam. Character igitur ille priſcus Ægyptiacus ita obſolevit, ita ignotus manſit, ut ſi qua illius veſtigia reperiantur, id unum notitiæ adferant, quod videlicet Ægyptii præter hieroglyphicam ſcripturam, aliam vulgaris uſus habuerint, jam vetuſtate penitus obliteratam.

A Ptolemæorum igitur temporibus, ut putatur, Ægyptii, miſſis formis priſtinis, Alphabetum Græcum adoptarunt: & quia viginti-quatuor Græcæ literæ ad omnia linguæ ſuæ vocabula exprimenda non ſatis erant, octo præterea literas adjunxerunt; ita ut triginta duæ in Alphabeto Coptico numerentur, ut vides ſupra in ſchemate, ſeu Tabula alphabetica, qualis ab Athanaſio Kirkero, aliiſque, qui de lingua Coptica pertractarunt, concinnata fuit.

Libri porro Coptici, qui ſuperſunt, non admodum vetuſti ſunt, nullumque hactenus vidi, qui annos plus quam quingentos præferret. Habentur autem in Bibliothecis variis, in Vaticana, Regia, Colbertina &c. Quinque tomos Bibliorum hac lingua Venetiis emtos penes nos habemus; videlicet Pentateuchum, Danielem, omneſque Libros novi Teſtamenti cum Apocalypſi. Omnes fere Libri Coptici, quos hactenus novimus, aut Biblici, aut Liturgici ſunt.

Formæ vero literarum variis in Codicibus eædem pene ſunt, quales in ſpecimine habentur, a Græcis characteribus vulgaris uſus aliquantum diſcrepantes. Pronuntiatio autem in Tabula exprimitur, & in nonnullis ab hodierna Græca deflectit: ut videre quiſque poſſit ibidem. Sed de his omnibus, aliiſque ad linguam Copticam ſpectantibus, fuſe agitur in Grammatica Coptica laudati P. Gullielmi Bonjour: quam vel ſero tandem in lucem exituram ſperamus.

Tertius Character Ægyptiacus Græcus, obſervatur in quibuſdam, ſed admodum paucis Codicibus; ubi tum verba ipſa, tum literæ, Græcæ quidem ſunt; ſed olent peregrinum, & primo conſpectu ſeſe produnt. Hujuſmodi eſt Codex Dioſcoridianus Regius, de quo ſupra Libro tertio, Capite ultimo. Præter hunc autem, alter exſtat in Bibliotheca Regia, cujus exemplum datur

infra. Notam vero ejuſdem, qualem accepimus ab eruditiſſimo nobiſque amiciſſimo Abbate Renaudotio, hic conſignare viſum eſt.

„ Codex Bibliothecæ Regiæ, num. 3023. bombycinus Græco-Arabicus, Li-
„ turgias continet duas: in quarum prima deſunt nonnulla; altera vero in-
„ tegra eſt.

„ Prima eſt Liturgia Baſilii, ut appellatur in fine, ἐτελειώθη ἐν εἰρήνῃ ἡ ἁγία λει-
„ τουργία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν τοῦ θαυματουργοῦ Βασιλείου. Id eſt, *Abſoluta eſt in pace*
„ *ſancta Liturgia S. Patris noſtri miraculis clari Baſilii.* Eſt autem omnino diverſa
„ ab ea, quæ Græce exſtat ſub Baſilii nomine tam in editis, quam in Mſſ. Co-
„ dicibus. Verum ea ipſa, qua Alexandrini utuntur, verſa in Copticam ſive
„ Ægyptiacam linguam, & cujus verſio a Maronitis Romæ facta, curante
„ Marco Velſero Auguſtæ Vindelicorum edita eſt anno 1604. ſed non ex Co-
„ ptico exemplari, Arabicam enim verſionem expreſſerunt ſæpe non feliciter.
„ Ipſa Coptica verſio Græca eſt, quæ Codice Regio continetur.

„ Arabica verſio, quæ Græco textui ad marginem reſpondet, diverſa eſt ab
„ ea, quæ occurrit in Copticis Codicibus: talis autem eſt diverſitas, ut non ad
„ varias lectiones referri poſſit; ſed plane alii utriuſque autores fuerunt. Illa de-
„ terior, & ut videtur ab illis hominibus facta, quibus exigua Græcæ linguæ
„ facultas eſſet: altera melior, ſed ex Coptico expreſſa.

„ Ipſa Liturgia Jacobitarum Eccleſiæ propria fuit, ut ex oratione circa com-
„ munionem manifeſtum eſt, in qua una in Chriſto natura diſerte explicatur.
„ Attamen a capta Ægypto nullum inter Jacobitas uſum linguæ Græcæ fuiſſe,
„ prope certum videtur; quamvis alicubi ſervatum fuiſſe Codex per ſe ſatis
„ demonſtret.

„ Eædem orationes, rituſque Coptico ſimilis eſt.

„ In Diptychis, ſolius Patriarchæ Alexandrini memoria. Prima officii pars
„ προσκομιδαστική, nempe ab initio uſque ad orationem τοῦ καταπετάσματος,
„ quam ſequitur *Oratio oſculi pacis*, non reperitur in Codice Coptico-Ara-
„ bico. Sed ut ex comparatione cum Coptico intelligitur, eadem eſt quam
„ repræſentat Liturgia Græca D. Marci, edita olim Lutetiæ ex Codice S. Ma-
„ riæ ὁδηγητείας, quem reperit in Calabriæ Monaſterio Cardinalis Sirletus, &
„ cujus apographum miſit ad Joannem a Sancto Andrea Canonicum Eccle-
„ ſiæ Pariſienſis, ex quo editio procurata eſt. Hæc porro Liturgia D. Marci
„ eadem eſt atque ea, quæ Copticè exſtat ſub nomine Cyrilli: unde Abulbircat
„ autor Ægyptius, notat eam, quæ Cyrilli Liturgia dicitur, a quibuſdam Marci
„ appellari.

„ Codex Nicoſia in Bibliothecam Regiam delatus fuit cum multis aliis, emtis
„ a Joanne Michaële Vanſlebio.

„ Secunda Liturgia eſt Gregorii Theologi: primævum, ut videtur, exemplar
„ Copticæ ejuſdem nominis Liturgiæ, in qua Codex deſinit, & deficit verſio
„ Arabica in ultimis orationibus.

Advertendum autem eſt in Cypro multas Eccleſias eſſe ritus Ægyptiaci, atque ideo in hac Inſula Ægyptiaco more ſcriptitatum fuiſſe. Eſt quippe in Bibliotheca Colbertina Codex alter in Cypro ſcriptus, qui characterem Copticum pene refert. Hic porro, cujus ſpecimen damus, quique Nicoſia in Bibliothecam Regiam tranſlatus eſt, utrum ex Ægypto in Cyprum delatus, an in ipſa Cypro ſcriptus fuerit, incertum; parumque ſane intereſt utriuſvis regionis ſit, cum exploratum habeamus pleroſque Cyprios Ægyptiaco more ſcripſiſſe.

Character, ut vides, omnino peregrinum olet: characteres ligati non sunt τοῦ M forma, Y pene refert. Omnes literæ distinctæ sunt, nec ductu calami colligantur. In alios incidi Ægyptiacæ formæ Codices Græcos-Arabicos, ubi characteris forma huic admodum consimilis est. Specimen vulgari scribendi more sic habet,

Ἄλλο παρ' Αἰγυπτίοις ἀπὸ τῶν προηγιασμένων τοῦ ἀποστόλου Μάρκου, μετὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγίων μυστηρίων.

Aliud apud Ægyptios ex præsanctificatis Apostoli Marci, post participationem sanctorum Mysteriorum.

Τελειωθέντα τῆς εὐεργεσίας τὰ χαρίσματα· ἅ τινα ἐστὶ φοβερὰ καὶ ὑπερευλογημένα μυστήρια, τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, κυρίου δὲ καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν καὶ παμβασιλέως Ἰησοῦ χριστοῦ.

Perfecta & absoluta beneficentiæ charismata, quæ sunt tremenda & super benedicta mysteria unigeniti tui Filii, Domini & Dei & Salvatoris, regisque per omnia nostri, Jesu Christi.

Literas quæ in exemplo deerant in fine speciminis adjecimus.

ἄλλο παραιγυπτίοις
ἀπὸ τῶν προηγια
σμένων τοῦ ἀπο
στόλου μάρκου· μετὰ
τὴν μετάληψιν·
τῶν ἁγίων μυ
στηρίων·
Τελειωθέντα τῆς
εὐεργεσίας τὰ χαρί
σματα· ἅτινα ἐ
στιν φοβερὰ καὶ ὑ
περευλογημένα
μυστήρια· τοῦ μο
νογενοῦς σου υ̅υ̅
κυ̅ δὲ καὶ θυ̅ καὶ
σρ̅ς ἡμῶν καὶ παμβα
σιλέως ιυ̅ χυ̅· Δ, Ζ, Ξ

CAPUT VIII.

Specimen decimi-tertii ſæculi ex Codice Regio. De Librariis, qui duplici Characterum genere ſcribebant. Specimina item tria decimi-tertii ſæculi, ex Codicibus anni notam ferentibus. De Codicibus ubi vetuſtior ſcriptura eraſa, & altera recentior apparet: & quanta pernicies Græcis antiquis ſcriptoribus hinc allata fuerit.

PRIMUM ſpecimen profertur ex Codice Regio 1892. bombycino, XIII. ſæculi, qui eſt catena in Prophetas majores & minores. Hujus exemplum adferimus tam ex ipſa Scriptura ſacra, quam ex Commentariis, qui vario literarum genere cum abbreviationibus deſcripti ſunt. Ubi obſervandum eſt, multos Calligraphos, qui Commentarios, ſive in Scripturam ſacram, ſive in aliud quodvis opus, perſcriberent, duplici ſcribendi forma, eaque admodum diverſa, plerumque uſos eſſe; alterâ videlicet pro contextu; alterâ pro Commentariis vel ſcholiis. Cujus rei luculentum exemplum habes, in ſpecimine hujus Codicis; ubi Scriba in contextu Scripturæ ſacræ, Calligraphi; in Commentariis, Tachygraphi munus explevisse videtur. Nam etiam poſtquam Calligraphi Tachygraphorum formas adoptarunt, diſtinctio tamen Calligraphos inter & Tachygraphos in Græcia ad hunc uſque diem manſit; ita ut Calligraphi, quidem ii ſint, qui pulcro quodam, eleganti, & rotundo, ſed ligato tamen, charactere ſcribunt; Tachygraphi autem ii qui abbreviationibus multis, ductibuſque ſingularibus atque expeditiore manu ſcripturam abſolvunt. Utriuſque vero ſcribendi generis exemplum habes in primo ſpecimine, cujus utraque ſcriptura, ut jam diximus, eadem manu exarata fuit.

In hujus principio habentur Minores Prophetæ cum Commentariis Theodoreti & Heſychii; deinde autem Majores Prophetæ cum Commentariis variorum Patrum. Singulis Prophetis præmittuntur Prologi ex diverſis Scriptoribus; ex Theodoreto nempe, ex Athanaſii Synopſi, quæ nomine Athanaſii Alexandrini inſignitur: tametſi ut in Obſervationibus in vitam & ſcripta Athanaſii, haud ita pridem a nobis editis, comprobavimus, utrum Athanaſio magno adſcribendum hoc opus ſit, valde dubium eſt. Præterea habentur ibidem Prologi Anonymorum in Prophetarum vitam & opera. Sub finem leguntur Epiſtolæ Africani ad Origenem, & Origenis ad Africanum de Suſanna.

Codex eſt optimæ notæ, accuratiſſime deſcriptus, ſine commutationibus vocalium & iotaciſmis, qui in Libris multis iſtius ævi mirum quam frequenter occurrant. Ex hoc Codice decerpſimus Prologum Joannis Drungarii in Heſaïam, quem in Præfatione ad Euſebii Commentarios in eumdem Prophetam haud ita pridem edidimus. Verum illa Joannis Drungarii opella longe antiquior hoc Codice eſt: ipſam quippe vidimus in Codicibus decimi ſæculi.

Hîc Scripturæ ſacræ textus, non ςιχηρῶς quidem ſcriptus eſt, neque poſt ſingula κῶλα & κόμματα, a linea reſumitur, ut olim in uſu erat, & ad decimum uſque ſæculum in pleriſque Codicibus obſervatur; ſed verſiculi omnes notis numericis interlinearibus, itemque marginalibus notantur ſic, α,

ϛ, γ, δ, ε, & quidem uſque ad centenarium ρ. Poſtea numeri repetuntur uſque ad ſequens centenarium, & ita ſemper ad ſingulos Prophetas. Initio autem cujuſque Prophetæ verſiculorum numerus aſſignatur in hoc Codice; ſecus autem in aliis vetuſtis exemplaribus, in quæ incidi, ubi verſiculorum ſumma in fine notatur. Ex hoc Codice pro verſiculorum notis & numeris exemplum dedimus Libro primo hujus Palæographiæ, Cap. IV.

Specimen autem vulgaribus formis ſic legitur.

Ἐγώ εἰμι κύριος λαλῶν δικαιοσύνην, ἀναγγέλλων ἀλήθειαν. συνάχθητε καὶ ἥκετε· βουλεύσασθε ἅμα οἱ σωζόμενοι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. οὐκ ἔγνωσαν οἱ αἴροντες τὸ ξύλον γλύμμα αὐτῶν, καὶ προσευχόμενοι πρὸς θεοὺς οἳ οὐ σώζουσιν· εἰ ἀναγγέλλουσιν, ἐγγισάτωσαν ἵνα γνῶσιν ἅμα. τίς ἀκουστὰ ἐποίησε ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς; ἐκ τότε ἀναγγελεῖ ὑμῖν. οὐχὶ ἐγὼ κύριος ὁ θεός, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν ἐμοῦ. δίκαιος καὶ σωτὴρ οὐκ ἔστι παρὲξ ἐμοῦ. ἐπιστράφητε ἐπ' ἐμὲ καὶ σωθήσεσθε οἱ ἐπ' ἐσχάτου τῆς γῆς. ἐγώ εἰμι ὁ θεός, καὶ οὐκ ἄλλος.

Ego ſum Dominus loquens juſtitiam, annuntians veritatem. Congregamini & venite. Conſulite ſimul qui ſalvati eſtis a gentibus. Non cognoverunt qui geſtant lignum, ſculptile ſuum, & precantur deos, qui ſalutem non dant. Si annuntiant, accedant ut cognoſcant ſimul. Quis audita fecit hæc ab initio? ex tunc annuntiabit vobis. Nonne ego Dominus Deus, & non eſt alius præter me: juſtus & ſalvator non eſt præter me. Convertimini ad me & ſalvabimini, qui ab extremo terræ eſtis. Ego ſum Deus, & non alius.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ. οἱ τοίνυν ἐκ τῶν ἐθνῶν θεὸν ἐπεγνωκότες, καὶ σωτηρίας ἄξιοι ἀναδειχθέντες, συστρέψαντες ἑαυτοὺς καὶ κατὰ νοῦν συσκοπησάμενοι, τὸ ἄτοπον συνίδετε· ὅτι οἱ ἐπ' ὤμων φέροντες τὰ ἑαυτῶν σεβάσματα, καὶ βοήθειαν τούτοις νέμοντες, οὐ μετ' οὐ πολὺ πλεῖν μέλλοντες, καὶ μακρὰν ὁδὸν στελλόμενοι, παρ' ἐκείνων ἐπάνοδον καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς χορηγεῖσθαι ἠλπίκασι· δέον τὸ ἄτοπον συνιδεῖν· ὅτι ὁ ἔμψυχος καὶ ἑαυτῷ ἐπαμύνειν δυνάμενος, παρὰ τοῦ ἀβοηθήτου καὶ ἀναισθήτου οὐδὲν τῶν καλῶν ἀπόνασθαι δύναται· κϛ΄. ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ. Εἰ ἀναγγελοῦσι ἐγγισάτωσαν. οὐδεὶς γὰρ τῶν παρ' Ἕλλησι ποιητῶν, ἤτοι λογογράφων, ἐμνήσθη ἀπ' ἀρχῆς. τότε ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ Μωϋσέως καὶ προφητῶν ἁγίων· ἐγώ εἰμι, φησίν, ὁ θεὸς δίκαιος σωτήρ. ἄδικοι μὲν γὰρ οἱ ἀλιτήριοι δαίμονες, καὶ φθόροι καὶ φιλαίματοι, καὶ εἰς ὄλεθρον κατωθοῦντες τοὺς ἐπὶ γῆς. δίκαιος δὲ ὁ σωτὴρ ὁ τῶν ὅλων θεός, φωτίζων τοὺς ἐσκοτισμένους, καὶ τὸ κείμενον ἀνιστάς, καὶ τὸ πεπλανημένον ἐπιστρέφων. ΕΥΣΕΒΙΟΥ. γνώσονται ἐγγὺς γινόμενοι τὸν ἀληθῆ θεόν· οὗ μέγα

THEODORI HERACLEÆ. Ii igitur ex gentibus, qui Deum noviſtis, & ſalute digni declarati eſtis, converſi & animo vobiſcum reputantes, abſurditatem illam perpendite: quod ii qui ſimulacra ab ſe culta humeris geſtant ipſiſque opem ferunt, haud diu poſt navigaturi, & longum iter emenſuri, ab iis ſalutem ſibi & reditum conceſſum iri ſperent. Cum oporteret rei abſurditatem intelligere: quandoquidem qui animatus eſt & opem ſibi ferre valet, ab eo qui nihil juvare poteſt & ſenſu caret, nihil boni percipere valet. V. 26. SANCTI CYRILLI. Si annuntiant, accedant. Nullus enim ex Græcorum Poëtis & Scriptoribus, res ab initio retulit. Tunc annuntiatum eſt vobis, per Moyſem & ſanctos Prophetas. Ego ſum, ait, Deus juſtus Salvator. Injuſti ſiquidem ſunt pernicioſi dæmones, corruptores, ſanguinarii, terrigenas in perniciem impellentes. Juſtus autem eſt Salvator, omnium Deus, qui illuminat eos qui in tenebris ſunt, quod jacet erigit, quod in errore eſt reducit. EUSEBII. Propius enim accedentes verum Deum cognoſcent: cujus

δεῖγμα τῆς θεότητος τὸ προφητεῦσαι ταῦτα διὰ τῶν ἐμῶν προφητῶν, καὶ τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἀπαγγέλλειν ταῦτα εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν.

deitatis id magnum argumentum eſt, quod per Prophetas ſuos hæc vaticinetur, & quod ab initio hæc annuntiaverit ad aures noſtras.

Secundum ſpecimen prodit ex Codice Regio 3370². ubi advertas numerum poſtremum 2. qui ſupra ſcribitur, ſignificare hunc Codicem eſſe ſecundum, qui numero 3370. inſcriptus eſt. Similiterque in aliis omnibus ſupra memoratis, ubi præter primam numeri notam 2. vel 3. ſupra notatur : videlicet ubi 2. adjicitur, eſt ſecundus Codex Bibliothecæ Regiæ eodem numero notatus: ubi 3. tertius. Hic Codex, inquam, anno circiter 1230. ſcriptus, & ex ipſo autographo exſumtus videtur : continetque Conſtitutiones Imperiales Frederici II. Imperatoris, Jeroſolymæ & Siciliæ Regis, Græce inſcriptas, βασιλικαὶ διατάξεις, tribus Libris conſtantes, quorum primus octoginta-duo capita cum totidem titulis continet; ſecundus ſeptuaginta; tertius item ſeptuaginta.

Præter hanc autem ſcripturam, altera antiquior aliquot in locis ſubtus apparet, quæ decimi circiter ſæculi eſt. Illa autem vetuſtior arte eraſa fuit, ita ut in maxima foliorum parte ne veſtigium quidem ejus appareat, ex priore ſcriptura hæc excerpſimus.

κείμενος δέδομαι· ἐξ αὐτοῦ δόμα διὰ τοῦ, ομι, πεποίημαι παρὰ τοῦ ποιῶ, ποιήσω, πεποίηκα, πεποίημαι. . . . .

λήγοντα οὐδέτερα. . . . .

λήγουσαν τοῦ παρακειμένου· οἷον. . . . .

τελέομαι. . . . .

λήγουσα. . . . .

ςςςςς . . . .

II

μεμάσω. . . . .

οὐδέτερα. . . . .

μέγι. . . . .

εἰς. . . . .

πέπεισαι παρά. . . . .

Ex hiſce laciniis & ex aliis, quæ variis in locis leguntur, liquidum eſt, hoc in Libro primitus ſcriptum fuiſſe veterem quemdam Grammaticum, qui fortaſſe periit; ut & multi alii, qui pari ſorte deleti, nuſquam comparent.

Hujuſmodi vero Codices, ubi vetuſtiore deleta ſcriptura, nova ſuperſcribuntur, mirum quam multi occurrant inter eos qui duodecimo, decimo-tertio & decimo-quarto ſæculo exarati ſunt. Ut plurimum autem prior illa ſcriptura penitus obliterata eſt; ita tamen ut in ipſa charta vel eradentium conatûs & artificii veſtigia, vel alia quædam ſigna ſuperſint. Sic in Codice Salomonis Notarii manu deſcripto, de quo Capite ſuperiori actum fuit, ubi vetuſtior ſcriptura fuiſſe videtur, nullus ejus apex, ac ne minima quidem vel unius literulæ particula ſupereſt; ſed multis in foliis habentur lineæ aliæ, ſive perpendiculares ſive tranſverſæ; (mathematicas dico lineas, non ſcriptas,) quas, quia in membrana vehementer impreſſæ, & quaſi inciſæ erant, nulla arte potuit vel Salomon, vel quiſquis alius hanc operam ſuſcepit, penitus delere; ita ut lineæ illæ ſcripturam novam aliquando trajiciant: cum autem in quibuſdam foliis hæ lineæ ſuperſint; in aliis vero nec exſtent, nec umquam fuiſſe videantur, putamus ex diverſis Libris ad hunc novum conficiendum

folia deſumta fuiſſe. In altero Codice Colbertino, num. 643. qui anno Chriſti 1186. deſcriptus fuit : antiquior item ſcriptura penitus abſterſa fuit, ſed aliquot in locis, etſi pauciſſimis, vetuſtiorum literarum extrema accuratius explorantibus apparent. In Colbertino item 614. qui ſcriptus eſt anno 1205. ſubtilius examinanti vetuſtioris ſcripturæ veſtigia occurrunt. In ſumma, ſi quis decimi-tertii & decimi-quarti ſæculi membranaceos Codices diligenter exploret, non multo pauciores iſtiuſmodi deprehendet, quam alios ubi ſemel tantum ſcriptum fuit. Æſtimo autem Scriptores multos, qui tempore Photii; imo etiam poſtea Conſtantini Porphyrogeniti, ſupererant, hoc perniciei genere peſſumdatos, ac penitus exſtinctos fuiſſe. Hæc vero peſtis, ut diximus, duodecimo ſæculo primum, deinde autem tertio-decimo & quarto-decimo maxime in vetuſtiſſimos Libros graſſata eſt. In bombycinis id raro obſervatur : unicum tantum Codicem in charta bombycina reperi, ubi prioribus eraſis, nova ſupra ſcripta fuerant, ut jam dixi.

Græci igitur Librarii, iſthac ætate ſæpe meliora eraſerunt, ut vel nænias & nugas, vel opera, quæ frequentiſſime occurrebant in Codicibus manuſcriptis, eorum loco ſubſtituerent. Magna certe tunc ubique per Græciam erat ignorantia imperitiaque rerum; ita ut quæ ad veterem hiſtoriam, ad humaniores literas, &c. pertinebant, ne flocci quidem facerent Librarii; ac ne novas membranas compararent, hæc nullo negotio peſſumdarent. Interdum etiam illa, quæ ſibi in uſu erant, quoniam ob ſcripturæ vetuſtatem non ita facile legi poterant, eradere ſolebant, ut nova ſubſtituerent.

Exemplum autem Codicis Regii numero 3370². qui anno circiter 1230. imperante Frederico II. cujus Conſtitutiones Imperiales complectitur, deſcriptus fuit, ſic vulgari formarum genere legitur. Præeunt autem Iambi quinque hoc pacto.

Ῥώμης ὁ κλεινὸς εὐσεβέστατος μήδων,
Αἰλίας αὖ ῥὴξ, πρὸς δὲ καὶ Σικελίας,
Φρεδερίκος κράτιστος ἐν στεφηφόροις,
Νέον νόμον τίθησι Σικελῶν κράτει·
Ὃν καὶ πέπομφε λύτρον ἠδικημένοις.

Βασιλεὺς Φρεδερίκος ἀεὶ αὔγουστος, Ἰταλικὸς, Σικελικὸς, Ἱεροσολυμίτης, Ἀρελατένσης, εὐσεβὴς, νικητὴς, καὶ τροπαιοῦχος.

Μετὰ τὴν τοῦ κόσμου σύστασιν, θείᾳ προνοίᾳ συνισταμένην, καὶ τὴν ἀρχαιόγονον ὕλην φύσεως κρειττοτέρας, αἱρέσεως ἔργῳ εἰς πραγμάτων εἶδος διαμεμερισμένην, ὁ τὰ γενησόμενα προορῶν, καὶ τὰ γεγενημένα κατανοῶν, καὶ τὰ κατανοηθέντα ἐπαινῶν, [τοῦ σφαιροειδοῦς σεληνιακοῦ κύκλου κάτωθεν τὸν ἄνθρωπον τῶν δημιουργημάτων εἰς ἀξιωτέραν εἰκόνα καὶ οἰκείαν ὁμοίωσιν μορφωθέντα, ὃν μικρόν τι παρ' ἀγγέλους ἠλάττωσε, προδεδοκιμασμένῃ βουλῇ προώρισε προτιθέναι τῶν ἄλλων δημιουργημάτων.]

Hoc eſt,

Romæ inclytus, piiſſimus Imperator,
Æliæ, ſive Jeroſolymæ, item Rex, pariterque Siciliæ,
Fredericus potentiſſimus inter coronatos,
Novam legem Siculorum imperio ponit,
Quam mittit in redemtionem eorum, qui injuria adficiuntur.

Imperator Fredericus ſemper Auguſtus, Italicus, Siculus, Jeroſolymitanus, Arelatenſis, pius, victor & tropæis ornatus.

Poſt mundi, qui divinâ providentiâ conditus eſt, conſtitutionem, & poſt quam

ἐπεί εἰμι ὁ θ(εὸ)ς λαλῶν δικαιοσύνην ἀναγγέλλων ἀλήθειαν· συνάχθητε καὶ ἥκετε· βουλεύσασθε ἅμα οἱ σωζόμενοι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν· οὐκ ἔγνωσαν οἱ αἴροντες τὸ ξύλον γλύμμα αὐτῶν καὶ προσευχόμενοι πρὸς θεοὺς οἳ οὐ σώζουσιν· εἰ ἀναγγελοῦσιν, ἐγγισάτωσαν, ἵνα γνῶσιν ἅμα· τίς ἀκουστὰ ἐποίησε ταῦτα ἀπ' ἀρχῆς· ἐκ τότε ἀνηγγέλη ὑμῖν· οὐκ ἐγὼ ὁ θ(εὸ)ς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν ἐμοῦ· δίκαιος καὶ σωτὴρ οὐκ ἔστι πάρεξ ἐμοῦ· ἐπιστράφητε πρός με καὶ σωθήσεσθε οἱ ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς· ἐπεί εἰμι ὁ θ(εὸ)ς καὶ οὐκ ἄλλος·

I θ(εὸ)ς δὲ ἡ ἐκ(κλησί)α. οἱ τοίνυν ὄντες τῶν τοῦ αἰῶνος ὥσπερ καὶ ὁρίας ἄξιοι ἂν ἀδικοῦντες ... καὶ κατανοοῦσι ... τὸ ἄτοπον ... ὅτι οἱ ... φρονοῦντες ... βοηθεῖν ... μετ' οὐ πολὺ ... ζητοῦσι ... αὐτοῖς χρησμοὺς ... δεῖ τὸ ἄτοπον ... ὅτι ὁ ἔμψυχος ἑαυτοῦ ... δυνάμεις· παρὰ τὸ ἀβοήθητον καὶ ἀναίσθητον ... ἀπονάρκησιν ... κ(αὶ) τὸ α' κ(αὶ) ἀναγγελοῦσιν ... ποιητῆς ἤτοι λόγος ... ἀπ' ἀρχῆς τότε ἀνηγγέλη ὑμῖν ... φησὶ ... ἐγώ εἰμι φησὶν ὁ θ(εὸ)ς ... δίκαιος ... σωτήριος ... φιλάνθρωπος ... ὁ τῶν ὅλων θ(εὸ)ς φωτίζει ... καὶ τὸ ... ἀνίστασθαι ... γνώσεσθε ... τὸ ... ἀληθινὸν θ(εὸ)ν ... τὸ προφητεῦσαι ταῦτα διὰ τῶν ἐμῶν προφητῶν καὶ τὸ ἀπ' ἀρχῆς ...

II ἄλλα ταῦτα ... ἀκολουθήσειν:—

Ῥώμης ὁ κλεινὸς αὐτοκράτωρ μηνᾷ, αἰτίας αὐτῆς προσδὲ καὶ Σικελίας· Φρεδερίκος ὁ κράτιστος ἐν στεφηφόροις· νεόν μόνον τιθησὶ Σικελῶν κρατεῖ, ὃν καὶ πέπομφε λόγον ἠδικημένοις:— Βασιλεὺς Φρεδερίκος Καῖσαρ, Ἰταλικὸς, Σικελικὸς, Ἱεροσολυμίτης, Ἀρελατένσης, εὐσεβὴς νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος:—

Ἡ ἐπ' ταύτην τοῦ κόσμου σύστασιν, θείᾳ προνοίᾳ συνισταμένην, καὶ τὴν ἀρχαιόγονον ὕλην φύσεως κρείττονος, αἱρέσεως ἐργασίας διαμερίσασαν, ὃ τὰ γενησόμενα προορῶν, καὶ τὰ γεγενημένα καταμανθάνων, καὶ τὰ καταρονθέντα ἐπανορθῶν

III περὶ μετανοίας:—

Χάρισμα χάριν, ἡ μετάνοια ἐδόθη τοῖς ἀνθρώποις: μετάνοια γάρ ἐστιν, ἀναγέννησις δῶρον ἐκ τοῦ θ(εο)ῦ· καὶ ὥσπερ ἐκ τῆς πίστεως ἀρραβῶνα ἐδεξάμεθα, διὰ τῆς μετανοίας· τὸ χάρισμα αὐτῆς ἐκδεχόμεθα: μετάνοιά ἐστιν, ἡ θύρα

IV Ἰσεοτελεστὴν μὲν οἴκοθεν ἔχω τὸ καλόν, ἢ τὸν θεόπτολον ἀπόστολον Παῦλον; ἢ τὸν ἅγιον Ἱερόθεον ... περὶ ... ἐλεγχθῆναι λόγω ... οὐδένα ἕτερον ... αὐτῷ; ἢ τὸν ἅγιον Παῦλον· οὐ θεὸς ... ἄλλον ... τοῦ ἀρχιερέως ... καὶ τὰ περὶ τούτων ... καὶ πρώτην μὲν ... περὶ ... οὐσίας:—

primigenia illa materia præstantioris naturæ, nutu divino in variarum rerum speciem distributa fuit; qui futura prævidet, & quæ facta sunt considerat, & quæ excogitata fuere laudat & approbat, [hominem sub circulari Lunæ cyclo positum, quem in digniorem rerum omnium creatarum imaginem, & in propriam sui similitudinem creatum, paulo minus ab Angelis minuerat, prius habito consilio decrevit cæteris rebus conditis præficere.

Calligraphus, qui nomen suum tacuit, in fine Imperialium constitutionum hoc carmen subjunxit,

Ὁ βασιλικὸς οὗτος ἐγράφη νόμος
Ἐν ἡμεριναῖς ἡλίου τισὶ δρόμοις.
Πᾶς δ' ἀναγνοὺς σύγγνωθι τῷ γεγραφότι,
Εἴ που σφαλεὶς ἔλαθεν ἐκ πολλοῦ τάχους·
Ἀπρόσμαχον γάρ ἐστι Λητοῦς τὸ σθένος,
Ὡς καὶ τὸν Ἑρμῆν ἀποκνῆσαι τὴν μάχην·

Hoc est,

Hæc Imperatoria lex scripta fuit
Quodam dierum decursu.
Quisquis vero legeris ignosce Scribæ,
Si quid oblivione peccaverit ob nimiam celeritatem:
Inexpugnabilis quippe est Latonæ, sive oblivionis, vis;
Ita ut Mercurius pugnam cum illa detrectet.

Alludit haud dubie ad Iliadem Homeri Φ. ubi Mercurius cum Latona pugnare detrectat. Λητὼ autem Latonam Apollinis matrem, & oblivionem significat. Hoc exemplar ex autographo descriptum fuisse videtur: nam ejusdem circiter temporis est. Observandum autem, Librarios bene multos nominibus propriis lineolam adscribere, ut distinguant ab aliis vocibus, ut vides hic in voce Φρεδερίκος, & in quarto specimine ad voces Ἱερόθεος & Παῦλος. Et quidem opportuna cautio erat: nam multi sunt qui in nominibus propriis errarunt; sic Nannius in versione Athanasii, Πίστον nomen proprium Episcopi Ariani, qui *Pistus* vocabatur, *fidum* vertit: & vocem Σώζοντος, *Sozontis*, qui pater erat Serapionis, pro salutem adferente habuit.

Tertium specimen excerptum est ex Codice Colbertino, num. 4111. Estque liber Asceticus scriptus anno Christi 1236. ut ad calcem fertur in nota, quæ sic habet:

Ἐτελειώθη σὺν Θεῷ ἡ δέλτος αὕτη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου ἱερομονάχου Γερασίμου. καὶ οἱ ἐντυγχάνοντες, εὔχεσθε ὑπὲρ τοῦ γράψαντος καὶ ἔχοντος. ἐτελειώθη δὲ μηνὶ φευρουαρίῳ κβ'. ἔτους ϛψμδ'. ἰνδ. θ'. Hoc est, *Absolutus est cum Deo hic Liber manu mea peccatoris & indigni Hieromonachi Gerasimi. Qui legeritis orate pro eo, qui scripsit & habet. Completus est autem mensis Februarii die 22. anno 6744. (i. Christi 1236.) Ind. nona.*

Quæ in specimine habentur sic legimus & interpretamur.

Περὶ μετανοίας.

Χάρις μετὰ χάριν ἡ μετάνοια ἐδόθη τοῖς ἀνθρώποις. μετάνοια γάρ ἐστιν ἀναγέννησις δευτέρα ἐκ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὧνπερ ἐκ τῆς πίστεως ἀῤῥαβῶνα ἐδεξάμεθα, διὰ τῆς μετανοίας τὸ χάρισμα αὐτῶν ἐκδεχόμεθα. μετάνοια γάρ ἐστιν ἡ θύρα.

De Pœnitentia.

Gratia post gratiam pœnitentia data est hominibus. Pœnitentia quippe est regeneratio secunda ex Deo: ac quorum per fidem pignus accepimus, eorum per pœnitentiam munus & gratiam accipimus. Pœnitentia enim est janua.

Obſervandum in ſpecimine eſt, hunc Geraſimum ſpiritus fere ſemper lenes adſcribere ubi denſos opus erat.

Præter hanc Geraſimi ſcripturam, alteram antiquiorem x. ſæculi in hiſce membranis conſpicimus, quæ recentiorem tranſverſam ſecat. Eratque cujuſdam S. Patris opus, ut ex his paucis quæ excerpſimus liquet. Scriptura vero illa vetuſtior duplici columna conſtabat in ſingulis paginis. Sic autem habet excerptum : οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται. εἶπεν γὰρ ὅτι σύκ. i. *Non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur. Dixit enim....*

Quartum ſpecimen prodit ex Codice Colbertino, num. 845. qui ſcriptus eſt anno Chriſti 1272. & continet opera, ut fertur ibi, Dionyſii Areopagitæ cum Commentariis. Ad calcem hæc nota legitur,

Ἐμοί τε τῷ γράψαντι σὺν πολλῷ πόνῳ
Κλῆσιν Λογγίνῳ ἐσχάτῳ μονοτρόπων,
Εὔχεσθε θερμῶς τῆς Ἐδὲμ τὸ χωρίον
Κλῆρον δοθῆναι καὶ παραδείσου τόπους.

ἔτει ,ϛψπ'. ἰνδ. ιε'. κύκλος ἡλίου δ'. κύκλος σελήνης ιϛ'.

Hoc eſt,

Mihi, qui cum labore multo ſcripſi,
Nomine Longino, ultimo Monachorum,
Precamini ferventer, ut locus Edem
Et Paradiſi ſedes in ſortem dentur.

Anno 6780. (*i. Chriſti* 1272.) *Ind. decima-quinta: Cyclus Solis eſt* 4. *Cyclus Lunæ* 16.

In hoc quoque Codice altera ſcriptura ſubtus apparet, & quidem vetuſtior præcedentibus. Eſt quippe noni ſæculi, charactere unciali, eodem pene atque is, qui ex Codice operum S. Gregorii Nazianzeni, olim ad uſum Baſilii Macedonis Imperatoris, ſupra repræſentatur. Etſi vero hæc antiquior Scriptura eraſa fuerit ad novam inducendam, multis tamen in locis legi poteſt. Hæc porro quæ ſequntur ex priore ſcriptura excerpſimus.

Fol. ſecundo verſo, præeunte majuſcula litera legitur : Ὥσπερ τις ἀνὴρ φιλέρημος. Eſt Homilia S. Joan. Chryſoſt. in ſaltationem filiæ Herodiadis.

Fol. 5. Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου εἰς μεγάλην πέμπτην, καὶ εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα. Ex his autem, exque aliis multis, quæ hinc & inde excerpi poſſunt, arguitur vetuſtiorem illam ſcripturam eſſe Homilias S. Joannis Chryſoſtomi : quas Longinus ſupra memoratus obliterare & obruere, ſi poſſet, conatus eſt, ut Dionyſii Areopagitæ, ſive alterius qui ejus nomen ementitus eſt, opera ſubſtitueret, cum Commentariis Maximi.

Specimen autem quartum ex Commentariis Maximi deſumtum eſt, ac vulgaribus typis ita legitur.

Ἱεροτελεστὴν μὲν οἰκεῖον εἴωθε καλεῖν, ἢ τὸν θειότατον ἀπόστολον Παῦλον, ἢ τὸν ἅγιον Ἱερόθεον, ὡς ἐν τῷ περὶ θείων ὀνομάτων εἴρηται λόγῳ. νῦν δὲ οὐδένα ἕτερον ἡγοῦμαι λέγειν αὐτὸν, ἢ τὸν ἅγιον Παῦλον. οὐδενὸς γὰρ ἦν ἄλλου, ἢ αὐτοῦ, τοῦ ἄχρι τρίτου οὐρανοῦ φθάσαντος, καὶ τὰ περὶ τούτων μυηθέντα (ſic l. μυηθέντος,) καὶ πρώτην μὲν εἶναι φησι τὴν περὶ Θεὸν οὖσαν ἀεί. . . .

Ἱεροτελεστὴν, ſive ad ſacra initiantem, proprie vocare ſolet, aut diviniſſimum Apoſtolum Paulum, aut ſanctum Hierotheum, ut in Libro de divinis Nominibus dictum eſt. Nunc autem non alium dicere puto, quam S. Paulum. Ad nullum enim alium pertinet, quam ad eum, qui uſque ad tertium cælum aſcenderat, ac in illis rebus initiatus fuerat. Et primam quidem ait eſſe eam quæ circa Deum eſt....

CAPUT IX.

Alia ſpecimina Characterum decimi-tertii & decimi-quarti ſæculi ex duobus Codicibus Regiis, ex Colbertino & ex Codice Baluziano, ubi Nicetæ Choniatæ Panoplia dogmatica. Conſpectus & Index hujuſce Libri.

ALIUD ſpecimen proferimus ex Codice Regio, numero 2458. bombycino, XIII. ſæculi. Cujus ætas in fine notatur his verbis. Ἐπληρώθη ὁ παρὼν βίβλος (ſic) μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδ. ιδʹ. ἔτει ςψϟδʹ. οἱ δὲ ἀναγινώσκοντες ταύτην εὔχεσθέ μοι διὰ τὸν κύριον, ὅπως λάβω ἄφεσιν τῶν ἐπταισμένων, ὧν ἐν κόσμῳ ἥμαρτον βροτὸς ὑπάρχων.

Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις.

Hoc eſt,

Completus eſt hic liber menſe Martio, Indictione 14. anno 6794. (videlicet a creatione mundi: Chriſti vero 1286.) Qui hunc legeritis precamini mihi propter Dominum, ut remiſſionem conſequar delictorum, quæ, mortalis cum ſim, in mundo perpetravi.

Bonorum perfectori Deo gratia.

Continet hic Codex vitas Sanctorum quatuor; nempe S. Baſilii junioris, auctore Gregorio ejus Diſcipulo; S. Païſii, conſcripta a S. Joanne Colobo; S. Andreæ junioris, a Nicephoro, magnæ Eccleſiæ Preſbytero; S. Marci Eremitæ. Specimen autem exſumſimus ab initio vitæ S. Baſilii junioris, & ſic habet.

Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ νέου, συγγραφεὶς παρὰ Γρηγορίου ταπεινοῦ καὶ φιλοχρίστου μαθητοῦ αὐτοῦ. εὐλόγησον πάτερ.

Ο θειότατος καὶ προφητικώτατος Δαυὶδ ἔλεξε φάσκων, Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον * ἔσται δίκαιος· ὑπεμφαίνων ὡς*ἀνεξάλειπτα τὰ τῆς ἀρετῆς τῶν δικαίων σήμαντρα εἰς τὸ διηνεκὲς τυγχάνουσι, διὰ τῶν κατὰ καιροὺς τὰ θεῖα σοφῶν ἐκδιηγούμενα εἰς κοινὸν ὄφελος. ἀλλ' οὗτοι μὲν ὡς λόγου μεμοιραμένοι, εἰκότως ταῦτα συγγράφουσιν· ἐγὼ δὲ ἡ μικρὰ σταγὼν, ἡ ἀνάξηρος πηγὴ, ὁ βορβορώδης λάκκος, ὁ μηδενὸς λόγου ἄξιος, πῶς ὅλως. . .

Vita & converſatio S. Patris noſtri Baſilii junioris ſcripta a Gregorio humili & Chriſti amante Diſcipulo ejus. Benedic Pater.

Diviniſſimus & ſpiritu Prophetiæ pleniſſimus David dixit: *In memoria æterna erit juſtus;* ſubindicans, virtutis juſtorum veſtigia & ſigna deleri non poſſe, ac perpetuo ſervari: quoniam a viris divinorum ſapientia præditis ad communem utilitatem enarrantur. Sed hi quidem, utpote vi dicendi inſtructi, hæc merito ſcribunt: ego vero, utpote exigua ſtilla, fons aridus, lacus lutoſus, ac ne flocci quidem faciendus, quomodo. . .

Secundum ſpecimen excerptum eſt ex Codice Colbertino, num. 2493. membranaceo, ubi Homiliæ variæ & Acta Martyrum: qui ſcriptus eſt anno Chriſti 1315. ut in nota ad calcem poſita fertur. Præter hanc recentiorem ſcripturam, alterius vetuſtioris tenuiſſima veſtigia ſuperſunt; ſed ita ut ne verbum quidem eradentium diligentiam effugerit. Character autem recentior ad formam undecimi ſæculi a Calligrapho ſive Tabulario, ut ipſe ſeſe nun-

I

συγγραφεῖσα παρὰ Γρηγορίου τοῦ τα-
πεινοῦ καὶ φιλοχρίστου
μαθητοῦ αὐτοῦ· εὐλόγησον
πάτερ:~

Ὁ θειότατος καὶ προφητικώ-
τατος Δαυίδ, ἐν λόγοις ἔφασκε·
εἰς μνημόσυνον αἰώνιον
ἔσται δίκαιος· ὑπερφυῶς
ὥσπερ ἂν ἐξάλλη πᾶσα ταύτης
ἀρετῆς τῶν δικαίων σή-
μαντρα, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐν-
τυγχάνουσι· διὰ τῶν καθ' ἑ-
καστον θεόσοφων ἐκ-
διηγουμένων ἡμερῶν κοινὸν
ὄφελος· ἀλλ' οὐ τοῖς μὲν
ὡς λογιουμένοις ῥαθύμοις,
εἰκότως ταῦτα συγγράφειν·
ἐπεὶ δὲ ἡμῖν [illegible]
ἄναξ πρὸς τὴν γῆν· ὁ Βορεα-
[illegible] χαλκος· ὁ μηδενὸς
λόγου ἄξιος, πῶς ὅλως

II

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου με-
γαλομάρτυρος Δημητρίου, μαρτυ-
ρήσαντος ἐν Θεσσαλονίκῃ,
εὐλόγησον·
Μαξιμιανὸς ὁ καὶ Ἑρ-
κούλιος, ὑποτάξας
[illegible] καὶ [illegible]
τὰς τοῖς Ῥωμαίοις
κατελθὼν ἐν τῇ Θεσ-
σαλονικαίων πόλει· δι-
εγείρεται [illegible] δαιμόνων
καὶ θεομάχος ἀνὴρ· καὶ
[illegible] τῆς πλάνης
[illegible] ἐφαίνετο
δὲ ἤτοι [illegible] πλάνη

III

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ,
γάμος ἐγένετο ἐν
Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας·
καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ
ἐκεῖ· ἐκλήθη
δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ
εἰς τὸν γάμον· καὶ
ὑστερήσαντος
οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ
τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν·
οἶνον οὐκ ἔχουσι·
λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·

cupat, expressus est; sed vel mediocriter perito ætatis discrimen vel ad primum conspectum sese prodit. Nota autem & subscriptio sic habet,

Εγράφη τὸ παρὸν βιβλίον μαρτυρικὸν καὶ πανηγυρικὸν τοῦ ὅλου χρόνου. ἐγράφη δὲ διὰ χειρὸς κἀμοῦ Γεωργίου ἱερέως καὶ Ταβουλλαρίου τοῦ Καλοσίππου καὶ τῶν χωριτῶν καλλιγράφον. (sic) Εἴ τι δὲ ἐσφάλθη ἀπὸ ἀγρωστίας, μηδέν με κατακρίνητε, ὅτι οὐκ. . . . ἑκουσίως, ἀλλ' ἀκουσίως. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε διὰ τὸν κύριον, ὅπως εὕρω ἄφεσιν τῶν ἀμπλακασφαλμάτων ἐν ἡμέρα κρίσεως, ἀμήν. ἐτελειώθη δὲ ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ εἰς τὴν κ'. ἡμέρα σαββάτῳ, ἤτοι ζ'. ἐν τῷ ϛωκγ'. ἰνδ. ιγ'. ἡ μὲν χεὶρ ἡ γράψασα σήπεται τάφῳ· τὸ δὲ γράμμα μένει εἰς χρόνους πλείους. ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχρίστων μεγάλων βασιλέων Ἀνδρονίκου καὶ Εἰρήνης, καὶ Μιχαὴλ καὶ Μαρίας, καὶ Ἀνδρονίκου βασιλέως.

Scriptus est hic Liber Martyrum & Homiliarum per totum annum. Scriptus est autem manu mea Georgii Sacerdotis & Tabularii Calosippi, & incolarum ✱ Calligraphi. Si quid autem ob rusticitatem erratum sit, ne me condemnetis, quia non sponte, sed invitus erravi. Qui legeritis orate pro me propter Dominum, ut remissionem peccatorum consequar in die judicii, amen. Completus est autem 20. Augusti, die Sabbati, sive feria septima, anno 6823. (id est, Christi 1315.) Indictione decima-tertia. Manus quidem, quæ scripsit, in sepulcro corrumpitur, scriptura autem in multos annos manebit. Sub imperio piissimorum, Christi amantium Imperatorum Andronici & Irenes, Michaëlis & Mariæ, & Andronici Imperatoris.

De Tabulariis carptim egimus L. 1. c. 5. Officium autem Tabulariorum institutum fertur a M. Aurelio Antonino, apud Julium Capitolinum, ubi dicitur: *Per provincias Tabulariorum publicorum usum instituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romæ apud Præfectos ærarii: ut si forte aliquis in provincia natus caussam liberalem diceret, testationes inde ferret.* Ammianus vero Marcellinus lib. 28. ait Maximinum natum esse *patre Tabulario præsidialis officii.* Sed Henricus Valesius in hunc locum putat Tabularios præsidialis officii distinctos fuisse a Tabulariis civitatum & provinciarum. Georgius autem Sacerdos Tabularium Calosippi, quod oppidulum videtur fuisse, sese nuncupat. Erant porro hi Tabularii civitatum, qui acta publica & privata scriberent, ac penes se servarent. Scholiastes Basilicorum ad Lib. 60. tit. 9. Καὶ ὁ Ταβουλλάριος δὲ, τουτέστιν ὁ λογογράφος. *Tabularius, id est, Scriba.* Ut autem Notarios Libris describendis vacasse, & Calligraphi munus obiisse passim vidimus supra; sic etiam & Tabularios. Sed negotium facessit quod statim sequitur, καὶ τῶν χωριτῶν Καλλιγράφον: ubi mendum manifestum adest. Si vero Καλλιγράφον, ibi pro Καλλιγράφων, positum dicamus, vertatur oportet, *& incolarum Calligraphorum.* Et tunc sensus erit, Georgium Sacerdotem, Tabularium Calosippi & incolarum Calligraphorum fuisse, quod sane minus quadrat: quare libentius credam Καλλιγράφον ibi pro Καλλιγράφου lapsu graphico positum esse, vel ex imperitia Georgii sic in Casu erratum fuisse, ac vertendum esse, *& incolarum Calligraphi*: quia scilicet Georgius in oppidulo Calosippi & Tabularii & Calligraphi munus obiret.

Specimen sic vulgari charactere scribitur.

Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, μαρτυρήσαντος ἐν Θεσσαλονίκῃ. εὐλόγησον.

Martyrium Sancti & magni Martyris Demetrii, qui Thessalonicæ passus est. Benedic.

Μαξιμιανὸς, ὁ καὶ Ερκούλιος, ὑπό-

Maximianus, qui & Herculius, sub-

ταξας Γότθοις καὶ Σαρωμάταις τοῖς Ῥωμαίοις, κατελθὼν ἐν τῇ τῶν Θεσσαλονικέων πόλει, διέτριβεν, δυσδαίμων καὶ θεομάχος ἄνθρωπος, καὶ εἰς βάθος τῆς πλάνης ὀλισθηκώς. ἐφαιδρύνετο δὲ ἡ τῶν εἰδώλων πλάνη.

actis imperio Romano Gotthis & Sauromatis, Thessalonicam descendit, ibique morabatur, infelix homo ac Dei hostis inque profundum erroris delapsus. Idolorum vero cultus florebat.

Specimen tertium, excerptum est ex Codice Regio 1884. membranaceo, qui continet Evangelia per annum eleganter scripta anno Christi 1336. ut in nota fertur ad calcem. Interpunctionis modus singularis est : puncta quippe crassissima sunt, ut in exemplo vides : semperque ad summum literæ apicem depinguntur, sive ad majorem, sive ad mediam distinctionem usurpentur: pro minima vero interpunctione virgulæ ponuntur : duo puncta in fine adscribuntur sic ⁚ sine transversa linea, quæ solet in aliis Codicibus apponi, hoc pacto :--- Characterem undecimi sæculi imitatus est Amanuensis : at ii, qui Codices manuscriptos evolvere solent, vel primo conspectu discrimen internoscunt, ut jam supra dictum est. Hæc in fine leguntur.

Ετελειώθη ἐν ἔτει ͵ϛωμδʹ. μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδ. δʹ.

Θεοῦ τὸ δῶρον· καὶ Χαρίτωνος πόνος.

Καὶ ταύτην δὲ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν καὶ πάνσεπτον βίβλον τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου, ὁ αὐτὸς αὐτοῦ ὁσιώτατος πατὴρ ἡμῶν καὶ δικαιότατος τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου τῶν ὁδηγῶν ἱερομόναχος κυρὸς Ἰγνάτιος, σπουδάσας τε καὶ συγκροτήσας λόγῳ καὶ ἔργῳ, συνέταξέ τε καὶ ἀνέθηκε τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ τραπέζῃ τοῦ πανσέπτου τοῦδε ναοῦ εἰς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ φωτισμὸν ψυχῆς τε καὶ σώματος. καὶ οἱ ἐντυγχάνοντες εὔχεσθε τοῦ τοιούτου διὰ τὸν κύριον· ὅπως καὶ ἀμφοτέροις ἵλεως γένηται ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.

Hoc est,

Completus est anno 6844. (i. Christi 1336.) mense Julio, Indictione 4.

Dei donum & Charitonis labor.

Et hunc quoque divinum, sacrum ac venerandum Librum sancti Evangelii, idem ipse sanctissimus Pater noster, & justissimus venerandi Monasterii sanctissimæ Deiparæ τῶν ὁδηγῶν *Hieromonachus Dominus Ignatius, ad id operam navans, verbo & actu fieri jussit, ac reposuit in sacra & divina mensa hujus colendissimi Templi, ad communem utilitatem, animæque & corporis illuminationem. Qui hunc legeritis, precamini pro eo propter Dominum, ut ambobus misericordia tribuatur in tremendo judicii die.*

Hic Ignatius cognomine Justus, in Codice item quodam Laurentiano memoratur supra p. 69. specimen autem ex Joannis cap. 2. desumtum, vulgaribus typis sic legitur.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν· οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς.

In illo tempore, nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ : & erat Mater Jesu ibi. Vocatus est autem & Jesus & Discipuli ejus ad nuptias. Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum : Vinum non habent. Dicit ei Jesus.

Agmen claudat specimen ex Codice bombycino Bibliothecæ eruditissimi & amicissimi viri Stephani Baluzii, qui decimo-quarto sæculo conscriptus fuit. Estque Panoplia Dogmatica Nicetæ Choniatæ Acominati, ubi de omnibus prorsus, quæ ad suum usque tempus emerserant, hæresibus verba

facit: ipſaſque confutat, multa ex Euthymii Zygabeni Panoplia mutuatus: adjectis tamen plurimis ad ſingulas hæreſes, & allatis poſterioribus de fide quæſtionibus, quæ poſt Euthymii ætatem exortæ ſunt. Præmittitur Monodia ſive planctus aut funebris oratio Michaëlis Choniatæ in Nicetam fratrem: quem vocat in titulo. . . . . τῶν κρίσεων ἔφορον, καὶ τὸν προεγκαθήμενον τοῦ κοιτῶνος, *Judiciorum Ephorum, ac inſpectorem & Præfectum Fiſci Imperialis.* In Hiſtoria autem edita ejuſdem dicitur, μέγας λογοθέτης, καὶ ἐπὶ κρίσεων δημοσίου, καὶ ἔφορος. Id eſt, *Magnus Logotheta, & Præfectus judiciorum ærarii generalis, atque Ephorus.* Κοιτὼν autem apud Græcos medii & infimi ævi, pro Fiſco, ſeu domo ærarii Imperialis accipitur. In titulo Monodiæ quædam deſiderantur, abſciſſo folio, ubi fortaſſe Logothetæ nomen aderat.

Init porro Monodia his verbis, Ω πονηρᾶς ἀγγελίας, ὢ πικρᾶς ἀκοῆς. Hæc autem Monodia, ſeptem fere paginas in magno, ut vocant, folio, minutiſſimis characteribus occupat. Poſtea ſequitur fragmentum ἐκ τῆς διόπτρας τοῦ μακαρίου Αὐγουστίνου, ſive, *ex ſpeculo S. Auguſtini*, quod init his vocibus, ὁμολογῶ σε τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, *Confiteor te Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum.* Nam a multis retro ſæculis non pauca Auguſtini opera Græcè verſa fuere. Subſequuntur alia quædam plerumque mutila ac deleta. Hæc omnia, quæ Panopliæ præmittuntur, recentioris manus, ex alio Libro adjecta videntur. Panoplia incipit ſexto folio, cujus conſpectum & indicem, ut in Manuſcripto habetur, dare juvat. Nam ex tanto opere, quod Græce & Latine vix duobus in folio Tomis ederetur, pars tantùm Latine in octavo cuſa lucem vidit. Fuit autem hic Liber cujuſdam Theodori Scutariotæ Levitæ, ut ſcribitur initio. Et poſt ſequitur Index.

Πίναξ τῆς παρούσης βίβλου.

Τόμος πρῶτος.

Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τὸ προοίμιον. εἶτα περὶ Ἀδὰμ καὶ τινῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν εὑρόντων τὰς εἰκονουργίας. περὶ τῶν Ἑλληνικῶν μυστηρίων. περὶ Πυθαγόρου καὶ Πλάτωνος, καὶ ἑτέρων φιλοσόφων καὶ τῶν δοξῶν αὐτῶν. περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων. περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς. τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου. τῶν ἀπλανῶν καὶ πλανητῶν ἀστέρων. περὶ κομητῶν, ἴριδος, πάχνου, παρηλίων, τῶν σεισμῶν, τῶν ἀνέμων, καὶ τῶν πρηστήρων. καὶ ἔκτοτε περὶ Ἰουδαϊσμοῦ. περὶ τῶν χρυσῶν δαμάλεων τοῦ Ἱεροβοάμ. περὶ Σαμαρειτῶν. περὶ Ἐσσηνῶν καὶ ἄλλων τινῶν αἱρεσιαρχῶν· περὶ Σαδδουκαίων, Γραμματέων, Φαρισαίων, ἡμεροβαπτιστῶν, καὶ Ἡρωδιανῶν.

Τόμος δεύτερος.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ, περὶ τῆς ἁγίας τριάδος διαφόρων αἱ χρήσεις. ἔπειτα,

Index hujuſce Libri.

Tomus primus.

In primo Libro Procemium. Deinde de Adamo, & de quibuſdam antiquis viris qui ſimulacrorum fictionem adinvenerunt. De myſteriis Græcorum. De Pythagora & Platone, deque aliis Philoſophis, ac de eorum opinionibus. De quatuor elementis. De cælo & terra. De circulo Zodiaci. De ſtellis fixis & de errantibus. De cometis. De iride, de pruina, de Pareliis, de terræ motibus, de ventis, de Preſteribus. Deinde autem de Judaïſmo. De buculis aureis Jeroboami. De Samaritanis. De Eſſenis, & aliis quibuſdam hæreſiarchis. De Saducæis, de Scribis, Phariſæis, Hemerobaptiſtis, Herodianis.

Tomus ſecundus.

In ſecundo Tomo, de ſancta Trinitate variorum loca. Deinde de Ange-

lis. De hominibus. Diverſæ ſententiæ de intellectu & anima. Poſtea de virtutibus.

Tomus tertius.

De vocibus Prophetarum, Filii Dei in carne adventum declarantibus, necnon Crucis Paſſionem & Reſurrectionem. De Conceptione & duabus naturis Chriſti. De Enhypoſtatis, de Conſubſtantialibus, de Homohypoſtatis, aut ſimul hypoſtatis, de hypoſtatica unione & differentia. De perſonis. De natura. De corruptione : de corruptibili & incorruptibili. Poſtea loca Sanctorum de œconomia in carne, ſive de Incarnatione. De modo retributionis. Quod tota natura divina in una ex ſuis hypoſtaſibus unita ſit humanæ naturæ, non autem pars parti : & alia varia poſt hæc de Incarnatione Filii Dei.

Tomus quartus.

In hoc habentur omnes veteres hæreſes, quæ uſque ad Arii hæreſin emerſerunt. Prima vero Simonis hæreſis deſcribitur, cum ejus refutatione. Secunda, Nicolaïtarum. Tertia, Carpocratianorum. Quarta, Valentini. Quinta, Ptolemæi. Sexta, Marci. Septima, Aſcodrugorum. Octava, Colorbaſi. Nona, Ophitarum. Decima, Prodici. Undecima, Caïanorum. Duodecima, Sethianorum. Decima-tertia, Archonticorum. Decima-quarta, Cerdonis & Marcionis. Decima-quinta Luciani. Decima-ſexta, Apellis. Decima-ſeptima, Severianorum. Decima-octava, Tatiani. Decima-nona, Encratitarum. Vigeſima, Montaniſtarum. Vigeſima-prima, Quintilianiſtarum, Priſcillianiſtarum, Pepuzitarum & Artotyritarum. Vigeſima-ſecunda, Teſſareſcædecatitarum, ſive Quartodecimanorum. Vigeſima-tertia, Alogorum, ut vocant. Vigeſima-quarta, Adamianorum. Vigeſima-quinta, Sampſæorum & Elceſæorum. Vigeſima-ſexta, Theodotianorum. Vi-

περὶ ἀγγέλων. περὶ ἀνθρώπων. διάφοροι δόξαι περὶ νοῦ καὶ ψυχῆς. καὶ ἔκτοτε περὶ ἀρετῶν.

Τόμος τρίτος.

Περὶ φωνῶν προφητῶν δηλουσῶν τὴν ἐν σαρκὶ παρουσίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ διὰ σταυροῦ πάθος, καὶ τὴν ἀνάστασιν. περὶ τῆς συλλήψεως καὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ χριστοῦ. περὶ ἐνυποστάτων, περὶ ὁμοουσίων, περὶ ὁμοϋποστάτων, περὶ ὑποστατικῆς ἑνώσεως καὶ διαφορᾶς. περὶ προσώπων. περὶ φύσεως. περὶ φθορᾶς· περὶ φθαρτοῦ καὶ ἀφθάρτου. ἔκτοτε χρήσεις τῶν ἁγίων περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας. περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνταποδόσεως. περὶ τοῦ ὅτι πᾶσα ἡ θεία φύσις ἐν μιᾷ τῶν ἑαυτῆς ὑποστάσεων ἡνώθη τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ οὐ μέρος μέρει· καὶ ἕτερα διάφορα καθεξῆς περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Τόμος τέταρτος.

Ἐν τούτῳ κεῖνται πᾶσαι αἱ παλαιαὶ αἱρέσεις αἱ ἀναφυεῖσαι μέχρι τῆς Ἀρείου αἱρέσεως. ἐγράφη καὶ πρώτη ἡ τοῦ Σίμωνος αἵρεσις καὶ ἡ ἐπ' αὐτὴν ἀντίῤῥησις. δευτέρα ἡ τῶν Νικολαϊτῶν. τρίτη ἡ τῶν Καρποκρατῶν. τετάρτη ἡ τοῦ Βαλεντίνου. πέμπτη ἡ τοῦ Πτολεμαίου. ἕκτη ἡ τοῦ Μάρκου. ἑβδόμη ἡ τῶν Ἀσκοδρούγων. ὀγδόη ἡ τοῦ Κολορβάσου. ἐννάτη ἡ τῶν Ὀφιτῶν. δεκάτη ἡ τοῦ Προδίκου. ἑνδεκάτη ἡ τῶν Καϊανῶν. δωδεκάτη ἡ τῶν Σηθιανῶν. τρισκαιδεκάτη ἡ τῶν Ἀρχοντικῶν. τεσσαρεσκαιδεκάτη ἡ τῶν Κέρδωνος καὶ Μαρκίωνος. πεντεκαιδεκάτη ἡ τῶν Λουκιανοῦ. ἑξκαιδεκάτη ἡ τῶν Ἀπελλῆ. ἑπτακαιδεκάτη ἡ τῶν Σεβηριανῶν. ὀκτωκαιδεκάτη ἡ τῶν Τατιανοῦ. ἐννεακαιδεκάτη ἡ τῶν Ἐγκρατιτῶν. εἰκοστὴ ἡ τῶν Μοντανιστῶν. εἰκοστὴ πρώτη ἡ τῶν Κυντιλλιανῶν καὶ Πρισκιλλιανῶν, καὶ Πεπουζιτῶν, καὶ Ἀρτοτυριτῶν. εἰκοστὴ δευτέρα ἡ τῶν τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν. εἰκοστὴ τρίτη ἡ τῶν λεγομένων Ἀλόγων. εἰκοστὴ τετάρτη ἡ τῶν Ἀδαμιανῶν. εἰκοστὴ πέμπτη ἡ τῶν Σαμψαίων καὶ Ἐλκεσαίων. εἰκοστὴ ἕκτη ἡ τῶν Θεοδοτιανῶν.

Θεοδοτιανῶν. εἰκοστὴ ἑβδόμη ἡ τῶν Νοήτου καὶ τῶν Ναυάτου. εἰκοστὴ ὀγδόη ἡ τῶν Σαβελλίου. εἰκοστὴ ἐννάτη ἡ τοῦ Μαρκέλλου. τριακοστὴ ἡ τῶν Οὐαλησίων. τριακοστὴ πρώτη ἡ τοῦ Ὠριγένους, ἐν ᾗ καὶ περὶ ψυχῆς τινα, καὶ ἐξήγησις τοῦ ἀποῤῥήτου ὅ φησιν, ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. τριακοστὴ δευτέρα ἡ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως. τριακοστὴ τρίτη ἡ τῶν Μανιχαίων καὶ Κουβρίκων. τριακοστὴ τετάρτη ἡ τῶν Ἱερακιτῶν. τριακοστὴ πέμπτη ἡ τῶν Κολλυριδιανῶν. τριακοστὴ ἕκτη ἡ τῶν Μασσαλιανῶν, ἤτοι Εὐχιτῶν, ἐν ᾗ καὶ ἀπαρίθμησις τῶν ἀσεβῶν δογμάτων τῆς αὐτῆς αἱρέσεως. τριακοστὴ ἑβδόμη ἡ τῶν Κηρινθιανῶν. τριακοστὴ ὀγδόη ἡ τῶν Ἠκετῶν (ἠκετικῶν.) τριακοστὴ ἐννάτη ἡ τῶν γνωσιμάχων. τεσσαρακοστὴ ἡ τῶν Θνητοψυχιτῶν. τεσσαρακοστὴ πρώτη ἡ τῶν χριστολυτῶν. τεσσαρακοστὴ δευτέρα ἡ τῶν ἐθνοφρόνων. τεσσαρακοστὴ τρίτη ἡ τῶν Παρερμηνευτῶν. καὶ τεσσαρακοστὴ τετάρτη ἡ τῶν Μελιτιανῶν.

gesima-septima, Noëti & Navati. Vigesima-octava, Sabellii. Vigesima-nona, Marcelli. Trigesima, Valesianorum, sive Valentianorum. Trigesima-prima, Origenis, ubi quædam de anima, & enarratio dicti hujusmodi : *Cujusque opus quale sit, ignis probabit.* Trigesima-secunda, Pauli Samosateni. Trigesima-tertia, Manichæorum & Cubricorum. Trigesima - quarta, Hieracitarum. Trigesima - quinta, Collyridianorum. Trigesima-sexta, Massalianorum, sive Euchitarum : ubi enumeratio impiorum dogmatum ejusdem hæresis. Trigesima-septima, Cerinthianorum. Trigesima-octava, Iceticorum. Trigesima-nona, Gnosimachorum. Quadragesima, Thnetopsychitarum. Quadragesima - prima, Christolytorum. Quadragesima - secunda, Ethnophronorum, sive eorum qui cum Ethnicis sentiunt. Quadragesima-tertia, Parermeneutarum, sive eorum, qui prave Scripturas interpretantur. Quadragesima-quarta, Meletianorum.

Τόμος πέμπτος.

Ἐν τῷ τοιούτῳ πρῶτον περὶ τοῦ Ἀρείου ὅθεν ὥρμηται, καὶ περὶ τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ ἤθους αὐτοῦ, καὶ τῶν ἀσεβῶν δογμάτων, καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ δι' αὐτὸν συστάσης συνόδου, καὶ τῆς καταστροφῆς αὐτοῦ. ἐν ταυτῷ δὲ καὶ μνεία τῆς ἐν Ἀριμίνῳ γινομένης συνόδου, ὡσαύτως καὶ τῆς ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας. ἔκτοτε πρὸς ταῦτα ἡμετέρα ἀντίθεσις. ἐκ δὲ τούτου διήγησις τῶν κατὰ Ἀέτιον, καὶ τὸν Εὐνόμιον. καὶ ἐφεξῆς κεφάλαια δι' ὧν πειρᾶται δεῖξαι τὸν υἱὸν ὕστερον τοῦ πατρὸς καὶ κτίσμα. καὶ μετὰ ταῦτα θέσεις τινὲς τοῦ Ἀετίου καὶ τοῦ Εὐνομίου αἱρετικαὶ, καὶ ἀνατροπαὶ τούτων συγγραφεῖσαι παρ' ἡμῶν. καὶ μετὰ ταῦτα αἱ χρήσεις τῶν ἁγίων.

Tomus quintus.

In hoc Tomo, primùm de Ario, unde prodierit, de statura & moribus ejus, de impiis ejusdem dogmatibus : de synodo, quæ illius causa Nicææ habita est ; de subversione & damnatione ejus: atque ibidem memoria synodi Ariminensis ; similiterque de synodo Seleuciæ celebrata. Deinde refutatio ejus a nobis adornata. Postea enarratio de rebus Aëtii & Eunomii. Deinceps capita, quibus [Eunomius] probare nititur, Filium post Patrem ortum & creaturam esse. Sub hæc propositiones quædam hæreticæ Aëtii & Eunomii, earumque refutationes a nobis descriptæ : & postea loca Sanctorum Patrum.

Τόμος ἕκτος.

Περὶ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου. ἐν δὲ τῷ τοιούτῳ τόμῳ μνεία πάλιν τοῦ Ἀρείου καὶ τῶν συμφρόνων αὐτῷ,

Tomus sextus.

De Macedonio Pneumatomacho, sive Spiritus sancti hoste. In hoc item Tomo iterum memoratur Arius & ejus asse-

clæ : tum duo Eusebii, Nicomediensis videlicet & is, qui in Cæsarea Palæstinæ : de S. Athanasio : de S. Paulo Confessore. De synodo Sardicensi. De restitutione Macedonii in thronum Constantinopolitanum, & de ejus in sanctam Trinitatem blasphemis dictis, maximeque in sanctum Spiritum. Deinde autem enarratio, quomodo secunda Synodus congregata fuerit, & de definitionibus ac decretis ejusdem : de abdicatione throni Constantinopolitani per sanctum Gregorium Theologum. Demum loca sanctorum Patrum, quod pari honore adficiendus sit Spiritus sanctus, ac Pater & Filius.

Tomus septimus.

De vita & hæresibus Apolinarii : & sanctorum Deiferorumque Patrum dicta, quibus illæ confutantur & evertuntur.

Tomus octavus.

De vita & hæresi Nestorii : deque dictis divinis, quibus sanctissimus Papa Alexandriæ Cyrillus, hujusmodi hæresim evertit.

Tomus nonus.

Enarratio de rebus Eutychis & de hæresi ejus : ac decretum quartæ sanctæ Synodi contra eumdem Eutychen. Postea de iis, qui Dioscoro Patriarchæ Alexandrino patrocinabantur, qui cum Eutyche, utpote earumdem hæresium assertor, condemnatus est, donec ii etiam divisi sunt, sese Diacrinomenos, id est segregatos, appellantes. In hac vero narratione quædam de iis, qui Acephali vocabantur, & mentio Joannis Grammatici, qui Philoponus appellabatur. Postea vero Problemata quædam Monophysitarum : & ad hæc Antirrheticus unus. Demum Epistola Leonis sanctissimi Papæ Romani, ad quartam Synodum missa.

καὶ τῶν δύο Εὐσεβίων τοῦ τε τῆς Νικομηδείας καὶ τοῦ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ τῆς Καισαρείας, τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ. περὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ συνόδου. περὶ τῆς εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποκαταστάσεως τοῦ Μακεδονίου, καὶ τῶν εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα βλασφημιῶν αὐτοῦ, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ καθεξῆς διήγησις ὅπως συνέστη ἡ δευτέρα σύνοδος, καὶ περὶ τῶν κυρωθέντων παρ' αὐτῆς· καὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου τῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως. καὶ μετὰ ταῦτα αἱ χρήσεις τῶν ἁγίων αἱ περὶ τοῦ ὁμότιμον εἶναι τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ λόγῳ ἐκφωνηθεῖσαι.

Τόμος ἕβδομος.

Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν αἱρέσεων τοῦ Ἀπολιναρίου, καὶ τῶν ἀνατρεπόντων αὐτὰς ῥημάτων τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων ἡμῶν πατέρων.

Τόμος ὄγδοος.

Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς αἱρέσεως Νεστορίου, καὶ τῶν θεοπλόκων ῥημάτων τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, τῶν ἀνατρεπόντων τὴν τοιαύτην αἵρεσιν.

Τόμος ἔνατος.

Διήγησις τῶν κατὰ τὸν Εὐτυχῆ καὶ τῆς αὐτοῦ αἱρέσεως. καὶ ὅρος τῆς κατὰ τοῦ τοιούτου Εὐτυχοῦς συγκροτηθείσης ἁγίας τετάρτης συνόδου. εἶτα περὶ τῶν ἀντιλαμβανομένων τοῦ Διοσκόρου, ὃς πατριάρχης ἦν Ἀλεξανδρείας, συγκαθῃρέθη δὲ τῷ Εὐτυχεῖ ὡς ὁμόφρων περὶ τῶν αἱρέσεων, * εἰς ἂν οὗτοι διῃρέθησαν, διακρινομένους ἑαυτοὺς ὀνομάσαντες. ἐν ταύτῃ δὲ τῇ διηγήσει, καὶ περὶ τῶν λεγομένων Ἀκεφάλων τινά, καὶ μνεία Ἰωάννου γραμματικοῦ τοῦ λεγομένου Φιλοπόνου. καὶ ἔκτοτε προβλήματά τινα τῶν Μονοφυσιτῶν, καὶ πρὸς ταῦτα ἀντίρρησις μία. καὶ ἐφεξῆς ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Λέοντος τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα Ῥώμης, ἡ πεμφθεῖσα πρὸς τὴν τετάρτην σύνοδον.

Τόμος δέκατος.

Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου, ἥτις τὴν τετάρτην σύνοδον ἐκύρωσε καὶ ἐκράτυνε, συγκροτηθεῖσα ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ. ἐν δὲ τῇ διηγήσει τῆς τοιαύτης συνόδου, καὶ τοῦ ὅπως συνεκροτήθη, ἐμφέρεται ἡ αἵρεσις τῶν Μονοφυσιτῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ τῶν Νεστοριανῶν. ἔκτοτε ψῆφος Ἐπιφανίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῆς ἐνδημούσης συνόδου κατὰ Σεβήρου καὶ Ζωόρα καὶ Πέτρου τῶν Μονοφυσιτῶν. ἑτέρα ψῆφος Μηνᾶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τῶν αὐτῶν. Ἀναθηματισμοὶ Ἀνθίμου μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Μονοφυσίτου ὄντος. ἑτέρα ψῆφος τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου καθαιρετικὴ τοῦ αὐτοῦ Ἀνθίμου. Ἔκτοτε διάταξις Ἰουστινιανοῦ βασιλέως κατὰ Ἀνθίμου, Σεβήρου, Πέτρου, καὶ Ζωόρα. ἐπιστολὴ Ἰωάννου Ἱεροσολύμων καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων δεχομένη τὰ κατὰ Σεβήρου ψηφισθέντα. καὶ μετὰ ταῦτα χρήσεις διάφοροι τῶν ἁγίων κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν.

Τόμος ἑνδέκατος κατὰ Τριθεϊτῶν.

Τόμος δωδέκατος κατὰ τῶν Ἀφθαρτοδοκητῶν.

Τόμος τρισκαιδέκατος κατὰ Θεοπασχιτῶν.

Τόμος ιδʹ. κατὰ τῶν Ἀγνοητῶν, ἐν ᾧ μετὰ τὰς χρήσεις τῶν ἁγίων, καὶ ἄλλα τινὰ εἰς ἀναίρεσιν τῆς τοιαύτης αἱρέσεως ἐκ νέου προσετέθησαν παρ' ἡμῶν.

Τόμος ιεʹ. περὶ τῆς ἕκτης συνόδου, ἥτις συνέστη ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου εἰς ἀναίρεσιν τῆς τῶν Μονοθελητῶν αἱρέσεως.

Τόμος ιϛʹ. περὶ τῆς τῶν εἰκονομάχων αἱρέσεως.

Τόμος ιζʹ. περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Ἀρμενίων, ἥτις τοῖς Μονοφυσίταις συνάπτεται· ἐν αὐτῇ δὲ καὶ προοίμιον ἡμέτερον, καὶ τινὲς λύσεις πρὸς ἀντιθέσεις τῶν Ἀρμενίων. ἔκτοτε γράμμα τοῦ βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ πρὸς τὸν κα-

Tomus decimus.

De quinta Synodo, quæ quartam Synodum confirmavit & asseruit, quæque imperante Justiniano coacta est. In narratione autem de illa Synodo, & quomodo collecta fuerit, inseritur hæresis Monophysitarum, atque etiam ex parte Nestorianorum. Deinceps decretum Epiphanii Patriarchæ Constantinopolitani, & Synodi ibidem congregatæ contra Severum, Zooram & Petrum Monophysitas. Alterum decretum Menæ Patriarchæ Constantinopolitani contra eosdem. Anathematismi Anthymi Metropolitæ Trapezuntini, qui Monophysita erat. Alterum decretum ejusdem Patriarchæ, quo damnabatur Anthimus: post hæc Constitutio Jutiniani Imperatoris contra Anthimum, Severum, Petrum, & Zooram. Epistola Joannis Jerosolymitani, & Episcoporum, qui sub ipso erant, qua decreta contra Severum recipiuntur, Demum loca varia sanctorum Patrum contra Monophysitas.

Tomus undecimus contra Tritheïtas.

Tomus duodecimus contra Aphthartodocetas.

Tomus decimus-tertius contra Theopaschitas.

Tomus decimus-quartus contra Agnoïtas: ubi post loca sanctorum Patrum, alia quædam ad hujusmodi hæresim subvertendam a nobis insuper adjiciuntur.

Tomus decimus-quintus, de sexta Synodo, Quæ congregata fuit imperante Constantino Pogonato, ad destruendam hæresim Monothelitarum.

Tomus decimus-sextus, de Iconomachorum hæresi.

Tomus decimus-septimus, de hæresi Armenorum, quæ Monophysitis conjungitur. Ibi est procemium nostrum, & quædam solutiones ad objecta Armenorum. Deinde rescriptum Imperatoris Domni Manuelis ad Catholicum Arme-

niæ. Dialogus Theoriani cujusdam Legati ejusdem Imperatoris, in Armeniam missi, cum eodem Catholico. Postea autem loca variorum Sanctorum contra eamdem hæresim. Denique capita quædam syllogistica a nobis collecta contra eam ipsam hæresim.

Tomus decimus octavus, contra Paulicianos.

Sancti Basilii & sancti Gregorii Nysseni de Baptismate.

Ejusdem Gregorii Nysseni, de participatione Dominici Corporis & Sanguinis.

Tomus decimus-nonus, contra Bogomilos.

Tomus vigesimus, de cultu Agarenorum, & de constitutione circa Saracenos, qui ad puram & immaculatam fidem nostram convertuntur.

Tomus vigesimus-primus, de Spiritu contra Latinos: ubi loca multa adferuntur.

Tomus vigesimus-secundus, de Azymis.

Tomus vigesimus-tertius, in quo synopsis dogmatum, quæ sub Imperatore Alexio Comneno mota & exorta sunt.

Tomus vigesimus-quartus, de illo dogmate, *Tu es offerens & oblatus*, quod sub Imperatore Domno Manuele Comneno prolatum est.

Tomus vigesimus-quintus, de dogmate illo, *Pater meus major me est*, quod sub eodem Imperatore exortum est. Quære ipsum tractatum statim post hujus dogmatis confirmationem, quam quidam dicebant, non omnino placere: in quo tractatu fere omnium Sanctorum loca feruntur. In fine vero capita quædam syllogistica, quod non oporteat Christum, qui est una hypostasis, unusque Dominus & Filius Dei, etiam post Incarnationem minorem Patre dicere, utpote carnem ferentem. Nos enim hæc non reperimus. *Et altera manu.* At ego cum reperissem, post initium tertii Tomi hujusce Libri adjeci.

Tomus vigesimus-secundus, de do-

θολικὸν τῆς Ἀρμενίας. διάλεξις πρὸς τὸν αὐτὸν Καθολικὸν * Θηειανοῦ τινος ἀποστόλου τοῦ αὐτοῦ βασιλέως εἰς Ἀρμενίαν σταλέντος. ἔπειτα χρήσεις διάφοροι ἁγίων κατὰ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως. εἶτα συλλογιστικά τινα κεφάλαια κατὰ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως συλλεγέντα παρ' ἡμῶν. * Θεωριανοῦ.

Τόμος ιη'. κατὰ τῶν Παυλικιανῶν.

Τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, περὶ τοῦ βαπτίσματος.

Τοῦ αὐτοῦ Νύσσης περὶ τῆς μεταλήψεως τοῦ δεσποτικοῦ σώματος καὶ αἵματος.

Τόμος ιθ'. κατὰ Βογομίλων.

Τόμος κ'. περὶ τῆς θρησκείας τῶν Αγαρηνῶν, καὶ τῆς τάξεως τῆς γινομένης ἐπὶ τοῖς ἐπιστρέφουσιν ἐκ τῶν Σαρρακηνῶν εἰς τὴν καθαρὰν καὶ ἀμώμητον πίστιν ἡμῶν.

Τόμος κα'. περὶ τοῦ πνεύματος κατὰ Λατίνων, ἐν ᾧ καὶ χρήσεις διάφοροι.

Τόμος κβ'. περὶ τῶν ἀζύμων.

Τόμος κγ'. ἐν ᾧ σύνοψις τῶν κινηθέντων δογμάτων ἐπὶ τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

Τόμος κδ'. περὶ τοῦ δόγματος τοῦ, σὺ εἶ ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος, λαληθέντος ἐπὶ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.

Τόμος κε'. περὶ τοῦ δόγματος τοῦ, ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστιν, ἀναφυέντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως. ζήτει τὴν λεγομένην συγγραφὴν εὐθὺς μετὰ τὴν κύρωσιν τοῦ τοιούτου δόγματος παρά τισι λεγομένην ὡς μὴ ἐπίπαν ἀρεσκομένην· ἐν ᾗ δὲ συγγραφῇ χρήσεις σχεδὸν πάντων τῶν ἁγίων ἐμφέρονται. περὶ δὲ τὸ τέλος καὶ συλλογιστικά τινα κεφάλαια, περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὸν χριστὸν τὴν μίαν ὑπόστασιν, καὶ τὸν ἕνα κύριον καὶ υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐλάττονα τοῦ πατρὸς λέγειν ὡς σαρκοφόρον· ἡμεῖς γὰρ ταῦτα οὐχ εὕρομεν. * Ἀλλ' ἐγὼ ταῦτα εὑρηκὼς προσέθηκα μετὰ τὴν καταρχὴν τοῦ τρίτου τόμου τῆς παρούσης βίβλου. * *Altera manu.*

Τόμος κϛ'. περὶ τοῦ δόγματος τοῦ θεοῦ

τοῦ Μωάμετ. τοῦ λαληθέντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως.

gmate Dei Mohameth, quod eodem imperante expositum fuit.

Τόμος κζʹ. περὶ τοῦ δόγματος τῶν θείων μυστηρίων τοῦ κινηθέντος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἐξ Ἀγγέλων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ καὶ κυρώσαντος, ἄφθαρτα λέγεσθαι ταῦτα καὶ μὴ φθαρτά.

Tomus vigesimus-septimus, de dogmate divinorum mysteriorum, excitato sub Imperio Alexii Comneni Angeli, qui & decrevit hæc, incorruptibilia, non autem corruptibilia, dici oportere.

Charactere autem vulgari specimen sequens ita legitur.

Τόμος ἐννεακαιδέκατος κατὰ Βογομίλων.

Tomus decimus-nonus, de Bogomilis.

Βὸγ μὲν ἡ τῶν Βουλγάρων γλῶσσα καλεῖ τὸν Θεόν. Μίλουϊ δὲ τὸ, ἐλέησον. Εἴη δ᾽ ἂν Βογόμιλος κατ᾽ αὐτούς, ὁ τοῦ Θεοῦ τὸν ἔλεον ἐπισπώμενος. Ἀθετοῦσι πάσας τὰς Μωσαϊκὰς βίβλους μετὰ καὶ τοῦ ἐν αὐταῖς ἀναγραφομένου Θεοῦ καὶ τῶν εὐαρεστησάντων αὐτῷ δικαίων· ναὶ μὴν καὶ τὰς μετ᾽ αὐτὰς ἁπάσας ὡς κατ᾽ ἐπίνοιαν τοῦ σατανᾶ γραφείσας· ἵλεως δὲ ἡμῖν εἴη κύριος τὰ ἐκείνων λέγουσι. μόνας δὲ παραδέχονται καὶ τιμῶσιν ἑπτά, καὶ εἰς ἄκρον ἀποστηθίζουσι· λέγω δὴ τὸ ψαλτήριον, τὸ ἑκκαιδεκαπρόφητον, τὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγ-

Deus quidem Bulgarorum lingua *Bog* dicitur. *Milui* vero significat, *Miserere*. Fuerit autem secundum illos *Bogomilus*, is qui Dei misericordiam sibi attrahit. Omnes Mosaïcos Libros, Deumque ipsum, de quo in illa scriptura agitur; justos item ac eos, qui ibidem Deo placuisse feruntur, repudiant; imo etiam omnes alias scripturas, quæ post illam priorem scriptæ sunt, quasi ex inventione satanæ profectas rejiciunt: propitius sit Dominus nobis, qui illorum opinionem proferimus. Sed septem dumtaxat Scripturæ Libros recipiunt & honorant, sum-

+ τόμ(ος) ἐννεακαιδέκατ(ος) κατὰ Βογομ(ίλων) +

moque affectu complectuntur; videlicet Psalterium, sexdecim Prophetas, Evangelia secundum Matthæum, secundum Marcum, secundum Lucam, & secundum Joannem; septimum autem Librum admittunt Acta Apostolorum cum omnibus Epistolis & Apocalypsi Joannis Apostoli. Nam *Sapientia ædificavit sibi domum, & columnis septem fulcivit.* Domum autem abominandam synagogam suam falso interpretantur; septem vero columnas, prædictos Libros.

γγέλιον, τὸ κατὰ Μάρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν, καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην· καὶ ἕβδομον τὴν βίβλον τῶν πράξεων σὺν ταῖς ἐπιστολαῖς πάσαις, καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου· ἡ σοφία γὰρ ᾠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον, καὶ ὑπήρεισε στύλους ἑπτά. οἶκον μὲν τὴν παμμιαρὰν αὐτῶν συναγωγὴν παρερμηνεύοντες· στύλους δὲ ἑπτά, τὰς ἀπαριθμηθείσας βίβλους.

Hactenus de characteribus variarum ætatum ad usque decimum-quartum a Christo nato sæculum. Recentiorum vero Codicum exempla proferre supervacaneum esset. Exinde namque infinitæ prope sunt Codicum Manuscriptorum inter se varietates. Et alioquin, quisquis veteres hujusmodi Libros tractare solet, ad primum conspectum, perinde atque in exemplaribus Latinis, recentiorem illam scripturam a vetustiori distinguere potest. In hac enim, quemadmodum & in aliis disciplinis, usus magister.

CAPUT X.

Alphabeta omnium formarum, quæ Libro secundo, tertio & quarto continentur, secundum ætatis ordinem: itemque arcanarum literarum Alphabeta.

POSTQUAM Chronico ordine omnium, quas quidem vidimus, Græcarum scripturarum Tabulas & specimina dedimus; operæ pretium fuerit cunctas variorum temporum formas repetere, atque uno sub aspectu ponere. Tabulam itaque concinnavimus, ubi secundum temporis rationem singulas cujusque literæ formas adferimus: additis etiam arcanis literis. Ne quis autem unde tales figuræ prodeant immemor, ad specimina omnia supra posita redire cogatur, visum est ad Lectoris commodum, unde propositi characteres excerpti sint carptim commemorare.

A, hæc forma prisca & vulgaris est: secunda in tribus saltem vetustissimis inscriptionibus observatur: tertia in antiquo marmore: quarta in nummo Æsillæ & in vetustissimis Codicibus passim: quinta in Deliaca inscriptione p. 122. sexta in nummis Antiochorum aliorumque Regum & civitatum Græciæ, punctisque notatur: septima ex marmore Diodori Papiæ, L. 2. c. 7. octava & nona in gemmis Basilidianorum observatur: decima item in gemmis Basilidianorum & in vetustis Tabulis æneis marmoreisque non raro: undecima item in gemmis Basilidianorum: duodecima in Glossario Laudunensi: decima-tertia in Libris a nono sæculo passim: decima-quarta in aliquot exemplaribus decimi-sæculi: decima-quinta in Libris manuscriptis noni ac decimi sæculi: decima-sexta in multis Codicibus a decimo sæculo: decima-septima, quæ est lineola recta, literæ præcedenti semper imponitur, legiturque ibi πα. Formæ autem Arcanæ Libro quarto, c. 4. pluribus explicantur.

B, hæc forma vetusta & vulgaris usus est : secunda exstat in marmore Baudelotiano : tertia Antiochorum, ut & omnes aliæ punctis notatæ : quarta in gemmis Basilidianorum : quinta in Chyndonactis inscriptione : sexta in Codice Colbertino septimi vel octavi sæculi : septima in altero Codice ejusdem circiter ævi : octava in manuscripto Laudunensi : nona in Cod. Colbertino octavi vel noni sæculi : tres sequentes in Codicibus passim a nono sæculo.

Γ, hæc est prisca hujus literæ forma, quæ semper in usu fuit ; secunda in marmore Baudelotiano : tertia in columnis Farnezianis secundum veterem Ionicam formam insculptis : quarta in nummis Antiochorum, &c. quinta & sexta a nono sæculo vulgaris usûs fuere.

Δ, sic prisce scribitur : secunda forma Latino D similis, vetusta item est & Ionica, habeturque in columnis Farnezianis & alibi : tertia punctis notata ut supra : quarta in Manuscriptis charactere unciali a septimo sæculo : quinta, sexta & septima in Codice Lactantii : octava & nona a nono sæculo vulgaris sunt usus.

E, prima forma prisca est : secunda in marmore Deliaco : tertia in nummis Antiochorum ut supra : quarta in marmoribus & nummis ab initio Romani Imperii, & in Exemplaribus unciali charactere scriptis semper : quinta in marmoribus Neapolitanis, & in Libris a decimo sæculo : sexta in Libris unciali charactere scriptis ab octavo sæculo & in aliis posterioris ævi : septima in Codicibus noni & sequentium sæculorum.

ϛ, ἐπίσημον βαῦ hanc habet formam in vetustis nummis & marmoribus, & in Alphabetis Græcis, qui a Latinis conscripti sunt ad usque undecimum sæculum : secunda in vetustis item libris reperitur : tertia in quibusdam inscriptionibus Augustorum tempore : quarta in nummis Gallieni & nonnumquam in aliis ejusdem circiter ævi.

H, hæc forma prisco usu pro spiritu tantum usurpabatur : secunda, quæ est E vulgare, pro ἦτα adhibebatur primitus : tertia in nummis Antiochorum ut supra : quarta in Epitaphio Cosmiæ, L. 2. c. 7. quinta & sexta a nono sæculo vulgaris usus sunt.

Θ, sic prisce scribitur : secunda forma decussatis lineis prodit ex marmore Farneziano : tertia ex inscriptione Deliaca : quarta sub icone Theophrasti Romæ & alibi : quinta cum puncto in medio non infrequens & veteris formæ est : sexta in nummis Antiochorum : septima in antiquis tabulis Siculis Gualtheri : octava in Codicibus unciali charactere scriptis a septimo vel octavo sæculo : duæ postremæ a nono sæculo vulgares sunt.

I, priscam formam semper servavit : secunda cum punctis est Antiochorum ut supra : tertia sola magnitudine differt.

K, prima forma est prisci ac deinde perpetui usus : secunda Antiochorum: tertia a septimo sæculo usurpata fuit, & tantillum differt a prima : duæ postremæ ab nono sæculo obtinuerunt in Libris.

Λ, hæc forma prisca est : secunda in marmore Baudelotiano & in nummo Dancles : tertia in altero marmore Baudelotiano, in nummo Æsillæ, & in nummis innumeris pro anno significando : putaturque esse initium vocis Λυκάβαντος : quarta in nummis Antiochorum ut supra : quinta nono, ut creditur, sæculo in libros advecta est, ut per transversam lineam cum præcedenti litera continuaretur : sexta per transversam ab altero latere lineam cum sequenti linea copulabatur : septima vulgaris est.

ALPHABETI GRÆCI VARIÆ PER ORDINEM ÆTATIS FORMÆ.

Variæ formæ. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 — *Formæ Arcanæ.*

M, hanc formam priſce habet : altera item vetus eſt : tertia in marmoribus non paucis : quarta in nummo Amyntæ & aliis : quinta in aliquot vetuſtis marmoribus, & in Libris non paucis, unciali charactere ſcriptis : ſexta in nummis Antiochorum : ſeptima in Codice Lactantii Bononienſi : octava inter unciales literas ſeptimi, octavi & noni ſæculi : duæ poſtremæ vulgares ſunt a nono ſæculo.

N, prima forma priſca & vulgaris eſt : ſecunda in aliquot inſcriptionibus remotiſſimæ vetuſtatis : tertia in nummo Amyntæ : quarta in numiſmatibus Antiochorum,ut ſupra : quinta in inſcriptione Papiæ Diodori : ſexta in Gloſſario Laudunenſi : tres poſtremæ a nono ſæculo vulgares ſunt.

Ξ, prima forma poſt bellum Peloponneſiacum advecta videtur, annis ante Chriſti ortum circiter 450. nam antea ſecunda, quæ per duas literas χ & ς exprimitur, uſurpabatur : tertia in aliquot marmoribus occurrit(vide Gruterum, p. LXXI.)& in vetuſtiſſimis Libris : quarta item in aliquot marmoribus : quinta in nummis Antiochorum ut ſupra : ſexta in aliquot nummis & lapidibus : ſeptima in gemmis Baſilidianorum & alibi : octava item in gemmis Baſilidianorum : nona in vetuſtiſſimis Libris charactere unciali quadro & rotundo, de quo initio Libri tertii : decima in Codice Murbacenſi ſeptimi circiter ſæculi : undecima in Codicibus octavi & noni ſæculi charactere unciali : duodecima paſſim a nono ſæculo : decima-tertia in aliquot Codicibus noni ſæculi : decima-quarta eodem circiter ævo.

O, prima forma priſcæ vetuſtatis eſt : ſecunda in nummo Amyntæ & in vetuſtiſſimis marmoribus, atque in gemmis Baſilidianorum paſſim : tertia in Tabulis Siculis Gualtheri in aliiſque marmoribus : quarta, quæ eſt punctum craſſum, in nummis Philippi Macedonis & in aliis : quinta punctis diſtincta in nummis Antiochorum &c. ſexta & ſeptima in gemmis Baſilidianorum : octava oblonga in Codicibus octavi & noni ſæculi : poſtrema vulgaris eſt, ſolaque magnitudine differt a prima.

Π, prima forma priſca eſt : ſecunda item in marmoribus vetuſtiſſimis paſſim habetur : tertia in nummis Antiochorum ut ſupra : duæ poſtremæ a nono ſæculo vulgares ſunt in Codicibus.

ϡ, ἐπίσημον σὰν πῖ ſecundum primam & ſecundam formam in aliquot vetuſtis Libris occurrit, ſecundum tertiam in marmoribus Oxonienſibus.

ϟ, ἐπίσημον κόππα, ſecundum formas quatuor ex vetuſtis Libris eruitur. Vide initio Libri ſecundi pro utroque epiſemo.

P, hæc prima forma priſca eſt : ſecunda habetur in marmore Baudelotiano : tertia in columna Farneziana: IV. in Deliaca inſcriptione : V. punctis notata ut ſupra : VI. Baſilidianorum: VII. in marmore quodam : reliquæ vulgares.

Σ, ſic priſce ſcribitur, & hæc eſt forma vetus vulgaris in marmoribus & nummis : ſecunda forma in marmoribus Baudelotiano & Farneziano : tertia in quibuſdam marmoribus & nummis pervetuſtis, ubi lineæ admodum diductæ viſuntur : quarta, quæ eſt S Latinum, in Deliaco marmore, in nummo Æſillæ, in quadam Plinii inſcriptione, & alibi : quinta punctis ſignata in nummis Antiochorum, &c. ſexta in marmoribus ab initio Auguſtorum & Cæſarum frequenter, ut videas Libro ſecundo : ſeptima a tempore Auguſtorum frequentius in nummis & inſcriptionibus : atque in Libris quadro & rotundo unciali charactere deſcriptis ad uſque ſeptimum vel octavum ſæculum hæc una forma deprehenditur; nimirum ad figuram C Latini : octava

in Libris octavi & noni sæculi, qui uncialibus & oblongis literis descripti sunt: duæ postremæ frequentissime observantur a nono ad hoc usque sæculum, & hæ sunt vulgares formæ.

T, hæc est prisca vulgarisque forma, quæ nihil pene varietatis admisit: secunda cum punctis in numismatibus Antiochorum : tertia & quarta, a nono sæculo usurpantur: ac postrema nonnisi magnitudine differt a prima.

Υ, hac forma prisce scribitur : secunda ex nummo Amyntæ prodit : tertia in marmore Andocidis & in Ancyranis inscriptionibus passim habetur : quarta in nummo Græco Byzantio perantiquo nostro, & in gemmis Basilidianorum : quinta in nummis Antiochorum : sexta in Epitaphio Diodori Papiæ : septima in Chyndonactis inscriptione : octava in Codicibus sexti, septimi, octavi & noni sæculi, unciali charactere scriptis : nona & decima a nono sæculo vulgares sunt.

Φ, hac forma prisci est usus : secunda forma quadra Romæ habetur in quadam inscriptione vetustissima ad imum Iconis cujusdam : tertia in Nymphodori inscriptione & alibi : quarta in marmore insulæ Syro, referente D. de Tournefort : quinta in nummis Antiochorum ut supra : sexta in gemmis Basilidianorum : duæ postremæ in Manuscriptis a nono sæculo passim.

X, in omnibus formis nihil fere mutavit a prisca figura : secunda est in nummis Antiochorum : tertia usus vulgaris a nono sæculo.

Ψ, parum mutavit a prisca forma : secunda in nummis Antiochorum : tertia in gemmis Basilidianorum, & in manuscriptis unciali charactere scriptis octavo & nono sæculo passim : quarta vulgaris est a nono sæculo.

Ω, ante Christum annis circiter 450. inductum est : prius autem per O simpliciter scribebatur, ut videas initio Libri secundi : tertia forma, in Nymphodori inscriptione, vide Lib. 2. cap. 2. quarta in Tabulis Siculis Gualtheri: quinta in marmoribus Oxoniensibus : sexta in nummis Antiochorum : septima & octava in marmoribus; vide Lib. 2. cap. 7. nona in marmoribus & nummis passim ab imperio Augusti, in Libris item omnibus cujusvis ætatis: decima in Chyndonactis inscriptione : undecima a nono sæculo vulgaris fuit usus.

Quod ad arcanas vero formas, quæ in alia Tabulæ parte repræsentantur, hæc adjicere libet iis, quæ supra de Cryptographia diximus. Hæ igitur arcanæ literæ vel per commutationem characterum vulgaris Alphabeti fiunt, vel per figuras a Calligraphis vel Tachygraphis excogitatas, quales habentur in Tabula; vel invertendo vulgares formas, cujusmodi in eadem Tabula quædam repræsentantur; vel denique in ipsis Alphabetis veteres & tunc exoletæ literarum formæ ponebantur, ubi nulla plerumque arcani ratio.

ARCANÆ ET OBSOLETÆ FORMÆ.

Prima itaque arcana forma τȣ α per θ repræsentatur : secunda a Scribis excogitata est, tertia & quarta, veterem, sed apud Græcos Librarios, ut plerumque diximus, obsoletam formam, referunt, ita ut prior transversæ lineæ loco duo puncta in medio habeat. Quinta Librariorum arbitrio efficta est.

Prima arcana forma τȣ ϐ per ϰ exprimitur, secunda & quarta sunt ϐ resupinatum, tertia ϐ commune.

Γ, arcano more exhibetur primo per ζ : secundo per Γ inversum & reclinatum : tertio per T : quarto per furcam jacentem.

δ, primo per episemon ϛ repræsentatur, secundo per σ: tertio per aliam figuram, quæ A simul & Δ exprimere videtur: quarto per formam peregrinam.

ε, in arcanis formis per solam literarum commutationem factis non mutari solet: secunda forma arcana peregrina est, tertia, ad E majusculum accedit: quarta est E, quæ figura ante Romanum imperium unica erat, sub Romano autem imperio invecta putatur forma Є. E vero priscum in Codicibus Græca manu scriptis prorsus obsolevit, ut sæpe diximus: quinta forma est Є supinum transversâ lineâ subtus ad perpendiculum positâ.

Prima arcana forma τῦ ζ est γ: secunda a Librariis excogitata, tertia est vetustissimi usus in marmoribus, ut videas passim Libro secundo, sed prorsus obsoleta in Libris: quarta, peregrina prorsus est & Librariorum commentum.

η, arcano more per Ϛ primum exhibetur. Secunda est etiam Ϛ, sic frequenter expressum a nono sæculo ω. Tertia est H majusculum cum duobus punctis in medio pro linea transversa.: quarta, astericus.

θ, per α primum exprimitur. Secunda est Δ, quam usurpatam nusquam reperi; sed in Codice quodam Florentino, de quo supra cap. 4. inter arcanas habetur. Tertia & quarta vulgares sunt, sed cum uno puncto in priore, in altera cum duobus. Quinta item vulgaris est, sed linea transversa in furcas desinit.

ι, arcane scribitur primo per episemon *Sanpi*, secundo per aliam effictam formam peregrinam, quæ ad σ accedit.

κ, primam formam arcanam habet π, secundam a Librariis effictam: tertia & quarta ad germanam τῦ K formam accedunt cum parvo discrimine.

λ, primam formam arcanam habet ο, secundam vulgari λ non multum absimilem, tertiam, ο subjuncta linea.

Prima forma arcana τῦ μ est ξ. Secunda & quinta adinventæ a Librariis, tertia & quarta, in Codicibus passim & pro vulgaribus habentur.

ν, in arcanis formis per literarum commutationem factis vulgarem figuram retinet: aliæ duæ arcanæ formæ peregrinæ sunt, & a Librariis confictæ.

ξ, arcane scribitur, primo per μ. Secunda forma ad literam Ξ accedit, quæ in nullis Codicibus manuscriptis observatur. Reliquæ, a Librariis excogitatæ sunt.

ο, arcane exprimitur per λ, binæ formæ sequentes nutu Librariorum confictæ.

π, primam formam arcanam habet κ. Secunda & quinta Librariorum inventum: tertia & quarta prisci sunt usus; sed in Libris manuscriptis obsoleverunt.

Prima forma arcana τῦ ρ est *episemon Koppa*, secunda est ρ inversum, tertia & quarta a vulgari hujus literæ figura parum deflectunt. Postrema a Librariis effícta.

σ, in arcana scriptura primo per ω exprimitur: secunda & quarta forma Librariorum arbitrio confictæ sunt: tertia est Ⅽ olim in usu in marmoribus, in Libris vero numquam.

τ, in arcanisper ⳩ exprimitur, binæ reliquæ formæ confictæ sunt a Librariis.

υ, primam formam arcanam habet χ. Secundam & quintam a Librariis

excogitatas, tertiam & quartam a vulgaribus priſcis non recedentes.

φ, in vulgari Cryptographia, quæ fit per commutationem literarum, non mutari ſolet. Forma ſequens a vulgari parum recedit, alia in veteribus Tabulis aliquando reperitur, poſtrema a Librariis inventa eſt.

χ per υ arcane ſcribitur ſecunda forma a vulgari parum deflectit, tertia a Librariis inventa.

χ, per τ arcane ſcribitur, ut in prima & ſecunda forma, tertia item eſt ψ, quarta a Librariis excogitata.

ψ, per τ arcane ſcribitur, ut in prima & ſecunda forma, tertia item eſt ψ, quarta a Librariis excogitata.

ω, primam arcanam formam habet σ. Secundam & tertiam a Librariis inventas.

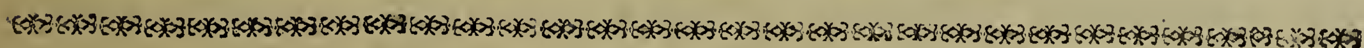
Hæ porro formæ arcanæ erutæ ſunt ex Codice Florentino, de quo ſupra. Habentur item in Regio quodam. Quia vero inter illas multæ ſunt, quæ arcani rationem nullam habere videntur, æſtimo Librarios permixtim poſuiſſe, tum arcanas, tum eas quæ veteris uſus & obſoletæ erant.

His igitur, quæ nunc dicimus, accinit Codex ille Regius, num 3242. fol. 116. ubi Alphabetum primo vetus Atticum ponitur. Deinde aliud ſecundum varias Græcorum formas. Prioris Alphabeti titulus eſt : Ἀλφάβητος κατὰ τοὺς παλαιοὺς Ἀττικούς. *Alphabetum ſecundum veteres Atticos.* Ubi notes vocem ἀλφάβητος apud Græcos feminini generis vulgo eſſe. In hoc autem Attico Alphabeto, nihil præter priſcam literarum formam eſt, niſi Π, quod ita ſcribitur ΓΓ, quæ forma item in ſequenti Alphabeto cum alia hujus literæ forma repræſentatur. Illud autem ſequens Alphabetum, hunc titulum habet, ἑτέρα κατὰ τοὺς τῶν πανελλήνων τύπους; id eſt, *Aliud Alphabetum, ſecundum formas omnium Græcorum.* Ibi vero omnes pene formæ ſunt, quales in Tabula efformatas vides eas, quæ priſcæ non extraneæ nec Librariorum nutu efficæ ſunt; iis exceptis, quas hic notamus. Ϭ, hac forma habetur Ƀ, quam nuſquam uſurpatam reperi. Ξ priſco more ſic, & ſic efformatur ⵜ : has vero formas ſemel & in hoc tantum Codice expreſſas animadverti. Ibidem autem Ω ſic priſco more ſcribitur. Et hæc de literarum formis variis.

PALÆOGRAPHIA GRÆCA,

LIBER QUINTUS.

DE ABBREVIATIONIBUS AC DE NOTIS disciplinarum & artium.

CAPUT PRIMUM.

De Abbreviationibus tritis. Recensentur errores non pauci per abbreviationes tritas importati. De Abbreviationibus singularibus, & de Abbreviationibus vocum & syllabarum, itemque Nominum propriorum, ac de Monocondiliis.

BBREVIATIONES Græci Calligraphi a nono sæculo summopere frequentant: etenim ante istud ævum, cum unus in Libris uncialium literarum usus esset, infrequentius abbreviatum deprehendimus: abbreviationesque istiusmodi lectu faciles sunt, & obviæ. Excepta vero particula καὶ, quæ sic in uncialibus Manuscriptis, subjuncto calami ductu scribitur, K_s, ut videas in speciminibus Codicum vetustissimorum, & in alia inscriptione Cretensi, reliquæ priscæ abbreviationes numero paucæ, omissis aliquot unius vocis literis, & superposita linea designabantur: sunt autem illæ, ΘC, Θεός, KC, κύριος. ΑΝΟC, ἄνθρωπος, ΦΙΛΑΝΟC, φιλάνθρωπος, ΟΥΝΟC, οὐρανὸς cælum, ΠΗΡ, ΠΡC, ΠΡΙ, ΠΡΑ, ΠΡΕC, πατὴρ, πατρὸς, πατέρα, πατέρες, & similiter, ΜΗΡ, ΜΡC, μήτηρ, μητρὸς, φιλομήτορ, φιλομήτωρ, aliæque paucissimæ. Quæ tamen in Bibliis, aliisque Christianorum Libris, quia passim occurrunt, Calligraphorum operam summopere minuebant. Similiterque hæ abbreviationes in omnibus cujusvis ætatis Codicibus frequenter occurrunt ΙΗΛ, pro Ισραὴλ, ΙΛΗΜ, pro Ἱερουσαλὴμ, ΔΑΔ pro Δαυίδ. Nam quod

Δαβὶδ a recentioribus Græcis ſcribatur, id ex errore Græcorum infimi ævi, & ex commutatione literæ υ cum β ortum : nam antiquiores Codices omnes, ſicubi vocem integram efferant, ſemper Δαυὶδ habent : idque ad duodecimum uſque ſæculum, & fortaſſis inferius. Hac autem de re jam monuimus in Præfatione ad opera Athanaſii, & in Præfatione ad Commentaria Euſebii in Pſalmos. Itemque in vetuſtiſſimis Codicibus, perinde atque in recentioribus, ΙC ſcribitur pro Ἰησοῦς, XC, pro χριστὸς, KC, pro κύριος, Ιω, pro Ἰωάννης, ΥC pro υἱὸς, & in caſibus obliquis ΥΥ pro υἱοῦ, quemadmodum & XΥ pro χριστοῦ, ΘΥ pro Θεοῦ, KΥ pro κυρίου. In Dativo autem Θω, Kω, Xω, Θεῷ, Κυρίῳ, Χριστῷ. Pariter CHP, CPOC, CPI, CP Α, σωτὴρ, σωτῆρος, σωτῆρι, σωτῆρα. CPIOC, CPIA, σωτήριος, σωτηρία. CTPOC, CTPOU, CTPῶ, σαυρὸς, σαυροῦ, σαυρῷ. Θ'κος, Θεοτόκος. Hæ inquam omnes abbreviationes in Codicibus Græcis cujuſvis ætatis, & in Codicibus etiam unciali quadro & rotundo charactere deſcriptis obſervantur : & ſi quæ aliæ in iiſdem reperiantur, eæ admodum paucæ ſunt : ubi notandum eſt, aliam non infrequenter in iiſdem ipſis Codicibus occurrere; videlicet N per lineolam ſupra poſitam expreſſum, ut TH, τὴν, ΨΥΧΗ, ψυχὴν, ΛΟΓΟ, λόγον, maxime autem in fine linearum. Hæ item ſupra memoratæ abbreviationes in exemplaribus charactere unciali oblongo ac deflexo exaratis, quæ ad octavum vel nonum ſæculum pertinent, paſſim obſervantur.

Sub hæc autem nono circiter ſæculo, quando Librarii Tachygraphorum ductus, nexuſque literarum, ut expeditius currerent, adoptarunt, notas etiam & abbreviationes Notariorum paſſim frequentare cœperunt; alii plus, alii minus pro cujuſque arbitrio : jamque decimo ſæculo emiſſam videmus Exemplarium hujuſmodi copiam. Sunt autem quædam adeo perplexe deſcriptæ, ut non tironibus modo; ſed etiam peritis negotium faceſſant, occaſioque lapſus ſint. Imo etiam vel in obviis abbreviationibus, peritiſſimos interdum viros erraſſe comperimus; exempli cauſa in editionibus Xenophontis Hiſt. Græc. lib. 7. legitur Προκλῆς, ubi legendum Πατροκλῆς : error autem hinc ortus eſt, quod in Manuſcriptis, abbreviandi cauſa, Προκλῆς pro Πατροκλῆς jaceret. Quod autem Πατροκλῆς ſit legendum plane liquet : nam Libro ſexto Patrocles dicitur is ipſe, qui poſtea Procles vocatur. Auguror item par erratum libro tertio Thucydidis haberi, ubi Προκλῆς legitur, & fortaſſe Πατροκλῆς legendum oportuit. In ſubſcriptionibus etiam Sardicenſibus apud Athanaſium in prius editis legebatur, Πρίκιος, *Pricius*, ubi ſinceriores Codices habent, Πατρίκιος, *Patricius*, ut nos reſtituimus : error autem hinc accidit, quod Librarii abbreviandi cauſa Πρίκιος pro Πατρίκιος ſcripſiſſent. Et in iiſdem editionibus Athanaſii, ubi frequenter occurrit in exemplaribus manuſcriptis vox abbreviata πρες pro πατέρες, Nannius manifeſto lapſu ſemper legerat Πρεσβύτεροι, *Preſbyteri.*

Græcos etiam Calligraphos in errorem interdum deducunt abbreviationes : ſic in Codice Colbertino, num. 646. locus Epiſtolæ ad Galatas 4. 26. ἡ δὲ ἄνω Ἰλημ. *Illa autem, quæ ſurſum eſt Jeruſalem*, ita mendoſe legitur, ἡ δὲ ἀνθρώπου Ἱερουσαλὴμ : quia putavit Librarius ἄνω, abbreviatum, & pro

ἀνθρώπω ſcriptum fuiſſe, uti fere ſemper ſolet in voce ἄνθρωπος per omnes caſus.

Aliud item eſt abbreviationis genus, & quidem obvium, in quo frequentiſſime erratur; videlicet ος, quæ duæ literæ per primam ſolam, quando ſuperne ponitur, exprimuntur, ut in λόγ°, λόγους, πρ°, πρὸς, & in compoſitione, πρ°λαμβάνειν προσλαμβάνειν; in compoſitione, inquam, innumeros pene lapſus in libris cuſis animadverti, qui ſenſum pene totum perturbant: nam vocis προλαμβάνειν, verbi gratia, ſignificatio, oppoſita prorſus eſt voci προσλαμβάνειν, prior enim *prævertere* & *præoccupare* ſignificat; poſterior, *admittere* & *accipere*. προσλαμβάνειν τινὰ, eſt quemdam admittere, accipere, approbare; ſed προλαμβάνειν τινὰ, eſt quemdam prævertere, ejus propoſitum interpellare.

ȣ pro ευ frequentiſſime occurrit, & in formas Typographiæ advectum eſt. Verum a multis pro α vel pro αυ habitum fuit, & viciſſim α pro ευ, unde lapſus innumeri orti ſunt; pleroſque notavimus in editionibus Athanaſii, maximeque in Hiſtoria Arianorum ad Monachos, ubi epitheton, ἀσεβέστατος, impiiſſimus, quod frequentiſſime Conſtantio tribuit Athanaſius, a Nannio in εὐσεβέστατος verſum eſt: & quod plane mirum, ſub finem operis, ubi Athanaſius Conſtantium Pharaoni, Nabuchodonoſori, confert, vere Antichriſtum eſſe pugnat, Coſtyllium γελοίως vocat, quaſi cavillando in nomine Conſtantii, vocem εὐσεβέστατος, *piiſſimus*, cum talibus convitiis interſeri videmus: nec mendum odoratur Nannius. Sed de his ibidem actum eſt, ac ex Regio aliiſque Codicibus vox ἀσεβέστατος ubique reſtituta fuit. Verum quod Nannius, non uſque adeo emunctæ naris homo, in tale erratum lapſus ſit, non ita ſtupeas; quando ſimile, forteque gravius, Laurentius Valla & poſt eum Henricus Stephanus in editis Herodoti admiſerunt: unde arguitur, quam proclive ſit vel naſutioribus, in diuturno exſcribendi & vertendi atque emendandi munere labi, & vel in rebus obviis & facillimis interdum corruere. Locus igitur Herodoti ſic habet in editis omnibus, Melpom. paulo ante finem, ubi de Libyæ feris agitur, καὶ ἄγριοι ἄνδρες, καὶ γυναῖκες ἄγριαι, καὶ ἄλλα πλήθεϊ πολλὰ θηρία ἀκατάψευστα: ubi Laurentius Valla ita vertit, *Necnon viri feminæque agreſtes, & aliæ permultæ feræ haud ementitæ.* Hæc ubi primum legi, riſi ſane feras illas haud diſſimulatas & veraces: nam hic eſt loci ſenſus, ſi ſtet prior lectio: & mendum ſtatim ſubodoratus legendum putavi, ἀκατάψαυστα, Codiceſque Regios adii, qui hanc lectionem habent: quam veram & germanam eſſe nemo non fateatur. Vertendum itaque, *Necnon viri feminæque agreſtes, & aliæ permultæ feræ intractabiles.*

Si autem in abbreviationibus & notis hujuſmodi tritis & obviis tot tantoſque Doctorum hominum lapſus deprehendimus, quot putes in aliis difficilioribus accidiſſe? Ea de cauſa operæ pretium duximus hic abbreviationes omnes, quas ex innumeris pene Codicibus excerpſimus duabus in Tabulis repræſentare, & explanare. Eas vero ſolum, quæ in vulgari ſcriptura occurrunt, hic locamus: nam peculiares nominum propriorum, monocondiliorum, monetarum, Rhetorum, Oratorum, Medicorum, in cæteris poſtea Tabulis adferemus.

In his autem duabus Tabulis uſitatiores abbreviationes ut plurimum neglexumus; in iis enim ſi quis erret, culpa ſane ſua labitur, quando illæ in vulgaribus Grammaticorum Tabulis exhibentur, & pleræque Typographicis

formis expreſſæ ſunt. In tanta vero Notarum ſylva multas a nobis prætermiſſas fuiſſe non dubium eſt; id quippe vitari nequit, quantalibet cura & otio Codices evolvantur. Tot enim manuſcripta exemplaria, quot in Bibliothecis habentur, legere, & ſingula obſervare, non eſt humanæ facultatis.

Primum locum obtinent abbreviationes quædam ſingulares, quarum prior, nuſquam obſervata, ni fallor, [nota] pro ἄρα, frequenter occurrit in Codice Regio 2433. bombycino, undecimi ſæculi; habeturque in aliis quibuſdam, ſed rarius. Secunda [nota] pro παρὰ, in plurimis manuſcriptis paſſim habetur: & innumeris fere mendis anſam dedit, maximeque in compoſitione. Nam plerique omnes legunt περὶ, nec culpandi videntur, quia περὶ ſic abbreviatum legitur, [nota], parvo diſcrimine. In verbis autem compoſitis περὶ & παρὰ longe diverſum ſenſum efficiunt: nam περιγράφειν verbi cauſa, ſignificat, circumſcribere, παραγράφειν autem, vulgo ſibi vult, ſcripta adulterare. Et tamen in multa incidi loca, ubi eadem de cauſa παρὰ pro περὶ legitur in compoſitione, ac proinde ſententia vacillat. Inter eaſdem ſingulares abbreviationes Tabulæ primæ occurrit [nota] pro μοναχὸς: in qua explicanda a Xylandro erratum eſſe jam notavit Cangius in Gloſſario Græco.

Quæ his ſubjunguntur autem, potius notæ quàm abbreviationes vocitentur: magna pars enim ne unam quidem vocis, quæ ſignificatur, literam præferunt. Eæ vero ex Codice quodam Regio cum explicationibus excerptæ ſunt, rariſſimique ſunt uſus; nuſquam enim adhuc uſurpatas reperi. Reliquæ autem in duabus poſtremis primæ Tabulæ columnis, & in altera Tabula poſitæ, variis ex Codicibus exſumtæ fuerunt.

Obſervandum autem eſt abbreviationes ſæpe eaſdem pluribus ſignificandis vocibus uſurpari; exempli cauſa [nota] χρυσὸν, *aurum*, indicat, itemque χρόνος, *tempus*; atque etiam χρυσόστομος, Chryſoſtomus: idque per omnes caſus. Tunc autem hujuſmodi notæ & abbreviationis lectio ex ſenſu petenda eſt: quamquam fieri interdum poſſit, ut ſententia in utrumvis quadret, & hinc dubitatio oriatur.

Numerales notæ α΄ πρῶτος, *primus*, ſic in reliquis numeralibus notantur, ubi advertendum eſt notam δ΄ δεύτερος, *ſecundus* interdum; ſed ſæpius τέταρτος, *quartus*, indicare. Eædem vero notæ quando una litera exprimuntur α΄, indiſcriminatim & numeros, videlicet ἓν, *unum*, & voces numerales, ut πρῶτος, *primus* ſignificant. Et ſic de reliquis.

In vocibus abbreviatis aliquando plures, aliquando pauciores literæ ponuntur, ſic μ΄, id eſt μνήμη, *Memoria*, ſic interdum μν ponitur, aliquando plures literæ in voce abbreviata ponuntur. Caſus autem varii in hujuſmodi notis per notas ſyllabarum finalium, quales in ſecunda tabula poſuimus deſignantur: nonnumquam per accentus. Sæpe tamen ſine ulla accentus nota abbreviatio eadem per omnes caſus ponitur, & tunc caſuum diſtinctio ex orationis ſerie petenda eſt. Horum exempla túte obſervabis in ſequentibus Tabulis.

Φάσχα, quæ vox in ſecunda tabula cum abbreviatione legitur, in computis Eccleſiaſticis Græcorum paſſim pro Πάσχα ſumitur: quoniam, ut inquit Joannes Damaſcenus, ſic Hebræi pronuntiabant, inde uſus manavit ad Græcos.

Notandum denique eſt, Græcos Librarios plerumque pro arbitrio notas abbreviationum ponere, ita ut etſi multæ ejuſmodi notæ paſſim ab omnibus uſurpentur, aliquæ tamen non infrequenter occurrant, quæ nonniſi ex ſerie poſſint explicari & legi; ideoque in nominibus propriis ſingularibus, ubi ſenſus & ſeries nullatenus juvant, vel peritiſſimi hærent.

abbreviationes singulares		Articuli et	menses
ἄρα		particulae	ιαν, ἰανουάριος
παρὰ		adverbia	φεβ, φεβρουάριος
παρὰ in compositione		ἀπὸ	μαρ, μάρτιος
κοινόν		γὰρ	ἀπρ, ἀπρίλλιος
πάντα		μήποτε	μαϊ, μάϊος
οὐν νοῦς νοοῦντες		πῶς	ιου, ἰούνιος
οὐκ ἄν τις		περὶ	ιου, ἰούλιος
ἐνεργείας		διὰ	αυγ, αὔγουστος
εἰσί.		κατὰ	σεπτ, σεπτέμβριος
ὑπὲρ, τὸ ὑπὲρ et		ὥσπερ, ὥσπερ et ὥσπερ	οκτ, οκτώβριος
οὗ οὕτως		μετὰ	νο, νοέμβριος
εἶναι		χωρὶς	δεκ, δεκέμβριος
πρόσωπον R·1888.		ἐντεῦθεν	Alia
μοναχὸς		ὑπὲρ et ὑπ	ἀναγ, ἀνάγνωσις
ὅσιος		κεχρημένως	ἀδελ, ἀδελφὸς
ἡμῶν		ὅτι et ὅ, ὅτι	ἁγίου
λόγος		παρὰ	ἀποκ, ἀπόκρισις
μὲν		κατὰ κατ, κατ'	ἀκι, ἀκίνητος
Alia		παλ πάλιν	ἀνὴρ
εἰσι et	ἀλάζον	προτ πρότερον	ἀποστ, ἀποστόλων
ταῦτα	γράμμα	et , καὶ	ἀρχὴ
εὐτυχ	μεσημβρινόν	τὴν τὴν τὴν	ἀξιωθήσεται
ὑπόμνημα	χρόνος	τῶν	βασιλικὸν
χρήσιμον	σημεῖον	πώποτε	βούλεται
ἐπειδὴ	πῦρ	πῶς	γίνεται
ἡμέρα	ἀὴρ et ἥλιος	τε	γράφεται
νύκτα	θάλασσα	aliae confertim	δοκοῦντα
ὄρθος	κόσμος	σάββατον	ἐρώτησις
λεπτόν	ἐνιαυτὸς	κυριακὴ	δήποτε
φροντίσιν	θεόλογος	ἰνδικτιῶν	ἐκάλεσε
χερουβὶμ	εἰσὶν	χρόνος χρόνων	ζῶον
σεραφὶμ	εἶναι	τεσσαράκοντα, τέσσαρα	ζητούμενον
ἀρχάγγελος	καὶ ὅμως	ἑβδομήκοντα	εὐλόγησον
ἄγγελος	γίνεται	et sic alii numeri	θανατικὴ
δαιμόνιον		α πρῶτος	θερμὴ
		β et δευ, δεύτερος	θερμαίνονται
		ὥρα	θύειν
		ἡμέρας	ἱλαστήριον

— *Aliae*

κε, κεφάλαιον
κε, κεφαλὴ
κεκριμ, κεκριμένως
λέγ, λέγεται
λ, λόγος
λ, λόγοις
λ, λογῶν
λ, λαὸν
μ, μνήμη
μεριδ, μερίδα
μον, μονῆς
μην, μηνὸς
νο, νοτάριος
νς, νοῦς
νομ, νομικῆς
ὄν, ὄνομα
οἰκέτ, οἰκέτην
πάτα, πάντα
προσ, προσωπον
πεπτωκότος, πεπτωκότος
παῖς, παῖς
παιδ, παιδίον
προσκυν, προσκυνεῖν
πυρώδ, πυρώδης
π, πάπας
ἀρχιπ, ἀρχιπάπας
πρεσβ, πρεσβύτερος cod.
colb. 695. *item* πρ
πρ, πρεσβείαις cod.

colb. 25.

πολ, πόλεως
στρατ, στρατηγὸν
σκ, σάρκα
σωσαι, σῶσαι
συνεισέρχ, συνεισέρχεται
σημ, σημαίνει, et σημειῶσαι
σφεν, σφενδόνης
ταῦ ÷, ταῦτα
χ, χάριν
ψώμ, ψώμια
π πόλις. πολ πολιτεία

Syllabae finales

—ας
χιλιάδ, χιλιάδας
—αν
καχί, καχίαν
—αῖς
κεφαλ, κεφαλαῖς
—εν
εἶπ, εἶπεν
—ες
δαίμον, δαίμονες
—ης
τῆς γλώσσης
—ην, τὴν
—εῖν
προσκυν, προσκυνεῖν
ἔα
βασιλέ, βασιλέα

ss, εις, θ^ss, θεὶς
ις
ἔμφασ, ἔμφασις
λ. ιν
δύναμ, δύναμιν
ον
προσωπ, πρόσωπον
ον, αὐτ, αὐτὸν
ους, αὐτ, αὐτοὺς
ως
ων, χρων.
μένην
οἰκουμ, οἰκουμένην
μάτων
ἀσμ, ἀσμάτων
νης
πλάνης
νιος
οὐράνιος
νὸν
οὐρανὸν
δόξα
κεῖται
ὑπὲρ
ὁμοῦ
ττ
ἠτιᾶσθαι
παῦλα
φάσχα

Post sequuntur in altera tabula nomina propria abbreviata: in quibus item legendis frequentissime erratum fuit, maximeque in Catenis, ubi ex abbreviationum similitudine, alia nomina pro aliis lecta sunt. v. g. Athanasius pro Didymo, quia cum in Codicibus literæ Δ & λ admodum similes sint, duplex Δ sic positum, pro duplici α habitum fuit interdum, ac lectum Αθανασίȣ. Nota Gregorium repræsentans, quando sola scribitur, Gregorium Nazianzenum significat. Pro Gregorio autem Nysseno indicando, adjicitur νυ, ut vides in tabula; interdum etiam νυ tantùm, in Catenis, Gregorium Nyssenum significat. S. Gregorium Magnum vocant Græci Γρηγόριον διάλογον, Gregorium Dialogum, sive Dialogorum auctorem: quia ejus Dialogi jamdiu Græce versi, in Græciamque deportati, apud Græcos, maxime Ascèticos, in pretio habentur. Item Θεοδώρητος pro Θεόδωρος accipitur, ac vicissim, ob similitudinem nominum, quæ in abbreviationibus, extremo solum apice plerumque variant. Nam quod Theodorus Heracleotes pro Mopsuesteno interdum sumatur, & vice versa; id ortum est ex Librariorum negligentia, qui civitatum nomina omiserunt; deinde vero alii illa substituere conati, alium pro alio posuerunt. Vulgo tamen quando Θεόδωρος simpliciter legitur, intelligas Heracleotam, nam Mopsuestenum cum addito Μόψȣ ἑςίας ponunt accuratiores Librarii: licet id minime pro norma habendum, sed cautio adhibenda sit. Severus item pro Severiano nonnumquam accipitur: nam etsi quidam Librarii post Severiani nomen, Γαβάλων, *Gabalorum*, addant, sæpe tamen omittunt.

Quod ad vocem autem Σισίννιος, quæ hac nota exprimitur σσ, notes velim eam, sive prorsus similes, non adhiberi solere, nisi postquam nomen totum antea in eodem Libro expressum fuit: alias enim ne divinando posset explicari. Jam diximus supra, siglam hanc ☧ quæ χρυσόστομον, Chrysostomum exprimit, χρόνον item & χρύσιον vel χρυσὸν, significare, ex solaque serie deprehendi posse, utra ex his vocibus exprimatur. Eadem vero ipsa nota antiquitus in marmoribus & in nummis pro χριστῷ, Christo, significando usurpabatur, & depingebatur in Labaro, seu vexillo Imperatorio: qua de re vide Cangium in utroque Glossario. In manuscriptis autem hæc nota ad Christum significandum raro usurpatur; sed ejus vice scribitur χς, χυ, χῳ, χν, χριστός, χριστοῦ, χριστῷ, χριστόν. In sigla sequenti, ⳩ pro Ωριγένης, erratum persæpe fuit. Multi quippe in marginibus Librorum eam notatam cernentes, Origenem indicari putaverunt. At illâ notâ marginali ὡραῖον, sive speciosum, elegansque significatur: eamque Calligraphi apponere solent, ut eleganti loco lectorem attendere moneant. Ex solo autem spiritu hæc internosci possunt: nam ὡραῖον, densum habet; Ωριγένης vero lenem.

Eædem vero abbreviationes, modo breviores omissis pluribus literis sunt, modo prolixiores paucioribus suppressis, ut ex usu quivis animadvertat. Etsi autem non universas, quæ variis in Codicibus exstant, neque etiam nomina propria omnia, quæ similibus notis & abbreviationibus exprimuntur secundum varias formas, hic adtulerimus; hæc tamen, quæ repræsentamus, ad alia hic prætermissa explicanda juvabunt: siquidem is, qui notam Γρ verbi gratia, Γρηγόριον significare novit, notam Γρηγ, idipsum sibi velle statim intelliget, & sic de reliquis.

Secundùm illas nominum abbreviationes, Monocondilia ponimus. Est autem Monocondilion ductus calami, quo magnis, perplexis, continuatis

NOMINA PROPRIA ABBREVIATA.

ἀκ´ Ἀκύλας

ἀθ Ἀθανάσιος.

ἀμμω´ Ἀμμώνιος

ἀπο) ἀπ, ἀπολ, Ἀπολινάριος

ἀνεπι´ ἀνεπίγραφος

βα, βασιλ´, βασ, Βασίλειος.

βικ´ πρ Βίκτωρος πρεσβυτέρου

γρ γρη γρηγόριος

γρ νυ, vel γρηγ cum, γρηγόριος νύσσης.

γεν, γεννα´ γεννάδιος

γεωρ γεώργιος

δαδ, δαυιδ

διδ Δίδυμος

διο διοδ, διοδ, διοδ, Διόδωρος

ευαγ´ Εὐάγριος

ευ, Εὐσέβιος. ευσε καισ, Εὐσέβιος Καισαρείας

ευδοξ φιλοσ, Εὔδοξος φιλόσοφος

ευστα´, Εὐστάθιος

θ´. Θεοδοτίων

θεοδ κυρ Θεοδώρητος Κύρου

θεοδω, Θεόδωρος

θεοδ ηρακ. Θεόδωρος Ἡρακλείας

θεοφι, Θεόφιλος

ιλημ, Ἱερουσαλὴμ

ιουβενα) Ἰουβενάλιος

ιππο´ Ἱππόλυτος

ισιδ Ἰσίδωρος

ιηλ Ἰσραὴλ

Ἰω´, Ἰωάννης

κυ´, κυ, κυ, Κύριλλος

κων Κωνσταντῖνος

νει) Νεῖλος

ολυμπιοδ Ὀλυμπιόδωρος

ομ ομ ὅμηρος

πολυχ πολυχρόνιος

σεβ, σεβαστὸς

σεβη, σεβ, Σεβῆρος, et Σεβηριανὸς

σεβηρ γαβα Σεβηριανὸς γαβάλων.

σισ Σισίννιος

σ, συ, συμ Σύμμαχος

τι´ Τίτυ

φι) Φίλων

χρ Χρυσόστομος

ωρ, ωρ, ωρι, ὠριγένης

nec intermissis lineis, nomina, lineæ integræ, interdumque plures una serie scribuntur: nos vocamus, *trait de plume.* Nomenque ortum est a κονδύλιον, sive κονδίλιον, *calamus*, vel *penicillus pictorius*. Monocondilia vero in Chrysobullis & actis publicis, Notariorum sive Tachygraphorum manu scriptis, remotæ originis esse putamus: in libros autem a Calligraphis invecta Monocondilia sunt decimo circiter sæculo; nam in Codicibus ejusdem ævi, maxime vero sequentium sæculorum, Monocondilia observantur: infimis autem temporibus usque adeo multiplicata sunt Monocondilia, ut si omnia referre quis vellet, vix posset uno & quidem peramplo volumine complecti. Monocondilia multa exhibet Martinus Crusius in Turcogræcia; sed infimi ævi, ac in quibus legendis non multum exercearis. Alia quædam profert Henr. Meibomius in collectione rerum Germanicarum. Nos ad specimen tantum bina Monocondiliorum exempla adferimus, sive inscriptiones duas Monocondiliis descriptas: aliud Monocondilion observatur infra in Diplomate Rogerii Regis; imo vero totum pene diploma Monocondiliis constare videtur. Ipsum infra prout in Autographo habetur, in tribus Tabulis repræsentamus.

Prima Monocondiliorum Tabula prodit ex Codice Regio 3271. fol. 88. atque ita vulgaribus typis legitur.

Τριὰς φαεινὴ τρισσουμένη θεότης
Στέφος βράβευε τῷ σῷ λάτρῃ Στεφάνῳ,
Καὶ παραδείσου τὸ πολύμορφον κάλλος.

Hoc est,

Trinitas splendida, deitas trina,
Coronam confer cultori tuo Stephano,
Et Paradisi speciosissimam pulcritudinem.

Eodem in Codice fol. 345. hæc item Monocondiliis descripta sunt: ἁγία τριὰς Στεφάνῳ τῷ σῷ δούλῳ καὶ λάτρῃ σῶσον, ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν. Id est, *Sancta Trinitas Stephanum servum & cultorem tuum salvum fac; amen, amen, amen.*

Secunda Monocondiliorum Tabula profertur ex Codice Regio 2385. & sic habet, ἐτελειώθη ἡ παροῦσα δέλτος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Γενεσίου διὰ χειρὸς Ἀθανασίου ἁμαρτωλοῦ μηνὶ φεβρουαρίῳ ἑπτακαιδεκάτῃ, ἡμέρα πέμπτῃ, ἰνδικτιῶνος δ'. Id est, *Absolutus est hic Liber in Monasterio Genesii, manu Athanasii peccatoris, mensis Februarii die decima-septima, feria quinta, Indictione quarta.* Hanc item Libro primo retulimus.

Quædam Monocondiliorum exempla adfert item Henricus Stephanus in fine Libri de insidis Græcæ linguæ Magistris, ex variis & longe disparatis locis consarcinata, & hæc ἀποσπασμάτια præferunt, τελευτήσαντος τοῦ Κύρου, παρέλαβε, *mortuo Cyro, accepit*; secunda linea hæc præfert, Ἀνακρέων γέρων εἶ, *Anacreon senex es*: tertia, λαβὼν ἔσοπτρον ἄθρει, *accepto speculo inspice*: quarta, κόμας μηκέτ' οὔσας, *comas non ultra exsistentes.*

Alia multa Monocondilia in Exemplaribus Græcis occurrunt, plerumque ita perplexa ut vix legi queant. Multi namque Calligraphi & Tachygraphi Græci id studebant, ut lectorem quam maxime poterant exercerent: quod item in Cryptographia observatum est.

I

II

CAPUT II.

Notæ Rhetoricæ & Oratoriæ, omnium lectu difficillimæ. Tabula Alphabetica hujusmodi notarum.

EX Codice Regio, numero 3514. Notas omnium lectu difficillimas binis Tabulis descriptas, incredibili labore explicavimus. Codex ille Hermogenis Rhetorica complectitur, initio mutilus, estque decimi sæculi: notæ prima manu scriptæ sunt; ita concinnatæ ut singuli pene characteres, singularis figuræ, syllabas ut plurimum exprimant. Hoc vero characteris genere notæ tantum marginales delineantur; reliqua, vulgari decimi sæculi forma; ita tamen ut identidem pauci characteres marginalibus similes interferantur. Cæterum non in hoc uno Codice notas hujusmodi Oratorias & Rhetoricas reperimus; sed etiam in paucis aliis.

Literæ, exceptis quibusdam vocalibus, numquam solutæ sunt, sed syllabas exprimunt, duarum, trium, & interdum quatuor literarum, unde major inter legendum difficultas oritur. Etsi autem in paucis hactenus exemplaribus in tales formas inciderim; alia, ut credere est, latent, similibus inscripta notis, quæ sicubi occurrant, binarum Tabularum, quas subjicimus, auxilio facilius legentur.

Istiusmodi autem vel similibus notis usos olim Tachygraphos & Notarios fuisse non dubium: ab illoque notarum usu Notarii nomen ortum putatur. Notarum autem usum, non in actis publicis modo, sed etiam in Epistolis, & in aliis disciplinis, inque Libris varii generis adhibitum fuisse, non est quod ambigamus. Pro Epistolis quippe docet Ammianus Marcellinus, notas quasdam arcanas fuisse, narratque Libro XVIII. mulierem quamdam Assyriam nomine, nec taciturnam nec prudentem, *Ancillâ adscitâ notarum peritâ*, de re gravissima, que ibidem refertur, ad maritum scripsisse. Et eodem Libro dicit. *Quò reversis exploratoribus nostris, in vaginæ internis figuris notarum membranam reperimus scriptam, a Procopio ad nos perferri mandatam. . . . . His ob perplexitatem ægerrime lectis, consilium suscipitur prudens.* Origenes in expositione Scripturarum, hortante & procurante Ammonio amico suo, Tachygraphis utebatur, qui currenti calamo, & Tachygraphicis haud dubie notis adhibitis, ejus dicta exciperent. Ταχυγράφοι τε αὐτῷ πλείους ἢ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν παρῆσαν, τῷ ὑπαγορεύοντι χρόνοις τεταγμένοις ἀλλήλοις ἀμείβοντες. βιβλιογράφοι τε οὐχ ἥττους, ἅμα καὶ κόραις ἐπὶ τὸ καλλιγραφεῖν ἠσκημέναις: Id est, *Tachygraphi autem plus quam septem ipsi aderant, qui statis temporibus & per vices dictantis verba notarent, Librarii item non pauci, cum puellis in scribendi elegantia exercitatis.* Quòd ego sic intelligendum arbitror, ut Tachygraphi prius, dictantis, nec moras trahentis verba, pari celeritate notis exprimerent; Calligraphi autem & puellæ, ex Tachygraphorum notis hujusmodi, Libros elegantèr perscriberent. Ludimagistros etiam notis usos esse sic Prudentius, de Cassiano Martyre canens, refert:

Præfuerat studiis puerilibus, & grege multo
Septus, Magister literarum sederat,
Verba notis brevibus comprendere cuncta peritus,
Raptimque punctis, cuncta præpetibus sequi.

Tachygraphiæ igitur & notarum uſus pro variis diſciplinis adhibebatur, quoniam, ut ait Baſilius Epiſtola 150. ad Notarium, οἱ λόγοι τὴν φύσιν ὑπόπτερον ἔχουσι· διὰ τοῦτο σημείων χρήζουσιν, ἵνα ἱπταμένων αὐτῶν, λάβῃ τὸ τάχος ὁ γράφων; *Verba naturam alatam habent: ideoque notis opus habent, ut ipſis avolantibus, Scriba celeritatem adhibeat.*

Hujuſmodi porro notarum vetuſtiſſimi uſus reliquias, in ſequentibus Tabulis repræſentamus. Licet enim Codices, unde illæ excerptæ ſunt, annos 700. vel 800. non ſuperent, veriſimile tamen eas ex priſcis illis Notariis ad poſterioris ævi Librarios emanaſſe.

Notas igitur illas binis tabulis exprimi curavimus: quarum prior notas ipſas ut in Codice jacent repræſentat: altera vero Alphabetico ordine cum literas, tum ſyllabas exprimit. Prioris autem tabulæ notæ ſic vulgaribus typis habent.

Explicatio Notarum Codicis Regii, 3514.

Fol. 7. verſo legitur, τὰ ὀνόματα τῶν ι. ῥητόρων, *Nomina decem Rhetorum*: ſunt autem illi ut ibidem fertur, Antiphon Rhamnuſius, Lyſias Cephali, Iſocrates, Iſæus, Andocides, Demoſthenes, Æſchines, Lycurgus, Hyperides, Dinarchus.

Fol. 38. verſo, σαφῶς φανερῶς, *Clare, manifeſte.*

Fol. 84. Notam legere nequivimus.

Fol. 89. verſo, περὶ τοῦ προτείνειν διὰ τοῦ ἐναντίου προτάσεις, *De propoſitionibus adverſarii in dubium vocandis.*

Ibidem, κατὰ πόσους καὶ ποίους τρόπους ὁ κατήγορος τῇ τοῦ φεύγοντος προτείνει προτάσει . . . . . *Quot & quibus modis accuſator defenſoris propoſitiones in dubium vocet . . . .*

Fol. 90. ποῦ καὶ πῶς ἐπιστήμην καὶ ἀκοὴν ἔμιξεν ὁ ῥήτωρ, καὶ διά τι, *Ubinam & quomodo Rhetor res certo cognitas cum auditis miſceat.*

Ibid. πῶς ἔμιξεν ὁ ῥήτωρ τοὺς τρόπους τῶν τοῦ ἀντιδίκου προτάσεων, *Quomodo Rhetor adverſarii figuras miſceat.*

Fol. 90. verſo, πῶς τὰ αὐτὰ λέγων ἢ ἑαυτῷ τις ἢ ἄλλῳ μὴ δόξῃ τὰ αὐτὰ λέγειν, καὶ τίς ὁ καιρὸς ἑκατέρας τούτου μεθόδου, ἐν ἑκάστῳ εἴδει. *Quomodo quis eadem ipſa repetens, nec ſibi, neque aliis videatur eadem ipſa dicere, & quodnam utriuſque methodi tempus, in ſingulis ſpeciebus.*

Ibid. ποῖον ἡ συμβουλευτικὴ δέχεται, *Quid conſultatio admittat.*

Ibid. ποῖον ἢ καὶ διατί. *Quid & quare.*

Ibid. πῶς ἐν πανηγυρικοῖς. *Quomodo in Panegyricis.*

Fol. 91. ποίῳ εἴδει ἑκατέρα μέθοδος, *Qua ſpecie utraque methodus.*

Ibid. περὶ τοῦ ἀνεπαχθῶς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν μέθοδοι τρεῖς, *Tres methodi de modo laudandi ſemetipſum ſine offenſione & moleſtia.*

Fol. 91. verſo. πῶς κοινότητι λόγου, *Quomodo communitate verbi.*

Ibid. πῶς τῇ ἀνάγκῃ, *Quomodo neceſſitate.*

Ibid. πῶς τῇ παραλλαγῇ τοῦ προσώπου, *Quomodo mutatione perſonæ.*

Fol. 92. πῶς τὸ οἰκεῖον εἰσάγεις, *Quomodo proprium inducis.*

Ibid. περὶ τοῦ ἐναντίου ἐκβαλ. . . . .

Fol. 92. verſo, περὶ δευτερολογιῶν, διὰ ποίας αἰτίας μερίζεται λόγος καὶ πῶς γίνεται, *De ſecundis actionibus, qua de cauſa oratio dividatur, idque quomodo fiat.*

TABULA

TABULA NOTARUM RHETORICARUM EX CODICE REGIO, 3514.

Fol. 7. [illegible]

F. 38. [illegible]

F. 45. [illegible]

F. 84. [illegible]

F. 89. [illegible] προτείνειν [illegible]

Ibid. [illegible]

[illegible]

F. 90. [illegible] ἐπιςή[illegible]

Ibid. [illegible]

F. 90. v. [illegible] ἀντιλέγη [illegible] ἑαυτῷ [illegible] ἀλλὰ [illegible] ἀντιλέγειν [illegible]

Ibid. [illegible] λευτικῇ [illegible]

Ibid. [illegible]

Ibid. [illegible]

Fol. 91. [illegible]

Ibid. [illegible]

F. 91. v. [illegible] κοινότη [illegible]

Ibid. [illegible]

Ibid. [illegible]

Fol. 92. [illegible]

Ibid. [illegible]

F. 92. v. [illegible] δευτερολογ[illegible] διὰ ποίας αἰτίας [illegible]

Ibid. [illegible]

F. 93. [illegible]

F. 93. v. [illegible]

F. 94. [illegible]

Ibid. [illegible] χρη[illegible]

F. 94. v. [illegible]

Ibid. [illegible]

F. 95. [illegible]

Ibid. [illegible]

F. 96. [illegible]

F. 95. v. [illegible]

F. 96. [illegible]

F. 96. v. [illegible]

Ibid. [illegible]

F. 97. [illegible] χρηςθ[illegible] ...

Fol. 97. v. ... [illegible] ...

Ibid. [illegible]

F. 98. [illegible]

F. 98. v. [illegible]

F. 98. [illegible]

Ibid. [illegible]

Ibid. [illegible]

F. 99. [illegible]

Ibid. [illegible]

F. 112. v. [illegible] σχημα[illegible]

Yy

Ibid. πόσα καὶ ποῖα δευτερολογιῶν εἴδη, καὶ διὰ τί γίνωνται, *Quot & quales secundarum actionum species, & quare fiant.*

Fol. 93. περὶ διηγήσεως, *De narratione.*

Fol. 93. verso, περὶ κοινῶν διανοημάτων, καὶ πῶς αὐτὰ ἰδιοσόμεθα λέγοντες, *De communibus sententiis, & quomodo illas dicendo nobis proprias efficiamus.*

Fol. 94. πῶς οἱ παλαιοὶ κοινὰ διανοήματα λέγοντες ἰδιοποιοῦνται. *Quomodo Veteres communes sententias dicendo sibi proprias efficiunt.*

Ibid. περὶ χρήσεως ἐπῶν ἐν πεζῷ λόγῳ. *De usu carminum in pedestri oratione.*

Fol. 94. verso, κατὰ παρῳδίαν, *Secundum parodiam.*

Ibid. περὶ κεκρατηκότων, *De dominantibus affectibus.*

Fol. 95. περὶ ὁμολογουμένων ἀδικημάτων, *De injuriis in confesso habitis.*

Ibid. περὶ τὰ ὡμολογουμένα ἀδικήματα παραμυθητέον, *Quod injuriis in confesso habitis consolatio sit adhibenda.*

Fol. 95. verso, περὶ τοῦ τραγικῶς λέγειν, *De modo tragice loquendi.*

Fol. 96. τίς καὶ πῶς ἐδίδαξε τραγικῶς λέγειν, *Quis & qua ratione tragice loquendi modum edocuit.*

Ibid. τί ἔργον τοῦ τραγικῶς λέγειν, *Quod opus est tragice loqui.*

Fol. 96. verso, περὶ τοῦ κωμικῶς λέγειν, *De modo comice loquendi.*

Ibid. παρὰ προσδοκίαν. *Præter expectationem.*

Fol. 97. τὸ ἐναντίαις χρῆσθαι ταῖς εἰκόσι, *De contrariarum imaginum usu.*

Ibid. πόθεν καὶ πόθεν τοῦ κωμι. . . .

Fol. 97. verso, ἐργασία δημηγορίας, διαλόγου, κωμῳδίας, τραγῳδίας, συμποσίων Σωκρατικῶν, *Modus Concionis, Dialogi, Comœdiæ, Tragœdiæ, & Socraticorum conviviorum.*

Fol. 98. ποῖα εἴδη δημηγορίας καὶ πόσα, *Quot & quales Concionis species.*

Ibid. ποῖα καὶ πόσα κωμῳδίας, *Quot & quales Comœdiæ.*

Ibid. πόσα καὶ ποῖα εἴδη τραγῳδίας, *Quot & quales Tragœdiæ.*

Ibid. πόσα καὶ ποῖα Σωκρατικῶν συμποσίων, *Quot & quales species Socraticorum conviviorum.*

Fol. 98. verso, πόσα καὶ ποῖα διαλόγου, *Quot & quales Dialogi.*

Ibid. φανερὸν οὐκ ἀφανὴς πῶς ἐδήλωσεν ἔλαττον καὶ πλέον, *Manifestum non occultum esse quomodo docuit plus aut minus.*

Fol. 99. . . . περὶ μεθόδου δεινότητος. . . . *De methodo gravitatis.*

Fol. 112. verso, περὶ ποιότητος τῶν σχημάτων, *De qualitate figurarum.*

ALPHABETUM NOTARUM RHETORICARUM.

α – α, ἀν, αν, ας, αυ,

β u β, *sic semper*

γ γει, γη, γι, γο, γον, γος, γου, γυ, γω,

δ δα, δευ, δει, δη, δι, δῖν, δια, δο, δοι

δος, δους

ε. ε, ε, ει, ἐν

ζ

η η, η, ην

θ θα, θη, θο, θους, θως,

κ κα, κε, κει, κη, κο, κοι, κου, κρα, κως,

λ λα, λαι, λε, λει, λο,

ι

μ μα, με, μι, μο, μυ

ν να, ναν, νε, νει, νο, νη, νων

ξ

ο ο, οι, ον, ου

π πα, παι, πε, πλε, πο, ποι, που, προ,

πως, πων, πους

ρ ρα, ρι, ρ

σ σα, σε, σι, σο, σω,

τ τα, ται, τε, τες, τη, τι, το, τος, τον,

στους, τους, τρα, τρεῖς, τρο, των,

υ

φ φα, φως

χ χ, χθως,

ψ

ω ὠ, ως,

CAPUT III.

De notis Musicis tam veteribus, quam recentioribus, carptim.

ETSI in hoc opere ea solum explanare animus sit, quæ ad veterem scripturam Græcam pertinent, proindeque extra institutum esse videantur notæ illæ artium, quæ non literis & syllabis, sive arcano sive vulgari more scriptis, procedunt; sed aliis notis & signis cuique arti propriis; vel etiam literis non proprio sibi usu adhibitis; attamen pauca de Musicis notis tangere visum est: quoniam licet veterum Harmonicorum sive Musicorum scripta bene multa in lucem edita & a viris doctis explanata fuerint, ea non semper in promptu sunt iis, qui Codices manuscriptos evolvere solent, de recentiore vero apud Græcos Ecclesiasticos Musica pauca hactenus tradita sunt, quamobrem non abs re erit hic pauca ejusdem specimina proponere.

Antiquæ Musicæ auctores octo Græcos edidit, restituit ac notis explicavit Marcus Meibomius anno 1652. typis Elzevirianis. Ac non ita pridem in Anglia in lucem emissa sunt Ptolemæi Harmonica. Ibi vero non tantum Musicæ notæ tonorumque distinctiones adferuntur & explanantur; sed etiam ad hodiernas Musicæ notas, quantum conantibus licuit, reducuntur. Ad specimen dumtaxat hîc Alypii veteris Musici Notas Lydii modi repræsentare visum est; ut si cui istiusmodi notæ in Codicibus Græcis occurrant, qua de re agatur intelligere valeat.

Προσλαμβανόμενος, ζῆτα ἐλλιπὲς καὶ ταῦ πλάγιον.	7 ⊢	Proslambanomenos, zeta imperfectum, & tau jacens.
Ὑπάτη ὑπατῶν γάμμα ἀπεστραμμένον, καὶ γάμμα ὀρθόν.	⅂ Γ	Hypate hypatôn, gamma aversum, & gamma rectum.
Παρυπάτη ὑπατῶν, βῆτα ἐλλιπὲς, καὶ γάμμα ἀπεστραμμένον.	R L	Parypate hypatôn, bêta imperfectum, & gamma inversum.
Ὑπατῶν διάτονος, φῖ καὶ δίγαμμα.	Φ F	Hypatôn diatonos, phi & digamma.
Ὑπάτη μέσων, σῖγμα καὶ σῖγμα.	C C	Hypate mesôn, sigma & sigma.
Παρυπάτη μέσων ῥῶ καὶ σῖγμα ἀνεστραμμένον.	P ◡	Parypate mesôn, rho & sigma inversum.
Μέσων διάτονος, μῦ καὶ πῖ καθελκυσμένον.	M Π	Mesôn diatonos, my & pi diductum.
Μέση, ἰῶτα καὶ λάμβδα πλάγιον.	I <	Mese, iota & lambda jacens.
Τρίτη συνημμένων, θῆτα καὶ λάμβδα ἀνεστραμμένον.	Θ V	Trite synemmenôn, theta & lambda inversum.
Συνημμένων διάτονος, γάμμα καὶ νῦ.	T N	Synemmenôn diatonos, gamma & ny.
Νήτη συνημμένων, ω τετράγωνον ὕπτιον, καὶ ζῆτα.	⊔ Z	Nete synemmenôn, ω quadratum supinum & zeta.
Παραμέση, ζῆτα καὶ πῖ πλάγιον.	Z E	Paramese, zeta & pi jacens.
Τρίτη διεζευγμένων, Ε τετράγωνον, καὶ πῖ ἀνεστραμμένον.	E ⊔	Trite diezeugmenôn, E quadratum & pi inversum.
Διεζευγμένων διάτονος, ω τετράγωνον ὕπτιον, καὶ ζῆτα.	⊔ Z	Diezeugmenôn diatonos, ω quadratum supinum, & zeta.

Νήτη διεζευγμένων, φῖ πλάγιον, καὶ ἦτα ἀμελητικὸν καθελκυσμένον.	Φ η	Nete diezeugmenôn, φ jacens, & η negligentius pictum & diductum.
Τρίτη ὑπερβολαίων, Υ κάτω νεῦον, καὶ ἡμιάλφα ἀριστερὸν, ἄνω νεῦον.	⅄ ꟻ	Trite hyperbolæôn, Υ deorsum respiciens, & dimidium alpha sinistrum, sursum respiciens.
Ὑπερβολαίων διάτονος, μῦ καὶ πῖ καθελκυσμένον, ἐπὶ τὴν ὀξύτητα.	Μ Γ′	Hyperbolæôn diatonos, my & pi diductum, supra habens accentum acutum.
Νήτη ὑπερβολαίων, ἰῶτα καὶ λάμβδα πλάγιον, ἐπὶ τὴν ὀξύτητα.	Ι <′	Nete hyperbolæôn, iota & lambda jacens supra habens accentum acutum.

Hi sunt Lydii modi apud Alypium secundùm genus diatonum: præter hos autem habentur ibidem Hypolydii, & Hyperlydii eodem genere: Æolii quoque modi in genere diatono, itemque hypoæolii & hyperæolii: Phrygii, Hypophrygii, & Hyperphrygii: Iastii, Hypoiastii, & Hyperiastii: Dorii, Hypodorii, & Hyperdorii. Deinde vero Lydii modi signa in genere Chromatico, & consequenter Hypolydii & Hyperlydii, Æolii item, &c. demum Notæ modorum omnium in genere Enarmonio. In variis autem

ἀδελφοὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυ ἡμῶν ιυ χυ ἵ
να τὸ αὐτὸ λέγει τε πάντες· καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσ
ματα::: ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νο
ῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ::: ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ
ὑμῶν ἀδελφοί μου ὑπὸ τῶν χλόης ὅτι ἔριδες
ἐν ὑμῖν εἰσί::: λέγω δὲ τοῦτο ὅτι ἕκαστος ὑμῶν
λέγει::: ἐγὼ μέν εἰμι παύλου· ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ· ἐγὼ δὲ
κηφᾶ· ἐγὼ δὲ χυ:::

Χριστὸς ὁ ἐρχόμενος ἐμφανῶς ὁ θεὸς ἡμῶν
ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ· ἐξ ἀπειρογάμου νυμφης
ὀφθήσεται καὶ πᾶσι λαῷ ὑμῶν θελήσει προσαναπ
παύσεται ἡ φωνὴ τῶν ἀλόγων ὑπὸ χορείοου
ρανοῦ σου ὑποδεχομένων· παρ᾽ ἀγγέλων οὐαὶ ἐν
σοί· τὸν τῷ λόγῳ λύσαντα τῆς ἀλογίας ἡμᾶς· α
φθαρμὴν εἰ μάγοι προσκυνοῦσι ποιμένες ἀγραυ
λοῦσι· θαῦμα ὁρῶντες τὸ φρικτόν· χοὶ ἀγγέλοι μελ
ποῦσιν· ἐπὶ γῆς θεὸς μένοι τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ
γένους ἡμῶν:

illis modis eædem, quæ supra, notæ sæpe recurrunt, additis aliis ad distinctionem. Verum hæc sufficiant ad specimen & exemplum, ut si quis in evolvendis Codicibus in tales notas incidat, in his non omnino hospes sit. His similia exhibet Boëtius, Libro IV. de Musica, Cap. III. ubi notas Musicas ab his paulum diversas profert; nisi tamen illa diversitas Librariis sensim a priscâ formâ deflectentibus adscribenda sit. Si quis hac de re plura desideraverit, supra laudatos Musicorum & Harmonicorum libros adeat.

Quod ad notas vero pro cantu Ecclesiastico, eæ duplicis generis sunt: aliæ scilicet pro inflexionibus vocum inter legendum adhibitis, quarum specimina quædam adtulimus supra, Libro III. sub finem: jamque aliud exemplum dedimus ex Codice Basilianorum Romæ XI. sæculi, ubi notæ frequentiores ac diversæ sunt. Aliæ notæ sunt pro modulationibus majoribus & prolixioribus, superne & extra scriptionis seriem depictis: quarum exemplum damus ex Codice Colbertino XI. sæculi, qui complectitur totum Græcorum officium per annum, cum contaciis, versiculis, odis, triodiis, aliisque Officii divini partibus.

In primo legitur ex Epist. I. ad Corinthios, cap. I. 10.

Ἀδελφοὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα· ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ· ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσιν. λέγω δὲ τοῦτο ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει· ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλὼ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ.

Fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententia. Significatum est enim mihi de vobis ab iis qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos. Hoc autem dico, quod unusquisque vestrûm dicit: Ego quidem sum Pauli, ego vero Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Christi.

In secundo, pro modulationibus majoribus & prolixioribus.

Χριστὸς ὁ ἐρχόμενος ἐμφανῶς Θεὸς ἡμῶν, ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ· ἐξ ἀπειρογάμου νύμφης ὀφθήσεται, καὶ σπηλαίῳ Βηθλεὲμ προσαναπαύσεται. ἡ φάτνη τῶν ἀλόγων, ὃν οὐ χωρεῖ ὁ οὐρανὸς ὑποδέχου μέλλοντα σπαργανοῦσθαι ἐν σοὶ, τὸν τῷ λόγῳ λύσοντα τῆς ἀλογίας ἡμᾶς. ἀστὴρ μηνύει, μάγοι προσκυνοῦσι, ποιμένες ἀγραυλοῦσι, θαῦμα ὁρῶντες τὸ φρικτὸν, καὶ ἄγγελοι μέλπουσιν ἐπὶ γῆς, θεώμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ γένους ἡμῶν.

Christus qui venit manifeste Deus noster, veniet & non tardabit, ex sponsa nuptialis tori experte apparebit, & in spelunca Bethleem reponetur. Præsepe irrationabilium, suscipe eum, quem cælum non capit, qui in te fasciis involvendus est, qui ratione & verbo soluturus est irrationabilitates nostras. Stella indicat, Magi adorant, Pastores in agro pernoctant, horrendum cernentes prodigium: & Angeli modulantur in terra, contemplantes redemtionem generis nostri.

Iisdem hodieque Notis Musicis utuntur Græci in cantu Ecclesiastico, ut a multis accepi. Plurimos hujusmodi notarum & Ecclesiastici cantus Codices manuscriptos in variis Galliæ & Italiæ Bibliothecis vidi. Usum autem Græcarum istiusmodi notarum cum hodierno nostro cantu Ecclesiastico conferre, non est præsentis instituti.

CAPUT IV.

De notis & de divisionibus Monetarum, tam veterum quam recentiorum: item de divisionibus Arithmeticis, & earum notis.

MONETARUM veterum, quæ ante Romanum Imperium apud Græcos in usu erant, signa & notæ non suppetunt adferendæ: hic agitur de iis, quæ postquam Græci in ditionem Romanorum venerant, in Græcia perinde atque in toto Romano Imperio adhibitæ sunt, quarum ut species, ita & notæ a Romanis pariter & Græcis frequentabantur. Posteaquam vero Romanum Imperium Constantinopolin translatum est, nova sensim monetarum genera, nova quoque signa, recepta sunt. Hic vero de utrisque monetarum generibus agitur. De Romanis hæ paucæ notæ & siglæ apud Græcos supersunt.

H--S *Sestertium*, q. d. semistertium, quia duos asses & semis antiquitus valebat. Hæc nota frequentissima est.

M̂, μνᾶ μία, *mina una.* M (B), μναῖ δύο, *minæ duæ.* M (I), μναῖ, *minæ.* Ex Inscriptione marmorum Oxoniensium, p. 93. posita tempore Hadriani Augusti. Erat autem mina aurea, mina argentea, mina Attica, mina Æginæa, de quarum pretio multi pertractarunt.

μν', μνᾶ, *mina*, item hoc modo abbreviatur in Opusculo de Mensuris & ponderibus, Analect. Græc. p. 394.

Ẋ, vel frequentius, Ӿ δηνάριον, *denarius*, ita dictus quod decem asses haberet. Vide supra, Lib. 2. Cap. 6.

Cæteras Romanorum veteres monetarias notas apud Græcos Scriptores non reperi. Constantinopolitanarum vero siglas ut in Analectis Græcis edidimus hic apponemus.

φόλλις, vel φόλλεις.

κεράτιον, vel κεράτια.

μιλλιαρήσιον, vel μιλλιαρήσια

νόμισμα, vel νομίσματα.

νομίσματα.

τραχὺ νόμισμα.

λίτρα, vel λίτραι.

κεντηνάριον.

κεντηνάρια.

χαράγματος.

φόλλις, olim majoris pretii moneta, medio & infimo ævo omnium minima erat; ita ut Milliarenſe, quæ erat tenuis argentea moneta, pretio viginti-quatuor follium eſſet, κεράτιον autem, utpote dimidium Milliarenſis, duodecim folles valeret: Nomiſma vero, duodecim Milliarenſia; ſed poſtea ſub Alexio Comneno, nomiſma ad quatuor Milliarenſia redactum fertur in Rationario Alexii Comneni, quod in Analectis Græcis edidimus pag. 377. Fortaſſe vero ſub poſterioribus Auguſtis, aliæ in Monetis mutationes, ut fieri ſolet, acceſſerunt; ſed de iis nihildum reperimus in Mſſ. Libra ſeptuaginta-duorum nomiſmatum erat: centenarium vero centum Librarum: & ſic intelligas in Scriptoribus Byzantinis, ubi majores pecuniæ ſummæ paſſim per centenaria ducuntur. Quod ad poſtremam vero notam, quæ χαράγματος exprimit, ea vulgo cum nomiſmate conjungitur in Rationario, ita ut χαράγματος νόμισμα ſimpliciter, nomiſma ſignatum ſignificet; ad differentiam nomiſmatis, cum per minutiorem monetam ſolveretur, quo ſenſu dicitur, νόμισμα διὰ λεπτῶν ψηφίων.

Milliarenſium notæ peculiari modo ſcribuntur hoc pacto.

φ̄ μιλλιαρήσιον ἕν.

ϥ̄ μιλλιαρήσια δύο.

ϥϐ̄ μιλλιαρήσια τρία.

β̄ μιλλιαρήσια τέσσαρα.

β̄φ μιλλαρήσια πέντε.

ϛ̂ μιλλιαρήσια ϛ.

ϛ̄φ μιλλιαρήσια ζ.

ᴧ̄ μιλλιαρήσια η.

ᴧφ̄ μιλλαρήσια θ.

ξ̄ μιλλιαρήσια ι.

ξ̄φ̄ μιλλαρήσια ια.

Cujus numerationis ratio ſic initur, lineæ ſupra poſitæ numeros duplicant, φ vero numerice ſumtum quingenta ſignificat, ſed per lineolam ſupra poſitam & duplicantem, mille indicat. Similiter α notatum lineola ſubtus, mille ſignificat, duplicatum vero per alteram lineam jacentem ſupra poſitam, duo milliaria, ſive Milliarenſia: & ſic de reliquis. Cur autem argentea eaque tenuiſſima moneta Milliarenſe vocetur, non ita convenit inter monetariæ rei Scriptores: crederem ita vocatum quia libræ aureæ milleſima pars olim erat. In Rationario autem noſtro de quo ſupra, libra 864. Milliarenſia tantum habere dicitur: libra quippe 72. nomiſmata habet, nomiſma duodecim Milliarienſia; ſi vero 12. per 72. multiplices, 864. computantur. Olim autem ut credere eſt libra mille milliarenſia habuerat: ac milliarenſe ſic vocabatur, quod libræ milleſima pars eſſet. Subinde vero aucto milliarenſis pretio

pretio, 864. pars libræ fuit, & sub Alexio Comneno majorem in modum auctum est: nam is præcepit ut quatuor milliarensia in posterum nomisma efficerent: cum autem libra 72. nomismatum esset, illa quater repetita summa ad 288. exurgit: tunc igitur Milliarense, libræ aureæ 288. pars fuit.

Jam ad divisiones nomismatum earumque notas procedamus, quales ex Cod. Regio 2724. exsumtas edidimus in Analectis Græcis, p. 319.

ἥμισυ, dimidium.

δίμοιρον, duæ tertiæ partes.

τριτημόριον vel τρίτον μέρος, tertia pars.

τέταρτον μέρος, quarta pars.

πέμπτον μέρος, quinta pars.

ἕκτον, sexta.

ἕβδομον, septima.

ὄγδοον, octava.

ἔννατον, nona.

δέκατον, decima.

ια'' ἑνδέκατον, undecima.

ιβ'' δωδέκατον, duodecima.

εἰκοστὸν τέταρτον, vigesima-quarta.

τεσσαρακοστὸν ὄγδοον, quadragesima-octava.

ὄγδοον τεσσαρακοστὸν ὄγδοον, octava & quadragesima-octava.

ἥμισυ, τρίτον, δωδέκατον: dimidium, tertia, duodecima.

ἓν ἥμισυ, εἰκοστὸν τέταρτον, καὶ τεσσαρακοστὸν ὄγδοον, unum cum dimidio, vigesima-quarta & quadragesima-octava parte.

Hi porro numeri cum simul ponuntur, non ita dividuntur, ut secundus primi, tertius secundi sit portio, ut putat Goarus in Notis ad Syncellum; sed omnes quotquot fuerint, nomismatis partes sunt, ut initio λογαρικῆς sive Rationarii declaratur his verbis.

Τὸ μη'' ... ς. τὸ μη'' ... ιβ. τὸ κδ'' μη'' φόλλεις ιη. Id est, *Quadragesima-octava pars nomismatis, folles sex; vigesima-quarta, folles duodecim; vigesima-quarta & quadragesima-octava, folles octodecim, &c.*

C', ἥμισυ, *dimidium*, hæc nota frequenter occurrit in Græcis exemplaribus manuscriptis, & in quibusdam editis vel perperam accepta, vel prætermissa fuit.

Hæ porro Arithmeticæ divisiones, non pro Monetis tantum, earumque minutioribus partibus, usurpabantur; sed etiam pro aliis quibusvis numericis divisionibus in qualibet re & argumento, ut ex Codicibus Græcis ediscimus; maximeque ex Regio num. 2724. unde ea, quæ præmissa sunt, excerpsimus. Ibi namque primo παλαιὰ λογαρικὴ τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος; id est, *Vetus Ratio-*

narium Augusti Cæsaris; sive Ratio vectigalium exigendorum. Ubi notes ea, quæ de Tributis tempore Augusti exigi solitis hoc in Libro traduntur, non prorsus certa & explorata esse, utpote a Græco longe inferioris ævi conscripta; anno scilicet mundi, ut ibidem notatur fol. 48. 6691, id est Christi 1183. sed fides haud dubie habenda iis, quæ de Rationario Alexii Comneni ibidem leguntur, utpote ex ipsis Ærarii generalis Actis excepta, eodemque sæculo constituta, ut ibidem narratur. In his autem duobus Rationariis, Monetariæ notæ superius allatæ passim adhibentur. Similiterque in altero Libro iisdem subjuncto fol. 21. verso, cui titulus, ἀρχὴ σὺν θεῷ τῶν λιτρισμῶν: id est, *Initium cum Deo enumerationis Librarum*, ubi Nomismatum summæ ad libras reducuntur, septuaginta videlicet nomismatibus pro qualibet libra positis. Deinde fol. 33. verso legitur titulus: περὶ τῶν λεπτῶν τῆς λίτρας: hoc est, *De minutioribus Libræ partibus*, ubi supputatur quota pars libræ sit, talis talisque nomismatis portio usque ad minutissimas quasque particulas: iisdem semper adhibitis notis & signis, quæ supra repræsentavimus.

Sub hæc autem fol. 46. verso, eædem ipsæ divisiones numericæ cum notis atque siglis ut supra, adhibentur ad calculum Paschalem, cæterasque mensium, dierum, horarumque partes; quæ quomodo ducantur ex initio opusculi liquidum erit.

Ἀρχὴ σὺν θεῷ τῆς ψήφου τῶν πασχαλίων καὶ ἑτέρων διαφόρων ζητημάτων, καθὼς συνίστανται καὶ ψηφίζονται; καὶ εὑρίσκεται ἑνὸς ἑκάστου ζητήματος ἡ ἑρμηνεία.

Ὁ ἐνιαυτὸς ἔχει μῆνας ιβ΄. οἵτινες εἰσὶν οὗτοι, Σεπτέβριος, Ὀκτώβριος, Νοέβριος, Δεκέβριος, Ἰαννουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Ἀπρίλλιος, Μάϊος, Ἰούνιος, Ἰούλιος, καὶ Αὔγουστος. ἕκαστος δὲ τῶν μηνῶν ἔχει νυχθήμερα ποσῶν, ἤγουν.

Σεπτέβριος ἔχει νυχθήμερα τριάκοντα, ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιβ΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ιβ΄.

Ὀκτώβριος ἔχει νυχθήμερα λα΄. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ια΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ιγ΄.

Νοέβριος ἔχει νυχθήμερα λ΄. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ι΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ιδ΄.

Δεκέβριος ἔχει νυχθήμερα λα΄. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας θ΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ιε΄.

Ἰαννουάριος ἔχει νυχθήμερα λα΄. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ι΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ιδ΄.

Φεβρουάριος ἔχει νυχθήμερα κη΄. δ΄. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ια΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ιγ΄.

Μάρτιος ἔχει νυχθήμερα τριάκοντα ἕν,

Initium cum Deo supputationis Paschalium, & aliarum variarum quæstionum, quomodo constituantur & supputentur, & quomodo cujusvis quæstionis interpretatio reperiatur.

Annus habet menses 12. Sunt autem hi, September, October, November, December, Januarius, Februarius, Martius, Aprilis, Maius, Junius, Julius, Augustus. Unusquisque autem mensis noctes diesque habet quot infra enuntiantur.

September habet noctes & dies triginta: dies habet horas 12. nox horas 12.

October habet noctes & dies 31. dies habet horas undecim, nox horas tredecim.

November habet noctes & dies 30. dies habet horas 10. nox horas 14.

December habet noctes & dies 31. dies habet horas 9. nox horas 15.

Januarius habet noctes & dies 31. dies habet horas 10. nox habet horas 14.

Februarius habet noctes & dies 28. cum quarta parte: dies habet horas 11. nox horas 13.

Martius habet noctes & dies 31. dies

ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιβ΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ιβ΄.

Ἀπρίλλιος ἔχει νυχθήμερα τριάκοντα, ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιγ΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ια΄.

Μάϊος ἔχει νυχθήμερα τριάκοντα ἕν. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιδ΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας ι΄.

Ιούνιος ἔχει νυχθήμερα λ΄. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιε΄. καὶ ἡ νὺξ ὥρας θ΄.

Ιούλιος ἔχει νυχθήμερα λα΄. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιδ΄. ἡ νὺξ ὥρας ι΄.

Αὔγουστος ἔχει νυχθήμερα λα΄. ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας ιγ΄. ἡ νὺξ ὥρας ια΄.

Ὁμοῦ τῶν δώδεκα μηνῶν, νυχθήμερα τξε΄. τέταρτον, ἅτινα ποσοῦνται εἰς ἑβδομάδας νβ΄. νυχθήμερον ἕν, καὶ νυχθημέρου τὸ τέταρτον.

Ἕκαστον δὲ τῶν νυχθημέρων ἔχει ἀεὶ ὥρας κδ΄. ἑκάστη δὲ ὥρα ἔχει λεπτὰ ε΄. ἕκαστον λεπτὸν στιγμὰς τέσσαρας, καὶ ἑκάστη στιγμὴ ῥοπὰς δώδεκα.

Τοίνυν καὶ συμβαίνει ἔχειν τὸν χρόνον νυχθήμερα τξε΄. τέταρτον· ὥρας τῶν αὐτῶν νυχθημέρων ͵ηψξϛ΄. λεπτὰ, μυριάδας τέσσαρας, καὶ ͵γωλ΄. στιγμὰς μυριάδας δεκαεπτὰ καὶ ͵ετκ΄. καὶ ῥοπὰς μυριάδας σι΄. καὶ ͵γωμ΄. ἐπεὶ γὰρ τὸ ἓν νυχθήμερον ἔχει ὥρας εἰκοσιτέσσαρας, δηλονότι καὶ ἑκάστου νυχθημέρου εἰσὶ λεπτὰ ρκ΄. στιγμαὶ υπ΄. καὶ ῥοπαὶ ͵εψξ΄. διὰ τὸ ἔχειν ἑκάστην ὥραν καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται, λεπτὰ πέντε, στιγμὰς εἴκοσι, καὶ ῥοπὰς σμ΄.

habet horas 12. nox horas 12.

Aprilis habet noctes & dies 30. dies habet horas 13. nox horas 11.

Maius habet noctes & dies 31. dies habet horas 14. nox horas 10.

Junius habet noctes & dies 30. dies habet horas 15. nox horas 9.

Julius habet noctes & dies 31. dies habet horas 14. nox horas 10.

Augustus habet noctes & dies 31. dies habet horas 13. nox horas 11.

Duodecim mensium simul noctes & dies 365. cum quarta parte, quæ conficiunt 52. hebdomadas, cum nocte dieque una, & quarta parte noctis dieique unius.

Unumquodque noctis dieique spatium habet horas 24. Hora habet minuta 5. Minutum quodque puncta 4. Punctum quodlibet momenta 12.

Annus itaque habet noctes diesque 365. cum quarta unius noctis dieique parte: horas pro omnibus diebus 8766. minuta 43830. puncta 175320. momenta 2103840. Cum autem unumquodque noctis dieique spatium habeat horas 24. habet item, ut planum est, minuta 120. puncta 480. momenta 5760. quoniam, ut supra dictum est, quælibet hora habet minuta quinque, puncta viginti, momenta ducenta quadraginta.

Περὶ τῆς Ινδίκτου.

Ιστέον ὅτι ἡ ἴνδικτος, ἥτις καλεῖται καὶ ἐπινέμησις, ἄρχεται ἀεὶ ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ Σεπτεβρίου μηνὸς, ἀνέρχεται γὰρ ἕως τῶν δεκαπέντε, καὶ πληροῦται, καὶ πάλιν ὑποστρέφει καὶ ἄρχεται πρώτη.

De Indictione.

Sciendum est Indictionem, quæ item *Epinemesis* vocatur, semper incipere a prima mensis Septembris, & ascendere usque ad annos quindecim, sicque compleri; iterumque resumi, & incipere primam.

Hæc adferre visum est: quoniam secundum memoratas anni, mensium dierumque divisiones in Codice Regio 2724. inque aliis quibusdam, agitur de Cyclo Lunæ, de Cyclo Solis, de Bissexto, de computo Paschali, de Epactis, de Methodo Epactarum Pastoritia, quæ Græce dicitur ποιμενική. Ad hæc autem omnia adscribuntur notæ & siglæ supra positæ pro numeris & divisionibus; ita ut si quis Codices manuscriptos Græcos evolvens in hæc incidat, statim qua de re agatur, & quo pertineant notæ & divisiones hujusmodi, intelligere valeat.

Observandum autem est in eodem Codice Regio, myriadum, sive deno-

rum millium notas duobus punctis designari, sic α̈, μυριὰς, sive decem millia. β̈, μυριάδες δύο, sive viginti millia. γ̈, μυριάδες τρεῖς, sive triginta millia, & sic in infinitum usque ad myriades myriadum : quod item in aliis exemplaribus manuscriptis observavimus.

Post Monetarum autem notas & Arithmeticas divisiones, quales attulimus supra, subsequuntur in Analectis Græcis, p. 320. notæ vectigalium, hoc modo :

[nota]	δημόσιον.
[nota]	δικέρατον.
[nota] [nota]	ἑξάφολλον.
[nota]	δικερατοεξάφολλον.
[nota]	ἐλατικόν.

Δημόσιον erat tributum ipsum, quod Imperatori pensitabatur. Abbreviatur autem per ϛ initio, imperitiâ Græcorum infimi ævi, qui διμόσιον legebant, & perinde atque in δικέρατον, quod duo κεράτια indicat, ac si in διμόσιον, δι duo exprimeret, per literam numeralem ϛ, quæ duo significat, nomen διμόσιον expresserunt.

Δικέρατον vox derivata a δὶς & κεράτιον, *duo ceratia* : quia pro unoquoque nomismate tributi nomine pensitato, duo insuper ceratia exigebantur, & ad Secretum, (sic vocabant ærarium, sive ædem vectigalibus recipiendis deputatam,) deferebatur. Hujus autem novi vectigalis institutionem referre videtur Cedrenus ad Leonem Isaurum; Constantinus vero Manasses ad Nicephorum Constantini & Irenes successorem : etsi ex hujus verbis ambigi possit, an de institutione, an de renovatione tantum talis tributi loquatur. Sed vetustiorem ejus originem esse indicat Rationarium ex ærarii instrumentis exsumtum. Cedrenus autem ideo ad Leonem Isaurum hujus tributi institutionem refert, etsi perperam, quia ille hujusmodi tributum redintegravit, & Hexaphollo, sive sex follibus auxit, ut in eodem Rationario narratur : quamobrem δικέρατον, sive *duorum ceratiorum vectigal*, & ἑξάφολλον, *sex follium*, una voce sic exprimuntur, δικερατοεξάφολλον, ut supra, quia videlicet, δικέρατον a Leone Isauro, Hexaphollo auctum est.

Ελατικὸν, sive *Elaticum*, merces apparitoris, seu cogentis ad solvendum, a quibusdam *compulsorium* dicitur : compulsori autem vigesima-quarta pars cujusque nomismatis in mercedem cedebat.

CAPUT V.

De Notis Mensurarum & Ponderum, tam solidorum, quam liquidorum : & de notis marginalibus Librorum.

MENSURAS solidorum adfert, numerat & explicat Hero nobilis Geometra in opusculo περὶ εὐθυμετρικῶν, seu de mensuris rectis, sive ut explicat ipse κατὰ τὸ μῆκος μόνον, *secundum longitudinem tantum.* Id autem ait, quia de sola mensurarum definitione, earumdemque inter se comparatione agitur : nam alioqui conspicuum est has mensuras perinde pro latitudine ac pro longitudine usurpari posse.

Mensuræ hujusmodi sunt ex Herone, digitus, palmus, dichas, spithame sive dodrans, pes, πυγών, *pygon*, cubitus, passus, ξύλον, *xylum*, ulna, calamus, ἄκενα, *acena*, ἅμμα, *amma*, plethrum, jugerum, stadium, diaulum, milliare, schœnus, parasanges. Hæ vero solidorum mensuræ, secundum superficiem tantum usurpantur : nam pro cubis, alia mensuræ ratio proponitur.

Δάκτυλος, *digitus*, est omnium supra memoratarum minima : quæ autem minores illo sunt, μόρια, sive particulæ vocantur. Dividuntur autem in dimidium, tertiam partem, quartam, quintam, &c. ac per allatas superiori Capite notas Arithmeticas divisionum exprimi solent.

Παλαιστὴς, *palmus*, habet digitos octo.

Διχὰς, *dichas*, habet palmos duos, digitos quatuor.

Σπιθαμὴ, *spithame*, habet palmos tres, digitos duodecim : ubi advertas errasse quosdam, qui spithamen pro palmo habuerunt, ut jam monuimus, Lib. 1. Cap. 1.

Ποὺς, *pes*, inquit Hero, distinguitur in Regium sive Philæterium, & Italicum ; Regius habet palmos 4. digitos 16. Italicus, digitos 13. & tertiam digiti partem.

Πυγὼν, *pygon*, habet palmos 5. digitos 20.

Πῆχυς, *cubitus*, habet palmos sex, digitos 24. vocatur quoque ξυλοπριστικὸς πῆχυς, *xylopristicus*, sive ligni sectilis cubitus.

Βῆμα, *passus*, habet cubitum unum cum duabus tertiis partibus, palmos 10. digitos 40.

Ξύλον, *xylum*, *lignum*, (nos dicimus, *perche*,) habet cubitos tres, pedes 4. cum dimidio, palmos 18. digitos 72.

Ὀργυὰ, *ulna*, habet cubitos quatuor, pedes Philetærios sex, Italicos 7. cum quinta parte.

Κάλαμος, *calamus*, habet cubitos sex cum duabus tertiis partibus, pedes Philæterios 10. Italicos 12.

Ἅμμα, *amma*, habet cubitos 40. pedes Philetærios 60. Italicos 72.

Πλέθρον, *plethrum*, habet acenas 10. cubitos 66. cum duabus tertiis partibus, pedes, Philetærios quidem 100. Italicos vero 120.

Ἄκενα, *acena*, habet pedes Philetærios 10. scilicet digitos 160.

Ἰούγερον, *jugerum*, habet plethra duo, acenas 20. cubitos 133. cum tertia cubiti parte, pedes Philetærios, longitudine quidem ducentos, latitudine vero

centum : Italicos autem, longitudine pedes 240. latitudine 120. ita ut in tetragono ſint embadi, ſeu areæ, 28800.

Στάδιον, *ſtadium*, habet plethra ſex, acenas 60. cubitos 400. pedes Philetærios 600. Italicos 720.

Δίαυλον, *diaulum*, habet plethra 12. ſive ſtadia 2. acenas 120. cubitos 800. pedes Philetærios 1200. Italicos vero 1440.

Μίλιον, *milliare*, habet ſtadia ſeptem cum dimidio, plethra 45. acenas 450. ulnas 750. paſſus 1800. cubitos 3000. pedes Philetærios 4500. Italicos 5400.

Σχοῖνος, *ſchœnus*, habet milliaria 4. ſtadia 30.

Παρασάγγης, *paraſanges*, habet milliaria 4. ſtadia 30. Eſt autem menſura Perſica.

Hæc de antiquis menſuris Hero : ex his autem menſurarum nominibus hæc tantum abbreviantur in Cod. Regio 2724.

Δ, π, πο, πη, πη, στα. δακτύλους, παλαιστάς, πόδας, πῆχυς, πήχεις, στάδια.

Diviſiones autem menſurarum, iiſdem notis ſignificantur, quibus Monetarum diviſiones capite præcedenti.

Præter illas veteres menſuras alias item adfert Hero, quæ ſuo tempore in uſu erant : & eæ quidem non nomine differunt, ut plurimum; ſed quantitate.

Δάκτυλος, *digitus*, inquit ille, menſura omnium minima, etiam μονάς, ſive unitas vocatur & dividitur in particulas.

Κόνδυλος, *Condylus*, habet digitos duos.

Παλαιστής, *palmus*, a quibuſdam τέταρτον, ſive quartum vocatur, quod quatuor conſtet digitis, vel quod ſit quarta pars pedis : quidam vero, τρίτον, *tertium* vocant, quod ſit tertia pars ſpithames : ſpithame enim tria quarta habet; pes vero, quatuor.

Διχάς, *dichas*, conſtat palmis duobus, nimirum octo digitis, quatuor condylis : vocaturque duæ tertiæ partes ſpithames. Dichas vero dicitur, duorum digitorum apertura, nempe pollicis & indicis : quam & cœnoſtomum, κοινόστομον, quidam vocant.

Σπιθαμή, *ſpithame*, habet palmos tres, nempe digitos 12. condylos 6.

Πούς, *pes*, habet ſpithamen unam cum tertia parte, nempe palmos 4. condylos 8. digitos 16.

Πῆχυς, *cubitus*, habet pedes duos, ſive duas ſpithamas, cum duabus tertiis ſpithames partibus, palmos 8. condylos 16. digitos 32.

Τὸ βῆμα ἁπλοῦν, *paſſus ſimplex*, conſtat ſpithamis tribus cum tertia ſpithames parte, pedibus duobus & dimidio, palmis 10. condylis 20. digitis 40.

Τὸ βῆμα τὸ διπλοῦν, *paſſus duplex*, conſtat pedibus quinque, ſpithamis ſex cum duabus tertiis partibus, palmis 20. condylis 40. digitis 80.

Ὁ πῆχυς ὁ λιθικός, *cubitus lapideus*, ſive melius, cubitus metiendis lapidibus, habet ſpithamas 2. pedem unum cum dimidio, palmos 6. condylos 12. digitos 24. Simili modo cubitus ligni ſectilis.

Ὀργυιά, ulna, *quâ ſerenda arva metiri ſolemus*, inquit Hero, *habet ſpithamas regias novem, cum quarta parte; vel pedes ſex cum ſpithame una, & quarta ejuſdem ſpithames parte; palmos ſive gronthos 27. & pollicem unum; id eſt, 26. ſtricta manu, ultimum vero, aut primum extenſo pollice, qui dicitur quarta pars ſpithames, habetque tres digitos. Poſtea vero ulnam facies in calamo, aut in quodam*

ligno : deinde vero funiculum, sive socarium decem ulnarum, & sic dimetieris, quem dimensurus es, locum; socarium namque serendæ terræ decem ulnas habere debet. Socarium vero pratorum & ambituum, ulnas duodecim. Et cum funiculo quidem decem ulnarum modii unius solum ducentas duntaxat ulnas habet, cum funiculo autem duodecim ulnarum, 288.

Adjicit Hero, modium terræ satui aptæ, quadraginra frumenti libris seri; ulnarum scilicet quinque spatium, librâ unâ; ulnarum 10. libris duabus; ulnarum 15. libris 3. & sic de reliquis.

Hæc autem Tabulæ sequenti præmisimus, quod ad eam explicandam admodum conferant. Modius autem pro spatio terræ ducentarum ulnarum satui apto accipiebatur : quod item mensuræ genus in vineis locum habebat; secus autem in pratis & in salebrosis locis, ubi modius majus terræ spatium occupabat.

Tabula sequens ex Typico Irenes Augustæ Regio, de quo supra Lib. IV. Cap. 6. excerpta fuit, ubi secunda & posterioris ævi manu addita fuit a Monialibus Monasterii Kecharitomenes sive Gratia-plenæ : exhibetque vineas eidem Monasterio Constantinopolitano vectigales : quot terræ modios singulæ vineæ complectantur ostendit, & quantum pecuniæ pro singulis pensitetur.

μ	γ'	παρὰ	ϛ'	νο	κγ
μ	γ'	ιι	α		
μ	βϛ''			νο	κ
μ	ϛϛ	ιι	α	νο	ιϛ
μ	γϛ''	ιι	α	νο	γ
μ	ϛι	ιι	α	νο	ιβ
μ	ϛ	ιι	α	νν	ιϛ
μ	γ [illegible]	ιι	α	νο	βϛ''
μ	βδ'			νο	ιϛ
μ	βϛ			νο	ιζ
μ	δι	ιι	α	νο	θ
μ	ϛ	ιι	β		

[illegible] ιϛ νο κϛ''

Illam porro Tabulam sic explicamus, additis popularium vectigalium nominibus.

Βασίλειος ὁ Καλογερίτης, μοδίων γ'. παρὰ ἕκτον, κεράτια κγ'. *Basilius Calogerites (habet vineam) modiorum trium, sextâ minus modii parte : (pensitat) ceratia viginti-tria.*

Χήρα ἡ Τζιμνογουλίνου, μοδίων γ'. νόμισμα α'. *Vidua Tzimnogulini, modiorum trium, (solvit) nomisma unum.*

Χήρα ἡ Πλυπερίνου, μοδίων β'. ἥμισυ, κεράτια κ'. *Vidua Plyperini, modiorum trium & dimidii, ceratia viginti.*

Δημήτριος ὁ Κανώα, μοδίων ε. πέμπτου, νόμισμα ἕν, κεράτια ιη'. *Demetrius Canoa, modiorum quinque cum quinta modii parte, solvit nomisma unum, ceratia* 18.

Ἱερεὺς ὁ Κανώα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, μοδίων γ'. ἥμισυ, νόμισμα α', κεράτια γ'. *Sacerdos Canoa frater ejus, modiorum trium & dimidii, nomisma unum, ceratia tria.* Hic κεράτια δ'. primum positum fuerat: cujus numeri loco postea γ'. substitutum est.

*Ἀπὸ τοῦ ὁ λιθογνώμων, μοδίων ϛ'. δεκάτου, νόμισμα α'. κεράτια ιβ'. . . . *Lithognomon, modiorum sex & decimæ modii partis, nomisma* 1. *ceratia* 12. Prima manu hic legebatur ιι. β'. κεράτιον α'. nomismata duo, ceratium unum. Dehinc deletis prioribus, hæc substituta sunt νομ. α'. κερατ. ιβ'. Summa autem infra descripta, cum numeris primo positis consentit, cum substitutis non item.

Γουνίος ὁ κένταρχος, μοδίων ε'. νόμισμα α'. κεράτια ιϛ· *Gunius centurio, modiorum quinque, nomisma unum, ceratia* 16.

Ἰωάννης ὁ Τζιβιτζουλος, μοδίων γ'. τρίτου, λεπτῶν γ'. νόμισμα α'. κεράτια β'. ἥμισυ. *Joannes Tzibitzulus, modiorum trium, cum tertia modii parte & tribus minutis; nomisma unum, ceratia duo cum dimidio.*

Κώνστας ὁ Γαλώτης, μοδίων β'. τετάρτου, κεράτια ιη'. *Constans Galotes, modiorum duo cum quarta modii parte; ceratia* 18.

Μακάριος ὁ Κουρσάρης, μοδίων β'. ὀγδόου, κεράτια ιζ'. *Macarius Cursares, modiorum duo cum octava modii parte; ceratia* 17.

Λαμπάδιος ὁ Πανόπλος, μοδίων δ'. δεκάτου, νόμισμα α'. κεράτια θ'. *Lampadius Panoplus, modiorum quatuor cum decima parte modii; nomisma unum, ceratia* 9.

Θεόδωρος κηπουρὸς, μοδίων ϛ'. νομίσματα β'. *Theodorus hortulanus, modiorum sex; nomismata duo.*

Summa autem ad imum Tabulæ posita sic explicatur, νομίσματα ἔχει ιε. κεράτια η. ἥμισυ. *Nomismata habet quindecim, ceratia* 8. *cum dimidio.* Nomismatum summa sic habeat necesse est, etsi ιβ'. legi statim videatur. Verum Sanctimonialis, quæ Tabulam & summam descripsit, postremæ literæ numerali transversam lineam adscribere prætermisit: nam alioquin β. illâ formâ nusquam legitur in hac Tabula & in sequentibus, quæ ibidem adjiciuntur: sed est forma τοῦ ε, omissa transversa linea, ut diximus: & sane supputatio Tabulæ cum illo nomismatum numero consentit.

Jam dictum est supra ceratium esse dimidium milliarensis sive solidi argentei. De Milliarensi vero & de pretii ejus varietate Cap. præcedenti actum fuit.

Hæc porro figura μ^χ pro modiis significandis in aliis Græcis Codicibus est, & nominatim in Colbertino, num. 614. fol. 315. ubi dicitur Enclistram, sive Monasterium Inclusorum, in terra Marriorum agrum possidere trecentorum μοδίων, sive modiorum. Μόδιος item in Tabula sequenti habetur.

Pro mensuris autem solidorum, sive cubicorum corporum, pedibus dumtaxat utuntur, ut videre est in Cod. Reg. 2724. ubi brevissimum opusculum habetur hoc titulo, Μέτρησις λίθου στερεοῦ, *Mensura lapidis solidi.*

Notæ ad Mensuras liquidorum & pondera, in sequenti Tabula delineantur: ut autem eorum quæ ibidem feruntur mensurarum tenuis saltem notitia

titia Lectori ſuppetat, ac ne nudas voces ſine ulla explicatione demus, hîc opuſculum breve ex Cod. Regio, num. 3284. adferre libet, quale jam edidimus in Analectis noſtris.

Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, καὶ τῶν δηλούντων αὐτὰ σημάτων.

Η ἀπερίστικτος ἁπλῆ γραμμὴ τις οὖσα πλαγία, —, δηλοῖ κατὰ πάντα, ὀβολός· αἱ δὲ δύο περίστικτοι ἁπλαῖ, ÷ δύο ὀβολοί. τὸ δὲ Ρωμαϊκὸν σίγμα, ὅπερ αἰδοίῳ καθετῆρι προσέοικε, S, τριώβολον. εἰ δὲ μέσην ἁπλῆν ἀπερίστικτον ἔχει γραμμὴν, S--, τετρώβολον. ἡ δὲ διπλῆ ἀπερίστικτος συνελθοῦσα οὖσα δυοῖν λοξῶν κατὰ τὸ ἄκρας πρὸς ἀλλήλας, ≷, ὁλκὴν τὴν συνωνύμως δραχμὴν προσαγορευομένην. τὸ δὲ γάμμα κατὰ τὸ ἄκρας ἔχον τῆς αὐτῆς πλαγίας προσκείμενον ο, Γο, οὐγγίαν. κάππα δὲ κατὰ μιᾶς κερέας ἔχον προσκείμενον υ, Κυ, κύαθον. λάμβδα δὲ κατὰ μέσον ἔχον ἰῶτα προσκείμενον, Λι, λίτραν. ξ δὲ, εἰ μὲν ἔχει προσκείμενον ε, ξε, ξέστην· εἰ δὲ, ο, ξο, ὀξόβαφον. μ δὲ κατ' αὐτὴν τεταγμένον ἔχον ν, μν, μνᾶ.

Ἔχει δὲ ἡ μνᾶ ὁλκὰς ἑκατόν· πρὸς δὲ τὸ Ἰταλικὸν, ριβ'. ἡ οὐγγία δὲ ὁλκὰς ζ'· Ἀττικὰς δὲ ς'. καὶ ὀβολὸν α'. καὶ χαλκοῦς δ'. οὐγγία δὲ ἔχει γράμματα κδ'. τὸ δὲ γράμμα ἐστὶν ὀβολὸς, χαλκοῖ δ'. ἡ δὲ ὁλκὴ ἔχει ὀβολοὺς ς'. ὁ δὲ ὀβολὸς, χαλκοῦς ι'. ὁ δὲ μέδιμνος ἔχει ἡμίεκτα ιβ'. τὸ δὲ ἡμίεκτον, χοίνικας δ'. ἡ δὲ χοίνιξ κοτύλας Ἀττικὰς δ'. κοτύλη δὲ ἐστὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ξέστου. καὶ τὸ τρυβλίον δὲ λεγόμενον, κοτύλη ἐστὶν Ἀττική. τὸ δὲ ὀξόβαφον, τέταρτόν ἐστι κοτύλης· ὁλκὰς δὲ ἔχει δύο, ὀβολὸν α'. χαλκοῦς δ'. Ὁ δὲ κύαθος ἔχει κοτύλης ἕκτον, ὁλκὰς η'. ἡ δὲ χήμη ἄγει λίτραν μίαν, ἥμισυ. ἡ δὲ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ'. ὁλκὰς οε'. ἐν ἄλλῳ, οβ'. ἰδίως δὲ ἡ Ἑλληνικὴ κοτύλη τοῦ ἐλαίου ἔχει λίτραν μίαν. ὁ δὲ ξέστης λίτρας β'. ὁ δὲ Ἰταλικὸς ξέστης, λίτραν μίαν ἥμισυ. ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ κοτύλη τοῦ ἐλαίου ἔχει οὐγγίας κ'. οἴνου δὲ οὐγγίας

De Menſuris & Ponderibus, & Notis ea ſignificantibus.

Linea ſimplex tranſverſa, nullo puncto ſignata, obolum unum ſemper ſignificat: duæ vero lineæ ſimplices punctis notatæ, duos obolos. Latinum autem ſigma, quod virili Catheteri ſimile eſt, S, triobolum ſeu tres obolos denotat: quod ſi lineam ſimplicem nullo puncto notatam in medio habeat, tetrobolum, id eſt, quatuor obolos. Duplex vero linea nullo puncto notata, quæ ſit concurſus duarum obliquarum ſecundum extremitatem, holcen, quæ item drachma vocatur, indicat. *Gamma* ad extremitatem lineæ ſuæ obliquæ habens ο adjacens Γο, unciam ſibi vult. *Kappa* vero, quod ad alterum cornu habet υ adjacens, κυ, cyathum. *Lambda* cujus medio *iota* adjacet, Λι, libram. ξ autem, ſi quidem habeat ε adjunctum, ξε, ſextarium; ſi autem ο, ξο, oxobathum. μ, ſi e regione habeat ν, μν mnam.

Mna autem habet holcas centum: ſecundùm pondus Italicum 112. Uncia habet holcas ſeptem, Atticas vero ſex cum obolo uno, & chalcis quatuor. Uncia habet grammata 24. Gramma eſt obolus cum chalcis quatuor. Holce habet obolos ſex: obolus chalcos decem. Medimnus vero habet hemiecta 12. Hemiecton Chœnices quatuor. Chœnix cotylas Atticas quatuor. Cotyla vero eſt dimidium ſextarii. Tryblion autem, ut vocant, eſt cotyla Attica. Oxobathon eſt quarta cotylæ pars, habetque holcas duas cum obolo uno & chalcis quatuor. Cyathus vero habet cotylæ ſextam partem, holcas octo. Cheme libram unam cum dimidio. Libra vero habet uncias duodecim, holcas 75. ſecundum aliud pondus, 72. Speciatim Græca cotyla olei habet libram unam. Sextarius libras duas: Italicus vero ſextarius libram unam cum dimidio. Alexandrina autem olei cotyla habet uncias 20.

TABULA NOTARUM PRO MENSURIS ET PONDERIBUS.

Notæ ponderum et mensurarum

—, ~, // ὀβολος
Ɔ, ἡμιόβολος
÷, δύο ὀβολοί. et ≈
S, τριόβολος
S—, τετρόβολος
≷, δ, ὁλκὴ, δραχμὴ
Γο, οὐγγία
κύ, κύαθος
λί, λ, Χ, ττ, λίτρα
ξε, ξ, ξέστης
ξο, ὀξόβαθον
μν, Μ, μνᾶ
χ, χαλκεὺς
χ, χοῦς
χ, χοῖνιξ
κε, κ, κεράτιον
χ, χήμη
κζ, κό, κοτύλη
Γρ, γράμμα
Γο, Γ°, γραμμάριον
Μ, μύστρον
Μ, μέδιμνος
Μ, μόδιος
τρ, τρύγλιος τρύβλιος
γμ, ἡμίνα
κρμ, κεράμιον
ΜΕ, με, μέρος

Notæ marginales librorum et aliæ

/ ὀβελος
※ ἀστερίσκος
÷ ὀβελος ἐστιγμένος
⁒ λημνίσκος
⁄ ἀντίγραφος
※ ἀστερίσκος μετ' ὀβελου
Γ παράγραφος
˥ ἀντιπαράγραφος
χρυσία

Ͻ ἀντίσιγμα
Ͽ ἀντίσιγμα περιεστιγμένον
— ἁπλῆ ἀπερίστικτος
÷ δύο περίστικτοι ἁπλαῖ
>, διπλῆ
>, διπλῆ πλεκτικὴ
>, διπλῆ περιεστιγμένη
>—, διπλῆ ὠβελισμένη
<—, κεραύνιον
Ж, χρήσιμον
Φ
ἄγκυρα
ἄγκυρα
—, Ʒ, κορωνὶς
ἄλογον
λαβύρινθος
ὡραῖον
τὸ ἡλιακὸν
ο Η ν τὸ σημεῖον

Notæ Epiphanii

περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ προτέρου λαοῦ
περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ κατὰ σάρκα νόμου
Ε, περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως
+ περὶ χριστοῦ
περὶ ἐπαγγελιῶν τοῦ προτέρου λαοῦ
περὶ τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς ἀσαφείας
περὶ τῆς καινῆς διαθήκης
περὶ μελλόντων προγνώσεως
※ ἀστερίσκος

θʹ. ὁ δὲ Ἰταλικὸς ξέστης τοῦ οἴνου, λίτραν μίαν, οὐγγίας ηʹ. ἡ δὲ Ἀλεξανδρινὴ μνᾶ ἄγει ὁλκὰς ρνʹ. ἀλλαχοῦ ρνηʹ. τὸ δὲ στέαρ ὑγρὸν μὲν ὄν, ἄγει εἰς τὴν μνᾶν ὁλκὰς οβʹ. ξηρανθὲν δὲ ὁλκὰς οεʹ. ἡ δὲ τῆς ὑγρᾶς πίσσης κοτύλη ἄγει ὁλκὰς πʹ. τοῦ δὲ ἐρυσίμου λίτρας δʹ. ὁ δὲ χοῦς ἐστὶ μέτρον Ἀττικὸν, κοτύλαι Ἀττικαὶ ιβʹ. σταθμοῦ δὲ ἄγει ὁλκὰς ψκʹ. ἡ δὲ χοῖνιξ μετρουμένη ἐστὶ κοτύλαι γʹ. σταθμοῦ δὲ ὁλκαὶ ρπʹ. ὁ δὲ ξέστης μετρούμενος ἐστὶ κοτύλαι βʹ. σταθμοῦ δὲ ὁλκαὶ ρκʹ.

vini vero, uncias novem. Italicus vini ſextarius, libram unam, uncias octo. Mna Alexandrina pendit uncias 150. alibi 158. Sebum ſi liquidum ſit, pendit pro mna una holcas 72. concretum vero & coagulatum holcas 75. Cotyla picis liquidæ pendit holcas 80. eryſimi vero, ſive reſinæ, libras quatuor. Chus autem eſt menſura Attica, nempe cotylæ Atticæ duodecim. Eſt verò pondo holcarum 720. Chœnix autem habet menſuram cotylarũ trium, pondus holcarum 180. Sextarius continet menſuram cotylarum duarum, pondus holcarum 120.

Quod dicitur autem S, quod τελόβολον ſignificat, ἀνδρείῳ καθετῆρι ſimile eſſe, intelligitur de inſtrumento chirurgico concavo, & ab altera parte recurvo, quo urina in veſica virorum detenta elicitur, & veſicæ vitia probantur, vulgo, *la ſonde.*

Notas autem ponderum & menſurarum, tum eas quæ hoc in opuſculo adferuntur, tum alias, quas variis ex libris excerpſimus, in Tabula ſupra adferimus.

Notas vero marginales aut alias interlineares in libris uſurpari ſolitas, deſumpſimus ex Iſidoro, itemque ex Epiphanio, quorum tamen notæ pleræque jamdiu obſoleverunt: itemque ex Codicibus manuſcriptis. De figura & varietate notarum hujuſmodi quædam dicamus neceſſe eſt.

Ὀβελὸς, *obelus*, ſecundum Epiphanium, lineolæ figuram habet, & tamen quaſi ⸓ deflexum in Libris ejus depingitur; obeli vox, inquit ille, Attici eſt uſus, apud alios autem δόρυ ſive lancea vocatur. Apponitur vero divinæ Scripturæ vocibus, quæ apud LXX. quidem interpretes habentur; ſed apud Aquilam & Symmachum non feruntur. Iſidorus autem ait obelos apponi in rebus vel ſententiis ſuperflue iteratis, ſive in iis locis ubi lectio aliqua falſitate notata eſt, ut quaſi ſagitta jugulet ſupervacanea, atque falſa confodiat. Sagitta enim Græce ὀβελὸς eſt. Obelus vero ſuperne appunctatus, ἐστιγμένος, ponitur in iis de quibus dubitatur utrum tolli debeant, necne.

Ἀστερίσκος, *aſteriſcus*, inquit Epiphanius, ubi jacet, ſignificat vocem eo notatam in Hebraïco eſſe, & apud Aquilam & Symmachum ferri, & interdum ſed raro apud Theodotionem; ſed a LXXII. Interpretibus omiſſam fuiſſe, quaſi duplicatam & ſuperfluam. Iſidorus vero ait, aſteriſcum apponi in iis quæ omiſſa ſunt, ut illuceſcant per eam notam quæ omiſſa videntur. Longe alium aſteriſci uſum docet quidam Calligraphus in Codice Baſiliano Romæ, qui eſt undecimi ſæculi, & S. Gregorii Nazianzeni opera complectitur: ὁ ἀστερίσκος οὗτος τέτακται ἐν οἷς χωρίοις ὁ Θεόλογος περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ διαλέγεται διὰ τὸν φανέντα τοῖς Μάγοις θεῖον ἀστέρα. *Hic aſteriſcus ponitur in locis ubi Theologus de carnali œconomia magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti loquitur: propter divinam ſtellam, quæ Magis apparuit.*

Lemniſcus, ait Iſidorus, *eſt virgula inter geminos punctos jacens: apponitur in iis locis, quæ ſacræ Scripturæ Interpretes eodem ſenſu, ſed diverſis ſermonibus, tranſtulerunt.*

Ἀντίγραφος, *cum puncto apponitur, ubi in translationibus diversus sensus habetur.* Isidorus.

Ἀστερίσκος μετ' ὀβελοῦ, *Asteriscus cum obelo : hac proprie Aristarchus utebatur nota in iis versibus, qui non suo loco positi erant.* Isidorus.

Ἀντίγραφος *cum puncto apponitur, ubi in translationibus diversus sensus habetur.*

Παράγραφος, *Paragraphus ponitur ad separandas res a rebus, quæ in connexu concurrunt, quemadmodum in catalogo loca a locis, & regiones a regionibus, in agone præmia a præmiis, certamina a diversis certaminibus, separantur.* Isidorus.

Ἀντιπαράγραφος, sive ut Isidorus habet, *positura, est figura paragrapho contraria; ideo sic formata, quia sicut ille principia notat, ita ista fines a principiis separat.*

Κρυφία, *circuli pars inferior cum puncto ponitur in iis locis, ubi quæstio dubia & obscura aperiri vel solvi non potest.* Isidorus.

Ἀντίσιγμα, *ponitur ad eos versus, quorum ordo permutandus est, sicut & in antiquis auctoribus positum invenitur.* Isidorus.

Ἀντίσιγμα περιεστιγμένον, sive, *Antisigma cum puncto, ponitur in iis locis, ubi in eodem sensu duplices versus sunt, & dubitatur, qui potius eligendus sit.* Isid.

Cui inserviant duæ notæ sequentes in Tab. scilicet simplex linea sine puncto, & duplex cum punctis, non indicatur in Codice Regio 3284. unde excerptæ sunt.

Διπλῆ, *duplex, hanc scriptores nostri apponunt in Libris Ecclesiasticorum virorum, ad separanda vel demonstranda testimonia sanctarum Scripturarum.* Isid.

Διπλῆ πλεκτική, vel * περιέστικη. *Hanc primus Leagoras Syracusanus apposuit Homericis versibus ad separationem Olympi a cœlo.* Isid.

Διπλῆ περιεστιγμένη, id est, *cum geminis punctis. Hanc antiqui iis apponebant, quæ Zenodotus Ephesius non recte adjecerat, aut detraxerat, aut permutaverat.* Isid.

Διπλῆ ὠβελισμένη, *interponitur ad separandas in comœdiis vel tragœdiis periodos.* Isid.

Διπλῆ versa ὠβελισμένη, *quoties strophe & antistrophus infertur.* Isid.

Διπλῆ *adversa cum obelo ad ea ponitur, quæ ad aliquid respiciunt, ut,* Nosne tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo conamur? nos an, miseros qui Troas Achivis objecit. Isid.

Διπλῆ, *superne obelata ponitur ad conditiones locorum ac temporum personarumque mutatas.* Isid.

Διπλῆ *recta & adversa, superne obelata ponitur, finito loco suo, monade significante similem sequentem quoque esse.* Isid.

Κεραύνιον *ponitur quoties multi versus improbantur, nec per singulos obelantur: κεραυνὸς enim fulmen dicitur.* Isid.

Χρήσιμον, *hæc sola ex voluntate cujusque ad aliquid notandum ponitur.* Hæc porro nota apponi solebat Epistolis formatis in fine, ut ex Papia docemur, hisce verbis: *Chrismon autem hujusmodi effigiabatur specie.* Isid.

Nota sequens, *id est Fortis vel Fortes. Hæc ubi aliquid obscuritatis est, ob sollicitudinem ponitur.* Isid.

Ἄγκυρα *superior ponitur, ubi aliqua res magna omnino est.* Isidorus.

Ἄγκυρα *inferior, ubi aliquid vilissime, aut inconvenientius denuntiatum est.* Isid.

Κορωνὶς, Coronis primo modo depingitur apud Isidorum; secundo, in Codice Reg. supra memorato; eratque nota in fine librorum appingi solita.

Α῎λογον, *Nota, quæ ad mendas adhibetur.* Iſid.

Λαβύρινθος, Labyrinthus, in locis obſcuris apponi ſolebat. Cujus rei exempla habes apud Marium Mercatorem edit. Baluz.

Ὡραῖον, τὸ σημεῖον τοῦτο τέτακται ἐν τοῖς χωρίοις, ἐν οἷς ἡ φράσις κεκαλλώπισται, ἢ τὸ νόημα ἐξιώθισται, ἢ καὶ ἀμφότερα ὑπερφαίρεται: id eſt, *Hæc nota ponitur in locis ubi phraſis elegans eſt, aut ſententia florida: aut ubi utraque excellit.* Sic Codex Baſilianus.

Ηλιακὸν, τοῦτο τὸ σημεῖον τέτακται ἐν οἷς χωρίοις περὶ θεολογίας ὁ πατὴρ διαλέγεται, διὰ τὸ ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς τὸν θεὸν ὀνομάζεσθαι. Id eſt, *Hoc ſignum ſolare ponitur in locis, ubi Pater de Theologia diſſerit, quia in divinis Scripturis Deus, Sol juſtitiæ vocatur.*

Σημ. τὸ σημεῖον τοῦτο τέτακται ἐν τοῖς χωρίοις ἐν οἷς εὑρίσκεται ξένον τι, ἢ κατὰ δόγμα, ἢ καθ' ἱστορίαν, ἢ ὀφεῖλον σημειωθῆναι τῷ ἀναγινώσκοντι. Id eſt, *Hoc ſignum ponitur in locis, ubi quid ſingulare & inexſpectatum occurrit; ſive ſecundum doctrinam, ſive ſecundum hiſtoriam, ſive quod Lectori ſit annotandum.* Alia item nota eſt, quæ paſſim in manuſcriptis obſervatur; nimirum ση, vel $\overset{\mu}{\sigma\eta}$, aut affini modo ſcripta, ſignificatque σημείωσαι, *nota, obſerva,* perinde atque in Tabula.

Quod ad notas autem ab Epiphanio in Libro de Ponderibus & menſuris allatas, quales exhibemus in Tabula, eæ jam penitus obſoleverunt; nimirum, περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ προτέρου λαοῦ, *De abjectione prioris populi*: περὶ τῆς ἀποβολῆς τοῦ κατὰ σάρκα νόμου, *De abjectione Legis, quæ ſecundum carnem eſt*: περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως, *De vocatione Gentium*: περὶ χριστοῦ, *De Chriſto*: περὶ ἐπαγγελιῶν τοῦ προτέρου λαοῦ, *De promiſſionibus priori populo factis*: περὶ τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς ἀσαφείας, *De obſcuritate Scripturarum*: περὶ τῆς καινῆς διαθήκης, *De novo Teſtamento*: περὶ μελλόντων προγνώσεως, *De præcognitione futurorum.*

CAPUT VI.

De Notis Aſtronomicis, Chymicis, Iatricis, &c. Item notæ incognitæ, & περὶ μαντικῶν.

NOTÆ Aſtronomicæ in Libris Aſtronomorum tam Græcorum, quam Latinorum, paſſim occurrunt; etſi diſſimiles plerumque: non modo enim Græci cum Latinis, in iis adornandis diſſentiunt; ſed etiam Græci a Græcis differunt. Primo loco ponuntur variæ ſeptem Planetarum figuræ, quas priſcæ originis eſſe, & ab Ægyptiis manaſſe tradunt. Ii nimirum cum primi Aſtronomiæ cultores fuerint, cæleſtibus ſignis indicandis Hieroglyphicas formas excogitarunt: quarum pleræque μορφώσεις, ſive *conformationes* ſunt, ſic σελήνη, ſive Luna, hoc ſchemate inſignitur ☾, & in Zodiaci ſignis, Aries & Taurus cornibus, Gemini duabus æqualibus lineis, Sagittarius, ſagitta, Aquarius fluctibus, &c. Alia vero, cum ſecundum rerum formas non ita facile poſſent exprimi, variis pro arbitrio notis diſtincta ſunt, ut videre eſt tam in Planetis, quam in duodecim Zodiaci Signis. In antiquis vero Aſtronomorum Tabulis ſigna illa duodecim interdum plenis figuris, minio aliiſque coloribus depictis, effingebantur; Aries nimirum depicto Ariete, Taurus tauro, Gemini duobus paris ſtaturæ ac formæ adoleſcentibus, Cancer cancro, Leo leone, Virgo virgine, Libra homine bilancem geſtante, Scor-

pius ſcorpio, Sagittarius homine arcum vibrante, Caper capricorno, Amphora muliere hydriam geſtante, piſces piſcibus. Sic duodecim Zodiaci Signa repræſentavit, ſecundum Ptolemaïcum ſyſtema, Coſmas Ægyptius Monachus, qui Juſtiniani ævo florebat, in Topographia Chriſtiana, quam nuper cum figuris edidimus.

Poſt ſeptem Planetas, aliaque Zodiaci Signa, ſequuntur in Tabulis Cangii ad calcem Gloſſarii mediæ & infimæ Græcitatis aliæ Aſtronomorum notæ, hoc præmiſſo titulo, σημεῖα τῶν ἑξῆς δηλουμένων: id eſt, *Signa eorum quæ poſtea declarantur.* Ubi non modo Aſtronomis propria vocabula; ſed etiam alia vulgaria, atque in quolibet orationis genere frequentata, ſingularibus notis & ſiglis delineantur; ita ut in pleriſque rerum μορφώσεις, ſive ut ita dicam, *configurationes*, quantum fieri poteſt, ſerventur, ut ſupra notavimus. Hæ porro notæ, non Aſtronomis modo; ſed iis etiam, qui ἀποτελεσματικὴν, ſive, ut vulgo dicunt, *Aſtrologiam judiciariam*, exercebant, in uſu fuiſſe videntur. Nimiæ porro ſunt, quam ut in hac Palæographia iterum repræſententur, cum maxime ad vaniſſimam omnium diſciplinam pertineant: quamobrem jam cuſas notas hic repetere non juvat. Sed ſatis ni fallor erit, ſi quoſdam inter edendum, & quidem abſente auctore, admiſſos errores annotemus. In notis illis Aſtronomicis col. 6. notæ & explicationes earum confunduntur; ita ut vox τρίγωνον, notæ e regione poſitæ non reſpondeat, ſed præcedenti, quæ vere triangulum eſt, & ſic reliquæ uſque ad vocem ὡροσκόπω, quæ eadem in ſerie cum nota ſua jacet: in ſequentibus item notæ pari modo extra ſeriem ponuntur: verum ex notarum cum vocibus conſonantia poterit eruditus Lector ad quas notas voces ſingulæ pertineant intelligere. Parique modo in notis & vocibus columnæ 7. Notas ponderum & menſurarum, quæ habentur columna 8. cum aliis, quas ex manuſcriptis excerpſimus, in præcedenti Tabula repræſentavimus.

Notæ Chymicæ cum Iatricis permixtæ, in fine laudati Gloſſarii ſubſequentibus Tabulis a columna 8. continentur. Licet autem hæc ſigna Medicis, quod ad maximam partem uſitata fuerint; a Chymicis tamen potiſſimum adhibebantur; ab iis nimirum qui ſacram vel divinam, ut vocant, auri conficiendi artem exercebant: unde titulus hujuſmodi notarum in Codice quodam Regio ita ſe habet, ἑρμηνεῖαι τῶν σημείων τῆς ἱερᾶς τέχνης καὶ χρυσοπύλου βίβλου: id eſt, *Interpretationes Signorum ſacræ artis, & Libri de auro conficiendo:* quam artem a Græcis ſummopere frequentatam comperimus. Exſtat Mediolani in Bibliotheca Ambroſiana magnæ molis Codex Græcus bombycinus, qui pro Bibliotheca Scriptorum de auro conficiendo haberi poſſit. Titulos & auctorum nomina hic referre non ab re fuerit: hic enim obſerves alios magnificis inſcriptionibus artem commendare ſuam; alios pudentiores, verborum ambagibus quam occulte colebant diſciplinam, ſubindicare.

Stephani Oecumenici de Phyſica conſideratione.
Epiſtola ad Theodorum, compendium ſacræ artis.
Doctrina ad Heraclium Imperatorem.
Heliodori ad Theodoſium de arte Myſtica.
Theophraſti Philoſophi de arte divina.
Hierothei Philoſophi de eadem arte.
Pelagii Philoſophi de divina & ſacra arte.
Oſtanis Philoſophi de eadem arte.

Democriti Physica Mystica, de confectione Azymi.

Synesii Philosophi ad Dioscorum in Librum Democriti.

Anepigraphi Philosophi, περὶ λευκώσεως, de Albefactione, & de auro conficiendo.

Zosimi divini, de virtute & de divina aqua.

Christiani, Labyrinthus Salomonis, de temperando ferro, conficienda Crystallo, & de aliis naturæ arcanis.

Hierotheus de sacra arte.

Pappus Philosophus de eadem re.

Est item in Bibliotheca Regia Codex alter Græcus, totus pene de auro conficiendo, ad cujus calcem est opusculum περὶ χρυσογραμμίας, *de aurea scriptione*, editum a nobis Lib. I. cap. I. Sacram porro illam artem a Græcis etiam infimæ ætatis cultam deprehendimus, ex vocibus quibusdam, quæ postremis sæculis in Græcam linguam advectæ sunt, ut est verbi causa, νερὸν, *aqua*.

Notas autem hujusmodi perplexas arcanasque, ideo commenti sunt Philosophi illi Hermetici, nam hoc item nomine sese insigniunt, ut perinde atque in mysticæ artis exercitio, in Libris quoque suis latebras quærant, ac nonnisi initiatis liceat tam arcana mysteria adire. Nam ut quisque hac phrenesi tactus est, in angulis locisque remotis succos exprimit, metalla varia eliquat, submissos ignes carbonesque follibus excitat; modo hæc modo illa vasa sollicitus inspicit, sicque vitam totam transigit, cum magna facultatum ac plerumque valetudinis jactura, nulloque fructu.

Has porro siglas chymicas edidit, ut diximus, v. clar. Cangius ὁ μακαρίτης, ad calcem Glossarii ad Scriptores mediæ & infimæ Græcitatis. Verum uti solet accidere, cum procul auctoris conspectum, res hujusmodi intricatæ & perplexæ typis dantur; multi nævi inter edendum irrepserunt, qui plerumque possint incautum Lectorem in errorem deducere. Notæ quippe ut plurimum, non vocibus per eas significatis respondent; sed aliis subsequentibus; ut hinc magna perturbatio oriatur. Literæ aliæ pro aliis positæ in signis hujusmodi omnia confundunt, Notæ eædem cum explicationibus suis aliquando plus quam decies repetuntur. His omnibus mederi non potuit vir ille doctissimus & Galliæ decus, tum quia procul positus, (nam Lugduni edebatur opus,) editionem curare suam nequibat; tum quia vixdum in lucem Glossarium prodierat, cum ille e vivis excessit. Nam si superstes hæc retractare potuisset, has utique mendas sustulisset: in extremis quippe laborans multa ab se in Glossario Græco recognita mihi transmisit, ut in exemplari suo emendarem, quæ vitio laborare; adderem, quæ deficere jam ipse vel moribundus animadverterat. Quare supremam tanti viri voluntatem exequi mihi visus sum, cum nævos & errores operarum inscitia advectos esse monui.

Scripturæ ignotæ & περὶ μαντικῆς.

Agmen claudent scripturæ quædam ignotæ, & commentitiæ, ex Græcis Libris excerptæ, quales accepi a viro clar. Joanne Boivinio altero Bibliothecæ Regiæ custode. Harum scilicet figuræ tantum observantur in Codicibus: usus vero, neque tanto dispendio, ignoratur.

Prima scriptura prodit ex Codice Regio 3078. fol. 194. verso. Videtur autem Calligraphi nomen complecti: in ea accentus & spiritus observantur.

Secunda ex Cod. Reg. 2506. fol. 483,
Tertia ex Cod. Reg. 2357. initio.
Quarta ex Cod. Reg. 5189. ad calcem.
Quinta ex Cod. 3232. fol. 42. ibi accentus & ſpiritus annotantur.

Sexta ex Cod. 3502. fol. 101. verſo, ubi a Calligrapho additur explicatio his verbis, ταῦτα τὰ γράμματα ἐγράφησαν εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν εἰς τὸ μαθητεῖον ἐν τῇ πέτρᾳ ὑπὸ τῶν ἀχράντων δακτύλων τοῦ δεσπότου χριστοῦ, ὅπου εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· ἑρμηνεύονται δὲ οὕτως. ΚΑΘΙΣΜΑ ΔΕΣΠΟΤΙΚΟΝ, ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΕΤΡΑ, ΘΡΟΝΟΣ ΧΕΡΟΥΒΙΚΟΣ. Id eſt, *Hæ literæ in petra ſcriptæ fuerunt in Monte Olivarum in loco Magiſterii, intemeratis Domini Chriſti digitis inſculptæ, quo loco Diſcipulis ſuis dixerat*, Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem, *ſic autem explicantur*, *SEDES DOMINICA, ANGELICA PETRA, CHERUBICUS THRONUS.* Hæc porro nugaciſſimum Græculum ſapiunt, qui & inſcriptionem & interpretationem commentus eſt. Ejuſdem farinæ ſunt aliæ arcanæ notulæ eodem in Codice hinc & inde poſitæ, quas ſupervacaneum eſſet adferre.

Occurrunt item in Codicibus Græcis Alphabeta Rabbinica, & Magica a nugaciſſimis Græculis effiĉta. Quorum quædam Hebraïcis literis rudi more efformatis conſtant, alia figuris commentitiis & arbitratu Græculorum effiĉtis: quædam item notis Aſtronomicis. Exſtant item multis in Codicibus μαντικὰ σημεῖα, ſive notæ divinatoriæ diverſi generis. Frequentiores vero ſunt illæ quæ ab Eſdra Propheta divinitus acceptæ fuiſſe dicuntur; neque ita recentes ſunt: exſtant ſiquidem in Codice quodam Græco Monaſterii Montis Caſini, undecimi aut duodecimi ſæculi, ubi præmittitur hæc figura.

Id eſt,

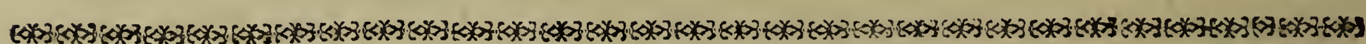

Id est, Ἑλένῃ ἐκ θεοῦ εὕρεμα ἐδόθη, *Helenæ inventum a Deo datum est.* Deinde vero sequitur: Ταῦτα τὰ σημεῖα ἐφανέρωσεν ὁ θεὸς Ἔσδρᾳ τῷ ἱερεῖ, ὥστε κατάδηλον ποιῆσαι τοῖς ἱερεῖς (sic) Ἰσραήλ. Id est, *Hæc signa declaravit Deus Esdræ Sacerdoti, ut nota faceret Sacerdotibus Israël.* Deinde vero incipiendo a Septembri mense, indicatur qui dies fausti infaustique sint: quibus diebus, fodere, serere, putare vineas, uxorem ducere, ad bellum procedere, oporteat. Aliæ item hujusmodi notæ habentur in Cod. Regio 3284. ubi etiam multæ divinandi rationes edocentur. In aliis item Codicibus, Physionomicæ & Chiromanticæ notæ habentur. Verum ἄλις δρυός: in his quippe nugis non licet diutius immorari.

PALÆOGRAPHIA GRÆCA,

LIBER SEXTUS.

DE RE DIPLOMATICA GRÆCA.

PROLOGUS.

De Diplomatibus, Chrysobullis, ac de plumbeis cereisque Bullis. Diplomata quædam Regni Neapolitani & Siciliæ.

SI Orientales Regiones peragrare licuisset, non pauca hactenus in Monasteriis & in Ecclesiis asservata Diplomata Imperatorum, aliorumque Principum & Præsulum, in hac Palæographia typis dare potuissemus: nam multis in locis, maximeque in Monasteriis Græcorum, exstare aliqua comperimus, quæ a frequentibus populationibus, excidiis, Barbarorum irruptionibus evaserunt. Nusquam vero tot habentur, ut credere est, quot in Archivis & Bibliothecis Monasteriorum montis Atho; quæ inter tantas rerum vicissitudines, paucis exceptis, intacta manserunt & integra, ut inferius in descriptione montis Atho pluribus enarrabitur. In Occidente vero paucissimæ Orientalium Bullarum reliquiæ supersunt: unicum fragmentum adtulimus Libro quarto, ex Archivo San-Dionysiano depromtum: nonnulla item parvi pretii in Notis ad Villeharduinum a viro clar. Cangio allata sunt. Verum ex his ἀποσπασματίοις admodum pauca ad rem Diplomaticam Orientalem spectantia expiscari fas est. Quamobrem quæ de variis Bullarum generibus hic adferimus, aliorum narratu percepimus, nec experti loquimur, ut alias.

Βοῦλλα itaque, Latine item *Bulla*, sigillum erat diplomatibus appensum, orto vocabulo a similitudine globulorum in aqua ferventi vel agitata innatantium: hinc bullæ dicebantur crepundia quædam, a collo infantium pendentia, & plerumque ad similitudinem cordis humani effictа: ab his ut putatur derivata consuetudine, bullæ appellata sunt sigilla, quæ diplomatibus Imperatorum aliorumque appendebantur: quibus insignia quædam, & verba

impreſſa erant; ſcilicet nomen dignitaſque ejus, cujus erat ſigillum. Hinc orta denominatione, Diplomata ipſa indiſcriminatim *bullæ*, & *ſigilla* vocantur, ut in mox adferendis Neapolitanis & Siculis Diplomatibus frequenter obſervatur.

Χρυσόβουλλον & Χρυσοβούλλιον, *aurea bulla*, Imperatoriis Diplomatibus in cinnabari ſubſcriptis appendebatur, ut multis exemplis ediſcimus. Sic in Novella Phocæ, Jure Græco-Romano, p. 123. καὶ τὸ παρὸν ἐξέθετο χρυσόβουλλον, εἰς ἐπικύρωσιν καὶ στερεότητα ὑποσημειωθὲν ἐν αὐτῷ δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων, καὶ διὰ τούτων τὴν ἀλήθειαν φανερωτέραν ὑπαγορεύουσα, κορωνὶν ὥσπερ δέ τινα χρυσῆν τὴν ἀληθῶς σφραγίδα ἀπαιωρήσασα. Id eſt, *Præſens Chryſobullum emiſſum eſt, ad auctoritatem & firmitatem, rubricatis literis ſignatum, quibus veritatem clarius enuntiat, quaſi coronidem auream ſigillum vere ſuſpendens.* Chryſobullis ſive bullis aureis utebantur item Siciliæ Reges. Sic in Diplomate Rogerii infra: ἐπὶ τούτῳ ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν σίγιλλον συνήθη, πιστωθὲν, σφραγισθὲν τῇ διὰ χρυσοῦ βούλλῃ ἡμῶν. Id eſt, *Hac de cauſa ſcriptum eſt præſens ſigillum aſſueto more, auctoritate munitum, & obſignatum aurea bulla noſtra*, Chryſobulla Græca autographa, ſalvo ſigillo, nulla hactenus vidimus, quo fit ut de re perinſigni pauca dicamus.

Μολιβδόβουλλον, ſive μολιβόβουλλον, *bulla plumbea*, in uſu erat Patriarchis Conſtantinopolitanis, ut pluribus exemplis comprobat Cangius in Gloſſario mediæ & infimæ Græcitatis: Imperatoribus item Conſtantinopolitanis in uſu fuiſſe ſuadet Leontius Epiſcopus Cypri in Apologia 5. pro Chriſtianis: καὶ ὥσπερ ὁ κέλευσιν βασιλέως δεξάμενος, καὶ ἀσπασάμενος τὴν σφραγίδα, οὐ τὸν πηλὸν ἐτίμησεν, ἢ τὸν χάρτην, ἢ τὸν μόλυβδον, ἀλλὰ τῷ βασιλεῖ τὴν προσκύνησιν καὶ τὸ σέβας ἀπένειμεν. Id eſt, *Quemadmodum is qui mandatum Imperatoris accipit, & ſigillum venerabundus amplectitur; non lutum honorat, aut chartam, aut plumbum; ſed Imperatori venerationem & honorem impertit.* Sigillis item plumbeis uſi ſunt & hactenus utuntur Romani Pontifices.

Κηρόβουλλον, ſive *cerea bulla*, uſus frequentiſſimi erat Græcis perinde atque Latinis; ſcilicet Imperatoribus, Principibus, quibuſdam Magiſtratibus, Epiſcopis. Imperatores vero Conſtantinopolitani etiamſi vulgo Diplomatibus per cinnabarin ſubſignatis tantùm, bullam auream appenderent; iiſdem tamen cereas item bullas nonnumquam appendiſſe deprehenduntur. Cereas bullas frequenter memoratas animadvertas in Diplomatibus Neapolitanis infra.

In Monaſteriis autem Græcorum nonnunquam, chartularia ut vocant edebantur, ubi omnia Diplomata, privilegia, cæteraque omnia inſtrumenta ad idem Monaſterium pertinentia ordine inſerere mos erat. Hujuſmodi Codex habetur in Bibliotheca Cæſarea, cujus notam ſic adfert Petrus Lambecius.

Sexageſimus octavus Codex manuſcriptus hiſtoricus Græcus Eccleſiaſticus, « eſt membranaceus pervetuſtus & optimæ notæ *in quarto*, ſed difficilis lectu, « & in principio atque alibi mutilus, conſtatque nunc foliis ducentis triginta- « quinque, & ab Augerio Buſbeckio, ut ipſe ſolita propriæ manus inſcriptione « teſtatur, olim fuit comparatus Conſtantinopoli. *Continentur eo Diplomata* « *ducenta & unum, pertinentia ad originem, incrementum, privilegia, donatio-* « *nes & contractus Liberi Imperialis Monaſterii Beatiſſimæ Virginis Deiparæ, in* « *monte Lembo apud urbem Smyrnam in Ionia ad mare Ægeum ſiti, &* τοῦ Λέμβου « vel τῶν Λέμβων, *hoc eſt, Lembi vel Lemborum, cognominati:* quorum primum, « in principio mutilum, & Imp. Joannis Ducæ, cognomine Batatzæ, datum «

„ anno mundi 6736. ſive anno Chriſti 1228. habetque hanc ſubſcriptionem:
„ ΙΩΑΝΝΗΣ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων Ὁ
„ ΔΟΥΚΑΣ. Digniſſimus profecto eſt totus hic præſtantiſſimus & rariſſimus
„ Codex, ut a capite ad calcem diligentiſſime perluſtretur, & omnia eo com-
„ prehenſa Diplomata a verbo ad verbum ſtudioſiſſime perlegantur, & accu-
„ rate conſiderentur. Quod licet abſque magni laboris tædioſiſſima longitudine
„ non potuerit fieri, eam tamen moleſtiam utilitas inde proventura ubertim
„ compenſabit, poſtquam res ipſa teſtabitur, tam profanam quam Eccleſiaſti-
„ cam Imperii Romani Orientalis hiſtoriam beneficio iſtorum Diplomatum
„ incredibiliter illuſtratum iri; & quidem potiſſimum reſpectu Chronologiæ
„ aliarumque hiſtoricarum circumſtantiarum, quæ jam memoratis Diploma-
„ tibus fideliter inſertæ ſunt. Minime etiam dubium eſt, quin hic ipſe Codex
„ olim in ipſo illo Monaſterio apud Smyrnam conſcriptus, & ad perpetuam
„ memoriam ibi adſervatus fuerit; ut ſatis clare apparet folii 87. pag. 1. ubi in
„ inſcriptione Diplomatis, *Metropolitæ urbis Smyrnæ* legitur: ὁ ἐκδόσεως ἔγγρα-
„ φον, ὅπερ ἐγεγόνει τῇ προύσῃ βασιλικῇ μονῇ τῶν Λέμβων παρὰ τοῦ μητροπολίτου Σμύρ-
„ νης, &c.

„ Hoc autem Monaſterium cur *Liberum* appelletur, fol. 4. pag. 1. declara-
„ tur: ubi, inquit Lambecius, in principio Diplomatis ſecundi a Michaële
„ Phoca, qui ibi in ſubſcriptione vocatur, *Imperatoris Joannis Ducæ* σύγγαμβρος
„ [*congener,*] ſimul etiam, *Stratopedarcha Thematis Thraceſiorum & Philadelphiæ,*
„ anno mundi 6743. ſive Chriſti 1235. dati, Monaſterium illud appellatur, ἡ
„ σεβασμία αὐτοδέσποτος βασιλικὴ μονὴ τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῶν Λέμβων, *Veneran-*
„ *dum Liberum Imperatorium Monaſterium caſtiſſimæ Dei Matris Lemborum.* In
„ fine autem ejuſdem Diplomatis legitur, ἡ μονὴ τῶν Λέμβου: *Monaſterium Lembi.*
„ Et fol. 27. pag. 1. legitur: ἡ σεβασμία βασιλικὴ μονὴ τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης καὶ
„ θεομήτορος, ἡ τῶν Λέμβων ἐπικεκλημένη: *Venerandum Imperatorium Monaſterium*
„ *caſtiſſimæ Dominæ & Dei Matris, cognomento Lemborum.* Alibi dicitur, τὰ
„ Λέμβων, & in monte proxime Smyrnam ſitum eſſe. Hæc de Diplomatibus
Græcis Orientalibus.

Regni vero Neapolitani & Siciliæ Diplomata non pauca vidimus in Monaſterio S. Baſilii Romæ, & aliquot exſcripſimus: ex iis vero novem ſelegimus, quod aliis præſtantiora videantur, & typis damus, miſſis aliis, quæ minoris pretii videbantur eſſe. Inter illa autem, aliquot αὐτόγραφα, ſive originalia ſunt; ſed vulgari charactere conſcripta; ita ut nihil interſit formam literarum repræſentare: ſunt enim eodem aut ſimili calami ductu exaratæ, quo ſpecimina alia duodecimi ſæculi, quæ ſupra Libro quarto retulimus, Græci enim Calabriæ & Siciliæ, quod jam obſervavimus, a vulgari cæterorum Græcorum ſcribendi more non deflectebant. Diploma tamen Rogerii Regis a Tachygrapho Regio anno Chriſti 1139. ſingularibus illis Tachygraphorum ductibus, non ſemel ſupra memoratis, conſcriptum eſt. Ipſumque ideo cum propria characterum forma tribus in Tabulis in ære inciſis exhibendum duximus, ſecundum exemplar cuſum, a Reverendiſſimo Patre D. Petro Mennitio Ordinis S. Baſilii Præfecto Generali mihi oblatum: nam autographum nec ego, nec ipſe fortaſſe vidit. Qui autem primùm in ære incidi curaverunt, formas examuſſim ſequuti, ne quidem qua de re ibi agatur, ob ſcripturæ ſingularitatem, intellexerant. Omnia tamen, nec ſine difficultate, legimus. Alia vero hujuſmodi Diplomata quæ vidimus, non autographa omnia ſunt;

ſed plerumque ex autographo ſtatim exſumta. De ſingulis porro Diplomatibus quædam prælibanda & explicanda ſunt.

PRIMUM INSTRUMENTUM anno 1099. datum eſt, in gratiam Monaſterii S. Joannis Theriſti. Cum enim Joannes quidam Moſchatus vineam Monaſterii fraude ſubripere & ſuam facere vellet, Monachumque nomine Pancratium Eunuchum pactione perpuliſſet, ad teſtimonium pro ſe ferendum, eaque techna optatum conſequutus, deinde promiſſa Eunucho Monacho non ſolveret; indignatus ille fraudem aperuit. Quamobrem iterato ea de re judicio, Moſchatus, dolo partum prædium reſtituere juſſus eſt. In hoc autem inſtrumento obſervandæ juris formulæ, quæ tunc in Calabria ſervabantur. Ibi memoratur Joannes Epiſcopus Squillacenſis, in cujus Diœceſi erat Monaſterium S. Joannis Theriſti de Stylo. Is autem vocabatur Joannes de Nicephoro, Canonicus olim & Decanus Melitenſis Eccleſiæ, *electus*, inquit Ferdinandus Ughellus, *hujus Eccleſiæ primus Latinorum Epiſcopus* 1096. *Rogerius enim Siciliæ & Calabriæ Comes cum uxore ſua Adelaſia valde condolens, quod in hac Squillacenſi civitate, Latina nondum exſtaret Eccleſia, conſilio Epiſcoporum Caſſanenſis Saxonis, Arugerii Catanenſis, Stephani Mazarenſis, Engerlandi Agrigentinenſis, Rogerii Syracuſani, necnon S. Brunonis & fratris Lavini Eremitarum, Latinum Epiſcopum fundavit atque dotavit, ac Joannem de Nicephoro Epiſcopum delegit.* Nominatur ibidem Nicolaus Maleïnus Authentes ex illuſtri Maleïnorum familia, Malenos vocat Pandulphus Colenuccius. Is ipſe fortaſſe Nicolaus Maleïnus eſt, qui anno 1105. Archiepiſcopus Roſcianenſis fertur Libro IV. Cap. IV. & a Ferdinando Ughello inter Archiepiſcopos Roſcianenſes omiſſus fuit, ut & multi alii, qui ex ſimilibus Inſtrumentis quotidie eruuntur. In hoc Diplomate mire vitiatum Græcæ linguæ uſum deprehendas, ut & in ſequentibus: nos ad fidem Exemplaris, ne graviſſimis quidem mendis ſublatis, omnia edimus.

SECUNDUM INSTRUMENTUM anno 1112. emiſſum eſt a Berta Comitiſſa Loritelli: quæ rogante Chriſtodulo tunc Siciliæ Amira, ſive ut vulgo vocitant, Amirali, Eccleſiam ipſi Amirali tradit, Monaſterio Novæ Hodegetriæ, cujus ipſe tunc vices agebat, offerendam. Erat autem Nova illa Hodegetria, ſic dicta, ut jam monuimus Lib. 1. Cap. 6. quia ejuſdem nominis Monaſterium Conſtantinopoli erat; nimirum Μονὴ τῆς Θεοτόκου τῶν ὁδηγῶν, vel ὁδηγητρίας, *Hodegetriæ*, ſive *deductricis.* Quapropter hoc Calabrenſe Monaſterium Novæ Hodegetriæ vocabatur, ratione Conſtantinopolitani illius vetuſtioris, ut videtur. De hoc Monaſterio mox fuſius agetur. Hic mentio occurrit Chriſtoduli Amiræ & Protonotarii qui frequenter in ſequentibus Diplomatibus memoratur, & anno 1139. Protonobiliſſimi titulo & honore donatur a Rogerio Rege. Is ipſe in Diplomate Bertæ, & in ſequenti Rogerii Regis, dicitur Amira & Protonotarius. Alius item apud Rocchum Pyrrhum memoratur, qui Amiras ſimul & Protonotarius appellatur. Inter ſubſcriptiones Græcas una exſtat Latine exarata, *Ego Johannes Preſbyter teſtis ſum.* Nam in his nationibus olim Græce loquentibus, jam promiſcuus eſſe ceperat Latinæ linguæ uſus. Apud Ferdinandum Ughellum eſt aliud inſtrumentum Latine, anno 1122. ubi eadem ipſa plerumque nomina, quæ in hoc Diplomate, leguntur: qui autem hic dicitur, Ασκηγτῖνος Πορτζέλλης, ibi vocatur, *Aſquitinus Porcellæ.* Alia item nomina Græcis hujus inſtrumenti ſimilia ibidem habentur.

TERTIUM INSTRUMENTUM, datum anno 1130. ex apographo Aureæ bullæ ejusdem Rogerii Regis exscriptum est. Quod apographum quinquaginta circiter annis post datam Auream bullam exaratum, multorum testimoniis & subscriptionibus munitum fuit. Hæc porro Aurea bulla data fuit in gratiam Monasterii Novæ Hodegetriæ, de quo superius, ad confirmandam ipsi omnium, quæ quomodocumque adeptum fuerat, prædiorum bonorumque possessionem. Ibi memoratur Christodulus Amiras & Protonotarius, quasi Monasterii augendi & ditandi studiosus, ut in secundo, quod est Bertæ Comitissæ, instrumento. Monasterium vocatur νέας ὁδηγητρίας τοῦ πατρὸς, *Novæ Hodegetriæ Patris.* Dicitur autem Monasterium νέας ὁδηγητρίας, sive νεοδηγητρίας, q. d. *Novæ deductricis*: quia Constantinopoli aliud Monasterium erat, τῆς θεοτόκου ὁδηγητρίας, *Deiparæ Hodegetriæ*, ad cujus differentiam hoc Calabrense Monasterium, ad illius instar fundatum, νέας ὁδηγητρίας vel νεωδηγητρίας vocatum est. Illud autem Constantinopolitanum, τῶν ὁδηγῶν vel ὁδηγητρίας dictum, a Pulcheria Augusta structum fuisse narrat Theodorus Lector: alii dicunt a Michaële Theophili & Theodoræ filio; sed antiquius esse multorum testimoniis veterum asseritur. In eodemque ipso Monasterio Imaginem Deiparæ, cum aliis Reliquiis positam, & ab Eudocia Augusta Theodosii Jun. conjuge Jerosolymâ missam narrat Nicephorus Call. L. 24. c. 11. ἔτι δὲ καὶ ὁ τῶν ὁδηγῶν αὐχήσας ἐπωνυμίαν, ἐφ' ᾧ πάλιν τε θείαν ἐκείνης μορφὴν, ἣν Λουκᾶς ὁ ἀπόστολος σανίδι γράψας κατέλιπεν, εὐτυχήσασα, τό τε θεῖον ἐκείνης γάλα, καὶ τὸ ἱερὸν ἄτρακτον, καὶ τὰ τοῦ σωτῆρος σπάργανα ἐθησαύρισεν, Εὐδοκίας πεμψάσης τῆς βασιλίδος, ἡνίκα δὴ ἀφῖκτο εἰς Ἱεροσόλυμα. *Templum item, quod Hodegorum nomine insigne est, in quo rursum divinam illius* (Deiparæ) *imaginem nacta, quam Lucas Apostolus in Tabula depictam reliquit, & divinum illius Lac, & sacrum Colum, & Salvatoris ipsius fascias, perinde ac thesaurum recondidit: quæ quidem ad eam miserat Eudocia Augusta, cum Jerosolymam profecta est.* Alibi autem ait idem Nicephorus illam Imaginem primò Antiochiæ asservatam fuisse. Ejusdem Ecclesiæ τῶν ὁδηγῶν haud infrequens mentio superius occurrit in subscriptionibus Calligraphorum & alibi: memoratur item passim apud auctores Byzantios, ut pluribus narrat Cangius in Constantinopoli Christiana, p. 88. & sequentibus.

Cur autem ὁδηγητρίας nomen habuerit non omnino constat: alii ita appellatam volunt, nempe, deductricem, quod duobus cæcis Deipara apparuerit, atque ad Ecclesiam deductis visum restituerit. Codinus de originibus Constantinopolitanis ideo τῶν ὁδηγῶν vocatam ait, quod antea cæcorum multorum domicilium ibi fuisset, qui in fonte ibidem posito sese abluentes visum recipiebant: alii nec felicius, quod Angelis tutelaribus dedicata esset. Ego vero cum laudato viro Cangio potius credam, sic dictam fuisse, quod cùm Deiparæ illa imago, a S. Luca depicta, summopere apud Byzantios coleretur, nullam adversus hostes expeditionem susciperent Imperatores atque Duces, quin prius eam salutassent, ac quasi viæ expeditionisque ducem implorassent. Ibidem autem ita pergit Cangius: *Quod hoc loco videtur indicare Zona-*
» *ras p.* 133. *scribens Bardam Cæsarem moturum in Agarenos Cretenses,* πρὸς τὸν ναὸν
» τῶν Ὁδηγῶν κεκλημένον, in Templum Hodegorum profectum, τῇ θεομήτορι συν-
» ταξόμενον, una cum Deipara expeditionem suscepturum. *Neque fere aliter*
» *verba Scylitzæ interpretatus est Xylander,* ubi de Barda: πρὸς τὸν τῆς θεοτόκου ναὸν
» τῶν Ὁδηγῶν φοιτήσας, ad Deiparæ fanum, quod Hodegon dicebatur, quod

eam ſibi itineris ductricem votis ſolebant conciliare, acceſſit. *Continuator Theophanis lib. iv. num. xlj. de eodem Barda :* πρὸς τὸν τῆς στρατηγίας δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου ναὸν, ὡς οὕτω δὴ ὁδηγοὶ κατονομάζεται, προσφοιτήσας, *&c. Et ſane vox,* συνταξόμενον, *apud Zonaram, videtur indicare, eam eſſe Deiparæ imaginem, quam Imperatores in bellicas expeditiones ſecum educebant :* ἡ τῆς θεομήτορος εἰκὼν, ἣν οἱ βασιλεῖς Ῥωμαίων ποιοῦντες συστρατηγόν. Deiparæ imago, quam Romanorum Imperatores belli ſociam aſciſcunt, *ut eſt apud Nicetam in Murz. num.* I. *ubi de Deiparæ imagine, quam a Francis & Latinis captam ait in eo prælio, quo ab iis ad Phileam ſuperatus eſt : de qua ſic Villeharduinus noſter, n. cxix.* A l'aïe de Dieu fu deſconfiz l'Empereor Morchuflex, & dut eſtre pris ſes cors domaines, & pardi ſon gonfanon Imperial, & une ancone qu'il faiſoit porter devant lui, où il ſe fioit mult, il et li autre Gré. En cele ancone ere Noſtre Dame formée. *Id eſt,* Deo juvante fuſus eſt Murzuflus Imperator, ac pene ipſe ab hoſtibus captus eſt ; perdiditque vexillum imperatorium, & Imaginem quam ante ſe deferri faciebat, cui confidebat plurimum, ut & cæteri Græci. In hac vero imagine expreſſa erat Deiparæ figura. *Verum ſi quod ait Albericus, ubi de hoc prælio, fidem aliquam meretur, quod vix putem, aliam fuiſſe ab Hodegetria prorſus conſtat.* In his *quippe, ut ille ait,* fabrefacta eſt Majeſtas Domini, & imago B. Mariæ, & Apoſtolorum cum reliquiis in ea poſitis. Ibi eſt Dens, quem in pueritia mutavit Jeſus : & ibi habetur de Lancea qua in Cruce fuit vulneratus, de Sindone, & de triginta Martyribus. Hanc Yconiam cum in præliis ferre eſſent ſoliti, nequaquam antea potuerunt ab hoſtibus ſuperari. *At ſi imago illa eſt, quam Balduinus ipſe ad Eccleſiam Ciſtercienſem mittere decreverat, ut teſtatur in Epiſtola, quam ad Abbatem Ciſtercienſem ſcripſit de urbis expugnatione, vel ſi tum eadem Venetias translata eſt ab Henrico Dandulo Duce, ubi & aſſervari dicitur a Rhamnuſio, alia ſane eſt ab Hodegetria, ſiquidem ad poſtremam uſque urbis expugnationem Conſtantinopoli perſtitit.*

Hæc ille docte ſuo more ediſſerit : atqui imaginem illam, quæ in bellis deferri ſolebat, aliam ab Hodegetria eſſe colligere debuit. Non erat enim quod in loco Zonaræ interpretando ſe diſtorqueret ac dubium ea de cauſa moveret. Etenim illud, πρὸς τὸν ναὸν τῶν Ὁδηγῶν κεκλημένον, τῇ Θεομήτορι συνταξόμενον, non ſignificat Bardam Cæſarem, *in Templum Hodegorum profectum eſſe una cum Deipara expeditionem ſuſcepturum,* vel Imaginem illam educturum, ut opinatur ipſe ; ſed Bardam Cæſarem, *in Templum Hodegon profectum eſſe, Deiparæ valedicturum, eique ſe commendaturum.* Vox quippe συντάξασθαι, maxime apud Eccleſiaſticos Scriptores, ſignificat, alicui valedicere ante profectum, & ei ſe commendare. Hinc Heſychius, συντάξασθαι, ἀσπάσασθαι, *ſalutare, valedicere.* Sic Athanaſius in Apologia contra Arianos, p. 171. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τοιαῦτα γέγραφε. ἐγὼ δὲ δεξάμενος ἀνῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην συντάξασθαι τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ. *Has igitur literas ſcripſit Imperator : quibus acceptis Romam redii, Eccleſiæ & Epiſcopo valedicturus.* Sic igitur haud dubie explicandus Zonaræ locus : quo poſito nulla difficultas ſuberit, palamque erit Hodegetriam, aliam eſſe ab Imagine Deiparæ, quæ ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis ad expeditiones militares deducebatur. Ad hanc autem Hodegetriam Imperatores ac Duces in bellum exituri ac Deiparæ opem imploraturi accedebant : atque etiam poſt partam victoriam in Hodegorum Templum ſe conferebant, ut gratias agerent & fauſtum exitum Deiparæ ad-

ſcriberent, ut pluribus narrat, multiſque exemplis confirmat laudatus Cangius ibidem.

Inſtar illius Conſtantinopolitanæ Hodegetriæ, aliæ ejuſdem nominis fundatæ ſunt, nempe Hieroſolymitana quædam, de qua Anonymus de locis Hieroſolymitanis, cap. VII. Aliam item dicunt exſtare in Sicilia. At ſecundùm Conſtantinopolitanam illam, nulla inſignior Calabrenſi illa Deipara Hodegetria in Monaſterio ejuſdem nominis RR. PP. S. Baſilii: cujus meminit Cardinalis Sirletus in epiſtola præfixa Liturgiæ S. Marci, vocatque Hodegetriam, quam Itali *de lo patire* vulgo vocant, a quodam Nilo conditam undecimo ſæculo: qui Nilus alius eſt a magno illo Nilo Roſcianenſi, qui in Monaſterio Cryptaferratenſi proxime Romam diem clauſit. Vocatur autem a Sirleto, *de lo patire*, apud Ughellum *de Patiro*, vel, *de Patirio.* Quod haud dubie factum ex Græco νέας ὁδηγητρίας τοῦ πατρὸς, ut aliquoties legitur in Diplomate Rogerii Regis, de quo nunc agimus. Ex illo τοῦ πατρὸς factum, *de lo Patire*, vel melius *de Patirio*; nam ſic plerumque nuncupantem audivi R. Patrem Mennitium ejuſdem Ordinis Præfectum Generalem. Cur autem ita vocetur non conſtat. Crederem ortum vocabulum eſſe a Patre Nilo Monaſterii conditore, qui per antonomaſiam *S. Pater* vocabatur. Etenim in hiſtoria fundationis ejuſdem Monaſterii a Ferdinando Ughello ex vetuſtis Monaſterii monumentis publicata legitur: *Viſitur adhuc, & grandi circumjacentium incolarum veneratione colitur cella Sancti Patris Nili in locis iſtis, quam Monachi ſequentes, Cryptam Sancti Patris vocant ex antonomaſia.* An hæc vera ſit denominationis origo ex vetuſtis Diplomatibus æſtimare poterunt Monachi iſtic degentes: nam ut ibidem ſubjungit Carolus Blaſcus Canonicus Roſcianenſis, a quo Ferdinandus Ughellus illam notitiam accepit: *Illud* [Monaſterium] *ingentibus privilegiis ac divitiis Rogerius Comes Calabriæ, & alii Normanni Principes nobilitarunt. Plura & pene innumera monumenta in membranaceis, tum Græcè tum Latinè ſcripta, propriis libuit oculis uſurpare.* Ex his autem monumentis duo ille Latinè protulit, apud Ughellum ibid. nos item duo; nempe Bertæ Comitiſſæ Loritelli anno 1112. & Rogerii Regis, de quo nunc agitur: quæ omnia ad Monaſterium Novæ Hodegetriæ de Patirio pertinent.

Qui hujus Monaſterii Hegumenus ſeu Abbas erat cum hæc Rogerii Bulla Aurea data fuit, anno videlicet Chriſti 1130. Lucas vocabatur, ut in ipſo Diplomate fertur, κυρὸν Λουκᾶν, τὸν καὶ νεωστὶ τὴν προστασίαν δεξάμενον παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν ἐν ταύτῃ τῇ σεβασμίᾳ μονῇ. *Domnum Lucam, qui nuper ab Imperio noſtro hujus Monaſterii præfecturam accepit.* Unde corrigendus prorſus videtur Ferdinandi Ughelli catalogus Abbatum ejuſdem Monaſterii, ad Roſſanenſes Archiepiſcopos, p. 388. *Cæterum*, ſic ibidem, *Patiri regulares Archimandritæ in monumentis ejuſdem hi tantum nobis fuerunt obſervati. Lucas primus Abbas ſeu Archimandrita, Bartholomæus anno 1122. Coſmas deinde Archiepiſcopus Roſſanenſis. Nicodemus anno 1196. &c.* Hæc ſane Ughelli ſeries nec cum Diplomatibus noſtris, imo nec cum ſuis, quæ ibidem adfert, conſentit: ut liquidum erit ex nuda, brevique rei enarratione. Nilus Monaſterium S. Mariæ Novæ Hodegetriæ condidit anno Chriſti circiter 1090. & ut credere eſt aliquot poſtea annis abſolvit: ut ex hiſtoria fundationis ejuſdem Monaſterii ab Ughello allata conſpicuum eſt. Vide col. 385. Anno autem 1104. Indictione duodecima Rogerius Comes ſigillum fecit in gratiam ejuſdem Monaſterii, traditque

que Bartholomæo tunc Abbati, ut ibidem legitur, col. 385. *Sigillum factum est ex nostra parte Rogerio Comite Calabriæ & Siciliæ, & datum est tibi Patri spirituali meo Domino Bartholomæo venerabili Abbati Abbatiæ sanctæ Dei Genitricis Virginis Mariæ Odigitriæ Ursianam in mense Septembris, Indictione duodecima. M. C. IIII.* Annus vero cum Indictione plane consentit. Hoc autem sigillum anno Christi 1122. Indictione 15. renovatur ibid. col. 387. anno autem 1112. Berta Comitissa Loritelli sigillum, sive instrumentum de quo superius, in gratiam ejusdem Monasterii dedit, Bartholomæo item Abbate, ut ibidem fertur. Anno 1122. aliud Instrumentum datur a Ferdinando Ughello allatum ibidem col. 388. eodem administrante Bartholomæo, ut legitur ibidem. Anno autem 1130. datur a Rogerio Aurea Bulla, de qua nunc agitur, cum Lucas Monasterii administrationem & Hegumeniam nuper accepisset. Liquet igitur Bartholomæum ante Lucam Hegumeniam Monasterii Hodegetriæ gessisse. Cosmas vero Lucæ successor, eumdem excepit ante annum 1149. ut patet ex cujusdam Instrumenti excerpto apud eumdem Ughellum col. 389. *Ex quo Cosmas*, sic ibidem, *tunc venerabilis Archiepiscopus Rossanensis ante annum quadragesimum quando præerat Ecclesiæ Patiri, injuste & sine judicio auctoritate sua tantum dirogaverat.* Instrumentum autem illud datum est anno 1189. ut ibidem fertur; unde si demas annos 40. jam anno 1149. Monasterio Hodegetriæ præfuisse Cosmam reperies: quandonam autem cœperit, ac Lucam exceperit, nondum exploratum est. Idem porro Cosmas Aureæ Rogerii Bullæ apographo, sive ἰσοδυνάμῳ, subscribit infra, cum Archiepiscopus Rossanensis esset, ut ibidem dicitur. Hinc vero patet Apographum istud, quod Romæ exsumsimus, annis circiter 50. post datam Auream Bullam exaratum fuisse: quæ Aurea Bulla, ut supra dictum est, anni 1130. notam præfert.

Observandum est Græcos cuiusvis dignitatis Imperatores, Reges, Episcopos, Duces, Principes, atque etiam idiotas, cum Acta publica, vel privata edunt, & violatores diris devovent, maledictionem Sanctorum trecentorum decem & octo Patrum transgressoribus apprecari; videlicet Nicænorum Patrum, qui 318. numero primam œcumenicam Synodum anno 325. celebrarunt. Sic in hac Aurea Bulla Rogerii Regis legitur, καὶ τὴν ἀρὰν ἔχειν τῶν τιη'. ἁγίων θεοφόρων πατέρων: *Et maledictionem Sanctorum Deiferorum, 318. Patrum incurrant.* Similiterque Librarii, ut improbas furum manus arceant, eamdem maledictionem subripientibus Libros immittunt.

Hic memorantur aliquot Familiæ, quæ videntur Nortmannicæ originis esse, Cleremontis, videlicet, & Grantemanil: ad hanc enim usque diem, familia quædam, nomine *Grentemenil*, exstat in Normannia.

QUARTUM INSTRUMENTUM, anno 1131. datum, est Philippi filii Leonis Logothetæ & magni judicis totius Calabriæ. Logothetæ autem inter Officiales aulæ Constantinopolitanæ erant, qui ærarii curam gerebant, magnus vero Logotheta, ærarii generalis præfectus: qua de re vide Cangium in Glossario mediæ & infimæ Græcitatis. Datum est autem Diploma in gratiam cujusdam Joannis Presbyteri, Potamiti filii, cui subrepta a Riccardo de Garen bona restituuntur. Observatu dignum est, Instrumenti violatoribus & transgressoribus indici pœnam 76. nomismatum pro Capella Regia solvendorum.

QUINTUM INSTRUMENTUM est Gerasimi Abbatis

Monasterii SS. Petri & Pauli. Quæritur autem an idem ipse Gerasimus sit, qui apud Rocchum Pyrrhum Libro quarto, duo Monasteria nomine Sanctorum Petri & Pauli fundasse dicitur: aliud SS. Petri & Pauli de Itala vel Gittala anno 1093. ut patet ex Sigillo sive Diplomate Rogerii Siciliæ Comitis ibidem; aliud autem SS. Petri & Pauli de Agro, anno Christi 1117. ut ex Rogerii ejus filii Diplomate eruitur. Eumdem ipsum Gerasimum esse qui ambo illa Monasteria, nomine SS. Petri & Pauli condidit, existimat Rocchus Pyrrhus, ductus nominum tum Abbatis, tum Sanctorum *Titulariorum*, similitudine: quibus etiam ætas consentit. Hæc porro omnia in Gerasimum etiam nostrum quadrant, verum an idem ipse Gerasimus vel alius cognominis sit is, qui in hoc nostro Diplomate memoratur, affirmare non audemus. Rem mittimus Siculis & Calabrensibus, quibus ad eam explorandam otium & facultas est: nobis enim procul positis non licet Instrumenta locorum evolvere. Gerasimus igitur Monasterii SS. Petri & Pauli de Spanopetro, cujus item inferius in duobus Diplomatibus mentio habetur, fundator & Abbas, hujusce Monasterii bona mobiliaque recenset; vasa videlicet tum sacra, tum alia ad quodvis ministerium deputata, vestes similiter aliaque, quorum vocabula, plerumque ignota & Regionis istius propria, partim augurando vertimus, partim Latinè ut in Græco exstabant expressimus. Libros etiam omnes Monasterii minutatim recenset, ac Bibliothecæ suæ non admodum numerosæ catalogum texit, sed quia inter Libros hujusmodi non pauci sunt, quorum nomina intelligere & explicare non ita facile est, hic de singulis iis, quorum non obvia notitia est, pauca dicenda sunt.

Τετραευάγγελιον, est Liber quatuor Evangeliorum: hic autem de quo agitur in Diplomate, aureis Capitulis ornatus erat, καὶ τὸ ἐνδυμάτιον φούφουνδον, & *operimentum erat Phuphundum*: est autem φούφουνδον, panni serici genus.

Εὐαγγέλια ἐκλογάδια sunt Libri Evangeliorum per annum. Vocantur autem ἐκλογάδια, quia pro temporis & solemnitatum ratione Evangelia illa delecta sunt.

Κοντάκια, sive κονδάκια, erant volumina sive rotuli, seu folia oblonga parvo baculo rotundo hærentia ipsique circumvoluta, de quibus actum est Lib. 1. Cap. 4. Dicitur etiam paruum contacium, κοντακάριν.

Πραξαπόστολον est vox abbreviata pro, αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων, quæ apud Græcos medii & infimi ævi admodum frequentatur.

Συναξάρια sunt vitæ Sanctorum in compendium redactæ pro Chori & Ecclesiæ usu.

Εὐχολόγιον, *Euchologium*, est Liber precum in Liturgia & aliis functionibus Ecclesiasticis recitari solitarum.

Μακαρισμάρια, sunt Libelli beatitudinum Evangelicarum, quibus preces quædam interseruntur. Μακαρισμάρια vero σὺν φωταγωγικοῖς, id est, *Macarismaria cum precibus vespertinis*: nam φωταγωγίαι preces vespertinæ sunt.

Στιχηράρια sunt Libri in quibus scribuntur versus Officii Ecclesiastici prolixiores, de quibus vide Jacobum Goarum in Notis ad Euchologium.

Τριώδια sunt Libri Officiorum a Septuagesima usque ad finem Quadragesimæ: hoc item nomine vocabatur Liber Officiorum a Paschate usque ad Pentecosten; ut in Diplomate Gerasimi dicitur, Τριώδια β'. τὸ ἓν τῆς τεσσαρακοστῆς, καὶ ἕτερον ἀπὸ τοῦ πάσχα ἕως τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς: id est, *Triodia duo; aliud Quadragesimæ; aliud a Paschate usque ad sanctam Pentecosten.*

Ἀναςάσιμα, sunt Libelli chorales pro Paschatis diebus.

Κατάνυκτικὸν, est Libellus precum, ex compunctione cordis emissarum, eodem sensu apud Rocchum Pyrrhum in Diplomate Sabæ mox memorando legitur: *Codices Juris Canonici tres, Martyrologia duo totius anni, Catanystica* (l. *Catanyctica*,) *Menæa totius anni*.

Παρακλητικὸν, est etiam Liber Ecclesiasticus, pro toto anno, ad quem in aliis Græcorum Libris Ecclesiasticis plerumque remittitur. Dicitur autem παρακλητικὸν sive *consolatorius Liber*, quia Lectiones ibi positæ ad consolationem aptæ; vel etiam *hortatorius Liber*, quia frequenter peccatores ad pœnitentiam hortatur.

Τυπικὸν, est Liber Ritualis, in quo assignantur omnia per annum in Choro agenda, legenda, canenda, &c.

Σχηματολόγιον, est Liber, in quo continetur ritus dandi habitus iis, qui Monasticam vitam amplectuntur.

Ὡρολόγιον, est Liber diurnus pro horis Officii recitandis.

Εἱρμολόγιον, est Liber continens hymnos pro Festis Domini ac B. M. Deiparæ, aliisque per totum annum.

Deindeque agros, fundos & vineas Monasterii pari accuratione describit: tum rustica omnia vasa instrumentaque adjicit, quorum plerumque nomina, his regionibus propria, aut divinando vertimus, aut ut Græcè jacebant Latinè scripsimus. Eadem pene forma descriptum Diploma cujusdam Sabæ Abbatis S. Pantaleonis, adfert Rocchus Pyrrhus in Sicilia sacra Notitia IV. p. 55. ex Græco Latine versum a Constantino Lascaris, ubi suppellex tota Monasterii minutatim enumeratur cum Libris omnibus. Sed mendis innumeris respersum est Instrumentum; exempli causa *Retroevangelium* legitur pro *Tetraevangelium*: ibidemque ad hæc verba: *Item dono Imagines perpulcras, & coopertas auro; & Templum pulcrum*, notat Rocchus Pyrrhus ad marg. *Templum quod ædificaverat*. Ignorans scilicet Τέμπλον Græcè, sive *Templum*, non Ecclesiam significare, sed ciborium Altaris, ut vel ipsa series declarat. Cætera recensere non est præsentis instituti. Gerasimus igitur Abbas jam senex, ut ipse declarat, & ætate provectus, hoc ceu Testamentum edit: Theodulumque Monachum, quem sibi successorem ante designaverat, utpote transfugam & tali munere indignum, abdicat: & ita clauditur Instrumentum.

SEXTUM INSTRUMENTUM, quod ad fidem Archetypi Tribus in Tabulis eadem characterum forma delineatum exhibemus, expressum est ex Bulla Rogerii Regis Siciliæ & Calabriæ: qua Christodulum Amiram de quo supra, in strenue navatæ operæ & officiorum mercedem, Protonobilissimum declarat. Nobilissimorum dignitas jam inde a tertio sæculo occurrit; sed prisce Imperatorum filiis & Cæsaribus tantum dabatur: deinde etiam aliis magnatibus & Imperatoriæ aulæ Ministris collata deprehenditur. Postea vero Protonobilissimorum dignitas creata fuit: qui Protonobilissimi inter nobilissimos primi, & multi numero erant, ita ut Protonobilissimorum mentio frequens in historiis sit, etiam in Sicilia & Calabria perinde atque in Oriente. Hinc fortasse est, quod inter familias Regni Neapolitani, Sedis, ut vocant, Capuanæ, Protonobilissimorum quædam familia recenseatur; puta quod a quodam Protonobilissimo originem ducat. Monogramma in secunda Tabula positum legere nequivimus: atque opinor id frustra tentabunt alii, nisi alterius instrumenti ope; ita perplexe descriptum est, & for-

taſſis non accurate expreſſum. Annus ab Incarnatione non ita nitide ſcriptus eſt : ſed cum nota ſic legatur, ἀπεδόθη μηνὶ ἀπριλλίῳ ἰνδ. β'. ἀπὸ τῆς θεοφυτίας, (ſic non θεοφυτίου legas,) *Datum eſt menſe Aprili Ind. ſecunda, anno a Dei ſive Chriſti ortu*, licet nota anni literis numeralibus conſtans, perplexe jaceat; ex Indictione tamen liquet eſſe annum 1139. in quem cadit ſecunda Indictio. Tunc autem jam ab annis ſaltem 27. Chriſtodulus Amiræ dignitatem & munus obtinebat : nam in Diplomate Bertæ Comitiſſæ Loritelli, anno 1112. Amira dicitur. In Tabula, Regis nomen habetur, fortaſſe propria ejus manu notatum ſic, Ε. Ρογέριος ἐν χριστῷ δεσπότης, *Ego Rogerius in Chriſto Deſpotes.* Tres autem literæ infra poſitæ Ρ'. Μ'. β'. non video quid aliud ſignificare poſſint, quam Ρογέριος μέγας βασιλεὺς, *Rogerius magnus Rex* : quamquam res non vacat difficultate : nam Reges Siciliæ & Regni Neapolitani nomine βασιλεὺς uti non ſolent in Diplomatibus Græcis; ſed ῥὶξ vel ῥὴξ appellantur, ex Græcorum conſuetudine, qui nonniſi Imperatores Conſtantinopolitanos βασιλέας nuncupabant: quod ſi interdum Occidentales Imperatores, ut Carolum Magn. & Ludovicum βασιλέως nomine appellaverint, id ex adulatione, quod eorum ope indigerent, admiſerunt. Cæteros autem omnes, ῥῆγας vocant : qua in re Siciliæ & Neapolis Reges in Græcis inſtrumentis, Orientalibus Græcis morem gerentes, nomine ῥὴξ aut ῥὶξ tantum utebantur. Unde in alio quodam Baſilianorum inſtrumento, Fredericus Imperator & Rex his titulis inſignitur : Τὸν Μάρτιον μῆνα εἰς τὴν εἰκοστὴν, τῆς ἰνδίκτου τρίτης· ἔτος ἑξακισχίλια ἑπτακόσια πεντήκοντα τρία, ἔτει τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας χίλια διακόσια τεσσαράκοντα ε'. βασιλεύοντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Φρεδερίκου θεοῦ χάριτι ὑπερλαμπροτάτου βασιλέως Ρωμαίων, τῆς Ιερουσαλὴμ καὶ Σικελίας Ριγός· τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτει εἰκοστῷ πέμπτῳ· τοῦ δὲ Ριγάτου Ιερουσαλὴμ ἔτει κα', καὶ τοῦ Ριγάτου Σικελίας ἔτει κθ'. Hoc eſt, *Menſis Martii 20. Indict. 3. anno 6753. Incarnationis vero 1245. imperante Domino noſtro Frederico Dei gratia præclaro Imperatore Romanorum, Jeruſalem & Siciliæ Rege. Imperii ejus anno 25. Regni Jeruſalem anno 21. Regni Siciliæ anno 29.* Verum etſi βασιλέως nomen Reges Siciliæ vulgo non uſurparent, frequenter tamen ubi de ſe loquuntur, βασιλεία ἡμῶν, *Majeſtas noſtra*, ſive, *Imperium noſtrum*, dicunt; quod idipſum fere valet ac ſi ſeſe βασιλέας appellarent : atque ideo fortaſſe hic primam cujuſque vocis literam tantum adhibuit Rogerius, quia ſibi debitam eſſe βασιλέως μεγάλου appellationem putaret, quam tamen ut inſolentem diſerte ſcribere noluerit. Verum hæc conjectando ſolùm dicimus, certiora amplexuri, ſi quando offerantur. Voces ibidem, δεσπότου, σωτῆρος, δύο, τοῦ μεγαλοδεσπότου, πρεσβυτέρας, πρόσωσιν προστάξας, πρᾶξαι, τραπέζης, otioſi hominis ludus eſſe videntur, nullum enim ſenſum exhibere poſſunt.

SEPTIMUM INSTRUMENTUM, anno 1144. datum, eſt Leonis Maleïni Ducis Styli & Hieracis, ex antiqua Maleïnorum familia: qui obortam Eremitas inter & Monachos S. Joannis Theriſti litem componit. Eſt autem Monaſterium S. Joannis Theriſti caput Monaſteriorum Ordinis S. Baſilii in Calabria.

OCTAVUM INSTRUMENTUM, anno 1165. editum, eſt Philippi cujuſdam Brulli filii, qui facultates ſuas ac ſeipſum Monaſterio S. Joannis Theriſti offert, Monaſticamque vitam amplectitur, Cypriano Abbate tunc Monaſterium adminiſtrante. Singulare eſt quod inter Libros ab ſe Monaſterio oblatos Librum Apoteleſmatices ſive Genethlialogiæ offerat, quem ſic enuntiat, καὶ ἄλλο βιβλίον παλαιὸν κατὰ ἀστρονόμους, ἔχον γενέθλια, *Librum vetu-*

ſtum ſecundùm Aſtronomos, habentem Genethlia. In hoc item Diplomate habentur verba quædam Græco-barbara, iſtis in partibus uſitata, quæ divinando plerumque interpretati ſumus.

NONUM INSTRUMENTUM, anno 1185. editum, eſt Nicolai Luatri, itemque Leonis ac Joannis fratrum ejus, qui Monaſterio SS. Petri & Pauli de Spanopetro fundum offerunt, Paphnutio Abbate tunc Monaſterium adminiſtrante.

Sequitur poſtea Index Græcus CONSTITUTIONUM IMPERIALIUM SICULARUM Frederici II. Imperatoris & Siciliæ Regis: quæ in Codice Regio 3370². habentur Græce. Eædem vero Conſtitutiones a Frid. Lindenbrogio Latinè editæ fuerunt Francofurti anno 1613. prout Latinè primùm datæ, & a Petro de Vineis Capuano, quo Cancellario Fredericus II. utebatur, conſcriptæ fuerant. Conſuetudines autem illæ Latinè ſcriptæ, anno ſalutis 1221. datæ ſunt, ut in nota ad calcem poſita declaratur his verbis. *Actum ſolenni conſiſtorio Melfienſi, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo vigeſimo-primo, menſe Auguſti, Indictionis quartæ : inſinuatum vero menſe Septembri, ſequentis quintæ Indictionis, amen.* Græcæ autem Friderici Conſtitutiones Imperatoriæ Siculæ, quæ inſcribuntur, βασιλικαὶ διατάξεις, poſt Latinas datæ videntur : nam etſi in Latinis multæ Rogerii & Guillelmi Regum Siciliæ leges cum Friderici Conſtitutionibus admixtæ ſint, auctiores tamen ſunt Græcæ illæ, quæ Fredericum ſolum auctorem habent, atque pluribus conſtant Titulis : in Latinis quippe, quæ ut diximus non Fredericum modo, ſed etiam Rogerium & Guillelmum Frederici anteceſſores auctores habent, 208. Tituli ſunt; in ſolius autem Frederici Conſtitutionibus Græcis 222. ut quiſque videre poſſit. Quamobrem exiſtimo Fredericum II. Imperatorem & Siciliæ Regem, poſtquam illas Conſtitutiones primùm Latinè dederat, eaſdem poſtea auctiores Græce edi curaviſſe, quia in Sicilia & Regno Neapolitano partim Latine partim Græce loquebantur. Unde factum eſt ut Diplomata Comitum, & Regum, promiſcue Latine & Græce data ſint, ut hodieque in Archivis Siciliæ & Calabriæ aſſervantur. Codex autem Græcus Regius de quo nunc agitur, ex autographo deſumtus eſt, & quidem paucis poſt datas Imperatorias Conſtitutiones annis, & adhuc imperante & in Sicilia regnante Frederico Secundo, ut tum ex forma characteris liquet, tum etiam ex notis, quas ſubinde inſerit Scriba, prima manu ac minio deſcriptis, nempe, Βασιλεὺς Φρεδερίκος, ἀεὶ αὔγουστος, Ἰταλικὸς, Σικελικὸς, Ἱεροσολυμίτης, Ἀρελατένσης, εὐσεβὴς, εὐτυχὴς, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος, *Imperator Fredericus, ſemper Auguſtus, Italicus, Siculus, Jeroſolymitanus, Arelatenſis, pius, felix, victor, & tropæis ornatus.* Has autem Græcas Conſtitutiones, nondum, quod quidem ſciam, editas, hic publicare non eſt animus: nam id prolixioris eſſet operæ : Indicem autem & Titulos omnes edidiſſe ſatis erit, ut quiſque videat quid in iis contineatur, & in quibus a publicatis Latinis Græcæ differant.

Græcis illis Diplomatibus, atque Conſtitutionum Sicularum Indici, ſubjungere viſum eſt Diplomata quatuor Latine ſcripta, utpote quæ præmiſſis Græcis lucem adferant. Exſtant autem in ſcriniis RR. PP. S. Baſilii Romæ. Primum eſt Frederici II. ejuſdem, Imperatoris & Siciliæ Regis, ſecundùm Mariæ Reginæ. Tertium Urbani VI. Papæ. Quartùm Sixti IV. Papæ. De ſingulis quædam hic prælibanda ſunt.

PRIMUM DIPLOMA LATINUM a Frederico II. Imperatore & Siciliæ Rege datum est anno salutis 1224. in gratiam Monasterii SS. Petri & Pauli de Spanopetro, de quo supra ad nonum Græcum instrumentum actum fuit, Paphnutio tunc Abbate: qui Paphnutius in hoc item Friderici Diplomate memoratus ut Abbas, anno eodem 1224. annum saltem administrationis suæ trigesimum-nonum agebat: nam Diploma Græcum illud, Paphnutio Abbate datum, est anni 1185. si tamen idem ipse Paphnutius, & non alius ipsi cognominis, fuerit.

SECUNDUM DIPLOMA LATINUM, anno salutis 1320. a Maria Jerusalem, Siciliæ, Ungariæque Regina in gratiam Monasterii S. Joannis Theristi, & Archimandritæ sive Abbatis, cujus nomen tacetur.

TERTIUM DIPLOMA LATINUM, anno 1382. datum est Romæ ante valvas Ecclesiæ S. Petri. Estque instrumentum, quo Cyprianus *Archimandritus* Monasterii S. Johannis Theristi, Ordinis S. Basilii, D. Cosmam Crispi de Messana, Procuratorem suum Romæ constituit, ut Camerario Pontificis commune servitium offerret, pecunias solitas Officialibus solveret, necnon Domino Papæ & Collegio Cardinalium; ut præsens adesset ad hæc omnia præstanda, tum etiam ad recipiendas monitiones & sententias excommunicationis, si quæ contra idem Monasterium ferrentur. Inter hæc autem munia hoc notandum est, *Necnon ad visitandum ejus* (Archimandritæ) *nomine limina SS. Apostolorum Petri & Pauli, prout tenetur visitare, &c.* Observandum autem est, hic primum adjici, *Ordinis S. Basilii*, in aliis quippe instrumentis superioris ætatis, quæ hic adtulimus, nomen Monasterii simpliciter scribitur nulla facta ordinis mentione. Quod ideo factum arbitror, quia cum istarum regionum Ecclesiæ Græci ritus essent, nec usque adeo ibi Latinorum ritus & lingua frequentaretur, cum Græcorum Monasteria omnia ejusdem ordinis essent, distinctione opus non erat. Cum autem Latinorum maximeque Mendicantium cœnobia ibidem multiplicata fuerunt, tunc cœptum est Basilianorum Actis ordinis nomen adscribere. Philippus Squillacensis Episcopus hic nominatus, Augustiniani Ordinis, postea a Bonifacio IX. ad Messanensem Archiepiscopatum translatus est anno 1388.

QUARTUM DIPLOMA LATINUM, anno 1473. datum, est Sixti IV. Papæ ad Franciscum Abbatem S. Joannis de Piro Ordinis S. Basilii. Remque continet singularem. Cum enim Monasterium a primæva sua origine Abbatem & Monachos Græcos habuisset, ac *postmodum*, ut ibidem dicitur, *interdum per Abbates Græcos, quandoque per Latinos rectum fuisset*, ac tandem Græci in eodem Monasterio penitus defecissent: cum item populus partium illarum magis Latinè, quam Græcè intelligerent, & Monachorum numerus usque adeo diminutus esset, ut tres tantum a multo tempore Monachi in Monasterio degerent; rogavit Summum Pontificem Franciscus Abbas, ut sibi Monachos ex aliis Monasteriis adscribere liceret, utque Latine in Monasterio suo celebraretur. Cujus petitioni annuens Summus Pontifex, concedit ut Monachos, sive ex Ordine S. Basilii, sive ex alio quovis, dummodo Mendicantium non esset, adsciscat; utque ad usum Romanæ Ecclesiæ divina Officia in isto Monasterio persolvantur. Hoc Diploma, ni fallor, cusum fuit in Italia, sed quia Libellus in quo jacet, in hasce partes nondum allatus fuit, visum est ad calcem Palæographiæ Græcæ Bullam Græcæ linguæ usum abrogantem subjicere.

EX INSTRUMENTIS MONASTERII S. Basilii Romæ, Diploma anno 1099. datum.

Η Πολύσκιλτος τῶν ἀνθρώπων διαγωγὴ, καὶ αἱ βιωτικαὶ τούτων τοῦ βίου μέθοδοι οἴδασιν ἐνδελεχίζειν· μᾶλλον δὲ παμποικίλως περιεργάζειν ξένα τινὰ, καὶ τερατώδη, ἐν τῇ αἰσιούργῳ αὐτῶν γνώμῃ· οὐκ ἐπ' ἀγαθοῖς, ἀλλ' ἐν ἀθέσμοις, καὶ ἀσέμνοις ἐκ τῶν προέσω ἔργοις πολλοὶ ἄνθρωποι χωροῦντες, τοὺς ἰσχυροτέρους ἐν φρονήσει ταῖς αὐτῶν κακομαγγανείαις παιδίζουσι· ὡς τοῦδε τοῦ βίου περιπετὲς, καὶ ἀνώμαλον οἶδε χαρίζειν ἀπ' ἀρχῆς ὡς ὁ μακρὸς, καὶ ἕως ἡμῶν αἰὼν παρεπέμψατο· καὶ συνελὼν εἴπω· ὁ ἐκ τοῦ Μοσχάτου κατὰ σειρὰν καταγόμενος λέγω δὴ Γενέσιος υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Σπαθακούα Μοσχάτου, τὸν καταφυτευθέντα ἐν τῇ τῶν Σαρκῶν τοποθεσίᾳ παρὰ τῶν τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Θερίστου μοναχῶν ἀμπελῶνα, καὶ εἰς ἐμφανῆ ἀχθέντα, καὶ κατασταθέντα ὡς ἔοικε· ἄσπονδον διηνεκῶς πόλεμον ἐνεποίη, ὅπως οἵῳ τρόπῳ ἀφελεῖται τοῦτον, οὐκ ὀλίγας ἐναγὰς, καὶ ζητήσεις ποιούμενος. Ἑωρακὼς οὖν ὡς ἀκαίρως ἐναντίοις ἑαυτοῦ ἔργοις καταψηφιζόμενος, καὶ μηδὲν ὀνούμενος, μηχανᾶται τι τοιοῦτον τῶν ἐλαφροτάτων καὶ τοῦ στερεοῦ φρονήματος ἄμοιρον· μοναχὸν Παγκράτιον, καὶ εὐνοῦχον, τὸ κατὰ σειρὰν τὸν ἐκ τοῦ Ἀττουλίνου, ἐν ἑαυτῷ προσκαλεσάμενος, κέχρηται πρὸς αὐτὸν κόμποις τισὶ τοιούτοις, καὶ ἀπατηλοῖς ῥήμασιν, ὡς εἰ ἐν τούτῳ ἄσμενος ἐπωφελέστατος ἀρωγὸς ἂν γενήσῃ μοι, ὅπως τοὺς ἄλλους πάντας ὑπερπώσωμαι καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ αὐτοῦ ἀμπελῶνος ἐπιτύχω, τοῦ ἀναλαβέσθαι, καὶ ἀφελέσθαι με τοῦτο, πᾶσαν σου ἕτοιμος εἰμὶ κἀγὼ ἐπιθυμίαν ἐκπληρῶσαι. ὅθεν οὗτος ἐκ τὰς ὑποσχέσεις τὸν νοῦν συλληφθεὶς πληρῶσαι συνέθετο. ὅθεν ὁ Μοσχάτος ἐμοὶ Ἰωσὴφ αὐθέντης (ſic) κριτὴς Στύλου προσῆλθεν φάσκων κατὰ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, καὶ ἐνάγων ὡς ἀδικούμενος, τὸ προγονικὸν αὐτοῦ κτῆμα ἀφελόμενοι τυραννίᾳ πεφυτεύκασιν ἀμπελῶνα, τὰ δοκοῦντα ἐν αὐτῷ

VAria & tumultuoſa hominum vivendi ratio, & ſæcularia eorum artificia perpetuo exercentur; imo vero ſtupenda quædā & portentoſa variis modis excogitantur per improbam eorum mētem: non ad bona quadam, ſed ad nefaria & turpia plerique hominum ſe conferentes, iis qui prudentia potiores ſunt fallaciis ſuis illudunt: quemadmodum hujus ſæculi temeritas & inæquabilitas, jam inde a multis retro ſæculis ducta conſuetudine, agere ſolet. Et ut paucis dicam: qui a Moſchato originem ducit; videlicet Geneſius filius Joannis Spathacua Moſchati, vineam a Monachis Monaſterii S. P. N. Joannis Theriſti in loco Sarcorum conſitam, palamque poſitam & conſtitutam uti par erat, implacabili indicto bello, abripere ſuamque facere aſſidue conatur; non paucis ad eam rem oblatis petitionibus adhibitiſque perquiſitionibus. Cum videret igitur, ſe intempeſtivis illis & contrariis moliminibus damnari, nec quidpiam proficere, rem machinatur ſane leviſſimam, ac ſenſu prudentiaque vacuam. Monachum Pancratium Eunuchum, ex Attulino quodam ortum, evocans, ipſum magnificis hujuſmodi promiſſis & fallacibus verbis alloquitur: Si hac in re mihi libens opem tuleris; ut alios omnes ſuperem, & optatam vineam aſſequar, ipſam poſſideam & illis auferam; quidquid in voto habes complere paratus ſum. Iſtis pollicitationibus deceptus ille, annuit. Quamobrem Moſchatus me Joſephum Authentem & Judicem Styli convenit, & de Monachis Monaſterii S. Patris noſtri Joannis conqueſtus, ſe læſum dictitabat; cum ſe paterna poſſeſſione privantes, tyrannideque uſi, vineam conſeverant, & pro libito omnia eodem in loco fecerant, cum nihil ibi portionis vel juris haberent. Siqui-

dem, aiebat, etiamsi ea de re Pater meus & nos sexcentas perquisitiones, & non paucas actiones adhibuerimus, nihil profecimus: nam illi donis sibi assidue conciliantes eos, qui locorum regimen obtinebant, conatus nostros eluserunt, ita ut hactenus nihil acceperimus. Nunc autem Authenti nostro splendidissimoque Comiti nocte dieque supplicantes, prædii nostri possessionem & fructum omnem percipere volumus. Cum autem versuta illorum consilia, propositumque frivolum, quod perficere cupiebant, ego non probe perspectum haberem; Monachos omnes ejusdem Monasterii evocavi. Illi vero cum Præfectis accesserunt; videlicet cum Domno Bartholomæo, qui nuper a Præfecto Hegumeniam acceperat: cum eo erat & Theodulus Oeconomus ejus. Qui cum Moschati objecta audivissent, alii quidem omnes siluerunt: hic vero qui virus in corde latens habebat, turpiter & prorsus nefarie se gerens, respondit his verbis: Ego ante hos omnes ab initio in Monasterio fui, & vineam consevi: meliusque his omnibus scio quomodo, quando & cujusnam locus fuerit: fateorque & notum habeo, locum istum Moschati fuisse, possessionem immemorialem, & paternam hujusce rem esse, quam ad hoc usque tempus, violentia & tyrannide usi, consita vinea injuste tenemus. Jam autem veritatem in lucem prodire volo: & confiteor quod feci, me consevisse vineam, alienus licet essem, ut & ii qui mecum erant; justumque esse ut sine dubio & disceptatione ulla Moschato, utpote proprio Domino, restituatur. Hæc cum audissem unà cum assidentibus clarissimis Magistratibus, Authente Domno Nicolao Maleïno, & Sancto Patre Domno Constantino, ac Comite Nicolao Genearpullo, & non paucis aliis contuberna-

ποιησάμενοι, μηδὲν ἐν αὐτῷ μερίδα ἢ κλῆρον ἔχοντες· ἐπεὶ καὶ μύρια ζητήματα, καὶ ἀγωγὰς οὐκ ὀλίγας, ὑπὲρ τοῦ ὁ ἐμὸς πατὴρ καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ ποιησάμενοι, μηδὲν ὠνίσαμεν. οὗτοι δωροδοτοῦντες καθ' ἑκάστην τοὺς τὰς ἡνίας τῆς χώρας κρατοῦντας, ἠστοχήσαμεν ἕως τοῦ νῦν, μηδὲν εἰληφότες. τὰ νῦν δὲ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ λαμπροτάτου κόμιτος λατρεύοντες νύκτα πᾶσαν, καὶ ἡμέραν, θέλομεν ἔχειν καὶ τῆς ὑποστάσεως ἡμῶν ἅπασαν τὴν ἀπόλαυσιν. ἐπεὶ καὶ τὰ θωπευτικὰ ἃ ἀναμεταξὺ εἶχον βουλεύματα, καὶ ἣν ἄμφω ἐκέκτηντο, καὶ ἐνεθυμοῦντο πράττειν, καὶ αἰσχυρὸν βουλὴν καὶ μαιέτην, κἀγὼ μηδ' ὅλως ἐπιστάμενος, τοὺς μοναχοὺς ἤγαγον ἅπαντας τῆς αὐτῆς μονῆς. ἐνώπιον ἐμοῦ ἀφῆξιν. οὗτοι μετὰ καὶ τῶν προεστώτων ποιησάμενοι· λέγω δὴ τοῦ τε κυροῦ Βαρθολομαίου πρόσφατον τότε τὴν ἡγουμένειαν παρὰ τοῦ προεστῶτος δεξάμενος (sic) ἦν σὺν αὐτῷ καὶ ὁ Θεόδουλος οἰκόνομος αὐτοῦ· οἱ τὰ ἐναγόμενα παρὰ τοῦ Μοσχάτου πάντα ἐνωτισθέντες, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐσίγησαν· οὗτος δὲ ὁ τὸν ἰὸν ἔχων ἐν καρδίῃ καὶ τὰ ἄσεμνα ἀπεργαζόμενος, καὶ παντελῶς ὀκλάζων, ἀνταπεκρίνατο λέγων, ἐγὼ πρὸ πάντων τούτων τῆς μονῆς ἐξ ἀρχῆς εἴμην, καὶ τὸν ἀμπελῶνα κἀγὼ πεφύτευκα, βέλτιον ἐπιστάμενος τοῦτο, πῶς, καὶ πότε, καὶ τίνος ἂν ὁ τόπος ὑπῆρχε παρὰ πάντας, καὶ ὁμολογῶ, καὶ ἐπίσταμαι ὅτι τὸ χωράφιον τοῦ Μοσχάτου ὑπῆρχεν, κτῆμα αἴδιον, καὶ πρᾶγμα γονικὸν ἐστι τούτου, ὅπερ ἕως τοῦ νῦν ἀλόγως ἴσμεν χρησάμενοι βίᾳ καὶ τυραννίᾳ καὶ καταφυτεύσαντες ἐκρατοῦμεν τέως πλεονεκτικῶς. ἄρτι δὲ τὴν ἀλήθειαν εἰς φῶς θέλω ἐλθεῖν καὶ ὁμολογῶ ὃ πέπραχα, καὶ ὃ πεφύτευκα ξένον με ὄντα, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ τοῦ πράγματος δίκαιον ἀποδοθῆναι καὶ τῷ Μοσχάτῳ ὡς ἰδίῳ δεσπότῃ ἀναντιῤῥήτως καὶ ἀναμφιβόλως. ταῦτα τὰ ῥήματα σὺν τοῖς συνεδριάζουσίν μοι τιμίοις ἄρχουσιν ἐνωτισθεὶς, τῷ τε αὐθέντῃ κυρῷ Νικολάῳ τῷ Μαλεΐνῳ καὶ τῷ ἁγίῳ πατρὶ κυρῷ Κωνσταντίνῳ καὶ τῷ κόμητι Νικολάῳ τῷ Γενεαρπούλῳ, καὶ

οὐκ

οὐκ ὀλίγοις συνεσίοις καὶ συνδιαίτοις, μηδενὸς ἑτέρου ἐπισταμένου, ἢ ἀντιλέγοντος, μήδ᾽ αὐτῶν τῶν παρεστώτων μήτε τινὸς ἑτέρου, ἀλλὰ σιωπὴν πάντων ἀγνοούντων πῶς τὰ τοῦ πράγματος ἔχοιεν, μὴ ἐπιστάμενοι ὁμολογοῦντες. Εἶπω πρὸς αὐτὸν τὸν μοναχὸν Παγκράτιον ἀποδοῦναι τοῦ λοιποῦ τὸ ἀμπέλιον, ὃ κἀκεῖνος με ἐπεζήτει· αὐτὸς γὰρ ὁμολογεῖ. ὃς ἀποστὰς τὴν ἰδίαν ἣν ἐπέφερε, καὶ ἐν ᾗ ἐστήρικτο βακτηρίαν δέδωκεν τῷ Μοσχάτῳ, τοῦ ἀμπελῶνος τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν πᾶσαν παραθέμενος. δι᾽ οὗ ἡμεῖς μᾶλλον τὰ τῆς δίκης περαιώσαντες μετὰ πολλοῦ καὶ παρῳχηκότος καιροῦ, δικαίωμα πεποιήκαμεν τῷ Μοσχάτῳ, καὶ ἀποδώκαμεν, ὡς μηδενὸς ἕως τότε ζήτημα καὶ ἔγκλημα ἢ λόγον ὑπομνήματος ποιησάμενος, (ſic)

Ἔπειτα μετὰ ταῦτα ὁ ἄνους καὶ ἄφρων, ἐκ τῶν ὑποσχέσεων μηδὲν εἰληφὼς, ἀλλ᾽ ἐκ πάντων ἄμοιρος ἀπολειφθεὶς, μεταμεληνσάμενος πείθει τοὺς μοναχοὺς, ὡς τὸ τῶν καστράτων οἶδε ποιεῖν γένος, τόδε πεποίηκεν ἐμοὶ λέγων, ὁ Μοσχάτος, πιθασσεύσας με ταῖς ἀπατηλαῖς θωπείαις αὐτοῦ πολλὰ ὑποσχόμενος· καὶ γὰρ ἔλεγεν ὡς ἐδόκει τὴν ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα πορείαν ποιεῖν. ὁμολογεῖ ὅτι ἐσυνέθετό μοι τὰ τοιαῦτα τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ἐπάνοδον τὴν ἐπὶ τὸν τοῦ κυρίου τάφον· κἀγὼ κατευθύνω, καὶ διασώσω μηδ᾽ ὀβολὸν ἐκ τὸ σὸν ὑστερούμενος, ὡς αὐτὸς ἐδόκει τὴν Κωνσταντινουπόλεως πορείαν ποιήσασθαι παρὰ τοῦ λαμπροτάτου κόμητος κυροῦ Ῥωβέρτου ἀποστολὴν ἣν ὑπέσχετο. ἐν τοῖς τοιούτοις οὖν ὑποκλάσας με λόγοις πεποίηκα ὃ πέπραχα. καὶ γὰρ οὐκ ἔστιν τὸ ἀμπέλιον ὡς φάσκει εἰς τὸ χωράφιον τοῦ Μοσχάτου· ἀλλ᾽ ἐκ τῆς κληρονομίας τῶν Σακριτάνων ἐστὶ μικρόν τι τμῆμα, ἔχον εἰς τὸ ἓν μέρος τοῦ ἀμπελίου ὁ Μοσχάτος ὡς ἐκ τοῦ Κλαβίτου. ζητήσεως οὖν οὐκ ὀλίγης μετέπειτα γεγενημένης καὶ ἐναγῆς παρὰ τοῦ καθηγουμένου κυροῦ Βαρθολομαίου, καὶ τῶν ἄλλων πάντων μοναχῶν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου, καὶ θεοφιλεστάτου κυροῦ Ἰωάννου, ὑπόμνησις γέγονεν καὶ σαφὴς βατ-

libus, nemine alio, neque præfectis ipſis rei notitiam habentibus, nec contradicentibus; ſed ſilentibus, fatentibuſque ſe neſcire quomodo res ſe haberet: Monacho Pancratio edixi vineam reſtitueret, quam ille petebat ut ſuam, ipſo Pancratio fatente. Ille vero renuntians, & baculum ſuum, quo ſuſtentabatur, Moſchato tradens, ſe vineæ poſſeſſionem ipſi tradere declarat. Qua re permoti nos, quæ ex jure erant poſt multum elapſum tempus perficientes, decretum Moſchato edimus tradimuſque, ac ſi nemo ad eam uſque diem perquiſitionem & accuſationem ea de re inſtituiſſet, aut memoriale quodpiam feciſſet.

Deinde ſtultus & amens ille, cum nihil promiſſorum accepiſſet, ſed omnibus vacuus remaneret, mutata ſententia, Monachis auctor eſt, (uti ſolet caſtratorum genus facere,) ut repetant: ipſoſque his verbis alloquitur: Moſchatus, inquit, me fallacibus verbis lactans, multa pollicitus eſt. Dicebat enim ſe Jeroſolymam iter parare, promittebatque me ſocium itineris futurum, quod ego cupiebam, ad ſepulcrum Domini ſe deducturum reducturumque eſſe ſumtibus ſuis, ita ut ne obolum quidem expenderem: ac deinde Conſtantinopolin pari modo mecum iter habiturum, quò mittebatur a ſplendidiſſimo comite Domno Roberto. Tali ſermone circumventus id effeci, quod factum eſt. Siquidem vinea non eſt in agro Moſchati, ut ille dicit, ſed parva portio eſt hæreditatis Sacritanorum, habens ex uno latere Moſchati fundum quaſi ex parte Claviti. Deinde non modica perquiſitione facta & actione inſtituta a Cathegumeno Domno Bartholomæo & ab aliis omnibus Monachis: etiam a piiſſimo & a religioſiſſimo Domno Joanne, Monitum prodiit, ubi multa futilitate verborum, quaſi pro Eccleſia vindicanda

inſurgebat, utpote ſpiritualis Pater & Paſtor in aula magni Comitis: * verba ſuo & ſplendidiſſimi Comitis nomine faciebat, ac negotii ſpeciem & conditionem declarabat. Neque id tantum, ſed & ipſe & alii omnes Magiſtratus, qui cum ipſo erant, & negotium ab initio non noverant, neque me admodum reſpiciebant, qui de ea re judicium tuleram; me culpabant, quod non præſens, ſed abſens a loco vineæ, decretum tuliſſem: multaque ea de cauſa loquuti ſunt. Cum vero tempus fuit ut ad aulam accederemus, juſſu Authentis noſtri Monitum ibi ea de re factum eſt: meque percontati ſunt, quo pacto res geſta eſſet. Cum ego minutatim enarraſſem, Moſchato ibidem præſente coram maximis Magiſtratibus; Protonobiliſſimus, utpote judex totius Calabriæ, & Protonotarius Domnus Nicolaus, una cum aſſiſtentibus reliquis Magiſtratibus, ut de novo judicium redintegraretur, tum ob religioſiſſimi Epiſcopi petitionem, ut diximus; tum maxime ob partium litigantium diſceptationem, & ut rem accurate diſpicerent, decreverunt, utriuſque partis ſanctiorem fidem depoſcere & jurejurando litem ſolvere ſtatuentes. Inter hæc Moſchatus ſic obloquutus eſt: Adjuro Hilarionem Monachum Gangemitanum, & Leonem Preſbyterum fratrem ejus &* Patres Joannis Sambatii, & Urſum Ardabaſtum, ut jurati dicant, & ad majorem firmitatem & auctoriratem in locum ſe conferant. Tum hortantibus Magiſtratibus ipſis, ut ego Joſeph Authentes & judex Styli ad locum me conferrem: & ſi ii, quorum fidem Moſchatus appellavit, jurati pro Monachis dicerent, vinea Monaſterii eſſet; ſin pro Moſchato, eidem qui jam poſſidebat relinqueretur; & fructus præteriti temporis ipſi reſtituerentur. Cum ergo ad urbem me contuliſſem omniaque ipſis declaraſſem, tempus præſtitui. Ad lo-

πολογία, διεξελθὼν πολλὰ ὡς ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας αἰθισάμενος, πνευματικὸς ὢν πατὴρ, καὶ ποιμὴν ἐν τῇ κόρτῃ τοῦ Μεγαλοκόμιτος μᾶλλον, αὐτοῦ κἀκείνου τοῦ λαμπροτάτου τὸν λόγον, καὶ τοῦ πράγματος τὴν ἰδέαν ὑποδείξας. οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς ἅπασιν ἄρχουσιν τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ· οἱ καὶ μὴ ἐπιστάμενοι τὰ τῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦ πράγματος, μήτε ἐμὲ βλέποντες τὸν τοῦτο κρίναντα, πάνυ ἐμέμφοντο, πῶς μὴ παρὼν, ἀλλ᾽ ἀπὼν τῷ τόπῳ τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέδωκεν, (ſic) καὶ τὸ δικαίωμα πεποίηκεν· πολλὰ περὶ τοῦτο διελθόντες. ὅταν δὲ καιρὸς ἔφθασεν ἀπελθεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν κόρτην, προστάξει αὐτοῦ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν ὑπόμνησις ἐκεῖ καὶ περὶ τοῦτο γέγονεν· ἐρωτήσαντές με πῶς τὰ συμβαίνοντα ἐγέγονεν, καὶ ποίῳ· ἃ κατὰ λεπτὸν αὖθις διηγησάμενος κἀγὼ, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Μοσχάτος ἐκεῖ παρὼν ἐνώπιον τοῖς μεγίστοις ἄρχουσιν· ὅ τε ἀνοβελλήσιμος καὶ ἅτε κριτὴς ἁπάσης Καλαβριτίδος χώρας, καὶ ὁ ἀνοτάριος κυρὸς Νικόλαος ἅμα τοῖς συνοῦσιν αὐτοῖς λοιποῖς ἄρχουσιν, εἴπως νέαν ἀνακαίνισιν ποιῆσαι τῆς δίκης, διά τε ὡς εἴπομεν τοῦ Θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τὴν αἴτησιν, διά τε μᾶλλον τοῦδε κἀκείνου τῶν ἀμφισβητούντων μερῶν, θέλοντες βλέψαι τὴν ἅμιλλαν καὶ τὴν ἀγωγὴν, ἔκριναν ἐπιλῦσαι τῶν ἀμφοτέρων μερῶν τὰ πιστότερα, καὶ μετὰ ὅρκου ἐκπεράναι τὴν δίκην καὶ ἔπαρκες τὰ τῆς ἀγωγῆς. ὅθεν, ἐν τοῖς εἰρημένοις ὁ Μοσχάτος αὐτὸς ἀντέφη εἰρηκὼς, ἐπορκῶ Ἱλαρίωνα μοναχὸν τὸν τοῦ Γαγγέμι, καὶ Λέοντα πρεσβύτερον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ πατέρες Ἰωάννου τοῦ σαμβατίου, καὶ Οὖρσον Ἀρδάβαστον, οὗτοι ὡς εἴπωσιν ἐνόρκως καὶ ὅθεν χωρήσωσιν ἐπὶ κυρῷ καὶ βεβαιῷ. ἐπὶ τοῦτο προτραπεὶς παρὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν κἀγὼ Ἰωσὴφ αὐθέντης καὶ κριτὴς Στύλου ἐν τῷ τόπῳ παραγενέσθαι, καὶ ἐὰν οὗτοι οὓς εἴρηκεν ἐπομόσονται, καὶ ἠρείσατο, ἐχέτω ἡ μονὴ τὸ ἀμπέλιον· εἰδ᾽ οὐχὶ ἔσω τοῦ Μοσχάτου τὸ ἀμπέλιον καθὼς ὑπάρχει, δότω μᾶλλον καὶ τὰς περὶ ὅσπερ ἀφείλαντο ἐπικαρπίας

τοῦ ἀμπελίου· περιαγεγονότος μου οὕτω ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ ἄλλα πάντα αὐτοῖς ποιησάμενος, (sic) περιορισμίαν δέδωκα αὐτοῖς. ἐν τῷ τόπῳ παραγινόμενοι καὶ σὺν ἐμοὶ μᾶλλον ὁ Βέσκομες κῦρις Γουλιέλμος, καὶ ὁ ἀνώτερω κῦρις Κωνσταντῖνος, ὡς καὶ αὐτοὶ παρὰ τοῦ Μοσχάτου παρακληθέντες, καὶ παρεστραπέντες στῆναι ἐν τῇ δίκῃ σὺν καὶ τῷ πάπᾳ κυρῷ Κωνσταντίνῳ, καὶ τῷ αὐθέντῃ κυρῷ Νικολάῳ, καὶ ἀδελφῷ τοῦ Βεσκόμιτος, Γοσφρέδῳ καὶ τοῦ Γιλιέλμου, καὶ πολλῶν ἄλλων· οὗτοι ἐπὶ χεῖρας τὸ χρυσοῦ ἄραντες τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, οἱ ἐπιλεχθέντες ὅ τε μοναχὸς Ἱλαρείων, καὶ Λέων πρεσβύτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης, καὶ Οὖρσος Ἀρδάβαστος ἐνόρκως διεχώρησαν ὅτι ἀπὸ τῶν βουνὸν ἐξόπισθεν τῶν κελλίων, ἔνθα ὁ τέρμων ὑπάρχει καὶ κατέρχεται εἰς τὸ βάθεαν, ἔνθα τὰ καλάμια τὸ κατὰ δύσιν, ἔνθα κεῖται τὸ ἀμπέλιον, οὐ δεσποτείαν ὁ Μοσχάτος ἐν αὐτῷ ἔσχεν, ἀλλὰ Σακριτάνικον ὑπάρχει· καὶ οὕτως ἔχει καθὼς διεχωρίζομεν· ὅτι εἰς τὸν τόπον ἔνθα κεῖται τὸ ἀμπέλιον ὁ Μοσχάτος οὐδέποτε ἔσχεν. ἐπὶ ἀνατολὰς ἔχει ὡς διεχωρίσαμεν, ὡς ἐκ τοῦ Κλαβίτου καταγόμενος· ἀκροαταὶ δὲ τοῦ ὅρκου μετὰ πάντων ὧν εἰρήκαμεν ἐτύγχανον οἱ αὐτάδελφοι τοῦ Μοσχάτου ὅ τε Νικόλαος, καὶ ὁ κῦρις Βασίλειος ὁ Μανδαράνης ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ, καὶ ἕτεροι πολλοί. ὅθεν ἀπεδώκαμεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν τοῦ Θερεισοῦ τὸ ἀμπέλιον καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖ μοναχούς, ὅσον καὶ οἷον ἐστὶ κατὰ τὴν δικαίαν κρίσιν, καὶ πρόσταξιν τῶν ἀρχόντων τῆς κόρτης τοῦ αὐθέντου ἡμῶν μεγάλου κόμητος· ποιήσαντες αὐτοῖς καὶ τὸ παρὸν δικαίωμα πρὸς ἀπόπαυσιν πάντων τῶν ἀντιλεγόντων καὶ ἀμφισβητούντων δικαιωτῶν, σφραγίσας καὶ τῇ διὰ κηροῦ μου βούλλῃ, καὶ τῇ ἰδίᾳ μου χειρὶ τὸ κρεῖττον ἐπιγράφων. Μηνὶ Αὐγούστῳ θ'. ἰνδ. ζ'.

Et alia manu. Ὁ δὲ περιορισμός ἐστιν οὗτος, ἀπὸ τὰ καλάμια, ἃ ἀνώτερω εἴρηται, τὸ βαθείας καὶ ἀνέρχεται εἰς τὸ βουνόν· τὸ ἐπὶ δυσμὰς ἐστιν Σακριτάνικον, ἔνθα τὸ ἀμπέλιον τῆς ἐκκλη-

cum igitur cum advenissemus; ego scilicet & Vicecomes Domnus Gullielmus, & Domnus Constantinus supra memoratus; & ii qui a Moschato ad testimonium ferendum in jus appellati fuerant, cum Papa Domno Constantino, & Authente Domno Nicolao, necnon Domno Gosfrido Vicecomitis Gullielmi fratre, multisque aliis; isti supra memorati; videlicet Hilarion Monachus, Leo Presbyter frater ejus, Joannes Presbyter, & Ursus Ardabastus, sumto præ manibus sancto Christi Evangelio, jurati affirmarunt, a colle retro cellulas, ubi terminus est & descendit in profundum, ubi arundines sunt versus Occidentem, quo loco jacet vinea, non fuisse ex possessione Moschati, sed Sacritanicum fuisse, & ita se habere ut illi terminos ponebant. Quia, inquiunt, in loco ubi jacet vinea Moschatus nihil umquam habuit: sed ad orientem habet secundum terminos a nobis indicatos, utpote qui ex Clavito originem ducat. Juramentum audierunt præter eos, quos supra memoravimus, fratres Moschati, Nicolaus & Domnus Basilius Mandaranes gener ejus, aliique multi. Quamobrem vineam Monasterio sancti Patris nostri Theristi, & Monachis ejus restituimus, ut æquitas postulabat, & ut principes aulæ Authentis nostri magni Comitis jusserant, hoc illis instrumentum edentes ad sedandos omnes, qui contradicere & disceptare vellent: sigillantes cerea nostra bulla &, quod melius est, manu propria subscribentes, mensis Augusti die nona, Indictione septima.

Et alia manu. Circuitus autem est hujusmodi: a calamis sive arundinibus, de quibus supra, in valle, ascendit in collem: ad occidentem est Sacritanicum, ubi est vinea Eccle-

ſiæ uſque ad Cannabatianum, & æqualiter procedit uſque ad vallem prope Canalitem, & æquali ſpatio procedit uſque ad Templum Sancti Blaſii, & ad Clavitum verſus orientem.

Joſeph Terroes Authentes & judex Styli, huic inſtrumento ſubſcripſi propria manu, & firmum ipſum reddidi anno *66*07. id eſt Chriſti 1099.

σίας ἕως τοῦ Καννα6ατιανοῦ· καὶ ἀποδίδη τὸ ἴσον ἕως εἰς τὴν βαθεῖαν πλησίον τοῦ Κανδιλίτου, καὶ ἀπέρχεται τὸ ἴσον ἕως εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Βλασίου, καὶ τὸ ἀνατολικὸν Κλα6ίτον.

Ιωσὴφ αὐθέντης καὶ κριτὴς Στύλου ὁ Τηῤῥόης τὸ παρὸν δικαίωμα ὑπέγραψα οἰκείᾳ χειρὶ, καὶ ἐκύρωσα ἐν τῷ ,ϛχζ'. ἔτει.

Diploma RR. PP. S. Baſilii Romæ, anno 1112.

SIgillum factum per me Bertam Comitiſſam Loritelli & per filios meos Gioſphre (al. Geofridum) Comitem & Raimundum: & traditum tibi Domno Chriſtodulo Protonotario & Amira, ut des illud Monaſterio Neodegetriæ Ruſiani. Menſe Novembri, Indictione quinta, cum Meſſanæ degeremus. In nulla alia re Deus tantum colitur, quantum in augendis & conſtruendis ſanctorum Templis, & in porrigenda ad auxilium manu. Quare tu ſupra memoratus ſplendidiſſimus Domnus Chriſtodulus, rogaſti nos ut ſanctum Apolinarium in Conchile fluvio ſitum tibi daremus: quem olim habuerat Aſcengtinus Portzelles, cum agris, incolis, & aliis omnibus ibidem exſiſtentibus. Et rurſum hæc a te conſecrabuntur Monaſterio Neodegetriæ Ruſiani, necnon caſtiſſimo ſeni illic Hegumeno Domno Bartholomæo. Nos autem, quia nobis officia non pauca contuliſti, & quæ nobis in optatis erant exſequutus es, petitioni & hortatui tuo ceſſimus: & ecce prædictum Templum S. Martyris Apolinarii tibi damus cum omnibus ad ipſum pertinentibus; nempe fundos, vineas, arbores fructiferas, & cætera omnia, ut petitio tua ſuperius declaravit; ut in perpetuum conſecrata ſint Monaſterio Novæ Hodegetriæ, & apud ſpiritualem Patrem Domnum Bartholomæum: ut hoc dono permoti Monachi, qui in prædicto Monaſterio variis temporibus

ΣΙγίλλιον γενάμενον παρ' ἐμοῦ Βέρτης κομητίσσης τοῦ Λωριτέλλου, καὶ παρὰ τοῖς ἐμοῖς υἱοῖς τῷ τε Γιοσφρὲ κόμητι, καὶ Ραιμουνδῳ· καὶ ἐπιδοθὲν σοι τῷ κυρῷ Χριστοδούλῳ τῷ πρωτονοταρίῳ καὶ Αμηρᾶ, πρὸς τὸ ἀποδοῦναί σοι τοῦτο ἐν τῇ μονῇ τῆς Νεωδηγητρίας Ρουσιανοῦ. Μηνὶ Νοεμβρίῳ ἰνδικτ. ε'. ἐν Μεσίνῃ ἡμῶν τελούντων. οὐ τοσοῦτον ἐν ἄλλῳ τινὶ θεὸς θεραπεύεται, ὅσον ἐπὶ τὸ εὐποιεῖν καὶ οἰκοδομεῖν ἁγίων ναοὺς, καὶ χεῖρα βοηθείας ὀρέγειν. Διὰ δὲ καὶ σὺ ὁ ῥηθεὶς μεγαλεπιφανέστατος κύριος Χριστόδουλος προσαιτήσω ἡμᾶς τοῦ ἀπογράψασθαί σοι τὸν ἅγιον Απολινάριον τὸν ἐν τῷ Κογχείλῃ ποταμῷ, ὡς ὁ ποτὲ Ασκηγτῖνος Πορτζέλλης αὐτὸν ἔπεσχεν σὺν χωραφίων καὶ παροίκων καὶ ἑτέρων πάντων τῶν ἐκεῖσε πελόντων. καὶ πάλιν ἀπὸ σοῦ ταῦτα ἀφιερωθήσονται ἐν τῇ μονῇ τῆς Νεωδηγητρίας Ρουσιανοῦ, καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖσε ἡγουμενεύοντα ἐπαγνότατον γέροντα κύριον Βαρθολομαῖον· ἡμεῖς δὲ ὡς οὐκ ὀλίγα δουλεύσαντά σε ἡμῖν, καὶ τὰ ἡμῖν καταθύμια πάνυ ἀναπληρώσαντα, εἴξαμεν τῇ σῇ αἰτήσει καὶ παρακλήσει. καὶ ἰδοὺ τὸν ῥηθέντα ναὸν τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Απολιναρίου στέργομέν σοι αὐτὸν σὺν πάσης τῆς τούτου διακρατήσεως· χωραφίων τε, φαμὲν, ἀμπελίων, ἡμεροδενδρίων καὶ λοιπῶν πάντων, ὡς ἀνωτέρω σὴ αἴτησις διετράνωσεν, ἵνα εἰς ἀεὶ ἔστωσαν ἀφιερωμένα ἐν τῇ μονῇ τῆς νέας ὁδηγητρίας καὶ πρὸς τὸν πνευματικὸν πατέρα κύριον Βαρθολομαῖον, ὅπως ποριβόμενοι (ſic) ἐκ ταύτης τῆς δωρεᾶς οἱ ἐν τῇ ῥηθείσῃ μονῇ

μονῇ προσκαρτεροῦντες κατὰ καιροὺς μοναχοί, μεῖζον τὸ θεῖον ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλεώσονται. Εἴ τις δὲ φωραθῇ παρασαλεῦσαι ταύτην τὴν ἀφιέρωσιν, εἴη ὁ τοιοῦτος παρὰ τοῦ φιλευσπλάγχνου θεοῦ κατηραμένος, καὶ τὴν ῥηθεῖσαν Ὁδηγήτριαν ἀντίδικον ἔχειν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς φρικτῆς καὶ μεγάλης κρίσεως· ἀφ' ἡμῶν δὲ πάλιν οὐ μικρὰν ἕξει τὴν ἀγανάκτησιν, καὶ τῆς φιλίας ἡμῶν ἐστερηθήσεται. Εἰς δὲ τὸ μετέπειτα πάλιν ἀπαρασάλευτον μένειν τὴν τοιαύτην δωρεὰν πρὸς τὸν ναὸν τῆς νέας Ὁδηγητρίας χάριν παντός· ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ τὸ παρὸν ἡμῶν σιγίλλιον ποιηθὲν καὶ σφραγισθὲν τῇ διὰ συνηθείᾳ ἡμῶν βούλλῃ τῇ διὰ κηροῦ, ἐπεδόθη πρὸς τὴν μονὴν τῆς μεγάλης Ὁδηγητρίας, καὶ πρὸς τὸν ἐν αὐτῇ ἡγουμενεύοντα Βαρθολομαῖον καὶ εἰς τοὺς μετ' ἔπειτα αὐτοῦ ἡγουμένους. Μηνὶ καὶ ἰνδικτιῶνος τῆς ἄνω γεγραμμένης τοῦ ἔτους ,ϛχκʹ. ἐν παρουσίᾳ μαρτύρων.

in disciplina perseverabunt, Deum nobis magis propitium reddant. Quod si quis hanc oblationem perturbare voluerit, sit ille a Deo misericorde maledictus, & prædictam Hodegetriam adversantem habeat in die tremendi & magni judicii: in nostram item nec parvam indignationem incurrat, & amicitia nostra privetur. Ut autem hæc donatio Templo Novæ Hodegetriæ facta posthac inconcussa & omni perturbatione libera maneat, ideo præsens nostrum sigillum, solita nostra Bulla cerea munitum, datum est Monasterio magnæ Hodegetriæ, & Bartholomæo ejus Hegumeno ejusque successoribus Hegumenis. Mense & Indictione supra scripta, anno 6620. id est Christi 1112. in præsentia testium.

† Γουλιελμὸς Βάμμος μάρτυρας ὑπέγραψε τὸν τίμιον σταυρόν.
† Ἀρκάδιος Καπριλλίγγα μάρτυρας.
† Νικόλαος ἀνωτάριος παρευρεθεὶς μάρτυρας.
† Ego Johannes Presbyter testis sum.
† Χρυσολέων Βήσκον μάρτυρας ὑπέγραψε τὸν τίμιον σταυρόν.
† Νικόλαος Νότρος υἱὸς Ἀπαπακτάνου μάρτυρας ὑπέγραψε.
† Ὁ Καλκόριος Νοτάριος ὁ ταῦτα γράψας.

Gullielmus Bammus testis subscripsit cum signo Crucis.
Arcadius Caprillinga testis.
Nicolaus Protonotarius, ibi forte repertus, testis.
Ego Johannes Presbyter testis sum.
Chrysoleon Biscon testis subscripsit cum signo Crucis.
Nicolaus Notrus filius Apapactani testis subscripsit.
Calcorius Notarius, qui hæc scripsit.

In aversa folii parte hæc leguntur.

† Σιγίλλιον τοῖς (τῆς) Ῥουτελίσσας καὶ τῶν τέκνων αὐτοῖς (αὐτῆς) περὶ τοῦ ἁγίου Ἀπολλιναρίου.

Sigillum Rutellissæ & filiorum ejus de Sancto Apollinario.

Diploma Rogerii Regis, anno 1130. *Exstat Apographum hujusmodi apud RR. PP. S. Basilii Romæ, factum annis circiter* 50. *post datum Diploma.*

Τὸ κατὰ πάντα ἰσοδυνάμον τοῦ χρυσοβούλλου τῆς μονῆς τῆς νέας Ὁδηγητρίας τοῦ πατρός.

Ῥογέριος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ εὐσεβὴς κραταιὸς ῥήξ. † Εὐσεβοῦς διανοίας καὶ βασιλικῆς φιλοφροσύνης ἐστὶ τὸ τὰ τῶν ψυχικῶν φροντιστήρια καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς θείοις

Apographum in omnibus simile Chrysobullo Monasterii Novæ Hodegetriæ Patris.

Rogerius in Christo Deo pius potens Rex. Piæ mentis & Regiæ munificentiæ est Monasteria, & eos qui in divinis & sacratissimis Templis, per-

vigiliis, & non intermissis precibus, Christiano generi, & potentiæ nostræ sub Dei tutela positæ Deum propitium assidue reddunt, pura & profunda sub dominatu nostro tranquillitate frui, & a nullis ullatenus turbari, aut damno adfici, vel in quacumque re injuriam pati. Ad hæc, ea quæ a decessoribus nostris & a nobis pro animarum salute ipsis consecrata sunt, vel quæ ab ipsis acquisita, vel possessa, habita, administrata sunt, confirmare, firmitatemque ipsis providere, id sane salutem conciliare potest. Quapropter honorabilissimum & religiosum Cathegumenum sancti Monasterii intemeratæ Deiparæ & Novæ Hodegetriæ Patris Domnum Lucam, qui nuper præfecturam hujus venerandi Monasterii a potentia nostra accepit, ad serenissimam potentiam nostram accedentem, supplicantemque, ut decreto confirmaremus ea, quæ tum a nobis, tum a decessoribus nostris, aut quovis alio modo oblata fuerant, incolas nempe, loca, aliasve res; nos non sanctum putavimus, talem nempe virum, supplicem abjicere, & petitionem ejus non implere; sed ejus rogatui aurem inclinantes, optatis ejus annuimus, & postulationem ejus religiose implevimus. Quare per præsens meum Chrysobullum rursus confirmo pro salute animæ patris mei, & filiorum meorum & meæ, cætera omnia sigilla, & locum & modum uniuscujusque declarans; omnia, inquam, quæ tenebat Phramundus, in fundis, villis, horreis, ovilibus: & omnia quæ dixi, quotquot prædictus Phramundus possidebat. Vallem Grati possedit, & fidelissimo meo Amiræ vendidit, cui ego confirmavi, & locum Asceteni Portzellæ, in quo sanctum Apolinarium fundavit, cum omnibus ad ipsum pertinentibus, & aliis fundis, vineis, ovilibus, incolis; & si quid aliud a Duce tenuit, quæ emit Pro-

καὶ πανιέροις σηκοῖς παννυχίαις στάσεσι, καὶ ἀδιαλείπτοις ἐντεύξεσι ὑπὲρ τοῦ τῶν χριστιανῶν γένους, καὶ τοῦ θεοφρουρήτου κράτους ἡμῶν. διηνεκῶς τὸ θεῖον ἐξιλεωμένους καθαρᾶς καὶ βαθείας ὑπὸ τὴν δεσποτείαν ἡμῶν ἀπολαύειν γαλήνης, καὶ μηδοπωσοῦν ἐπί τινων καινοτομεῖσθαι, ἢ βλάπτεσθαι, ἢ ἐν οἱῳδηποτοῦν ἐπηρεάζεσθαι. πρὸς τούτοις δὲ, καὶ τὰ πρὸς τῶν πρὸ ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ὑπὲρ ψυχικῆς σωτηρίας ἀφιερωθέντα καὶ παρ' ἡμῶν δωρηθέντα, ἢ καὶ ἄλλως πως ὑπ' αὐτοῖς ὑποκτηθέντα, ἢ κατασχεθέντα, καὶ κατεχόμενα, καὶ νεμόμενα, καὶ δεσποζόμενα, κυροῦν καὶ τὸ ἀσφαλὲς αὐτοῖς πανταχόθεν προσνοεῖν καὶ ἐπιβραβεύειν, * οὐ τῆς τυχούσης σωτηρίας καθέστηκε πρόξενον. ἐντεῦθεν καὶ τὸν ἐντιμότατον καὶ θεοφιλῆ καθηγούμενον τῆς ἁγίας μονῆς τῆς ἀχράντου θεοτόκου καὶ νέας ὁδηγητρίας τοῦ πατρὸς κυρὸν Λουκᾶν, τὸν καὶ νεωστὶ τὴν προστασίαν δεξάμενον παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν ἐν ταύτῃ τῇ σεβασμίᾳ μονῇ, ἐλθόντα πρὸς τὸ γαλήνιον κράτος ἡμῶν ἠτῆτο (sic) λιτανεύειν τοῦ καὶ αὐτῷ κυρῶσαι δι' ἐντάλματος τὰ παρ' ἐμοῦ, καὶ τῶν πρὸ ἐμοῦ δωρηθέντα, ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ δοθέντα * παροίκων τε καὶ χωρίων καὶ ἑτέρων πραγμάτων. Ἡμεῖς οὖν οὐκ ὅσιον ἡγησάμεθα μὴ τὴν δέησιν τοῦ τηλικούτου ἀνδρὸς ἐκπληρῶσαι, τὸ οὖς (sic) εὐμενῶς τῇ τούτου δεήσει ὑποκλίναντες τῶν ἱκετηρίαις αὐτοῦ τυχεῖν ἠξιώκαμεν (sic) καὶ τὰ τῆς αἰτήσεως αὐτοῦ φιλοθέως ἐκπεπληρώκαμεν. διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν χρυσοβούλλου αὖθις στέργω, ὑπὲρ ψυχικῆς σωτηρίας πατρὸς ἐμοῦ, καὶ ἅμα τῶν ἐμῶν τέκνων καὶ ἐμῆς, ὡς καὶ τὰ ἐμὰ ἕτερα σίγιλλα τὸν τόπον καὶ τὸν τρόπον ἐνὶ ἑκάστῳ δηλοῦν· ἅπαντα φημὶ ἅπερ ἐκράτει ὁ Φραμοῦνδος ἀπὸ τῶν χωραφίων, βιλλάνων, ὥρων, μιλίων, καὶ ἃ προεῖπον ἅπαντα ὅσα ὁ προρρηθεὶς Φραμοῦνδος ἐπη... τὴν βαθίαν τοῦ Γράτου ἐδέσποσεν, καὶ τῷ ἐμῷ πιστοτάτῳ Ἀμιρᾷ ἐπώλησε, τῷ αὐτῷ δὲ ἔστερξα, καὶ τὸ χωρίον τοῦ ἀσκητηρίου Πορτζέλλης, ἐν ᾧ ἐποιήσατο τὸ ἅγιον Ἀπολινάριον σὺν πάσης τῆς διακρατήσεως αὐτοῦ, καὶ ἑτέρων χωραφίων, καὶ ἀμπελίων,

μιλίων, περοίκων, καὶ ἐπὶ ἄλλο ἐπεκράτει παρὰ τοῦ δουκὸς, ἃ ἠγόρασεν καὶ αὐτὰ ὁ πρωτονοτάριος Χριστόδουλος καὶ ἀμμηρᾶς, σὺν τῶν τοῦ Φουλκδὲ Βασολζέρης, καθὼς τὰ αὐτῆς σίγιλλα δηλοῦν, στέργω δὲ καὶ τὰ ἐκ τοῦ Χουνδὲ Κληρεμοντος, καὶ τοῖς αὐτοῦ δύο ἀνεψιοῖς, Χουν, καὶ Ἀλέξανδρος δοθέντα ἀνελλιπῶς, σὺν καὶ πάντων τῶν δοθέντων παρὰ Γουλλέλμου Γρανδτεμανὴλ τοὺς αὐτοὺς δὲ καὶ τοῖς ἀνθρώποις οὓς ἐπεκράτει ἐκ τῆς Ρο. . . . ἁγίας Σεβερίνης, σὺν καὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν, χωράφια, ἀμπέλια, οἴκους, καὶ ἐπὶ ἄλλο σὺν καὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκείου πράγματος ἐπὶ τὸ Ρουσιανὸν καὶ ἅγιον Μαῦρον, ὡς κατηγόρασεν καὶ αὐτὸς ὁ προῤῥηθεὶς πρωτονοτάριος Χριστόδουλος καὶ Ἀμμηρᾶς. Καὶ ἁπλῶς στέργω ἅπαντα ἃ ἐπεκράτει ἐπὶ πᾶσαν τὴν βαθεῖαν τοῦ Γράτου καὶ Ρουσιάνου, καὶ ἅγιον Μαῦρον, δωρηθέντα τε παρὰ τοῦ δουκὸς τοῦ πιστοτάτου Ἀμμιρᾶ, καὶ τὰ ἀγορασθέντα μᾶλλον παρ᾽ αὐτοῦ, σὺν καὶ ἃ αὐτὸς ὁ Δοὺξ ἀφιέρωσεν· λέγω δὲ ἀμπέλια, χωράφια, ὥρει, νομὰς ὑδάτων, ἀνθρώποις, περιβόλοις, οἴκους, μήλια, καὶ ἐπὶ ἄλλο ἐδέσποσεν περὶ ὧν ἢ (sic) ταύτης τῆς ἡμέρας, στέργω αὐτῇ τῇ ῥηθείσῃ ἁγίᾳ μονῇ τῆς νέας Ὁδηγητρίας. σὺν τούτοις δὲ καὶ τὴν μονὴν ἣν ἔχετε εἰς τὴν διακράτησιν Μηλήτου καὶ Μεσογιανοῦ, τὴν ἁγίαν Θεοτόκον Σκαλίτων, ἤγουν τοῦ Ἀπράξη, μετὰ πάντων τῶν αὐτῆς σιγίλλων τε καὶ διακρατήσεων, βιλλανῶν φημὶ, χωράφια, ἀμπέλια· καὶ ἁπλῶς ὅσα καὶ αὐτὴ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας ἐκράτησε καὶ ἐδέσποσεν. στέργω δὲ καὶ τὸ μετόχιον ὃ ἔχει ἡ ἁγία μονὴ εἰς τὸ περίχωρον Κρότου, ἤγουν τὸν ἅγιον Κωνστάντιον ἄσυλον, μετὰ πάντων τῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων, καὶ σιγίλλων τε καὶ διακρατήσεων, καὶ νομῶν πάντων, κτηνῶν, ἔχειν ἀκωλύτως, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ζῶα καὶ τὰ κτήνη διάφορα τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ πατρὸς, εἰς ἅπασαν τὴν τοῦ κράτους μου χώραν ἀκώλυτα καὶ ἐλεύθερα νέμεσθαι, ὁμοῦ καὶ τῶν περοίκων αὐτῆς, ὧν καὶ τὴν χρῆσιν ἰδίως ταῦτα ἔχειν στέργομεν. ἐπὶ τούτοις δὲ ἐπικυροῦντες στέργομεν ἅπαντα τὰ ἀφιερωθέντα ἢ οἱωδήποτε τρόπῳ δοθέντα παρ᾽ ἡμῶν τε καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν καὶ παρὰ

tonotarius Christodulus Amiras, cum possessionibus Phulcde Basolzeres, ut ejus Sigilla declarant. Confirmo item bona Chounde Cleremontis & duorum ejus consobrinorum Chuni & Alexandri, quæ sine exceptione & in perpetuum oblata sunt, cum omnibus etiam a Guillelmo Grandtemanil datis: itemque homines quos habebat ex. . . . sanctæ Severinæ cum possessionibus eorum, fundis videlicet, vineis, domibus, & quibusque aliis, & rebus suis propriis in Russiano & sancto Mauro, quæ emit prædictus Protonotarius & Amiras Christodulus. Et in summa confirmo omnia, quæ tenebat in tota valle Grati & Rusiani & sanctum Maurum, quæ fidelissimo Ammiræ a Duce data fuerunt, & ea quæ ab ipso Amira emta fuere, cum iis etiam quæ ipse Dux consecravit; nimirum vineas, fundos, horrea, divisiones aquarum, homines, septa, domos, ovilia; & si quid aliud possederit ad hunc usque diem confirmo eidem prædicto sancto Monasterio Novæ Hodegetriæ. Ad hæc etiam Monasterium, quod habetis in territorio Meletis & Mesogiani, sanctam Deiparam Scalitorum, sive Apraxæ, cum omnibus ejus Sigillis & possessionibus; villanis, inquam, fundis, vineis, & in summa quæcumque ad hunc usque diem tenuit & possedit. Confirmo etiam cellam, quã habet sanctum Monasterium in agro Croti, sive sanctum Constantium Asilum, cum omnibus ejus instrumentis, Sigillis & possessionibus, cum omnibus pascuis & jumentis, ut iis sine impedimento fruantur; sed etiam omnia animalia, jumenta varia sancti Monasterii Patris, in omnibus dominatus mei regionibus sine impedimento; ita ut libere illa administrent, pariterque incolas, quorum usum iisdem confirmamus. Præter hæc autem confirmamus omnia quæ consecrata, aut quovis modo data sunt, tum a nobis, tum a decessoribus nostris, & a quibuscumque personis, aut quæ dabuntur & consecrabuntur in posterum, villas, horrea, cam-

pos, sylvas, saltus, vicos, ovilia, incolas, sacra delubra divinorum Templorum, & quæcumque antea tenuit & postea tenebit sanctum hoc Monasterium, & omnia quolibet modo ipsi data vel danda, a parvis & magnis & a diversis personis, ut jam dictum est, & a præsenti hora firma, solida, auctoritate firmata a divina potentia mea sunto. Nec liceat cuivis nostrorum filiorum, successorum, principum, magistratuum, aut Ecclesiasticarum personarum, hæc perturbare, aut iis quovis modo molestiam adferre, sive auferre ab illo vel minima quælibet; eo quod prædictum sanctum Monasterium Regium sit, ac proprie nostrum. Hæc omnia superius enumerata confirmavi, & auctoritate munivi. Si quis autem deprehensus fuerit, præter præsentis nostri Sigilli vim quidpiam agere aut in contrarium facere; sive damnum inferre, aut innovare, aut a prædicto nostro dono auferre; nos ipsos & filios hæredesque nostros adversarios & ultores habeat: insuperque in maledictionem sanctorum & deiferorum 318. Patrum incurrat. Deinde ita maneat hoc donum firmum & inconcussum usque ad terminum sæculorum. Hac de causa scriptum est præsens sigillum assueto more, auctoritate munitum & obsignatum aurea bulla nostra. Datumque est prædicto Patris Monasterio, & tibi Patri & Cathegumeno, totique fraternitati. Scriptum est a Potentia nostra in urbe Messana, mense Maio, Ind. 8. anno 6638. i. Christi 1130. Rogerius in Christo Deo pius potens Rex, & Christianorum adjutor.

πάντων προσώπων, ἢ δωρηθησόμενα καὶ ἀφιερωθησόμενα ἐν τοῖς ἑξῆς, χωράφια, ὄρη, πεδιάδας, ὕλας, δάσους, κώμας, μήλιά τε καὶ προοίκους, καὶ ἱερὰ τεμένη θείων ναῶν· καὶ ὅσα τέωσπρὸ (sic) ἐκράτησε καὶ ἐς ὕστερον κρατήσει ἡ τοιαύτη ἁγία μονὴ, καὶ πάντα τῷ ὑστέρῳ ἐν αὐτῇ δοθέντα καὶ δοθησόμενα παρά τε μικρῶν καὶ μειζόνων καὶ διαφόρων προσώπων, ὡς εἴρηται, ἀπεντεῦθεν καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ὥρας βέβαια καὶ στέῤῥα καὶ κεκυρωμένα παρὰ τοῦ θείου κράτους μου ἔστωσαν. καὶ μὴ ἐξεῖναί τινα τῶν ἡμετέρων παίδων καὶ διαδόχων ἢ καὶ ἀρχόντων καὶ ἐξουσιαστῶν, ἢ ἐκκλησιαστικῶν προσώπων διασεῖσαι· ἢ ἐπηρεάσαι τὸ οἱονοῦν, ἢ ἀφελεῖν ἀπ' αὐτῆς ἄχρι καὶ τοὺς μικροτάτοις, διὰ τὸ εἶναι ταύτην τὴν ῥηθεῖσαν ἁγίαν μονὴν βασιλικὴν καὶ ἰδίως ἡμετέραν. ταῦτα πάντα τὰ ἀνωτέρω ἔστερξα καὶ ἐκύρωσα. εἴτις δὲ εὑρεθῇ παρὰ τὴν τοῦ παρόντος σιγίλλου ἡμῶν δύναμιν ποιῶν ἢ πράττων τι ἐναντίον, ἢ ζημίαν ἢ καινοτομίαν, ἢ ἀφαιρέσεις εἰς τὴν εἰρημένην ταύτην ἡμῶν δωρεὰν, ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἡμῶν υἱοὺς καὶ κληρονόμους ἀντιμάχους καὶ ἐκδικητὰς ἕξει· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὴν ἀρὰν ἔχειν αὐτὸν τῶν τιη'. ἁγίων Θεοφόρων πατέρων. εἶθ' οὕτω μένειν ταύτην τὴν δωρεὰν βεβαίαν καὶ ἀδιάσειστον μέχρι τέρματος αἰώνων. ἐπὶ τούτῳ ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν σίγιλλον συνήθη, πιστωθὲν, σφραγισθὲν τῇ διὰ χρυσοῦ βούλλῃ ἡμῶν. ἐπεδόθη τῇ τοῦ πατρὸς ῥηθείσῃ ἁγίᾳ μονῇ, καὶ σοὶ τῷ πατρὶ καὶ καθηγουμένῳ καὶ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι· ἐγράφη ἐν τῇ παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν πόλει Μεσσήνῃ μηνὶ Μαΐῳ ἰνδ. η'. ἐν τῷ ͵ςχλη'. † Ροῤῥίος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ εὐσεβὴς κραταιὸς ῥὴξ καὶ τῶν χριστιανῶν βοηθός.

In adversa pagina.

Cosmas vilis Monachus & Archiepiscopus Rosciani, lecto autographo, apographo subscripsit.

Turusanus Paschalius vilis Protopapa, lecto autographo, apographo propria manu subscripsit. † Turusanus.

† Κοσμᾶς εὐτελὴς μοναχὸς καὶ ἀρχιεπίσκοπος πόλεως Ροσσάνης, ἀναγνοὺς τὸ κύριον, τῷ ἰσοδυνάμῳ ὑπέγραψεν.

† Ο Τουρουσάνος εὐτελὴς πρωτοπαπᾶς Πασχάλιος, ἀναγνοὺς τὸ κύριον, τῷ ἰσοδυνάμῳ ἰδιοχείρας (sic) ὑπέγραψεν. † Ο Τουρουσάνος.

Λυκίφερος,

Λουκίφερος, ἀναγνοὺς τὸ κύριον, τοῦ ἰσοδυνάμου ὑπέγραψεν. †

† Ροβέρτος τῆς Ἀρκίας, ἀναγνοὺς τὸ κύριον, τοῦ ἰσοδυνάμου ὑπέγραψε.

† Βασίλειος τῆς Κρηζόνης καὶ κριτ. . . . ἀναγνοὺς τὸ κύριον, τοῦ ἰσοδυνάμου ὑπέγραψεν.

† Σινάτωρ. Μαλένος τὸ σίγιλλον τοῦ ἀειμνήστου ῥηγὸς Ροτζερίου ἀναγνοὺς, τοῦ κατὰ πάντα ἰσοδυνάμου ὑπέγραψεν.

Lucifer, lecto autographo, apographo subscripsit.

Robertus Arciæ, lecto autographo, apographo subscripsit.

Basilius Crotonæ & * judex, lecto autographo, apographo subscripsit.

Senator Malenus, lecto sigillo semper memorandi Rogerii, apographo per omnia simili subscripsit.

Ex Diplomate RR. PP. S. Basilii, anno 1131.

Κατὰ τῆς ἐνισταμένης ἐννάτης ἰνδικτιῶνος. Τὸν Σεπτέμβριον μῆνα, τῷ κριτηρίῳ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν παραστὰς Ἰωάννης πρεσβύτερος ὁ τοῦ Ποταμίτου υἱὸς εἰς τὴν χώραν Μιλίτου, ἐκεῖσε τότε διαπρέποντος καμοῦ Φιλίππου υἱοῦ Λέοντος τοῦ λογοθέτου, ἔκκλησιν ἐποιήσατο πρὸς με τοιάδε βοῶν· ὅσωπ (sic) ὁ Βέσκομος τοῦ Ῥικκάρδου ἀπὸ Γαρίων ἀφείλατό μοι τὰ πατρῷά μου κτήματα ἅπερ ἔχω ἐνταῦθα, ποίῳ τρόπῳ οὐκ οἶδα. τοιαῦτα τοῦ ἱερέως ἐπιβοωμένου, ἐπὶ πλεῖστον τὸν ἐνάγοντα μετὰ τοῦ ἐναγομένου ἐνώσαμεν. Καὶ δὴ ἐγκλησιάσας ἐγὼ τοὺς τῆς χώρας ἄρχοντας, καὶ ἐπισήμους ἄνδρας, ὁ προγραφεὶς Ἰωάννης ἱερεὺς τὰ αὐτὰ ἐξεταγώδησεν, ὡς ἀδικίαν παθὼν παρὰ τοῦ ἀνωτέρω ῥηθέντος Νικολάου Βεσκόμου. ἡμεῖς οὖν θέλοντες τὸ ἀληθὲς μαθεῖν, ἠρωτήσαμεν αὐτὸν, ποίῳ τρόπῳ τὸν πρεσβύτερον ἠδίκησας; ἀντέφησεν ἡμῖν, ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ παρόντος ἱερέως βιλλανὸς ἡμῶν ὑπῆρχεν, καὶ μὴ ἔχοντες τὴν προσήκουσαν ἀπ' αὐτοῦ δουλείαν, ἀφείλομεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν. πρὸς ταῦτα ὁ ἱερεὺς Ἰωάννης σφοδρῶς ἀντέλεγεν αὐτῷ· μὴ γένοιτο, οὐδέποτε ὁ μου πατὴρ ὑπῆρχεν βιλλανὸς ὑμῶν· ἀλλ' ἐγκωμαντευόμενος ἦν τοῦ Τορόλδου. καὶ μᾶλλον. . . . ἀπέλαβεν ὁ Ρικκάρδος ἀπὸ Γαρίων τοὺς Βιλλανοὺς οὓς εἶχεν, προτελευτήσας ἦν ὁ μου πατὴρ χρόνοις πλείστοις. ταῦτα καὶ ἕτερα πλεῖστα ἀντιλέγοντες ἐκεῖνοι, προσεταξάμεθα ἐλθεῖν τὸ σιγίλλιον ἐν ᾧ ὑπῆρχον γεγραμμένοι οἱ βιλλάνοι τοῦ Ρικκάρδου ἀπὸ Γαρίων. ἐρωτήσαντες πρὸ-

PRæsente nona Indictione, mense Septembri, ad Tribunal Authentis nostri accedens Joannes Presbyter Potamiti filius in regione Melitensi, ibi tunc degente me Philippo filio Leonis Logothetæ, me appellavit cum clamore, his verbis: Vicecomes Riccardi de Garen paterna mihi prædia abstulit, quæ his in locis habeo, qua vero ratione ignoro. Hæc clamante Sacerdote, accusatorem cum reo in conspectum deduxi. Atque evocatis regionis Magistratibus & optimatibus viris, memoratus Joannes Sacerdos de iisdem ipsis conquestus est, ac si injuriam a præfato Nicolao Vicecomite passus esset. Nos igitur veritatis discendæ cupidi, interrogavimus ipsum, Quo pacto Presbyterum injuria affecisti? Ille contra respondit, Pater hujus Presbyteri Villanus noster erat, cum autem nobis debitum servitutis officium non præstitisset, ejus facultates abstulimus. Ad hæc Sacerdos Joannes vehementer contradicebat: Absit, aiebat ille, Pater meus numquam villanus vester fuit; sed villicus erat Toroldi. Imo quando Riccardus de Garen villanos quos habuit accepit, a multis jam annis pater meus obierat. Cum his & talibus dictis illi disceptarent, jussimus afferri sigillum, in quo descripti erant villani Riccardi de Garen. Priusque percontati Sacerdotem, Quomodo vocabantur avus & pater

tuus. Avus meus, infit ille, vocabatur Scholarius Potamites, ac Ormitus cognomento, ab agro vocabatur: Pater vero meus, Papas Christophorus, & ego Joannes Potamites ejus filius sum. Sigillum itaque evolventes, illos ibi descriptos non reperimus. Sed quia ibidem erat quidam descriptus, nomine Christophorus, putabant esse Sacerdotis Patrem. Cujus rei fide dignos testes nobis adduxit Presbyter Joannes, Alexandrum Magistrum, Theodorum Trumarchum, Nicolaum Meclaviti filium, Nicolaum Calogeropalum, Joannem fratrem ejus, Leonem judicem, Nicolaum generum Presbyteri Sinatii, Joannem Anyptum & alios numero octoginta & plures, qui dicebant: Absit, alius quidam erat hic Christophorus Gurunes. His auditis nos non æquum esse censuimus rem in oblivionis profundum demergere, quia æqui & boni rationem habemus; sed Sacerdoti eadem de re Sigillum dedimus, atque liberum ipsum constituimus a vexatione Riccardi de Garen. Quare ad majorem fidem & securitatem legentibus faciendam, solita nostra Bulla obsignavimus, mense & indictione, quibus supra, anno 6639. i. Christi 1131. De his ita judicatum & statutum est per me Philippum filium Logothetæ & judicis totius Calabriæ, cum iis qui mihi assidebant, Roberto Duce Meliti, Bartholomæo Pelliteri, Constantino Duce Nicoti, Philagatho Sancti Menæ, Constantino fratre Basilii Periboli, aliisque multis Magistratibus. Quod si quis ex Ducatu aut Vicecomitatu hoc præsens Sigillum abrogare tentaverit, mulctetur pro Sacello Sancti nostri Authentis & magni Regis nomismatibus 76. & ponatur firmum permanensque hoc Sigillum perpetuo inconcussum: ecce præsens cerea bulla nostra adest.

Philippus filius Leonis Logothetæ, & magni judicis totius Calabriæ.

τερον τὸν ἱερέα· πῶς καὶ τίς ἐγένετο ὁ σὸς πάππος καὶ ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ μὲν πάππος μου ἐγένετο Σχολάριος ὁ Ποταμίτης, ὅθεν καὶ Ὅρμιτος ἔχων καὶ τὸ αὐτῆς χώρας τὴν ἐπωνυμίαν· ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ ὁ πάπας [Χριστοφόρος].. Ἰωάννης ὁ Ποταμίτης οἱ υἱός. ἀναπτύξαντες οὖν τὸ σιγίλλιον οὐχ εὕρομεν τούτους ἐκεῖσε γεγραμμένους. ἀλλ' ὅτι εἶχεν ἕνα τινὰ ἐκεῖσε γραφέντα Χριστοφόρον ὀνόματι, ἐνόμιζον εἶναι πατέρα τοῦ ἱερέως. ὅθεν ἤγαγεν ἡμῖν ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης καὶ ἀξιολόγους μάρτυρας, Ἀλέξανδρον Μαΐστρον, Θεόδωρον τρουμάρχον, Νικολάον ὁ (sic) τοῦ Μεκλαβίτου υἱόν, Νικολάον Καλογροπάλον, Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Λέοντα κριτὴν, Νικολάον γαμβρὸν πρεσβυτέρου Σινατίου, Ἰωάννην ἀνυπτον, καὶ ἑτέρους τὸν ἀριθμὸν ὀγδοήκοντα καὶ ἐπέκεινα, λέγοντες, μὴ γένοιτο· ἄλλος τις ἦν οὗτος ὁ Χριστοφόρος ὁ Γουρουνής. ταῦτα οὕτως ἡμεῖς ἐνωτισθέντες οὐκ ἄξιον ἡγησάμεθα τοῦ παραδοῦναι λήθης βυθίοις, ἔροντες (l. ἐρῶντες) τὸ τοῦ δικαίου δίκαιον, διὰ σιγιλλίου ἀπεδώκαμεν πρὸς τὸν ἱερέα τὸ αὐτὸ πρᾶγμαν (sic) καὶ ἐλεύθερον τῆς ἐπηρείας τοῦ Ῥικκάρδου δὲ Γαρὲν ἀπεκατεστήσαμεν. διὸ καὶ πρὸς πλειοτέραν πίστωσιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν ἐντυγχανόντων τῇ συνηθεῖ (sic) ἡμῶν ἐπεσφραγίσαμεν βούλλῃ. Μηνὸς καὶ ἰνδ. τῆς ἄνω γεγραμμένης τοῦ ἔτους ϛχλθʹ. ταῦτα οὕτως ἐκρίθη ἐτηρήθη παρ' ἐμοῦ Φιλίππου υἱοῦ λογοθέτου καὶ κριτοῦ πάσης Καλαβρείας σὺν τῶν συνεδριαζόντων μοι ἀρχόντων Ῥωμπέρτου καὶ στρατηγοῦ Μιλίτου καὶ Βαρθολομαίου Πελιτέρη, καὶ Κωνσταντίνου στρατοῦ Νικοτί. καὶ Φιλαγάθου τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, καὶ Κωνσταντίνου ἀδελφοῦ Βασιλείου Περιβολ. καὶ ἑτέρων πλείστων ἀρχόντων. Εἰ δέ τις φανῇ ἐκ τοῦ στρατοῦ ἢ βεσκομάτου μετατρέπων τὸ παρὸν σιγίλλιον ζημιούσθω εἰς τὸ σακέλλιον τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου μεγάλου ῥηγὸς Ν. Νº οϛʹ. καὶ τιθοῦτο (sic) στέργον καὶ ἐμμένον ἐσαεὶ τὸ παρὸν σιγίλλιον ἀπαρασάλευτον. καὶ ἰδοὺ ἡ παροῦσα μου κηρόβουλλος ὑπάρχει.

Φίλιππος υἱὸς Λέοντος λογοθέτου καὶ μεγάλου κριτοῦ πάσης Καλαβρίας.

Diploma RR. PP. S. Basilii Romæ, post annum circiter 1135.

Γεράσιμος ἐλέῳ Θεοῦ ὁ καθηγούμενος τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. οἱ τῷ τοῦ πρωτοπλάστου κατακριθέντες πλάσματι ἄνθρωποι, καὶ ὑπὸ τούτου τῷ θανάτῳ παραδοθέντες, δεῖν ἡμᾶς τὸ καθ' ἡμέραν μνήμην ὑπὲρ τοῦ τοιούτου παρέχειν, ἵνα μετ' οὐ πολὺ πρὸς ἡμᾶς ἥκοντος αἰφνιδίως, ἀνετοίμους εὑρήσῃ ἡμᾶς, καὶ πληρωθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἐν εὐαγγελίοις εἰρημένον· ὅτι εἰ ἴδη ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν ἔασεν διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· καὶ τό, γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ποίᾳ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. τοῦτο κἀγὼ Γεράσιμος ὁ προεστὼς τῆς τῶν ἀποστόλων καὶ κορυφαίων μονῆς Πέτρου καὶ Παύλου, υἱὸς γνήσιος γεννηθεὶς πατρὸς Πέτρου Χαρτουλαρίου τοῦ μετονομασθέντος Σπανοπέρι, ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ καλῶς παιδαγωγηθεὶς, καὶ ἀνατραφεὶς ἐν νουθεσίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ, τῷ τῶν ἱερῶν γραμμάτων κανόνι στοιχειωθεὶς, τετύχηκα μικρόν τι μέρος. οἱ δ' ἕτεροι αὐτοῦ παῖδες τὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ πρᾶγμα εἰληφότες, τοῖς γηΐνοις συνήφθησαν. κἀμοῦ τε τὸν μονήρη βίον ἐπισπασαμένου (sic) καὶ πολλὰ ἕτερα αὐτοῦ δέδωκέν μοι τῶν ἔνθα, τὸ Πάριτζον, ἔνθα τὸ παρὸν δῶμα τῶν κορυφαίων ἀνιστρηθὲν ὑπὸ οἰκείων γηπόνων, κἀμοῦ τοῦ τλήμονος. ἀγρόν τε μοὶ ἔχων, ἀλλ' ἡ ἄκανθα καὶ ἕτερα τὰ τῆς ἐρημίας πλησιάζοντα. ταῦτα τῇ τοῦ θείου πνεύματος βουλῇ καὶ ἐνεργείᾳ ἐπεμελήθην, καὶ ἃ ἐξ οἰκείων πόνων διὰ χειρῶν ἐκαρτέρησα· καὶ εὐθὺς τὸ δωμάτιον τῶν ἁγίων σπεύσας ἀνοικοδόμησα. ἔπειτα χωράφια . . . . οἰκοδομὰς, οἴκους τε καὶ ἀμπελῶνας, βίβλους ἱερὰς καὶ ἕτερα σκεύη, ἃ μετ' οὐ πολὺ κατ' ὄνομα λέξω. βούλομαι τοίνυν ὑπὲρ τούτων πάντων μνήμην ποιεῖσθαι, ἵνα μή πως τῇ χρονίᾳ παραδρομῇ λήθης βυθοῖς

Gerasimus misericordia Dei cathegumenus, sive Abbas Monasterii Principum Apostolorum Petri & Pauli.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Homines cum simus primi parentis lapsu condemnati, & ab eo morti traditi, par est quotidie hujusce rei memoriam tenere: ne paulopost ad nos derepente accedens Dominus, imparatos inveniat, & impleatur id, quod ab eo in Evangeliis dictum est: *Quoniam si sciret pater-* *Matth. 24. 43.* *familias, qua custodia noctis fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi donum suam;* &, *estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.* Hoc institutus præcepto ego Gerasimus Præfectus Monasterii Apostolorum & Coryphæorum Petri & Pauli, germanus filius Patris mei Petri Chartularii, cognomento Spanoperi; & hæc ab eo pulcre edoctus, talibusque monitis educatus, in sacrarum Scripturarum canone initiatus, hanc modicam portionem sortitus sum. Cæteri autem ejus filii, bonis & facultatibus ejus acceptis, rebus terrenis adhæserunt. Cum autem Monasticam vitam amplexus essem, multa alia ex suis dedit mihi, his in locis posita; nempe Paritzum, ubi hæc domus Coryphæorum adornata fuit: quem, tum propriorum agricolarum, tum mea miserabilis hominis opera, colere cœpi, cum antea locus spinis consitus eremi pene conspectum præberet. Hæc divini Spiritus voluntate & efficacia curavi, manuumque laborem assidue toleravi. Statimque domunculam Sanctorum excitavi. Deinde villas paravi, ædificia, domos & vineas, Libros item sacros & vasa alia, quæ paulo post proprio nomine recensebo. Volo itaque horum omnium mentionem facere, ne temporis decursu

in profundum oblivionis veniant: neve quæ ad me ſpectant ſilentio in poſterum prætermittantur, quod multis contigit. Hic ædificia ex nomine primùm commemorabo. In agro Thigiaſtirin, Mappæ ſive vilaria novem, quatuor ſerica, cætera linea. Poculum argenteum deauratum, cum operculo & anſa argentea; aliud ſtanneum cum anſa, continetque vaſculum, ubi ex oleo S. Martyris Demetrii quidpiam, item ex pulvere ſancti Sepulcri, & icuncula parva argentea, ubi Salvator crucifixus & aliorum Sanctorum effigies repræſentantur: Antiminſia duo, vela ſex: corporale unum: caſulæ ſeptem, quarum duæ blatteæ: alia phuphunda, (eſt ſerici genus,) una ex villoſo ſerico, (*velours*,) lanea una, altera ſerica, duæ albæ lineæ: alia item nigra pro Quadrageſima. Stolæ quinque, una blattea, altera ſerica villoſa, alia phuphunda, alia lanea, alia nigra. Manipulorum paria tria, aliud villoſum ſericum, aliud blatteum, aliud cochleum. Horaria quatuor: condacia.... & unum Tetradium: mantilia tria ad mutationes. Liber quatuor Evangeliorum aureis capitulis ornatum, cujus operimentum eſt phuphundum: Libri Evangeliorum per annum duo: condacia alia duo, quorum aliud Præſanctificata, aliud ritum Baptiſmi continet: Acta Apoſtolorum: Libri duo magni pro ſolennitatibus: Liber ubi Commentaria in Acta Apoſtolorum, Studites, Synaxarium, Joannes Climacus, Geronticon, ſive dicta Seniorum: alius Liber ſancti Ephræm, alius ſancti Baſilii: alius ſancti Athanaſii, S. Athanaſii item alius: Liber Nomocanonis, Liber Legis & novus Paradiſus, Damaſceni Dialogus, Interpretatio Liturgiæ S. Baſilii, Euchologium, Menæa tria pro diurno uſu, aliud Menæum menſis Auguſti vitas habens & ſermones pro lectionibus: Libri duo Beatitudinum cum Photagogiis, Sticheraria duo, Pſalteria duo, Triodia duo, unum

παραδοθῶσιν, καὶ αἰεκδιήγητα τὰ κατ' ἐμὲ ὑπολειφθῶσιν, ὡς συνέβη πολλοῖς. τάς τε οἰκοδομὰς ἔνθα ἄρξομαι καὶ κατ' ὄνομα λέξω. τὰ τοῦ ἀγροῦ Θιγιαστιρὶν, ἄμφια ἤγουν βιλάρεια θ'. τέσσαρα δὲ αὐτῶν μεταξωτὰ καὶ τὰ ἕτερα λινά. δισκοπότηρον ἀργυρὸν περιχρυσωμένον ἅμα τοῦ δίσκου καὶ τῆς λαβίδος ἀργυρᾶς, καὶ ἕτερον κασσιδέρου (ſic) σὺν τῆς λαβίδος, περιέχει δὲ καὶ σκεῦος ἔνθα ἀπὸ τοῦ ἐλαίου τοῦ ἁγίου μάρτυρος Δημητρίου, καὶ χοῦν ἀπὸ τοῦ ἁγίου τάφου, καὶ ἰκόνιτζαν μικρὰν ἀργυρᾶν, ἔνθα ἡ τοῦ σωτῆρος σταύρωσις, καὶ ἑτέρων ἁγίων ἐκτυπώματα. ἀντιμίσια β'. καλύμματα ς'. καὶ εἰλητὸν α'. φελόνια ζ'. δύο δὲ αὐτῶν κατάβλαττα, καὶ φούφουνδον α'. καὶ χάσδιον α'. καὶ ἔριον α'. καὶ ἕτερον μεταξωτὸν, καὶ δύο λευκὰ λινά, καὶ ἕτερον μέλαν τὸ τῆς τεσσαρακοστῆς. ἐπιτραχήλια ε'. τὸ ἓν κατάβλαττον, καὶ τὸ ἕτερον χάσδιον, καὶ τὸ ἕτερον φούφουνδον καὶ ἕτερον ἐρίον καὶ ἕτερον * ἀνθάρκην. ὑπομανίκια ζεύγους (ζεύγη) Γ'. τὸ ἓν χάσδιον καὶ τὸ ἕτερον κατάβλαττον, καὶ τὸ ἕτερον κόχλεον. Ὀράρια Δ'. κωνδάκια... καὶ ἓν τετράδιον· μανδήλια εἰς τὰς ἀλλαγὰς Γ'. τετραευαγγέλιον περικεφαλαιωμένον μετὰ χρυσοῦ, καὶ ἡ κατασκευὴ καὶ ἐνδυμένιον φούφουνδον, καὶ εὐαγγέλια ἐκλογάδια β'. κονδάκια ἕτερα δύο, τὸ ἓν ἔχων τὰ προηγιασμένα, καὶ τὸ ἕτερον ἔνθα ἡ βάπτισις· πραξαπόστολον· βιβλία δύο μεγάλα ἑορταστικά· βιβλίον ἡ μετάφρασις τοῦ πραξαποστόλου, καὶ ὁ Στουδίτης, καὶ συναξαρίῳ, καὶ ὁ Κλίμακας, τὸ γεροντικὸν, ἕτερον βιβλίον τοῦ ἁγίου Ἐφρὲμ, βιβλίον τοῦ ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἕτερον τὰ Ἀθανασίου, καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἕτερον, βιβλίον τοῦ νομοκάνονος, βιβλίον νόμου καὶ ὁ νέος παράδεισος, καὶ ὁ Δαμασκηνὸς ὁ διάλογος, ἡ ἑρμηνεία τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Βασιλείου, εὐχολόγιον, Μηναῖα γ'. καθημερινὰ, καὶ ἕτερον Μηνέον ἔχοντα τὰ Αὐγούστου καὶ λόγους ἀναγνωστικούς· δύο μακαρισμάρια σὺν τῶν φωταγωγιῶν. στιχηράρια β'. ψαλτήρια β'. τριώδια β'. τὸ ἓν τῆς τεσσαρακοστῆς, καὶ τὸ ἕτερον ἀπὸ τοῦ πάσχα ἕως τὴν ἁγίαν πεντηκοστήν,

κοσὴν, προφητικὸν α'. ἀναςάσιμα β'. κατανυκτικὸν α'. καὶ παρακλητικὸν, κονδακάριον, καὶ τυπικὸν, καὶ σχηματολόγιον καὶ ὡρολόγια β'. καὶ εἱρμολόγιον α'. βιβλίον τοῦ Ἰσαάκ. καὶ ἀπὸ τῶν ἔνθα ποιοῦμαι μνήμην περὶ τὴν χώραν, καὶ ἀμπελῶνα· ἔχω γὰρ ἄμπελον καὶ περίβολον καὶ ἕτερα κτήματα ἔνθα ἡ μονὴ καὶ τὰ πέριξ πάντα ἀπὸ τῆς πατρῴας μου ὑποςάσεως. ἔχω καὶ ἕτερον ἀμπελῶνα εἰς τὴν γωνίαν τὴν ἀμφιέρωσιν τοῦ Γαλλιάρδου, τοῦ Νικολάου. ἔχω καὶ ἀγορὰν ἑτέραν, καὶ ἄμπελον ἀπὸ τοῦ Κωνςαντίνου Μαγουρικᾶ, χώραν τὸ πλησίον αὐτοῦ ἔνθα ἐλαία, ἀμφιέρωσιν λεγομένην Μαγιουρικᾶ, καὶ τὸ ἐπέκεινα τοῦ ἀμπέλου κατ' ἀνατολὴν τοῦ αὐτοῦ λέγεται ἀγορά. ἔχω καὶ ἀγορὰς δύο πέτζια, χώραν πέραν τοῦ Ῥύακος ἐκ τοῦ Βαρσάκη καὶ ἐκ τοῦ Κουρσάλη. καὶ τοῦ Ραγίτου τὸ πέτζιν ἐκ τὴν πατρῴαν μου κληρονομίαν· καὶ τὸ λεγόμενον τῆς Πόθου ὁμοίως, τὸ ἐπέκεινα τοῦ μοναςηρίου· ἔνθα ἡ Καρία ὅσον καὶ Ἰονεςὴν, καὶ τὸ ἕτερον πετζὸν τὸ ἔχω ἄχρι τοὺς κούρτους εἰς τὸν Ἀτζουτον, ἡ ἀμφιέρωσιν τοῦ Μαγούλου καὶ τοῦ Βαρσάκου. τὸ δὲ ἐπέκεινα τῆς ἀμφιερώσεως ἐκ τῶν ἐμῶν. καὶ ἕτερον πετζὴν τῆς Ακουτζάρρας, καὶ οἱ δύο κούλτουροι τοῦ ἁγίου Φιλίππου, ἔνθα τὸ ἁλώνιον καὶ ἄχρι τῆς ὁδοῦ· οἰνοβούτια ιϛ'. τιναρια κ'. μάρρες ι'. κούπανες δ'. πελέκια ζ'. δεςτράλια γ'. χάγκιες δύο. δύπεννον α'. δρεπάνια ια'. ἴνια ιβ'. κλαδευτήρια ϛ'. ἀσμόνιν καὶ διλάβια γ'. καὶ σφῦραν μεγάλην καὶ ἐξώκεντρον· ςέγνατα ϛ'. δύο μεγάλα, δύο μέσα, δύο μικρά. τηγάνια β'. α. χαλκὸν, καὶ ἕτερον σιδηρὸν, τριπόδα, ἐγδὴν. κρεμαςήριον α. σιδηρὸν, σκεπάρνια β'. δύπεννα ι'. σκεπάρνια β'. γαργαριςήρια β'. ποτήριον μεγάλην, ζεύγη βοῶν ϛ'. ὀνικὰ ζ'. ἄλογα β'. ἔχω καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας μανουάλια δ'. καὶ θυμιατοὺς δ'. ἔχω μετόχιον τὸν ἅγιον Φίλιππον καὶ τοῦ μοναςηρίου καθὰ καὶ τὰ σίγιλλα διαγορεύει. μνήμην δὲ ποιοῦμαι περὶ τοῦ

pro Quadragesima, aliud a Pascha usque ad sanctam Pentecosten, Propheticum unum, Anastasima duo, Catanycticum unum, & Paracleticum, contacium parvum, & Schematologium, Horologia duo, Irmologium unum, Librum Isaaci. Hinc autem de agro & de vinea mentionem faciamus. Vineam quippe habeo & septum, aliaque prædia, ubi Monasterium & omnia circumposita, ex paternis meis bonis accepta. Aliam item vineam habeo in angulo, a Nicolao Galliardo datam & consecratam. Habeo item aliam emtam possessionem & vineam a Constantino Magiurica: agrum item illi vicinum ubi sunt oleæ: quæ possessio consecrata, dicitur Magiurica; & quod ultra vineam est ad orientē, dicitur Agora. Habeo item duas emtas agri portiones ultra Rivum ex Barsace & ex Cursale, & portionem agri, qui vocatur Ragitus, ex paterna mea hæreditate: & similiter quod dicitur Pothi, supra Monasterium, ubi est Caria & Jonestes: & aliam agri portionem habeo usque ad Curtos in Atzuto, donum oblatū & consecratum a Magulo & a Barsace. Quod autem ultra illud dono oblatum situm est, ex meis possessionibus est: & aliam agri portionem Acutzarræ, & duas culturas S. Philippi, ubi est area usque ad viam. Dolia 16. tinaria 20. marras 10. mortaria quatuor, secures septem, dextralia tria, chancies duas, bipennem unum, falces undecim, inia (mensuræ genus) duodecim, cultros putatorios sex, cremathram & forcipes tres. Malleum magnum & extra centrum: patinas sex, 2. magnas, 2. medias, duasque parvas: sartagines duas, alteram æneam, alteramque ferream: tripodem, egdem, & cremathrā ferream: dolabra duo, bipennes decem, gargaristeria duo, poculum magnum: boum paria sex, asinorum paria septem, jumenta duo. Habeo Ecclesiæ candelabra quatuor, thuribula quatuor. Habeo autem villam nomine S. Philippum &. . . . . Monasterii, ut sigil-

la declarant. Nunc de Monacho Theodulo mentionem faciam : quem a teneris ut pater filium enutrivi & educavi, ſacris literis & diſciplinis inſtitui quaſi mihi proprium & genuinum: quem perſeveraturum eſſe, & ipſum ad meas implendas vices S. Dei Eccleſiæ addictum iri ſperabam : qui fortaſſe inſtitutionis ac doctrinæ finis fuiſſet. Poſtquam enim Monachum illum conſtitueram, & omnia quæ præ manibus erant ipſi tradideram, ut pro me præfecturam dominatumque gereret; idque ex Dei & ſanctæ Matris ejus voluntate meoque conſilio; libellum ipſi feci, ut poſt obitum meum Cathegumenus eſſet, adeo ut benedictionem acceperit, ipſumque omnibus, quæ labore & expenſis meis comparaveram, dominari juſſerim. Ille vero invidiâ diabolicâ correptus, hæc omnia pro nihilo reputavit : ſed quæ in manibus erant diſpenſavit ut Dominus novit. Demum quidquid volebat abſtulit, atque e Monaſterio diſceſſit præter meam voluntatem. Multis ſane cum eo habitis colloquiis ipſum a propoſito reducere tentavi; ſed ille monita mea ne ferre quidem potuit, ut teſtis eſt mihi Domimus : meam vero ſenectutem afflixit : meoſque labores, ac ſi nihil feciſſem, fruſtra cedere curavit. Quapropter omnia, quæ illius gratiâ ſcripto tradideram, irrita declaro; ita ut poſt obitum meum facultatem nullam habeat quidvis ſcripto vel voce proponendi; utpote qui ex propria voluntate defecerit. Quod ſi in Monaſterium reverti voluerit, ſit quaſi unus ex aliis fratribus & propinquis meis. Et hoc ut expoſui ſtatutum erit; ne ſi ea de cauſa litigare velit, hinc contentio oriatur & apud Judices patrocinium inveniat. Quod ſi quis hæc irrita facere voluerit, ne audiatur; ſed in anathema ſanctæ Synodi incidat, quemadmodum ii, qui condemnantur. Sitque per me pecca-

μοναχοῦ Θεοδούλου, ὃν ἀπὸ νεαρῶθεν ἀναθρεψάμην αὐτὸν καὶ περιέθαλψα ὡς πατὴρ τέκνον, καὶ τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν μετέδωκα, καὶ τοῖς μαθήμασιν, ὅσα τε οἰκείου πράγματος· ὡς ἐνόμιζον καρτερῆσαι, ἴσως ἀντ᾽ ἐμοῦ προσοικειῶσαι αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ τοῦτο τυχὸν καὶ τῆς μαθήσεως τὸ πέρας οἰκειώθη. καὶ μοναχὸν τοῦτον καταστήσας, καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τὴν χεῖρά μου αὐτῷ δεδωκὼς τοῦ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν ἀντ᾽ ἐμοῦ, καὶ ταῦτα βουλῇ θεοῦ καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ μητρὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μου, λίβελλον πρὸς αὐτὸν πεποίηκα, ἵνα μετὰ τὴν ἐμὴν ἄφιξιν ἔσηται καθηγούμενος, ὡς καὶ εὐλογίαν μετέλαβεν, καὶ δεσπότην τοῦτον προσέταξα ἔσεσθαι πάντων τῶν οἰκείων μου πόνων καὶ ἀναλωμάτων. αὐτὸς δὲ φθόνῳ διαβολικῷ συσχεθεὶς, εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο πάντα· ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τὴν χεῖρα αὐτοῦ διῳκήσατο ὡς ὁ κύριος οἶδεν. τέλος καὶ εἴ τι δ᾽ ἂν ἠθέλησεν ἀφεῖλεν, καὶ ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου ἐξῆλθεν, ὡς κἀγὼ οὐκ ἤθελον. πολλούς τε (ſic) ἐπιστροφὰς λόγων πρὸς αὐτὸν ἐπροσέβαλλον, ἴσως αὐτὸν ὑποστρέψαι. ἀλλ᾽ οὐκ ἠνέσχετο, καὶ τούτου μάρτυς ὁ κύριος, ἐλύπησέν τε τὸ γῆράς μου, καὶ ἀπὸ τοῦ καμάτου ἔστρεψέν με κενῶς, ὡς μηδὲν κοπιάσαντα. ὑπὲρ τούτου ἀκυροῦ πάντα ἅπερ αὐτοῦ ἐγγράφως ἐξεθέμην, ὡς μὴ ἔχειν ἄδειαν μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λόγον τινὰ προσαχθῆσαι μήτε ἐγγράφως μήτε ἀγράφως, ὡς αὐτὸν τῇ οἰκείᾳ βουλῇ ἀποσφαλτιώσαντα. εἰ δὲ καὶ τῇ μονῇ βουληθῇ μεταστρέψαι, ἔσεται ὡς εἷς τῶν ἑτέρων ἀδελφῶν καὶ πλησίων μοι· καὶ οὕτως ἔσεται ὅρος ὡς ἐξεθέμην, ἵνα μὴ λόγοι ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ἔσωνται μήτε τῆς κρίσεως εἰ ἀγῶνα ὑπὲρ αὐτοῦ παραστήσειεν, ἵνα πρὸς αὐτοῦ βοηθοὶ ἔσωνται. εἰ δέ τις βουληθῇ ταῦτα ἀκυρῶσαι, μὴ εἰσακούεσθαι· ἀλλὰ τῷ ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου ὑποπεσάτω ἀναθέματι ὡς οἱ κατάκριτοι. ἔστω δὲ καὶ ἀφωρισμένος παρ᾽ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς εἷς τῶν ξέ-

νων τῆς πίστεως. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ μοναχὸς βουληθῇ κινῆσαι πρὸς τοῦτο, ἔστω ἐπικατάρατος παρὰ κυρίου Θεοῦ παντοκράτορος, καὶ δεσμομένος παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς παραβάτης τῆς ἐμῆς ἐντολῆς. καὶ ταῦτα πάντα ἐξεθέμην ὡς ὑγιὴς καὶ ἐῤῥωμένον ἔχων τὸν νοῦν καὶ τὰς φρένας.

torem excommunicatus, quaſi a fide alienus. Quod ſi idem ipſe Monachus aliquid ea de cauſa movere voluerit, ſit maledictus a Domino Deo omnipotente, & vinculis conſtrictus per me peccatorem in præſenti ſæculo & in futuro, utpote tranſgreſſor præcepti mei. Hæc autem omnia ſanus & mentis compos expoſui.

Monitum in sequens Diploma.

Diploma Rogerii Regis, de quo jam quædam prælibavimus in Prologo, ad fidem autographi in ære incisum, a R. P. Petro Mennitio Basiliani Ordinis Præfecto Generali, Romæ mihi oblatum fuit. In Tabulas autem quinque distributum erat: quia enim Autographum multis in foliis simul assutis descriptum fuerat, folia illa deinceps disjuncta separataque sunt: atque ut erant in quinque partes separata, in Tabulis etiam quinque incisa fuerant. Primæ duæ Tabulæ æqualis inter se magnitudinis Diploma totum sine titulo & subscriptionibus continent, ut nos repræsentamus.

Tres autem reliquas multo minores, in una posuimus; ne divisim locatæ, ceu ἀποσπασμάτια *esse viderentur. Eæ vero titulos & subscriptiones continebant; tertia videlicet lineam tantum primam, quæ sic habet,* † Ρογέριος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐσεβὴς κραταιὸς ῥὴξ καὶ τῶν Χριστιανῶν βοηθός : Rogerius in Christo Deo pius potens Rex, & Christianorum adjutor : *quæque, ut videtur, Diplomati præfixa erat: nam alia Rogerii Regis instrumenta per hanc clausulam ineunt. Quarta Tabula, jam præcedenti conjuncta, sic habebat, & primo quidem manu, ut videtur, ipsius Rogerii Regis, & charactere non eleganti.* Є. Ρογέριος ἐν Χριστῷ δεσπότης : Ego Rogerius in Christo Despotes. *Cui subscriptioni subjiciuntur tres literæ* Ρ'. Μ'. Β'. *id est, ut opinamur,* Ρογέριος μέγας βασιλεὺς, Rogerius Rex, sive Imperator Magnus : *qua de re vide quæ supra in Prologo dicta sunt. In hac item Tabula duo monogrammata adsunt, & e regione aliquot verba ab otioso homine adjecta, nimirum,* δεσπότου, σωτῆρος, δύο, τοῦ μεγαλοδεσπότου, πρεσβυτέρου, προστάξας, προστάξαι, τραπέζης, *appositis inter singulas voces perpendicularibus lineis, quo autem usu, nec vacat nec libet exquirere. Quinta Tabula, quæ jam cum tertia & quarta unam, numero tertiam, Tabulam efficit, hæc habet;* ἀξίωμα . . . . . ἐκ τοῦ φιλοχρίστου δεσπότου πρὸς Χριστόδουλον τὸν Αμίραν ἀνοβελισιμάτου. *Secundam vocem hactenus legere nequivimus. Sensus est,* Dignitas Protonobilissimatûs collata Christodulo Amiræ, a Christi amante Despota. *Duas quidem priores Tabulas, quæ totum Diploma complectuntur, legimus & explicavimus : verum fatemur nos hærere in voce, quam [* κηροβούλλου *] expressimus initio secundæ Tabulæ, ubi sic legitur,* τιμᾷ ἡ ἐκ Θεοῦ βασιλεία ἡμῶν διὰ τῆς παρούσης, [κηροβούλλου:] *quæ vox postrema, (si tamen ita legendum sit) admodum abbreviatur.* Χρυσοβούλλου *legi non potest, prima quippe litera* κ *potius quam* χ *exprimit. Litera supra posita* Є *videtur esse, sive potius* Ϭ *: quæ literæ in his singularibus calami ductibus facile confunduntur. Rem esse dubiam fatemur, & meliori conjecturæ, si quidem adferatur, facile assentiemur.*

ΙΩ ΚΟΥΒ ... ΠΤ ... ΕΕΒ ... ΤΜ

ΑΝΓΩΒΕΙΚΚΙΜΑΞΙΩ · ... ΕΗΚΕΕΕΙΚΕ ...

ΟΓΥΝΤΙ ... ΤΟΙΣ ... ΥΤΕΗΜΗ ... Β ...

ΥΠΕ ΡΕΥ ΧΕ ... +

Ex autographo RR. PP. S. Basilii. Anno 1139.

Ὥσπερ ἡ τοῦ ἡλίου ἀνατολὴ καὶ τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς πόῤῥω τῶν οἰκείων ἀκτίνων τὴν ἔλλαμψιν ἐπιδαψιλεύεται, οὕτω δὴ καὶ ἡ θεοπρόβλητος ἡμῶν βασιλεία ἐπιβραβεύειν οἶδε τὰ γέρα καὶ τὰς τιμὰς ἀναλόγως τῆς ἑκάστου εὐγνώμονος καὶ πιστῆς δουλωσύνης· διὸ δὴ καὶ σὲ Χριστόδουλον τὸν Ἀμήραν τιμᾷ ἡ ἐκ Θεοῦ βασιλεία ἡμῶν διὰ τῆς παρούσης εὐσεβοῦς [κηροβούλλου] τῷ μεγαλεπιφανεστάτῳ τῶν πρωτονωβελισσίμων ἀξιώματι, τοῦ εἶναί σε εἰς τὸ ἀνωβελισσιμάτον καὶ συντιμᾶσθαι τοῖς οὕτω τιμηθεῖσι, καὶ τῆς βασιλείας ἡμῶν ὑπερεύχεσθαι. †.

μηνὶ Ἀπριλλίῳ ἰνδ. β'. †.

α. . . . . μηνὶ Ἀπριλλ. ἰνδ. β'. ἀπὸ τῆς θεοφυτίας [αρλθ'.]

Ῥογέριος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ εὐσεβὴς κραταιὸς ῥὴξ καὶ τῶν Χριστιανῶν βοηθός.

Ε. Ῥογέριος ἐν Χριστῷ δεσπότης.

Ρ. Μ. Β. [forte] Ῥογέριος μέγας βασιλεύς.

Ἀξίωμα. . . . . ἐκ τοῦ φιλοχρίστου δεσπότου πρὸς Χριστόδουλον τὸν Ἀμίραν ἀνωβελισσιμάτου.

QUemadmodum solis ortus & prope & procul positis radiorum suorum splendorem elargitur; sic & Majestas nostra a Deo promota præmiis & honoribus singulorum studiosam & fidelem servitutem remunerare novit; quapropter te Christodulum Amiram Majestas nostra a Deo constituta, per præsentem piam ceream Bullam, magna & splendidissima Protonobilissimorum dignitate exornat; ut in Protonobilissimatu accensearis, & cum paris dignitatis viris pari honore fruaris, proque Majestate nostra preceris.

Mense Aprili Indictione II.

. . . Mense April. Ind. II. anno a Dei Nativitate [1139.]

Rogerius in Christo Deo pius potens Rex & Christianorum adjutor.

Ego Rogerius in Christo Despotes.

R. M. R. Rogerius magnus Rex, (*ut opinamur.*)

Dignitas . . . . Protonobilissimatûs a Christi amante Domino nostro collata Christodulo Amiræ.

Diploma RR. PP. S. Basilii Romæ. Anno 1144.

QUi proximi ſui bona concupiſcunt, ſi quidem poteſtate valeant, occaſiones captant; ut quæ alii a multis annis poſſident, avaritia & cupidine permoti ſubripiant. Verum ſumma Dei poteſtas, quæ alium nobis Dominum magnum Regem conſtituit & roboravit, terribiliſſimo decreto ſuo omnes ad juſtum judicium agi præcepit: qua ratione a Deo coronatum Regem, cum ſua item a Deo coronata ſtirpe, in ſæcula immotum conſervaturus eſt. Amen.

Me Leone Maleïno Duce in urbe Hieracis, Styli, & aliis, contentio fuit Eremitas inter & Monachos S. Joannis Theriſti circa agrum Buturauli, quem tenebat eadem ipſa Eccleſia S. Joannis, emtumque poſſidebat a multis annis ad hoc uſque tempus. Eremitæ autem & Monachi S. Joannis uno conſenſu huc accedere decreverunt cum Optimatibus Regionis. Evocarunt item utrique Petrum cognomento Comitis, Vicecomitatum in Stylo gerentem, ut ſecum eſſet ibi. Et præſtituta die, utræque partes amicos ſuos Regionis optimates adduxerunt: neque tantum illos; ſed etiam ex ſancta Eccaterina duxerunt Eremitæ Raum Galculinum, Nicolaum Vicecomitem & alios. Congregatis itaque illis ibidem in loco Buturauli, cœperunt Eremitæ conqueri & expoſtulare dicentes: Hoc in loco eſt fundus Buturauli, in tres partes diviſus, & una ex partibus eſt hominis noſtri Calogeritzæ. Reſponderunt Monachi ſancti Joannis: Nos ſcimus hos agros a multis annis noſtros eſſe, & ante nos Eccleſiam ipſos tenuiſſe & poſſediſſe ſine lite: ac eamdem Eccleſiam chartas emtionis jam antiquitus habere: & hic adſunt vindices noſtri, qui hac de re

ΟἹ τὰ τοῦ πλησίον ἐπιποθοῦντες κατέχειν, ἢ ἄρα καὶ δυνάσται ὑπάρχωσιν, μηχανεύονται διά τινων προφάσεων τὰ τοῦ πλησίον ἐκ πάλαι δεσποζόμενα περὶ πολλῶν ἐνιαυτῶν, πλεονεκτικῶς ὡς ἅρπαγες ἀφαρπάζειν σπουδάζωσιν. ἀλλ' ἡ πολύτροπος τοῦ θεοῦ δύναμις, ἡ τὸν ἄλλον ἡμῶν δεσπότην μέγαν Ῥίγα κραταιώσασα, θεσπίσμασιν αὐτοῦ φοβερωτάτοις τοὺς πάντας ἐν δικαίᾳ κρίσει ἄγεσθαι προσέταξεν, οὗ τινος τὴν θεόστευτον (ſic) βασιλείαν σὺν τοῖς θεοστεύτοις αὐτοῦ βλαστήμασιν εἰς αἰῶνας ἀσάλευτον διαφυλάξει, ἀμήν.

Στρατηγεύοντος κἀμοῦ Λέοντος Μαλεΐνου ἐν τῷ ἄστει Ἱέρακος, καὶ Στύλου καὶ λοιποῖς, ἀμφιβολὴ ἐγένετο ἐν τοῖς ἐρημίταις πρὸς τοὺς μοναχοὺς ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θερειστοῦ ἐκ τοῦ χωραφίου τοῦ Βουτουραύλου, ἃ ἐπεκράτησεν ἡ αὐτὴ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καὶ ἐδέσποσεν ἐξ ἀγορᾶς περὶ πολλῶν ἐνιαυτῶν ἄχρι τοῦ δεῦρο. συνεβουλεύσαντο δὲ ὁμοθυμαδὸν οἱ ἐρημῖται καὶ οἱ Μοναχοὶ τῶν ἁγίου Ἰωάννου, ἀπελθεῖν ἐκεῖσε ἐπὶ τὸ ποῖ (ſic) μετὰ τῶν χρησίμων ἀνθρώπων τῆς χώρας. παρεκλήθησαν δὲ ἀμφότεροι καὶ τὸν παρεμβεσκωμεύοντα εἰς τὸν Στύλον Πέτρον τῇ ἐπωνυμίᾳ τοῦ Κώμιτος, τοῦ εἶναι σὺν αὐτοῖς ἐκεῖσε. καὶ διωρείας δοθείσης, ἤγαγον ἀμφότεροι καὶ τὰ δύο μέρη ἐκ τοὺς φίλους αὐτῶν χρησίμοις ἀνθρώποις τῆς χώρας. οὐ μόνον δὲ τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἁγίας Ἐκκατερίνης ἤγαγον οἱ ἐρημῖται τὸν Ῥάον Γαλκουλῖνον, καὶ Νικόλαον βέσκομον καὶ ἑτέρους. καὶ δὴ συναθροϊσθέντες ἐκεῖ ἐν τῷ τόπῳ Βουταραύλου, (ſic) ἤρξαντο οἱ ἐρημῖται ἐγκαλεῖν λέγοντες ὅτι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γάρ ἡ ὑπόστασις τοῦ Βουτουραύλου, μέρη Γ'. καὶ τὸ ἓν μέρος ὑπάρχει τοῦ ἀνθρώπου ἡμῶν τοῦ Καλογρίτζη. ἀπεκρίθησαν δὲ οἱ Μοναχοὶ τοῦ ἁγίου Ἰωαίνη λέγοντες· ἡμεῖς τὰ τοιαῦτα χωράφια πρὸ πολλῶν χρόνων, καὶ περὶ ἡμῶν ἴδωμεν τὴν ἐκκλησίαν δεσπόζουσαν καὶ ἐπικρατοῦσαν ἀφιλονείκως, καὶ ἀγοραίους χάρτας ἔχει ἡ ἐκκλη-

σία ἔκπαλαι, καὶ οἱ διεκδικηταὶ ἡμῶν ὑπάρχωσιν ἐνταῦθα· αὐτοὶ καὶ ἀποκριθήσονται περὶ τούτου, ὡς κληρονόμοι ὑπάρχοντες. οἱ διεκδικηταὶ δὲ τῶν μοναχῶν, ἀπεκρίθησαν μιᾷ φωνῇ λέγοντες· ἡμεῖς τὸν Καλογερίτζην εἰς τὰ τοιαῦτα χωράφια οὔτε ἀδελφὸν ἔχομεν οὔτε συγκληρονόμον. ἀλλ' αὐτὴ ἡ ὑπόστασις ἐγένετο μέρη δύο, μέρος τοῦ Παρίλλου, καὶ μέρος τῆς Βασιλίσσης. ἐπερώτησεν δὲ Πέτρος βεσκόμος τοὺς ἐρημίτας σὺν τοῖς χρησίμοις ἀνθρώποις, ἢ ἔχωσιν τοῦ ἀποδεῖξαι σύστασιν ἔγγραφον εἴτε ἄγραφον ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτῶν ὁ Καλογερίτζης κληρονόμος ὑπάρχει ἐνταῦθα. ἀπεκρίθησαν δὲ λέγοντες, ἡμεῖς οὔτε ἔγγραφον οὔτε ἄγραφον δυνάμεθα ἀποδεῖξαι τοῦτο· ἀλλ' αὐτοὶ ἐπιγινώσκομεν αὐτό. εἶπον δὲ οἱ χρήσιμοι ἄνθρωποι, δίκαιον ἀνὰ μεταξὺ αὐτῶν ὅπως ἐκ τῆς μιᾶς κληρονομίας διαλεχθῇ εἷς, καὶ ἐκ τῆς ἑτέρας ἕτερος· καὶ ἵνα ἐπομόσονται οἱ δύο οὕτως, ὅτι ὁ Καλογερίτζης εἰς ταύτην τὴν κληρονομίαν οὔτε ἀδελφὸς ὑπάρχει οὔτε συγκληρονόμος. ἠρέσθησαν δὲ ἀμφότεροι τοῦ τοιούτου δικαίου. διωρίας οὖν δοθείσης, ἀπῆλθον ἐκεῖσε ἐπιτοποῖ (ſic) ὡς τὸ πρότερον ἅπαντες. ὑπῆρχον δὲ ἐκ τῶν δύο κληρονομίας ἕτοιμοι τοῦ θέσαι δύο ἀνθρώπους ἵνα ἐπομόσονται· οἱ ἐρημῖται δὲ οὐκ ἠθέλησαν λαβεῖν τοὺς ὅρκους, ἀλλ' ἀνεχώρησαν. οἱ Μοναχοὶ δὲ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἀπῆλθον πρὸς τὸν κύριον Ρογέριον τὸν κριτὴν τῶν κριτῶν, καὶ ὑπέδειξαν αὐτῷ τὴν τότε γεγωνυῖαν (ſic) κρίσιν ἐγγράφως, καὶ ἔστερξε ταύτην ὅτι δικαίως ἐκρίθη, καὶ προσέταξεν ὁ κύριος Ρογέριος κἀμὲ Μαλεΐνον στρατηγὸν, ὅπως ἔλθω ἐπιτοποῖ, καὶ φέρω τοὺς ἐρημίτας ἵνα ἀπολάβωσι τὸ δίκαιον καθὰ καὶ ἐκρίθη. ὅθεν ἐγὼ αὐτὸς ὁμίλησα περὶ τούτου κυρῷ Ἀνδρονίκῳ Μαΐστρῳ τῶν ἐρημιτῶν, ἀπέστειλα ἀντ' αὐτοῦ τὸν Πριούριν κυρὸν Ἰωάννην Μεσσύνης καὶ ἑτέρους μετ' αὐτοῦ τοῦ ἀπολαβεῖν τὴν κρίσιν. ταῦτα εἰδὼς κἀγὼ ῥηθεὶς στρατηγὸς σὺν τοῖς σὺν ἐμοὶ χρησίμοις ἀνθρώποις Ἱέρακος καὶ Στύλου καὶ λοιποῖς, ἐπεζήτησα τοὺς κληρονόμους τῶν δύο μερῶν ἰδεῖν αὐτούς· εὕρομεν δὲ χρησίμους καὶ ἀξιοπίστους ἀνθρώπους· ἐξ οὓς καὶ ἐκλέξαντες οἱ ἐρημῖται τὸν Πέτρον Μονόσκυλλον καὶ Παπᾶν Νικόλαον Παρίλλον. οἱ καὶ ἐλθόντες ἐν τῷ τοῦ ἀγροῦ *εἰς οἱ δύο

reſponſuri ſunt, utpote qui hæredes ſint. Vindices autem Monachorum reſponderunt una voce: Nos Calogeritzen in his agris neque fratrem neque cohæredem habemus. Sed ipſum prædium duas in partes dividitur, pars una Parilli, pars altera Baſiliſſæ. Sciſcitante Petro Vicecomite & aliis optimatibus ab Eremitis, num inſtrumentum, vel ſcriptum, vel non ſcriptum proferre poſſent, quo probaretur Calogeritzen ibi hæredem eſſe; reſponderunt illi: Nec ſcriptum nec non ſcriptum proferre poſſumus; ſed ipſi rem cognoſcimus. Tum dixerunt optimates viri, juſtum eſſe, ut ex altera parte eligeretur unus; ex altera alius, & ambo jurarent, Calogeritzen in hac hæreditate neque fratrem neque cohæredem eſſe. Placuit utrique parti tam juſtum conſilium. Præſtitutaque die, in eumdem locum omnes ut antea convenerunt. Ex utraque autem hæreditate parati erant duos homines aſſignare, qui jurarent. Eremitæ vero noluerunt juramenta accipere, ſed receſſerunt. Monachi autem ſancti Joannis adierunt Dominum Rogerium judicum judicem: & tunc latum judicium ſcripto traditum oſtenderunt ipſi; qui, utpote juſte datum, confirmavit ipſum, juſſitque me Maleïnum Ducem in locum adire, & Eremitis ſuadere ut jus acciperent prout datum fuerat. Quamobrem ego ipſe Domnum Andronicum Eremitarum Magiſtrum ea de re alloquutus ſum, miſique pro illo Priorem Domnum Joannem Meſynæ & alios cum illo, ut judicium acciperet. Hæc cum ſcirem ego prædictus Dux, cum aliis optimatibus viris Hieracis & Styli aliiſque, duarum partium hæredes in conſpectum evocavi: comperimuſque eſſe viros probos & fide dignos: ex quibus elegerunt Eremitæ Petrum Monoſcyllum, & Papam Nicolaum Parillum. Qui ad agrum venientes ſic jurave-

runt : Per intemeratum & ſanctum Evangelium Chriſti juramus, Calogeritzen hanc poſſeſſionem Buturauli nobiſcum nec habuiſſe, nec habere. Juramento itaque præſtito, Eremitas ab iniqua petitione compeſcuimus. Monachis vero ſancti Joannis confirmatus eſt fundus, quemadmodum jam tenebant. Terminum autem ejus poſuimus, ſicut chartæ emtionis & conſecrationis enarrant, a Sellade in qua juramentum olim præſtitum fuerat. Deſcenditque a termino in quo ſtabamus ad Selladem Aſonturianum, qui deſcendit uſque ad fluvium Styli. Hæc judicata, confirmata, examinata, juſte ſtatuta ſunt per me Maleïnum ducem Hieracis & Styli, & aliorum locorum: aſſidentibus mihi probis & optimatibus viris : qui propriis manibus teſtimonia ſua ſubſcribentes, ad majorem fidem & ſecuritatem hoc inſtrumentum ſcripſerunt, & Monachis ſancti Joannis Theriſti tradiderunt ad ſedandos omnes eorum adverſarios. Judicavimus autem ſecundum regulam dicentem, *A nemine tollatur diuturna & non dubia poßeſſio.* Scriptum eſt præſens inſtrumentum menſis Aprilis vigeſima die, manu mea Petri Notarii, filii Garin, genere Maroniti, anno 6652. (Chriſti 1144.) Indictione ſeptima.

Joannes Cericas teſtis ſubſcripſi.

Joannes filius Conſtantini teſtis ſubſcripſi.

Malliardus Callabares Styli teſtis ſubſcripſi appoſita Cruce.

Nicolaus filius Urſini Cacri ſubſcripſi.

Rogerius filius Nicolai Moſchati ſubſcripſi.

Gullielmus Coleſtra teſtis ſubſcripſi, appoſita veneranda Cruce.

Georgius Papas & N. . . Styli teſtis ſubſcripſi.

Joannes Preſbyter Encliſiarchi teſtis ſubſcripſi.

οὗτοι ἐπωμόσαντο οὕτως. κατὰ ἄχραντον ἅγιον εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ ὀμνυόμεθα ὅτι ὁ Καλογερίτζης ὡς ταύτην τὴν ὑπόστασιν τοῦ Βουτουραύλου μεθ' ὑμῶν οὔτε ἔσχεν, οὔτε ἔχει. τῶν ὅρκων οὖν τελεσθέντων, ἀπεπαύσαμεν τοὺς ἐρημίτας τῆς παραλόγου ζητήσεως. τοῖς δὲ Μοναχοῖς τοῦ ἁγίου Ιωάννου ἐστερεώθησαν τὸ χωράφιον καθὰ καὶ ἐπεκράτουν. ἐστήσαμεν δὲ καὶ τέρμωναν πρὸς αὐτὸν καθὰ καὶ οἱ πρατήριοι καὶ ἀμφιερωτικοὶ χάρται διαγορεύουσι, ἀπὸ τὴν Σελλάδα ἐν ᾧ ὅρκος ἔκπαλαι ἐγένετο. κατέρχεται δὲ ἀπὸ τὸν τέρμοναν ἐν ᾧ ἐστήσαμεν εἰς τὴν Σελλάδα τὸ Ἀσοντουριανὸν, ὃς κατέρχεται ἄχρι τοῦ ποταμοῦ Στύλου. ταῦτα ἐκρίθη, ἐστερεώθη, ἐξετάσθη, ἐδικαιώθη παρ' ἐμοῦ Μαλεΐνου στρατηγοῦ Ἱέρακος καὶ Στύλου καὶ λοιπῶν, συνεδριαζόντων μοι τῶν χρησίμων ἀνθρώπων· οἵτινες οἰκείαις χερσὶν τὰς μαρτυρείας αὐτῶν ὑπογραφόντων, πρὸς δὲ περισσότερον πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν, ἐπέγραψαν τὸ παρὸν δικαίωμα, καὶ ἀπέδωκαν πρὸς τοὺς Μοναχοὺς ἁγίου Ιωάννου τοῦ Θεριστοῦ πρὸς ἀπόπαυσιν πάντων τῶν ἀντιδίκων αὐτῶν. ἐκρίναμεν δὲ κατὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα. μηδενὸς ἀφαιρεῖσθαι τὴν μακρὰν καὶ ἀναμφίβολον νομήν. ἐγράφη τὸ παρὸν δικαίωμα μηνὶ Ἀπριλλίῳ εἰς τὰς κ'. χειρὶ ἐμοῦ Πέτρου νοταρίου υἱοῦ Γαρὶν, τὸ κατὰ γένος δὲ τοῦ Μαρονίτου. ἔτει ͵ϛχνβ'. ἰνδ. ζ'.

† Ιωάννης Κηρικᾶς μάρτυς ὑπέγραψα.

† Ιωάννης υἱὸς Κωνσταντίνου μάρτυς ὑπέγραψα.

† Μαλλιάρδος Καβαλλάρης Στύλου μάρτυς ὑπέγραψα τὸν σταυρόν.

† Νικόλαος υἱὸς Οὐρσίνου τοῦ Κάκρη ὑπέγραψα.

† Ροτζέριος υἱὸς Νικολάου Μοσχάτου ὑπέγραψα.

† Γουλιέλμος Κόλεστρα μάρτυς ὑπέγραψα τὸν τίμιον σταυρόν.

† Γεώργιος Πάπας καὶ Νόκος Στύλου μάρτυς ὑπέγραψα.

† Ιωάννης πρεσβύτερος τοῦ ἐγκλισιάρχου μάρτυς ὑπέγραψα.

† Ιωάννης

† Ἰωάννης πρεσβύτερος καλούμενος μάρτυς ὑπέγραψα.
† Μαλεῖνος στρατηγὸς Ἱέρακος καὶ Στύλου καὶ λοιποὶ τὰ ἀνωτέρω ἐκύρωσαν.

Joannes Presbyter vocatus testis subscripsi.
Maleïnus Dux Hieracis, & Styli, atque alii, quæ supra scripta sunt confirmarunt.

Diploma RR. PP. S. Basilii. Anno 1165.

† Φίλιππος υἱὸς Ἰωάννου Βρούλλου ἐκτίθημι τὰ ὑποτεταγμένα καὶ ἐπικυρῶ τὸ μὲν ὄνομα μετὰ τῆς παρωνυμίας ἰδιοχείρον προτάξας τὰ δὲ ἑξῆς, χειρὶ Ἀνδρονίκου.

† Philippus filius Joannis Brulli expono & confirmo ea, quæ subjiciuntur, præmisso nomine meo & nomine patris mei propria manu: quæ sequuntur autem, manu Andronici scripta sunt.

In Diplomate omnes lineæ incipiunt per K.

Καὶ τί ἂν ἄλλο ἤοι (εἴη) τοῖς εὐσεβέσιν ἐρασμιώτερον, ἢ τὸ ἀξίους ὀφθῆναι τοῦ τὰ πάντα ἐπ' ἀγαθοῖς προνοοῦντος θεοῦ διὰ τὴν τῶν γηΐνων καὶ τερπνῶν καταφρόνησιν, καὶ τὴν τοῦ θείου σταυροῦ ἐπ' ὤμων φορεῖν, ὡς τὰ κυριακὰ διδάσκουσι λόγια. διὰ τοῦτο κἀγὼ Φίλιππος ὁ ἄνωθεν τοῦδε τοῦ ὕφους τὸ σίγνον τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς πατρῴας σημειώσεως ἰδιοχείρως τὸ ἐπίκλην ἐνσημηνάμενος, τοῦ δὲ ἑξῆς χειρὶ Ἀνδρονίκου τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ, τῶν τῆδε πάντων καταφρονῶν γηΐνων, καὶ τὸ ἐλαφρὸν τοῦ κυρίου ζυγὸν φέρειν ἡρετισάμενος, καὶ τὸ τῶν μοναζόντων σχῆμα βουληθεὶς ἀμφιάσασθαι, προσέδραμόν σοι τῷ σεβασμιωτάτῳ καθηγουμένῳ κυρῷ Κυπριανῷ, καὶ προεσταμένῳ τῆς ἱερᾶς τοῦ θειοτάτου φροντιστηρίου τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ λεγομένου Θερειστοῦ ἀδελφότητος, συγκαταλεγῆναι τῇ λογάδι τῶν ἐν αὐτῷ μοναχῶν· καὶ ὅλον ἐξ ὅλου ἐμαυτὸν καὶ τὰ ἐμαυτοῦ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως συνενοῦντα (sic) τούτῳ, μάλιστα δὲ καὶ τὸν κατὰ σάρκα μου ἀδελφὸν σοὶ τῷ δηλωθέντι θειοτάτῳ ἀνδρὶ, καὶ τῇ ὑπὸ σὲ ἁγίᾳ μονῇ ἀφιέρωσα. σὺ δὲ ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐνούσης σοι φιλανθρωπίας κινούμενος, ἠγκαλισάμενος κατησπάσω καὶ οὐ κατέστρεψας. καὶ ὡς ἂν ἀφιλονείκως καὶ ἀταράχως δεσπόζῃ ἡ σεβασμία μονὴ τὰ παρ' ἐμοῦ καλῶς ἀφιερωθέντα πρὸς σὲ καὶ τοὺς μετὰ σὲ μέλλοντας διευθύνειν τὰ τῆς μονῆς,

Et quid aliud fuerit piis desiderabilius, quam ut Deo, qui omnia in bonum providet, per terrenarum rerum & voluptatum contemptum digni videantur, & crucem humeris tollant, ut Dominica docent oracula. Ideo ego Philippus supra nominatus, huic contextui signum venerandæ & vivificæ Crucis & paterni nominis cognomentum propria manu adscribens, reliqua Andronici fratris mei manu scribi curavi, terrena omnia despiciens, & leve Domini jugum ferre præoptans, ac Monachorum habitum indui volens, ad te venerabilissimum Cathegumenum Domnum Cyprianum accucurri, Præfectum sacri & divinissimi Monasterii nomine Sancti Joannis, cognomento Theristi, ut electæ fraternitati Monachorum in illo degentium adscribar: meque totum, measque facultates ex propria mea voluntate; fratrem quoque meum carnalem tibi prædicto divinissimo viro, & Monasterio tibi subdito, consecravi. Tu vero innata clementia permotus, amanter amplexus es, nec repulisti me. Ut autem venerandum Monasterium bonis meis, quæ ex æquo & bono tibi, & iis qui post te Monasterium administraturi sunt, consecravi, absque lite & per-

turbatione frui valeat; minutatim ſpeciatimque illa jam enumerabo. Et in primis do tibi ſacro viro, & ſancto Theriſti Monaſterio tibi ſubdito, ad perfectam poſſeſſionem & proprietatem, necnon aliis omnibus, qui poſt te hujus ſacri Templi Præfecturam excepturi ſunt, partem vineæ, quam æquali diviſione cum fratribus peracta, ex paternis bonis ſortitus ſum: quæ ſita eſt in poſſeſſione illa diviſa, in loco dicto Comiæ, ſecundum omnia quæ continet, cum omnibus ejus inſtrumentis, juribus, reditibus & prærogativis, arboribus fructiferis omnibus, quæ in illa continentur; ut poſſideas illam, illaque fruaris, tu & qui poſt te erunt, proprie & cum jure vendendi, largiendi, commutandi & divinis Templis delubriſque quolibet modo conſecrandi; ut in divinis venerandiſque legibus continetur: nemine ex hæredibus vel cohæredibus meis, neque meipſo adverſante vel impediente. Terminatur autem hæc vinea, ab oriente vineâ Nicolai Brazobudi; ab occidente, vineâ ſancti Joannis Spitali; a meridie, torrente: deſcendit autem alius torrens quaſi ex ſeptentrionali parte hujus vineæ, influitque in fluvium dictum . . . umiæ. Hanc itaque totam vineam, quemadmodum terminatur a quatuor partibus conſecrans, tibi ſanctiſſimo Cathegumeno Cypriano Domino meo & tuis ſucceſſoribus obtuli, ut ſupra dictum eſt.

Hac itaque mente & cum hujuſmodi propoſito conſecrans, dedi etiam Libros ſeptem, Acta Apoſtolorum, & Librum alium dictum Flores: Pſalterium item blattis opertum cum cruce argentea, & prominentiis ejuſdem materiæ: aliud quoque Pſalterium, & Grammaticas Quæſtiones: alium etiam Librum antiquum Aſtronomiæ, habentem Genethlia, & Horologium, & τὰ τριάκοντα. Hæc omnia conſecravi

κατ' εἶδος καὶ ἰδικῶς περιορίζων ταῦτα λέξων ἔρχομαι. καὶ ἐν πρώτοις ἐκδίδωμί σοι τῷ ἱερωμένῳ ἀνδρὶ, καὶ τῇ ὑπὸ σοῦ τοῦ Θερισοῦ ἁγίᾳ μονῇ, κατὰ τελείαν νομὴν καὶ δεσποτείαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς μετὰ σὲ διαδεξομένοις τὴν προστασίαν τοῦ τοιούτου θείου ναοῦ τὸ μέρος μου τοῦ ἀμπελῶνος κατὰ ἀδελφικὴν ἰσομερίαν τὸ ἐπιλαχόν μοι ἐκ τοῦ πατρικοῦ μου κλήρου, τὸ ὄντα καὶ διακείμενον ἐν τῇ διακρατήσει μερικῆς εἰς τόπον λεγόμενον τῆς Κωμίας, καθὼς ἐστι περιεκτικὸς, μετὰ πάντων αὐτοῦ τῶν δικαιωμάτων καὶ ζητημάτων εἰσόδων τε καὶ ἐξόδων καὶ προτιμήσεων, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἡμεροδένδρων ἁπάντων κατέχειν αὐτὴν καὶ δεσπόζειν, σύ τε καὶ οἱ μετὰ σὲ κυρίως καὶ αὐθεντῶς πωλεῖν, χαρίζειν καὶ ἀνταλλάττειν, καὶ εἰς θείους ναοὺς καὶ τεμένη ἀφιεροῦν ὡσδήποτε, κατὰ τὴν τῶν θείων νόμων καὶ σεβασμίαν περίληψιν, μὴ ἐναντιούμενοι ἢ ἐμποδιζόμενοι παρά τινος τῶν ἐμῶν κληρονόμων, ἢ καὶ συγκληρονόμων, μήτε παρ' ἐμοῦ αὐτοῦ. περιορίζεται δὲ οὗτος κατὰ μὲν ἀνατολὰς ὁ ἄμπελος Νικολάου τοῦ Βραζοβούδου, καὶ ἐκ δυσμῶν ὁ ἀμπελὼν τοῦ ἁγίου Ιωάννου τοῦ Σπιτάλου καὶ ἐκ μεσημβρίας ὁ ῥύαξ· κατέρχεται δὲ καὶ ἕτερος ῥύαξ ὡς ἐκ τοῦ ἀρκτώου (ſic) μέρους τοῦ τοιούτου ἀμπέλου, ὑποδιδῶσιν εἰς τὸν ποταμὸν τὸν λεγόμενον τῆς . . . υμίας. τοῦτον οὖν ἅπαντα τὸν ἄμπελον καθὰ περιώρισται τετραχῶς ἀφιερώσας παραδέδωκά σοι τῷ ἁγιωτάτῳ καθηγουμένῳ Κυπριανῷ τῷ δεσπότῃ μου καὶ τοῖς μετὰ σὲ διαδόχοις, καθὼς λέλεκται.

Κατὰ ταύτην οὖν τὴν γνώμην μετὰ καὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἀφιερώσας ἀπέδωκα καὶ βιβλία ἑπτὰ, πραξαπόστολον, καὶ βιβλίον ἕτερον λεγόμενον ἄνθη, καὶ ψαλτήριον κατὰ βλαττείτζην ἐνδεδυμένον μετὰ σταυροῦ ἀργυροῦ καὶ κουμβουθηλικῶν ὡσαύτως, καὶ ἕτερον ψαλτήριον καὶ γραμματικὰ ἐρωτήματα, ἄλλο βιβλίον παλαιὸν κατὰ ἀστρονόμους, ἔχον γενέθλια, καὶ ὡρολόγιν, καὶ τὰ τριάκοντα. ταῦτα πάντα ἀφιερώσας κα-

λαῖς ἀποδέδωκα, καὶ εἰ μετάμελος γένωμαι καταλῦσαι βουλόμενος τὰ καλῶς παρ' ἐμοῦ στερχθέντα, μάλιστα ἢ οὐκ ἵσταμαι, καὶ ἐκδικεῖν αὐτὰ ἐκ παντὸς ἐναντιουμένου, ξένον τε καὶ ἰδίως ὑπάρχειν με καὶ κατηραμένον παρὰ κυρίου θεοῦ παντοκράτορος καὶ παρὰ τῶν τιη'. ἁγίων Θεοφόρων πατέρων, πρὸς τοῦτο ζημιοῦσθαι εἰς τὸν δημηγόρον ῥογάτα ἑβδομήκοντα δύο· καὶ ἤδη στέργω καὶ ἐμμένειν τὴν προσοδὴν ἀφιέρωσιν βεβαίαν καὶ ἀπαρασάλευτον. ἥτις ἐγράφη ἐπὶ τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας Γουλιέλμου Ῥηγὸς καὶ δεσπότου ἡμῶν χειρὶ ἐμοῦ Νικολάου τοῦ Ἀποιχομένου μαγίστρου ἐν Ἰανουαρίου ἰνδικ. ιγ'. ἐν ἔτει ,ςχογ'. ἐν παρουσίᾳ μαρτύρων.

† Τοῦ Ἀπιχομένου μ. . . ος Ἀνδρόνικος μάρτυς ὑπέγραψα οἰκείᾳ χειρὶ τὸν τίμιον σταυρόν.
† Πέτρος υἱός. . . μαρτυρῶ.
† Γραμματικὸς καὶ κριτὴς Μέσινε ἔγγραφον Νικολάου μάρτυρ . . . οντάδε.
† Νικόλαος υἱὸς Ἰωάννου Βρούλλου στέργω καὶ μαρτυρῶ.
† Ἀνδρέας αὐτάδελφος αὐτοῦ μαρτυρῶ.
† Λέων ἱερεὺς τοῦ ἁγίου Νικολάου τῆς Μέσης παρὼν ἔγραψα αὐτὰ ὅπως αὐτὸς Ἰωάννης.
† Ἀρκάδιος ἱερεὺς ἁγίας Ἀγάθης παρών.
† Κωνσταντῖνος ὁ Θεολόγου παρών.
† Πέτρος Πλαστάρης υἱὸς γραμμαινίου μάρτ.
† Ἔσχατος τῶν ἱερέων Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου παρών.
† Βαρθολομαῖος εὐτελὴς Μοναχὸς μάρτυς παρών.

& dedi : quod si donorum pœniteat, & si ea, quæ probe a me data & confirmata sunt, solvere & abrogare voluerim, vel si iis non steterim, & vindicare illa ab adversantibus voluerim; alienus sim & maledictus a Domino Deo omnipotente, & a trecentis decem & octo sanctis Deiferisque Patribus. Ad hæc vero mulcter ad Tribunal Rogatis septuaginta-duobus. Ideoque hanc consecrationem confirmo & vim habere volo, ut maneat firma & inconcussa. Quæ scripta est sub pio regno Gullielmi Regis & Domini nostri manu mea Nicolai Apichomeni Magistri . . . . Januarii, Indict. 13. anno 6673. (Christi 1165.) in præsentia testium.

† Apichomeni . . . Andronicus testis subscripsi propria manu cum signo Crucis.
† Petrus filius. . . . testificor.
† Grammaticus & judex Mesine Rescripto Nicolai . . . . testificor.
† Nicolaus filius Joannis Brulli confirmo & testificor.
† Andreas frater ejus testificor.
† Leo Sacerdos Sancti Nicolai Mesæ præsens hæc scripsi, ut ipse Joannes.
† Arcadius Sacerdos Sanctæ Agathæ præsens.
† Constantinus Thelogi præsens.
† Petrus Plastares filius Gramminiun testis.
† Ultimus Sacerdotum Constantinus S. Hippolyti præsens.
† Bartholomæus vilis Monachus testis præsens.

Ex Bibliotheca RR. PP. S. Basilii Romæ Diploma. Anno 1185.

† Σίγνον Νικολάου τοῦ Λουάτρου. † σίγνον Λέοντος ἀδελφοῦ αὐτοῦ· † σίγνον Ἰωάννου ἀδελφοῦ αὐτῶν. Φαινόμεθα ἡμεῖς ὑπογεγραμμένοι οἱ τὰ σίγνα τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ οἰκείαις χερσὶ ποιήσαντες, ἀφιερώνοντες ὁ ἡμέτερον χωρά-

† Signum Nicolai Luatri. † Signum Leonis fratris ejus. † Signum Joannis fratris eorum. Adsumus nos infra subscripti, qui venerandam & vivificam Crucem propriis manibus efformavimus, consecrantes prædium

nostrum, positum in loco dicto Luctradôn: quod hos habet terminos. Ab oriente fundum supra dictorum Nicolai, Joannis ac Leonis; ab occidente prædium Baldii; a meridie autem Io. . . . abeuntibus ex planitie & Syncle. Hoc autem prædium, Amygdalæ vocatum, emtione possederat qui ante nos habuit: ipsum vero consecravimus Monasterio SS. Apostolorum Petri & Pauli, cognomento Spanopetri, & tibi sacro viro Paphnutio Cathegumeno, seu Abbati, successoribusque tuis post futuris, pro remissione & venia peccatorum nostrorum, ac parentum nostrorum. Si quis vero deprehendatur, sive ex parte mea, sive ex parte extraneæ personæ, actionem contra instituere, vel molestiam creare, ne audiatur; sed esto maledictus a Domino Deo omnipotente, & a sanctis Deiferis centum decem & octo Patribus, laqueum Judæ proditoris sortiatur, & pars ejus sit cum iis, qui clamaverunt, *Tolle, tolle, crucifige eum.* Sane volo, ut hæc mea sponte facta consecratio maneat usque ad fines sæculorum. In præsentia testium.

Petrus Zarbias testis.
Leo Zarbias testis.
Anastasius Bugianisis testis.
Leo Bulpias testis.
Constantinus Xenius testis.
Basilius Malacurun testis.

Scriptum est manu mea Leonis Malacurun vilis Presbyteri, anno 6693. (i. Christi 1185.) Ind. secunda.

φιον, τὸ ὄντα καὶ διακείμενον εἰς τόπον λεγόμενον Λουετράδων, καθὰ καὶ διαχωρίζεται οὕτως· κατὰ μὲν ἀνατολὰς τῶν αὐτῶν προῤῥηθέντων Νικολάου καὶ Λέοντος καὶ Ιωάννου· κατὰ δυσμὰς τὸ χωράφιον τοῦ Βαλδίου· μεσημβρίας δὲ Ι.ω.Δ. οἱ ἀπερχόμενοι (sic) εἰς τὰ ὅμαλα καὶ Σιγκλή. τοῦτο δὲ τὸ χωράφιον λεγόμενον τῆς ἀμυγδάλης, εἶχεν αὐτὸν ὁ πρὶν ἡμῶν ἀγορὰν, καὶ ἀμφιερόνομεν αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, οὗ τὸ ἐπόνομα τοῦ Σπανοπέτρου, καὶ εἰς σὲ τὸν ἱερὸν Παφνούτιον καὶ καθηγούμενον, καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας ἔσεσθαι μετὰ σὲ καὶ διαδόχους· ὑπὲρ λυτρώσεως καὶ ἀφέσεως τῶν ἐμῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἡμετέρων γονέων. Εἴ τις δὲ φωραθῇ ἐκ τοῦ κατ' ἐμοῦ μέρους ἢ ξένου προσώπου τὸ σινοκλυνίσην, ἢ ἐνοχλῆ ποιῶν, μὴ εἰσακουέσθω· ἀλλ' ἔστω ἐπάρατος παρὰ κυρίου θεοῦ παντοκράτορος, τῶν τιη'. ἁγίων Θεοφόρων πατέρων, καὶ τὴν ἀγχόνι (sic) Ιούδα τοῦ προδότου, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν κραξάντων· ἆρον, ἆρον σταύρωσον αὐτόν. καὶ ἡθ. στέργω, καὶ ἡ τοιαύτη ἐμμένειν καλοθελεία γινόμενον ἀμφηέροσης (sic) μέχρι τέρματα αἰώνων. ἐν παρουσίᾳ μαρτύρων.

† Πέτρος Ζαρβίας μαρτυς.
† Λέων Ζαρβίας μάρτυς.
† Ἀνάστασις Βουγιανήσης μάρτυς.
† Λέων Βουλπήας μάρτυς.
† Κωνσταντῖνος Ξένιος μάρτυς.
† Βασίλειος Μαλακούροιω μάρτυς.

Ἔγραφε τῇ ἐμῇ χειρὶ εὐτελοῦς πρεσβυτέρου Λέοντος Μαλακούροιω, ἔτει ,ςχϞγ'. ἰνδ. β'.

MONITUM.

IN novem præmissis Diplomatibus, Instrumentorum cujusvis generis forma & series, Neapolitanæ item veteris in jure dicundo consuetudinis quædam formulæ deprehenduntur. Pro charactere autem in Regiis Diplomatibus usurpari solito, unicam Rogerii Regis Bullam proferre potuimus, qualem habes supra tribus in Tabulis repræsentatam. Jam vero restat ut Constitutionum Neapolitanarum & Sicularum Indicem Græcum, ut habetur in Codice Regio 3370². *membranaceo, his subjiciamus. Constitutiones autem ipsas, quæ ibidem exstant, utpote prolixiores, aliis quibus otium*

otium erit mittimus publicandas. Hæ igitur Constitutiones Græcæ, non hactenus, quod quidem sciam, editæ; maxima quidem ex parte eædem sunt atque Constitutiones Siculæ sive Neapolitanæ, Latinè a Lindenbrogio & aliis antea publicatæ: sed tamen hæ, quarum Indicem Græce damus, in multis variant: in Titulorum vero forma a Latinis penitus discedunt, ut quisque videre possit. De Latinis hæc Lindenbrogius in Prolegomenis. Leges Siculæ sive Neapolitanæ etsi Gullielmi Rogeriique Constitutiones quasdam admixtas habeant, majori tamen ex parte Friderico Imperatori debentur, jussu ejus a Petro de Vineis Capuano, (quo Cancellario utebatur, cujus etiam aliæ Epistolæ exstant,) conscriptæ. Friderico Imperatori elogium tale tribuit Suffridus Presbyter Chron. Lib. 2. *Fridericus II. imperium adeptus regnavit annis xxx. Hic erat ingeniosus, studiosus & literarum scientia magnus. Leges optimas pro libertate Ecclesiæ, & contra hæreticos edidit.* Editæ autem hæ leges fuerunt anno vel biennio, (ut vult Molinæus in Consuet. Paris. Tit. 1. n. 95.) post suam coronationem Romæ, anno MCCXXI. Quarum tanta apud Siculos & Neapolitanos auctoritas, ut non insuper habuerint viri clarissimi præstantissimique Bartholomæus de Capua, Marcellus Bonus, Jacobus de Ayello, Lallus a Tuscia, Sebast. Neopodanus, Marinus de Caramanico, Lucas de Penna, Nicolaus Superantius, Matthæus de Afflictis, copiosissimis eas Commentariis illustrare.

Constitutiones igitur Latinæ Titulos habent Rogerii & Gullielmi Regum, cum Titulis Friderici II. Imperatoris & Siciliæ Regis intermixtos: in Titulis autem Græcis nulla Rogerii aut Gullielmi mentio: etsi in ipsis Constitutionibus Græcis perinde atque in Latinis hi reges interdum memorentur; ita tamen ut in Græcis Gullielmus alicubi dicatur is ipse, qui Rogerius in Latinis appellatur, commutatis videlicet Regum diversorum nominibus. Tituli autem Græcarum Constitutionum non plures modo sunt quam Latini, sed etiam longe diversi: imo in ipsis Constitutionibus nonnumquam variatur in rebus ipsis. Constitutiones autem Græcæ etsi, saltem plurimæ, e Latinis versæ sint, tamen interpres Græcus non semper Latinas sequitur; sed adjicit, detrahit & mutat: idque jussus haud dubie & ex auctoritate Regia facit. Exempli causa Libro iij. Titulo Latinè liij. Græce vero lxij. de Matribus quæ filias prostituunt dicitur. Matres quæ publice prostituunt filias, pœnæ nasi truncati a divo Rege Rogerio statutæ subjacere sancimus: alias etiam consentientes, & filias quas propter inopiam nedum maritare, sed etiam nutrire non possunt, alicujus voluptatibus exponentes, a quo & sustentationem vitæ & gratiam præstolantur, pœnæ subjacere non tam injustum credimus, quàm severum. *Ibi vero Græca sic habent,* Τὰς μητέρας αἵτινες φανερῶς ἀναγκάζουσι μοιχεύεσθαι τὰς ἑαυτῶν θυγατέρας, ῥινοκοπεῖσθαι ὁριζόμεθα. Τὰς δὲ ἄλλας γυναῖκας τὰς συναινούσας καὶ τὰς θυγατέρας, αἵτινες ἴσως δι' ἔνδειαν τῷ θελήματι τινων ἑαυτὰς καθυπεστρώσαντο, παρ' ὧν διοίκησιν τῆς ζωῆς, ἢ ἄλλην τινὰ χάριτα προσδέχονται, καθυποβάλλειν ποινῇ, οὐ μόνον ἄδικον, ἀλλὰ καὶ ἀπηνὲς εἶναι ἐκρίναμεν. *Id est,* Matres quæ publicè prostituunt filias, naso detruncari sancimus. Alias autem consentientes filiabus, quæ propter inopiam se aliquorum voluntati prostituerunt, a quibus sustentationem vitæ & gratiam præstolantur, pœnæ subjicere; non modo injustum, sed etiam crudele esse judicavimus. *Ibi vides retractatam fuisse illam legem, tacito etiam Rogerii nomine, quod in Latina Constitutione ferebatur: quod item in aliis plerisque observabunt alii, si quibus intersit illas mutuo conferre, vel etiam Græcas in publicum usum emittere. Æstimo igitur Græcas post Latinarum primam editionem factas, auctas interdum, ut fieri solet, nonnumquam imminu-*

tas, & aliam in formam deductas fuiſſe. Ordo autem Articulorum non idem eſt: nam multi, qui in Græcis Conſtitutionibus ad Librum ſecundum pertinent, in Latinis initio Libri tertii ponuntur.

In his autem Conſtitutionibus multa ſunt, quæ Diplomatibus ſupra editis lucem adferunt; verbi gratia in quarto Diplomate ſupra, Vicecomes Ricardi de Garen vineam abſtulit Joanni Preſbytero, filio ut putabat ipſe vaſſalli ſui, qui debitum ſervitutis officium ſibi non præſtitiſſet: quam tamen reſtituere coactus eſt, quia Pater ejus vaſſallus ſuus non fuerat. Vaſſalli igitur ut fertur in Titulo lxviij. Lib. iij. Græcarum Conſtitutionum, cum debitum ſervitutis officium Dominis non præſtarent, vel dolum contra ipſos ſtruerent, ter admoniti, bonis, quæ a Dominis aut ab eorum majoribus acceperant, ſpoliari poterant. Alia non pauca ſimilia obſervari poſſent; ſed hæc in præſenti ſatis ſunto.

Ex Codice Regio 3370². cujus ſpecimen dedimus Libro 4. Cap. 8.

Index accuratus primi Libri Conſtitutionum Imperialium.

I. PRotheoria Conſtitutionum Imperialium.

II. De hæreticis &*Paterinis, & de pœna eorum.

*In Latinis Conſtitutionibus legitur, *Patarenis*

III. De pœna eorum qui Paterinos recipiunt.

IV. De iis qui a Catholica fide deficiunt.

V. De iis qui vim aut injuriam patientes, ſtatim ſeſe defendunt.

VI. De iis qui circa Regias Conſtitutiones curioſius inquirunt.

VII. De pœna Templorum expilatoribus infligenda.

VIII. De Tribunali fœneratorum.

IX. De pœna fœneratorum.

X. De Decimis.

XI. De Comitibus & Baronibus, qui potentia ſua ſeditionem excitaverint.

XII. * De illicita portatione armorum.

*Sic in Latinis Conſtitution.

XIII. De extraneis in Imperium intrantibus & arma geſtantibus.

XIV. De pœna eorum, * qui arma adverſus aliquem traxerint.

* Sic Lat. Conſt.

XV. De pœna eorum, qui armis aliquem percuſſerint.

XVI. De pœna eorum, qui aliquem occiderint.

XVII. De illo qui viarum prædonem

Πίναξ ἀκριβὴς τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν βασιλικῶν διατάξεων.

α'. ΠΡοθεωρία τῶν βασιλικῶν διατάξεων.

β'. Περὶ αἱρετικῶν καὶ πατερινῶν, καὶ τῆς ποινῆς αὐτῶν.

γ'. Περὶ ποινῆς τῶν ὑποδεχομένων τοὺς πατερινούς.

δ'. Περὶ τῶν ἀποστατούντων ἀπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως.

ε'. Περὶ τῶν βίαν ἢ ὕβριν ὑπομενόντων, καὶ παραυτίκα ἀμυνομένων.

ϛ'. Περὶ τῶν πολυπραγμονούντων περὶ τῶν ῥηγικῶν διατάξεων.

ζ'. Περὶ ποινῆς ἱεροσύλων.

η'. Περὶ τοῦ δικαστηρίου τῶν τοκιστῶν.

θ'. Περὶ ποινῆς τῶν τοκιστῶν.

ι'. Περὶ δεκάδων.

ια' Περὶ Κομήτων καὶ Βαρωνίων ἐν τῷ κράτει στάσιν ἐγειρόντων.

ιβ'. Περὶ τῆς κεκωλυμένης ἐπιφορᾶς τῶν ὅπλων.

ιγ'. Περὶ ξένων τῶν ἐν τῷ κράτει ἐρχομένων καὶ ὅπλα βασταζόντων.

ιδ'. Περὶ ποινῆς τῶν ἀποσπασάντων ὅπλα κατά τινος.

ιε'. Περὶ ποινῆς τῶν μεθ' ὅπλων πληξάντων τινά.

ιϛ'. Περὶ ποινῆς τῶν φονευσάντων τινά.

ιζ'. Περὶ τοῦ φονεύσαντος ὁδοστάτην

ἢ κλέπτην, καὶ ἀφήλικος καὶ μεμηνομένου.

ιη'. Περὶ τοῦ πότε δύνανται οἱ καστροφύλακες καὶ οἱ σεργέντοι ἀκωλύτως βαστάζειν ὅπλα.

ιθ'. Περὶ ποινῆς ἐπιτιθεμένης, καὶ τίσι, καὶ περὶ τίνων ἔξεστιν ἐπιτιθέναι ποινάς.

κ'. Περὶ ἀδείας διδομένης Ὀφφικιαλίοις ἐπιτιθέναι ποινάς.

κα'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ βεβαιοῦν (sic) τὰς ποινάς.

κβ'. Περὶ ποινῆς μὴ φυλαχθείσης, καὶ μηδενὸς καταδικασθέντος.

κγ'. Περὶ ποινῆς τῶν ἁρπαζόντων τὰς τῷ θεῷ καθιερωμένας γυναῖκας.

κδ'. Περὶ ποινῆς τῶν βιαζόντων τὰς δυστύχους γυναῖκας.

κε'. Περὶ ποινῆς τῶν ἁρπαζόντων γυναῖκάς τινας.

κς'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ βεβαιοῦν τὰς βίας τὰς γινομένας γυναιξί.

κζ'. Περὶ ποινῆς τῶν μὴ συντρεχόντων ταῖς βιαζομέναις γυναιξί.

κη'. Περὶ τῶν ἀδίκως γογγυζουσῶν γυναικῶν.

κθ'. Περὶ ποινῆς τῶν βιαίως ἀπεκδυσάντων τινὰ ἐξ ἀκινήτου πράγματος νομῆς.

λ'. Περὶ τοῦ ἔχειν ἐπιλογὴν τὸν βιαίως ἀπεκδυθέντα ἐνάγειν, εἴτε κατὰ τοῦ βιάσαντος, ἢ κατὰ τοῦ κατέχοντος.

λα'. Περὶ τῶν κρυφίως γινομένων ζημιῶν.

λβ'. Περὶ κρυφίου φόνου.

λγ'. Περὶ ποινῆς τῶν ἁρπαζόντων τι ἐκ ναυαγίου.

λδ'. Περὶ ποινῆς τῶν ὑβριζόντων τοὺς ὄντας ἐν τῇ δουλείᾳ τῆς κόρτης, ἢ τὰς φαμηλίας αὐτῶν.

λε'. Περὶ Κουϊρητῶν τῶν νόμον ἐξαρξάντων, καὶ ὅτι δεῖ τὸν βασιλέα τηρεῖν καὶ ὑπουργεῖν αὐτόν.

λς'. Περὶ ποινῆς τῶν ἐκταρασσόντων τὸ δικαστήριον.

λζ'. Περὶ ποινῆς τῶν ὀφφικιαλίων, οἵτινες ἀμελοῦσι τῶν δημοσίων πραγμάτων.

λη'. Περὶ ποινῆς τῶν ὀφφικιαλίων τῶν ἀφε-

aut furem occiderit : de infante aut amente (occidentibus.)

XVIII. Quandonam possint Castellani & Servientes sine impedimento arma gestare.

XIX. De pœna imponenda, ac quibusnam & circa res quasnam pœnas imponere liceat.

XX. De licentia danda Officialibus pœnas imponendi.

XXI. Quomodo oporteat pœnas confirmare.

XXII. De pœna non servata, ita ut nullus condemnetur.

XXIII. De pœna eorum, qui fœminas Deo consecratas rapuerint.

XXIV. De pœna eorum, qui infelicibus mulieribus(meretricibus)vim intulerint.

XXV. De pœna eorum, qui mulieres quasdam rapuerint.

XXVI. De probandis violentiis mulieribus illatis.

XXVII. De pœna eorum qui mulieribus vim patientibus non auxiliantur.

XXVIII. De pœna mulierum injuste conquerentium.

XXIX. De pœna eorum qui injuste quempiam ab immobilis rei possessione privarint.

XXX. Quod penes eum sit qui violenter spoliatus est, aut raptorem aut possessorem accusare.

XXXI. De damnis occulte illatis.

XXXII. De clandestina cæde.

XXXIII. De pœna eorum, qui aliquid ex naufragiis rapuerint.

XXXIV. De pœna eorum, qui Curiales aut familias ipsorum injuria affecerint.

XXXV. De Quiritibus qui legem*condiderunt : & quod oporteat Imperatorem ipsam tueri, ipsique ministrare.

XXXVI. De pœna eorum, qui justitiæ tribunal conturbant.

XXXVII. De pœna Officialium, qui res publicas negligunt.

XXXVIII. De pœna Officialium, qui

aliquid ex rebus publicis abstulerint.

XXXIX. De Officio Secretorum, & Logothetarum.

XL. De dando ab Officialibus Secretorum auxilio.

XLI. De iis quæ ad officium Exactorum pertinent.

XLII. Quid agere debeat Exactor, qui furem comprehendit.

XLIII. De pœna Exactorum, qui a juramento ex sententia Judicum præstando eximunt.

XLIV. De jure Exactorum.

XLV. De iis quæ ad officium Camberlingorum spectant.

XLVI. De juramento a Camberlingis & Exactoribus præstando.

XLVII. De tribunali Clericorum.

XLVIII. Quot & quales Exactores esse debeant.

XLIX. Quid debeant Exactores a partibus accipere.

L. Quid debeant Castellani ab incarceratis accipere.

LI. De pœna Castellanorum, qui ultra quam statutum est accipiunt.

LII. De pœna Custodum, qui incarceratos negligunt.

LIII. De officio Castellanorum, & Servientium.

LIV. De iis, quæ ad officium *justitiariorum pertinent.

LV. De Clericis criminis alicujus accusatis.

LVI. De Sacramento præstando a Magistro justitiario.

LVII. De iis quæ ad officium Magistri justitiarii pertinent.

LVIII. De tribunali Comitum & Baronum.

LIX. De pœna eorum, qui Vicarios in officio justitiariorum constituunt.

LX. De pœna eorum, qui Justitiarii officium in terris suis exercent.

LXI. De pœna eorum, qui Consules & Gubernatores in civitatibus constituunt.

λόντων τι ἀπὸ τῶν δημοσίων πραγμάτων.

λθ'. Περὶ τοῦ ὀφφικίου τῶν σεκρέτων καὶ λογοθετῶν.

μ'. Περὶ τῆς δίδοσθαι παρὰ τῶν ὀφφικιαλίων τῶν Σεκρέτων βοήθειαν.

μα'. Περὶ τῶν ἀνηκόντων τῷ ὀφφικίῳ τῶν πρακτώρων.

μβ'. Περὶ πράκτορος κλέπτην κρατήσαντος, καὶ τί μέλλει ποιεῖν.

μγ'. Περὶ ποινῆς τῶν πρακτώρων, οἵτινες τοὺς ἐξ ἀποφάσεως ὅρκους συμπαθοῦσι.

μδ'. Περὶ τοῦ δικαίου τῶν πρακτώρων.

με'. Περὶ τῶν ἀνηκόντων τῷ ὀφφικίῳ τῶν καμβερλίγγων.

μϛ'. Περὶ τοῦ ὅρκου τῶν καμβερλίγγων καὶ πρακτώρων.

μζ'. Περὶ τοῦ δικαστηρίου τῶν κληρικῶν.

μη'. Περὶ πόσοι πράκτωρες καὶ τίνες ὀφείλουσι γίνεσθαι.

μθ'. Περὶ τοῦ τί ὀφείλουσιν οἱ πράκτωρες παρὰ τῶν μερῶν λαμβάνειν.

ν'. Περὶ τοῦ πόσον ὀφείλουσιν οἱ καστροφύλακες παρὰ τῶν πεφυλακωμένων λαμβάνειν.

να'. Περὶ ποινῆς τῶν καστροφυλάκων τῶν ὑπὲρ τὸ τετυπωμένον λαμβανόντων.

νβ'. Περὶ ποινῆς τῶν φυλάκων, τῶν τοὺς πεφυλακωμένους ἀμελούντων.

νγ'. Περὶ τοῦ ὀφφικίου τῶν καστελλαίων καὶ σεργεντίων.

νδ'. Περὶ τῶν ἀνηκόντων τῷ ὀφφικίῳ τῶν δικαιωτῶν.

νε'. Περὶ κληρικῶν ὅταν ἐγκληματικῶς κατηγορηθῶσιν.

νϛ'. Περὶ τοῦ ὅρκου τοῦ μαΐστορος δικαιώτου.

νζ'. Περὶ τῶν ἀνηκόντων τῷ ὀφφικίῳ τοῦ μαΐστορος δικαιώτου.

νη'. Περὶ τοῦ δικαστηρίου τῶν κομήτων καὶ βαρουνίων.

νθ'. Περὶ ποινῆς τῶν καθιστώντων βικαρίους εἰς τὸ ὀφφίκιον τῶν δικαιωτῶν.

ξ'. Περὶ ποινῆς τῶν ἐκπληρούντων τὸ ὀφφίκιον τοῦ δικαιώτου ἐν ταῖς ἰδίαις χώραις.

ξα'. Περὶ ποινῆς τῶν καθιστώντων κονσούλους ἢ κυβερνήτας ἐν ταῖς πόλεσιν.

ξβ'. Περὶ κριτῶν καὶ νοταρίων, καὶ τίνες καὶ πόσοι ὀφείλουσιν καθίστασθαι.

ξγ'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ τὰ ἔγγραφα γίνεσθαι.

ξδ'. Περὶ τοῦ μὴ τυποῦσθαι ἀλζιοιῶτας καὶ ἀμμελζάτορας.

ξε'. Περὶ τοῦ πόσους μάρτυρας ἐν τῷ ἐγγράφῳ δεῖ προσλαμβάνεσθαι.

ξϛ'. Περὶ κριτῶν καὶ τοῦ σαλαρίου αὐτῶν.

ξζ'. Περὶ ποινῆς τῶν εἰς ἕτερον φόρον ἀπερχομένων.

ξη'. Περὶ συνηγόρων.

ξθ'. Περὶ τοῦ ὅρκου τῶν συνηγόρων.

ο'. Περὶ τοῦ μὴ γινώσκοντος ἐν τῇ κόρτῃ κατηγορεῖσθαι.

οα'. Περὶ γραμμάτων ἀναζητήσεως.

οβ'. Περὶ τοῦ ποῦ μέλλουσι τὰ τῆς ἀναζητήσεως τίθεσθαι γράμματα, εἴπερ ἀναζητηθεὶς οὐ φανήσεται.

ογ'. Περὶ ποινῆς τοῦ κοντουματζίονος.

οδ' Περὶ τοῦ πέμπεσθαι εἰς νομὴν τῶν πραγμάτων τοῦ ἀπειθοῦντος τὸν ἄκτορα.

οε'. Περὶ κοντουματζίου μετὰ προκατάρξιν.

οϛ'. Περὶ φανερώσεως χρέους.

οζ'. Περὶ κοντουματζίου πρὸ προκατάρξεως.

οη'. Περὶ κοντούμακος ἀπολαμβάνοντος τὴν νομὴν τῶν φεδαλίων πραγμάτων.

οθ'. Περὶ ποινῆς τιθεμένης κατὰ τοῦ ἄκτορος καὶ τοῦ ρέου συναινούντων.

π'. Περὶ τῶν ἑκουσίως ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς ἀναχωρούντων πρὸ προκατάρξεως.

πα'. Περὶ ἀκυρώσεως σιγιλλίων, δι' ὧν τινες καθώπλιζον ἑαυτοὺς ὥστε μὴ ἐξελθεῖν.

πβ'. Περὶ κοινότητος ὅταν κοντούμαξ ὀφθῇ.

LXII. De judicibus & Notariis, quot & quales conſtitui debeant.

LXIII. Quomodo reſcripta edere oporteat.

LXIV. De non ordinandis adjunctis & Mediatoribus.

LXV. Quot teſtes in Actis aſſumi debeant.

LXVI. De judicibus & de ſalario eorum.

LXVII. De pœna eorum, qui ad aliud forum abierint.

LXVIII. De Advocatis.

LXIX. De ſacramento ab Advocatis præſtando.

LXX. De illo, qui neſcit ſe in Curia Regia accuſari.

LXXI. De Liter's Inquiſitionis.

LXXII. Quo loco Literæ Inquiſitionis deponi debeant, ſi is qui inquiritur non compareat.

LXXIII. De pœna contumaciæ.

LXXIV. De mittendo Actore ad adminiſtrationem rerum contumacis.

LXXV. De contumace poſt cœptam actionem.

LXXVI. De manifeſtatione debiti.

LXXVII. De contumace ante cœptam actionem.

LXXVIII. De contumace qui rerum feudalium adminiſtrationem accepit.

LXXIX. De pœna impoſita actori & reo colludentibus.

LXXX. De iis, qui ſponte ab actione recedunt ante cœptum negotium.

LXXXI. De abrogatione ſigillorum, quibus freti quidam, citati extra civitatem egredi nolebant.

LXXXII. De univerſitate ſive communitate contumace.

Πίναξ ἀκριβὴς τοῦ δευτέρου βιβλίου.

α'. ΠΕρὶ ἐκκηρύκτων.

β'. Περὶ τοῦ τυποῦσθαι συνδίκους παρὰ τῶν κοινοτήτων τῶν πόλεων, ὅταν ἐνά-

Index accuratus ſecundi Libri.

I. DE bannitis, ſeu proſcriptis.

II. Ut communitates Urbium in actionibus aut defenſionibus pro-

curatorem ordinare possint.

III. De forobannitis.

IV. De tempore forobannitis reservato & concesso.

V. De indicandis aulæ Regiæ forobannitis.

VI. De successione forobannitorum.

VII. De balio filiis forobannitorum adolescentibus dando.

VIII. De jure uxorum & matrum forobannitorum.

IX. Quod patres pro delictis filiorum non sint puniendi.

X. In quibusnam occasionibus accusator fidejussorem dare possit.

XI. De eo, qui post crimen adulterii intentatum uxorem recipit.

XII. De eo qui postquam accusavit ad judicium non accedit.

XIII. De pœna eorum, qui postquam accusaverint, ad secundum terminum præstitutum non accesserint.

XIV. De pœna calumniatorum.

XV. De accusatore & reo, si dolose colludant.

XVI. Quandonam actor & reus inter se componere possint, & quandonam non possint

XVII. De abrogatione pœnæ pro contumacia a Francis positæ.

XVIII. Pro qua pecuniæ quantitate libellus non dari debeat.

XIX. De exceptionibus dilatoriis.

XX. * De exceptione hostici.

XXI. De eo qui in causa civili actionem intentat, & in criminali accusatur.

XXII. De eo qui coram justitiario accusatur, & a Magistro justitiario inquiritur.

XXIII. De exceptione filiationis.

XXIV. Quod accusator & reus, actionem aut defensionem intra tres dies proferre debeant.

XXV. De exceptione peremptoria.

XXVI. Quod judex partes de facto interrogare debeat.

XXVII. De instrumentis, in qui-

γνῶσιν ἢ παρὰ ἄλλων κατηγορηθῶσι.

γ'. Περὶ ἀποκηρύκτων.

δ'. Περὶ καιροῦ φυλαττομένου τοῦ ἀποκηρύκτου.

ε'. Περὶ τοῦ γνωρίζεσθαι τῇ κόρτῃ τοὺς ἀποκηρύκτους.

ϛ'. Περὶ διαδοχῆς ἀποκηρύκτων.

ζ'. Περὶ τοῦ βαλίου τῶν ἀνήβων παίδων τῶν ἀποκηρύκτων.

η'. Περὶ δικαίου τῶν γυναικῶν τῶν ἀποκηρύκτων καὶ μητέρων.

θ'. Περὶ τοῦ μὴ κολάζεσθαι τοὺς πατέρας χάριν τῶν πταισμάτων τῶν τέκνων.

ι'. Ἐν ὁποίοις θέμασιν ὁ κατηγορούμενος δύναται δοῦναι ἐγγυητήν.

ια'. Περὶ τοῦ κατηγορήσαντος γυναῖκά τινα ἐπὶ μοιχείᾳ, καὶ μετὰ ταῦτα λαβόντος αὐτήν.

ιβ'. Περὶ τοῦ κατηγορήσαντος καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ μὴ ἐρχομένου.

ιγ'. Περὶ ποινῆς τῶν κατηγορησάντων καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ διορείᾳ μὴ ἐρχομένων.

ιδ'. Περὶ ποινῆς συκοφαντῶν.

ιε'. Περὶ τοῦ κατηγορήσαντος καὶ τοῦ κατηγορουμένου, εἰ δολερῶς συναινοῦσι.

ιϛ'. Περὶ τοῦ πότε χωρὶς ποινῆς ὁ κατηγορηθεὶς καὶ ὁ κατηγορῶν δύνανται συμβιβασθῆναι, καὶ πότε οὔ.

ιζ'. Περὶ ἀκυρώσεως ποινῆς τῆς κοντουμαλζίονος παρὰ τῶν Φράγγων τιθεμένης.

ιη'. Περὶ τοῦ ἐν ποίᾳ ποσότητι λίβελλος οὐκ ὀφείλει δοθῆναι.

ιθ'. Περὶ δηλατωρίων παραγραφῶν.

κ'. Περὶ τῆς ἐν στρατείᾳ παραγραφῆς.

κα'. Περὶ τοῦ χρηματικῶς ἐνάγοντος, καὶ ἐγκληματικῶς κατηγορουμένου.

κβ'. Περὶ τοῦ κατηγορηθέντος ἐνώπιον τοῦ δικαιώτου, καὶ παρὰ τοῦ μαΐστορος δικαιώτου ἀναζητουμένου.

κγ'. Περὶ παραγραφῆς υἱότητος.

κδ'. Περὶ τοῦ προβάλλειν τὰς οἰκείας δικαιολογίας τὸν ἄκτωρα καὶ τὸν ῥέον ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν.

κε'. Περὶ περεμπτωρίας παραγραφῆς.

κϛ'. Περὶ τοῦ ἐρωτᾶν τὸν δικαστὴν τὰ μέρη περὶ φάκτου.

κζ'. Περὶ τῶν ἐγγράφων ἐν οἷς περιέ-

χεται ὄνομα τινὸς ἐχθροῦ ἢ προδότου τοῦ βασιλέως.

κη'. Περὶ τοῦ ἐμφανίζεσθαι τὰ προειρημένα σιγίλλια τῇ κόρτῃ.

κθ'. Περὶ ποινῆς τῶν μὴ ἐμφανιζόντων τὰ προειρημένα σιγίλλια τῇ κόρτῃ.

λ'. Περὶ τοῦ ἐν ποίοις θέμασι ἡ τῶν μαρτύρων ἀκρόασις διατίθεται.

λα'. Περὶ τοῦ μὴ ἀποφαίνειν ἀπὸ τοῦ νῦν τοὺς δικαστὰς νόμους φανερούς.

λβ'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ βεβαιοῦν κατὰ κομήτων καὶ βαρωνίων.

λγ'. Περὶ τοῦ ἐν ποίοις θέμασιν ἡ μονομαχία τόπον ἔχει.

λδ'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ γίνεσθαι τὰς παρακαταθήκας.

λε'. Περὶ τοῦ πότε οἱ μάρτυρες πρὸ προκατάρξεως τῆς δίκης προφέρονται.

λς'. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ βεβαιοῦν τοὺς αἰτοῦντας τινας χάριν βασάλλων.

λζ'. Περὶ ἡττηθέντων πολεμάρχων.

λη'. Περὶ τοῦ ὅρκου τῶν πολεμάρχων.

λθ'. Περὶ ποινῆς αὐτῶν. in Libro, περὶ τοῦ δόλου τῶν πολεμάρχων.

μ'. Περὶ τοῦ ἔχειν ἐπιλογὴν τὸν κατηγορούμενον ὡς βούλεται πολεμεῖν.

μα'. Περὶ τοῦ συντρέχειν ταῖς γυναιξὶ διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθένειαν.

μβ'. Περὶ ἀποκαταστάσεως ἐλαττόνων.

μγ'. Περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ δημοσίου.

μδ'. Περὶ ἀποκαταστάσεως γυναικῶν.

με'. Περὶ τῶν εἰς δυνατοὺς τὰς δίκας μεταφερόντων.

μς'. Περὶ προθεσμίας διδομένης τοῖς ἐκκλητεύουσι.

μζ'. Περὶ τοῦ μὴ παραχωρεῖν οἱ δικασταὶ τοὺς συνηγόρους μακρύναι τὰς ὑποθέσεις.

μη'. Περὶ δικαστῶν κατὰ νόμων τὴν ἀπόφασιν διδόντων.

μθ'. Περὶ δικαστῶν δῶρα λαμβανόντων, καὶ ἔνοχον θανάτου τινὰ ποιούντων.

ν'. Περὶ τοῦ μὴ προσφέρεσθαι μετὰ τὴν κατάθεσιν τῶν μαρτύρων μάρτυρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ κεφαλαίῳ.

να'. Περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι παρά τινος

bus continetur nomen alicujus hoſtis aut proditoris Imperatoris.

XXVIII. De proferendis prædictis inſtrumentis ad aulam Regiam.

XXIX. De pœna eorum qui hujuſmodi inſtrumenta ad aulam Regiam non produxerint.

XXX. In quibuſnam caſibus teſtium *audientia* differatur.

XXXI. De legibus paribilibus non indicandis in poſterum a judicibus.

XXXII. Quomodo ſe tueri oporteat contra Comites & Barones.

XXXIII. In quibus caſibus monomachia locum habeat.

XXXIV. Quomodo depoſita fieri debeant.

XXXV. De teſtibus ante litem conteſtatam producendis.

XXXVI. Quas probationes afferre debeant qui vaſſallorum homagium exigunt.

XXXVII. De campionibus deviĉtis.

XXXVIII. De ſacramento a campionibus præſtando.

XXXIX. De pœna campionum; *alias*, De dolo campionum.

XL. Quod reus modum pugnæ deligere debeat.

XLI. Quod mulieribus ob naturæ infirmitatem ſubveniendum ſit.

XLII. De reſtitutione minorum.

XLIII. De reſtitutione rei publicæ.

XLIV. De reſtitutione mulierum.

XLV. De iis qui ad potentiores, cauſas transferunt.

XLVI. De termino appellantibus concedendo.

XLVII. Ne concedant judices advocatos cauſas protrahere.

XLVIII. De judicibus qui contra leges ſententiam tulerint.

XLIX. De judicibus qui dona acceperint, & quempiam mortis reum fecerint.

L. De non proferendis poſt depoſitionem teſtium aliis teſtibus ſuper eodem articulo.

LI. Ne quis Regales res alienare

possit ad diminutionem juris aulæ Regiæ.

lii. De non ordinandis villanis absque consensu Dominorum.

liii. Quinam adscriptitiorum ordinari prohibeantur.

liv. De pœna eorum, qui aliquid retinent ad *Domanium* pertinens.

lv. De pœna eorum qui homines retinent ad *Domanium* pertinentes.

lvi. De prohibita diminutione feudorum.

lvii. De non alienandis a quocumque rebus curiæ Regiæ obligatis.

lviii. De termino constituto hominibus *Domanii* ut revertantur ad *Domanium.*

lix. Quod nemini liceat affidatos habere vel facere.

lx. Quas probationes afferre debeant, qui homagium villanorum deposcunt.

lxi. Quod nemo possit pro terra quapiam corpus suum obligare.

lxii. Quomodo debeant homines Ecclesiarum res immobiles ab hominibus *Domanii* emere.

lxiii. Quantum possit Baro de feudo dotarium facere uxori suæ.

lxiv. Quandonam domini vassallorum homagium amittant.

lxv. De Barone faciente dotarium uxori suæ.

lxvi. De muliere habente dotarium in terra alterius.

lxvii. De Baronibus obligantibus partem feudi pro dotibus sororum.

lxviii. De juramento a vassallis præstando.

lxix. In quibus casibus vassalli amittant quod tenent a dominis suis.

lxx. In quibus casibus domini amittant homagium villanorum suorum.

τὰ ῥηγικὰ πράγματα εἰς ἐλάττωσιν τοῦ δικαίου τῆς κόρτης.

νβʹ. Περὶ τοῦ μὴ χειροτονεῖσθαι βιλλαίνους χωρὶς βουλῆς τῶν δεσποτῶν.

νγʹ. Περὶ τοῦ τίνες τῶν ἐναπογράφων χειροτονεῖσθαι κωλύονται.

νδʹ. Περὶ ποινῆς τῶν κατεχόντων τι πρᾶγμα ὅπερ ἀνήκει τῷ δομανίῳ.

νέ. Περὶ ποινῆς τῶν κατεχόντων ἀνθρώπους ἀνήκοντας τῷ δομανίῳ.

νϛʹ. Περὶ τῆς κεκωλυμένης ἐλαττώσεως τῶν φίων.

νζʹ. Περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι παρά τινος πράγματα τὰ ἐνοχοποιηθέντα τῇ κόρτῃ.

νή. Περὶ διορίας διδομένης τοῖς ἀνθρώποις τοῦ δομανίου ἐπιστρέφειν εἰς τὸ δομάνιον.

νθʹ. Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναί τινι ἔχειν ἀφφιδάτους, ἢ ποιεῖν.

ξʹ. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ βεβαιοῦν τοὺς αἰτοῦντάς τινας χάριν βιλλαίνων.

ξά. Περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναί τινι ἐνοχοποιεῖν τὸ ἴδιον σῶμα δι᾽ αἰτίαν γῆς τινός.

ξβʹ. Περὶ τοῦ πῶς δεῖ τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐκκλησιῶν ἀγοράζειν πράγματα ἀκίνητα παρὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ δομανίου.

ξγʹ. Περὶ τοῦ ἐν ποίᾳ ποσότητι ὁ βαρῶνος δύναται ἀπὸ τοῦ φίου ποιῆσαι δουδάριον τῇ γυναικὶ αὐτοῦ.

ξδʹ. Περὶ τοῦ πότε οἱ δεσπόται ἀποβάλλουσι τὸ τῶν βασάλλων ὁμάτζιον.

ξέ. Περὶ βαρούνου ποιοῦντος δουδάριον τῇ γυναικὶ αὐτοῦ.

ξϛʹ. Περὶ γυναικὸς ἐχούσης δουδάριον εἰς χώραν ἑτέρου τινός.

ξζʹ. Περὶ τοῦ ἐνοχοποιεῖν τοὺς βαρουνίους μέρος τοῦ φίου χάριν τῆς προικὸς ἀδελφῶν.

ξή. Περὶ τοῦ ὅρκου τῶν βασάλλων.

ξθʹ. Ἐν ὁποίοις θέμασι οἱ βασάλλοι ἀπόλλουσι εἴ τι δ᾽ ἂν κρατοῦσι παρὰ τῶν δεσποτῶν αὐτῶν.

ό. Ἐν ὁποίοις θέμασιν οἱ δεσπόται ἀπόλλουσι τὸ ὁμάτζιον τῶν βιλλαίνων αὐτῶν.

Ὁ πίναξ τοῦ γ'. βιβλίου τῶν βασιλικῶν διατάξεων.

Tabula Libri tertii Constitutionum Imperialium.

pœna percutientium eos, aut injuriam alicui inferentium.

XXI. De injuriis, & de pœnis illarum injuriarum causa inferendis.

XXII. De Burgensi lædente Militem, aut alium Nobilem.

XXIII. De Medicis.

XXIV. De constituendis in unaquaque civitate duobus viris fidelibus, in quorum conspectu electuaria fiant.

XXV. Ne prope urbes linum aut cannabum dealbentur: item de cadaveribus animalium, ac de sepulcris.

XXVI. De artificibus.

XXVII. De vendentibus vinum.

XXVIII. De aurificibus & argentariis: de structoribus, messoribus aliisque mercenariis.

XXIX. De mensuris, ponderibus & cannis.

XXX. De pœna mercatorum pro dolo.

XXXI. Quo casu mercatorum pœna duplicetur.

XXXII. De animalibus perditis.

XXXIII. De pœna eorum, qui aliena animalia in proprio sibi loco retinent.

XXXIV. De custodibus agrorum.

XXXV. De pœna prædictorum.

XXXVI. De animalibus, cujuspiam vineis aut hortis damnum inferentibus.

XXXVII. De eo qui propter necessitatem propria animalia in frugibus pascit.

XXXVIII. De nullo Milite faciendo, nisi ex genere militari descendat.

XXXIX. De iis qui Regias literas mutant.

XL. De iis qui adulterina nomismata vendunt.

XLI. De eo, qui nomismata argentea vel aurea *raserit.

* Sic Lat. Constit.

XLII. De iis, qui falso instrumento nescii utuntur.

XLIII. De iis qui falsum testimonium testes edocuerint.

XLIV. De eo, qui verba testium deleverit.

XLV. De eo, qui patris sui testamen-

νονται, καὶ ποινῆς αὐτῶν τυπτόντων, ἢ ὑβριζόντων τινά.

κα΄. Περὶ ὕβρεων καὶ ποινῆς αὐτῶν.

κβ΄. Περὶ βουργησίου ὑβρίζοντος στρατιώτην ἢ ἕτερον εὐγενῆ.

κγ΄. Περὶ ἰατρῶν.

κδ΄. Περὶ τοῦ καθίστασθαι ἐν ἑκάστῃ πόλει δύο ἄνδρας πιστοὺς, ἵνα ἐνώπιον αὐτῶν τὰ λατουάρια γίνωνται.

κε΄. Περὶ τοῦ μὴ λευκαίνεσθαι πλησίον τῆς πόλεων λινάριν ἢ καναβιν, καὶ περὶ θνησιμαίων ζώων καὶ μνημείων.

κϛ΄. Περὶ τεχνιτῶν.

κζ΄. Περὶ τῶν πωλούντων οἶνον.

κη΄. Περὶ τῶν ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ἔργα κατασκευαζόντων. καὶ περὶ κτιστῶν, θεριστῶν καὶ λοιπῶν μισθουμένων.

κθ΄. Περὶ μέτρων, καὶ σταθμῶν, καὶ καννῶν.

λ΄. Περὶ ποινῆς τοῦ δόλου τῶν πραγματευτῶν.

λα΄. Ἐν ᾧ θέματι ἡ κατὰ τῶν πραγματευτῶν ποινὴ διπλασιάζεται.

λβ΄. Περὶ ἀπολεσθέντων ζώων.

λγ΄. Περὶ ποινῆς τῶν κρατησάντων ξένα ζῶα εἰς ἰδίαν χώραν.

λδ΄. Περὶ ἀγροφυλάκων.

λε΄. Περὶ ποινῆς τῶν προειρημένων.

λϛ΄. Περὶ ζώων ποιούντων ζημίαν τοῖς ἀμπέλοις, ἢ τοῖς κήποις τινός.

λζ΄. Περὶ τοῦ βοσκήσαντος ἐν τοῖς γεννήμασιν ἐξ ἀνάγκης τὰ ἴδια ζῶα.

λη΄. Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι στρατιώτην τινὰ τὸν μὴ καταγόμενον ἐκ γένους στρατιωτικοῦ.

λθ΄. Περὶ τῶν μεταβαλόντων τὰ ῥηγικὰ γράμματα.

μ΄. Περὶ τοῦ πωλήσαντος νομίσματα νενοθευμένα.

μα΄. Περὶ τοῦ κλέψαντος νομίσματα ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ.

μβ΄. Περὶ τῶν ἐν ἀγνοίᾳ χρωμένων πλαστῷ συμβολαίῳ.

μγ΄. Περὶ τῶν ἐκδιδασκόντων πλαστὴν μαρτυρίαν τοῖς μάρτυσι.

μδ΄. Περὶ τοῦ ἐξαλείψαντος τοὺς λόγους τῶν μαρτύρων.

με΄. Περὶ τοῦ ἐξαλείψαντος τὴν διαθήκην

τοῦ ἰδίου παιδὸς.

μϛʹ. Περὶ πλαστογραφίας.

μζʹ. Περὶ τοῦ δώσοντος κακὰς ἰατρείας ἢ βλαβερὰς.

μηʹ. Περὶ τοῦ ποιήσοντος βρῶμα ἢ πόμα περὶ ἀγάπης.

μθʹ. Περὶ τοῦ δώσοντος φάρμακον, ἢ ἄλλον τινὰ ἰὸν κακόν.

νʹ. Περὶ τοῦ μὴ ἐμβάλλεσθαι ἐν τοῖς ὕδασι παρὰ τῶν ἁλιέων χόρτον, ἐξ οὗ οἱ ἰχθύες ἀπόλλονται, ἢ ἄλλον τινὰ ἰόν.

ναʹ. Περὶ τῶν ποιούντων βρῶμα ἢ πόμα περὶ ἀγάπης, ἢ ἐξορκισμοὺς ἐφευρισκόντων.

νβʹ. Περὶ μοιχῶν καὶ μοιχευομένων γυναικῶν.

νγʹ. Περὶ τοῦ παραχωροῦντος ἔμπροσθεν αὐτοῦ μοιχεύεσθαι τὴν ἰδίαν γυναῖκα.

νδʹ. Περὶ τοῦ ἔχοντος ὕποπτον τὴν ἰδίαν γυναῖκα.

νεʹ. Περὶ τῶν δημοσίως πορνευουσῶν γυναικῶν.

νϛʹ. Περὶ τοῦ γίνεσθαι πάντοτε ἀποχὴν τῆς κατηγορίας.

νζʹ. Περὶ μητέρων αἵ τινες ἀποστρωννύουσι τὰς ἰδίας θυγατέρας.

νηʹ. Περὶ τοῦ κρατήσαντος τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ.

νθʹ. Περὶ τοῦ κρατήσαντος τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ, τὸν δὲ μοιχὸν ἐάσαντος.

ξʹ. Περὶ τοῦ ὅπου τὰς μοιχείας ἐξετάζεσθαι χρή.

ξαʹ. Περὶ ποινῆς τῶν μαστροπῶν.

ξβʹ. Περὶ τῶν δι' ἔνδειαν ἀποστρωννυμένων γυναικῶν.

ξγʹ. Περὶ τοῦ ἐν εἰδήσει πωλοῦντος ἐλεύθερον ἄνθρωπον.

ξδʹ. Περὶ τοῦ ἐκκαύσαντος οἶκόν τινος διὰ δόλου.

ξεʹ. Περὶ τοῦ ἐάσαντος ἑαυτὸν ἐξ ὕψους πεσεῖν, καὶ ἄλλον φονεύσαντος.

ξϛʹ. Περὶ ποινῆς τῶν προειρημένων.

ξζʹ. Περὶ τῶν βιούντων ἀπολελυμένως, καὶ τὰ ῥιπτάλα παιζόντων, καὶ καπήλων.

ξηʹ. Περὶ τῶν βλασφημούντων πρὸς τὸν θεόν.

ξθʹ. Περὶ ποινῆς τῶν ἀπεκδυόντων τοὺς νεκρούς.

οʹ. Περὶ τοῦ χρᾶσθαι τοὺς λαοὺς ταῖς διατάξεσιν ἐν δικαστηρίοις καὶ ἔξω τῶν δικαστηρίων.

tum deleverit.

XLVI. De falſa ſcriptura.

XLVII. De eo, qui mala & noxia medicamenta dederit.

XLVIII. De eo, qui cibum aut potum amatorium fecerit.

XLIX. De eo, qui toxicum aut aliud venenum dederit.

L. De non injiciendo in aquas a piſcatoribus fœno, aut alio quopiam veneno, quo piſces moriuntur.

LI. De iis, qui cibum aut potum amatorium parant, aut exorciſmos inveniunt.

LII. De mœchis & mulieribus adulteris.

LIII. De eo, qui in conſpectu ſuo uxorem adulterium pati permittit.

LIV. De eo, qui uxorem ſuſpectam habet.

LV. De meretricibus publicis.

LVI. *Quod ſemper repudium in accuſatione ſit permittendum.

*Sic in Latinis Conſtitution.

LVII. De matribus, quæ filias ſuas proſtituunt.

LVIII. De eo, qui uxorem ſuam in adulterio deprehendit.

LIX. De eo, qui uxorem in adulterio deprehendit; ſed mœchum abire ſinit.

LX. Ubinam adulteria examinari de iiſque judicari oporteat.

LXI. De pœna lenonum.

LXII. De mulieribus propter inopiam proſtitutis.

LXIII. De eo, qui ſciens liberum hominem vendiderit.

LXIV. De eo, qui per dolum domum cujuſpiam incendit.

LXV. De eo, qui ſe de alto præcipitans hominem occiderit.

LXVI. De pœna prædictorum.

LXVII. De diſſolute viventibus, *ad dados ludentibus & tabernariis.

* Sic Lat. Conſtit.

LXVIII. De blaſphemantibus Deum.

LXIX. De pœna eorum qui mortuos ſpoliaverint.

LXX. Quod populi in judiciis & extra judicia Conſtitutionibus uti debeant.

Ex Diplomate RR. PP. S. Basilii.

FRidericus ✠ Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus & Rex Siciliæ. In eminenti dignitatis Imperialis ſolio conſtituti, tanto propenſiori cura intendere debemus ad protegendas Dei Eccleſias & fovendas, & præcipue loca religioſa in quibus Dei cultores pro ſalute noſtra & omnium fidelium cotidie militant Creatori; quanto nos divina clementia præ aliis orbis principibus exaltavit. Inde eſt quod nos attendentes honeſtatem & religionem Pafnutii venerabilis Abbatis & conventûs Monaſterii Beatorum Petri & Pauli de Spanopetro, in tenimento arenarum exiſtentis, fidelium noſtrorum; divinæ pietatis obtentu, & pro reverentia ipſorum Apoſtolorum in quorum honore Monaſterium ipſum noſcitur eſſe fundatum, Abbatem & Conventum prædictos & ſucceſſores eorum & prædictum Monaſterium cum obedientiis, hominibus, poſſeſſionibus & aliis bonis ſuis, quæ nunc juſte poſſident & in futuro juſto titulo acquirere poterunt, ſub protectione noſtræ celſitudinis recepimus ſpeciali. Diſtrictius inhibentes ne quis Monaſterium ipſum, Abbatem & Conventum prædictos vel ſucceſſores eorum ſuper præmiſſis omnibus contra hujus protectionis noſtræ tenorem temere perturbare aut moleſtare præſumat. Quod qui præſumpſerit, indignationem noſtri culminis ſe noverit incurſurum. Ad hujus autem protectionis noſtræ memoriam & perpetuam firmitatem hoc præſens ſcriptum fieri & majeſtatis noſtræ ſigillo juſſimus communiri, anno menſe & indictione ſubſcriptis. Datum Siracuſiæ anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ducenteſimo viceſimo-quarto, menſe Auguſto, duodecima Indictione.

RR. PP. S. Basilii.

MAria Dei gratiâ Jeruſalem, Siciliæ, Ungariæque Regina, univerſis Officialibus quacumque diſtinctione notentur, & aliis univerſis hominibus Ducatûs Calabriæ, harum ſeriem inſpecturis, tam præſentibus quam futuris fidelibus Regiis ſuiſque devotis, ſalutem & dilectionem ſinceram. Perſonas Eccleſiaſticas cultui divino vacantes, illas præſertim quas ſub regulari obſervantia realiter approbat devotio commendanda, Dominico zelo proſequimur, illiſque pro exigentia caſuum favoris noſtri præſidium benivole impartimur. Sic igitur ad notitiam noſtram perducto, quod religioſis viris Archimandritæ & conventui Monaſterii S. Joannis Theriſti de Stilo de Ducatu Calabriæ devotis noſtris in bonis ſtabilibus & mobilibus dicti Monaſterii in ipſo Ducatu ſitis per nonnullos ſuæ ſalutis immemores dampnum, offenſa, injuria & preſſura dampnabiliter inferuntur; motæ ſinceræ devotionis affectu, quo ad ipſos religioſos, Monaſterium & bona ſua Dominico zelo afficimur, & ſub protectione noſtra recepimus & habemus. Quocirca vos prædictos Officiales & alios univerſos præſentium tenore requirimus & hortamur, quatenus dictos religioſos, Monaſterium & bona ſua tum divino intuitu tum noſtræ requiſitionis obtentu benivole proſequentes, velitis habere propenſius commendata, non inferentes eis damnum, preſſuram, injuriam vel

vel offensam. Audentes in contrarium per opportuna juris remedia vos officiales arctius compescendo. Data Neapoli anno Domini M. CCCXX. die penultimo Julii III. Indictione.

Ex Diplomate originali RR. PP. S. Basilii.

IN nomine Domini, Amen. Anno a Nativitate ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo-secundo, Indictione quinta, die vero quarta mensis Martii pontificatus sanctissimi in Christo Patris & Domini nostri Domini Urbani divina providentia Papæ sexti anno quarto. Actum Romæ ante valvas Ecclesiæ Sancti Petri præsentibus Reverendo in Christo Patre Domino Domino Dei gratia Domino Philippo Episcopo Squilacensi. Fratre Nicolao de Saxonia Ordinis Heremitarum Sancti Augustini & Anthonio Barano Clerico Squilacensi testibus, ad hoc vocatis specialiter & rogatis, in præsentia mei Notarii & testium supra scriptorum. Constitutus venerabilis Pater Dominus Frater Cyprianus Archimandritus Monasterii Sancti Johannis de Terristi Ordinis Sancti Basilii Squilacensis Diocesis, fecit constituit & legitime ordinavit suum verum & legitimum procuraro-rem, actorem, factorem & certum nuncium specialem venerabilem virum Dominum Cosmam Crispi de Messana ibidem præsentem & onus procurationis hujusmodi in se sponte suscipientem, ad offerendum & promittendum Reverendissimis in Christo Patribus Dominis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus & Domini nostri Papæ Camerario commune servitium offerre consuetum præfato Domino nostro Papæ & suæ Cameræ, & Dominis Cardinalibus præfatæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, necnon quæcumque servitia consueta pro familiare dari & officialibus ipsorum illas pecuniæ quantitates, de quibus cum ipsis Dominis vel eorum aliquibus seu altero poterit concordare loco & terminis per supradictos Dominos præfigendis, & obligandum ipsum Dominum Archimandritum dictis Dominis Cardinalibus & Camerario vel eorum alternis seu aliis quibuscumque recipientibus pro Domino nostro Papa & Collegio sacro sanctæ Romanæ Ecclesiæ supradictæ & successoribus bona mobilia & immobilia supradicti Monasterii, & ad veniendum ad curiam Romanam & se præstandum coram eis infra tempus per eos adstatuendum, & non recedendum de dicta curia quousque de dictis communibus servitiis integre satisfecerit & ab ipsis Dominis Cardinalibus & Camerario licentiam receperit redeundi, & submittendum ipsum Dominum Archimandritum & successores suos & bona prædicta jurisdictioni ipsorum Dominorum Cardinalium & Camerarii & cujuslibet eorumdem, & ad recipiendum & accipiendum omnia mandata & monitiones omnesque sententias excommunicationis, suspensionis & interdicti promulgandum (sic) per prædictos Dominos Cardinales & Camerarium & eorum quemlibet in ipsum Dominum Archimandritum & successores suos, vel in dictum Monasterium suum, si non adimpleverint supradicta, vel defecerint in aliquo prædictorum, ad renunciandum in iis omnibus privilegiis, indulgentiis & literis Apostolicis concessis & concedendis sibi vel Monasterio prædicto, de beneficio fori & restitutionis in integrum, appositis & juris remediis & omni juris auxilio canonici & civilis. per quæ

præmissa vel aliquod præmissorum possunt se quomodolibet tueri, & ad recipiendum omnem processum contra ipsum & successores suos faciendum per eos & eorum quemlibet, quæ contra Prælatorum hujusmodi servitia fieri solent, & ad jurandum in animam suam promissa attendere & inviolabiliter observare, necnon ad visitandum ejus nomine limina Apostolorum Sanctorum Petri & Pauli prout tenetur visitare, & ad faciendum omnia & singula quæ circa præmissa necessaria fuerint seu etiam opportuna, & in omnibus suis causis, litibus & quæstionibus motis vel movendis in qualibet curia temporali & spirituali ad agendum & defendendum, libellum dandum & recipiendum, litem contestandum, positiones & interrogationes faciendum, partis adversæ positionibus & interrogationibus respondendum, confitendum vel negandum, terminos & dilationes petendum & recipiendum & renuendum, testes, instrumenta, & quælibet alia jura producendum, inducendum, testes alterius partis jurare videndum & reprobandum, tenutam capiendum ipsamque bandiri & extimari faciendum, insolutos recipiendum, sacramentum calumpniæ & cujuslibet alterius generis sacramenti præstandum, dandum & referendum in animam dicti constituentis, appellandum & prosequendum, accusandum, denunciandum, protestandum, contradicendum, opponendum, notificandum. Item ad substituendum loco sui unum vel plures procuratores, qui similes procurationes habeant & mandatum, & generaliter ad omnia alia & singula libere facienda & exercenda, quæ earum merita & ordo juris exigunt & requirunt & ipsimet constituti facere & exercere possunt in prædictis personaliter si adessent: dans & concedens dicto procuratori & substituendis ab eo liberam & generalem administrationem & speciale mandatum in omnibus & singulis supradictis, promittens firmum & ratum habere & tenere quidquid per dictum Procuratorem & substituendum ab eo, factum & gestum fuerit in prædictis sub obligatione suorum bonorum, & volens ipsum Procuratorem & substituendum ab omni onere satisdati relevare, promisit mihi Notario infrascripto, tamquam publicæ personæ stipulanti & recipienti, vice & nomine omnium quorum interest & intererit de judicio sisti & judicatum solvi sub obligatione & pro eo & substituendis ab eo in omnem casum & eventum legitime jussit renuncians (*sic*) novarum constitutionum de fidejussoribus.

Et ego Jacobus quondam Arnoldi Clericus Treverensis, publicus Apostolica auctoritate Notarius, præmissis omnibus & singulis, dum sic fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus præsens interfui, rogatus scripsi & publicavi ac signum meum apposui consuetum in fidem & testimonium omnium præmissorum.

Ex Diplomate originali RR. PP. S. Basilii.

SIxtus Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Francisco Abbati Monasterii Sancti Johannis de Piro Ordinis Sancti Basilii Policastrensis Diocesis, Salutem & Apostolicam Benedictionem. Exigit tuæ devotionis integritas, quam ad nos & Romanam geris Ecclesiam, ut votis tuis, illis præsertim per quæ divini cultûs succedat augmentum & Christi fidelium devotio accrescat, quantum cum Deo possumus favorabiliter annuamus. Sane pro parte tua nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet Monasterium Sancti Johannis de Piro Ordinis Sancti Basilii Policastrensis Diocesis a primæva sui institutione secundum habitum & morem Græcorum institutum fuerit, ita ut inibi per Abbatem & Monachos Græcos in divinis Altissimo famularetur, & exinde Abbates & Monachi Græci aliquandiu inibi fuerint; Attamen postmodum interdum per Abbates Græcos, quandoque per Latinos, qui illius regimini præfuerunt, rectum extitit & gubernatum: & nunc Monachi Græci in eo penitus defecerunt ac paucissimi Græci in partibus illis reperiuntur, quo evenit interdum ut per sæculares Clericos Græcarum & Latinarum litterarum ignaros divina Officia & Horas Canonicas necesse fuerit celebrari, prout etiam de præsenti celebrantur. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, populus partium illarum magis Latinum quam Græcum intelligant, & propterea ad Monasterium ipsum pro divinis inibi audiendis cum ferventiori devotionis ardore confluerent si inibi per Monachos Latinos secundum morem Latinum divina celebrarentur Officia; pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum ut tibi, ne ob Græcorum Monachorum carentiam successu temporis Græcorum forsan & Latinorum Monachorum deficiat conventus, in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos itaque tuis in hac parte supplicationibus inclinati, tibi ut in dicto Monasterio in quo ut asseris propter illius fructuum redituum & proventuum diminuitatem a memoria hominum citra non ultra quam tres Monachi residere consueverunt, tres vel quatuor Latinos Monachos ab aliis ejusdem Ordinis Monasteriis ad illud accedere, vel alios alterius Ordinis Monachos seu non Monachos, non tamen Ordinum aliquorum Mendicantium professos, regularem ac Monachalem dicti Ordinis professionem emittere volentes recipere & admittere, & eisdem alterius Ordinis Monachis ac aliis non Monachis dicti Ordinis habitum juxta Latinorum ipsius Ordinis Monachorum morem & regularia instituta impendere: tuque ac ipsi tuo tempore existentes ejusdem Monasterii Monachi in Monasterio ipso vel alibi, si vos forsan ad aliquem alium locum peregrinationis vel aliâ causâ accedere vel declinare contingat, Horas Canonicas dicere & divina Officia celebrare secundum usum Romanæ Curiæ, illumque observare libere & licite valeatis. Quodque in iis alium morem tenere, ac barbam, ad quam deferendum ex regularibus institutionibus ejusdem Ordinis estis adstricti, deferre minime teneamini, Apostolica auctoritate præsentium tenore concedimus & etiam indulgemus; Nonobstantibus præmissis ac Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, necnon aliis statutis & consuetudinibus Monasterii & Ordinis prædictorum, etiam jura-

mento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrorum conceſſionis & indulti infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei ac Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo-tertio, quinto Kal. Novembris, Pontificatûs noſtri anno tertio.

Inferius autem hæc alia manu.

Johannes de Burinbellis.
P. de Monroy.

L. Grifus.

Et ſupra plicam.

P. P. Bonadies.
G. dela Fiera.

Data in Camera Apoſtolica.

PALÆOGRAPHIA GRÆCA,

LIBER SEPTIMUS.

DESCRIPTIO MONTIS ATHO.

IN JOANNIS COMNENI DESCRIPTIONEM MONTIS ATHO *PRÆFATIO.*

MONS ille Athos apud veteres insignis, & in historia passim memoratus, non minus apud Græcos medii & infimi ævi celebratur, ob frequentiam Monasteriorum, quæ ad hoc usque tempus ad viginti-duo numerantur; ob multitudinem quoque & sanctitatem, ut putant ipsi, Monachorum ibi degentium: qui referente Martino Crusio in Turcogræcia, quater mille circiter suo tempore erant. Tanta autem veneratione colitur in Græcia, ut Mons sanctus, ἅγιον ὄρος per antonomasiam vocitetur, ejusque incolæ Eremitæ atque Monachi, Ἁγιορῖται, & Ἀθωνῖται appellentur; id est, *Sancti Montis*, vel *Montis Atho Monachi.*

Eò frequentes ex variis Orientis partibus accedunt Græci, qui statis anni temporibus Monasteria singula percurrunt, Ecclesias, Reliquias, cellulasque adeunt venerabundi. Europæi vero Occidentales, qui peregrinandi & observandi causa in Orientales regiones profecti sunt; ac itineraria publicarunt, pauca hactenus de Monte Atho ejusque Monasteriis ac Bibliothecis tradiderunt, uno excepto Petro Bellonio Cenomanensi, qui annis ab hinc centum sexaginta circiter, Montis Atho Monasteria omnia peragravit & pauca de singulis tradidit. Hinc est quod parvam hactenus montis Atho, ejusque Monasteriorum, notitiam assequuti simus. Quare nactus nuperam hanc a Joanne Comneno in Valachia Græco vulgari idiomate typis datam montis Atho descriptionem; operæ pretium duxi eam ad calcem hujus Palæographiæ denuo edere adjuncta Latinè interpretatione. Ne quis vero nos extra propositum scopum excurrere arbitretur, perpendat velim hæc ad rem maxime pertinere: nam cum veteris scripturæ Græcæ notitiam, Bibliothecarum insignium com-

memoratio, neceſſariò conſequatur; e re ſane fuit illas item montis Atho Bibliothecas orbi literario declarare: hinc forte pretioſiores, quod hactenus ignotæ fuerint.

Joannes igitur Comnenus Medicus in monte Atho aliquot annis commoratus, deindeque in Valachiam patriam regreſſus, montis Atho deſcriptionem adornavit, Monaſteria ſingula, Eccleſias, Bibliothecas, cellulas & alia quæque, pro modica illa qua inſtructus erat rerum peritia, enarravit: Reliquias, quæ magno ibidem numero ſunt, recenſuit. Miracula vero plerumque multa, narrationi interſerit, etſi longe plura ſe compendii cauſa ſilentio prætermittere profiteatur: nam his abundant maxime omnium Græci.

Quæ de priſca ſingulorum Monaſteriorum origine narrat, quando ea ad remotiora ſæcula pertinent, fabuloſa ut plurimum & inepta ſunt; exempli cauſa, quod ait de Caracalla, quem aliquod ex Monaſteriis montis Atho fundaſſe refert. Non maioris pretii ſunt quæ de Conſtantino magno dicit, de Juliano item Apoſtata, de Theodoſio, de Arcadio & de Pulcheria: nam hæc non fabuloſa modo, ſed etiam ἀσύςατα ſunt, quæ magnam hiſtoriæ & chronologiæ imperitiam arguant: ſecus autem ſe habet de iis, quæ medio & infimo ævo geſta refert: nam ea utpote ex Monaſteriorum inſtrumentis, ex picturis & inſcriptionibus excepta, fide digniora ſunt.

Miretur quiſpiam poſt tantas Barbarorum irruptiones, annis circiter trecentis poſt ſubactam a Turcis Theſſalonicam cum aliis circumpoſitis locis, tot Eccleſias & Monaſteria uno in monte integra manſiſſe; ita ut nihil ibi a priſca magnificentia & opulentia detractum ſit. Si fides Joanni Comneno, omnia ibi præſtantiſſima ſunt, nihil non admirandum, nihil non incomparabile. Verum etſi more Græcorum ille modeſtæ narrationis metam ſæpe tranſgreſſus ſit: ex iis tamen quæ minutatim recenſet videtur ibi multa ſupereſſe ſpectaculo digna, quorum deſcriptio Lectori perjucunda futura eſt.

Innati in Romanam ſedem odii hic ſigna non pauca deprehendas, ex iis quæ a Romano Pontifice in Monaſteriis montis Atho geſta feruntur in hac Deſcriptione: quæque non falſa modo ſunt; ſed & talia ut ne potuiſſe quidem accidere videantur: cujuſmodi eſt illud, Pontificem Romanum in montem Atho profectum Monaſteria quædam expilaſſe & incendiſſe, quod Monachi illic degentes nollent eum adorare. Hujuſmodi artificio utuntur Græciæ primores & Præſules, ut cæteri Græci, odioſis hujuſmodi narrationibus decepti, in ſchiſmate detineantur, nec ſemel conceptum in Romanum Pontificem odium umquam ponant: qua in re non irritus conatus fuit.

Quia vero in Itinerario Bellonii quædam de Montis Atho Monaſteriis & Monachis narrantur ſcitu digna, & a Joanne Comneno vel prætermiſſa, vel carptim memorata; non ab re erit quædam inde excerpta hic apponere, quæ Joannis Comneni hiſtoriæ lucem adferant. Libro itaque primo, cap. 35. hæc habet Bellonius, ex Gallico idiomate Latine verſa.

» Mons Athos a multis jam ſæculis Monachorum tantùm domicilium fuit:
» hactenuſque nemini conceditur, ſive Græcus ſive Turca fuerit, ibi ſedes po-
» nere, niſi Calogerus ſit. Calogeris uxorem ducere, aut habere non licet, licet
» id Preſbyteris Græcis minime vetitum ſit. A carnibus toto vitæ tempore abſ-
» tinent, imo etiam in Quadrageſima aliiſque anni tempeſtatibus a piſcium
» ſanguinem emittentium uſu. Parce admodum ſobrieque victitant, cibo ut
» plurimum utuntur baccis olivarum, non çonditis ſale, ut apud noſtrates; ſed

maturis, nigricantibus & aridis ad modum prunorum. Quoniam vero in variis montis partibus sex circiter mille Calogeri numerantur, ac Monasteria pene 24. antiqua & fortissimis muris instructa, partim ad maris oram, partim in continenti posita; ubi adventantium frequentiæ ad victum necessaria gratis suppeditantur, ut expertus ego sum, qui hæc Monasteria invisi; operæ pretium duxi hæc omnia Cœnobia nominatim & per situs ordinem recensere: ibi namque Græcus ritus accuratius semper observatus est; indeque factum, ut Calogeri montis Atho religionis famâ præstantiores cæteris habeantur. "

Quæ Græcorum ritui & partibus adhæserunt nationes, hæ sunt; Circassi, Valachi, Bulgari, Moscovitæ, Russi, Polonorum magna pars; Mingreliæ, Bosniæ, Albaniæ, Sclavoniæ populi, Tartarorum pars, similiterque Servorum & Croatorum; ac etiam quotquot Euxini Ponti oram incolunt. Hi autem universi montis Atho Monachos summo in pretio habent, plurisque faciunt, quam cæteros omnes qui in isto monte non vixerunt. Ipsi etiam Turcæ, quibus parent omnes supra memoratæ gentes, tali tamque sancto vitæ genere permoti, multa Monachis istis erogant. Monachi vero Monasteriorum montis Sinaï, montis Libani, Eremi S. Antonii, Tauri, & aliorum locorum ad oram maris Rubri; itemque Antiochiæ, Alexandriæ, Jerosolymæ, Damasci, aliorumque ditionis Turcicæ locorum, si aliquamdiu in monte Atho manserint, majori in pretio apud Christianos illarum partium habentur. "

Inter illos sex mille circiter numero Monachos ejusdem montis, nemo otiosus est, deputato operi singuli vacant. Mane quisque egreditur instrumentum suum pro labore manuum gestans, pro victu vero panem & cepe. Alii vineas ligone fodiunt, alii ligna secant, alii naviculas struunt. Istic sarcinatores habentur, latomi, lignarii, quidam texendis ad vestitum pannis vacant: crasso quippe simplicique vestitu utuntur: non lineis autem, sed laneis indusiis vestiuntur. Hic item sutores habentur, molendinarii, aliique cujusvis generis artificices; ita ut numquam operæ extrinsecus evocentur, aut conducantur, cum ipsi Monachi sint ad omnia præstanda satis. Si quis inops, amissa uxore, aut juvenis sæcularis vitæ pertæsus, accedat Monasticam vitam professurus, facultates, si quas habet, Monasterio confert, & admittitur. Ibi nemo frater vocatur; omnes vel patres vel filii compellantur. Quisque ad opera, quibus idoneus exercitatusque est, deputatur. Qui Græce legunt, aut tantilla literarum peritia instructi sunt, aliis quodammodo anteponuntur, & in choro cæteris canentibus præeunt. Ibi paucissimi Presbyteri sunt, qui tamen, perinde atque alii, operibus manuum vacant. Hinc vero fit ut lectionem, scriptionem literarumque studium negligant, & in crassissima ignorantia versentur. Olim doctiores Calogeri fuerant, nunc autem in tanta Monachorum multitudine vix unum duosve singulis in Monasteriis reperias, qui legant aut tantillum literarum sciant. "

Hæc variis in locis Bellonius, qui Monasteriorum montis Atho statum conditionemque, qualis suo tempore erat, depingit. Hæc vero scripsit ille anno salutis 1553. Nunc autem, si fides Joanni Comneno, literatiores sunt Monachi Athonitæ, lectionibus vacant, libros describunt: multique sunt quibus hoc unum opus assignatur, ut infra videas in decursu opusculi ejus. De montis autem situ atque forma hæc habet Bellonius.

Ut montis Atho situs atque forma delineetur: effinge tibi hominem supi- "

„ num & in mari proſtratum ab occidente ad meridiem, qui oram pedibus „ contingat. Ut autem homo ſupinus junctis pedibus, ab ipſis pedibus ſtrictior „ anguſtiorque eſt, quam a cæteris partibus, ſenſimque diſtenditur uſque ad „ humeros: ab humeris rurſum anguſtiorem partem exhibet, nempe collum; „ deinde craſſiorem, cæteriſque omnibus eminentiorem partem effert, nempe „ caput: ita quoque ſi e montibus Macedoniæ in montem Atho reſpicias, quaſi „ hominem in mari extenſum contempleris: nam ut retroverſus ſimilitudinem „ ducamus, in extremo peninſulæ hujus mons celſiſſimus, quaſi caput, erigitur, „ conſpiciturque a mari procul milliaribus pene centum: deinde ad colli partes „ ſtrictior repræſentatur, humeros exinde latiores & eminentiores exhibet: „ ſtringitur poſtea uſque ad umbilicum: coxendices latiores & inflatiores habet, „ hinc ſenſim extenuatur uſque ad genua, quæ majorem in modum prominent: „ poſtea rurſum ad pedes uſque conſtringitur: a pedibus demum continenti „ hæret, & ſic quaſi Cherſoneſum, humani proſtrati ſupinique corporis figura „ repræſentat.

„ Montis aditus undique ardui ſunt etiam peditibus, maxime autem equitan- „ tibus. Ibi, ut diximus, ad quinque ſexve millia Monachorum numerantur, „ in Monaſteriis ſcilicet 23. aut 24. degentium. Nam pro ſingulis Monaſteriis „ ducenti ſaltem Monachi numerari poſſunt, etſi non par in ſingulis multitudo „ habeatur; alia quippe Monaſteria 300. habent; alia 200. quædam 150. non- „ nulla 100.

Monachorum, qui hodie montem Atho incolunt, numerum non indicavit Joannes Comnenus; ſed ad aliquot millia hodieque pertingere indicat, ubi ait Χιλιάδας adhuc eſſe in Monaſteriis iſtis.

„ Omnia illa Monaſteria, (pergit Bellonius,) firmiter ſtructa ac muris præ- „ cincta ſunt, ad hoſtiles incurſus reprimendos, coërcendoſque piratas, quo- „ rum incurſionibus, utpote ad oram maris ſita, opportuna forent. Ipſi tamen „ piratæ, pietate gravitateque Monachorum permoti, improbas nefariaſque „ manus abſtinent, ne iis damnum inferant: ac licet quoſvis obvios, etiam „ propinquos ſibi & cognatos, captivos abducant, ut divendant & pecuniam „ inde corradant; Monachos tamen iſtos liberos ſinunt, nec exportare ſolent.

„ Hunc montem antiquitus ſanctitatis Monachorum fama claruiſſe non du- „ bitandum. Hodie autem æque celebris apud Græcos eſt, atque Roma apud „ Latinos. Græcis hodiernis vocatur ἅγιον ὄρος, *mons ſanctus.* Quotquot in monte „ Atho vel negotiorum cauſa, vel viſendi & luſtrandi animo iter agunt, ad „ victum neceſſaria, nullo ſoluto pretio, in Monaſteriis accipiunt; nimirum „ eadem ipſa, quibus Monachi victitant, olivarum baccas aridas, cepas crudas, „ fabas ſale conditas, panem aridum (*biſcuit*,) raro alium recens coctum, piſces „ condîtos, vel recens eductos ex aqua: ad oram quippe maris Monaſteria po- „ ſita ſunt; ſed alia ab aliis interdum longe diſtant: eorum præcipua habentur, „ *Batopedium & Agia Laura.*

„ Maris commodo utuntur ingenti, tum quia inde omnia quæ uſui ſunt ad- „ vehuntur, tum quia ex piſcatione proventum habent. Ex platanis naviculas „ ſtruunt, ac plerumque ex uno platani trunco, excavato & ad uſum commodo, „ nonnumquam ex binis truncis mutuo conjunctis, ſcapham efficiunt, & cum „ retibus piſcantur. Monaſterium dictum *Agia Laura*, inter præcipua connu- „ meratum, ad pedem celſiſſimi montis illius, qui proprie Atho vocatur, ſitum „ eſt, e regione Lemni inſulæ. Ibi vero trecenti circiter Calogeri verſantur.

Reſtat ut Monaſteriorum omnium, quæ in variis montis partibus habentur, nomina recenſeamus.

Ex Macedonia proficiſcentibus, & oppidulum nomine *Hierizos* tranſgreſſis, occurrit iſthmus Peninſulæ iſtius, qui vocatur *Aladiesna*. Deinde trajecto iſthmo venitur ad *Prucalas*: tum collis conſcenditur nomine *Megalivigla*. Ibi die noctuque excubiæ aguntur, maxime cum piratarum acceſſus timetur. Hyericzos olim pagus erat peramplus; ſed octo ab hinc annis magni Sultani juſſu muris præcinctus fuit, ut piratarum incurſiones tali præſidio coërceri poſſent. A Megalivigla, ſive magna villa, profectis fons ille primus occurrit, qui a Græcis vocatur *Protonero*, (i. prima aqua,) quo præterito, pervenitur ad Monaſterium *Sguraf* (Zographi) dictum. Cum ultra proceditur ad orientem, vel ad oram maris, itur ad aliud Monaſterium nomine *Chelandari*, (Chilantari,) deinde ad Monaſterium dictum *Simeon*, (Simeni,) pulcherrimum & jucundiſſimum; ſed longe præſtat illud, quod poſtea offenditur, *Vatopedi*, (Batopedii vel Vatopedii,) majus, elegantius & opulentius altero. Ex Vatopedio proceditur ad *Pantocratorou*, (Pantocratoris,) inde ad *Yvero* (Iberorum,) quod Monaſterium in parvo colle ad oram maris ſitum eſt. Ex Yvero itur ad *Philotheou* (Philothei) Monaſterium: inde ad *Caracoul* (Caracali:) quod Monaſterium verſus montem altum ex poſtremis eſt: nam quod in ipſis celſiſſimi illius montis Atho radicibus ſitum eſt, *Laura* vocatur. Ex Laura proficiſcentibus verſus alteram montis partem, multa item Monaſteria viſuntur, tum ad oram maris, tum procul a mari in terris poſita. Quod primum occurrit eſt Monaſterium *Agiou Paulou*, (S. Pauli,) e regione inſulæ, Sciros dictæ: ſequitur poſtea *Dioniſio*, (Monaſterium Dionyſii.) Ulterius autem *Glygoriou*, (Gregorii.) Inde venitur ad *Ruſſio*, (Monaſterium Ruſſorum,) quod Ruſſiæ contributum eſt. Deinde occurrunt *Xenopho*, *Archangelos*, *Diocherio*, (Dochiarii,) & *Caſtamoniti*. Hæc Monaſteria circum montem ad oram maris ſunt: quæ ſequuntur autem procul a mari, in vallibus & ſylvis ſita ſunt; *Simonpetra*, *Ichares*, (Caræs,) *Protato*, *Cothleomuz*, (Cuthlumuſæ,) *Philotheou*.

Eadem pene Monaſteriorum nomina ſunt infra in Deſcriptione montis Atho, a Joanne Comneno adornata; ſi quid vero interſit diſcriminis, vel ex mutatione quadam longo temporis decurſu accidit, vel potius quia Bellonius, utpote peregrinæ linguæ, aliquot vocabula ſecus deſcripſit.

Ne mireris autem tot Monaſteria hoc in monte ſtructa fuiſſe, longitudo quippe ejus trium dierum itineris eſt, latitudinem autem vix ſex horarum ſpatio emetiare. In Monaſteriis iſtis multæ ſacræ reliquiæ ſunt. Peregrinorum pietatis & religionis cauſa adventantium concurſus eſt. Eccleſiæ magnifice ſtructæ & ornatæ, ubi divina Officia Græce perſolvuntur. In Eccleſiis habentur candelæ lampadeſque ardentes. Imagines quoque, tum ſtatuarum more, tum planæ & in ſola ſuperficie depictæ, haud ſecus quàm apud Latinos. Campanarum item uſus apud Græcos eſt: liberius tamen iis utuntur qui Venetis parent, quam qui Turcis. Apud utroſque ferrum adhibent brachii longitudine, recurvum, trium digitorum ſpiſſitudine, Eccleſiæ januæ ſuſpenſum, quo grandem ac campanarum ſonitui fere ſimilem ſtrepitum edunt. In monte non alio ad officium ſigno utuntur.

De Imaginibus ſtatuarum more in monte Atho ſervatis alios audivi narrantes. Joannes vero Comnenus Imagines perſæpe memorans, ſtatuas ab aliis Imaginibus non diſtinguit.

„ In monte Atho, nec gallinæ nec columbæ, nec alia quævis avium genera „ aluntur: hæc nomine tenus norunt illi. Inde pariter exulant oves, boves, &c. „ quia carnibus non vefcuntur. Equos item nullos habent.

„ In monte Atho olim multi optimi Codices manufcripti erant, antiquitus „ enim longe doctiores Monachi erant quam hoc tempore: hodie quippe vix „ unum literatum hominem in fingulis Monafteriis reperias. Habentur tamen „ hactenus in iftis Cœnobiis Theologici libri; Poëtici autem, Hiftorici, vel Phi- „ lofophici nulli. Id haud dubie adfcribendum pofteriorum Græcorum negli- „ gentiæ, qui a prifco literarum ftudio prorfus degenerarunt. Nec ætate folum „ noftra, fed a multo jam tempore, literarum & lectionis incuria obtinuit, „ fecus quam apud Latinos hodiernos. Ecclefiæ quippe Græcæ Præfules & Pa- „ triarchæ, Philofophiæ adverfarii, excommunicationis fententiam tulerunt in „ Presbyteros & Monachos, qui quofvis alios, præterquam Theologiæ, Libros „ fcriberent aut legerent, docentes videlicet Chriftianis non licitum effe aut „ poëfi aut philofophiæ vacare. Ab hujufmodi vero excommunicatione Pref- „ byteri & alii facris ordinibus initiati abfolvi non poterant, nifi jejuniis, pe- „ cuniarum mulcta, aut aliis corporeis afflictationibus, fatisfactionem de- „ diffent.

De Libris & Bibliothecis montis Atho non poterat Bellonius, qui in tranf- curfu hæc viderat, accurate mentionem facere, major fides habenda Joanni Comneno, qui in Monafteriis montis Atho diu commoratus, bibliothecas multas Manufcriptorum veterum variis in Monafteriis effe narrat; & qui- dem non Theologicis modo Libris, fed & aliis etiam ad varias difciplinas fpectantibus inftructas effe dicit. Quod ait autem Bellonius excommunicatio- nis fententiam a Præfulibus Patriarchifque Græcis latam fuiffe adverfus Pref- byteros aut Monachos, qui alios, quam Theologiæ Libros exfcriberent aut legerent; in quibufdam folum Ecclefiæ Græcæ regionibus vim habere potuit. Nam ut quifque videre poffit in fubfcriptionibus Calligraphorum, quas fub finem Libri primi ordine Chronologico recenfuimus, a decimo fæculo Pref- byteri atque Monachi Libros Philofophiæ, Aftronomiæ, Poëtices, ac hifto- riæ fcripfiffe frequenter deprehenduntur: eodemque ipfo, quo Bellonius orien- tales regiones peragrabat, tempore; Mathufalas Machir Monachus Libros Ari- ftotelis partim in Monafterio montis Sinaï, partim in Monafterio Sancti Sabæ in fpelunca Jerofolymis defcripfit, & quidem ad ufum fuum, ut idem ipfe profitetur in nota ad calcem Libri: Librumque Ariftotelis, diviniffimum, θειότατον, appellat. Cum autem hæc palam & adfcripto nomine proprio fa- cerent, rem non fuiffe vetitam, nec improbatam, fatis fuperque declarabant.

„ Omnia fupra memorata Monafteria, (pergit Bellonius,) a diverfis natio- „ nibus antiquitus fundata funt, conftituto reditu ex variis illis terræ partibus „ tranfmitti folito, idque ad hanc ufque diem; ex Ruffia nimirum, Valachia, „ Trapezunte; ex quibufdam item Italiæ partibus & ex ipfa Roma. Narrabant „ Calogeri Monafterii Vatopedi, Romæ fibi proventus aliquos conftitutos effe, „ qui non amplius folverentur: & dum Ruffi, Valachi, Bofni, Mingrelii, „ Circaffii, Mofcovitæ, vectigales Turcorum, variæque linguæ gentes, redi- „ tus annuos fibi accurate tranfmittebant, amiffos tamen effe, qui apud Lati- „ nos folvebantur.

„ Mons ille celfiffimus ad extremum Cherfonefi pofitus, in cacumine nive „ femper opertus eft. Totus vertex arduis rupibus conftat. Clivus autem borea-

lis, ubi nix diutius perſeverat, herbis, plantis arboribuſque abundat; ſecus «
autem Auſtralis, qui aridus nuduſque eſt, maxime verſus cacumen, quod «
ad piri formam accedit; eſt quippe acutum & rotundum. In ſummo vertice «
Sacellum eſt, quo pergunt quotannis Monachi S. Lauræ ad radices montis «
poſitæ, Liturgiam cum cantu celebraturi; ſtatuta ſcilicet die, quam puto eſſe «
feſtum S. Mariæ ad Nives in menſe Auguſto: (atqui, ut Joannes Comnenus «
ait infra, die ſequenti, nempe feſto Transfigurationis, eo concedunt.) Ex mon- «
tis Atho cacumine circumpoſitas inſulas & regiones clare videbamus, nempe «
Caſſandriam, (Schiato vocant Græci,) Scyron, Lemnum, Thaſum, Samo- «
thraciam, Imbrum. Ne diuturniores ibi moras traheremus frigore nimio de- «
territi, tametſi in æſtate media, ad ima deſcendimus. «

Hæc de monte Atho Petrus Bellonius, quicum Joanne Comneno ubique fere conſentit, quæ autem a Bellonio ſparſim ut fors tulit deſcripta ſunt, ſecundum argumenti rationem ſuo ordine poſuimus. In narratione vero Joannis Comneni quædam ſubinde occurrunt, ſecundum opinionem Græcorum hujus ævi recenſita, quæ intelligere & explicare haud ita facile eſt; ut verbi gratiâ cum ait Deiparæ quamdam Eccleſiam, eſſe unam ex viginti-quatuor domibus Beatiſſimæ Virginis Mariæ, innuit ſane viginti-quatuor hujuſmodi domos a Græcis hodiernis numerari, quarum nomina neſcio an uſpiam penes nos habeantur. Itemque cum ait montem Atho eſſe unum ex duodecim celſiſſimis totius orbis montibus; indicat ſane duodecim montes ſublimitate præcipuos a Græcis exiſtimari, quos tamen ille non nominat. Veriſimile autem eſt Græcos, utpote Geographiæ minus peritos, de montibus ſolum ſibi notis agere, neque iis connumerare montes illos a Regionibus ſuis procul poſitos, quibus nec Athos, nec Olympus, neque Parnaſſus comparari poſſunt, ut ſunt Picus Teneriffæ, montes Æthiopiæ Habeſſiniæ & alii.

In Deſcriptione ſua Joannes Comnenus voces adhibet, quæ hodiernis illarum partium Græcis in uſu ſunt; ſed pleriſque aliarum regionum Græcis vel ignorantur, vel ad alias res ſignificandas uſurpantur, ut fere fit ubique gentium: nam in ſingulis pene civitatibus peculiares quædam voces adhibentur, quæ ne vicinioribus quidem in uſu ſunt. Major vero difficultas oritur, cum voces illæ ad artes quaſdam, ad officinas, ædificiorum partes & ſimilia pertinent, ubi præſertim ſeries non juvat ad intelligentiam. Quamobrem ſimilia vocabula interdum divinando vertimus.

Hujuſmodi ſunt βαγεναρεῖα, *vagenaria*, quæ inter officinas Monaſteriorum recenſentur. Sciſcitatus autem Græcos nonnullos, quid hac voce ſignificetur, nihil notitiæ accepi: aiebant enim non eſſe in uſu in Regione ſua: mecum autem ducta ratione, putavi nihil aliud eſſe poſſe, quam torcularia, ſive officinam vino conficiendo: nam in monte Atho multas eſſe vineas, ex iiſque vina conficere Monachos, exploratum eſt: atque adeo non debuit inter varias officinas illa, quæ huic miniſterio deputata eſt, præteriri. In deſcriptione igitur magnæ Lauræ hanc officinarum enumerationem, Εἰς αὐτὸ θέλεις ἰδῆ τῶν πατέρων τὰ μαγκιπεῖα, τὰ νοσοκομεῖα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, τὰ βαγεναρεῖα, ἐλαιοτριβεῖα, τζαγκαρεῖα, ῥαπταρεῖα καὶ τὰ λοιπά· ita vertimus; *Ibi videas Patrum piſtrina, noſocomia, ſive infirmorum domicilia, torcularia, olei conficiendi officinas, itemque ſutorias & ſarcinatorias, & reliquas.* Plus negotii faceſſit vox κοῦμπεδες, quæ ter occurrit in hac Joannis Comneni deſcriptione, quam, ex ſerie conjecturam ducens, verti *tholos*; tholus autem vulgo *Coupole* dicitur,

aut, *Dome.* Alia ſimilia vocabula multa obſervare quiſque poterit, quæ hîc recenſere longum eſſet.

Idioma Græcum vulgare eſt, quod Græco-barbarum vocare ſolent Scriptores nuperi; ubi non modo voces peregrinæ cum Græcis permixtæ paſſim occurrunt; ſed etiam tota ſyntaxis depravata, accentus inſolenti modo ſcripti, ſecundum morem hodiernorum Græcorum, qui mirum quantum a priſca Græci ſermonis elegantia degeneraverint. Græca porro Joannis Comneni, qualia in Monaſterio Synagobi in Valachia typis edita ſunt, hic repræſentamus.

Joannes vero Comnenus non modo montem Atho & Monaſteria ejus ſingula deſcripſit; ſed etiam montis & Cœnobiorum proſpectum & ſitum binis in Tabellis æri inciſis depingi curavit, quarum altera orientalem, occidentalem altera montis proſpectum exhibet: utramque vero damus poſt Præfationem Joannis Comneni.

In fine habetur Periodus ſive circuitus montis Atho, a Porphyrio Nicæno Patriarcha verſibus Politicis, ut vocant, deſcriptus. Ubi quo ordine Monaſteria luſtranda, & quæ in ſingulis agenda ſint rhythmicè narratur.

In montis Atho nomine & declinatione quædam apud veteres, tum Græcos tum Latinos, varietas obſervatur; alii quidem, Ἄθως, gen. Ἄθω, dat. Ἄθῳ, acc. Ἄθων, dicunt, & pari modo Latine *Athos*, *Atho*, *Athon.* Alii vocem Ἄθω indeclinabilem habent per omnes caſus; alii ſic dicunt, Ἄθων, Ἄθωνος, Ἄθωνι, Ἄθωνα, & ſic vulgo Joannes Comnenus; atque ita quidam veteres Latine dixerunt, *Athon*, *Athonis*, *Athonem.*

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙΟΝ

ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΑΡΙΟΝ τοῦ ἁγίου ὄρους τοῦ Ἄθωνος.

[a]PROSCYNETARIUM Sancti Montis Atho.

Συγγραφὲν μὲν καὶ τυπωθὲν, ἐπὶ τῆς γαληνοτάτης ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα Βοεβόνδα. Ἀφιερωθὲν δὲ, τῷ πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Θεοδοσίῳ.

Conſcriptum & typis datum Sereniſſimo Principe, piiſſimo, clariſſimo & celſiſſimo Authente & Duce univerſæ Ungarovlachiæ Domino, Domino Conſtantino Vaſſaraba Vœvoda. Dedicatum autem ſacratiſſimo Metropolitano Ungarovlachiæ Domino, Domino Theodoſio.

Σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου Ἰατροῦ Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβέσι διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν.

Cura & ſumtibus clariſſimi Medici Domini Joannis Comneni; ut piis gratia detur ad ejus animæ ſalutem.

Τυποῖς Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σιναγώβου. αψα.

Typis [b]Anthimi Hieromonachi ex Iberia in Monaſterio Synagobi, 1701.

Sub Inſignibus ejuſdem Vœvodæ.

Φαίδιμος ἐκ προγόνων Κωνσταντῖνος Βασσαράμπας
Κοίρανος Οὐγγροβλάχων, οὓς διέπει μακάρως
Χριστὸν ἔχων ἐπίκουρον ἑῆς βιοτῆς ἰδ' ἐπόπτην;
Πρεσβείαις κλυτῆς Θεοτόκου Μαρίης.

Clarus ex atavis Conſtantinus Vaſarabas
Princeps Ungarovlachorum, quos feliciter regit
Chriſtum habens vitæ ſuæ adjutorem & inſpectorem;
Interceſſionibus præclaræ Deiparæ Mariæ.

Τῷ Πανιερωτάτῳ καὶ θεοπροβλήτῳ Μητροπολίτῃ, τῆς ἁγιοτάτης μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πλαγηνῶν Κυρίῳ Κυρίῳ Θεοδοσίῳ, τῷ σεσεβασμιωτάτῳ μοι ἐν Χριστῷ Πατρὶ καὶ δεσπότῃ, τὴν εὐλαβητικὴν προσκύνησιν.

*Sacratiſſimo & a Deo electo Metropolitano ſanctiſſimæ Metropolis Ungarovlachiæ hypertimo & Exarcho * Plaginorum Domino Domino Theodoſio, venerabiliſſimo mihi in Chriſto Patri & Domino, piam reverentiam.* * Πλαγηνῶν

Νόμος ἐστὶν ἀρχαῖος καὶ πάτριος (πανιερώτατε καὶ σεβασμιώτατε Δέσποτα) ὅτι τὰ ἱερὰ τοῖς ἱεροῖς νὰ ἀνήκουσι πάντοτε, ὡσὰν ὁποῦ πρέπει τὸ ὅμοιον οὐ πρὸς τὸ ἀνόμοιον, ἀλλὰ πρὸς τὸ αὐτὸ νὰ

VEtus & patria lex eſt, (ſacratiſſime & colendiſſime Domine,) ſacra ſacris ſemper & ubique congruere: quandoquidem convenit, ſimile, non cum diſſimili, ſed cum ſimili

a Προσκυνητάριον, *Proſcynetarium*; a προσκυνέω, *adoro, veneror* : id eſt, Deſcriptio locorum, quæ pii venerari ſolent.

b Hujus Anthimi mentio habetur in Diario Italico, p. 437.

coaptare. Libros autem de ſacris rebus ediſſerentes, quibuſnam aliis expediat offerre & conſecrare, quam ſacris viris; præſertim vero ſi fuerint iſti, aut Antiſtites ſacrorum, animarum curatores & rationabilis gregis paſtores, aut patroni eorum de quibus narratio inſtituitur? Quamobrem ſub veſtræ Sanctitatis tegumentum jure confugit hic Libellus, quippe cum ſit ſacroſancti montis Athonis Proſcynetarium; veſtra autem a Deo electa Sanctitas ſummi & ſacris myſteriis addicti ſacerdotii dignitatem obtineat, atque una ab annis plus triginta Ungaro-Vlachiæ, ſub Dei tutela poſitæ, rationabilem gregem legitime & pie in cana ac venerabili ſenectute gubernet, omni virtutum genere exornata. Ad hæc vero magna ipſi eſt cum hujuſce Libri argumento affinitas: quoniam hunc Montem, ſancti cognomine ornatum, tantopere colit ac protegit, ut ipſum patriam ſuam frequenter nuncupare non dubitet: in quo etiam per annos multos verſata eſt, ac piis aſceticiſque exercitiis cum ingenti perſeverantia & in receſſu vacavit: a quo ſane numquam diſceſſura erat, niſi Dei providentia omnia ſapienter adminiſtrans ipſam inde evocaſſet, ut ei ſacra hujuſce ſanctiſſimæ Metropolis gubernacula traderet. Duo autem me ad hujuſce deſcriptionem adornandam perpulerunt; primo, quia de ſacris quidem ac venerabilibus ſanctæ Dei civitatis Jeroſolymæ locis, necnon de monte Sina, Dei acceſſibus conſecrato, plurima Proſcynetaria perſæpe facta ſunt; de ſancto autem Monte nullum umquam: non quod res a ſapientibus viris, docte & accurate pertractata non fuerit; ſed quia tempus omnia conſumens hæc cum multis aliis bonis aut delevit, aut occultavit. Secundo ad id præſtandum me permovit rogatus hortatuſque amicorum quorumdam, id tantum curan-

ἐφαρμόζεται ὅμοιον. Τὰ δὲ περὶ ἱερῶν τινων πραγμάτων διαλαμβάνοντα βιβλία εἰς ποίους ἄλλους ἤθελεν ἦσαι ἁρμοδιώτερον νὰ προσφέρωνται καὶ νὰ ἀφιερώνωνται, παρὰ εἰς ἄνδρας ἱερούς. καὶ μάλιστα ἐὰν ἤθελαν ἦσαι οἱ τοιοῦτοι ἢ ἐπιστάται ἱερῶν, καὶ κηδημόνες ψυχῶν, καὶ λογικοῦ ποιμνίου ποιμένες, ἢ ἀντιλήπτορες τῶν περὶ ὧν ἐκεῖνα διαλαμβάνουσιν. ὅθεν πρεπόντως ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ὑμετέρας πανιερότητος τὸ παρὸν προστρέχει μικρὸν βιβλιάριον· ὡσὰν ὁποῦ εἶναι τοῦ ἱεροῦ καὶ ἁγιωνύμου ὄρους τοῦ Ἄθωνος προσκυνητάριον· ἡ δὲ ὑμετέρα θεοπρόβλητος πανιερότης εἶναι μὲν στολισμένη καὶ μὲ τὸ τελεταρχικὸν καὶ ἱεροτελεστικὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, ποιμαίνει δὲ καὶ τὸ ἐν τῷ τῆς θεοφρουρήτου Οὐγγροβλαχίας λογικὸν ποίμνιον ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα ἤδη χρόνους νομίμως τε καὶ θεοφιλῶς ἀρχιερατεύουσα ἐν πρεσβυτικῇ καὶ αἰδήμονι πολιᾷ· κεκοσμημένη μεθ' ὅσων θεοφιλῶν ἀρετῶν. ἔχει δὲ παρὰ ταῦτα καὶ πολὺ τὸ οἰκεῖον πρὸς τὰ ἐν τούτῳ· διότι εἰς τοσοῦτον τιμᾷ καὶ ὑπερασπίζεται τὸ ἁγιώνυμον ἐκεῖνο ὄρος, ὁποῦ συχνάκις καὶ ἰδίαν τὸ ὀνομάζει πατρίδα· μὲ τὸ νὰ ἐδιάτριψε, καὶ νὰ ἐπρογυμνάσθη ἐπὶ χρόνους πολλοὺς ἀσκητικῶς εἰς αὐτό, μὲ ὑπερβάλλουσαν καρτερίαν ἐν ἡσυχίᾳ· ἀπὸ τὸ ὁποῖον οὐδὲ ἤθελε τὸ σύνολον ποτὲ μακρυνθῇ, ἂν ἡ τὰ πάντα σοφῶς διοικοῦσα τοῦ Θεοῦ πρόνοια δὲν ἤθελε τὴν ἀνακαλέσῃ ἐκεῖθεν, εἰς τὸ νὰ τῆς ἐγχειρίσῃ τοὺς ἱεροὺς ταύτης τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως οἴακας. ἐμὲ δὲ δύο ὑπῆρξαν τὰ κινήσαντα πρὸς τὴν τούτου συγγραφὴν αἴτια· ἓν μὲν, ἐπεὶ καὶ περί τε τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ πόλει Ἱερουσαλὴμ ἱερῶν καὶ σεβασμίων προσκυνημάτων, καὶ τῶν ἐν τῷ θεοβαδίστῳ ὄρει Σινᾶ, ἐνέτυχον πολλάκις διάφορα προσκυνητάρια, περὶ δὲ τοῦ ἁγίου ὄρους οὐδὲν οὐδαμοῦ· ὄχι πῶς νὰ μὴν ἔγραψαν καὶ περὶ τούτου ἄνδρες σοφοί, σοφώτερά τε καὶ διεξοδικώτερα· ἀλλ' ὅτι ἴσως ὁ πανδαμάτωρ χρόνος κἀκεῖνα μετ' ἄλλων καλῶν ἢ ἐξηφάνισεν, ἢ ἀπέκρυψε. Δεύτερον δὲ, ἡ τινῶν φίλων πρὸς τοῦτο προτροπὴ καὶ ἀξίωσις· μόνον διὰ νὰ μὴν εἶναι καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ἁγιώνυμον ὄρος τοῦ Ἄθωνος ἄμοιρον

τοῦ τοιούτου καλοῦ. Ἀποδεξάσθω τοῦτο λοιπὸν ἡ ὑμετέρα πανιερότης πατρικῶς τε καὶ εὐμενῶς· μὴ πρὸς τὴν σμικρότητα τοῦ προσφερομένου, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν εὐαγῶν περὶ ὧν διηγεῖται μοναστηρίων, καὶ πρὸς τὴν ἐμὴν περὶ τὴν ὑμετέραν πανιερότητα εὐγνώμονα καὶ εὐλαβητικὴν ἀποβλέπουσα προθυμίαν, ἀντιπαραβάλλουσά μοι τὰς παρ' αὐτῆς ἱερὰς καὶ θεοπειθεῖς εὐχάς τε καὶ εὐλογίας.

Ἐκ Βουκουρεστίῳ ͵αψα΄ Μαΐου.
Τῆς ὑμετέρας θεοπροβλήτου Πανιερότητος εὐλαβητικὸς καὶ πρόθυμος ἐν πᾶσιν.
Ἰωάννης Κομνηνὸς Ἰατρός.

tium, ne mons ille Atho, sancti cognomine gaudens, hoc bono privaretur. Hanc demum operam paterno ac benevolo adfectu suscipiat Sanctitas vestra, non oblatæ rei tenuitatem respiciens; sed sanctorum de quibus agitur Monasteriorum dignitatem, ac meum erga Sanctitatem vestram reverentiæ plenum affectum: mihique pro munere vicissim sacras atque ad Deum exorandum idoneas preces benedictionesque suas impertiat.

Bucurestii 1701. *mense Maio.*
Vestræ & a Deo electæ sanctitatis observantissimus & addictissimus in omnibus.
JOANNES COMNENUS MEDICUS.

Πρὸς φιλησυχαστὴν Ἀναγνώστην.

Ἐπίγειον παράδεισον ἂν θέλῃς ἂν ἀπολαύσῃς,
Ὕπαγε εἰς τὸ ἅγιον ὄρος, καὶ νὰ θαυμάσῃς·
Ἐκεῖ μανθάνεις ἀρετήν, εὑρίσκεις ἡσυχίαν,
Ἀνάγνωσιν καὶ προσευχήν, ψαλμὸν καὶ ἀγρυπνίαν
Ἁγίων ἐκεῖ λείψανα, καὶ πάνσοφα βιβλία·
Εἰκόνες τε θαυματουργαί, καὶ ἀσκητῶν κελλία.
Φύγε τὸν κόσμον τολοιπόν, καὶ τοὺς θορύβους ῥῖψον,
Εἰς ὄρος τὸ τοῦ Ἄθωνος ὁσίως θεῷ ζῆσον.
Ἵν' ἐπιτύχῃς ψυχικῆς θεόθεν σωτηρίας,
Καὶ σὺν ὁσίοις ἐντρυφᾷς τῆς θείας βασιλείας.

Ad Lectorem secessus amantem.

Terreno paradiso frui si volueris,
Secede ad montem sanctum, ut admireris.
Illic virtutem edisces, ac secessum invenies,
Lectionem, Orationem, Psalmum & Vigilias.
Illic Sanctorum reliquiæ, ac libri sapientiæ pleni sunt,
Imagines miracula edentes, & Ascetarum cellulæ.
Fuge mundum de reliquo, ac tumultus abjice,
In monte Athone sancte Deo vive.
Ut salutem animæ divinitus obtineas,
Et cum Sanctis divino regno fruare.

Postea Imago Christi, Deiparæ & Joannis Baptistæ cum hac subtus inscriptione.

Τὸ στερέωμα τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων, στερέωσον Κύριε τὴν ἐκκλησίαν· ἣν ἐκτήσω, τῷ τιμίῳ σου αἵματι.

Firmamentum in te sperantium, firma Domine Ecclesiam, quam acquisivisti pretioso sanguine tuo.

Piissimis peregrinis, ac sacrorum venerabiliumque locorum cultoribus.

Joannes Comnenus Medicus, in Domino salutem.

DEI aditu consecrata ac venerabilia loca, & pulcra magnificaque Templorum, quæ ad Dei gloriam, sanctissimæ Matris ejus ac reliquorum ejus fidelium cultorum honorem, splendido Imperatorioque sumtu structa sunt, insigniumque item Monasteriorum ædificia; piis viris eorumque studiosis, non adspectu ac præsentiâ modo, sed etiam imagine variis coloribus in tabulis depicta, quin & Librorum eadem enarrantium ac describentium lectione, magnam adferunt animæ utilitatem. Quia Libri hujusmodi non tantum eorum, qui semel in vita eorumdem adspectu recreati sunt, animos ad majorem erga divina pietatem accendunt; sed etiam eos, qui numquam illa conspexerunt, concitant ut vel semel eò iter instituant; ita ut nec longa peregrinatione, nec laboris molestia, nec pecuniarum sumtibus deterreantur; sed divino instigante desiderio, tamquam cervi sitibundi, secundùm Prophetam Regem Davidem, illò accursuri sint, ut eorum conspectu gaudeant, ac illa loca debito obsequio colant: idque non modo, ut tot tantisque conspectis magnificis ac speciosis ædificiis delectentur; sed etiam ut debito cultu venerati ea piæ & orthodoxæ fidei quam pretiosa symbola, ad profectum animæ juventur, ac inde sanctitatem demetant & consolationem. Quandoquidem futurum haud dubie est ut in tam sacris locis viros gravitate & sanctitate plenos offendant, Ascetas in virtute exercitatos, spirituales ac piissimos, optimos videlicet ani-

Τοῖς εὐλαβεστάτοις περιηγηταῖς, καὶ τῶν ἱερῶν καὶ σεβασμίων τόπων φιλοπροσκυνηταῖς,

Ἰωάννης Κομνηνὸς ὁ Ἰατρὸς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

ΟἹ θεοβάδιστοι καὶ σεβάσμιοι τόποι καὶ αἱ περικαλλεῖς καὶ ὡραῖαι οἰκοδομαὶ τῶν εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ τιμὴν τῆς ὑπεραγίας αὐτοῦ Μητρὸς, καὶ τῶν λοιπῶν πιστῶν αὐτοῦ θεραπόντων λαμπρῶς καὶ βασιλικῶς ἀνεγηγερμένων ἱερῶν ναῶν, καὶ περιφήμων μοναστηρίων, ὄχι μόνον ὅταν οἱ εὐλαβεῖς καὶ φιλίστορες μὲ τὴν ὅρασιν παρόντες τοὺς ἱστοροῦσιν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀπὸ ἐπιτηδείου χέρι ζωγράφου εἰς πίνακας μὲ ποικιλίαν χρωμάτων καταγεγραμμένους τοὺς βλέπουσιν, ἢ καὶ ὅταν εἰς βιβλία μὲ τρόπον διηγηματικὸν περιγραφόμενα ἐκφραστικῶς τὰ περὶ ἐκείνων ἀναγινώσκουσι, μεγάλην προξενοῦσι κατὰ ψυχὴν τὴν ὠφέλειαν· Διότι ὄχι μόνον διεγείρουσι τὴν ψυχὴν ἐκείνων ὁποῦ καμμένα καιρὸν μὲ τὴν αἴσθησιν τοὺς ἀπόλαυσε, εἰς περισσοτέραν περὶ τὰ θεῖα εὐλάβειαν· ἀλλὰ καὶ τοὺς μὴ ἰδόντας τοὺς τόπους ἐκείνους. παρακινοῦσιν εἰς τὸ καὶ αὐτοπροσώπως εἰ δυνατὸν καμίαν φορὰν νὰ τοὺς ἀπολαύσουσι, μὴ ψηφῶντες μάκρος δρόμου, ἢ κόπου βάρος, ἢ ὅλως χρημάτων τινὰ ἐξοδίαν, ἀλλὰ νὰ τρέχουσιν εἰς τὴν ἐκείνων ἀπόλαυσιν καὶ προσκυνήσιν μὲ ἔνθεον πόθον, ὡς ἔλαφοι διψῶσαι, κατὰ τὸν προφητάνακτα θεῖον Δαβίδ. ὄχι μόνον διὰ νὰ εὐφρανθοῦσι ποτὲ, βλέποντες τοιαύτας τε καὶ τοσαύτας ὡραίας καὶ περιβλέπτους οἰκοδομὰς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὠφεληθοῦσι κατὰ ψυχὴν, προσκυνοῦντες καὶ ἀσπαζόμενοι τὰ ὅσα τῆς ἡμετέρας εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως ἀκριβὰ καὶ πολύτιμα· καὶ νὰ τρυγήσουσιν ἐξ αὐτῶν ἁγιασμὸν καὶ παράκλησιν. ἐπειδὴ καὶ χωρὶς ἀμφιβολίαν τινὰ εἰς τοιούτους εὐαγεῖς τόπους εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρουσι καὶ ἄνδρας σεμνοὺς καὶ ἱεροπρεπεῖς, καὶ ἀσκητὰς ἐναρέτους, καὶ πνευματικοὺς εὐλαβεστάτους, ἀρίστους δηλονότι κατὰ ψυχὴν ἰατροὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἠμποροῦσι νὰ λάβωσι μεγάλην ὠφέλειαν καὶ παρηγορίαν

πανηγυρίαν, καὶ πρὸς τὰς ἀρετὰς καλὴν ὁδηγίαν καὶ εὔκολον· καὶ νὰ ἐπιτύχουσι θαυμαστὴν καὶ ἄμισθον ἰατρείαν εἰς τὰς ψυχικάς των ἀῤῥωστίας· καὶ κάθαρσιν εἰς τοὺς ἐξ ἁμαρτημάτων προσγινομένους αὐτοῖς τυχὸν μολυσμούς.

Ταῦτα ὦ εὐλαβέστατοι προσκυνηταὶ κἀγὼ διανοηθεὶς, ἐπειδὴ καὶ χάριτι θείᾳ ἠξιώθην νὰ προσκυνήσω τοὺς σεβασμίους καὶ θεοβαδίστους τόπους τοὺς ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ πόλει Ἱερουσαλὴμ, τοῖς πέριξ· καὶ νὰ ἀσπασθῶ μὲ φόβον πολὺν καὶ εὐλάβειαν, οὐ μόνον τὸν πανάγιον καὶ ζωοδόχον τάφον τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, ἀπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἔστησεν ὁ Δεσπότης ἡμῶν καὶ σωτὴρ τὸ νικητήριον ὅπλον τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸν ἐκτείνας τὰς ἀχράντους αὐτοῦ χεῖρας, ἐσυμμάζωξε τὰ μακρὰν τῆς αὐτοῦ χάριτος διεστῶτα ἔθνη· καὶ μᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ ἐχθροῦ τῆς σωτηρίας μας διαβόλου, καὶ μᾶς οἰκειοποίησε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, κάμνωντάς μας υἱοὺς καὶ κληρονόμους τῆς ἀτελευτήτου αὐτοῦ βασιλείας· διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς· οὐ μόνον λέγω αὐτοὺς τοὺς θεοδοξάστους τόπους ἠξιώθην νὰ ἀσπασθῶ, καὶ νὰ καταφιλήσω μετὰ πολλῆς εὐλαβείας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῇ Βηθλεὲμ ἅγιον σπήλαιον, ὅπου ὁ Κύριος ἐγεννήθη σωματικῶς· καὶ τὸν ἅγιον Τάφον τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Γεθσημανῇ· καὶ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ὅθεν εἰς οὐρανοὺς ἀνελήφθη ὁ κύριος· καὶ τὰ λοιπὰ θεοτίμητα προσκυνήματα τὰ ἔσω καὶ ἔξω τῆς αὐτῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ· κάμνωντας θαυμαστὴν καὶ ψυχωφελεστάτην περιήγησιν.

Ἐκεῖθεν δὲ κατὰ πρόνοιαν θείαν παρακινηθεὶς καὶ ὁδηγηθεὶς, ἔπλευσα καὶ πρὸς τὸ ἁγιώνυμον καὶ θεοφρούρητον ὄρος τοῦ Ἄθωνος· διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εὐαγῆ καὶ βασιλικὰ μοναστήρια, καὶ ἱερὰ καταγώγια· καὶ νὰ προσκυνήσω καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς σεβάσμια καὶ θαυματουργὰ τῶν ἁγίων λείψανα· καὶ νὰ λάβω ἐξ αὐτῶν, (εἰ καὶ ἀνάξιος) εὐλογίαν καὶ χάριν τινά· καὶ νὰ ἀσπασθῶ τὰς ὁσίας χεῖρας τῶν ἐκεῖσε εὑρισκομένων εὐλαβεστάτων πνευ-

marum medicos, a quibus magnam utilitatem & ſolamen nanciſcantur, facilemque ad virtutes ductum obtineant, ac mirabilem ſine mercede ad animarum infirmitatem medelam, ſordiſque peccatorum purgationem aſſequantur.

Hæc mecum reputans, piiſſimi adoratores, quia per divinam gratiam dignus habitus ſum, qui divina & veneranda loca, adorandi cauſa peterem; videlicet quæ in ſancta Dei civitate Jeruſalem, & circum eam viſuntur, ac cum tremore reverentiaque amplecterer, non modo ſanctiſſimum vitæ receptaculum, ſepulcrum Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſanctum Golgotham, in quo Dominus & Salvator noſter triumphalem Crucis armaturam poſuit, & in quo intemeratas manus extendens, gentes ab ejus gratiâ longe diſſitas complexus eſt, noſque liberavit a tyrannide inimici ſalutis noſtræ diaboli, & Deo & Patri proprios effecit, filioſque & hæredes interminabilis regni ejus, propter ingentes divitias dilectionis ipſius, quas erga nos peccatores exhibuit; non ſolum, inquam, iſta divina loca venerari & oſculari merui; ſed etiam ſacram ſpeluncam in Bethleem, ubi Dominus corporaliter natus eſt, ſanctumque ſepulcrum Deiparæ in Gethſemani, montem item Olivarum, unde Dominus in cælos aſſumptus eſt, ac reliqua divina & venerabilia loca, intra & extra ſanctam civitatem Jeruſalem poſita: emenſus mirabilem & animæ utiliſſimum circuitum.

Inde vero a providentia divina motus & ductus, ad ſanctum, ut vocatur, & ſub Dei tutela poſitum montem Atho navigavi; ut ſancta & imperatoria ipſius Monaſteria, & ſacra diverſoria ejus viſerem, venerabileſque & miraculoſas ſanctorum ibi poſitas reliquias debito cultu proſequerer, ac ex iis benedictionem ac gratiam aliquam, indignus licet, acciperem; ſacras item manus piiſſimorum, ſpiritualium & perſpicacium

Aſcetarum ibi degentium oſcularer: quandoquidem per divinam gratiam, & in veræ noſtræ fidei teſtimonium, non defuerunt ibi ad hunc uſque diem viri tum ob dicendi vim, tum ob admirandum vitæ inſtitutum, obſervantia digni; quemadmodum nec in ſancta Dei civitate Jeruſalem, nec in circum poſitis venerabilibus noſtrûm orthodoxorum Monaſteriis, umquam defecerunt ad hoc uſque tempus Senes virtute & aſceticis exercitiis ornati, quorum aliquot conſpectu & utiliſſimo colloquio frui licuit mihi, atque eorum precibus & benedictione juvari.

Quoniam igitur divina ope inſignia ſancti montis Atho Monaſteria viſitavi; ad breviſſimam ejus & Templorum ibidem poſitorum deſcriptionem edendam animum appuli: quam etiam, ut videtis, meis ſumtibus typis dandam curavi, ad veſtram legentium utilitatem & inſtitutionem. Sermo autem meus non hiſtoricus eſt, ita ut omnia, quæ in ſancto Athonis monte ſunt, minutatim deſcribat, vel fuſius explicet ædificiorum elegantiam, & magnificentiam, incomparabile ſtructuræ artificium, inſigniumque illorum Monaſteriorum ſplendorem. Siquidem cum ſint Imperatoria, atque liberalem illam Imperatorum munificentiam præ ſe ferant, ad condignam deſcriptionem, non modo dicendi vi & eloquentia; ſed etiam otio multo opus fuiſſet. Ego vero, utpote qui infirmorum curæ & viſitationi quotidie vacarem, nec temporis copia fruerer, cæteris, qui libris conſcribendis aſſidue incumbunt, munus remitto, ut congruentiorem his de rebus narrationem aggrediantur: ac brevem dumtaxat ordiar ſacrarum Reliquiarum enumerationem, ſimiliterque vaſorum & venerabilium imaginum, quæ in ſingulis Monaſteriis habentur; idque ad Dei gloriam, legentium utilitatem, & ad explendum amicorum animum, qui me ad

ματικῶν, καὶ περιοριστικῶν ἀσκητῶν, ὥστε ὁποῦ χάριτι θεία εἰς μαρτύριον τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν πίστεως, δὲν ἔλειψαν καὶ ἐκεῖθεν ἕως τῆς σήμερον ἄνδρες ἄξιοι πολλῆς εὐλαβείας, καὶ διὰ τὸν λόγον, καὶ διὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ ἐνάρετον πολιτείαν τους· καθὼς οὐδὲ ἀπὸ τὰ ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ πόλει Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῖς πέριξ σεβάσμια τῶν ὀρθοδόξων ἡμῶν μοναστήρια, δὲν ἔλειψαν μέχρι τοῦ νῦν ἐνάρετοι καὶ ἀσκητικώτατοι γέροντες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἠξιώθην νὰ ἰδῶ καὶ αὐτοπροσώπως τινάς, καὶ νὰ ἀπολαύσω τὴν ψυχωφελῆ αὐτῶν ὁμιλίαν, καὶ νὰ λάβω τὴν εὐχὴν καὶ τὴν εὐλογίαν των.

Ἐπειδὴ λοιπὸν βοηθείᾳ Θεοῦ διῆλθον καὶ τὰ ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ τοῦ Ἄθωνος ὄρει περίβλεπτα μοναστήρια, ἠθέλησα νὰ χαράξω μικράν τινα καὶ συντομωτάτην περιγραφὴν καὶ διήγησιν περὶ τῶν ἐκεῖσε θείων ναῶν, τὴν ὁποίαν καὶ δι' οἰκείων ἐξόδων ἐτύπωσα, ὡς ὁρᾶτε εἰς κοινὴν ὑμῶν τῶν ἀναγινωσκόντων ψυχικὴν ὠφέλειαν· θέλει γένη δὲ ὁ λόγος μου ὄχι ἱστορικός, ὁποῦ νὰ περιγράψῃ τὰ ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει τοῦ Ἄθωνος ἅπαντα εἰς λεπτόν· οὔτε θέλει ἐξηγήσῃ εἰς πλάτος τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐαρμοστίαν, καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ τὴν ἀμίμητον αὐτῶν ἀρχιτεκτονικὴν ἐπιδεξιότητα, καὶ τὴν ὡραιότητα τῶν περιβοήτων ἐκείνων μοναστηρίων· διότι ὡς βασιλικὰ ὁποῦ εἶναι, καὶ δείχνουσιν ἐπάνω τους τὴν βασιλικὴν ἐλευθέριον καὶ πολυέξοδον μεγαλοπρέπειαν, χρειάζονται καὶ πρὸς ἔκφρασιν ἁρμοδίαν, κατάλληλον, καὶ ἀξίαν, οὐ μόνον ἄκραν ῥητορείαν· ἀλλὰ καὶ καιρὸν ἥσυχον, καὶ ἀνάλογον εἰς ἔργον τοιοῦτον. Ἐγὼ δ' ὡς περὶ τὴν τῶν ἀσθενούντων ἐπίσκεψιν ἐνασχολούμενος καθ' ἡμέραν, καὶ ἀμοιρῶν τοιούτου καιροῦ, ἀφίνω εἰς ἄλλους, ὅσοι μάλιστα περὶ τὸ συγγράφειν βίβλους ἑκάστοτε καταγίνονται τὴν περὶ τούτων εἰς τὸ μετέπειτα πρέπουσαν καὶ ἀξίαν διήγησιν· καὶ θέλω γράψῃ ἐδῶ μόνον μικράν τινα τῶν σεβασμίων λειψάνων ἀπαρίθμησιν καὶ ἄλλων ἱερῶν σκευῶν καὶ σεπτῶν εἰκόνων ὁποῦ εἰς κάθε μοναστήριον ἐναπόκεινται, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων· καὶ ἀποπλήρωσιν τοῦ αἰτήματος τινῶν φίλων ὁποῦ

εἰς τοῦτο μὲ ἐπαρακίνησαν ἐπιπόνως.

Ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰ ὀνόματα τῶν κτητόρων ἑκάστου μοναστηρίου ἠθέλησα νὰ τὰ παραδράμω, καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι μερικῶς τὰ ἐβοήθησαν, ἢ ἐκαλλιέργησαν εἰς αὐτά· καὶ μάλιστα πάντων τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου νῦν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα εἰς χρόνους μακροὺς αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασαράβα Βοεβόνδα τοῦ Βραγκοβάνου. ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐκλαμπρότης του ἐφάνηκεν εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς μέγας προστάτης καὶ βοηθὸς τοῦ αὐτοῦ ἁγίου ὄρους· καθὼς καὶ ἄλλων παμπόλλων ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων· βοηθῶντάς τα πάντοτε μὲ ἐλεημοσύναις πλουσιοπάροχος, καὶ αὐξαίνωντάς τα εἰς μέγεθος μὲ οἰκοδομήματα μεγαλοπρεπῆ τε καὶ ἀναγκαῖα, καὶ καλλωπίζωντάς τα μὲ ἐγκοσμήματα λειψάνων ἁγίων πολύτιμα, καὶ καλλιεργῶντας μὲ ἀφιερώματα πολυέξοδα καὶ περιφανῆ, γνωρίσματα μέγιστα τῆς ἄκρας αὐτοῦ περὶ τὰ θεῖα εὐλαβείας τε καὶ ζήλου θερμοῦ, εἰς μνήμην ἀΐδιον τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος, καύχημα δὲ καὶ ἔπαινον τοῦ μεγαλεπιφανεστάτου γένους τῶν ἀρχαιοτάτων Βασαράβων καὶ κτητόρων τοῦ ἁγίου καὶ θεοφυλάκτου τούτου ὄρους τοῦ Ἄθωνος· τῶν λαμπρῶν δηλονότι προγόνων τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος.

Πρέπει δὲ, καθένας ὁποῦ ἀναγνώσει τὰ παρόντα, ἂν ἐνθυμιᾷ νὰ λάβῃ περισσοτέραν χάριν καὶ εὐλογίαν, καὶ ὅλως εἰπεῖν ὠφέλειαν ψυχικὴν, νὰ κάμῃ ὅσῳ τρόπον δύναται, ὅτι καὶ νὰ κοπιάσῃ μικρὸν, νὰ ὑπάγῃ καὶ σωματικῶς ἕως ἐκεῖ ὁποῦ εὑρίσκονται τὰ τοιαῦτα σεβάσμια, καὶ νὰ τὰ προσκυνήσῃ μετ᾽ εὐλαβείας, κάμνωντας ὡς οἱ φιλόπονοι πραγματευταὶ, ὁποῦ περιπατοῦσι τὴν ξηρὰν, καὶ πλέουν διὰ θαλάσσης μὲ τόσους κόπους καὶ μὲ κινδύνους, μόνον διὰ νὰ ἀποκτήσουσι περισσότερα χρήματα. Διὰ νὰ λάβῃ λοιπὸν καὶ ἡ ἀντίληψίς σου ὦ ἀναγνῶστα χάριν περισσοτέραν ἀπὸ τὸν θεὸν, μὴν ἀμελήσῃς, μὴν δειλιάσῃς καὶ φοβηθῇς τινὰ κίνδυνον, μὴν ἀκριβευθῇς εἰς τὰ ἔξοδα, διὰ νὰ ὑπάγῃς εἴτε διὰ θαλάσσης, εἴτε διὰ ξηρᾶς,

id præſtandum obnixe impulerunt.

Attamen eorum qui Monaſteria ſingula exercitarunt nomina non prætermittenda duxi, neque aliorum qui ædificiis quidpiam contulerunt, aut illa exornarunt; maximeque omnium ſplendidiſſimi & celſiſſimi, nunc & in futura diuturna tempora, Authentis & Ducis totius Ungaro-Vlachiæ Domini Domini Joannis Conſtantini Vaſſaraba, Vœvodæ, Brancovani: quoniam is præſenti tempore magnus ejuſdem ſancti Montis patronus & in eum beneficus eſſe deprehenditur, quemadmodum & in alias multas Eccleſias atque Monaſteria; quippe qui larga manu eleemoſynas ſemper profundat, ædificia novis, magnificis & neceſſariis fabricis adaugeat, Sanctorum reliquias novis ornamentis ac pretioſis inſtruat, donaria multa pretioſa & ſplendida conſecret & præbeat: argumenta certe maxima ſummæ ipſius erga divina pietatis fervidique affectus, ad æternam ejus celſitudinis memoriam, itemque ad gloriam & laudem illuſtriſſimi & antiquiſſimi generis Vaſſaraborum, fundatorum hujus ſancti & ſub Dei tutela poſiti montis Athonis; de præclaris ejus Celſitudinis atavis loquor.

Cæterum par eſt ut is, qui hæc legerit, ſi quidem copioſiorem gratiam & benedictionem expetat, ſive animæ utilitatem; quo poterit modo laboret, paulum defatigationis aſſumat, & ad uſque loca, ubi hæc veneratione digna reperiuntur, corporaliter concedat, & cum pietate iſtæc veneretur, perinde atque ſtudioſi quidam mercatores, qui uberioris quæſtus cauſa terras peragrant, multiſque cum laboribus & periculis mare trajiciunt. Ut igitur ſusceptio tua, ô Lector, copioſiorem a Deo gratiam accipiat; ne incuria torpeas, ne timeas, ne periculum reformides, nec cures expenſam, ut mari terraque trajicias, non ſolum in ſanctam Civitatem Jeruſalem, ad ſacri Sepulcri,

vitæ receptaculi, adorationem: qui est primus omnium maximeque necessarius cultus; sed etiam in montem Sina, Dei aditu sacratum, & in hunc Athonis montem: quod & ipse sit sanctorum habitaculum virorum, virtutum arboribus adumbratum, Asceteriis frequentibus instructum, admirandis & Imperatoriis decoratum ædificiis, sanctis Reliquiis ditatum, sacris vasibus ac vestibus ornatum. In primis quoniam Deus optimus, ac Deiparæ præsidium, ex qua sacrum & insigne septum vulgo denominatur, ad hanc usque horam custodivit illud, & usque in sæculum custodiet ab omni adversario. Quot hostes ipsum oppugnarunt? quot in ipsum impetum fecerunt? sed per gratiam Christi illæsum & inexpugnabile mansit.

Erant quidem & alia bene multa apud Orthodoxorum genus Cœnobia sacra, Asceteria, Monasteria & veneranda hospitia, in Ægypto, in Thebaïde, in Palæstina, & innumeris aliis in locis; sed ea ob peccata nostra deserta & devastata fuerunt, atque iis, permittente Deo, privati sumus, paucis exceptis, quæ ad hunc usque diem servantur. Hunc autem locum nobis integrum reliquit Deus, hunc nobis concessit, cum ad consolationem nostram, tum ad omnipotentiæ suæ argumentum. Quot laboribus, ærumnis, calamitatibus, periculis quotidie impetuntur sancti Patres, qui illic habitant, a piæ religionis hostibus infinita mala sustinentes; idque tantum, ut sacer ille locus incolumis maneat, ne ut alia loca deseratur. Quot exterorum exactiones, quot molestias passi sunt? quot vexationes a Piratis, quot calumnias, quot alia infinita mala? quæ singulatim & pro merito recensere quænam humana lingua potuerit? Et tamen illi benedicti Patres, fortissimi adamãtis instar, ut pervigiles Christi milites, hæc omnia viriliter sustinent, utpote impigri custodes sacrorum loco-

ὄχι μόνον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, εἰς προσκύνησιν τοῦ ἁγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότατον τῶν ὀρθοδόξων προσκύνημα· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θεοβάδιστον ὄρος Σινᾶ· καὶ εἰς τοῦτο δὴ τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος· ὥσταν ὁποῦ εἶναι καὶ αὐτὸ κατοικητήριον ἀνδρῶν ἱερῶν· ὥσταν ὁποῦ εἶναι κατάσκιον μὲ τὰ δένδρα τῶν ἀρετῶν· πεπυκνωμένον μὲ ἀσκητήρια, καλλωπισμένον μὲ πανθαύμαστα καὶ βασιλικὰ ὄντως κτίρια· πλουτισμένον μὲ ἅγια λείψανα, ὡραϊσμένον μὲ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια· μάλιστα ὁποῦ ὁ πανάγαθος Θεὸς, καὶ ἡ σκέπη τῆς Θεοτόκου, τῆς ὁποίας κοινότερον καὶ περιβόλιον ἱερὸν ὀνομάζεται, τὸ ἐφύλαξεν ἕως τώρα, καὶ θέλει τὸ φυλάξῃ εἰς τὸν αἰῶνα παντὸς ἐναντίου ἀνώτερον· πόσοι τὸ ἀντιπολέμησαν, πόσοι τὸ ἐκατάτρεξαν, ἀλλ' αὐτὸ χάριτι Χριστοῦ ἀβλαβὲς ἐκ πάντων διετηρήθη καὶ ἀκαταπολέμητον.

Ἦσαν μὲν καὶ ἄλλα πλεῖστα εἰς τὸ γένος τῶν ὀρθοδόξων κοινόβια ἱερὰ, καὶ ἀσκητήρια, καὶ σεμνεῖα, καὶ σεβάσμια καταγώγια, εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Θηβαΐδα, εἰς τὴν Παλαιστίνην, καὶ εἰς ἄλλους μυρίους τόπους, ἀλλὰ ἐκεῖνα ὅλα διὰ ταῖς ἁμαρτίαις μας ἐρημώθησαν, καὶ τὰ ὑστερήθημεν κατὰ συγχώρησιν θείαν· πλὴν ἐλίγων τινῶν ὁποῦ σώζονται μέχρι τοῦ νῦν· τοῦτο δὲ μας τὸ ἄφησεν ὅλον ὁλόκληρον ὁ Θεὸς, καὶ μας τὸ ἐχάρισε, διὰ παρηγορίαν μὲν ἡμῶν, ἔνδειξιν δὲ τῆς αὐτοῦ παντοδυναμίας· μὲ πόσους κόπους καὶ μόχθους καὶ συμφορὰς καὶ κινδύνους οἱ ἐν αὐτῷ ἀσκούμενοι θεῖοι πατέρες ἀντιπαλαίουσι καθ' ἑκάστην, ὑπομένοντες μυρίας θλίψεις ἀπὸ τοὺς ἐναντίους τῆς εὐσεβείας, μόνον διὰ νὰ φυλάττεται ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος τόπος, καὶ νὰ μὴν ὑπομείνῃ ὡς καὶ ἄλλοι, ἐρήμωσιν· πόσας ἐξωτερικὰς συνδοσίας καὶ βαρῆτα ὑποφέρουν, πόσαις ἀνάγκαις ἀπὸ κουρσάρους, πόσαις ἀβανίαις, καὶ ἄλλα μυρία κακὰ, τὰ ὁποῖα γλῶσσα ἀνθρώπου δὲν δύναται ἀξίως, νὰ τὰ διηγηθῇ κατὰ μέρος, καὶ αὐτοὶ οἱ εὐλογημένοι πατέρες ὡς γενναῖοι ἀδάμαντες καὶ ἄγρυπνοι τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται εἰς ὅλα αὐτὰ στέκονται ἀνδρεῖοι, καὶ φύλακες ἄοκνοι τῶν ἱερῶν τόπων, ἔχοντες τὴν ἐλπίδα

εἰς

εἰς μόνην τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὸ ἔλεος τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν· διὰ τὴν ὑγείαν καὶ σωτηρίαν τῶν ὁποίων, δὲν παύουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς δεόμενοι τοῦ Θεοῦ, μὲ καθημεριναὶς ἱερουργίας, μὲ ἀγρυπνίας ὁλονυκτίους, καὶ μὲ προσευχαὶς ἀδιαλείπτους μετὰ πολλῆς καὶ ζεούσης τῆς εὐλαβείας.

Ἐκεῖ θέλεις ἰδῆ πολυάριθμα βιβλία παλαιὰ καὶ μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτα τοῖς πολλοῖς ὅλα διὰ χειρὸς, πάσης σοφίας, καὶ γνώσεως θείας, καὶ νοημάτων ὑψηλῶν πλήρη· βιβλία θεολογικὰ, καὶ ἕτερα ἀπὸ κάθε εἶδος ἐπιστήμης ὑπέρπολλα. Ἐκεῖ θέλεις ἰδῆ καὶ θαυμάση χρυσόβουλλα τῶν εὐσεβῶν καὶ ἀοιδίμων βασιλέων ἀπὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ἕως καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑστάτου τῶν ῥωμαίων βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ἄλλων ὀρθοδόξων βασιλέων καὶ αὐθεντῶν· Ῥουσίας, Τραπεζοῦντος, Ἰβηρίας, Οὐγγροβλαχίας, Μολδαβίας, Σερβίας, καὶ ἄλλων αὐθεντιῶν. Ἐκεῖ καὶ γράμματα τῶν ἁγιωτάτων Πατριαρχῶν σιγιλλιώδη ἄξια εὐλαβείας πολλῆς, καὶ ἄλλων ἀρχιερέων διαφόρων ἐπαρχιῶν· εἰς τὰ ὁποῖα ὅλα θέλεις θαυμάση τὴν εὔμορφον καὶ γλυκυτάτην φράσιν τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, τὰ ὑψηλὰ καὶ θεῖα νοήματα, καὶ τὴν ὅσην εὐλάβειαν ἐπρόσφεραν εἰς τὰ τοῦ ἁγιωνύμου ὄρους τοῦ Ἄθωνος εὐαγῆ μοναστήρια οἵτε Βασιλεῖς, Πατριάρχαι, καὶ ἡγεμόνες ἀρχῆθεν. Ἐκεῖ θέλεις ἐκπλαγῆ εἰς ταὶς θαυμασταὶς τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν παλαιαὶς τάξεις, ὁποῦ χάριτι θείᾳ φυλάττονται μέχρι τῆς σήμερον ἀνελλιπεῖς· θέλεις εὐφρανθῇ ψυχικῶς εἰς ταὶς ἀγρυπνίας ἐκείνας ταὶς κατανυκτικαὶς· ταὶς ἀγγελικαὶς ψαλμῳδίας, ταὶς ψυχωφελεῖς ἀναγνώσεις· καὶ θέλεις λογιάσῃ ὅτι νὰ ἐσέβης μέσα εἰς ἄλλον ἐπίγειον παράδεισον· πάντα γὰρ ἐκεῖ καλὰ καὶ ὡραῖα δυνάμενα καὶ ὄμματα τέρψαι, καὶ ψυχὴν ὠφελῆσαι. ἀλλὰ περὶ τούτων τέως καὶ ὁ πρῶτον χωρογραφικὸς πίναξ ὅλου τοῦ ἁγίου ὄρους μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ μοναστηρίων τῶν τε κατὰ ἀνατολὰς τούτου, καὶ τῶν κατὰ δυσμὰς, δι' ἡμετέρας δαπάνης καὶ αὐτὸς διαγλυφείς τε, καὶ τυπωθεὶς, ὡς ὁρᾶται, τέρψει πάντως ὑμῶν τὴν ὅρασιν καὶ οὐκ ὀλίγον χαροποιήσει τῇ θέᾳ περιβάλ-

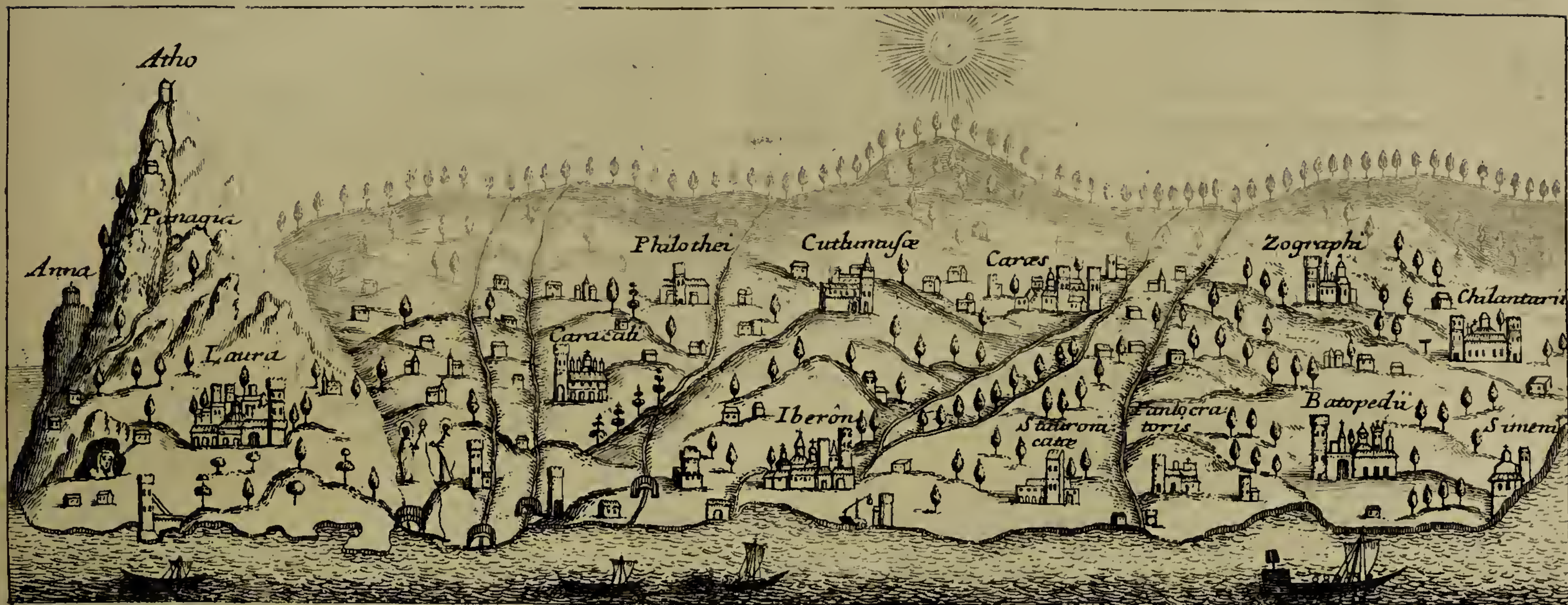
rum, in unum Dei auxilium, atque in orthodoxorum Chriſtianorum eleemoſynas ſpem habentes, pro quorum incolumitate & ſalute non ceſſant nocte dieque Deum precari, cum ſacrificiis quotidianis, pervigiliis, orationibus aſſiduis, cum multa ferventique pietate.

Illic videbis innumeros Libros vetuſtos, & hactenus non editos, multiſque ignotos, omnes manu ſcriptos, omni ſapientia, ſcientia divina, & ſublimibus ſententiis refertos; Libros, inquam, Theologicos, & alios quovis diſciplinæ genere. Illic videbis & miraberis Chryſobulla piorum & celebrium Imperatorum a S. Conſtantino Magno, uſque ad poſtremum Romanorum Imperatorem Conſtantinum Palæologum, necnon aliorum Orthodoxorum Imperatorum ac principum, Ruſſiæ, Trapezuntis, Iberiæ, Ungaro-Vlachiæ, Moldaviæ, Serviæ, & aliorum Principatuum. Illic item literas ſanctiſſimorum Patriarcharum ſigillatas, veneratione dignas, atque etiam aliorum Præſulum ex diverſis Provinciis: in quibus omnibus admiraberis elegantiam ſuavitateque Græci ſermonis, ſublimes divinaſque ſententias; pietatem item illam tantam, quam erga ſacra ſancti montis Atho Monaſteria Imperatores, Patriarchæ & Duces jam olim profeſſi ſunt. Illic cum ſtupore ſuſpicies mirabiles ac vetuſtas Eccleſiæ noſtræ Inſtitutiones, quæ hactenus indeſinenter ſervantur. Ex animo lætaberis cernens illa pervigilia, Angelicas Pſalmodias, fructuoſas lectiones, ut te in alium terrenum Paradiſum ingreſſum putes. Omnia illic pulcra & jucunda, quæ poſſint & oculis lætitiam, & animæ utilitatem adferre. Quinetiam his præmittitur Tabula Chorographica totius ſancti Montis, & Monaſteriorum ejus, tam quæ ad Orientem, quam quæ ad Occidentem ſita ſunt; quæ Tabula noſtris ſumtibus inciſa & cuſa, ut conſpicitur, oculos veſtros plane delectabit;

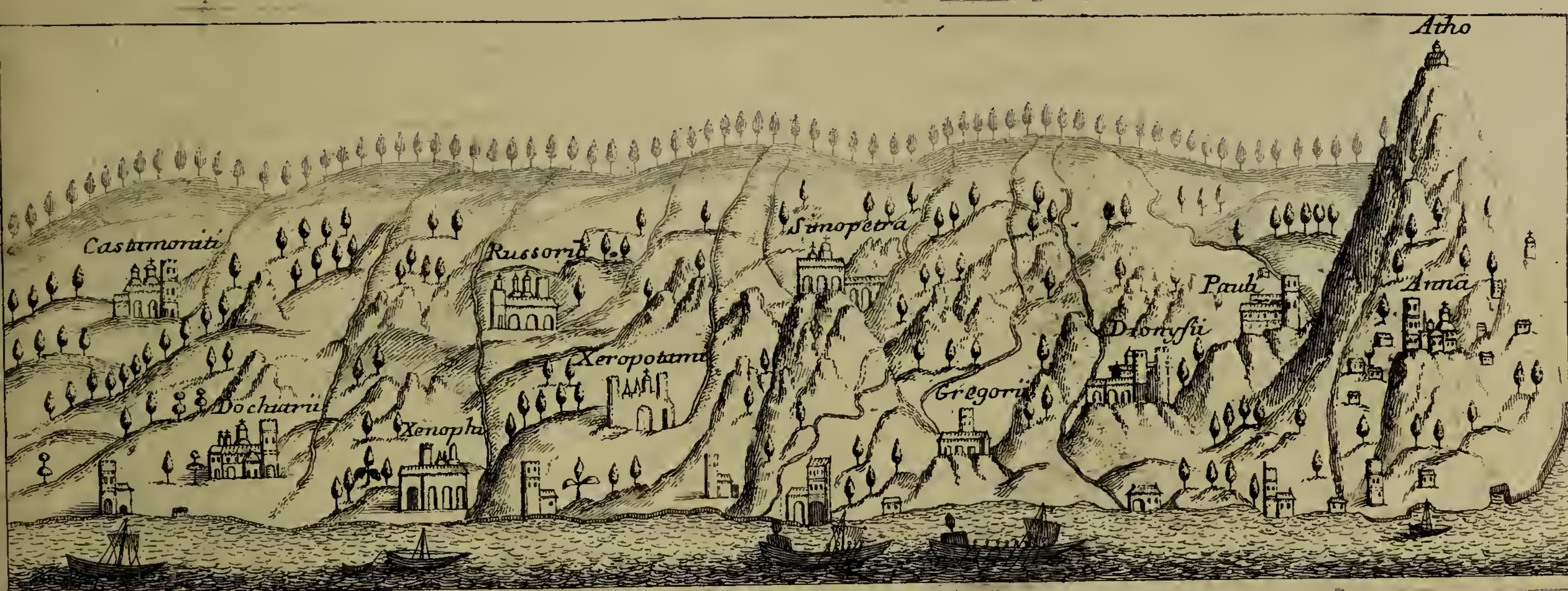
& adſpectu non parum recreabit. Hæc dum legetis, mementote mei, qui ad hæc deſcribenda animum appuli: & precamini pro me Dominum. Valete, Dei præſidio tuti ab omni adverſario, interceſſionibus Deiparæ, & S. Athanaſii Athoniti, necnon aliorum omnium, qui in hoc monte Atho, ſancti cognomine inſignito, Deo placuerunt. Amen.

λων. Ταῦτα τοίνυν ἀναγινώσκοντες, μέμνησθε κἀμοῦ τοῦ εἰς τὴν τούτων προθυμηθέντος γραφήν· καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ τῷ Κυρίῳ. ἔῤῥωσθε, ὑπὸ Θεοῦ παντὸς ἐναντίου ὑπέρτεροι διαφυλαττόμενοι· διὰ πρεσβειῶν τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ τούτῳ ὄρει Θεῷ εὐαρεστησάντων ἁγίων· ἀμήν.

MONTIS ATHO CONSPECTUS AB ORIENTE.

MONTIS ATHO CONSPECTUS AB OCCIDENTE.

DE IMPERATORIO ac venerando Monasterio magnæ Lauræ Sancti Athanasii in monte Atho.

Celebre Monasterium Lauræ sancti Athanasii Athoniti, quod nomine Dormitionis Deiparæ exornatur, pulcritudine est inenarrabili, quia a duobus magnis æternaque memoria dignis Imperatoribus, Nicephoro Phoca & Joanne Tzimisce constructum est. Verum deinde cum vetustate dilaberetur, restauratum fuit ab Authente Ungaro-Vlachiæ Neagulo Vassaraba Vœvoda, qui totam Ecclesiam plumbeis tabulis texit: ut supra magnam Narthecis portam in ipso plumbo magnæ Cameræ inscriptum visitur. Est porro Monasterium jucunde situm: ante se quippe habet totum Ægæum mare, ac Lemnum e regione conspicit; a tergo autem Atho montem, ad æthera usque celsissimum, in cujus cacumine est parva Ecclesia. Eo autem semel in anno conscendunt Patres die festo Transfigurationis Salvatoris nostri Jesu-Christi: ibique sacra faciunt. Inde sereno aëre videntur ad Occidentem duodecim insulæ [Cyclades;] ad Orientem vero Constantinopolis, etsi quadringentis ferme Italicis milliaribus inde distet: tantæ videlicet sublimitatis est, ut unus inter insignes duodecim montes numeretur.

Habet hoc Monasterium sacella viginti-sex cum interius tum exterius posita, quorum magna pars depicta, splendidis mirabilibusque strata marmoribus; in singulis vero lampas perpetuo ardet. Ibi videas Patrum pistrina, infirmorum domicilia, torcularia, olei conficiendi officinas, itemque sutorias & sarcinatorias, & reliquas. Maxime vero

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ *καὶ Σεβασμίου Μοναστηρίου τῆς μεγάλης Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ.*

ΤΟ' περιβόητον μοναστήριον τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἀθωνίτου τιμώμενον εἰς ὄνομα τῆς θεοτόκου τῆς κοιμήσεως, εἶναι εἰς τὸ κάλλος ἀνεκδιήγητον, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι κτίσμα δύο μεγάλων αὐτοκρατόρων τοῦ τε Νικηφόρου φωκᾶ, καὶ Ἰωάννου τοῦ τζιμισκῆ τῶν ἀειμνήστων· ἀλλὰ καὶ ὕστερον παλαιωθὲν τὸ ἀνεκαίνισεν ὁ αὐθέντης τῆς Οὐγγροβλαχίας Νεάγουλος Βασαράβας Βοεβόνδας, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐσκέπασεν ὅλην μὲ μολυβένιαις πλάκες· καθὼς φαίνεται γεγραμμένον ἔμπροσθεν εἰς τὴν μεγάλην πύλην τοῦ νάρθηκος ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ μολύβι τῆς μεγάλης καμάρας. Εἶναι τὸ μοναστήριον εἰς εὔμορφην θέσιν· ἔχει ἔμπροσθέν του ὅλον τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, καὶ βλέπει τὴν Λῆμνον ἀπ' ἀντικρύ· ὄπισθεν δὲ εἰς τὴν ῥάχιν του ἔχει τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος, ὄρος ὑψηλότατον καὶ οὐρανομήκες· εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εἶναι μικρὰ ἐκκλησία· καὶ εἰς αὐτὴν ἀναβαίνουσιν οἱ πατέρες μίαν φορὰν τὸν χρόνον κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ λειτουργοῦνται· Ἐκεῖθεν, ὅταν εἶναι καθαρὸς καὶ ἀνέφελος ὁ ἀὴρ, φαίνονται κατὰ τὸ μέρος τῆς δύσεως ὅλα τὰ δωδεκάνησα· καὶ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἡ Κωνσταντινούπολις μὲ ὅλον ὁποῦ ἀπέχει τοῦ ἁγίου ὄρους μακρὰν τετρακόσια μίλια ἰταλικὰ, τόσον εἶναι πολλὰ ὑψηλόν, καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ δώδεκα μεγάλα καὶ ὀνομασμένα βουνά.

Ἔχει τὸ μοναστήριον τοῦτο ἔσω καὶ ἔξω παρακλήσια εἰκοσιὲξ τὰ περισσότερα ζωγραφισμένα, στρωμένα μὲ μάρμαρα λαμπρὰ καὶ θαυμαστά· καὶ εἰς ὅλα καθ' ἑκάστην καίονται κανδήλια ἀκοίμητα. Εἰς αὐτὸ θέλεις ἰδῇ τῶν πατέρων τὰ μαγκιπεῖα, τὰ νοσοκομεῖα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς· τὰ βαγεναρεῖα· ἐλαιοτριβεῖα· τζαγκαρεῖα· ῥαπταρεῖα καὶ τὰ λοιπά· καὶ μάλιστα πάντων τὸ μέγα

καὶ

καὶ ὑπερθαύμαστον τραπεζαρεῖον· τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς σχῆμα σταυροῦ, καὶ ἔχει τραπέζια εἰκοσιτέσσαρα μαρμαρένια ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ ἄλλο μέρος κατὰ τάξιν· καὶ ξεχωριστὰ εἰς τὴν κορυφὴν ἐπάνω εἶναι ἡ ἡγουμενικὴ τράπεζα· ὅλα θεωρίας καὶ θαύματος ἄξια. Εἶναι δὲ τὸ τραπεζαρεῖον ἀντικρὺ εἰς τὴν μεγάλην πόρταν τῆς ἐκκλησίας πρὸς δυσμὰς μέγιστον καὶ εὐρυχωρότατον, ὅλον ζωγραφισμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν μὲ ὡραιοτάτην ἱστορίαν.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τραπεζαρείου εὑρίσκεται ἡ φιάλη ἐκείνη ἡ περιβόητος εἰς τὴν ὁποίαν τελοῦσιν οἱ πατέρες κάθε ἀρχιμηνίαν τὸν ἁγιασμόν· καὶ εἶναι ἀπὸ ἀτόφυον μάρμαρον ἐσκαμμένη εἰς σχῆμα ποτηρίου, πλὴν τόσον μεγάλη, ὁποῦ εἶναι τὸ ὕψος της ἓξ σπιθαμῶν, ὁ δὲ γύρος της ὅλος δεκαεπτά· καὶ εἰς τὸν ὀμφαλόν της ἔχει ἕνα σωληνάριον μπρούντζινον ὀρθὸν πρὸς τὰ ἄνω μὲ διάφορα ζῶα τριγύρω του μπρούντζινα, καὶ εἰς τὴν κορυφήν του δικέφαλον ἀετόν· ἔχει δὲ τόπον ὑπόγειον ἔξωθεν ὁποῦ ἔρχεται μὲ τέχνην θαυμαστὴν τὸ νερόν, καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ σωληνάρι, καὶ χύνεται ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ζώων ἐκείνων, καὶ τινάζεται ὑψηλά, καὶ ἐπαναστρεφόμενος εἰς τὰ κάτω, γεμίζει τὴν φιάλην ἐκείνην· ἔργον καὶ θέας καὶ θαύματος ἄξιον· Ἵσταται δὲ ἡ φιάλη ἐν μέσῳ κουβουκλίου ὡραιοτάτου, τοῦ ὁποίου ὁ θόλος εἶναι ὅλος ἱστορισμένος ἀπ᾽ ἔσω· καὶ στέκει ἐπάνω εἰς δέκα κολώναις μαρμαρένιαις· εἶναι δὲ τὸ κουβούκλιον ἀνοικτὸν ἀπὸ τὰ πέριξ, πλὴν ὅσον κλείεται κάτωθεν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους εἰς ὕψος ἑπτὰ σπιθαμῶν κύκλωθεν μὲ μάρμαρα εὔμορφα καὶ γλυπτά.

Ὁ δὲ ναὸς ὁ καθολικὸς εἶναι μέγας καὶ φωτεινός, καὶ κάτωθεν μὲ μάρμαρα μέγιστα καὶ λαμπρὰ καὶ τὰ περισσότερα πορφυρᾶ κατάστρωτος ὅλος, μὲ τόσην εὐαρμοστίαν συντεθειμένα ὁποῦ ἤθελες εἰπῇ πῶς νὰ εἶναι ὅλον τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ ἀπὸ ἕνα μάρμαρον πορφυροῦν· Ὁ τοῖχος ἀπὸ τῆς γῆς ἕως δύο ὀργίαις στολισμένος μὲ τζινία ὡραιοπλουμιστά, ἐξοδίᾳ τοῦ παναγιωτάτου Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Διονυσίου τοῦ ἀπὸ Ἄνδρου. Εἰκόνας ἔχει πολλὰς παλαιὰς καὶ ὡραίας, περι-

omnium ſuſpicitur magnum illud & admirandum Refectorium, crucis forma ſtructum, quod menſas habet marmoreas viginti-quatuor : ac ſeorſim ad ſuperiorem partem eſt menſa Hegumeni : omnia certe admiratione digna. Eſt autem Refectorium è regione magni Eccleſiæ oſtii ad occidentem, peramplum ſane & ſpatioſiſſimum, totum interius exteriuſque depictum jucundiſſima hiſtoria.

Inter Templum vero & Refectorium occurrit celeberrimus ille crater, in quo Patres cujuſlibet Menſis initio ſanctificationem peragunt : eſtque ex marmore uno in calicis formam ſculptus, tantæ magnitudinis, ut altitudine ſex, circuitu vero ſeptemdecim [a] ſpithamas obtineat : in cujus umbilico eſt fiſtula ænea erecta cum variis animalibus æneis in circuitu ejus, & in cacumine aquila biceps. Eſtque ibi ſubterraneus locus, unde cum artificio mirabili prodit aqua, & aſcendit in fiſtulam, atque ab animalium ore manat, & alto jactu emiſſa ad ima recidit, crateremque replet : rem ſane ſpectaculo & admiratione dignam. Stat vero crater in medio cameræ ſpecioſiſſimæ, depicto interius fornice, qui columnis decem marmoreis fulcitur : undequaque vero aperta camera eſt : in imo tamen, ſepto munitur ſeptem ſpithamarum altitudine, pulcherrimis ſculptiſque marmoribus inſtructo.

Templum vero majus peramplum eſt & luminoſum; ſtratum prægrandibus ſplendidiſque marmoribus, quæ magna pars porphyretica ſunt; tanto artificio conjuncta; ut dicas totum pavimentum ex uno marmore porphyretico eſſe. Murus a terra ad duas ulnas altitudinis aulæo veſtitur, opere Phrygio, ſumtibus ſanctiſſimi Patriarchæ Conſtantinopolitani Domni Dionyſii ex Andro. Imagineſque habet multas

[a] Spithame, ut dicitur Libro V. Cap. 5. habet 12. digitos. Pes vero Regius 16. Crateris igitur altitudo eſt 4. pedum regiorum ac dimidii. Circuitus 12. pedum regiorum & 12. digitorum. Diametrum quatuor pedum regiorum & quatuor digitorum.

antiquas & ſpecioſas, auro circum illitas, argenteis aureiſque laminis ornatas, cum lapidibus pretioſis. Extra illas autem duæ ſunt prægrandes; ſervatoris noſtri Chriſti una, Deiparæ altera: quas argento munivit & exornavit præclarus Imperator Andronicus Palæologus. Ad latera imaginum ſunt Imperator & uxor ejus Imperatrix, in argento effićti. Eſt & alia imago S. Athanaſii Athoniti argento exornata a magnificentiſſimo Authente Ungaro-Vlachiæ Neagulo Vœvoda: ad cujus latera ipſe depićtus eſt cum conjuge ad rei memoriam. In hoc ipſo Templo lampades multæ jugiter ardent.

Supra Narthecem autem eſt Bibliotheca mirabiliſſima: in qua reperiuntur Libri multi veteres, manu ſcripti, pretioſiſſimi, a viris ſapientibus & eruditis deſcripti. E vicino eſt cellula Sanćti viri, & ſuppedaneum ejus, genuum ejuſdem veſtigiis ob frequentiſſimam genuflexionem exeſum, licet totum marmoreum ſit: rem ſane cuivis homini ſtupendam! ob ſummam videlicet aſperitatem & exercitationem ejus. Ad ſiniſtrum magni Templi latus ingredientibus, eſt Sanćti viri ſepulcrum, cui impendent lampades argenteæ quindecim. E proximo autem ſtat virga ejus ferrea, qua dæmonia ejiciebat, & circulus ferreus, quo juxta carnem præcinćtus erat, & crux illi conjunćta. Illic item eſt imago ſanćtiſſimæ Deiparæ, quo loco Cucuzelæ pſallenti aureum nummum dedit. Atrium inter Eccleſiam & Menſam lapillis & calculis varii coloris pulcre ſtratum eſt: & in medio crater ſupra memoratus erigitur.

Illic videas cellulas multas ac ſpecioſas, & turres, quibus in ambitu Monaſterium munitum eſt. Procul Monaſterio, in præruptis Montis, ubi deſertum ac ſeceſſui aptus locus, eſt Scete S. P. N. Gregorii Palama Archiepiſcopi Theſſalonicæ, cujus veneran-

κεχρυσωμένας καὶ ἐγκεκοσμημένας μὲ πλάκες ἀργυραῖς, καὶ χρυσαῖς, καὶ μὲ λιθάρια πολύτιμα. Ἔξω ἀπ' αὐταῖς εἶναι καὶ δύο μεγάλαι, τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ μία, καὶ ἄλλη τῆς Θεοτόκου, ταῖς ὁποίαις ἀσίμωσε καὶ ὡραΐσεν ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος· εἶναι δὲ εἰς ἑκάτερα τὰ πλάγια τῶν εἰκόνων ὅ, τε βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα αὐτοῦ ἐντετυπωμένοι μὲ ἀσίμι σκαπτόν· εἶναι καὶ ἄλλη τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἀθωνίτου ἐγκαλλωπισμένη μὲ ἀσίμι ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατον Αὐθέντην τῆς Οὐγγροβλαχίας Νεάγουλον Βοεβόνδαν· καὶ εἰς τὰ πλάγια εἶναι, τυπωμένος μὲ τὴν Δόμναν του ἐπάνω εἰς ἀσίμι διὰ ἐνθύμησιν. Καίονται ἀεννάως εἰς αὐτὸν τὸν ναὸν κανδήλια περισσά.

Ἐπάνωθεν δὲ τοῦ νάρθηκος εἶναι βιβλιοθήκη πολυθαύμαστος· εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται βιβλία διάφορα παλαιὰ διὰ χειρός, πολλῆς τιμῆς ἄξια παρ' ἀνδράσι σοφοῖς καὶ φιλολόγοις. Ἐκεῖ δὲ πλησίον εἶναι καὶ τὸ κελλίον τοῦ ἁγίου· καὶ τὸ ὑποπόδιον αὐτοῦ καταφαγωμένον ἀπὸ τὰ γόνατα τοῦ ἁγίου διὰ τὰς πολλαῖς μετανοίαις, μὲ ὅλον ὁποῦ εἶναι καὶ μαρμαρένιον· πρᾶγμα νὰ ἐκπλαγῇ καθε ἄνθρωπος τὴν ἄκραν του σκληραγωγίαν καὶ ἄσκησιν. Εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν πλάγιον τοῦ μεγάλου ναοῦ καθὼς εἰσεβαίνομεν, εἶναι ὁ τάφος τοῦ ἁγίου· ἐπάνωθεν τοῦ ὁποίου κρέμονται κανδήλαις ἀργυραῖς δεκαπέντε, καὶ ἐκεῖ πλησίον ἵσταται καὶ ἡ σιδηρᾶ του ῥάβδος μὲ τὴν ὁποίαν ἐδίωκε τὰ δαιμόνια, καὶ ἡ σιδηρὰ κουλούρα τὴν ὁποίαν ἐφόρει κατάσαρκα ἐζωσμένος· καὶ ὁ σταυρὸς μετ' αὐτῆς. Ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας ὁποῦ ἐχάρισε τοῦ Κουκουζέλη ὅταν ἔψαλλεν ἕνα χρυσόν. Ἡ αὐλὴ ὁποῦ εἶναι μεταξὺ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς τραπέζης εἶναι ὅλη μὲ χαλίκια καὶ ψηφία διαφόρων χρωμάτων κατεστρωμένη εἰς κάλλος. καὶ εἰς τὴν μέσην αὐτῆς εἶναι ἡ φιάλη ὡς εἴπομεν.

Ἐκεῖ θέλεις ἰδῆ κελλία πολλὰ, καὶ δοξάτα, καὶ πύργους ὁποῦ ἔχει τὸ μοναστήριον τριγύρω του. Μακρὰν δὲ τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὰ δύσβατα τοῦ ὄρους εἰς ἔρημον καὶ ἡσυχαστικὸν τόπον εἶναι καὶ ἡ σκήτη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ, οὗ τὸ σε-

ϐάσμιον λείψανον μέχρι τῆ σήμερον ἄσηπτον διατηρεῖται ἐν Θεσσαλονίκη, θαυμαστὴν εὐωδίαν ἐκπέμπον, καὶ ἰάσεις τοῖς μετὰ πίστεως προσερχομένοις δωρούμενον. Πλησίον δὲ τοῦ μοναστηρίου εὑρίσκεται καὶ τὸ κελλίον τοῦ Κουκουζέλη ἐκείνου τοῦ ὀνομαστοῦ μελῳδοῦ. Καὶ τὸ ἀσκητήριον τοῦ ἁγίου Πέτρου τοῦ ἀθωνίτου. Ἔξωθεν δὲ τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὰ ὑψηλὰ εἶναι καὶ τὸ παρακκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου, ὡραῖον εἰς τὸ κάλλος· καὶ τὰ ἀξιοθαύμαστα κελλία τὰ ὁποῖα ὁμοῦ μὲ τὸ παρακκλήσιον ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων δι' οἰκείων ἐξόδων ὁ πανιερώτατος κὺρ Διονύσιος ὁ ἐξ Ἄνδρου, ἀνάμεσα εἰς κήπους, καὶ ἀμπελῶνας καὶ κυπαρίσσια μὲ νερὰ καθαρώτατα πλησίον ἐκεῖ ἀναβρυτικὰ καὶ ὑγιεινότατα, εἰς τόπον ὑψηλὸν, ὅπου βλέπει τὸ πέλαγος καὶ τὸ μοναστήριον ὅλον ἔμπροσθέν του· Ἔχει τὸ μοναστήριον κάτω εἰς τὸν αἰγιαλὸν λιμένα κατασκευαστὸν, καὶ ἀρσανὰν ἐπιτήδειον διὰ τὰ πλοιάρια, καὶ πύργον ὑψηλὸν καὶ ἀξιοθέατον, κτίσμα βασιλικὸν, μὲ πατώματα ἕξ· εἰς τὸν ὁποῖον σεβαίνουσιν ἀπὸ ἕνα γεφύρι ξυλένιον τὸ ὁποῖον σηκώνοντες μὲ τέχνην ἐπάνω, δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον ἄλλος τινὰς νὰ εἰσέβη εἰς αὐτόν· Ἔχει κελλία μέσα του εὔμορφα, καὶ παρακκλήσιον θαυμαστόν· καὶ ἐπάνωθεν λουμπάρδαις μεγάλαις καὶ καλαῖς διὰ φύλαξιν τοῦ λιμένος, καὶ διὰ νὰ δίδουσιν εἴδησιν εἰς τὸ μοναστήριον ἐπάνω, ὅταν ὑπάγη κανένας προσκυνητής· καὶ διὰ νὰ ἀποδέχωνται καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ταξιδίων ἐρχομένους προηγουμένους καὶ ἱερομονάχους μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως.

Τὰ δὲ ἅγια λείψανα ὅπου εὑρίσκονται εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν εἶναι ἀποτεθειμένα μέσα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰς ἕνα τεχνικὸν καὶ ὡραιοπλουμιστὸν κιβώτιον, μεγάλον μὲν εἰς τὸ μέγεθος, πολύτιμον δὲ καὶ ὡραῖον εἰς τὴν κατασκευήν· καὶ μέσα εἰς αὐτὸ εἶναι ἡ κάρα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου.

Ἡ κάρα ἡ θαυματουργὸς διὰ ταῖς ἀκρίδες τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ συνάδων, τὴν ὁποίαν ὁ ἐκλαμπρότατος καὶ ὑψηλότατος αὐθέντης πάσης Οὐγγροβλαχίας κύριος Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Βασαράβας Βοεβόνδας με-

dæ reliquiæ hactenus incorruptæ ſervantur Theſſalonicæ, mirum ſuaviſſimumque odorem emittentes, ac medelam iis, qui cum fide accedunt, tribuentes. Prope Monaſterium cellula Cucuzelæ ſupra dicti muſici celebris reperitur, necnon Aſceterium S. Petri Athoniti. Extra Monaſterium in editis locis eſt ſacellum S. Joannis Chryſoſtomi, pulcritudine conſpicuum : admirandæ item cellulæ, quas cum ſacello a fundamentis ſanctiſſimus Patriarcha Dionyſius Andrius propriis ſumtibus, inter hortos, vineas & cupreſſos exſtruxit. Ibidem ſunt aquæ limpidiſſimæ & ſaluberrimæ, in alto loco ſcaturientes: unde conſpicitur mare & Monaſterium intermedium. Habet porro Monaſterium ad littus maris portum exædificatum, & navale commodum naviculis, turrim item excelſam ac ſpectabilem, Imperatorium opus, cum tabulatis ſex, in quam per pontem ligneum ingrediuntur, quo arte quadam in altum ſublato, nemo poteſt in illam introire. Habet autem conclavia in medio pulcherrima, & ſacellum admirandum, ac in faſtigio tormenta bellica grandia & pulcra ad portûs cuſtodiam, & ad ſignum edendum Monaſterio altius poſito, cum quis adoraturus adventat, & ut Abbates ac Hieromonachi e navigatione venientes, cum gaudio & exultatione excipiantur.

Sanctæ autem reliquiæ, quæ reperiuntur in magna Eccleſia, in medio Altaris depoſitæ ſunt, in arca affabre facta & opere muſivo exornata, quæ quidem prægrandis eſt, & pretioſis pulcriſque ornamentis decorata. In medio autem eſt caput S. Patris noſtri Baſilii magni.

Caput Sancti Michaëlis Synnadenſis miraculis ad locuſtas exterminandas clariſſimi, a ſplendidiſſimo ac celſiſſimo Authente totius Ungaro-Vlachiæ D. Joanne Conſtantino Vaſſaraba

Vœvoda magnifice exornatum auro multo & lapidibus pretiosis, cum theca argentea & admirabili; estque totus ornatus ille magno peculio in monumentum pietatis ejus concinnatus.

Caput Sancti & magni Martyris Eustratii.

Caput Sancti Martyris Alexandri.

Pars venerandæ manus S. Apostoli & Evangelistæ Lucæ.

Pars reliquiarum S. Apostoli Andreæ, qui primus vocatus est.

S. Lucæ in Stirio.

Partes reliquiarum SS. Quadraginta Martyrum.

Pes exiguus integer S. Ceryci, qui t iennis martyrium subiit: monumentum certe admirandum ac spectabile. Pars reliquiarum S. matris ejus Julittæ, quæ cum filio Ceryco martyrii palmam obtinuit.

Tantillum ex pretioso Sanguine Domini nostri Jesu Christi.

Capilli pauci Deiparæ.

Particulæ donorum, quæ Magi obtulerunt.

Ex sacris pannis incunabulorum Domini nostri.

Unguentum Sancti & magni Martyris Demetrii.

Manus S. Joannis Chrysostomi. Et aliæ multæ in aureis & argenteis thecis pie & honorifice reconditæ.

Illic videbis & adorabis partem venerandi ligni vivificæ Crucis, longitudine quasi unius spithamæ, in Crucis formam, repositam in pretiosa theca argentea auro obducta, lapillis & margaritis intus & foris decorata: extrinsecus vero habente quatuor gemmas grandiores & pretiosiores in Crucis formam, ceu magnitudine avellanæ, sed non perfecte rotundas.

Residua vero Ecclesiæ cimelia, sacra vasa, suppellectilem, Evangelia pulcre compacta, quis possit minutatim recensere? sed hæc compendio dixisse sufficiat, unde cætera æstimare possis.

γαλοπρεπῶς ἐγκόσμησε μὲ χρυσίον πολὺ, καὶ λίθοις ἀκριβοῖς, καὶ μὲ θήκην ἀργυρᾶν καὶ πάνθαυμαστήν, καὶ εἶναι στολισμὸς πολυέξοδός τε καὶ ἀξιόλογος εἰς μνημόσυνον τῆς αὐτοῦ θεοσεβείας.

Ἡ κάρα τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Εὐστρατίου.

Ἡ κάρα τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀλεξάνδρου.

Μέρος ἐκ τῆς τιμίας χειρὸς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου μέρος.

Τοῦ ἁγίου Λουκᾶ τοῦ ἐν τῷ στειρίῳ.

Μέρη λειψάνων τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων.

Τὸ ποδάριον τοῦ ἁγίου Κηρύκου σῶον καὶ ὁλόκληρον, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησεν ὄντας ἀκόμα παιδίον μικρὸν χρόνων δηλονότι τριῶν· λείψανον ὑπέρθαυμαστον καὶ ἀξιοθέατον· Μέρος τῆς αὐτοῦ μητρὸς τῆς ἁγίας Ἰουλίττης τῆς συμμαρτυρησάσης τῷ ἄνωθεν ἁγίῳ Κηρύκῳ τῷ ταύτης υἱῷ.

Ὀλίγον ἅγιον αἷμα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τρίχες ὀλίγαι τῆς Θεοτόκου.

Ἀπὸ τὰ δῶρα τῶν μάγων μέρη τινά.

Καὶ ἀπὸ τὰ ἅγια σπάργανα τοῦ Κυρίου μας.

Μῦρον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου.

Ἡ χεὶρ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου· καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ διάφορα ὅλα εἰς χρυσᾶς καὶ ἀργυρᾶς θήκας ἐναποκείμενα ἐντίμως καὶ εὐλαβῶς.

Ἐκεῖ θέλεις ἰδῆ καὶ προσκυνήσῃ μέρος ἀπὸ τὸ τίμιον ξύλον τοῦ ζωοδότου Σταυροῦ, τὸ μῆκος ὡς μίαν σπιθαμὴν εἰς τύπον σταυροῦ, μέσα εἰς μίαν θήκην πολύτιμον ἀργυρᾶν κεχρυσωμένην καὶ ἐγκεκοσμημένην ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν μετὰ λίθων καὶ μαργάρων πολυτιμήτων· ἔχουσαν καὶ τέσσαρα ἐξαίρετα μαργαριτάρια ἔξωθεν· σταυροειδῶς καρφωμένα ὅσον μέγεθος λεπτοκαρύων, μόνον δὲν εἶναι ἀκριβῶς στρογγυλά.

Τὰ δὲ λοιπὰ τῆς ἐκκλησίας εἴδη καὶ ἱερὰ σκεύη, καὶ πράγματα, καὶ εὐαγγέλια κεκοσμημένα τίς δυνάται εἰς πλάτος καὶ ὄνομα ἐξειπεῖν; ἀλλ' ἀρκοῦσι καὶ ταῦτα ὡς ἐν συντόμῳ, ἐξ ὧν θέλει καταλάβῃ καθένας καὶ τὰ ἐπίλοιπα.

πα. καὶ ἐπειδὴ ἡ ἁγία Ἄννα καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀσκητήρια ἀπὸ τὸ μοναστήριον τοῦτο τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐξήρτηνται, καὶ πρὸς αὐτὸ ἀποβλέπουσιν ὅσον τὰ πρὸς μερικὴν διοίκησιν, διὰ τοῦτο ἀκολούθως συνάπτομεν καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ἐνταῦθα διήγησιν.

Quoniam vero S. Anna & Aſceteria circum poſita ab hoc S. Athanaſii Monaſterio dependent, & quantum ad adminiſtrationem ad ipſum ſpectant; idcirco eorum deſcriptionem huic ſubjungimus.

Περὶ τῶν Ἀσκητηρίων καὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἄννης.

ΤΑ κελλία τῶν εὐλαβῶν καὶ ἐναρέτων ἀσκητῶν ὅπου εὑρίσκονται πλησίον εἰς τὸ κυριακὸν ὅπου εἶναι ναὸς τῆς ἁγίας Ἄννης εἶναι ἐπάνω εἰς κρημνώδη καὶ δύσβατον τόπον τὸν ἀριθμὸν ὑπὲρ τὰ ἑξήκοντα· ὁμοίως ἐκεῖ καὶ παρεκκλήσια τῶν ἀσκητῶν περισσά. οἱ δὲ ἐκεῖσε κατοικοῦντες ἐρημῖται καὶ ἀσκηταὶ ζῶσι μὲ τὸ ἐργόχειρόν τους· καὶ οἱ μὲν εἶναι καλλιγράφοι· οἱ δὲ βιβλιοδέται· ἄλλοι δὲ ψάλται· καὶ ἄλλοι μὲν σκαλίζουσιν ἐγκόλπια καὶ σταυρούς· ἄλλοι πλέκουσι καμηλαύχια· ἕτεροι δὲ ποιοῦσι χουλιάρια· καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν κομπολόγια· καὶ ἀπ' αὐτὰ ζωοτρέφονται· τὸ περισσότερον ἐνασχολούμενοι ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ διάγοντες τὴν ζωήν τους ἐν νηστείᾳ καὶ πόνοις καὶ σκληραγωγίᾳ πολλῇ· συνάγονται δὲ πᾶσαν κυριακὴν καὶ λειτουργοῦνται ὁμοῦ εἰς τὸ κυριακόν· καὶ συνομιλοῦσι μετ' ἀλλήλων ἐρωτῶντες περὶ ψυχωφελῶν ζητημάτων καὶ πράξεων ἐναρέτων, καὶ μετ' εὐλαβείας καὶ ταπεινώσεως φιλαδέλφως ἀποκρινόμενοι· καὶ οὕτως ἀναχωροῦσιν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ ὁ καθένας.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτὴν εὑρίσκεται καὶ τὸ ἀριστερὸν ποδάρι τῆς ἁγίας Ἄννης, λείψανον πανθαύμαστον καὶ εὐωδές.

Τὸ κυριακὸν ἦτον πρότερον στενόχωρον δυνατά· ὕστερον ὅμως ὁ παναγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κὺρ Διονύσιος ὁ ἐξ Ἄνδρου μὲ πλουσιοπάροχον ἐξοδίαν τὸ ἐξάνοιξε καὶ τὸ ἐκαλλώπισε μὲ τέμπλον ὡραῖον, καὶ κανδήλια πέντε ἀφιέρωσεν ἀργυρᾶ· καὶ πολυέλαιον θαυμαστόν· ἐκτὸς δὲ καὶ ἄλλα πλεῖστα καλὰ ἐποίησεν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος· δρόμους ἐκαθάρισε καὶ τοὺς ἔστρωσε

De Aſceteriis ac Templo Sanctæ Annæ.

CEllulæ piorum ſanctorumque Aſcetarum, ſitæ ſunt prope Cyriacum ſeu Eccleſiam Dominicam, quæ eſt Templum S. Annæ, in loco alto, prærupto & acceſſu difficili, numero plus ſexaginta: ibi ſunt item ſacella Aſcetarum multa. Incolæ vero Eremitæ & Aſcetæ labore manuum victum parant. Et alii quidem ſunt Calligraphi, alii Libros compingunt, alii Pſaltæ ſunt: hi thecas Reliquiarum vel Cruces inſculpunt; illi camelaucia ſive theriſtra plectunt, alii cochlearia, alii roſaria conficiunt, ex iiſque victitant. Quod reliquum temporis habent orationi impendunt, vitamque ſuam in jejuniis, laboribus & aſperitate multa tranſigunt. Singulis vero Dominicis conveniunt, & ſacra celebrant in Cyriaco. Ibi mutuo colloquuntur, quæſtioneſque proponunt ad animæ ſalutem & virtutis exercitium, amiceque, pie & cum humilitate ad quæſita reſpondent: & poſtea ſinguli ad cellas ſuas remigrant.

In hac Eccleſia habetur pes ſiniſter S. Annæ, admirabiles ſane reliquiæ & ſuaviſſimi odoris.

Cyriacum pridem anguſtum valde fuerat. Verum ſanctiſſimus Patriarcha Conſtantinopolitanus D. Dionyſius Andrius ſumtibus multis ipſum dilatavit & ornavit, ciborium pulcrum exſtruxit, & lampades quinque argenteas conſecravit, cum lampade ſpectabili multorum ellychniorum. Hic autem multa alia bona ſancto Monti contu-

lit: vias quippe complanavit lapideisque tabulis stravit, quæ prius arduæ & salebrosæ erant: sacella excitavit, cellulas & turres construxit, non solum in sancta Laura, & in Monasterio Iberorum; sed etiam al bi, cum expensa pecuniarum multa. Ascetæ vero illi præcelsa montis incolentes, quoniam via illa proxime sita aquis prorsus vacua est; ut Ascetæ & alii pii homines, illò pietatis causa accedentes, ad sitim sedandam potum haberent, parvum illic ædificium excitaverunt, tholo sive fornice opertum, & circum sedilia ad quiescendum posuerunt: ac istuc aquam in magna hydria deferunt ac deponunt: viatoresque illic aquam reperientes, & potu rec ati, ipsos adeunt.

In via, qua itur a Sancta Anna ad Monasterium sacræ Lauræ S. Athanasii, reperiuntur cellæ admirandæ, quæ omnes ad eamdem Lauram pertinent; videlicet S. Panteleemon, Cerasia, ubi est sacellum SS. Apostolorum, S. Demetrius, ubi sunt vineæ ejusdem S. Lauræ, S. Antonius, & S. Athanasius. Hæ cellæ ornatissimæ sunt & ad secessum destinatæ. Deinde cella Capsocalybæ, S. Petrus, ubi alia vinea. Transgressus autem Sanctam Lauram ad mirabilem illum, dulcissimum ac frigidum Sancti Athanasii fontem pervenies; cujus historia paucis enarranda.

Cum ad victum necessaria Monasterio Lauræ deficerent, ipsum deseruit S. Athanasius ac secessit: dum iter autem ageret occurrit ipsi Deipara & ait, Cur fugis, Abba? Respondet vir sanctus, Quia non adsunt necessaria Monasterio. Cui Deipara, Regredere in Monasterium, & affatim omnia suppetent. Sanctus vero, Quænam es tu? Mater Jesu Christi sum, inquit Deipara. Infit Sanctus, Parce mihi, Domina, si non credam prius, quam signum videam: multi quippe sunt diaboli laquei. Respondit castissima

μὲ λίθιναις πλάκες, ὁποῦ πρότερον ἦσαν παντάπασι δύσβατοι· καὶ παρακλήσια ἔκτισε· καὶ κελλία καὶ πύργους ἀνοικοδόμησεν οὐ μόνον εἰς τὴν ἁγίαν λαύραν, καὶ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Ἰβήρων, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ πλουσιοδώρως· οἱ δὲ ἄνωθεν ἀσκηταὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ δρόμος ἐκεῖ πλησίον τους ἄνυδρος, διὰ νὰ ἔχουσιν οἱ παραπορευόμενοι ἀσκηταὶ καὶ προσκυνηταὶ νερὸν εἰς ἀνάψυξιν καὶ θεραπείαν τῆς δίψης των· ἔκτισαν εἰς ἕνα τόπον ἐκεῖ μικρὸν οἰκοδόμημα, μὲ θόλον σκεπασμένον, καὶ τριγύρωθεν μὲ καθίσματα εἰς ξεκούρασιν· εἰς τὸ ὁποῖον φέρουσι μὲ μεγάλην στάμναν νερὸν, καὶ τὸ ἀποθέτουσιν εἰς αὐτό· καὶ οἱ διαβαίνοντες προσκυνηταὶ εὑρίσκουν ἐκεῖ πάντα νερὸν, καὶ πίνουσι καὶ τοὺς συγχωροῦν.

Κατὰ δὲ τὸν δρόμον ὁποῦ ὑπάγει ἀπὸ τὴν ἁγίαν Ἄνναν πρὸς τὸ μοναστήριον τῆς ἱερᾶς λαύρας τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου, εὑρίσκονται κελλία πανθαύμαστα, ὅλα τῆς αὐτῆς λαύρας· ἤγουν ὁ ἅγιος Παντελεήμων. ἡ Κερασία ὅπου καὶ παρακλήσιον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ὁ ἅγιος Δημήτριος, ὅπου ἐστὶν ἡ ἀμπελικὴ τῆς αὐτῆς ἁγίας Λαύρας. Ὁ ἅγιος Ἀντώνιος. Καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος. Αὐτὰ ὅλα εἶναι κελλία εὔμορφα καὶ ἡσυχαστικά. Ἔπειτα τὸ τοῦ Καψοκαλύβη. Καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος, ὅπου καὶ ἄλλη ἀμπελική. Περνῶντας δὲ τὴν ἁγίαν Λαύραν διαβαίνεις ὕστερον ἀπὸ τὴν πανθαύμαστον ἐκείνην γλυκυτάτην καὶ κατάψυχρον βρύσιν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία ὡς ἐν συντόμῳ εἶναι τοιαύτη.

Ἐστῶντας καὶ νὰ ἐσώθησαν τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαῖα τοῦ μοναστηρίου τῆς Λαύρας, τὸ ἄφησε καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, καὶ ἀνεχώρησε· κατὰ δὲ τὸν δρόμον τὸν ἀπάντησεν ἡ Θεοτόκος· καὶ τοῦ λέγει· διατὶ φεύγεις ἀββᾶ, ὁ δὲ ἅγιος τῆς ἀπεκρίθη· φεύγω διότι δὲν ἔχω τὰ χρειαζόμενα τοῦ μοναστηρίου. καὶ ἡ Θεοτόκος τοῦ λέγει· γύρισαι ὀπίσω εἰς τὸ μοναστήριόν σου καὶ θέλεις εὕρῃ τὰ πάντα πλουσιοπάροχα. ὁ δὲ ἅγιος τῆς εἶπε· καὶ ποία εἶσαι ἐσύ, καὶ ἡ Θεοτόκος τοῦ ἀπεκρίθη· ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶμαι· λέγει της ὁ ἅγιος· συγχώρησόν μοι δέσποινα, ὅτι δὲν πιστεύω, ἐὰν δὲν ἰδῶ τίποτε σημεῖον· πολλαὶ γὰρ αἱ παγίδες τοῦ δαίμονος. λέγει του ἡ πανάγνος·

κτύπησον τὴν πέτραν αὐτὴν εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας τριάδος σταυροειδῶς μὲ τὴν ῥάβδον σου· καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ ἐξ ἐμοῦ τεχθέντος, νὰ εὔγῃ ὕδωρ πολὺ καὶ καθαρόν· καὶ κρούσαντος τοῦ ἁγίου, παρευθὺς ὢ τοῦ θαύματος ἀνέβλυσεν ὕδωρ πολὺ καθαρὸν καὶ γλυκύτατον, καὶ εἶναι ἁγίασμα ὠφελιμώτατον εἰς πᾶσαν ἀρρωστίαν. καὶ βρύει ἀεννάως καὶ δαψιλῶς μέχρι τῆς σήμερον· Ἐκεῖ ἔχουσιν οἱ πατέρες μικρὸν οἰκοδόμημα καὶ τράπεζαν καὶ ἀρμάριον· οἱ δὲ διαπερνῶντες ἐκεῖθεν διαβάται καὶ προσκυνηταί. κάθονται εἰς αὐτὸ πλησίον τοῦ ἁγιάσματος, καὶ πλύνονται καὶ πίνουσι μὲ εὐλάβειαν ἀπ' ἐκεῖνο· ἔπειτα γεύονται εἰς τὴν τράπεζαν ἀπὸ τὰς μεθ' ἑαυτῶν συνεπιφερομένας τροφάς· καὶ ὅσον τοὺς περισσεύσει εἴτε ψωμίον, εἴτε προσφάγιον τὸ ἀφίνουσιν ἐκεῖ μέσα εἰς τὸ ἀρμάριον διὰ νὰ εὑρίσκουσιν ὅσοι διαβαίνουσιν ἐκεῖθεν πτωχοί, καὶ τρώγοντες νὰ συγχωροῦσιν μετ' εὐχαριστίας· εἶναι δὲ καὶ εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐκεῖ ἐν ᾗ ἵσταται καὶ ὁ ἅγιος ἱστορισμένος μὲ ῥάβδον εἰς τὸ χέρι πλήττων τὴν πέτραν ἐξ ἧς ἀναβλύζει τὸ ὕδωρ. Ἐκεῖθεν ὑπάγεις εἰς τὸν πύργον τοῦ Μορφίνου, ὅστις εἶναι ἔρημος κατὰ τὸ παρόν· πλὴν ἡ τοποθεσία του εἶναι πολλὰ θαυμαστή. Ἐκεῖ εἶναι καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου· καὶ τριγύρωθεν δένδρα πεφυτευμένα διάφορα, καὶ ὅλος ὁ τόπος χλοερὸς καὶ κατάσκιος.

Virgo, Percute baculo tuo petram hanc in nomine S. Trinitatis in crucis formam, ac per gratiam Filii mei emittet aquam copiosam & puram. Quo pulsante petram, statim, o miraculum! erupit aqua multa, pura atque dulcissima, quæ cuivis morbo curando utilissima est, ac perenniter copioseque ad hanc usque diem emanat. Illic habent Patres parvum domicilium, mensam & armarium. Peregrini autem, qui adorandi causa illac transeunt, sedent proxime sacrum fontem, ac cum pietate hujusmodi aqua abluuntur, bibuntque: postea vero ad mensam cibum sumunt, quem secum detulerant, quod vero reliquum habent, sive panis sive opsonii, id in armario deponunt, ut si qui pauperes illac transeant, illo cibo usi cum gratiarum actione ire pergant. Est ibidem Imago sanctissimæ Deiparæ, cui adstat Sanctus depictus cum baculo in manu, percutiens petram, ex qua scaturit aqua. Inde procedes ad Turrim Morphini, quæ jam deserta est, sed situ spectabili. Ibidem Templum exstat sancti & magni Martyris Georgii, & circum arbores variæ; totúsque locus floridus umbrosúsque est.

Περὶ τοῦ Σεβασμίου Βασιλικοῦ καὶ ἀξιοθαυμάστου μοναστηρίου τοῦ Βατοπεδίου.

ΤΟ περικαλλέστατον μοναστήριον τοῦ Βατοπεδίου τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, εἶναι κτίσμα διαφόρων βασιλέων, καὶ πρὸ πάντων τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· μετὰ δὲ χρόνους τινὰς τῆς αὐτοῦ κτίσεως, χαλάσαντός το ὁ παραβάτης Ἰουλιανός, τὸ ἀνεκαίνισεν ὁ μέγας Θεοδόσιος ὁ βασιλεύς, διὰ τὸ θαῦμα ὁποῦ ἐπράχθη εἰς τὸν υἱόν του Ἀρκάδιον. ἡ δὲ ἱστορία ὡς ἐν συντόμῳ εἶναι τοιαύτη.

Εἶχεν ὁ μέγας Θεοδόσιος ἀπὸ τὴν βασι-

De venerando, mirabili & Imperatorio Monasterio Batopedii, vel Vatopedii.

PUlcherrimum Batopedii Monasterium, nomine Annuntiationis sanctissimæ Deiparæ honoratum, diversorum Imperatorum ædificium est. Primus autem omnium fuit magnus Constantinus: post aliquot autem annos ab ejus fundatione, cum ipsum Julianus Apostata diruisset, a magno Theodosio Imperatore, ob miraculum erga filium ejus Arcadium perpetratum, restauratur. Historiam vero hic paucis narrabimus.

Habuit magnus Theodosius ex Pla-

cilla Imperatrice filios duos Arcadium & Honorium, & filiam nomine Placidiam: Arcadium vero successorem Imperii sui Constantinopoli reliquit: Honorium autem cum Constantino genero & filia sua Romam misit, ut illic imperarent. Cum illis abiit Romam usque Arcadius: cum autem ad Theodosium patrem Byzantium mari reverteretur, tempestate magna exceptus est ante insulam Imbrum proxime sanctum Montem. Arcadius periculo exterritus nihil aliud clamabat, quam, Deipara auxiliare mihi. Cum autem in trireme Imperatoria circum discurreret, periculo turbatus pedibus in rudentes offendit, & in mare delapsus est: ac confestim, ô rem miram! in aridam ad sanctum Montem delatus est, eum in locum ubi nunc situm est Monasterium, & ad rubum quemdam consedit. Modico elapso tempore Imperatoria triremis in portum Batopedii advenit. Egressi autem principes mœsti ob amissum Imperatorem Arcadium, Regium puerum nec opinantes proxime rubum dormientem conspiciunt, & gaudio replentur. Quiete autem agunt donec expergisceret Arcadius, qui miraculum a Deipara patratum ipsis enarravit, quomodo videlicet ipsum eruisset a mari & deportasset ad locum, ubi jam cisterna visitur propter turrem sanctissimæ Virginis. Ibique plurimis diebus mansit cum principibus; triremis autem Constantinopolim mittitur. Imperator Theodosius auditis iis, quæ Arcadio filio acciderant. Iratus nautas in carcerem conjecit, ut capite plecteret: intereaque pedestri itinere Constantinopolim ad patrem pervenit Arcadius: ille vero ingenti gaudio perfusus, cum debitas Deiparæ gratias egisset, statim pecunias & artifices optimos misit, qui eo in loco ubi repertus Arcadius fuerat, Ecclesiam excitarent in honorem Deiparæ. Scripsit item

λιωτάν του Πλακίλλαν δύο υἱοὺς, Ἀρκάδιον καὶ Ὡνόριον καλουμένους, καὶ μίαν θυγατέρα ὀνόματι Πλακιδίαν. καὶ τὸν μὲν Ἀρκάδιον ἀφῆκε διάδοχον τῆς βασιλείας του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· τὸν δὲ Ὠνόριον καὶ Κωνσταντῖνον τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, ἵνα βασιλεύωσιν ἐκεῖ· συναπῆλθε δὲ μετ᾽ αὐτῶν καὶ ὁ Ἀρκάδιος ἕως Ῥώμης, γυρίζοντας δὲ ὀπίσω πρὸς τὸν πατέρα του Θεοδόσιον εἰς Βυζάντιον διὰ θαλάσσης, τοῦ ἐπανέβη φουρτοῦνα μεγάλη ἔμπροσθεν εἰς τὸ νησίον τῆς Ἴμβρου πλησίον τοῦ ἁγίου ὄρους. ὁ δὲ Ἀρκάδιος φοβηθεὶς τὸν κίνδυνον, ἄλλο δὲν ἔκραζε παρὰ τό, Θεοτόκε βοήθει μοι. ἐκεῖ δὲ ὁποῦ ἐτριγύριζεν εἰς τὸ βασιλικὸν κάτεργον, ἐκ συνεργείας τοῦ πειρασμοῦ ἐσυμποδίσθη εἰς τὰ σχοινία, καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ παρευθὺς ὢ τοῦ θαύματος εὑρέθη εἰς τὴν ξηρὰν τοῦ ἁγίου ὄρους, εἰς τὸν τόπον ὁποῦ εἶναι τὴν σήμερον τὸ ἅγιον μοναστήριον, ἀποκάτω εἰς μίαν βάτον. μετὰ δὲ ὥραν ὀλίγην ἔφθασε καὶ τὸ βασιλικὸν κάτεργον εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βατοπεδίου· καὶ εὐγαίνοντες ἔξω οἱ ἄρχοντες περίλυποι διὰ τὴν στέρησιν τοῦ βασιλέως Ἀρκαδίου, βλέπουσι καὶ τὸ βασιλόπουλον ἀνέλπιστα πλησίον τῆς βάτου κοιμώμενον· καὶ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην· καὶ τότε μὲν ἡσύχασαν, ὕστερον δὲ ἐξυπνώντας ὁ Ἀρκάδιος, τοὺς ἐδιηγήθη τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου, πῶς τὸν ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὸν πνιγμὸν τῆς θαλάσσης καὶ τὸν ἔφερεν ἐκεῖ ὁποῦ τὴν σήμερον εἶναι τὸ πηγάδι, πλησίον τοῦ λιμένος, κοντὰ εἰς τὸν πύργον τῆς Παναγίας· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ μὲ τοὺς ἄρχοντάς του ἡμέρας πολλάς, τὸ δὲ κάτεργόν του τὸ ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος τὰ συμβάντα τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀρκαδίῳ, ὠργίσθη κατὰ τῶν ναυτῶν, καὶ ἐφυλάκωσέν τους καὶ εἶχε σκοπὸν νὰ τοὺς θανατώσῃ· καὶ ἐν τούτῳ ἔφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ Ἀρκάδιος διὰ ξηρᾶς πρὸς τὸν πατέρα του Θεοδόσιον· ὁ δὲ χαρᾶς ἀπείρου πλησθεὶς, καὶ τὴν Θεοτόκον εὐχαριστήσας, παρευθὺς ἔστειλεν ἔξοδα καὶ τεχνίτας ἀρίστους, νὰ κτίσωσιν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ὅπου εὑρέθηκεν ὁ υἱός του ἐκκλησίαν εἰς τιμὴν τῆς Θεοτόκου. ἔγραψε δὲ καὶ εἰς Ῥώμην τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ὠνορίῳ,

Ὀνορίῳ, καὶ Κωνσταντίνῳ τοῦ γαμβρῷ αὐτοῦ, καὶ τῇ Πλακιδίᾳ τὰ συμβάντα τοῦ Ἀρκαδίῳ, καὶ τὰ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ. ὅθεν κακεῖνοι ἔστειλαν βοήθειαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ καλλωπισμὸν χρήματά τε καὶ κτήματα· καὶ τέσσαρας κολώνας πορφυραῖς ἀξιοθέαταις· εἰς τὰς ὁποίας λέγουσιν, ὅτι νὰ ἔγινεν περισσότερη ἔξοδία, παρὰ ὅπου ἔγινεν εἰς ὅλον τὸ κτίσμα τῆς ἐκκλησίας. Κατὰ τὸν ὁρισμὸν λοιπὸν τοῦ βασιλέως ἔκτισαν οἱ τεχνῖται πρῶτον ἕναν πύργον μὲ ἐκκλησίαν, ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τῆς γεννήσεως· εἶτα πρὸς τὰ βόρεια μέρη πύργον ἕτερον· καὶ ἄλλους τέσσαρας πύργους μετὰ ἐκκλησιῶν· ἕως τὸν πύργον τοῦ σκευοφυλακίου. ἔπειτα ἤρξαντο ἀπὸ τὸν πύργον ὅπου εἴπαμεν ἐκπλαγίου πρὸς τὸν αἰγιαλὸν τὰ θεμέλια ἕως τὸν πύργον τοῦ τιμίου Προδρόμου, καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τὸν πύργον· καὶ πλησίον τοῦ πύργου τούτου εἰς τὰ θεμέλια ἔθηκε δύο μάρμαρα κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Βασιλέως εἰς σχῆμα βουβαλίων· καὶ ἀπὸ τὸν πύργον τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, καὶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀρχίσαντες πάλιν μὲ ἄλλους δύο πύργους ἔκτισε ἕως εἰς τὸν προειρημένον πύργον τοῦ σκευοφυλακίου· καὶ οὕτως ἐποίησε τὸ κάστρον τρίγωνον, μὲ δέκα πύργους ὡραιοτάτοις· καὶ ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὰ πάντα, ἦλθεν ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος μετὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου κὺρ Νεκταρίου, καὶ ἐγκαινίασε τὸν ναὸν, καὶ ἐχάρη σφόδρα. Τὸ δὲ πηγάδι ὅπου εἴπαμεν πρότερον, τὸ ἐτριγύρισε μὲ τὸ γύρισμα τοῦ ἁγίου βήματος. Τὴν δὲ ἁγίαν τράπεζαν ἔθεσαν ἐπάνω τοῦ πηγαδίου μὲ τέσσαρας λευκὰς κολώνας μαρμαρένιαις τριγύρωθεν· μετὰ δὲ χρόνους ἑπτὰ τῆς αὐτοῦ βασιλείας στρατεύοντας ὁ Θεοδόσιος κατὰ τοῦ ἀποστάτου Εὐγενίου ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ· καὶ γυριζόμενος ἀπὸ τὸ ἅγιον ὄρος νικητὴς, ἐχάρισε πολλά τινα τοῦ μοναστηρίῳ σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ ἄλλα πολύτιμα πράγματα πρὸς καλλωπισμόν. καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἔδωκε τρία μετόχια· καὶ εἰς τὰς Σέρρας χωρία ἑπτά.

Ἐν δὲ τοῦ ϛτο' ἔτει ἦλθον ἄραβες καὶ Σαρακηνοὶ ἀπὸ Συρίας, φονεύοντες τοὺς

Romam ad Honorium filium, Constantinum generum & Placidiam, de iis quæ contigissent Arcadio & de Templi constructione. Quare illi quoque ad structuram & ornatum Ecclesiæ pecunias & possessiones suppeditarunt, columnasque porphyreticas quatuor spectabilissimas obtulerunt, quas fertur pluris constitisse, quam totam Ecclesiæ fabricam. Ex jussu itaque Imperatoris artifices primo turrim, dehinc Ecclesiam excitarunt, nomine Nativitatis Deiparæ. Postea ad septentrionales partes alteram turrim, aliasque quatuor turres cum Ecclesiis usque ad turrim Scevophylacii, sive vasorum receptaculi. Deinde fundamenta jecerunt a turri, quam diximus, ex transverso ad oram maris, usque ad turres Præcursoris & S. Georgii: & proxime turrim hanc ex præcepto Imperatoris duo marmora in fundamentis posuerunt ad formam bubalorum elaborata. Et a turri Joannis Baptistæ & S. Georgii rursum orsi, alias item duas turres struxerunt, usque ad prædictam turrim Scevophylacii: atque ita castrum triangulare fecerunt cum decem speciosissimis turribus. Cum autem omnia perfecissent, venit Imperator Arcadius cum sanctissimo Patriarcha Domino Nectario, Templumque dedicarunt cum gaudio magno. Fontem autem, de quo superius dictum est, septo sancti Altaris circumcinxerunt: sacramque mensam supra ipsam scaturiginem posuerunt cum quatuor albis columnis marmoreis in circuitu. Elapsis autem Imperii sui annis septem, Theodosius expeditione facta Thessalonice adversus Eugenium qui defecerat, reversusque victor ad sanctum Montem, multa vasa aurea argenteaque Monasterio dedit, aliaque multa pretiosa ad ornatum: tres item fundos in Macedonia, & tres pagos in Serris.

Anno autem 6370. [Christi 862.] venerunt Arabes & Saraceni ex Syria,

Christianos occidentes, excursionesque contra illos facientes: quo tempore quadraginta-duo Martyres in Ammorio necati sunt. Ad sacrum vero montem irrumpentes, hoc monasterium expilaverunt prorsusque devastarunt: ex divinis autem patribus, qui inibi erant, alios trucidarunt, alios captivos fecerunt. Templi vero tegumentum totum foliis aureis ornatum abstulerunt. Quin etiam in medio Ecclesiæ ignem excitarunt, totamque denigrarunt a fumo; ita ut speciosissima illa musiva historia non ultra appareat: solaque manserit historia Deiparæ in sublimi posita, & ea quæ repræsentat, *Ave gratia plena.* Porro custos sacri Altaris, antequam Arabes advenirent, venerandam Crucem & Imaginem Deiparæ, quæ fundandi Monasterii causa fuerat, in fontem, quem supra diximus sub sacra mensa esse, conjecit cum lampade ardente: & hæc modo congruenti superne cooperuit. Cum autem fugam capesseret, comprehensus a Barbaris, captivusque abductus, in Creta venditus est. Elapsis verò septuaginta annis, a captivitate redemtus, in Monasterium rediit, ac de more genua flexit. Post dies aliquot Nicolaum Monasterii Præfectum interrogavit de Imagine fundatrice: quo audito obstupescens ille, anceps animi erat. Demum, ut compendio dicam, præmissis precibus, & aperto fontis, qui sub sacra mensa est, ostiolo, Imaginem Deiparæ salvam, lampadem in conspectu ejus ardentem, & Crucem reperiunt, gloriam Deo rependunt, & educta illa in sacro Altari reponunt: quo loco jam visuntur pieque coluntur ab omnibus.

Interea tres optimates nobiles viri, nempe Athanasius, Nicolaus & Antonius, Hadrianopoli ad sanctum Montem accedentes, ut Monachi fierent, & proprio peculio Monasterium a fundamentis excitarent, ad eam rem sin-

χριστιανούς· καὶ κουρσεύοντές τους. καθ' ὃν καιρὸν ἐμαρτύρησαν καὶ οἱ ἅγιοι τεσσαράκοντα δύο μάρτυρες ἐν τῷ Ἀμμοείῳ· καὶ φθάσαντες ἕως καὶ εἰς τὸ ἅγιον ὄρος, ἐπάτησαν καὶ τὸ μοναστήριον τοῦτο, καὶ τὸ ἐγύμνωσαν παντελῶς, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ θείους πατέρας ἐφόνευσαν καὶ αἰχμαλώτευσαν. ἐπῆραν δὲ καὶ τὴν χρυσοπάμφυλλον σκέπην τοῦ ναοῦ· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μέσα ἧψαν φωτίαν, καὶ τὴν ἐμαύρισαν μὲ τὸν καπνόν· τόσον ὅτι πλέον ἡ ὡραιοτάτη ἐκείνη τῶν ψηφίδων ἱστορία δὲν φαίνεται. ἔμεινε δὲ μόνον ἡ ἱστορία τῆς Θεοτόκου ἐπάνωθεν, καὶ τὸ Χαῖρε κεχαριτωμένη. ὁ δὲ φύλαξ τοῦ ἱεροῦ βήματος πρὶν νὰ φθάσουν οἱ ἄραβες, παίρνοντας τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ τὴν κτητορικὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἔρριψέντα μέσα εἰς τὸ πηγάδι ὁποῦ εἴπομεν ἀνωτέρω, πῶς ἦτον ὑποκάτωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης· καὶ μίαν λαμπάδα μετ' αὐτῶν ἀναμμένην, καὶ τὰ ἐσκέπασεν ἄνωθεν ἐπιτήδεια· καὶ εὐγαίνοντας νὰ φύγῃ, τὸν ἐπίασαν οἱ βάρβαροι, καὶ τὸν ἐπῆραν αἰχμάλωτον, καὶ τὸν ἐπούλησαν εἰς τὴν Κρήτην· καὶ μετὰ ἑβδομήκοντα χρόνους, λυτρωθεὶς τῆς αἰχμαλωσίας, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἔβαλε μετάνοιαν εἰς αὐτό· μετὰ δὲ τινας ἡμέρας ἄρχισε νὰ ἐρωτᾷ τὸν τότε καθηγούμενον τοῦ μοναστηρίου Νικόλαον περὶ τῆς κτητορικῆς εἰκόνος. ὁ δὲ ὡς ἤκουσε τοιοῦτον ἐρώτημα, ἦλθεν εἰς ἀπορίαν, καὶ ἔκστασιν· τέλος πάντων διὰ νὰ συντέμω τὸν λόγον, ποιήσαντες προσευχὴν ἐφ' ὥραν ἱκανὴν, καὶ ἀνοίξαντες τὸ στόμιον τοῦ πηγαδίου τοῦ ὑπὸ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, θεωροῦσιν ὅτι ἦτον μέσα ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου σώα, καὶ ἡ λαμπὰς ἀκόμι ἀναμμένη ἔμπροσθεν ταύτης, καὶ ὁ σταυρός· καὶ ἔδωσαν δόξαν τῷ Θεῷ· καὶ εὐγάζοντές τα ἐκεῖθεν τὰ ἔστησαν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, ὅπου καὶ μέχρι τῆς σήμερον φαίνονται πανευλαβῶς ὑπὸ πάντων προσκυνούμενα καὶ τιμώμενα.

Ἐν τοσούτῳ ἐρχόμενοι τρεῖς εὐγενεῖς ἄρχοντες, Ἀθανάσιος δηλαδὴ, Νικόλαος, καὶ Ἀντώνιος εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἐντόπιοι ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολιν, ἠθέλησαν νὰ μονάσουν, καὶ νὰ ἀνεγείρουσιν ἐκ βάθρων τὸ μοναστήριον μὲ ἔξοδα ἐδικά τους· καὶ ἔβαλεν ὁ

καθεὶς των φλωρία χιλιάδας τρεῖς· Καὶ ἐλθόντες πρὸς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον τὸν ἐν τῷ Ἄθῳ τότε ὑπάρχοντα, ἐξωμολογήσαντο τὸν σκοπόν τους. ὁ δὲ ἅγιος τοὺς εἶπεν, ὅτι αὐτὰ τὰ ἄσπρα δὲν εἶναι ἀρκετὰ εἰς οἰκοδομὴν νέου μοναστηρίου· μόνον ἂν θέλετε ἀκολουθήσατέ μοι, τῶν δὲ ὑπακουσάντων, ἤγαγεν αὐτοὺς ὁ ἅγιος εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο τοῦ Βατοπεδίου· καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς τὸ κάλλος τῆς τοποθεσίας αὐτοῦ, καὶ τὴν φθορὰν ἣν ἐποίησαν εἰς αὐτὸ παραλαβόντως οἱ Σαρακηνοί· καὶ ἔδωκέν τους βουλὴν ὅτι θέλουσιν ἔχει πολλαπλάσιον ἐκ Θεοῦ τὸν μισθὸν, ἂν τοιοῦτον ἀνακαινίσωσι μοναστήριον. ἤρεσεν αὐτοῖς ἡ τοῦ ἁγίου βουλὴ, καὶ μετὰ προθυμίας ἐπιχειρίσθησαν τὸ θεῖον τοῦτο ἔργον, καὶ τὸ ἀνεκαίνισαν, ἀπαρτίζοντές το ὡς ἦτον καὶ πρότερον· οἵτινες καὶ μοναχοὶ γενόμενοι εἰς αὐτὸ, θεαρέτως πολιτευσάμενοι, ἀνεπαύσαντο ἐν Κυρίῳ· τῶν ὁποίων τὰ ἅγια λείψανα κείτονται μέσα εἰς τὸν ἔσω τῆς ἐκκλησίας νάρθηκα, καὶ ἑορτάζονται δὶς τοῦ ἔτους, τῇ τε ιζ΄. τοῦ Δεκεμβρίου, καὶ τῇ ε τῆς Πεντηκοστῆς· χάριν δὲ τοῦ θαύματος ἐκείνου τῆς εὑρέσεως δηλαδὴ τῆς σεβασμίας εἰκόνος, τελεῖται παράκλησις εἰς τὴν Θεοτόκον πᾶσαν δευτέραν τῆς ἑβδομάδος, καὶ πᾶσαν τρίτην ἡ λειτουργία. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερὸς Σάββας ὁ κτήτωρ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Χιλανταρίου ὁμοῦ μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Συμεὼν, ἔκτισαν εἰς τὸ αὐτὸ μοναστήριον τοῦ Βατοπεδίου παρεκκλήσια ἕξ. α΄. εἰς τιμὴν τοῦ Σωτῆρος. β΄. τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. γ΄. τοῦ ἁγίου Γεωργίου. δ΄. τῶν ἁγίων Θεοδώρων. ε΄ τοῦ Προδρόμου. ϛ΄. τοῦ ἁγίου Νικολάου. καὶ ἐχάρισαν εἰς αὐτὸ καὶ τὸ λεγόμενον προσφόριον μὲ τὸν τόπον τοῦ καλοῦ κάστρου, καὶ τῆς Κομητίσσης· καὶ ἔγιναν νέοι κτήτορες, καὶ ἑορτάζονται τῇ ιδ΄ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός. Ἐκαλλώπισαν δὲ τὸ αὐτὸ, καὶ οἱ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμοι Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς, καὶ Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ χρυσόβουλλα ὁποῦ ἔδωκαν εἰς αὐτό.

Τούτου ὁ ναὸς εἶναι μέγας καὶ θαυμαστός·

guli tria florenorum millia suppeditarunt. Et sanctum Athanasium, qui tunc in Atho degebat, adeuntes, suum ipsi propositum patefecerunt. Respondit ille talem asprorum summam non esse ad novum construendum Monasterium satis. Verùm si vultis, inquit, me sequimini: obtemperantes illos adducit vir sanctus in hoc Batopedii Monasterium, situs pulcritudinem ostendit, & quantam intulissent Saraceni ruinam demonstravit, suasitque, majorem ipsos a Deo mercedem consequuturos esse, si tale Monasterium restaurarent. Placuit ipsis sancti viri consilium, alacriterque divino operi manum admoventes, Monasterium renovarunt, & in pristinum statum reduxerunt. In eodemque ipsi Monachi fuerunt, peractoque secundum Dei placitum vitæ cursu, in Domino quieverunt: quorum reliquiæ in Ecclesiæ Narthece repositæ sunt: eorumque festum bis celebratur in anno; videlicet die decimâ-septimâ Decembris, & feria quinta Pentecostes. In gratiam vero miraculi, sive inventionis venerandæ Imaginis, in qualibet feria secunda hebdomadis fit Processio in honorem Deiparæ, & in qualibet feria tertia Liturgia celebratur. Verum etiam S. Sabbas qui cum Patre suo Symeone Monasterium Chilantarii fundavit, in hoc ipso Monasterio Batopedii sex sacella struxit; primum in honorem Salvatoris; secundum, SS. Anargyrorum; tertium, S. Georgii; quartum utriusque Sancti Theodori; quintum Præcursoris; sextum S. Nicolai; ipsique dono dederunt Prosphorium, locum pulcri Castri, & Comitissæ: ideo ut novi fundatores habentur, eorumque festum celebratur die decimâ-quartâ Januarii. Ornamenta item ipsi contulerunt præclari Imperatores Manuel Comnenus & Andronicus Palæologus, ut ex Chrysobullis ipsi datis ostenditur.

Hujus Templum peramplum & ad-

mirandum eſt : habetque quatuor columnas eximias magnaſque porphyritis colore, quæ in Crucis formam Eccleſiæ tholum ſuſtentant : & ſupra duas columnas, quà Ciborium reſpiciunt, eſt Annuntiatio Deiparæ muſivo, id eſt calculis aureis, expreſſa, Ciborium vero ejus columnis ac ſpecioſiſſimis marmoribus ornatur. Ad hæc vero aliud eſt Ciborium ligneum inimitabili arte undique deauratum. Pavimentum totum eſt marmoribus & porphyrite concinne eleganterque ſtratum : res ſane viſu mirabilis.

In medio altari eſt arca perelegans, in qua habetur zona Deiparæ, quæ pretioſas palas habet, margaritas item & gemmas, nigro *velluto* (*velours*) aſſutas.

Item Caput Joannis Chryſoſtomi integrum & ſalvum.

Caput Sancti Gregorii Theologi.

Erat ibidem olim Caput S. Andreæ Cretenſis : ſed Patres a multis jam annis ipſum quaſi cimelium pretioſum obtulerunt piiſſimo & magno totius Ruſſiæ Imperatori.

Pes S. Apoſtoli Bartholomæi.

Reliquiæ S. Theodori Tyronis.

Pars S. Panteleemonis, ſive Eleemoſynarii.

Particula magna ex pretioſo ligno vivificæ Crucis.

Partes quædam arundinis & ſpongiæ.

S. Paraſceves Romanæ pes cum toto calceo.

Reliquiæ S. Martyris Ceryci.

Unguentum pretioſum ſancti & magni Martyris Demetrii; & alia multa. Item manus S. Marinæ, quæ ad hanc uſque diem miraculis fulget, dæmones ejicit, curatque omnem infirmitatem. Quodque præſtantiſſimum omnium ac mirabiliſſimum eſt, poculum ex jaſpide, ſplendidis ſpecioſiſque coloribus diſtinctum, cum autem ibi bene-

καὶ ἔχει κιόνια τέσσαρα πολλὺ ἐξαίρετα καὶ μεγάλα πορφυρόχροα, ἀῤῥοντα τὸν θόλον τῆς ἐκκλησίας σταυροειδῶς· καὶ ἐπάνω εἰς τὰ δύο κιόνια ὁποῦ εἶναι πρὸς τὸ τέμπλον εἶναι ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου ἱστορισμένος διὰ μουσίου, ἤτοι διὰ ψηφίδων χρυσῶν. Εἶναι τὸ τέμπλον του μὲ κολώναις καὶ μάρμαρα πολλὺ ὡραῖα· καὶ ἔξωθεν τούτων ἕτερον ξύλινον πανταχόθεν περικεχρυσωμένον μὲ τέχνην ἀμίμητον. Τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ εἶναι ὅλον μὲ μάρμαρα λαμπρὰ καὶ πορφυρᾶ κατεστρωμένον εὐαρμόστως εἰς κάλλος, καὶ θαῦμα τῶν θεωμένων.

Εὑρίσκεται μέσα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα κιβώτιον εὔμορφον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι. Ἡ ἁγία ζώνη τῆς Θεοτόκου, ἥτις ἔχει ἐγκόλπια πολύτιμα καὶ μαργαριτάρια, καὶ ἀκριβὰ λιθαράκια ἐπάνω εἰς μαῦρον βελοῦδον.

Ἡ κάρα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου σῶα καὶ ὁλόκληρος.

Ἡ κάρα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου.

Ἦτον καὶ ἡ κάρα τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, πλὴν οἱ πατέρες τοῦ μοναστηρίου τούτου ἀπὸ χρόνοις πολλοὺς τὴν ἐπρόσφεραν ὡς κειμήλιον πολύτιμον τῷ εὐσεβεστάτῳ πάσης Ῥωσίας μεγάλῳ Βασιλεῖ.

Τὸ ποδάριον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Βαρθολομαίου.

Λείψανον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος.

Τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος μέρος.

Τίμιον ξύλον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου μας μέρος πολύ.

Ἀπὸ τὸν κάλαμον καὶ τὸν σπόγγον μέρη τινά.

Τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ῥωμαίας τὸ ποδάρι μὲ ὅλον τὸ καλλίγιον.

Λείψανον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Κηρύκου.

Μῦρον τίμιον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου. Καὶ ἕτερα πλεῖστα· καὶ τὸ θαυματουργὸν χέρι τῆς ἁγίας Μαρίνης, τὸ ὁποῖον φανερὰ καὶ ἕως τὴν σήμερον θαυματουργεῖ· διώκει δαίμονας, καὶ θεραπεύει πᾶσαν ἀσθένειαν. Καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι περισσότερον ἀπὸ ὅλα καὶ θέας καὶ θαύματος ἄξιον, εἶναι τὸ ποτήριον τὸ ὑάσπινον, τὸ ὁποῖον εἰς τοὺς ὁρῶντας δείχνει διάφορα

χρώματα

χρώματα λαμπρὰ καὶ ὡραῖα· ὁ δὲ ἁγιασμὸς ὅπου χύνη εἰς αὐτὸ, ἰατρεύει κάθε εἶδος ἀρρωστίας, εἰς τοὺς μετὰ πίστεως δεχομένους, καὶ πίνοντας, καὶ ῥαντιζομένους εὐλαβῶς ἀπ' αὐτό. Εὑρίσκονται δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ λείψανα πολύτιμα διαφόρων ἁγίων, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς ζητοῦντες τὴν συντομίαν, δὲν τὰ ἐγράψαμεν ὅλα.

Εἶναι δὲ καὶ φιάλη θαυμαστὴ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ μὲ κουβούκλιον ἐπάνωθεν, διπλοῦν ἔξωθέν τε καὶ ἔσωθεν μὲ κιόνια μαρμαρένια ἐπάνω δὲ εἰς τὰ κεφαλοκόλωνα εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων καὶ κτητόρων τοῦ μοναστηρίου ἐγγεγλυμμένα· Ἰωάσαφ δηλαδὴ καὶ Ματθαίου τῶν Καντακουζηνῶν, καὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. Ἔμπροσθεν δὲ τῆς φιάλης εἶναι τὸ περιβόητον τραπεζαρεῖον σταυροθολικὸν, ὡς καὶ τὸ τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· καὶ ἔχει μαρμαρένια τραπέζια διὰ τοὺς πατέρας τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι τέσσαρα· καὶ τὴν ἡγουμενικὴν τράπεζαν ἐξαιρέτως· πάντα θεωρίας καὶ θαύματος ἄξια. Τὸ καμπαναρεῖον ἔχει σκαλία τριακονταπέντε ἕως τὸ πάτωμα· καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἐπάνω ἔχει ἄλλα πατώματα πέντε· τὸ δὲ καθὲν πάτωμα ἔχει σκαλία ὀκτώ.

Ἔσω δὲ εἰς τὸ ἅγιον βῆμα ἵσταται καὶ ἡ θαυματουργὸς καὶ πολύτιμος εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡ ὁποία ἐστάθη χρόνους ἑβδομήκοντα μέσα εἰς τὸ πηγάδι τοῦ ἁγίου βήματος, μὲ τὴν λαμπάδα ἔμπροσθέν της διαπαντὸς ἀπλωμένην, ὡς εἴρηται· καὶ εἰς τόσους χρόνους οὔτε ἡ εἰκὼν διεφθάρη, οὔτε ἡ λαμπὰς ἐσβέσθη τοσυνόλον. Τὸ δὲ πηγάδιον εἶναι ὑποκάτωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης. Εἶναι δὲ ἡ εἰκὼν μὲ μίγματα εὐωδῶν συνθεμένη, ἡ ὁποία καὶ ἵσταται ὄπισθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ἐπάνωθεν τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου μὲ τὴν ἰδίαν ἐκείνην λαμπάδα ἐνώπιόν της. Ἐκεῖ εἶναι καὶ τὰ δύο εἰκονίσματα τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, διὰ τὰ ὁποῖα λέγει ὁ χρονογράφος πῶς νὰ τὰ ὠνόμασε νινία· καὶ εἶναι ἐκεῖνα τὰ ἴδια. κρέμονται δὲ ἐπάνωθεν τοῦ ἡγουμενικοῦ στασιδίου.

Εὑρίσκεται ἐκεῖ καὶ ἕνας σταυρὸς ἐγκοσμημένος μὲ λίθους καὶ μαργάρους τιμίους. Καὶ

dictio facta fuerit, morbis cujuſvis generis medetur; eorum videlicet qui ex illo cum fide deguſtaverint ac biberint, vel qui ejuſmodi aqua aſperſi fuerint. Iſtic item habentur aliæ pretioſiſſimæ Reliquiæ variorum Sanctorum, quas compendii cauſa non recenſebimus.

Ante Templum eſt phiala admirabilis cum fornicula ſupra duplici, exteriore ſcilicet & interiore, cum columnis marmoreis, in quarum capitellis inſculpta ſunt nomina Imperatorum, hujuſce Monaſterii * fundatorū; nempe Joaſaph & Matthæi Cantacuzenorum, & Manuelis Comneni. Ante phialam eſt inſigne illud Refectorium, cujus tholus in crucis formam concinnatus eſt, quemadmodum & in Refectorio Lauræ S. Athanaſii. Habetque ad uſum Patrum marmoreas menſas numero viginti-quatuor, præter Hegumeni menſam ſeorſim poſitam: omnia ſane ſpectaculo digna. Turris campanaria, uſque ad primum tabulatum habet gradus 35. ſuperius autem habentur tabulata quinque, ad quorum ſingula octo gradibus aſcenditur.

*Id eſt, Benefactorum.

In ſacro Altari ſtat mirabilis illa & pretioſa ſanctiſſimæ Deiparæ imago, quæ annis ſeptuaginta fuit in fonte ſub Altari, cum lampade in ejus conſpectu ſemper ardente, ut ſupra dictum eſt. Et tot annorum ſpatio nec imago corrupta eſt, nec lampas ullatenus exſtincta: fons vero eſt ſub ſancta menſa. Imago autem ex mixtura aromatum ſuaveolentium confecta eſt: ſtatque pone ſacram menſam ſupra ſacrum Thronum, lampadem illam in conſpectu habens. Illic ſunt duæ Imagines Imperatricis Theodoræ: narratque Chronographus quopacto Ninia ſive Puppæ appellatæ ſint: & ſane hæ ipſæ ſunt, ac ſupra Hegumeni ſedem ſuſpenſæ viſuntur.

Exſtat ibi Crux margaritis & lapillis pretioſis ornata, Roſariumque ſucci-

neum admirandum. Refectorium Patrum ſic e regione Eccleſiæ poſitum eſt, ut a menſa Hegumeni per magnum Templi oſtium ſacra Altaris menſa videatur. Ex laudabili vero conſuetudine SS. Patres, a menſa excedentes, in Eccleſiam præcedentibus cereis recto ordine procedunt, & illic gratias agunt, Abſolutionemque dicunt pro omnibus Chriſtianis, quotquot bona contulerunt & conferunt Monaſterio, & Patribus aſceticam vitam illic agentibus. Supra Narthecis portam eſt Dominus Chriſtus muſivo opere depictus, ſimiliterque Annunciatio Deiparæ. In muro Narthecis muſivo item opere delineati habentur Imperatores quidam hujuſce Monaſterii benefactores. Extrinſecus autem in parvo Narthece ad lævam depicta eſt illa Deiparæ Imago, quam Diaconus quidam in cellerarium iratus, quod ſibi vinum non daret ad potandum, in genam dexteram proxime oculum gladio percuſſit inſanus; unde, ô res mira! ſanguis multus emanavit: quam Imaginem exinde, jugulatam vocaverunt. In conſpectu autem ejus lampas ardet aſſidue ad hunc uſque diem. Sanguis effuſus adhuc in vulnere conſpicitur. Porro miſer ille Diaconus ſubito cæcus effectus eſt; ac deinde parata in conſpectu Imaginis ſedecula, cum timore ac tremore uſque ad finem vitæ ibi jugiter precabatur: cui tandem miſerata Deipara viſum reſtituit, ac delictum condonavit. Manus tamen, quæ Imaginem ferire auſa fuerat, ad uſque finem arida manſit. Et hactenus eadem ipſa manus jacet in conſpectu Imaginis in teſtimonium horrendi tunc patrati miraculi, ad multorum reſipiſcentiam, ac Deiparæ gloriam.

Ambones Eccleſiæ ſpectabiles ſunt, quorum alius dextri chori habet inſculptas viginti-quatuor Deiparæ domos; alius habet opera plumaria multa cum hiſtoriis. Templi & Narthecum inte-

ἕνα κομπολόγιον ἠλέκτρινον ὑπερθαύμαστον. Τόσον δὲ εἶναι τὸ τραπεζάριον τῶν πατέρων καλ' εὔθειαν μὲ τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡγουμενικὴν τράπεζαν διὰ τῆς μεγάλης πύλης τοῦ ναοῦ φαίνεται ἡ ἁγία τράπεζα τοῦ ἱεροῦ βήματος. Ἔχουσι δὲ καὶ συνήθειαν ἐπαινετὴν οἱ ἐκεῖσε ἅγιοι πατέρες, ὅτι ἀφ' οὗ σηκωθοῦσιν ἀπὸ τὴν τράπεζαν, εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετ' εὐταξίας, προπορευομένων λαμπάδων· καὶ ἐκεῖ ποιοῦσιν εὐχαριστίαν, καὶ συγχωροῦσιν ὅλους τοὺς χριστιανοὺς ὅσοι ποτὲ ξένια ἢ ξενοῦσι τὸ ἅγιον μοναστήριον τοῦτο, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένους πατέρας· ἐπάνω δὲ εἰς τὴν πόρταν τοῦ νάρθηκος εἶναι ὁ δεσπότης Χριστὸς ζωγραφισμένος διὰ ψηφίων· καὶ ὁ εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου παραπλησίως. Εἰς δὲ τὸν τοῖχον τοῦ νάρθηκος εἶναι καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς καὶ κτήτορας τοῦ μοναστηρίου μετὰ μουσίου ζωγραφισμένοι. ἔξω δὲ εἰς τὸν μικρὸν νάρθηκα πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος εἶναι ἱστορισμένη καὶ ἐκείνη ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν ἕνας διάκονος θυμωθεὶς κατὰ τοῦ κελλαρίτου, πῶς δὲν τοῦ ἔδωσε κρασὶ διὰ νὰ πίῃ, ἐκτύπησεν ὡς ἀνόητος μὲ τὸ μαχαίριον εἰς τὸ δεξιὸν μάγουλον, πλησίον τοῦ ὀφθαλμοῦ· ὅθεν ἐξῆλθεν ὢ τοῦ θαύματος αἷμα πολύ· καὶ ἀπὸ τότε τὴν ὠνόμασαν ἐσφαγμένην· ἅπτει δὲ καὶ κανδήλιον ἀκοίμητον ἔμπροσθέν της μέχρι τῆς σήμερον. τὸ δὲ ἐκχυθὲν αἷμα φαίνεται εἰς τὸ πρόσωπον, ἐπάνω εἰς τὴν πληγὴν ἕως τῆς σήμερον. ὁ δὲ ἐλεεινὸς ἐκεῖνος διάκονος τῆς ὥρας ἔμεινε τυφλός· καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσας ἐνώπιον τῆς εἰκόνος ἐκείνης στασίδιον, ἐπροσεύχετο ἀενάως ἐκεῖ μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἕως τέλους ζωῆς του, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ εὔσπλαγχνος Θεοτόκος πάλιν ἐχάρισε τὸ φῶς τῶν ὀμματίων του, καὶ τὸ πταίσματου ἐσυγχώρησεν· ἡ χεὶρ ὅμως ἡ οὕτω τολμηρῶς πλήξασα τὴν εἰκόνα, ἔμεινεν ἕως τέλους κατάξηρος· καὶ τώρα κεῖται ἀπὸ τότε ἡ χεὶρ ἐκείνη ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος εἰς μαρτύριον τοῦ τότε γενομένου φρικτοῦ θαύματος, πρὸς σωφρονισμὸν τῶν πολλῶν, καὶ δόξαν τῆς Θεοτόκου.

Τὰ δὲ ἀναλογεῖα τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἀξιοθέατα· ὧν τὸ μὲν τοῦ δεξιοῦ χοροῦ ἔχει γλυπτοὺς τοὺς εἴκοσι τέσσαρας οἴκους τῆς Θεοτόκου· τὸ δὲ ἄλλο ἔχει πλουμία διάφορα καὶ ποικίλα μεθ' ἱστορίας. Τὸ ἔδαφος τοῦ

ναοῦ καὶ οἱ νάρθηκες ἔσω καὶ ἔξω εἶναι μετὰ λαμπρῶν καὶ στιλπνοτάτων μαρμάρων τοῦ χρώματι πορφυροῦν ἐστρωμένοι· ὁ στασίδιον τοῦ ἡγουμένου πάνυ ὡραῖον· εἰς δὲ τοὺς χοροὺς, καὶ ἔσω τοῦ βήματος κρέμονται εἰκονίσματα πλείονα τῶν ἑκατὸν ὅλα μοσκόβικα ἀργυροχρυσωμένα. Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ἐκκλησίας καθὼς εἰσέβαινομεν, εἶναι παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Νικολάου· εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν, τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Ἐκεῖ εἶναι καὶ μία εἰκὼν τῆς Θεοτόκου εἰς μίαν καμάραν ἱστορισμένη, ἡ ὁποία ἐφώνησε τῆς Βασιλίδος μὴ εἰσελθεῖν ἔνδον τοῦ θείου ναοῦ. ἡ δὲ ἱστορία αὕτη ὡς ἐν συντόμῳ εἶναι τοιαύτη.

Κατὰ τὸ ͵εωϙʹ. ἔτος ἡ βασίλισσα Πλακιδία γυνὴ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλεύοντος ἐν Ῥώμῃ, θυγάτηρ δὲ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἔθετο βουλὴν μετὰ τοῦ ἀνδρός της νὰ ἔλθῃ εἰς προσκύνησιν τοῦ παρόντος μοναστηρίου, καὶ νὰ ἴδῃ καὶ τὸν ἀδελφόν της Ἀρκάδιον ὄντα ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ δὴ ἐρχομένη ἀπὸ Ῥώμης διὰ θαλάσσης, καὶ φθάσασα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βατοπεδίου τὸν λεγόμενον Γυναικεῖον, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ πλοίου ἔξω εἰς τὸν αἰγιαλόν· οἱ δὲ πατέρες τοῦ μοναστηρίου ἐβγήκασιν εἰς προϋπάντησιν αὐτῆς· καὶ φθάνοντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, αὐτοὶ μὲν εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ τὴν μεσιακὴν πόρταν τοῦ ναοῦ τὴν μεγάλην· ἡ δὲ βασίλισσα εἴτε ἐκ Θεοῦ ὁδηγηθεῖσα, εἴτε καὶ διὰ ταπείνωσιν καὶ εὐλάβειαν, δὲν ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῆς χαλκῆς πύλης, ἀλλὰ διὰ τῆς βορεινῆς, ὅπου εἶναι πλησίον εἰς τὸ πηγάδι· καὶ ὡς ἔβαλε τοιοῦτον σκοπὸν, παρευθὺς τῆς ἦλθεν ἀοράτως φωνὴ ὅπου τῆς ἔλεγε· στάσου, καὶ μὴν ὑπάγῃς παρεμπρὸς, νὰ μὴ πάθῃς κακόν. ἡ δὲ ὡς ἤκουσε τὴν τοιαύτην φωνὴν, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ φόβου χαμαὶ, καὶ ἤρξατο κλαίειν, καὶ δέεσθαι τοῦ Θεοῦ, νὰ τῆς συγχωρήσῃ τὸ παράπτωμα τοῦτο τῆς τόλμης· ὅθεν καὶ ἀνήγειρεν ἐκεῖ ναὸν ἕτερον εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου· εἰς δὲ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὅθεν ἠκούσθηκεν ἡ φωνὴ, ἔβαλε καὶ ἱστόρησαν τὴν εἰκόνα τῆς θεομήτορος· καὶ ὥρισεν ὅτι νὰ ἀνάπτῃ ἐμπροσθέντης ἀεννάως κανδήλιον ἕν· τὸ ὁποῖον φυλάττεται καὶ ἕως τὴν σήμερον· ἐπονομάζεται δὲ ἡ εἰκὼν ἐκείνη Ζωοδόχος. ἡ δὲ βασιλὶς φθάσασα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐδιηγήθη τοῦ

rioris & exterioris pavimenta ex ſplendidis & fulgidiſſimis marmoribus, colore porphyretico, confecta ſunt. Sedes Hegumeni ſpectabili forma. In choro autem & in Altari, ſuſpenſæ viſuntur plus quam centum imagines Moſcoviticæ, omnes argenteæ deauratæ. Ad dextram Eccleſiæ partem ingredientibus, eſt ſacellum S. Nicolai; ad ſiniſtram vero S. Demetrii. Illic eſt quædam Deiparæ imago intra apſidulam depicta: quæ olim Imperatrici ne in divinum Templum ingrederetur edixit. Hiſtoriam hîc compendio narrabimus.

Anno 5890. *Chriſti* 382. Imperatrix Placidia uxor Conſtantini Romæ Imperantis, Theodoſii Imperatoris filia, conſilium cum viro ſuo habuit, ut venerandi cauſa hoc in Monaſterium proficiſceretur; utque videret fratrem ſuum Arcadium Conſtantinopoli agentem. Româ itaque mari trajiciens, cum perveniſſet ad portum Batopedii, Gynæcéum dictum, e navi exſcenſum fecit ad oram maris. Patres autem Monaſterii obviam ipſi venerunt. Cum veniſſent ad Eccleſiam, ipſi quidem per mediam & magnam Templi portam ingreſſi ſunt; Imperatrix autem, ſive Deo ducente, ſive ex humilitate atque pietate, nolebat ingredi per portam æneam, ſed per ſeptentrionalem, quæ vicinior fonti eſt. Statim vero atque tale conſilium iniit, vox inviſibilis ſic eam alloquitur, Sta, & ne ultra progredere, ſed confeſtim retrocede, ne tibi malum accidat. Illa his auditis, præ formidine humi decidit, & flere cœpit, ac Deum precari, ut ſibi culpam talis auſus condonaret. Quãobrem aliud ibi Templum in honorem S. Demetrii excitavit. In eo ipſo autem loco ubi vocem audierat fundamenta jecit, depicta vero fuit ibi Dei matris imago: præcepitque ut lampas coram illa jugiter arderet, quæ ad hunc uſque diem ſervatur. Imago illa vocatur Zoodochos, ſeu vi-

tæ ſuſceptrix. Imperatrix Conſtantinopolin profecta, miraculum Arcadio fratri renuntiavit. Qui ſtatim miſit in Monaſterium Patribus dona, & munera multa obtulit, greges animalium, alioſque reditus plurimos Monaſterio attribuit: dedit præterea pulcherrimum vicum in Peritheorio, ſimulque quartam partem maritimi lacus, & officinas quinque in Caſteli: atque in annonam mitti juſſit ab Oeconomo quotannis libras argenti quatuordecim: quod ad hunc uſque diem in veteri Codice Monaſterii deſcriptum reperitur. Is ipſe Imperator Arcadius columnam illam magnam, & præaltam mirabilemque erexit in foro Conſtantinopolitano, quod nunc vocatur Gynæcéum, in cujus circuitu ejuſdem juſſu, inſculpta ſunt geſta, bella, naumachiæ & victoriæ Patris ipſius Theodoſii.

Habet item Eccleſia lampadem multorum ellychniorum ſpectabiliſſimam in medio poſitam.

Supra Narthecem eſt Bibliotheca ditiſſima. Habetur item alia Bibliotheca in Scevophylacio ſeu ſacriſtia, multis & utiliſſimis inſtructa libris: ſub Catechumenorum loco viſitur alia Deiparæ imago miraculo inſignis in ſacello, quod vocatur Conſolationis, ſcalam conſcendentibus ad dexteram in muro depicta. Quæ aliquando, res mira! vultum convertit ad Hegumenum Monaſterii, ipſique inſidias furum declaravit, & incurſionem, quam facturi erant in Monaſterium: quod ita ſine detrimento ſervatum eſt. Et ſane Imaginis vultus hactenus ad dexteram verſus conſpicitur. Atque ad hanc uſque diem lampas, & quidem prægrandis, jugiter ardet in ejus honorem, & ad memoriam vere tremendi miraculi. Supra Narthecem magnæ Eccleſiæ ſunt Catechumena. Exinde vero ad orientem conſpicitur admirandum Altaris Ciborium, & tota Eccleſia. In turri item excelſa prope Cate-

ἀδελφοῦ αὐτῆς Ἀρκαδίου τὸ θαῦμα· ὁ δὲ παραυτὰ ἔστειλεν εἰς τὸ μοναστήριον βοήθειαν τῶν πατέρων, καὶ ἀφιερώματα διάφορα, ἐχάρισε δὲ καὶ ἀγέλας ζώων. καὶ ἄλλα πολλὰ εἰσοδήματα τῷ μοναστηρίῳ· ἔδωσεν ἀκόμι καὶ τὸ ὡραιότατον μετόχιον εἰς τὸ Περιθεώριον, ὁμοῦ καὶ τὸ τέταρτον μέρος τῆς παραθαλασσίας λίμνης· καὶ ἐργαστήρια πέντε μέσα εἰς τὸ Καστέλι· καὶ σιτηρέσιον ἐπρόσταξε νὰ ἔρχεται εἰς αὐτὸ τὸν κάθε χρόνον ἀπὸ τὸν οἰκονόμον χρυσίου λίτρας δώδεκα, καὶ ἀργυρίου λίτρας δεκαεπτά· τὸ ὁποῖον καὶ ἕως τῆς σήμερον εὑρίσκεται εἰς τὸν παλαιὸν κώδικα τοῦ μοναστηρίου σημειωμένον. αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος ἔστησε καὶ τὴν μεγάλην καὶ οὐρανομήκη κολώναν ἐκείνην τὴν ἀξιοθέατον ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν νῦν λεγόμενον γυναικεῖον φόρον· ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν τριγύρωθεν διὰ προσταγῆς του ἐγλύφησαν ὅλα τὰ κατορθώματα καὶ οἱ πόλεμοι, καὶ ναυμαχίαι, καὶ νῖκαι τοῦ πατρός του Θεοδοσίου.

Ἔχει δὲ καὶ πολυέλαιον εἰς τὸ μέσον ἡ ἐκκλησία ὡραιότατον καὶ ἀξιοθαύμαστον κατὰ πολλά.

Ἐπάνωθεν δὲ τοῦ νάρθηκος εἶναι βιβλιοθήκη πλουσιωτάτη· εὑρίσκεται δὲ καὶ ἄλλη βιβλιοθήκη ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ πολλῶν καὶ χρησιμωτάτων βιβλίων. ὑποκάτωθεν δὲ τῶν κατηχουμένων ὁρᾶται καὶ ἄλλη μία θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Θεοτόκου εἰς τὸ παρεκκλήσιον, τὸ ἐπονομαζόμενον τῆς παραμυθίας ἤγουν παρηγορίας, ἐπάνωθεν τῆς σκάλας, ἀναβαίνοντας δεξιά, εἰς τὸν τοῖχον ἱστορισμένη· ἡ ὁποία μίαν φορὰν ἔστρεψεν ὢ τοῦ θαύματος τὸ πρόσωπόν της πρὸς τὸν ἡγούμενον τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοῦ ἐφανέρωσε τὴν ἐπιβουλὴν τῶν ληστῶν, καὶ καταδρομὴν τῶν κλεπτῶν ὁποῦ ἔμελλαν νὰ κάμουσιν εἰς τὸ μοναστήριον· καὶ οὕτως ἐφυλάχθη ἀνεπηρέαστον· φαίνεται δὲ καὶ ἕως τῆς σήμερον ἔτζι γυρισμένον τὸ πρόσωπον τῆς εἰκόνος ἐκείνης πρὸς τὰ δεξιά. καὶ ἔμπροσθέν της ἅπτει κανδήλιον ἀκοίμητον ἀεννάως, καὶ λαμπὰς μεγάλη πρὸς τιμὴν μὲν τῆς εἰκόνος, μνήμην δὲ τοῦ τοιούτου φρικώδους ὡς ἀληθῶς θαύματος. ἐπάνωθεν δὲ τοῦ νάρθηκος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἶναι καὶ κατηχούμενα· καὶ ἀπ' αὐτὰ πρὸς ἀνατολὰς φαίνεται τὸ πολυθαύμαστον τέμπλον τοῦ βήματος

καὶ

καὶ ὅλος ἁπλῶς ὁ ναός. Ἔχει καὶ ὡρολόγιον μέγα ἐγγὺς τῶν κατηχουμένων ἐπὶ πύργου ὑψηλοῦ· πλησίον δὲ τοῦ ὡρολογίου ἀραδικῶς εἶναι παρεκκλήσια τέσσαρα.

Ἔχει δὲ τοῦτο τὸ μοναστήριον πύργους, ὑψηλοὺς πέντε· καὶ ἄλλους μικροτέρους τέσσαρας· καὶ λουμπάρδας μεγάλας καὶ θαυμαστάς· καὶ μάλιστα μίαν ὑπὲρ τὰς ἄλλας κομματιαστὴν τεχνικώτατα ἡρμοσμένην μὲ βίδαις· ἔχει καὶ λουτρὸν ἐν αὐτῷ χρήσιμον διὰ τοὺς ἀσθενεῖς· καὶ κελλία πολλὰ ἐν τάξει θαυμαστὰ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν θελόντων μονάσαι ἐν αὐτῷ καὶ διαβιῶσαι μετὰ ἡσυχίας· καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μοναστηρίου εὔμορφα καὶ ἐξαίσια· ἤγουν νοσοκομεῖον, ῥαπτάρειον, ἐλαιοτριβεῖον, καὶ τὰ ἄλλα καθὼς καὶ τὰ τῆς μεγάλης Λαύρας.

Καὶ ἡ τοποθεσία τοῦ μοναστηρίου εἶναι πολλὰ θαυμάσιος, στολισμένη πανταχόθεν μὲ εὔμορφα καὶ κάρπιμα δένδρα, καὶ μὲ νεραντζίαις καὶ κυπαρίσσια· μὲ περιβόλια εὔμορφα· Καὶ εἰς μὲν τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ μοναστηρίου εἶναι ὁ ἀρσανᾶς, εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν εἶναι τὸ κοιμητήριον τῶν πατέρων· πλησίον δὲ τῆς μεγάλης πόρτας τοῦ μοναστηρίου εἶναι μία κολυμβήθρα εὐρύχωρος καὶ βαθεῖα, καὶ κάτωθεν ταύτης, μύλος· ὅστις καὶ δουλεύει μὲ τὸ συναθροϊζόμενον εἰς αὐτὴν ὕδωρ· Ἔχει δὲ παρεκκλήσια ἔξω καὶ ἔσω τὸν ἀριθμὸν δεκατέσσαρα· καὶ λιμένα πανθαύμαστον, καὶ εὐρύχωρον, καὶ ψαρεύουσιν ἀπ' αὐτὸν οἱ πατέρες μὲ γρίπον παντοῖα ὀψαρίων εἴδη· ἔχει καὶ ἔξωθεν εἰς διαφόρους τόπους σκήτας, κελλία, ἀσκηταρεῖα, πύργους, μύλους, ἡσυχαστήρια μὲ περιβόλια, καὶ ἀμπέλια εὐμορφότατα· τόσον δὲ εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦτο εὔμορφον, ὁποῦ δὲν δύναται ἀνθρωπίνη γλῶσσα νὰ τὸ περιγράψῃ ἀξίως· ἀλλ' ἀρκοῦσι καὶ τὰ τοσαῦτα.

Στίχοι εἰς τὴν τρωθεῖσαν κατὰ τὴν παρειὰν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἐξ ἧς ἔρρευσεν αἷμα·
Ποίημα Συνεσίου ἱεροδιακόνου.

Ἦ ῥάγε παμβασίλεια ἀλάστωρ παρθενομῆτορ
Ἔμπλεε ἀγλαΐης, ἥκετο ὀκρυόεις

chumena est horologium magnum. Proxime autem horologium sunt sacella quatuor recto ordine constructa.

Habet hoc Monasterium turres præaltas quinque: aliasque minores quatuor, & *Bombardas* prægrandes ac mirabiles, maximeque unam, cujus distinctæ partes ac sectiones per cochleas striatas inseruntur. Habet item lavacrum ægris perutile: cellulasque plurimas ordine mirabiles ad secessum eorum, qui solitarie & quiete vivere volunt. Reliqua item Monasterii loca pulcra magnaque sunt; nempe infirmitorium, officina sutoria, aliaque officina pro oleo conficiendo: & cætera quemadmodum in magna Laura.

Situs quoque Monasterii admodum spectabilis est, undique cinctus amœnis fructiferisque arboribus, malis aureis & cyparissis, cum septis speciosis. Et ad dexteram quidem Monasterii partem situm est Navale; ad sinistram vero, cœmeterium Patrum. Propter magnum Monasterii ostium est piscina lata & profunda, infra vero, Molendinum; quod per aquam piscinæ movetur & volvitur. Habet autem Monasterium intus & foris sacella quatuordecim, portum spectabilissimum & amplum: ubi Patres cum retibus omnia opsoniorum genera piscantur. Possidet item diversis in locis, scetas, cellas, asceteria, turres, molendina, Hesychasteria cum septis parietinis, & vineas amœnissimas. Tantæ demum pulcritudinis est hoc Monasterium, ut vix possit ipsum humana lingua pro merito describere. Verum hæc satis sunto.

Versus in Imaginem Dei Matris in gena sauciatam, ex qua sanguis effluxit: auctore Synesio Hierodiacono.

Siccine, o Regina omnium, Dei mater
Splendore repleta, scelestus venit furibundus,

Tuamque in genam, immortalem sane speciem,
Gladium infixit. O vere infelix & miser,
Stulte, quæ te furia movit & concitavit?
Væ tibi, a noxa & crimine progenite.

Σῷο ἐπὶ γνάθοιο τυπώματος ἀθανάτοιο
Φάσγανον, ἀτρεκέως κάμμορε δυσμορίης·
Νήπιε. τίς σε θεὰ δὴ ἐριννὺς μάστιγι βάλλε,
Φῦσαι ἀτασθαλίης ἔκγον' ἐπεσβολίης.

Iambi alii

Trimetri partim acatalecti, partim catalecti.

Mortalis iste, si quidem mentis compos fuisset,
Nequaquam gladium in imaginem vibrasset,
Ex qua niger sanguis fluxit immensus.
Sed illum statim ultio gravis sceleftissimum invasit,
Cæcumque fecit, uti par erat.
Verum infra positum & miserabiliter ejulantem,
Æstimo posse medelam consequi.

Ἕτεροι

Ἰαμβικοὶ τρίμετροι, ὧν οἱ μὲν ἀκατάληκτοι, οἱ δὲ καταληκτικοί.

Μέροψ γὰρ οὗτος εἴπερ εἶχε τὰς φρένας,
Οὐκ ἂν καθῆπτο φάσγανον κατ' εἰκόνος·
Ἐξ ἧς κελαινὸν αἷμα ῥεῦσεν ἄπλετον·
Αἰνῶς μέτελθε θέμις κάκιστον ἄφνης·
Πηρὸν δράσεν δῆλον ὡς προσῆκεν,
Φθογγάζοντα ἔνερθε λυγρὸν ἀρδίω·
Ἧς οἴομαι μιν ἴασιν ἂν λαβέσθαι.

Semiiambi.

Ex casta juvenili gena
Inviolatæ Matris
Dei, qui pater est mortalium,
Video exilientem,
Ex illa, inquam, specie, nigrum
Ineffabilemque sanguinis rivulum.
Timore corripior,
Stuporeque immenso
Repleor, ac percellor.
Verum tu, Unitas & Trinitas,
Pater cum Filio, Spiritus,
Splendor lucis sine principio,
Personarum triplex forma,
Omnium causa,
Suscipe deprecationem meam,
Intercessionibus Immaculatæ
Deiparæ castæ
Animam meam suscipe,
Laudes meas excipe,
Tu Salvator admitte,
Venisti pro mortalibus
Ut miserum eriperes
E manibus homicidæ.
Donum præbuisti ad solvendum nos
Sanguinem ex casto latere.

Ἡμιάμβια.

Κούρης παρειῆς ἁγνᾶς
Ἀκηράτοιο ματρός·
Θεοῦ πατρός τε θνατῶν,
Δέρκειν ἔπεισι θρῷσκον
Τυπώματος κελαινὸν
Ἄρρητον αἱμάτεσσι·
Τάρβος πέλον δέδοικα
Θάμβους ἀπειράτοιο,
Ἐμπίπλαμαι ἐκπλήττειν.
Ἀλλ' οὖν μονὰς καὶ τριάς,
Πάτερ μεθ' υἱοῦ πνεῦμα,
Ἀναρχόφωτος αἴγλη,
Προσωποτρισόμορφε,
Παναιτία πάντεσσι,
Δέχου λιτὰς ἐμοῖο·
Ἀρῆσιν ἀχράντοιο
Θεοῦ τεκούσας ἁγνᾶς
Ψυχὴν ἐμὰν δέξαιο·
Αἴνων ἐμοῦ ἅψαιο.
Σωτήριον σὺ δέξο·
Κατήλυθες βροτοῖσιν
Ἀλιτρὸν ἐκσαώσαι
Χειρῶν βροτοκτόνοιο,
Δῶρον παρέσχες λῦσαι
Αἷμ' ἐξ ἁγνᾶς πλευρᾶς σου.

ΕΤΕΡΟΝ

Δακτυλικὸν τετράμετρον εἰς δισύλλαβον καταληκτικόν.

Ἁδυμελὲς χαρίεσσα ἀηδοῖ,
Παρθενικὴ πολύτερπε χελιδοῖ·
Αἰγλήεσσα θέσκελε κούρη.
Ἀγλαοποίκιλον ἐρατὸν ἄνθος·
Χρυσορέεθρον πολυήρατον·
Κλῦθι ἐμοῖό γε, ἀρὰν τε δέδεξαι·

Κλῦθι, ἐμόνκεν ἄημα σαῶσαι.
Δέξαις ταῦτ' αὖ ἐφύμνια πρόφρων.
Οὐ γὰρ ἐπάξια ἄσματα μέλψα·
Ἐχρῆν μέντοιγε κρείσσονα οἶσαι.
Γουνάσομ' ἐκ δολιχῶν ζοφοέντων,

Ταρταρίων σκοτόεντος χώρου·
Κάμεγε ῥύσαις Θεομήτωρ·
Κἄξαις πρὸς ἀμύμονα χῶρον.

Ἄλλο Θεοφάνους.

Θεωριῶν ὕψωμα δογμάτων βάθος·

Ἑνωτικὸν σύνταγμα σὲ βλέπω κόρη·
Ὅρων ἀμίκτων συνδρομὴν μῖξιν ξένην·
Φανεῖσαν ἀστράψασαν εἰς πᾶσαν κτίσιν·

Ἀλλ' ὦ πανακήρατε γῆς πόλου γέρας.
Νοητὸν ὡς φέρουσα θείαις ὠλέναις

Ἥλιον, ἀνάτειλον ἀμάρυγμά μοι.
Σωτηρίας τ' ἴξευγμα κατερραγμένων.

ALIUD

Dactylicum tetrametrum in dissyllabum catalecticum.

Suavisona grata luscinia,
Virginea delectabilis hirundo,
Splendida divina Virgo,
Flos amabilis varie fulgens,
Auriflua desiderabilis,
Audi me, supplicationem meam excipe,
Audi, spiritum serva meum:
Hasce laudes lubens admitte
Non enim digna cecini cantica:
Meliora sane obtulisse oportuit.
Ad genua provolutus precor ut me a tenebrosis
Tartareis caliginosisque locis
Eruas o Dei Mater,
Et deducas ad illustrem illum locum.

Aliud Theophanis.

Speculationum celsitudo, dogmatum profunditas,
Unionis fœdus, te video, o Virgo,
Terminorum incommixtorum concursum, mixtionem stupendam
Apparentem, fulgentem per totam rerum naturam.
Sed o Immaculata orbis gloria,
Utpote quæ intelligibilem feras divinis ulnis
Solem: radium mihi oriri facito,
Salutisque splendorem erumpentem.

Περὶ τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ Χιλανταρίου.

Τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Χιλανταρίου ἔχει εἰς τὸν αἰγιαλὸν εὔμορφον ἀρσανᾶν μὲ πύργον ὑψηλὸν καὶ τεῖχος θαυμάσιον. Ἐπάνω δὲ πρὸς τὸ ὄρος εἶναι τὸ μοναστήριον, μέγα ὡς ἀληθῶς καὶ ἀξιοθέατον· οὗ ὁ ναὸς τιμᾶται εἰς ὄνομα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν εἰσοδίων ὅλος μολυβδοσκέπαστος· καὶ εἶναι ἀνοικοδόμησις δι' ἐξόδων τοῦ βασιλέως Σερβίας καὶ Ῥωμανίας Στεφάνου,

De sacro Monasterio Chilantarii.

Divinum sacrumque Monasterium Chilantarii, ad littus maris habet pulcrum Navale cum turri excelsa & murorum septo spectabili. Monasterium autem sursum in Monte positum est, vere magnum & jucundum aspectu: cujus Templum ornatur nomine sanctissimæ Deiparæ τῶν εἰσοδίων, totumque plumbo opertum est. Fundatumque fuit sumtibus Stephani Ser-

viæ & Romaniæ Regis, qui Romani Romanorum Imperatoris gener erat. Habet columnas quatuor prægrandes ex marmore albo, in Narthece item duas, in exteriore Narthece ſeu veſtibulo totidem. Pavimentum ejus ex marmore albo eſt, lapillis varii coloris diſtincto, quod ſane ſpectaculum jucundum exhibet. Eccleſiæ feneſtræ formas & imagines ſolemnitatum & Sanctorum repræſentant. Sedes chori ſunt pulcherrimæ & affabre elaboratæ; maxime autem Hegumeni ſedile, quod pulcritudine & magnificentia alia omnia cæterorum Monaſteriorum ſedilia Hegumenorum antecedit. Eccleſia ſeptem portas habet: quæ in medio ſita eſt habet æneam lampadem multis ellychniis inſtructam, opere ſpectabili. In ſacro Altari ſunt tres Cruces ligneæ argento deaurato obductæ, opus admirabile. Imagines auro & lapillis pretioſis ornantur. Habet item lampades pretioſas ex cryſtallo nativa.

Trullus Eccleſiæ unus eſt & maximus: Narthex vero duos habet trullos, exterior Narthex unum: qui procul conſpecti crucem repræſentant. Pulpita & oſtium Eccleſiæ ſubtiliſſimo artificio elaborata ſuſpiciuntur. Alia quoque ibi commemoratione digna viſuntur. Illic videas & adores venerandum lignum ſanctiſſimæ Crucis Domini & Salvatoris noſtri Chriſti.

Caput S. Eutychii Patriarchæ Conſtantinopolitani, & aliorum Sanctorum venerandas Reliquias.

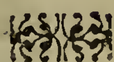
Fundatores hujus Templi præterea ſunt SS. Sabbas & Symeon pater ejus ex Servia. Cætera Monaſterii loca opulenta ſunt & pulcra. Qui autem ibi Aſceticam vitam agunt Patres, genere Servi & Bulgari ſunt, viri boni & hoſpitales.

γαμβροῦ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων Ῥωμανοῦ· Ἔχει κιόνια μαρμαρένια λευκὰ καὶ μεγάλα τέσσαρα· καὶ εἰς τὸν νάρθηκα δύο· καὶ εἰς τὸν ἀπέξω νάρθηκα ἤγουν τὸν πρόναον ἕτερα κιόνια δύο· Ἡ στρῶσις του εἶναι μετὰ μαρμάρων λευκῶν καὶ ψηφίων πολυχρωματίστων ὡραϊσμένη, τερπνὴ καὶ ἀξιοθέατος. Τὰ φωτιστικὰ τῆς ἐκκλησίας εἶναι κατασκευασμένα εἰς σχήματα καὶ εἰκόνας τῶν ἑορτῶν καὶ ἁγίων· στασίδια εἰς τοὺς χοροὺς ἔχει κάλλιστα καὶ τεχνικώτατα, καὶ μάλιστα τὸ ἡγουμενικὸν, τὸ ὁποῖον ὑπερβαίνει ὅλα τὰ τῶν ἄλλων μοναστηρίων ἡγουμενικὰ, εἰς τὴν ὡραιότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον. Ἡ ἐκκλησία ἔχει πόρταις ἑπτά· καὶ εἰς τὴν μέσην πολυέλαιον προύντζινον θαυμαστόν. εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εὑρίσκονται τρεῖς σταυροὶ ξύλινοι ἀργυροχρυσωμένοι, ἔργον ἀξιοθαύμαστον. ἡ (ſic) εἰκόνες εἶναι ἐγκοσμημέναις μετὰ χρυσίου καὶ λίθων πολυτίμων· Ἔχει κανδήλια κρυσταλένια ἀπὸ μέταλλον ἀξιόλογα.

Ὁ τροῦλλος τῆς ἐκκλησίας εἶναι ἕνας καὶ μέγιστος· ὁ δὲ νάρθηξ ἔχει δύο τρούλλους· καὶ ὁ ἔτι ἀπέξωθεν νάρθηξ ἕνα· οἱ ὁποῖοι μακρόθεν φαίνονται σταυροειδῶς· Τὰ ἀναλόγια καὶ ἡ θύρα τῆς ἐκκλησίας ἔχουσι λεπτὴν τέχνην θαυμαστήν· εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ εἰς αὐτὴν λόγου καὶ μνήμης ἄξια. Ἐκεῖ θέλεις ἰδῇ καὶ προσκυνήσῃ καὶ τίμιον ξύλον τοῦ πανάγιου σταυροῦ τοῦ δεσπότου μας καὶ σωτῆρος Χριστοῦ.

Τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Εὐτυχίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἄλλων διαφόρων ἁγίων τίμια λείψανα.

Κτήτορες τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι ἀκόμι καὶ οἱ ἅγιοι Σάββας καὶ Συμεὼν ὁ πατὴρ αὐτοῦ οἱ ἐκ Σερβίας. Τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ μοναστηρίου ὅλα πλούσια καὶ καλά· οἱ δὲ ἐνασκούμενοι ἐν αὐτῷ πατέρες εἰσὶ Σέρβοι τὸ γένος καὶ Βούλγαροι ἄνθρωποι ἀγαθοὶ καὶ φιλόξενοι.

Περὶ

Περὶ τῆς ἱερᾶς σεβασμίας καὶ Βασιλικῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων.

ΤΟ' περίφημον μοναστήριον τῶν Ἰβήρων εἶναι παλαιότατον, κτισμένον ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους βασιλεῖς τῶν ῥωμαίων· καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τὴν βασίλισσαν τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ, καὶ ἀπὸ τοὺς υἱοὺς της· ὕστερον δὲ οἰκοδομήθη λαμπρότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον ἀπὸ τὸν μεγαλεπιφανέστατον Τορνίκιον, ὅστις ἦτον τότε στρατηγός· ἐγένετο δὲ μοναχὸς ἐν αὐτῷ. Θανόντος ὅμως τοῦ Ῥωμανοῦ, καὶ χηρευσάσης τῆς βασιλίσσης μὲ παιδία ὀρφανὰ καὶ ἀνήλικα, καὶ τῆς βασιλείας κινδυνευούσης ἀπὸ τὰς ἐπιδρομάς καὶ καταδρομὰς τῶν περσῶν. ἔστειλαν ἥτε βασίλισσα καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς συγκλήτου εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. καὶ μὲ πολλαῖς παρακάλεσες τὸν ἔκαμαν στρατηγόν. αὐτὸς δὲ πηγαίνοντας εἰς τὴν Ἰβηρίαν καὶ συνάγοντας στρατεύματα περισσά, ἐκατέβη κατὰ τῶν ἀλλοφύλων βαρβάρων, καὶ πολεμοῦντας, τοὺς ἐνίκησε παντελῶς καὶ τοὺς ἐκατατρόπωσε κατὰ κράτος, ἀπὸ τοὺς ὁποίους περνοῦντας βίον πολὺν καὶ αἰχμαλωσίαν, ἐγύρισεν εἰς τὰ βασίλεια νικητὴς καὶ τροπαιοφόρος· καὶ ζητοῦντας θέλημα ἀπὸ τὴν βασιλείαν, ἦλθεν εἰς τὸ ἅγιον ὄρος δευτέραν φοράν, καὶ ἔκτισεν αὐτὸ τὸ μοναστήριον ὁποῦ φαίνεται τώρα εἰς καταφύγιον τῆς πατρίδος του τῆς Γιουρτζίας· διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται τῶν Ἰβήρων. ἔμεινε δὲ ὁ Τορνίκιος εἰς αὐτὸ μοναχός, ἕως οὗ καὶ ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ. Ἀνεκαινίσθη δὲ ὕστερον ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς καὶ αὐθέντας τῆς Ἰβηρίας πάνυ λαμπρῶς, μὲ κάστρον τριγύρωθεν δυνατὸν καὶ ὡραῖον.

Τιμᾶται ὁ ναός του εἰς ὄνομα τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου· καὶ εἶναι μέγας καὶ περίβοητος, μολυβοσκεπασμένος ὅλος, ἔχων τέσσαρας θόλους, καὶ πόρτας μεγάλας τρεῖς. Ἔχει ἔσωθεν κιόνια μέγιστα τέσσαρα εἰς τὴν μέσην, καὶ μικρότερα εἰς τὸν κάθε χορὸν ἀπὸ τρία· καὶ εἰς τὸ τέμπλον σιμὰ ἕτερα κιόνια πορφυρόχροα τέσσαρα· καὶ ὀρθομαρμάρωσιν τριγύρου ὡραιοτάτην·

De sacro, venerando & Imperatorio Monasterio Iberorum.

CElebre Monasterium Iberorum, est antiquissimum, fundatum ab Orthodoxis Imperatoribus Romanorum. Et primum quidem ab Imperatrice Romani Imperatoris uxore, & a filiis ejus. Deinde vero splendidiùs & magnificentiùs structum est ab illustrissimo Tornicio, qui tunc Dux exercitus erat, & ibi Monachus effectus est. Defuncto itaque Romano, & Imperatrice vidua relicta cum filiis orphanis & tenellis, cum Imperium a Persarum incursionibus periclitaretur, Imperatrix & Senatûs principes miserunt ad Monasterium, ipsumque Constantinopolim deduxerunt: multisque precibus atque suasionibus devictum, Ducem exercitus constituerunt. Ipse vero in Iberiam profectus, cum exercitum magnum collegisset, Barbaris obviam ivit, & commisso prælio, devicit ipsos: & in fugam convertit, magnamque prædam cum captivis agens, ad Regiam victor & triumphans rediit. Petitaque ab Imperatrice venia, ad sacrum Montem secundo rediit, & hoc ipsum Monasterium, ubi nunc visitur, ad refugium patriæ suæ Georgiæ construxit. Ideoque vocatur Iberorum. Mansit autem Tornicius ibi Monachus, donec quiesceret in Domino. Renovatum deinde magnifice fuit a Regibus & Principibus Iberiæ, cum valido & pulcro muro in circuitu.

Templum nomine Dormitionis Deiparæ insignitur, estque magnum ac conspicuum, totum plumbo tectum, habens quatuor tholos, & portas magnas tres. Habet intus in media Ecclesia quatuor maximas columnas, ac in Choro utroque tres minores, & in Ciborio proxime sito quatuor alias columnas porphyreticas, & crustationem in

circuitu splendidissimam, & supra illam aulæa in muro opere plumario, superius verò picturam perjucundam. In fenestris vitreæ tabellæ multæ prægrandes sunt. Lampas istic habetur spectabilis multorum luminum. Pulpita, postica, sedes Hegumeni, tessellis ossseis & ex ligno sentephii ornata sunt. Supra sacram mensam est Coronis insculpta ac deaurata.

Ecclesia variis magnisque tabulis marmoreis sternitur. Cujus latitudo sexaginta pedum est, habetque portas majores & minores duodecim, & Nartheces duos, vestibulumque cum columnis marmoreis duodecim.

Illic videbis & veneraberis multas variasque Reliquias, & inter illas partem S. Georgii Martyris.

S. Joannis Chrysostomi.

SS. Anargyrorum.

Pedem S. Macrinæ integrum.

S. primi Martyris & Archidiaconi Stephani partem.

S. Cypriani pedem incorruptum.

S. Regis Amasiæ.

Unguentum S. Demetrii.

S. Apostoli Petri.

Sancti Panteleemonis partem.

Pedem S. Michaëlis Synnadensis.

Partes quasdam S. Athanasii magni.

S. Apostoli Lucæ.

S. Apostoli Bartholomæi.

S. & magni Martyris Hermolai.

S. Martyris Mercurii.

S. Joannis *jejunatoris* Patriarchæ Constantinopolitani.

S. Stephani junioris.

Sancti Hypatii.

SS. Quadraginta Martyrum.

S. Agathangeli.

SS. Quinque Martyrum.

S. Eustathii.

S. utriusque Theodori, Stratelati scilicet & Tyronis.

S. & justi Lazari.

S. Nestoris.

S. Anastasiæ.

καὶ ἐπάνωθεν ταύτης τζινία εἰς τὸ τεῖχον ὡραιοπλούμιστα· καὶ ἔτι ἐπάνωθεν τούτων ἱστορίαν πολύμορφον. καὶ ὑαλία εἰς τὰ φωτιστικὰ πολλὰ ἐξαίσια, καὶ πολυέλαιον μέγαν καὶ ὑπερθαύμαστον ἀναλόγια, παράθυρα, στασίδιον ἡγουμενικὸν, ὅλα μὲ κόκκαλα καὶ σεντέφια καρφωμένα. Μέσα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα ἔχει κουβούκλιον ἐπάνωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης γλυπτὸν καὶ περικεχρυσωμένον.

Ἡ ἐκκλησία εἶναι στρωμένη μὲ διάφορα λαμπρὰ καὶ πολυθαύμαστα μάρμαρα· τὸ πλάτος της εἶναι ἑξῆντα ποδάρια, ἔχει πόρταις μικραῖς καὶ μεγάλαις δώδεκα, καὶ νάρθηκας δύο· καὶ πρόναον μὲ κιόνια μαρμαρένια δώδεκα.

Ἐκεῖ θέλεις ἰδῆ καὶ προσκυνήσῃ πολλὰ καὶ διάφορα λείψανα, ἐξ ὧν καὶ ταῦτα.

Τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ μάρτυρος μέρος.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου χρυσοστόμου.

Τῶν ἁγίων ἀναργύρων.

Τὸ ποδάριον τῆς ἁγίας Μακρίνης σῶον.

Τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου μέρος.

Τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ τὸ ποδάριον σῶον.

Τοῦ ἁγίου Βασιλέως Ἀμασίας.

Μῦρον τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου.

Τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος μέρος.

Τὸ ποδάριον τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ συνάδων.

Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου μέρη.

Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Λουκᾶ.

Τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Βαρθολομαίου.

Τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ἑρμολάου.

Τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μερκουρίου.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Νηστευτοῦ.

Τοῦ ἁγίου Στεφάνου τοῦ νέου.

Τοῦ ἁγίου Ὑπατίου.

Τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων.

Τοῦ ἁγίου Ἀγαθαγγέλου.

Τῶν ἁγίων πέντε μαρτύρων.

Τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου.

Τῶν ἁγίων Θεοδώρων τοῦ στρατηλάτου καὶ τοῦ τύρωνος.

Τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Λαζάρου.

Τοῦ ἁγίου Νέστορος.

Τῆς ἁγίας Ἀναστασίας.

Τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Πέρσου.

Τὴν κάραν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Φωτίου. καὶ ἄλλα διάφορα τίμια λείψανα.

Δεξιὰ καθὼς εἰσεβαίνεις εἰς τὸ μοναστήριον εἶναι παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ ἀριστερὰ τῶν Ταξιαρχῶν.

Εἶναι καὶ ναὸς ἕτερος παλαιὸς τοῦ Προδρόμου ἔσω τοῦ μοναστηρίου διώροφος. Καὶ ἕτερος ναὸς τῆς Παναγίας μολυβοσκέπαστος κτισμένος ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατον αὐθέντην τῆς Ἰβηρίας Ἀσωτάν. Εἰς αὐτὸν εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ὁποῦ καλεῖται τῆς πορταΐτισσας· ἥτις ἦλθε διὰ θαλάσσης ἀφ' ἑαυτοῦ της εἰς τὸν καιρὸν τῆς εἰκονομαχίας. Εἶναι δὲ κανδήλια ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας εἰκόνος ἐκείνης ἀργυρᾶ δεκατέσσαρα ἀκοίμητα· Ἔστι καὶ ἱερομόναχος εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος προσμονάριος ἐκεῖ διὰ παντὸς εὑρισκόμενος, καὶ ὑπηρετῶν τὸν ναόν· ὅστις καὶ ψάλλει καθημερούσιον ἀκολουθίαν εἰς αὐτὸν καὶ παράκλησιν. Εἶναι δὲ ἡ εἰκὼν ὅλη ἐγκοσμημένη μετὰ χρυσίου καὶ λίθων τιμίων. Ἐπάνωθέν της ἔχει κουβούκλιον εὔμορφον, καὶ τριγύρω της κρέμονται κανδήλια ὀγδοήκοντα ἀργυρᾶ· καὶ ὑποκατωθέν της εἰς τὸ ποδάριν ἔχει διάφορα ἀφιερώματα πολύτιμα, εἰκονίσματα μικρὰ καὶ ἐγκόλπια ἀργυροχρυσωμένα. Ἡ εἰκὼν πολλὰ θαυματουργός· ἔχει δὲ καὶ σημεῖον τῆς μαχαιρίας εἰς τὸν λαιμόν, ὅθεν ἔρρευσεν ὢ τοῦ θαύματος αἷμα πολύ, καὶ φαίνεται μέχρι τῆς σήμερον.

Εἶναι δὲ ὁ ναὸς ὅλος λιθόστρωτος μὲ μάρμαρα λαμπρὰ καὶ πορφυρᾶ· καὶ ἔχει τριγύρωθεν κιόνια μαρμαρένια πανθαύμαστα· καὶ στέκεται ἐπάνω εἰς τέσσαρας κολώνας, ἱστορισμένος ὅλος ἀπὸ ἄριστον ζωγράφον μὲ ἔξοδα τοῦ ἐκλαμπροτάτου αὐθέντου τῆς Οὐγγροβλαχίας κυρίου Ἰωάννου Σερβάνου Βοεβόνδα τοῦ Καντακουζηνοῦ.

Ἔχει τὸ μοναστήριον καὶ ἄλλα παρεκκλήσια δεκαέξ, καὶ βιβλιοθήκας εἰς τρεῖς τόπους πλουσιοπαρόχους, μὲ πολλὰ ἀκριβὰ καὶ ὠφέλιμα βιβλία παλαιά τε καὶ νέα· χρυσόβουλλα πολλῶν Βασιλέων, Πατριαρχῶν καὶ Αὐθεντῶν ὡραιότατα. Ἔχει πύργους ὑψηλοὺς καὶ δυνατοὺς καὶ κελλία πολλά, καὶ ἄλλα διάφορα κτίσματα

S. Jacobi Perſæ.

Caput S. Martyris Photii, & alias multas Reliquias.

Ad dexteram ingredienti in Monaſterium eſt ſacellum S. Nicolai, & ad ſiniſtram, Principum exercitus, ſive Archangelorum.

Eſt & aliud intra Monaſterium, vetus Templum Præcurſoris duplicis Tabulati. Aliud item ſanctiſſimæ Virginis plumbo tectum, fundatum ab Iberiæ Principe Aſota. Ibi eſt imago Deiparæ, quæ vocatur Portætiſſæ : quæ Iconomachorum tempore ſuopte motu per mare iſtuc profecta eſt. Ante ſanctam illam Imaginem ſunt lampades argenteæ quatuordecim jugiter ardentes. Eſt ibidem Hieromonachus pius & probus manſionarius, qui ſemper adeſt & Templo miniſtrat, ibique officium quotidianum & benedictionem pſallit. Eſt autem Imago auro & lapidibus pretioſis exornata, quæ ſupra ſe habet tectorium perpulcrum, & in circuitu ejus ſuſpenſæ habentur octoginta lampades argenteæ, & ſub pedibus dona multa, nempe Imagines & thecæ argenteæ deauratæ. Imago miraculis inſignitur : fert autem in gutture ſignum infixi gladii, unde, ô prodigium! ſanguis multus effluxit, & hactenus conſpicitur.

Eſt totum Templum ſtratum marmoribus & porphyrite, habetque circum columnas marmoreas ſpectabiles. Stat vero ſupra columnas quatuor, totumque depictum eſt a perito pictore, ſumtibus ſplendidiſſimi Authentæ Ungaro-Vlachiæ Domini Joanni Serbani Vœvodæ Cantacuzeni.

Habet item Monaſterium alia ſacella ſexdecim, Bibliothecas in tribus locis opulentiſſimas libris multis veteribus & novis inſtructas, & Chryſobulla multorum Imperatorum, Patriarcharum & Authentarum ſpectabiliſſima. Habet præterea turres præaltas & firmiter ſtructas, cellas multas ;

aliaque varia ædificia inſignia, Navale item in littore maris magnum & ſpectabile cum turri celſiſſima, quæ ſexaginta gradus habet uſque ad ſupremum tabulatum, ſacellum in medio, cellaria, ac cætera neceſſaria, tormenta bellica in circuitu & bombardas. Circa Monaſterium ſunt horti amœni, aureæ mali & vineæ. Infra Monaſterium eſt portus Clementis.

Extra Monaſterium ſeorſim, modico interpoſito ſpatio, ſunt Patribus cellæ cum Eccleſia, quò mittuntur leproſi: ibique curantur diligentiſſime, annonamque & neceſſaria omnia abundanter accipiunt. Habentur item alia domicilia variis in locis pulcre exædificata. Refectorium Monaſterii ſpectabile eſt, inſtructum ex utraque parte menſis marmoreis albis pretioſis. Ante Refectorium in atrio eſt Phiala ſanctificationis, ſive ablutionis, perjucunda aſpectu, cum fornice pulcro decem columnis marmoreis fulto. Denique totum Monaſterium, quod ad ſpeciem & ordinem, pulcrum & magnificum eſt.

ἀξιόλογα· καὶ ἀρσενὰν εἰς τὸ καταιγιαλον μέγαν καὶ θαυμαστὸν μὲ πύργον ὑψηλότατον, ἐξῶντα σκαλοπάτια ἔχει ἕως τὸ πάτωμα τὸ ἐπάνω, καὶ παρακλήσιον μέσα, καὶ κάβιαις, καὶ ὅλα τὰ χρειώδη· καὶ πολεμίστραις γύρωθεν καὶ λουμπάρδαις. Πέριξ δὲ τοῦ μοναστηρίου εἶναι περιβόλια εὔμορφα καὶ νεραντζῶνες, καὶ ἀμπελῶνες. κάτωθεν δὲ τοῦ μοναστηρίου εἶναι ὁ λιμένας τοῦ Κλήμεντος.

Ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήριον παράμερα ὀλίγον διάστημα ἔχουσιν οἱ πατέρες κελλία καὶ ἐκκλησίαν, καὶ ἐκεῖ βάζουσι τοὺς λωβιασμένους, καὶ τοὺς ἐπιμελοῦνται μὲ πολλὴν φιλοπτωχείαν καὶ ἔλεος· ἔχοντες τὴν ἐπίσκεψιν τους εἰς ὅλα τὰ χρειαζόμενα πλουσιοπαρόχως. ἔχει καὶ ἄλλα κατοικητήρια καὶ ἡσυχαστήρια εὔμορφα εἰς διαφόρους τόπους. Ἡ δὲ τράπεζα τοῦ μοναστηρίου θαυμάσιος, ἔχουσα διάφορα τραπέζια μαρμαρένια λευκὰ ἀπὸ τὸ ἕνα καὶ ἄλλο μέρος πολλῆς τιμῆς ἄξια. Ἔμπροσθεν δὲ τῆς τραπέζης ἐν τῇ αὐλῇ εἶναι ἡ φιάλη τοῦ ἁγιασμοῦ πολλὰ εὔμορφη, καὶ ἀξιοθέατος, μὲ κουβούκλιον ὡραῖον ἐπάνω εἰς δέκα στύλους μαρμαρένιους· καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ μοναστηρίου τούτου ὡραιότης καὶ τάξις ἀξιεπαίνετος εἰς ὅλα καὶ ὑπερθαύμαστος.

De venerando & Imperatorio Monaſterio Dionyſii.

Conſpicuum S. Dionyſii Monaſterium excitavit præclarus Trapezuntis Imperator Alexius Comnenus anno Chriſti 1380. hortatu S. Dionyſii, qui frater minor erat Theodoſii tunc Archiepiſcopi Trapezuntini. Hic S. Dionyſius oriundus erat ex finibus Caſtoriæ, e vico Coruſſi, atque a ſæculo ſecedens, vitam Aſceticam egit, quo loco ſacrum Monaſterium jam ſtructum eſt. Et cum per divinam revelationem ſingulis noctibus lumen appareret & inſtar magnæ facis effulgeret in loco, deductus, per mare Nigrum, Trapezuntem navi appulit, & cum rogatu fratris ſui tunc Trape-

Περὶ τῆς Σεβασμίας καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ Διονυσίου.

ΤΗν περικαλλῆ τοῦ ἁγίου Διονυσίου μονὴν, ἔκτισεν ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς Τραπεζοῦντος Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἐπὶ ἔτους Χριστοῦ ατπ΄. διὰ παρακλήσεως τοῦ ἁγίου Διονυσίου, ὅστις ἦν ἀδελφὸς μικρότερος τοῦ τηνικαῦτα τῆς Τραπεζοῦντος ἀρχιερατεύοντος Θεοδοσίου· οὗτος ὁ ἅγιος Διονύσιος ἦτον ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς Καστορίας, ἐκ χώρας Κορυσσοῦ· καὶ ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου ἀσκήτευεν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον ὅπου εὑρίσκεται τὴν σήμερον τὸ ἱερὸν μοναστήριον ᾠκοδομημένον· καὶ διὰ θείας ἀποκαλύψεως καθ' ἑκάστην νύκτα φωτὸς ἐπιφαινομένου ὑπεραστράπτοντος ἐν τῷ τόπῳ ὥσπερ λαμπάδος μεγάλης, ὁδηγηθεὶς, καὶ πλεύσας διὰ τῆς μαύρης θαλάσσης εἰς Τραπεζοῦντα

Τραπεζοῦντα καὶ τυχὼν τοῦ αἰτήματος ἀπὸ τὸν βασιλέα διὰ μεσιτείας τοῦ ἀδελφοῦ του δηλονότι τοῦ τότε Τραπεζοῦντος, καὶ γραφεὶς εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ᾠκοδόμησεν ἐν ἐκείνῳ τῷ θεοδείκτῳ τόπῳ θεῖον καὶ ἱερὸν ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· δι' ἐξόδων τοῦ ἄνωθεν βασιλέως, οὗ καὶ τὸ πάντιμον χρυσόβουλλον εὑρίσκεται ἐκεῖ σῶόν τε καὶ ὁλόκληρον μὲ φράσιν ἑλληνικωτάτην, καὶ κατὰ πολλὰ γλυκυτάτην σημειωμένον, ὁμοῦ μὲ καὶ ἄλλα πολλῶν Βασιλέων χρυσόβουλλα, καὶ σιγιλλιώδη Πατριαρχῶν, καὶ Αὐθεντῶν διαφόρων· εὑρίσκεται δὲ εἰς αὐτὸ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἄνωθεν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ὡς ἦν ἐνδεδυμένος μετὰ βασιλικοῦ διαδήματος, λίαν ἀξιοθέατος. Εἶναι δὲ μοναστήριον τοῦτο περίβλεπτον καὶ ὡραῖον. εὑρίσκεται εἰς εὔμορφον τοποθεσίαν, ἐπάνω εἰς τὸ κατάγιαλον εἰς τόπον ὑψηλὸν καὶ μετέωρον.

Τοῦτο δὲ μοναστήριον δὲ ἐκαλλώπισεν ὕστερον ὁ μετὰ τὸν Ῥάδουλαν Βοεβόνδαν τέταρτος Αὐθέντης Οὐγγροβλαχίας Νεάγουλος Βασσαράβας Βοεβόνδας· ὅστις ἔκτισε καὶ τὸν πύργον μέγιστον εἰς τὸ ὕψος· εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄνωθεν αὐθέντου γραμμένον ἑλληνιστὶ ἐπάνω εἰς μίαν μαρμαρένιαν πλάκα. ὁ αὐτὸς ἐποίησε καὶ τὸν ὑδραγωγὸν, καὶ ἔφερεν ἔξωθεν τὸ νερὸν μέσα εἰς τὸ μοναστήριον· καὶ ἐχάρισε καὶ τὴν τιμίαν κάραν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἐν χρυσῇ θήκῃ μετὰ λίθων πολυτιμήτων κεκοσμημένην· καὶ τρίτον ἀνεκαινίσθη μετὰ ταῦτα ἀπὸ τὸν αὐθέντην τῆς Οὐγγροβλαχίας Πέτρον Βοεβόνδαν· ὅστις ἱστόρησε καὶ τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ 1580. ἔτος· ὕστερον δὲ πάλιν ἡ ἐκλαμπροτάτη Δόμνα Ῥωξάνδρα ἡ σύμβιος τοῦ μακαρίτου Ἀλεξάνδρου Βοεβόνδα, θυγάτηρ δὲ τοῦ ἀοιδίμου Πέτρου Βοεβόνδα ἔκτισε τὸ νοσοκομεῖον διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τὴν τράπεζαν, καὶ τὴν ἱστόρησε θαυμασίως ἔσω καὶ ἔξω. Ἔστι δὲ ὁ ναὸς μέγας καὶ περιφανὴς μολυβδοσκέπαστος, μὲ δύο νάρθηκας· καὶ στέκει ἐπάνω εἰς τέσσαρας στύλους μαρμαρένιους· λιθόστρωτος ὅλος μετὰ λαμπρῶν καὶ ὡραίων μαρμάρων· καὶ ἔξωθεν μὲν εἶναι μετὰ ἀσφάλτου κεχρισμένος, ἔσωθεν δὲ ἔχει ἱστορίαν ὡραιοτάτην μετὰ χρυσίου πολλοῦ· μὲ σκεύη χρυσᾶ καὶ

zuntini præſulis optata conſequutus eſſet ab Imperatore, reverſus in ſacrum Montem, ſumtibus ſupra memorati Imperatoris, in loco divinitus oſtenſo divinum & ſacrum Templum nomine S. Joannis Baptiſtæ memorati Imperatoris ſumtibus conſtruxit. Cujus Imperatoris eximium Chryſobullum illic integrum & ſalvum, eleganti ac pulcro ſtylo Græce conſcriptum, reperitur cum aliis multorum Imperatorum Chryſobullis, ac chartis ſigillatis Patriarcharum variorumque Authentarum. Eſt autem illic Imago prædicti Alexii Comneni, cum veſtimentis propriis & Imperatorio diademate, admodum ſane ſpectabilis. Eſt Monaſterium iſtud conſpicuum ſpecioſumque, in ſitu peramœno, in loco edito ac ſublimi ſupra littus maris poſitum.

Hoc exornavit deinde Neagulus Baſſarabas Vœvoda Ungaro-Vlachiæ, quartus poſt Radulam Vœvodam, qui turrim maximam & præaltam exſtruxit, ubi in marmorea tabula ſurſum poſita eſt nomen prædicti Authentæ Græce ſcriptum. Is ipſe fecit aquæductum & aquam in Monaſterium derivavit. Deditque caput S. Joannis Præcurſoris aurea in theca, lapidibus pretioſis exornata, poſitum. Tertiò item decoratum poſtea fuit ab Authente Ungaro-Vlachiæ Petro Vœvoda: qui anno 1580. Eccleſiam depingi curavit. Demum ſplendidiſſima Domna Roxandra uxor felicis memoriæ Alexandri Voëvodæ, filia illuſtris Petri Vœvodæ, Noſocomium pro infirmis & Refectorium excitavit, quod interius exteriuſque picturis egregiis decoravit. Templum magnum eſt, conſpicuum & plumbo opertum, duos habens Nartheces, fulciturque quatuor columnis marmoreis: ſtratum prægrandibus & ſpecioſis marmoribus. Exterius bitumine illitum, interius pictura ornatur jucundiſſima, auro multo intermixta: vaſis item aureis & argenteis

instructum, summaque pulcritudine decoratum.

Illic cum veneratione videas & adores pretiosum lignum vivificæ Crucis Domini nostri.

Caput Sancti & gloriosi Prophetæ, Præcursoris & Baptistæ Joannis, divinum vere maximumque thesaurum.

Caput Sanctæ & sapientis Thomaïdis.

Maxillam S. primi Martyris Stephani.

Partem venerandæ manus S. Joannis Chrysostomi.

Partes SS. Ceryci & Julittæ.

SS. Quadraginta Martyrum.

S. Mocii Anargyri.

Partem venerandæ catenæ S. Apostoli Petri.

S. Niphonis Patriarchæ Constantinopolitani totum corpus, exceptis tamen dextera manu & capite, quod depositum est in pulcherrima theca argentea auro & lapillis pretiosis ornata, sumtibus splendidissimi Neaguli Bassarabæ Vœvodæ: qui erat spiritualis filius supra memorati Patriarchæ Domini Niphonis. Pretiosum autem caput ejus cum dextera manu exstant in Ungaro-Vlachia in celebri Templo Monasterii Argiesi. Hujus festum celebratur 11. Augusti mensis. Sunt & aliæ variæ sacræ Reliquiæ, quæ servantur in arca argentea perpulcra & maxima.

Habet Monasterium Bibliothecam ditissimam, & circùm porticus ad prospectum. Illic item reperitur Imago Sanctissimæ Deiparæ miraculis insignis, quæ paucis ab hinc ânis ex omnibus suis partibus undique unguentum effudit; ita ut totum argentum quo illita erat unguento circumquaque perfusum fuerit, atque in præsentem usque diem aperte conspiciatur. Narrationem autem de tali imagine mittimus ne prolixiores simus: hæc tamen compendio dicemus.

ἀργυρᾶ στολισμένος· καὶ ὡραϊσμένος κατὰ τὸ ἀξιόλογον εὐμορφίαν.

Ἐκεῖ θέλεις ἰδῇ καὶ προσκυνήσῃ τίμιον ξύλον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τοῦ κυρίου μας.

Τὴν κάραν τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου· τὸν θεῖον ὄντως καὶ μέγιστον θησαυρόν.

Τὴν κάραν τῆς ἁγίας καὶ σώφρονος Θωμαΐδος.

Τὸ κατασιαγόνον τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου.

Μέρος τῆς τιμίας χειρὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου.

Τῶν ἁγίων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης μέρη.

Τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων.

Τοῦ ἁγίου Μωκίου τοῦ ἀναργύρου.

Μέρος ἀπὸ τὴν τιμίαν ἅλυσιν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου.

Τοῦ ἁγίου Νήφωνος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τὸ λείψανον ὅλον χωρὶς ὅμως τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τῆς κεφαλῆς· τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἀποκείμενον εἰς μίαν περικαλλῆ θήκην ἀργυρᾶν ἐγκοσμημένην μετὰ χρυσίου καὶ λίθων πολυτιμήτων, ἐξόδια τοῦ ἐκλαμπροτάτου Νεάγουλου Βασαράβα βοεβόνδα· ὅστις ἦν καὶ πνευματικὸν τέκνον τοῦ ἄνωθεν πατριάρχου κὺρ Νήφωνος· ἡ δὲ τιμιωτάτη αὐτοῦ κάρα μετὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εὑρίσκονται ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ ἐν τῷ περιφήμῳ ναῷ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἀρτζέσῃ· ἑορτάζεται κατὰ τὴν ια. τοῦ Αὐγούστου μηνός. Εἶναι καὶ ἄλλα διάφορα ἱερὰ λείψανα, τὰ ὁποῖα τὰ ἔχουσιν εἰς ἕνα κιβώτιον ἀργυροῦν πάνυ ὡραῖον καὶ μέγιστον.

Ἔχει τὸ μοναστήριον καὶ βιβλιοθήκην πλουσιωτάτην· καὶ δεξάτα τριγύρωθέν του εἰς θεωρίαν. Ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ μία εἰκὼν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου θαυματουργὸς, ὁποία πρὸ ὀλίγων χρόνων ἀνέβλυσε μύρον καθ' ὅλα πανταχόθεν τὰ μέρη της, ὅπου καὶ αὐτὸ τὸ ἀσῆμι ἀσίμωμα ἐσκεπάσθηκεν ἀπὸ τὸ περισσὸν μύρον· φαίνεται καὶ ἕως τῆς σήμερον ὀφθαλμοφανῶς. Τὴν δὲ περὶ τῆς ἁγίας ταύτης εἰκόνος διήγησιν μὲ τὸ νὰ εἶναι μακρυνὴ τὴν ἀφίνομεν· τοῦτο μόνον συντόμως γράφομεν περὶ ταύτης.

Ὅτι ἐρχόμενος ποτὲ εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο ὁ τότε καιροῦ πρωτοκούρσαρος, καὶ ἁρπάζοντάς την ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν βιαίως καὶ μὴ θελόντων τῶν ἐκεῖσε ἐνασκουμένων ἁγίων πατέρων, καὶ ἐγκλείσας αὐτὴν εἰς τὸ σενδούκιόν του ἐμίσευσεν ἐκεῖθεν, φοβερίζοντας τοὺς πατέρας· καὶ δὴ πλέων τὸ πέλαγος, βλέπει καθ' ὕπνους ἐν ὁράματι δύο καὶ τρεῖς φοραῖς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον ἀπειλοῦσαν αὐτῷ, καὶ λέγουσαν τί με ἐφυλάκωσες ὧδε παμπόνηρε καὶ κακοῦργε, πήγαινέ με ὀπίσω εἰς τὴν κατοίκησίν μου, ὅπου ἀνεπαυόμην· ἐκεῖνος δὲ ἢ μὴ γροικῶντάς τους λόγους ἐκείνους, ἢ μὴ ψηφῶντάς τους, διϋπνισθεὶς, ἐκάθητο ξεννοιασμένος· καὶ παρευθὺς σηκώνεται εἰς τὴν θάλασσαν φουρτοῦνα μεγάλη, καὶ φοβερὴ, ὁποῦ ἐκινδύνευε τὸ πλοιάριόν του νὰ καταποντισθῇ μὲ ὅλους του τοὺς συντρόφους εἰς τὸν βυθὸν, καὶ τότε ἐνθυμήθηκε τὴν εἰκόνα· τρέχει εἰς τὸ σενδούκι, καὶ τὸ εὑρίσκει συντετριμμένον εἰς μυρία κομμάτια· καὶ τὴν τιμίαν ἐκείνην εἰκόνα μεταξὺ εἰς τὰ μανδήλιά του περιρρεομένην μὲ μῦρον πολὺ, ὁποῦ ἀνέπεμπεν ἄμετρον εὐωδίαν· καὶ ὡς ἔλαβεν εἰς τὰς χεῖρας του τὴν εἰκόνα, ἡσύχασε καὶ ὁ ἄνεμος ὁ πολὺς, καὶ ἔπαυσεν ἡ φουρτοῦνα τῆς ὥρας· τότε καὶ αὐτὸς ἕνα μὲν φοβηθεὶς, ἄλλο δὲ καὶ ἀναγκασθεὶς ἀπὸ τοὺς συντρόφους του, ἐγύρισε πρὸς τὸ μοναστήριον· καὶ φθάνωντας κάτω εἰς τὸν ἀρσανᾶν· ἔπεμψε πρὸς τοὺς πατέρας μηνύωντάς τους τὰ περὶ τῆς εἰκόνος, καὶ παρακαλῶντάς τους νὰ κατέβουσι κάτω, καὶ νὰ τὴν ὑποδεχθοῦσιν· ἐκεῖνοι δὲ ὡς ἤκουσαν τοιοῦτον παράδοξον τεράστιον, παραυτὰ ἐκατέβησαν φορεμένοι μὲ ἱερατικὰς στολὰς, μετὰ λαμπάδων τε καὶ θυμιαμάτων· καὶ λαβόντες τὴν τιμίαν ἐκείνην εἰκόνα τῆς θεομήτερος, καὶ κομίσαντες αὐτὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ἀπόθεσαν εἰς τὸ προσκύνημα· ὅπου καὶ ἵσταται μέχρι τῆς σήμερον, δόξαν ἀναπέμψαντες Θεῷ, καὶ τῇ θεομήτορι. Ἔδειχνε δὲ ὁ ἀρχικουρσάρης ἐκεῖνος, καὶ ὅλα του τὰ μανδήλια διάβροχα μὲ τὸ μῦρον ἐκεῖνο ὁποῦ ἐκ τῆς ἁγίας εἰκόνος ταύτης ἀνέβλυσεν, ὥστε ὁποῦ ἔφριξαν ἅπαντες εἰς τὸ γεγονός· πολλοὶ δὲ τῶν ἐκείνου συντρόφων ἀφίνοντες τὴν πειρατικὴν ἁρπαγὴν, μετενόησαν· ὅσοι δὲ μετ' αὐτοῦ σκληρυνθέντες ἐνέμειναν εἰς τὴν προτέραν των κακίαν, ἅπαντες κακηγκάκως ἀπώλοντο ἐπάνω εἰς ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἠφανίσθησαν.

Cum piratarum Dux illo tempore hoc in Monasterium venisset, illamque violenter ab Ecclesia rapuisset, invitis Patribus ibidem Ascetice viventibus, & cum eam in capsa sua inclusisset, ibi reliquit eam, Patresque absterrendo abegit. Cum autem navigaret, in somnis bis terque vidit sanctissimam Deiparam sibi minitantem, dicentemque: Cur me hic custodis, o scelestissime & nefarie, reduc me in domicilium meum, ubi quiescebam. Ille vero cum vel non curaret vel non caperet hos sermones, expergefactus, sedebat stupens: & confestim tempestas magna & terribilis mare commovit, ita ut periculum esset ne ipse cum sociis in profundum demergeretur. Tunc in mentem venit de Imagine, curritque ad capsam, quam in sexcenta frustula comminutam reperit, & venerandam illam Imaginem inter mantilia unguento multo perfusam, suavissimo odore fragrantem. Ut autem ille Imaginem præ manibus accepit, ventus statim desiit, tempestasque sedata est. Tunc perterritus, & a sociis coactus, reversus est in Monasterium. Cumque in Navale pervenissent, misit ad Patres renuntiatum de Imagine, rogatumque, ut descenderent illamque susciperent. Illi autem audito hujusmodi prodigio, confestim sacerdotalibus stolis ornati descendunt, cum cereis accensis ac suffimentis: susceptamque sacram Dei Matris Imaginem, deportarunt in Ecclesiam, ac in solito loco deposuerunt, ubi stat hodieque, gloriam Deo ac Dei Matri referentes. Dux autem piratarum, mantilia unguento ex Imagine emisso delibuta exhibuit, quo spectaculo inhorruere Patres. Multi porro ex sociis misso piratico raptu pœnitentiam egerunt: quotquot autem cum Duce in nequitia obdurati manserunt, intra dies paucos misere perierunt.

Habet hoc Monasterium turres præaltas, cellas duplicis tabulati, pistrinum, furnum & reliqua. Foris autem malorum aurearum viridarium, ac versus Album mare prospectum amœnissimum. Hujus Monasterii post Alexium Comnenum Imperatorem fundatores fuerunt Neagulus Bassarabas Vœvoda, ut diximus, Filius ejus Theodosius, & Petrus Vœvoda qui cum Monasterium incendio consumtum fuisset, fere totum propriis sumtibus restauravit: Ecclesiam exstruxit latiorem, sublimioremque, quam antea erat, totamque picturis egregiis decoravit. Partem illam ostii totam ædificavit, quæ est inter pistrinum & torcularia.

Post istos fundator dicatur Pachomius quidam Monachus, qui olim fuerat Alexander Authentes Valachiæ, memorati Petri Vœvodæ gener, & Roxandra Domna uxor ejus, filia prædicti Petri Vœvodæ, quæ Nosocomium infirmis excitavit, itemque Refectorium. Quinetiam tempore Elemini, quando ex decreto Sultani Turcorum fundi Monasterii divenditi sunt, ipsa beatæ memoriæ Domna hanc venditionem restituit. Fundatoribus item annumeratur Silvanus Monachus, qui missus a Petro Vœvoda, ut construendo operi advigilaret, strenue, cum labore & studio multo huic rei operam dedit; atque in isto Monasterio commune debitum solvit, honorifice sepultus est, memoriaque illius æternùm manebit. Post illos pro recentioribus Fundatoribus haberi possunt, Macarius Heracleæ in Thracia Metropolites, qui abdicato throno, in Monasterium cum omnibus facultatibus suis se transtulit, & cum monastice religioseque vixisset, quievit in Domino. Post istum pro Fundatoribus reputantur Lazarus & Boïus fratres carnales, qui proprio sumtu horreum exædificarunt: ac cum ipsis Manuel, Thomasque fratres, qui

Ἔχει τὸ μοναστήριον τοῦτο πύργους ὑψηλοὺς, καὶ κελλία διώροφα· καὶ μαγκιπεῖον, καὶ φουρνάρειον, καὶ τὰ λοιπά· καὶ ἔξωθεν νεραντζῶνα ἀξιοθέατον· καὶ περίχαριν θεωρίαν κατὰ τὸ πέλαγος τῆς ἀσπρης θαλάσσης. Κτήτορες δὲ τοῦ μοναστηρίου τούτου μετὰ τὸν βασιλέα Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν ἐστάθησαν ὅ,τε Νεάγουλος Βασαράβας βοεβόνδας ὡς εἴπομεν· καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεοδόσιος· καὶ Πέτρος βοεβόνδας· ὅστις μὲ τὸ νὰ εἶχε καῆ κατὰ τύχην τὸ μοναστήριον τὸ ἐξανακαίνισεν ὅλον σχεδὸν δι' οἰκείων ἐξόδων. ἔκαμε δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίαν πλέον εὐρυχωρίαν παρὰ ὁποῦ ἦτον τὸ πρῶτον, καὶ ὑψηλοτέραν· καὶ τὴν ἰστόρησεν ὅλην μὲ θαυμαστὴν ζωγραφίαν. Ἔκτισε δὲ καὶ τὸ μέρος τῆς πόρτας ὅλον, ὅσον εἶναι ἀπὸ τὸ μαγκιπεῖον ἕως εἰς τὸ βαγενάρειον.

Μετὰ τούτους κτήτωρ τούτου ἐγένετο καί τις Παχώμιος μοναχὸς, ὅστις ἦν ὁ ποτὲ χρηματίσας αὐθέντης τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος, ὁ τοῦ ἄνωθεν Πέτρου βοεβόνδα γαμβρὸς, καὶ Ῥωξάνδρα Δόμνα ἡ αὐτοῦ σύμβιος, θυγάτηρ τοῦ ἄνωθεν Πέτρου Βοεβόνδα· ἡ ὁποία ἔκτισε τὸ νοσοκομεῖον διὰ τοὺς ἀῤῥώστους, καὶ τὸ τραπεζάρειον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἐλεμήνη ὅτε ἐξαγοράσθησαν τὰ μετόχια τοῦ μοναστηρίου κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Σουλτάνου τῶν τούρκων, αὐτὴ ἡ μακαρίτισσα Δόμνα ἔδωκε τὴν τοιαύτην ἐξαγοράσιν. συναριθμεῖται μὲ τοὺς κτήτορας καὶ Σιλουανὸς μοναχὸς, ὅστις ἐστάλθηκεν ἀπὸ τὸν ῥηθέντα Πέτρον βοεβόνδα διὰ νὰ εἶναι εἰς τὸ ἔργον τῆς οἰκοδομῆς ἐπιστάτης· ὅστις καὶ ἐκοπίασε πρόθυμα καὶ μετὰ ζήλου θερμοῦ, ἔδωσε δὲ καὶ τὸ κοινὸν χρέος μέσα εἰς αὐτὸ τὸ μοναστήριον, καὶ ἐτάφη ἐντίμως, καὶ μένει ἀΐδιον τὸ μνημόσυνόν του. μετὰ τούτους νεώτεροι κτήτορες ἐγένοντο εἰς αὐτὸ Μακάριος Ἡρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ Μητροπολίτης, ὅστις παραίτησιν ποιησάμενος τοῦ θρόνου, ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριον μετὰ πάσης τῆς περιουσίας αὐτοῦ, καὶ μονάσας εἰς αὐτὸ, καὶ θεαρέστως βιώσας ἀνεπαύσατο ἐν κυρίῳ. Μετὰ τοῦτον κτήτορες ἐγένοντο καὶ οὗτοι, Λάζαρος δηλονότι καὶ Μπόϊος οἱ σαρκικοὶ ἀδελφοὶ, ὥστε ὁποῦ καὶ αὐτοὶ δι' οἰκείων χρημάτων ἔκτισαν τὸ δοχεῖον. καὶ σὺν τούτοις Μανουὴλ καὶ Θωμᾶς οἱ αὐτάδελφοι· διότι ἔκτισαν καὶ αὐτοὶ

τὸ

μετόχιον ὅπου καλεῖται τοῦ Ὀρφανείου· καὶ τὸ Ἀρσανάλιον· οἵτινες οὗτοι πάντες ἔχουσιν ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς τὸ μνημόσυνόν τους ἀκατάπαυστον καὶ αἰώνιον.

villam dictam Orphanii, & Navale construxerunt. Quorum omnium in sacris mysteriis memoria recolitur & in æternum celebrabitur.

Περὶ τοῦ Σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ Παντοκράτορος.

De venerando Monasterio Pantocratoris.

ΤΟ ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τοῦ Παντοκράτορος εἶναι πολλὰ εὔμορφον, διότι εὑρίσκεται εἰς τοποθεσίαν καλὴν σιμὰ εἰς τὴν θάλασσαν, περιτειχισμένον μὲ κάστρον στερεόν. Εἶναι δὲ κτίσμα Ἀλεξίου τοῦ στρατοπεδάρχου, ὅς τις ἐγένετο μετὰ ταῦτα καὶ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων, καθὼς τὸ χρυσόβουλλόν του διαλαμβάνει. κτήτωρ εἰς αὐτὸ ἀκόμη ἔγινεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἄνωθεν Ἀλεξίου Ἰωάννης ὁ πριμμικήριος. Τὸ δὲ ἐξώκαστρον μὲ τὸ νὰ ἐγκρεμνίσθη εἰς πολλὰ μέρη διὰ τὴν παλαιότητα, τὸ ἀνακαίνισεν ὁ μέγας λογοθέτης ὁ Μπάρμπουλος, καὶ ὁ Γαβριὴλ, ἀπὸ τὴν Βλαχίαν ἄρχοντες τίμιοι καὶ θεοσεβεῖς. Ἔχει δὲ ναὸν ἀξιοθέατον εἰς τιμὴν τῆς μεταμορφώσεως τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ· ὅς τις καὶ στέκεται ἐπάνω εἰς τέσσαρας ὡραίας κολώνας ἐκ μαρμάρων, ὅλος μὲ ἱστορίαν θαυμάσιον ἱστορισμένος. Ἔχει δὲ καὶ κουβούκλιον ἐπάνωθεν τῆς ἁγίας τραπέζης ὡραῖον. Εἶναι μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν φανάρια ὑαλένια ἀξιόλογα. καὶ αὐγὸν εἰς τὸ πολυέλαιον ἀργυροῦν πολλοῦ θαύματος ἄξιον.

Ἐκεῖ θέλεις προσκυνήσῃ καὶ τίμιον ξύλον τοῦ ζωοδότου σταυροῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ.

Τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου.

Τὴν κάραν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου.

Τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Ἰωαννικίου τοῦ μεγάλου.

Τὸ ποδάριον τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου.

Μέρη λειψάνων τῶν ἁγίων ἀναργύρων Παντελεήμονος καὶ Ἑρμολάου· καὶ ἄλλα πολλῶν καὶ διαφόρων ἁγίων.

Ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ μέρος ἀπὸ τὸ σκουτάριον τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Μερκουρίου· εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα ἐν αὐτῷ λόγου καὶ μνήμης ἄξια, ἡμεῖς διὰ τὴν συντομίαν δὲν τὰ ἐγράψαμεν· ἀλλὰ ἀρκοῦσι καὶ τὰ παρόντα.

SAcrum ac venerandum Monasterium Pantocratoris jucundissimum est, quia in amœno situ juxta mare positum, & castro firmissimo munitum. Fundatum vero fuit ab Alexio exercitûs Duce, qui postea Romanorum Imperator fuit, ut ejus Chrysobullum enarrat. Fundator item ejus fuit Joannes Primicerius, ejusdem Alexii frater. Castrum autem exterius cum præ vetustate multis in partibus dilaberetur, restauravit magnus Logotheta Barbulus, & Gabriel, principes viri in Valachia conspicui & religiosi. Templum habet spectabile in honorem Transfigurationis Salvatoris Christi, quod quatuor marmoreis columnis fulcitur, totumque picturis egregiis exornatur. Habet item supra sacram mensam coronidem speciosam. In Ecclesia lucernæ vitreæ habentur, & in lampade multorum ellychniorum ovum argenteum admirandum.

Illic adorabis venerandum lignum vivificæ Crucis Domini Christi.

Caput S. Theodori Stratelati.

Caput S. Apostoli Andreæ, qui primus vocatus est.

Caput S. Joannicii magni.

Pedem S. Ignatii Deiferi.

Partes Reliquiarum SS. Anargyrorum Panteleemonis & Hermolai, & alias complurium Sanctorum.

Illic item reperitur pars scuti Sancti & magni Martyris Mercurii. Sunt ibidem alia memorabilia, verum compendii causa, illa, enarratis contenti, prætermittimus.

De venerando Monasterio Xeropotami.

SAcrum Monasterium Xeropotami dictum, nomine SS. Quadraginta Martyrum honoratur, Templumque habet maximum & ornatum, plumbo opertum, fultum columnis marmoreis quatuor. Pavimentum totum ex marmore Pario albo confectum est. Narthece gaudet spectabili duabus columnis innixo. Sacella habet multa, aliaque ædificia perpulcra, quæ tamen omnia ob vetustatem in ruinam vergunt, ac benefica manu, menteque religiosa opus habent ad restaurationem, ne tam celebre Monasterium funditus pereat: cujus situs peramœnus & commodus est. Habet in circuitu hortos, oliveta, vineas, umbrosas arbores, tam fructiferas, quàm infructuosas magno numero, cum planitie satis ampla, aspectu delectabili.

Illic adorabis venerandum lignum vivificæ Crucis Servatoris nostri, quod SS. Patres ibi degentes in argentea theca conservant.

Reliquias SS. Quadraginta Martyrum.

Venerabilem manum S. Ignatii Deiferi.

Unguentum S. Demetrii, aliorumque Sanctorum pretiosas Reliquias.

Extrinsecus habet cellas multas bene structas ad hospitium & refrigerium eorum qui venerabundi loca petunt. Hujus Monasterii primus fundator est Romanus Imperator. Deinde vero metu Papæ Romani, quia nolebant SS. Patres inibi versantes, novam Symbolo adjunctam vocem, contra Domini nostri & Patrum doctrinam, admittere; ideo ipsum dimiserunt & aufugerunt. Locusque annis bene multis desertus mansit. Quare piissimus Valachiæ Authentes Alexander Vœvoda,

Περὶ τοῦ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ Ξηροποτάμου.

ΤΟ' εὐαγὲς μοναστήριον τὸ καλούμενον τοῦ Ξηροποτάμου τιμᾶται εἰς ὄνομα τῶν ἁγίων ἐνδόξων τεσσαράκοντα Μαρτύρων· ἔχει ναὸν μέγιστον καὶ ὡραῖον ἐπάνωθεν μολυβόσκεπον· ἱστάμενον ἐπάνω εἰς τέσσαρας μαρμαρένιους στύλους. τὸ ἔδαφός του ὅλον λιθόστρωτον ἐκ μαρμάρων παρίων λευκῶν. νάρθηκα ἔχει θαυμαστὸν ἐπάνω εἰς δύο κολώναις κτισμένον· παρακλήσια ἔχει διάφορα· καὶ ἄλλα θαυμαστὰ καὶ ἀξιεπαίνετα κτίρια, ὅλα σχεδὸν ὅμως ἀπὸ τὴν πολυχρονίαν σεσαθρωμένα, καὶ χειρὸς μεγαλοδώρου καὶ γνώμης θεοφιλοῦς δεόμενα πρὸς τὴν ἀνακαίνισιν διὰ νὰ μὴν ἀφανισθῇ τοιοῦτον περίβλεπτον μοναστήριον· τοῦ ὁποίου ἡ τοποθεσία εἶναι πανεύμορφη καὶ ξενοικιακή· ἔχωντας τριγύρωθεν περιβόλια, ἐλαιῶνας ἀμπέλια καὶ δένδρα σκιερὰ καρπιμά τε καὶ ἄκαρπα εἰς πλῆθος πολὺ, μὲ πεδιάδα χαροποιοῦσαν τὴν ὅρασιν ἀρκετῶς.

Ἐκεῖ θέλεις προσκυνήσῃ τίμιον ξύλον τοῦ ζωοδότου σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος μας· τὸ ὁποῖον ἔχουσιν οἱ ἐκεῖσε ὁσιώτατοι πατέρες εἰς μίαν θήκην ἀργυρᾶν.

Λείψανα τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων,

Τὴν πάντιμον χεῖρα τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου.

Μύρον τοῦ ἁγίου Δημητρίου· καὶ ἄλλων διαφόρων ἁγίων τίμια Λείψανα.

Ἔξωθεν ἔχει κελλία εὔμορφα πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν ἐπιδημούντων εὐλαβεστάτων προσκυνητῶν, καὶ ψυχαγωγίαν. Τοῦ παρόντος ἀξιαγάστου μοναστηρίου πρῶτος κτήτορας εἶναι ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος Ῥωμανός· μετὰ δὲ ταῦτα δι᾽ αἰτίαν τοῦ Πάπα τῆς ῥώμης μὲ τὸ νὰ μὴν ἤθελησαν οἱ ἐν αὐτῷ ὁσιώτατοι πατέρες νὰ δεχθοῦν τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ νέαν προσθήκην ἐναντίον τῆς τοῦ Κυρίου μας διδασκαλίας, καὶ τῶν πατέρων, καὶ διὰ τοῦτο νὰ τὸ ἀφήσουν καὶ νὰ ἔφυγαν, ἐρημώθη τελείως ἐπὶ χρόνοις πολλοῖς· ὅθεν ὁ εὐσεβέστατος αὐθέντης τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος Βοεβόνδας θείῳ ζήλῳ κινηθεὶς,

τὸ ἀνεκαίνισεν ὅλον μὲ πλουσιοπάροχον ἐξοδίαν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἱστόρισε, καὶ τὴν ἐκαλλώπισε καθὼς φαίνεται μέχρι τῆς σήμερον.

ipſum magnis ſumtibus reſtauravit, Eccleſiam depinxit & decoravit, ut hodieque videtur.

Περὶ τοῦ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ Κουλλουμούση.

De venerabili Monaſterio Cutlumuſæ.

ΤΟ θεῖον καὶ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Κουτλουμούση εἶναι ὡραῖον εἰς τὸ κάλλος καὶ ἀξιόλογον· κτίσμα πρῶτον μὲν τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· ὕστερον δὲ πηγαίνοντας ὁ πάπας τῆς Ῥώμης καὶ ἔχοντας ἔχθραν εἰς τοὺς καλογήρους, διατὶ δὲν τὸν ἐπροσκύνησαν, τὸ ἐγκρέμνισεν ὅλον καὶ αὐτὸ καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ μοναστήρια τοῦ ἁγίου ὄρους. ὁ ἐκλαμπρότατος ὅμως αὐθέντης τῆς Βλαχίας Νεάγουλος Βοεβόνδας μετὰ χρόνους πολλοὺς, καὶ Ῥάδουλας Βοεβόνδας οἱ Βασσαράβαι· καὶ Μύρτζας Βοεβόνδας, καὶ Βιντίλας Βοεβόνδας κατ' ὀλίγον τὸ ἀνεκαίνισαν ὅλον· οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἱστορισμένοι τριγύρω εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡσὰν ὁποῦ ἐστάθησαν μετὰ τὸν πρῶτον δεύτεροι κτήτορες καὶ καλλωπισταὶ τοῦ ἁγίου ἐκείνου μοναστηρίου. τιμᾶται ἡ ἐκκλησία εἰς ὄνομα τῆς μεταμορφώσεως τοῦ σωτῆρος χριστοῦ· καὶ εἶναι κτισμένη ἐπάνω εἰς τέσσαρας στύλους κτιστοὺς, ὅλη ἱστορισμένη μὲ εὔμορφην ζωγραφίαν. Ἔχει τέμπλον ὡραῖον καὶ πολυέλαιον, καὶ χορὸν, καὶ μανουάλια πανθαύμαστα· ὅλη ἐπάνωθεν μολυβοσκεπασμένη· εὑρίσκεται εἰς τοποθεσίαν πολλὰ εὔμορφην· καὶ κελλία ἔχει ἐξαίρετα. Ἔχει δὲ καὶ ἅγια λείψανα διάφορα·

Τὸ ποδάριον τῆς ἁγίας Ἄννης.

Τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Ἀλυπίου τοῦ στυλίτου.

Τὸ χέρι τοῦ ἁγίου Εὐστρατίου.

Τίμιον ξύλον τοῦ παναγίου σταυροῦ τὸ ὁποῖον ἀπόκειται μέσα εἰς μίαν θήκην ἀργυρᾶν κεχρυσωμένην, ἔχουσα ὑποκάτωθεν τὸν ἅγιον Νικόλαον ἐντετυπωμένον, καὶ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν χρυσόστομον.

Ἔχει δὲ τὸ μοναστήριον τριγύρωθέν του κήπους, ἀμπελῶνας, φυτὰ καρποφόρα, καὶ ἐλαιῶνας. Καὶ ἐπειδὴ πλησίον τοῦ μοναστηρίου τούτου εἶναι τὸ Πρωτάτον καὶ ἡ Καραῖς, διὰ τοῦτο λέγομεν ἀκολούθως περὶ αὐτῶν.

DIvinum & ſacrum Monaſterium Cutlumuſæ pulcrum eſt & ſpectabile: primo fundatum a præclaro Imperatore Alexio Comneno. Deinde vero accedente Romano Papa, cum *Vide in Præfat.* Calogeris ſuccenſeret quod ipſum non adorarent, Monaſterium totum diruit, ſimiliterque alia multa in ſacro Monte. Demum ſplendidiſſimus Valachiæ Authentes Neagulus Vœvoda elapſis pluribus annis, ſimiliterque Radulas Vœvoda, Baſſarabæ, Myrtzas Vœvoda, & Vintilas Vœvoda ipſum paulatim totum reſtaurarunt: qui in Eccleſia per circuitum depicti ſuſpiciuntur; ita ut poſt primum illum pro ſecundis fundatoribus & reſtauratoribus ejus Monaſterii habeantur. Eccleſia honoratur nomine Transfigurationis Salvatoris Chriſti: ſuſtentaturque quatuor columnis ædificatis, tota picturis elegantibus ornata. Habet Ciborium ſpecioſum & lampadem multorum ellychniorum, Chorum & candelabra pulcherrima. Tota plumbo operitur. Situs eſt perjucundus. Cellas autem habet pulcras, Reliquias item varias, nempe.

Pedem S. Annæ.

Caput S. Alypii Stylitæ.

Manum S. Euſtratii.

Lignum venerandum ſanctiſſimæ Crucis, quod jacet in theca argentea deaurata, quæ ſubtus delineatum habet S. Nicolaum, & S. Joannem Chryſoſtomum.

Habet Monaſterium in circuitu hortos, vineas, arbores fructiferas, oliveta. Et quia proxime hoc Monaſterium ſita ſunt Protaton & Caræs, ideo de illis conſequenter agemus.

De Protato.

PRotaton eſt Templum ampliſſimum & pulcherrimum omnium, nomine Dormitionis ſanctiſſimæ Deiparæ inſignitum. Eſtque opus Conſtantini magni. Verum poſtea Julianus Apoſtata ipſum interius incendit; ita ut quibuſdam in locis fumo denigratum appareat. Exſtat ibi Imago miraculis inſignis, quæ ſemel, ô res mira! loquuta eſt, ac dixit, *Pſallant quod dignum eſt.*

Habetur item altera Imago Salvatoris Chriſti in Altari, quæ Sacerdori dixit, ut feſtinaret ſacram Liturgiam celebrare, propter ſeniorem Monachum, qui divinis Myſteriis communicare volebat, & ob aſperum multorum dierum jejunium animo deficiebat, nec poterat ultra ſuſtinere. Hic enim cum ſe tam infirmum viribus cerneret, Sacerdotem rogabat, ut quantocius Liturgiam celebraret. Ille vero renuebat; verum lente in recitandis horis, & Imaginum ſalutationibus ſe gerebat. Quare Dominus qui ſe gloria afficientes gloria afficit, Sacerdoti edixit, feſtinandum eſſe, ut ipſi communionem impertiret.

Illic eſt Monachorum forum, & in circuitu variæ artificum officinæ, vocaturque locus Caræs. Eò frequenter conveniunt Monachi, Hegumeni & ſenes ad ſynaxin, maximeque ſingulis Sabbatis: ac de communibus omnium Monaſteriorum negotiis & neceſſitatibus mutuo deliberant, ac diſſidia quæ accidunt inter Patres componunt, vectigaliaque & onera graviora a magiſtratu Theſſalonicenſi ſibi impoſita ſolvunt. Ibi reſidet Aga iſtuc miſſus a Boſtangibaſio Imperatoris, ut obſervet externa Monaſteriorum negotia, ut obſequentiæ invigilet, & loca a Piratis tueatur: qui communi Mo-

Περὶ τοῦ Πρωτάτου.

ΤΟ' Πρωτάτον εἶναι ναὸς ὑπερμεγέθης καὶ ὡραιότατος ὑπὲρ πάντας· τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς κοιμήσεως· καὶ εἶναι κτίσμα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· τὸ ὁποῖον ὕστερον ὁ παραβάτης Ἰουλιανὸς τὸ ἐκατάκαυσεν ἔσωθεν, καὶ φαίνεται κατὰ τόπους μαυρισμένος ἀπὸ τὸν καπνόν. Εἰς αὐτὸν εὑρίσκεται μία εἰκὼν θαυματουργὸς, ἡ ὁποία μίαν φορὰν, ἐφώνησεν ὢ τοῦ θαύματος, καὶ εἶπεν ὅτι νὰ ψάλλουσι τὸ ἄξιόν ἐστιν.

Ἔτι δὲ, εὑρίσκεται καὶ ἄλλη μία εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μέσα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, ἡ ὁποία ἐφώνησε τοῦ ἱερέως, ὅτι νὰ σπουδάσῃ ταχύτερον νὰ τελειώσῃ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, διὰ ἕναν ὑπέργηρον μοναχὸν, ὅστις ἐβούλετο νὰ μεταλάβῃ τὰ θεῖα μυστήρια, καὶ ἀπὸ τὴν ἄκραν καὶ πολυήμερον νηστείαν ἐλειποθύμει, καὶ δὲν ἐδύνετο νὰ ὑποφέρῃ πλέον, τόσον ἀδυνάτησεν. Οὗτος γὰρ βλέποντας τὸν ἑαυτόν του πολλὰ ἀδύναμον ἐδεήθη τοῦ ἱερέως νὰ λειτουργήσῃ ταχύτερον· ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλ' ἀργοπόρουσε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὡρῶν καὶ τὸν ἀσπασμὸν τῶν εἰκόνων· ὅθεν ὁ δοξάζων τοὺς αὐτὸν δοξάζοντας Κύριος, ἐφώνησε τοῦ ἱερέως, ὅτι νὰ σπουδάσῃ τὸ ὀγληγορώτερον, διὰ νὰ τὸν μεταλάβῃ.

Ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ τῶν μοναχῶν ἀγορὰ, καὶ διάφορα τῶν τεχνιτῶν ἐργαστήρια τριγύρωθεν. καὶ ὀνομάζεται ὁ τόπος Καραῖς. Ἐκεῖ συνέρχονται συχνάκις πάντες οἱ μοναχοὶ καὶ ἡγούμενοι καὶ γέροντες τῆς συνάξεως, καὶ μάλιστα κατὰ πᾶν σάββατον· καὶ θεωροῦσι τὰς κοινὰς ὑποθέσεις καὶ χρείας ὅλων τῶν μοναστηρίων, καὶ σκέπτονται μετ' ἀλλήλων· καὶ κρίνουσι καὶ διακρίνουσι τὰς ἐπισυμβαινούσας διαφορὰς μεταξὺ τῶν ἐκεῖσε πατέρων, καὶ ῥίπτουσι τὰς συνδοσίας καὶ τὰ βαρύτατα χρέη ὁποῦ ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τοὺς διορίζει ἡ ἐξωτερικὴ αὐθεντία νὰ δώσουν. Ἐκεῖ κάθεται καὶ ἀγᾶς ἀποσταλμένος ἀπὸ τὸν μποσταντζήμπαση τοῦ βασιλέως διὰ νὰ εἶναι ἐπιτηρητὴς εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις

θέσεις τῶν μοναστηρίων, καὶ εἰς γνώρισμα τῆς ὑποταγῆς, καὶ πρὸς διαφύλαξιν ἀπὸ τοὺς κουρσάρους· ὅστις καὶ τρέφεται μὲ κοινὴν ἐξοδίαν τῶν ἐκεῖσε μοναστηρίων. Ἐκεῖ τριγύρω εἶναι καθίσματα καὶ μετόχια ἀπὸ ὅλα τὰ μοναστήρια μὲ κελλία καὶ ἐκκλησίας πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν εἰς τὴν σύναξιν ἐρχομένων μακρόθεν ἁγίων γερόντων· ἐπειδὴ καὶ οἱ περισσότεροι δὲν δύνονται τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἢ διὰ τὸ πολὺ τοῦ τόπου διάστημα, ἢ δι' ἄλλα ἐμπόδια νὰ στραφοῦσι πάλιν ὀπίσω εἰς τὰ μοναστήριά των· καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ μείνουν ἐκεῖ· Διὰ τοῦτο καὶ εἰς μεγάλην ἐκείνην ἐκκλησίαν τοῦ Πρωτάτου εἶναι διωρισμένον ἑκάστῳ ἡγουμένῳ στασίδιον κατὰ τάξιν διὰ νὰ στέκωνται ὅταν ἤθελαν εὑρεθῇ εἰς τὴν ἀκολουθίαν ἐκεῖ. Εἶναι ὁ τόπος ὅλος ἐκεῖνος πολλὰ εὔμορφος· εὐθαλὴς καὶ κατάκαρπος μὲ περιβόλια καὶ ἀμπέλια περισσά· μὲ νερὰ πλήθυα καὶ γλυκύτατα· ὁ ἀέρας ὑγιεινός· καὶ εἶναι ὡσὰν μία μικρὰ πλὴν ἀρκετὴ πολιτεία μοναχική.

nasteriorum expensa victum habet. Ibi circumposita sunt ædificia & villæ omnibus una Monasteriis contributæ, cum cellulis & Ecclesiis, ad quietem & recreationem Sanctorum senum, qui procul ad synaxin veniunt. Quoniam plerique, aut propter nimiam loci distantiam, aut propter alia impedimenta, non possunt ea ipsa die in Monasterium suum reverti, ac necessario istuc manent; ideo in magna Protati Ecclesia sunt pro singulis Hegumenis sedilia secundum ordinem suum, ut stent ibi cum Officio adsunt. Est totus ille locus peramœnus, virens & fructibus abundans cum hortis & vineis multis, & aquis dulcissimis copiose manantibus. Aër salubris est. Estque quasi parva quædam, sed sufficiens, Monachorum civitas.

Περὶ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Σίμωνος Πέτρας.

Ἡ Περιβόητος καὶ θεία μονὴ τοῦ τοῦ Σίμωνος Πέτρας εἶναι οἰκοδομημένη ἐπάνω εἰς μίαν ξηρόπετραν ἐξέχουσαν τοῦ ὄρους κατὰ πολλά· ἧς ὁ ναὸς τιμᾶται εἰς ὄνομα τῆς Χριστοῦ γεννήσεως· Ἔστι δὲ περικαλλὴς καὶ παντοίοις ἐγκαλλωπίσμασι καθωραϊσμένος· οὐ μόνον σκεύεσιν ἱεροῖς καὶ τιμίοις, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις τισὶν ἀξιολόγοις πράγμασιν. Ἔχει ἀναλόγια καὶ ἀρτοφόριον πολλῆς τιμῆς ἄξια. Ἡ τράπεζα ὑπέρθαυμαστος καὶ ἀξιοτίμητος ὑπὲρ πάντα, καὶ ἡ καμάραις διὰ μέσον τῶν ὁποίων ἔρχεται εἰς τὸ μοναστήριον ἔξωθεν ἀπὸ τὴν ἀντίπεραν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ τὸ νερόν, κτίσματα πολυέξοδα τε ἀξιεπαίνετα.

Ἐκεῖ θέλεις ἰδῆ τε εὐλαβῶς ἀσπασθῇ τὸ ἀριστερὸν χέρι τῆς Μαγδαληνῆς Μαρίας, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκέραιον πολλὴν καὶ πάντερπνον εὐωδίαν ἐκπέμπον.

Αἷμα τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου· Καὶ λείψανον τοῦ ἁγίου Μειρακος.

Ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ ἕνα εὐαγγέλιον πολλῆς τιμῆς ἄξιον, ἀφιέρωμα τοῦ ἀειμνήστου Μιχαὴλ Βοεβόνδα.

De venerando Monasterio Simonis Petræ.

Celebre divinumque Monasterium Simonis Petræ, fundatum est in cacumine Petræ cujusdam, procul a monte positæ. Cujus Templum nomine Nativitatis Christi honoratur. Est vero pulcrum nullisque non ornamentis decoratum: non sacris modo pretiosisque vasis; sed & aliis rebus insignibus. Habet pulpita & artophorium multo pretio digna. Refectorium mirabile & cæterorum omnium præstantissimum est: itemque fornices quibus e collis vicini cacumine aqua deducitur in Monasterium, opera sane magnifica ac splendida.

Illic videbis & pie veneraberis sinistram Mariæ Magdalenæ manum, quæ integra est, & suavissimum odorem emittit.

Sanguinem Sancti & magni Martyris Demetrii, Reliquias S. Miracis.

Habetur ibi Evangelium magni pretii, donum semper memorandi Michaëlis Vœvodæ.

Monasterium ad quietem commodissimum est. Editiore loco exstat cella ad secessum, & Sacellum ibidem in honorem S. Trinitatis. Illic item habetur cella in qua ascetice vixit S. Simon hujus Monasterii fundator.

In pavimento sunt quinque marmora ab aliis distincta, in medio ejus in crucis formam posita. Quod autem in medio est insculptam habet Aquilam bicipitem, & in capite utrinque coronam; quod supra ponitur habet quasi phialam cum ocellis; alia duo quæ transversa sunt habent leunculos, quorum singuli sex alas habent quasi flabellum, & coronas in capite gestant. Aliud marmor basiliscum habet. Chorus est elegans, similiterque lampas multorum luminum. In dextro Choro sunt duodecim Imagines Moscoviticæ, quæ sanctos singulis mensibus coli solitos referunt. Ecclesia est pulcherrima & luminosa, undecim fenestris ab una parte, & ab altera totidem instructa. Narthex duabus columnis fulcitur.

Primus hujus Monasterii fundator fuit S. Simon, qui proxime hunc locum vitam Asceticam duxit: & cum sæpe ipsis oculis videret stellam fulgentem, quæ noctu descendebat & stabat supra magnam illam excelsam & radicatam petram in ipso ejus cacumine; a Deo ediscere flagitavit quid illo significaretur: quod cum divina revelatione edidicisset, supra sublimem illam petram Ecclesiam, quæ hodie visitur, exstruxit. Quamobrem ab hoc miraculo hæc Ecclesia nuncupata est nova Bethlehem, quia in hac, quemadmodum in illa, stella splendida effulsit. Quapropter in honorem Nativitatis Christi excitata fuit Ecclesia. Post hunc vero piissimus Serviæ & Romaniæ Rex Joannes Unclis, cum precibus memorati S. Simonis filia ejus a gravi & incurabili morbo sanata esset, Sancto viro dedit facultates multas, & totam Monasterii fabricam absolvit:

Εἶναι τὸ μοναστήριον πολλὰ ἐπιτήδειον διὰ ἡσυχίαν, ὀλίγον ὑπεράνωθεν ἀπὸ τοῦτο εἶναι ἕνα κελλίον εὔμορφον καὶ ἡσυχαστικὸν καὶ παρακκλήσιον ἐν αὐτῷ εἰς τιμὴν τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἐκεῖ εἶναι καὶ τὸ κελλίον εἰς τὸ ὁποῖον ἀσκήτευεν ὁ κτήτωρ τοῦ παρόντος μοναστηρίου ἅγιος Σίμων.

Εἰς δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ εἶναι πέντε μάρμαρα ἔξω ἀπὸ τὰ ἄλλα, κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ βαλμένα σταυροειδῶς. Ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲ ἕνα μὲν τὸ μεσακὸν ἔχει γλυπτὸν δικέφαλον ἀετὸν, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον ὥσπερ κορώνην. Τὸ δὲ ὄπισθεν αὐτοῦ ἔχει ὥσπερ φιάλην τινὰ μὲ γυρόφαλα· τὰ δὲ ἕτερα δύο ὁποῦ εἶναι εἰς τὰ πλάγια ἔχουσι λεοντάρια καὶ βαστοῦν ἀπὸ ἕνα ἑξαπτέρυγον ὥσπερ ῥιπίδιον, ἔχοντας καὶ στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· καὶ τὸ ἄλλο βασιλίσκον. Ὁ χορὸς εἶναι κατὰ πολλὰ ἐπιτήδειος, ὁ δὲ αὐτὸς καὶ ὁ πολυέλαιος. Εἶναι δὲ καὶ εἰς τὸ δεξιὸν χορὸν δώδεκα εἰκονίσματα μοσχοβίτικα περιέχοντα τοὺς ἑορταζομένους ἁγίους ἑκάστου μηνός. Ἡ ἐκκλησία εἶναι ὡραιοτάτη καὶ φωτεινὴ μὲ ἕνδεκα παραθύρια ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, καὶ μὲ ἄλλα τόσα ἀπὸ τὸ ἄλλο· ὁ δὲ νάρθηξ ἵσταται εἰς δύο στύλους ἐπάνω.

Πρῶτος κτήτωρ τοῦ παρόντος μοναστηρίου ἐστάθη ὁ ἅγιος Σίμων, ὁ ὁποῖος ἀσκήτευε πλησίον ἐκεῖ· καὶ βλέποντας πολλάκις ὀφθαλμοφανῶς ἕνα ἄστρον λαμπρὸν, ὁποῦ ἐκατέβαινε διὰ νυκτὸς καὶ ἐστέκετον ἐπάνω εἰς ἐκείνην τὴν μεγάλην καὶ ὑψηλὴν καὶ ῥιζωμένην πέτραν κατ' αὐτὴν τὴν κορυφήν· ἐζήτει μαθεῖν παρὰ Θεοῦ τὸ τί ἐσήμαδευε τὸ τοιοῦτον· τὸ ὁποῖον ἐκ θείας ἀποκαλύψεως διδαχθεὶς, ἔκτισεν ἐπάνω εἰς ἐκείνην τὴν ὑψηλὴν πέτραν τὴν ἐκκλησίαν ὁποῦ φαίνεται ἕως τῆς σήμερον· ὅθεν καὶ ἀπὸ τὸ θαῦμα τοῦτο ὀνομάσθη ἡ ἐκκλησία ἐκείνη νέα Βεθλεέμ, ἐπειδὴ καθὼς εἰς ἐκείνην, ἔτζι καὶ ὧδε ἐφάνηκεν ἄστρον ὑπέρλαμπρον· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τιμὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἀνηγέρθη. Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ εὐλαβέστατος Βασιλεὺς Σερβίας καὶ Ῥωμανίας Ἰωάννης ὁ Οὔγκλης, ἔστωντας καὶ διὰ πρεσβείας τοῦ ἄνωθεν ἁγίου Σίμωνος νὰ ἰατρευθῇ ἡ θυγατέρα του ἀπὸ μίαν δεινὴν καὶ ἀνίατον ἀῤῥωστίαν, ἔδωσε τοῦ ἁγίου βοήθειαν ἱκανὴν, καὶ ἐτελείωσεν ὅλην τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μοναστηρίου· καὶ εἰς τὸ ὕστερον

ἔγινε καὶ αὐτὸς μοναχὸς, καὶ ἀνεπαύσατο εἰς αὐτὸ ἐν Κυρίῳ· καὶ φαίνεται ἱστορισμένος εἰς τὴν τράπεζαν εἰς τὴν καμάραν τοῦ παραθυρίου ὁποῦ βλέπει κατὰ τὴν θάλασσαν· οἱ δὲ προσκυνηταὶ διὰ νὰ ἀνάβαιναν ἀναβαίνουσι κάτωθεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἕως ἄνω εἰς αὐτὸ πεζοὶ, καὶ τοὺς ὑποδέχονται μὲ πολλὴν δεξίωσιν οἱ πατέρες.

ac demum ipſe Monachus effectus eſt, ibique obdormivit in Domino. Depictuſque eſt in Refectorio ad fornicem feneſtræ, quæ reſpicit ad mare. Qui autem iſthuc venerabundi accedunt, a mari uſque ad Monaſterium ſurſum pedites aſcendunt, quos magna cum humanitate Patres excipiunt.

Περὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ θείου μοναστηρίου τοῦ Ζωγράφου.

Τὸ σεβάσμιον μοναστήριον τοῦ Ζωγράφου ἐστὶ καὶ αὐτὸ ἀξιόλογον καὶ ὡραῖον πολλὰ, κτίσμα τριῶν ἀρχόντων ἀπὸ τὴν Ὀχρίδα καὶ ἀδελφῶν κατὰ σάρκα, καταγομένων ἀπὸ τὸ γένος τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ, ὧν τὰ ὀνόματα, Μωϋσῆς, Ἀαρὼν, καὶ Ἰωάννης· οἵτινες ἔγιναν ὕστερον μοναχοὶ εἰς αὐτό. καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἔκτισαν αὐτὸ τὸ μοναστήριον, ἦτον βασιλεὺς ῥωμαίων Λέων ὁ σοφός· ὕστερον δὲ μὲ τὸ νὰ τὸ ἔκαυσε καὶ αὐτὸ ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης πεισματικῶς, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ τοῦ ἁγίου ὄρους μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας, διατὶ δὲν τὸν ἐπροσκυνοῦσαν· τὸ ἀνακαίνισεν ὁ αὐθέντης Μολδοβλαχίας Στέφανος Βοεβόνδας ἐν ἔτει κόσμου ͵ζι. ὅστις εἶναι καὶ ἱστορισμένος ἔξωθεν τῆς ἐκκλησίας εἰς ἐνθύμησιν.

Τούτου ὁ θεῖος ναὸς εἶναι πολλὰ εὔμορφος, τιμώμενος εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, μολυβοσκέπαστος, μὲ ἓξ κουμπέδες ἐπάνω εἰς τέσσαρας στύλους σταυροειδῶς· μὲ χορὸν καὶ μὲ πολυέλαιον· ἡ ἱστορία του μέρος μὲν παλαιὰ, μέρος δὲ νέα. Τὸ ἅγιον βῆμα μὲ δύο στύλους πετρένιους πολλὰ φωτεινόν. Ἔχει δὲ εἰκόνας πολλὰ θαυμαστὰς εἰς τὴν τέχνην, καὶ μάλιστα τὰς δεσποτικάς. πύργους καὶ κελλία καὶ τείχη ὅλα ἀξιόλογα ὡς καὶ τῶν ἄλλων μοναστηρίων. Ἔχει καὶ φιάλην εὔμορφην ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ· τὸ καστροτείχιόν του με-

De ſacro & divino Monaſterio Zographi ſive Pictoris.

Venerandum Monaſterium Zographi, ſive Pictoris, eſt etiam pulcrum & elegans: opus trium principum ab Ochride, fratrum vero carnalium, genuſque ducentium a Juſtiniano Imperatore, quorum nomina, Moyſes, Aaron & Joannes, qui deinde ibi Monaſticum ſtatum amplexi ſunt. Quo tempore autem hoc Monaſterium ſtruxerunt, Imperator Romanorum erat Leo ſapiens. Denique ipſum etiam obdurato animo, incendit Romanus Papa, quemadmodum & alia multa ejus ſancti Montis Monaſteria & Templa, eo quod ipſum non adorarent. At ipſum reſtauravit Authentes Moldo-Valachiæ Stephanus Vœvodas, anno mundi 7010. (i. Chriſti 1502.) qui etiam depictus eſt extra Eccleſiam ad rei memoriam.

Hujus ſacrum Templum pulcherrimum eſt, honoraturque nomine S. & magni Martyris Georgii, plumbo opertum, ac ſex tholis faſtigiatum, fultum quatuor columnis in Crucis formam, cum Choro & lampade multorum luminum. Hujus pictura partim vetus, partim nova. Sacrum altare duabus lapideis columnis fultum valde luminoſum eſt. Habet autem Imagines peritiſſime elaboratas, maximeque eas, quæ Dominum repræſentant. Turres, cellæ & muri bene ſtructa ſunt perinde atque in aliis Monaſteriis. Exſtat item ibi phiala ante Templum per-

pulcra. Murus ejus in caſtri formam ſtructus amplus eſt, treſque portas habet. Monachi iſtic Aſcetice viventes, Servi ſunt & Bulgari. Narthex Eccleſiæ magnificentius ſtructus eſt, quam reliquæ ejus partes.

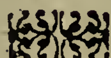
Illic habentur Imagines duæ S. Georgii, miraculis claræ. Altera non mortalium manu facta eſt; ſed ab eodem ipſo Sancto depicta fuit, qua forma S. Georgius miraculis inſignis repræſentatur. Erat autem prius in quodam Monaſterio S. Georgii in Palæſtina. Poſtea vero, ô prodigium! per ſeipſam ſedes mutavit, venitque ad ſanctum Montem in Monaſterium Zographi ſive pictoris, ideoque Zographi vocatum eſt. Hæc ipſa Imago eſt, quam narrat Synaxarium per ova frixa miraculum effeciſſe.

Altera S. Georgii Imago ſuopte motu per mare venit ex Arabia, & appulit ad portum Batopedii. Re comperta Patres aliorum Monaſteriorum, omnes iſtuc convenerunt, & contendebant quiſnam illa potiturus eſſet. Demum uno conſenſu eam agreſti mulo impoſuerunt, dimiſeruntque ut pergeret quo vellet, qui ad Monaſterium Zographi venit ſubſtititque ante portam Eccleſiæ. Exeunteſque Patres cum cereis & ſuffimentis, ingenti pietate & gaudio in Eccleſia repoſuerunt, & quo loco ſtat hodie honorifice conſtituerunt. Elapſo quodam tempore quidam ejuſdem in Arabia Monaſterii Patres in ſacrum Montem venerabundi venerunt, & conſpecta S. Georgii Imagine in Monaſterio Zographi, ex quibuſdam notis ipſam agnoverunt ſtuporeque perculſi gloriam Deo & Sancto retulerunt: quare genua flectentes, eodem in Monaſterio manſerunt, ubi obdormierunt in Domino.

γάλον μὲ τρεῖς πόρταις· οἱ ἐν αὐτῷ ἐνασκούμενοι μοναχοὶ εἶναι τὸ γένος Σέρβοι καὶ Βούλγαροι. Ὁ νάρθηξ τῆς ἐκκλησίας εἶναι μεγαλείοτερος ἀπὸ ὅλην τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐκεῖ εὑρίσκονται καὶ δύο εἰκόνες τοῦ ἁγίου Γεωργίου θαυματουργαί· ἡ μία εἶναι ἀχειροποίητος, διότι εἰς αὐτὴν μόνος ἀφ' ἑαυτοῦ του ἐζωγραφήθη ὥσπερ νὰ ἐτυπώθη ὁ ἅγιος καὶ θαυματουργὸς Γεώργιος· ἦτον αὐτὴ ἡ εἰκὼν πρότερον εἰς τὴν Παλαιστίνην εἰς ἓν μοναστήριον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου· ὕστερον δὲ ὢ τοῦ θαύματος ἐμετοίκησεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν ἀφ' ἑαυτοῦ της εἰς τὸ ἅγιον ὄρος εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Ζωγράφου, διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθηκε τοῦ Ζωγράφου. Καὶ εἶναι ἐκείνη ἡ ἰδία εἰκὼν ὁποῦ γράφει τὸ συναξάριον πῶς ἐθαυματούργησε διὰ τὸ σφογγάτο.

Ἡ δὲ ἄλλη εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἦλθεν ἀπὸ τὴν ἀραβίαν ἀφ' ἑαυτοῦ της διὰ θαλάσσης, καὶ εὑγῆκε κάτω εἰς τὴν λιμένα τοῦ Βατοπεδίου· καὶ μαθόντες τοῦτο οἱ πατέρες τῶν λοιπῶν μοναστηρείων, ἐσυνάχθησαν ὅλοι ἐκεῖ, καὶ ἐμάλωναν περὶ τοῦ ποῖος νὰ τὴν πάρῃ· τέλος πάντων ἀπεφάσισαν ὅλοι ὁμοῦ, καὶ τὴν ἔθεσαν ἐπάνω εἰς ἕνα μουλάριον ἄγριον, καὶ τὸ ἄφησαν νὰ ὑπάγῃ ὅπου θέλει· καὶ αὐτὸ ἐπῆγεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο τοῦ Ζωγράφου, καὶ ἐστάθηκεν ἔξω εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας· καὶ εὐγαίνοντες οἱ πατέρες μετὰ κηρῶν καὶ θυμιαμάτων τὴν ἐδέχθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μετὰ μεγάλης εὐλαβείας καὶ χαρᾶς, καὶ τὴν ἔστησαν ἐντίμως εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον στέκει καὶ ἕως τῆς σήμερον· μετὰ δὲ καιρὸν ἦλθον τινὲς τῶν πατέρων τοῦ μοναστηρίου ἐκείνου τῆς ἀραβίας ἐν ᾧ ἦτον πρότερον ἡ εἰκὼν, εἰς προσκυνήσιν τοῦ ἁγίου ὄρους, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σεβασμίων ναῶν καὶ τιμίων λειψάνων· καὶ ἰδόντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ζωγράφου τὴν ἐγνώρισαν ἀπὸ κάποια σημάδια, καὶ ἐξέστησαν· καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἅγιον. ὅθεν βαλόντες μετάνοιαν, ἔμειναν ἐν αὐτῇ τῇ θείᾳ μονῇ, ἔνθα καὶ ἀνεπαύσαντο ἐν Κυρίῳ.

Περὶ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ ὡραιοτάτου μοναστηρίου τοῦ Δοχειαρείου.

Τὸ μέγα καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τοῦ Δοχειαρείου εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα καὶ ἀξιόλογα μοναστήρια τοῦ ἁγίου ὄρους. Ἔχει ναὸν πάγκαλον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ· ἂν καλὰ καὶ πρότερον νὰ ἦτον εἰς ὄνομα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ. ὅμως ὡσὰν οἱ ἀρχάγγελοι ἔδειξαν τὸ θαῦμα ἐκεῖνο τῆς εὑρέσεως τοῦ θησαυροῦ ἐν τῇ κατ' ἀντίπερα Χερσονήσῳ, κοινότερον καλουμένη λογκῷ, μὲ τὸν ὁποῖον ἐδυνήθησαν οἱ πατέρες νὰ τελειώσουν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας· καὶ νὰ ἀνακαινίσουσι πολλὰ καὶ ἀναγκαῖα εἰς αὐτό, τὸ μετωνόμασαν εἰς ὄνομα τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν. Ἐκεῖ ἔγινε καὶ τὸ θαῦμα τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον ἐλευθέρωσαν οἱ ἀρχάγγελοι ἀπὸ τὸν πνιγμὸν τῆς θαλάσσης· εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἔρριψαν μὲ μίαν πέτραν κρεμασμένην ἀπὸ τὸν λαιμόν· καθὼς εἰς τὰ θαύματα τῶν ἀρχιστρατήγων εὑρίσκεται γεγραμμένον εἰς πλάτος. Τὸ δὲ παιδίον ἐκεῖνο σηκώνοντές το οἱ ἄγγελοι, τὸ ἔφεραν παρευθὺς καθὼς ἦτον μὲ τὴν πέτραν εἰς τὸν λαιμόν, καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν μέσην τῆς ἐκκλησίας· ἡ δὲ πέτρα ἐκείνη φυλάττεται καὶ μέχρι τῆς σήμερον μέσα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἰς μίαν θήκην, πρὸς μαρτυρίαν τοῦ θαύματος, φόβον δὲ καὶ ἔκπληξιν τῶν ὁρώντων. Ἐκεῖ ἀνέβρυσε καὶ ἁγίασμα ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου ἀπὸ θαύματος τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν· καὶ εἶναι τώρα πηγάδι θαυμασιώτατον· ἐξ οὗ πίνουσιν οἱ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐνασκούμενοι εὐλαβεῖς πατέρες· τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται πλησίον τῆς θαλάσσης κατὰ τὸ δυτικὸν πέλαγος.

Ὁ πρῶτος δὲ κτήτωρ τοῦ παρόντος ἀξιοθεάτου μοναστηρίου εἶναι ὁ καθηγούμενος ἅγιος Εὐθύμιος· ὅς τις ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου, γνώριμος καὶ συνασκητὴς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν τούτῳ τῷ ὄρει τοῦ Ἄθωνος. Δεύτερος κτήτωρ αὐτοῦ ἦτον Νικόλαός τις Πατρίκιος ἄρχων μέγας σιμὰ εἰς τὸν Βασιλέα Ῥωμαίων, ἀνεψιὸς τοῦ ἄνωθεν ὁσιωτάτου πατρὸς Εὐθυμίου·

De admirando & pulcherrimo Monaſterio Dochiarii.

Magnum ac venerandum Dochiarii Monaſterium, in primis & dignioribus S. Montis Monaſteriis numeratur. Habet Templum pulcherrimum, inſignitum nomine SS. cæleſtis militiæ Principum Michaëlis & Gabrielis. Prius autem S. P. N. Nicolai Myræ in Lycia Epiſcopi miraculis clari nomen tulerat. Sed cum Archangeli in oppoſita Cherſoneſo, quæ vulgo dicitur Loncus, theſaurum mirabiliter oſtendiſſent, quo Patres picturam Eccleſiæ perfecerunt, multaque alia reſtaurarunt, priſcum nomen ipſi cum cæleſtium Principum nomine commutarunt. Illic item geſtum eſt miraculum pueri, quem Archangeli eripuerunt ne mari præfocaretur, quò projectus ille fuerat ſuſpenſo ad collum lapide; ut fuſius enarratur in miraculis Archangelorum. Puerum autem educentes Angeli deportarunt ſtatim cum petra a collo ſuſpenſa, & in mediam Eccleſiam conjecerunt. Petra autem hujuſmodi in theca ſervatur hodieque in ſacro Altari ad miraculi memoriam, & ad ſpectatorum ſtuporem. Illic item cæleſtium Principum opera, imperante Andronico Palæologo, aqua benedicta mirabiliter ſcaturivit, & exſtat hodieque fons ille mirabilis, quo potantur pii Patres Monaſterii, occurritque juxta mare ad occidentalem oram.

Primus hujuſce ſpectabiliſſimi Monaſterii fundator fuit S. Euthymius Cathegumenus, qui extitit imperante Nicephoro Botaniate, amicus & in Aſcetica vita ſocius S. Athanaſii hoc in monte Atho. Secundus fundator ejus fuit Nicolaus quidam Patricius Princeps magnus proxime Romanorum Imperatorem, conſobrinus me-

morati Patris Euthymii, qui denique in eo ipſo Monaſterio monaſticam vitam amplexus & Neophytus vocatus, ac poſt prædicti Euthymii obitum in ejus locum Hegumenus fuit. Tertius fundator extitit, puer ille, quem in mare projectum Archangeli a ſuffocatione eripuerunt, uti ſupra narravimus, qui Monachus effectus, nominatus eſt Barnabas, & poſtea Monaſterii Hegumenus fuit: deceſſor quippe ejus Euthymius Cathegumenus in ſancto Monte primus fuerat. Profectus autem in montem Romanus Papa, iratus in Orthodoxos Romanos, maximeque in Calogeros, tyrannica motus violentia, cum piiſſimos Patres ſibi non obtemperantes eſſe comperiſſet, ipſos inde ejecit, Monaſterium penitus devaſtavit, ſacra vaſa omnia & indumenta diripuit. Alexander vero Authentes Moldovlachiæ Vœvoda, ne tanta Archangelorum miracula illic edita in oblivionem venirent, religioſo ſtudio motus ex divina providentia totum reſtauravit, & Eccleſiam excitavit a fundamentis anno mundi 7086. (Chriſti 1578.) totamque interius depinxit, magnificeque ornavit, ut jam videmus. Illic vero depictus viſitur cum uxore & filiis.

Eccleſia præalta & pulcra eſt, cum tholis quinque, plumbo operta, habetque columnas quatuor admirandas. Narthex magnificentior eſt, & pulcritudine ſpectabili, habetque item quatuor columnas ex marmoribus compoſitas, ita ut unum eſſe marmor videatur, picturiſque ornatur undique. Sedes totius Templi & Narthecis centum viginti numero, elegantes ſunt & affabre elaboratæ. In columna dextri Chori eſt Imago Archangelorum miraculis clara: in cujus conſpectu jugiter ardent tres lampades argenteæ deauratæ ſpecioſiſſimæ. Ad lævam eſt veneranda Imago S. Nicolai, in cujus item conſpectu lampas ſemper ardet.

ὅς τις ὕστερον ἐγένετο καὶ μοναχὸς ἐν αὐτῷ μετονομασθεὶς Νεόφυτος μοναχός· ὅστις καὶ τὴν ἡγουμενίαν διεδέξατο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προῤῥηθέντος Εὐθυμίου. Τρίτος κτήτωρ εἰς αὐτὸ ἔγινεν ὁ ἐν τῇ θαλάσσῃ ῥιφεὶς ἐκεῖνος νέος, ὃν οἱ ἀρχάγγελοι ἐλύτρωσαν ἀπὸ τὸν βίαιον πνιγμὸν τῆς θαλάσσης ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· ὁ ὁποῖος ἐγένετο καὶ μοναχὸς, καὶ μετωνομάσθη Βαρνάβας, ὅς τις καὶ αὐτὸς ἐγένετο ἡγούμενος τῆς αὐτῆς μονῆς· διὰ τὸ γενέσθαι τὸν πρὸ αὐτοῦ καθηγούμενον Εὐθύμιον, πρῶτον τοῦ ἁγίου ὄρους. ὕστερον ἀπερχόμενος εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ὁ Πάπας τῆς Ῥώμης θυμωμένος κατὰ τῶν ὀρθοδόξων Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν καλογήρων μὲ τυραννικὴν ἐξουσίαν, καὶ μὴν εὑρίσκοντας τοὺς ἐν αὐτῷ εὐλαβεστάτους πατέρας εὐπειθεῖς εἰς τὸ θέλημά του, τοὺς ἐξώρισεν ἐκεῖθεν· καὶ τὸ μοναστήριον ἐρήμωσε παντελῶς, καὶ ἀφήρπασε πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια· ὁ δὲ αὐθέντης τῆς Μολδοβλαχίας Ἀλέξανδρος Βοεβόνδας, διὰ νὰ μὴν ἀλησμονηθοῦσι τὰ τόσα τῶν ἀρχαγγέλων θαύματα ὁποῦ ἔγιναν εἰς αὐτὸ, κινούμενος ἐκ προαιρέσεως θεοφιλοῦς κατὰ πρόνοιαν θείαν τὸ ἀνακαίνισεν ὅλον, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων ἐν ἔτει κόσμου ζπϛʹ. καὶ τὴν ἱστόρισεν ἔσωθεν ὅλην, καὶ τὴν ἐκαλλώπισε μεγαλοπρεπῶς ὡς ὁρᾶται· εἶναι δὲ καὶ ἱστορισμένος ἐκεῖ μὲ τὴν Δόμναν του καὶ μὲ τοὺς υἱούς του.

Ἡ ἐκκλησία εἶναι κατὰ πολλὰ ὑψηλὴ καὶ ὡραία μὲ κουμπέδες πέντε μολυβοσκέπαστη· ἔχει δὲ καὶ κιόνια τέσσαρα πανθαύμαστα καὶ ὡραῖα· Ὁ δὲ νάρθηξ εἶναι καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μεγαλείτερος, ἔργον ἀξιοθέατον εἰς τὸ κάλλος· ἔχει δὲ καὶ αὐτὸς κιόνια κτιστὰ τέσσαρα ὥσπερ νὰ ἦτον ἀπόφυα μάρμαρα· καὶ εἶναι ὅλος πανταχόθεν ἱστορισμένος. Τὰ δὲ στασίδια τοῦ ὅλου ναοῦ καὶ τοῦ νάρθηκος ἑκατὸν εἴκοσιν, ὅλα ὡραῖα καὶ τεχνικά. Καὶ εἰς μὲν τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τὸ κιόνιον εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν ἀρχιστρατήγων θαυματουργὸς, καὶ ἔμπροσθέν της καίουσιν ἀεννάως τρία κανδήλια ἀργυρόχρυσα πάνυ ὡραῖα· Εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν εἶναι ἡ τιμία εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου· καὶ ἔμπροσθεν αὐτῆς κανδήλιον ἀκοίμητον ἕν.

Ἔχει δὲ τὸ μοναστήριον τοῦτο καὶ πύργον μέγαν καὶ ὑψηλόν· καὶ εἰς τὴν κορυφὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ ἕνα μέρος τοῦ τείχους· ὁ δὲ πύργος ἐκεῖνος ἔχει πατώματα ἑπτὰ καὶ σκαλία ἑκατόν· τὰ δὲ πλέον ἐξαίρετα τοῦ μοναστηρίου τούτου, καὶ πολλοῦ θαύματος καὶ θέας ἐπάξια εἶναι ἡ ἐκκλησία ἡ θαυμαστὴ καὶ ὁ πύργος.

Ἐκεῖ θέλεις ἰδῇ καὶ ἀσπασθῇ λείψανον τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου.

Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Χαραλάμπους.

Τοῦ ἁγίου Μηνᾶ.

Τοῦ ἁγίου Κηρύκου.

Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ χρυσοστόμου.

Λείψανον καὶ δέρμα τοῦ ἁγίου Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τοῦ ἁγίου Νείλου.

Τοῦ ἁγίου Γεωργίου αἷμα μὲ χώματα ὁμοῦ μεμιγμένον.

Λίθον ἅγιον ἀπὸ τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν μὲ ῥανίδες αἵματος τοῦ κυρίου μας.

Τοῦ ἁγίου Φιλοθέου τὸ κάραν.

Λείψανον τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος.

Καὶ ἕτερα ἀναρίθμητα διαφόρων ἁγίων.

Πρὸς τούτοις μέρος ἐκ τῆς τιμίας κάρας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Λειψάνου μέρος τοῦ ἐν ἁγίοις Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου.

Τοῦ ἁγίου Ἀχιλλείου.

Τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων.

Ἔχει δὲ τὸ μοναστήριον καὶ κελλία καλά· καὶ διάφορα παρεκκλήσια· καὶ ἄλλα περισσὰ κτίρια μνήμης ἄξια.

Habet hoc Monasterium turrim amplam & altam, in cujus cacumine ad unum muri latus est Ecclesia: quæ turris tabulata septem, gradus centum habet. Quæ autem præstantiora & spectabiliora in hoc Monasterio, sunt Ecclesia illa mirabilis, & turris.

Illic videbis & veneraberis Reliquias S. Polyeucti.

S. Marty ris Charalampis.

S. Menæ.

S. Ceryci.

S. Joan. Chrysostomi.

Reliquias & pellem S. David Thessalonicensis.

S. Nili.

S. Georgii sanguinem cum terra mixtum.

S. Lapidem ex Golgotha cum stillis sanguinis Domini nostri.

S. Philothei caput.

Reliquias S. Panteleemonis.

Et alias innumeras variorum Sanctorum.

Ad hæc partem venerandi capitis S. Joannis Baptistæ.

Partem Reliquiarum S. Petri Athoniti.

S. Achillei.

SS. Quadraginta Martyrum.

Habet Monasterium pulcras cellas & varia sacella, aliaque multa ædificia non spernenda.

Περὶ τοῦ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Παύλου.

ΤΟ θεῖον καὶ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου Παύλου κατοικεῖται ἀπὸ Βουλγάρους καὶ Σέρβους· ἔστι δὲ ὁ ναὸς αὐτοῦ πολλὰ ὡραῖος καὶ πολύτερπνος, ὅλος μολυβοσκέπαστος, ἐπ' ὀνόματι τιμώμενος τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ θαυματουργοῦ· καὶ ἵσταται ἐπάνω εἰς τέσσαρας στύλους κτιστούς, μὲ τρεῖς θόλους· Ἡ ἱστορία του εἶναι παλαιὰ Βουλγαρική· Ἔξωθεν δὲ αὐτοῦ εἶναι ὁ νάρθηξ ὅλος ἱστορισμένος μὲ ἱστορίας ποικίλας θαυμάσια. Ἔχει δὲ ὁ ναὸς

De venerando Monasterio Sancti Pauli.

DIvinum & sacrum Monasterium S. Pauli a Bulgaris & Servis incolitur. Est vero Templum ejus pulcrum & jucundum, totum plumbo opertum, honoratum nomine Sancti Georgii Martyris miraculis clari: fulciturque quatuor columnis compositis, cum tribus tholis. Pictura ejus vetus est, Bulgarico more facta. Extra Templum est Narthex. totus depictus ele-

ganter. Habet Templum iſtud lampadem multorum luminum, & Chorum in medio, ac candelabra quatuor ſpectabilia. Reliqua Monaſterii ſtructura elegans & ſublimis eſt: iſtic turres, cellæ aliaque multa ædificia habentur: jam vero multo pulcriora effecta ſunt, quam ante fuerant, poſtquam piiſſimus Authentes totius Ungaro-Vlachiæ, Dominus Joannes Conſtantinus Baſſaraba Vœvoda Brancobanus a fundamentis ibi turrim celſiſſimam & pulcherrimam magno ſumtu excitavit, ipſamque variis cellis ornavit, Refectorium elegans condidit, & ad ſui memoriam egregium jucundumque ſacellum ibi conſtruxit. Qua turri aucti Patres, olim anguſtius agentes, multo ſpatioſius jam habitant.

Habet Eccleſia Imagines multas Moſcoviticas eleganter ornatas. Illic habetur Crux admiranda argentea deaurata tota, a Conſtantino magno facta, cum vetuſtiſſima pictura duodecim ſolemnitatum Dominicarum, inſculpta literis Latinis, ad picturarum inſcriptiones, antiquis characteribus Langobardicis & Gotthicis. Eſt & alia Imago parva cum pictura quoad artificium inimitabili, quam Imperator Theophilus, utpote Iconomachus, conjecit in ignem; & tamen, ô res mira! combuſta non eſt, ſed ſervata & ad hanc uſque diem ſalva & integra manet.

Alia item multa iſtic habentur notatu digna, maximeque lignum vivificæ Crucis Domini noſtri.

Pars donorum a Magis oblatorum, quæ ſuavem emittunt odorem. Hæc autem donavit Domina Maro, filia Giuræ Serviæ Deſpotæ, quam Agarenorum Imperator Mahumetes poſtea in uxorem duxit, quando Conſtantinopolim ſubegit.

Partes quædam SS. Quadraginta Martyrum, aliaque multa.

Hoc Monaſterium a S. Paulo con-

καὶ πολυέλαιον, χορὸν ἐν μέσῳ, καὶ μανουάλια τέσσαρα θαύματος ἄξια. Ἡ δὲ λοιπὴ τοῦ μοναστηρίου οἰκοδομὴ εὔμορφη καὶ ὑψηλή, ἔχουσα πύργους, καὶ κελλία, καὶ ἄλλα διάφορα κτίσματα. Τώρα ὅμως ἔγινε πολλὰ ὡραιότερα, καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἐξαιρετώτερα παρὰ τὸ πρῶτον· ἐστωντας καὶ ὁ εὐσεβέστατος αὐθέντης πάσης Οὐγγροβλαχίας κύριος Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Βασσαράβας Βοεβόνδας ὁ Βραγκοβανος, αὐήγειρεν εἰς αὐτὸ ἐκ θεμελίων διὰ πολλῶν ἐξόδων ἕναν ὑψηλότατον καὶ ἀξιοθέατον πύργον· καὶ τὸν ἐκαλλώπισε μὲ διάφορα κελλία, καὶ μὲ τραπεζαρίον πολυθαύμαστον· Ἔκτισε δὲ καὶ παρακλήσιον εἰς αὐτὸν πολλὰ ὡραῖον καὶ πολυτέρπνον εἰς ἀϊδίαντου μνημόσυνον· μὲ τὸν ὁποῖον τοῦτον πύργον ἔδωκε μεγάλην ἀπλοχωρίαν τῶν ἐκεῖσε πατέρων ὅπου ἦσαν πρότερον στενοχωρημένοι.

Ἔχει ἡ ἐκκλησία καὶ εἰκόνες πολλαῖς μοσχοβικαῖς τεχνικῶς καθωραϊσμέναις. Ἐκεῖ εὑρίσκεται σταυρὸς ἀξιοθαύμαστος ἀργυροδιάχρυσος ὅλος, παρὰ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου πεποιημένος, μὲ ἱστορίαν παλαιοτάτην τῶν δώδεκα δεσποτικῶν ἑορτῶν· ἔχει δὲ καὶ γράμματα λατινικὰ εἰς ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν ἱστοριῶν κατὰ τοὺς παλαιοὺς χαρακτῆρας τῶν λογγιβαρδῶν, καὶ γότθων. Εἶναι καὶ ἕνα εἰκόνισμα μικρὸν μὲ ἱστορίαν ἀμίμητον εἰς τὴν τέχνην· τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς Θεόφιλος ὡς εἰκονομάχος τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν φωτίαν, καὶ ὢ τοῦ θαύματος δὲν ἐκάηκεν, ἀλλὰ διεφυλάχθη, καὶ φυλάττεται μέχρι τῆς σήμερον ἀπὸ τότε σῶον τε καὶ ὁλόκληρον.

Εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ ἀξιόλογα ἐκεῖ, καὶ μάλιστα τίμιον ξύλον τοῦ ζωοδότου σταυροῦ τοῦ Κυρίου μας.

Καὶ μέρη ἀπὸ τὰ δῶρα τῶν μάγων, τὰ ὁποῖα ἐκπέμπουσι τερπνὴν εὐωδίαν· ταῦτα δὲ τὰ ἀφιέρωσεν ἡ δέσποινα Μαρῶ ἡ θυγάτηρ Γιούρα δεσπότου Σερβίας, τὴν ἔλαβεν ὕστερον εἰς γυναῖκα ὁ βασιλεὺς τῶν ἀγαρηνῶν Μεεμέτης, ὅπου ἐδούλωσε τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Καὶ μέρη τινὰ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων· καὶ ἄλλα πολλά.

Τὸ μοναστήριον τοῦτο εἶναι κτίσμα τοῦ ἁγίου

ἁγίου Παύλου, ὅς τις ἦτον ὡς λέγουσιν υἱὸς Μαυρικίου τοῦ βασιλέως εὐνοῦχος· καὶ εἶναι καὶ ἱστορισμένος εἰς αὐτὸ ὡσὰν κτήτορας, ἂν καλὰ καὶ αὐτὸς μόνον τὸ παρεκκλήσιον ἔκτισε· τὸ δὲ καθολικὸν τὸ ἔκτισεν ὁ αὐθέντης Συμένδρου τῆς Σερβίας Γιούρας δεσπότης· καὶ εἶναι εἰς αὐτὸ μὲ τοὺς δύο υἱούς του ἱστορισμένος.

Ἐκεῖ ἀνεβάζουσι καὶ νερὸν μετὰ σχοινίου ἀπὸ ἀντίπερα τοῦ μοναστηρίου ἕως ὀργυίας πενήντα διὰ ἐλαφρότερον καὶ ὑγιεινότερον· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μοναστήριον μέσα ἔχουσι βρύσιν καλήν.

ſtructum fuit : qui, ut fertur, filius erat Mauricii Imperatoris & eunuchus. Depictuſque viſitur ibi quaſi fundator, etiamſi ſacellum dumtaxat excitaverit. Nam totum Monaſterium ſtruxit Authentes Symendri in Servia Giuras Deſpotes. Depictuſque conſpitur ibi cum duobus filiis.

Illic aquam cum fune pertrahunt ex oppoſito Monaſterii per ulnas quinquaginta, quod ea ſit levior & ſalubrior. Tametſi in ipſo Monaſterio fons copioſus habeatur.

Περὶ τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ Ξενόφου.

ΤΟ σεβάσμιον μοναστήριον τοῦ Ξενόφου εἶναι καὶ αὐτὸ ὡραῖον καὶ θαυμαστὸν πλησίον τῆς θαλάσσης μὲ κάστρακι τριγύρωθεν πρὸς ἀσφάλειαν· ὁ δὲ ναὸς αὐτοῦ εὔμορφος εἰς τὸ κάλλος πολλά, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου καὶ θαυματουργοῦ, μὲ κολώναις διαφόραις καὶ μάρμαρα λαμπρὰ καὶ πορφυρᾶ καθωραϊσμένος· καὶ ὅλος πανταχόθεν εἰς κάλλος ζωγραφισμένος. Εἰς τὸν στύλον ὁποῦ εἶναι πλησίον τοῦ ἁγίου βήματος εἰς τὸν δεξιὸν χορὸν ἔμπροσθεν εἰς τὰ Δεσποτικὰ εἶναι ἕνα ὡραιοπλουμιστὸν κουβούκλιον· καὶ μέσα εἰς αὐτὸ εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀνεκδιήγητος εἰς τὴν εὐμορφίαν· καὶ ἔχει τὸν ἅγιον καθήμενον ἐπὶ θρόνου. Εἰς δὲ τὰς ἄλλας δύο κολώνας ὁποῦ εἶναι πρὸς τὴν θύραν εἶναι ὁ ἅγιος Γεώργιος, καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος ἱστορισμένοι μὲ ψηφία ὀρθοί, βλέποντες πρὸς τὰ Δεσποτικά.

Ὑποκάτωθεν δὲ τῆς ἐκκλησίας περνᾷ τὸ νερὸν καὶ ἔρχεται εἰς τὸ μοναστήριον· καὶ ἀπ' αὐτὸ πίνουσιν οἱ ἐν αὐτῷ ὁσιώτατοι πατέρες· ἔχει δὲ καὶ τόπον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὁπόταν βουληθοῦσιν οἱ πατέρες νὰ πλύνουν τῆς ἐκκλησίας τὸ ἔδαφος κλείουσι τὸν αὐλὸν τῆς πηγῆς καὶ γεμίζει ἡ αὖλαξ, καὶ τὸ ὕδωρ ἐξέρχεται ἀπὸ τὸν εἰρημένον τόπον, καὶ πλημμυρεῖ, καὶ ἁπλώνεται εἰς ὅλον τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ· ἔχει δὲ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἔνθα εἰσέρχεται τὸ νερὸν καὶ ἐξέρχεται καὶ ξεπλύνει ὅλα τὰ μάρμαρα κατὰ

De ſacro Monaſterio Xenophi ſive Xenophontis.

VEnerandum item Xenophi Monaſterium elegans eſt ad littus maris cum caſtro circum ad tutelam. Templum eſt pulcherrimum, honoraturque nomine Sancti Georgii Martyris triumphatoris, miraculis clari, columnis variis, marmoribus item ſplendidis & porphyrite decoratum, ac totum undique picturis ornatum eſt. In columna quæ eſt proxime ſacrum Altare ad dextrum Chorum e regione Deſpoticorum, eſt coronis opere plumario : ibique eſt Imago Sancti Georgii pulcritudine ineffabili, ſedentis in throno. In aliis vero duabus columnis ſunt S. Georgius & S. Demetrius teſſellis delineati ſtantes & Deſpotica reſpicientes.

Sub Eccleſia decurrit aqua, & defluit in Monaſterium, qua ad potum utuntur ſanctiſſimi Patres. Locus autem in Eccleſia eſt, ubi Patres cum abluere pavimentum volunt, canalem claudunt, tum impletur foſſa & aqua redundat influitque per totum Eccleſiæ pavimentum. Locus autem ille quo ingreditur aqua, regreditur & marmora omnia eluit, eſt ad ſiniſtrum latus. Monaſterium muris clauſum eſt,

habetque cellas multas & omnia ad Monasterii constitutionem necessaria. Patres autem istic habitantes Servi & Bulgari sunt. Habet Monasterium sacella septem, in quorum uno depicti visuntur hi Principes, Banus Barbulus, Dantzulas Bornicus, Purbulus & Radulas. Primus hujus Monasterii fundator fuit S. Xenophon, a quo nomen accepit. Sub hæc anno mundi 7053. (id est, Christi 1545.) ipsum restaurarunt Ducas Bornicus, & frater ejus Radulas Principes Ungaro-Vlachiæ sub Dei tutela positæ: totamque Ecclesiam pulcre depingi curarunt. Demum præclarus Authentes Valachiæ magnus ille ac præclarus Matæes Vœvoda Bassarabas suis sumtibus Narthecem Ecclesiæ & totum Refectorium picturis exornavit: ubi in monumentum æternum, ipse cum sponsa sua depictus visitur.

τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ μέρος· Εἶναι δὲ περιτετειχισμένον τὸ μοναστήριον ἐκ τῶν πέριξ· ἔχοντας κελλία καλὰ καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἰσὶν ἀναγκαῖα εἰς σύστασιν τοῦ μοναστηρίου· οἱ δὲ ἐν αὐτῷ ἐνοικοῦντες πατέρες εἶναι Σέρβοι τὸ γένος καὶ Βούλγαροι. Ἔχει παρεκκλήσια ἑπτά· καὶ ἐπάνω εἰς ἐν παρεκκλήσιον εἶναι ἱστορισμένοι καὶ τοῦτοι οἱ ἄρχοντες μπάνος Μπάρπουλος· Ντάντζουλας Βόρνικος· Πούρβουλος, καὶ Ῥάδουλας. Ὁ πρῶτος κτήτορας τοῦ παρόντος μοναστηρίου ἐστάθη ὁ ἅγιος Ξενοφῶν, ἀφ' οὗ ἔλαβε καὶ τὴν ἐπονομασίαν· μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ τὸ ζνγ΄. ἔτος κόσμου τὸ ἀνακαίνισαν οἵ, τε Δούκας Βόρνικος, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ῥάδουλας, ἄρχοντες τῆς θεοφυλάκτου Οὐγγροβλαχίας· καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐζωγράφισαν ὅλην πολλὰ εὔμορφα· ὕστερον ὁ περιβόητος αὐθέντης τῆς Βλαχίας ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ περιβόητος Ματθαίης Βοεβόνδας ὁ Βασαράβας δι' οἰκείων ἐξόδων ἱστόρισε τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας καὶ ὅλον τὸ τραπεζαρεῖον. ὅπου εἶναι καὶ αὐτὸς μὲ τὴν Δόμναν του ἱστορισμένος εἰς μνήμην ἀΐδιον.

De sacro Monasterio Gregorii.

SAcrum Monasterium Gregorii est & ipsum in loco sublimi positum & angustum, situ commodo, ad littus maris: cujus Templum in honorem sancti Patris nostri Nicolai miraculis clari constructum, plumbo opertum est. Fundator hujus fuit S. Gregorius junior, a quo nomen accepit. Demum Authentes Moldo-Vlachiæ Alexander Pater Bogdani Vœvodæ magnifice restauravit ipsum anno ab Adamo 7005. (Christi 1497.) Proxime habetur Navale Monasterii Simonis Petræ.

Περὶ τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ Γρηγορείου.

ΤΟ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Γρηγορείου εἶναι καὶ αὐτὸ ὑψηλὸν καὶ συμμαζωκτὸν εἰς τόπον ἐπιτήδειον θεμελιωμένον κατὰ τὸ κατάγιαλον· οὗ ὁ θεῖος ναὸς εἶναι εἰς τιμὴν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ θαυματουργοῦ μολυβοσκέπαστος. κτήτωρ δὲ τοῦ παρόντος μοναστηρίου ἐστάθη ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ νέος ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα· ὕστερον ὅμως ὁ αὐθέντης Μολδοβλαχίας Ἀλέξανδρος ὁ πατὴρ τοῦ Μπογδάνου Βοεβόνδα τὸ ἀνεκαίνισε μεγαλοπρεπῶς κατὰ τὸ ζέ ἔτος ἀπὸ Ἀδάμ· ἐκεῖ πλησίον εἶναι καὶ ὁ ἀρσανᾶς τοῦ μοναστηρίου τοῦ Σίμωνος Πέτρας.

Περὶ τοῦ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ Καρακάλου.

Τὸ ἱερὸν μοναστήριον τοῦ Καρακάλου εἶναι καὶ αὐτὸ εὔμορφον μὲ ἐκκλησίαν θαυμαστὴν ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ πρωτοκορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου· ἔχει δὲ καὶ κάστρον τριγύρωθεν καὶ πύργον ὑψηλὸν καὶ ὡραῖον, καὶ ἄλλα περιηγήσεως ἄξια. Εἶναι κτισμένον ἐπάνω εἰς τόπον ὑψηλὸν μακρὰν τῆς θαλάσσης ὡς μιᾶς ὥρας διάστημα· καὶ ἡ ἐκκλησία εἶναι μολυβοσκέπαστος. Εἶναι δὲ κτίσμα πρῶτον μὲν Ἀντωνίου τοῦ Καρακάλου ἐκείνου ἀπὸ τὴν Ῥώμην· ὕστερον δὲ ὁ αὐθέντης τῆς Μολδαβίας Πέτρος Βοεβόνδας θέλοντας νὰ τὸ ἀνακαινίσῃ, ἔπεμψε τὸν πρωτοσπαθάριον αὐτοῦ Πέτρον ὀνόματι, μὲ ἄσπρα πολλά, παραγγείλας αὐτῷ νὰ τὸ ἀναστήσῃ εἰς τόπον εὔμορφον· ὁ δὲ σπαθάριος διὰ νὰ κερδήσῃ ἐξ ἐκείνων ἔκτισεν ἕνα καὶ μόνον πύργον πλησίον τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγύρισεν εἰς τὴν Μπογδανίαν· μαθὼν δὲ τὸ τοιοῦτον ὁ αὐθέντης, πολλὰ τοῦ ἐκακοφάνη, καὶ ἐβουλήθη νὰ τὸν ἀποκεφαλίσῃ· ὁ δὲ σπαθάριος διὰ νὰ γλυτώσῃ τὴν ζωήν του ἀπὸ τὸν θάνατον, ὑπεσχέθηκε νὰ τὸ ἀναστήσῃ μὲ ἔξοδα ἐδικά του· καὶ οὕτως τὸν ἐσυγχώρησε· καὶ πηγαίνοντας εἰς τὸ ἅγιον ὄρος τὸ ἔκτισεν εἰς τὸν τόπον αὐτὸν ὅπου φαίνεται μέχρι τῆς σήμερον, καὶ ἐγύρισεν εἰς τὴν Μπογδανίαν χαρούμενος· καὶ τὸν ἐδέχθηκεν ὁ αὐθέντης μετὰ τιμῆς· ὕστερον συμφωνήσαντες ὅ, τε αὐθέντης ἐκεῖνος καὶ ὁ σπαθάριος ἦλθον εἰς τὸ ἅγιον ὄρος, καὶ γενόμενοι μοναχοὶ καὶ ἐπονομασθέντες καὶ οἱ δύο Παχώμιοι· ἐπέρασαν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς τους μέσα εἰς αὐτὸ τὸ μοναστήριον θεαρέστως, ὅπου καὶ ἀνεπαύσαντο ἐν κυρίῳ.

Εὑρίσκεται δὲ ἔξωθεν τοῦ μοναστηρίου καὶ τὸ κελλίον τοῦ σπαθαρίου, καὶ καλεῖται μέχρι τῆς σήμερον οὕτω τοῦ σπαθαρίου.

Ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ εὑρίσκεται καὶ ἡ τιμία κάρα τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Βαρθολομαίου.

De venerando Monaſterio Caracali.

SAcrum etiam Monaſterium Caracali pulcrum eſt, cum Eccleſia eleganti nomine SS. Apoſtolorum & Principum Petri & Pauli. Habetque caſtrum in circuitu turrimque præaltam & bene ſtructam, aliaque memoratu digna. Situm eſt in loco edito procul a mari quaſi media hora itineris. Eccleſia plumbo tecta eſt. Fundatum eſt primo ab * Antonio Caracalo illo Romano. Poſtremo Authentes Moldaviæ Petrus Vœvoda, cum ipſum reſtaurare vellet, miſit Protoſpatharium ſuum Petrum nomine cum pecunia multa, juſſitque pulcro in ſitu fundari Monaſterium. Spatharius vero quæſtus cauſa turrim tantum juxta mare ſtruxit, & in Bogdaniam reverſus eſt. Re comperta Authentes, factum hujuſmodi indigne tulit, ipſique caput præcidere volebat. Spatharius vero necis vitandæ cauſa, pollicitus eſt ſe Monaſterium proprio peculio excitaturum eſſe: atque ita dimiſſus fuit. Profectus ad montem, Monaſterium, quo loco jam ſitum eſt, exſtruxit, remigravitque deinde lætus in Bogdaniam: quem cum honore Authentes excepit. Demum uno conſenſu Authentes ille cum Spathario in Montem ſanctum venerunt, monaſticumque ſtatum amplexi, ambo Pachomii nomine vocati ſunt, ac reſiduum vitæ ſuæ in eodem ipſo Monaſterio pie tranſegerunt, ubi etiam in Domino quieverunt.

* ſic

Occurrit hodieque extra Monaſterium cella Spatharii, quæ etiam Spatharii hactenus appellatur.

In hoc ipſo Monaſterio habetur pretioſum caput S. Bartholomæi Apoſtoli.

De venerando Monaſterio Eſphigmeni.

SAcrum Monaſterium Simeni, vel ut accuratius loquamur, Eſphigmeni, elegans eſt & ſpectaculo dignum, fundatum a piiſſimo Imperatore Theodoſio juniore, & a ſorore ſua Imperatrice Sancta Pulcheria Virgine. Habet Templum admirandum, oblongum, columnis duabus ornatum, tholis faſtigiatum eſtque totum pulcre depictum. Refectorium habet jucundum, egregia pictura decoratum: cellas duplicis, vel etiam triplicis tabulati ad Patrum domicilium, cum caſtro pulcro ac ſolido: ſitum autem eſt in commodo loco. Templum conſecratum eſt in honorem Aſſumtionis Salvatoris Chriſti. Ante Templum habetur phiala elegantiſſima cum inſcriptione exterius inſculpta, quæ ita incipit:

Vides ſpectator rem jucundam & variam
Ex marmore affabre elaboratam.

Habet item alia multa Epigrammata in baptiſmum Domini noſtri. Exſtant ibidem Reliquiæ multæ & variæ. Diſtat autem a Chilantario una hora itineris; vocaturque Eſphigmeni, quia inter colles tres prope litus maris ſitum eſt. A Batopedio diſtat itinere trium horarum.

Περὶ τοῦ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ Ἐσφιγμένου.

ΤΟ' εὐαγὲς μοναστήριον τοῦ Σιμένου, ἢ βέλτιον εἰπεῖν Ἐσφιγμένου εἶναι ὡραῖον κατὰ πάντα καὶ ἀξιοθέατον· κτίσμα τοῦ ἐν βασιλεῦσιν εὐσεβεστάτου Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς καὶ βασιλίσσης ἁγίας Πουλχερίας τῆς παρθένου. Ἔχει ναὸν πανθαύμαστον, ὅστις εἶναι δρομικὸς μὲ κολώναις δύο, καὶ ἐπάνωθεν μὲ θόλοις ὅλος ἱστορισμένος εἰς κάλλος. Ἔχει τράπεζαν πολλὰ εὔμορφην μὲ ζωγραφίαν καλήν. κελλία δίπατα καὶ τρίπατα διὰ τοὺς πατέρας, μὲ κάστρον καλὸν καὶ στερεόν· εἶναι θεμελιωμένον εἰς τόπον ἐπιτήδειον. Ὁ ναὸς αὐτοῦ τιμᾶται εἰς ὄνομα τῆς ἀναλήψεως τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ· Ἔμπροσθεν δὲ τοῦ ναοῦ ἔχει φιάλην ὡραιοτάτην μὲ γράμματα γλυπτὰ ἔξωθεν, ὁποῦ ἀρχίζουσιν ἔτζι.

Ὁρᾷς θεατὰ τέρψιν καὶ ποικιλίαν,

Τὴν ἐκ μαρμάρου τεχνικῶς σκευασθεῖσαν.

Ἔχει δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ διὰ στίχων ἐπιγράμματα εἰς τὸ βάπτισιν τοῦ κυρίου μας, ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· εὑρίσκονται εἰς αὐτὸ καὶ ἅγια λείψανα πολλὰ καὶ διάφορα· ἀπέχει τοῦ Χιλανταρίου μιᾶς ὥρας διάστημα. ὀνομάζεται τοῦ Ἐσφιγμένου· διότι εἶναι ἀνάμεσα εἰς τρία βουνάκια περιωρισμένον σιμὰ εἰς τὸν αἰγιαλόν· ἀπέχει δὲ τοῦ Βατοπεδίου τριῶν ὡρῶν διάστημα.

Περὶ τοῦ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ Φιλοθέου.

ΤΟ' ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τοῦ Φιλοθέου εἶναι καὶ αὐτὸ ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου μὲ κάστρον τετυγύρωθεν περιτειχισμένον· ἔχει ναὸν εὔμορφον καὶ ἀξιοθέατον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ εὐαγγελισμοῦ· κτήτορες δὲ αὐτοῦ Ἀρσένιος, Φιλόθεος, καὶ Διονύσιος ὁ ἀνεγείρας τὸ ἐν τῷ ὀλύμπῳ ἱερὸν μοναστήριον· οἱ ὁποῖοι φαίνονται ἱστορισμένοι ἐπάνωθεν τοῦ νάρθηκος· ὕστερον δὲ εἰς τοὺς ζ'. ἀπὸ Ἀδὰμ ὁ βασιλεὺς τοῦ Καχετίου Λεόντιος, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος δι' οἰκείων ἐξόδων τὰ ἀνεκαίνισε καλλιώτερα, καὶ τραπέζαρσον ἐποίησαν εἰς αὐτὸ μέγα καὶ ὡραιότατον, καὶ τὸ ἱστόρησε ὅλον πανταχόθεν· ἔνθα φαίνονται καὶ αἱ τούτων εἰκόνες. ἔχει καὶ τίμια λείψανα διαφόρων ἁγίων, πλησίον δὲ αὐτοῦ εἶναι τὸ κελλίον τοῦ μαγουλᾶ· κάτωθεν δὲ αὐτοῦ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν εἶναι τὸ μυλοπόταμον εἰς τοποθεσίαν θαυμαστήν· καὶ πλησίον ἐκείνου πύργος ὑψηλὸς καὶ ὡραῖος τῆς ἁγίας Λαύρας.

De venerando Monasterio Philothei.

SAcrum & venerandum Monasterium Philothei sublimi loco situm est, cum castro in circuitu muris instructo. Est ibi Templum pulcrum & spectabile, nomine Annuntiationis sanctissimæ Deiparæ. Fundatores ejus fuerunt Arsenius, Philotheus & Dionysius, qui sacrum in Olympo Monasterium excitavit. Hi vero supra Narthecem depicti visuntur. Demum anno ab Adamo 7000. (Christi 1492.) Rex Cachetii Leontius & filius ejus Alexander propriis facultatibus pulcriorem in statum restaurarunt, Refectorium magnum & elegans excitarunt, totumque depinxerunt: ubi etiam visuntur ipsorum Imagines. Habet Monasterium Reliquias pretiosas variorum Sanctorum. Prope ipsum est cella Magulæ. Infra vero molendinum situ spectabili, ac proxime illud turris præalta & pulcra S. Lauræ.

Περὶ τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῶν Ῥώσων.

ΤΟ' ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τῶν Ῥώσων ἐστὶ καὶ αὐτὸ ἐπὶ τόπου πεδινοῦ καὶ ἀμφιλαφοῖς, καὶ ὕδασι καταρρύτου περιτετειχισμένον μετὰ κελλίων καὶ πύργων καὶ τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ ναὸς εἶναι εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Παντελεήμονος· οὐ τοσοῦτον δὲ τὸ πλάτος αὐτοῦ καὶ τὸ μέγεθος θαυμαστὸν, ὅσον τὸ ὕψος. Ἔχει δὲ ἐκκλησίας ἕξ· καὶ ἄλλα κτίσματα λόγου καὶ μνήμης ἄξια. Κτήτωρ δὲ τούτου ἐστάθη ὁ Κνέζης τῆς Σερβίας Λάζαρος· ὁ ὁποῖος διὰ τὴν ἀκέραντον ἀρετὴν ἔγινε καὶ ἅγιος ὕστερον. Ἐκεῖ εὑρίσκεται καὶ ἡ τίμια κάρα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Καὶ λείψανον τοῦ δικαίου Ἰωσήφ. Καὶ μῦρον τοῦ ἁγίου Δημητρίου. Καὶ ἕτερα λείψανα ἀνωνύμων Ἁγίων.

De ac ro Monasterio Russorum.

SAcrum ac venerandum Monasterium Russorum est in loco plano & umbroso, aquis irriguo, muris cinctum, cum cellis, turribus & cæteris. Templum autem in honorem Sancti & magni Martyris Panteleemonis consecratum est: neque tantum latitudine & amplitudine ædificii commendatur, quantum altitudine. Habet sacella sex, & alia ædificia memoratu digna. Fundator ejus fuit Knezes Serviæ Lazarus, qui ob incorruptam virtutem sanctus postea fuit. Illic habetur caput S. Panteleemonis, Reliquiæ justi Joseph, unguentum Sancti Demetrii, & aliæ Reliquiæ Sanctorum Anonymorum.

De venerando Monasterio Castamoniti.

SAcrum ac venerandum Monasterium Castamoniti in honorem S. primi Martyris & Archidiaconi Stephani consecratum, ac in prærupto loco situm est; sed tamen amœno & ad secessum apto, & aquam habet salubrem ac dulcissimam. Templum autem magnum est ac spectabile, quinque tholis fastigiatum, plumbo coopertum ac depictum. Ad latera vero duo sacella habet, itemque castrum, & turres in circuitu, cellasque antiquas. Est autem inops ac necessariorum penuria laborat. Vocatum fuit Castamoniti, quia est Constantis Monasterium; scilicet Sancti & magni Constantini: nam ipse fuit primus Monasterii hujus fundator. Restauratum vero fuit deinde a Manuele Palæologo Imperatore, ut declarat Chrysobullum ejusdem.

Περὶ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Κασαμονίτου.

Ἡ ἱερὰ καὶ σεβασμία μονὴ ἡ ἐπονομαζομένη τοῦ Κασαμονίτου εἶναι εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου κτισμένη· καὶ εὑρίσκεται εἰς τόπον κρημνώδη, πλὴν εὔμορφον καὶ ἡσυχαστικόν· καὶ ἔχει νερὸν εὔρωστον καὶ γλυκύτατον. Ὁ δὲ ναὸς εἶναι μέγας θαυμαστὸς μὲ πέντε κουμπέδες μολυβοσκέπαστος, καὶ ζωγραφισμένος· καὶ ἔχει εἰς τὰ πλάγιά του παρεκκλήσια δύο· καὶ τειχόκαστρον, καὶ πύργους περιγύρωθεν, καὶ κελλία παλαιά· καὶ εἶναι πολλὰ πτωχὸν, ὑστερούμενον τῶν ἀναγκαίων· ἐκλήθη δὲ τοῦ Κασαμονίτου, ὡς ὅτι εἶναι τοῦ Κώνσταντος μονή· ἤτοι τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐκεῖνος γὰρ ἦτον ὁ πρῶτος κτήτορας τοῦ μοναστηρίου τούτου· Ἀνεκαινίσθη δὲ ὕστερον ἀπὸ τὸν βασιλέα Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγον· καθὼς δηλοποιεῖ τὸ χρυσόβουλλόν του.

De sacro Monasterio Stauroniceta.

SAcrum Monasterium Stauroniceta dictum fundavit sanctissimus Patriarcha Constantinopolitanus Dominus Jeremias senior. Ejus Templum nomine Sancti Patris nostri Nicolai Archiepiscopi Myræ in Lycia, miraculis conspicui, insignitum est. Cujus sacra Imago tota argentea deaurata est; ita ut solus vultus appareat. Hæc autem Imago e mari exiit, postquam illò a quibusdam conjecta fuerat Iconomachorum tempore. Et quia multo tempore in mari fuit, nata est in fronte ejus ostrea parva, quæ hactenus conspicitur. Quapropter a populo Stridas vocatur. Est autem Imago tota musivo opere aureis tessellis concinnata. Monasterium ad littus maris situm, pulcrum est & secessui idoneum: ha-

Περὶ τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ Σταυρονικήτα.

Τὸ ἱερὸν μοναστήριον τὸ καλούμενον τοῦ Σταυρονικήτα τὸ ἔκτισεν ὁ παναγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κὺρ Ἱερεμίας ὁ παλαιός· τιμᾶται ὁ θεῖος αὐτοῦ ναὸς εἰς ὄνομα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ· τοῦ ὁποίου ἡ ἁγία εἰκὼν εἶναι ὅλη πανταχόθεν ἀργυροχρυσωμένη· καὶ μόνον τὸ πρόσωπον φαίνεται· αὕτη ἡ εἰκὼν εὐγῆκεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν· ἔστωντας καὶ νὰ τὴν ἔρριψαν εἰς αὐτὴν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς εἰκονομαχίας τινές· καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν ὁποῦ ἔκαμεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐφύτρωσεν ἕνα ὀστρίδιον εἰς τὸ μέτωπόν της, τὸ ὁποῖον καὶ φαίνεται ἕως τῆς σήμερον· διὰ τοῦτο καὶ στρίδας ὀνομάζεται παρὰ τῶν κοινῶν· Ἔστι δὲ ἡ εἰκὼν ὅλη μετὰ μουσίου ἤτοι διὰ ψηφίων χρυσῶν ἐγκεκοσμημένη εἰς κάλλος. Εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦτο παραθαλάσσιον πολλὰ εὔμορφον

καὶ ἡσυχαστικόν. Ἔχει περιβόλια μὲ νεραντζίαις καὶ λεμονίαις πολλαῖς· τὸ δὲ νερὸν ὁποῦ πίνουσιν οἱ ἐν αὐτῷ ὁσίως πολιτευόμενοι ἅγιοι πατέρες, τὸ ἔφερεν ὁ ἐκλαμπρότατος αὐθέντης τῆς Οὐγγροβλαχίας Σερβαῖος Βοεβόνδας ὁ Καντακουζηνὸς μὲ καμάραις, ἔργον κατὰ ἀλήθειαν πολυέξοδον. Ἔχει ναὸν μικρὸν μὲν εἰς τὸ μέγεθος εὔμορφον δὲ εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν ζωγραφίαν· καὶ στέκει ἐπάνω εἰς τέσσαρα κιόνια ἐκ μαρμάρων· ἔχει πολυέλαιον εὔμορφον, καὶ χορὸν ἀξιοθέατον· ἔχει δὲ καὶ φιάλην τοῦ ἁγιασμοῦ ἀξιόλογον καὶ ὡραίαν· Ἡ δὲ τράπεζα τῶν πατέρων θαυμαστὴ καὶ ὡραία μὲ ἱστορίαν τεχνικήν. Εἰς αὐτὴν εἶναι ἱστορισμένη ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ τόσον εὔμορφα ὁποῦ δὲν εὑρίσκεται ἄλλη παρόμοια ταύτης· εἶναι ζωγραφισμένοι καὶ οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι μετὰ τῆς Σιβύλλας· οἱ ὁποῖοι ἐναργῶς περὶ τῆς διὰ σαρκὸς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου μας προεφήτευσαν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων ὡς ἐν συντόμῳ· ὑμεῖς δὲ οἱ ἀναγινώσκοντες πατέρες καὶ ἀδελφοὶ ἔρρωσθε καὶ σώζοισθε, καὶ συγγνωτέ μοι τῆς βραχυλογίας· καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ τῷ Κυρίῳ.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ Δόξα.

bet hortos cum malis aureis & citris multis. Aquam vero, qua ad potum utuntur SS. Patres ibi verſantes, deduxit ſplendidiſſimus Authentes Ungaro-Vlachiæ Serbanus Cantacuzenus Vœvodas, ſub fornicibus, opus ſane multi ſumtus. Exſtat ibi Templum, parvum quidem, ſed artificio & picturis elegans, fulciturque quatuor columnis marmoreis. Habet autem multorum luminum lampadem pulcram, & Chorum adſpectu dignum, phialam item ad ablutionem ſpecioſam. Refectorium Patrum picturis concinne ornatur. Ibi repræſentatur radix Jeſſæ tam eleganter, ut nihil ſimile reperiatur.[a] Depicti ſunt item veteres Philoſophi cum Sibylla, qui de futura Domini noſtri Incarnatione clare vaticinati ſunt.

Hæc de Monaſteriis iſtis compendio diximus, vos autem quotquot legeritis Fratres & Patres, valete & ſalvi eſtote, ac ſermonis brevitati ignoſcite, precamini item pro me Dominum.

Finis ac Deo gloria.

[a] De Philoſophis illis, qui de Chriſto vaticinati ſunt. Vide Libro 3. c. 4.

PERIODUS SIVE CIRCUITUS MONTIS ATHONIS, sancti cognomine ornati, politicis carminibus editus a sanctissimo Nicææ Metropolita Porphyrio, qui jam Prohegumenus est Imperatorii & Patriarchalis Monasterii S. Joannis Præcursoris in Nigro mari prope Sozopolim.

AD gloriam Dei nostri, quem omnes adoramus,
Concedat ipse nobis mentem bonam ut enarremus,
Quæ oculis nostris vidimus, cum fiducia:
Erit autem narratio compendio facta.
Quisquis volueris adoratum pergere
Ad sacrum Montem, ut ipsum videas & circumeas,
Hunc libellum lege, postea facito
Ut ab hinc intelligas unde incipere debeas.
Verum hoc tibi in mente propone, atque omni modo satage,
Ut mense Maio eum in locum pervenias.
Cum Deo juvante navi proficisceris, id contendas,
Ut omnia in mente habeas, & Lauram quæras:
Et cum Dei ductu ad illam perveneris,
Omnia debito ritu venerare cum comitibus.
A Laura egressus perge in Caracalum,
Et vespere si velis, vade ad Philothei Monasterium.
Deinde vero descende & veni in Ibericum,
Ut illic debitum cultum præstes. Deinde circumeundo pete
Dominam Portætissam, ut ipsi gratias agas
Cum amore & pietate, & adores.
Ex Iberico egressus non occulta tibi via est,
Ut cursum agere pergas & venias ad Cutlumusi,
Ac Protatum videas venerabundus,
Et Caræs, cellasque omnes contempleris.
Postea ad mare rursum descendas:
Inde quo volueris proficiscere, ne segnis esto.
Vadas ad Monasterium Domini Stauroniceta,
Et, si tibi visum fuerit, aliam noctem transige.
Cum primum surrexeris eas ad Pantocratorem,
Ut pie adores, nam est ille Omnipotens.
Inde move, & vade ad Batopedium:
Multa illic videbis & mens tua contemplabitur.
Inde rursum egressus, concede ad Simenum,
Quod accuratius dicas Esphigmenum.
Inde per collem pete Chilantarium,
Ubi Calogeri sunt Servi & Bulgari.
Ac cervino cursu collem circumeas,
Et in Monasterio Zographi prandium occurret.
Exeas inde, ut perlustres
Castamoniti Templum, ibique adores.
Inde ad mare aliud descende,
Ad Dochiarii pulcrum Monasterium pergas:

ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΩΝΥΜΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ.

Συντεθεῖσα διὰ στίχων πολιτικῶν, παρὰ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Νικαίας Κυρίου Πορφυρίου, Προηγουμένου ἔτι ὄντος τῆς Βασιλικῆς καὶ Πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ προδρόμου τῆς ἐν τῇ μαύρῃ θαλάσσῃ κειμένης πλησίον Σωζοπόλεως.

Εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὅπου ὅλοι προσκυνοῦμεν
Νὰ μᾶς χαρίσῃ νοῦν καλὸν καὶ νὰ διηγηθοῦμεν,
Τὰ ὅσα ὀφθαλμοφανῶς ἴδομεν περισσία·
Ἔσται δὲ ἡ διήγησις αὕτη ἐν συντομίᾳ.
Ὅποιος θέλει βουληθῇ νὰ πᾷ νὰ προσκυνήσῃ
Τὸ ἅγιον ὄρος νὰ ἰδῇ καὶ νὰ τὸ τριγυρίσῃ·
Ἂς διαβάσῃ τὸ πρῶτον ἔπειτα νὰ κινήσῃ,
Νὰ καταλάβῃ ἀπ' ἐδῶ πόθεν νὰ ἀρχινήσῃ,
Πλὴν τοῦτο ἔχε κατὰ νοῦν, κάμε μὲ κάθε τρόπον
Τὸν μαΐον νὰ εὑρεθῇς εἰς τὸν ῥηθέντα τόπον.
Ὅταν κινήσῃς σὺν Θεῷ μὲ πλοῖον ν' ἀρμενίσῃς.
Νὰ ἔχῃς πάντα κατὰ νοῦν τὴν λαύραν νὰ ζητήσῃς·
Καὶ ὅταν φθάσῃς εἰς αὐτὴν Θεοῦ τῇ ὁδηγίᾳ,
Νὰ προσκυνήσῃς ἅπαντα ἔχων καὶ συνοδίαν.
Ἀπὸ τὴν λαύραν σὰν εὐγῇς νὰ πᾷς στοῦ Καρακάλου
Κ' ἕως τὸ βράδυ ἂν ποθῇς νὰ πᾷς στοῦ Φιλοθέου·
Καὶ ἀπ' ἐκεῖ νὰ κατεβῇς νὰ πᾷς εἰς τῶν Ἰβήρων
Νὰ προσκυνήσῃς καὶ ἐκεῖ, εἶτα νὰ πᾷς τριγύρω
Κυρὰν τὴν Πορταΐτισσαν νὰ τὴν εὐχαριστήσῃς,
Μὲ πόθον καὶ εὐλάβειαν καὶ νὰ τὴν προσκυνήσῃς.
Ἐκ τῶν Ἰβήρων σὰν εὐγῇς, ἡ στράταις δὲν λαθοῦσι
Τὸν δρόμον ἀκολούθησαι καὶ πᾷς στοῦ Κουτλουμούση
Καὶ τὸ Πρωτάτον νὰ ἰδῇς καὶ νὰ τὸ προσκυνήσῃς
Καὶ τὰς Καρέας καὶ τὰ κελλία πάντα νὰ θεωρήσῃς
Ἔπειτα πρὸς τὴν θάλασσαν κάτωθεν νὰ γυρίσῃς,
Ἐκεῖ ὅπου βουλήθηκες σύρε καὶ μὴν ἀργήσῃς·
Θέλεις ὑπάγῃ στὴν μονὴν τοῦ κὺρ Σταυρονικήτα
Καὶ καθὼς θέλει σοῦ φανῇ, κάμε καὶ ἄλλην νύκτα
Καὶ τὸ ταχὺ σὰν σηκωθῇς νὰ πᾷς στὸν Παντοκράτορ
Νὰ προσκυνήσῃς εὐλαβῶς ὅτ' εἶναι αὐτοκράτωρ
Καὶ ἀπ' ἐκεῖ σηκώνεσαι καὶ πᾷς στὸ Βατοπέδι
Θέλεις ἰδῇ ἐκεῖ πολλὰ κ' ὁ νοῦς σου ἂς σκοπεύῃ.
Ἐκεῖθεν πάλιν σὰν εὐγῇς, ὑπάγεις στοῦ σιμένου,
Ὅπερ καὶ ὀνομάζεται καθάρια Ἐσφιγμένου·
Ἐκεῖθεν διὰ τοῦ βουνοῦ πᾷς εἰς τὸ Χιλανταρεῖ,
Καὶ εἶναι οἱ καλόγεροι Σέρβοι τε καὶ Βούλγαροι·
Καὶ περικόπτεις τὸ βουνὸν μὲ δρόμον τῆς ἐλάφου
Καὶ ὡς τὸ γράμμα βρίσκεται μέσα εἰς τοῦ ζωγράφου
Καὶ ἀπ' ἐκεῖθεν σὰν εὐγῇς καλὰ νὰ ἐρευνήσῃς
Κασταμονίτου τὸν ναὸν καὶ νὰ τὸν προσκυνήσῃς·
Καὶ ἀπ' αὐτοῦ στὴν θάλασσαν τὴν ἄλλην καταβαίνεις
Στοῦ Δοχειαρείου τὴν μονὴν τὴν εὔμορφην πηγαίνεις

Parvum est interstitium & vadis ad Xenophi,
Proxime littus maris pergens non per collem.
Cum inde movebis, ad Russicum concedes
Adoratum ibi, nec prætermittas ipsum.
Istinc descendens ad Xeropotamum properas,
Si defatigeris, parvam refectionem sume, ✶ mi senex.
Eo ipso die surge ut Simopetram attingas:
Illic videbis multa, quæ admireris.
Illinc ad proxime situm Gregorii Monasterium vadis.
Et si velis ibi sede usque ad meridiem.
Postea inde perge usque ad Monasterium Dionysii:
Baptistæ Templum est, & ædificium Alexii.
Inde rursum proficisceris & concedis ad Sanctum Paulum.
Et tunc omnia perfecisti, & nihil ultra habes.
Si autem velis, inde vadis ad Sanctam Annam,
Ut adores etiam ibi, videas & alia,
Spelæa, Ascetas, Cellas, & Sceten,
Sanctæ Annæ Reliquias in una theca.
Quotquot ibi versantur multum aspere vivunt:
Sed merces illos a Deo in cælis manet:
Mundi voluptatibus privantur,
At in futura vita divites erunt,
Et gratia Dei cum succincti fuerint
In paradisum ibunt gloria fulgentes.
Demum si velis istinc ibis ad Cerasiam,
Laborem quidem sumis, sed sanctum circuitum facis.
Rursum si lubeat, inde in Athonem conscendis:
Et si surgas cito in Lauram descendis,
Et celebras festum Sancti Athanasii:
Ibique sedeas usque ad sequentem diem.
Postea circa vesperam cum omni debito ordine,
A Laura proficiscere cum multo comitatu:
Brevi itinere pergite ad Cerasiam.
Cum ascenderitis, noctem agite in Monasterio Panagias.
Atque cito cum pietate, labore & jejunio
Athonem conscendite cum magna alacritate.
Et si conveniat vobis cum toto comitatu,
Noctem agite ibi, & vigilias facite.
Cum illucescet mane celebrate Liturgiam,
Postea descendite rursum ad Panagiam,
Et gustate ibi cum gratiarum actione:
Salutem dicite toti comitatui.
Deinde quisque secedit in suam cellulam,
Ascetæ vero & fratres in suam servitutem.
Tunc surge tu, & sume baculum,
Ac perge in Sanctam Lauram,
Ibique quiesce quanto tempore volueris,
Ut invenias cibum & navem conscendas.

Ὀλίγον δὲ διάστημα καὶ πᾶς εἰς τοῦ Ξενόφου,
Σιμὰ ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ὄχι ἐκ τοῦ λόφου.
Καὶ σὰν κινήσης ἀπ' ἐκεῖ 'ς τὸ Ῥούσικον ὑπάγεις,
Νὰ προσκυνήσης καὶ αὐτὸ νὰ μὴ τὸ παραδράμης
Καὶ ἀπ' ἐκεῖ σὰν κατέβης πᾶς 'ς τοῦ Ξηροποτάμου,
Ἂν κοπιάσης καὶ μικρὸν συμπάθιον γροντά μου
Καὶ τὸ πουρνὸν σηκώνεσαι σιμόπετραν νὰ φθάσης,
Θέλεις ἰδῆ ἐκεῖ πολλὰ ὁποῦ νὰ τὰ θαυμάσης.
Καὶ ἀπ' ἐκεῖ πολλὰ κοντὰ πᾶς εἰς τοῦ Γρηγορίου,
Καὶ ἂν θελήσης κάθεσαι μέχρι μεσημερίου.
Ἔπειτα σύρε ἀπ' αὐτοῦ εἰς τοῦ Διονυσίου,
Τοῦ Βαπτιστοῦ εἶν' ὁ ναὸς, κτίσμα δὲ Ἀλεξίου·
Κ' ἀπ' αὐτοῦ πάλιν περνᾷς καὶ πᾶς 'ς τὸν ἅγιον Παῦλον
Καὶ τότε ὅλα τὰ σώσες πλέον δὲν ἔχεις ἄλλον.
Εἰδὲ καὶ θέλεις ἀπ' αὐτοῦ πᾶς τὴν ἁγίαν Ἄνναν,
Νὰ προσκυνήσης καὶ ἐκεῖ καὶ νὰ ἰδῆς καὶ ἄλλα,
Τὰ σπήλαια τοὺς ἀσκητὰς κελλία καὶ τὴν σκήτην,
Ἁγίας Ἄννης λείψανον μέσα εἰς μίαν θήκην·
Ὅσοι ἐκεῖ εὑρίσκονται εἶναι πολλὰ θλιμμένοι,
Ἀλλ' ὁ μισθὸς παρὰ Θεοῦ ἐν οὐρανοῖς τοὺς μένει.
Ἀπὸ τοῦ κόσμου τὰ τερπνὰ εἶναι ἐστερημένοι,
Ἀμὴ τὴν μέλλουσαν ζωὴν αὐτοὶ ναὶ πλουτισμένοι.
Καὶ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ σὰν εἶναι στολισμένοι
Εἰς τὸν παράδεισον ὑπάγουν ὅλοι δεδοξασμένοι.
Λοιπὸν ἂν θέλης ἀπ' αὐτοῦ πᾶς εἰς τὴν Κερασίαν,
Λαμβάνεις κόπον πλὴν ποιεῖς περίοδον ὁσίαν.
Πάλιν ἂν θέλης ἀπ' αὐτοῦ 'ς τὸν Ἄθων ἀναβαίνεις
Εἰ δὲ σηκώνεσαι ταχὺ τὴν Λαύραν καταβαίνεις
Καὶ κάμνεις τὴν πανήγυριν τ' ἁγίου Ἀθανασίου
Μάλιστα κάθεσαι ἐκεῖ ἕως ἐπαυρίου,
Ἔπειτα πρεῖς τὸ δειλινὸν μὲ πᾶσαν ὀρδινίαν
Ἀπὸ τὴν Λαύραν γέρνεσαι μὲ πλείστην συνοδίαν
Περιπατεῖτε σύντομα πάντε τὴν Κερασίαν,
Σὰν ἀναβῆτε μένετε νύκτα τὴν Παναγίαν·
Καὶ τὸ ταχὺ μ' εὐλάβειαν μὲ κόπον μὲ νηστείαν
Τὸν Ἄθων ἀναβαίνετε μὲ πλείστην προθυμίαν·
Κ' εἰμένοι καὶ συμφωνήσετε μ' ὅλην τὴν συνοδίαν,
Τὴν νύκτα μένετε ἐκεῖ, καὶ κάμνετ' ἀγρυπνίαν
Σὰν ξημερώση τὸ πρωὶ ποιεῖτε λειτουργίαν,
Ἔπειτα καταβαίνετε πάλιν τὴν Παναγίαν·
Καὶ γευματίζετε ἐκεῖ μετ' εὐχαριστίας,
Καὶ παίρνετε συγχώρησιν μετὰ τῆς συνοδίας·
Εἶτα ὑπάγει ἕκαστος 'ς τὰ ἑαυτοῦ κελλία,
Οἱ ἀσκηταὶ καὶ ἀδελφοὶ τὴν ἑαυτῶν δουλείαν.
Τότε σηκώνεσαι καὶ σὺ, καὶ παίρνεις καὶ τὴν ῥάβδον,
Περιπατεῖς καὶ ἔρχεσαι εἰς τὴν ἁγίαν Λαύραν·
Καὶ ἀναπαύεσαι ἐκεῖ ὅσον καιρὸν θελήσης,
Ὅσω νὰ εὕρης συντροφιὰν καὶ πλοῖον νὰ κινήσης·

Veniam & ſalutem ab omnibus patribus accipias,
Ut pro te precentur, & ſecundo aëre fruaris,
Deſque eleemoſynam, ipſiſque gratiam reddas:
Si in quopiam peccaverint, ipſis condones.
Ut omnia pro voto habeas ubicumque manſeris,
Sancti Montis pulcra illa ne tacueris:
Aſcetaſque illic degentes apud omnes celebra,
Et ſic ad eorum imitationem multos concitabis.
Ibi namque reperiuntur Calogerorum millia,
Qui in Cœnobiis verſantur & Anachoretæ.
Et qui nondum iviſtis ad Athonem videndi cauſa,
Omnes alacriter currite, ut par eſt adorate,
Si quidem pietate & ſalutis deſiderio inſtructi eſtis.
Illic ſunt optimi ſpirituales viri, quibus confiteamini,
Virtute præditi, inopes, divina gratia ornati,
Temperantes, vigiles, Spiritu pleni.
Et quotquot ipſos honorant, his benedicet
Deus multum miſericors, & ipſis concedet,
Ut gaudeant & lætentur, hic quidem * ſinguli
Illic vero gloria ſplendeant in futuro ſæculo.
Hæc denique ſcripſimus & hic enarramus:
Si in quopiam lapſi ſimus, veniam rogamus.
Trium hypoſtaſium Deum, qui creavit ſæcula,
Decet honor, adoratio in omnia ſæcula.

Oratio ad Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,
Tetraſtichus.

Rex Regum, Dei filius & verbum,
Animam meam a ſordibus puram,
Animam, inquam, meam miſerare ut beneficus,
Sortem tribuens, hæreditatem in Edem.

Finis & Deo gloria.

Catalogus venerabilium Monaſteriorum Sancti Montis ordine alphabetico.

Anna.	Xenophi.
Batopedi.	Xeropotami.
Gregorii.	Pantocratoris.
Dionyſii.	Pauli.
Dochiarii.	Protati.
Zographi.	Ruſſicum.
Iberorum.	Simeni.
Caracali.	Simopetræ.
Caſtamoniti.	Stauronicetæ.
Cutlumuſi.	Philothei.
Laura.	Chilantari.

Na

Νὰ λάβῃς δὲ συγχώρησιν ἀπ' ὅλους τοὺς πατέρες,
Διὰ νὰ σ' εὔχωνται καὶ αὐτοὶ νάχῃς καλοὺς ἀέρες
Καὶ νὰ τοὺς δώσῃς ἔλεος νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃς·
Ἂν ἔσφαλαν καὶ τίποτες, σὺ νὰ τοὺς συμπαθήσῃς
Καὶ νάχῃς πάντα κατὰ νοῦ ὅπου καὶ ἂν καθήσῃς
Ταγίου ὄρους τὰ καλὰ νὰ μὴν τὰ σιωπήσῃς.
Τοὺς δὲ ἐκεῖσε ἀσκητὰς εἰς πάντας νὰ τιμήσῃς.
Καὶ οὕτω πρὸς τὴν μίμησιν πολλοὺς θέλεις κινήσῃς.
Εὑρίσκονται γὰρ εἰς αὐτὸ καλόγηροι χιλιάδες
Οἱ μὲν εἰς τὰ κοινόβια, οἱ δ' ἀναχωρητάδες.
Καὶ ὅσοι δὲν ἐπήγετε σὸν ἄθωνα νὰ δῆτε,
Ὅλοι προθύμως δράμετε ἀξίως προσκυνεῖτε
Ἂν ἔχετε εὐλάβειαν καὶ πόθον νὰ σωθῆτε,
Ἐκεῖ καλοὶ πνευματικοὶ νὰ ξαγορευθῆτε·
Ἐνάρετοι ἀκτήμονες θεοχαριτωμένοι,
Ἐγκρατευταὶ καὶ ἄγρυπνοι πνευματεμφορημένοι
Καὶ ὅσοι τοὺς τιμοῦν αὐτοὺς, θέλει τοὺς εὐλογήσῃ
Θεὸς ὁ πολυεύσπλαγχνος, καὶ νὰ τοὺς συγχωρήσῃ.
Νὰ χαίρωνται νὰ φαίνωνται ἐδῶ μὲν ὅλω ἕνα,
Ἐκεῖ δὲ νὰ δοξάζωνται σὸν μέλλοντα αἰῶνα.
Ταῦτα λοιπὸν πού γράψαμεν ἐδῶ καὶ τὰ λαλοῦμεν
Ἂν σφάλαμεν καὶ τίποτε συγχώρησιν αἰτοῦμεν.
Τελσυποσάτῳ δὲ Θεῷ τῷ κτίσαντι αἰῶνας,
Πρέπει τιμὴ προσκυνήσις εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

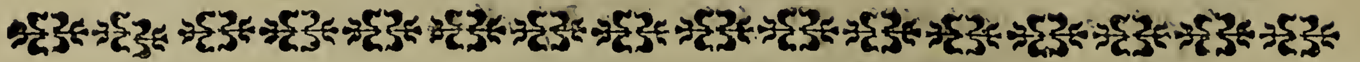
Εὐχὴ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν,
Τετράστιχος.

Ἄναξ ἀνάκτων τοῦ Θεοῦ παῖς καὶ λόγος,
Ψυχὴν ἐμὴν κάθαρον ἐκ ῥυπασμάτων,
Ψυχὴν ἐμὴν οἴκτειρον ὡς εὐεργέτης,
Κλῆρον παράσχων τὴν ἐδὲμ κληρουχίαν.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Κατάλογος τῶν σεβασμίων μοναστηρίων τοῦ ἁγίου ὄρους κατὰ στοιχεῖον.

Ἄννα.	Ξενόφου.
Βατοπέδι.	Ξηροποτάμου.
Γρηγορίου.	Παντοκράτορος.
Διονυσίου.	Παύλου.
Δοχιαρείου.	Πρωτάτον.
Ζωγράφου.	Ῥούσικον.
Ἰβήρων.	Σιμώνου.
Καρακάλου.	Σιμόπετρα.
Κασαμονίτου.	Σαυρονικήτα.
Κουτλουμούσι.	Φιλοθέου.
Λαύρα.	Χιλανταρι.

Observes velim, Lector, singula Monasteria sancti Montis in circuitu suo in variisque locis multas variasque cellulas pulcherrimas habere, necnon Asceteria, Scetas, cum Ecclesiis & cubiculis, ad quietem & secessum eorum, qui tranquillam & curis vacuam vitam agere voluerint, ut tumultus & vanitates mundi deserant, utque ad Dei placitum vivant, in oratione, obsecratione, ac lectione. Circum autem Scetas hujusmodi, sunt horti, oleæ, & arbores diversorum fructuum, scaturiginesque puræ, non modo ad corporeum commodum ac refrigerium; sed etiam ad necessitatem. Vocantur vero ii qui in hujusmodi Scetis reperiuntur, *Patres*, *Ascetæ*, *Eremitæ*, *Celliotæ & Anachoretæ*. De iis congruenter dicatur, *Solitariis vita beata est, divino amore alatis.*

Medicinæ animæ utilis.

Frater quidam medicum adiens, rogabat eum num quædam reperiretur herba, qua posset quispiam peccata curare.

Respondit Medicus: Etiam, Frater; scias reperiri unam summopere mirabilem. Vade, sume radicem spiritualis paupertatis, & flores humilitatis, & folia patientiæ, & ramos orationis; in unum confer & confunde illa in mortario obedientiæ, poneque in cochleari bonarum cogitationum; deinde conjice illa in ollam conscientiæ; irriga illa fluentis lacrymarum: & tunc accende subtus flammam divinæ caritatis: & cum idonee ebullierint, effunde illa in catinum discretionis & commisce illa cum gratiarum actione. Deinde sorbe illa cum cochleari compunctionis; absterge cum mantili confessionis: & sic evacuabis & absterges multitudinem peccatorum tuorum.

Versus in Deum.

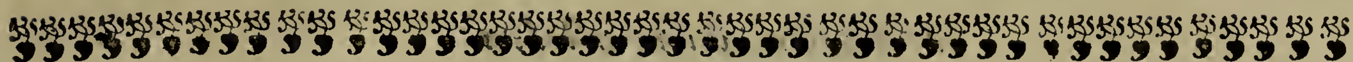
Deus duplicitatem non habens spirituum,
Habet triplicitatem nullius ex corporibus,
Ipse particeps est non fluxæ tetradis,
Est extra sensibilem pentada:
Motum non patiens duplicis sexenarii,
Venerationem obtinet optimi septenarii.

Versus in Portætissam Iberorum.
Deipara ad Christum.

Flectere Matris supplicibus verbis,
Deus Rex potens, Fili mi, conditor mi,
Et populo tuo præbe remissionem delictorum.
Eos autem qui hic ascetice degunt
Monachos, utpote qui ex ovili meo sint,
Libera, guberna, serva, custodi, protege.

Præcursor ad Christum.

Audisti, Christe, Matris supplicationem
Audi me Baptistam tuum, ô Verbum,
Et his concede remissionem peccatorum,
Ipsosque Paradisi habitatores exhibe.

Σημείωσαι ἀναγνῶστα, ὅτι καθε μοναστήριον τοῦ ἁγίου ὄρους ἔχει τριγύρωθέν του εἰς διαφόρους τόπους, πολλὰ καὶ διάφορα κελλία εὐμορφότατα, καὶ ἀσκηταρεῖα, καὶ σκήτας μὲ ἐκκλησίας, καὶ καλύβαις, πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν τῶν βουλομένων νὰ μετέλθουν ζωὴν ἡσυχαστικὴν, καὶ ἀμέριμνον, καὶ νὰ λείψουν ἀπὸ τοὺς θορύβους τοῦ κόσμου καὶ τὰς ματαιότητας, καὶ νὰ διάγουσι θαρρέτως ἐν προσευχῇ, καὶ δεήσει, καὶ ἀναγνώσει· τριγύρω δὲ εἰς τὰς τοιαύτας σκήτας εὑρίσκονται κῆποι, καὶ ἐλαιῶνες, καὶ δένδρα διαφόρων πωρικῶν, καὶ βρύσες καθαραῖς οὐ μόνον πρὸς τέρψιν καὶ παραμυθίαν σωματικὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς διατροφὴν ἀναγκαίαν καὶ σωματικὴν κυβέρνησιν. καλοῦνται δὲ οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις σκήταις εὑρισκόμενοι πατέρες, ἀσκηταὶ καὶ ἐρημῖται, καὶ κελλιῶται καὶ ἀναχωρηταί. περὶ τούτων ἁρμόζει νὰ εἰπῇ τινὰς τὸ, Τοῖς ἐρημικοῖς ζωὴ μακαρία ἐστὶ θεϊκῷ ἔρωτι πτερουμένοις.

Ἰατρεία ψυχωφελής.

Ἀδελφός τις ἀπελθὼν εἰς ἰατρὸν, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἂν εὑρίσκεται τάχα κἀνένα βότανον, μὲ τὸ ὁποῖον νὰ ἠμπορέσῃ τινὰς νὰ ἰατρεύσῃ τὰς ἁμαρτίας του.

Ὁ δὲ ἰατρὸς ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτὸν, εἶπε· ναὶ ἀδελφὲ, γίνωσκε πῶς εὑρίσκεται ἕνα πολλὰ θαυμαστὸν, καὶ ἄκουσον· ὕπαγε, λάβε τὴν ῥίζαν τῆς πνευματικῆς πτωχείας· καὶ τῆς ταπεινώσεως τὰ ἄνθη· καὶ τὰ φύλλα τῆς ὑπομονῆς· καὶ τοὺς κλάδους τῆς προσευχῆς· καὶ ἕνωσον ὁμοῦ, καὶ τρίψον αὐτὰ εἰς τὸ ἰγδίον τῆς ὑπακοῆς· καὶ θὲς αὐτὰ εἰς τὸ κόσκινον τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν· ἔπειτα βάλε αὐτὰ εἰς τὸ τζουκάλι τῆς συνειδήσεως· καὶ μούσκευσαί τα μὲ νερὸν ἀπὸ τοὺς σταλαγμοὺς τῶν δακρύων· καὶ τότε ἄναψον ὑποκάτωθεν τὴν φλόγα τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. καὶ ὅταν βράσουν μερικὸν, κένωσον αὐτὰ εἰς τὸ πινάκι τῆς διακρίσεως· καὶ ἀνακάτωσον αὐτὰ μετ' εὐχαριστίας· εἶτα ῥούφιξαί τα μὲ τὸ χουλιάρι τῆς κατανύξεως· καὶ ἀποσφογγίσου μετὰ τοῦ μανδηλίου τῆς ἐξομολογήσεως· καὶ οὕτως ἀποκενώσεις, καὶ ἐξαλείψεις τῶν ἁμαρτιῶν σου τὰ πλήθη.

Στίχοι εἰς Θεόν.

Θεὸς τὸ διττὸν οὐκ ἔχων τῶν πνευμάτων,
Ἔχει τὸ τριττὸν οὐδενὸς τῶν σωμάτων,
Αὐτὸς μετασχὼν οὐ ῥεούσης τετράδος,
Αἰσθητικῆς πέφυκεν ἔξω πεντάδος·
Κίνησιν οὐ πάσχων γὰρ διπλῆς ἑξάδος,
Φέρει τὸ σεπτὸν τῆς ἀρίστης ἑπτάδος.

Στίχοι εἰς τὴν πορταΐτισσαν τῶν Ἰβήρων·
Ἡ Θεοτόκος πρὸς τὸν Χριστόν.

Κάμφθητι μητρὸς ἱκετηρίοις λόγοις·
Θεὲ κρατάναξ υἱέ μου πλαστουργέ μου.
Καὶ σῷ λαῷ παράσχε λύσιν πταισμάτων.
Τοὺς δ' ἐνθάδε μένοντας ἀσκητοτρόπως,
Ὡς μάνδρας ὄντας τῆς ἐμῆς μονοτρόπους,
Ῥύου, κυβέρνα, σῶζε, φύλαττε, σκέπε·

Ὁ πρόδρομος πρὸς τὸν Χριστόν.

Ἤκουσας Χριστὲ μητρὸς ἱκετηρίαν,
Ἄκουσον κἀμοῦ τοῦ βαπτιστοῦ σου λόγε·
Καὶ δίδου τούτοις τῶν ἐπταισμένων λύσιν·
Καὶ οἰκήτορας δεῖξον τοῦ παραδείσου.

In Angelum animæ custodem.
Davidis Stethati.

Primæ lucis cum secundus radius sis,
Trina luce triplices tenebras illumina.
Materiæ quaternarium (i. 4. elementa) & januarum quinarium (i. sensus)
Illum quidem fræna, hunc temperantem facito.
Senarii vero duplicem perturbationem,
In ordinem inviolabilem tuo robore redige.
Partium & membrorum bis septenam positionem
Ferens robora in novam formationem.
Octonarii supplicium fugiamus
Novennarii hymnos & cantum ediscam:
Perfectissimi ter felicissimam fortitudinem
Participatione capiam, etsi non natura.

Alii versus in Imaginem Deiparæ.

Stat cogitabunda serio Virgo
Deum infantem in sinu gestans:
Nam prolis miraculum silens aspicit.
Cæterum licet caro sit, Angelos vincit.

Alii.

Casta puella vivis, si vero siles non mirum est:
Nam silere Virgines decet;
Imo etiam spiras, & Dei verbum gestas,
Etiamsi pictura formam noverit, non autem sonum.

In Radicem Jessæ.

Dormis Jessæ, & seminis ramos emittis,
Palmites quispiam vineæ dixerit:
Botrus maturescentes ineffabili modo geris
Quæ ex tuis lumbis exortæ sunt:
Ex quibus Jesus quasi dulcis liquor effluxit,
Acerbam corruptionis ebrietatem tollens.

Impressus est in Ungaro-Vlachia, in Monasterio Synagobi, ab Anthimo Hieromonacho Ibero.

Cura & emendatione Ignatii Hieromonachi Photiani.

FINIS.

Εἰς τὸν φύλακα τῆς ψυχῆς ἄγγελον.
Δαβὶδ τοῦ Στηθάτου.

Πρώτου φάους ὢν δεύτερον θεῖον σέλας,
Φωτὸς τρίτου φώτιζε τὸν τριττὸν ζόφον·
Ὕλης τετρακτύν, καὶ θυρῶν τὴν πεντάδα·
Τὴν μὲν χαλινοῦ, τῇ δὲ σωφρονεῖν δίδου·
Τῆς ἑξάδος δὲ τὴν διπλῆν ἀταξίαν,
Εἰς τάξιν ἀσκέδαστον ἄξαις σῷ σθένει.
Μερῶν μελῶν τε τὴν διστέβδομον θέσιν
φέρων κεραννύαις εἰς νεωτάτην πλάσιν·
Τῆς ὀγδόης φύγοιμι τὴν τιμωρίαν·
Τῆς ἐννάτης μάθοιμι τὴν ὑμνῳδίαν.
Τοῦ παντελείου δὲ τελεσόλβιον κράτος
Μετουσίᾳ λάβοιμι, κἂν οὐκ ἄξια.

Ἕτεροι στίχοι εἰς εἰκόνα τῆς Θεομήτορος.

Ἔστηκε στοῦνους ἀκριβῶς ἡ παρθένος,
Θεὸν βρέφος φέρουσα ταῖς περικολπίοις·
Τοῦ γὰρ τόκου δὲ θαῦμα σιγῶσα βλέπει·
Πλὴν ἐστὶ καὶ σάρξ, καὶ νικᾷ τοὺς ἀγγέλους.

Ἕτεροι·

Ἁγνὴ κόρη ζῇς, εἰ δὲ σιγᾷς οὐ ξένον,
Τὸ γὰρ σιωπᾶν εὐπρεπὲς ταῖς παρθένοις·
Μᾶλλον δὲ καὶ πνεῖς, καὶ Θεοῦ λόγον φέρεις·
Κἂν ἡ γραφικὴ τύπον, οὐκ οἶδε κτύπον.

Εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ Ἰεσσαί.

Ὕπνοις Ἰεσσαί, καὶ γονῆς κλῶνας φύεις·
Ἕλικας ἄν εἴποι τις αὐτοὺς ἀμπέλου.
Βότρυς δὲ περικάσαντας ἀρρήτως φέρεις·
Τοὺς δεῦρο τῆς σῆς ἐκφυέντας ὀσφύος,
Ἐξ ὧν Ἰησοῦς ὡς γλυκασμὸς ἐρρύη·
Τὴν τῆς φθορᾶς ἔκπικρον ἐξαίρων μέθην.

Ἐτυπώθη ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σιναγώβου, παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ Ἴβηρος.

Ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Ἰγνατίου Ἱερομονάχου τοῦ Φωτιανοῦ.

ΤΕΛΟΣ.

APPENDIX

Ad primi Libri Caput quintum & sextum, De Notis & subscriptionibus Calligraphorum.

NOTAS Calligraphorum omnes, quas in Italia & Gallia variis ex Codicibus excerpere potuimus, necnon eas quæ aliis ex regionibus transmissæ nobis sunt, edidimus Libro primo: iis etiam additis, quæ jam a Lambecio & aliis publicatæ fuerant. Has autem quæ nuper, jam editis prioribus, accesserunt, ad calcem, servato de more temporis ordine, collocare visum est.

IX. sæc. Ex insigni Bibliotheca Illustrissimi nobisque amicissimi Abbatis Dominici Passionei, notas & subscriptiones quasdam accepimus cum specimine Codicis vetustissimi Actuum Apostolorum. Qui Codex, ut ex characteris forma mox subjicienda liquidum videtur, descriptus fuit nono circiter sæculo. Est enim prorsus similis Regio Codici operum S. Gregorii Nazianzeni, imperante Basilio Macedone conscripti, cujus specimen dedimus Libro 3. Cap. 8. Specimen autem exaratum, & quidem eleganter, fuit a V. eruditissimo Justo Fontanino, amico nostro.

X. sæc. Oxonii in Bibliotheca Guillelmi Laudi Codex membranaceus x. sæculo ineunte scriptus putatur, quoniam in Catalogo Imperatorum, in Leonem Sapientem desinit, qui obiit anno 911. Ex illo Codice hoc ἀποσπασμάτιον, ab erudito viro Ernesto Grabe accepimus.

Φώτιος πάλιν ἔτη η'. μῆνας ια'. καὶ ἐξεβλήθη.	Photius rursum annis 8. mensibus 11. & ejectus est.
Στέφανος ἔτη ζ'. μῆνας ς'.	Stephanus annis 7. mensibus 6.
Ἀντώνιος ὁμοίως ἔτη ζ'. μῆνας ς'.	Antonius similiter ann. 7. mens. 6,
Νικόλαος.	Nicolaus.
Βασίλειος ἔτη ιη'. μῆνας ια'.	Basilius annis 18. mensibus 11.
Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη.	Leo filius ejus annis.

Anni autem Patriarcharum, qui apud Byzantinos Historicos perplexe jacent, ex hoc fortasse Codice restitui possent. Non est autem præsentis instituti hæc pluribus indagare: unum annotare libet, Nicolaum, qui ultimus fertur, ducto annorum, qui hic annotantur, calculo, anno 901. vel 902. Patriarchatum iniisse. Photius quippe a Leone Sapiente imperium ineunte ejectus est anno 886. vel ut tardius sequenti 887. Qui Photium excepit Stephanus, Leonis Imperatoris frater, annis 7. & sex mensibus sedit: parique temporis spatio Antonius, qui post Stephanum Patriarcha fuit: ambo scilicet quindecim annis. Nicolaus igitur Antonio successerit anno 901. vel 902. Atque adeo Codex, qui Leone Imperatore & Nicolao Patriarcha descriptus est, ab anno 901. vel 902. quo alterutro orsus est Nicolaus, ad 911. quo obiit Leo, exaratus sit oportet.

Anno 995. Evangelistarium penes Dominum Corel in Anglia, literis uncialibus oblongis descriptum, cum notis ad cantum Ecclesiasticum, hanc in fine notam habet, ἐγράφη διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου πρεσβυτέρου, μηνὶ Μαΐῳ κζ'. ἰνδ. η'. ἔτους ϛφγ'. Id est, *Scriptus est (hic Liber) manu Constantini Presbyteri, mensis Maii 27.*

Indict. 8. *anno* 6503. *i. Christi* 995. Hujus ſpecimen damus infra. Evangeliſtarium ſimili prorſus charactere ſcriptum exſtat in Bodleiana, ut monet idem vir Cl. Erneſtus Grabe.

Codex membranaceus in Bibliotheca Colbertina, operum S. Joan. Chryſoſtomi, hanc in fine notam habet: ἐτελειώθη (ſic) τῷ Θεῷ ἡ βίβλος αὕτη ἡμέρα πέμπτη, ὥρα τετάρτη, εἰς μῆνα (ſic) Ἀπρίλλιον, εἰς πεντεκαιδεκάτην ἡμέραν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἔτους ,ϛφια΄. ἰνδ. α΄. βασιλεύοντος (ſic) τῶν φιλοχρίστων βασιλέων ἡμῶν Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου· γέγραφεν διὰ χειρὸς Βασιλείου πρεσβυτέρου καὶ καλλογράφου (ſic) τῇ τέχνῃ. ὅσοι δὲ ἀναγινώσκεται (ſic) εἰς τὴν βίβλον αὐτὴν, εὔχεσθαι (ſic) ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τάλανος. Hoc eſt, *Abſolutus eſt hic Liber feria quinta, hora quarta, decimaquinta die menſis Aprilis, anno* 6511. (*i. Christi*) 1003. *Indictione prima. Imperantibus Christi amantibus Imperatoribus noſtris Baſilio & Conſtantino: exaratus manu Baſilii Preſbyteri & arte Calligraphi. Quotquot autem legeritis in hoc Libro, precamini pro me miſero.* Hoc in Codice frequenter occurrunt vocalium tranſmutationes τοῦ ι & υ, in η; τοῦ ο in ω, & ſimiles, quæ Baſilium Calligraphum non ita peritum arguant. E regione notæ Baſilii Calligraphi exſtat alia, Baſilio jam defuncto conſcripta, his verbis, Χριστὸς ὁ παντοδύναμος Θεὸς φυλάξῃ καὶ διατηρήσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ πρεσβυτέρου τὴν δέλτον ταύτην, Βασιλείου πρεσβυτέρου πρωτοπαπᾶ. Id eſt, *Christus omnipotens Deus cuſtodiat & ſervet animam Baſilii Preſbyteri Protopapæ, qui hunc Librum dedit.* Ann. 1003

Codex membranaceus in Bibliotheca Illuſtriſſimi Abbatis Dominici Paſſionei, Joan. Chryſoſtomi Commentarius in Epiſtolam ad Romanos. In fine habetur nota, ſed admodum vitiata in autographo, ut narrant, Quæ legi poſſunt ſic habent: ἐτελειώθη ἡ βίβλος αὕτη μηνὶ Σεπτεμβρίῳ λ΄. ἰνδ. ε΄. . . . . ἐγράφη διὰ χειρὶ Βασιλείου καλλιγράφου μοναχοῦ. . . . . *Completus eſt hic Liber menſis Septembris trigeſima, Indictione quinta. . . . . ſcriptus eſt autem manu Baſilii Calligraphi Monachi. . . . .* xi. ſæc.

Codex membranaceus Monaſterii montis Caſini xi. ſæculi complectitur S. Dorothei Aſcetica. Thalaſſii centurias quatuor ad Paulum Preſbyterum de rebus Aſceticis. Hippolyti Thebæi (ſic) ἐκ τοῦ χρόνου αὐτοῦ χρονογραφικοῦ διδασκαλίας, *init.* ἀπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου. *finis*, ἱερέως. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. In Decollationem S. Joannis Præcurſoris, *init.* ἔτους τεσσαρακοστοῦ δευτέρου τῆς βασιλείας Αὐγούστου. *finis*, μηνὶ Αὐγούστῳ κθ΄. Coſmæ Veſtitoris in reditum Reliquiarum S. Joannis Chryſoſtomi. Epitome vitæ S. Joannis Chryſoſtomi. Alexandri Monachi ſermo hiſtoricus de Inventione S. Crucis. *init.* Τὴν κέλευσιν τῆς ὑμετέρας πατρικῆς ὁσιότητος. *finis*, σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν. Ad calcem habentur Iambi ſequentes, Calligraphi nomen ferentes. xi. ſæc.

Χειρὸς παρέχου τῶνδε τῶν πόνων χάριν,
Καὶ μὴ πεινῶν ἄξιον τῆς ἐκεῖθεν
Τρυφῆς, ἔνθα πάρεισιν ἁγίων δῆμοι·
Τῷ ξυνθέντι δούλῳ τήνδε τὴν βίβλον
Ἀρσενίῳ ἀδελφῷ καὶ τεταθλίῳ,
Σχῆμα μονάζων (ſic) τ' ἀληθὲς φορηλόγῳ.
Ὦ ἄναξ πάντων νέμε τοίας δεήσεις,
Φύλαξ γένοιο Χριστὲ τῷ γεγραφότι
Ἀρσενίῳ τῷ μικρῷ καὶ λυπλάστῳ·
Ἀρσένιος ὁ πολύστροφος μέρωψ

Ἀναγινώσκοντας αἰτεῖ ἀντιβολῶ
Τὸ θεῖον (sic)
Ἀπερίσκεπτον ἀγρίαν βίον ὡς ἄζυξ
Μοναῖς * ἀμπάλιν δικαίων μετὰ πότμον.
Δόξα καὶ κράτος, αἶνος, εὐχαριστία
Σοὶ τῷ σωτῆρι Χριστῷ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Hoc est :

Christe confer mihi pro laboribus gratiam,
Meque dignum facito illius
Voluptatis, in qua Sanctorum cœtus versantur;
Mei, inquam, famuli, qui hunc Librum scripsi,
Arsenii imbecilli & miserrimi,
Habitu quidem Monachi, sed vere exactoris,
O Rex omnium, supplicationes excipe.
Custos esto, Christe, raptoris
Arsenii exigui & miserabilis.
Arsenius multorum reus criminum,
Lectores precatur, sibi reddant propitium
Numen.
Ut vitam sine offendiculo transigam, utpote non conjugatus,
Et post obitum in mansionibus Sanctorum recipiar.
Gloria, imperium, laus, gratiarum actio
Tibi Salvatori Christo in sæcula.

Jam diximus vocem ξύειν a Calligraphis non infrequenter usurpari pro γράφειν scribere. Arsenius vero se φορολόγον, sive exactorem, & raptorem vocat, quia fortassis antequam sæculo nuncium remitteret & Monachus esset, exactoris munus gesserat. Φορολόγοι sive exactores vocantur etiam dæmones apud medii infimique ævi Græcos. Σκυλεύειν est *diripere*, *deprædari*, ut notavimus in Analectis Græcis, p. 368. Is ipse Arsenius in eodem, nunc Casinensi, Codice scripsit opus Helenæ de diebus faustis & infaustis: de quo in fine Libri quinti.

1126. Codex Octateuchi in Collegio Universitatis Oxonii, ubi hæc nota legitur, ab Ernesto Grabe mihi transmissa: τέλος εἴληφεν ἡ ὀκτάτευχος βίβλος Νοεμβρίῳ εἰς τὰς κ'. ἡμέρα ἕκτη, ὥρα γ. τοῦ ἔτους ,ϛχλδ'. ἰνδ. δ'. *Finem habuit Octateuchus Novembris vigesima, feria 6. horâ 3. anno 6634. (Christi 1126.) Indictione 4.*

1520. Codex Illustrissimi Abbatis Dominici Passionei, continens Epitomen historiæ Joannis Zonaræ a Diocletiano ad Alexium, hanc habet in fine notam, ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον ἐν ἔτει ,αφκ'. μηνὸς Νοεβρίου ἡμέρα τρίτη * τῆς ἕκτης παρ' ἐμοῦ Ἀντωνίου τοῦ Ἀβράμου. *Completus est hic Liber anno 1520. mense Novembri, feria tertia .... per me Antonium Abramum.*

1515. Codex ejusdem, ubi Acta Synodi Chalcedonensis: sic in fine habet, Μιχαῆλος Δαμασκηνὸς ὁ Κρὴς πενίᾳ τῷ πολυκεφάλῳ θηρίῳ συζῶν καὶ ταύτην τὴν τῶν πρακτικῶν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθείσης συνόδου τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ αἰδεσιμωτάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Ματθαίῳ Γιβέρτῳ τῷ τῆς Βερόνης ἐπισκόπῳ καὶ Δαταρίῳ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου ἐν τῇ πολυυφήμῳ ἀρχαίᾳ Ῥώμῃ ἐξέγραψα ἐν ἔτει ἀπὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ σαρκώσεως ,αφκε' Φεβρουαρίου ιζ'.
Michaël

Michaël Damaſcenus Cretenſis, cum paupertate, multis capitibus inſtructa fera, degens, hunc quoque Librum Actorum in ſancta & œcumenica quarta Synodo Chalcedone congregata, piiſſimo & reverendiſſimo Domino Domino Joanni Matthæo Giberto Epiſcopo Veronenſi Datario Apoſtolicæ Sedis, in celeberrima veteri Roma exſcripſi, anno ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti 1525. decima-ſeptima Februarii. Hujus Michaëlis Damaſceni manu deſcriptus eſt Codex quidam Regius, ut videas in nominibus Calligraphorum ordine Alphabetico Lib. 1. Cap. 8. ad vocem *Michaël.*

Codex ejuſdem Illuſtriſſimi Abbatis Dominici Paſſionei, ubi Anonymus in Pſalmos, in fine habet : ἐξεγράφθη τοῦτο τὸ βιβλίον παρὰ Δημητρίου τοῦ Ζήνου Ζακυνθίου. *Scriptus eſt hic Liber a Demetrio Zeno Zacynthio.*

His ſubjicere viſum eſt exempla quædam ex Anglicanis Codicibus, quæ a laudato Joanne Erneſto Grabe tranſmiſſa mihi ex Anglia ſunt. Itemque ſpecimen Codicis Abbatis Paſſionei ſupra memorati.

Primum notatum I. prodit ex præclaro illo Codice Alexandrino, ac in ære inciſum fuit in Anglia : excerptum autem eſt ex Libro Exodi Cap. 9. a verſu 31. uſque ad 34. ſicque vulgaribus typis legitur :

Καὶ σὺ καὶ οἱ θεράποντές σου· ἐπίσταμαι ὅτι οὐδέπω πεφόβησθε τὸν κύριον. Τὸ δὲ λίνον καὶ ἡ κριθὴ ἐπλήγη· ἡ γὰρ κριθὴ παρεστηκυῖα, καὶ τὸ λίνον σπερματίζον· ὁ δὲ πυρὸς καὶ ἡ ὀλύρα οὐκ ἐπλήγη, ὄψιμα γὰρ ἦν.

Ἐξῆλθεν δὲ Μωϋσῆς ἀπὸ Φαραὼ ἐκτὸς τῆς πόλεως, καὶ ἐξεπέτασεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς κύριον, καί.

Et tu & ſervi tui, ſcio quod nondum timeatis Dominum. Linum autem & hordeum læſum eſt. Hordeum enim ſtabat : & linum germen agebat. Triticum autem & olyra non ſunt læſa ; ſerotina enim erant.

Egreſſus eſt autem Moyſes a Pharaone ex urbe, & extendit manus ſuas ad Dominum, &c.

Character non diſſimilis eſt formis Codicis Colbertini cujus paginam integram dedimus in ſpecimine primo, Libro 3. Cap. 1. ſed tamen hic minutior illo eſt. Videturque quinti ſextive ſæculi.

Secundum ſpecimen, notatum II. ex Codice Actuum Apoſtolorum Illuſtriſſimi Abbatis Paſſionei, IX. ut putatur, ſæculi, excerptum fuit, & ſic habet vulgaribus typis. Ex Cap. 28. Act. v. 28. uſque ad finem.

Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάσης παρρησίας ἀκολύτως (ſic.)

Notum ergo ſit vobis, quoniam gentibus miſſum eſt ſalutare Dei, ipſi etiam audient. Et cum hæc dixiſſet exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter ſe quæſtionem. Manſit autem Paulus biennio toto in ſuo conducto : & ſuſcipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, & docens quæ ſunt de Domino Jeſu Chriſto, cum omni fiducia ſine prohibitione.

Tertium ſpecimen, notatum III. prodit ex Evangeliſtario ſub finem decimi ſæculi conſcripto ad uſum Chori & Eccleſiæ, ut liquet ex notis pro cantu Evangelii apud Græcos uſurpatis. Nam etſi character uncialis deſiiſſe videatur in fine noni, aut ut tardius ineunte decimo ſæculo : pro Libris tamen Eccleſiæ uſui deputatis, videlicet Evangeliſtariis, Triodiis, Menæis brevioribus, character uncialis in uſu fuiſſe comperitur decimo, imo etiam undeci-

mo sæculo : nam renuntiatum mihi fuit Codicem quemdam anni notam præferentem, undecimo sæculo literis uncialibus ad usum Chori descriptum fuisse. Hoc autem Evangelistarium, cujus specimen damus, exscriptum fuit anno 995. ut fertur in nota supra. Excerptum vero vulgaribus typis ita legitur :

Εἰ τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν ἔδωκε αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα.	In propria venit & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem.

Quartum specimen, notatum IV. charactere ligato, prodit ex Codice, qui ineunte x. sæculo descriptus est. Jam supra vulgaribus typis editum fuit.

Quintum, notatum V. solam Calligraphi notam habet, qua Codex Octateuchi scriptus dicitur anno 1126. Jam vulgari literarum forma præmissum est.

I.

ΚΑΙ ϹΥ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΡΑΠΟΝΤΕϹ ϹΟΥ
ΕΠΙϹΤΑΜΑΙ ΟΤΙ ΟΥΔΕΠΩ ΠΕΦΟ
ΒΗϹΘΕ ΤΟΝ ΚΝ̅ ΤΟ ΔΕ ΛΙΝΟΝ ΚΑΙ
Η ΚΡΙΘΗ ΕΠΛΗΓΗ Η ΓΑΡ ΚΡΙΘΗ ΠΑΡ'
ΕϹΤΗΚΥΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΝΟΝ ϹΠΕΡΜΑ
ΤΙΖΟΝ Ο ΔΕ ΠΥΡΟϹ ΚΑΙ Η ΟΛΥΡΑ ΟΥΚ
ΕΠΛΗΓΗ ΟΨΙΜΑ ΓΑΡ ΗΝ
ΕΞΗΛΘΕΝ ΔΕ ΜΩΥϹΗϹ ΑΠΟ ΦΑΡΑΩ
ΕΚΤΟϹ ΤΗϹ ΠΟΛΕΩϹ ΚΑΙ ΕΞΕΠΕΤΑ
ϹΕΝ ΤΑϹ ΧΕΙΡΑϹ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟϹ ΚΝ̅ ΚΑΙ

II.

ΓΝΩϹΤΟΝ ΟΥΝ ΕϹΤΩ Υ
ΜΙΝ ΟΤΙ ΤΟΙϹ ΕΘΝΕϹΙ
ΑΠΕϹΤΑΛΗ ΤΟ ϹΩΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ
ΘΥ̅ ΑΥΤΟΙ ΚΑΙ ΑΚΟΥϹΟΝ
ΤΑΙ ΚΑΙ ΤΑΥΤΑ ΑΥΤΟΥ
ΕΙΠΟΝΤΟϹ ΑΠΗΛΘΟΝ ΟΙ
ΙΟΥΔΑΙΟΙ ΠΟΛΛΗΝ ΕΧΟΝ
ΤΕϹ ΕΝ ΕΑΥΤΟΙϹ ϹΥΖΗ
ΤΗϹΙΝ· ΕΜΕΙΝΕ ΔΕ
Ο ΠΑΥΛΟϹ ΔΙΕΤΙΑΝ Ο
ΛΗΝ ΕΝ ΙΔΙΩ ΜΙϹΘΩ
ΜΑΤΙ ΚΑΙ ΑΠΕΔΕΧΕ
ΤΟ ΠΑΝΤΑϹ ΤΟΥϹ ΕΙϹ
ΠΟΡΕΥΟΜΕΝΟΥϹ ΠΡΟϹ ΑΥ
ΤΟΝ ΚΗΡΥϹϹΩΝ ΤΗΝ
ΒΑϹΙΛΕΙΑΝ ΤΟΥ ΘΥ̅
ΚΑΙ ΔΙΔΑϹΚΩΝ ΤΑ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΥ̅ ΙΥ̅ ΧΥ̅
ΜΕΤΑ ΠΑϹΗϹ ΠΑΡΡΗ
ϹΙΑϹ ΑΚΩΛΥΤΩϹ

III.

ΕΙϹ ΤΑ ΙΔΙΑ ΗΛΘΕ ΚΑΙ
ΟΙ ΙΔΙΟΙ ΑΥΤΟΝ ΟΥ
ΠΑΡΕΛΑΒΟΝ ΟϹΟΙ
ΔΕ ΕΛΑΒΟΝ ΑΥΤΟ
ΕΔΩΚΕΝ ΑΥΤΟΙϹ Ε
ΞΟΥϹΙΑΝ ΤΕΚΝΑ

IV.

φο΄ [illegible] ἔτη η̄ μ΄ ια̅ ς [illegible]
[illegible] ἔτη ζ̄ μ΄ ς̄
[illegible] ὁμοίως ἔτη ζ̄ μ΄ ς̄
[illegible]
[illegible] ἔτη ιη̄ μ΄ ια̅ :· [illegible] αὐτοῦ ἔτη

V.

ΤΕΛΟϹ ΕΙΛΗΦΕΝ Η ΟΚΤΑ
ΤΕΥΧΟϹ ΒΙΒΛΟϹ ΝΟΕΜ
ΒΡΙΩ ΕΙϹ ΤΑϹ Κ΄ ΗΜΕΡΑ
ΕΚΤΗ ΩΡΑ Γ΄ ΤΟΥ Ϛ΄
ΕΤΟΥϹ ϚΧΛΔ΄ ΙΝΔ. Δ΄

INDEX

RERUM ET VERBORUM LOCUPLETISSIMUS.

B

X *Chi.*

E & H ſive ἦτα.

H

I

Inſcriptionum Græcarum, quæ in Palæographia continentur, initia.

Γ. Ἰούλιον

M

N

O & Ω.

Π, Ρ, Φ, & Ψ.

Q

P *Rho* & R.

Σ & S.

T & Θ.

V

FINIS.

REVER. AC DOCT. VIRO D. BERNARDO DE MONTFAUCON, *Ordinis Sancti Benedicti Monacho.*

J. B. I. S. D. S. P. S. D.

ANNUS jam alter excurrit vir doctiſſime, ex quo per ferias noſtras forenſes varia, quæ de literarum ortu olim inter legendum notaveram, colligens juſtam inde Diſſertationem raptim, & in uſus tantùm proprios, confeceram. Hæc poſtea inter ſchedas meas perpetuis, ut videbatur, occultanda tenebris jacuerat, quum ecce vir omnigena eruditione inſignis, mihique amicitia conjunctiſſimus Bernardus M. mittit mihi è Lutetia gratiſſimum ingentis tui de Palæographia Græca operis ſpecimen. Quin & unà teſtatur te de hac mea, quam ipſe viderat, Diatriba certiorem à ſe factum, illam omnino è tenebris in lucem vocare, atque cum Palæographia tua edendam efflagitare. Ego verò, etſi in ea nihil inquiſitione tua digniſſimum judicarem, tamen ne deſiderio tuo deeſſe viderer, effugeretque ea occaſio, quà de viro tam bene de literis merito bene quoque mereri poſſem, facilè paſſus ſum à me impetrari hocce quantulumcumque opuſculum. Iſtud igitur accipe, vir clariſſime, eoque utere non ut meo, ſed ut jam tuo, quod vel edere, ſi lubet, vel in eas latebras, unde inconſultè forſan erupit, relegare poſſis. Ea tamen conditione, ut ſi illud in publicum prodire juſſeris, nulla fiat nominis mei mentio. Nec enim inſtituti noſtri eſſe credimus aut talia ſcribere, aut ſcripta publicare, qui Muſas colimus ſeveriores. Vale.

DE PRISCIS GRÆCORUM AC LATINORUM Literis Diſſertatio.

Diſſertationis argumentum.

1. DE literarum in Græcia & Latio ortu ac progreſſu, quiſve fuerit antiquiſſimus harum numerus, quæ figura, nec levis eſt, nec inanis quæſtio. Quod, ut opinor, inficiabitur nemo, qui ſciverit eâ viros ſuperioris ætatis ſine controverſia doctiſſimos exercuiſſe, Joſ. Scaligerum, Cl. Salmaſium, & G. J. Voſſium. Ut alios innumeros omittam, qui rem eamdem, ſed carptim atque obiter duntaxat attigerunt. Horum ego ſcripta quum accuratius evolverem, in iiſque repugnantia & abſona multa, nihil ferè certi animadverterem, experiri viſum eſt num ipſe tandem, nulla præjudiciorum habita ratione, ſed ſolis ſinceræ antiquitatis ductus veſtigiis, rei veritatem aſſequi poſſem, ac depromere. Hæc fuit diſquiſitionis hujus cauſa, hic ſcopus. Nunc ad rem ipſam deveniendum.

Phœnicias origine eſſe Græcorum literas.

2. Communis quidem, eaque, ni fallor, veriſſima ſententia eſt, Phœnicibus deberi Græcas literas. Quibus autem nitatur argumentis hæc opinio, ſi velim recenſere, operam luſero, quum id prolixè atque diligenter alii fecerint; præſertim G. J. Voſſius de Arte Grammat. lib. 1. cap. 10. ac Sam. Bochart. de Colon. Phœnic. lib. 1. cap. 20. Nec jam inquiro utrum ipſæ Phœnicum literæ ſint origine Syræ, aut Aſſyriæ: quæ alterius argumenti eſt quæſtio. Sed à quibus Græci elementorum uſum proximè acceperint. Quod aliis, quam Phœnicibus, rectè adſcribi cum ratione non poſſe fatendum eſt.

3. His tamen eſt ante omnia reſpondendum, qui Ægyptiacam potius quàm Phœniciam originem Græcis literis tribuendam eſſe cenſent. Quos inter præcipuum locum obtinet doctiſſimus J. Marſhamus in Canon. Chronic. ſæcul. IX. ſed iis motus rationibus, quas honoris cauſa potius, quàm quòd ullius momenti eſſe videantur, ita paucis diluendas eſſe duxi. *Non verò Ægyptias.*

Primò ait Cadmum Ægyptium fuiſſe, atque ideo Ægyptiis literis Græcos donaſſe. Verùm, etſi fatear Græcas literas Cadmo deberi, tamen Cadmum Ægyptium fuiſſe falſiſſimum eſt. Hunc equidem Agenore Ægyptio ſatum vel pueri ſciunt. Sed quum Agenor Ægypto derelicta in Phœnicia regnaverit, quis credat ibi natum atque educatum Cadmum, ac ſermone utentem Phœnicio, poſthabitis nativis patriiſque literis, avitas in Græciam intuliſſe?

Arbitratur Marshamus luculentum pro ſua opinione argumentum eſſe æneam quandam tabulam, quæ, in Plutarchi libro de Dæmonio Socratis, narratur è ſepulcro Alcmenæ, Ageſilai Spartani temporibus, effoſſa, literiſque ignorabilibus ſcripta. De quibus conſultus Chonuphis Propheta Ægyptius reſpondit typos eſſe ſcripturæ Ægyptiacæ illius, quæ in uſu erat ſub Rege Proteo, quamque didicerat Hercules Amphitryonis filius. Unde colligit vir doctus Ægyptiis literis manifeſtè uſum eſſe Cadmum, cujus poſteri talibus uterentur.

Verùm huic argumento jam occurrerat Bochart. de Colon. Phœnic. lib. 1. cap. 20. ubi ait vel dicendum ævo Protei Regis Phœniciis elementis uſos eſſe Ægyptios, vel potius commentitium eſſe Chonuphis reſponſum. At ego neutrum verum puto. Imo, ſi quæ de hac tabula dicuntur credenda ſunt, auſim, poſt Ægyptium Sacerdotem, præſtare, ſi non Ægyptias, ſaltem à Cadmeis diverſas fuiſſe has literas. E certè, ſi Thebanis incognitæ fuerunt, eo ipſo peregrinas illas fuiſſe neceſſe eſt. Teſtatur enim Herodotus lib. 5. cap. 59. ſe Thebis in Apollinis Iſmenii Templo vidiſſe inſcriptiones Alcmenæ ætate literis Cadmeis inciſas, quæ probè legerentur, ac intelligerentur. Unde patet conditam in Alcmenæ ſepulcro tabulam aliis omnino characteribus conſcriptam fuiſſe, quæ à Thebanis nec legi, nec intelligi potuit.

Cætera Marshami argumenta pudet pigetque referre, adeo levia ſunt, ac futilia. Unum omiſit, quod tamen longè majoris ponderis eſſe videtur; ſcilicet Cecropi Athenienſium Regi Græcas tribui literas. Cecropem verò Ægyptium perhiberi. In hanc enim ſententiam inclinant multi, quos recenſet Voſſius Artis Grammat. lib. 1. cap. 10. Sed merum eſſe iſtud Athenienſium commentum omnino mihi perſuaſit Stephan. Morinus de Ling. Primæv. p. 181. 182. ſive ex horum erga Thebanos æmulatione natum illud ſit, ut placet doctiſſimo viro, ſive eam ob cauſam, quæ à me infra proferetur.

Nec Runas eſſe Græcorum literas.

4. Sunt etiam, qui Græcorum elementa à Runis veterum Gothorum literis profluxiſſe magna cum contentione aſſeverant. Ac præter cæteros, qui has partes tueri conati ſunt, audio eruditiſſimum Olaum Rudbeckium in Atlantic. variis conjecturis, miraque ſolertia non ita pridem gloriam hanc ſuis Gothis vindicaſſe. Verùm, etſi opus illud nec dum mihi videre contigit, haud tamen temerè me facturum puto, ſi cum Steph. Morino pronuntiaverim hujus opinionis ſectatores nimio patriæ antiquitatis deſiderio extra veritatis limites abreptos. Si enim Runis elementis tanta tribuenda eſt antiquitas, longè veriſimilius videtur ea à Græcis originem ducere, ut viſum eſt Salmaſio de Helleniſt. pag. 382. quàm ab illis Græca, quemadmodum viri docti otio ſuo, & eruditione abuſi ſomniarunt.

Phœniciæ literæ quo pacto in Græcas mutatæ.

5. Pro certo igitur & rato tenendum eſt Græcorum literas Phœnicibus deberi. Nec obeſt Phœnicius ſcribendi modus à Græco planè diverſus. Quum ſcilicet Phœnices ſiniſtrorſum, Græci dextrorſum lineas ducant. Veriſimillimum enim eſt eos, qui Græcis primi ſcribendi auctores extitere, ut pote ex Oriente advectos, Orientalem ſcribendi normam eſſe ſecutos. Quin & moris hujus conſtat Græcos certiſſimum diu retinuiſſe veſtigium. Poſtquam enim primam Phœnicum inſtar lineam à dextra parte in ſiniſtram ſcripſerant, ſequentem ſtatim à ſiniſtra ad dexteram continuabant, & ita deinceps. Quod ſcripturæ genus, quoniam boum in arando verſuras imitaretur, ideo Græci dicebant, βουστροφηδὸν γράφειν, uti Voſſius Art. Grammat. lib. 1. c. 34. Sam. Petitus in Leges Atticas, p. 104. & alii plenè docuerunt, atque in primis clariſſimus Ezech. Spanhem. de Præſtant. & uſu Numiſm. Diſſert. 11. pag. 68. & ſeq.

Antiquus mos βουστροφηδὸν γράφειν.

A quo Phœniciæ literæ in Græciam illatæ ſint.

6. Et hactenus quidem nullum penè inter eruditos diſſidium. Quòd verò ad eam quæſtionem pertinet, à quo Phœniciæ literæ in Græciam illatæ ſint, quove tempore id factum ſit, mirum quantùm inter ſe tam veteres, quam novi Scriptores diſſentiant. Nec ſanè facilè, ſaltem omni ex parte, lis iſta expediri poteſt.

An earum in Græcia uſus Cadmo ſit recentior?

7. Recentiſſimum quidem literarum in Græcia uſum facit Flav. Joſephus, dum lib. 7. adverſus Apionem ne Homeri quidem ævo notas fuiſſe vult in Græcia literas, negatque ullum illarum veſtigium in vetuſtioribus monumentis apparere. Verùm illa ſententia, ut inepta & ridicula meritò ab omnibus jam diu exploſa eſt; maximè à G. J. Voſſio Art. Grammat. lib. 1. cap. 10. ubi alios etiam jure refellit, quorum pars Palamedi literarum inventionem tribuit, pars verò Lino illi Thebano, cujus Hercules diſcipulus fuiſſe perhibetur.

Hunc Cadmo etiam vetuſtiorem eſſe.

8. Certè fruſtra eſſe eos omnes, qui Græcarum literarum inventionem poſte-

riorem esse Cadmo arbitrantur, nemo veritatis amans negaverit. An verò Cadmus ipse primus eas in Græciam importarit, ea non parvi moliminis quæstio est, quæque non nisi accuratissima disquisitione absolvi possit. Quod ita tamen intelligendum censeo, modò rationibus potius, quàm testimoniis sit disceptandum Fatendum enim est omnium ferè scriptorum, & quidem vetustissimorum consensum Cadmo Græcas literas adscribere. Quin & huic sententiæ adhæserunt recentiorum doctissimi Jos. Scaliger in Euseb. edit. penult. pag. 104. Cl. Salmasius in Inscript Herodis Attic. pag. 35. & passim, nec non in lib. de Hellenist. pag. 331. G. J. Vossius Artis Grammat. lib. 1. cap. 10. ac Sam. Bochart. de Phœnic. Colon. lib. 1. cap. 20. Attamen ut aliter sentiam, literarumque usum in Græcia Cadmo vetustiorem putem, multis ac, ni fallor, gravissimis adducor rationibus.

Nullam ferè gentem peculiari scriptura caruisse.

9. Et primò nullam penè gentem adeo agrestem atque barbaram fuisse unquam arbitror, nullam à cultu tam alienam nationem, quæ diu scriptura caruerit, quæque ad id peculiaribus notis, sive hieroglyphicis, sive aliis quibuslibet non sit usa. Ex quo enim hominibus aut in civitates coire, aut commercia inter se exercere, vel etiam bella agere necesse fuit, continuò signa quædam ipsis excogitanda fuere, quorum auxilio absentes alloqui possent, ac cum ipsis animi sensa communicare. Quod, etsi exemplorum auctoritate non egeat, mirè tamen confirmatur iis, quæ de Americanis plerisque testantur recentiores Historiæ.

Non sane veteres Græcos.

10. Quod quidem si de incultis, & ab omni eruditarum gentium commercio semotis populis compertum est, quis non de veteribus Græciæ incolis longè probabilius esse fateatur? Apud ipsos enim multò ante Deucalioneum diluvium & maximas civitates conditas fuisse, & multa regna fundata extra controversiæ aleam positum est. Sed & multis ante Deucalionem ætatibus Phoroneus Inachi filius dicitur Argivis leges ac judicia constituisse. Id disertè testatur Eusebius in Chronic. ad annum ccx. confirmantque alia multa ad illustrandum Eusebium allata à Jos. Scaligero testimonia. At Principum leges non nisi ἐγγράφως constitui posse quis non videt? Quum nec aliter de earum veritate atque integritate constare queat, nec illæ sine scriptura ad posteros manare possint. Quin etiam his jam temporibus magno cum exteris gentibus, ac præcipuè Phœnicibus commercio floruisse Græciam certissimum præbent indicium Ius primùm Argivæ à Phœniciis mercatoribus, mox Europæ Tyriæ à Græcis raptus, qui tanquam indubitata Græcanicæ Historiæ primordia ab Herodoto recensentur. Quid igitur si audiamus Diodorum Siculum affirmantem Hist. lib. v. p. 227. Sain in Ægypto urbem ab Atheniensibus conditam fuisse ante Deucalioneum diluvium? Quid si Aristippum dicentem in primo Arcadicorum apud Clement. Alexandr. Strom. lib. 1. Apim Argorum Regem Memphim condidisse? Neminem postea negaturum arbitror vix credibile esse Græcos cum cultissimis gentibus degentes, aliquid ex earum disciplinis non hausisse, ac præcipuè scribendi artem, quam & omnium utilissimam, & ad commercia facienda apprimè necessariam esse constat.

Nec desunt ad stabiliendas illas conjecturas veterum quoque testimonia. Ac primus statim occurrit J. Tzetzes, qui Historiar. Chiliad. V. v. 815. & 829. Chiliad. X. v. 443. & Chiliad. XII. v. 79. literas in Græcia fuisse etiam ante Cadmum acriter contendit, idque eo probare nititur oraculo, quod Cadmo Delphis redditum ferunt. Unde colligit, quum eo tempore oracula jam carminibus ederentur, etiam tunc in usu fuisse literas. Hoc enim argumentum, etsi pro indubitato accipi nolim, attamen non æquè contemnendum censeo, ac doctissimis viris visum est. Nam vel dicendum est à recentioribus confictum fuisse hoc oraculum; quod temerè à quibusdam pronuntiari video; vel poëseos studio Græcos etiam illiteratos deditos fuisse. Quod minima veri similitudine nititur.

Tzetzis conjecturis jungenda est Cretensis Historiæ auctoritas. Si quid enim ei credimus, Musis, Cretensibus puellis, literarum inventio tribuenda est. Cadmo verò aliquantula tantùm in elementorum formis immutatio. Rem sic narrat Diodorus Sicul. lib. v. ex Cretensium commentariis, Ταῖς Μούσαις δοθῆναι παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν τῶν γραμμάτων εὕρεσιν. Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας ὅτι Σύροι μὲν εὑρεταὶ τῶν γραμμάτων εἰσὶ, παρὰ δὲ τούτων Φοίνικες μαθόντες τοῖς Ἕλλησι παραδεδώκασιν, &c. φασὶ τοὺς Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὑρεῖν, ἀλλὰ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων μεταθεῖναι μόνον. Hactenus Cretensis historia, ubi veritas, licet fabulis quibusdam involuta, apparet tamen. Hinc enim patet, literas in Creta ante Cad-

mum notas fuisse, fama celebrari non obscura, nec forsan improbabili. Quicumque enim vel solum Cretæ insulæ situm spectat, eo ipso convincitur Phœnices, qui multò ante Cadmum per totum Mediterraneum mare commercia exercuerant, in hanc etiam insulam penetrasse, & quidem antequam ad Græciam accederent. Unde prorsus verisimile fit suas eos literas cum Cretensibus, priùs quàm cum Græcis, communicasse.

Sed omnem dubitationem tollit quod eodem libro ait Diodorus, scilicet ante Deucalioneum diluvium viguisse in Græcia literas, licet statim addat earum memoriam cum maxima hominum parte hoc casu deletam fuisse. Verba ejus hæc sunt: Ὕστερον δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι γενομένου κατακλυσμοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐπομβρίαν τῶν πλείστων ἀνθρώπων ἀπολομένων, ὁμοίως τούτοις καὶ τὰ διὰ τῶν γραμμάτων ὑπομνήματα συνέβη φθαρῆναι.

Pelasgos à diluvii Deucalionei clade literas servasse.

11. Hinc certè manifestissimum est apud Græcos ante Deucalionis ævum in usu fuisse literas. Sed ne quis Diodoro fidem habeat affirmanti eas diluvii aquis deletas prorsus intercidisse, subjungam illustre Eustathii testimonium, qui in Iliad. B. pag. 358. ex antiquo quodam, ut videtur, scriptore à Pelasgis eo tempore servatas esse Græcorum literas tradit his verbis: Διὸ καὶ δῖοι Πελασγοὶ πρὸς λέγονται, ὡς ἄνωθεν Ἕλληνες· οὓς καὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν σῶσαι τὰ στοιχεῖα μόνους Ἑλλήνων φασί.

Hoc diluvio non omnes Græcos intercidisse.

12. Et sanè, si ante Deucalioneum diluvium Græcæ extiterunt literæ, huic etiam illas superfuisse fatendum est. Meræ enim nugæ sunt, quæ de illius κατακλυσμοῦ per omnem omnino Græciam evagatione proferuntur. Id ostendunt Græcorum antiquissimi atque gravissimi. Herodotus enim lib. 1. c. 56. testatur Pelasgicam gentem sub Deucalione Rege Phthiotidem incoluisse. Ἐπὶ μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιῶτιν. Cui concinit Thucydides lib. 1. dicens ante ætatem Hellenis Deucalionis filii nullo prorsus modo fuisse Ἑλλήνων cognomen, sed cum alias gentes, tum Pelasgicam maximè à se ipsa majorem Græciæ partem nuncupasse: Καὶ τὰ ἔθνη τὰ ἄλλα τε, (sic enim rectè legit Salmas. de Hellenist. p. 282.) καὶ τὸ Πελασγικὸν ἐπὶ πλεῖστον ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπωνυμίαν παρέχεσθαι. Unde perspicuum est non Pelasgos solum, sed & alios etiam populos è diluvii aquis elapsos esse. Quod & ipsæ fabulæ testantur de quibusdam, qui in altissimos montes confugerunt. Apollodorus lib. 1. Ζεὺς δὲ πολὺν ὑετὸν ἀπ' οὐρανοῦ χέας τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος κατέκλυσεν, ὥστε διαφθαρῆναι πάντας ἀνθρώπους, ὀλίγων χωρὶς, οἳ συνέφυγον εἰς τὰ πλησίον ὑψηλὰ ὄρη. Neque id negat Diodorus loco citato. Ait enim solùm πλείστους ἀνθρώπους diluvio periisse. Idem paulo post: Γενομένου τοῦ κατὰ Δευκαλίωνα κατακλυσμοῦ, καὶ πολλῶν ἀπολομένων ἀνθρώπων, &c. Ergo non omnes perierunt. Atque id etiam ostendit Aristoteles Meteorol. lib. 1. c. 14. ubi testatur circa Dodonam atque Acheloum duntaxat diluvii aquas exuberasse. Unde liquet alias Græciæ regiones vel nullomodo, vel leviter sensisse hanc exundationem. Quod de Attica certè negari non potest, si quidem Deucalion illuc ad Cranaum Regem post diluvium confugerit, uti docent Oxoniensia marmora.

Mirum igitur non est literarum cognitionem hoc casu è Græcia non evanuisse, si verum est eam viguisse ante Deucalionem. Istud autem cum ex supradictis mihi omnino persuasum est, tum etiam ex eo monumento, cujus meminit Pausanias in Atticis, quodque vir ille harum rerum peritissimus, atque oculatus testis, omnium, quæ in Græcia vidit, antiquissimum judicat. Corœbi tumulum intelligo, qui Crotopi Argivorum Regis, atque ideo Cranai & Deucalionis æqualis fuit. In hujus enim sepulcro inscriptos elegos se vidisse testatur Pausanias, quos proinde multò ante Cadmum in lapide sculptos fuisse oportuit.

Pelasgos origine Phœnices esse videri.

13. Sed, ut ad Pelasgos revertar, quos Græcarum literarum servatores vocat Eustathius, hunc eis honorem non immeritò adscribi eò magis verisimile est, quòd ipsi è Phœnicia originem quoque trahere dicantur. Audiamus doctissimum Salmasium de Hellenistica, pag. 342. *Pelasgos à Phaleg dictos esse certa fides est ex nominis indicio, & re ipsa. Pelasgorum* τὸ πολυπλάνητον *appellatio Phaleg ostendit, quæ divisionem sonat. Pelasgos autem per totam ferè Græciam dispersos fuisse Græcorum monumenta testantur.* Salmasium sequitur Thomas Reinesius dissert. de ling. Punic. cap. 11. n. 15. Atque illis egomet quoque libenter accedo.

Ab illis literæ Pelasgicæ vocantur, & quam ob causam.

14. Verùm, sive Phœnicum filii Pelasgi fuerint, aut discipuli: sive Græcæ literaturæ inventores, aut servatores tantùm, ab illis Πελασγικὰ γράμματα olim dicta esse constat. Id docet Diodorus Siculus lib. III. licet de nominis causa aliter sentiat. En ipsius verba: Ἔτι δὲ Κάδμου κομίσαντος ἐκ Φοινίκης τὰ καλούμενα γράμματα, πρῶτον εἰς τὴν

τὴν

τὴν Ἑλληνικὴν μεταθεῖναι διάλεκτον, καὶ τὰς προσηγορίας ἑκάστῳ τάξαι, καὶ τοὺς χαρακτῆρας διατυπῶσαι· κοινῇ μὲν γὰρ οὖν τὰ γράμματα Φοινίκια κληθῆναι, διὰ τὸ παρὰ τοὺς Ἕλληνας ἐκ Φοινίκων μετενεχθῆναι· διὰ δὲ τὸ τῶν Πελασγῶν πρώτων χρησαμένων τοῖς μετατεθεῖσι χαρακτῆρσι, Πελασγικὰ προσαγορευθῆναι· Hoc eſt, ex Rhodomanni interpretatione : *Et quod Cadmus literas è Phœnicia allatas primus ad Græcorum enuntiationem tranſtulerit, ſuum cuique nomen attribuens, & characterem effingens. Hinc literas vocabulo communi Phœnicias, quòd videlicet ex Phœnicia introductæ eſſent, denominatas. Quæ tamen Pelaſgicæ deinceps ſint dictæ, quòd primus tranſlatarum uſus Pelaſgis innotuiſſet.*

Diodori Siculi hac de re improbata ſententia.

15. Hactenus Diodorus : cui pro ſervata poſtremi hujus literarum cognominis notitia grates debemus; de cognominis verò ratione aſſentiri non poſſumus. Nam primò inventum aliquod ab inventore nomen trahere familiare eſt. Ab eo, qui invento primus utitur, denominari prorſus inſolens. Quæ regula, etſi in aliis falleret, tamen quòd ad literas attinet inviolata permanſit. Eæ enim multis poſt Cadmum ætatibus Phœniciæ vocatæ ſunt. Nec exolevit hoc nomen etiam poſtquam Iones repertis novis quibuſdam elementis, aut potius in unum collectis, literas à ſe nomen accipere ambitiosè voluerunt. Herodotus lib. v. c. 58. auctor eſt ævo ſuo Φοινικήϊα κεκλῆσθαι τὰ γράμματα. Plutarchus Sympoſ. lib. IX. Problem. 3. Τὰ πρῶτα, καὶ Φοινίκεια διὰ Κάδμον ὀνομασθέντα γράμματα. Parcam plura aggerere, quandoquidem ex his ſatis liquet Cadmea elementa, ex quo vocari Φοινίκεια cœperunt, nomen iſtud conſtanter retinuiſſe. Quòd enim Ἀττικὰ quoque dicta ſunt, id peculiare Atticorum alphabetum ſpectat à Cadmeo prorſus alienum, ut in ſequentibus oſtendemus. At Cadmeas literas ſemper à Græcis Phœnicias vocatas fuiſſe indicio eſſe poſſit ſingularis Herodoti locus ſupra laudatus, ubi Phœnicia elementa Ionicis comparat tanquam priſca novis, de Pelaſgicis verò ne minimam quidem mentionem facit. Quod omnino evincit his Phœnicia ſucceſſiſſe, non illa Phœniciis.

Pelaſgos poſt Cadmi ævum non potuiſſe nomen ſuum literis dare.

16. Deinde Græca elementa poſt Cadmi in Græciam adventum à Pelaſgis nomen accipere potuiſſe nemo in Græcorum hiſtoria vel mediocriter verſatus ſibi perſuaſerit. Fateor quidem eorum, qui in Græcia imperium obtinuere, antiquiſſimum atque illuſtriſſimum Pelaſgorum genus fuiſſe. Id multis docet Jac. Palmerius Græciæ Antiq. lib. I. c. 9. Nec quæ in hanc rem ſedulò congeſſit hîc repetere animus eſt. Paucis tantùm dicere ſufficiat, non modò totam ferè Græciam ante Deucalionem vocatam fuiſſe Πελασγίαν, & ideo Græcos omnes Pelaſgos dictos, verùm etiam ſingulos quoque penè Græciæ populos, quum Pelaſgorum nomine cenſerentur, peculiari ſolùm cognomine inter ſe fuiſſe diſtinctos. Sic Arcadiam incolentes, Πελασγοὶ Ἀρκάδες nuncupabantur; Attici, Πελασγοὶ Κραναοί; Priſci Iones, Πελασγοὶ Αἰγιαλεῖς. Et ita de omnibus prope cæteris.

At ſub Deucalione, ejuſque liberis Pelaſgorum gloriam paulatim tandem decreviſſe certiſſimum eſt. Deucalion enim eos è tota ferè Theſſalia, quæ Pelaſgorum tunc erat caput, expulit; ita ut eorum pars major in Cycladas, aut Cretam, aut aliò confugerit, quemadmodum docet Dionyſius Halicarn. Antiquit. Roman. lib. 1. Cæteri ab Hellene è Phthiotide pulſi in Hiſtiæotidem migravere. Unde mox à Cadmeis ejecti, variiſque fortunis acti, tandem in Peloponneſum venerunt, mutatoque nomine Dores vocati ſunt. Quod partim ex eodem Dionyſio, partim ex Herodoti lib. 1. c. 56. diſcimus. Atqui ab illo Hellene Græcos mutato nomine Ἕλληνας appellatos fuiſſe nemo neſcit. Quod licet non illico factum fuerit, attamen Cadmi ævo conſtat jam omnes ferè Græciæ populos, ſive quòd Hellenibus victoribus faverent, ſive ipſorum metu, ſeu denique alias ob cauſas, quaſi communi quodam conſilio repudiaſſe Pelaſgorum nomen. Sic Pelaſgi Cranai Athenienſium nomen aſſumpſere, nec non etiam Ionum ab Ione Xuthi filio, idque Pelaſgorum Ægialenſium exemplo. Qua de re videndus eſt Herodotus, lib. VII. c. 94. & lib. VIII. c. 44. Ita reliquæ Græciæ gentes, aliæ aliud nomen uſurparunt, maximè à Deucalionis poſteris. Ex iis enim Dores, Æolenſes, Achæoſque nomen accepiſſe multis oſtendit Cl. Salmaſius de Helleniſt. pag. 289. & ſequ. ita ut ſoli Arcades Pelaſgorum nomen diutius videantur retinuiſſe.

Quod quum ita ſit, manifeſtum eſt eo, quo Cadmus in Græciam appulit, tempore non modò contemptum jam fuiſſe Pelaſgorum nomen, verùm etiam Cadmeis infenſos ſtatim fuiſſe Pelaſgos, utpote eorum armis ab Hiſtiæotide ejectos. Tantum abeſt ut vel à Cadmeis literas accepiſſe Pelaſgos veriſimile ſit, vel ea auctoritate valuiſſe; ut literas à Cadmo allatas à ſe nomen accipere contra jus faſque cogerent.

17. Quum igitur poſt Cadmi ætatem Græcæ literæ nec Pelaſgicæ vocatæ ſint, Diodori Siculi hac de re locus illuſtratus.

nec vocari potuerint, necessariò sequitur Pelasgicas literas vetustiores esse Cadmeis, etsi aliter Diodoro visum sit. Fallitur enim Diodorus, seu potius Dionysius Milesius, à quo totum hunc locum hausisse videtur. Nec me fugit tamen Diodori verba aliter accipi ac reddi à Jac. Palmerio Græc. Antiq. lib. I. c. 9. p. 50. quàm à Rhodomanno. Hæc enim: Διὰ δὲ τῶν Πελασγῶν πρώτων χρησαμένων τοῖς μετατεθεῖσι χαρακτῆρσι Πελασγικὰ προσαγορευθῆναι, sic vertit: *Propter Pelasgos verò, qui prius utebantur characteribus, qui immutati postea fuerunt, eas* (priores nempe literas) *Pelasgicas appellatas fuisse.* Ut sit sensus, postquam Cadmeum alphabetum in locum antiquioris Pelasgici receptum est, priscas illas literas à Phœnicibus immutatas ad differentiam Phœniciarum Pelasgicas appellatas fuisse. Quæ si admittatur interpretatio, jam Diodorum habemus apertum sententiæ nostræ assertorem.

Verùm bona fide dicemus Palmerium nimio Diodorum in opinionem suam, quæ nostra quoque est, trahendi desiderio hac in re aliquantulum à vero aberrasse. Nam manifestè patet τὸ μετατεθεῖσι hîc eodem sensu accipiendum esse, ac verbum μετατεθῆναι, quod paulo supra occurrit; ideoque utrumque de Phœniciarum literarum εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον translatione esse accipiendum. Nec obest alius Diodori locus, ubi Cretenses adducit dicentes literarum apud se usum esse Cadmo vetustiorem. Id enim ex Cretensium commentariis contra mentem suam refert. Quippe qui literarum cognitionem apud Græcos deletam esse diluvio arbitrabatur, uti supra ostendimus. Licet igitur minus faveat Diodorus, quàm Palmerius existimavit, magni tamen faciendum est ex eo erui Pelasgicas literas, quas Cadmeis vetustiores esse indubitatis, ni fallimur, conjecturis demonstravimus.

Quo modo Linus, Orpheus, ac Pronapides literis Pelasgicis censeantur scripsisse.

18. Sed antequam à Pelasgicis literis digrediamur, quid hoc est quod ab eodem Diodoro dicitur Linum, Orpheum, ac Pronapidem talibus literis libros suos conscripsisse? Locum hunc, quoniam admodum singularis est, & à nemine hactenus illustratus, nec à nostra quoque disquisitione alienus, integrum proferemus. Sic autem se habet: Τὸν δ᾽ οὖν Λῖνον φασὶ τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι συνταξάμενον τὰς τοῦ πρώτου Διονύσου πράξεις, καὶ τὰς ἄλλας μυθολογίας ἀπολιπεῖν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν· ὁμοίως δὲ τούτοις χρήσασθαι τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι τὸν Ὀρφέα, καὶ Προναπίδην τὸν Ὁμήρου διδάσκαλον. Sanè Pelasgicæ literæ nihil aliud hîc sunt, quàm ipsa alphabeti elementa, uti superiora ostendunt. In iis enim Pelasgicæ literæ eædem ac Phœniciæ, seu Cadmeæ esse dicuntur. Verùm enimvero si nihil aliud intellexit Diodorus, quorsum hæc de Pelasgicis literis mentio? Quid habuit ista res novi, vel memorandi? Quid refert qua scriptura sint usi Linus, ejusque imitatores? Deinde, si Pelasgicæ atque Cadmeæ literæ eædem, atque itidem solæ tunc in Græcia fuere, quid mirum Linum aliosque Pelasgicis usos esse literis? Istud assequi sanè non ita facile ducimus. Sed nec forsan tamen impossibile, modò prævia quædam observentur.

Quis iste Linus fuerit?

19. Sciendum est enim sive Diodori culpa, sive Dionysii Milesii errore, à quo totam hanc narrationem transtulisse videtur Diodorus, mirè confusa esse ac perturbata quæcumque ab eo de Lino dicuntur. Hunc enim ῥυθμῶν καὶ μέλους inventorem prædicat. Quod si verum est, saltem ponendus erit Linus paulo antiquior Amphione, qui Cadmo æqualis fuit. At ipsum hunc Linum ab Hercule discipulo occisum perhibet Diodorus. Quum tamen non nisi multis postea ætatibus natus sit Hercules.

Lini quatuor.

Haud equidem inficior Linum quemdam extitisse, quem peremit Hercules. Fuit enim is Oeagri filius Thraciæ Regis, cognomento Apollinis, fraterque illius Orphei, qui inter Argonautas numeratur. Hujus meminere cum ipse Diodorus Siculus, lib. III. tum etiam Apollodorus lib. I. & II. Schol. Apollonii Rhod. in v. 23. Argonautic. lib. I. & Pausanias in Bœot. Sed præter hunc Linum, aliumque nomine tantùm notum Lycaonis Arcadiæ Regis filium, de quo Apollodorus Biblioth. lib. III. fuere etiam duo ejusdem nominis alii. Quod à doctissimis viris non animadversum, gravissimis erroribus ansam præbuit.

Horum antiquissimus circa Deucalionis tempora extitit. Hunc enim peperit Psamathe Crotopi Argivorum regis filia, ab Apolline compressa. Quæ res à Pausania memoratur in Atticis atque Corinthiacis, nec non à Conone Narrat. XIX. Sed quum in infantia fuerit à canibus discerptus, miror Pausaniam ipsi ea carmina adscripsisse, quæ sub Lini nomine circumferebantur, nedum ille ipse sit, quem Diodorus facit Musicæ auctorem.

Linus alter Chalcidensis fuit. Hunc alii Apollinis & Terpsichores Musæ filium dicunt, aut Mercurii & Uraniæ. Alii Amphimaro, atque eadem Urania satum. De eo videndi Pausan. in Bœotic. Diogen. Laërt. in procem. item Antholog. lib. III. pag. 389. Eustath. in Iliad. Σ pag. 1163. 1164. Suidas in Λῖνος, & Corn. Tacit. Annal.

lib. XI. qui eum non Muficæ folùm, fed & literarum inventorem faciunt, ac multorum carminum auctorem. Unde hunc ipfum effe patet, cujus meminit Diodorus, quemque Pelafgicis literis ufum effe perhibet.

Plures etiã Orphei.

20. Nec obeft Linum à Diodoro dici Orphei magiftrum. Orpheum autem inter Argonautas cenferi. Ut enim Lini plures, fic plures Orphei à Suida memorantur. Duos faltem illius nominis fuiffe prodidit Herodorus apud Schol. Apollonii in lib. I. Argonaut. v. 23. Ἡρόδωρος δύο εἶναι Ὀρφεῖς φησιν. Nec aliter conciliari queunt quæ de Orpheo à Suida dicuntur adeo abfona, fcilicet hunc & belli Trojani tempore floruiffe, atque etiam XI. generationibus ante bellum Trojanum, ac proinde per totidem generationes vitam continuaffe.

Lini Chalcidẽfis ætas

21. Hinc autem, ni fallor, Lini Chalcidenfis ætas erui liquidò poteft. Quum enim Lini difcipulus XI. ætatibus diftet à Trojano excidio, fequitur alterum Linum circa Cadmi tempora vixiffe, inter quæ ac Trojæ ἅλωσιν non pauciores ætates intercedunt.

Is à Cadmo ob æmulationem doctrinæ interficitur.

22. Inde etiam manifeftum fit illum ipfum fuiffe Linum, quem Thebis literas alias à Cadmeis docentem, æmulatione in odium verfa, Cadmus interfeciffe fertur. Zenobius Parœmiographus in Καδμεία νίκη fic ait: Τὰ ἐκ Φοινίκης γράμματα βουλόμενος παραδιδόναι τοῖς Ἕλλησι Κάδμος ἀνεῖλε Λίνον, καὶ αὐτὸν ἴδια γράμματα ἐπιδεικνύμενον. Hoc eft: *Quum Cadmus Phœnicias literas vellet Græcis tradere, Linum fuftulit, ipfum quoque peculiares docentem literas.* Ita enim reddendus eft hic locus minus rectè ab And. Schotto perceptus. Cui fatis congruit eorum opinio, qui ex Tacito ac Suida Linum literarum inventorem faciunt. Nec enim ullo modo officit, quòd id Lino Thebano, non Chalcidenfi tribuitur. Nam licet verè Chalcidenfis fuerit Linus, attamen quum diu Thebis permanferit, ibique fuerit humo conditus tefte Paufania, ideo Thebanus vocatus eft. Quod apertè probat ejus Epitaphium à Diogene Laërtio allatum.

Quare hujus necis auctor etiã Apollo dictus fuerit?

23. Interim omittendum non eft Linum hunc apud Paufaniam atque Diogenem dici non à Cadmo interfectum, fed ab ipfo Apolline. At verifimillimum eft merum id effe Poëtarum commentum, ut Lini necem facerent illuftriorem, atque nobiliorem ipfi darent æmulum. Iftud autem fingere eò ipfis facilius fuit, quòd iis temporibus quicumque cæteros doctrina, vel arte qualibet antecelleret Apollinis cognomine decoraretur, ut ex Oeagri exemplo fuperius allato judicare licet.

Linum Cadmi ætate Pelafgicas literas Thebis docuiffe à Cadmeis diverfas.

24. His pofitis, jam fatis patet Pelafgicas illas literas, quibus Linus τοῦ πρώτου Διονύσου gefta confcripfiffe fertur, eafdem fuiffe quas ille Cadmi ætate Thebis docuit, quæque inter eos tanta moverunt jurgia. Nec aliam ob caufam antiquos Hiftoricos puto rei hujus mentionem feciffe, quàm quòd Pelafgicæ ac Cadmeæ literæ duas quafi factiones in Reipublicæ literariæ incunabulis excitaffent, quarum propugnatores recenfere ipfis vifum eft. Itaque Linum, Orpheum, ac Pronapidem Pelafgicas ufurpaffe literas memoriæ prodiderunt. Quod alioqui fanè oblivione digniffimum fuit. Et ita omnino, ni fallor, intelligendus eft Diodorus Siculus, qui licet in exfcribendo antiquiffimo fcriptore Dionyfio Milefio non parum peccaffe videatur, haud minimum tamen fuppeditavit argumentum, quo Pelafgicas literas Cadmeis priores effe, ac vetuftiores tandem aliquando affequeremur.

De Pelafgicarum ac Cadmearum literarum differentia.

25. Nunc fupereft ut exponamus quot & quæ Pelafgicæ literæ fuerint, qualifque has inter & Cadmeas differentia. Id autem difficile non erit, modò oftendamus Pelafgica elementa non alia fuiffe à prifcis Atticis. Quod evidentiffimis mihi probatur argumentis.

Pelafgicas literas eafdem fuiffe ac prifcas Atticas.

26. Jam fupra demonftratum eft Deucalionei diluvii tempore fervatas fuiffe à Pelafgis literas. Simul docuimus multas Græciæ regiones aquarum exundationem non fenfiffe, ac præcipuè Atticam, quò Deucalion confugiffe dicitur. His addendum eft ea ipfa & fuperiori etiam ætate Atticæ incolas Pelafgorum nomine cenferi. Id apertè teftatur Herodotus, lib. VIII. cap. 44. Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πελασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλεομένην, ἔσαν Πελασγοὶ ὀνομαζόμενοι Κραναοί. Ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλῆος ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι· Ἐκδεξαμένου δὲ Ἐρεχθῆος τὴν ἀρχὴν Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν. Quod non ita tamen accipiendum eft, quafi fub Cecrope Pelafgorum nomen omnino amiferint. Ut enim antea Πελασγοὶ Κραναοὶ, fic mox Πελασγοὶ Κεκροπίδαι vocati funt. Ita rectè Herodotum interpretatur Marciani Heracleotæ, feu potius Scymni Chii Periegefis v. 558.

Ut & Atticos è Pelafgorum gente.

Ἑξῆς Ἀθῆναι φασὶν οἰκέτας λαβεῖν
Τὸ μὲν Πελασγοὺς πρῶτον· οὓς δὴ καὶ λόγος
Κραναοὺς καλεῖσθαι, μετὰ δὲ ταῦτα Κεκροπίδας
Κέκροπος δυναστεύσαντος·

Idque oftendit Herodotus ipfe lib. I. c. 57. ubi auctor eft Atticam gentem pro Pelafgica habitam fuiffe ad id ufque tempus, quo ad Hellenes defcivit, ac proinde multis

Et priscam Atticorum linguam eandem ac Pelasgicam

post Cecropem ætatibus. Sic autem loquitur: Τὸ Ἀττικὸν ἔθνος ἐὸν Πελασγικὸν, ἅμα τῇ μεταβολῇ ἐς Ἕλληνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε. Illustris locus, unde discimus Pelasgica quoque lingua usos esse veteres Atticos. Quod etiam confirmat Pausanias in Corinthiacis, ubi ait ante Heraclidarum in Peloponnesum reditum eandem Argivis linguam atque Atheniensibus fuisse: πρὶν δὲ Ἡρακλείδας κατελθεῖν ἐς Πελοπόννησον τὴν αὐτὴν ἠφίεσαν Ἀθηναίοις οἱ Ἀργεῖοι φωνήν. Quum enim Pelasgicæ gentis non pars tantùm, sed etiam caput Argivi fuerint, uti pluribus adversus Salmasium in alia de Pelasgorum fortuna disquisitione demonstrabimus, tunc sequitur & Pelasgici generis verè fuisse Athenienses veteres, & Pelasgicæ quoque linguæ diu apud se vestigia conservasse.

Quare Athenienses literarum inventionē sibi arrogaverint.

27. Hoc posito, jam liquet Athenienses ex iis esse, qui literas diluvii ætate servarunt, ac forsan præcipuos. Quin etiam verisimile est inde natam ipsis esse occasionem literarum inventionem sibi arrogandi. Quam gloriam eos affectasse multa sunt indicia. Nam & Cecropem, qui Athenis paulo ante Deucalionem regnavit, literarum auctorem esse prædicabant; & Ἀττικὰ γράμματα dicebant αὐτὶ τοῦ παλαιά, Harpocratione teste. Imo literas suas indigenas esse asseverabant.

Hesychius illustratur.

Hesychius: Ἀττικὰ γράμματα, τὰ ἀρχαῖα, ἐπιχώρεια. Qui locus ex supra dictis facilè intelligitur, quanquam illum assequi desperet eruditissimus Maussacus in notis ad Harpocrationem.

Atticas literas easdem fuisse, quæ Latinæ.

28. His mirè suffragatur Atticarum literarum cum Latinis affinitas, quam antiqui prodiderunt. Plinius Hist. lib. VII. cap. 58. de literis: *Veteres Græcas fuisse easdem penè, quæ nunc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, &c.* Corn. Tacitus Annal. lib. XI. *Et formæ literis Latinis, quæ veterrimis Græcorum.* Quod enim de antiquis Græcorum elementis hîc dicitur, de Atticis haud dubiè intelligendum est, uti docet prolata à Plinio tabula, pluribusque probat Cl. Salmasius in Inscript. Herodis p. 53. Atqui certissimum est Pelasgis deberi Latinas literas. Plinius eodem libro cap. 56. *In Latium literas attulerunt Pelasgi.* Quin & Pelasgicam linguam eandem fuisse ac veterem Latinam non temere forsitan conjecit Humphrid. Prideaux in Chronic. Marmor. pag. 131. Parum verò interest utrum circa Deucalionis ævum literaturam suam in Latium intulerint Pelasgi, an circa Trojana tantùm tempora. Qua de re inter doctissimos viros Phil. Cluverium Italiæ Antiq. lib. III. & Theod. Ryckium Differt. de primis Italiæ Colon. cap. VII. magna intercedit controversia à nobis aliàs discutienda. Nunc enim satis est monuisse Latinorum literas Pelasgicas fuisse, atque easdem penè, quæ priscæ Atticæ. Unde manifestum est non alias fuisse Pelasgicas ab Atticis.

Eandemque ferè Atticis ac Latinis Arithmeticam.

29. Atticum verò, seu Pelasgicum, non Cadmeum alphabetum ad Latinos translatum esse alia insuper confirmant argumenta. Nam si Cadmeas literas accepissent Latini veteres, simul admisissent arithmeticas notas, quæ Cadmei alphabeti partem fecerunt. Nempe Ἐπίσημα βαῦ, Κόππα, & Σαμπῖ. Atqui ut has Latini notas nunquam in usu habuerunt, ita numeros Atticos prorsus imitati esse videntur. De quorum figuris sic Scaurus de Ortograph. edit Putschianæ pag. 2258.

Scaurus emendatus.

Quod significant Attici, qui principes literarum, à quibus eorum nomina incipiunt, numeros notantes, hac quoque (scilicet H) *in eadem significatione utuntur. Nam quoties unum notant*, I *literam ponunt, quoniam apud illos* μία, ἴα *dicitur. Et ut* πέντε Π, δέκα Δ, *sic &* ἑκατὸν, *id est centum*, H *litera notant.* Ita enim hic locus partim ex Cl. Salmasii conjecturis in Inscript. Herod. pag. 42. partim ex nostris legendus est. Quantùm autem ad hanc arithmeticam accederet Latina abundè testatur Priscianus de Figuris Numerorum: *Una per* I *scribitur antiquo more Atticorum, qui solebant principalem nominis numeri literam ponere, & significare numerum. Ergo* ἴα *pro* μία *dicentes* I *scribebant. Et* Π πέντε, *&* Δ δέκα. . . . *&* H ἑκατὸν, *&c. Hos igitur Latini quoque in plerisque imitati sunt. Nam per* I *unum notant illos secuti, &c.* Talis fuit doctissimi Prisciani sententia de Latinorum numerorum notis. Quæ licet ex Doctorum quorumdam opinione omnino aliam originem habere dicantur, multas tamen rationes pro Prisciano pugnare certum est, ut & maximi nominis viros, atque in primis eruditissimum Beveregium Arithmet. Chronolog. lib. I. cap. 7. cujus ea de re scripta omnino videnda sunt.

Atticam arithmeticam Cadmea antiquiorem esse.

30. Sed sive Latini ab Atticis arithmeticam mutuati fuerint, sive aliunde hauserint, illud constat Atticas numerorum notas Cadmeis antiquiores omnino videri. Cadmeas enim & compendiosiores, & ad quamlibet arithmeticam operationem longè expeditiores esse palam est. At in iis, quæ ad artes pertinent, à rudioribus ad perfectiora progressum semper factum esse nemo, opinor, ibit inficias. Δῆλα γὰρ μὴ τυφλοῖς ταῦτα. Itaque Atticam numerandi normam jam in usu fuisse oportuit quum Cadmea in Græciam

ciam illata eſt. Alioquin iſtam haud dubiè nunquam admiſiſſent Attici, nec longam ac moroſam arithmeticam brevi atque appoſitæ prætuliſſent. Hinc autem validiſſimum oritur argumentum, quo probetur Atticas literas Cadmeis antiquiores eſſe, ſi quidem Attica arithmetica non niſi literis expediri queat, uti in ſuperioribus patefactum eſt.

Quare Græcarum literarum nomina diverſa ſint à Latinis.

31. Præterea diverſas à Cadmeis literas in Latium à Pelaſgis tranſlatas eſſe indicant etiam ipſa Latinarum literarum nomina. Ea enim à Phœniciis prorſus aliena ſunt, ut in ſequentibus oſtendemus. Quod ita tamen ſanè non accidiſſet, ſi quo tempore Pelaſgi literas ſuas Latinis dederunt, ea elementis nomina impoſita fuiſſent, quæ non niſi Cadmo debentur. Unde non parva ſuſpicio ſubeſt ante Cadmum priſcis Atticis ſeu Pelaſgicis literis nondum ulla fuiſſe nomina: vel ſi aliqua fuere, ea non alia extitiſſe à Latinis. Nec obeſt quòd Pelaſgica quoque elementa à Phœniciis ortum trahant. Nam quum Pelaſgi è Phœnicia profecti novas colonias in Græciam duxere, nondum forſan in artem evaſerat apud ipſos Grammatica, aut literæ propria acceperant nomina. Deinde, etſi jam accepiſſent, haud mirum foret Pelaſgicam gentem bello deditam, errabundam, ac variis caſibus actam, longo temporis tractu ea nomina penitus dedidiciſſe.

Vetuſtiſſimis Pelaſgis, Atticis, atque Latinis XVI. ſolùm literas fuiſſe.

32. Quod quum ita ſit, demonſtraverimque ante Cadmum frequentatas eſſe Pelaſgorum in Græcia literas, eas verò non alias extitiſſe ab Atticis, ut nec à Latinis Atticas, jam proclive eſt Pelaſgicarum numerum aſſequi. Antiquiſſimum enim Latinorum, ut & Græcorum alphabetum ſedecim tantùm habuiſſe literas in confeſſo eſt. Marius Victorinus, Cadmum exiſtimans Græcarum literarum auctorem, ſic ait Artis Grammat. lib. I. cap. de Orthograph. ed. Putſch. pag. 2458. *Repertores literarum Cadmus ex Phœnice in Græciam, & Evander ad nos tranſtulerunt literas numero* XVI. Priſcianus lib. I. cap. de numero literarum: *Apud antiquiſſimos Græcorum non plus quàm ſedecim erant literæ, quibus ab illis acceptis Latini antiquitatem ſervaverunt perpetuam.* Id confirmant Plinius Hiſt. lib. VII. cap. 56. & Plutarchus in Platonic. Quæſtionibus. Nec proinde audiendus eſt Iſidorus Origin. lib. I. cap. 4. ubi *decem & ſeptem Latinis literis veterem ſcripturam conſtitiſſe ait.* Quod certè falſiſſimum eſt.

Quæ fuerint veteres Pelaſgicæ ſive Atticæ literæ.

33. Sed quæ fuerint veterrimæ Pelaſgorum atque Atticorum literæ non ita facilè eſt eruere. Nec enim aſſentior maximis viris Joſ. Scaligero in Euſeb. pag. 104. & Cl. Salmaſio in Inſcript. Herod. pag. 43. 53. & 55. affirmantibus Farneſianam columnam extantem inter Gruterianas Inſcriptiones pag. XXVIII. vetuſtiſſimorum Atticorum more eſſe conceptam. Quod ſanè ſi verum eſſet, de literarum Atticarum numero & figura fruſtra laboraremus. Sed ea in re plurimùm à vero aberraſſe eruditiſſimos viros tam certum eſt, ut nihil omnino ſit certius.

De Farneſianæ columnæ literis judicium.

Non enim XVI. tantùm literas, qui Atticarum numerus fuit, continet Farneſiana inſcriptio; ſed XVIII. ſcilicet: Α. Γ. Δ. Ε. Η. Θ Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. Υ. Χ. Quibus ſi addas Β literam, quam ſemper in uſu fuiſſe conſtat, fient XIX. quarum tres inter priſcas numerandæ non ſunt, nempe Θ, Υ, & Χ, uti ex ſequentibus patebit. Quo magis mirum videtur in eum errorem impegiſſe Salmaſium, qui veteres Atticos ΤΗΕΟΣ pro ΘΕΟΣ: ΑΤΗΕΝΑΙΟΝ pro ΑΘΗΝΑΙΟΝ: & ΚΗΡΟΝΟΣ pro ΧΡΟΝΟΣ ſcripſiſſe ultro agnoſcit ibidem pag. 30. 31. Quin & Atticas literas ſedecim tantùm numero eſſe fatetur cum alibi paſſim, tum disertè pag. 53. ubi Ἀττικὰ γράμματα de illo ſcripturæ genere intelligi aſſerit, quod literis XVI. conſiebat, ut contra Ἰωνικὰ de ea ſcriptura, quæ XXIV. peragebatur. Unde manifeſtum eſt eos inſigniter falli, qui Scaligerum Salmaſiumque ſecuti ex hac inſcriptione vel Atticarum literarum, vel priſcarum Ionicarum typum probè tenere ſe arbitrantur. Quum non niſi ſub Pio & Marco Antoninis exſtructum fuerit hoc monumentum ab Herode Attico Rhetore, qui licet priſcam ſcribendi normam imitari voluiſſe videatur, in hoc tamen ſive ignorantia ſive oſcitantia multipliciter lapſus eſt.

Quæ fuerint priſcæ Latinorum literæ.

34. Unicum igitur ad dignoſcendas veterum Græcorum literas reſtat ſubſidium, ſi priſcas Latinas, quæ ex iis profluxerunt, totidemque numero fuere, cognoſcere poſſimus. Sed nec ea de re conſentit Grammaticorum chorus.

Q literam ex iis non eſſe.

35. Marius quidem Victorinus Artis Grammat. lib. I. cap. de Ortograph. pag. 2458. & 2468. has ſtatuit vetuſtiſſimorum Latinorum literas: A. B. C. D. E. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. Verùm hæc expendens Salmaſius in Inſcript. Herod. p. 225. 226. inde Q literam demendam eſſe cenſet. Et quidem meritò. Præter enim eas, quas ibidem attulit Salmaſius, rationes, itidemque G. J. Voſſius Artis Grammat. lib. I. c. 18. conſtat ex ipſius Marii Victorini mente novam hanc eſſe literam. Sic enim ille lib. I. cap. de Literis, pag. 2452. *Literæ Romanæ ad imitationem Græcarum factæ novas etiam*

habent, ut H. Q. V. Et cap. de Orthograph. pag. 2459. *Nec* G *quidem*, *nec* Q *Latinus sermo introduxit.* Ergo allatum ſupra ex eodem alphabetum corruptum eſſe liquet. Quod quidem rectè vidit Salmaſius. Sed dum V pro Q reponendum cenſuit, non minus contra Marii mentem fecit, qui V quoque literam inter recentiores poſuerat. Alia igitur via inveſtiganda nobis eſt rei veritas, atque ab iis tenebris, quibus hactenus involuta jacuit, eruenda.

Nullas primitùs literas, præter omnino neceſſarias, receptas fuiſſe.

36. Quod antequam aggrediamur, illa primùm regula conſtituenda eſt antiquiſſimis temporibus eas tantùm in uſu fuiſſe literas, quæ hominibus omnino neceſſariæ fuerunt, quibuſque carere nullo modo potuere. Ideo ſedecim literis omnis ipſis ſcriptura conſtitit. Cæteræ non niſi poſterioribus atque cultioribus ætatibus repertæ ſunt à Grammaticis, vel compendii ergo, vel ad obſervandam quantitatem, vel etiam ut ambigui literarum ſoni melius diſtinguerentur. Itaque nova iſta elementa non tam literæ, quàm affectiones & accidentia, atque differentiæ literarum eſſe dicuntur à Plutarcho in Platonicis quæſtionibus: πάθη μᾶλλον ὄντα, καὶ συμβεβηκότα, καὶ διαφοραὶ στοιχείων. Unde ſequitur, quæcumque litera talis apparet, hanc recentiorem eſſe, non verò è primitivis illis ſedecim.

V apud Latinos recentiorem eſſe literam.

37. His præmiſſis, V literam inter antiquiſſimas apud Latinos non fuiſſe, & Marii Victorini auctoritate, & ratione quoque manifeſtum eſt. Ut autem Mario aſſentiar id facit, quòd V Latinis nullo modo neceſſaria fuiſſe videatur. Si quis enim vocalem hanc vult ſecundum ejus naturam excutere, inveniet duplicem huic fuiſſe ſonum, quorum unus ad I, alter ad O propiùs accederet: ita ut I literæ propinquus ſonus per I, alter per O efferretur.

Veterum teſtimoniis res clariùs eluceſcet. Quintilianus lib. 1. cap. 4. *Medius eſt quidem* V *&* I *literæ ſonus.* Priſcianus lib. 1. cap. de Litera: I *&* V *vocales, quando mediæ ſunt, alternos inter ſe ſonos videntur confundere, &c.* Velius Longus de Orthograph. ed. Putſch. pag 2228. *Antiquis variè ſcriptitatum eſt Mancupium, Aucupium, Manubiæ, ſiquidem C. Cæſar per* I *ſcripſit, ut apparet ex titulis ipſius. At Auguſtus* I *per* U, *ut teſtes ſunt ejus inſcriptiones.*

Nec minor U & O literarum confuſio. Nam *oſum* pro *ovum*: *Aſos* pro *Avus*: *Domos* pro *Domus* antiqui dixere, & innumera alia. Velius Longus pag. 2216. *Apud nos quoque antiqui æquè confuſas* O *&* U *literas habuere. Nam* CONSOL *ſcribebant per* O, *quum legeretur per* U CONSUL. Idem pag. 2222. *Apparet eos aliter ſcripſiſſe, aliter enuntiaſſe. Nam quum per* O *ſcriberent, per* V *tamen enuntiabant.* Quanquam tamen non eundem hac de re per totam Italiam uſum fuiſſe teſtatur Priſcianus. Sed aliis U arriſiſſe, ut Thuſcis & Umbris; aliis diſplicuiſſe, ut Romanis. Id refert inſignis Grammaticus lib. 1. cap. de numero Literar. his verbis: *O aliquot Italiæ civitates, teſte Plinio, non habebant. Sed loco ejus ponebant* U, *& maximè Umbri & Thuſci.* Idem paulo poſt: U *quoque multis Italiæ populis in uſu non erat. Sed è contrario utebantur* O. *Unde Romanorum quoque vetuſtiſſimi in multis dictionibus loco ejus* O *poſuiſſe inveniuntur.* Quid verò inde colligendum? Num aliquot Italiæ civitates O literæ ſono verè caruiſſe? Minimè. Quæ enim gens hoc ſono carere poſſit? Quid igitur? Dic variis typis expreſſum fuiſſe olim à variis Italiæ gentibus hunc ſonum. Thuſci enim & Umbri O literam ſicut Romani enuntiabant. Sed aliter ſcribebant, nempe per U. Hæ itaque literæ non ſono tunc, ſed figura tantùm diſcrepabant, ac, ſi modò verum dicere volumus, nuſquam apud priſcos Latinos U vocalis diſtinctum habuit ab O litera ſonum, nuſquam peculiarem in alphabeto locum.

De V verò conſonante nulla dubitatio eſt. Hanc enim literam priſcis Latinis incognitam fuiſſe inde apparet, quòd ejus vicem Æolicum digamma diu obtinuerit. Audiamus Grammaticos. Priſcianus lib. 1. cap. de numer. Literarum: *Antiqui Romanorum Æoles ſequentes loco aſpirationis* F *ponebant. . . . . Habebat autem hæc litera hunc ſonum, quem nunc habet* V *loco conſonantis poſita.* Annæus Cornutus apud Caſſiodorum de Orthographia ed. Putſch. pag. 2282. poſtquam ab antiquis *Fotum* & *Firgo*, pro *Votum* & *Virgo* ſcriptum fuiſſe dixit, hæc ſubjungit: *Nos hodie* V *literam in duarum literarum poteſtatem coëgimus. Nam modò pro digamma ſcribitur, modò pro vocali.*

Marius Victorinus emendatus.

Quum hæc certa ſint atque indubitata inde illuſtrandus eſt atque emendandus alius Marii Victorini locus, quem priſtino nitori reſtituere fruſtra, ni fallor, tentavit Salmaſius. Sic autem habet ille lib. 1. cap. de Orthograph. pag. 2468. *Scripſeram autem vobis noſtros antea, ſicut Græcos quoque,* XVI. *literis uſos, ex quibus fuiſſe vocales apud utroſque. His poſtea quaſdam à Palamede, alias à Simonide adjectas impleſſe numerum* XXIV. Salmaſius in Inſcript. Herod. pag. 225. rectè ſuſpicatus eſt hîc deeſſe vocalium numerum. Unde ſic repoſuit: *Ex quibus fuiſſe*

vocales apud utroſque v. *Poſtea quaſdam, &c.* Verùm, ſi ex Marii mente V nova fuit litera, uti ſupra obſervatum eſt, quatuor tantùm vocales priſcis Latinis fuiſſe neceſſe eſt. Itaque apud Marium ita potius legendum? *Vocales apud utroſque* IV. *Poſtea, &c.* Sed & à ſimili macula liberandus eſt idem Marius ibid. pag. 2458. ubi poſtquam dixit Latinos veteres iis uſos eſſe literis, quas à Græcis acceperant XVI. numero, hæc addit: *Et quum Græci vocales haberent totidem quot & nos*, A. E. I. O. Υ. (*nam* H *&* Ω *poſtea ſunt ab his repertæ*) E *&* O *ternas habebant apud eos poteſtates, &c.* In ea vocalium recenſione Υ addititium eſſe manifeſtum eſt. Idque ſequentia oſtendunt, ubi ait apud Græcos OΥ per O literam olim exprimi. Quod ex aliis quoque veterum teſtimoniis confirmatur. Quin & ipſe Marius paulo poſt aſſerit, apud Latinos O *non ſolùm pro brevi & longa, ſed etiam pro* V *poni, ut pro Populus ibi* POPOLOS: *& ubi Piaculum, ibi* PIACOLOM: *ſic & pro Huic* HOIC, *pro Funus* FONOS, *&c.* Ita enim legendus eſt hic locus. Et mox? O *verò & pro brevi, & pro longa, & pro* U *poſita eſt.* Quamobrem ſupra laudata ejuſdem verba ſic emendanda eſſe cenſeo: *Et quum Græci vocales haberent totidem quot & nos*, A. E. I. O. (*nam* H, *&* Υ, *&* Ω *poſtea ſunt ab his repertæ*) E *&* O *ternas habebant apud eos poteſtates.*

H litera apud Latinos nova.

38. H novam eſſe apud Latinos literam omnes agnoſcunt. Imo ne literam quidem eſſe, ſed aſpirationis notam plerique contendunt. Qua de re ex antiquis Grammaticis videndus eſt Priſcianus, lib I. cap. de numero literarum: è recentioribus G. J. Voſſius Artis Grammat. lib. I. cap. 16.

Ut & G & Z.

39. G quoque, & Z literas ex noviſſimis Latinis eſſe ſi probare velim, operam luſero. Id enim jam accuratiſſimè fecerunt cum alii, tum præcipuè Voſſius ibid. cap. 15. & 21. Nec mihi animus eſt falcem alienæ meſſi ſupponere.

Quid de K litera?

40. K literam inter recentiores ponunt Iſidorus Origin. lib. I. cap. 41. Et Petrus Diaconus in Præfat. libri de Notis Romanorum. Hanc enim aiunt priſcis adjunctam fuiſſe à ludimagiſtro quodam Salluſtio, aut Salvio, ut in ſono diſcrimen faceret duarum literarum C, & Q. Cujus rei falſitatem miror non vidiſſe eruditiſſimum Voſſium Artis Grammat. lib. I. cap. 17. Perſpicuum enim eſt ea litera minimè carere potuiſſe veteres Latinos, qui C literam, non ut K, ſed ut Græci Γ, certiſſimè enuntiabant, ac *Lece* pro *Lege*, *Acna* pro *Agna*, cæteraque ſimilia ſimiliter ſcribebant. Quod non ſolùm Marius Victorinus lib. I. pag. 2459. aliique priſci Grammatici teſtantur, ſed & ipſe Voſſius agnoſcit ibidem cap. 15.

Quid de F?

41. Reſtat igitur F litera, quam ſedecim priſcis additam eſſe vult Priſcianus lib. I. cap. de numero Literarum, his verbis: *Si veriſſimè velimus inſpicere eas, hoc eſt ſedecim, non plus quàm duas additas in Latino inveniemus ſermone.* F *Æolicum digamma; quod apud antiquiſſimos Latinorum eandem vim, quam apud Æoles, habuit. Eum autem propè ſonum, quem nunc habet* F, *ſignificabat* P *cum aſpiratione. Sicut etiam apud veteres Græcos pro* Φ, Π *&* H. *Unde nunc quoque in Græcis nominibus antiquam ſcripturam ſervamus pro* Φ; P *&* H *ponentes, ut Orpheus, Phaeton. Poſtea verò in Latinis placuit verbis pro* P *&* H, F *ſcribi, ut Fama, &c.* Ita enim levibus quibuſdam mendis purgata hæc verba legenda ſunt.

Priſcianus emendatus.

Verùm quò minus concedamus in præſtantiſſimi Grammatici ſententiam multa validaque obſtant argumenta. Si enim ſpectatur F ut Æolicum digamma, hoc eſt, ut aſpirationis nota, ultro fatetur Priſcianus illud à Latinorum antiquiſſimis uſurpatum fuiſſe. Et ſanè vix dubitari poteſt quin cum aliis literis digamma quoque in Latium fuerit illatum à Pelaſgis, quorum plerique Theſſali, ac proinde Æoles fuere. Strabo lib. V. Τοὺς δὲ Πελασγοὺς, ὅτι μὲν ἀρχαῖον τι φῦλον κατὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἐπεπόλασε, καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι τοῖς κατὰ Θετταλίαν, ὁμολογοῦσιν ἅπαντες σχεδόν τι. Itaque qua ratione F literam ſedecim priſcis Latinis additam fuiſſe dixerit Priſcianus non videmus, niſi forſan quia minus litera cenſebatur, quàm aſpirationis nota. Hoc enim argumento uſus eſt paulo poſt, ut H Latinorum è Literarum catalogo expungeret. Sed hanc rationem futiliſſimam eſſe oſtendemus, quum de H Græco nobis erit agendum. Nunc dicere ſufficiat ſubtilem iſtam diſtinctionem inter aſpirationis notas, ac vera elementa, rudioribus antiquis ignotam, Grammaticorum opus eſſe. Unde patet, quum à priſcis traditum ſit vetuſtiſſimum Latinorum alphabetum XVI. tantùm literis conſtitiſſe, id de quibuſlibet notis intelligendum, quæ alphabeti partem facerent. Quod de F meritò agnoſcit Salmaſius de Helleniſtic. pag. 64. his verbis: *Digamma litera erat, & in numero literarum ponebatur.*

Præterea non aſpirationis ſolùm vicem F ſuſtinuit. Si quidem apud veteres Latinos idem valuit, quod apud Græcos Φ litera. Nec ullo modo aſſentiri poſſumus Priſciano affirmanti Latinos olim hanc expreſſiſſe li-

teram per P & H. Ita ut scriberent PHRATER, PHILIUS, ut ORPHEUS, PHAETON. Id enim nec exemplis, nec auctoritate veterum, nec etiam ratione niti quovis pignore contendemus.

Ac primùm, quòd ad veterum testimonia pertinet, unde hæc sibi parent, viderint Prisciani discipuli. Pro nobis certè stant non solùm antiqui atque illustres Grammatici, Scaurus de Orthographia pag. 2250. & Marius Victorinus Artis Grammat. lib. 1. pag. 2452. sed etiam recentior Cl. Dausquius Orthographic. part. 1. pag. 26. Qui omnes H literam ponunt inter Latinorum novissimas.

Nec Prisciano magis favent exempla. Unicum enim novimus, quod in Latina voce PH pro F scriptum præ se ferat. Extat illud inter Gruterianas Inscriptiones pag. DCCCCXLIII. n. 12. ubi PHIDELISSIMÆ pro FIDELISSIMÆ exaratum legimus. Verùm quid possit exemplum singulare, atque è sculptoris errore forsan natum, aut etiam recens, nemo non videt. Deinde, si exemplis agendum esset, innumera proferre possemus, quibus F scriptum fuit, ubi PH scribi oportuit. Sic antiqua Saxa AMFION habent pro AMPHION: HIEROFANTA pro HIEROPHANTA: FRYX pro PHRYX: & similia sexcenta. Quin & alia quoque suppetunt, ubi SPAIRISTERIO, non SPHAERISTERIO: APUA, non APHYA: PILIPPUS, non PHILIPPUS scripsere veteres.

Sed neque rationibus magis, ni fallor, valet Priscianus. Si enim ab antiquissimis Latinis Φ litera per P & H expressa fuit, sequitur eos simul habuisse duas aspirationis notas. Nempe illud H, unàque digamma Æolicum, quod vel Prisciano fatente in usu apud ipsos fuit. Id autem nec verum est, nec verisimile. Æolicum enim digamma nihil aliud est quàm H Atticum, licet horum effigies paululum diversa sit, uti plenè ostenderunt Salmasius in Inscript. Herod. pag. 44. & sequ. Atque Vossius Artis Grammat. lib. 1. cap. 16. Quis verò credat apud Latinos unam eandemque aspirationis notam duabus figuris effictam unquam fuisse?

Sanè multò facilius nobis persuasisset Priscianus veteres Latinos Φ literam per P & F expressisse in hunc modum: PFRATER, PFILIUS: paulatim verò ex eorum scriptura excidisse P literam, atque ita successisse novæ orthographiæ normam. Huic enim opinioni nihil deesse fatendum est, nisi veterum auctoritatem. Sed quum hæc deficiat, satius est dicere F literam idem semper apud Latinos valuisse, quod PH apud Atticos, ac Φ apud Iones.

Neque his etiam cancellis circunscripta est F litera. Ea enim constat usos esse primitus antiquissimos Latinos, ut Vau suum exprimerent, antequam excogitata esset V litera. Annæus Cornutus apud Cassiodorum de Orthographia: *Ad hujus similitudinem soni nostri conjunctas vocales digammon appellare voluerunt, ut est, Votum, Virgo. Itaque in prima syllaba digamma & vocalem oportuit poni,* FOTOM, (sic scribe) FIRGO. *Quod & Æoli fecerunt, & antiqui nostri, sicut scriptura in quibusdam libellis declarat.* Priscianus ipse lib. 1. cap. de numero Literarum: *Habebat hæc* F *litera hunc sonum, quem nunc habet* V *loco consonantis posita. Unde antiqui* AF *pro* AB *scribere solebant. Sed quia non potest Vau, id est digamma, in fine syllabæ inveniri, ideo mutata est in* B. SIFILUM *quoque pro* SIBILUM, *teste Nonio Marcello de Doctorum Indagine, dicebant.* Quibus testimoniis ea omnino addenda sunt, quæ congesserunt Jos. Scaliger in Euseb. pag. 110. 111. nec non Joan. Passeratius de Literarum cognatione, pag. 69. Ann. Cornutus emendatus.

Itaque luce meridiana clarius est F literam, non solùm priscis Latinis innotuisse, verùm etiam apud eos ternas habuisse potestates. Nam & aspirationis vicem obtinuit, & duarum insuper literarum, scilicet Φ Græci, & V consonantis. Quibus quum nunquam caruerint Latini, nunquam pariter F litera eos caruisse necesse est, quidquid in contrariam partem afferat doctissimus Priscianus.

42. Nunc ad duos supra laudatos Marii Victorini locos revertor, quorum primum ita legendum patet: *Nostri Latini, quum literis uterentur, quas à Græcis acceperant,* A. B. C. D. E. F. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. *& Græci, &c.* Alterum verò in hunc modum: *Repertores literarum Cadmus ex Phœnice in Græciam, & Evander ad nos transtulerunt* A. B. C. D. E. F. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. *literas numero* XVI. Atque hoc revera antiquissimum Latinorum alphabetum fuisse ita demonstratum à me confido, ut nullus jam supersit dubitationi locus. Quale fuerit priscum Latinorum alphabetum. Marius Victorinus emendatus.

43. Porro cognitis priscis Latinorum literis, antiquissimas quoque Græcas cognoscere haud difficile est. Eæ enim, si quid conjectura valeo, fuerunt A. B. Γ. Δ. E. H. I. K. Λ. M. N. O. Π. P. Σ. T. Et sanè iis omnino congruit, quod ait Plutarchus in Quæstionibus Platonicis XVI. literis omnem priscorum Græcorum constitisse scripturam. Nullam enim ipsis vocem esse puto, quæ non possit istis exprimi literis. Etsi autem id forsan Quæ fuerint veterrimæ Græcorum literæ.

forsan sufficere debeat, attamen, ne quod supersit contumacibus perfugium, amplius ostendendum est ex reliquis hodierni Græcorum alphabeti elementis nullum esse, quod non recentiorem originem redoleat.

Θ, Ξ, Χ, Ψ, & Ω literas novas esse.

44. Ac de Θ litera primùm, uti de Ξ, Χ, Ψ, & Ω, omnes consentiunt novas esse. Quarum alias à Simonide, alias à Palamede, sive à Cadmo Milesio, aut Epicharmo repertas perhibent.

Quid de Ζ, Υ & Φ?

45. Ζ verò, & Υ, & Φ inter vetustissimas posuisse videtur Aristoteles. Plinius Hist. Natur. lib. VII. cap. 56. *Aristoteles* XVIII. *priscas literas fuisse*, Α. Β. Γ. Δ. Ε. Ζ. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. Υ. Φ. *& duas ab Epicharmo additas* Θ. Χ. *quàm à Palamede mavult.* Verùm istud de antiquissimo Græcorum alphabeto accipiendum esse, meritò jam negavere summi viri Jos. Scaliger in Euseb. pag. 113. & G. J. Vossius Artis Grammat. lib. I. cap. 25. Aliam enim Aristoteli mentem fuisse vel inde patet, quòd XVIII. literas recenseat, quanquam apud omnes in confesso sit sedecim tantùm primitus extitisse. Sententia igitur Aristotelis fuisse videtur Epicharmi ævo XVIII. duntaxat extitisse literas. Duas verò, Θ & Χ, ab Epicharmo additas. Quod à veritate sanè minus aberrat.

Ζ literam ex vetustioribus non esse.

46. Etenim Ζ literam ex antiquissimis non esse multis probatur argumentis. Quorum primum est non tam literam esse, quam duarum literarum compendium, scilicet ΣΔ, vel ΔΣ, vel ΣΣ, vel ΤΣ. Id plenè docet Vossius Artis Grammat. lib. I. cap. 21. ubi non modò discimus Ζ literam apud Græcos duplicem fuisse, verùm etiam quæcumque duplex est litera, eo ipso non esse verè literam. Unde colligendum eam inter veterrimas numerandam non esse, quas & simplicissimas, & non nisi omnino necessarias fuisse jam supra ostendimus.

Sed & veteres quoque hujus literæ novitatem agnoverunt. Hanc enim alii à Palamede, alii à Simonide repertam volunt. Suidas in Παλαμήδης: Καὶ εὑρετὴς γέγονε τοῦ Ζ στοιχείου. Plinius Hist. Natur. lib. VII. cap. 56. *Utique in Græciam intulisse à Phœnice Cadmum literas sedecim numero. Quibus Trojano bello asseritur Palamedem adjecisse quatuor hac figura*, Θ. Ξ. Φ. Χ. *Totidem post eum Simonidem Melicum*, Ζ. Η. Ψ. & Ω. Quem locum immutando, cum Suida conciliare frustra conatur Salmasius in Inscript. Herod. p. 223. Namque & diversæ fuerunt veterum de harum literarum auctoribus sententiæ, & Suidas ipse in Σιμωνίδης id ipsum Simonidi tribuit, quod antea Palamedi adscripserat. Προσεξεῦρε δὲ καὶ τὰ μακρὰ τῶν στοιχείων, καὶ τὰ διπλᾶ. Quod de Ξ & Ψ non magis intelligendum est, quàm de Ζ, quæ duplex etiam fuit. Nec mirum est de hujus literæ origine adeo discrepasse veteres, si verum est nec Palamedi, nec Simonidi, sed Cadmo Phœnicio tribuendam esse illius inventionem. Quod & nobis persuasum est, & infra pluribus probare conabimur.

Vulgata Plinii lectio adversus Salmasium asseritur.

At quisquis hujus repertor fuerit, illam certè Pelasgis ignotam fuisse indicio est quod, quum Latini totidem literas à Pelasgis acceperint, quot ipsi habuerunt Pelasgi, Ζ tamen non nisi serò admodum admiserunt. Velius Longus de Orthographia, pag. 2216. Ζ *lingua Latina non agnoscit. Ideoque nec mentio illius unquam fuit, nisi primò postquam peregrina nomina hunc sonum induxerunt.* Curtius Valerianus apud Cassiodorum de Orthographia: Ζ *in antiquis libris Latinorum scripta non est. Sed pro illa duo* SS *ponebantur.* Isidorus Origin. lib. I. cap. 4. *A Græcis duas literas mutuavit Latinitas*, Υ *&* Ζ, *propter nomina Græca. Et hæ apud Romanos usque ad Augusti tempus non scribebantur. Sed pro* Ζ, SS *ponebant, ut Hilarissat.*

Quid de Φ litera?

47. De Φ litera idem esto judicium. Nam composita est ex Π & Η; ideoque duplex. Ac præterea vel Palamedi, vel Cadmo Milesio adscribitur. Nec quemquam doctorum fuisse puto, qui eam è vetustissimis sedecim fuisse dixerit.

Quid de Υ?

48. Υ litera superest, quam recentiorem quoque ut censeam non una ratione adducor. Sive enim à Palamede inventa sit, ut vult Vossius Artis Grammat. lib. I. cap. 25. sive à Simonide, ut auctor est Maximus Victorinus Artis Grammat. ed. Putsch. pag. 1944. seu denique à Pythagora Samio, quod magis placet Westenio de Ling. Græc. pronuntiat. orat. III. utique novam eam esse manifestum est. Et sanè, si prisca fuit, dici non potest quam ob rem Ο pro ΟΥ veteres perpetuò scripserint. Quo certissimo argumento utitur Westenius. Nec minoris est momenti, quòd è XVI. antiquis Latinorum literis nulla fuerit, quæ τῷ Υ responderet, uti supra probatum est. Quum tamen in confesso sit totidem Latinos admisisse literas, quot veteres Græci habuere.

Equidem, si rem propius introspicere volumus, Υ Græcis non omnino neces-

ſaria fuit. Nihil enim aliud eſt quàm τῦ I pinguioris ſonus, quemadmodum evidentiſſimè demonſtravit Weſtenius ibid. orat. VIII. Ergo non tam ϛοιχεῖον fuit, quam ϛοιχείου διαφορά. Quod in H & Ω quoque literis à Grammaticis obſervatur. Quin & pinguior ille τῦ I ſonus antiquis Græcis minus cognitus fuiſſe videtur, quos exiliore ſono magis delectatos proditum eſt. En Platonis in Cratylo teſtimonium: Οἶσθα ὅτι οἱ παλαιοὶ οἱ ἡμέτεροι τῷ ἰῶτα εὖ μάλα ἐχρῶντο.

Marius Victorinus emendatus. Sed ut Grammaticorum auctoritate res iſta definiatur, illuſtriſſimum Marii Victorini locum afferam, qui poſtquam V literam apud Latinos novam eſſe oſtendit, hæc ſtatim ſubjungit pag. 2459. *Apud Græcos autem fuiſſe* ΚΥΩ *cum* I *&* O *non dubito.* Sic enim haud dubiè legendum, non CIO. Quæ vox nullum prorſus ſenſum facit. KIO verò pro ΚΥΩ in antiquiſſimis libris ſcriptum fuiſſe veriſſimum eſt.

Sic etiam Latinos veteres ad Auguſti uſque tempora I pro V ſcripſiſſe teſtatur Iſidorus Origin. lib. I. cap. 4. Nempe apud ipſos etiam I litera & exiliorem ſonum habuit, & pinguiorem. Velius Longus de Orthographia, pag. 2216. *I verò litera interdum exilis eſt, interdum pinguis. Ut in eo quod eſt, prodit, vincit, condit, exilius volo ſonare. In eo verò, quod ſignificatur prodire, vincire, condire, æquè uſque pingueſcit. Ut jam in ambiguitatem cadat utrum per* I *quædam habeant dici, an per* V, *ut eſt, optumus, maxumus.* Unde perſpicuum eſt non niſi ab utriuſque linguæ Grammaticis excogitatam atque inductam fuiſſe Υ literam, qua pinguis ille ſonus ab exili diſcerneretur.

Quapropter ſatis mirari non poſſum in aliam ſententiam abiiſſe ſummos viros G. J. Voſſium Artis Grammat. lib. I. cap. 25 ac Salmaſium in Inſcript. Herod. pag. 225. & 237. Præſertim quum ambo Palamedem pro Υ literæ inventore agnoverint, ſcilicet Voſſius ibidem, Salmaſiuſque pag. 55. Quem etiam pro noſtra ſententia primùm ſtetiſſe notandum eſt, pag. 38. 40. & 53. antequam in addendis & ſe ipſum, & veritatem deſereret.

Maximi Victorini de Græcis literis errores. 49. His igitur è priſco alphabeto exploſis literis, reſtant hæ ſedecim: Α. Β. Γ. Δ. Ε. Η. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ο. Π. Ρ. Σ. Τ. quas omnium antiquiſſimas fuiſſe ex ſupra dictis, ni fallor, evidentiſſimum eſt. Nec enim fide ulla dignus eſt Maximi Victorini locus Artis Grammat. pag. 1944. ubi quæcumque de antiquis ac recentioribus Græcorum elementis prodita ſunt ita miſcuiſſe videtur, ut nihil ſit monſtroſius. Sic autem habet: *In Græciam Cadmum Phœnicem literas* XVI. *attuliſſe conſtat,* Α. Β. Γ. Δ. Ε. Ι. Κ. Λ. Μ. Ν. Ξ. Π. Ρ. Σ. Τ. Ω. *Eis Trojano bello Palamedem addidiſſe quatuor,* Η. Φ. Ψ. Χ. *Poſt eum Simonidem Elegum totidem,* Υ. Ζ. Ο. Θ. *Hæ auctore Evandro, ut quidam volunt, alii verò Hercule, in Italiam à Pelaſgis allatæ ſunt.* Quot verba, ferè tot errores. Quis enim unquam Ξ & Ω inter priſcas literas poſuit? Quis O ex antiquiſſimis eſſe non videt? Cætera omitto, quæ leviora ſunt, etſi non minus erronea.

H priſci Græcorum alphabeti partem facere. 50. Itaque fixum immotumque ſedeat ſedecim primas Græcorum literas eas omnino fuiſſe, quas diximus. Quod enim H ex earum numero expungitur à Voſſio Artis Gramm. lib. I. cap. 16. atque Salmaſio in Inſcript. Herod. pag. 224. Id à nobis probari nequit.

Haud equidem inficiamur ex quorumdam veterum ſententia H antiquitus non propriè literam fuiſſe, ſed aſpirationis notam. Verùm alios etiam novimus, & quidem non infimi nominis Grammaticos, qui τὸ H veram eſſe literam aſſeverare non dubitarunt. Velius Longus de Orthographia, pag. 2217. H *litera tanquam ſonus magis ſit, quam litera, & accidens literæ* . . . . . (Malè diſſimulant editi lacunam hîc ſubeſſe.) *Et utuntur auctoritate Græcorum, apud quos ut ſupervacua ſublata eſt. Fuiſſe tamen & apud illos manifeſtum eſt ex veteribus ſcriptis, & ex eo quod hodie, quum apud illos numeri prima ſemper litera nominis, quo ſignificantur, notentur, ut* δέκα Δ, πεντήκοντα Π, *ſic* HEKATON H *notetur. Unde apparet hanc literam loco aſpirationis non fuiſſe. Alioquin per* E *notaretur.* Sic enim & ſupplendum & emendandum eſſe illuſtrem hunc locum cenſemus, cui mirè concinit alius Scauri ſupra à nobis allatus, quum de Atticis numerorum notis ageremus. Velius Longus reſtitutus.

Sed eſto ſit H tantùm aſpirationis nota. Quid refert? An non apud Hebræos Grammaticos Aleph & Ajin pro aſpirationum notis habentur? Quis eas tamen è XXII. Hebræorum literis eſſe neget? Quid multis opus eſt? Nonne apud Latinos, ut & apud nos quoque, H aſpirationis vice fungitur? Hanc tamen tam noſtri quàm Latini alphabeti partem facere vel pueri ſciunt. Quid obſtat igitur quominus huic eadem ſors apud Græcos obtigerit?

Sed quare conjecturis immoramur, quum adſit luculentum hac de re Var-

ronis testimonium in excerptis Cassiodori de Orthographia? Doctissimus enim Romanorum in libro, quem de Grammatica conscripsit, etsi agnoscat τὸ Ἧτα non esse verè literam, Græco tamen alphabeto insertum olim fuisse testatur his verbis: *Literarum partim sunt, & dicuntur, ut* A *&* B. *partim dicuntur, & non sunt, ut* H *&* X. *partim sunt, neque dicuntur, ut* Φ, Ψ. Ergo licet H propriè litera non fuerit, nihilominus tamen literæ nomen huic adhæsisse constat. Quod sufficit, ut eam inter antiquissimas sedecim locum habuisse existimemus.

Quid Cadmus in Græcorum alphabetum intulerit?

51. Hæ igitur fuere Græcorum literæ usque ad id tempus, quo Cadmus è Phœnicia in Græciam appulit. Quin verò nova quædam intulerit in alphabetum, vix dubitari posse fatendum est. Non modò enim veterum ferè omnium consensu pro Græcorum elementorum inventore habitus est; sed & ipsa elementa Cadmea vocata sunt. Id autem absque ullo prorsus Cadmi merito factum haud quaquam credibile est. Et sanè aliquid ipsi debere Grammaticam satis patet. Quid verò, aut quantum, divinare non ita facile est. Sic enim, dum aliena atque immerita gloria Cadmus ab antiquis exornatus est, propriam ac verè sibi debitam penè perdidit. Quam tamen ita tandem ipsi restituendam esse non levibus conjecturis arbitramur.

Tres literas addit Z, Θ, & Ξ.

52. Primò tribus literis Græcum alphabetum auxisse videtur. Nempe Z, Θ, & Ξ. Ut verò ita censeamus eo movemur, quòd tres istæ literæ, non nomine solùm, sed & figura planè sint Phœniciæ. De nomine nihil certius. Quæ enim elementa à priscis Syris *Zetha* & *Theta* vocabantur, teste Scaligero in Euseb. pag. 103. 105. ea à Græcis Ζῆτα & Θῆτα nuncupata sunt. Similiter pro *Schin* Phœnicum Græci dixerunt Ξῖ, uti quoque observavit Salmasius de Hellenistic. pag. 386.

Quod ad figuram verò attinet, etsi eam in literis tam à Cadmi posteris, quàm ab Ionibus non parum immutatam prodiderit Herodotus lib. v. cap. 58. quis tamen in Samaritanis ࠆ, ࠈ, & ࠎ, Græcorum ζ, Θ, & ξ non agnoscit? Hujus enim postremæ literæ talem primitus fuisse figuram ostendit Scalig. ibid. p. 107.

Quin etiam Z & Θ eundem apud Græcos locum in alphabeto retinuere, quem apud Phœnices habuerant. Verum est τὸ Ξ τοῦ Semchat seu Samech ordinem obtinuisse. Quod tamen ideo factum probabile est, quia forsan ante Cadmi adventum apud imperitos Pelasgos Σ τοῦ *Schin* locum occuparat. Unde τῷ Ξ τοῦ Samech assignata est sedes, quum Cadmus jam receptum alphabetum conturbare vel nollet, vel non auderet.

Hoc autem posito, cui potius quàm Cadmo abscribantur hæ literæ non videmus. Non ignoramus tamen eas sive Simonidi, sive Palamedi, seu Cadmo Milesio, seu etiam Epicharmo ab antiquis tribui. Verùm, etsi veterum hac de re discrepantia atque inconstantia eorum ignorantiam non proderet, quis non videt harum literarum typum nomenque merè Phœnicium, Phœnicem potius, quàm Græcum auctorem indicare?

Cadmeum alphabetum XIX literis constans.

53. Porro Græcorum alphabetum sedecim primùm literis conflatum esse, postea tribus literis auctum, implesse numerum XIX. antequam ad XXIV. usque literas cresceret, luculentum extat testimonium apud Joannem Tzetzem Chil. XII. v. 61. Quod quoniam ex antiquis scriptoribus videtur petitum, & habet singularia quædam, in sequentibus laudanda, integrum proferam.

Τὰ δ' εἰκοσιτέσσαρα γράμματα, καὶ στοιχεῖα
Ὁμοῦ συνηνωμένως τε, καὶ ἓν σῶμα φανέντα
Παρὰ Σαμίοις εὕρηκα πρῶτον ἀναγνωσθῆναι
Διὰ γραμματικοῦ τινὸς τοῦ κλῆσιν Καλλιστράτου.
Τῶν συγγραμμάτων πρῶτον μὲν ἐχόντων ἓξ καὶ δέκα,
Εἶτα ἐννεακαίδεκα τὰ σύμπαντα στοιχεῖα,
Καὶ καθεξῆς μέχρις αὐτῶν τῶν εἰκοσιτεσσάρων.

Qui locus alphabeti Græci tres quasi ætates optimè describit, Pelasgici scilicet, Cadmei, atque Ionici.

Et tribus arithmeticis notis

54. Sed, ut ad Cadmum revertar, non tres duntaxat literas addidisse eum apparet, sed etiam alias insuper tres, quibus Phœniciarum XXII. literarum complebatur numerus. Eæ fuerunt Wau, Tzade, & Koph, quæ à Græcis dictæ sunt Βαῦ, Σαμπὶ, & Κόππα. Nec eum ob finem admissæ fuere, ut scribendis Græcis vocibus inservirent: quum ad id prorsus essent inutiles. Verùm ut Græci Phœnicia arithmetica possent uti, quæ non nisi XXII. literis peragebatur. Quamobrem tres istæ postremæ à Græcis non στοιχεῖα, sed ἐπίσημα vocata sunt. Hoc est, arithmeticæ notæ. Quin autem Græci alphabeti partem olim fecerint dubitare non sinunt ea, quæ in hanc rem congesserunt Scaliger in Euseb. pag. 105. & 108. itemque Vossius Artis Grammat. lib. I. cap. 23. Cadmum verò earum auctorem

fuisse, etsi veterum nemo testetur, tamen res ipsa satis prodit. Quis enim neget eas esse puras putas Phœnicias? Ac, quum Phœnicia sint, cui potius, quàm Cadmo adscribantur, quem non modò Phœnicem fuisse constat, sed etiam cui omnes ferè Græcas literas acceptas referunt?

55. Dicendum est igitur Cadmi beneficio Græcum alphabetum instar Phœnicii XXII. characteribus constitisse. Ut autem Phœniciarum Græcarumque literarum comparatione res magis elucescat, utrumque Alphabetum hîc apponendum esse duxi.

Cadmei alphabeti cum Phœnicio collatio.

Samaritan. Alph. quod Phœnic. esse creditur.		Alphabetum Cadmeum.
1.	Aleph.	A. Ἄλφα.
2.	Beth.	B. Βῆτα.
3.	Gamal.	Γ. Γάμμα.
4.	Daleth.	Δ. Δέλτα.
5.	He.	E. Εἶ.
6.	Wau.	Ꞡ. ϛ. Ἐπίσημον Βαῦ.
7.	Zain.	Z. Ζῆτα.
8.	Cheth.	H. Ἦτα.
9.	Teth.	Θ. Θῆτα.
10.	Jud.	I. Ἰῶτα.
11.	Caph.	K. Κάππα.
12.	Lamed.	Λ. Λάμβδα.
13.	Mim.	M. Μῦ.
14.	Nun.	N. Νῦ.
15.	Semchat.	Ξ. Ξῖ.
16.	Ain.	O. Οὖ.
17.	Pe.	Π. Πῖ.
18.	Tzade.	Ἐπίσημον Σαμπῖ.
19.	Kuph.	q. Ϟ. Ἐπίσημον Κόππα.
20.	Risch.	P. Ῥῶ.
21.	Schin.	Σ. Σῖγμα.
22.	Tau.	T. Ταῦ.

De trium ἐπισήμων situ & figura.

56. Tale igitur Cadmeum alphabetum fuit. A quo antequam digrediamur, de trium Ἐπισήμων situ ac figura quædam dicenda sunt. Ac primùm τὸ Βαῦ hoc typo, Ꞡ, scripsimus, licet Jos. Scaliger in Euseb. pag. 103. 105. & 108. per F expresserit. Quem secuti sunt cum alii insignes viri, tum præcipuè Cl. Salmasius in Solin. edit. prioris pag. 892. & Guil. Beveregius Arithmetic. Chronol. lib. 1. pag. 214. Similiter τὸ Κόππα, quod per Ꞡ repræsentarunt, nos per q effinximus. Quod eos non vidisse certè mirari subit, quum sine dubio viderint illustrem Marii Victorini locum, qui id disertè testatur Art. Grammat. lib. 1. pag. 2459. *Sed nec Ꞡ quidem, nec Q, Latinus sermo introduxit. Ex quibus Q & fuisse apud Græcos, & quarè desierit fungi vice literæ cognoscere potestis, si Pontificum libros legeritis. Nunc enim apud Græcos juxta* Π *est posita.* *Ꞡ autem* (sic lege pro, ϛ *autem*) *apud Græcos obtinet notam numeri sex, pro quo apud antiquos* C *poni solitum, ut pro agro Gabino,* Cabino : *pro Lege*, Lece, *&c.* Ergo per G non per F expressa fuit nota numeri VI. Quod etiam clarius, tradit idem Victorinus pag. 2468. F *verò,* Ꞡ, *&* Q *in Græcis etiam literis fuisse, & nunc esse. Sed* Ꞡ *numerum* VI. (sic lege pro, *numero* VI.) Q *nonaginta significare.* F *autem, &c.* Hæc adeo plana sunt atque aperta, ut sanè quid in contrariam partem possit cum ratione afferri non videamus.

Marius Victorinus emendatus.

Sed & alia ratione τοῦ Βαῦ effigiem assequi facile est. Bridefertus enim Ramesiensis decimi sæculi scriptor non indoctus in Bedam de Indigitatione sic ait: *Episimon ideo sexto loco ponitur, quia formam semis habet, quod significat sex uncias.* Atqui ex Volusio Mœciano S litera notatur semis. Quantò magis autem ad hanc figuram accedat Ꞡ, quàm F, palam est. Quod etiam in minutula ac practica numeri VI. nota, ϛ, magis apparet.

Inscriptio vetus emendata.

Unde patet errare Jos. Scaligerum in Euseb. pag. 105. qui in hac inscriptione, EIC TO L. KC, KAI KL, putat KC positum pro Kϛ. Nec enim unquam C litera pro numeri VI. nota fuit usurpata. Verius est igitur in Saxo sculptum fuisse KꞠ, vel Kϛ. Quod exscriptor in KC facilè mutavit.

Quum autem talem figuram occupaverit ἐπίσημον Βαῦ, manifestum est aliam τοῦ Κόππα fuisse. Qualis autem extiterit sic docet Hesychius: Κάπα, τινὲς δὲ τὸ ἐλάχιστον· οὐκ εὖ γὰρ παρὰ Καλλιμάχῳ γράφεται κόμπα τὸ ἀνεστραμμένον Ῥῶ ὡς ὁ μυκτηρισμός. Locum hunc in mendo cubare jam animadverterunt viri docti. Salmasius enim in Solin. pag. 892. ita hunc constituit: Κάππα, τινὲς δὲ τὸ ἐλάχιστον, οὐκ εὖ. Καὶ γὰρ παρὰ Καλλιμάχῳ γράφεται Κόππα τὸ ἀνεστραμμένον Ῥῶ, ὡς ὁ μυκτηρισμός. At eruditissimus Rich. Bentleius in Callimachi Fragmenta pag. 418. hæc postrema sic legenda esse non ita pridem censuit: Τὸ ἀνεστραμμένον P καὶ Σ χαρακτηρισμός. Bentlei ratio fuit, quod idem Hesychius alibi talem τῷ Κόππα figuram assignare videatur. Hæc illius verba, sunt:

funt: Κοππατίας, ἵππος κεχαυμένος, ἀντιτυπωμένον ἔχων σημεῖον τὸ Κόππα, ὅ ἐστιν ἀπεστραμμένον P καὶ Σ.

Verùm vitiofum effe illud, καὶ Σ, jam notaverat Salmafius ibidem, atque etiam antea vir maximus Jof. Scaliger in Eufeb. pag. 108. Et quidem meritò. Si enim τοῦ Κόππα effigies habuit P & Σ inverfa in fe confufa, videtur hæc illius fpecies fuiffe, Ϙ. Atque ita fanè efformant eam recentiores omnes. Sed, quum talis fuerit τοῦ Βαῦ figura, uti fupra demonftratum eft, fequitur fieri non poffe ut hic τοῦ Κόππα quoque typus extiterit.

Deinde, fi hac nota, Ϙ, expreffum fuit τὸ Κόππα, fateor me non videre quo pacto Q Latino affimilari potuerit. At fimile tamen revera fuiffe non modò fupra laudata Marii Victorini teftimonia evincunt, fed & aliud Quintiliani eò illuftrius, quòd à nemine hactenus, ni fallor, aut in hanc rem prolatum, aut probè perceptum fuit. Poftquam enim præftantiffimus rhetor Inftitut. lib. 1. cap. 4. quæfivit an aliquæ in alphabeto redundarent literæ, hæc addit: *Et K, quæ & ipfa quorumdam nominum nota eft. Et Q, cujus fimilis effectus fpeciefque, nifi quòd paulum à nobis obliquatur, Kappa apud Græcos: nunc tantùm in numero manet.* Satis mirari non poffum effugiffe Criticorum oculos hujus loci depravationem, quæ fanè evidentiffima eft. Quis enim unquam fando audivit τοῦ Κάππα Latinum Q aut forma aut poteftate fuiffe fimile? Quis ex hac litera paulum obliquata Q Romanorum poffe effici? Monftra hæc igitur è difertiffimi Auctoris fcriptis tandem deturbanda funt. Sic enim haud dubiè fcripferat: *Et Q, cujus fimilis effectu fpecieque, nifi quòd paulum à noftris obliquatur, Koppa apud Græcos nunc tantùm in numero manet.*

Quintilianus emendatus.

Ut certiffima eft hæc emendatio, fic & maximi momenti ad eruendam τῶν Q & Κόππα effigiem. Si enim Q Latinum ex Koppa obliquato factum eft, perfpicuum eft aliam τοῦ Κόππα formam fuiffe, quàm quæ vulgo ei adfcribitur. Et fanè ex Ϙ inverfo Q efformari potuit. Ex obliquato nequaquam. Cujus rei judices omnes facio quicumque oculos habent.

Nec minoris eft ponderis alius Velii Longi locus libro de Orthographia, pag. 2218. Sic autem habet: *Ipfa quoque nota, qua fcribitur Q, fi modò antiquam literæ figuram fpectas, oftendit C effe & V literas in fe confufas.* Quæ enim, quæfo, fuit hæc figura? Num Ϙ? Id equidem nemo fanus dixerit. Non fanè Salmafius, etfi talem τοῦ Κόππα formam tribuat. Is enim in Solin. pag. 892. ex Velio Longo hanc τοῦ Q antiquitus figuram fuiffe tradit, ϙ. At fic tamen ineptiffimè. Nam, fi ita fe res habuit, non una tantùm, fed duabus notis expreffa fuit hæc litera. Quod nec à quoquam dictum, neque etiam verifimile eft.

Ut igitur hæc omnia tandem concilientur, atque inter fe cohæreant, dicendum eft ex inverfo Phœnicio P Græcos feciffe fuum Κόππα in hunc modum, ϙ. Quod effe verè ἀπεστραμμένον P'ῶ cuivis obvium eft. Ex eo autem effecta eft minutula ejufdem ἐπισήμου nota, ϟ. Quæ ut ad praxim accommodatior, ita ufitatior femper fuit. Quoniam verò illa non multùm abludit à figura Ϙ, inde factum ut apud Bedam, aliumque anonymum fcriptorem Græcum, quorum hic à Salmafio, ille à Scaligero laudatur, facilè ϟ in Ϙ ab imperitis Librariis mutatum fit. Atque hinc etiam emendandus eft Hefychius in Κοππατίας, ubi pro, ὅ ἐστιν ἀπεστραμμένον P καὶ Σ, omninò legendum eft: ὅ ἐστιν ἀπεστραμμένον P, ἢ ϟ. Nec obeft alius Hefychii locus, ubi τὸ Κόππα per converfum P'ῶ tantùm defignat. Hîc enim de majufcula duntaxat hujus numeri nota loquitur. Illic de utraque. Quam proclivis verò fuerit ἢ in καὶ, & ϟ in Σ mutatio fciunt, qui in veterum librorum tractatione verfati funt vel mediocriter.

Beda, Auctor incertus Græcus περὶ ψηφοφορικῆς ἐπιστήμης, atque Hefychius emendati.

Apud prifcos autem Latinos q Græcum in hanc primùm evafiffe figuram videtur, Q. Nempe τοῦ q inferiore virgula paulifper obliquata, uti obfervavit Quintilianus. Et hoc eft, quod tradidit Velius Longus antiquiffimam τοῦ Q effigiem C & V literas in fe confufas oftendiffe. Id enim nemo non animadvertit in Q figura. Quæ tamen tractu temporis aliquantulum rotundata hodiernam fpeciem, Q, tandem aliquando adepta eft.

Sic itaque veterum omnium de τοῦ Κόππα & Q effigie teftimonia in concordiam reduci poffe arbitramur. In quorum numero quum recenfuerimus illuftrem Hefychii locum in Κάππα, obiter ille à gravi mendo liberandus eft, atque priftino nitori reftituendus. Quod enim Κάππα pro Κάππα & Κόππα pro Κόμμα repofuit Salmafius, bene eft. Quod verò Bentleius fcripfit, ἀνεστραμμένον P καὶ Σ χαρακτηρισμοῖς, pro ἀνεστραμμένον P, ὡς ὁ μυκτηρισμός, non item. Jam enim docuimus illud, καὶ Σ, ftare non poffe. Deinde hanc vocem, χαρακτηρισμὸς, eodem fenfu quo στοιχεῖον rectè ufurpari vix credimus. Sed nec præcipuum hujus loci mendum à doctiffimis viris animadverfum fuit. Quid eft enim quod ait Hefychius per Κάππα fignificari τὸ ἐλάχιστον? Quis hanc vocem ita ufurpavit unquam, aut expofuit? Quæ demum ratio effe potuit eam

Hefychius iterum emendatus.

in hunc sensum detorquendi? Quum Κάππα litera cæteris minor atque exilior non fuerit.

Ideo persuasum est nobis ita scripsisse Hesychium: Κάππα, τινὲς δὲ τὸ χάκιστον· οὐκ εὖ γὰρ παρὰ Καλλιμάχῳ γράφεται Κόππα (τὸ ἀνεστραμμένον Ῥῶ) ὡς μυκτηρισμός. Vel potius: Κάππα, στοιχεῖον. Τινὲς δὲ τὸ χάκιστον, &c. Hæc enim, τινὲς δὲ, aliquid præcessisse satis ostendunt. Quippe Hesychius omnes more suo τοῦ Κάππα significationes exposuit. Ac primùm hoc nomine unam ex literis appellari ait. Mox subjungit, irrisioni quoque hanc vocem inservire, ac denotare aliquando quodcumque pessimum est. Lapsum igitur esse Callimachum, qui Κόππα pro Κάππα ὡς μυκτηρισμὸν usurpavit. Forsan quia ex iis fuit, qui Κάππα per Κόππα vitiosè enuntiabant. Eustathius in Iliad. Κ. Τὸ Κάππα στοιχεῖον Κόππα κατὰ γλῶσσαν ἐλέγετο. Quæ voces ne deinceps ob nominis similitudinem confunderentur, addit Hesychius τοῦ Κόππα descriptionem.

Rectè hæc omnia. Etenim per Κόππα nunquam τὸ χάκιστον designatum est. Per Κάππα sæpissimè. Hinc vulgare adagium:

Καππάδοκες, Κᾶρες, Κίλικες, τρία Κάππα κάκιστα.

Cujus cavilli non ea solùm ratio fuit, quòd ab ea litera inciperent harum gentium nomina. Sed etiam quòd vocis Κακὸς Κ primum fuerit elementum. Quare ab eo bis occurrente in ista voce, Κάππα διπλοῦν ἀντὶ τοῦ κακὸν jočulariter quoque dixisse Græcos auctor est Suidas. Unde patet corruptissimum Hesychii locum ea, quam docuimus, ratione esse constituendum.

Et hæc de notarum arithmeticarum figura dicta sufficiant. De typo enim τοῦ Σαμπι nulla est, quod sciam, dubitatio. Illud solùm inter doctos controvertitur an ex hac nota Græcorum equi, Σαμφόραι dicti, nomen trahant. Quam in rem affertur insignis Aristophanis Scholiastæ locus in Nubes pag. 123. Sed ita depravatus, ut nihil quicquam sani ex eo elici queat. En locum integrum: Κοππατίας ἵπποις ἐκάλουν, οἷς ἐγκεχάρακτο τὸ Κ στοιχεῖον, ὡς Σαμφόρας τοὺς ἐγκεχαραγμένους τὸ Σ. τὸ γὰρ Σ καὶ τὸ Ν χαρασσόμενον Σὰν ἔλεγον. αἱ δὲ χαράξεις αὗται καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζονται ἐπὶ τοῖς ἵπποις. συνεζευγμένου γὰρ τοῦ Κ καὶ Σ. τὸ σχῆμα τοῦ ς' ἀριθμοῦ δύναται νοεῖσθαι, οὗ παρηγεῖται τὸ Κ. καὶ παρὰ γραμματικοῖς οὕτω διδάσκεται, καὶ καλεῖται Κόππα ἐνενήκοντα.

Aristophanis scholia emendatur.

Hunc locum expendens Jos. Scaliger in Euseb. pag. 108. pro Τὸ γὰρ Σ, καὶ τὸ Ν χαρασσόμενον, &c. reposuit: Τὸ γὰρ C καὶ τὸ Π χαρασσόμενον σαμπι ἔλεγον. Cæteros errores intactos reliquit, non tam eos Librariis, quam ipsi Scholiorum auctori tribuens. At aliter sentiens Salmasius in Solin. pag. 892. totum hunc locum ita constituendum censuit: Κοππατίας ἵπποις ἐκάλουν, οἷς ἐγκεχάρακτο τὸ Ϙ σημεῖον, ὡς Σαμφόρας τοὺς ἐγκεχαραγμένους τὸ C. τὸ γὰρ C καὶ τὸ Π χαρασσόμενον Σὰν ἔλεγον. αἱ δὲ χαράξεις αὗται ἔτι μέχρι τοῦ νῦν σώζονται ἐπὶ τοῖς ἵπποις. συνεζευγμένου γὰρ τοῦ Π ἔτι C τὸ σχῆμα τοῦ ϡ ἀριθμοῦ δύναται νοεῖσθαι, οὗ παρηγεῖται τὸ Ϙ &c.

Verùm multa hîc stare non possunt. Et leve quidem est, quòd Κόππα per Ϙ effinxerit Salmasius. Sed, si σαμφόραι equi à litera σὰν dicti sunt, quo pacto verum esse possit hanc literam fuisse per C & Π effictam? Fatetur enim ipse Salmasius hujus literæ eandem effigiem fuisse, quæ Romani C. Sanè non alia litera fuit ab ea, quæ σίγμα etiam vocabatur. Sed hanc hoc nomine vocabant Iones, illo Dores. Herodotus lib. 1. cap. 139. Τ'αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριέες μὲν σὰν καλέουσι, Ἴωνες δὲ σίγμα. At ex nulla alia litera compositum fuit σίγμα, ergo nec Σὰν Deinde, si C & Π literæ σὰν typum effecerunt, quæ fuit, quæso, inter hanc literam, & ἐπίσημον ϡ differentia? Illius enim notæ σχῆμα literas Π & C confusas præ se ferre agnoscit quoque Salmasius.

Hæc forsan induxerunt doctissimum Bentleium in Callimachi Fragmenta pag. 419. ut sic Aristophanis Scholia emendaret: Τὸ γὰρ Σ σημεῖον χαρασσόμενον Σὰν ἔλεγον. Cui emendationi fatendum est omnino favere Hesychium, Suidam, atque Eustathium, qui una voce testantur Σαμφόρας equos à litera Σὰν nomen habere.

Attamen à Σαμπι deductum esse hoc nomen, ut summis viris Scaligero & Salmasio, ita mihi quoque longè veriùs videtur. Quod, ut opinor, negabit nemo, si modò hanc vocem aure sinceriore exploraverit. Sed, utcumque sit, talem sanè Græco Aristophanis enarratori mentem fuisse manifestissimum est. σημεῖον enim illud, à quo σαμφόραι dicti sunt, post Κόππα locum in alphabeto obtinuisse testatur. Quod literæ σὰν nullo mod congruit. Namque inter eam & Κόππα non ἐπίσημον σαμπι solùm, sed & Ῥῶ litera interjacent. Sic itaque locum hunc sanandum esse arbitror: Κοππατίας ἵππους ἐκάλουν, οἷς ἐγκεχάρακτο τὸ ϙ στοιχεῖον, ὡς σαμφόρας τοὺς ἐγκεχαραγμένους τὸ ϡ. τὸ γὰρ C καὶ τὸ Π χαρασσόμενον σαμπι ἔλεγον. αἱ δὲ χαράξεις αὗται καὶ μέχρι τοῦ νῦν σώζονται ἐπὶ τοῖς ἵπποις· συνεζευγμένου γὰρ τοῦ Π καὶ C, τὸ σχῆμα τοῦ ϡ ἀριθμοῦ δυνα-

ται νοεῖσθαι, ὃ περιηγεῖται τὸ ϙ, καὶ περὶ γραμματικοῖς, &c. Ita enim levibus mutationibus planus fiet hic locus, qui frustra; ni fallor, doctissimorum virorum ingenia hactenus exercuit.

Quod verò ad trium Ἐπισήμων situm attinet, de duobus tantùm ultimis controversiam esse video. Nam τὸ Βαῦ inter E & Z locum obtinuisse omnes consentiunt. Sed σαμπὶ dicitur τῷ Κόππα sedem occupasse, uti non solùm observavit Salmasius in Solin. pag. 892. Sed etiam antea notaverat Scaliger in Euseb. pag. 108. Quare hunc à Salmasio reprehendi non oportuit, quòd in Græcorum alphabeto veteri τῷ ϙ postposuerit τὸ Κόππα. Non enim id ignorantia aut errore fecit, sed ne Phœnicii ac Græci alphabeti series atque collatio turbaretur. Quod ego quoque in eadem comparatione, illius exemplo faciendum esse duxi.

Quin etiam, ut dicam quod sentio, duarum istarum notarum perturbationem in alphabeto Cadmeo locum habuisse vix mihi persuaserim. Cadmum enim Phœnicem literarum Phœniciarum ordinem immutasse verisimile non est. Ergo mutationem hanc non nisi subsequenti tempore accidisse arbitror. Quomodo autem contigerit assequi forsan possemus, si Græcorum numerorum rationem, uti à Cadmo instituta est, probè teneremus. Nec enim eadem esse potuit, quæ Ionum atque Græcorum recentium, qui novis literis Υ, Φ, Χ, Ψ, & Ω etiam in arithmeticis exercitationibus usi sunt. Si quidem Cadmea arithmetica Phœniciæ instar non XXVII. sed XXII. tantum literis peragebatur. Ac proinde σαμπὶ pro XC. forsitan, & Κόππα pro C apud Cadmeos, quemadmodum apud Phœnices, scribebatur. Utcumque sit, quum primùm admissis quinque novissimis literis, numerorum quoque potestatem in quibusdam, immutare fuerit necesse, tunc quoque Κόππα & σαμπὶ notas suo loco motas esse probabile est. Saltem quid in tanta rei vetustate atque obscuritate certius dici possit non video.

Jos. Scaligeri, & Henric. Valesii de Cadmearum literarum numero errores.

57. Illud solum præstare ausim non XVI. ut plerique putant, sed XXII. literis constitisse Cadmeum alphabetum. Quod quidem Jos. Scaligero, licet parum sibi constanti, quasi per nebulam apparuisse videtur. Is enim in Euseb. pag. 105 sic ait: *Totum alphabetum Cadmeum, veterum Ionum, & Latinorum* XXII. *literis explicatum est. Ex quibus non omnes apud Ionas literarum vice fungebantur.* XVI. *enim tantùm ex illis in usum scribendi assumptæ sunt. Reliquæ vocatæ sunt Ἐπίσημα.* Sed quis hîc viri magni non miretur oscitantiam? Si enim ex XXII. literis sedecim tantùm literarum propriè vicem obtinuerunt, sex in alphabeto Ἐπίσημα extitisse omnino oportuit. Quod non solùm veritati, sed & ipsi Scaligero repugnat. Ita enim loquitur ibidem, pag. 112. *Hactenus de literis Cadmeis, Ionum, & Græcis. Quæ omnes numero sunt* XXVII. *ex quibus tres erant notæ numerorum, sive Ἐπίσημα. Reliquæ* XXIV. *verarum literarum vice funguntur:* XIX. *in alphabeto Cadmeo,* V. *autem extra alphabetum.* Ergo vel ipso fatente Scaligero in alphabeto Cadmeo, præter tria Ἐπίσημα, fuere XIX. veræ literæ. Ergo ex ipsius ore primum Græcorum alphabetum literis duntaxat XVI. constans Cadmeo vetustius est. Ac proinde vana sunt, quæ Scaliger ibidem pag. 104. dixerat, ut Cadmo Græcarum literarum inventionem assereret.

Nec minor est doctissimi Henrici Valesii ἀβλεψία. Is enim pag. 102. Observationum in Maussaci notas ad Harpocrationem, postquam veritatem penè attigisse visus est, mox in manifestam repugnantiam delabitur. En ipsius verba: *Errant enim, qui* XVI. *duntaxat fuisse literas putant à Cadmo inventas. (Non enim confundenda sunt* Καδμεῖα γράμματα *cum Atticis.) Fuerunt enim minimum* XVIII. *quas Aristoteles apud Plinium memorat. Tzetzes in Chil.* XVI. *literas primò, deinde* XIX. *tum* XXIV. *factas ait.* XVI. *sunt illæ Phœniciæ* XIX. *seu* XVIII. *Atticæ, addito Z & Φ, & si* XIX. *vis H, &c.* Quis hæc tanti viri verba nisi in opere posthumo excusare possit? Si enim non confundendæ sunt Atticæ literæ cum Cadmeis, sequitur Cadmeas non alias esse ab illis Phœniciis, quas sedecim tantùm fuisse dicit. Ergo secum pugnat Valesius dicens errare eos, qui XVI. duntaxat literas Cadmo adscribant. De Atticis verò literis quod addit, falsissimum esse ex supra dictis ita, ni fallor, patet, ut responsione non egeat.

Cadmus novam arithmeticã inducit.

58. Cur autem Græcum alphabetum iis notis auxerit Cadmus, quæ Græcis inutiles videbantur, in promptu causa est. Nempe ut Phœniciæ quoque arithmeticæ rationem introduceret, quæ totidem desiderabat literas. Qua in re optimè certè de Græcis meritus est. Attici enim numeri & prolixissimi erant, & ad paulo intricatiorem operationem imparatissimi. Contra Phœnicii & compendiosi erant, & ad quamlibet computationem expediti. Hinc Phœnices perfectam numerorum peritiam supra cæteras omnes gentes assecuti esse dicti sunt. Porphyrius in Vita Pythagoræ: Γεωμετρίας μὲν γὰρ ἐκ παλαιῶν χρόνων ἐπιμεληθῆναι

Αἰγυπτίους, τὰ ὁ περὶ ἀριθμοὺς τε καὶ λογισμοὺς Φοίνικας. Facilè igitur Græcis persuaserunt Cadmei, ut, explosis priscis atque importunis numeris, Phœnicios solos in usu quotidiano usurparent: serius tamen Atticis. Hi enim ut Cadmeam Grammaticam, sic & arithmeticam omnium Græcorum ultimi admisisse videntur. Imo eam in monumentis publicis nunquam adhibuere. Quod præter Oxoniensia marmora, aliaque plura Attica, quæ sunt in omnium manibus, testatur etiam Herodianus Grammaticus.

Literis nomina imponit, & earum figuras paululum immutat.

59. Sed neque hîc Cadmus bene de Grammatica Græca merendi finem fecit. Nam & literis nomina imposuisse dicitur, & earum figuras, si non effinxisse, saltem aliquantulum immutasse: Diodorus Siculus lib. III. Ἔτι ὁ Κάδμου κομίσαντος ἐκ Φοινίκης τὰ καλούμενα γράμματα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταθεῖναι διάλεκτον, καὶ τὰς προσηγορίας ἑκάστῳ τάξαι, καὶ τοὺς χαρακτῆρας διατυπῶσαι. Et libro V. ex Commentariis Cretensium: Φασὶ τοὺς Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὑρεῖν (scil. τὰ γράμματα) ἀλλὰ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων μεταθεῖναι μόνον. Et quidem; quod ad literarum nomina spectat, id verisimillimum est. Si enim Cadmo antiquiora essent, quin simul cum ipsis literis ad Latinos transiissent, dubium non est. Atqui in literarum appellatione constat Latinos à Græcis plurimùm recessisse. Nec ulla fides habenda est Salmasio in Solin. pag. 892. affirmanti Latinos omnium quidem literarum nomina à Græcis mutuatos esse, sed ea tantùm in pronuntiando dimidiata expressisse, uti *Be* pro *Βῆτα*. Quàm enim id falsum sit manifestè ostendunt A. C. F. G. H. I. L. P. S. &c. quarum literarum Latinis nominibus cum Græcis nihil omnino commune est.

Hinc Cadmus Græcarum literarum auctor dicitur

60. Quum igitur tot ac tantis beneficiis Cadmus Græcos devinxerit: eorum alphabetum sex notis auxerit: Phœniciasque omnes literas ad usum vel scripturæ, vel novæ atque facillimæ arithmeticæ accommodarit: quum denique nomina literis imponendo Grammaticam in Græcia artem quodammodo condiderit, quid mirum si pro literarum auctore apud Græcos habitus fuerit, ac decantatus? Hinc non immeritò Φοινίκεια & Καδμεῖα elementa dicta sunt, quæ antea Πελασγικὰ vocabantur. Hinc discipulorum favore, imo totius ferè Græciæ conspiratione literarum servatoribus Pelasgis debitus honos præreptus est, atque in unum Cadmum translatus. Quid verò hac in re, sicut in aliis, mendax potuerit Græcia, indicio est Palamedes, qui quum vix tres aut quatuor literas invenerit, ac forsan nullas, omnium utique inventor dictus est. Quod tum ex multis veterum testimoniis patet à G. J. Vossio adductis Artis Grammat. lib. 1. cap. 10. tum præterea ex Philostrato in Heroïcis.

Cadmeas literas admittunt aliæ Græciæ gentes, ac præcipuè Iones.

61. Reliquam Græcarum literarum historiam à Cadmo usque ad Ionicam migrationem, quæ sub Neleo Codri filio contigit, paucis complectitur Herodotus lib. V. cap. 58. Ait enim Cadmeis primùm literis eandem extitisse figuram, quæ Phœniciis. Mox Cadmi posteros unà cum lingua, simul & τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμάτων paululum immutasse. Quum verò ea tempestate Cadmeorum accolæ essent Iones, eos ab illis literas didicisse, & earum figuras etiam aliquantulum variasse. Quod patet accipiendum esse de iis Ionibus, qui Peloponnesum antiquitus incolebant, nec dum inde excesserant, ut in Asiæ oram Coloniam ducerent. Itaque antiquissimorum Ionum literas non alias à Cadmeis fuisse certum est. Nec obest quod ait ibidem Herodotus Cadmeas literas magna ex parte consimiles Ionicis fuisse. Unde colligit Salmasius in Inscript. Herod. pag. 53. 54. non omnino etiam similes extitisse. Herodoti enim verba de iis Ionum literis, quæ vigebant illius ætate, intelligi debere ita perspicuum est, ut mirer id non vidisse Salmasium.

De novo Ionum alphabeto, quod XXIV. literis constitit, & tribus ἐπισήμοις.

62. Novum autem istud Ionum alphabetum in confesso est, præter tria arithmetica ἐπίσημα, his explicatum fuisse XXIV. literis: A. B. Γ. Δ. E. Z. H. Θ. I. K. Λ. M. N. Ξ. O. Π. P. Σ. T. Υ. Φ. X. Ψ. Ω. Harum quinque postremæ omnium quoque recentissimæ sunt. His addenda est H. Non quòd novum sit hoc σημεῖον. Imo antiquissimum esse in superioribus notavimus. Sed quòd potestas illius fuerit penitus immutata. Quum enim antea aspirationis tantùm vice fungeretur, pro vera deinceps litera, nempe pro E longo, usurpata est. Idque à Simonide factum omnes consentiunt, ut & ab eodem Ω pro O longo introductum. De aliarum quatuor, Υ, Φ, X, Ψ, literarum repertoribus adeò variè atque incertè loquuntur Græci, ut qui rei veritatem investigat, næ ille certam temporis jacturam faciat.

Nova inde arithmetica constituitur.

63. Illud non omittendum est, huic novissimæ quinque literarum accessioni novissimam quoque deberi Græcæ arithmeticæ rationem. Dum enim certus inter numeros locus unicuique novarum literarum assignatus est, priscos ferè omnes numeros turbari oportuit, ac pristinum valorem amittere. Hinc haud dubiè natæ illæ, quas supra memoravimus, circa numeralia ἐπί-

σημα

σημα mutationes. Atque inde etiam ea, quæ Phœniciam inter & Græcam arithmeticam obſervatur hodie diſcrepantia. Quum illa XXII. tantùm notis, hæc verò non niſi XXVII. abſolvatur.

Quare novum iſtud alphabetum Ionicum l fueri æppe latum

64. Quare autem novum iſtud alphabetum à Græcis Ionicum fuerit nuncupatum, meritò à doctis quæritur. Nec enim Ionici generis fuere Palamedes, vel Simonides, aut Epicharmus, quibus nova iſta elementa Græci plerumque accepta referunt. Cadmus autem Mileſius non ullarum literarum, ut placet Tzetzi, ſed Proſæ orationis atque etiam Hiſtoriæ conditor fuit, uti prodidit Plinius Hiſt. Nat. lib. V. cap. 29. & lib. VII. cap. 56. Quod Tzetzem videtur in errorem induxiſſe. Quamobrem libenter accedimus Salmaſio ac Voſſio, quorum ille in Inſcript. Herod. pag. 228. & ſequ. Hic verò Artis Grammat. lib. I. cap. 30. non vana conjectura autumant in unum collectis à Calliſtrato quodam Samio, cujus ætas ignoratur, tam priſcis quàm additiis literis, ab illo, ut pote Ione, literas Ionicas eſſe appellatas.

Ab omnibus Græcis admittitur.

65. Quo verò tempore, aut qua ratione apud cæteras Græciæ gentes in uſu eſſe cœperit hoc alphabetum, fateor me juxtà cum ignariſſimis ſcire. Hoc unum ſcio temporis progreſſu ab omnibus tandem Græcis admiſſum illud fuiſſe. Et hoc eſt, quod ait Plinius Hiſt. Nat. lib. VII. cap. 57. *Gentium conſenſus tacitus primus omnium conſpiravit, ut Ionum literis uterentur.* Per gentes enim, quæ Ionico alphabeto uſæ ſunt, Græcos ſolos intelligi patet, non omnes orbis populos, uti viſum eſt Joſ. Scaligero in Euſeb. pag. 104. Quod ſanè tanto viro excidiſſe nollem.

Quando illud receperint Athenienſes?

66. Ab Athenienſibus tamen conſtat ſerò admodum receptas fuiſſe Ionum literas. Id enim non niſi Archonte Athenis Euclide contigit, Archinoi, ſeu potius Archini cujuſdam perſuaſione, Olympiad. XCIV. ann. II. Quod ex Suida, Apoſtolio, Scholiaſte Euripidis, aliiſque jam olim docuerunt Cl. Salmaſius in Inſcript. Herod. pag. 231. & ſeq. Joan. Meurſius de Archont. Athen. lib. III. cap. 4. G. J. Voſſius Artis Grammat. lib. I. cap. 30. Et Henr. Valeſius Animadverſ. in Mauſſaci notas ad Harpocrat. pag. 101. 102. Quorum accuratis hac de re diſquiſitionibus nihil nobis addendum ſupereſt.

Suidas & Apoſtolius emendantur.

Hoc ſolùm obſervabimus ab ipſis laudatos Suidæ & Apoſtolii locos in Σαμίων ὁ δῆμος non omnino videri eorum opera ſuo nitori reſtitutos. Ait enim Suidas ab Ariſtophane fabulam, quæ Βαβυλώνιοι inſcripta eſt, editam fuiſſe ſub Eucle Archonte annis XXI. ante illum Euclidem, qui Ionicas literas Athenis admiſit. Τοὺς ὁ Βαβυλωνίους ἐδίδαξε διὰ Καλλιστράτου Ἀριστοφάνης ἔτεσι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου κα΄ ἐπὶ Εὐκλέους. Hæc legens Salmaſius, ignoranſque Archontem ullum Εὐκλέους nomine fuiſſe, huic Stratoclem ſubſtituere non dubitavit, qui XXII. annis ante Euclidem magiſtratum geſſit. Unde ſic apud Suidam repoſuit: ἔτεσι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου, κβ΄. ἐπὶ Στρατοκλέους. Quin & aliam paulo poſt ejuſdem loci excogitavit emendationem, ſed non minus à vero alienam. Fuit enim verè Archon Euclees quidam Olympiadis LXXXVIII. anno II. ac proinde ante Euclidem annis XXV. uti probavit Meurſius de Archont. Athen. lib. III. cap. 4. Ergo apud Suidam ita haud dubiè legendum eſt: ἔτεσι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου κε΄ ἐπὶ Εὐκλέους.

Inquinatior etiam eſt Apoſtolii locus. Sic enim habet: Τοὺς ὁ Βαβυλωνίους ἐδίδαξε διὰ Καλλιστράτου Ἀριστοφάνης ἔτεσι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου καὶ Ἐπικλέους κ΄... Meurſius ex Suida ſcribit: ἔτεσι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου κα΄ ἐπὶ Εὐκλέους. Sed neque ſic omni ex parte vulnus ſanat. Ita enim certiſſimè reponendum: κε΄ ἐπὶ Εὐκλέους, vel ἐπ᾽ Εὐκλέους.

Quod autem diximus Athenienſes ſub Archonte Euclide Ionicas literas primùm uſurpaſſe, id de publicis ſolùm monumentis intelligendum eſt. Jam enim antea has literas Athenis in privatum uſum fuiſſe receptas, & à Grammaticis expoſitas optimè obſervavit Henricus Valeſius. Idque indicat apud Athenæum lib. X. cap. 20. Callias Athenienſis Comicus Strattide, Euripide, atque Sophocle antiquior, in fabula quadam differens de XXIV. Ionum literis tanquam uſu quotidiano receptis apud ſuos. Unde apparet nullam fidem habendam eſſe Græco Euripidis enarratori, dum ait in Phœniſſ. v. 688. ante Euclidis magiſtratum nullo prorſus modo Athenis in uſu fuiſſe Ionicum alphabetum.

De priſca Græcarum literarum figura.

67. Poſtquam de literarum Græcarum ortu ac progreſſu diximus, deceret nos & de antiquiſſima earum figura aliquid addere. Verùm ea de re nihil niſi incertiſſimum proferri poteſt. Illud duntaxat liquet eas priſcis Phœniciis, ſed converſis tamen, ſimiles fuiſſe. Quæ autem priſcæ Phœniciæ revera fuerint hactenus ambigitur. Joſ. Scaliger in Euſeb. pag. 103. aliique multi eum ſecuti eas ipſas eſſe affirmant, quæ apud Samaritanos viguere. At Steph. Morinus de lingua Primæv. Exercitat. II. cap. 5. & ſequ. ita oſtendit hanc opinionem nulla certa ratione niti, ut ab ea non omnino temerè receſſiſſe videatur.

Sanè, si de priscis Phœnicum elementis ex Græcis conjecturam facere licet, quædam Græca sunt, quæ ad Hebræa magis quàm ad Samaritana accedere negari nequit. Ea sunt Z. I. L. Γ.

Ne quis autem his annumerari miretur L literæ figuram, sciendum est talem antiquitus τοῦ Νῦ typum fuisse. Priscianus lib. I. cap. de Numero literarum: *Solebant enim vetustissimi Græcorum* L *pro* N *scribere. Unde quinquaginta quoque numeri signum, quod illi per* N *scribunt, nos per* L *more illorum antiquissimo scribimus.* Idem libro de figuris numerorum: *Quinquaginta notant per* L, *quia apud antiquos Græcos* L *pro* N, *quæ nota est quinquaginta, notabant teste Apollonide & Tarrhæo.*

E diverso cæteras omnes Græcorum literas Samaritanis longè similiores esse, quàm Hebræis, nemo æquus inficiabitur, quidquid in harum collatione dicat eruditissimus Morinus ibid. cap. 10. Quem tamen prætereundum non est per oscitantiam insignem literas quasdam inter se contulisse, quæ nihil usquam commune habuerunt. Sic Wau Phœnicium cum Υ Græco, & Koph cum X comparavit. Quo facto nihil absurdius excogitari potuit.

Sed, ut unde divertimus revertamur, frustra sunt ii omnes, qui ex hodiernis Græcarum literarum figuris de antiquissimis Græcis, aut etiam Phœniciis, judicari posse putant. Primitivum enim Cadmearum literarum ῥυθμὸν ab ipsis Cadmeis primùm, mox ab Ionibus etiam immutatum fuisse jam supra ex Herodoto ostendimus. Quibus mutationibus quanta temporis progressu accessio facta sit, res ipsa satis prodit.

Nec obest quod ait Herodotus lib. V. cap. 59. Cadmea elementa Ionicis magna ex parte similia fuisse. Τὰ πολλὰ ὅμοια ἐόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι. Id enim eo sensu dictum censeri debet, quo à nobis quoque dicitur veteres Græcorum literas magna ex parte conversis Samaritanis similes esse. Licet ab earum figura non parum desciverint. Sic etiam dixit Quintilianus instit. lib. I. cap. 7. vetustissimis Romanis alias literarum formas fuisse, etsi revera eædem fuerint, sed paululum immutatæ.

Equidem, si antiquissimæ inscriptiones, quas à se visas affert ibi Herodotus, iis characteribus fuerunt exaratæ, qui ab Ionicis parum differrent, non video quare alia inscriptio iisdem literis atque eodem ævo scripta ab Ænianibus haud quaquam legi potuerit. Cujus rei memoriam cum ipsa inscriptione servavit Aristoteles in libro Περὶ θαυμασ. ἀκουσμάτων. Hinc enim perspicuum est non nisi ab earum rerum peritis, & quidem seriò incumbentibus, percipi potuisse hanc similitudinem. Atque inde etiam apparet frustra summos viros Jos. Scaligerum in Euseb. pag. 113. & ab eo in quibusdam discrepantem Cl. Salmasium in Inscript. Herod. pag. 54. conatos esse inscriptionum ab Herodoto laudatarum scripturam nobis repræsentare, maximè quum ambo eas Attica potius quam Cadmea scribendi norma exaraverint. Quem errorem in superioribus exagitavimus.

68. Itaque, ut quæ huic disputationi locum dedere summatim complectamur, pro certo ac definito tenendum putamus, non solùm ante Cadmi tempora, sed etiam ante diluvium Deucalioneum priscis Pelasgis XVI. literas fuisse quas postea in Latium intulere. Easdem ab Atticis, qui & Pelasgi fuerunt, usque ad Olympiadis XCIV. annum II. inviolatè servatas esse. Utique Cadmum Phœnicem Græcum alphabetum sex notis auxisse. Nempe tribus literis, ac totidem arithmeticis ἐπισήμοις, ita ut σημεῖα XXII. fierent. Denique alias quinque literas à Grammaticis additas esse, quibus Græcum alphabetum literis XXIV. præter arithmeticas notas tres, completum est. Et hæc habuimus, quæ de priscis Græcorum atque Latinorum literis, pleraque nova & à receptis sententiis aliena diceremus. Conclusio.

F I N I S.